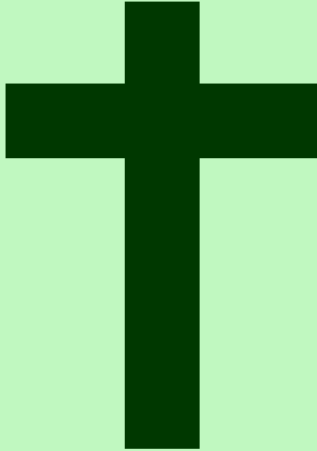

Cha' tso'o nu
nchcui' ji'i
Jesucristo nu xu'na na

New Testament in Chatino, Tataltepec (MX:cta:Chatino,
Tataltepec)

Cha' tso'o nu nchcui' ji'i Jesucristo nu xu'na na New Testament in Chatino, Tataltepec (MX:cta:Chatino, Tataltepec)

copyright © 1981 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Chatino, Tataltepec

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Chatino, Tataltepec [cta], Mexico

Copyright Information

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Chatino, Tataltepec

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
68385231-313d-5500-aff2-e6b6a207d978

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	74
SAN LUCAS	118
SAN JUAN	194
LOS HECHOS	247
ROMANOS	318
1 CORINTIOS	351
2 CORINTIOS	382
GÁLATAS	402
EFESIOS	415
FILIPENSES	427
COLOSENSES	435
1 TESALONICENSES	443
2 TESALONICENSES	449
1 TIMOTEO	453
2 TIMOTEO	462
TITO	468
FILEMÓN	472
HEBREOS	474
SANTIAGO	500
1 PEDRO	509
2 PEDRO	519
1 JUAN	525
2 JUAN	534
3 JUAN	536
JÚDAS	538
APOCALIPSIS	541

Quityi nu nguscua San Mateo ñi'ya ngua cha' ji'i Jesús

Jyo'o cusu' ji'i Jesucristo

¹ Nde nscua na' qui'i ti cha' ji'i lcaa ñati nu ngua jyo'o cusu' ji'i Jesucristo, cha' ñati tya'a ji'i jyo'o David laca yu, lo'o jua'a ñati tya'a ji'i jyo'o Abraham laca yu, masi tyijyu' ti.

² Jyo'o Abraham bi' ngua sti Isaac;

li' jyo'o Isaac bi' ngua sti Jacob;

li' jyo'o Jacob bi' ngua sti Judá lo'o ca ta'a tya'a ngula yu;

³ li' jyo'o Judá bi' ngua sti Fares lo'o Zara, lo'o Tamar ngua naa xtya'a ngu' bi'.

Li' jyo'o Fares bi' ngua sti Esrom;

li' jyo'o Esrom bi' ngua sti Aram;

⁴ li' jyo'o Aram bi' ngua sti Aminadab;

li' jyo'o Aminadab bi' ngua sti Naasón;

li' jyo'o Naasón bi' ngua sti Salmón;

⁵ li' jyo'o Salmón bi' ngua sti Booz, lo'o Rahab ngua naa xtya'a Booz bi'.

Li' jyo'o Booz bi' ngua sti Obed, lo'o Rut ngua naa xtya'a Obed bi'.

Li' jyo'o Obed bi' ngua sti Isaí;

⁶ li' jyo'o Isaí bi' ngua sti rey David;

li' jyo'o rey David ngua sti Salomón, lo'o xtya'a Salomón bi' ngua nu cuna'a nu ngua clyo'o jyo'o Urías clyo.

⁷ Lo'o li' jyo'o Salomón bi' ngua sti Roboam;

li' jyo'o Roboam bi' ngua sti Abías;

li' jyo'o Abías bi' ngua sti Asa;

⁸ li' jyo'o Asa bi' ngua sti Josafat;

li' jyo'o Josafat bi' ngua sti Joram;

li' jyo'o Joram bi' ngua sti Uzías;

⁹ li' jyo'o Uzías bi' ngua sti Jotam;

li' jyo'o Jotam bi' ngua sti Acaz;

li' jyo'o Acaz bi' ngua sti Ezequías;

¹⁰ li' jyo'o Ezequías bi' ngua sti Manasés;

li' jyo'o Manasés bi' ngua sti Amón;

li' jyo'o Amón bi' ngua sti Josías;

¹¹ li' jyo'o Josías bi' ngua sti Jeconías lo'o tya'a ngula yu.

Tyempo bi' ndyaa lo'o ngu' Babilonia ji'i ngu' Israel ca quichi tyi ngu' ca tyijyu', ne' chcuá ji'i ngu' Babilonia ndyaa quiña'a tsa ngu' Israel bi' li'.

¹² Ca tyijyu' bi' ngula Salatiel sñi' jyo'o Jeconías bi';

li' jyo'o Salatiel bi' ngua sti Zorobabel;

¹³ li' jyo'o Zorobabel bi' ngua sti Abiud;

li' jyo'o Abiud bi' ngua sti Eliaquim;

li' jyo'o Eliaquim bi' ngua sti Azor;

¹⁴ li' jyo'o Azor bi' ngua sti Sadoc;

li' jyo'o Sadoc bi' ngua sti Aquim;

li' jyo'o Aquim bi' ngua sti Eliud;

¹⁵ li' jyo'o Eliud bi' ngua sti Eleazar;

li' jyo'o Eleazar bi' ngua sti Matán;

li' jyo'o Matán bi' ngua sti Jacob.

¹⁶ Lo'o li' sñi' jyo'o Jacob bi' ngua José nu ngua clyo'o María xtya'a Jesús,

lo'o jua'a Cristo naa Jesús bi'.

¹⁷ Jua'a naa jyo'o ngu' cusu' bi', tii jlyacua tya'a ba'a ngu' lo'o ngutu'ú Abraham ña'a cuayá' nu ngula jyo'o David. La cui' jua'a tya tii jlyacua tya'a ba'a ngu' lo'o ngutu'ú jyo'o David, ña'a cuayá' nu ndyaa lo'o ngu' xa' tsu' ji'i ngu' Israel ca quichi tyi ngu', nu lo'o ngusu'ba ngu' ji'i ngu' Israel ne' chcuá ca quichi Babilonia tyijyu'. Lo'o la cui' jua'a tya tii jlyacua tya'a ba'a ngu', li' ngula nu laca Cristo.

Ñi'ya ngua lo'o ngula Jesucristo

¹⁸ Nde nscua na' ñi'ya ngua lo'o ngula Jesucristo. Cua ngüifiñ cha' ji'i María bi', cha' caja clyo'o lo'o nu José sñi' Jacob bi'. Bilya tyalaa María slo José nu lo'o ngua cuayá' ti' nu María bi', cha' cua ntsu'ua sñi'; cña ji'i Xtyi'i ycu'i Ndyosi ngua bi', cha' ngua tana María bi'. ¹⁹ Pana

nu José bi' ni, tya'na ti' yu ji'í María, tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu ña'a yu ji'í. Lo'o cua ndyuna yu cha' bi', ná nti' yu ta yu cha' tyuju'u ti' ji'í Mariá, masi nga'aa caja clyo'o yu lo'o xqui'ya sñi', ngua ti' yu; tye cha' jua'a ti' ngua ti' yu, cha' ná nti' yu sta yu qui'ya ji'í ca toni'í cña. ²⁰ Laja lo'o nclyacua ti' yu ni cha' laca ngua jua'a, li' ndu'u tucua sca xcá ji'í ycuí' Ndyosi slo yu laja xcalá yu. Nhcui' xcá bi' lo'o yu li':

—José —nacui' xcá ji'í yu—, ñati' tya'a ji'í jyo'o David laca nu'u —nacui'—. Ná cutsii nu'u caja clyo'o lo'o Mariá, cha' caá cho' toni'í jinu'u. Si'í na cuxi ngua'ni Mariá bi' tsiya' ti; cña nu ngua'ni Xtyi'í ycuí' Ndyosi laca cha' ntsu'u sñi' Mariá juani. ²¹ Lo'o cala sñi' nu cuna'a bi', cubi' qui'yu caca nu bi'. Lo'o xcua xtañi cubi' bi' li', bi' ca naa Jesús. Lo'o nu Jesús bi' ni, bi' laca nu cua'ni lyaá ji'í ñati' nu ntsu'u cha' ji'í lo'o ycuí' Ni, cha' clyaá ngu' ji'í qui'ya nu ntsu'u ji'í ngu'.

²² Lo'o jua'a ngua cha' bi', cha' nu cua nhcui' ycuí' Ndyosi lo'o ngu' sa'ni cha' jua'a caca. Tyempo sa'ni nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'í ycuí' Ndyosi cha' bi' lo' quityi. Ndi'ya nguscua ngu':

²³ Caca tana sca nu cuna'a nu ntu-cua ycuí' ti, lo'o li' qui'yu caca sñi';

Emanuel ñacu'í ngu' ji'í cubi' bi'.

Jua'a nscua lo' quityi, bi' cha' jua'a ngua ji'í Mariá li'. Nu nhcui' ngu' Emanuel ni, ndi'ya nti' ñacu'í cha' bi': Ndi'í ycuí' Ndyosi lo'o na.

²⁴ Lo'o li' ngue ti' José, ndu'u yu ndyaa yu slo Mariá cha' caja clyo'o yu lo'o, ñi'ya nu nacui' xcá ji'í ycuí' Ndyosi ji'í yu. Li' ñaa lo'o yu ji'í ca toni'í ji'í yu, ²⁵ pana ná ngu'jua' yu lo'o ña'a cuayá' nu cua ngula sñi'. Lo'o cua ngula cubi', li' ngua naa Jesús.

2

Lo'o ndyalaa ngu' tii

¹ La cui' tyempo lo'o ngula Jesús nde quichí Belén, sca nu cusu' nu naa Herodes ngua loo ji'í nasiyu bi'. Ca loyuu su cuentya Judea, ca bi' ndi'í quichí Belén bi'. Lo'o li' ndyalaa xi ngu' tii nde Judea bi'; ngutu'u ngu' tii bi' xa' quichí nde su ntyucua cuichaa, lo'o li' ndyalaa ngu' quichí Jerusalén. Nhcui' ngu' tii bi' lo'o ngu' nu ndyacua tya'a lo'o ngu' tyucui':

² —¿Macala ndi'í cubi' nu ngula tsubi' ti bi'? —nacui' ngu'—. Rey ji'í cu'mā ngu' judío laca cubi' bi' —nacui' ngu'—. Cua na'a ya cui' cucui' nu ndacui' cua cuentya ji'í cubi' bi', bi' cha' ndyalaa ya ca nde cha' cua'ni tlyu ya ji'í cubi' bi' juani.

³ Lo'o nu rey Herodes ni, ndyutsii tsa yu lo'o ndyuna yu cha' nu nhcui' ngu' tii bi', cha' cua'ni tlyu ngu' ji'í chaca rey. Lo'o jua'a lcaa ngu' quichí Jerusalén ndyutsii tsa ngu' ñi'ya cua'ni rey Herodes. ⁴ Li' ngusi'ya rey Herodes bi' ji'í lcaa sti jo'ó nu laca loo, lo'o jua'a ji'í mstru nu nclyu'u cha' jo'ó ne' laa cha' caá ngu' slo. Nhcuaane nu rey bi' ji'í ngu' li':

—¿Ha ná jlo ti' mā macala nhcui' quityi cha' cala Cristo? —nacui' rey ji'í ngu'.

⁵ —Cala bi' nde quichí Belén loyuu su cuentya Judea re —nacui' ngu' ji'í—. Ndi'ya nacui' quityi ji'í ycuí' Ndyosi:

⁶ Quichí sube ti laca Belén nu ntsu'u loyuu su cuentya Judea, nacui' ycuí' Ni.

Pana quichí tyi sca ngu' tlyu tsa caca, masi quichí sube laca juani, nacui' Ni.

Caca nu qui'yu tlyu bi' loo, lo'o jua'a ña'asii yu ji'í ngu' Israel 'na.

Jua'a nscua lo' quityi bi'.

⁷ Lo'o cua ndyuna rey Herodes cha' bi', li' cuaana ti ngusi'ya yu

ji'i nu ngu' tii bi', cha' caa ngu' slo cha' ta yu sca cha' lo'o ngu'. Li' nchcuane rey bi' ji'i ngu' ni jacua' na'a ngu' cha' ndyu'u tucua cuii cucui bi' nde cua. ⁸ Lo'o ndacha' ngu' ji'i, li' nchcui' rey lo'o ngu' cha' tsa'a ngu' nde quichi Belén.

—Yaa clya ma —nacui' rey ji'i ngu' tii bi'—, clyana ma ma ntucua tyi cubi' bi' —nacui'—. Lo'o si quije ji'i ma, li' xtyuu ma slo na' chaca quiya' cha' caca cuayá' ti' na' macala ntsiya cubi' bi'. Lo'o na' tsa'a cua'ni tlyu na' ji'i cubi' bi' ntá'.

⁹ Lo'o li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' nu lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' rey lo'o ngu'. Chaca quiya' na'a ngu' cuii bi' laja lo'o ndyaa ngu' tyucui' cha' tsa'a ngu' ca quichi Belén, la cui' cuii cucui nu na'a ngu' clyo ca su ntyucua cuichaa. Lo'o ngulu'u cuii ji'i ngu' macala nscua ni'i su ndi'i cubi', ndyatú cuii su ntucua ni'i bi'. ¹⁰ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' cuii bi' chaca quiya'. ¹¹ Li' ndyatú ngu' ni'i bi', na'a ngu' ji'i cubi' lo'o ji'i María xtya'a cubi'. Hora ti ndyatú sti' ngu' tii bi' slo cubi' cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i. Lo'o li' ngusatí' ngu' yu'ba ji'i ngu' cha' ta ngu' msta' ji'i cubi' bi'; nda ngu' oro ji'i cubi' bi', nda ngu' yana jo'ó nu quiña'a tsa nga'a, lo'o jua'a nda ngu' mirra ji'i cubi' bi'. (Jua'a naa sca taná yaca nu tyixi xtyi'i.) ¹² Nu lo'o ndyaa ngu' caja' ngu', li' nchcui' xcalá ngu'; nchcui' ycuí' Ndyosi lo'o ngu' laja xcalá cha' nga'aa tsa'a ngu' slo rey Herodes bi', cha' cuiñi tsa yu. Bi' cha' ngusñi ngu' xa' tyucui' cha' xtyuu ngu' tyaa ngu' quichi tyi ngu' chaca quiya'.

Ngusna lo'o José ji'i María nde Egipto

¹³ Nu lo'o cua ndu'u ngu' tii ndyaa ngu' quichi tyi ngu', li' nchcui' xcalá José. Ndyu'u tucua

sca xca ji'i ycuí' Ndyosi slo yu laja xcalá, nchcui' lo'o yu li':

—Que ti' nu'u —nacui' xca ji'i José—. Tyatu nu'u, xna clya nu'u —nacui'—, tsa'a lo'o nu'u ji'i xtya'a cubi' tyijyu' nde loyuu su cuentya Egipto. Tyi'i ma cajua ña'a cuayá' nu cacha' h'i cha' tso'o tyaa ma nde nasiyu re chaca quiya'. Tyaala tsa rey Herodes bi'; cua caa ti yu quichi re cha' clyana ji'i cubi', cha' cujuui ji'i cubi' nti' yu.

¹⁴ Hora ti ngue ti' José, li' ndyaa lo'o ji'i cubi' lo'o ji'i xtya'a cubi' masi tya talya; ndyaa ngu' nde Egipto li'. ¹⁵ Lo'o li' ndyanu ngu' ca bi' ña'a cuayá' nu cua ngujuui Herodes, rey nu tyaala bi'. La cui' cha' bi' nchcui' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycuí' Ndyosi cua sa'ni la lo'o nchcui' ndi'ya: “Xi'ya na' ji'i Sñi' na' cha' tyu'u ca loyuu su cuentya Egipto, cha' xtyuu yu tyaa yu quichi tyi yu”, nacui' ycuí' Ndyosi nu Xu'na na. Bi' cha' jua'a ngua ji'i ngu' tya li', cha' ndyalaa ngu' nde Egipto.

Ndyujuui Herodes ji'i cubi' ji'i ngu'

¹⁶ Lo'o nu rey Herodes bi' ni, ñasi' tsa yu lo'o ngua tii yu cha' nga'aa ñaa nu ngu' tii bi' slo. Li' ngulo rey bi' cña ji'i msu, cha' tsa'a ngu' cujuui ngu' ji'i lcaa cubi' qui'yu nu ntsu'u quichi Belén, lcaa cubi' nu bilya tye sna yija ji'i; lo'o jua'a cujuui ngu' ji'i lcaa cubi' qui'yu nu ntsu'u quichi sube cacua ti. Cua jlo ti' rey cha' nu cubi' bi' bilya tye sna yija, cha' jua'a nchcui' ngu' tii bi' xqui'ya cuii cucui nu cua na'a ngu'. ¹⁷ La cui' cha' bi' nchcui' jyo'o cusu' Jeremías nu ngua tu'ba ji'i ycuí' Ndyosi nu ngua sa'ni la. Ndi'ya nacui':

¹⁸ Lye tsa nda xtyi'i ñati' nde quichi Ramá;

nxi'ya ngu', ndyunaa tsa ngu', cha' ngujuui sñi' Raquel.

Nxi'ya tsa nu cuna'a bi', cha' cua ngujuui sñi'.

Ni sca ñati ná ngua jil̄i xaala' ty-
iquee lo nu cuna'a bi', cha'
nga'aa lu'ú sñi'.

Jua'a cha' nscua lo quityi, masi
bilya caca cha' bi' lo'o tya lu'ú jyo'o
cusu' nu nguscua cha' bi'. Bi' cha'
jua'a ngua jil̄i ngu' Belén, ngusi'ya
tsa ngu' cha' ngujuii sñi' ngu'.

¹⁹ Ca tiya' la li' ngujuii rey
Herodes bi', lo'o li' ndu'u tucua sca
xca jil̄i ycuí' Ndyosi slo José laja
xcalá ti yu, cha' tya ndi' José ca
loyuu su cuentya Egipto:

²⁰—Que ti' nu'u —nacui xca jil̄i
yu—, tyat̄u clyá nu'u, tyaa lo'o
nu'u jil̄i nu piti lo'o jil̄i xtya'a yu
nde nasiyu Israel chaca quiya'
—nacui—, cha' cua ngujuii ngu'
tyaala nu ngua ti' cujuui jil̄i cubi'
cua tya tsubi' la.

²¹ Lo'o li' ndyat̄u José, ndyaa lo'o
jil̄i nu piti lo'o jil̄i xtya'a nu piti,
ñaá ngu' nde nasiyu Israel chaca
quiya'. ²² Lo'o li' ndyuna yu cha'
sñi' jyo'o Herodes laca loo nde
Judea, la cui' sñi' yu nu naa Arque-
lao laca bi'; ndyutsij̄i xi José xqui'ya
cha' bi'. Li' xa' nchcui' xcalá yu
ñi'ya' cua'ni yu, bi' cha' ndyaa ngu'
nde loyuu su naa Galilea li'. ²³ Ca bi'
ndyalaa ngu' quich̄i Nazaret cha'
tyi' ngu'. La cui' cha' bi' nchcui'
jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil̄i ycuí'
Ndyosi nu ngua sa'ni lo'o nchcui'
ngu' ndi'ya: ngu' Nazaret cua'ni
ngu' jil̄i nu bi'. Jua'a nchcui' jyo'o
cusu' bi' cua sa'ni, bi' cha' jua'a
ndu'ni ngu' jil̄i Jesús juani.

3

*Nda Juan cuīi lo'o ngu' ne' quixi'
su ná ndi' ñati*

¹ Lo'o ngua tyempo, li' ngux-
ana Juan nda yu cuīi lo'o ngu' nu
ndya'a slo yu su ndi' yu ycuí' ti yu
ne' quixi'; ntyucuatya yu jil̄i ngu'
li'. La cui' loyuu su cuentya Judea
ndi' yu; pana btyi tsa yuu su ndi'
Juan, ndi' tsa quee, lo'o ná ndi' xa'
ñati cajua.

² —Ca tyuju'u ti' cu'ma —nacui
Juan jil̄i ngu'—, xtyanu ma jil̄i cha'
cuxi nu ndyu'ni ma —nacui—. Cua
xana ti cha' caca ycuí' Ndyosi loo
ne' cresiya jil̄i ñati chalyuu.

³ Lo'o nu Juan ni, laca yu la cui'
ñati nu nchcui' jyo'o cusu' Isaías jil̄i
sa'ni, cha' jyo'o cusu' bi' ngua tu'ba
jil̄i ycuí' Ndyosi. Ndi'ya nscua lo
quityi bi':

Cuīi xi'ya sca ñati ne' quixi':
“Xaala clyá ma sca tyucuīi su caa
ycuí' nu Xu'na na;

xquiñi tso'o ma tyucuīi su tyeje
tacui ycuí”, ñacui ñati bi'.

Jua'a nguscua jyo'o cusu' cuentya
jil̄i ñati bi', lo'o Juan laca ñati bi'.

⁴ Lo'o nu Juan bi' ni, lacu' yu
sca late' quicha' camello, lo'o jua'a
ndyaaca' juata sii' yu; ndacu yu
tscu' lo'o cuiña'a cuityu. ⁵ Lo'o li'
ndyu'u ti' quíña'a ñati slo yu; ñaa
ngu' quich̄i Jerusalén slo yu, lo'o
jua'a ñaa ngu' lcaa quich̄i sube ti nu
ndi' loyuu su cuentya Judea bi' slo
yu, lo'o ngu' nu ntsu'u cacua ti to'
sta'a Jordán, ñaa ngu' slo yu. ⁶ Li'
ntyucuatya Juan jil̄i ngu' nu ndya'a
slo yu nde lo hitya Jordán, ntyucu-
atya yu jil̄i lcaa ngu' nu nchcui' cha'
ngua tyuju'u ti' ngu' jil̄i cha' cuxi nu
ndyu'ni ngu'.

⁷ Lo'o ngua sca tsá na'a Juan jil̄i
tyuu tya'a ngu' fariseo lo'o ngu' sa-
duceo; tacati tsa ndu'ni ycuí' ngu'
ngua ti' ngu', lye tsa ndu'ni tyucuaa
ti' ngu' jil̄i tya'a ngu'. Lo'o xi ngu'
bi' lijya ngu' cha' tyucuatya Juan jil̄i
ngu', pana ná ndiya ti' Juan jua'a.

—Ñi'ya nti' cuaña tyaala, jua'a
nti' cu'ma —nacui Juan jil̄i ngu'
bi'—. ¿Ha cua nchcutsij̄i ngu' jil̄i ma
lacua? ¿Ha juani ndube ti' ma cha'
ca ñasi' tsa ycuí' Ndyosi lo'o xcube'
Ni jil̄i ma nu lo'o tye chalyuu?
—nacui yu—. ⁸ Tso'o lacua, culu'u
ma jil̄i ya si chañi cha' cua ngu-
loch̄u' ma jil̄i cha' cuxi nu ntsu'u jil̄i
ma. ⁹ Ná culacua ti' ma cha' caca
tso'o jil̄i ma slo ycuí' Ndyosi si xcui'

ndyi'u ti' mā jil'i jyo'o cusu' jil'i mā, nu cusu' Abraham bi'. Ná talo ycu'i Ni jil'i cha' cuxi nu ndu'ni mā tsiya' ti, masi ñati tya'a jil'i jyo'o Abraham laca mā, nchcui' mā. Na cuiñi mā. Si nti' ycu'i Ndyosi, taca jil'i Ni cuiñá Ni jil'i ñati tya'a jil'i jyo'o Abraham, masi lo'o quee to' sta'a re, taca jil'i Ni si nti' Ni. Nga'aa taquiya' Ni jil'i cu'mā li'. ¹⁰ Ñi'ya ndu sca ñati lo'o hacha jil'i cha' clyaja lo yaca si'yu jil'i yu, jua'a nti' ycu'i Ndyosi; si'yu yu bi' jil'i lcaa yaca nu ná nda si'yu tso'o cha' tyaqu'i lo quii', lo'o jua'a xcube' Ni jil'i ñati nu ná ntaja'a xtyanu qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu'. ¹¹ Lo'o na' ni, ntyucuatya na' jil'i mā lo'o hitya, si chañi cha' cua ngua tyuju'u ti' mā jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i mā; pana cua caa ti sca ñati nu tso'o la que na'. Lo'o na', cua'ni tlyu na' jil'i ñati bi'; tso'o tsa caca tyiquee na', masi caña nu ntsu'u quiya' ñati bi' culo na'. Lo'o nu ñati bi' ni, ná tyucuatya yu jil'i ngu' lo'o hitya ti; pana cua'ni yu cha' tyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya jil'i ngu' nu lo'o tyucuatya yu jil'i ngu', lo'o li' subii Ni jil'i ngu' lo'o xee jil'i Ni cha' caca lubii ne' cresiya jil'i ngu'. ¹² Ñi'ya ndu'ni xu'na ltya, jua'a cua'ni Ni; ñi'ya ndyu'u co'o yu nscua', pana ndaqu'i yu cualya' lo'o nguti, jua'a sa'be tya'a Ni jil'i ñati, lo'o li' su'ba Ni jil'i ñati cuxi cha' tyaqu'i ngu' lo quii' su nga'aa tye cha' tyaqu'i.

Jua'a ngulu'u Juan jil'i ñati nu ndya'a slo.

Ntyucuatya Juan jil'i Jesús

¹³ Tyempo bi' lo'o nga'a Juan to' sta'a Jordán, ndu'u Jesús nde loyuu su cuentya Galilea lijya ca slo Juan, cha' lo'o ngua ti' Jesús cha' tyucuatya Juan jil'i. ¹⁴ Lo'o li' ngua ti' Juan cua'a yu jil'i Jesús.

—Ná tso'o tyucuatya na' jinu'u —nacui Juan jil'i—. Tso'o la tyucuatya ycu'i nu'u jna'.

¹⁵ Li' nchcui' Jesús lo'o yu:

—Tso'o tyucuatya nu'u jna' juani —nacui Jesús jil'i Juan—, cha' jua'a tso'o si' cua'ni na lcaa cña nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni na.

Lo'o ndyuna Juan cha' nu nchcui' Jesús lo'o, ntyucuatya yu jil'i Jesús li'. ¹⁶ Lo'o cua ngua cha' bi', ndu'u Jesús lo hitya, li' cua ndyaala tyucui nde cua. Lo'o li' na'a Jesús cha' ngua'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo; ñi'ya nda'ya sca tyupe' lo yuu, jua'a ngua'ya Xtyi'i ycu'i Ni lo Jesús. ¹⁷ Li' nguañi nchcui' ycu'i Ndyosi ca su ntucua Ni nde cua. Ndi'ya nacui Ni:

—Nu nde laca Sñi' na' —nacui Ni—. Tyaca'a tsa yu 'na, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jil'i yu.

4

Nchcui' cuayá' xu'na cuiñaja lo'o Jesús

¹ Lo'o li' ndyaa lo'o Xtyi'i ycu'i Ndyosi jil'i Jesús ca ne' quixi' su btyi tsa yuu, su ná ndi'i ñati, cha' tyacua tya'a yu lo'o nu xu'na cuiñaja cajua. Ngua ti' nu bi' tyijiloo jil'i Jesús. ² Lo'o li' tu'ba tsá tu'ba talya ná ndyacu Jesús tsiya' ti, ntyute' tsa yu li'. ³ Lo'o li' ndyu'u tucua nu xu'na cuiñaja bi', cha' chcui' cuayá' lo'o Jesús:

—Si chañi cha' nu'u laca nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi —nacui nu xña'a bi' jil'i Jesús—, xñi nu'u sca quee re lacua, cha' jua'a cuiñá nu'u xlyá lo'o quee re cha' cacu na.

⁴ Lo'o li' nguxacui Jesús cha' jil'i:

—Cua nscua sca cha' lo quityi jil'i ycu'i Ndyosi —nacui Jesús jil'i—. Ndi'ya nchcui' cha' bi': “Si' na cu'ú ñati chalyuu lo'o cacu ngu' tyaja ti, masi lo'o cuna ngu' lcaa cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi, li' chañi cha' tyu'ú ngu'”. Jua'a nscua lo quityi.

⁵ Lo'o li' ndyaa lo'o nu xu'na cuiñaja jil'i Jesús nde quichi Jerusalén, su tyaca'a tsa jil'i ycu'i Ndyosi; ca hique laa tonu jil'i quichi

bi' ndyaa ngu', cua tsa ntucua ngu' li'.

⁶ —¿Ha chañi cha' nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi laca nu'u? —nacuj nu xña'a jí'í Jesús—. Tso'o si tyú nu'u ca lo yuu laca, cha' cua nscua sca cha' lo quityi jí'í ycuí' Ndyosi ndi'ya:

Culo ycuí' Ndyosi cña jí'í xca jí'í
Ni cha' ña'asíi ngu' jinu'u,
nacuj quityi.

Lo'o jua'a nscua chaca cha':

Lo'o ya' ti xca jí'í Ni xatu ngu'
jinu'u,

cha' ná ca quicha quiya' nu'u su tyú
nu'u chu' quee.

Jua'a nscua lo quityi —nacuj nu
xña'a.

⁷ Li' nguxacuj Jesús cha' jí'í nu
xña'a bi':

—Pana ndi'ya nscua cha' lo
quityi jí'í ycuí' Ndyosi: “Ná chcuí'
cuayá' ma lo'o ycuí' Ndyosi nu
Xu'na ma”, nacuj quityi.

⁸ Lo'o ndye nchcuí' ngu', xa'
ndyaa lo'o nu xu'na cuiñaja jí'í
Jesús nde sca lo xlya ca'ya nu
cua tsa. Li' ngulu'u nu xña'a bi'
lcaa nasiyu tyucui ña'a chalyuu jí'í
Jesús, cha' tso'o tsa ña'a chalyuu bi'.

⁹ Lo'o li' nchcuí' cuayá' nu xña'a bi'
lo'o Jesús chaca quiya':

—Ta na' chacuayá' caca nu'u
loo jí'í lcaa chalyuu nu ña'a nu'u
ca ndacua —nacuj nu xña'a jí'í
Jesús—, sca ti si tyú stí' nu'u loo na',
si cua'ni tlyu nu'u jna', li' caca nu'u
loo.

¹⁰ Li' nguxacuj Jesús cha' jí'í nu
xña'a bi':

—Tyaatsu' nu'u slo na', Satanás
—nacuj Jesús—. Yaa clya nu'u.
Cua nscua sca cha' lo quityi jí'í
ycuí' Ndyosi ndi'ya: “Sca ti jí'í ycuí'
Ndyosi nu Xu'na ma cua'ni tlyu ma
jí'í, sca ti cha' jí'í ycuí' Ni nga'a
cha' taquiya' ma jí'í nde chalyuu”,
nacuj quityi.

¹¹ Li' ndu'u xu'na cuiñaja ndyaa.
Li' ndu'u tucua xca jí'í ycuí' Ndyosi

cha' xtyucua ngu' jí'í Jesús, cha' ta
ngu' xi juersa jí'í yu.

*Nguxana Jesús ndyu'ni cña jí'í
ycuí' Ndyosi nde loyuu su cuentya
Galilea*

¹² Ca tiya' la ndu'u Jesús ndyaa,
cha' ndyuna yu cha' cua ntejeya'
ngu' jí'í Juan, ndyaa lo'o ngu' jí'í yu
ne' chcuá. Li' nguxtyuu Jesús chaca
quiya' nde quichí Nazaret, nde
loyuu su cuentya Galilea. ¹³ Pana
ná ndyanu yu nde Nazaret; ngux-
cutsa'a yu su ndi'í yu, ndyaa yu ca
quichí Capernaum to' tayu'. Nscua
quichí bi' loyuu su ndu'ni ngu'
sa'ni cha' su cuentya Zabalón lo'o
su cuentya Neftalí laca bi'. ¹⁴ La
cui' ti cha' bi' cua nchcuí' jyo'o
Isaías nu ngua tu'ba jí'í ycuí' Ndyosi
cua sa'ni la. Ndi'ya nacuj:

¹⁵ Ntsu'u loyuu su cuentya Zab-
ulón lo'o su cuentya Neftalí
ca chaca tsu' sta'a Jordán.

Tyeje tacui na loyuu bi', li' tyalaa
na to' tyujo'o,

cha' loyuu bi' laca Galilea su ndi'í
ñati nu si'í ngu' judío laca.

¹⁶ Cua ngujui'í sca xee tlyu slo ngu'
nu ndi'í su talya ña'a;

juani cua nguxee jí'í ngu', cua caja
ti chalyuu nu ná nga'a cha'
tye jí'í ngu' bi',

masi cua tye ti chalyuu jí'í ngu' bi'
tya tsubi' la.

Jua'a nchcuí' jyo'o cusu' bi'. Bi' cha'
loyuu bi' nguti'í Jesús li'.

¹⁷ Lo'o li' nguxana nchcuí' Jesús
lo'o ngu' nu ndya'a slo:

—Ca tyuju'u ti' ma —nacuj Jesús
jí'í ngu'—, xtyanu ma jí'í lcaa cha'
cuxi nu ndyu'ni ma, cha' cua tyalaa
ti hora cha' caca ycuí' Ndyosi loo
ne' cresiya jí'í ma.

*Nxi'ya Jesús jí'í jacua tya'a ngu'
nu ndyaa cuta cualya*

¹⁸ Lo'o ngua sca tsá ndya'a Jesús
to' tayu' Galilea bi'. Li' na'a yu
jí'í Simón lo'o Andrés tya'a ngitya
Simón, nchcu' ngu' taraya lo hula
cha' xñi ngu' cualya, cha' bi' laca

cña nu ndu'ni ngu' bi' lcaa tsa. Lo'o nu Simón bi' ni, Pedro ndu'ni ngu' ji'i. ¹⁹ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o tyucuaa nu qui'yu bi':

—Tsa ma' lo'o na' juani —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Ñi'ya ngujui cualya ji'i ma' lo'o nguta'a ma' cuta cualya, jua'a caja xa' cña ji'i ma' juani cuentya jna'; culu'u na' ji'i ma' ñi'ya nu clyana ma' ji'i ñati chalyuu re nu nguna' tsa ndu'ni, cha' caca ngu' ñati'na.

²⁰ Hora ti nguxtyanu ngu' ji'i taraya ji'i ngu', ndyaa lca'a ngu' ji'i Jesús li'.

²¹ Lo'o nde loo la xi na'a Jesús ji'i Jacobo sñi' Zebedeo lo'o Juan tya'a ngula yu; nga'a ngu' ne' yaca ni'i sube ji'i ngu' lo'o sti ngu', ndyu'ni cho'o ngu' taraya ji'i ngu'. Li' ngusi'ya Jesús ji'i ngu' bi', cha' tsa ngu' lo'o. ²² Hora ti nguxtyanu ngu' ji'i sti ngu' lo'o yaca ni'i ji'i ngu', ndyaa ngu' lo'o Jesús li'.

Ngulu'u Jesús ji'i quiña'a tsa ñati

²³ Lo'o li' ndyaa ngu' lcaa quichi su cuentya Galilea lo'o Jesús. Lcaa quichi ndya'a nclyu'u yu ji'i ngu' ne' laa ji'i ngu' judío; nchcui' yu lo'o ngu' ñi'ya laca cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi, cha' cua ngulala ti caca Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'. Lo'o jua'a ngua'ni yu jo'o ji'i lcaa nu quicha, masi quicha ti' ngu' ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o ngu'. ²⁴ Li' nguañi cha' ji'i Jesús lcaa quichi, hasta ca nde loyuu Siria nguañi cha' ji'i yu; bi' cha' ñaa lo'o ngu' ji'i lcaa ngu' quicha slo ycu' yu, cha' cua'ni yu jo'o ji'i ngu'. Ñaa lo'o ngu' ji'i nu quicha, masi ti' tsa ngu' xqui'ya quicha nu ntsu'u ji'i ngu'; ñaa lo'o ngu' ji'i ngu' nu ntsu'u cui'i cuxi ji'i ngu', masi nchalú cui'i ji'i ngu', masi nchcu' tyucui' tyucui' ña'a ngu', masi nchcuti sca tsu' ya' ngu'. Lo'o li' ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o lcaa ngu' quicha bi'. ²⁵ Bi' cha' ndu'u lca'a quiña'a tsa ñati ji'i, masi ngu' Galilea, masi ngu'

lcaa quichi nde Decápolis, masi ngu' quichi Jerusalén, masi ngu' xa' quichi nde loyuu su cuentya Judea, masi ngu' quichi chaca tsu' sta'a Jordán. Quiña'a tsa quichi ngutu'u ngu' ndyaa lca'a ngu' ji'i Jesús li'.

5

Ñi'ya ngulu'u Jesús ji'i ngu' nu ngua'a sii' cua'a

¹ Na'a Jesús cha' quiña'a tsa ñati lijya ngu' slo yu, bi' cha' ndyacu' yu ndyaa la yu nde sii' cua'a, ndyaca'a yu xi cajua. Lo'o ndyu'u ti'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i slo, ² li' nguxana Jesús nclyu'u yu ji'i ngu' bi'. Ndi'ya nchcui' yu lo'o ngu':

Ñati nu tso'o ntsu'u tyiquee

³ —Tso'o ntsu'u tyiquee ñati si jlo ti' cha' sca ti lo'o ycu' Ndyosi caca cua'ni ngu' cha' tso'o —nacui Jesús—. Caca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ngu' bi', pana ná caca ji'i ngu' si jua'a ti ngu'.

⁴ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati masi xñi'i ti' juani xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'i, cha' ndu'ni ycu' Ni cha' caca tso'o tyiquee ñati bi'.

⁵ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati nu ná nti' tyijiloo ji'i tya'a ñati, cha' ca su ntucua ycu' Ni tyacua cha' tso'o nu ta ycu' Ni ji'i ñati bi' li'.

⁶ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati si tyaja'a tsa cua'ni lcaa cha' tso'o, lcaa cha' liñi; ji'i ñati bi' xtyucua ycu' Ndyosi cha' taca ji'i cua'ni lcaa cha' nu nti' ycu' Ni.

⁷ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati nu tya'na ti' ji'i tya'a ñati, cha' jua'a cua'ni tya'na ti' Ni ji'i ycu' ngu' bi'.

⁸ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati nu lubii cresiya ji'i, cha' ji'i ñati bi' cua'nda ycu' Ni chacuayá' cha' ña'a ji'i ycu' ca Ni nde loo la.

⁹ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati nu nxyucua ji'i tya'a ñati cha' caca tso'o ti ngu' lo'o tya'a cusu

ngu'. “Sñi' na”, ñacui ycuil' Ndyosi jil' ñati nu jua'a xaala' tyiquee tya'a ngu'.

¹⁰ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati si talo tyiquee jil' xa' ñati, masi lya' ti' ngu' jil', masi ti'í ti' ngu' jil', xqui'ya cha' tso'o nu ndu'ni cuentya jil' ycuil' Ni. Tso'o ntsu'u tyiquee ñati bi' si talo tyiquee jil' ngu', cha' jua'a laca ycuil' Ndyosi loo ne' cresiya jil' ñati bi'.

¹¹ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ma masi xtyí lo'o ngu' jil' ma xqui'ya na', masi lya' tsa ti' ngu' jil' ma, masi cuiñi tsa ngu', masi hcui' tsa ngu' cuentyu jil' ma xqui'ya na'.

¹² Li' caca tso'o tyiquee ma, ca chaa ti' ma cha' cua laca ngxuco'o ycuil' Ndyosi sca cha' tso'o nu tyacua jil' sa scaa ma ca su ntucua ycuil' Ni. La cui' jua'a ngua lya' tsa ti' jyo'o cusu' sa'ni, nu lo'o na'a ngu' jil' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil' ycuil' Ndyosi tyempo bi'.

Ñi'ya nti' teje', ñi'ya nti' xee, jua'a ndi'i ma chalyuu

¹³ Ñi'ya nu ndu'nijo'o tsa teje' jina cha' cñi', cha' cua'ni tyuju' scuaa, jua'a laca cu'ma nde chalyuu; na ndu'nijo'o tsa ma jil' ycuil' Ndyosi cha' cua'ni ma cña jil' Ni. Si cua ngunu'u teje' jina, nga'aa cua'nijo'o bi' jina li'; tso'o si xcuaa na jil' teje' bi' li', masi to' tyucuij su ntyeje tacui ñati. Ná ndu'ni cha' masi sta quiya' ngu' hichu' teje' ngunu'u bi'. Ñi'ya nti' ngu' lo'o teje' ngunu'u bi', jua'a nti' ycuil' Ndyosi lo'o ñati nu ná taquiya' jil' Ni.

¹⁴ Ñi'ya nti' sca xee laca cu'ma, cha' culu'u ma tyucuij jil' ycuil' Ndyosi jil' laca ñati chalyuu. Sca quichí nu ndi'í lo xlya ca'ya ni, ná ca tyil' bi' cuaana ti; ña'a laca ñati quichí bi'. ¹⁵ Lo'o jua'a si cua'a ngu' sca quii' quityee, ná su'ba cuatsi' ngu' jil' bi' ne' caju li'; cua sta ngu' quityee cha' clyane xee tyucui ña'a ni'í bi'. ¹⁶ Lo'o jua'a cu'ma ni, si xee

laca ma nu culu'u tyucuij jil' ñati, xcui' cha' tso'o cua'ni ma cha' ña'a xa' ñati ña'a cha' tso'o nu ndu'ni ma, nu laca ma sñi' ycuil' Ndyosi. Lo'o li' tyi'u ti' ngu' jil' ycuil' Ndyosi Sti na, cua'ni tlyu ngu' jil' ycuil' Ndyosi nu ntucua nde cua.

Nclyu'u Jesús cha' cuentya jil' cña nu ngulo ycuil' Ndyosi jil' jyo'o cusu' sa'ni

¹⁷ Ná culacua ti' ma cha' lijya na' ca nde cha' cua'ni tye na' jil' cha' cusu'; masi lcaa cha' nu nda ycuil' Ndyosi lo'o jyo'o Moisés, masi lcaa cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil' ycuil' Ndyosi cua sa'ni la, ná cuityi' na' jil' cha' bi'. Pana cua lijya na' cha' culu'u liñi na' jil' ñati ñi'ya nu nti' ñacui lcaa cha' nu nscua lo quityi bi'. ¹⁸ Cha' liñi nda na' lo'o ma juani, cha' ni sca si'yu cha' nu nguscua jyo'o cusu' sa'ni cuentya jil' ycuil' Ndyosi, ná taca cuityi' ngu' cha' bi' ña'a cuayá' nu tye chalyuu; chañi cha' caca lcaa ca cha' nu nscua lo quityi jil' ycuil' Ndyosi cua sa'ni la. ¹⁹ Bi' cha' juani, nga'aa ta Ni su tyil' ñati slo ycuil' Ni si ná taquiya' ngu' jil' cua ña'a ca cña nu nda ycuil' Ni jil' ngu' cha' cua'ni ngu', si culu'u ngu' jil' tya'a ñati ngu' cha' nga'aa ntsu'u cha' taquiya' ngu' jil' cña bi'. Lo'o jua'a ta Ni su tyil' ñati ca slo ycuil' Ni si taquiya' ngu' jil' lcaa cña bi', si culu'u ngu' cña bi' jil' tya'a ñati ngu'. ²⁰ Ndi'ya ñacui na' jil' ma juani: ná caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil' ma, si ná tso'o la cha' nu cua'ni ma, si'í ñi'ya nu ndu'ni ngu' tacati jua, nu ngu' fariseo bi' lo'o jua'a nu mstru cha' jo'ó bi'.

Nclyu'u Jesús jil' ngu' cha' tye cha' ñasi' ngu' lo'o tya'a ngu'

²¹ Cua ndyuna ma ñi'ya nu ngulo ycuil' Ndyosi cña jil' jyo'o cusu' nu ngua sa'ni. Ndi'ya nchcui' Ni: “Ná cujuui ma jil' tya'a ñati ma”, nacui ycuil' Ni. “Si cujuui ngu' jil' tya'a ngu', li' ntsu'u cha' tsa ngu' ne'

chcuā cha' cua'ni cuayá' bese jilí ngu' bi'." ²² Pana quiña'a la cha' chcuí na' lo'o mā juani: masi ca ti'í ti' ngu' jilí tya'a ñati, li' ntsu'u cha' chcube' ngu' bi'; masi na chcuí ti ngu' cha' cuxi jilí tya'a ñati, ntsu'u cha' tsaā ngu' bi' slo ngu' nu laca loo ca Jerusalén, cha' caca cuayá' jilí ngu' cajua li'. Lo'o jua'a si ñacuí ngu' jilí tya'a ñati: "¡Na ple tsa nu'u! ¡Na tonto tsa hique nu'u!" lo'o ñasi' tsa ngu' jilí tya'a ñati, li' nga'a cha' tsaā ngu' bi' ca bilyaa su ná tye cha' tyaquí quii'.

²³ Lo'o jua'a laja lo'o ndyaa ti mā ne' laa cha' ta mā msta jilí ycuí Ndyosi, si tyi'u ti' mā cha' ntsu'u cha' ñasi' ti' jilí mā lo'o tya'a mā, ²⁴ li' tso'o la xtyuū mā lo'o msta jilí mā chaca quiya' ca toni'í jilí mā. Li' tsaā mā tsaā xaala' mā tyiquee tya'a mā tya clyo. Lo'o li' xa' squi'ya mā msta bi' toni'í jilí mā, tsaā lo'o mā jilí ne' laa chaca quiya'.

²⁵ 'Pana ndi'ya cua'ni mā si ntsu'u ñati nu sta qui'ya jilí mā ca toni'í cña: hora ti xaala' mā cha' jilí mā lo'o ñati bi', laja lo'o bilya tyalaa mā slo ngu' tisiya cha' cua'ni cuayá' ngu' jilí cha' cusuū bi'. Cuxi la cha' si tyaala tsa ngu' tisiya, cha' li' xi'ya ngu' jilí ngu' policia cha' su'ba ngu' jilí mā ne' chcuā. ²⁶ Cha' liñi nchcuí na' lo'o mā, cha' tiya' tsa tyu'u mā su lubii, cha' li' ntsu'u cha' ta mā lcaa ca centavo nu jña ngu' tisiya jilí mā cha' tyu'u mā li'.

Nchcuí Jesús sca cha' jilí ñati nu ndu'ni suba'

²⁷ Cua ndyuna mā ñi'ya ngulo ycuí Ndyosi cña jilí jyo'o cusu' sa'ni. Ndi'ya nchcuí Ni: "Ná cua'ni suba' mā lo'o clyo'o xa' ñati", nacuí ycuí Ni. ²⁸ Pana, quiña'a la cha' chcuí na' lo'o mā juani: si ña'a sca nu qui'yu jilí sca nu cuna'a, lo'o li' culacua ti' yu cha' cua'ni suba' yu lo'o, stu'ba ntsu'u cha' bi' lo'o yu ñi'ya si cua laca ngua'ni suba' yu

lo'o nu cuna'a bi', masi tyiquee ti yu ntsu'u cha' cuxi bi'.

²⁹ 'Tso'o la si culo mā si'yu cloo mā la'a tsu' cuí, xcuā mā jilí li', si si'yu cloo mā ndacuí qui'ya cha' ndu'ni mā cha' cuxi. Masi cuityi' mā, tyanu lubii cresiya jilí mā li', cha' ná tsaā mā su lye ndyaquí quii' ca bilyaa. ³⁰ Tso'o la xi'yu cu' mā ya' mā la'a tsu' cuí, xcuā mā jilí li', si ya' mā ndacuí qui'ya cha' ndu'ni mā cha' cuxi. Masi cu' ya' mā, tyanu lubii cresiya jilí mā li', cha' ná tsaā mā su lye ndyaquí quii' ca bilyaa.

Nchcuí Jesús sca cha' jilí ñati nu ngxtyanu jilí clyo'o

³¹ 'Ndi'ya nchcuí jyo'o cusu' sa'ni: "Si ñacuí sca nu qui'yu jilí clyo'o yu cha' tyaa slo sti chaca quiya', cha' nti' yu xtyanu yu jilí clyo'o yu, li' ntsu'u cha' culo yu sca quityi cuentya jilí nu cuna'a bi'. Quityi bi' ñacuí cha' nga'aa si'í clyo'o yu laca juani." ³² Pana, quiña'a la cha' chcuí na' lo'o mā juani: ndyu'ni cuxi sca nu qui'yu si culo yu quityi cha' xtyanu yu jilí clyo'o yu, si ná ndacuí nu cuna'a bi' qui'ya. Lo'o li' si xa' caja clyo'o nu cuna'a bi' lo'o chaca ñati, li' ndacuí nu cuna'a qui'ya, lo'o jua'a chaca yu bi' ndacuí qui'ya, cha' clyo'o xa' ñati bi' laca nu cuna'a bi'; pana tlyu la qui'ya nu ndacuí jilí nu qui'yu nu ngua clyo'o clyo.

Nclyu'u Jesús cha' jilí ngu' cha' ná cua'ni ngu' jura

³³ 'Lo'o jua'a cua ndyuna mā ñi'ya nu ngulo ycuí Ndyosi cña jilí jyo'o cusu' sa'ni. Ndi'ya nchcuí Ni: "Ná tso'o ta mā sca cha' lo'o ycuí Ndyosi cha' cua'ni mā sca cña, si cha' cuiñi ti nda mā. Nga'a cha' cua'ni mā ñi'ya nu nacuí mā jilí Ni cha' cua'ni mā." ³⁴ Pana, quiña'a la cha' chcuí na' lo'o mā juani, cha' ná tso'o tsiya' ti cua'ni mā jura nu lo'o chcuí mā sca cha': masi chcuí mā cuentya jilí lcaa na nu ntsu'u

nde cua, ná cua'ni ma jura jua'a, cha' ca bi' ntucua ycuí' Ni; ³⁵ masi chcuí' ma cuentya jil'i yuu chalyuu re; ná chcuí' ma jura jua'a, cha' cuentya jil'i ycuí' Ndyosi laca chalyuu re; masi chcuí' ma cuentya jil'i quichí Jerusalén, ná cua'ni ma jura jua'a, cha' ca bi' laca ycuí' Ni loo. ³⁶ La cui' ti cha' ná cua'ni ma jura cuentya jil'i scau' que ycuí' ca ma, cha' sca ti ycuí' Ni ngüiñá Ni jil'i cu'ma, lo'o ná caca jil'i ma cuiñá ma ni sca ca quicha' hique ma, ni nu ngata, ni nu ngatí. Ná tso'o cuentya jil'i ycuí' Ndyosi tsiya' ti cha' cua'ni ma jura. ³⁷ Tsa bi' ti cha' ñacuí' ma: "Chañi", si cha' liñi laca; lo'o jua'a ñacuí' ma: "Si'i", si cha' cuiñi. Cua ña'a ca cha' nu chcuí' ma nu lo'o ndu'ni ma jura, cha' jil'i nu xña'a laca bi'.

Nclyu'u Jesús ñi'ya cua'ni ngu' lo'o tya'a cusuu ngu'

³⁸ Lo'o jua'a cua ndyuna ma cha' nu nchcuí' jyo'o cusu' sa'ni. Ndi'ya nacuí: "Sca ñatí tyaala ni, si cua ngüichu yu si'yu cloo tya'a yu, li' ntsu'u cha' culo ngu' nu laca cña si'yu cloo ycuí' yu cha' catí xqui'ya yu. Lo'o jua'a si ngxutyú yu sca la'ya tya'a yu, li' ntsu'u cha' culo ngu' nu laca cña la'ya ycuí' yu, cha' catí xqui'ya yu." Jua'a nchcuí' ngu' nu ngua tya sa'ni li'. ³⁹ Pana, quiña'a la cha' chcuí' na' lo'o ma juani, cha' nga'aa xuú tya'a ma lo'o ñatí nu ngua'ni cha' cuxi lo'o ma. Lo'o quiji'ya' ngu' loo ma la'a tsu' cuí, li' ta ma chacuayá' quiji' ngu' chaca tsu' loo ma, si nti' ngu'. ⁴⁰ Si nti' sca ñatí tyaala xlyaá camxa jil'i ma, hora ti ta ma jil'i li'; lo'o jua'a ta ma xi xa' la late' jil'i yu, cha' tyaala' jil'i yu li'. ⁴¹ Jua'a sca nu laca loo ni, si culo yu cña jil'i ma cha' tsa lo'o ma yu'ba jil'i yu sca se'i, hora ti tsa lo'o ma yu'ba bi' jil'i; lo'o jua'a tso'o masi tya tsa lo'o ma jil'i ca tyijyu' la xi, si jua'a nti' yu. ⁴² Lo'o jña sca ñatí cua ña'a ca na jil'i ma, ta ma na

bi' jil'i; jua'a si jña ngu' xi cñi jil'i ma, tso'o ti chcuí' ma lo'o ngu' bi' li'.

Nclyu'u Jesús cha' tso'o ti tyu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i tya'a cusuu ngu'

⁴³ 'Cua ndyuna ma cha' nu nchcuí' jyo'o cusu' sa'ni. Ndi'ya nacuí: "Cua'ni tyaca'a ma jil'i ngu' tya'a ma, lo'o jua'a ca ti'í ti' ma jil'i tya'a cusuu ma". ⁴⁴ Pana, quiña'a la cha' chcuí' na' lo'o ma juani, cha' tso'o ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a cusuu ma, lo'o jua'a tso'o ti chcuí' ma jil'i ngu' nu nchcuí' cuentyu jil'i ma, tso'o ti cua'ni ma lo'o ngu' nu ti'í ti' jil'i ma; chcuí' ma lo'o ycuí' Ndyosi cuentya jil'i ngu', masi ndyu'ni lya' ti' ngu' jil'i ma, masi nxyí lo'o ngu' jil'i ma. ⁴⁵ Li' taca tyuloo ñatí jil'i ma cha' laca ma sñi' ycuí' Ndyosi nu ntucua nde cua. Ndu'ni Ni cha' stu'ba ti tyucua cuichaa, masi ca su ndi'í ñatí cuxi, masi ca su ndi'í ñatí tso'o; ndu'ni Ni cha' stu'ba ti ca'ya tyo, masi ca su ndi'í ñatí tso'o, masi ca su ndi'í ñatí cuxi. Bi' cha' tso'o la si stu'ba ti cua'ni ma lo'o lcaa ñatí. ⁴⁶ La cui' ti ná tso'o si xcui' jil'i ngu' tya'a tso'o ti ma tso'o ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i. Si'i na tso'o la taquiya' ycuí' Ndyosi jil'i ma si jua'a ti ndu'ni ma, cha' jua'a ndu'ni cua ña'a ca ñatí; masi ñatí tso'o, masi ñatí cuxi, masi ngu' msu jil'i ngu' xa' tsu' nu cuiñi ti nxñi quiña'a tsa cñi cña loo jil'i ma, lcaa ngu' bi' ndu'ni tyaca'a ngu' jil'i tya'a tso'o ti ngu'. ⁴⁷ Lo'o chcuí' ma cha' tso'o sca ti lo'o tya'a tso'o ma, ná tso'o bi', cha' la cui' jua'a ndu'ni cua ña'a ca ñatí; masi ngu' nu ná ntsu'u cha' jil'i lo'o ycuí' Ndyosi tsiya' ti, lo'o ngu' bi' nchcuí' tso'o lo'o tya'a tso'o ngu'. Quiña'a la cha' tso'o cua'ni ma nti' ycuí' Ndyosi. ⁴⁸ Ycuí' Ndyosi Sti na nu ntucua nde cua ni, xcui' cha' tso'o, xcui' cha' liñi, xcui' cha' lubii ndu'ni Ni; ñi'ya ndu'ni ycuí' Ni, jua'a nga'a cha' cua'ni ma xcui' cha' tso'o lo'o

lcaa ñati, si chañi cha' sñi' ycuí' Ni laca ma.

6

Nchyu'u Jesús ji'i ngu' ñi'ya xtyucua ngu' ji'i ñati ti'i

¹ Lo'o chaca cha' ni, ná ta ma sca na ji'i ngu' ti'i nu lo'o ña'a xa' ñati ji'i ma, cha' ná ña'a ngu' ñi'ya laca cha' tso'o nu ndu'ni ma cumentya ji'i ycuí' Ni. Ná taca xco'o ycuí' Ndyosi Sti na sca cha' tso'o nu tyacua ji'i ma ca su ntucua ycuí' Ni, si cha' ña'a xa' ñati ji'i ma ndyu'ni ma cha' tso'o ti. ² Lo'o xtyucua ma ji'i ngu' ti'i ni, ná ntsu'u cha' cacha' ma cha' bi' ji'i xa' ñati. Ná cua'ni ma ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu', nu nti' tsa cha' ña'a xa' ñati ji'i; nu lo'o nxyucua ngu' bi' ji'i ngu' ti'i, masi ne' laa ji'i ngu' judío tya'a na, masi to' calle ti, sca ti nti' ngu' bi' cha' tso'o tsa chcuí' ñati ji'i. Ná cua'ni ma jua'a. Cha' liñi nchcuí' na' lo'o ma: lcaa cha' tso'o nu tyacua ji'i ngu' bi' ca slo ycuí' Ndyosi nguicha', cua laca ngujui cha' bi' ji'i ngu' bi' nu lo'o cua na'a xa' ñati ti ji'i ngu'. ³ Lo'o cu'ma ni, nu lo'o ta ma sca na ji'i ngu' ti'i, ta ma ji'i cuaana ti, cha' ná ca cuayá' ti' xa' la ñati; masi tya'a ma, ná caca cuayá' ti' ngu' ni cña ndyu'ni ma. ⁴ Sca ti ycuí' Ndyosi Sti na caca cuayá' ti' Ni ñi'ya laca cha' tso'o nu ndu'ni ma cuaana ti, lo'o li' xco'o Ni cha' tso'o nu tyacua ji'i ma nde loo la.

Nchyu'u Jesús ji'i ngu' ñi'ya chcuí' ngu' lo'o ycuí' Ndyosi

⁵ Lo'o chaca cha' ni, lo'o chcuí' ma lo'o ycuí' Ndyosi, ná cua'ni ma ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu'. Ndu ngu' cuiñi bi' slo ñati ne' laa ji'i ngu' judío tya'a na, cha' nti' ngu' chcuí' ngu' lo'o ycuí' Ndyosi laja lo'o ña'a ñati ji'i ngu' bi'; la cui' ti cha' bi' lo'o ndu ngu' laja calle cha' chcuí' ngu' lo'o ycuí' Ni. Cha' liñi

nchcuí' na' lo'o ma: lcaa cha' tso'o nu tyacua ji'i ngu' bi' ca slo ycuí' Ndyosi nguicha', cua laca ngujui cha' bi' ji'i ngu' nu lo'o cua na'a ñati chalyuu ti ji'i ngu'. ⁶ Lo'o cu'ma ni, nu lo'o chcuí' ma lo'o ycuí' Ndyosi, tsa ma sca se'i su taca tyi'i ma cuaana ti. Si nga'a ma nde ni'i, li' tacu' ma toni'i, cha' jua'a cua'ni tlyu ma ji'i ycuí' Ndyosi Sti na cajua; ndi'i ycuí' Ndyosi cacua ti slo ma, masi ná nga'a xa' ñati slo ma. Sca ti ycuí' Ndyosi Sti na nchca cuayá' ti' ñi'ya laca cha' tso'o nu ndu'ni ma cuaana ti, lo'o jua'a xco'o Ni cha' tso'o nu tyacua ji'i ma nde loo la.

⁷ Nu lo'o chcuí' ma lo'o ycuí' Ndyosi ni, ná chcuí' ma la cui' ti cha' quiña'a tsa quiya', ni ná chcuí' ma quiña'a tsa cha' nu ná nchca cuayá' ti' ycuí' ca ma, ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycuí' Ndyosi tsiya' ti. Nclacua ti' ngu' bi', cha' tso'o la taquiya' jo'ó ji'i ngu' si quiña'a tsa cha' chcuí' ngu', jua'a nti' ngu' bi'. ⁸ Pana, ná chcuí' ma jua'a, cha' jlo ti' ycuí' Ndyosi Sti na cua ña'a ca cha' nu lyiji ji'i ma, masi bilya jña ma cha' bi' ji'i Ni. ⁹ Tso'o la si ndi'ya chcuí' ma lo'o ycuí' Ni lacua:

Ndyosi Sti ya nu ntucua nde cua, tacati tsa cha' jinu'u.

¹⁰ Caa nu'u nde chalyuu cha' caca nu'u loo ji'i ya.

Cua'ni nu'u cha' caca lcaa cha' nu nti' nu'u cha' caca nde chalyuu; ñi'ya nu ndu'ni nu'u ca su ntucua nu'u, jua'a caca nde lo yuu re li'.

¹¹ Ta nu'u na cacu ya tsá juani.

¹² Lo'o jua'a cui'ya nu'u cha' clyu ti' ji'i ya ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ya, cha' jua'a cua ngüi'ya ya cha' clyu ti' ji'i ñati nu ngua'ni cha' cuxi lo'o ya.

¹³ Ná ta nu'u chacuayá' cha' cojo-laqui cha' cuxi ji'i ya, pana

cua'ni lyaá nu'u jil'i ya ya' nu xña'a.

Nu'u laca loo tsiya' ti; lcaa chacuayá' nu ntsu'u nde chalyuu, lo'o jua'a chacuayá' nu ntsu'u nde cua, jinu'u ntsu'u lcaa chacuayá' bi'. Ná nga'a cha' tye cha' tlyu tsa laca nu'u. Jua'a caca cha' tu'ni.

Jua'a ñacui mā jil'i ycuil' Ndyosi.

¹⁴ 'Si cui'ya mā cha' clyu ti' jil'i ngu' nu ngua'ni cha' cuxi lo'o mā, li' lo'o Sti na nu ntucua nde cua cui'ya Ni cha' clyu ti' jil'i mā; ¹⁵ pana si ná cui'ya mā cha' clyu ti' jil'i tya'a ñati mā, lo'o ycuil' Ndyosi Sti na, ná cua'ni clyu ti' Ni jil'i mā jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i mā li'.

Nclyu'u Jesús cha' jil'i tsá nu ná ndacu ngu'

¹⁶ 'Lo'o chaca cha' ni: nu lo'o tyalaa tsá jil'i mā lo'o ná cacu mā xqui'ya cha' cua'ni tlyu mā jil'i ycuil' Ni, ná tso'o si tyu'u cha' xñi'l' ti' tyiquee mā, ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu'. Nti' ngu' bi' cha' ña'a ñati jil'i cha' tacati tsa nu ndu'ni ycuil' ca ngu', cha' ná ndyacu ngu' tsá bi'. Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā, cha' cua laca ngujui cha' jil'i ngu'; lcaa cha' tso'o nu tyacua jil'i ngu' ca slo ycuil' Ndyosi nquicha', cua ngujui cha' bi' jil'i ngu' nu lo'o cua na'a xa' ñati chalyuu ti jil'i ngu'. ¹⁷ Pana cu'mā ni, lo'o tyalaa sca tsá nu ná cacu mā, cha' tso'o la cua'ni tlyu mā jil'i ycuil' Ni, li' tso'o la tyaati loo mā, jua'a sube' mā chcuu hiqee mā, ¹⁸ cha' ná caca cuayá' ti' xa' ñati jil'i mā cha' ná ndyacu mā tsá bi'. Sca ti ycuil' Ndyosi Sti na nchca cuayá' ti' ñi'ya laca cha' tso'o nu ndu'ni mā cuaana ti. Lo'o li' xco'o Ni cha' tso'o nu tyacua jil'i mā nde loo la.

Cha' tso'o nu tyacua jil'i ngu' ca su ntucua ycuil' Ni

¹⁹ 'Lo'o chaca cha' ni: ná xco'o mā quiña'a tsa cha' tso'o cuentya

jil'i ycuil' ti mā laja lo'o ndi'l' mā chalyuu re. Yala ti quiñu'u cha' tso'o bi' jua'a ti; ntsu'u quiya' cacu tiña' jil'i, cacu cuixu' jil'i, cua'ni ñu'u jil'i li'. La cui' jua'a cuaana ngu' jil'i cha' tso'o nu ntsu'u jil'i mā, nguna' cha' bi' jil'i mā li'. ²⁰ Tso'o la lo'o xco'o ycuil' Ni cha' tso'o nu tyacua jil'i mā ca su ntucua ycuil' Ni; nga'aa cacu tiña' jil'i cha' tso'o bi', nga'aa quiñu'u, lo'o jua'a nga'aa caca cuaana ngu' jil'i cha' tso'o bi'. ²¹ Cha' nu tyaca'a la jil'i mā ni, tyanu cresiya jil'i mā ca su ntsu'u cha' bi', masi sca cha' tso'o nu ndyu'u co'o jil'i mā nde chalyuu, masi cha' tso'o nu cua nchco'o Ni cuentya jil'i mā ca su ntucua ycuil' Ni.

Nu laca xee jil'i tyucui ña'a ngu'

²² 'Nu si'yu cloo na ni, bi' laca nu nda xee jil'i tyucui ña'a na. Nu lo'o tso'o ti si'yu cloo na, li' taca ña'a na cha' cua'ni na lcaa lo cña nu ntsu'u cha' cua'ni na, taca cua'ni na xcui' cha' tso'o. ²³ Pana si quicha si'yu cloo na, nga'aa caca cua'ni na cña, cha' talya xee ña'a na li'. Lo'o jua'a ne' cresiya jil'i mā ni, si ndyacu' xee jil'i mā cha' ntsu'u chalyuu cuxi jil'i mā, nga'aa tyu'u xee ne' cresiya jil'i mā tsiya' ti li'; talya tsa tyanu cresiya jil'i mā li'.

Ñi'ya nchcui' ycuil' Ndyosi cha' jil'i cñi

²⁴ 'Ni sca ñati ná taca jil'i ngu' cua'ni ngu' cña jil'i tucua tya'a xu'na ngu' sca tyempo ti. Ná taca taquiya' mā jil'i ycuil' Ndyosi la cui' tyempo lo'o lye tsa ndya'a cha' tyiquee mā cha' jil'i cñi. Si jua'a ni, cua ntsu'u tucua tya'a xu'na mā li'. Ná tyiquee' li' ca ti'l' ti' mā jil'i tsaca xu'na bi', lo'o jua'a ca tiji' ti' mā jil'i chaca xu'na bi'. La cui' jua'a taquiya' tso'o mā jil'i xu'na clyo bi', lo'o jua'a cñilo'o ti mā jil'i chaca bi' li'.

Ña'asii tso'o ycuil' Ndyosi jil'i sñi' Ni

25 'Ndube ti' ycuí' Ni jí'í mā, bí' cha' ná ntsu'u cha' culacua tsa ti' mā ñi'ya caca cha' cu'ú mā, na ca cacu mā, na ca co'o mā su ndi'í mā chalyuu. Ná culacua tsa ti' mā ma caja ste' mā. Cuayá' tsa cha' na lu'ú ti na juani, masi si'í quiña'a tsa na nu cacu na; cuayá' tsa cha' tso'o ti tyucuí ña'a na, masi si'í na tso'o tsa ste' na. 26 Culacua xi ti' mā ñi'ya nu ndyaca jí'í quiñi nu ndyacuí cua: ná ntyaa ni' nscua', ná ndu'ni ni' clacua, ná ndiñá ni' ja'ba su xco'o ni' na cacu ni'; pana ycuí' Ndyosi Sti na nu ntucua nde cua, nda Ni na cacu ni' jua'a ti. Lo'o cu'mā ni, ¿ha xti la ntsu'u loo mā que quiñi bí' ca slo ycuí' Ndyosi? Si'í. Quiña'a la ntsu'u loo mā cuentya jí'í ycuí' Ni. 27 Pana nga'aa caca caluu la mā sa cla'be metro cua la, masi quiña'a tsa cha' culacua ti' mā.

28 'Lo'o jua'a cha' jí'í ste' mā, ¿ni cha' nclyacua tsa ti' mā jí'í cha' bí'? Culacua xi ti' mā lo'o ña'a mā queé nu ntsu'u lo quixi' cua. Tso'o ti nclyyu bí', masi ná ndu'ni bí' cña, masi ná nchca jí'í cuiñá late' cacu'. 29 Nu jyo'o Salomón nu ngua rey culiya' tsa cua sa'ni ni, tso'o tsa ña'a ngua ste' jyo'o bí'; pana ná stu'ba ña'a ste' yu lo'o queé cua, cha' tso'o la ña'a queé. 30 Ñi'ya lo'o tso'o tsa ngüiñá ycuí' Ndyosi jí'í queé cua, cha' nda Ni sca lo ste' bí', masi sca ti tsā talo queé bí' lo'o lí' tyaqui ntsu'u quiya'; la cui' jua'a ta ycuí' Ni late' cacu' mā, masi xti tsa cha' jlyá ti' mā jí'í ycuí' Ni. 31 Bí' cha' ná ntsu'u cha' culacua tsa ti' mā ñi'ya cha' cuxi tyacua jí'í mā ca nde loo la. Ná ñacu'í lye mā: “¿Ma caja na cacu ya?” Ná ñacu'í mā: “¿Ma caja hitya co'o ya?” Ni ná ñacu'í mā: “¿Ma caja ste' ya?” 32 Jua'a nclacua ti' ñati nu ná ntsu'u cha' jí'í lo'o ycuí' Ndyosi tsiya' ti. Pana jlo ti' ycuí' Ndyosi Sti na nu ntucua nde cua cha' lyiji cha' bí' jí'í mā, 33 bí' cha' si'í jí'í cha' bí' clyana mā. Tso'o la si ta mā tyempo jí'í ycuí' Ni

cha' caca Ni loo ne' cresiya jí'í mā, jua'a tso'o la si cua'ni mā lcaa cha' nu nti' ycuí' Ni cha' cua'ni mā nde chalyuu; lí' ta Ni lcaa na nu lyiji xi jí'í mā. 34 Lo'o jua'a ná ntsu'u cha' culacua ti' mā cuentya jí'í ñi'ya nu caca jí'í mā tsā quee. Chaca tsā laca bí'. Sca ti jí'í tsā juani culacua xi ti' mā ñi'ya cua'ni mā cha' tyijiloo mā jí'í cha' cuxi nu tyacua jí'í mā juani.

7

Ná ntsu'u cha' sta ngu' qui'ya jí'í tya'a ñati

1 'Lo'o chaca cha' ni: ná sta mā qui'ya jí'í tya'a ñati mā, cha' ná tyiquee' sta ycuí' Ndyosi qui'ya jí'í mā si cua'ni mā jua'a. 2 La cui' ñi'ya nchcui' cuxi mā jí'í xa' la tya'a ñati mā, si tyaala tsa mā, la cui' jua'a cua'ni cuayá' ycuí' Ni jí'í mā. Lo'o jua'a, la cui' cuayá' milya ñi'ya nu nda mā jí'í tya'a ñati mā, la cui' jua'a ta ycuí' Ni jí'í mā. 3 ¿Ni cha' yala tsa nchcui' mā jí'í sca cha' cuxi nu ntsu'u jí'í xa' la tya'a ñati mā, masi ñi'ya nti' si laca bí' sca satya yuu ti nu ndyatí cloo ngu'? Pana ná ndube ti' mā cha' tlyu tsa cha' cuxi nu ntsu'u jí'í ycuí' mā, ñi'ya nti' si laca bí' sca nguti tlyu nu ntsu'u cloo ycuí' ca mā. 4 ¿Ni cha' laca tlyu tsa tyiquee mā chcui' mā lo'o tya'a ñati mā ndi'ya: “Ta nu'u chacuayá' culo na' yuu nu ntsu'u cloo nu'u”? Jua'a ñacu'í mā, masi ná ña'a mā nguti nu ntsu'u cloo ycuí' ca mā. 5 ¡Na cuiñi mā! Clyo la tyu'u nguti tlyu nu ntsu'u cloo ycuí' ca mā, lo'o lí' taca ña'a tso'o mā cha' culo mā satya yuu nu ntsu'u cloo tya'a mā.

6 'Cha' lubii nu cuentya jí'í ycuí' Ndyosi ni, ná tso'o si tsaa chcuí' mā cha' bí' lo'o ñati cuxi nu ná nti' cuna cha' bí' tsiya' tí, cha' ñi'ya nti' xne', jua'a nti' ngu' bí'; su'ba ñasi' mā jí'í ngu' cuxi bí', cha' cua'ni lya' tí' ngu' jí'í mā lí'. Lo'o jua'a ná tso'o sta mā sca na tso'o nu quiña'a tsa nga'a

su ndya'a cube', cha' hora ti satá quiya' ni' na tso'o bi'.

Ñi'ya nu tso'o la jña ngu' sca cha' ji'i ycu' Ndyosi

⁷ Lo'o chaca cha' ni: jña mā sca cha' ji'i ycu' Ndyosi, lo'o jua'a ta ycu' Ni cha' bi' ji'i mā li'; clyana mā ji'i ycu' Ni, lo'o jua'a quije Ni ji'i mā li'; tyucui tyiquee mā chcu' mā lo'o ycu' Ni, cuna Ni cha' nu chcu' mā lo'o Ni li'. ⁸ Cua ña'a ca ñati nu ndijña sca cha' ji'i ycu' Ndyosi, caja cha' bi' ji'i ngu' li'; cua ña'a ca ñati nu ncllyana ji'i ycu' Ni, quije Ni ji'i ngu' li'; lo'o jua'a cua ña'a ca ñati nu tyucui tyiquee nchcu' lo'o Ni, cuna Ni cha' nu nchcu' ngu' lo'o Ni li'.

⁹ Ná ntsu'u ni tsaca cu'mā nu ta sca quee cacu sñi' lo'o jña nu piti xlyá cacu. ¿Ha ntsu'u? ¹⁰ Ni ná ntsu'u ñati nu ta cuaña ji'i sñi' lo'o jña nu piti cualya cacu. ¿Ha ntsu'u? ¹¹ Bi' cha' lacua, si jlo ti' mā ñi'ya ta mā na tso'o ji'i sñi' mā, masi cuxi ntsu'u cha' tyiquee mā, la cui' jua'a caca cuayá' ti' mā cha' jlo la ti' ycu' Ndyosi Sti na nu ntucua nde cua ñi'ya nu ta Ni na tso'o ji'i ngu' nu ndijña ji'i Ni.

¹² Nga'a cha' cua'ni tso'o mā lo'o xa' ñati si nti' mā cha' tso'o ti cua'ni ngu' lo'o mā. La cui' cña bi' ngulo ycu' Ndyosi lo quityi nu nguscua jyo'o Moisés, lo'o jua'a cha' nu nguscua xa' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi sa'ni la; sca ti cuayá' ndyu'u cha' nu nchcu' lcaa ngu' bi' lo quityi.

To' lo'o chubi ti

¹³ Lo'o chaca cha' ni, nga'a cha' tyeje tacui mā tolo'o chubi. Tlyu tsa tolo'o, lo'o jua'a sji tsa tyucui su tsa ngu' ca bilyaa; tso'o tsa ña'a tyucui bi' nti' ngu', bi' cha' quiña'a tsa ñati ndya'a tyucui bi'. ¹⁴ Pana chubi tsa tolo'o, lati tsa tyucui su tsa ngu' nu ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu'; xti ti ñati nquije ji'i tyucui bi'.

Lo'o ña'a na si'yu, li' jlo ti' na ni yaca laca nu nda si'yu bi'

¹⁵ Lo'o chaca cha' ni: cua'ni tii ti' mā ña'a mā ji'i ngu' cuiñi nu nchcu' cuiñi ti cha' cuentya ji'i ycu' Ndyosi nclu'u ngu' cha' ji'i mā. Sca na'ni tso'o laca nu naa xlyá; lo'o nu ngu' cuiñi bi' ni, nti' ngu' cha' culacua ti' mā cha' ñati tso'o laca ngu' ñi'ya laca xlyá. Tso'o tsa nchcu' ngu' bi' lo'o mā, tso'o tsa ndu'ni ngu' lo'o mā; pana cha' cuiñi laca nu nchcu' cha' tso'o tsa ngu' bi', cha' tyaala tsa ngu', cuiñi tsa ngu' bi'. Si'i ñi'ya laca xlyá laca ngu' bi'; ñi'ya laca sca bo'o nu tyaala tsa, jua'a laca ngu' bi'. ¹⁶ Taca ji'i mā tyuloo mā ji'i ngu' cuiñi bi' lo'o ña'a mā ni cña ndu'ni ngu', si cha' tso'o, si cha' cuxi ndu'ni ngu'. Si'i ji'i quiche' yane nsuu na si'yu losu' tyixi, cha' ná ta lti bi' si'yu tyixi; jua'a si'i ji'i yaca quiche' nsuu na si'yu tyixi. ¹⁷ Ji'i lcaa yaca tso'o nsuu na si'yu tso'o; pana yaca nu cua btyi ni, nga'aa nda bi' si'yu nu cacu na. ¹⁸ Ná ta sca yaca tso'o si'yu nu ná tso'o; jua'a sca yaca nu ná tso'o ni, ná ta bi' si'yu tso'o. ¹⁹ Lo'o li' si'yu ngu' ji'i yaca btyi bi', cha' nga'aa tso'o bi'; taquj ngu' yaca bi' li'. ²⁰ Nchca cuayá' ti' mā ñi'ya ndu'ni sca yaca lo'o ña'a mā si'yu yaca bi', lo'o jua'a caca cuayá' ti' mā si cuiñi ngu' bi' lo'o ña'a mā ñi'ya laca cña nu ndu'ni ngu'.

Si'i lcaa ñati nu tyatí ca su laca ycu' Ni loo

²¹ Ntsu'u tsa ngu' nu nchcu' lo'o na: "Xu'na, Xu'na", nacuj ngu' 'na; pana si'i lcaa ngu' bi' nu tyatí ca su laca ycu' Ni loo. Sca ti ngu' nu taquiya' ji'i cha' nu nchcu' Sti na' nu ntucua nde cua, bi' ngu' laca nu tyatí ca su laca ycu' Ni loo. ²² Nu lo'o tyalaa hora cha' cua'ni cuayá' ycu' Ni ji'i lcaa ñati chalyuu, tyu'u tucua quiña'a ñati nu ñacuj 'na: "Xu'na, Xu'na", ñacuj ngu' 'na,

“lo'o cuare, cua nchcui' ya lo'o ñati cuentya jinu'u. Chacuayá' jinu'u ngulo ya jil'i cui'i cuxi nu ngusñi jil'i ñati, lo'o jua'a cua ngua'ni ya xa' lo cha' tlyu chacuayá' jinu'u”, ñacui ngu' bi' 'na. ²³ Lo'o li' ntsu'u cha' xacui na' cha' jil'i ngu' bi' ndi'ya: “Ná nslo na' jil'i cu'ma tsiya' ti. Yaa clya ma cha' ngu' xña'a laca ma.”

Tucua lo ña'a ngüiñá ngu' ni'i

²⁴ Lcaa ñati nu cuna tso'o cha' nu nchcui' na' re, lcaa ñati nu taquiya' tso'o jil'i cha' nu nchcui' na', laca ñati bi' ñi'ya laca sca ñati nu ngulacua xi ti' nu lo'o tya lyiji cuiñá yu ni'i jil'i. Lo'o li' ngüiñá yu bi' ni'i jil'i yu chu' sca quee cuaja'. ²⁵ Li' ngua'ya tsa tyo, ña'a cuayá' nu ndyalaa hitya yuu ca quiya' ni'i nu ntucua chu' quee bi'. Lo'o jua'a ndyaca tsa cui'i, pana ná nclýú ni'i bi', cha' tso'o tsa su ntucua chu' quee bi'. ²⁶ Lo'o jua'a lcaa ñati nu ndyuna cha' nu nchcui' na' re lo'o ngu', pana ná ndaquiya' ngu' jil'i cha' bi', laca ngu' bi' ñi'ya laca sca ñati tonto nu ná ngulacua ti' tsiya' ti; ngüiñá yu bi' sca ni'i lo yusj ti. ²⁷ Li' ngua'ya tsa tyo, ña'a cuayá' nu nxlya'ba hitya yuu jil'i ni'i bi', lo'o jua'a lye tsa ndyaca cui'i. Nga'aa ndalo ni'i bi' li', ndyú bi', ndye bi', ngunu'u tsiya' ti li'; lo'o jua'a ñati nu ná ntaja'a taquiya' jil'i cha' jna', tye cha' jil'i ngu' bi' tsiya' ti.

²⁸ Lo'o ndye ngulu'u Jesús lcaa cha' re jil'i ngu', li' ndube tsa ti' nu ngu' quiña'a jil'i cha' nu ngulu'u yu jil'i ngu'. ²⁹ Ngua ti' ngu' cha' tlyu tsa chacuayá' ntsu'u jil'i yu lo'o nchcui' yu lo'o ngu', si'i ñi'ya nclu'u mstru cha' jo'ó ti nclýu'u yu jil'i ngu'.

8

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i sca nu quicha ndyatsu' cuaña'

¹ Lo'o li' ngua'ya Jesús ca'ya bi'. Quiña'a tsa ñati ndya'a lca'a jil'i. ² Lo'o li' ndu'u tucua sca nu quicha slo. Ndyatu st'i yu slo cui'i Jesús,

cha' nti' yu cuane yu jil'i Jesús cha' cua'ni jo'o jil'i yu, cha' ngusñi quicha ndyatsu' cuaña' jil'i yu bi'.

—Xu'na —nacui nu quicha bi' jil'i Jesús—, cua'ni jo'o 'na. Jlo ti' na' cha' nchca jinu'u cua'ni nu'u cha' caca lubii cuaña' na'.

³ Li' ngutacui ya' Jesús lo nu quicha bi', ngusta ya' su ndyatsu' cuaña' yu.

—Cua'ni na' jo'o jinu'u —nacui Jesús jil'i nu quicha bi'—. Tyanu lubii cuaña' nu'u juani —nacui.

Hora ti ngua tso'o nu quicha bi', ngua lubii cuaña' yu. ⁴ Xa' nchcui' Jesús lo'o yu li':

—Yaa clya nu'u slo sti jo'ó —nacui—. Cajua ta nu'u msta nu nacui jyo'o Moisés cha' ta na jil'i ycu'i Ndyosi lo'o ndyaca tso'o na jil'i quicha nu ntsu'u jil'na. Ná cacha' nu'u jil'i xa' ñati. Taca ca cuayá' ti' lcaa ñati cha' cua ngua tso'o nu'u, nu lo'o cuna ngu' cha' cua ngusñi sti jo'ó msta nu nda nu'u.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i msu jil'i xu'na sendaru

⁵ Lo'o li' ndyalaa Jesús to' quichi Capernaum. Quichi bi' ndyaca tya'a lo'o sca capitán jil'i sendaru romano nu ndijña jil'i Jesús cha' cua'ni jo'o jil'i sca nu quicha:

⁶ —Xu'na —nacui capitán bi' jil'i Jesús—, quicha tsa msu 'na. Na ntsiya ti yu to' tyi na' cha' nchcui' tyucuí tyucui ña'a yu; ti'i tsa nti' yu.

⁷ Li' nchcui' Jesús lo'o:

—Tsa'a na'. Cua'ni na' cha' tyaca tso'o yu —nacui Jesús jil'i nu capitán bi'.

⁸ Hora ti nguxacui capitán cha' jil'i Jesús li':

—Xu'na —nacui yu jil'i Jesús—, ná tso'o tsaa nu'u to' tyi na', cha' si'i ñati tso'o laca na'. Tsa bi' ti cha' nti' na', cha' culo nu'u cña cha' cati quicha bi' tsiya' ti; jlo ti' na' cha' caca tso'o msu 'na li', masi tyijyu' ti tyu nu'u chcui'. ⁹ Xu'na sendaru laca na'; laca na' loo jil'i sca siyento tya'a sendaru, lo'o jua'a ntsu'u nu

laca loo jna'. Si culo na' cña jil'i tsaca sendaru bi' ndi'ya: "Yaa clya nu'u", hora ti tsaa yu, cha' nti' na' cha' tsaa yu. Jua'a si chcu'i' na' lo'o chaca yu: "Caa nu'u ca nde", hora ti caa yu slo na' li'. Jua'a si culo na' cña jil'i msu 'na: "Cua'ni sca cña 'na", ñacui' na' jil'i; hora ti cua'ni yu cña bi' 'na —nacui' capitán jil'i Jesús—. Jua'a nu'u ni, jlo ti' na' cha' taca jinu'u culo cña cha' cati' quicha bi'.

¹⁰ Ndube tsa ti' Jesús lo'o ndyuna cha' nu nchcui' capitán bi'. Li' nchcui' Jesús lo'o nu quiña'a tsa ñati' nu lca'a jil'i:

—Liñi tsa cha' nchcui' na' lo'o ma juani —nacui' Jesús jil'i ngu'—. Bilya ña'a na' tsiya' ti jil'i sca ñati' nu tso'o tsa jlya ti' jil'i ycu'i' Ndyosi, ñi'ya jlya ti' nu capitán re; tyucui' ña'a nasiyu Israel re ná ntsu'u ngu' nu jlya ti' jua'a. ¹¹ Chañi cha' tiya' la tyalaa quiña'a tsa ñati' tyijyu', masi ngu' loyuu su ntyucua cuichaa, masi ngu' loyuu su ndyaa cuichaa, tsaa ngu' cha' tyucua ngu' to' mesa ca su laca ycu'i' Ndyosi loo nde cua; stu'ba ti tsaa tucua ngu' to' mesa bi' lo'o jyo'o Abraham lo'o jyo'o Isaac lo'o jyo'o Jacob. ¹² Lo'o jua'a ntsu'u xa' la ñati' nu laca sñi' ycu'i' Ndyosi nacui' ngu', pana ná tyalaa ngu' bi' slo ycu'i' Ni. Culo Ni cña jil'i xca' jil'i Ni cha' tsaa xca' xcu'aa jil'i ngu' bi' ca su talya tsa ña'a; xi'ya tsa ngu' bi' ca bi', ca ñasi' tsa ngu' ña'a cuayá' nu cacu la'ya ngu' cha' ñasi' ngu'.

¹³ Li' xa' nchcui' Jesús lo'o nu capitán bi':

—Yaa nu'u to' tyi nu'u lacua —nacui' jil'i—. Jlya ti' nu'u, bi' cha' cua ndyaca tso'o nu quicha bi' jinu'u juani ti —nacui' Jesús jil'i.

Lo'o la cui' hora ngua tso'o msu bi'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i xtya'a laa Pedro

¹⁴ Ca tiya' la ndyaa Jesús nde ni' jil'i Pedro. Li' na'a Jesús cha' na ntsiya ti xtya'a laa Pedro lo qui'ña,

cha' tlyu tsa tyique' ntsu'u jil'i ma'. ¹⁵ Li' ngusta ya' Jesús chu' ya' ma' cusu' bi', lo'o hora ti ndyu'u tyique' jil'i; ndyatū ma' cusu' bi' li', cha' caque' xi na cacu Jesús lo'o ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i tyuu tya'a ngu' quicha

¹⁶ Lo'o cua ngusij, li' ndyalaa quiña'a ngu' slo Jesús, lijya lo'o ngu' jil'i ngu' quicha nu ngusñi cui' i' cuxi jil'i. Li' ngulo Jesús cña jil'i cui' i' cuxi bi', cha' tyu'utsu' jil'i ngu' quicha; lo'o li' ndyaca tso'o ngu' bi'. Lo'o jua'a ngua'ni Jesús jo'o jil'i lcaa ngu' quicha nu ndya'a slo. ¹⁷ Jua'a ngua cha' ndyu'u tucua la cui' cha' nu nguscua jyo'o Isaías cua sa'ni la. Ndi'ya nscua cha': "Cua ngua tii ycu'i' Ni ma nde su ti' jil'i na, lo'o jua'a ñi'ya laca quicha nu ntsu'u jil'i na; ngua'ni tye Ni quicha bi', ndyaca tso'o na li'". Jua'a nscua lo quityi, bi' cha' ndu'ni Jesús jo'o jil'i ngu' quicha.

Ntsu'ungu' nu nti' tya'a lo'o Jesús

¹⁸ Lo'o ngua sca tsa na'a Jesús cha' quiña'a tsa ñati' ndya'a slo, bi' cha' ngulo yu cña jil'i ngu' tya'a ndya'a yu cha' tsaa lo'o ngu' jil'i ycu'i' yu ne' yaca ni' ca chaca tsu' tayu' bi'. ¹⁹ Lo'o cua tsaa ti ngu', li' ndyalaa sca mstru cha' jo'o cha' chcu'i' lo'o Jesús:

—Mstru —nacui' mstru bi' jil'i Jesús—, lo'o na' nta' tya'a na' lo'o nu'u lcaa macala su tsaa nu'u.

²⁰ Nguxacui' Jesús cha' jil'i mstru bi' li':

—Nu naa cuatya' ni, ne' xtyuu ni' ndyu'ú ni'; lo'o jua'a quiñi sube, ne' xlyati' ndyu'ú ni'. Pana na' ni, cua nda Ni 'na lijyaa chalyuu re cha' caca na' ñati, lo'o jua'a ná ntsu'u su xtyii na' caja' na', ná ntsu'u su chca'a cña' na'.

²¹ Lo'o li' nchcui' chaca nu qui'yu nu ndya'a lo'o Jesús nquicha':

—Cusu' —nacui' yu jil'i Jesús—, ta xi chacuayá' na cha' tsa'a na' to' tyi na' cha' ña'asii na' jil'i sti na' ña'a

cuayá' nu cajaa sti na', cha' xatsi' na' jil'i sti na' clyo. Li' tsa'a la lo'o nu'u.

²² Li' nguxacui Jesús cha' jil'i yu:

—Tso'o la masi caa lca'a nu'u 'na juani ti —nacui Jesús jil'i—. Tya ntsu'u xi xa' la ñati' chalyuu tya'a ma nu taca xatsi' jil'i ñati' nu cua ngujuii.

Ngulo Jesús cña jil'i cui'i lo'o jil'i clyoo' lo tayu'

²³ Lo'o li' ndyatí Jesús ne' yaca nil'i piti; ndyatí ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i lo'o, ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'. ²⁴ Lo'o li' lye tsa ndyaca cui'i, lye tsa ndyatú clyoo' lo tayu'; cua quilyu'u ti yaca nil'i bi' ne' hitya xqui'ya clyoo', pana laja' Jesús ntsu'u ne' yaca nil'i bi'. ²⁵ Li' nguxtyu'u ngu' tya'a ndya'a jil'i Jesús:

—Cusu' —nacui ngu' jil'i Jesús—, cua'ni lyaá clyo jil'na. Cua quilyu'u ti yaca nil'i re ne' hitya, cajaa na si nti'.

²⁶ Li' nguxacui Jesús cha' jil'i ngu' bi':

—¿Ni cha' ntsij tsa ma? —nacui jil'i ngu'—. ¡Xi tsa tyempo ndalo ma, cha' ná jlya ti' ma jil'i ycu' Ndyosi cha' caca jil'i Ni cua'ni Ni cña!

Lo'o li' ndyatú Jesús, nchcui' lo'o cui'i lo'o clyoo' cha' cua'a jil'i cha' bi'; hora ti ngua t' bi' li'. ²⁷ Ndube tsa ti' ngu' bi' li', cha' ngua t' tsiya' ti clyoo' lo'o cui'i bi'.

—¿Ti ñati' ta laca nu cusu' re? —nacui ngu' jil'i tya'a ngu'—. Ndaquiya' clyoo' jil'i, jua'a nduna cui'i cha' nu nchcui' nu cusu' re lo'o.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i ngu' Gadara nu ngusñi cui'i xña'a jil'i

²⁸ Lo'o li' ndyalaa ngu' chaca tsu' tayu' nde loyuu jil'i ngu' Gadara. Li' ndyagua tya'a tucua tya'a ngu' quicha lo'o Jesús; ngusñi cui'i xña'a jil'i tyucuaa ngu', bi' cha' tyaala tsa ngu' quicha bi'. Ndi'i ngu' ne' lo'o jyo'o, lo'o jua'a nga'aa nda ngu'

chacuayá' tyeje tacui xa' ñati' tyucui' jua. ²⁹ Lo'o li' ngua'ni cui'i xña'a cha' cui' tsa ngusi'ya ngu' quicha bi':

—¿Ni cha' ndya'a nu'u slo cua, Jesús? —nacui ngu' quicha jil'i—. Nu'u laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi. ¿Ha xcube' nu'u jil'i cua nti' nu'u, masi si' tyempo juani caca cha' nchcube' bi'?

³⁰ Lo'o ndeja la xi ndil'i quiña'a tsa cube', ndya'a nclyana ni' na cacu ni'. ³¹ Li' ngua'ni cui'i xña'a bi', cha' ngüijña ngu' quicha chacuayá' jil'i Jesús cuentya jil'i cui'i bi'.

—Jlo ti' ya cha' nti' nu'u culo cui'i nu ntsu'u jil'i ya, cha' cua'ni nu'u jo'o jil'i ya —nacui ngu' bi' jil'i Jesús—. Bi' cha' ta xi chacuayá' jil'i cui'i cha' tsa xñi jil'i cube' nu ndya'a jua.

³² Li' nda Jesús chacuayá' jil'i cui'i bi':

—Yaa clyo ma —nacui Jesús jil'i cui'i bi'.

Lo'o li' ndyu'utsu' cui'i xña'a jil'i tyucuaa nu quicha bi', ndyaa cui'i bi' ngusñi jil'i cube'. Hora ti ngusna lcaa cube' bi', ngua'ya ni' to' cua'a, ndyú ni' ne' hitya tayu', ndyi'o ni' hitya, ngujuii lcaa cube' bi' li'.

³³ Lo'o na'a ngu' nu ña'asij jil'i cube' bi' ñi'ya nu ngua jil'i ni', ndyutsij tsa ngu' li'. Ngusna ngu' ca quichij cha' cacha' ngu' jil'i ngu' quichij ñi'ya nu ngua jil'i ngu' quicha nu ngusñi cui'i xña'a jil'i, lo'o jua'a ndacha' ngu' ñi'ya nu ngua jil'i cube' bi'. ³⁴ Lo'o ndyuna ngu' quichij cha' bi', ndu'u ngu' ndyaa ngu' slo Jesús. Lo'o ndyagua tya'a ngu' lo'o, li' lye tsa ngüijña ngu' bi' jil'i cha' nga'aa tyanu Jesús loyuu quichij tyi ngu', tyaa yu xa' se'i nti' ngu'.

9

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i sca nu quicha nu nchcu' tyucui' tyucui' ña'a yu

¹ Lo'o li' xa' ndyatí Jesús ne' yaca ni'í bi', cha' tyeje tacui lo tayu' cha' tyaa quichi' tyi. ² Lo'o ndyalaa quichi' bi', li' ñaa lo'o ngu' ji'í sca nu quicha nu nchcu' tyucuí tyucui ña'a yu; ñaa ngu' slo Jesús cha' cua'ni jo'o ji'í nu quicha bi'. Ntsiya nu quicha bi' ne' sca catya. Pana jlo ti' Jesús cha' jlya ti' ngu' bi' ji'í, bi' cha' nchcui' lo'o nu quicha ndi'ya:

—Ca tso'o nu'u, sñi' —nacuj Jesús ji'í nu quicha—. Cua ngua'ni clyu ti' na' ji'í qui'ya nu ntsu'u jinu'u.

³ Lo'o li' ngulacua xi ti' mstru cha' jo'ó nu ndu cacua ti: “Cha' cuxi nchcui' nu qui'yu re cuentya ji'í ycuí Ndyosi”. Jua'a ngulacua ti' ngu'. ⁴ Pana, ngua'ni Jesús ji'í lcaa lo cha' nu ntsu'u tyiquee ngu' bi'.

—¿Ni cha' chi' nti' ma' ña'a ma' na' juani? —nacuj Jesús ji'í mstru bi'—. ⁵ Ná ndiya ti' ma' si ñacuj na' ji'í nu quicha re: “Cua ngua'ni clyu ti' na' ji'í qui'ya nu ntsu'u hi'”. ¿Ha tso'o la si' chcuí' na' lo'o nu quicha lacua: “Tyatu nu'u, xa tu'ba catya hi' cha' tyaa lo'o ji'í ca to' tyi”? —nacuj Jesús—. ⁶ Ntsu'u cha' ca cuayá' ti' ma' cha' ntsu'u chacuayá' 'na cuentya ji'í ycuí' Ndyosi cha' cuityi' na' qui'ya nu ntsu'u ji'í ñati' chalyuu, cha' nu cua nda Ni 'na lijya' cha' caca' ñati'. Ca cuayá' ti' ma' lo'o ña'a ma' cha' tyaca tso'o nu quicha re juani.

Li' xa' nchcui' Jesús lo'o nu quicha bi':

—Tyatu nu'u —nacuj Jesús ji'í—, xñi' ji'í catya jinu'u cha' tsa' lo'o ji'í ca to' tyi.

⁷ Hora ti ndyatú nu quicha bi', ngusñi' ji'í catya ji'í, ndu'u yu, ndyaa yu ca to' tyi yu. ⁸ Quiña'a tsa' ñati' na'a ji'í cha' bi', ndyutsii' tsa' ngu' li'. Ngua'ni tlyu ngu' ji'í ycuí' Ndyosi li', cha' cua nda Ni' chacuayá' ji'í ñati' chalyuu cha' cua'ni cña tonu jua'a, ngua'ni ngu'.

Ngusi'ya Jesús ji'í Mateo

⁹ Ndu'u Jesús ndyaa, lo'o li' cua tyeje tacui ti to' ni'í su ntucua Mateo xñi' cñi' cña loo ngu'. Nchcui' Jesús lo'o nu Mateo bi' li':

—Tyu'u lca'a nu'u 'na —nacuj Jesús ji'í.

Hora ti ndyatú Mateo, ngxu'tyanu cña ji'í, ndyaa lca'a ji'í Jesús li'.

¹⁰ Tiya' la li' nga'a Jesús nde ne' ni'í ji'í Mateo, ntucua yu to' mesa cha' ndyacu yu. Lo'o li' quiña'a la ñati' ndyalaa slo Mateo cha' cacu ngu' lo'o. Ndi'í ngu' tya'a ndu'ni cña lo'o Mateo, lo'o xa' la ñati' nu nacuj ngu' ji'í cha' ná tso'o ñati' bi', lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í Jesús; stu'ba ti ndyacu lcaa ngu' bi'. ¹¹ Lo'o na'a ngu' fariseo cha' ndyacu Jesús lo'o ngu' bi', hora ti nchcui' ngu' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í yu:

—¿Ni cha' stu'ba ti ndacu xu'na ma' lo'o ngu' nu ná tso'o, masi lo'o ngu' re nu laca msu' ji'í ngu' xa' tsu' nu cuiñi' ti xñi' quiña'a tsa' cñi' cña loo ji'í ngu'? —nacuj ngu' fariseo bi'.

¹² Pana ndyuna Jesús cha' nu nda ngu' bi', bi' cha' nchcui' ycuí' yu lo'o ngu' li':

—Ngu' nu ná quicha ni, ná ntsu'u cha' caca jo'o ji'í ngu' bi' —nacuj Jesús ji'í ngu'—. Sca ti ji'í ñati' quicha ntsu'u cha' caca jo'o. ¹³ Yaa clya ma' cua'a jyaca ma' ji'í cha' nu nguscua jyo'o cusu' lo quityi, nu ndi'ya nchcui': “Nti' na' cha' cua'ni tya'na ti' ma' ji'í tya'a ñati' ma, nacuj ycuí' Ni. Bi' nu tso'o la, masi ná ta ma' quiña'a tsa' msta' na; ni na'ni scu' ma, ná ndu'ni cha' ta ma' msta' na.” Jua'a nscua lo quityi. Ná lijya' na' chalyuu cha' chcuí' na' lo'o ñati' nu tso'o tsa' ycuí' ngu', nti' ngu'; cua lijya' na' chalyuu cha' chcuí' na' lo'o ngu' nu jlo ti' cha' ntsu'u cha' cuxi tyiquee ngu', cha' caca tyuju'u ti' ngu' li'. Xtyanu ngu' ji'í cha' cuxi bi' li'.

Ndacha' ngu' judío ji'i Jesús si ná cua'ni tacati yu ji'i tsá nu ná ndacu ngu'

¹⁴ Lo'o li' ndyalaa sca taju ñati slo Jesús, la cui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Juan laja lo'o ntyucuatya ji'i ngu' laca ngu' bi'. Li' nchcui' ngu' bi' lo'o Jesús:

—Ntsu'u tsá nu ná ndacu cuare —nacui' ngu'—, lo'o ntsu'u tsá nu ná ndacu ngu' fariseo, xqui'ya cha' ndu'ni tacati ya tsá bi'; pana nu'u, lo'o jua'a ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u, lcaa tsá ndacu ma. ¿Ni cha' ta ndacu cu'ma lcaa tsá lacua?

¹⁵ Li' nguxacui' Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Lo'o caja clyo'o ngu' ni, ndacu ngu' nu ndya'a lo'o cutsii; ná ndi'i ngu' xñi'i ti' ngu' tsá bi' lo'o ndi'i ngu' lo'o cutsii —nacui' Jesús ji'i ngu' li'—. Pana nu lo'o tyalaa tsa li', nu lo'o tyaa lo'o ngu' ji'i cutsii, li' ná cacu ngu' tya'a tso'o cutsii, cha' caca xñi'i ti' ngu' li'. La cui' jua'a chaa ti' tya'a tso'o na' juani, pana caca xñi'i ti' ngu' re nde loo la.

¹⁶ Chaca cha' hcui' na' lo'o ma: ni sca ngu' ná cua'ni cho'o ngu' late' cusu' ji'i ngu' lo'o sa yu'be late' cucui, cha' lo'o cua ndyaati late' bi', tyatsii' late' cucui bi'; tyati' jly-acua su ngalya late' bi' li'. ¹⁷ La cui' ti cha', ná su'ba ngu' lcui nu chca ndyu'u ti ne' tyaca' cusu'. Si su'ba ngu' ji'i ne' tyaca' cusu', yala ti catsu se'i tyaca' bi'; ndye ngula'a tyaca' li', tye lcui tyalú li'. Ne' tyaca' cucui tyu'u lcui nu chca ndyu'u ti; jua'a talo tyucuaa cha' bi', lo'o lcui lo'o tyaca' bi'. (Jua'a ngulu'u Jesús ji'i ngu' cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' ná tso'o quixa' ngu' cha' cucui nu nclyu'u yu cuentya ji'i ycu' Ndyosi lo'o cha' nu nguxtyanu jyo'o cusu' cha' cua'ni ngu'.)

Sñi' Jairo, lo'o nu cuna'a nu ndyala' ste' Jesús

¹⁸ Laja lo'o nchcui' Jesús lo'o ngu' bi', li' ndyalaa sca ngu' judío nu

laca loo; ndatu sti' yu slo Jesús li', cha' jña yu sca cha' clyu ti' ji'i:

—Cua ngujui ca ti sca nu piti cuna'a sñi' na' —nacui' nu cusu' ji'i Jesús—. ¿Ha ná tsaa nu'u slo na' cha' sta ya' nu'u lo nu piti bi'? —nacui—. Jlo ti' na' cha' nchca jinu'u cua'ni cha' tyu'u nu piti chaca quiya'.

¹⁹ Li' ndyatu Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ndyaa ngu' lo'o nu cusu' bi'. ²⁰ Pana tyucui' su ndyaa ngu' ngyacua sca nu cuna'a quicha ji'i Jesús, lijya nde chu' yu cha' cala' ma' quiya' ste' yu; cua tii tyucuaa yija quicha nu cuna'a bi', cha' ndyalú tañi. ²¹ Ndi'ya ngulacua ti' ma': “Masi cala' ti na' ste' Jesús, li' tyaca tso'o na”. Jua'a ti ngulacua ti' ma'. ²² Lo'o li' nguxtyacui Jesús, nguxña'a ji'i nu cuna'a bi':

—Cua'ni cho'o tyiquee nu'u, sñi' —nacui' Jesús ji'i—. Jlya ti' nu'u 'na, bi' cha' ndyaca tso'o nu'u juani.

Lo'o hora ti ndyaca tso'o nu cuna'a bi'.

²³ Lo'o li' ndyalaa Jesús ca to' tyi nu laca loo bi', na'a cha' cua ndyalaa ngu' musca slo cha' nscua santo; nxi'ya tsa ngu' ndi'i ngu' toni'i ji'i nu cusu' bi'. ²⁴ Nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Tyaa ma' tso'o la —nacui—. Na laja' ti nu piti re, si'ni na ngujui re.

Nxyi' lo'o tsa ngu' ji'i Jesús li', ²⁵ pana ngulo'o Jesús ji'i ngu' cha' caja su tyati' ycu' yu ne' ni'i ca slo nu piti bi'. Li' ngusñi yu ya' nu piti bi', ndaca'a nu piti li'. ²⁶ Lo'o jua'a ngua cha' nguañi cha' bi' lcaa quichi su ndi'i ngu' ca bi'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i tucua tya'a ngu' cuityi'

²⁷ Lo'o li' ndu'u Jesús ca ne' ni'i bi' ndyaa yu, lo'o jua'a ndya'a lca'a tucua tya'a ngu' cuityi' ji'i yu. Ngusi'ya ngu' ji'i Jesús li':

—Cua'ni tya'na ti' nu'u jil'i cua, cusu', nu'u nu laca ñati tya'a jil'i jyo'o David —ndu'ni ngu' jil'i.

²⁸ Lo'o cua ndyalaa Jesús ndyati ni'i jil'i, lo'o nu ngu' cui'tyi' bi' lijya ngu' cacua la slo yu. Nchcui' Jesús lo'o ngu' bi' li':

—¿Ha jlya ti' mā cha' caca jna' cua'ni na' cha' tyaca tso'o mā? —nacui' yu jil'i ngu'.

—Jlya ti' ya, cusu' —nacui' nu ngu' cui'tyi' bi' jil'i.

²⁹ Lo'o li' ndyala' Jesús cloo tyucuaa ngu' cui'tyi' bi':

—Tyaca tso'o mā lacua. Caca bi' jil'i mā si jlya ti' mā 'na —nacui' Jesús jil'i ngu' cui'tyi' bi' li'.

³⁰ Hora ti' ngua tso'o si'yu cloo ngu', ña'a tso'o ngu' li'. Lo'o li' lye nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Ná cacha' mā jil'i ni sca ñati, cha' ná caca cuayá' ti' ngu' ñi'ya ngua cha' ngua tso'o cloo mā —nacui' Jesús jil'i ngu' bi'.

³¹ Pana ndu'u ngu' ndyaa ngu' li', ndacha' ngu' jil'i lcaa ñati ñi'ya ngua cña nu ngua'ni Jesús lo'o ngu'; bi' cha' nguañi cha' bi' tyucui' ña'a loyuu jua.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i sca nu cu'u

³² Lo'o cua ndu'u ngu' bi' ndyaa ngu', li' ndyalaa chaca latya ñati, yaa lo'o ngu' jil'i sca yu cu'u; na cu'u yu xqui'ya cui'i cuxi nu ngusñi jil'i yu. ³³ Lo'o ngulo Jesús cui'i cuxi jil'i nu quicha bi', li' ngua nchcui' yu, masi cu'u yu tsa la. Ndube tsa ti' lcaa ñati nu ndu' ndacua li'.

—Bilya ña'a na sca cha' tlyu jua'a —nacui' ngu' jil'i tya'a ngu'—. Ná ntsu'u ñati tyucui' ña'a nasiyu Israel re nu caca cua'ni jo'o jua'a —nacui' ngu'.

³⁴ Pana xa' ña'a nchcui' ngu' fariseo bi':

—Na nclyo nu Jesús jua jil'i cui'i cuxi nu ngusñi jil'i ngu' xqui'ya nu xu'na cuiñaja nu nda chacuayá' cha' cua'ni yu jua'a —nacui' ngu' fariseo bi'.

Tya'na tsa ti' Jesús jil'i ngu' quiña'a

³⁵ Lo'o li' ndyaa Jesús lcaa quichi sube, lcaa quichi tonu, cha' culu'u jil'i ngu' ne' laa jil'i ngu' judío; quiña'a tsa cha' nda Jesús lo'o ñati ñi'ya tso'o caca lo'o laca ycu' Ni loo ne' cresiya jil'i ngu'. Lo'o jua'a ngua'ni jo'o jil'i lcaa ngu' quicha, jil'i lcaa ngu' nu ngunu'u ti'. ³⁶ Tya'na tsa ti' Jesús jil'i nu quiña'a tsa ñati nu ndya'a lca'a jil'i, cha' ná nchca jil'i ngu' bi'; nga'aa jlo ti' ngu' ñi'ya nu tyi'i tso'o la ngu'. Ñi'ya ndu'ni xlya' nu ná ntsu'u nu ña'asij jil'i ni', jua'a ndu'ni ngu' quiña'a bi', ngua ti' Jesús. ³⁷ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, nda yu sca cui'i lo'o ngu' cuentya jil'i ngu' quiña'a bi'. Nacui' yu cha' bilya cuna tso'o ngu' cha' jil'i ycu' Ndyosi, cha' ñi'ya laca sca xtya nu tso'o tsa ndyatsi cha' cua ngulala ti caca clacua, jua'a laca ngu' bi'.

—Chañi cha' ntsu'u tsa cña re cha' chcu' na lo'o ñati cha' xñi ngu' cha' nu nchcui' na' —nacui' Jesús jil'i ngu' bi'—. Lo'o jua'a, xti ti' ngu' ntsu'u nu caca cua'ni cña re. ³⁸ Bi' cha' chcu' mā lo'o Sti na' nu laca Xu'na cña re, cha' tya ta Ni xi xa' la tya'a ñati nu taca jil'i cua'ni cña re.

10

Nu tii tyucuaa tya'a ñati nu ngusubi Jesús jil'i cha' ca tsa'a ngu' jil'i

¹ Lo'o li' ngusi'ya Jesús jil'i nu tii tyucuaa tya'a ñati nu ndyaca tsa'a jil'i cha' caa ngu' slo. Nda yu chacuayá' jil'i ngu' bi', cha' tsa' ngu' lo cña jil'i, cha' culo ngu' cui'i cuxi nu ngusñi jil'i ñati; jua'a nda yu chacuayá' cha' cua'ni ngu' cha' tyaca tso'o ngu' quicha.

² Nde nscua na' xtañi ca ta'a tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngusubi Jesús: nu clyo ngusubi yu jil'i Simón, nu lo'o ndu'ni ngu' Pedro jil'i, lo'o Andrés tya'a ngula nu Simón bi'; li' ngusubi yu jil'i Jacobo, lo'o Juan

tya'a ngula Jacobo, nu laca sñi' Zebedeo; ³ lo'o jua'a ngusubi yu jil'i Felipe, lo'o jil'i Bartolomé, lo'o jil'i Tomás, lo'o jil'i Mateo nu ngusñi cñi cña loo ngu' clyo; lo'o jua'a ngusubi yu jil'i Jacobo sñi' Alfeo, lo'o jil'i Lebeo nu lo'o ndu'ni ngu' Tadeo jil'i; ⁴ ngusubi yu jil'i Simón nu ngua jil'i taju ngu' cananista, lo'o jil'i Judas Iscariote nu kujui' cresiya jil'i Jesús jil'i ngu' cuxi ca tiya' la.

Ngulo Jesús cña jil'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi', cha' chcu' ngu' lo'o ngu' xa' quich'i

⁵ Ngulo Jesús cña jil'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi' ndi'ya:

—Ná tsaa mā tyucuii nde xa' tsu' su ndi'i ngu' nu ná ntsu'u cha' jil'i lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti, ni ná tsaa mā quich'i tyi ngu' Samaria —nacui Jesús jil'i ngu' bi'—. ⁶ Sca ti slo ngu' Israel tya'a mā tsaa mā, cha' tya'na tsa ngu'; ñi'ya ndu'ni xlya' nu cua nguna', jua'a ndu'ni ngu' bi'. ⁷ Ta mā cha' lo'o ngu' lcaa quich'i cha' cua tyalaa ti hora cha' caca ycu' Ndyosi loo. ⁸ Cua'ni mā cha' tyaca tso'o ngu' quicha, cua'ni mā cha' chaca quiya' tyu'ú ngu' nu cua ngujuii; cua'ni mā jo'o jil'i ngu' nu ndyatsu' cuaña', cha' nu xa' caca lubii cuaña' ngu' quicha bi'; culo mā jil'i cui'i cuxi nu ngusñi jil'i xa' la ñati. Ná ngusñi na' cñi lo'o nda na' chacuayá' jil'i mā cha' cua'ni mā jo'o jil'i ngu' quicha, bi' cha' ná cui'ya mā caya' lo'o cua'ni mā jo'o jil'i ngu'.

⁹ 'Ná lo'o cñi cui'ya mā tsaa mā, masi cñi oro, masi cñi plata, masi cñi sube; ¹⁰ ni ná lo'o quixu tyaja qui'ya mā tsaa mā. Lo'o jua'a ná qui'ya mā chaca camxa, ni xa' caña, ni ná lo'o yaca tyu'u ya' mā tsaa mā. Si cua nguxtyucua mā jil'i ngu', nga'a cha' xacu ngu' jil'i mā.

¹¹ 'Lo'o tyalaa mā sca quich'i, masi quich'i tlyu, masi quich'i sube ti, li' clyana mā jil'i sca ñati nu tso'o ntsu'u tyiquee ña'a yu jil'i mā. Slo

yu bi' tyi'i mā ña'a cuayá' nu tsaa mā xa' quich'i. ¹² Nu lo'o tyat'i mā to' tyi yu, jña mā jil'i ycu' Ndyosi cha' ti ti tyi'i tyiquee ngu' ca tyi. ¹³ Si chañi cha' nti' ngu' nu ndi'i ni'i bi' cuna la ngu' cha' jil'i ycu' Ndyosi, li' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ngu' bi'; pana si ñilo'o ti ngu' jil'i mā cha' nti' ngu' cuna ngu', nga'aa culacua Ni jil'i ngu' bi'. Li' nga'aa chcu' mā cha' jil'i ycu' Ndyosi lo'o ngu' bi'. ¹⁴ Lo'o si ná nti' ngu' cha' tyanu mā slo ngu', si ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha' nu nclu'u mā jil'i ngu', li' xtyanu mā jil'i ngu' bi', masi xtyanu mā jil'i quich'i bi'; jua'a salú mā sñii yuu nu ntsu'u quiya' mā lo'o tyu'u mā quich'i bi'. ¹⁵ Cha' liñi nchcu' na' lo'o mā, cha' nu lo'o tyalaa tsa nu cua'ni cuayá' ycu' Ndyosi jil'i lcaa ñati, li' xcube' tsa Ni jil'i ngu' quich'i su ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha' nu culu'u mā jil'i ngu'; tsa bi' ca tso'o la cha' jil'i ngu' cuxi nu nguti'i quich'i Sodoma, nu nguti'i quich'i Gomorra nu ngua sa'ni.

Cua'ni lya' ti' ngu' jil'i mā

¹⁶ 'Cua'a jyaca mā 'na: Ta na' jil'i mā cha' tsaa mā xa' quich'i ñi'ya si laca mā xlya' nu ndya'a laja bo'o tyalaa; bi' cha' tii ti ti' mā tya'a mā laja ñati, ñi'ya nti' ndya'a cuaña nu tii tsa ti'. Tso'o ti tya'a mā, ná cua'ni tyalaa mā jil'i ngu' tsiya' ti. Caca mā ñi'ya laca paloma, cha' masu tsa ni', ná tyaala ni' tsiya' ti. ¹⁷ Pana cua'ni tii ti ti' mā lo'o ñati; ná tyiquee' tsaa lo'o ngu' jil'i mā slo ngu' tisiya, masi ná tyaala mā jil'i ngu'. Lo'o jua'a quiji' ngu' jil'i mā ne' laa jil'i ngu'. ¹⁸ Ntsu'u ngu' nu tsaa lo'o jil'i mā slo ngu' nu laca loo cha' ñasi' ti ngu', hasta tyalaa mā ca slo ycu' rey. Lo'o xcube' ngu' jil'i mā xqui'ya na', li' caja xi tyempo cha' ta mā xi cha' jna' lo'o ngu' bi', masi lo'o ngu' xa' tsu'. ¹⁹ Nu lo'o tsaa lo'o ngu' jil'i mā slo ngu' tisiya ni, ná culacua tsa ti' mā ñi'ya caca cha' nu chcu' mā lo'o ngu' bi', ñi'ya caca xacu'i

mā cha' jil'i ngu' bi'. Cua'ni ycuil' Ndyosi cha' quije cha' liñi nu chcuil' mā lo'o ngu' bi', ²⁰ cha' si'i cha' jil'i ti mā nu chcuil' mā li'; cha' jil'i Xtyi'i ycuil' Ndyosi Sti na, bi' caca cha' nu chcuil' mā lo'o ngu'.

²¹ 'Tii ti ti' mā tyil'i mā lacua, cha' lo'o tya'a ngula mā tsa lo'o jil'i mā cha' cuiñi ti sta qui'ya jil'i mā slo ngu' tyaala bi'; lo'o jua'a cujuui cuañi' sti mā jil'i mā. Hasta sñi' mā, cujuui cuañi' ngu' jil'i cu'mā nu laca mā sti ngu' xtya'a ngu' slo ngu' tyaala bi'; hasta cujuui ngu' jil'i mā nti' nu sube bi'. ²² Lo'o jua'a caca ti'i ti' lcaa ngu' ña'a ngu' jil'i mā xqui'ya na'. Pana ñati nu talo jil'i lcaa cha' cuxi bi', clyaá ngu' li', caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu' bi'. ²³ Tso'o xna mā nde xa' quich'i nu lo'o lye tsa cua'ni lya' ti' ngu' jil'i mā. Cha' liñi nchcuil' na' lo'o ma juani: Bilya ta mā cha' 'na lo'o ngu' Israel tya'a na nde lcaa quich'i tyi ngu' nu lo'o caa na' chalyuu chaca quiya', na' nu cua nda Ni 'na lijya cha' caca na' ñati.

²⁴ 'Ñati nu laca mstru jil'i ngu', bi' laca nu jlo la ti', si'i na jlo la ti' ngu' cuañi' nu ndyaca tsa'a ca ti. Lo'o jua'a ñati nu laca xu'na ngu', bi' laca loo jil'i ngu', si'i msu nu laca loo. ²⁵ Sca ti cuayá' cha' ti'i caca jil'i ngu' cuañi' bi' li', ñi'ya nu ndyaca jil'i mstru jil'i ngu'; sca ti cuayá' cña ti'i caca jil'i msu bi' li', ñi'ya nu ndyaca jil'i xu'na ngu'. Bi' cha' taca ca cuayá' ti' mā cha' ti'i tsa chcuil' ngu' jil'i mā nu ntsu'u cha' jil'i mā lo'o na', cha' laca nu Xu'na mā; cua nchcuil' ngu' cha' Beelzebú nu xu'na cuiñaja laca na'.

¿Ti jil'i cutsii mā?

²⁶ Bi' cha' nacui na' cha' ná cutsii mā jil'i ñati chalyuu ti. Lcaa cha' nu ngua'ni ngu' cuaana ti, nti' ngu', quijeloo cha' bi' jil'i ñati nde loo la; lcaa cha' nu ntsu'u cuatsi' ti jil'i ngu', nti' ngu', caca cuayá' ti' ñati jil'i cha' bi' nde loo la. ²⁷ Lcaa cha' nu

nchcuil' na' lo'o cu'mā nde su ndil'i mā ycuil' ti mā, chcuil' mā cha' bi' lo'o lcaa ñati nde loo la; jua'a scaa cha' nu nlyu'u na' jil'i mā cuaana ti, cuiñi chcuil' mā cha' bi' lo'o lcaa ngu' quich'i. ²⁸ Ná cutsii mā jil'i ngu' nu cujuui jil'i mā nde chalyuu ti, cha' ná nchca jil'i ngu' cujuui ngu' jil'i cresiya jil'i mā; tso'o la si cutsii mā jil'i ycuil' Ndyosi nu cua'ni cuayá' jil'i mā nde loo la. Cutsii mā jil'i ycuil' Ndyosi tu'ni, xqui'ya cha' cua'ni Ni cha' tye cha' jil'i mā tsiya' ti si tsa mā ca bilya.

²⁹ 'Cua jlo ti' mā cha' tsa'ña tsa nga'a quiñi sube nu ndujui' ngu', masi tucua tya'a quiñi sube caja jil'i mā sa paxu ti. Pana ycuil' Sti na laca loo, lcaa cha' jlo ti' Ni; masi sca ti quiñi sube cajaa ni', pana cua jlo ti' ycuil' Ni cha' bi'. ³⁰ Lo'o jua'a cua ngulacua Ni jil'i lcaa quicha' hique mā, jlo ti' Ni ni lca tya'a quicha' ntsu'u hique scaa ngu'. ³¹ Lo'o cu'mā ni, quiña'a tsa ntsu'u lo cu'mā ca slo ycuil' Ndyosi; ná stu'ba mā tsiya' ti masi lo'o quiña'a tsa quiñi sube. Bi' cha' ná ntsu'u cha' cutsii mā jil'i ñati.

Cha' jil'i ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Jesucristo

³² Lo'o chaca cha' ni: lcaa ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o na', nu nchcuil' cha' jna' lo'o xa' ñati, jua'a na', chcuil' na' lo'o Sti na' nu ntucua nde cua cha' tya'a tso'o na' laca ñati bi'. ³³ Lo'o jua'a lcaa ngu' nu nchcuil' lo'o xa' ñati cha' ná ntsu'u cha' jil'i ngu' lo'o na', jua'a na', chcuil' na' lo'o Sti na' nu ntucua nde cua cha' si'i tya'a tso'o na' laca ñati bi'.

Ná stu'ba cha' jil'i ñati chalyuu xqui'ya Jesús

³⁴ Ná culacua ti' mā cha' ti ti tyil'i tyiquee ñati chalyuu xqui'ya cha' cua lijya na'. Ná caca jua'a. Lye la xu'u tya'a ngu' xqui'ya na'; ³⁵ xu'u tya'a sca ñati lo'o sti yu xqui'ya na', xu'u tya'a sca nu cuna'a lo'o xtya'a cho' xqui'ya na', xu'u tya'a cuxii jil'i

ngu' lo'o xtya'a laa cho'. ³⁶ Xuu tya'a ngu' jua'a ña'a cuayá' caca lcaa tya'a ngu' tya'a cusuu ngu'.

³⁷ Tso'o tsa lo'o ndu'ni tyaca'a ngu' jil'i sti ngu', jil'i xtya'a ngu'; pana si xti la ndu'ni tyaca'a ngu' bi' 'na, ná taca tya'a ngu' bi' lo'o na'. Lo'o jua'a tso'o lo'o ndu'ni tyaca'a ngu' jil'i sñi' ngu', masi sñi' qui'yu, masi sñi' cuna'a; pana si xti la ndu'ni tyaca'a ngu' bi' 'na, ná taca tya'a ngu' bi' lo'o na'. ³⁸ Lo'o jua'a ná taca ñacuj ngu' cha' na' laca Xu'na ngu', si ná nti' ngu' bi' tya'a ngu' lo'o na' tyucuii nu culu'u na' jil'i ngu' cha' tsa'a ngu'. Ntsu'u cha' xñi' ngu' tyucuii bi', masi cujuui xa' ñati jil'i ngu' bi' xqui'ya cha' jna'. ³⁹ La cui' jua'a ngu' nu ná ndyujuii ñati jil'i xqui'ya cha' lye la ndu'ni tyaca'a ngu' jil'i ycu' ca ti ngu', ná caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu' bi'; pana caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu' si cujuui ñati jil'i xqui'ya cha' jna'.

Cha' tso'o nu tyacua jil'i ngu' nde loo la

⁴⁰ Chaca cha' ni: lo'o ta ñati su tyil'i mā to' tyi ngu', stu'ba ndyu'u cha' ñi'ya si cua nda ngu' bi' su tyil'i na' to' tyi ngu'. Lo'o jua'a, lo'o ta ngu' su tyil'i na' lo'o ngu', stu'ba ndyu'u cha' ñi'ya si cua nda ngu' bi' su tyil'i ycu' Ndyosi lo'o ngu', cha' la cui' ycu' Ndyosi laca nu cua nda Ni 'na lijya na' ca nde. ⁴¹ Lo'o si ta ngu' su tyil'i sca ñati nu laca tu'ba jil'i ycu' Ndyosi, cha' cuentya jil'i ycu' Ndyosi ndya'a ñati bi', tso'o tsa caca jil'i ngu' bi' nde loo la. Li' tyacua sca cha' tso'o nu cua nguxco'o ycu' Ndyosi cuentya jil'i ngu' bi', stu'ba ti caca jil'i ngu' bi' lo'o jil'i nu laca tu'ba bi'. Lo'o jua'a si ta ngu' su tyil'i sca ñati nu tso'o tsa tyiquee xqui'ya cha' ndaquiya' yu cha' jil'i ycu' Ndyosi, stu'ba caca jil'i ngu' bi' lo'o jil'i nu tso'o tsa tyiquee bi' nde loo la, cha' cua nguxco'o ycu' Ndyosi sca cha' tso'o nu tyacua

jil'i ngu' bi' ca su ntucua ycu' Ni. ⁴² Lo'o jua'a, si ta ñati masi sca sca' ti hitya co'o ngu' cuañi' re xqui'ya cha' ngu' nu ndyaca tsa'a 'na laca ngu', chañi cha' cua nguxco'o ycu' Ndyosi sca cha' tso'o nu tyacua jil'i ñati bi' nde loo la.

11

Nda Juan jil'i ñati cha' tsa'a slo Jesús

¹ Nu lo'o ndye ngulu'u Jesús cha' bi' jil'i nu tii tyucuaa tya'a ñati nu ndyaca tsa'a jil'i yu, ndu'u yu ndyaa yu cha' chcu' yu lo'o ngu' tyuu tya'a quich'i nu ndi'i cacua ti; ngulu'u yu jil'i ngu' quich'i bi'.

² Tya nga'a Juan ne' chcu'a, pana cua ndyuna nu Juan bi' jil'i lcaa ña'a cña nu ndyu'ni Jesús nu laca Cristo; bi' cha' ngulo Juan cña jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, cha' tsa'a ngu' bi' slo Jesús, ³ cha' xcuane ngu' bi' jil'i Jesús cuentya jil'i Juan ndi'ya:

—¿Ha chañi cha' nu'u laca ycu' nu cua caa ti? —nacui ngu' bi' jil'i Jesús li'—. ¿Ha tya caa la chaca nu caca ycu' Cristo?

⁴ Li' nguxacui Jesús cha' jil'i ngu' bi':

—Yaa mā cacha' mā jil'i Juan lcaa lo cha' nu nduna mā slo na', lcaa cha' nu ña'a mā slo na' —nacui Jesús jil'i ngu'—. ⁵ Cacha' mā cha' nu cua na'a mā ca nde jil'i yu; cacha' mā jil'i cha' ndu'ni na' cha' ndyaca tso'o cloo ngu' nu ngua cuityi', cha' ndya'a ngu' nu ngua quicha quiya', cha' ngua lubii cuaña' ngu' nu ndy-atsu' cuaña', cha' nduna ngu' nu ngua cu'u jyaca, cha' ndyu'u ngu' chaca quiya' nu cua ngujuii, cha' nchca cuayá' ti' ngu' ti'i ñi'ya nu cua'ni lyaá ycu' Ni jil'i ñati chalyuu jil'i nu cuxi. ⁶ Tso'o tsa caca tyiquee ñati nu ña'a ti tya nxñi cha' 'na, masi ná nchca cuayá' tso'o ti' lcaa cha'.

⁷ Lo'o cua ndyaa ngu' bi', li' ngux-ana Jesús nchcu' yu cha' jil'i Juan

bi' lo'o nu quiña'a tsa ñati nu ndi'i cajua:

—Nu lo'o ndyaa ma ne' quixi' su nguti'i Juan ca su ná ndi'i ñati, ¿na ca ngulaca ti' ma cha' ña'a ma ca ndacua? —nacu'i Jesús ji'i ngu'—. ¿Ha na'a ma sca yaca quiu nu nch-cuta cui'i ji'i? Si'i jua'a. ⁸ ¿Ni cha' laca ndyaa ma cajua lacua? ¿Ha na'a ma ji'i sca nu qui'yu nu tso'o tsa ña'a ste' yu? Si'i jua'a, cha' nu ngu' nu lacu' ste' tso'o tsa ña'a ni, ndi'i ngu' bi' slo ngu' culiya' nu laca loo. ⁹ Ná tyiquee' ngua tii ma cha' laca Juan sca ñati nu laca tu'ba ji'i ycu'i' Ndyosi. Chañi cha' laca yu jua'a, pana tlyu la cña ngujui ji'i Juan. ¹⁰ Ndi'ya nguscua jyo'o cusu' cua sa'ni la cha' ji'i cña nu ntsu'u ji'i Juan:

Culo na' cña ji'i sca msu 'na cha' tsa yu nde loo nu'u,

cha' saala yu tyucui' su caa nu'u. Jua'a nchcui' ycu'i' Ni ji'i Cristo. ¹¹ Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma ji'i Juan nu ntyucuatya ji'i ngu', cha' bilya cala sca ñati chalyuu nu jua'a ntsu'u cña tlyu la ji'i, ñi'ya nu ngua ji'i Juan bi'. Pana cua lijya na' cha' caca na' loo ne' cresiya ji'i ñati; juani cua ña'a ca ñati nu ngusñi cha' 'na, tlyu la cha' ntsu'u ji'i ngu' bi' que Juan, masi ti'i ti ngu', masi cñañi' ngu'.

¹² Tya lo'o lijya Juan bi' tya clyo hasta juani quiña'a tsa cha' nchcui' ngu', cha' nti' tsa ngu' cha' caca ycu'i' Ndyosi loo ji'i ñati. Lo'o jua'a ntsu'u tsa ngu' nu lye tsa ndu'ni juersa cha' tyalaa ngu' slo ycu'i' Ndyosi jua'a ti. ¹³ Pana cua nchcui' lcaa jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i' Ndyosi sa'ni la ñi'ya caca lo'o xana caca ycu'i' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati; la cui' jua'a nchcui' cha' nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi, ñi'ya laca cña nu ngulo ycu'i' Ni ji'i ñati. Lo'o ca tiya' la, li' ndyalaa Juan. ¹⁴ La cui' bi' laca ñi'ya ngua Elías, nu ngua tu'ba ji'i ycu'i' Ndyosi

cua sa'ni; la cui' cua sa'ni nscua cha' caa nu bi' chaca quiya' juani, si tyaja'a ma xñi ma cha' bi'. ¹⁵ Cua'a jyaca tso'o ma ji'i cha' nu nda na' re lo'o ma.

¹⁶ 'Ná tso'o tsiya' ti ñi'ya nu ndu'ni ñati chalyuu tyempo juani. Ndu'ni ngu' ñi'ya si laca ngu' nu sube nu ndya'a ndijya ti cla'be quichi, nu taja ti' ji'i tya'a ndijya ngu' cha' ná nti' ngu' quijya ngu' lo'o tya'a ngu'. Bi' cha' nxi'ya ngu' ji'i tya'a ngu': ¹⁷ “¿Ni cha' ná ntyaja'a ma cula quiya' ma? Na nclya'a ya xi jii cha' ji'i ma”, nacu'i' nu sube bi'. “¿Ni cha' ná ntyaja'a ma ca xñi' ti' ma lo'o cua? Na nclya'a ya marcha, na nxi'ya ya nga'a ya.” La cui' jua'a ndyu'ni cu'ma ñati chalyuu juani; xcui' na taja ti' ma, ná tso'o ntsu'u tyiquee ma tsiya' ti ña'a ma ji'i tya'a ñati ma. ¹⁸ Nu lo'o ñaa Juan bi' ni, ntsu'u quiña'a tsa na nu ná ndacu yu, nu ná ndyi'yu yu. Lo'o li' nchcui' ma ji'i yu: “Ntsu'u cui'i xña'a ji'i yu, bi' cha' ndu'ni yu jua'a”, nacu'i' ma. ¹⁹ Lo'o li' lijya na' nu cua nda Ni 'na lijya cha' caca na' ñati, ndacu na' lcaa lo na lo'o ma, ndyi'yu na' lcaa lo na lo'o ma, lo'o li' nchcui' ma 'na: “¡Ña'a ma ña'a! Ndacu tsa yu jua, cu'bi tsa yu”, nacu'i' ma ji'i tya'a ma. “Ná tso'o yu jua cha' tya'a tso'o yu laca ngu' nu nxñi cñi cña loo na, lo'o jua'a xi xa' la ngu' cuxi laca tya'a tso'o yu”, nacu'i' ma 'na. Nacu'i' ma jua'a cha' ná tso'o cha' nu nchcui' na', nti' ma; pana caca cuayá' ti' ma nde loo la cha' liñi tsa cha' nu nchcui' ngu' nu nacu'i' cha' cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi laca na'.

Quichi su ná ndaquiya' ngu' ji'i ycu'i' Ni

²⁰ Lo'o li' lye xi nchcui' Jesús cha' ji'i quichi su lu'ba ti ndya'a yu, cha' quiña'a cha' tlyu cua ngua'ni yu slo ngu' ca tyi bi', pana ná ngua tyuju'u ti' ngu' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ne'

cresiya jil'i ngu'; ná ngxu'tyanu ngu' jil'i cha' cuxi bi'.

²¹—¡Tya'na tsa cu'ma ngu' quichi Corazín! —nacui Jesús—. ¡Tya'na tsa cu'ma ngu' quichi Betsaida! —nacui—. Cua quiña'a tsa cha' tlyu nu cua na'a cu'ma, pana ná ngu'ju'u ti' ma tsiya' ti' jil'i cha' cuxi nu ndyu'ni ma, ná ngxu'tyanu ma cha' bi'. La cui' jua'a tya sa'ni la xña'a tsa ngu' quichi Tiro lo'o ngu' quichi Sidón, ngu' xa' tsu' ngua ngu' bi'. Pana ná ngu'ju'i ñi'ya caca tyuju'u ti' ngu' bi' jil'i cha' cuxi nu ngua'ni ngu', ná ngulochu' ngu' jil'i cha' cuxi bi', cha' bilya ña'a ngu' bi' cha' tlyu ñi'ya nu ña'a cu'ma ngu' Israel; bi' cha' ná ngua xñi'i' ti' ngu' bi'. Ná ndyacu' ngu' late' ngata, ni ná ngusu'ba ngu' jii hique ngu' ñi'ya nu ndu'ni ngu' su nscua jyo'o.

²² Liñi cacha' na' jil'i ma, cha' caca tso'o la jil'i jyo'o ngu' Tiro lo'o jil'i jyo'o ngu' Sidón, nu lo'o tyalaa tsa tlyu lo'o cua'ni cuayá' ycu'i Ndyosi jil'i ñati chalyuu; lye la xcube' Ni jil'i cu'ma li'. ²³ Lo'o cu'ma ngu' Capernaum ni, ¿ha tso'o tsa quichi tyi ma nti' ma? ¿Ha laca quichi tyi ma loo jil'i xa' quichi nti' ma? Pana nde loo la quiñu'u tsiya' ti' quichi tyi ma, tyaa ycu'i ma ca bilyaa li'. Quiña'a tsa cha' tlyu ngua'ni na' slo cu'ma, lo'o ná jlyu ti' ma 'na tsiya' ti. La cui' jua'a nu ngua sa'ni, xña'a tsa ngua ngu' quichi Sodoma; pana ná na'a jyo'o ngu' bi' cha' tlyu ñi'ya nu cua na'a cu'ma ngu' Capernaum. Si cua na'a ngu' cha' bi', cua ngua tyuju'u ti' ngu' jil'i cha' cuxi nu ngua'ni ngu' li', cua ngulochu' ngu' jil'i cha' cuxi bi'; tya nscua quichi tyi ngu' bi' juani lacua. ²⁴ Liñi cacha' na' jil'i ma, cha' caca tso'o la jil'i jyo'o ngu' Sodoma bi' tsa tlyu lo'o cua'ni cuayá' Ni jil'i ñati chalyuu; lye la xcube' Ni jil'i cu'ma li'.

Ti ti tyi'i tyiquee ngu' xqui'ya Jesús

²⁵ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o ycu'i Ndyosi Sti yu:

—Cua'ni tlyu na' jinu'u, Sti na'; la cui' nu'u laca Xu'na ya, masi nde cua', masi nde chalyuu —nacui Jesús jil'i ycu'i Ndyosi—. Tsa xlya'be hi cha' cua ngua'ni nu'u cha' ngua cuayá' ti' ñati nu ná jlo tso'o ti' nquicha'; pana xa' ñati ñi'ya nti' ngu' tii, ná nchca cuayá' ti' ngu' bi' cha' jinu'u. Masi ngu' nu nchca tsa jil'i, masi ngu' nu jlo tsa ti' lcaa cha' jinu'u nti' ngu', pana ná nchca cuayá' ti' ngu' bi'. ²⁶ Chañi cha' jua'a nti' ycu'i nu'u, cha' caca cuayá' ti' ngu' nu ná jlo ti' tsiya' ti.

²⁷ Lo'o li' tya ngulu'u la Jesús xi jil'i ngu':

—Lcaa chacuaya' jil'i Sti na' ndyanu ya' na'. Ni sca ñati ná jlo ti' ñi'ya laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya 'na nu laca Sñi' ycu'i Ni; sca ti ycu'i Ndyosi Sti na' jlo ti' ñi'ya laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya 'na. Lo'o jua'a, ni sca ñati ná jlo ti' ñi'ya laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya jil'i Sti na'; sca ti na' nu laca Sñi' ycu'i Ni jlo ti' na', lo'o jua'a culu'u na' cha' bi' jil'i ñati nu subi na' jil'i cha' ca tsa'a ngu' na. ²⁸ Lcaa cu'ma nu nga'aa talo ma cha' ti' tsa cña nu ntsu'u jil'i ma nde chalyuu, nti' ma, caa ma tyu'u cha' jil'i ma lo'o na' juani; ta na' chacuayá' cha' ti' tyi'i tyiquee ma li'. ²⁹ Xñi ma cña nu ta na' jil'i ma, lo'o li' ca tsa'a ma lcaa cha' 'na. Tya'na tsa ti' na' ña'a na' jil'i ma, lo'o jua'a talo tsa tyiquee na' jil'i ma; ti' tyi'i tyiquee ma lo'o cua ngüityi' na' cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jil'i ma. ³⁰ Cha' tso'o laca cha' nu ca tsa'a ma 'na; ná tucui cha' bi', lo'o jua'a lasa ti cña nu ta na' jil'i ma.

12

Nsuu ngu' si'yu trigo tsa nu ndi'i cña' ngu'

¹ Lo'o ngua tsa ta'a nu ndi'i cña' ngu' judío, li' ndyaa Jesús su nscua

xtya trigo jil'i ngu' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i. Cua ntyute' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, bi' cha' ngusuu ngu' xi si'yu trigo cha' cacu ngu' ña'a ye'e ti. ² Li' na'a ngu' fariseo cha' ndyu'ni ngu' jua'a, nchcui' ngu' lo'o Jesús li':

—¿Ha ná jlo ti' ma cha' ná ntsu'u chacuayá' cua'ni na cña juani, cha' tsá nu ndi'j cña' na laca? —nacuj ngu' bi' jil'i Jesús—. Nu ngu' cua nu ndyaca tsa'a jinu'u ni, ¿ni cha' laca ndyu'ni ngu' cña juani lacua?

³ Lo'o li' nguxacuj Jesús cha' jil'i ngu' bi':

—¿Ha bilya chcui' ma lo quityi jil'i ycuil' Ndyosi nu nscua ñi'ya nu ngua'ni jyo'o David sa'ni? —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Ngua sca tsá ntyute' tsa yu li', lo'o jua'a ntyute' tsa lcaa ngu' tya'a ndya'a yu. ⁴ Pana jlo ti' yu cha' ntucua xlyá nu laca msta jil'i ycuil' Ndyosi lo mesa ne' ni'j nu cuentya jil'i Ni cajua. Bi' cha' ndyaa ngu' ne' ni'j bi', ndyacu ngu' xlyá bi', masi ná ntsu'u chacuayá' cacu cua ña'a ca ñati' jil'i; sca ti jil'i ngu' sti jo'ó ntsu'u chacuayá' cacu ngu' xlyá bi'. ⁵ Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi, cha' ngu' sti jo'ó ni, ná nga'a cña' sti jo'ó ne' laa tonu lo'o ndyaca tsá nu ndi'j cña' ngu'; ntsu'u cña nu ndu'ni ngu' sti jo'ó bi'. Pana la cui' ti ná ntsu'u qui'ya jil'i ngu' bi' cuentya jil'i ycuil' Ndyosi —nacuj Jesús jil'i ngu' fariseo bi'—. ⁶ Chañi cha' nu nchcui' na', sca cha' nu ndulo la jil'i ma que laa tonu bi' jil'i ma. ⁷ Ná ndube ti' ma ñi'ya nu nchcui' cha' nu nacuj ycuil' Ndyosi, nu nscua lo quityi ndi'ya: “Nti' na' cha' cua'ni tya'na ti' ma jil'i tya'a ñati' ma”, nacuj Ni, “bi' cña nu tso'o la cha' cua'ni ma. Pana ná nti' na' cha' ta ma quiña'a tsa msta 'na; ni na'ni scu' ma, ná ndu'ni cha' ta ma 'na.” Si cua ngua cuayá' ti' ma ñi'ya nchcui' cha' nu nscua lo quityi bi', ná sta ma qui'ya jil'i ngu' cha' cuiñi ti. ⁸ Lo'o jua'a ta na' chaca cha'

lo'o ma, cha' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati' ni, laca na' loo, masi tsá nu ndi'j cña' ngu'.

Cha' jil'i sca yu quicha nu nchcu' ya'

⁹ Lo'o li' ndu'u Jesús, ndyaa yu xa' quichj, ndyatj yu ne' laa jil'i ngu' judío cajua. ¹⁰ Li' na'a yu cha' ndi'j sca nu qui'yu nu quicha ya', cha' cua nchcu' tyucuj sca tsu' ya'. Li' nchcuane ngu' jil'i Jesús:

—¿Ha ntsu'u chacuayá' ji'na cha' cua'ni na jo'o jil'i ngu' quicha tsá ta'a, nu lo'o nga'a cha' tyi'j cña' na? —nacuj ngu' jil'i Jesús.

Nti' tsa ngu' bi' sta ngu' qui'ya hichu' Jesús. ¹¹ Lo'o li' nguxacuj yu cha' jil'i ngu':

—¿Ha ná culo ma jil'i sca xlyá jil'i ma si tyú ni' ne' tyuu? —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Culo ma jil'i ni' tu'ni, masi tsá ta'a laca. ¹² Lo'o ñati' ni, ndulo la cha' jil'i ñati' que jil'i sca xlyá, bi' cha' ntsu'u chacuayá' xtyucua na jil'i ñati, masi tsá nu tacati tsa ji'na, nu ná ntsu'u chacuayá' cha' cua'ni na cña.

¹³ Lo'o li' nchcui' yu lo'o nu quicha bi':

—Xquiñi nu'u ya' —nacuj Jesús jil'i.

Lo'o nchquiñi nu quicha bi' ya', hora ti ndyaca tso'o ya' nu quicha, stu'ba ngua bi' lo'o chaca tsu' ya'. ¹⁴ Lo'o li' ngua ñasi' tsa nu ngu' fariseo bi' jil'i yu, ndu'u ngu', ndyaa ngu'; ngua ti' ngu' si caja ñi'ya caca cua'ni tye ngu' cha' jil'i Jesús li'.

Ñi'ya nscua cha' ji'i Jesús lo quityi cua sa'ni

¹⁵ Pana ngua cuaya' ti' Jesús lcaa ña'a cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu' fariseo, bi' cha' ndu'u yu ndyaa yu xa' se'j. Quiña'a tsa ngu' ngutu'u lca'a ngu' jil'i yu, lo'o jua'a ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o lcaa ngu' quicha bi'. ¹⁶ Lo'o li' ngulo yu cña jil'i ngu' nu ngua quicha bi', cha' ná cacha' ngu' tilaca laca nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o ngu'.

17 Tya sa'ni cua nda ycuil' Ndyosi sca cha' lo'o jyo'o Isaías cuentya jil'i Cristo. Ndi'ya nscua cha' bi' lo quityi:

18 Ña'a mā jil'i msu 'na nu cua ngusubi na' jil'i, nacui ycuil' Ni.

Tyaca'a tsa bi' jna', lo'o tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jil'i yu bi'.

Cua'ni na' cha' ca'ya Xtyi'i ycuil' na' lo yu bi', cha' chcuil' yu lo'o lcaa ñati, masi si'i ngu' judío laca ngu'.

Culu'u yu jil'i ngu' ñi'ya laca cha' liñi nu ndu'ni na' lo'o ñati, nacui ycuil' Ndyosi.

19 Ná xuū tya'a yu, ni ná xi'ya yu cuii;

ná cañi xtyi'i yu laja calle ti.

20 Ycuil' ca yu xtyucua yu jil'i ngu' cha' xñi la ngu' cha' jna', masi nti' ngu' ñi'ya nti' sca yaca quii nu cua catsa ti, cha' nguna'a tsa ti' ngu'.

Lo'o jua'a culu'u yu jil'i ngu' cha' caca cuayá' la ti' ngu' lcaa cha' nu cuentya jil'i ycuil' na', masi cua tye ti cha' tso'o nu ntsu'u tyiquee ngu', masi laca ngu' ñi'ya laca sca candil nu cua tyubi' ti.

Jua'a tyijiloo nu cha' liñi bi' jil'i cha' cuxi.

21 Ndu' ti' ñati tyucui ña'a chalyuu cha' cua caa ti yu.

Jua'a nscua cha' jil'i Cristo lo quityi bi'.

Nsta ngu' qui'ya jil'i Jesús

22 Lo'o li' ndyaa lo'o ngu' jil'i chaca nu quicha slo Jesús; cua ngusñi cui'i xña'a jil'i, bi' cha' ngua cu'u tu'ba yu, jua'a ngua cuityi' yu. Hora ti ngua'ni Jesús jo'o jil'i nu quicha bi', cha' xa' nchcuil' yu, xa' nda Jesús xee ndyu'u cloo yu.

23 Ndube tsa ti' lcaa ngu' nu na'a jil'i cha' bi' li'.

—¿Ha la cui' nu ñati tya'a jil'i jyo'o David bi' laca nu qui'yu re? —nacui ngu' jil'i tya'a ngu'.

24 Lo'o ndyuna ngu' fariseo cha' bi', xa' ña'a cha' nchcuil' ngu' bi' jil'i Jesús:

—Sca ti chacuayá' jil'i Beelzebú nu laca xu'na lcaa lo cui'i cuxi, sca ti jua'a nchca jil'i nu qui'yu re culo jil'i cui'i cuxi nu ngusñi jil'i ñati —nacui ngu' fariseo bi'.

25 Pana ngua tii Jesús ñi'ya laca cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu', bi' cha' nchcuil' yu lo'o ngu' bi' li':

—Si tya'be tya'a ngu' sca nasiyu xqui'ya cha' nxuū tya'a ngu' nu laca loo, tye cha' jil'i ngu' bi' jua'a ti li' —nacui Jesús jil'i ngu'—. Lo'o jua'a si xuū tya'a ngu' sca quichi' ti, tye cha' jil'i ngu' bi' jua'a ti; masi xuū tya'a ngu' nu ndi'i sca ni'i ti, la cui' ti cha' caca, tye cha' jil'i ngu' bi' lo'o tya'a ngu', tyaa ngu' li'. 26 La cui' jua'a ná talo Satanás si xuū tya'a ycuil' Satanás lo'o msu jil'i ycuil'; tye cha' jil'i nu xña'a yala ti li'. 27 ¿Ha cha' liñi nchcuil' mā lacua, nu lo'o nchcuil' mā cha' chacuayá' jil'i Beelzebú nclyo na' jil'i cui'i cuxi? Ná liñi nchcuil' mā tsiya' ti, cha' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i mā ni, nclyo ngu' jil'i cui'i cuxi chacuayá' jil'i ycuil' Ndyosi, nacui ngu'. Xqui'ya ngu' bi' caca cuayá' ti' mā lacua; caca cuayá' ti' mā si cha' liñi nchcuil' mā, si cha' cui'i ti nchcuil' mā. 28 Pana chacuayá' jil'i Xtyi'i ycuil' Ndyosi nclyo na' jil'i cui'i cuxi, bi' cha' taca ca cuayá' ti' mā cha' cua nguxana cha' laca ycuil' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ñati.

29 'Sca ñati nguula ni, ná caja ñi'ya tyat'i ngu' to' tyi yu cha' cuaana ngu' yu'ba jil'i yu; sca ti si sca' ngu' jil'i xu'na ni'i clyo, taca cuaana ngu' na nu ntsu'u jil'i yu bi' li'.

30 Ñati nu ná ntaja'a xñi cha' jna', na nxuū tya'a ngu' bi' lo'o na', jua'a ndyu'u cha' bi'. Lo'o jua'a ñati nu ná nxyucua 'na, na ndaca'a ngu' bi' jil'i tya'a ñati ngu' cha' ná xñi tya'a ngu' cha' jna' lacua.

31 'Bi' cha' ndacha' jil'i mā juani cha' taca cui'ya ycu'i Ni cha' clyu ti' jil'i ñati xqui'ya lcaa qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu', masi cuxi tsa nchcui' ngu' jil'i ycu'i Ni; pana lo'o cuxi tsa nchcui' ngu' jil'i cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi, li' nga'aa cui'ya ycu'i Ni cha' clyu ti' jil'i ngu' bi' tsiya' ti. 32 Cui'ya Ni cha' clyu ti' jil'i ñati nu nchcui' cha' cuxi jna' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati; pana lo'o chcu'i' ngu' cha' cuxi jil'i cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi, li' nga'aa cui'ya ycu'i Ni cha' clyu ti' jil'i ngu' bi' lcaa tsā lo'o tyi'i ngu' chalyuu, masi tyucui tyempo nde loo la.

Nslo na scayaca lo'o ña'a qana si'yu nu nda yaca bi'

33 'Sca yaca ni, si tso'o yaca, ta si'yu tso'o li'; lo'o jua'a si ná tso'o yaca, ná ta si'yu nu cacu na li'. Jlo ti' na si tso'o yaca lo'o ña'a na si'yu nu nda yaca bi'. 34 Pana, ñi'ya nti' cuaña tyaala, jua'a nti' cu'mā! Ná nchca chcu'i' mā cha' tso'o laja lo'o ntsu'u tsa cha' cuxi tyiquee mā; ñi'ya nu ntsu'u tyiquee scaa na, jua'a ndyu'u cha' nu nchcui' na. 35 Cua ña'a ca ñati nu tso'o tyiquee ni, tso'o tsa nchcui' ngu' bi'; lo'o cua ña'a ca ñati nu cuxi tyiquee, cuxi ti nchcui' ngu' bi' li'. 36 Ta na' sca cha' lo'o mā juani: nu lo'o tyalaa tsā nu cua'ni cuayá' ycu'i Ni jil'i lcaa ñati, li' ntsu'u cha' cacha' lyiji ycu'i ca ngu' jil'i lcaa cha' cuxi nu cua nchcui' ngu' nde chalyuu. 37 Li' cui'ya Ni cuentya jil'i lcaa cha' nu cua nchcui' mā chalyuu; ñacu'i Ni jil'i mā si ntsu'u qui'ya jil'i mā lo'o ycu'i Ni, jua'a si ná ntsu'u qui'ya jil'i mā.

Ngua ti' ñati cuxi ña'a sca cha' tlyu

38 Lo'o li' nga'a xi mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' fariseo nga'a, nchcui' ngu' lo'o Jesús:

—Mstru —nacuj ngu' bi' jil'i Jesús li'—, cua'ni nu'u sca cha' tlyu cha' ña'a cui'ya ya jil'i.

39 Li' ngxacuj Jesús cha' jil'i ngu' bi':

—Na xña'a tsa mā ca ta'a mā, cha' xcui' ndijña mā cha' cua'ni na' sca cha' tlyu cha' ña'a cui'ya mā jil'i; laca mā ñati nu ná jlyu ti' jil'i ycu'i Ndyosi tsiya' ti —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Pana ná cua'ni na' jua'a. Nga'a cha' tyi'u ti' mā na laca ngua jil'i jyo'o Jonás nu ngua tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi cua sa'ni la. 40 Ñi'ya ndyanu nu Jonás bi' nde ne' cualya tonu bi' sna tsā lo'o sna talya, jua'a na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, tyanu na' ne' tyuu sna tsā lo'o sna talya. 41 Lo'o tyalaa tsā nu cua'ni cuayá' ycu'i Ndyosi jil'i lcaa ñati, li' sta jyo'o ngu' Nínive qui'ya jil'i cu'mā nu lu'ú chalyuu juani. Cacha' ngu' jyo'o bi' lcaa ña'a cha' nu ndyuna ngu', cha' nu nda jyo'o Jonás lo'o ngu' tyempo bi', cha' li' ngua tyuju'u ti' ngu' jil'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni ngu'; ngxu'tyanu ngu' jil'i cha' cuxi bi' xqui'ya cha' cua ngusñi ngu' cha' jil'i ycu'i Ni. Pana ná stu'ba cha' nu ngulu'u jyo'o Jonás bi' jil'i ngu' sa'ni lo'o cha' nu nclyu'u na' jil'i mā juani; tlyu la cha' jil'i ycu'i Ndyosi laca nu nclyu'u na' jil'i mā juani, pana ná nduna cu'mā cha' bi' tsiya' ti. 42 Lo'o caca cuayá' chalyuu ni, la cui' jua'a tyatu jyo'o reina nu ngua loo jil'i ngu' nde Sur, cha' sta nu cuna'a bi' qui'ya jil'i cu'mā nu lu'ú chalyuu juani. Li' chcu'i' ma' cusu' bi' ñi'ya ngua lo'o ndyaa ycu'i ma' slo jyo'o rey Salomón. Tyijyu' tsa quich'i tyi ma' reina bi'; pana cua ngujui cha' jil'i ma' cha' ngua tsa jil'i Salomón bi', cha' tso'o tsa cu'i nu nda yu. Bi' cha' ndyalaa ma' slo nu rey bi' cha' cuna ma' cu'i nu nda nu cusu' bi', masi xti la cha' ngulu'u jyo'o Salomón bi' que cha' nu nclyu'u na' jil'i mā juani. Tlyu la cha' jil'i ycu'i Ndyosi laca nu

nclyu'u na' jil'i mā juani, pana ná nduna mā tsiya' ti.

Cui'i cuxi nu xtyuu chaca quiya'

⁴³ Lo'o xtyanu cui'i cuxi jil'i sca ñati, li' tya'a yu'u cui'i bi' ne' quixi' tyjyu' su ná ntsu'u ñati; tsa cui'i cuxi bi' tsaana su chca'a cña' xi. Lo'o ná quije su chca'a cña' bi' ni, ⁴⁴ li' ñacui: "Tya'a na' ni, xtyuu na' nde su nguti' na' clyo". Jua'a culacua ti' cui'i cuxi bi'. Lo'o tyalaa cui'i bi' slo ñati bi', li' ña'a cui'i bi' cha' tya laja ndi'i cresiya jil'i ñati su ngutu'u nquicha'; si'i cha' ngua tso'o la ñati bi'. ⁴⁵ Hora ti tsa cui'i chaca quiya' tsaana jil'i tya tyacati tya'a cui'i nu xña'a la, cha' stu'ba ti xñi lcaa cui'i bi' jil'i ñati bi', cha' caja su tyi'i cui'i bi' lo'o ñati nti'. Ca cuxi la cha' jil'i ñati bi' li', cha' quiña'a la cui'i xñi jil'i li'. La cui' jua'a cuxi la caca cha' jil'i ñati nu ndi'i nde chalyuu juani, cha' xña'a tsa ngu'.

Ndyalaa xtya'a Jesús lo'o tya'a yu

⁴⁶ Tya nchcui' Jesús lo'o ngu', li' ndyalaa xtya'a lo'o tya'a Jesús, ndu ngu' nde liya' cha' nti' ngu' chcui' ngu' lo'o Jesús. ⁴⁷ Li' ndacha' sca ñati jil'i Jesús:

—Xtya'a nu'u lo'o tya'a nu'u, ndu ngu' nde liya' —nacui' yu jil'i Jesús—. Cua nti' ngu' chcui' ngu' lo'o nu'u.

⁴⁸ Li' nguxacui' Jesús cha' jil'i nu qui'yu bi':

—¿Tilaca nu chañi ca laca xtya'a na'? —nacui' Jesús jil'i—. ¿Tilaca nu chañi ca laca tya'a na'?

⁴⁹ Lo'o li' ngulu'u ya' yu jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i:

—Nu ngu' re ni, stu'ba ti ndulo ngu' 'na ñi'ya ndulo xtya'a na' 'na, ñi'ya ndulo tya'a na' 'na —nacui' Jesús—. ⁵⁰ Tya'a na' laca lcaa ngu' nu ndu'ni ñi'ya nu nti' Sti na' nu ntucua nde cua' cha' cua'ni ngu'; ñati bi' laca ñi'ya laca xtya'a na', ñi'ya laca tya'a na', masi nu qui'yu, masi nu cuna'a.

13

Cui' jil'i ñati nu ndyataa si'yu

¹ La cui' tsā bi' ndu'u Jesús toni'i, ndyaa yu to' tayu' bi', cha' chca'a xi ca bi'. ² Li' ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati slo Jesús, bi' cha' ndyat'i yu ne' yaca ni'i piti, ndyaca'a yu xi li'. Lo'o jua'a ndyanu ñati quiña'a bi' to' hitya ti bi'. ³ Lo'o li' nchcui' Jesús xi cui' lo'o ngu', cha' ca tsa'a ngu' lcaa cha' nu ngua ti' Jesús culu'u yu jil'i ngu'. Ndi'ya nchcui' yu:

—Ngua sca tsā ndyaa sca ñati cataa si'yu trigo —nacui' Jesús—.

⁴ Li' lo'o nscui' yu si'yu bi', ndyú xi si'yu lo yuu tacalya to' tyucui'; hora ti ñaa quiñi, ndye si'yu bi' ndyacu ni'. ⁵ Lo'o jua'a ndyalú xi si'yu bi' su lati tu'ba yuu nscua chu' quee. Yala ti ntyucua si'yu bi'; pana xti tsa yuu ntsu'u chu' quee bi', ⁶ bi' cha' ná ngua xñi suu chu' quee bi', ni ná ngua caluu tso'o. Ndye calya bi' ndyanaa, cha' tyique' tsa cua.

⁷ Lo'o jua'a ndyalú xi si'yu bi' su ngutu' lti quiche'; yala la nguluu lti quiche' bi' chaca quiya', ni ná nda bi' chacuayá' caluu calya trigo tsiya' ti. ⁸ Lo'o jua'a ndyalú xi si'yu bi' lo yuu tso'o, su tso'o tsa nguluu calya; ngutu'u tsa si'yu lo juu bi' li', hasta sca siyento tya'a si'yu nda sca juu, hasta snayala tya'a si'yu nda chaca juu, hasta calaa tyii tya'a si'yu nda chaca juu. ⁹ Cua'a jyaca mā jil'i cha' nu nchcui' na' lo'o mā juani, si chañi cha' nti' mā cuna mā cha' tso'o bi'.

Ni cha' nda Jesús cui' bi'

¹⁰ Lo'o li' ndyaa ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i cacua la slo Jesús. Nchcuane ngu' jil'i yu li':

—¿Ni cha' ndacha' nu'u cha' bi' jil'i ngu' jua, ñi'ya nti' si nchcui' nu'u sca cña cua ti? —nacui' ngu' bi' jil'i Jesús.

¹¹ Li' nguxacui' Jesús cha' jil'i ngu' bi':

—Cua nda ycu' Ndyosi chacuayá' cha' ca cuayá' ti' mā sca

cha' nu ntsu'u cuaana ti jil'i jyo'o cusu', ñi'ya caca lo'o caca ycu'i' Ni loo ne' cresiya jil'i ñati. Xa' ñati nu ná ngusñi cha' jil'i ycu'i' Ndyosi ni, ná ta ngu' cuentya lo'o cuna ngu' sca cuij nu nchcui' na'; tucui tsa cha' bi' nti' ngu'. ¹² Ñati nu jlya ti' cha' nu nduna ngu' jil'i ycu'i' Ndyosi, tya ta la Ni cha' lo'o ngu' bi', cha' jua'a tso'o la xñi ngu' cha' jil'i ycu'i' Ni; pana ñati nu ná jlya ti' cha' bi', nu ná nti' taquiya' ngu' jil'i cha' bi', cua'ni ycu'i' Ni cha' ná caca jil'i ngu' xñi ngu' cha' jil'i ycu'i' Ni tsiya' ti. ¹³ Bi' cha' nda na' cuij bi' lo'o ngu', cha' masi ña'a ngu', ná ta ngu' cuentya ñi'ya tyu'u liñi cha' bi'; masi cuna ngu', ná ca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nti' ñacui cha' bi', xqui'ya cha' ná ndaquiya' ngu' jna'. ¹⁴ Lo'o ña'a na jil'i ngu' bi', li' caca cuayá' ti' na cha' chañi tsa cha' jil'i ycu'i' Ndyosi nu nguscua jyo'o Isaiás cua sa'ni la. Ndi'ya nacui cha' bi':

Ná tyiquee' cuna ma cha' bi', pana ná caca cuayá' ti' ma ñi'ya nti' ñacui cha' nu cua ndyuna ma, nacui ycu'i' Ni.

Ná tyiquee' ña'a ma cha' bi', pana ná ta ma cuentya tsiya' ti ni cha' laca nu cua na'a ma.

¹⁵ Tacalya tsa cresiya jil'i ngu' tya'a ma, cha' ná nti' ngu' taquiya' ngu' jna'.

Ná nduna tso'o ngu', cha' ná ntaja'a ngu' taquiya' ngu' cha' jna'.

Ná nti' ngu' ta ngu' cuentya, bi' cha' ná nchca jil'i ngu' ña'a tso'o ngu'.

Ná ntaja'a ngu' culochu' ngu' cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ngu',

bi' cha' ná nchca cui'ya na' cha' clyu ti' jil'i ngu' jil'i cha' cuxi bi', nacui ycu'i' Ndyosi.

Jua'a nscua lo quityi jil'i ycu'i' Ni.

¹⁶ Pana tso'o ntsu'u tyiquee ma cha' tya ntucua yaala cloo ma, tya ntucua yaala jyaca ma, cha' ta tso'o ma cuentya jil'i sca cha' nu nchcui' ycu'i' Ni. ¹⁷ Chañi cha' nu nchcui'

na' lo'o ma, cha' quiña'a ngu' nu ngua tu'ba jil'i ycu'i' Ndyosi sa'ni la, lo'o jua'a quiña'a tsa ngu' nu tso'o ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i ycu'i' Ndyosi, cua ntajatya tsa ngu' bi' jil'i cha' nu ña'a ma juani, cha' ña'a ngu' jil'i; cua ntajatya tsa ngu' jil'i cha' nu nduna ma juani, cha' cuna ngu' jil'i. Pana ngujui' ngu' bi' li', masi bilya ña'a ngu' cha' bi', bilya cuna ngu' cha' bi' tsiya' ti.

Ñi'ya ndyu'u cha' jil'i cuij jil'i ñati nu ndyataa si'yu

¹⁸ Ndi'ya laca cha' nu nda nu cuij jil'i ñati nu ndyataa si'yu trigo bi':

¹⁹ Lo'o cuna ñati cha', ñi'ya nu caca lo'o laca ycu'i' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ngu', pana ná nchca cuayá' ti' ñati bi' ni cha' laca bi', hora ti cua'ni xu'na cuiñaja cha' cuityj cha' tso'o bi', cha' nga'aa xñi ngu' bi' cha' tso'o bi'. Laca ñati bi' ñi'ya laca lo'o ndyú si'yu to' tyucuij ti.

²⁰ Lo'o si'yu nu ndyalú lo yuu lati tu'ba chu' quee ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' lo'o clyo ndyuna ngu' cha' tso'o nu jil'i ycu'i' Ndyosi. ²¹ Pana si lya' ti' xa' ñati jil'i ngu' bi', si xtyí lo'o ñati jil'i ngu' xqui'ya cha' tso'o nu cua ndyuna ngu' bi', ná talo ngu' li'. Laca ngu' bi' ñi'ya laca lo'o ná ngusñi tso'o suu si'yu nu ntyucua lo yuu lati tu'ba chu' quee bi', cha' ná ndalo calya bi', ndyanaa bi' li'. ²² Si'yu nu ndyalú lo yuu su ngutu lti quiche' ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu cua ndyuna cha' tso'o bi', pana ndya'a tsa cha' tyiquee ngu' bi' ñi'ya caca jil'i ngu' nde chalyuu, cha' nti' tsa ngu' caca culiya' ngu'. Bi' cha' ná nchca jil'i ycu'i' Ndyosi cua'ni sca cña tso'o ne' cresiya jil'i ngu' bi'. ²³ Lo'o jua'a si'yu nu ndyalú su ntsu'u yuu tso'o ni, bi' laca ñi'ya laca ngu' nu cua ndyuna cha' tso'o bi', lo'o nchca cuayá' ti' ngu' cha' bi'; xcui' na ndaquiya' ngu' jil'i cha' bi', lo'o li' tso'o tsa cha' nu tyu'u ne' cresiya

ji'í ngu' bi'. Lo'o jua'a laca ngu' bi' ñi'ya laca yuu tso'o bi'. Ntsu'u sca ti juu trigo nu nda hasta sca siyento tya'a si'yu, lo'o jua'a ntsu'u juu nu nda snayala tya'a si'yu, lo'o jua'a ntsu'u juu nu nda calaa tyii tya'a si'yu.

Cuij ji'í quixi' nu ntyucua laja xtya trigo

²⁴ Lo'o li' nda Jesús chaca cuij lo'o ngu':

—Chcui' na' chaca cha' lo'o cu'mā, cha' caca cuayá' ti' mā ñi'ya caca lo'o laca ycuí' Ni loo ne' cresiya ji'í ñati —nacuj Jesús ji'í ngu'—. Laca ycuí' Ni ñi'ya laca sca ñati nu ndyataa xcui' si'yu tso'o lo xtya trigo ji'í. ²⁵ Lo'o ngua talya, li' ngujua' ngu'. Pana laja lo'o laja' ti xu'na xtya bi', li' ñaa tya'a cusuu yu, ngusañi si'yu quixi' laja xtya trigo ji'í yu. Lo'o ndye ngusañi si'yu quixi' bi', ndyaa tya'a cusuu yu bi' li'. ²⁶ Stu'ba ti ntyucua tyucuaa lo si'yu, lo'o si'yu trigo, lo'o quixi' bi'; tso'o tsa ndyaluu calya bi' nquicha'. Tiya' la li' na'a ngu' cha' si'í xcui' si'yu tso'o nu cua ndyataa bi' nu ntyucua; tyucui' ña'a lo xtya bi' nguixa' ntyucua trigo lo'o quixi'. ²⁷ Li' hora ti ndyaa msu slo xu'na xtya bi', ndyaa cacha' ngu' ji'í yu ñi'ya ndyaca: “Cusu”, nacuj ngu' ji'í xu'na cña bi', “¿ha si'í xcui' si'yu tso'o ndyataa nu'u lo yuu jua? ¿Ni cha' laca ntyucua tsa xa' quixi' laja calya juani?” ²⁸ Lo'o li' nguxacuj nu xu'na cha' ji'í msu bi': “La cui' tya'a cusuu na' ngua'ni cha' lya' ti' lo'o calya 'na lacua”, nacuj xu'na xtya ji'í ngu'. “¿Ha nti' nu'u cha' tsa ya scuaa ya quixi' bi', cusu?” nacuj msu ji'í xu'na xtya li'. ²⁹ “Ná tso'o jua'a”, nacuj xu'na xtya ji'í ngu'. “¿Ñi'ya ta si lo'o calya trigo scuaa mā li'?” ³⁰ Tso'o la jatya na xi cha' caluu tyucuaa lo, ña'a cuayá' nu cumj trigo bi'. Li' clyo culo na' cña ji'í ngu' cha' tsa ngu' xi'yu ngu' quixi', cha' tyaaca'

cuentya yane ti cha' tyaquj lo quii'; li' caca clacua, nu lo'o si'yu ngu' lcaa trigo cha' tyu'u co'o ne' ja'ba.”

Cuij ji'í si'yu cuxee

³¹ Lo'o jua'a nda Jesús chaca cuij lo'o ngu':

—Chaca cha' chcui' na' lo'o mā, ñi'ya caca lo'o laca ycuí' Ni loo ne' cresiya ji'í ñati —nacuj Jesús ji'í ngu'—. Caca bi' ñi'ya laca sca ti si'yu cuxee nu ndyataa sca ñati ne' lo'o ji'í yu. ³² Sube tsa si'yu cuxee bi', pana tonu tsa yaca laca lo'o nguluu bi', ña'a cuayá' nu ñaa quiñi cha' cuiñá ni' xlyati lo yaca bi'.

Cuij ji'í scua tiye'

³³ Lo'o jua'a nda Jesús chaca cuij lo'o ngu':

—Chaca cha' chcui' na' lo'o mā, ñi'ya caca lo'o laca ycuí' Ni loo ne' cresiya ji'í ñati —nacuj Jesús ji'í ngu'—. Caca bi' ñi'ya laca sa ycu' scua tiye', nu xñi sca nu cuna'a cha' su'ba ji'í lo sna sca' catyá xlyá; quixa' li', cha' tsa tlyu ti tyacuj lcaa scua bi'.

Ni cha' nda Jesús cuij lo'o ngu'

³⁴ Ngulu'u Jesús ji'í nu quiña'a tsa ñati nu ndi'í cajua jua'a, cha' xcui' cuij ti nchcui' Jesús lo'o ngu' bi'; ná ngulu'u yu ni sca cha' ji'í ñati bi' si ná lo'o sca cuij nda yu. ³⁵ Cua nchcui' sca jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'í ycuí' Ndyosi cua sa'ni la ji'í cha' bi'. Ndi'ya nchcui' yu:

Lo'o cuij ti chcui' na' lo'o ngu' cha' culu'u na' sca cha' ji'í ngu', nacuj Ni.

Chcui' na' ji'í sca cha' nu ntsu'u cuatsi' ti tya lo'o ngüiñá na' chalyuu re.

Ñi'ya ndyu'u cha' ji'í cuij ji'í quixi' nu ntyucua lo xtya ji'í ngu'

³⁶ Lo'o li' nguxtyanu Jesús ji'í nu quiña'a tsa ñati bi', ndyaa nde ni'í. Li' ndyalaa nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í yu slo, nchcuane ngu' ji'í yu li':

—Cusu', culu'u nu'u ji'í cua ñi'ya ndyu'u cha' nu nda cuij nu cuentya

ji'j quixi' nu ntyucua lo xtya ji'j ngu' —nacui ngu' ji'j Jesús.

³⁷ —Tso'lo —nacui Jesús ji'j ngu'—. Na' nu cua nda Ni 'na lijyaā cha' caca na' ñati, nu lo'o ncliyu'u na' ji'j ñati ni, ndu'ni na' ñi'ya laca si ndyataa na' si'yu tso'lo lo xtya 'na. ³⁸ Lo'o xtya 'na ni, bi' laca tyucui ña'a chalyuu; lo'o jua'a calya trigo nu ndyaluu lo'o ntyucua si'yu tso'lo, bi' laca ñi'ya laca ñati nu cua nda chacuaya' cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'j ngu'. Lo'o nu quixi' bi' ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu ntsu'u cha' ji'j lo'o nu xña'a, ³⁹ cha' tya'a cusuu na' laca nu ngusañi si'yu quixi' bi' lo xtya 'na; la cui' nu xña'a laca bi'. Tsa nu lo'o xana clyaja xtya ni, bi' laca ñi'ya laca tsa tlyu lo'o tye chalyuu; lo'o ñati nu si'yu quixi' lo xtya bi' ni, bi' laca ñi'ya laca xca ji'j ycu' Ndyosi. ⁴⁰ Lo'o xuti'j ngu' quixi' cha' tyaqui, jua'a laca ñi'ya caca ji'j ñati lo'o tye chalyuu. ⁴¹ Tsa bi', na' nu cua lijyaā cha' caca na' ñati, ta na' ji'j xca 'na cha' xuti'j xca bi' ji'j lcaa ñati nu ngulu'u qui'j ji'j tya'a cha' cua'ni ngu' cha' cuxi; tyu'u ti'j lcaa ñati nu cuxi tyiquee, cha' ná ntsu'u chacuaya' tyanu ngu' bi' ca su laca ycu' Ndyosi loo. ⁴² Li' xcuāā xca ji'j ngu' bi' lo quii' tlyu; xi'ya tsa ngu' ca bi' li', ca ñasi' tsa ngu' ña'a cuaya' nu cacu la'ya ngu' cha' ñasi' nti' ngu' li'. ⁴³ Pana tyanu lcaa ngu' nu lubii tyiquee ca su laca ycu' Ndyosi Sti na loo; caca ndubi tsa ña'a loo ngu' bi' li', ñi'ya ndubi xee cuichaa, xqui'ya cha' ngua lubii cresiya ji'j ngu' tsiya' ti cuentya ji'j ycu' Ni. Cua'a jyaca mā ji'j cha' nu nchcui' na' lo'o mā, si chañi cha' nti' mā cuna mā.

Cui'j ji'j sca yu'ba nu quiña'a nga'a nu nguatsi' ne' yuu

⁴⁴ 'Chaca cha' chcu' na' lo'o mā, ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ni loo ne' cresiya ji'j ñati; laca ñi'ya laca sca

yu'ba nu quiña'a tsa nga'a. Ngux-atsi' ngu' ji'j yu'ba nu quiña'a nga'a bi' ne' yuu ne' lo'o ji'j ngu'. Nde loo la, li' nquije ji'j chaca ñati mala ndyu'u cuatsi' bi', chaa tsa ti' yu li'; bi' cha' hora ti xa' ndacu' yu yuu lo su nguatsi' yu'ba bi', ndu'u yu ndyaa yu lquich' cha' cujui' yu lcaa na nu ntsu'u ji'j yu, cha' caca cñi ji'j yu cha' cui'ya yu ña'a tsaca lo'o bi' su nguatsi' yu'ba nu quiña'a nga'a bi'. Jua'a ngua cha' ngu' yu'ba nu quiña'a nga'a bi' ji'j yu.

Cui'j ji'j sca perla nu quiña'a tsa nga'a

⁴⁵ 'Lo'o chaca cha' chcu' na' lo'o mā, ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ni loo ne' cresiya ji'j ñati. Laca bi' ñi'ya laca si ncliyana tsa sca ñati ji'j perla nu tso'o tsa ña'a. Jlo ti' yu na ca nu ndyaana yu, bi' cha' tyiquee' ncliyana yu ji'j perla tso'o cha' cui'ya yu ji'j, nti' yu. ⁴⁶ Lo'o li' nquije sca perla nu quiña'a tsa nga'a ji'j yu bi'; hora ti ndyujui' yu lcaa na nu ntsu'u ji'j yu, cha' cui'ya nu sca ti perla bi', cha' nga'aa ntsu'u na tso'o la cui'ya yu, nti' yu.

(Cua nda Jesús tyucuaa cui'j bi' lo'o ngu', cha' ca cuaya' ti' ngu' cha' sca ti cha' bi' ndulo tsa ji'na, cha' quije chalyuu cucui su laca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'na.)

Cui'j ji'j taraya nu tsaā ngu' cuta cualya lo'o

⁴⁷ —Lo'o chaca cha' chcu' na' lo'o mā, ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ni loo ne' cresiya ji'j ñati —nacui Jesús—. Laca ñi'ya laca sca taraya tlyu nu ntucu' ngu' ji'j lo hitya tyujo'o cha' xñi cualya, lo'o li' lcaa lo cualya ndyat' ne' taraya bi'. ⁴⁸ Li' tyojolaqui ngu' ji'j taraya ngutsa'ā bi' cha' tyu'u ca to' hitya, tyaca'a ngu' xi cha' subi ngu' ji'j lcaa cualya nu tso'o; su'ba ngu' cualya tso'o bi' ne' chcubi, xcuāā ngu' cualya nu ná tso'o bi'. ⁴⁹ Lo'o jua'a caca tsa tlyu lo'o tye chalyuu; li' cca xca ji'j ycu' Ndyosi cha' sa'be tya'a xca

bi' jil'i lcaa ñati, cha' ná stu'ba tyi'i ngu' nu xña'a tyiquee lo'o ngu' nu lubii tyiquee. ⁵⁰ Xcuāā xca bi' jil'i ñati xña'a lo quii' tlyu, masi xi'ya tsa ngu' bi' li'; ca ñasi' tsa ngu' ña'a cuayá' nu cacu la'ya ngu' cha' ñasi' nti' ngu' li'.

Cha' jil'i na nu quiña'a nga'a, masi cucui, masi cusu'

⁵¹ ¿Ha ngua cuayá' ti' ma lcaa cha' nu ngulu'u ca na' jil'i ma juani? —nacuñ Jesús jil'i ngu' li'.

—Ngua cuayá' ti' ya —nacuñ ngu' jil'i.

⁵² Li' xa' nguxacuñ Jesús cha' jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i:

—Sca mstru cha' jo'ó ni, si ngusñi yu cha' jna', si ngua tsa'a yu ñi'ya caca lo'o laca ycuí' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ñati —nacuñ Jesús—, li' laca yu bi' ñi'ya laca sca nu culiya' nu ntsu'u tsa cha' tso'o nu ndyu'u co'o toni'i jil'i; tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu, bi' cha' ntsu'u tsa cha' tso'o nu caca culu'u yu jil'i xa' ñati, masi cha' cusu', masi cha' cucui.

Ndyalaa Jesús nde quichi Nazaret

⁵³ Lo'o ndye ngulu'u Jesús lcaa cuiñ bi' jil'i ngu', li' ndu'u yu ndyaa yu xa' se'i. ⁵⁴ Ca tya' la nu lo'o ndyalaa yu quichi tyi yu, li' ndyatí yu ne' laa jil'i ngu' jua, ngulu'u yu xi jil'i ngu' nu ndi'i ne' laa bi'. Ndube tsa ti' ngu' bi' li':

—¿Mala ngua tsa'a nu qui'yu re lcaa cha' nu nchcui' yu? —nacuñ ngu' jil'i tya'a ngu'—. ¿Ñi'ya ngua jil'i yu cha' nchca jil'i yu ndu'ni yu cha' tlyu? ⁵⁵ La cui' sñi' cuityi yaca laca yu re. ¿Ha si'i? Lo'o María laca xtya'a yu; lo'o Jacobo, lo'o José, lo'o Simón, lo'o Judas, ngu' bi' laca tya'a yu re. ⁵⁶ Lo'o jua'a nu cuna'a tya'a yu ni, tya ndi'i ngu' quichi re. ¿Macala ngua tsa'a yu cha' bi' lacua?

⁵⁷ Jua'a ngua cha' chij' nti' ngu' ña'a ngu' jil'i Jesús, bi' cha' ndi'ya nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Lcaa se'i ndu'ni tlyu ngu' jil'i sca ñati nu laca tu'ba jil'i ycuí' Ndyosi —nacuñ Jesús jil'i ngu'—. Sca ti quichi tyi yu, ná nduna ngu' bi' cha' nu nchcui' yu tsiya' ti; ni tya'a yu, ná ndaquiya' ngu' jil'i yu.

⁵⁸ Xti tsa cha' tlyu ngua'ni Jesús quichi bi'. Ná jlyu ti' ngu' jil'i tsiya' ti, bi' cha' ná ngua'ni yu quiña'a cha' tlyu ca bi'.

14

Ngujui Juan nu ntyucuatya jil'i ngu'

¹ La cui' tyempo bi' cua ndyuna Herodes cha' jil'i Jesús, lo'o nu Herodes bi' laca loo jil'i ngu' Galilea tyempo bi'. ² Li' nchcui' nu laca loo bi' lo'o msu jil'i:

—La cui' jyo'o Juan nu ntyucuatya jil'i ngu', la cui' bi' laca nu qui'yu jua —nacuñ Herodes—. Cua ngujui yu, pana ndyu'u yu chaca quiya' nti' na', bi' cha' nchca jil'i yu cua'ni cha' tlyu jua'a.

³ Ntsij Herodes bi' ni, cha' cua ngusñi yu jil'i Juan bi' tya tsubi' la, ngusca' yu jil'i lo'o ngusu'ba yu jil'i ne' chcuā. Ngua'ni nu cusu' bi' cha' cuxi bi' xqui'ya Herodías clyo'o Felipe tya'a ycuí' Herodes bi'. ⁴ Tya lu'ú nu Juan bi' lo'o nchcui' lo'o Herodes ndi'ya:

—Ná ntsu'u chacuayá' tyi'i nu'u lo'o clyo'o tya'a nu'u —nacuñ Juan jil'i Herodes.

⁵ Nu ngua li' ngua ti' Herodes cujui jil'i Juan bi', pana ndyutsij yu jil'i ñati, cha' ngua ti' ngu' cha' cua nchcui' Juan cha' jil'i ycuí' Ndyosi lo'o ngu'. ⁶ Lo'o ngua tsā ngula nu Herodes bi', li' ngua'ni yu sca ta'a. Tyuū tya'a ngu' ndyu'u ti'i ngu' slo yu, lo'o li' ñaa nu cuna'a sñi' Herodías, ndyula quiya' su ntucua ycuí' Herodes. Ngua chaa tsa ti' nu cusu' bi' li', ⁷ bi' cha' ngua'ni yu jura cha' ta yu lcaa na nu jña cho' bi' jil'i yu. ⁸ Li' ndacha' xtya'a nu cuna'a bi' jil'i, na ca nu jña cho' jil'i Herodes.

Ti'í tsa ti' Herodías ña'a jil'i nu Juan bi', bi' cha' ngua ti' cujuu jil'i Juan.

—Hique Juan nu ntyucuatya jil'i ngu' ntá' —nacu' nu cuna'a cuañi' bi' jil'i Herodes li'—. Caa lo'o ngu' jil'i scua' que yu ne' sca tsi'yu —nacu'.

⁹ Ngua xñi' xi ti' Herodes nu laca loo bi' li'; pana cua ngua'ni yu jura slo lcaa ngu' nu ndya'a ta'a, bi' cha' ngulo yu cña cha' cua'ni ngu' ñi'ya nu nacui' nu cuna'a bi'. ¹⁰ Ngulo yu cña jil'i sendaru cha' tsa si'yu cu' ngu' scua' que Juan ca ne' chcu'a. ¹¹ Li' ngusta ngu' scua' que yu bi' ne' tsi'yu, ñaa lo'o ngu' jil'i bi' li', nda ngu' jil'i nu cuna'a bi' ndyaa, ndyaa lo'o tsi'yu bi' slo xtya'a.

¹² Lo'o li' ñaa ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Juan, ngü'ya ngu' jil'i jyo'o bi', cha' tsa lo'o ngu' jil'i cha' tyatsi'. Lo'o cua nguxatsi' ngu' jil'i, li' ndyaa ngu' ndacha' ngu' jil'i Jesús ñi'ya ngua cha' bi'.

Nda Jesús na nu ndyacu ca'yu mil tya'a ñati

¹³ Lo'o ndyuna Jesús ñi'ya nu ngua jil'i jyo'o Juan, ndyatí yu ne' yaca ni'i cha' tyu'u yu chaca to' tayu'; ngua ti' yu tsa sca se'i ca ne' quixi' su ná ntsu'u ñati. Pana yala ti ngua cuayá' ti' quiña'a ñati cha' ndyaa yu cajua, bi' cha' lo'o ti ndyaa lca'a ngu' jil'i yu, masi quiya' ti ngu' lijya' ngu' nde to' hitya ti. Lo'o ngu' tyuu' tya'a quichí ndyaa ngu'. ¹⁴ Lo'o ndyalaa yaca ni'i bi' to' hitya, li' ngutu'u Jesús; na'a yu cha' cua ndyalaa quiña'a tsa ñati cajua li'. Tya'na tsa ti' yu jil'i lcaa ngu' bi', bi' cha' ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' quicha nu ndya'a ngu' lo'o. ¹⁵ Tyucui' tsa ndi'i ngu'; lo'o cua ngusi', li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i lo'o Jesús:

—Ne' quixi' ntsu'u na re. Ná ntsu'u ñati cacua ti su ndi'i na re —nacu' ngu' jil'i Jesús—. Lo'o jua'a cua ngusi' tsa juani. Tso'o la masi

culo nu'u cña jil'i nu ngu' quiña'a cua cha' tsa ngu' lcaa quichí ca ndacua, cha' cui'ya ngu' na cacu ngu'.

¹⁶ —Cu'ma ta ma na cacu ngu' bi' ca nde ti —nacu' Jesús—. Ná nga'a cha' tyaa ngu'.

¹⁷ Ndube xi ti' nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' li':

—Ca'yu tya'a ti xlyá teje' ntsu'u jil'i na ca nde, cusu' —nacu' ngu' jil'i Jesús—, lo'o jua'a ntsu'u tucua tya'a ti cualya nde. Tsa bi' ti cha'.

¹⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Caa lo'o ma jil'i ca nde —nacu' jil'i ngu'.

¹⁹ Li' ngulo Jesús cña jil'i nu ngu' quiña'a bi', cha' tyaca'a ngu' xi lo qui. Li' ndaya' yu jil'i nu ca'yu tya'a xlyá teje' bi' lo'o jil'i nu tucua tya'a cualya bi'; nxña'a yu nde cua li', ndya xlyabe jil'i ycu' Ndyosi, lo'o li' nguxana yu nsa'be yu xlyá lo'o cualya bi', nda yu yu'be bi' jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i cha' tacha ngu' jil'i ñati bi'. ²⁰ Jua'a ngua cha' ndyacu lcaa ngu', ña'a cuayá' nu nguaala' jil'i ngu'. Li' nxuti'i ngu' lcaa yu'be nu ndyanu, lo'o jua'a ngutsa'a tii tyucuaa tya'a chcubi lo'o yu'be bi'. ²¹ Ca'yu mil tya'a ngu' qui'yu ndyacu ngu' slo Jesús tsa' bi', lo'o xa' cuentya ngua nu cuna'a lo'o nu sube.

Ndyaa Jesús lo hitya tayu'

²² Lo'o li' ngulo Jesús cña jil'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, cha' tyatí ngu' ne' yaca ni'i cha' tsa ngu' nde loo la su tsa ycu' ca chaca tsu' tayu' bi'; tyanu ycu' cha' chcu' salya' lo'o nu quiña'a tsa ñati bi', ngua ti' yu. ²³ Lo'o cua ndyaa lcaa ngu' bi', li' ndyaa Jesús nde sii' ca'ya cha' chcu' lo'o ycu' Ndyosi su ndu yu ycu' ti yu. Lo'o cua tsa ti cuichaa, tya ndu Jesús ycu' ti nde sii' ca'ya. ²⁴ Laja li' tyijyu' ndya'a yaca ni'i bi' lo' tayu'. Lqui'ya ti nxna yaca ni'i bi', xqui'ya cha' lye tsa ndyatú clyoo' lo hitya, cha' lye

tsa ndyaca cui'i. ²⁵ Lo'o cua quixee ti, li' lijya Jesús ndya'a lo hitya ti; ²⁶ pana lo'o na'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' ndya'a yu lo hitya ti, ndyutsii tsa ngu' li'.

—iCua lijya sca jyo'o! —nacui ngu'.

Li' ngusi'ya tsa ngu' cha' ndyutsii ngu'. ²⁷ Hora ti ndacha' Jesús ji'i ngu'.

—Cua'ni tlyu tyiquee ma —nacui Jesús ji'i ngu'—. Na' laca, ná cutsii ma.

²⁸ Li' nguxacui Pedro cha' ji'i:

—¿Ha chañi cha' nu'u laca, cusu'? —nacui Pedro ji'i Jesús—. Si chañi cha' nu'u laca, culo nu'u cña 'na lacua, cha' lo'o na' tya'a na' lo hitya cha' tyalaa na' ca su ndu nu'u.

²⁹ —Caa nu'u ca nde —nacui Jesús ji'i Pedro li'.

Lo'o li' ngutu'u Pedro ne' yaca ni'i, ndya'a yu lo hitya cha' tyalaa yu ca su ndu ycu'i Jesús. ³⁰ Pana hora ti ngua tii yu cha' lye tsa ndyaca cui'i, ndyutsii tsa yu li', nguxana cha' nclyu'u yu ne' hitya li'. Lo'o ti ngusi'ya yu ji'i Jesús:

—Xu'na —nacui Pedro ji'i—, culo nu'u 'na ne' hitya re.

³¹ Hora ti ngusñi Jesús ya' Pedro.

—Xti tsa tyempo ndalo nu'u cha' jlya ti' nu'u 'na —nacui Jesús ji'i Pedro bi'—. ¿Ni cha' ná jlya tso'o ti' na?

³² Lo'o li' ndyalaa lo'o Jesús ji'i Pedro ca su ndacui yaca ni'i, ndyatí ngu' ne' bi' li'; hora ti ngua ti cui'i li'. ³³ Ngua'ni tlyu ngu' nu ndi'i ne' yaca ni'i bi' ji'i Jesús, lo'o ti ndatu sti' ngu' slo yu.

—Chañi cha' nu'u laca nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi —nacui ngu' ji'i.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i ngu' quicha nde Genesaret

³⁴ Lo'o li' ndyalaa ngu' chaca tsu' tayu' bi', ndyalaa ngu' nde Genesaret. ³⁵ Lo'o ndyuloo ngu' nu ndi'i cajua ji'i Jesús, li' hora ti nda ngu' cha' ndyaa lcaa quichi' su cacua ti, cha' caca cuayá' ti' ngu' bi' cha' cua

ndyalaa Jesús. Li' yaa lo'o ngu' ji'i lcaa ngu' quicha slo Jesús. ³⁶ Ndiñña ngu' chacuayá' ji'i yu cha' cala' ngu' quicha bi' masi quiya' ste' ti yu; lo'o ndyala' ngu' quicha bi' ste' yu, hora ti ngua tso'o ngu' bi' li'.

15

Na laca nu ndu'ni cha' caca cuxi tyiquee ñati

¹ Li' ndyalaa sca taju ngu' tlyu slo Jesús. Ngu' quichi' Jerusalén laca ngu' bi', ngu' fariseo lo'o ngu' mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa laca ngu' bi'.

² —¿Ni cha' ná tso'o ndu'ni ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u? —nacui ngu' bi' ji'i Jesús—. Ná stu'ba ndu'ni ngu' lo'o cha' nu cua nda jyo'o cusu' lo'o na sa'ni la, cha' tyaati' tso'o ya' na nu lo'o bilya cacu na. Lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u ni, ná ndu'ni ngu' jua'a —nacui ngu' li'.

³ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' tlyu bi':

—Lo'o cu'ma ni —nacui Jesús ji'i ngu'—, ¿ni cha' laca xti la cha' ntsu'u tyiquee ma ji'i cña nu ngulo ycu'i Ndyosi ji'na? Lo'o jua'a lye tsa ndube ti' ma ji'i scaa cha' nu nda jyo'o cusu' lo'o na. ⁴ Cua nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o na: “Tucua ma cña nu nchcui' sti ma, nu nchcui' xtya'a ma”, nacui Ni. “Lo'o jua'a si chcui' ma cha' cuxi ji'i sti ma, ji'i xtya'a ma, li' ntsu'u cha' cujuui ngu' ji'i ma”, nacui Ni. ⁵ Pana cu'ma ni, xa' lo cha' nchcui' ma juani. Nclyu'u ma cha' tso'o tsa laca si ndi'ya chcui' na lo'o sti na, lo'o xtya'a na: “Cua nda na' lcaa na nu ntsu'u 'na ji'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' nga'aa caca xtyucua na' ji'i ma juani”. ⁶ Jua'a laca cha' cuxi nu nclyu'u ma ji'i ngu', cha' nga'aa cua'ni tlyu ngu' ji'i sti ngu', ji'i xtya'a ngu'; jua'a nchcui' ma, masi xa' ña'a ngulo ycu'i Ndyosi cña ji'na. Nga'aa tso'o cha' nu nda

ycui' Ni lo'o na, nti' mā; tso'o la cha' nu nda jyo'o cusu' cha' cua'ni na, nti' mā cuentya ji'j mā. ⁷ Cuiñi tsa mā, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee mā. Tya sa'ni la nchcui' jyo'o Isaiás cha' liñi ji'j cu'mā. Ndi'ya cha' nu nguscua jyo'o bi' lo quityi:

⁸ Ndu'ni tlyu ngu' re jna' cha' tu'ba ti ngu', nacui ycui' Ni.

Si'i tyucui tyiquee ngu' ndu'ni tlyu ngu' na.

⁹ Na cuiñi tsa ngu' re, cha' nacui ngu' cha' ndyu'ni tlyu ngu' 'na, masi nclu'u ngu' cha' nu nchcui' ñati ti ji'j tya'a ngu';

pana nacui ngu' cha' nclyu'u ngu' cha' jna' ji'j tya'a ngu'.

Jua'a nguscua jyo'o Isaiás bi' cuentya ji'j ycui' Ndyosi.

¹⁰ Lo'o li' ngusi'ya Jesús ji'j nu quiña'a tsa ñati nu ndi'j cajua cha' caa ngu' cacua la xi, cha' chcui' yu lo'o ngu' li':

—Cua'a jyaca mā —nacui Jesús ji'j ngu'—, cha' caca cuayá' tso'o ti' mā —nacui—. ¹¹ Si'i sca na nu ndacu ti ngu' nu ndu'ni cha' caca cuxi tyiquee ngu'; cha' nu ndyu'u nde tu'ba ngu', masi lcaa cha' nu nchcui' ngu' ni, xqui'ya cha' bi' caca cuayá' ti' na si ngunu'u tyiquee ngu'.

¹² Lo'o li' ñaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j cacua la slo Jesús.

—Ná ndiya ti' nu ngu' fariseo bi' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' nu'u —nacui ngu' bi' ji'j Jesús.

¹³ —Ycui' Ndyosi Sti na' nu ntu-cua nde cua, xcuaa Ni lcaa quixi' nu si'i na cuiñi nu ndyataa Ni, cha' ná tso'o quixi' bi' —nacui Jesús ji'j ngu'—. ¹⁴ Lo'o jua'a ná tso'o ngu' fariseo jua cuentya ji'j ycui' Ni, bi' cha' nga'a cha' xtyanu mā ji'j ngu' bi'; ñi'ya nti' ngu' cuityi', jua'a nti' ngu' fariseo jua —nacui Jesús—. Si culu'u sca nu cuityi' tyucui' ji'j chaca yu tya'a cuityi' ti yu, tyú tyucuaa ngu' sca to' cua'a

li', cha' ni tsaca ngu' ná nchca ña'a ngu' tyucui' su lijya ngu' li'.

¹⁵ Li' nchcui' Pedro lo'o Jesús:

—Culu'u nu'u ji'j cua ñi'ya ndyu'u cha' nu nda cui' ji'j na nu ndacu ngu' —nacui—. Ná nchca cuayá' ti' ya.

¹⁶ —¿Ha lo'o cu'mā, ná ngua cuayá' ti' mā? —nacui Jesús ji'j ngu' bi' li'—. ¹⁷ ¿Ha bilya ta mā cuentya? Lcaa na nu tyati' nde tu'ba ngu' ni, nteje tacui na bi' nde ne' ngu'. Lo'o tsa'a ngu' liya', tye lyiji cha' ji'j li'.

¹⁸ Pana sca cha' nu nchcui' ngu' ni, stu'ba laca bi' lo'o cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'j ngu'; xqui'ya cha' nu nchcui' ngu', bi' cha' nchca cuayá' ti' xa' la ñati si cua ngunu'u tyiquee ngu' bi'. ¹⁹ Ca ne' cresiya ji'j ñati ni, ca bi' ntsu'u suu lcaa cha' cuxi: masi cujui' ngu' ji'j tya'a ngu', masi tyu'u cha' ji'j ngu' lo'o clyo'o xa' ñati, masi cua'ni suba' ngu' lo'o xa' ñati, masi cuaana ngu' na nu ntsu'u ji'j tya'a ngu', masi chcui' ngu' cha' cuiñi ji'j tya'a ngu', masi chcui' ngu' cuentyu ji'j tya'a ngu'. ²⁰ Si ntsu'u cha' cuxi bi' ne' cresiya ji'j ngu', bi' laca nu ndu'ni ñu'u ji'j tyiquee ngu'; pana lo'o cacu na sca na ni, masi bilya tyaati' tso'o ya' na, ná sca cha' cua'ni lo'o cresiya ji'na, cha' si'i jua'a caca cuxi tyiquee na.

Jlya ti' sca nu cuna'a xa' tsu' ji'j Jesús

²¹ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa nde loyuu su cuentya quichi' Tiro lo'o loyuu su cuentya quichi' Sidón; lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j ndyaa ngu' lo'o. ²² Lo'o li' ñaa sca nu cuna'a ca tyi quichi' bi' slo Jesús, ngusi'ya tsa nu cuna'a bi' ji'j Jesús li':

—Cua'ni tya'na ti' nu'u 'na, Xu'na —nacui nu cuna'a bi' ji'j Jesús—. Nu'u nu laca la cui' ñati tya'a ji'j jyo'o cusu' David, cua'ni nu'u sca cha' tso'o lo'o na'. Nxalú tsa cui'ji'j ji'j sñi' na'.

23 Ni sca cha' ná nguxacuj Jesús jil'i nu cuna'a bi'. Li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i lo'o Jesús:

—Culo nu'u cña jil'i nu cuna'a re cha' tsa ma' xa' se'i —nacuj ngu' jil'i Jesús—, cha' nxi'ya tsa ji'na.

24 —Nda ycui' Ni 'na lijya na' nde chalyu cha' sca ti lo'o ngu' Israel chcui' na' —nacuj Jesús li'—, cha' ñi'ya ndu'ni xlyá' nu cua nguna', jua'a ndu'ni ngu' bi' —nacuj.

25 Li' cacua la ndyalaa nu cuna'a bi', ndyatú sti' slo Jesús.

—Xu'na —nacuj jil'i Jesús—, xtyucua nu'u jil'i cua.

26 Li' nguxacuj Jesús cha' jil'i nu cuna'a bi':

—Ná tso'o si xñi ngu' tyaja nu ndyacu sñi' ngu' cha' cacu xne' ti —nacuj.

27 —Chañi cha' nu nchcui' nu'u, Xu'na —nacuj nu cuna'a bi'—, pana tya ntsu'u chacuayá' jil'i xne' cha' cacu ni' satya ti nu ndyalú to' mesa laja lo'o ndyacu xu'na ni'.

28 —Chañi cha' jlya ti' nu'u cha' nu nda na' lo'o nu'u —nacuj Jesús jil'i—, Caca cha' nu nti' nu'u lacua —nacuj.

Hora ti ndyaca tso'o sñi' nu cuna'a bi' li'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i quiña'a ngu' quicha

29 Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa, ndyalaa yu ca to' tayu' Galilea bi'. Ndyá'a yu xi to' tayu' bi', li' ndyacu yu xi sii' ca'ya cha' chca'a yu xi nde-jua. 30 Quiña'a tsa ñati ndyalaa slo yu li'; ndya'a lo'o ngu' jil'i quiña'a tsa ngu' quicha, lo'o ngu' nu quicha quiya', lo'o ngu' cuityi', lo'o ngu' cu'u, lo'o nu cu' ya', nu cu' quiya', lcaa lo nu quicha. Nsta ngu' jil'i ngu' quicha bi' lo yuu slo Jesús, lo'o ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o ngu' li'. 31 Ndube tsa ti' ngu' quiña'a lo'o na'a ngu' cha' xa' nchcui' ngu' nu ngua cu'u, xa' ngua tso'o tyucui ña'a ya' ngu' nu ngua cu' ya', xa' ndya'a ngu' nu ngua quicha quiya',

xa' tyaca' xee ña'a ngu' nu ngua cuityi'. Li' lye tsa ndyu'ni tlyu ngu' jil'i ycui' Ni nu laca ycui' Ndyosi jil'i ngu' Israel xqui'ya cha' ndyaca tso'o lcaa ngu' quicha bi'.

Nda Jesús na nu ndyacu jacua mil tya'a ñati

32 Lo'o li' ngusi'ya Jesús jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i cha' caa ngu' slo. Nchcui' lo'o ngu' li':

—Tya'na tsa ti' na' jil'i nu ngu' quiña'a re —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'—, Cua sna tsa ndya'a ngu' lo'o na' juani, lo'o nga'aa ntsu'u na cacu ngu' tsiya' ti. Ná tso'o culo na' cña jil'i ngu' re cha' tyaa ngu' ña'a lo'o jbi'ña ti ndya'a ngu', cha' ná talo ngu' tyucui' jua'a.

33 Li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i lo'o:

—¿Macala caja na cacu ngu' ji'na? Ne' quixi' nga'a na re su ná ndi'i ñati —nacuj ngu' jil'i Jesús—. Lo'o jua'a quiña'a tsa ñati ndya'a lo'o na re.

34 —¿Ni lcaa tya'a xlyá ntsu'u jil'i ma? —nacuj Jesús jil'i ngu' bi' li'.

—Cati tya'a ti xlyá teje' lo'o jil'i ya —nacuj ngu' jil'i—, lo'o ntsu'u xi cualya sube —nacuj ngu'.

35 Li' ngulo Jesús cña jil'i nu ngu' quiña'a cha' tyaca'a ngu' lo yuu.

36 Li' ngusñi Jesús nu cati tya'a xlyá bi' lo'o cualya bi', ndya xlyá'be jil'i ycui' Ndyosi xqui'ya cha' ntsu'u na cacu ngu'. Li' ngusa'be Jesús xlyá lo'o cualya bi', nda yu'be bi' jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i cha' ta ngu' jil'i nu ngu' quiña'a bi'. 37 Li' ndyacu lcaa ngu' xlyá bi' ña'a cuayá' nu nguaala' jil'i ngu'. Lo'o nxuti'i ngu' lcaa yu'be nu tya'a ndyanu su ndyacu ngu', li' ngutsa'a cati tya'a chcubi lo'o yu'be bi'. 38 Jacua mil tya'a nu qui'yu ndyacu tsa bi', lo'o xa' cuentya ngua nu cuna'a lo'o nu sube; lcaa bi' ndyacu. 39 Lo'o ndye ndyacu ngu', li' nchcui' salya' Jesús lo'o nu ngu' quiña'a bi', cha' tyaa ngu' to' tyi ngu'. Li' ndyatí Jesús

ne' yaca ni'i sube, ndu'u yu ndyaa yu nde loyuu Magdala lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

16

Ña'a cui'ya ngu' sca cha' tlyu nu cua'ni Jesús nti' ngu'

¹ Lo'o li' ndyalaa sca taju ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo slo Jesús, cha' chcu'i cuayá' ngu' lo'o yu, si caca tyijiloo ngu' ji'i yu nti' ngu'. Nchcu'i ngu' lo'o Jesús cha' culu'u sca cha' tlyu ji'i ngu', sca cha' tlyu nu tyu'u tucua nde cua chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi. ² Li' nguxacu'i Jesús cha' ji'i ngu':

—Nu cu'ma ni, ndi'ya nchcu'i ma lo'o cua tsa ti cuichaa: “Lubii cua caca la quee, cha' tso'o tsa ña'a nscua coo tyubi' cua juani”, nacui ma. ³ Lo'o ndi'ya nchcu'i ma nde tlyu lo'o ña'a ma nde cua: “Ca'ya tyo juani cha' lye xi ña'a coo cua, ngata tsa ña'a coo”, nacui ma. ¿Ni cha' laca, cha' jlo tsa ti' ma ñi'ya caca sca tsa nu lo'o ña'a ti ma nde cua? Pana ná jlo ti' ma tsiya' ti ñi'ya caca ji'i cu'ma ngu' nasiyu re tyempo juani. ⁴ Na xña'a tsa tyiquee ma ca ta'a ma cha' xcu'i nti' ma cha' cua'ni na' sca cha' tlyu cha' ña'a cui'ya ma ji'i; laca ma ñati nu ná jlyu ti' ji'i ycu'i Ndyosi tsiya' ti —nacui Jesús ji'i ngu'—. Pana ná cua'ni na' jua'a. Nga'a cha' tyi'u ti' ma na laca nu ngua ji'i jyo'o Jonás nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi cua sa'ni la.

Nga'aa nchcu'i la Jesús lo'o ngu' bi' li', ndu'u yu ndyaa.

Ngu' fariseo laca ñi'ya nti' scau tiye'

⁵ La cui' tsa bi', cua nteje tacui ngu' lo tayu' lo'o yaca ni'i bi'. Ngutu'u ngu' chaca tsu', li' ndyi'u ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús cha' cua ngujlyaa ti' ngu' cha' qui'ya lo'o ngu' xlyá teje' cha' cacu ngu' tyucui. ⁶ Lo'o li' ndi'ya nchcu'i Jesús lo'o ngu':

—Tii ti ti' ma tyi'i ma —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Cui'ya ma cuentya ñi'ya ndu'ni scau tiye' nu nda ngu', la cui' ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo —nacui.

⁷ Li' nchcu'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o tya'a ngu':

—Cha' ná lo'o xlyá teje' ndya'a na, bi' cha' nchcu'i nu cusu' cha' ji'i scau tiye' lo'o na —nacui ngu'.

⁸ Pana, ngua tii Jesús cha' ná ngua cuayá' ti' ngu' bi'.

—¿Ni cha' ndube ti' ma cha' ná lo'o xlyá teje' liya ma? —nacui ji'i ngu' bi'—. Xti tsa cha' jlyu ti' ma ji'i ycu'i Ndyosi. ⁹ ¿Ha cha'ni cha' bilya caca cuayá' ti' ma? ¿Ha ná ntsu'u ti' ma ji'i nu ca'yu tya'a ti xlyá teje' nu ndyacu ca'yu mil tya'a ñati tsubi'? Tyuu tya'a chcubi ngutsa'a lo'o yu'be xlyá tya'a ndyanu lo'o ndye ndyacu ngu' tsa bi'. ¹⁰ Jua'a nu cati tya'a xlyá teje' nu ndyacu nu jacua mil tya'a ñati ni, la cui' ti cha'; tyuu tya'a chcubi ngutsa'a lo'o yu'be xlyá tya'a nu ndyanu lo'o ndyacu ngu' li'. ¹¹ ¿Ni cha' laca nga'aa nda ma cuentya, cha' ná nchcu'i na' cha' ji'i xlyá nu ndacu ngu' lo'o nacui na' cha' ji'i scau tiye'? Xa' cacha' na' ji'i ma, cui'ya ma cuentya ñi'ya ndu'ni scau tiye' nu nda ngu', la cui' ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo.

¹² Ngua cuayá' ti' ngu' li' cha' nchcu'i Jesús ji'i laca cha' cuxi nu nclu'u ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo ji'i ngu', cha' nga'aa tso'o xñi ngu' cha' bi'; si'i cha' ji'i scau tiye' nu ndya' xlyá lo'o nu nti' Jesús chcu'i tsa bi'.

Ndacha' li'ni Pedro cha' ycu'i Cristo laca Jesús

¹³ Lo'o ca tiya' la, li' ndyalaa ngu' loyuu su cuentya quichí Cesarea de Filipo. Xa' nchcu'i Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, nchcuane yu ji'i ngu' li':

—¿Na laca nacui ñati cuentya 'na? ¿Tilaca laca na' nu cua nda Ni

'na lijyaa nde cha' caca na' ñati?
—nacuĵ Jesús jil'i ngu' bi'.

¹⁴ —Ntsu'u ñati nu nacuĵ cha' laca nu'u jyo'o Juan nu ntyucuatya jil'i ngu' tya tsubi' la —nacuĵ ngu' jil'i Jesús—. Lo'o xa' ñati ni, nacuĵ ngu' cha' jyo'o Elías laca nu'u. Lo'o jua'a ntsu'u xa' la ñati nu nacuĵ cha' jyo'o Jeremías laca nu'u. Lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu nacuĵ cha' chaca quiya' cua ndyu'ú chaca jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycuĵ Ni nu ngua sa'ni, la cui' bi' laca nu'u, nacuĵ ngu'.

Jua'a nacuĵ ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús. ¹⁵ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Lo'o cu'ma ni, ¿tilaca laca na' nti' ma?

¹⁶ Hora ti nguxacuĵ Simón Pedro cha' jil'i Jesús li':

—Cristo laca nu'u —nacuĵ—. Sñi' ycuĵ Ndyosi nu lu'ú ca laca nu'u.

¹⁷ —Tso'o ntsu'u tyiquee nu'u Simón, sñi' Jonás —nacuĵ Jesús jil'i li'—. Si'i ñati chalyuu ti nu ngulu'u cha' bi' jinu'u; pana ycuĵ Ndyosi Sti na' nu ntucua nde cua, nda Ni cha' bi' nu ngua'ya hiq ue nu'u. ¹⁸ Pedro naa nu'u, lo'o jua'a caca nu'u ñi'ya laca sca quee quiya' ni'i. Nu lo'o nchcui' nu'u tsa, cha' liñi laca nu nchcui' nu'u; bi' laca suu cha' jil'i ñati 'na, cha' tso'o tsa ndyanu tachaa cha' nu nchcui' nu'u jua'a. Ná taca jil'i cuiñaja, ni cui'i cuxi, ni jyo'o, ni tsaca ñati, ná taca jil'i ngu' tsiya' ti tyijiloo ngu' jil'i ñati 'na, masi cajaa ñati 'na xqui'ya cha' cuxi. ¹⁹ Ta na' lcaa chacuayá' jna' jinu'u, cha' taca tyat'i ñati 'na ca su laca ycuĵ Ndyosi loo. Nu lo'o ná cua'ni clyu ti' nu'u jil'i ñati xqui'ya sca cha' cuxi nu ndyu'ni ñati bi', la cui' jua'a ná cua'ni clyu ti' ycuĵ Ndyosi Sti na' jil'i ñati bi' nde loo la; pana lo'o cua'ni clyu ti' nu'u jil'i ñati, la cui' jua'a cua'ni clyu ti' Ni jil'i ñati bi'.

²⁰ Li' ngulo Jesús cña jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i cha' ná cacha' ngu'

jil'i ni sca ñati cha' Cristo laca ycuĵ yu.

Nda Jesús cha' lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycuĵ'

²¹ Lo'o tyempo bi' nguxana Jesús ngulu'u yu jil'i ngu' cha' ntsu'u cha' tsa yu nde quichĵ Jerusalén. Pana ca quichĵ bi' tyacua cha' ti'i jil'i yu xqui'ya cha' xcube' tsa ngu' cusu' bi' jil'i yu; jua'a sti jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó, lcaa ngu' bi' xcube' ngu' jil'i yu ña'a cuayá' nu cujuui ngu' jil'i yu. Pana tyu'ú yu chaca quiya' tsa nchca tyuna, nacuĵ yu. ²² Li' ngusñi Pedro ya' Jesús cha' chcui' lo'o:

—Cua'ni tya'na ti' ycuĵ Ndyosi jinu'u, Xu'na —nacuĵ Pedro jil'i—. Ná caca bi' ñi'ya nu nacuĵ nu'u.

²³ Hora ti nguxtyacuĵ Jesús, na'a jil'i nu Pedro bi'.

—Tyu'utsu' nu'u Satanás, cha' nga'aa cua'a nu'u 'na —nacuĵ Jesús jil'i Pedro—. Si'i ñi'ya nu nclacua ti' ycuĵ Ndyosi nclacua ti' nu'u juani; ñi'ya nu nclacua ti' ñati chalyuu ti, jua'a nclacua ti' nu'u juani.

²⁴ Li' ngulu'u la Jesús jil'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i bi':

—Si ntsu'u ñati nu chañi cha' nti' ngu' tsa ngu' lo'o na' —nacuĵ—, nga'a cha' xtyanu ngu' bi' jil'i lcaa cha' nu ntsu'u tsa tyiquee ngu' jil'i, cha' tya'a ngu' lo'o na' lcaa tsa, masi cujuui ñati jil'i ngu' bi' xqui'ya na'. ²⁵ Chcuna' chalyuu jil'i ñati nu xcui' nclacua tsa ti' ñi'ya caca tso'o jil'i ycuĵ ca; pana quiĵe chalyuu jil'i ngu' ca slo ycuĵ Ni si tyaja'a ngu', masi cujuui ñati jil'i ngu' xqui'ya na'. ²⁶ Ná tyanu cha' tso'o jil'i ngu' nu lo'o cajaa ngu', masi ngua'ni tsa ngu' ngana nde chalyuu; nguna' lcaa chalyuu jil'i ngu' bi' li', cha' ná taca ta ngu' caya' cha' caja la chalyuu jil'i ngu'.

²⁷ Chañi cha' chaca quiya' caa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa na' cha' caca na' ñati, stu'ba ti caa na' lo'o

lcaa xcā jil̄i ycuil̄ Ndyosi; ndubi tsa ña'a loo na' lo'o xee jil̄i ycuil̄ Ndyosi Sti na' li'. Lo'o li' ta na' xcaya' ngu', ni cña nu cua ngua'ni scaa ngu' lo'o yaā ngu' chalyuu. ²⁸ Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā juani, cha' ntsu'u ngu' nu tya ndu lo'o na chalyuu re juani, nu lo'o tya lyiji cajaa ngu' ca cuayá' ti' ngu' cha' cua nguxana cha' laca na' loo ne' cre-siya jil̄i ñati, na' nu cua nda Ni 'na liyyaā cha' caca na' ñati.

17

Cua ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo Jesús ndu slo ngu'

¹ Lo'o cua ndya'a scuá tsa, li' ndyaa lo'o Jesús jil̄i Pedro lo'o Jacobo lo'o Juan tya'a ngula Jacobo bi'; jacua tya'a ngu' bi' ndyaa ngu' lo xlya ca'ya cua. ² Li' laja lo'o na'a ngu' jil̄i Jesús, cua ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo yu li'; ndubi tsa ña'a loo yu ñi'ya ndubi xee cuichaa li'. Ñi'ya sca xee nu ngat̄i tsa, jua'a ngat̄i tsa ña'a ste' yu. ³ Lo'o li' ndu'u tucua jyo'o Moisés lo'o jyo'o Elías, ndu ngu' nchcui' ngu' lo'o Jesús. Lo'o nu ngu' tya'a ndya'a Jesús bi', na'a ngu' jil̄i ngu' bi'. ⁴ Li' nchcui' Pedro lo'o Jesús:

—Xu'na —nacui Pedro jil̄i—, tso'o tsa cha' nga'a ya re —nacui—. ¿Ha tso'o nti' nu'u si cuiñá na' sna tya'a chcua'ya? Tsaca laca su tyil̄i ycuil̄ nu'u, chaca su tyil̄i La Moisés, chaca su tyil̄i La Elías.

⁵ Pana laja lo'o nchcui' Pedro, li' ndu'u tucua sca coo nu ngat̄i tsa ña'a, nu ndubi tsa ña'a, ngüixi chü' ngu', tyucui ña'a su ndu ngu'. Li' nguañi xtyi'i sca ñati. Hora ti ngua cuayá' ti' ngu' bi', cha' nchcui' ycuil̄ Ndyosi lo'o ngu' laja coo bi':

—La cui' yu re laca Sñi' na', tyaca'a tsa yu 'na —nacui Ni—. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jil̄i yu. Cua'a tso'o jyacā mā jil̄i lcaa cha' nu chcui' Sñi' na' re lo'o mā.

⁶ Lo'o ndyuna nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' cha' nu nchcui' ycuil̄ Ni cuentya jil̄i Jesús, li' nclýu ngu' bi' nde lo yuu cha' ndyutsi tsa ngu' bi'. ⁷ Lo'o li' ngusta ya' Jesús hichu' ngu' bi'.

—Tyatu mā —nacui Jesús jil̄i ngu'—, ná cutsii mā tsiya' ti.

⁸ Laja li' nxña'a nu sna tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a bi' su ndu jyo'o bi' tsa la, pana na'a ngu' cha' nga'aa ndu ngu' bi'; sca ti Jesús ndu ca bi' li'.

⁹ Lo'o liyya nda'ya ti' ngu' sii' ca'ya bi', li' ngulo Jesús cña jil̄i ngu' nu ndyaca tsa'a jil̄i:

—Ná cacha' mā jil̄i xa' ñati ñi'ya ngua cha' nu cua na'a mā lo xlya ca'ya jua tsa —nacui Jesús jil̄i ngu' bi'—. Nu lo'o cua ngujui ycuil̄ na' nu cua nda Ni 'na liyyaā cha' caca na' ñati, nu lo'o tyu'ú na' chaca quiya', li' taca cacha' mā cha' bi' jil̄i xa' ñati.

¹⁰ Li' nchcuane ngu' nu ndyaca tsa'a jil̄i Jesús:

—¿Ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' cha' jo'ó lacua? Nchcui' cha' clyo la ntsu'u cha' caā jyo'o Elías nde chalyuu chaca quiya' —nacui ngu' jil̄i.

¹¹ —Chañi cha' caā Elías clyo cha' cua'ni cho'o jil̄i lcaa lo na —nacui Jesús—. ¹² Pana cha' liñi cacha' na' jil̄i mā juani cha' cua ñaa nu laca Elías; ná ndyuloo ngu' jil̄i, bi' cha' cua ngua'ni cuxi ngu' lo'o. Lo'o jua'a xcube' ngu' jna' nu cua nda Ni 'na liyyaā cha' caca na' ñati.

¹³ Li' ngua cuayá' ti' ngu' cha' jil̄i jyo'o Juan nu ntyucuatya jil̄i ngu' laca cha' nu cua nchcui' ca Jesús lo'o ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil̄i sca yu cuañi' nu nxalú cui'i cuxi jil̄i

¹⁴ Lo'o cua ngua'ya ngu' sii' ca'ya bi', xa' ndyalaa ngu' su ndi' ngu' quiña'a lo'o nu xa' la tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil̄i Jesús bi'. Hora ti

ñaa sca nu qui'yu, ndyatü stî' yu slo Jesús, nchcui' yu bi' lo'o li':

15 —Cua'ni tya'na ti' nu'u jî'i sñi' na', cusu' —nacui' yu bi' jî'i Jesús—. Quicha tsa ti' sñi' na' cha' lu'ba tsa nخالú cui'i cuxi jî'i yu; ndu'ni cui'i bi', cha' lu'ba tsa nclýu yu lo quii', lu'ba ti nxyü jî'i yu lo hitya. 16 Ñaa lo'o na' jî'i nu quicha bi' slo ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u, pana ná ngua jî'i ngu' cua'ni ngu' cha' tyaca tso'o yu.

17 —Ná jlya ti' cu'ma tsiya' ti —nacui' Jesús jî'i ngu' bi'—. Cuxi tsa cresiya jî'i ma. Nga'aa tso'o tyanu na' slo cu'ma, nga'aa talo na' jî'i ma tsiya' ti. Pana caa lo'o ma jî'i nu quicha jua slo na' juani.

18 Li' ngulo Jesús cña jî'i cui'i cuxi bi', cha' tyu'utsu' tsiya' ti jî'i nu quicha bi'. 19 Ca tiya' la xi nchcuane ngu' nu ndyaca tsa'a jî'i Jesús su ntucua ycu' ti ngu':

—¿Ni cha' ná ngua jî'i ya culo ya jî'i cui'i cuxi bi' lacua? —nacui' ngu' jî'i Jesús.

20 Li' nguxacui' Jesús cha' jî'i ngu' bi':

—Xti ti cha' jlya ti' ma jî'i ycu' Ni, bi' cha' ná ngua jî'i ma —nacui' Jesús jî'i ngu' bi'—. Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani, cha' si chañi ca cha' jlya ti' ma cha' jî'i ycu' Ndyosi, masi tsa lo cua sca si'yu cuxee ti nu piti tsa, si jua'a ti jlya ti' ma cha' jî'i Ni, li' taca chcu' ma lo'o ca'ya cua nde: “Tyu'utsu' nu'u tyaa nu'u chaca se'i cajua la”, ñacui' ma jî'i. Lo'o li' taquiya' ca'ya bi' cha' nu nchcui' ma lo'o, tyu'utsu' ca'ya bi' tsa chaca se'i li'. Ná ntsu'u cha' nu ná caca cua'ni ma si chañi ca cha' jlya ti' ma'na. 21 Lo'o jua'a cha' culo ma jî'i cui'i cuxi bi' ni, ná ca culo ma jî'i cui'i bi' si ná cua'a ma xi jî'i ycu' ca ma; tso'o si ná cacu ma tyaja laja lo'o chcu' ma lo'o ycu' Ndyosi cuentya jî'i nu quicha bi'. Jua'a cua'ni ma ña'a cuayá' nu tyu'u cui'i bi' tyaa.

Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' ntsu'u cha' cajaa ycu' yu

22 Lo'o li' tya ndya'a ngu' xi loyuu su cuentya Galilea, nu Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jî'i. Laja lo'o ndya'a ngu' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Ntsu'u sca ñati nu cujui' cresiya 'na jî'i ngu' tisiya cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o na', masi cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati; 23 cujuii ngu' bi' jna' li'. Pana tyu'u na' chaca quiya' tsá nchca tyuna li'.

Ngua xñi'j tsa ti' ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' bi'.

Nda ngu' cñi cuentya jî'i laa tonu

24 Cua tsá xi ndyalaa ngu' quichi Capernaum, lo'o li' ndyalaa xi ngu' nu laca cña ne' laa slo Pedro; nxuti'i ngu' bi' cñi cuentya jî'i laa tonu nu ntucua nde Jerusalén. Li' nchcui' ngu' bi' lo'o Pedro:

—Nu mstru jî'i ma ni, ¿ha lo'o yu nda yu cñi ne' laa bi'? —nacui' ngu' jî'i Pedro.

25 —Nda yu —nacui' Pedro jî'i ngu' li'.

Nu lo'o cua ndyalaa Pedro toni'j, li' nchcui' Jesús lo'o yu:

—¿Ñi'ya nti' nu'u, Simón? —nacui' Jesús jî'i Pedro—. ¿Ti jî'i nclýo ngu' nu laca loo cñi? ¿Ha culo ngu' cñi jî'i sñi' ngu' nti' nu'u? ¿Ha si'i jî'i xa' ñati culo ngu' cñi?

26 —Jî'i xa' ñati nclýo ngu' nu laca loo cñi, si'i jî'i sñi' —nacui' Pedro li'.

—Chañi hî. Ná lo'o sñi' ngu' nda caya' cuentya jî'i cha' bi' lacua —nacui' Jesús jî'i Pedro—. 27 Pana ná nti' na cha' ca ñasi' ngu' jî'na, ngu' nu laca loo ne' laa tonu, bi' cha' yaa clya nu'u to' tayu' cha' cu nu'u chcuá xñi cualya lo hitya, cha' xñi nu'u jî'i sca cualya. Li' taya' nu'u jî'i cualya nu caja jinu'u clyo, scana tu'ba cualya bi', cha' culo nu'u cñi nu ntsu'u tu'ba ni'; tyu'u scua cñi bi' cha' ta nu'u cñi jî'i ngu' cuentya jinu'u, lo'o jua'a cuentya jna'.

18

Nhcui' ngu' cha' ndulo la cha' ji'i ycu' ca ngu'

¹ La cui' tyempo bi' ndyalaa lcaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i slo Jesús cha' chcu' ngu' lo'o:

—¿Tilaca laca nu ndulo la cha' ji'i ca su laca ycu' Ndyosi loo? —nacui ngu' ji'i Jesús.

² Li' ngusi'ya Jesús ji'i sca nu piti cha' caa slo yu, cha' tyatu nu piti slo ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

³ —Cha' liñi nhcui' na' lo'o ma —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—, cha' ná caca tyatí ma cha' ji'i ycu' Ndyosi cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i ma si ná cha'a cha' tyiquee ma; nga'a cha' caca tyiquee ma ñi'ya laca tyiquee nu piti re, cha' ná tyixi ndu'ni ngu' sube. ⁴ Sca ñati nu laca ñi'ya laca nu piti re, sca ñati nu ná tyixi tyiquee, nu ná nti' tyijiloo ji'i tya'a cha' caca ycu' sca ñati tlyu, bi' laca nu ndulo la cha' ji'i ca su laca ycu' Ndyosi loo. ⁵ Nu lo'o xtyucua ma ji'i sca ñati ñi'ya nti' nu piti re xqui'ya cha' ngusñi tso'o ma cha' jna', la cui' jua'a na nxyucua ma 'na laca.

Cuxi tsa caca ji'na si ntsu'u sca qui'ya nu ndiya la ti' na

⁶ 'Si ntsu'u ñati nu ndatsaa ji'i xa' ñati cha' cua'ni ngu' cha' cuxi', masi tatsaa ñati bi' ji'i nu piti re cha' cua'ni yu cha' cuxi, tso'o la masi tyaaca' sca quichi tonu yane ñati cuxi bi', lo'o li' xtyú ngu' ji'i ñati bi' lo hitya tyujo'o cha' tye cha' ji'i tsiya' ti; tso'o la si cajaa ñati nu jua'a ndu'ni, cha' nga'aa tatsaa ji'i xa' la ngu' sube cha' cua'ni ngu' cha' cuxi. ⁷ ¡Tya'na tsa ñati chalyuu re! Ntsu'u tsa cha' cuxi nu ndu'ni ñu'u ji'i tyiquee ñati. Lcaa hora ntsu'u cha' cuxi jua'a nde chalyuu, pana tlyu tsa cha' caca ji'i ñati nu ndatsaa ji'i tya'a cha' cua'ni ngu' cha' cuxi; tlyu tsa cha' ti' tyacua ji'i ñati bi' nde loo la.

⁸ Nga'a cha' xtyanu ma tsiya' ti lcaa cha' cuxi nu ndiya tsa ti' ma

ji'i, masi tiji' tsa ti' ma ji'i sca cha' bi' ñi'ya laca si ya' ma laca, ñi'ya laca si quiya' ma laca. Tso'o la xana chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ma, masi ná lo'o cha' cuxi bi' nu tiji' tsa ti' ma ji'i, lo'o li' ná tyalaa ma su nga'aa tye tsiya' ti cha' tyaqui quii'. ⁹ La cui' ti cha', masi ndiya tsa ti' ma sca cha' cuxi nu ña'a ma ji'i, nga'a cha' xtyanu ma cha' bi' tsiya' ti, ñi'ya si culo ma ji'i ycu' cloo ma cha' nga'aa taquiya' ma ji'i cha' cuxi bi' tsiya' ti. Tso'o la xana chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ma, masi ná lo'o cha' cuxi bi' nu tiji' tsa ti' ma ji'i, cha' li' ná tsa ma nde ca bilyaa su ná tye tsiya' ti cha' tyaqui quii'.

Cui' ji'i sca xlya' nu cua nguna' ji'i ngu'

¹⁰ 'Ná tso'o si ná taquiya' ma ji'i sca ñati 'na, masi ji'i sca nu piti. Cha' liñi nhcui' na' lo'o ma, cha' ntsu'u xa ca su ntucua ycu' Ni cuentya ji'i lcaa ngu' sube bi'; lcaa hora ntsu'u chacuayá' chcu' xa bi' lo'o ycu' Ndyosi Sti na' cuentya ji'i nu ngu' sube ji'i. ¹¹ Cua nda Ni 'na lijyaa chalyuu chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi cha' caca na' ñati, cha' cua'ni lyaá na' ji'i ñati nu cua nguna' chalyuu ji'i xqui'ya cha' cuxi.

¹² '¿Ñi'ya nti' ma ni? Cua ntsu'u sca siyento tya'a xlya' ji'i sca ñati, lo'o li' nguna' tsaca ji'i yu. ¿Ñi'ya cua'ni yu li'? Ndi'ya cua'ni yu ñacu na': xtyanu yu ji'i taju xlya' quiña'a bi' sii' ca'ya su tso'o ti ndi' ni', cha' tsa yu tsaana yu ji'i xlya' nu nguna' ji'i yu bi'. ¹³ Lo'o quije bi' ji'i yu, ca chaa tsa ti' yu li', cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu ña'a yu ji'i nu sca ca xlya' nu cua nguna' ji'i yu; pana ná ntsu'u cha' culacua ti' yu ji'i nu jacuayala tyii ntucua caa tya'a xlya' nu ndyanu tso'o ti. ¹⁴ Ñi'ya nu ndu'ni nu xu'na xlya' bi', cha' ná chcu'ni ni sca xlya' ji'i yu, la cui' jua'a ndu'ni ycu' Ndyosi Sti ma nu

ntucua nde cuā, cha' ná nti' Ni cha' chcuna' chalyuu jil'i ni tsaca ñati xqui'ya cha' cuxi nu ntsu'u jil'i. Ná nti' ycuí' Ni tsiya' ti cha' tye cha' jil'i ngu', masi sube tsa ngu' nti' mā.

Ntsu'u cha' cua'ni clyu ti' na jil'i tya'a na

¹⁵ 'Nu lo'o ntsu'u ngu' tya'a mā nu ngua'ni sca cha' cuxi lo'o mā, li' tsa mā slo ngu' tya'a mā bi', cha' cuaana ti cacha' mā jil'i ngu' bi' ñi'ya laca cha' cuxi nu ngua'ni ngu' lo'o mā. Tso'o tsa li' si tyaja'a ngu' tya'a mā bi' cuna ngu' cha' nu hcui' mā lo'o ngu'; ca xñi'j ti' ngu' li', xqui'ya cha' cua ngua'ni ngu' cha' cuxi bi'. Li' xa' caca stu'ba cha' jil'i mā lo'o ngu' tya'a mā bi'. ¹⁶ Pana si ná tyaja'a ngu' tya'a mā bi' cuna ngu' cha' nu nchcui' mā lo'o ngu', tso'o la si tsa mā slo ngu' bi' chaca quiya'; pana lo'o xi xa' la ngu' tya'a mā tsa mā li', cha' lo'o ngu' bi' cuna ngu' cha' nu hcui' tyucuaa mā, cha' caca ngu' bi' tse-tigo. ¹⁷ Lo'o li', si ná tyaja'a ngu' tya'a mā bi' taquiya' ngu' tsiya' ti jil'i tucua sna tya'a mā, li' cacha' mā cha' bi' jil'i taju ñati jil'i cu'mā, nu stu'ba ndu'ni tlyu mā jil'i ycuí' Ndyosi. Lo'o li' si ña'a ti ná tyaja'a nu ngu' tya'a mā bi' taquiya' ngu' jil'i cha' nu nchcui' ca ta'a taju tya'a mā lo'o ngu', li' nga'aa cua'ni tya'a mā lo'o ngu' bi' lacua. Ñi'ya si cua laca ngu' ñati nu ná ntsu'u cha' jil'i lo'o ycuí' Ndyosi tsiya' ti, ñi'ya si laca ngu' msu jil'i ngu' xa' tsu' nu cuiñi ti nxñi quiña'a tsa cñi cña loo jil'i mā, jua'a cua'ni mā lo'o ngu' bi' li'.

¹⁸ 'Cha' liñi laca nu nchcui' na' re, cha' lo'o ná cua'ni clyu ti' mā jil'i ñati xqui'ya sca cha' cuxi nu ndyu'ni ñati bi', la cui' jua'a ná cua'ni clyu ti' ycuí' Ndyosi jil'i ñati bi' nde loo la; pana lo'o cua'ni clyu ti' mā jil'i ñati, la cui' jua'a cua'ni clyu ti' Ni jil'i ñati bi'.

¹⁹ 'Chaca quiya' cacha' jil'i mā cha' chañi cha' cua'ni Sti na' nu

ntucua nde cuā lcaa cha' nu ndijña mā jil'i Ni, masi tucua tya'a ti mā ndu mā, si stu'ba cha' nu ntsu'u tyiquee tyucuaa mā. ²⁰ Lo'o na' nga'a na' lo'o mā macala su ndyu'u ti'j tucua sna tya'a ti mā chacuaya' 'na.

²¹ Li' ñaa Pedro cacua la cha' cacha' jil'i Jesús:

—Xu'na —nacuí jil'i Jesús—, ¿ni lcaa quiya' cui'ya na' cha' clyu ti' jil'i yu tya'a na' lo'o ndyu'ni yu cha' cuxi lo'o na'? —nacuí—. ¿Ha tso'o cati quiya' cua'ni clyu ti' na' jil'i yu?

²² Li' nguxacuí Jesús cha' jil'i Pedro:

—Ná hcui' na cha' cati ti quiya' —nacuí Jesús—. Tso'o cua'ni clyu ti' na jil'i tya'a na masi snayala tyii ntucua cati quiya' —nacuí.

Cui' jil'i msu nu ná nti' cua'ni clyu ti' jil'i tya'a msu yu

²³ 'Hcui' na' chaca cha' lo'o mā, cha' caca cuayá' ti' mā ñi'ya caca lo'o laca ycuí' Ni loo ne' cresiya jil'i ñati: Hcui' na' cha' jil'i sca rey nu ngua ti' cua'ni tye tane', cha' ndacui tsa msu jil'i. ²⁴ Lo'o nguxana ca ti nclyacua ti' rey jua'a, hora ti ndu'u tucua ngu' slo rey bi', ñaa lo'o ngu' jil'i sca msu nu ndacui tyuu tsa miyu paxu jil'i. ²⁵ Ná ntsu'u cñi tsiya' ti jil'i msu bi', cha' tya tane' bi' jil'i xu'na yu; bi' cha' ngulo xu'na yu cña cha' cui' ngu' jil'i msu bi', lo'o jil'i clyo'o yu, lo'o jil'i ca ta'a sñi' yu, lo'o lcaa na nu ntsu'u jil'i msu bi' ca caya na' cha' tya cñi nu ndacui jil'i xu'na yu li'. ²⁶ Ndyutsii tsa msu bi' li', nclyú yu lo yuu su ndu xu'na yu. Li' ndyatú stj' slo yu cha' jña xi tyempo jil'i xu'na yu: “Xu'na”, nacuí msu bi' jil'i rey, “talo xi 'na. Ta la xi tyempo 'na cha' tya na' lcaa cñi nu ndacui na' jinu'u ca tiya' la.” ²⁷ Ngua tya'na ti' xu'na msu bi' jil'i li', ngua'ni clyu ti' jil'i msu jil'i cuentya jil'i tane' bi'. “Cua ndye tane' jinu'u juani. Nga'aa ndacui nu'u jna'”, nacuí xu'na yu jil'i yu. Cua ndu'u msu bi' ndyaa

li'. ²⁸ Tyucuij nde su ndyaa yu, li' ndyacia tya'a yu lo'o tya'a msu yu nu ndacui xti ti cñi jil'i yu. Hora ti ngusñi yu yane tya'a, tyaala tsa ngua'ni yu jil'i tya'a msu yu. "¿Ni hora tya nu'u cñi nu ndacui nu'u 'na?" nacui yu jil'i tya'a msu yu. ²⁹ Lo'o nu ndacui xti ti cñi bi' ni, ndyatú stí' slo msu tyaala bi', ndijña xi cha' clyu ti' jil'i yu tyaala bi', cha' caca tya'na ti' yu jil'i: "Talo nu'u xi 'na", nacui jil'i nu tyaala bi'. "Ta la xi tyempo 'na cha' tya na' lcaa cñi nu ndacui na' jinu'u ca tiya' la xi." ³⁰ Pana nu msu tyaala bi' ni, ná ngua tya'na ti' yu jil'i tya'a msu yu tsiya' ti; hora ti ngusta yu qui'ya jil'i ca tonil'i cña, cha' su'ba ngu' jil'i ne' chcuá ña'a cuayá' nu tya cñi nu ndacui jil'i yu. ³¹ Lo'o cua na'a lcaa tya'a msu yu ñi'ya ngua cha' cuxi nu ngua'ni yu tyaala bi', xñi'i xi ti' ngu' cuentya jil'i nu nga'a ne' chcuá bi' li'. Bi' cha' ndyaa ngu' ca slo xu'na ngu' bi', ndacha' ngu' lcaa cha' bi' jil'i xu'na, ñi'ya nu ngua jil'i nu ndacui cñi bi'. ³² Hora ti ngusi'ya xu'na yu jil'i msu tyaala bi' cha' xa' tyaa yu ca slo. "Cuxi tsa tyiquee nu'u", nacui xu'na jil'i msu tyaala bi'. "Cua ngüijña nu'u cha' clyu ti' 'na, lo'o jua'a ngua'ni clyu ti' na' jinu'u nquicha', masi quiña'a tsa cñi ndacui nu'u 'na. ³³ Lo'o juani ni, ¿ni cha' ná ngua'ni tya'na ti' nu'u jil'i tya'a msu nu ndacui xti ti cñi hñ, ñi'ya ngua'ni tya'na ti' na' jinu'u?" ³⁴ Ngua ñasi' tsa xu'na msu bi' jil'i msu tyaala bi' li', ngulo cña cha' xñi policia jil'i, cha' su'ba ngu' jil'i ne' chcuá, cha' xcube' ngu' jil'i ña'a cuayá' nu tya msu tyaala bi' lcaa cñi nu ndacui jil'i xu'na yu. Bi' laca cuij jil'i rey lo'o msu jil'i.

³⁵ 'Ñi'ya ngua'ni rey bi' —nacui Jesús jil'i ngu'—, jua'a cua'ni Sti na' nu ntucua nde cuá lo'o lcaa ma nu ná tyucui tyiquee ma ndyl'ya ma cha' clyu ti' jil'i tya'a ma.

19

Ngulu'u Jesús cha' ná xtyanu ngu' jil'i clyo'o ngu'

¹ Lo'o ndye nchcui' Jesús cha' bi' lo'o ngu', li' ndu'u yu loyuu su cuentya Galilea bi', ndyaa yu nde loyuu su cuentya Judea. Nteje tacui Jesús sta'a Jordán, ² lo'o quiña'a tsa ñati ndya'a lca'a jil'i yu cha' cua'ni yu jo'o jil'i lcaa nu quicha nu lijya lo'o ngu' bi'; ngua'ni Jesús jo'o jil'i ngu' quicha bi', ngua tso'o ngu' bi' li'.

³ Laja li' lijya xi ngu' fariseo slo Jesús cha' chcuí' cuayá' ngu' lo'o yu si caca tyijiloo ngu' jil'i yu, ngua ti' ngu'.

—¿Ha ntsu'u chacuayá' cuentya jil'na cha' xtyanu sca ñati jil'i clyo'o yu tsiya' ti, si nga'aa nti' yu jil'i nu cuna'a bi'? —nacui ngu' jil'i Jesús.

⁴ —¿Ha bilya chcuí' ma lo quityi cha' jil'i ycuí' Ndyosi? —nacui Jesús jil'i ngu' bi'—. "Clyo ngüiná Ni jil'i ñati, sca nu qui'yu lo'o sca nu cuna'a", jua'a nscua lo quityi bi'.

⁵ Lo'o jua'a ndi'ya nacui Ni: "Bi' cha' tyu'utsu' sca nu qui'yu slo sti yu, slo xtya'a yu, cha' caja clyo'o lo'o sca nu cuna'a, cha' caca ngu' sca ti xtañi tyucuaa ngu'". ⁶ Nga'aa si'i tucua tya'a ñati laca ngu', cua laca jil'i ngu' ñi'ya si laca ngu' sca ti ñati. Bi' cha' ná tso'o xtyanu ngu' jil'i clyo'o ngu', cha' cua nda ycuí' Ndyosi cha' clyo'o jil'i ngu'.

⁷ Li' nguxacui ngu' bi' cha' jil'i Jesús:

—¿Ni cha' laca ngulo jyo'o Moisés cña jil'na lacua? Cha' tso'o jil'i sca nu qui'yu, nacui jyo'o cusu' bi', si culo yu sca quityi cha' xtyanu yu jil'i nu cuna'a nu laca clyo'o yu.

⁸ Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi' li':

—Ná ndaquiya' ma jil'i ycuí' Ndyosi tsiya' ti, bi' cha' nda jyo'o Moisés chacuayá' jil'i ma cha' xtyanu ma jil'i clyo'o ma lo'o sca quityi ti —nacui Jesús jil'i ngu'—. Pana si'i jua'a ngua ti' ycuí' Ni tya

lo'o ngüiñá Ni chalyuu. ⁹ Cuentya jna' ni, ta na' sca cuji lo'o ma juani: Si ntsu'u sca ñati nu nguxtyanu jil'i clyo'o cha' caja clyo'o lo'o xa' nu cuna'a, ngua'ni tyucuaa ti' yu lo'o nu cuna'a clyo'o yu. Sca ti si clyo'o yu ngua'ni suba' lo'o xa' nu qui'yu, liñi cha' xtyanu yu jil'i nu cuna'a bi' li'. La cui' jua'a, nu cuna'a nu cua nguxtyanu clyo'o jil'i bi', si xa' caja clyo'o lo'o chaca ñati, cha' suba' cua'ni ngu' bi' li'.

¹⁰ Lo'o li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i lo'o Jesús:

—Tso'o la si ná caja clyo'o na tsiya' ti, si jua'a laca cha' jil'i ngu' qui'yu lo'o clyo'o ngu' —nacui' ngu'.

¹¹ —Ntsu'u tsa ngu' qui'yu nu ná talo ngu' cha' ntucua ngu' ycu' ti ngu' —nacui' Jesús jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i li'—. Sca ti si culo ycu' Ndyosi cña jil'i sca ñati cha' ná caja clyo'o, li' talo yu cha' ná cala' jil'i sca nu cuna'a tsiya' ti, si xtyucua ycu' Ndyosi jil'i yu bi'. ¹² Ntsu'u tyu lo cha' nu ndu'ni cha' ná nchca caja clyo'o sca nu qui'yu: ntsu'u ngu' nu quicha ngu' tya lo'o ngula ngu'; lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' nu quicha ngu' xqui'ya cha' ngua'ni ñu'u ñati jil'i ngu' bi'; lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' nu cua ngusubi ycu' Ndyosi jil'i cha' cua'ni ngu' cña jil'i Ni, bi' cha' tso'o la masi ná caja clyo'o ngu' bi' li', nti' ngu', cha' sca ti ycu' Ndyosi caca loo jil'i ngu' li', nti' ngu'. Nu qui'yu bi' ni, ycu' yu nda yu cuentya si caca jil'i yu tyi' yu ycu' ti yu; tso'o si talo yu bi' tyi' yu ycu' ti yu lacua.

Ngulacua Jesús jil'i nu sube

¹³ Lo'o li' ngua sca quiya' ñaa lo'o ngu' jil'i tyu tya'a nu sube ca su nga'a Jesús. Ngua ti' ngu' cha' sta ya' ycu' Jesús hique nu sube bi', cha' chcu' yu lo'o ycu' Ndyosi cuentya jil'i nu sube bi'. Li' ngua'ni tyaala nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús jil'i ngu' bi', ¹⁴ pana hora ti

nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i li':

—Ta ma chacuayá' jil'i nu sube cha' caa ngu' slo na' —nacui' Jesús jil'i ngu' bi'—. Ná cua'a ma jil'i nu sube bi'. Ñi'ya laca lo'o jlya ti' nu sube jil'i sti ngu', la cui' jua'a ntsu'u cha' jlya ti' ñati jil'i ycu' Ndyosi nu lo'o caca Ni loo ne' cresiya jil'i ngu'.

¹⁵ Li' ngusta ya' Jesús hique nu sube bi'. Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa.

Nchcui' sca nu culiya' lo'o Jesús

¹⁶ Ca tiya' la li' ñaa sca nu qui'yu cuañi' slo Jesús.

—Mstru, tso'o tsa ndu'ni nu'u —nacui' yu jil'i Jesús—. Cua'ni nu'u cha' tso'o cacha' nu'u jna': ¿Na laca nu tso'o cua'ni na' cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye 'na? —nacui' yu.

¹⁷ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o yu:

—¿Ni cha' nchcui' nu'u cha' tso'o tsa ndu'ni na? —nacui' Jesús jil'i yu bi'—. Sca ti ycu' Ndyosi laca nu chañi cha' tso'o laca Ni. Pana taquiya' nu'u jil'i lcaa cña nu ngulo ycu' Ndyosi jil'i ma, si nti' nu'u caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jinu'u.

¹⁸ —¿Ñi'ya nu laca cña bi' nti' nu'u? —nacui' yu cuañi' bi' jil'i.

Li' ngulu'u Jesús xi cha' jil'i yu bi':

—Ná cujuui ma jil'i tya'a ñati ma. Ná cua'ni ma cha' suba' lo'o clyo'o xa' ñati, ni ná cuaana ma cha' tso'o nu ntsu'u jil'i tya'a ñati ma. Ná chcu' ma cuentyu jil'i tya'a ñati ma. ¹⁹ Lo'o jua'a cua'ni tlyu ma jil'i sti ma, jil'i xtya'a ma. Cua'ni tya'na ti' ma jil'i tya'a ñati ma, ñi'ya laca si ndu'ni tya'na ti' ma jil'i ycu' ca ti ma.

²⁰ Li' nguxacui' yu bi' cha' jil'i Jesús:

—Tya lo'o cuañi' na' ndaquiya' na' jil'i lcaa cña bi' lcaa tsa —nacui' yu cuañi' bi' jil'i Jesús—. ¿Ha tya ntsu'u la cha' nu tya lyiji cua'ni na' lacua? —nacui'.

²¹ —¿Ha chañi cha' nti' nu'u cha' ca lubii cresiya ji'nu'u, cha'

caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jinu'u? —nacui Jesús jil'i yu bi'—. Si chañi cha' nu nchcui' nu'u, yaa clya cuju'i' nu'u lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jinu'u; tyu'u cñi cha' ta nu'u jil'i ngu' ti'i li'. Lo'o li' sta ycu'i' Ndyosi sca cha' tso'o nu tyacua jinu'u ca su ntucua ycu'i' Ni. Lo'o cua ngua'ni nu'u cha' bi', li' caa nu'u slo na' cha' tya'a nu'u lo'o na'.

²² Lo'o ndyuna yu cuañi' bi' cha' nu nda Jesús lo'o yu, ndu'u yu ndyaa yu li'; xñi'i xi ti' yu cha' nchcui' Jesús cha' bi', cha' culiya' tsa yu.

²³ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i:

—Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani —nacui—, tucui tsa caca jil'i ngu' culiya' cha' tyat'i ngu' cha' jil'i ycu'i' Ndyosi, cha' caca Ni loo ne' cresiya jil'i ngu'. ²⁴ Lasa la cña tyeje tacui sca na'ni quiya' cuxa, masi sca na'ni tonu ñi'ya nti' sca camello, lasa la cha' bi'; tucui la tyalaa sca ngu' culiya' ca su laca ycu'i' Ni loo.

²⁵ Ndube tsa ti' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i lo'o ndyuna ngu' cha' bi'.

—¿Tilaca laca nu taca jil'i clyaá jil'i nu cuxi nu ntsu'u chalyuu cha' tyalaa ca slo ycu'i' Ndyosi lacua? —nacui ngu' jil'i Jesús li'.

²⁶ —Bi' laca sca cha' nu ná nchca cua'ni ni sca ñati chalyuu; pana ycu'i' Ndyosi ni, nchca jil'i Ni cua'ni cha' tyalaa ngu' slo Ni —nacui Jesús jil'i ngu'.

²⁷ Li' nchcui' Pedro xi lo'o Jesús:

—Lo'o cuare ni, cua ngxu'tyanu ya lcaa na nu ntsu'u jil'i ya cha' tya'a ya lo'o nu'u, ñi'ya nu nacui nu'u cha' cua'ni ya —nacui Pedro jil'i Jesús—. ¿Na laca caja jil'i ya nde loo la li'?

²⁸ —Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani —nacui Jesús jil'i ngu'—, cha' nu lo'o caca chalyuu cucui bi' ni, li' caa na' nu cua nda Ni 'na li-yyaa cha' caca na' ñati; tsaac tucua na' ca su tso'o tsa ña'a ca bi', cha'

cua'ni cuayá' na' jil'i lcaa ñati chalyuu li'. Lo'o cu'ma nu ndya'a ma lo'o na', tiya' la tyucua ma lo tii tyucuaa tya'a yaca nu tso'o tsa ña'a, cha' cua'ni cuayá' ma jil'i tya'a ñati ma, nu tii tyucuaa tya'a taju ngu' Israel bi'. ²⁹ Lo'o jua'a cua ña'a ca ñati nu ntsu'u cha' tsa tyijyu' cha' cua'ni ngu' cña cuentya jna', nu ngxu'tyanu lcaa na nu ntsu'u jil'i ngu' cha' ndyu'ni ngu' cña bi', ná xtyanu na' jil'i ngu' bi' jua'a ti; masi tyi ngu', masi tya'a ngula ngu', masi sti ngu', masi xtya'a ngu', masi sñi' ngu', masi yuu nu ntsu'u jil'i ngu', masi xtyanu ngu' lcaa cha' bi', pana caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu'. Lo'o jua'a xa' caja quiña'a la cha' jil'i ngu' bi', tsa ña'a nu nguna' jil'i ngu' bi' ngua ti' ngu'. ³⁰ Pana nu ngu' nu tyu'u tucua lo'o cua tye ti cha' bi' laca ngu' nu caca nde loo la; nu ngu' nu ndu'u tucua clyo, bi' ngu' laca nu tyanu nde chu' la li'.

20

Cui jil'i ngu' nu ndya'a ne' xña jil'i ñati

¹ 'Chaca cha' nti' na' chcu'i' lo'o ma juani, cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya caca lo'o laca ycu'i' Ni loo ne' cresiya jil'i ñati. Chcu'i' na' sca cui cuentya jil'i sca nu laca xu'na msu. Ngua sca tsá nde tlya ndu'u yu ndyaa yu lcaya' cha' chcu'i' yu lo'o ngu' nu caca msu jil'i, si cua'ni ngu' cña ne' lo'o jil'i yu ca su ndyataa yaca si'yu losu' tyixi. ² Ta yu xcaya' msu ñi'ya nu nda ti ngu' tyempo bi', nacui xu'na msu bi' jil'i ngu'; tso'o tsa nti' ngu' msu bi', si caja tsa lo cua caya' jil'i ngu'. Li' ndu'u msu bi' ndyaa ngu' ne' lo'o jil'i yu bi', cha' cua'ni ngu' cña. ³ Nu lo'o cua ndye sna hora ntsu'u ngu' cña, li' ndyaa xu'na ngu' bi' lcaya' chaca quiya'. Ndacua na'a yu jil'i xa' la ñati, pana ndu ti ngu' cha' bilya caja cña jil'i ngu'. ⁴ Li' nchcui' yu lo'o ngu' bi':

“Yaa clya mā, cua'ni mā cña ne' lo'o 'na. Stu'ba cua'ni mā cña lo'o msu 'na, cha' cua ntsu'u ngu' ndyu'ni ngu' cña 'na juani. Ta na' caya' tso'o jil'i mā li'”, nacui yu. Hora ti ndyaa ngu' ne' xña jil'i xu'na msu bi' li'.⁵ Lo'o li' xa' ndyaa xu'na msu bi' lcaya' nde hora, jua'a chaca quiya' na'a yu jil'i xi xa' la ngu' cha' na ndu ti ngu'. La cui' ti cha' nchcui' yu lo'o ngu' bi' li', lo'o li' la cui' jua'a ngua chaca quiya' hora cua sna nde ngusij. ⁶Nu lo'o cua ngusij la ña'a ti tya ndu xi ñati lcaya' bi'. Nchcui' xu'na msu bi' lo'o ngu' li': “¿Ni cha' laca na ndu ti mā ca nde tyucui tsā?”, nacui yu jil'i ñati bi'. “¿Ha ná ntsu'u cña jil'i mā lacua?”⁷ “Ná ntsu'u ñati nu nti' msu juani”, nacui ngu' jil'i. “Yaa clya mā cua'ni mā xi cña ne' lo'o 'na lacua”, nacui xu'na msu bi' jil'i ngu' li'.⁸ Tiya' la li' lo'o cua tyaa ti cuichaa, li' nchcui' xu'na cña bi' lo'o nu laca loo jil'i msu: “Xi'ya nu'u jil'i lcaa msu juani cha' ta nu'u xcaya' ngu'”, nacui. “Clyo ta xcaya' msu nu ndyalaa ca ti. Cuati su cua tye, li' ta nu'u xcaya' ñati nu ndyalaa tya tlya la.”⁹ Li' ndyalaa ngu' nu nguxana ca ti cña ca slo yu, pana nda yu xcaya' ngu' ñi'ya si ntsu'u ngu' cña tyucui tsā. ¹⁰Ca tiya' la, li' ndyalaa ngu' nu nguxana cña tya tlya la slo yu. Ngulacua ti' msu bi' cha' quiña'a la cña caja xcaya' ngu' li', pana stu'ba ti ngujui xcaya' lcaa msu jil'i. ¹¹Ñasi' xi msu nu nguxana cña tya tlya li'. ¹²“Tyucui tsā ngua'ni ya cña jinu'u”, nacui msu bi' jil'i xu'na. “Masi tyique' tsa cua nde hora, ña'a ti tya ngua'ni ya cña jinu'u. Lo'o juani, stu'ba ngujui xcaya' lcaa tya'a ntsu'u ya cña, masi sca hora ti ngua'ni ngu' jua cña jinu'u”, nacui msu nu nguxana cña nde tlya bi'. ¹³Li' nguxacui xu'na cña bi' cha' jil'i msu ñasi' bi': “Si'i cha' cuxi nu ndyu'ni na' lo'o mā. ¿Ha si'i na cua ngu'iñi cha' jna' lo'o mā ni tsa lo xcaya' nu ta na'

jil'i mā? Lo'o jua'a, tsa lo cua cña xcaya' cu'mā nda na' jil'i mā juani. ¹⁴Xñi mā xcaya' mā, tyaa mā li'. Ná ntsu'u cha' ca ñasi' cu'mā 'na. Si nti' na' cua'ni na' cha' stu'ba xcaya' cu'mā lo'o nu xa' la msu nu xti ti hora ngua'ni cña, tso'o tsa lacua. ¹⁵Ntsu'u chacuayá' jna' cua'ni na' ñi'ya nu nti' ti na' cua'ni na' lo'o cña 'na. ¿Ha si'i jua'a? ¿Ni cha' laca liye' ti' mā ña'a mā 'na, cha' tso'o ti xcaya' nda na' jil'i lcaa msu 'na?”, nacui xu'na msu bi'. ¹⁶Pana nu ngu' nu tyu'u tucua lo'o cua tye ti cha', bi' laca ngu' nu caca nde loo la; ngu' nu ndu'u tucua clyo, bi' laca ngu' nu tyanu nde chu' la —nacui Jesús—. Cua ndacane Ni jil'i quiña'a tsa ñati cha' cua'a jyaca ngu' ni cha' nda Ni, pana cua laca ti ñati nsubi Ni jil'i cha' caca ngu' ñati jil'i Ni.

Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycu'i'

¹⁷Tya ndya'a' ngu' tyucui cha' tsa' ngu' ca quich'i Jerusalén. Li' ndu'utsu' Jesús xi to' tyucui lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a' jil'i, cha' chcui' xi lo'o ngu' bi' li':

¹⁸—Jlo ti' mā cha' tyacui' na tyaa na tyucui' nde ca'ya juani, cha' cua tsa' ti na nde Jerusalén —nacui Jesús jil'i ngu' bi'—. Cajua taya' ngu' 'na nu cua nda Ni 'na liyaa' cha' caca na' ñati, cha' tsa' lo'o ngu' 'na slo sti jo'ó nu laca loo, slo mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa. Cua'ni cuayá' ngu' bi' 'na li', chcui' ngu' cha' ntsu'u qui'ya 'na, cha' xqui'ya bi' ntsu'u cha' cajaa na'. ¹⁹Li' tsa' lo'o ngu' bi' 'na slo ngu' xa' tsu' nu laca loo, cha' xtyí lo'o ngu' bi' 'na. Lo'o jua'a quiji'i ngu' bi' 'na lo'o reta, cujui'i ca'a ngu' bi' 'na lo crusi li'. Pana, tsā nchca tyuna, li' tyu'ú na' chaca quiya' —nacui Jesús.

Ndijña xtya'a Jacobo sca cha' tso'o cuentya jil'i sñi'

²⁰ Lo'lo li' yaa xtya'a Jacobo lo'lo Juan ca slo Jesús. Zebedeo laca sti tyucuaa nu qui'yu bi'. Stu'ba ti yaa nu cuna'a bi' lo'lo tyucuaa sñi', li' ndyatu st'i ma' slo Jesús cha' jña ma' sca cha' tso'o ji'i. ²¹ Li' nchcuane Jesús ji'i nu cuna'a bi':

—¿Na laca nti' nu'u? —nacui Jesús ji'i.

—Cua'ni nu'u cha' tso'o ta nu'u chacuayá' cha' stu'ba ti chca'a sñi' na' lo'lo nu'u ca su caca nu'u loo nde loo la —nacui nu cuna'a bi'—. Culo nu'u cña cha' chca'a tsaca yu la'a tsu' cui jinu'u, chaca yu bi' chca'a yu la'a tsu' coca jinu'u —nacui.

²² Li' nchcui' Jesús lo'lo tyucuaa nu qui'yu bi':

—Ná nchca cuayá' ti' ma' ñi'ya laca cha' nu ndijña ma' 'na juani —nacui Jesús ji'i ngu'—. ¿Ha taca ji'i ma' chcube' ma' ñi'ya nu chcube' na', ñi'ya ca si ta ngu' sca taná nu clyaa' tsa cha' co'lo na? ¿Ha talo ma' si xcube' ngu' ji'i ma' ñi'ya nu nga'a cha' xcube' ngu' jna', nu lo'lo cujuui ngu' na?

—Taca ji'i cua —nacui ngu' bi' li'.

²³ —Chañi cha' lo'lo cu'ma co'lo ma' taná clyaa' nu ntsu'u cha' co'lo na' bi', lo'lo jua'a chcube' ma' ñi'ya nu chcube' na' —nacui Jesús ji'i ngu'—. Pana ná ntsu'u chacuayá' ta na' sca sel'i nde sii' na' cha' chca'a ma' lo'lo na' nde loo la, cha' cua laca ngusubi ycu'i Ndyosi Sti na' ji'i ñati nu chca'a nde sii' na' tyempo bi'.

²⁴ Lo'lo ndyuna nu chaca tii tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús, chii tsa ngua ti' ngu' ña'a ngu' ji'i Jacobo lo'lo ji'i tya'a yu li'. ²⁵ Lo'lo li' ngusi'ya Jesús ji'i lcaa ngu' bi', cha' tyu'u ti'i ngu' slo.

—Jlo ti' ma' cha' nu laca loo ji'i ngu' xa' tsu' ni, tyaala tsa ngu' bi' —nacui Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. Lye tsa nclo ngu' nu laca loo bi' cña ji'i ngu' ca quichi tyi ngu'; ²⁶ pana nu cu'ma ni, ná cua'ni ma' jua'a. Lcaa lo cña nu taca xtyucua ma' ji'i tya'a ñati ma,

bi' cña ntsu'u cha' cua'ni ma, si cua nti' ma' cha' caca ma' loo ji'i ngu'.

²⁷ Lo'lo jua'a, si nti' ma' cha' ndulo la cha' ji'i ma' cuentya ji'i ngu' tya'a ma, ntsu'u cha' cua'ni ma' ñi'ya si laca ma' msu ji'i tya'a ma, masi ná lo'lo caya'. ²⁸ Na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, ná lijyaa na' nde chalyuu cha' caja msu 'na; ycui' na' laca na' msu ji'i ñati, bi' cha' lijyaa na'. Na cua lijyaa na' cha' cajaa na' cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati, cha' cua'ni lyaá na' ji'i quiña'a tsa ñati li' —nacui Jesús ji'i ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i tucua tya'a ngu' cuityi'

²⁹ Cua ndyalaa ngu' quichi Jericó. Cua tyu'u ti' ngu' tyaa ngu' li', lo'lo jua'a quiña'a tsa ñati ndu'u lca'a ji'i Jesús. ³⁰ To' tyucuij su tyeje tacui ngu' nga'a tucua tya'a ngu' cuityi'; cua ndyuna ngu' cuityi' bi' cha' ycui' Jesús nteje tacui tyucuij jua, bi' cha' cuij ngusi'ya ngu' ji'i yu:

—Xu'na, cua'ni tya'na ti' nu'u ji'i ya. Jlo ti' ya cha' la cui' ñati tya'a ji'i jyo'o David laca nu'u —nacui ngu' cuityi' bi' ji'i Jesús.

³¹ Pana ná ndiya ti' nu ngu' quiña'a bi', cha' lye tsa ngusi'ya ngu' cuityi' bi' ji'i Jesús.

—Cuaana ti cu'ma —nacui ngu' ji'i ngu' cuityi' bi'.

Ná ndyuna ngu' cuityi' bi', cuij la ngusi'ya ngu' bi' li':

—Xu'na, nu'u nu laca la cui' tya'a ñati ji'i jyo'o David —nacui ngu' cuityi' bi' ji'i Jesús—, cua'ni tya'na ti' nu'u ji'i ya.

³² Li' ndyatu Jesús, ngusi'ya ji'i ngu' cuityi' bi', cha' caa ngu' slo.

—¿Na laca nti' ma' cha' cua'ni na' lo'lo ma? —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'.

³³ —Xu'na —nacui ngu' bi' ji'i—, nti' ya cha' tyaca' tso'o xee cloo ya ña'a ya chaca quiya'.

³⁴ Tya'na tsa ti' Jesús ña'a yu ji'i ngu' bi'. Ngusta sne ya' yu chu' si'yu cloo ngu' bi' li', lo'o hora ti tyaca' tso'o xee loo ngu', ña'a ngu' chaca quiya'. Li' ndu'u ngu' bi' ndyaa ngu', nguta'a ngu' bi' lo'o Jesús.

21

Ngua'ni chi' ngu' loo Jesús lo'o ndyalaa yu nde Jerusalén

¹ Cua ngulala ti tyalaa ngu' quichi' Jerusalén. Cua tyeje tacui ti ngu' sca quichi' sube ti su naa Betfagé, sii' ca'ya Olivos ndi'i quichi' bi'. Li' ngulo Jesús cña ji'i tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

² —Yaa ma' nde lquichi' re —nacu'—. Yala ti quije sca huru nu ndu' ndyaca' ji'i ma'; ndu' ni' lo'o sñi' ni'. Xati' ma' ji'i na'ni bi', cha' tyaa lo'o ma' ji'i ni' ca nde. ³ Pana si xcuane ngu' ji'i ma': “Ni cña cua'ni ma' lo'o huru jua?” Li' ñacu' ma' ji'i ngu' bi': “Ntsu'u cña cuentya ji'i ycu' nu Xu'na na cha' cua'ni huru re”. Li' hora ti ta ngu' chacuayá' ji'i ma' cha' caa ma' caa lo'o ma' ji'i ni'. ⁴ La cui' ji'i cha' bi' nchcui' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni; ndi'ya' nscua cha' bi' lo quityi:

⁵ Cacha' ma' ji'i ngu' quichi' Sión:

“Ña'a ma' ña'a cha' cua liyya ti nu laca loo ji'i ma'.

Ná tyaala nu cusu' bi', hichu' huru ti ntyucua yu.

Sca huru cuañi' laca ni', sñi' na'ni nu ndyi'ya yu'ba laca huru cuañi' bi'.”

⁶ Lo'o li' ndyaa nu tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lquichi' bi', ñi'ya nu ngulo Jesús cña ji'i ngu'.

⁷ Ñaa lo'o ngu' ji'i huru bi' lo'o sñi'. Li' ngusta ngu' ste' ngu' hichu' huru cha' tyucua Jesús hichu' ni'. Li' ndyaa tucua Jesús hichu' ni'.

⁸ La cui' jua'a nu quiña'a tsa ñati nu ndi' ca bi' nguscana ngu' ste' ngu',

ngusta ngu' ji'i tyucui' cha' caja tyucui' tso'o su ñaa Jesús ntucua hichu' huru bi'. Xa' la ñati ngusi'yu sta' yaca cha' sta ngu' tyucui' su ñaa yu. ⁹ Lo'o lcaa ngu' nxi'ya ngu' cha' chaa ti' ngu', masi ngu' nu ndyaa nde loo la, masi ngu' nu ñaa nde chu' la; chaa tsa ti' lcaa ngu' bi'.

—Cua'ni tlyu ya jinu'u, cha' la cui' ñati tya'a ji'i jyo'o rey David laca nu'u —nacu' ngu' ji'i Jesús—. Tso'o tsa cua'ni ycu' Ni lo'o nu'u cha' liyya nu'u lo'o chacuayá' ji'i ycu' nu Xu'na na. Masi juani ti, cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi —nacu' ngu'.

¹⁰ Li' ndyalaa ngu' bi' lo'o Jesús to' quichi' Jerusalén, ndyat' ngu' to' lo'o quichi' bi'. Ndube tsa ti' ngu' quichi' bi' li'. Cui' tsa nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Tilaca laca nu liyya re? —nacu' ngu'.

¹¹ Li' nguxacu' nu quiña'a tsa ñati bi' cha' ji'i ngu' quichi' bi':

—Jesús Nazaret laca nu nde. Loyuu su cuentya Galilea laca quichi' tyi yu. Tu'ba ji'i ycu' Ndyosi laca yu re —nacu' ngu'.

Ngulo'o Jesús ji'i ngu' cuxi nu ntsu'u ne' laa tonu

¹² Lo'o li' ndyalaa Jesús to' laa tonu su ndu'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi. Ndyat' yu ndyaa yu ne' laa bi'. Li' ngulo'o yu ji'i lcaa ngu' nde liya', ngu' nu ndyujui' yu'ba nde ne' laa bi', jua'a lcaa ngu' nu ndi'i ndyi'ya yu'ba bi'; nguxasu Jesús mesa su nchcutsa'a ngu' cñi ji'i ngu', nguxasu yu yaca su ntucua ngu' nu ndujui' paloma.

¹³ —Ndi'ya' nscua cha' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i laa re —nacu' Jesús li'—: “Ni' su caca chcui' lcaa ñati lo'o ycu' Ndyosi, jua'a ñacu' ngu' cha' ji'i ni' 'na, nacui' Ni.” Jua'a nscua lo quityi, pana juani, cua ngua'ni ma' cha' to' tyi ngu' cuaana laca ni'i re —nacu' Jesús ji'i ngu' bi'.

14 Li' ñaa xi ngu' cuityi' ca su ndu Jesús ca ne' laa tonu bi', lo'o jua'a ñaa xi ngu' nu quicha quiya'; ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o ngu' quicha bi' li'. 15 Na'a sti jo'ó nu laca loo cha' tlyu nu ngua'ni Jesús; lo'o nu mstru cha' jo'ó bi', na'a ngu' ñi'ya ngua cha' ndyaca tso'o ngu' quicha bi'. Lo'o jua'a na'a ngu' cha' ndi'i tyu tya'a nu sube, cha' cui tsa nchcui' nu sube bi' ndyu'ni ch' ngu' loo Jesús:

—Cua'ni tlyu ya jinu'u, cha' la cui' ñati tya'a ji' jyo'o rey David laca nu'u —nacu' nu sube bi'.

Nu lo'o ndyuna ngu' tlyu bi' ñi'ya nu nchcui' nu sube, ngua ñasi' tsa ngu' nu laca loo bi' li'. 16 Hora ti nchcui' ngu' bi' lo'o Jesús:

—¿Ha ná ndyuna nu'u cha' cui'ni nu nchcui' nu sube re cuentya jinu'u? —nacu' ngu' bi' ji' Jesús.

—Cua ndyuna na' —nacu' Jesús li'—. Si'i cha' cui'ni laca cha' nu nchcui' nu sube re. ¿Ha bilya chcui' ma lo quityi nu nscua sca cha' ndi'ya?:

Ndula tu'ba cubi', ndula tu'ba nu sube cuañi'; chañi cha' ndu'ni tlyu ngu' bi' ji' ycu' Ndyosi.

17 Ndu'u Jesús ndyaa li'; ndu'u yu quichi tlyu, ndyaa nde sca quichi piti nu naa Betania. Ca bi' ngujua' yu talya.

Ngua'ni Jesús cha' ngüityi sca yaca quityi

18 Ca chaca tsa nguxtyu Jesús ñaa nde quichi tlyu bi', ntyute' yu li'. 19 Lo'o li' na'a yu sca yaca quityi nu ndu to' tyucui'. Ndyaa na'a yu ji' yaca bi' si ntsu'u si'yu lo yaca bi' cha' cacu yu; pana ná ntsu'u si'yu lo, xcu' laca' ti ntsu'u lo. Li' nchcui' Jesús ji' yaca bi':

—Nga'aa tyu'u tsiya' ti si'yu lo yaca cua chaca yija —nacu'.

Hora ti ngüityi yaca bi'. 20 Ndube tsa ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji' li':

—¿Na laca ngua ji' yaca quityi bi', cha' tsa tsiya' ca ngüityi yaca bi'? —nacu' ngu' bi' ji' Jesús.

21 Li' nguxacu' Jesús cha' ji' ngu' bi':

—Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani —nacu'—. Si chañi cha' jlyu ti' ma ji' ycu' Ndyosi, si si'i cha' tucua ti cha' ntsu'u tyiquee ma nchcui' ma lo'o Ni, lo'o cu'ma caca ji' ma cua'ni ma sca cha' tlyu jua'a. Si'i cha' quityi sca yaca ti chcui' ma lo'o ycu' Ndyosi li', masi taca chcui' ma lo'o ca'ya jua ndi'ya: “Tyu'utsu' nu'u, yaa xcua nu'u nde lo hitya tyujo'o”, ñacu' ma ji'. Lo'o li' jua'a caca ji', cha' tyu'utsu' ca'ya bi'. 22 Lcaa lo cha' nu jña ma ji' ycu' Ndyosi ni, si chañi cha' jlyu ti' ma ji' ycu' Ni, caja cha' bi' ji' ma li'.

Ndyu'ni Jesús cña chacuayá' ji' ycu' Ndyosi

23 Nu lo'o ndyalaa ngu' quichi tlyu bi', li' xa' ndyatí Jesús ndyaa ne' laa tonu bi'; nclyu'u yu ji' ñati chaca quiya'. Lo'o li' na'a sti jo'ó nu laca loo lo'o xa' la ngu' cusu' nu laca loo, na'a ngu' ji' Jesús. Hora ti ñaa ngu' bi' slo yu cha' xcua'ne ngu' cha' ji' yu li':

—¿Tilaca laca nu nda chacuayá' jinu'u cha' cua'ni nu'u ñi'ya nu ndyu'ni nu'u juani? —nacu' ngu' nu laca loo bi' ji' Jesús—. ¿Ma nde ngujui chacuayá' cua jinu'u? —nacu' ngu' bi' ji'.

24 —Lo'o na' xcua'ne na' sca cha' ji' ma lacua, ñi'ya xacu' ma cha' 'na li' —nacu' Jesús ji' ngu' bi' li'—. Si caja ñi'ya xacu' ma cha' re 'na, lo'o na' xacu' na' cha' ji' ma li'; cacha' liñi na' ji' cu'ma tilaca laca nu nda chacuayá' 'na, cha' cua'ni na' ñi'ya nu ndyu'ni na' re li'. 25 Tso'o lacua, nu lo'o tya ntyucuatya Juan ji' ngu', ¿ha chacuayá' ji' ycu' Ndyosi ngua bi'? ¿Ha chacuayá' ji' ñati ti ngua bi'?

Li' cuaana ti nchcui' ngu' nu laca loo bi' lo'o tya'a ngu':

—¿Ñi'ya xacuj na cha' jil'i yu? Si ñacuj na: “Chacuayá' jil'i ycuil' Ndyosi ntyucuatya Juan bi' jil'i ngu”, ná tso'ot tyu'u cha' jua'a; hora ti ñacuj yu ji'na li': “¿Ni cha' ná ngusñi ma cha' nu nchcui' yu lacua?”²⁶ Lo'o si ñacuj na: “Chacuayá' jil'i ñati ti ntyucuatya Juan bi'", la cui' ti ná tso'o si ñacuj na jua'a, cha' ntsij na jil'i lcaa ngu' quichj re, cha' lcaa ngu' jlya ti' ngu' cha' chañi cha' ngua Juan bi' tu'ba jil'i ycuil' Ndyosi.

²⁷ Bi' cha' ndi'ya nguxacuj ngu' bi' cha' jil'i Jesús:

—Ná jlo ti' ya —nacuj ngu' bi'.

—Tso'o lacua —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'—. Ni na', ná cacha' na' jil'i ma tilaca laca nu nda chacuayá' na cha' cua'ni na' ñi'ya nu ndu'ni na'.

²⁸ Tya ngulu'u la Jesús xi cha' jil'i ngu' li':

—Chcui' na' sca cuji re lo'o ma, lo'o li' xacuj ma cha' jna' —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Cua ndi'i sca nu cusu' nu ntsu'u tucua tya'a sñi' qui'yu jil'i. Li' nchcui' nu cusu' bi' lo'o sñi' nu ngula clyo: “Sñi'”, nacuj jil'i sñi' clyo bi', “yaa nu'u cua'ni cña ne' lo'o 'na juani, su ntsu'u yaca si'yu losu' tyixi 'na’”.²⁹ “Ná tsa'a”, nacuj sñi' yu li'. Pana tsa cua tsá ti xi ngua tyuju'u ti' sñi' cha' ná ndaquiya' jil'i sti, lo'o li' ndu'u ndyaa cña bi'.³⁰ Lo'o la cui' ti cña bi' ngulo sti jil'i nu chaca sñi' yu. “Tsa'a na', ná cube ti' nu'u”, nacuj yu cuañi' bi' jil'i sti. Pana cha' cuiñi ti nchcui', cha' ná ndyaa cña jil'i sti.

³¹ ¿Ñi'ya nti' cu'ma ni? Nu tyucuaa qui'yu cuañi' bi' ni, çtilaca laca nu ngua'ni cña nu ngua ti' sti ngu' cha' cua'ni ngu'?

—Sñi' clyo yu, bi' laca bi' —nacuj ngu' jil'i Jesús li'.

—Chañi cha' jil'i ma —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani, cha' ntsu'u ngu' cuxi, ñi'ya nti' nu msu jil'i ngu' xa' tsu' nu cuiñi ti nxñi quiña'a tsa cña loo

ngu', ntsu'u ngu' bi' nu yala la tyatí cha' jil'i ycuil' Ndyosi, cha' caca Ni loo ne' cresiya jil'i ngu'; jua'a ntsu'u nu cuna'a calle ti nu yala la tyatí ngu' cha' jil'i ycuil' Ndyosi, cha' caca Ni loo ne' cresiya jil'i ngu'. Pana cu'ma ni, tiya' tsa tyalaa cu'ma ca su ntucua ycuil' Ni.³² Nu lo'o ñaa jyo'o Juan bi' ni, xcui' cha' liñi nchcui' yu lo'o ma. Liñi tsa ngua'ni yu, pana ná ngua'ni cuentya ma tsiya' ti jil'i cha' nu nchcui' yu lo'o ma. Lo'o nu ngu' cuxi nu nxñi cña loo ngu' ni, cua ndaquiya' ngu' bi' jil'i cha' nu nchcui' Juan bi' li'; jua'a nu cuna'a calle bi', ndaquiya' ngu' jil'i cha' nu nchcui' Juan. Masi cua na'a ma ñi'ya jlya ti' nu ngu' cuxi tyiquee bi' cha' nu ngulu'u Juan, ná nchca caca tyuju'u ti' ma jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i ycuil' ca ma, xqui'ya cha' ná ngusñi ma cha' nu nchcui' Juan bi' tsiya' ti.

Cui' jil'i msu xña'a

³³ 'Nde chcui' na' chaca cuji lo'o ma: Ngua sca ngu' culiya', li' ndy-ataa yu quiña'a tsa yaca si'yu losu' tyixi. Ngusu'ba yu culiya' bi' sca lo'o hichu' yaca bi' li', xcui' yaca ye'e ndya' lo'o bi'. Lo'o jua'a ngüiñá yu sca pilya cha' tyatá si'yu losu' ndacua, cha' tyu'u hitya tyixi nu ntsu'u jil'i si'yu bi'. Li' ngüiñá yu sca ni'i su tyu ngu' cua jil'i cña bi'.

'Li' nda nu xu'na yuu bi' yuu ngüijña xi xa' la ñati, cha' cua'ni ngu' cña ne' lo'o jil'i yu, cha' ntsu'u sca cña tsaa yu tyijyu'.³⁴ Tiya' la lo'o cua ngulala ti tyempo xuu ngu' si'yu bi', tyijyu' ndi'i xu'na yuu bi'. Li' ngulo yu cña jil'i ngu' msu jil'i yu cha' tsaa ngu' ca su ntsu'u ngu' nu ndyu'ni cña ne' lo'o jil'i, cha' tsaa squi'ya ngu' msu bi' sa yu'be si'yu nu nga'a cha' tyanu jil'i xu'na yuu bi'.³⁵ Pana lo'o na'a ti nu ngu' nu ndyu'ni cña bi' jil'i ngu' msu nu ngulaa bi', hora ti ndaya' ngu' jil'i ngu' msu bi'; ngujuil' ngu' jil'i tsaca yu, ndyujuii ngu' jil'i chaca yu, ngujuil'

ngu' quee ji'í xi xa' la ngu'. ³⁶ Li' nda xu'na yuu bi' ji'í chaca latya msu, cha' ndyaa ngu' slo nu ngu' nu ndyu'ni cña bi'; pana na'a ti ngu' bi' ji'í msu bi', li' la cui' ti cha' cuxi ngua'ni ngu' bi' lo'o msu bi'.

³⁷ 'Ca tiya' la li' nda xu'na yuu bi' ji'í sñi' ycuí' ca ndyaa slo ngu' nu ndyu'ni cña bi'. “Ná tyiquee' taquiya' ngu' bi' ji'í sñi' ycuí' na'”, ngua ti' xu'na yuu bi'. ³⁸ Pana na'a ti ngu' bi' ji'í sñi' nu culi'ya' bi', li' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu': “Sñi' ycuí' ndyalaa juani”, nacui' ngu' ji'í tya'a ngu'. “Nu cua caca xu'na yaca si'yu re nde loo la, bi' cha' tso'o la si' cujuui na ji'í yu, cha' tyanu lo'o re cuentya ji'na”, nacui' ngu' bi'. ³⁹ Lo'o li' ndaya' ngu' bi' ji'í sñi' xu'na yuu bi', ndyaa lo'o ngu' bi' ji'í yu nde chu' lo'o, ndyujui' ngu' bi' ji'í yu li'.

⁴⁰ '¿Na laca cua'ni xu'na yuu bi' lo'o nu ngu' xña'a nu ndyu'ni cña ne' lo'o ji'í yu, nu lo'o tyaa yu chaca quiya', nti' mā? —nacui' Jesús ji'í ngu' li'.

⁴¹ —Cujui' clya xu'na yuu bi' ji'í lcaa ngu' tyaala bi' —nacui' ngu' ji'í Jesús—. Lo'o li' ta yu yuu bi' ñña xa' ñati' cha' cua'ni ngu' cña lo yuu bi'. Culana xu'na yuu bi' ji'í ñati' tso'o nu tyaja'a ta xi si'yu ji'í yu, caya' lo yuu bi'; ta ngu' si'yu lcaa yija' lo'o ndyaca tyempo nu nxuu ngu' si'yu bi'.

⁴² Li' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—¿Ha bilya chcuí' mā lo quityi ji'í ycuí' Ndyosi? Ndi'ya nscua cha':

La cui' quee tonu nu ngxucuaa cuityi ni'í ji'í clyo, cha' ná tso'o ñña'a quee bi' nti' ngu',

juani cua ngujui cña cua'ni quee bi';

ndu bi' su ndulo la cha' ji'í cuentya ji'í ycuí' Ndyosi.

Ycuí' Ndyosi ngua'ni cha' jua'a ngua cha' bi', bi' cha' ndube tsa ti' na ji'í cha' tlyu bi'.

Jua'a nchcui' cha' nu nscua lo quityi nu ngua tya sa'ni; ⁴³ bi' cha' cacha' liñi na' ji'í mā juani, cha' nga'aa ta ycuí' Ndyosi chacuayá' tyatí cu'mā cha' ji'í Ni cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'í mā. Pana ta Ni chacuayá' tyalaa xa' la ñati' ca slo ycuí' Ni, si tso'o ntsu'u tyiquee ngu' cha' cua'ni ngu' cña ji'í Ni. ⁴⁴ Lo'o cha' ji'í quee tonu bi' ni, na' laca ñi'ya laca quee tonu bi'; ñi'ya nu ngua'ni cuityi ni'í lo'o quee bi', jua'a ndyu'ni mā lo'o na'. Pana si nti' ñati' tacu' ngu' lo cha' jna', nga'aa tso'o tyi'í ñati' bi' li'; lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'í lcaa ñati' chalyuu, tye cha' tsiya' ti ji'í ñati' nu ná ntaja'a xñi cha' jna' nu lo'o yaa ngu' nde chalyuu.

⁴⁵ Sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' fariseo ni, nu lo'o ndyuna ngu' cui'í nu cua nchcui' ca ti Jesús lo'o ngu', nu nchcui' cha' ji'í ngu' tyaala nu ngua'ni cña ne' lo'o ji'í nu culi'ya' bi', lo'o jua'a nu nchcui' cha' ji'í ngu' cuityi ni'í nu ná tso'o, li' ngua tii ngu' nu laca loo bi', cha' nchcui' ca'a Jesús cha' ji'í ycuí' ngu' bi'. ⁴⁶ Lye tsa ngua ti' ngu' bi' taya' ngu' ji'í Jesús, cha' cujuui ngu' ji'í, ngua ti' ngu'; pana ná ngua ji'í ngu' bi', cha' ndyutsii ngu' ji'í nu ñati' quiña'a bi', cha' quiña'a tsa ngu' jlyu ti' ngu' cha' laca Jesús sca ñati' nu laca tu'ba ji'í ycuí' Ndyosi.

22

Cui'í ji'í ta'a su ngujui clyo'o ngu'

¹ Nchcui' Jesús chaca cui'í lo'o ngu' li':

² —Chcui' na' chaca cha' lo'o mā cha' caca cuayá' ti' mā ñi'ya caca lo'o laca ycuí' Ni loo ne' cresiya ji'í ñati' —nacui' Jesús li'—. Caca bi' ñi'ya ngua sca tsā lo'o ngua ta'a ngujui clyo'o sñi' rey. Ngua'ni rey ta'a li'. ³ Ngulo cña ji'í msu ji'í cha' tsaa ngu', tsaa chcuí' ngu' lo'o lcaa ñati' nu ntsu'u cha' ji'í lo'o rey, cha' cua ndyalaa tsā nu caca ta'a bi';

pana ná ntaja'a ñati bi' caa ngu' slo rey nu ngua tsa ta'a bi'. ⁴ Xa' ngulo rey bi' cña jil'i msu jil'i, cha' tsa' ngu' slo ñati bi' chaca quiya': "Chcui' mā lo'o lcaa ñati bi', cha' cua laca ngua'ni cho'o na' scuaa cha' cacu ngu'; cua ndyujui na' bata lo'o chqueru. Cua laca ntsu'u xlyaa cacu ngu' juani, si cua'ni ngu' cha' tso'o caa ngu' ta'a re yala ti, cha' cua ngujui clyo'o sñi' na'", nacui' rey jil'i msu jil'i. ⁵ Pana ná ndu'u tucua ñati bi', cha' ná ndube ti' ngu' cha' ngujui clyo'o sñi' rey bi'; ndyaa ngu' cña ne' quixi', ndyaa xi xa' la ngu' ndyujui' ngu' yu'ba jil'i ngu'. ⁶ Lo'o jua'a xi xa' la ñati bi' ni, ndaya' ngu' jil'i msu bi', nxyi' lo'o ngu' jil'i msu bi'; cuati jua'a ntsu'u su ngujui' ngu' jil'i msu bi' ña'a cuayá' nu ndyujui' ngu' jil'i. ⁷ Nu lo'o ndyuna rey cha' nu ngua'ni ngu' bi' lo'o msu jil'i, ngua ñasi' tsa rey bi' ña'a jil'i ñati xña'a bi'. Li' ngulo rey cña jil'i sendaru jil'i cha' cujuui' ngu' jil'i lcaa ñati xña'a bi', cha' su'ba ngu' quui' tyaqu' quichi' tyi ñati bi'. ⁸ Li' nchcui' rey lo'o msu jil'i chaca quiya': "Cua ngua'ni cho'o na' scuaa cha' caca ta'a ngujui clyo'o sñi' na'", nacui' rey bi'. "Pana nu ngu' nu cua nchcui' na' lo'o tsa cha' caa ngu' ta'a ca slo na', ná ntaja'a ngu' bi' caa, bi' cha' ná cacu ngu' bi' scuaa tso'o nu ntsu'u 'na tsiya' ti. ⁹ Tso'o la tsa' clyaa mā nde calle tlyu juani; chcui' mā lo'o lcaa ti tya'a ñati nu ña'a mā jil'i nde calle jua, cha' caa ngu' ta'a ca slo na'." ¹⁰ Li' ndu'u ngu' msu bi' ndyaa ngu' nde calle; nchcui' ngu' lo'o cua ña'a ca ñati nu ndyaa tya'a ngu' lo'o, masi ñati tso'o, masi ñati cuxi. Li' ndyu'u ti' lcaa ñati bi' slo rey ña'a cuayá' nu ngutsa'a ni' jil'i rey, ndi'i quiña'a tsa ñati nu cua ndyalaa ta'a slo rey bi'.

¹¹ 'Li' ndyatí ycuí' rey bi', ndyaa nde ni'j cha' chcui' lo'o lcaa ñati nu ndi'i ni'j bi'. Li' na'a rey cha'

nga'a sca nu qui'yu nu ná lacu' late' jil'i ta'a. ¹² Li' nchcuane rey jil'i nu qui'yu bi': "Chocue", nacui', "¿ni cha' ndyatí nu'u ni'j re lo'o ná lacu' nu'u late' jil'i ta'a nu cua nda na' jinu'u?" Pana ná ngujui ñi'ya xacui' nu qui'yu bi' cha' jil'i rey li'; ¹³ bi' cha' ngulo rey bi' cña jil'i msu jil'i: "Xñi mā jil'i nu qui'yu re, sca' mā ya' yu, lo'o jua'a sca' mā quiya' yu. Lo'o li' xcuaa mā jil'i yu nde ca bilyaa su talya tsa ña'a, ca su nxi'ya tsa ngu' ndi'i ngu', ca su lye tsa ndacu la'ya ngu' cha' ñasi' ngu'", nacui' rey bi'. ¹⁴ Lo'o ycuí' Ndyosi ni, ndacane Ni jil'i quiña'a tsa ñati cha' cua'a jyaca' ngu' jil'i lcaa cha' nu nchcui' Ni, pana cua laca ti ñati nu nsubi Ni jil'i cha' caca ngu' ñati jil'i Ni.

Cha' jil'i cñi cña loo ngu'

¹⁵ Li' ndu'u ngu' fariseo ndyaa ngu' cha' quiñi cha' jil'i ngu' lo'o tya'a ngu', ñi'ya nu caca jil'i ngu' cñilo'o ngu' jil'i Jesús cha' chcui' yu sca cha' cuxi. ¹⁶ Li' ngulo ngu' bi' cña jil'i xi ngu' cuañi' nu ndyaca tsa'a cha' jil'i ngu' fariseo, cha' chcui' cuayá' ngu' cuañi' bi' lo'o Jesús, ngua ti' ngu'. Li' ndyaa ngu' bi' slo Jesús lo'o xi xa' la ñati nu ndya'a lo'o taju ngu' nu cuentya jil'i rey Herodes.

—Mstru —nacui' nu ngu' cuañi' bi' jil'i Jesús li'—, jlo ti' ya cha' liñi tsa ndu'ni nu'u; la cui' cha' liñi nu ntsu'u jil'i ycuí' Ndyosi, bi' ti cha' laca nu nclu'u nu'u jil'i ngu'. Ná ndube ti' nu'u ñi'ya nda'ni cha' nu nchcui' ngu' jinu'u; sca ti cuayá' nti' nu'u ña'a nu'u jil'i lcaa ñati, masi ngu' ti'i, masi ngu' tonu. ¹⁷ Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, cacha' nu'u cha' liñi jil'i ya: ¿Ha tso'o si ta na cñi cña loo na jil'i rey tlyu nu ndi'i xa' tsu' bi'?

¹⁸ Pana ngua tii Jesús ñi'ya laca cha' cuxi nu ncliyaa ti' ngu' bi', bi' cha' ndi'ya nguxacui' yu cha' jil'i ngu':

—Cuiñi tsa cu'ma ni. ¿Ni cha' laca nchcui' cuayá' ma lo'o na? —nacui Jesús jil'i ngu' bi'.¹⁹ Culu'u ma sca cñi 'na, la cui' tya'a cñi plata nu nda na jil'i ngu' nu nxñi cñi cña loo na.

Li' ñaa lo'o ngu' jil'i sca cñi plata bi' slo Jesús.

²⁰ —¿Tilaca nu ca jil'i lcu'i nga'a chu' cñi re? —nacui Jesús jil'i ngu' bi'. ¿Ti jil'i laca xtañi nu nscua re? —nacui.

²¹ —Xtañi rey tlyu nu ndil'i xa' tsu', bi' nga'a chu' cñi cua —nacui ngu' li'.

—Tso'o —nacui Jesús li'—, jil'i rey tlyu bi' tya ma cñi cña loo nu nga'a cha' ta ma jil'i lacua, lo'o jua'a jil'i ycu'i Ndyosi tya ma lcaa na nu ntsu'u cha' tya ma jil'i Ni.

²² Ndube tsa ti' ngu' bi' li', cha' nchca tsa jil'i Jesús xtyacui cha' lo'o ngu'. Ndu'u ngu' bi' ndyaa ngu' li'.

Nchcuane ngu' jil'i Jesús ñi'ya caca lo'o tyu'ú ñati' chaca quiya'

²³ Lo'o la cui' tsa bi' ñaa xi ngu' saduceo slo Jesús, bi' laca sca latya ñati' nu nchcui' cha' nga'aa tyu'ú ñati' chaca quiya' lo'o cua ngujuii ngu'. Nchcuane ngu' bi' sca cha' jil'i Jesús li':

²⁴ —Mstru —nacui ngu' bi' jil'i—, sa'ni la nda jyo'o Moisés sca cha' lo'o na cuentya jil'i tya'a ngula ngu'. Nu lo'o cua ngujuii tsaca yu ni, si cua ngujui clyo'o yu pana bilya caja sñi' yu, li' ntsu'u cña jil'i tya'a ngula yu nu ntucua ycu'i ti cha' caja clyo'o lo'o nu cuna'a nu ngua clyo'o jyo'o tya'a yu. Li' chcu'i ngu' jil'i sñi' clyo ngu' cha' sñi' nu qui'yu nu cua ngujuii bi' laca bi', cha' ná chcu'na' xtañi yu nu cua ngujuii bi'. Jua'a nchcui' Moisés sa'ni la. ²⁵ Ndi'ya ngua sca quiya': Ntsu'u cati tya'a nu qui'yu tya'a ngula, tya'a quich'i tyi ya. Li' ngujui clyo'o nu ngula clyo, pana yala tsa ngujuii yu, lo'o bilya caja sñi' yu. Li' ndyanu nu cuna'a bi' cuentya jil'i tya'a yu. ²⁶ Li' ngujui clyo'o

nu cuna'a bi' chaca quiya'. La cui' jua'a, yala ti ngujuii chaca nu qui'yu tya'a ngula jyo'o bi'. Jua'a ngua jil'i ca ta'a ngu' qui'yu tya'a ngula jyo'o bi'. ²⁷ Ca su ndye, li' ngujuii nu cuna'a bi'. ²⁸ Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya' ni, ¿ñi'ya nu laca clyo'o ca nu cuna'a bi', cha' ca ta'a cati tya'a nu tya'a ngula ngu' ngujui clyo'o ngu' lo'o?

²⁹ Li' nguxacui Jesús cha' jil'i ngu' bi':

—Ná jlo ti' ma tsiya' ti, cha' ná nchca cuayá' ti' ma jil'i quityi jil'i ycu'i Ndyosi; ná nchca cuayá' ti' ma cha' nchca tsa jil'i ycu'i Ni cua'ni Ni cña tonu. ³⁰ Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya', nga'aa ntsu'u cha' caja clyo'o ngu' ca bi'; tyi'ngu' li' ñi'ya ndil'i xca' jil'i ycu'i Ndyosi ca slo Ni. ³¹ Chañi cha' ntsu'u cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya'. ¿Ha bilya chcu'i ma cha' lo quityi nu nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o ma? Ndi'ya nchcui' quityi bi': ³² “Ycu'i Ndyosi Xu'na Abraham laca na',” nacui Ni, “ycui' Ndyosi Xu'na Isaac laca na', lo'o la cui' ti ycu'i Ndyosi Xu'na Jacob laca na'”, nacui Ni. Ná nacui quityi bi' cha' na cua ngua ycu'i Ndyosi Xu'na ngu' bi'; ña'a ti tya laca ycu'i Ndyosi Xu'na ngu' bi' juani, lo'o jua'a laca ycu'i Ndyosi Xu'na lcaa ñati' lu'ú.

³³ Lo'o ndyuna nu quiña'a tsa ñati' nu nga'a slo cha' nu nclyu'u Jesús bi', ndube tsa ti' ngu' jil'i cha' bi' li'.

Cña nu ndulo la cha' cua'ni na cuentya jil'i ycu'i Ndyosi

³⁴ Nu lo'o ndyuna ngu' fariseo cha' cua ngua'ni Jesús ngana jil'i nu ngu' saduceo bi', li' ndyu'u ti' lcaa ngu' fariseo bi' slo Jesús. ³⁵ Lo'o jua'a nga'a sca ngu' fariseo nu jlo tsa ti' lcaa cha' jil'i ycu'i Ndyosi nu nguscua jyo'o Moisés. Li' nchcuane yu jil'i Jesús cha' chcu'i cuayá' yu lo'o:

³⁶ —Mstru —nacui yu bi' jil'i Jesús—, ¿ñi'ya cha' laca nu ndulo

la ji'na cha' cua'ni na, cha' nu nda ycuil' Ni lo'o jyo'o Moisés sa'ni la?

³⁷ Li' nguxacui Jesús cha' jil'i yu bi':

—“Ntsu'u cha' tyucui tyiquee ma tyu'u cha' jil'i ma lo'o ycuil' Ndyosi; nu lo'o lubii ti cresiya jil'i ma, jua'a lo'o lcaa cha' nu nda'ya hique ma, tyu'u cha' jil'i ma lo'o Ni”. ³⁸ Bi' laca cha' nu tlyu la, nu ndulo la ji'na cha' cua'ni na. ³⁹ Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' tlyu: “Ntsu'u cha' cua'ni tya'na ti' ma jil'i tya'a ñati ma, ñi'ya laca si ndu'ni tya'na ti' ma jil'i ycuil' ca ma”. ⁴⁰ Suu lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moisés cuentya jil'i ycuil' Ndyosi laca tyucuaa cha' bi', lo'o jua'a suu lcaa cha' nu nchcui' ngu' nu ngua tu'ba jil'i ycuil' Ndyosi nu ngua sa'ni laca cha' bi'.

Nchcuane Jesús jil'i ngu' cuentya jil'i Cristo

⁴¹ Laja lo'o tya ndyu'u til'i lcaa ngu' fariseo bi' su ndu Jesús, li' nchcuane yu sca cha' jil'i ngu':

⁴² —¿Ñi'ya nti' cu'ma cuentya jil'i Cristo nu ntsu'u cha' caa? —nacui Jesús jil'i ngu' bi'—. ¿Tilaca ngua jyo'o cusu' jil'i nu Cristo bi' nti' ma?

—Ñati tya'a jil'i jyo'o rey David caca nu bi' —nacui ngu' jil'i.

⁴³ Li' nchcuane Jesús jil'i ngu' bi' chaca quiya':

—¿Ñi'ya ndyu'u ta cha' re nti' cu'ma, cha' cua nchcui' jyo'o David cha' Xu'na yu laca nu Cristo bi'? Cua ngulu'u Xtyi' ycuil' Ndyosi cha' bi' jil'i David, bi' cha' nchcui' yu ndi'ya:

⁴⁴ Ycuil' Ndyosi nu laca Xu'na na nacui jil'i Cristo nu Xu'na na ndi'ya:

“Tyucua nu'u nde la'a tsu' cui' 'na, ña'a cuayá' nu cua'ni tye na' cha' jil'i lcaa tya'a cusuu jinu'u, cha' caca nu'u loo jil'i lcaa ca cha'”, nacui Ni jil'i Cristo.

⁴⁵ Xu'na na', nchcui' jyo'o David jil'i Cristo. ¿Ñi'ya caca chcui' na cha'

ñati tya'a jil'i jyo'o David bi' laca Cristo lacua?

⁴⁶ Ná ntsu'u ni sca ñati ca bi' nu ngua jil'i xacui cha' jil'i Jesús li'. Lo'o jua'a xa' la tsa nde loo la nga'aa nchcuane ngu' cha' jil'i yu tsiya' ti, cha' ntsii ngu' jil'i, ñi'ya nu xacui Jesús cha' jil'i ngu'.

23

Ngusta Jesús qui'ya jil'i ngu' fariseo lo'o jua'a jil'i mstru cha' jo'ó bi'

¹ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o nu quiña'a tsa ñati nu ndi'i slo yu, jua'a lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i:

² —Nu ngu' fariseo bi', lo'o mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa ni, jlo ti' ngu' bi' lcaa cha' ñi'ya nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi. ³ Bi' cha' tso'o cua'a jyaca ma jil'i cha' nu nclu'u ngu' bi' jil'i ma, tso'o taquiya' ma jil'i cha' nu nclu'u ngu' bi'; pana ná cua'ni ma ñi'ya nu ndu'ni ti ngu' bi'. Tso'o ti nclu'u ngu' cha' jo'ó bi', pana ná ndaquiya' ycuil' ca ngu' cha' bi'. ⁴ Lo'o jua'a nu ngu' fariseo bi' ni, nclyo ngu' cña jil'i tya'a ngu' cha' tonu tsa yu'ba qui'ya ngu'; til'i tsa yu'ba nsta ngu' bi' scu' ñati, pana ycuil' ca ngu' ni, ná sicua ngu' yu'ba bi' tsiya' ti. ⁵ Lcaa cha' nu ndu'ni nu ngu' bi' ni, ndu'ni ngu' jil'i cha' ña'a ti ñati jil'i ngu'; bi' cha' ndyaaca' juata su nscua cha' jil'i ycuil' Ndyosi hique ngu', lo'o jua'a scu' ngu', cha' nti' ngu' cha' chcui' ñati jil'i ngu' cha' tacati tsa ndu'ni ngu'. Lo'o jua'a nchcu' ngu' bi' payu nu tonu tsa lsu ndacui lo cha' ña'a ñati jil'i.

⁶ Nu lo'o ndya'a ngu' bi' sca ta'a, li' ndyaca'a ngu' su tso'o la ña'a nti' ngu'; cuati jua'a ne' laa, la cui' ti su tso'o la ña'a nti' ngu', ca bi' ntucua ngu' bi'. ⁷ La cui' jua'a, si tyacua tya'a ñati lo'o ngu' bi' nde calle, lo'o chcui' ñati bi' lo'o ngu', na cua'ni chi' ñati loo nti' ngu' fariseo bi'; jua'a cua nti' ngu' cha' ñacui' ñati jil'i, cha' mstru laca ngu'. Jua'a nti' ngu' bi'.

8 'Pana cu'ma ni, ná tso'o si ñacu'i ngu' j'i' ma cha' mstru laca ma; tso'o la si sca ti cha' ntsu'u tyiquee ma lo'o tya'a ma, cha' sca ti mstru ntsu'u j'i' ma, bi' laca Cristo. 9 Lo'o jua'a ná nga'a cha' ñacu'i ma cha' sti ma laca sca ñati chalyuu ti, cha' sca ti ycu'i' Ndyosi nu ntucua nde cua, bi' laca Sti ma. 10 Lo'o jua'a ná ta ma chacuayá' j'i' ñati cha' hcui' ngu' j'i' ma cha' xu'na ngu' laca ma, cha' sca ti Cristo laca Xu'na ma nu chañi ca. 11 Nu cu'ma nu ndulo la cha' j'i' ma cuentya j'i' tya'a ma, nga'a cha' cua'ni ma cua ña'a ca cña nu culo laca tya'a ma j'i' ma, masi laca ma loo j'i' ngu'. 12 Ñati nu nti' cha' caca tlyu la cuentya j'i' tya'a ngu', ntsu'u cha' ca tyuju'u ti' ngu' ca tiya' la; pana ñati nu ná ndu'ni tyixi lo'o tya'a ngu', nu ná nti' tyijiloo j'i' tya'a ngu', bi' laca nu chañi cha' caca tlyu la cuentya j'i' cu'ma.

13 'Tya'na tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Na ndacu' ma tyucui' j'i' ngu', cha' ná caca tyat' ngu' cha' j'i' ycu'i' Ndyosi, cha' ná caca ycu'i' Ni loo ne' cresiya j'i' ngu'. Ni ycu'i' ma, ná caca tyat' ma cha' bi', lo'o jua'a ná nda ma chacuayá' cha' tyat' xa' la ñati cha' bi'.

14 'Tya'na tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Nxlyaa ma ni' nu ntsu'u j'i' nu cuna'a ti'i, lo'o li' tyiquee' nchcui' ma lo'o ycu'i' Ndyosi slo ñati cha' ña'a ti ñati j'i' ma. Ná ca cuayá' ti' xa' ñati laca cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya j'i' ma li'. Bi' cha' lye la hcube' ma ca nde loo la.

15 'Tya'na tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Tyijyu' tsa ndya'a ma, masi tyucui' nde lo yuu ti, masi tyucui' nteje tacui ma tyujo'o ndya'a ma, cha' clyana ma j'i' ñati, masi

sca ti ñati nu tyaja'a xtyanu j'i' nu xa' la jo'ó nu ndu'ni tlyu yu j'i', cha' xñi yu cha' nu culu'u cu'ma j'i' yu. Li' culu'u ma j'i' yu cha' caca yu sñi' cuiñaja nu tlyu la que cu'ma, cu'ma nu ntsu'u cha' tsa ma ca bilyaa.

16 'Tya'na tsa cu'ma! Na cua nti' ma culu'u ma j'i' xa' ñati; pana cuityi' ycu'i' ca cu'ma, cha' ná nda ma cuentya tsiya' ti. Ndi'ya nchcui' ma: "Si cua'ni ngu' jura cuentya j'i' laa tonu re cha' cua'ni lyiji ngu' sca cña, ná sca cha' laca", nacui' ma. "Pana si cua'ni ngu' jura cuentya j'i' na oro nu ntsu'u ne' laa cha' cua'ni ngu' cña bi', li' ntsu'u cha' cua'ni ngu' laca cña tsiya' ti nu cua nchcui' ngu'", nacui' ma. 17 'Ple tsa cu'ma, na cuityi' tsa ma! ¿Na laca nu ndulo la cha' j'i' nti' ma? ¿Ha tlyu la cha' j'i' na oro nu ntsu'u ne' laa bi'? ¿Ha tlyu la cha' j'i' laa tlyu su ntsu'u na oro bi', nti' ma? Sca ti cuayá' ndyu'u cha' bi'. 18 Lo'o jua'a chaca cha' nchcui' ma: "Si cua'ni ngu' jura cuentya j'i' mesa nu ntsu'u ne' laa re, cha' cua'ni lyiji ngu' sca cña, ná sca cha' laca", nacui' ma. "Pana si cua'ni ngu' jura cuentya j'i' msta nu nsta ngu' lo mesa bi', cha' cua'ni ngu' cña bi', li' ntsu'u cha' cua'ni ngu' laca cña tsiya' ti nu cua nchcui' ngu'", nacui' ma. 19 'Chañi cha' cuityi' cu'ma! ¿Na laca nu ndulo la cha' j'i', nti' ma? ¿Ha tlyu la cha' j'i' msta bi'? ¿Ha tlyu la cha' j'i' mesa su nscua msta bi', nti' ma? Sca ti cuayá' laca cha' bi'; 20 bi' cha' nu lo'o cua'ni ngu' jura cuentya j'i' mesa bi', cha' cua'ni ngu' sca cña, stu'ba ndyu'ni ngu' jura cuentya j'i' na nu nscua lo mesa bi'. 21 Lo'o jua'a, si cua'ni ngu' jura cuentya j'i' laa tonu re, la cui' jua'a ndyu'ni ngu' jura cuentya j'i' ycu'i' Ndyosi, cha' lo'o ne' laa bi' ndya'a ycu'i' Ni. 22 La cui' ti cha' ni, si cua'ni ngu' jura cuentya j'i' sca na nu ntsu'u nde cua, la cui' jua'a ndyu'ni ngu' jura cuentya j'i' su tlyu ca su ntucua ycu'i' Ni, lo'o

jua'a cuentya jil'i ycuil' Ni li'.

²³ 'iTyana tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Tacati tsa ndu'ni ma lo'o ycuil' Ndyosi lo'o lcaa na xca ti nu ntsu'u jil'i ma; si ntsu'u tii tya'a laca' tyunu' xlya jil'i ma ni, masi si'yu hañi, masi si'yu comino, hora ti nda ma tsaca jil'i ycuil' Ndyosi li', masi ná ndaquiya' ma jil'i cha' nu ngulu'u Ni, nu ndulo la cha' jil'i. Cua nacuj' ycuil' Ndyosi cha' liñi ti cua'ni cuayá' ma jil'i ñati, lo'o jua'a nacuj' Ni cha' cua'ni tya'na ti' ma jil'i ñati, cha' jlya tso'o ti' ma jil'i ycuil' Ni; pana ná nduna ma cha' bi'. Ntsu'u cha' taquiya' ma jil'i cha' nu ndulo la bi', masi tya cua'ni ma cha' tso'o ñi'ya nu ndyu'ni ti ma nu lo'o nda ma msta sube ti bi'. ²⁴ Nti' ma culu'u ma cha' jil'i ycuil' Ndyosi jil'i xa' ñati; pana na cuityi' ycuil' ca ma, cha' ndyacu' hique ma jil'i lcaa cha' liñi bi'. Ñi'ya laca si nsubii ma hitya cha' co'o ma, cha' ná co'o ma na'ni sube nu ntsu'u lo hitya bi', pana ná ndu'ni cuentya ma jil'i, si cua ntyucui' ma sca na'ni tlyu la, ñi'ya nti' sca camello.

²⁵ 'iTyana cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Tso'o tsa ndyaati' loo ma, ndyaati' chu' cuaña' ma, ñi'ya nti' ndyaati' sca tasa, ndyaati' sca ca'ña; pana nde ne' cresiya jil'i ma xcui' cha' cuxi ntsu'u, cha' nti' ma xlyaa ma na nu ntsu'u jil'i xa' ñati, cha' lya' ti' ma jil'i ñati. ²⁶ Na cuityi' ma, lcaa cu'ma ngu' fariseo. Cloyo cua'ni lubii ma ne' cresiya jil'i ycuil' ca ma, cha' tyanu lubii tyucui' ña'a ma li', ñi'ya nti' ndyaati' sca tasa, sca ca'ña.

²⁷ 'iTyana tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó lo'o cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Ñi'ya sca ni'i sube nu ndu'ni chu' cuaá nu ndu'ni ngati' ngu' jil'i, tso'o tsa ña'a ni'i bi' li', la cui' jua'a

laca cu'ma. Pana xcui' tyijya jyo'o ntsu'u ne' cuaá bi', xcui' na tyucu ntsu'u bi'. ²⁸ Lo'o jua'a cu'ma ni, tso'o tsa ña'a ma nde chu' ma, liñi tsa ndu'ni ma nti' ñati; pana lo'o ña'a ycuil' Ndyosi ca nde ne' ma, tucua cha' ntsu'u tyiquee ma, cuxi tsa cha' nu ntsu'u ne' cresiya jil'i ma, nti' Ni.

²⁹ 'iTyana tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Tso'o tsa ña'a ni'i sube nu ndiñá ma chu' cuaá su ndyatsi' jyo'o nu cua yaa nchcui' cha' jil'i ycuil' Ndyosi lo'o ñati nu ngua sa'ni la; tso'o tsa ndalya' ma jil'i ni'i bi' nu ntucua chu' cuaá su ndyatsi' jyo'o nu tso'o tsa tyiquee nu ngua sa'ni la. ³⁰ "Cuxi tsa ngua'ni jyo'o cusu' jil'i ya cua sa'ni", nacuj' ma. "Si cua nguti'i ya chalyuu nu ngua tyempo bi', ná lo'o cua ndyujuii ya jil'i ngu' nu ngua tu'ba jil'i ycuil' Ndyosi bi'", nacuj' ma. ³¹ Jlo ti' ma cha' laca ma la cui' tya'a ñati lo'o jyo'o cusu' jil'i ma nu cua ndyujuii jil'i ngu' nu ngua tu'ba jil'i ycuil' Ndyosi nu ngua sa'ni; ña'a ti cuxi tyiquee ma juani, ñi'ya nu cuxi tyiquee jyo'o cusu' jil'i ma nu ngua li'. ³² Tso'o lacua. Tya cua'ni la ma cha' cuxi nu ngua'ni jyo'o cusu' jil'i ma nu ngua sa'ni li'.

³³ 'iÑi'ya nti' cuaña, jua'a nti' cu'ma! Tajua' tsa ndyu'ni ma cha' cuxi. ¿Ha nti' ma cha' clyaa ma jil'i ycuil' Ndyosi cha' ná chcube' ma ca bilyaa? Ná taca jil'i ma jua'a. ³⁴ Bi' cha' ta na' jil'i ñati 'na cha' caa ca slo ma; masi ngu' nu laca tu'ba 'na, masi ngu' nu jlo ti' cha' jna', masi ngu' mstru nu cuentya jna', ta na' jil'i ngu' cha' caa ngu' ca slo ma. Jlo ti' na' cha' tyaala tsa cu'ma; cujuui ma jil'i xi ñati bi', cujuui' ca'a ma jil'i xi xa' la ñati bi' lo crusi, quijil'i ma jil'i xi xa' la ñati bi' lo'o reta. Masi ne' laa jil'i ma, cua'ni lya' tsa ti' ma jil'i ngu' bi' ña'a cuayá' nu culo'o ma jil'i ngu' bi', cha' ná tyanu ngu' bi'

quichí tyi mā tsiya' ti. ³⁵ Bi' cha' lacua, tyanu qui'ya jil' mā xqui'ya cha' cua ndyujuii jyo'o cusu' jil' mā jil' quiña'a tsa ñati nu nchcui' cha' liñi tya sa'ni la, tya lo'o ngujuii Abel nu ngua tya clyo la, ña'a cuayá' nu ngujuii Zacarías sñi' Berequías. Nu jyo'o Zacarías ni, cua ndyujuii ngu' jil' yu su ndu yu ne' laa, ca su laja cla'be to' mesa su ndyaquí msta, nu lo'o cua tsa ti yu ni' su tacati tsa. Stu'ba ndyu'u cha' ñi'ya laca si ycui' ca mā cua ndyujuii mā jil' jyo'o cusu' bi', cha' la cui' cha' cuxi bi' ntsu'u tyiquee mā juani. ³⁶ Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā juani, cha' bilya cajaa mā lo'o tlyu tsa cha' cuxi caca jil' cu'mā ngu' nasiyu nde xqui'ya qui'ya nu ndyanu jil' mā.

Ngusi'ya tsa Jesús xqui'ya quichí Jerusalén

³⁷ 'Tya'na tsa cu'mā ngu' Jerusalén! Tucui tsa cha' ntsu'u jil' mā. Tya sa'ni la ndyujuii mā jil' ñati nu ngua'a lo ycui' Ndyosi cña jil', masi ngujui' mā quee jil' ngu' nu laca tu'ba jil' Ni. Tyuu tsa quiya' ngua ti' na' cha' cua'ni tyaca'a na' jil' mā cha' ná ca cuxi jil' mā. Ñi'ya nti' sca su'u nu nxuti' jil' sñi' ne' lu'be ni', jua'a ngua ti' na' cua'ni na' lo'o mā; pana ná nda mā chacuayá' 'na tsiya' ti. ³⁸ Bi' cha' xñi' ti tyanu quichí tyi mā juani. ³⁹ Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā juani, cha' nga'aa ña'a mā 'na ña'a cuayá' nu tyalaa tyempo lo'o chcui' mā cha' 'na: “Tso'o tsa ndyu'ni ycui' Ndyosi lo'o ñati nu lijya chacuayá' jil' ycui' nu Xu'na na”, ñacu' mā li'.

24

Ngulala ti cati laa tonu

¹ Lo'o li' ndu'u Jesús ne' laa tonu bi'; na cua tyaa ti, lo'o lye tsa nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a jil' yu lo'o yu cha' jil' laa tonu bi', cha' tso'o tsa ña'a lcaa ni' nu cuentya jil' laa bi'. ² Li' nguxacu' Jesús cha' jil' ngu' bi':

—Ña'a tso'o mā jil' lcaa cha' nu ntsu'u jil' laa tonu re —nacuj Jesús jil' ngu' bi'—. Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā juani, cha' tye laa re cati ña'a cuayá' ni sca quee nu ntsu'u sii' laa re, nga'aa tyanu bi' hichu' tya'a.

Cha' ti'í nu caca lo'o cua tye ti chalyuu

³ Li' ndyaa ngu' nde lo xlya ca'ya Olivos. Ca bi' ndyaca'a Jesús, lo'o li' cuaana ti nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a jil' lo'o yu, nchcuane ngu' jil':

—Cuacha' nu'u jil' cua, ¿ni jacua' caca cha' cuxi bi' jil' laa tonu bi'? Lo'o jua'a, ¿ñi'ya caca cha' lo'o cca nu'u, nu lo'o cua tye ti chalyuu? —nacuj ngu' bi' jil'.

⁴ Li' ngulu'u la xi Jesús jil' ngu' bi':

—Cua'ni tii ti' mā, cui'ya mā cuentya cha' ná tucui cñilo'o jil' mā —nacuj—. ⁵ Nde loo la cca tyuu tya'a ngu' cuiñi nu ñacu' cha' cuentya jna' lijya ngu'. “Cristo laca na”, ñacu' ngu' bi' jil' mā, lo'o jua'a cñilo'o ngu' jil' quiña'a ñati nu jlya ti' cha' bi'. ⁶ Tyempo bi' cañi cha' nxuu tya'a ngu' nasiyu re lo'o ngu' xa' nasiyu, lo'o jua'a caja cha' jil' mā cha' nxuu tya'a ngu' nasiyu tyijyu'. Ná cutsii mā li'. Ntsu'u cha' caca jua'a, pana tya lyiji tye chalyuu li'. ⁷ Xuu tya'a ñati sca tsu' lo'o ngu' chaca tsu', lo'o jua'a xuu tya'a ñati sca quichí tlyu lo'o ñati chaca quichí tlyu. Li' caja jbi'ña jil' ngu', cca quicha nu xñi jil' lcaa ngu', lo'o jua'a tyuu se'j clyacu' chalyuu li'. ⁸ Pana lcaa cha' bi' caca lo'o chca nguxana ti cha' chcube' ñati chalyuu, si'i na cua ndye chalyuu li'.

⁹ 'Nu lo'o xana cha' cuxi bi', tejeya' ngu' jil' mā cha' xcube' ngu' jil' mā, hasta ña'a cuayá' nu cujuii ngu' jil' mā, cha' ntsu'u ngu' tyucui' ña'a chalyuu nu caca ti'í ti' ngu' ña'a ngu' jil' mā xqui'ya na'; ¹⁰ bi' cha' tyuu tya'a ngu' tya'a mā caca taja ti' ngu' jna', nga'aa talo ngu' cha' xñi la ngu' cha' 'na li'.

Lo'o jua'a ntsu'u ngu' tya'a ma nu cujuui cuañi' ngu' jil'i tya'a ma ya' ngu' cuxi, jua'a ntsu'u ngu' tya'a ma nu caca ti'i ti' ngu' ña'a ngu' jil'i xa' la ngu' tya'a ma li'. ¹¹ La cui' jua'a tyu'u tucua quiña'a ngu' cuiñi, nu laca tu'ba jil'i ycu'i' Ndyosi, ñacui' ngu'. Cñilo'o ngu' bi' jil'i tyuu tya'a ma, cu'ma nu laca ma ñati' na. ¹² Quiña'a tsa cha' cuxi caca, ña'a cuayá' nu quiña'a tsa ngu' tya'a ma nga'aa cua'ni tya'na ti' ngu' jil'i xa' la ngu' tya'a ma. ¹³ Pana ná cube ti' ma, lcaa cu'ma nu talo tyiquee ma jil'i cha' cuxi bi', cua'ni lyaá na' jil'i cu'ma li', ña'a cuayá' nu tye chalyuu —nacui' Jesús—. ¹⁴ Ntsu'u cha' culu'u ma cha' jna' jil'i ñati', lcaa cha' tso'o nu nchcui' na', ñi'ya caca lo'o laca ycu'i' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ñati; ntsu'u cha' chcu'i' ma cha' bi' lo'o ñati tyucui' ña'a chalyuu, cha' caca cuayá' ti' ngu' jil'i cha' bi' nde lcaa nasiyu. Lo'o li' tye chalyuu.

¹⁵ 'Jyo'o Daniel nu ngua tu'ba jil'i ycu'i' Ndyosi cua sa'ni ni, cua nchcui' yu cuentya jil'i sca na nu suba' tsa, nu cua'ni ñu'u jil'i lcaa na lubii. (Caca cuayá' ti' cu'ma jil'i cha' bi' nu lo'o chcu'i' ma lo quityi re.) Nu lo'o ña'a ma cha' ndu na suba' bi' ca su tacati tsa ne' laa tonu bi' —nacui' Jesús—, ¹⁶ li' ca cuayá' ti' ma cha' tso'o la si xna lcaa ma nu ndi'i ma nde loyuu su cuentya Judea, xna ma cha' tyu'u cuatsi' ma laja ca'ya. ¹⁷ Si ndu ñati que ni'i jil'i tsa bi', nga'aa ta tyempo tyati' ngu' ni'i cha' culo ngu' yu'ba nu ntsu'u jil'i ngu'; nga'a cha' ca'ya clya ngu' bi' nde lo yuu cha' xna clya ngu' li'. ¹⁸ Lo'o jua'a si ntsu'u ngu' ne' quixi', nga'aa ta tyempo jil'i ngu' cha' xtyuu ngu' tyaa ngu' nde to' tyi ngu', cha' squi'ya ngu' te' quicha' jil'i ngu'; nga'a cha' xna clya ngu' bi' li'. ¹⁹ Lo'o jua'a tya'na tsa caca jil'i nu cuna'a tana lo'o tyalaa tsa bi', tya'na tsa ngu' cuna'a nu ntsu'u cubi' cuañi' nu tya ndyati' li'. ²⁰ Tso'o si jña ma

cha' jil'i ycu'i' Ndyosi cha' ná ntsu'u cha' xna ma lo'o caca tyempo tlya', cha' ná ntsu'u cha' xna ma tsa ta'a nu ndi'i cña' ngu'. ²¹ Tyempo lo'o lye tsa chcube' ngu' caca bi', nu lo'o ntsu'u cha' xna ma li'; bilya chcube' ñati chalyuu jua'a tya lo'o ngüiña ycu'i' Ni chalyuu hasta juani, lo'o jua'a nga'aa si'i jua'a chcube' ñati tyempo ca nde loo la. ²² Pana cua nacui' ycu'i' nu Xu'na na cha' xti ti tsa caca tyempo nu chcube' ngu' jua'a; si tyiquee' talo tyempo cuxi bi', nga'aa clyaá ni tsaca ñati chalyuu li'. Pana tya'na ti' ycu'i' Ndyosi ña'a Ni jil'i ñati jil'i Ni, bi' cha' cua'ni Ni cha' xti ti tsa caca tyempo cuxi bi'.

²³ 'Nu lo'o caca tyempo bi', si ñacui' ngu': “Ña'a ma ña'a, cua ndyalaa Cristo ca nde”; jua'a si ntsu'u ngu' nu chcu'i' ndi'ya: “Cua ndyalaa Cristo quichi' jua”, ná taquiya' ma jil'i cha' cuiñi nu nchcui' ngu' bi' li', ²⁴ cha' Cristo cuiñi caca nu bi'. Lo'o jua'a tyu'u tucua xi ngu' cuiñi nu chcu'i' cha' tu'ba jil'i ycu'i' Ndyosi laca ycu'i' ca ngu', nu cuiñi ti cua'ni cha' tlyu cha' cube tsa ti' xa' ñati; cua'ni ngu' cuiñi bi' jua'a, cha' nti' ngu' cua'ni ngu' ngana jil'i ma, lo'o jua'a jil'i lcaa ñati nu cua ngusubi ycu'i' Ndyosi jil'i. ²⁵ Cua ndacha' na' cha' bi' jil'i ma juani, nu tya lyiji caca cha' cuxi bi', ²⁶ cha' ná cua'a jyaca ma jil'i ngu' si ñacui' ngu': “Tsa na slo Cristo. Nga'a ycu'i' yu ne' quixi' jua juani.” Ná tsa ma lo'o ngu' li'. Ná taquiya' ma jil'i ngu' si ñacui' ngu' jil'i ma: “Cuaana ti ndi' yu ne' ni'i jua juani”. Ná xñi ma cha' nu chcu'i' ngu' bi' tsiya' ti. ²⁷ Ñi'ya laca lo'o ndyubii xee tyi'yu tyucui' ña'a nde cua, ña'a lcaa ñati jil'i li'; jua'a caca lo'o caa na' chaca quiya', la cui' na' nu cua nda Ni 'na lijya cha' caca na' ñati. ²⁸ Nu lo'o ntsiya sca na tyucu, hora ti tyalaa culexu slo.

Ndi'ya caca lo'o chaca quiya' caa

ycui' nu cua lijya cha' caca ñati

²⁹ 'Nu lo'o cua ndye tsā nu nga'a cha' chcube' ngu', li' yala ti caca talya ña'a xee cuichaa, lo'o jua'a nga'aa tyaca' xee co' li'. Tyalū cuii lo'o cualya nu ntsu'u nde cua ca lo yuu, lo'o jua'a xquiña Ni lcaa na nu ntsu'u nde cua. ³⁰ Li' nde cua tyu'u tucua cuayá' nu sta na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. Lye tsa caca xñi'j ti' lcaa ñati chalyuu nu ndi'j cua ña'a ca quich' tyi ngu', xi'ya tsa ngu' li'. Lo'o na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati ni, ña'a ngu' 'na cha' lijya na' laja coo nu ndubi tsa ña'a; lye xi ña'a caca li', cha' lo'o lcaa juersa 'na caa na' li'. ³¹ Nu lo'o lye cañi cui' chcuā, li' culo na' cña ji'j quiña'a tsa tya'a xcā 'na cha' caa xcā bi', cha' xuti'j se'j ti ji'j lcaa ñati nu cua ngusubi ycu' Ni ji'j; macala su ndi'j ngu' tyucui ña'a chalyuu tyu'u ngu' caa ngu' li'.

³² 'Ntsu'u sca cha' nu ca tsa'a na lo'o ña'a na yaca, masi yaca quityi, masi yaca ntsati. Nu lo'o xana tyucua sati, li' caluu laca' bi'; jlo ti' na cha' cua ngulala ti tyalaa ni tyo li'. ³³ Lo'o jua'a, lo'o ña'a mā cha' tyu'u tucua lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o mā tsā, li' ca cuayá' ti' mā cha' cua ngulala ti tyempo lo'o tye cha' re. ³⁴ Cha' liñi chcu' na' lo'o mā juani, cha' bilya cajaa lcaa ñati nu lu'ú chalyuu juani lo'o caca cha' nu cua nchcui' na' ji'j tsā. ³⁵ Masi tye lcaa na nu ntsu'u nde cua, masi tye chalyuu re, pana ná tye tsiya' ti cha' nu nchcui' na' re, cha' xcui' cha' liñi laca cha' nu nchcui' na'.

³⁶ 'Pana tsā bi' ni, ni sca ñati ná jlo ti' ni tsā caca, ni hora caca bi'. Ni xcā ji'j ycu' Ndyosi ná jlo ti' ngu', ni na' nu lacā nu sca ti Sñi' ycu' Ni, ná jlo ti' na'; sca ti ycu' Ndyosi Sti na' jlo ti' cha' bi'.

³⁷ 'Ñi'ya ngua lo'o nguti'j jyo'o Noé chalyuu nu ngua sa'ni, jua'a caca tsā nu caa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati; ná ca

cuayá' ti' ñati ni tsā caca bi'. ³⁸ 'Ñi'ya ngua tyempo ji'j Noé bi', nu lo'o bilya ca'ya tyo clyaa, jua'a caca tsā bi'. Ndi'ya ngua sa'ni: ngua'ni ngu' ta'a, ndyacu ngu', ndyio' ngu', ngujui clyo'o ngu'; ná ntsu'u cha' ngulacua ti' ngu' tsiya' ti, ngua ti' ngu', hasta ña'a cuayá' nu ndyat'j Noé bi' ne' yaca ni'j ji'j. ³⁹ Ná ngua tii ngu' hasta ña'a cuayá' nu nguxana ngua'ya tyo clyaa. Li' ndye cha' ji'j lcaa ngu' bi', cha' ná ndaquiyá' ngu' ji'j ycu' Ndyosi. La cui' jua'a caca tsā lo'o caa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, ná ca tii ngu' ni tsā caca bi'. ⁴⁰ Nu tsā bi' ni, si nga'a tucua tya'a ñati ne' quixi' cha' cua'ni ngu' cña, li' tyaa lo'o xcā ji'j ycu' Ndyosi ji'j tsaca ngu', tyanu chaca ngu' li'; ⁴¹ jua'a tsā bi' si nga'a tucua tya'a nu cuna'a sca ni'j cha' coo ngu', li' tyaa lo'o xcā ji'j ycu' Ndyosi ji'j tsaca ngu', tyanu chaca ngu' li'.

⁴² 'Bi' cha' cua'ni tii ti' mā, cha' ná jlo ti' mā tsiya' ti ni tsā laca nu caa ycu' nu Xu'na mā. ⁴³ 'Ñi'ya nti' sca xu'na ni'j si cua ngua tii yu ni hora nde talya caa sca nu cuaana to' tyi yu. Ná tyiquee' cua tii ti' tyi yu nga'a yu ni'j ji'j yu li', cha' ná ta yu chacuayá' tsiya' ti tyat'j nu cuaana bi' ne' ni'j ji'j yu li'. ⁴⁴ Lo'o jua'a lcaa tsā ntsu'u cha' tii ti' tyi'j mā chalyuu, cha' ná tyiquee' tsa tsiya' ca tyu'u tucua na' caa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. ¿Ñi'ya cua'ni mā si ná ndi'j mā tii ti' ti' mā li'?

Cuii ji'j msu tso'o lo'o msu xña'a

⁴⁵ '¿Ha ntsu'u ngu' cu'mā nu tyucui tyiquee mā ntaja'a mā cua'ni mā cña 'na? Ndi'ya cua'ni mā lacua: Sca msu nu tso'o ni, ta xu'na yu cña ji'j yu cha' caca yu loo ne' ni'j ji'j xu'na yu; culo xu'na yu cña ji'j yu cha' xacu yu ji'j lcaa ngu' nu ndi'j ni'j bi'. ⁴⁶ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee msu bi' lo'o caa xu'na yu chaca quiyá', si chañi cha' ndyu'ni

yu cña nu cua ngulo xu'na yu jil'i yu. ⁴⁷ Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani, cha' tlyu la cña ta xu'na yu jil'i msu bi' li', cha' caca yu loo jil'i lcaa cña nu ntsu'u jil'i xu'na yu bi'. ⁴⁸ Pana sca msu nu xña'a ni, masi ntsu'u cña nu ngulo xu'na yu jil'i yu, ná ndube ti' yu; “Tiya' tsa caa xu'na na”, culacua ti' yu, bi' cha' hora ti ca'ya sca cha' cuxi hique yu. ⁴⁹ Li' xana yu bi' cua'ni xña'a yu, cua'ni tyaala yu jil'i tya'a msu yu; tsa yu cacu yu, tsa yu co'o yu lo'o tya'a cu'bi ti yu li'. ⁵⁰ Lo'o li' caa xu'na msu xña'a bi' sca tsa lo'o ná tii yu bi' li', cha' ná jlo ti' msu bi' ni hora tyu'u tucua xu'na yu chaca quiya'. ⁵¹ Li' lye xcube' xu'na yu jil'i msu xña'a bi', ña'a cuayá' nu cajaa msu bi'; culo xu'na yu cña jil'i msu bi', cha' tsa yu ca bilyaa su lye tsa nchcubi' ngu', ca su nxi'ya tsa ngu', lo'o jua'a ndacu tsa la'ya ngu' cha' ñasi' ngu'. Stu'ba ti tsa yu lo'o ngu' cuiñi nu tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu'.

25

Cuii jil'i tii tya'a nu cuna'a cuañi'

¹ Ta na' chaca cha' lo'o ma cha' ca cuayá' ti' ma ñi'ya caca lo'o laca ycui' Ni loo ne' cresiya jil'i ñati: Ndyaa tii tya'a nu cuna'a cuañi' ca to' tyi sca nu cuna'a nu laca cuxii jil'i ngu'; ntsu'u candil jil'i ca ta'a tii tya'a ngu', cha' jatya ngu' jil'i cutsii. ² Tonto xi nclacua ti' ca'yu tya'a nu cuna'a bi', masi tso'o la nclacua ti' nu chaca ca'yu tya'a ngu' cuna'a bi'. ³ Nu cuna'a tonto bi' ni, lo'o candil jil'i ngu' ndya'a ngu', pana ná lo'o setye cha' tyu'u ne' candil bi', cha' tyu'u xee jil'i. ⁴ Lo'o nu chaca ca'yu tya'a ngu' cuna'a nu tso'o ti nclacua ti', lo'o candil ndya'a ngu', cuati lo'o caatyá setye ndya'a ngu'. ⁵ Lo'o li' tyiquee' tsa ntajatya ngu' jil'i nu cutsii bi'; ngua'ya tsa xcalá ngu', ngujua' ngu' li'. ⁶ Cla'be talya tsiya' ti nguañi ngusi'ya sca

ñati: “Cua lijya cutsii juani”, nacui. “Tyu'u clya ma nde liya' cha' tsa ma tyacua tya'a ma lo'o yu, cha' tyaa lo'o ma jil'i nde ni'i.” ⁷ Hora ti ngue ti' lcaa ngu' cuna'a bi' li', ngusi'yu ngu' nchcubi' ntucua lo mecha jil'i candil jil'i ngu', lo'o cua su'ba ti ngu' xa' setye ne' candil bi'. ⁸ Li' ndyi'u ti' ngu' cuna'a tonto bi' jil'i setye. ¿Ma caja bi'? Li' ngüijña ngu' bi' jil'i tya'a ngu': “Ta ma xi setye jil'i cuare, cha' cua tyubi' ti candil jil'i cua”, nacui ngu' tonto bi'. ⁹ “Setye nu ntsu'u ne' caatyá jil'i cua, ná tyu'u scua jil'i ca ta'a na cha' tyu'u ne' candil jil'i lcaa na”, nacui ngu' cuna'a bi'. “Tso'o la yaa clya ma ca tienda cha' cui'ya ma la xi.” ¹⁰ Laja lo'o ndyaa ngu' cuna'a tonto bi', cha' cui'ya ngu' la xi setye, li' ndyalaa cutsii. Nu ngu' cuna'a nu cua laca ngua'ni cho'o candil jil'i ngu' ni, ndyaa ngu' nde ni'i jil'i cuxii lo'o cutsii bi', cha' cacu ngu' slo; hora ti ndyacu' toni'i li'. ¹¹ Ca tiya' la xi ndyalaa ngu' cuna'a tonto bi'. “Cua ndyalaa cuare juani”, nacui ngu'. “Xaala clya toni'i cha' tyaa ya nde ni'i su ndi'i ma cua”, nacui ngu' jil'i cutsii. ¹² Li' nguxacui cutsii cha' jil'i ngu' cuna'a tonto bi': “Ná nslo na' jil'i ma tsiya' ti, ná jlo ti' na' ti ñati laca cu'ma”, nacui nu cutsii bi' jil'i ngu' li'.

¹³ Tya nchcui' la xi Jesús lo'o ngu' li':

—Bi' cha' tii ti ti' tyi'i ma lcaa hora, cha' ná jlo ti' ma ni tsa ni hora caa na' chaca quiya', na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati.

Cuii jil'i sna tya'a msu lo'o cñi

¹⁴ Lo'o jua'a, ta na' chaca cha' lo'o ma, cha' ca cuayá' ti' ma ñi'ya caca lo'o laca ycui' Ni loo ne' cresiya jil'i ñati: Cua tsa ti sca nu culiya' tyijyu', bi' cha' ngusi'ya yu jil'i ca ta'a msu jil'i, cha' caa ngu' slo. Li' nguxtyanu xu'na ngu' xi cñi jil'i scaa msu bi', cha' cua'ni ngu'

cña lo'o cñi bi' cuentya jil'i ycu'i nu culiya' bi'.

¹⁵ 'Nda nu cusu' ca'yu mil cñi plata jil'i msu nu yaa tya clyo, lo'o jua'a nda yu tucua mil jil'i chaca msu, lo'o jua'a nda yu sca mil jil'i chaca msu, cha' jlo ti' xu'na ngu' ñi'ya caca jil'i scaa msu bi' cua'ni cña lo'o cñi bi'. Li' ndu'u xu'na ngu', ndyaa tyijyu'. ¹⁶ Hora ti ndyaa msu nu ntsu'u ca'yu mil cñi plata jil'i, ngüi'ya yu yu'ba lo'o cñi bi'. Li' ndyujui' yu yu'ba bi', ngua'ni yu ngana ña'a cuayá' nu ngujui chaca ca'yu mil cñi plata jil'i. ¹⁷ Lo'o jua'a ngua'ni chaca msu nu ntsu'u tucua mil cñi plata jil'i, ngua'ni yu ngana ña'a cuayá' nu ngujui chaca tyucua mil cñi plata jil'i yu. ¹⁸ Pana nu msu nu ntsu'u sca mil ti cñi plata jil'i ni, ngulu yu sca tyuu ne' yuu, ngusu'ba cuatsi' yu cñi jil'i xu'na yu ne' yuu bi' li'.

¹⁹ Tyiquee' ndyaa xu'na msu bi', lo'o li' ndyalaa yu to' tyi yu chaca quiya'. Li' ngusi'ya yu jil'i ca ta'a msu bi', cha' caa ngu' slo, cha' ca cuayá' ti' ycu'i ni cña ngua'ni ngu' lo'o cñi jil'i. ²⁰ Clyo ndyalaa msu nu nda xu'na ca'yu mil cñi plata jil'i. "Xu'na", nacui msu bi', "nda nu'u ca'yu mil cñi 'na, lo'o nu juani cua ngujui la chaca ca'yu mil cñi 'na, nu lo'o cua ngua'ni na' cña lo'o cñi bi' jinu'u". ²¹ "Tso'o tsa cña nu ngua'ni nu'u", nacui xu'na msu bi' jil'i. "Sca msu tso'o laca nu'u, cha' tso'o tsa ndaquiya' nu'u jil'i cha' 'na. Sca cña sube ti nda na' jinu'u tsubi', pana ta na' cña nu cua tlyu la jinu'u, cha' cua'ni nu'u nde loo la. Stu'ba ti tyi'i nu'u slo na', cha' stu'ba ti ca tso'o tyiquee nu'u lo'o na'", nacui xu'na bi' li'. ²² Lo'o li' ndyalaa chaca msu nu nda xu'na tucua mil cñi plata jil'i. "Xu'na", nacui msu bi', "nda nu'u tucua mil cñi plata 'na, lo'o nu juani cua ngujui la tya tyucua mil cñi 'na cha' ngua'ni na' cña lo'o cñi bi' jinu'u". ²³ "Tso'o tsa cña nu ngua'ni nu'u", nacui xu'na

msu bi' jil'i yu. "Sca cña sube ti nda na' jinu'u tsubi', pana ta na' chaca cña nu cua tlyu la jinu'u, cha' cua'ni nu'u nde loo la. Stu'ba ti tyi'i nu'u slo na', cha' stu'ba ti ca tso'o tyiquee nu'u lo'o na'", nacui xu'na yu li'. ²⁴ Lo'o li' ndyalaa chaca msu nu nda xu'na sca mil cñi jil'i yu. "Xu'na", nacui msu bi', "jlo ti' na' cha' ñati tiji tsa laca nu'u, cha' ndu'ni nu'u clacua masi xa' ñati ngua'ni cña bi'; jua'a nscua' nu nchcuá' xa' ñati, bi' laca nu caja jinu'u. ²⁵ Bi' cha' ndyutsii na', lo'o li' ndyaa na' nguxatsi' na' cñi jinu'u ne' yuu. Nde laca cñi jinu'u lacua." ²⁶ Ngua ñasi' xu'na lo'o msu bi' li'. "Sca msu xña'a laca nu'u", nacui xu'na jil'i msu bi'. "Taja tsa nu'u", nacui. "Nacui nu'u cha' jlo ti' nu'u ñi'ya nu ndu'ni na', cha' nxuti'i na' ltya masi ná ndyataa na' nscua'; lo'o jua'a tyaa lo'o na' jil'i nscua' masi ná ngua'ni na' cña jil'i", nacui nu'u. ²⁷ ¿Ni cha' ná nda nu'u cñi 'na jil'i xa' ñati lacua, cha' cua'ni ngu' cña lo'o? Li' chca'a sñi' cñi bi' jna', cha' tya nu'u jna' lo'o ndyalaa na' chaca quiya'. ²⁸ Tso'o la xñi ma nu sca ti mil nu ntsu'u ya' yu re, ta ma jil'i msu nu ntsu'u tii mil jil'i juani. ²⁹ Jua'a laca lo'o ñati nu ntsu'u xi cha' jil'i, tya ta na' quiña'a la cha' jil'i ñati bi', cha' quiña'a la cha' tso'o tyu'u jil'i ngu' bi'; pana ñati nu xixi ca cha' ntsu'u jil'i, si ná nti' ngu' cua'ni ngu' cña lo'o, hasta xlyaa' na' nu xti ti cha' nu ntsu'u jil'i ngu' li'. ³⁰ Nu juani tsa lo'o ma jil'i msu xña'a re, cha' xcuaa ma jil'i yu ca bilyaa, su nxi'ya tsa ngu', lo'o jua'a lye tsa ndacu la'ya ngu' cha' ñasi' ngu', cha' lye tsa nchcube' ngu' cajua."

Cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa lo ñati chalyuu

³¹ 'Nu lo'o tyaa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, caa na' cha' caca na' loo tsiya' ti jil'i ñati. Stu'ba ti caa na' lo'o lcaa ngu' xca

'na, lo'o li' tyaca'a na' su tlyu su cua cua la xi, sca se'i su ndubi tsa ña'a laca bi'. Ca bi' cua'ni cuayá' na' ji'i lcaa ñati li'. ³² Ntsu'u cha' tyu'u ti'i se'i ti lcaa ñati tsiya' ti tyucui ña'a chalyuu; ca slo ycu'i na' tyu'u ti'i ngu', cha' cua'ni cuayá' na' ji'i ngu'. Li' sa'be tya'a na' ji'i ngu'. La cui' ñi'ya nu ndu'ni ñati nu ña'asii ji'i xlya', jua'a cua'ni na'; sca tsu' tyi'i ña'a latya xlya' ji'i ngu', chaca tsu' tyi'i ña'a latya chivo ji'i ngu'. ³³ Jua'a cua'ni na', cha' la'a tsu' cui' na' tyi'i ña'a tsaca taju ñati 'na, ñi'ya ndi'i xlya' bi'; la'a tsu' coca su tyucua na', ca bi' tyi'i lcaa ñati cuxi, ñi'ya ndi'i chivo bi'. ³⁴ Ca li' lo'o caca na' loo tsiya' ti, chcu'i na' lo'o taju ñati nu ndi'i la'a tsu' cui' na': "Tya'a ma ca su ntucua ycu'i Ni nu laca loo, lcaa cu'ma nu tso'o tsa nti' ycu'i Ndyosi Sti na' ña'a Ni ji'i ma, cha' cua ngua'ni cho'o ycu'i Ni su tyi'i ma slo Ni, tya lo'o ngüiná Ni chalyuu. ³⁵ Cu'ma ni, cua nguxacu ma 'na lo'o ntyute' na' nguti' na' nde chalyuu; nu lo'o nguityi na' hitya, cua nda ma hitya ndyi'o na' li'; masi ná ndyuloo ma 'na, pana cua nda ma to' tyi ma cha' nguti' na' li'; ³⁶ lo'o quichi' ti na' su nguta'a na' chalyuu, cua nda ma late' ndyacu' na' li'; lo'o ngua quicha na' nde chalyuu, cua yaa na'a ma 'na li', nguxtyucua ma 'na; lo'o nga'a na' ne' chcu'a, ná ndyutsii ma ndyaa ma slo na' li'." Jua'a ñacu'i na' lo'o caca na' loo. ³⁷ Li' xacu'i ngu' nu lubii tyiquee cha' jna': "Xu'na, ¿ni jacua' na'a ya jinu'u cha' ntyute' nu'u? ¿Ni jacua' nguxacu ya jinu'u? ¿Ni jacua' nda ya hitya ndyi'o nu'u cha' ngüityi nu'u hitya? ³⁸ ¿Ni jacua' nda ya su nguti' nu'u masi ná ndyuloo ya jinu'u? ¿Ni jacua' nda ya late' ndyacu' nu'u lo'o nguta'a quichi' ti nu'u? ³⁹ ¿Ni jacua' ndyaa na'a ya jinu'u lo'o ngua quicha nu'u? ¿Ni jacua' ndyaa na'a ya jinu'u lo'o

nga'a nu'u ne' chcu'a? Ná jlo ti' ya, Xu'na." ⁴⁰ Lo'o li' na' nu laca na' loo tsiya' ti, chcu'i na' chaca quiya' lo'o ngu' bi': "Cha' liñi nchcu'i na' lo'o ma juani, cha' lo'o nguxtyucua ma ji'i sca ngu' tya'a na' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o na', masi nguxtyucua ma ji'i sca ngu' ti'i ti, bi' tyempo ngua lo'o nguxtyucua ma 'na".

⁴¹ Lo'o li' chcu'i na' lo'o taju ñati nu ndi'i la'a tsu' coca 'na: "Tyu'u ma liya', cu'ma nu ná ntsu'u su tyi'i ma slo ycu'i Ndyosi. Yaa clya ma ca su ná tye tsiya' ti cha' ndyaqui quii', cha' stu'ba ti tyi'i ma lo'o nu laca xu'na cuiñaja lo'o lcaa xca ji'i, lcaa cui'i cuxi; cuentya ji'i nu cuiñaja bi' nguxtyu'u ycu'i Ni quii' bi'. ⁴² Cu'ma ni, ná nda ma na cacu na' tsiya' ti lo'o ntyute' tsa na' nguti' na' nde chalyuu; ná nda ma hitya co'o na' lo'o ngüityi na' hitya li'; ⁴³ ná nda ma su tyi'i na' slo ma li', cha' ná ndyuloo ma 'na; ni ná nda ma late' cacu' na' lo'o quichi' ti na' nguta'a na' li'; ná ndyaa na'a ma 'na lo'o ngua quicha na', ni ná ndyaa ma slo na' lo'o nga'a na' ne' chcu'a." ⁴⁴ Li' xacu'i ngu' nu cuxi tyiquee cha' jna' cha' laca na' loo: "Xu'na", ñacu'i ngu' bi', "¿ni jacua' na'a ya jinu'u cha' ntyute' nu'u? Nu lo'o ngüityi nu'u hitya, nu lo'o quichi' ti nu'u nguta'a, nu lo'o quicha nu'u, nu lo'o nga'a nu'u ne' chcu'a, ¿ni jacua' ná nguxtyucua ya jinu'u? Ná jlo ti' ya cha' bi'." ⁴⁵ Lo'o na' cha' laca na' loo, li' chcu'i na' chaca quiya' lo'o ngu' cuxi bi': "Cha' liñi nchcu'i na' lo'o ma juani, cha' ná nguxtyucua ma ji'i ni sca ngu' ti'i nu ntsu'u cha' ji'i lo'o na', bi' cha' nacui na' cha' ná nguxtyucua ma 'na tsiya' ti". ⁴⁶ Lo'o li' tyaa ngu' bi' ca bilyaa su ná tye cha' chcube' ngu'; pana ngu' nu lubii tyiquee ni, caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti ji'i ngu' bi'.

26

Cuaana ti ngüiñi cha' ji'i ngu' lo'o

tya'a ngu' cha' xñi ngu' ji'i Jesús

¹ Lo'o cua ndye nchcui' Jesús lcaa cha' bi', li' nchcui' xi lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi':

² —Jlo ti' ma cha' tucua ti tsá lyiji cha' caca ta'a siji ji'i ta'a pascua, lo'o li' tejeya' ngu' xña'a jna' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. Tyaa lo'o ngu' 'na cha' cujuui ngu' 'na lo crusi li'.

³ La cui' tyempo nu nchcui' Jesús, li' ndyu'u ti'i tyuu tya'a sti jo'ó nu laca loo lo'o mstru cha' jo'ó lo'o ngu' cusu' ji'i ngu' judío; ndyu'u ti'i ngu' slo Caifás nu laca xu'na lcaa sti jo'ó jua. ⁴ Li' ngua'ni stu'ba ngu' cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' ñi'ya nu cua'ni ngu' cha' tejeya' ngu' ji'i Jesús cuaana ti, cha' cujuui ngu' ji'i.

⁵ —Pana ná tso'o tejeya' na ji'i yu tsá ta'a —nacui' ngu' bi'—. Ca ñasi' tsa lcaa ñati nu ndi'i ta'a, lo'o tlyu tsa cha' cusu' caca bi' li' —nacui' ngu' bi'.

Nda'a sca nu cuna'a setye hique Jesús

⁶ Ngua sca tsá nga'a Jesús nde quichi Betania, to' tyi Simón nu ngusñi quicha ndyatsu' cuaña' yu. ⁷ Li' ndyalaa sca nu cuna'a slo Jesús nu ndya'a lo'o ji'i sca caatyá quee alabastro nu tso'o tsa ña'a; ngutsa'a caatyá bi' ntsu'u setye tyixi xtyi'i nu quiña'a tsa nga'a. Li' ngusalú nu cuna'a bi' setye lo xlya hique Jesús su ntucua yu to' mesa. ⁸ Lo'o na'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu ñi'ya nu ngua'ni nu cuna'a bi', ngua ñasi' ngu' ji'i nu cuna'a bi' li'.

—¿Ni cha' ngusalú ñu'u ti nu cuna'a cua setye bi'? —nacui' ngu' bi'—. ⁹ Quiña'a tsa nga'a setye bi'. ¿Ni cha' ná ndyujui' ngu' ji'i cha' caja cñi ta ji'i ngu' ti'i? —nacui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi'.

¹⁰ Lo'o ngua tii Jesús cha' nu ngua'ya hique ngu' bi', nchcui' lo'o ngu' li':

—¿Ni cha' ñasi' ma ji'i nu cuna'a re? —nacui' Jesús ji'i ngu' bi' li'—.

Sca cha' tso'o tsa ngua'ni nu cuna'a re lo'o na'. ¹¹ Lcaa tsá ndi'i ngu' ti'i lo'o ma nde chalyuu cha' xtyucua ma ji'i ngu', pana cua tye ti tsá nu tyi'i na' lo'o ma. ¹² Cua ngusalú nu cuna'a re setye lo na', masi tya lyiji cajaa na', cha' cua'ni cho'o tyucui ña'a na' cha' tyatsi' na'. ¹³ Cha' liñi chcui' na' lo'o ma juani, cha' lcaa su cañi cha' jna' tyucui ña'a chalyuu, ca bi' cuna ngu' lcaa cha' nu ngua'ni nu cuna'a re juani, cha' tyi'u ti' ngu' cha' tso'o tsa cña nu ngua'ni nu cuna'a re.

Ndyujui' Judas cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' nu laca loo

¹⁴ Lo'o Judas Iscariote ni, tya'a ndya'a yu lo'o nu chaca tii chaca tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús, ndu'u yu ndyaa yu slo sti jo'ó nu laca loo li'.

¹⁵ —¿Ni tsa lo cñi ta ma caya' 'na si culu'u na' tyucui' ji'i ma, cha' tsa ma tejeya' ma ji'i nu Jesús bi'? —nacui' Judas ji'i sti jo'ó bi'.

Li' nda ngu' calaa tyii tya'a cñi plata ji'i Judas bi'. ¹⁶ Lo'o li' ncl yana yu ñi'ya caca xtyucua yu ji'i ngu' bi', ni jacua' caca ji'i yu cha' cuaana ti culu'u yu tyucui' ji'i ngu', cha' tsa ngu' su nga'a Jesús.

Chaca tya quiya' ndyacu Jesús siji lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi'

¹⁷ Lo'o ngua tsá clyo ji'i ta'a nu lo'o ndacu ngu' xlyá nu ná lo'o scua tiye' ndya', li' ñaa nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i slo Jesús. Ndi'ya nchcuane ngu' ji'i li':

—¿Macala nti' nu'u cha' cua'ni cho'o ya cha' cacu na siji nu cuentya ji'i ta'a pascua? —nacui' ngu'.

¹⁸ —Tsa ma lquichi ca su ndi'i tya'a tso'o na' bi'. Ndi'ya chcui' ma lo'o: “Nacui' mstru ji'na cha' cua ngulala ti hora ji'i. Lo'o juani nti' ycu' nu cusu' bi' cacu siji cuentya ji'i ta'a pascua ca toni'i jinu'u lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.”

¹⁹ Li' ndu'u ngu' nu ndyaca tsa'a bi' ndyaa ngu' lquichi, ngua'ni ngu'

lcaa cña nu cua ngulo Jesús jil'i ngu'; ngua'ni cho'o ngu' lcaa na nu cua'nijo'o jil'i ngu' cha' cacu ngu' sii cuentya jil'i ta'a pascua.

²⁰ Lo'o cua ngusii, li' ndyalaa Jesús ni'i bi'. Li' ndyaca'a ycuil' lo'o ca ta'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i to' mesa, ndyu'ni ngu' sii. ²¹ Laja li' nguxana nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Chañi cha' nchcui' na' lo'o ma juani, cha' ntsu'u tsaca cu'ma nde nu cujuil' cresiya 'na jil'i ngu' xña'a.

²² Xñi'l' tsa ti' ngu' ngua lo'o ndyuna ngu' cha' bi'. Li' nguxana ngu' nchcuane ngu' jil'i Jesús:

—¿Ha na' nu ta jinu'u ya' ngu' xña'a, Xu'na? —nacu' tsaca yu jil'i Jesús.

—¿Ha na'? —nacu' chaca yu li'.

Lo'o jua'a nacui' xi xa' la ngu'. ²³ Nguxacu' Jesús cha' jil'i ngu' li':

—Ntsu'u tsaca yu tya'a ndyacu na sii juani, nu sca ti ca'ña ndyacu yu lo'o na', bi' laca nu cujuil' cresiya 'na jil'i nu ngu' xña'a bi'. ²⁴ Ñi'ya nu nscua lo quityi jil'i ycuil' Ni, jua'a nga'a cha' caca 'na, na' nu cua nda Ni 'na lijya'a cha' caca na' ñati. Pana tya'na tsa ñati nu ta 'na ya' ngu' xña'a, tso'o la ngua jil'i yu masi ná ngula yu chalyuu tsiya' ti.

²⁵ Lo'o Judas nu ngua'ni cha' cuxi bi', lo'o yu bi' nchcuane yu jil'i Jesús li':

—Mstru —nacu' Judas bi' jil'i Jesús—, ¿ha na' laca nu ta jinu'u ya' ngu' xña'a?

—La cui' nu'u —nacu' Jesús jil'i Judas li'.

²⁶ Laja lo'o ndyacu ngu', li' ngusñi Jesús sca xlyá, ndya xlyá'be jil'i ycuil' Ndyosi, ngusa'be jil'i xlyá bi'. Li' nda Jesús yu'be xlyá bi' jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i.

—Cacu ma xlyá re, cha' ñi'ya nti' cuaña' na', jua'a nti' nu nde —nacu' Jesús jil'i ngu' bi'.

²⁷ Lo'o li' ngusñi Jesús sca vaso vino, ndya xlyá'be jil'i ycuil' Ndyosi.

Li' nda vaso vino bi' jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i.

—Lcaa cu'ma co'o ma vino re —nacu' Jesús—, ²⁸ cha' ñi'ya nti' tañi na', jua'a nti' nu nde. Laca bi' sca cha' nu culu'u liñi jil'i ma cha' chaca quiya' quiñi cha' jil'i ycuil' Ndyosi lo'o ñati chalyuu, nu lo'o tyalú tañi na' lo crusi. Jua'a cua'ni lyaá Ni jil'i quiña'a tsa tya'a ma, nu lo'o cua'ni clyu ti' Ni jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i ma. ²⁹ Liñi tsa cha' nu chcuil' na' lo'o ma juani, cha' nga'aa co'o na' vino juani, ña'a cuayá' nu tyalaa tsa bi' lo'o co'o na' jil'i stu'ba ti lo'o cu'ma slo ycuil' Ndyosi Sti na', ca su ntucua ycuil' Ni nu laca loo.

Chcuil' Pedro lo'o ngu' cha' ná nslo yu jil'i Jesús tsiya' ti

³⁰ Lo'o ndyula tu'ba ngu' sca jil'i jil'i ycuil' Ndyosi, li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' nde ca'ya Olivos. ³¹ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Caca tyuju'u ti' lcaa cu'ma ña'a ma 'na talya ndyi. Caca bi' ñi'ya nu nscua lo quityi jil'i ycuil' Ndyosi cua sa'ni la. Ndi'ya nchcui' cha' bi': “Lo'o cujuil' na' jil'i nu ña'asii jil'i xlyá, li' xna lcaa xlyá' bi', tyaa ni'”, nacui' quityi bi'. ³² Pana ca tiya' la lo'o tyu'u na' chaca quiya', li' nde loo la tsa'a na' nde Galilea cuentya jil'i cu'ma.

³³ Li' nchcui' Pedro lo'o:

—Ná xtyanu na' jinu'u tsiya' ti —nacu' Pedro li'—. Masi ca ta'a ngu' xna ngu' jinu'u, pana na' ni, ná xna na' jinu'u.

³⁴ Li' nguxacu' Jesús cha' jil'i Pedro bi':

—Cha' liñi cacha' na' jinu'u juani —nacu'—, cha' nu lo'o bilya xi'ya ndye'e talya ndyi, sna quiya' chcuil' nu'u cha' ná nslo nu'u 'na; jua'a ñacu' nu'u jil'i ngu'.

³⁵ Li' xa' nchcui' Pedro:

—Masi ntsu'u cha' cajaa na' stu'ba ti lo'o nu'u, ná chcuil' na' lo'o ñati cha' ná nslo na' jinu'u —nacu' Pedro li'.

Lo'o la cui' jua'a cha' nguxacui xa' la ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús li'.

Nhcui' Jesús lo'o ycui' Ndyosi Sti yu ca Getsemani

³⁶ Lo'o li' ndyalaa Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ndyati ngu' ne' sca lo'o su naa Getsemani nu nga'a ca to' quichi.

—Cua'a mā xi ndacua ti —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—, laja lo'o tsa'a ca nde la xi cha' hcui' na' lo'o ycui' Ndyosi Sti na'.

³⁷ Li' tya ndyaa la xi Jesús lo'o Pedro lo'o tyucuaa sñi' Zebedeo. Ngua'ya sca cha' nu xñi'i tsa ti' Jesús xqui'ya cña tlyu nu cua tyacua ti ji'i. ³⁸ Li' nhcui' Jesús lo'o nu sna tya'a ngu' bi':

—Ne' cresiya 'na ntsu'u sca cha' nu xñi'i ti' na'. Nga'aa talo na' cha' xñi'i tsa ti' na'. Tyanu cu'mā nde ti, pana tii ti ti' mā tyi'i mā lo'o na'.

³⁹ Li' tya ndyaa la xi yu ca nde bi' la. Nde loo ti yu ndyaa stii yu lo yuu cha' xñi'i tsa ti' yu. Li' nhcui' yu lo'o ycui' Ndyosi, ndi'ya nu nacui yu:

—Sti na', ¿ha ná ntsu'u xi xa' la ña'a nu cua'ni na' cña re, cha' nga'aa hcube' la na' lo'o cña tlyu re jinu'u? —nacui Jesús ji'i ycui' Ndyosi Sti yu—. Pana nti' na' cua'ni na' cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na'.

⁴⁰ Lo'o li' nxytyu yu ñaa yu su ndi'i nu ca ta'a sna ngu' bi'. Laja' tsa ngu' li'. Lo'o li' nhcui' yu lo'o nu Pedro bi':

—¿Ha ná nchca talo nu'u ni sca hora ti nu tii ti ti' nu'u tyi'i nu'u lo'o na'? —nacui Jesús ji'i—. ⁴¹ Tii ti ti' mā tyi'i mā juani lacua, cha' hcui' mā lo'o ycui' Ndyosi cha' ná tyijiloo nu cuiñaja ji'i mā. Jlo ti' na' cha' tyucui tyiquee mā ntaja'a mā cua'ni mā cña re 'na, pana ná tyu'u scua juersa ji'i mā, yala tsa ndyaja' mā.

⁴² Li' xa' ndyaa Jesús, nhcui' lo'o ycui' Ndyosi chaca quiya':

—Sti na' —nacui yu ji'i Ni—, si ná ntsu'u xa' ña'a nu cua'ni na' cña jinu'u, tso'o la si hcube' na' lacua, cha' nti' na' cua'ni na' lcaa cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na'.

⁴³ Li' xa' nxytyu yu ñaa yu slo ngu' bi'; lo'o li' na'a yu ji'i ngu' cha' laja' ngu' chaca quiya', cha' lye tsa ndyu'u xcalá ngu'. ⁴⁴ Lo'o li' nguxtyanu yu ji'i ngu' bi', ndyaa yu nhcui' yu lo'o ycui' Ndyosi chaca quiya'; la cui' ti cha' nu nhcui' yu tya tsā la nhcui' yu chaca quiya'. Nu nchca sna quiya' nhcui' yu lo'o ycui' Ndyosi Sti yu. ⁴⁵ Lo'o li' nguxtyu yu ñaa yu slo ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

—¿Ha tya laja' mā? —nacui Jesús ji'i nu ngu' bi' li'—. ¿Ha bilya tyaala' xcalá mā? Que ti' mā juani, cha' cua ndyalaa hora nu xñi' ngu' cuxi 'na, na' nu cua nda Ni 'na lijyā cha' caca na' ñati; ⁴⁶ tyatū mā cha' tyaa na, cha' cua ndyalaa yu nu ta 'na ya' ngu' cuxi bi'.

Ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús preso

⁴⁷ Laja lo'o nhcui' Jesús jua'a, li' ndyalaa Judas slo. La cui' tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús laca nu Judas bi'. Lo'o jua'a quiña'a tsa xa' la ñati lijya lo'o yu, nu ntsu'u maxtyi cusu yu ya', nu ntsu'u yaca ya'; lijya ngu' tyaala bi' cña nu ngulo sti jo'ó nu laca loo, la cui' jua'a cña nu ngulo lcaa ngu' cusu' nu laca loo lijya ngu'. ⁴⁸ Lo'o Judas ni, bi' laca nu cua ta ti ji'i Jesús ya' ngu' tyaala bi'. Cua ndacha' yu ji'i ngu' cua tsā la: “Sca ti yu nu cacu na' saca' lo'o chcuicha' na' ji'i yu, ji'i bi' xñi mā”. Jua'a nacui yu ji'i ngu', ⁴⁹ bi' cha' ndyaa Judas bi' ca su ndu Jesús cha' chcuicha' ji'i yu.

—Nde ti ndu nu'u, mstru —nacui Judas bi' ji'i Jesús.

Li' ndyacu Judas saca' Jesús. ⁵⁰ Li' nacui Jesús ji'i Judas bi':

—Tya'a tso'o na' ngua nu'u nquicha' —nacui—. ¿Ni cña lijya nu'u ca nde juani?

Li' ntejeya' ngu' tyaala bi' ji'i Jesús, cha' tya lo'o ngu' ji'i.

⁵¹ Lo'o tsaca ñati nu ndya'a lo'o Jesús, hora ti ngulo yu maxtyi cusuü ji'i yu, ngujui'i yu maxtyi ji'i msu ji'i xu'na sti jo'ó; ngusi'yu cu' jyaca msu bi' li'. ⁵² Lo'o li' ngulo Jesús cña ji'i yu bi':

—Xco'o nu'u maxtyi cusuü cua hi'—nacuü ji'i yu bi'—. Lcaa ngu' nu nxuü tya'a lo'o maxtyi, jua'a cajaa ngu' bi' xqui'ya maxtyi. ⁵³ ¿Ha ná jlo ti' nu'u cha' si ñna na' ji'i Sti na', hora ti culo ycuü Ni cña cha' caa tii tyucuaa tya'a taju xca ji'i Ni, cha' xtyucua xca bi' 'na? ⁵⁴ Pana ná nti' ya jua'a. Nga'a cha' caca ñi'ya nu nscua cha' lo' quityi cusu' ji'i ycuü' Ndyosi Sti na'.

⁵⁵ Li' nchcui' Jesús lo'o nu taju ñati tyaala nu ñaa cha' xñi ngu' ji'i:

—¿Ni cha' lijya ma lo'o maxtyi cusuü lo'o yaca ntsu'u ya' ma, cha' xñi ma 'na? —nacuü Jesús ji'i ngu'—. ¿Ha sca nu cuaana laca na' lacua? Tyuü tsa tsá ngua'a na' ne' laa tonu ji'i ma, ngulu'u na' cha' ji'i ycuü' Ndyosi ji'i ñati, lo'o ná ngusñi ma 'na li'. ⁵⁶ Pana ñi'ya nu nguscua ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycuü' Ndyosi nu ngua sa'ni, la cui' jua'a ndyu'ni ma lo'o na' juani.

Li' ndu'u lcaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ngusna ngu'.

Nu ngu' nu laca loo ji'i ngu' judío ngua'ni cuayá' ji'i Jesús

⁵⁷ Li' ndyaa lo'o ngu' tyaala bi' ji'i Jesús slo Caifás, xu'na sti jo'ó. Ni'i bi' cua ndyu'u ti'i lcaa mstru cha' jo'ó lo'o lcaa ngu' cusu' nu laca loo. ⁵⁸ Lo'o nu Pedro bi' ni, tyijyu' ti ndu'u lca'a yu chu' ngu' bi', hasta ña'a cuayá' nu ndyalaa ngu' ca to' lo'o ji'i xu'na sti jo'ó bi'. Li' ndyatí Pedro ne' lo'o, stu'ba ti ngua'a yu lo'o ngu' policia, cha' nti' yu ña'a yu ñi'ya caca lo'o cua'ni tye ngu' cha' ji'i Jesús.

⁵⁹ Lo'o li' lcaa ngu' tisiya, lo'o lcaa sti jo'ó nu laca loo, lo'o lcaa

ngu' cusu' bi', ncl yana ngu' ñi'ya ca sta ngu' qui'ya ji'i Jesús, cha' nti' tsa ngu' cujuüi ngu' ji'i. Pana ná ndu'u tucua ñati nu cujuüi cuañi' ji'i yu cuentya ji'i ngu' nu laca loo bi'. ⁶⁰ Ná ngujui ñi'ya nu cua'ni ngu', masi quiña'a tsa ngu' cuiñi ndyalaa ngu' slo ngu' nu laca loo bi', cha' sta ngu' qui'ya ji'i Jesús; ná stu'ba cha' nu nchcui' nu ngu' cuiñi bi'. Su cua ndye, li' ndyalaa tucua tya'a ngu' cuiñi nu ndi'ya nchcui':

⁶¹ —Nacuü nu qui'yu re: “Taca jna' cuityi na' laa tonu re ji'i ycuü' Ndyosi, lo'o li' xa' cuiña na' ji'i chaca quiya'; chu' sna tsá ti tye tya' laa 'na”, nacuü Jesús jua —nacuü ngu' cuiñi bi'.

⁶² Li' ndyatü xu'na sti jo'ó, nchcui' yu lo'o Jesús:

—¿Ni cha' ngusta ngu' qui'ya re jinu'u? —nacuü sti jo'ó bi'—. ¿Ni cha' ná nxacuü nu'u ni sca cha' ji'i ya?

⁶³ Ni sca cha' nu nchcui' sti jo'ó, ná nguxacuü Jesús ji'i tsiya' ti. Li' ngulo sti jo'ó bi' cña ji'i yu:

—Chacuayá' ji'i ycuü' Ndyosi nu lu'ú ca ncl yo na' cña re jinu'u juani: Cacha' clya nu'u ji'i cua si chañi cha' laca nu'u Cristo, nu sca ti Sñi' ycuü' Ndyosi.

⁶⁴ —La cui' laca na' —nacuü Jesús li'—, ñi'ya nu nacuü nu'u laca na'. Lo'o chaca cha' cacha' na' ji'i ma juani, cha' nde loo la ña'a ma 'na nu cua nda Ni 'na lijya'a cha' caca na' ñati, nu lo'o tyucua na' la'a tsu' cui ca su ntucua ycuü' Ndyosi Sti na', nu lcaa tsiya' ti cña nchca ji'i Ni. Li' caa na' chaca quiya' laja coo nde cua.

⁶⁵ Lo'o li' nu xu'na sti jo'ó bi' ni, ycuü' ca yu ngusaa' ste' yu cha' ñasi' tsa yu.

—Cuiñi tsa yu re, cha' suba' nchcui' yu re ji'i ycuü' Ndyosi —nacuü sti jo'ó bi' ji'i lcaa tya'a ngu' nu laca loo li'—. Nga'aa nti' na cha' sta xa' la ñati qui'ya ji'i yu re. Cua ndyuna na cha' suba' tonu tsa nu nchcui' yu re, nu lo'o nacuü yu cha'

Sñi' ycuí' Ndyosi laca yu. ⁶⁶ ¿Ñi'ya nu ntsu'u tyiquee cu'ma juani?

Hora ti nguxacuj ngu' cha' jil'i xua na sti jo'ó bi':

—Ntsu'u cha' cajaa yu —nacuj ngu' bi'.

⁶⁷ Li' ngutu'u hitya sañi' ngu' loo Jesús, ngujui'i ngu' ndacu' jil'i; jua'a ntsu'u xa' la ngu' nu ngujui'i ya' saca' Jesús. ⁶⁸ Li' nacuj ngu' bi':

—Nacuj nu'u cha' Cristo laca nu'u nu nda Ni jil'i lijya chalyuu. Tso'o lacua. Cacha' liñi nu'u jil'i ya, ¿ni naa yu nu ngujui'i jinu'u, si chañi cha' tii nu'u? —nacuj ngu' bi' jil'i Jesús.

Nacuj Pedro cha' ná nslo jil'i Jesús tsiya' ti

⁶⁹ Lo'o nu Pedro bi' ni, nde liya' ti nga'a yu bi'. Li' ñaa sca nu cuna'a cua' slo yu.

—Lo'o nu'u ndya'a stu'ba ti lo'o Jesús nu ngu' Galilea jua —nacuj nu cuna'a bi' jil'i Pedro.

⁷⁰ Li' cuij nguxacuj Pedro cha' jil'i nu cuna'a ña'a cuayá' nu cuna lcaa ngu':

—Ná nchca cuayá' ti' na' cha' nu nchcui' nu'u —nacuj Pedro jil'i.

⁷¹ Li' ndatsu' Pedro, ndyaa ndyatū cacua ti to' lo'o bi'. Lo'o li' na'a chaca nu cuna'a cua' jil'i yu, nchcui' nu cuna'a bi' lo'o ngu' nu ndū cacua ti:

—Stu'ba ti ndya'a nu qui'yu re lo'o Jesús Nazaret jua —nacuj nu cuna'a bi' li'.

⁷² Chaca quiya' lye tsa nchcui' Pedro, ngua'ni yu jura li':

—Ná nslo na' jil'i nu qui'yu jua tsiya' ti —nacuj Pedro jil'i ngu' bi' li'.

⁷³ Ca tiya' la xi ñaa xi xa' la ñati nu nga'a ndacua ti, nchcui' ngu' lo'o Pedro li':

—Chañi cha' tya'a ndya'a nu'u lo'o nu qui'yu jua —nacuj ngu' jil'i—, cha' stu'ba ti ndañi cha' nu nchcui' nu'u lo'o cha' nu nchcui' tya'a quich'i tyi yu jua.

⁷⁴ Li' chaca quiya' lye tsa nchcui' Pedro cha' xcube' ycuí' Ni jil'i yu si cha' cuiñi laca nu nda yu.

—Ná nslo na' jil'i nu qui'yu jua tsiya' ti —nacuj Pedro jil'i ngu'.

Hora ti ngusi'ya ndye'e li'. ⁷⁵ Lo'o li' ndyi'u ti' Pedro cha' nu nchcui' Jesús lo'o yu tya tsa la, nu lo'o ndi'ya nacuj Jesús jil'i yu: “Nu lo'o bilya xi'ya ndye'e talya juani, sna quiya' chcui' nu'u lo'o ñati cha' ná nslo nu'u 'na”. Jua'a nacuj Jesús tsa la, bi' cha' ndu'u Pedro ndyaa yu li'; nxi'ya tsa yu ndyaa yu cha' xñi'i tsa ti' yu li'.

27

Ndyaa lo'o ngu' jil'i Jesús slo Pilato

¹ Lo'o nguxee chaca tsa, xa' ndyu'u ti'l lcaa sti jo'ó nu laca loo lo'o lcaa ngu' cusu' jil'i ngu' judío, cha' cua'ni stu'ba ngu' cha' lo'o tya'a ngu', ñi'ya taca cujuui ngu' bi' jil'i Jesús. ² Li' ngusca' ngu' jil'i Jesús, ndyaa lo'o ngu' jil'i slo Poncio Pilato, nu ngua gobernador romano.

Ngujui Judas

³ Lo'o nu Judas nu ndyujui' jil'i Jesús ya' ngu' xña'a bi' ni, na'a yu cha' cua cujuui ti ngu' jil'i Jesús; ngua xñi'i ti' yu li'. Hora ti ndya yu nu calaa tyii cñi plata jil'i ngu' nu laca loo bi' chaca quiya'.

⁴ —Ntsu'u qui'ya na' —nacuj Judas bi' jil'i ngu' nu laca loo—, cha' cua ndyujui' na' jil'i sca ñati lubii jil'i ma, cha' cujuui ma jil'i —nacuj.

Li' nguxacuj ngu' nu laca loo bi' cha' jil'i Judas:

—¿Ha cha' jil'i cua laca cha' bi'? —nacuj ngu' nu laca loo bi'—. Si ntsu'u qui'ya jinu'u, cha' jinu'u laca bi'.

⁵ Li' ngusalú Judas cñi plata bi' lo yuu ne' laa tonu bi' su nga'a ngu' nu laca loo bi', ndu'u yu ndyaa yu. Li' ndyujuii Judas jil'i ycuí' ca; ngusca' yu reta yane yu, lo'o ngusca' loo

reta laja yaca nde cua; cuati ngux-tyú yu jil'i ycuí' ca yu nde lo yuu, ngujui yu li'.

⁶ Ngusñi sti jo'ó nu laca loo jil'i cñi bi' li'.

—¿Ñi'ya cua'ni na lacua? —nacuí sti jo'ó jil'i tya'a ngu'—. Ná ntsu'u chacuayá' quixa' cñi re lo'o msta nu cua nda ngu' jil'i ycuí' Ndyosi ne' laa re, cha' cñi nu ngujui jil'i yu cha' ndyujui' yu jil'i sca ñati laca cñi re —nacuí sti jo'ó bi'.

⁷ Li' ngüiñi cha' jil'i ngu' lo'o tya'a ngu', cha' lo'o cñi bi' cui'ya ngu' sca lo'o jil'i ngu' su ndiña ngu' quityu' nquicha', cha' caja su tyatsi' jyo'o ngu' xa' tsu' ne' lo'o bi'. ⁸ Bi' cha' juani ndu'ni ngu' jil'i yuu bi': Ne' lo'o su ndyalú tañi ñati; jua'a naa yuu bi' jil'i ngu' juani. ⁹ Nu jyo'o Jeremías nu ngua tu'ba jil'i ycuí' Ndyosi tya sa'ni la ni, cua nguscua yu sca cha' lo quityi cuentya jil'i cñi plata bi', cha' nu caca nde loo la. Ndi'ya cha' nu nguscua yu: “Calaa tyii tya'a cñi plata, tsa lo cua ti cñi laca caya' nu ntsu'u lo sca ñati, nacuí ngu' Israel tya'a na. ¹⁰ Li' ngusñi ngu' cñi bi', ngüi'ya ngu' sca lo'o jil'i ñati nu ndiña quityu' nquicha'. La cui' cña bi' laca nu ngulo ycuí' nu Xu'na na 'na”, nacuí Jeremías.

Ndu Jesús slo Pilato

¹¹ Lo'o li' ndyalaa Jesús slo nu laca gobernador bi', nchcuane yu nu laca loo bi' jil'i Jesús li':

—¿Ha la cui' nu'u laca rey jil'i ngu' judío? —nacuí yu nu laca loo bi' jil'i Jesús.

—La cui' laca na' —nacuí Jesús jil'i li'—, la cui' ñi'ya nu nacuí nu'u laca na'.

¹² Lo'o li' nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' bi', ngusta ngu' qui'ya jil'i Jesús; pana ni sca cha' ná nguxacuí Jesús jil'i ngu' bi'. ¹³ Li' xa' nchcui' Pilato lo'o Jesús:

—¿Ha ná nduna nu'u cha' cuxi nu nchcui' ngu' jinu'u? —nacuí nu laca loo bi' jil'i Jesús.

¹⁴ Pana ná nguxacuí Jesús cha' jil'i ngu' tsiya' ti; ni sca cha' ná nchcui', bi' cha' ndube tsa ti' nu Pilato bi' ña'a yu jil'i.

Ngulo Pilato cña cha' cujuui ngu' jil'i Jesús

¹⁵ Lcaa yija lo'o ndyaca tsá ta'a bi' ndu'ni lyaá nu laca gobernador jil'i sca ti preso, la cui' preso nu ndijña ngu' judío jil'i. ¹⁶ La cui' tyempo bi', ntsu'u sca nu qui'yu nu naa Barrabás ne' chcuá, sca ñati nu ntsu'u tsa qui'ya jil'i ngua yu bi'. ¹⁷ Lo'o jua'a ngua cha' quiña'a tsa ngu' judío ndyu'u ti' ngu' to' ni' jil'i gobierno, li' nchcuane Pilato bi' jil'i ngu':

—¿Ti jil'i nti' ma' cha' cua'ni lyaá na' jil'i juani? ¿Ha tso'o clyaá Barrabás, o tso'o la clyaá Jesús nu ndu'ni ma' Cristo jil'i? —nacuí Pilato jil'i ngu'.

¹⁸ Jlo ti' nu Pilato bi', cha' liye' tsa ti' ngu' nu laca loo bi' ña'a ngu' jil'i Jesús, bi' cha' cua ngusu'ba ngu' jil'i ne' chcuá.

¹⁹ Tya nga'a lcaa ñati bi' slo Pilato, lo'o jua'a tya ntucua ycuí' yu lo yaca xlya cña su ndu'ni cuayá' yu jil'i ñati. Li' ndyalaa sca msu slo yu, yaá lo'o sca cha' nu cua nchcui' cloyo'o Pilato bi': “Ná sca cha' cua'ni nu'u lo'o nu qui'yu nu lubii tyiquee jua”, nacuí nu cuna'a bi' jil'i Pilato. “Lye tsa ngua ti' na' tyucui talya cuentya jil'i yu bi'. Cua nchcui' tsa xcalá na' xqui'ya yu bi'.”

²⁰ Pana nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' bi', cua nchcui' tsa ngu' bi' lo'o nu quiña'a tsa ñati bi', cha' ña ngu' chacuayá' jil'i Pilato cha' culaá yu jil'i Barrabás nu ntsu'u ne' chcuá bi', cha' li' cujuui Pilato jil'i Jesús. ²¹ Li' xa' nchcuane gobernador bi' jil'i ngu' chaca quiya':

—¿Ti ji'i cua'ni lyaá na' lacua?
—nacui nu Pilato bi'.

—Ji'i Barrabás —nacui ngu'
quiña'a li'.

²²—¿Na laca cua'ni na' lo'o Jesús
nu ndu'ni ma Cristo ji'i lacua?
—nacui Pilato li'.

—Cujui'i ca'a ma ji'i lo crusi
—nacui ngu' li'.

²³—¿Ni cha' laca nti' ma cha' cu-
juui na' ji'i yu re? —nacui Pilato bi'
li'—. ¿Ni qui'ya ntsu'u ji'i?

Cuii tsa nxi'ya lo'o ngu' ji'i li':

—Cujui'i ca'a ma ji'i lo crusi
—nacui ngu'.

²⁴Li' na'a Pilato cha' tyaala tsa
ndi'i loo ngu', cha' ñasi' tsa ngu';
jua'a ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha'
nu nchcui' yu lo'o ngu' tsiya' ti.
Bi' cha' ngulo yu cña cha' ca'a lo'o
msu ji'i sca tsi'yu ntsu'u hitya. Li'
ndyaatj ya' yu slo lcaa ñati.

—Lubii tyanu ya' na', cha' si'i
cha' jna' cajaa yu nu lubii tyiquee
re —nacui Pilato ji'i ngu'—, cha' ji'i
cu'ma laca cha' bi'.

²⁵—Tso'o —nacui nu ngu'
quiña'a bi'—, tyanu qui'ya hichu'
ya, lcaa ya lo'o sñi' ya; pana ntsu'u
cha' cajaa yu re.

²⁶Li' ngua'ni lyaá Pilato ji'i nu
Barrabás bi', cuati ngujui'i ngu' ji'i
Jesús lo'o reta. Li' ngulo nu Pilato
bi' cña ji'i ngu' sendaru cha' tsaa
lo'o ngu' ji'i Jesús cha' cujui'i ca'a
ngu' ji'i lo crusi.

²⁷Lo'o li' ntejeya' ngu' sendaru
nu ndu' cua' slo gobernador bi' ji'i
Jesús, ndyaa lo'o ngu' ji'i nde ne'
ni'i ji'i gobierno; ndacha' ngu' ji'i
lcaa tya'a sendaru nu ndi'i ni'i bi',
cha' tyu'u ti'i ngu' su ndu' Jesús.

²⁸Li' ngulo ngu' ste' Jesús, nguxacu'
ngu' ji'i lo'o sca late' nga'a ña'a.

²⁹Li' ngüixi' ngu' lti quiche' chu'
tya'a cha' caca sca sne'; ngusta ngu'
sne' bi' hique Jesús, jua'a ngusta
ngu' sca yaca quii ya' tsu' cui' ji'i
yu. Li' ndyatü st'i' ngu' slo Jesús.
Ngu'a ti' ngu' xtyí lo'o ngu' ji'i, bi'

cha' ngua'ni ngu' lcaa cha' bi', ñi'ya
si laca yu sca rey nde chalyuu.

—Ndyu'ni tlyu ya jinu'u cha' laca
nu'u rey ji'i ngu' judío —nacui ngu'
sendaru ji'i Jesús li'.

³⁰Li' ndu'u hitya sañi' ngu' loo
Jesús; ngusñi' ngu' yaca quii bi',
ngujui'i ngu' hique Jesús lo'o yaca
quii bi' li'. ³¹Lo'o ndye ngustí
lo'o ngu' ji'i yu, li' ngulo ngu' late'
nga'a bi', nguxacu' ngu' ste' ycu'
yu chaca quiyá'. Li' ndu'u ngu'
sendaru bi', ndyaa lo'o ngu' ji'i yu
to' quichj cha' cujui'i ca'a ngu' ji'i
ca lo crusi.

*Ngujui'i ca'a ngu' ji'i Jesús lo
crusi*

³²Tyucuii su ndyaa ngu', li' ndy-
acua tya'a ngu' lo'o sca nu qui'yu
nu naa Simón; ngu' Cirene laca yu
bi'. Lo'o li' ngulo sendaru cña ji'i
nu Simón bi', cha' qui'ya yu crusi
bi' cuentya ji'i Jesús.

³³Lo'o li' ndyalaa ngu' lo sca
cuati nu naa Gólgota (Gólgota nti'
ñacu' cha'cña ji'na: ca'ya su nscua
tyijya hique jyo'o). ³⁴Li' nda ngu'
vino nguixa' lo'o sca taná clyaa'
cha' co'o Jesús; pana lo'o cua ndyí'o
cuayá' xi ca ti, li' nga'aa ntaja'a yu
co'o yu ji'i vino bi' tsiya' ti.

³⁵Lo'o ngujui'i ca'a ngu' ji'i yu lo
crusi lo'o clavo, li' ngüijya sendaru
bi' lo'o tya'a ngu' cha' cua'ni ngana
ngu' ji'i tya'a ngu', cha' tacha ste'
Jesús ji'i ngu'. La cui' cha' bi' ngus-
cua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i
ycui' Ndyosi nu ngua sa'ni; ndi'ya
nacui quityi bi': “Ndacha ngu' ste'
na' ji'i tya'a ngu' lo'o ngüijya ti
ngu'”. ³⁶Nga'a ngu' bi' cua' quiyá'
crusi. ³⁷Cua ngusta ngu' letra
hique crusi nu nchcui' ni' qui'ya
ntsu'u ji'i Jesús: “Nu nde laca Jesús,
rey ji'i ngu' judío”, nacui letra bi'.

³⁸Lo'o la cui' tsa bi' ngujui'i ca'a
ngu' ji'i tucua tya'a ngu' cuaana lo
xa' la crusi tya'a ndu' Jesús; tsaca
yu nga'a la'a tsu' cui' ji'i Jesús, lo'o
chaca yu nga'a la'a tsu' coca ji'i.

³⁹ Lo'o jua'a ntsu'u tsa ñati nu nteje tacui su ndu crusi bi', nxyí lo'o ngu' bi' jil'i Jesús.

⁴⁰ —Nu'u laca nu cuityi jil'i laa tonu bi' nacuj nu'u, lo'o li' nacuj nu'u cha' cuiña nu'u jil'i chaca quiya' chu' sna tsa ti, ngua ti' nu'u. Cua'ni lyaá nu'u jil'i ycui' ca lacua —nacuj ngu' bi' jil'i Jesús—. Si chañi cha' nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi laca nu'u, cua'ya cya nu'u lo crusi cua juani —nacuj ngu'.

⁴¹ Lo'o nu ngu' sti jo'ó nu laca loo, lo'o ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' cusu' jil'i ngu' judío, ndya'a ngu' ndyaa na'a ngu' ca su nga'a Jesús lo crusi, cha' nxyí lo'o ngu' bi' jil'i yu li'.

⁴² —Ngu'a'ni lyaá yu jil'i xa' ñati, pana jil'i ycui' ca yu ná nchca jil'i yu cua'ni lyaá yu —nacuj ngu' nu laca loo bi'—. Rey jil'i ngu' Israel laca yu, nacuj yu. Tso'o la si ca'ya yu lo crusi cua juani, jlya ti' na jil'i yu li' —nacuj ngu' bi' jil'i tya'a ngu'—.

⁴³ Ndu ti' yu jil'i ycui' Ndyosi cha' xtyucua Ni jil'i yu, nacuj yu. Tso'o la si cua'ni lyaá ycui' Ndyosi jil'i yu juani, si chañi cha' tyaca'a yu jil'i Ni; “Sñi' ycui' Ndyosi laca na'”, ndu'ni yu re.

⁴⁴ Lo'o jua'a nu ngu' cuaana nu tya'a ngujui'i ca'a ngu' jil'i lo crusi, lo'o ngu' bi' nxyí lo'o ngu' jil'i Jesús.

Ngujui Jesús

⁴⁵ Lo'o li' ngua talya chalyuu chu' sna hora; nde hora nguxana cha' bi', hasta ña'a cuayá nu ndyalaa hora cua sna nde ngusij. ⁴⁶ Lo'o la cui' hora cua sna nde ngusij bi', cuij tsa ngusi'ya Jesús:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —nacuj. Ndi'ya nti' ñacuj cha' cha'cña jil'na: Ndyosi Sti na', Ndyosi Sti na', ¿ni cha' laca cha' ngulaya' nu'u 'na?

⁴⁷ Lo'o ndyuna xi ngu' nu ndu cacua ti cha' bi', li' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—Nxi'ya yu re jil'i jyo'o Elías —nacuj ngu' bi'.

⁴⁸ Hora ti ngusna tsaca ngu' bi' ndyaa qui'ya yu sca quiche, ngüicha' yu jil'i lo'o hitya tiye'. Li' ngusca' jil'i lo sca yaca cha' tyalaa su ntucua tu'ba Jesús cha' co'o yu. ⁴⁹ Lo'o xi xa' la ñati nacuj jil'i:

—Jatya na si caa jyo'o Elías cha' cua'ni lyaá jil'i yu —nacuj ngu' bi'.

⁵⁰ Lo'o li' chaca tya quiya' cuij tsa ngusi'ya Jesús; li' ngutu'u cre-siya jil'i yu, ngujuii yu. ⁵¹ La cui' hora bi' ngutaa' late' tlyu nu ndacui ndyacu' sa cla'be ne' laa tonu. Ca cua ngutu'u ngutaa' late' bi'; tsa cu' ti ngutaa', hasta ña'a cuayá nu ndyalaa ca lo yuu. Lo'o li' lye tsa ngulacuj chalyuu ña'a cuayá nu ngula'a quee tonu, ⁵² ña'a cuayá nu ndyaala cuaá su nguatsi' jyo'o. Li' tyuu tya'a ngu' jyo'o nu ntsu'u cha' jil'i ngu' lo'o ycui' Ndyosi nu ngua sa'ni la, ndyu'ú jyo'o bi' chaca quiya'. ⁵³ Ca tiya' la lo'o cua ndyu'ú ycui' Jesús chaca quiya', li' ndu'u ngu' nu ngua jyo'o bi' ne' cuaá, ndyaa ngu' bi' nde quichj Jerusalén, quichj nu tacati tsa cuentya jil'i ycui' Ndyosi. Lo'o li' tyuu tya'a ñati na'a jil'i ngu' bi', cha' cua ndyu'ú ngu' bi' chaca quiya'.

⁵⁴ Lo'o nu sendaru nu nga'a cua jil'i Jesús bi', lo'o nu capitán jil'i sendaru bi', ngulacua tsa ti' ngu' bi' li'; tlyu tsa cha' ndyutsij ti' ngujui jil'i ngu' bi' lo'o na'a ngu' ñi'ya ngua cha' bi', ñi'ya ngua lo'o ngulacuj chalyuu.

—Chañi tsa cha' Sñi' ycui' Ndyosi laca jyo'o re —nacuj nu ngu' sendaru bi'.

⁵⁵ Laja li', tyijyu' ti xi ndu tyuu tya'a ngu' cuna'a nu ndu'u nde Galilea; tya'a nguta'a ngu' lo'o Jesús, nguxtyucua ngu' bi' jil'i yu. Ndu ti nu ngu' cuna'a bi', na'a ngu' jil'i crusi su nga'a Jesús; ⁵⁶ lo'o María Magdalena, lo'o María xtya'a Jacobo xtya'a José, lo'o jua'a xtya'a

sñi' Zebedeo, na'a ngu' bi' ñi'ya ngua jii' Jesús.

Nguatsi' jyo'o Jesús

⁵⁷ Lo'o cua ngusii la xi ñaa sca nu culiya', sca ngu' quichi Arimatea laca yu nu naa José. Lo'o nu José bi' ngua tsa'a yu jii' Jesús. ⁵⁸ Tya tsa la cua ndyaa yu slo Pilato, ngüijña yu chacuayá' cha' tsa lo'o yu jii' jyo'o Jesús cha' tyatsi'. Li' nda Pilato chacuayá' jii' yu, ngulo Pilato cña jii' ngu' sendaru cha' tya ngu' jyo'o bi' jii' José. ⁵⁹ Li' ngüixii yu José bi' sca tasá lubii hichu' jyo'o bi', ndyaa lo'o yu jii' jyo'o cha' tyatsi'. ⁶⁰ Nguxatsi' yu jii' jyo'o bi' ne' sca tyuquee nu cua ngulu ca ti ngu' sii' cua'a, cha' caca cuaá su tyatsi' ycuí José nquicha'. Ndacu' José bi' to' cuaá lo'o sca quee tonu, ndu'u yu ndyaa yu li'. ⁶¹ Lo'o jua'a nga'a María Magdalena lo'o nu chaca María, nga'a ngu' cacua ti to' cuaá bi'.

Ndu ngu' cua to' cuaá su ndyatsi' jyo'o Jesús

⁶² Ca chaca tsá lo'o cua ndye ngua'ni yala ngu' cña jii' ngu', cha' cua tyalaa ti tsá ta'a nu ntsu'u cha' tyi'i cña' ngu', li' lcaa sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' fariseo bi' ndyu'u ti'i ngu' slo Pilato. ⁶³ Nchcui' ngu' lo'o li':

—Cusu' —nacui' ngu' jii' nu Pilato bi'—, ntsu'u ti' ya jii' cha' nu cua nchcui' nu cuiñi bi' lo'o tya lu'ú yu: “Tyu'u sca sna tsá, li' tyu'ú na' chaca quiya'”, nacui' yu. ⁶⁴ Bi' cha' tso'o la si culo nu'u cña cha' tyi'i ngu' cua to' cuaá bi' sna tsá, cha' ná ta ngu' chacuayá' jii' ngu' nu ngua tsa'a jii' yu, cha' ná tsaa ngu' bi' cuaana ngu' jii' jyo'o bi'. Ná caja ñi'ya nu chcuí' ngu' cha' cua ndyu'ú jyo'o bi' chaca quiya' li'. Cua ngusñi ngu' cha' cuiñi nu nchcui' jyo'o bi' tya tsubi' la; lo'o juani si jlya ti' ñati' cha' ndyu'ú jyo'o bi', tlyu la cha' cuiñi caca si xñi ngu' cha' bi'.

⁶⁵ Li' nguxacui' Pilato cha' jii' ngu' nu laca loo bi':

—Ndu ngu' sendaru cuentya jii' ma —nacui' Pilato—. Yaa clya ma lo'o ngu' sendaru bi', cha' tacu' tso'o ma to' cuaá bi' ñi'ya nu nti' ycuí' cu'ma.

⁶⁶ Li' ndu'u ngu' nu laca loo bi', ndyaa ngu' lo'o sca taju sendaru jii' ngu', ndacu' tachaa ngu' to' cuaá bi' lo'o sca lo ngüiña' tacalya nu ntsu'u sello jii', cha' ná cala' ngu' tsiya' ti quee tonu nu ndyacu' to' cuaá bi'. Li' nguxtyanu ngu' jii' taju sendaru bi' cajua, cha' tyi'i ngu' cua to' cuaá bi'.

28

Ndyu'ú Jesús chaca quiya'

¹ Nu lo'o cua ndye tsá nu ndi'i cña' ngu', cua quixee ti tsá clyo jii' semana, li' ndyaa María Magdalena lo'o nu chaca María bi', cha' nti' ngu' ña'a ngu' su nguatsi' jyo'o Jesús. ² Li' ngulacui' tsa chalyuu, cha' ngua'ya sca xcá jii' ycuí' nu Xu'na na nu ntsu'u nde cua, ngua'ya lo yuu ca to' cuaá bi'. Li' nguxasu jii' quee tonu nu nscua to' cuaá, ndyaa tucua yu chu' quee bi'. ³ Ñi'ya ndubi xee tyi'yu, jua'a ña'a loo xcá bi', lo'o jua'a ngati' tsa ste' yu ñi'ya nu ngati' tlya'. ⁴ Lo'o na'a ngu' sendaru jii' xcá bi', ndyutsii' tsa ngu' li', ña'a cuayá' nu nclyú ngu' lo yuu ñi'ya laca si na cua ngujuii' ngu'. ⁵ Li' nchcui' xcá bi' lo'o nu ngu' cuna'a bi':

—Ná cutsii' ma —nacui' jii' ngu' cuna'a bi'—. Jlo ti' na' cha' nclyana ma jii' Jesús nu ngujuii lo crusi. ⁶ Nga'aa ntsiya yu bi' ca nde cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya', ñi'ya nu nacui' ycuí' yu jii' ma tya tsubi' la. Cuaa ma, caa ma ña'a ma ca su ngustii' jyo'o yu. ⁷ Li' yaa clya ma cacha' ma jii' nu ngu' nu ndyaca tsa'a jii' yu bi', cha' nga'aa ntsiya jyo'o bi' ne' cuaá re, cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya'; cua tsaa ti ycuí' yu nde Galilea nde loo la jii'

cu'ma, ca bi' ña'a ma jil'i yu. Tsa lo cua ti cha' ntsu'u cha' cacha' jil'i ma —nacu' xca jil'i nu ngu' cuna'a bi'.

⁸ Hora ti ndu'u nu ngu' cuna'a bi' to' cuaa bi', ndyaa ngu'. Lo'o jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu', masi ndyutsij ngu' xi. Ngusna ngu' cha' ndyaa ngu' cacha' ngu' jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús. ⁹ Li' ndyacia tya'a ycu' Jesús lo'o ngu' cuna'a bi', nchcui' yu lo'o ngu'. Hora ti ndyatu sti' nu ngu' cuna'a bi' slo Jesús, ngusñi ngu' quiya' yu, ngua'ni tlyu ngu' jil'i yu li'.

¹⁰ —Ná cutsij ma —nacu' Jesús jil'i ngu' bi' li'—. Yaa clya ma cacha' ma jil'i ngu' tya'a na' cha' ntsu'u cha' tsa'a na' nde Galilea; ca bi' tyacua tya'a ngu' lo'o na', ñacu' ma jil'i ngu'.

Cha' nu nchcui' sendaru lo'o ngu'

¹¹ Laja lo'o ndyaa nu ngu' cuna'a bi', ndyaa ngu' sendaru nu ndil'i cua' to' cuaa bi'; lo'o ti ndyaa ngu' nde quich'i, ndacha' ngu' jil'i sti jo'ó nu laca loo lcaa cha' ñi'ya nu ngua ca to' cuaa bi'. ¹² Hora ti ndyu'u til'i lcaa sti jo'ó nu laca loo lo'o lcaa ngu' cusu' jil'i ngu' judío, cha' ca stu'ba cha' jil'i ngu' lo'o tya'a ngu', ñi'ya ña'a cha' nu ta ngu' lo'o lcaa ñati. Li' nda ngu' nu laca loo bi' quiña'a xi cñi jil'i ngu' sendaru bi', cha' tacu' ngu' jil'i cha' ñi'ya nu ngua.

¹³ —Ndi'ya ñacu' ma jil'i ñati: “Talya laja lo'o laja' ti ya, li' ndyalaa nu ngu' nu ngua tsa'a jil'i jyo'o Jesús bi', nguaana ngu' bi' jil'i jyo'o bi'”. Jua'a cha' ta ma lo'o ñati —nacu' ngu' nu laca loo bi' jil'i ngu' sendaru—. ¹⁴ Lo'o li' si cuna ycu' gobernador nu laca loo ji'na cha' re, li' chcui' ya lo'o yu cha' ná xcube' yu jil'i ma.

Jua'a cui' nda ngu' nu laca loo bi' lo'o ngu' sendaru. ¹⁵ Li' ngusñi ngu' sendaru bi' cñi bi'; ndu'u ngu' ndyaa ngu' nchcui' ngu' lo'o ñati ñi'ya nu ntsu'u cña jil'i ngu' cha'

chcui' ngu'. Bi' cha' hasta juani ña'a ti jlya ti' ngu' judío cha' jua'a ngua jil'i jyo'o Jesús.

Nda Jesús sca cña jil'i ngu' nu cua ngusubi yu jil'i tya tsubi' la

¹⁶ Lo'o li' ndu'u nu tii chaca tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús, ndyaa ngu' ca loyuu su cuentya Galilea; ndyu'u til'i ngu' lo xlya ca'ya ca su nacuj Jesús cha' tyacua tya'a ngu' lo'o li'. ¹⁷ Lo'o na'a ngu' jil'i Jesús cha' yaa yu nde slo ngu', li' ngua'ni tlyu ngu' jil'i yu, masi ntsu'u xi tya'a ngu' nu bilya jlya tso'o ti' ngu' jil'i. ¹⁸ Li' ñaa Jesús cacua la, nchcui' lo'o ngu'.

—Cua nda ycu' Ndyosi Sti na' lcaa chacuayá' na cha' laca na' loo jil'i lcaa na, masi lcaa na nu ntsu'u ca slo ycu' Ni nde cua, masi lcaa na nu ntsu'u nde chalyuu —nacu' Jesús jil'i ngu'—. ¹⁹ Yaa ma lcaa quich'i nde chalyuu cha' ca tsa'a lcaa ñati cha' jna'. Li' tyucuatya ma jil'i ngu' chacuayá' jil'i ycu' Ndyosi Sti na', jua'a chacuayá' jna' nu laca Sñi' ycu' Ndyosi, jua'a chacuayá' jil'i Xtyi'i ycu' Ndyosi. ²⁰ Culu'u ma jil'i ngu' bi', cha' taquiya' ngu' lcaa cña nu cua ngulu'u na' jil'i ma. Lo'o jua'a tyi'u ti' ma cha' nu nchcui' na' lo'o ma, cha' tyi'i na' lo'o ma lcaa tsa' hasta ña'a cuayá' tye chalyuu.

Tsa lo cua ti cha' nacuj Jesús.

Quityi nu nguscua San Marcos ñi'ya ngua cha' ji'i Jesús

*Nda Juan cuii lo'o ngu' ne' quixi'
su ná ndi'i ñati*

¹ Nde nscua cha' nu ntsu'u suu cha' tso'o ji'i Jesucristo, nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi. ² Cua sa'ni nguscua jyo'o Isaías nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi ñi'ya nu caca xana cha' re. Ndi'ya nscua cha' bi':

Culo na' cña ji'i sca ñati nu caca xca 'na, nacui ycu'i Ndyosi ji'i Cristo,

cha' tsaa yu nde loo nu'u.

Bi' laca nu saala tyucuii su tsaa nu'u, nacui Ni.

³ Cuii xi'ya yu ne' quixi'. Ndi'ya ñacu'i yu: "Xaala clya ma sca tyucuii su caa ycu'i nu Xu'na na; xquiñi tso'o ma tyucuii su tyeje tacui ycu'i".

⁴ Ñi'ya nu nguscua Isaías cha' bi', jua'a ndyu'u tucua Juan ne' quixi' su ná ndi'i ñati. Lo'o li' nchcui' yu lo'o ngu' cha' caca tyuju'u ti' ngu' ji'i laca cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu', cha' culochu' ngu' ji'i cha' cuxi bi', cha' jua'a cua'ni clyu ti' ycu'i Ndyosi ji'i ngu' bi'. Li' tyucuatya Juan ji'i ngu' bi'. ⁵ Ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati slo Juan; ñaa ngu' quichi sube ti nu ndi'i loyuu su cuentya Judea slo yu, lo'o jua'a ñaa ngu' Jerusalén nu quichi tonu bi' slo yu. Nu ñati nu ngua tyuju'u tsa ti' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu' ni, ngüijña ngu' ji'i ycu'i Ndyosi cha' cuityi Ni cha' cuxi bi', lo'o li' ntyucuatya Juan ji'i ngu' bi' lo hitya sta'a Jordán.

⁶ Lo'o nu Juan bi' ni, lacu' yu sca late' quicha' camello, lo'o ndyaaca' juata sii' yu. Ndacu yu tscu' lo'o cuiña'a cuityu. ⁷ Ndi'ya laca cha' nu nchcui' yu lo'o ñati bi':

—Ntsu'u sca ñati nu cua caa ti; cua nda Ni 'na liyaa yala la, pana ñati bi' laca loo la —nacui Juan ji'i ngu'—. Lo'o na', cua'ni tlyu na' ji'i ñati bi'; tso'o tsa caca tyiquee na' masi caña nu ntsu'u quiya' ñati bi' sat'i na' juata ti. ⁸ Lo'o hitya ti ntyucuatya na' ji'i ma, pana ná tyucuatya yu bi' ji'i ngu' lo'o hitya ti, masi cua'ni yu cha' tyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' cha' caca lubii ngu' tsiya' ti, nu lo'o tyucuatya yu ji'i ngu'.

Ntyucuatya Juan ji'i Jesús

⁹ Lo'o li' ca tiya' la xi ngutu'u Jesús quichi Nazaret nde loyuu su cuentya Galilea bi', ndyaa yu su ndi'i Juan ca to' sta'a Jordán. Li' ntyucuatya Juan ji'i ycu'i Jesús lo hitya sta'a. ¹⁰ Lo'o cua tyu'u ti Jesús lo hitya, li' na'a cha' cua ndyaala tyucuii nde cua. Li' ngua'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi su ndu Jesús; ñi'ya ndyacu'i sca tyupe', jua'a ngua'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo Jesús li'. ¹¹ Lo'o li' nguañi nchcui' ycu'i Ndyosi ca su ntucua Ni nde cua. Ndi'ya nacui Ni:

—Nu sca ca Sñi' na' laca nu'u, lo'o jua'a ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jinu'u —nacui ycu'i Ni ji'i Jesús—. Tyaca'a tsa nu'u 'na —nacui Ni.

Nti' nu xña'a tyijiloo ji'i Jesús

¹² Lo'o li' hora ti ndyaa lo'o Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'i Jesús nde ne' quixi' su ná ndi'i ñati. ¹³ Ndyaa Jesús li', tu'ba tsá ndyanu yu ycu'i ti yu ne' quixi', lo'o jua'a ndi'i na'ni tyaala ne' quixi' bi'. Li' ndyalaa Satanás slo yu, ngua ti' tyijiloo ji'i Jesús si cua'ni ca yu cña cuxi. Lo'o cua ndye cha' bi', li' ndyalaa xca ji'i ycu'i Ndyosi slo Jesús cha' xtyucua ngu' ji'i yu, cha' ta ngu' xi juersa ji'i yu.

Nguxana Jesús ndyu'ni cña ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu ca nde Galilea

¹⁴ Lo'o ca tiya' la ngusu'ba ngu' ji'i Juan ne' chcu'a. Li' nguxtyuu Jesús nde loyuu su cuentya Galilea,

nclyu'u yu jil'i ngu' ñi'ya laca cha' tso'o jil'i ycuil' Ndyosi.

¹⁵ —Cua ndyalaa hora cha' caca ycuil' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ñati —nacui Jesús—. Ca tyuju'u ti' ma jil'i laca cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ma; culochu' ma jil'i cha' cuxi bi', cha' li' taca xñi ma cha' tso'o nu jil'i ycuil' Ndyosi nu cua'ni lyaá jil'i ma.

Ngusi'ya Jesús jil'i jacua tya'a ñati nu ndya'a cuta cualya

¹⁶ Lo'o ngua sca tsá nu ndya'a Jesús to' tayu' Galilea, li' na'a yu jil'i Simón, lo'o Andrés tya'a ngula Simón; ndya'a ngu' cuta cualya lo'o taraya, cha' bi' laca cña nu ndu'ni ngu' bi' laca tsá. ¹⁷ Nhcui' Jesús lo'o ngu' bi' li':

—Tsa ma lo'o na' —nacui Jesús jil'i ngu'—. Xa' cña culu'u na' jil'i ma juani, cha' clyana ma jil'i ñati chalyuu nu nguna' chalyuu jil'i xqui'ya cha' cuxi, cha' caca ngu' bi' ñati jna' —nacui.

¹⁸ Ndyuna ngu', lo'o hora ti nguxtyanu ngu' taraya jil'i ngu', ndu'u ngu' ndya'a ngu' lo'o Jesús li'.

¹⁹ Lo'o cua ndyaa la xi Jesús, li' na'a yu jil'i tyucuaa sñi' Zebedeo nu naa Jacobo lo'o Juan. Nga'a ngu' ne' yaca ni'i sube ti, ndyu'ni cho'o ngu' taraya jil'i ngu'. ²⁰ Li' ngusi'ya Jesús jil'i ngu' cha' tsa ngu' lo'o yu. Hora ti nguxtyanu ngu' jil'i Zebedeo sti ngu', ndyanu nu cusu' bi' lo'o msu jil'i ne' yaca ni'i sube ti. Ndu'u ngu' ndyaa tyucuaa sñi' nu cusu' bi' lo'o Jesús.

Ngusñi cui'i cuxi jil'i sca nu qui'yu

²¹ Lo'o li' ndyalaa ca ta'a ngu' ca quich'i Capernaum. Tsá ta'a lo'o ndi'i cña' ngu', li' ndyaa Jesús ne' laa jil'i ngu' cha' culu'u yu jil'i ngu'.

²² Lo'o ndyuna ngu', li' ndube tsa ti' ngu' ñi'ya cha' nclyu'u Jesús jil'i ngu'. Ngua ti' ngu' cha' tlyu tsa chacuayá' ntsu'u jil'i yu lo'o nhcui' yu lo'o ngu', si'i ñi'ya nclyu'u mstru nu nclyu'u cha' jo'ó ne' laa. ²³ La

cui' ne' laa bi' nga'a sca nu qui'yu nu ntsu'u cui'i cuxi jil'i. Ngusi'ya tsa yu jil'i Jesús li':

²⁴ —¿Ñi'ya cha' nti' nu'u chcuil' lo'o na', Jesús Nazaret? —nacui nu quicha bi'—. ¿Ha cua nti' nu'u cua'ni tye nu'u cha' jna'? —nacui—. Pana nslo na' jinu'u. Ycuil' nu lubii laca nu'u, lo'o cua nda ycuil' Ndyosi jinu'u lijya ca nde.

²⁵ Li' ngua'a Jesús jil'i cui'i cuxi nu ntsu'u jil'i nu quicha, ngulo jil'i cui'i cuxi bi' cha' tyaa tsiya' ti.

—Nga'aa chcuil' nu'u —nacui Jesús jil'i—. Nga'aa cua'ni xña'a cui'i lo'o nu'u.

²⁶ Li' nguxalú cui'i cuxi bi' jil'i nu quicha. Cui'i ngusi'ya yu lo'o ngutu'u cui'i bi' ndyaa li'. ²⁷ Ndyutsij tsa laca ngu' li'. Nhcui' ngu' lo'o tya'a ngu' ndi'ya:

—¿Ñi'ya laca cha' re? —nacui ngu'—. ¿Ha xa' cha' nclyu'u nu jua jil'i ñati? —nacui ngu'—. Nchca jil'i yu jua culo yu cña, masi jil'i cui'i cuxi nclyo yu cña; hora ti nduna bi' cña nu ngulo yu jil'i, ndu'u nu cui'i bi', ndyaa li'.

²⁸ Yala ti nguañi cha' jil'i Jesús laca quich'i nde loyuu su cuentya Galilea li'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i xtya'a laa Simón Pedro

²⁹ Lo'o li' ngutu'u Jesús ne' laa bi' lo'o Jacobo lo'o Juan, ndyaa ngu' ca to' tyi Simón lo'o Andrés. ³⁰ Li' ndacha' ngu' jil'i Jesús cha' quicha tsa xtya'a laa Simón; tlyu tsa tyique' ntsu'u jil'i ma', ntsiya ti ma' lo qui'ña. ³¹ Li' ndyaa Jesús slo nu quicha bi', ngusñi yu ya' ma' cha' xtyucua yu jil'i ma' tyatu ma'. Hora ti ndyu'u tyique' jil'i ma' bi'. Lo'o ti nguxana ma' ngua'ni cho'o xi scuaa cacu ngu' li'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i quiña'a tya'a ngu' quicha

³² Cua ngusij tsa li'. Lo'o ndyaa cuichaa, li' yaá lo'o ngu' jil'i laca ngu' quicha slo Jesús, masi nu

ngusñi cui'i cuxi ji'i, masi nu ntsu'u xa' lo quicha ji'i. ³³ Ña'a tsaca quichi' cua ndyu'u ti'i ngu' ca to' ni'i ji'i Simón. ³⁴ Ngua'ni Jesús jo'o ji'i ngu' li', masi quiña'a lo quicha ntsu'u ji'i ngu'; masi ngu' nu ngusñi cui'i cuxi ji'i, ndyaca tso'o ngu' lo'o ngulo Jesús ji'i cui'i bi'. Pana ná nda Jesús chacuayá' chcu' cui'i cuxi bi', cha' cua ndyuloo cui'i bi' ji'i ycu' Jesús.

Nda Jesús cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngu' ca nde Galilea

³⁵ Lo'o bilya quixee chaca tsá, li' ndyatú Jesús; ndu'u yu, ndyaa yu xi nde ne' quixi' su ti' ti' ndu chalyuu, cha' chcu' yu lo'o ycu' Ndyosi cajuá. ³⁶ Pana Simón lo'o xa' tya'a ndya'a yu ni, ndyaa ngu' ndyaana ngu' ji'i yu. ³⁷ Nu lo'o nquiye Jesús ji'i ngu', li' nacui' ngu' ji'i Jesús:

—Nclyana tsa ngu' jinu'u —nacui' ngu' ji'i Jesús.

³⁸ —Masi nclyana ngu' 'na ca nde, pana tya tsaa la na nde xa' quichi' —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Lo'o ji'i ngu' xa' quichi' ntsu'u cha' culu'u na' cha' tso'o nu cuentya jna' —nacui'—. Bi' cña ntsu'u 'na cha' cua'ni na' nde chalyuu.

³⁹ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' lo'o yu li'. Lcaa quichi' su ndya'a Jesús nde Galilea bi' ndyaa yu ne' laa ji'i ngu', cha' culu'u yu ji'i ngu' bi'. Lo'o jua'a ngulo yu cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ngu', cha' tyaca tso'o ngu' quicha nu ntsu'u cui'i ji'i.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca nu quicha ndyatsu' cuaña'

⁴⁰ Ngua sca tsá ndyalaa sca ngu' quicha slo Jesús, sca ngu' nu ndyatsu' cuaña' xqui'ya quicha nu ngusñi ji'i. Li' ndyatú sti' yu quicha bi' slo Jesús, nchcu' lo'o:

—Si nti' nu'u cha' tyaca na', jlo ti' na' cha' taca jinu'u cua'ni cha' tyaca na' —nacui' nu quicha ji'i Jesús.

⁴¹ Ngua tya'na ti' Jesús ji'i nu quicha bi' li', ndyala' yu cuaña' yu quicha bi' su ngutsu'.

—Tyaja'a na', cua'ni na' jo'o jinu'u —nacui' Jesús ji'i yu quicha bi'—. Tyanu lubii cuaña' nu'u juani.

⁴² Hora ti ndyaca tso'o su ngutsu' cuaña'; ngua lubii cuaña', cha' cua ndye quicha bi' ji'i tsiya' ti li'. ⁴³ Nu lo'o ngusalya' Jesús lo'o, li' lye nchcu' yu lo'o nu ngua quicha bi' ndi'ya:

⁴⁴ —Ni sca ñati' ná cacha' nu'u ji'i tilaca laca nu ngua'ni jo'o jinu'u —nacui' Jesús ji'i nu ngua quicha bi'—. Yaa clya nu'u slo sti' jo'ó cha' ta nu'u msta' ji'i ycu' Ndyosi nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o nu'u. Ta nu'u msta, tsa lo msta nu nacui' jyo'o Moisés sa'ni cha' ta na ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngua lubii cuaña' na. Jua'a caca cuayá' ti' lcaa ñati' cha' cua ndyaca tso'o nu'u, nu lo'o ña'a ngu' lo'o xñi sti' jo'ó msta nu ta nu'u.

⁴⁵ Pana ná ndyuna tso'o nu ngua quicha bi'. Ndu'u ndyaa, nchcu' lo'o lcaa ñati' ñi'ya' ngua cha' ngua tso'o, bi' cha' nga'aa ngua ji'i Jesús tyu'u ta'a lquichi'; ndyanu yu ne' quixi' ti su ná ndi'i ñati'. Li' ndya'a tsa ngu' slo yu, masi ngu' xa' quichi' tyijyu' la ngutu'u ngu' ndyaa ngu' slo yu.

2

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca ñati' nu nchcu' tyucuí tyucuí ña'a yu

¹ Ca tiya' la xi nguxtyuu Jesús ndyaa ca quichi' Capernaum bi'. Hora ti nguañi cha' tyucuí ña'a quichi' cha' cua ndyalaa yu. ² Li' quiña'a tsa ñati' ndyu'u ti'i ngu' slo yu; ná ndyu'u scua nde ni'i su tyi'i ngu', lo'o la cui' ti cha' to' ni'i nde liya' tachaa tsa ndi'i ngu'. Lo'o li' nclyu'u Jesús cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi ji'i ngu'. ³ Li' ndyalaa jacua tya'a ñati, ndi'ya ngu' ji'i sca nu quicha nu nchcu' tyucuí tyucuí

ña'a. ⁴ Ná ngua jil'i ngu' tyalaa ngu' ca slo Jesús lo'o nu quicha bi', cha' tachaa tsa ndu ñati; bi' cha' ndyacu' ngu' hi que ni'i lo'o nu quicha bi'. Jlyacua que ni'i bi'. Lo'o li' ngusaala ngu' que ni'i su ndi'i Jesús cha' tyati catya su ntsiya nu quicha. Li' nda'ya ngu' jil'i catya ca su nga'a Jesús. ⁵ Lo'o na'a Jesús cha' jlyaa tsa ti' ngu' jil'i yu, li' nchcui' yu lo'o nu quicha bi':

—Cua ngua'ni clyu ti na' jinu'u jil'i qui'ya nu ntsu'u jinu'u, sñi' —nacui' Jesús jil'i.

⁶ Lo'o li' ndube tsa ti' mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa nu nga'a ne' ni'i bi'. ⁷ “¿Ni cha' nchcui' yu re jua'a?” ngulacua ti' ngu'. “Sca ti ycu' Ndyosi caca cua'ni clyu ti' jil'i ñati nu ntsu'u qui'ya jil'i. Sca qui'ya tlyu laca lo'o nchcui' nu qui'yu re cha' cuityi yu qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati chalyuu, cha' ná nchca jil'i ni sca ñati chalyuu cuityi qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati.” ⁸ Pana nda Jesús cuentya ñi'ya laca cha' nu ncliyacua ti' ngu'. Nchcui' yu lo'o mstru bi' li':

—¿Ni cha' cuxi tsa ncliyacua ti' ma' ndi'i ma'? —nacui' Jesús jil'i mstru bi'. ⁹ Ná ndiya ti' ma' cha' cua nacui' na' jil'i nu quicha re: “Cua ngua'ni clyu ti' na' jinu'u jil'i qui'ya nu ntsu'u hi”. ¿Ha tso'o la si chcui' na' lo'o nu quicha lacua: “Tyatu nu'u, xatu'ba nu'u catya jinu'u cha' tyaa lo'o jil'i to' tyi”? —nacui' Jesús—. ¹⁰ Tso'o lacua. Nti' na' cha' caca cuayá' ti' ma' cha' ntsu'u chacuayá' jna' cua'ni clyu ti' na' jil'i ñati chalyuu nu ntsu'u qui'ya jil'i; ntsu'u chacuayá' jna', xqui'ya cha' cua nda Ni 'na lijya lo yuu chalyuu cha' caca na' ñati. Caca cuayá' ti' ma' lo'o ña'a ma' cha' tyaca tso'o nu quicha re juani —nacui' Jesús.

Li' xa' nchcui' yu lo'o nu quicha bi':

¹¹ —Culo na' cña jinu'u juani —nacui' Jesús jil'i—. Tyatu nu'u, xatu'ba nu'u catya jinu'u, cha' tsaa lo'o nu'u jil'i ca to' tyi.

¹² Hora ti ndyatu nu quicha bi', ngusñi catya jil'i, ngutu'u ndyaa li'; na'a lcaa ngu' nu lo'o ndu'u nu ngua quicha bi' ndyaa lo'o catya jil'i. Ndube tsa ti' ngu', li' ngua'ni tlyu ngu' jil'i ycu' Ndyosi xqui'ya cha' bi':

—Ni sca ya bilya ña'a ya sca cha' tlyu ñi'ya nu ngua'ni nu'u juani —nacui' ngu' jil'i ycu' Ndyosi li'.

Ngusi'ya Jesús jil'i Leví

¹³ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa yu ca to' tayu' bi' chaca quiya'. Li' ndyu'u ti'i quiña'a ñati ca slo yu, cha' chaca quiya' nclyu'u yu jil'i ngu'. ¹⁴ Laja lo'o ndya'a ti Jesús, li' nteje tacui yu to' ni'i su ntucua Leví sñi' Alfeo nu nxñi cñi cña loo ngu' cuentya jil'i ngu' xa' tsu' nu laca loo.

—Tsa nu'u lo'o na' —nacui' Jesús jil'i nu Leví bi'.

Lo'o li' hora ti ndyatu Leví nguxana yu ndya'a yu lo'o Jesús.

¹⁵ Ca tiya' la ndyacu Jesús to' tyi Leví. Stu'ba ndyacu yu lo'o tyuu tya'a ngu' cuxi, jua'a lo'o tyuu tya'a ngu' tya'a ndyu'ni cña lo'o Leví, nu quiña'a tsa cñi cña loo nxñi jil'i ñati cuentya jil'i ngu' xa' tsu' bi'; quiña'a tsa ngu' bi' nti' ngu' cuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús. Nga'a Jesús ni'i bi' lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i. ¹⁶ Li' nteje tacui xi ngu' fariseo lo'o mstru cha' jo'ó nu tya'a ndya'a ngu'. Tacati tsa ycu' ngu', nti' ngu', pana lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' jil'i xa' ñati. Na'a ngu' bi' ti lo'o ndyacu Jesús ne' ni'i bi'. Hora ti nchcui' ngu' bi' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús:

—¿Ni cha' laca cha' ndyacu nu xu'na ma' lo'o ngu' cuxi jua, lo'o nu msu jil'i ngu' xa' tsu' nu quiña'a tsa cñi cña loo ngu' nxñi ngu' jua?

¹⁷ Lo'o ndyuna Jesús cha' nu nchcui' nu ngu' tlyu bi', li' nacui' yu:

—Ná ntsu'u cha' caca jo'o jil'i ñati nu tso'o ti ti' —nacui' Jesús jil'i ngu'—, caca jo'o jil'i ngu' quicha —nacui'—. Lo'o na' ni, ná lijya na'

cha' culu'u na' cha' tso'o jil'i ycuil' Ndyosi jil'i ñati nu ncliyacua ti' cha' tso'o tsa ycuil' ca ngu'; na cua li-yya na' ca nde cha' culu'u na' cha' tso'o bi' jil'i ñati nu jlo ti' cha' ntsu'u qui'ya jil'i ngu' —nacu' Jesús.

Ndacha' ngu' judío jil'i Jesús si ná cua'ni tacati yu jil'i tsá nu ná ndacu ngu'

¹⁸ Ngua sca tsá tacati jil'i ngu' nu ngua tsa'a jil'i Juan lo'o jil'i nu ngu' fariseo, nu tacati tsa ndu'ni ngu', nti' ngu'. Ná ndacu ngu' tyaja tsá tacati bi'. Lo'o li' ndya'a xi ñati slo Jesús, nchcui' ngu' lo'o yu:

—Ná ndacu ngu' nu ngua tsa'a jil'i Juan tsá juani. La cui' ti jua'a ngu' fariseo ni, ná ndacu ngu' juani —nacu' ngu'—. Pana nu ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u ni, ndacu ngu' juani. ¿Ni cha' ná stu'ba ndyu'ni ngu' cuentya jinu'u lo'o cha' nu ndyu'ni ngu' bi'? —nacu' ngu' jil'i Jesús.

¹⁹ Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu' bi':

—Lo'o caja clyo'o ngu', lo'o ngu' nu ndya'a lo'o cutsii ndacu ngu'; ná ndil'i ngu' ntyute' ti ngu' tsá bi' lo'o ndil'i ngu' lo'o cutsii —nacu' Jesús jil'i ngu' li'—. Chaa ti' ngu' lo'o ndil'i ngu' lo'o. ²⁰ Pana nu lo'o tyalaa tsá nu lo'o tyaa lo'o ngu' jil'i cutsii, li' ná cacu ngu' tya'a tso'o cutsii, cha' caca xñi'i ti' ngu' li'. La cui' jua'a chaa ti' tya'a tso'o na' juani, pana caca xñi'i ti' ngu' nde loo la.

²¹ 'Chaca cha' ni, sca ngu' nu nchca jil'i jyacua late', nu lo'o cua'ni cho'o ste' cusu, ná talya sa yu'be late' cucui lo sca late' cusu, cha' tyatsii' late' cucui; hora ti tyati' jyacuá su ngalya bi' li'. ²² La cui' ti cha', ná su'ba ngu' jil'i lcui nu chca ndyu'u ti ne' tyaca' cusu'. Si su'ba ngu' jil'i ne' tyaca' cusu', yala ti catsu se'i tyaca' bi'; ndye ngula'a tyaca' li', tye lcui tyalú li'. Ne' tyaca' cucui tyu'u lcui nu lo'o chca ndyu'u ti.

Ngusuu ngu' si'yu trigo tsá ta'a

²³ Ngua sca tsá ta'a lo'o ndil'i cña' ngu' judío, li' ndyaa Jesús su nscua xtya trigo jil'i ngu', ndyaa yu lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i yu. Li' ngusuu nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' xi si'yu trigo cha' cacu ngu' laja lo'o ndyaa ti ngu'. ²⁴ Lo'o li' na'a ngu' fariseo ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi'. Li' nchcui' ngu' fariseo bi' lo'o Jesús:

—Tsá ta'a, tsá ndil'i cña' na laca juani —nacu' ngu' fariseo jil'i Jesús—. Tsá tacati laca. ¿Ni cha' laca ndyu'ni ngu' bi' cña nu ná ntsu'u chacuayá' cua'ni na tsá juani? —nacu' ngu'.

²⁵ Nguxacu' Jesús cha' jil'i ngu' li':

—¿Ha bilya ña'a ma lo quityi jil'i ycuil' Ndyosi nu nscua ñi'ya nu ngua'ni jyo'o David? Ngua sca tsá ntyute' tsa ycuil' yu, lo'o jua'a ntyute' tsa tya'a ndya'a yu —nacu' Jesús jil'i ngu'—. ²⁶ Ngua jyo'o Abiatar loo jil'i lcaa sti jo'ó tyempo bi', lo'o li' ndyati' jyo'o David bi' ne' ni'i su cuentya jil'i ycuil' Ndyosi cajua, ngusñi yu xlyá nu laca msta jil'i ycuil' Ndyosi, nu ntucua tacati lo mesa; ndyacu ngu' xlyá bi', masi sca ti sti jo'ó ntsu'u chacuayá' cacu jil'i nquicha' —nacu' Jesús jil'i ngu' fariseo bi'.

²⁷ 'Ná nti' ycuil' Ndyosi xcube' jil'na lo'o nchcui' Ni cha' caca sca tsá nu tyi'i cña' na; tso'o la tyi'i na si caja sca tsá nu tyi'i cña' na, ngua ti' Ni. ²⁸ Lo'o jua'a ntsu'u chacuayá' jna' cha' laca na' loo, masi tsá nu ndil'i cña' ngu', cha' cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati.

3

Sca yu quicha nu nchcu'ya' yu

¹ Ngua chaca quiya' ndyaa ngu' ne' laa ca bi' tsá nu ndil'i cña' ngu', lo'o nga'a sca nu quicha nu nchcu' sca tsu' ya'. ² Ña'a tsa xi ngu' tacati, nu ngu' fariseo bi', ña'a tsa ngu' jil'i Jesús si cua'ni yu jo'o jil'i nu quicha bi', cha' tsá ta'a nu ndil'i cña'

ngu' judío ngua. Nti' ngu' tlyu bi' quijeloo qui'ya cha' sta ngu' hichu' Jesús. ³ Lo'o li' nchcui' yu lo'o nu quicha bi':

—Caa nu'u, tyu cla'be ne' laa re —nacui Jesús ji'.

⁴ Li' nchcuane Jesús ji' lcaa ngu' bi':

—¿Ha ntsu'u chacuayá' ji'na cua'ni na sca cha' tso'o tsá nu ndi' cña' ngu'? —nacui yu ji' ngu' tlyu bi'—. ¿Ha tso'o la si cua'ni na sca cha' cuxi tsá bi'? —nacui—. ¿Ha ná tso'o cua'ni na jo'o ji' ngu' li', nti' ma? ¿Ha tso'o la si ta na chacuayá' cajaa ngu' quicha tsá bi' lacua? —nacui Jesús.

Nga'aa ngujui la ñi'ya chcu' nu ngu' tlyu bi' lo'o Jesús li'. ⁵ Ñasi' xi Jesús ña'a yu ji' ngu' bi', jua'a xñi' xi ti' yu cha' ná ntaja'a ngu' cui'ya ngu' cuentya ji' cha' nu nclyu'u yu ji' ngu'. Li' nchcui' yu lo'o nu quicha bi':

—Xquiñi nu'u ya' —nacui Jesús ji'.

Nguxquiñi yu ya' yu li', lo'o hora ti ngua tso'o ya' yu. ⁶ Lo'o ndu'u nu ngu' fariseo ne' laa bi', li' ndyaa ngu' cha' chcu' ngu' lo'o taju ngu' nu cuentya ji' rey Herodes; chcu' ngu' ñi'ya cua'ni ngu' cha' caca cuju' ngu' ji' Jesús.

Ndyu'u ti' quiña'a tsa ñati to' tayu'

⁷ Lo'o li' ndyaa Jesús to' tayu' lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'. Quiña'a tsa ngu' Galilea ndyaa ngu' ndyaa lca'a ngu' ji' cha' cuna ngu' cha' nu nclyu'u yu. ⁸ Cua ndañi ñi'ya laca cha' tonu nu ndyu'ni Jesús hasta ca quich' tyijyu', bi' cha' lo'o ngu' tyijyu' ndyalaa ngu' cha' ña'a ngu' ji' yu; ndyalaa ngu' Judea, lo'o ngu' Jerusalén, lo'o ngu' Idumea, lo'o ngu' chaca tsu' sta'a Jordán, lo'o ngu' Sidón, lo'o ngu' Tiro. ⁹ Na'a Jesús cha' quiña'a tsa ñati ndya'a slo, li' nchcui' yu lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji' yu cha'

culana ngu' sca yaca ni' sube, cha' ná satá ngu' ji' yu, cha' quiña'a tsa ngu' ndi'. ¹⁰ Jlo ti' ngu' cha' cua ngu'a'ni yu jo'o ji' quiña'a tsa ngu' quicha, bi' cha' tachaa tsa ndi' ngu' quicha slo; cua nti' tsa ngu' cala' ngu' ji' ycu' Jesús. ¹¹ Nu ngu' quicha nu ntsu'u cui' cuxi ji' ngu' ni, nu lo'o na'a ngu' quicha bi' ji' Jesús, li' ndyatu' sti' ngu' nde loo su ndu yu. Cui' nxi'ya ngu' xqui'ya cui' cuxi, cha' nslo cui' bi' ji' Jesús:

—Nu'u laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi —ndu'ni ngu' quicha bi'.

¹² Hora ti ngulo Jesús cña ji' cui' cuxi cha' ná cacha' ngu' ji' xa' ñati tilaca laca ycu' yu.

Ngusubi Jesús ji' tii tyucuaa tya'a ñati nu ca tsa'a ji'

¹³ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa ndyacu' yu sii' ca'ya, ngusi'ya yu ji' tyu'u tya'a ñati cha' caa ngu' ca su ndu. Ndyaa ngu' bi' slo yu li'. Lo'o li' laja ngu' bi' ngusubi Jesús ji' ñati nu cua'ni cña ji'; ¹⁴ ngusubi yu ji' tii tyucuaa tya'a ñati bi', cha' ca tsa'a ngu' ji' yu. Bi' ngu' nu ta Ni ji' cha' tsaa ngu' slo ñati xa' quich', cha' culu'u ngu' cha' tso'o ji' ycu' Ni ji' lcaa ñati. ¹⁵ Nda Jesús chacuayá' ji' nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi', cha' cua'ni ngu' jo'o ji' ngu' quicha, lo'o jua'a culo ngu' ji' cui' cuxi nu ntsu'u ji' ngu'.

¹⁶ Nde nscua xtañi ca ta'a tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngusubi Jesús ji': Simón nu ngusta Jesús chaca xtañi Pedro ji' yu, bi' laca tsaca; ¹⁷ lo'o li' ngusubi yu ji' tyucuaa sñi' Zebedeo, nu Jacobo lo'o Juan, nu nchcui' Jesús cha' sñi' tyi'yu laca ngu', (jua'a ndyu'u cha' Boanerges cha'cña ji' ngu' bi'); ¹⁸ lo'o jua'a ngusubi yu ji' Andrés, lo'o ji' Felipe, lo'o ji' Bartolomé, lo'o ji' Mateo, lo'o ji' Tomás, lo'o ji' xa' Jacobo sñi' Alfeo, lo'o ji' Tadeo, lo'o ji' xa' Cananista; ¹⁹ ngusubi yu ji'

Judas Iscariote nu tiya' la tya ji'ly yu ya' ngu' xña'a xqui'ya cñi.

Nsta ngu' qui'ya ji'ly Jesús

Ca tiya' la ndyalaa Jesús to' tyi lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'ly yu. ²⁰ Xa' ndyu'u ti'ly ñati ca slo Jesús li'. Cha' quiña'a tsa ñati ndi'ly, ná ngu-jui tyempo cha' cacu yu lo'o tya'a ndya'a yu. ²¹ Lo'o ndyuna tya'a Jesús cha' bi', ngulacua tsa ti' ngu' li'. Hora ti ndu'u ngu' li'ya ngu' slo Jesús, xqui'ya cha' ntsu'u ñati nu nacu' cha' cua ngua loco yu.

²² Lo'o li' li'ya mstru nu nclyu'u cha' jo'lo ne' laa tonu ca Jerusalén. Nhcui' mstru bi' lo'o ngu':

—Ngusñi Beelzebú xu'na lcaa lo cui'ly cuxi ji'ly Jesús cua —nacui' mstru bi'—, bi' cha' lo'o chacuayá' ji'ly nu xña'a bi' nchca ji'ly yu culo ji'ly cui'ly cuxi nu ngusñi ji'ly ñati.

²³ Lo'o li' ngusi'ya Jesús ji'ly mstru bi', cha' caa ngu' slo; nda yu sca cui'ly lo'o ngu' li':

—¿Ha culo Satanás ji'ly ñati nu ji'ly ycu' ca? —nacui' Jesús ji'ly ngu' bi'—. ²⁴ Tyee cha' ji'ly sca quichi' jua'a ti si xcu' na xu'u tya'a sca latya ngu' tisiya lo'o chaca latya ngu' tisiya. ²⁵ La cui' jua'a lo'o ngu' tya'a ndi'ly sca ni'ly ti; si xcu' na xu'u tya'a ngu', tya'be tya'a ngu' tyaa ngu' li'. ²⁶ Bi' cha' ná talo Satanás si xu'u tya'a ycu' Satanás lo'o msu ji'ly ycu' ca; tye cha' ji'ly nu xña'a yala ti li'.

²⁷ 'Sca ñati nguula ni, ná caja ñi'ya nu tyati' ngu' to' tyi yu cha' cuaana ngu' yu'ba ji'ly yu. Sca ti si sca' ngu' ji'ly xu'na ni'ly clyo, taca cuaana ngu' na nu ntsu'u ji'ly yu bi' li'.

²⁸ 'Chañi cha' nu nhcui' na' lo'o cu'ma, cha' nchca ji'ly ñati jña ngu' cha' clyo ti' ji'ly ycu' Ndyosi Sti na' cuentya ji'ly lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'ly ngu', masi cha' cuxi nu ngua'ni ngu', masi cha' cuxi nu nhcui' ngu'; ²⁹ sca ti ji'ly ñati nu nhcui' cha' cuxi ji'ly cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu'

Ndyosi, ná cua'ni clyo ti' ycu' Ni ji'ly ñati bi'. Ná cuityi' Ni qui'ya nu ntsu'u ji'ly ñati bi'.

³⁰ Nda Jesús cui'ly bi' lo'o ngu' xqui'ya cha' nacu' ngu' cha' ngusñi cui'ly cuxi ji'ly yu.

Ndyalaa xtya'a Jesús lo'o tya'a yu

³¹ Lo'o li' ndyalaa xtya'a Jesús lo'o tya'a yu to' ni'ly su ndi'ly Jesús. Nde liya' ndyanu ngu'. Li' nda ngu' cha' ndyaa ca su ndu' Jesús, cha' tyu'u yu nde liya' cha' chcu' ngu' lo'o yu, ngua ti' ngu'. ³² Pana tachaa tsa ndi'ly ngu' su ndu' Jesús.

—Ndu' xtya'a nu'u lo'o tya'a nu'u nde liya' —nacui' ngu' ji'ly Jesús—. Cua nti' ngu' chcu' ngu' lo'o nu'u —nacui' ngu'.

³³ —¿Tilaca nu chañi ca cha' laca xtya'a na'? ¿Tilaca nu chañi cha' laca tya'a na'? —nacui' Jesús ji'ly ngu' li'.

³⁴ Li' nxña'a Jesús ji'ly ngu' nu nga'a cacua ti slo yu, xa' nhcui' yu lo'o nu ngu' quiña'a bi':

—Nu ngu' re ni, stu'ba ti ndulo ngu' 'na, ñi'ya nu ndulo xtya'a na' 'na, ñi'ya nu ndulo tya'a na' 'na —nacui' Jesús—. ³⁵ Lo'o jua'a lcaa ñati nu taquiya' ji'ly ycu' Ndyosi, nu cua'ni ñi'ya nu nti' ycu' Ni cha' cua'ni ngu', ngu' bi' ndu'ni ñi'ya nti' si laca ngu' xtya'a na', ñi'ya nti' si laca ngu' tya'a na', masi nu qui'yu, masi nu cuna'a —nacui' Jesús.

4

Cui'ly ji'ly ñati nu ndyataa si'yu

¹ Chaca quiya' nguxana Jesús ngulu'u yu ji'ly ñati to' tayu' bi'. Cua ndyu'u ti'ly quiña'a tsa ñati ca slo yu li'; hasta nga'aa ndyu'u scua yuu su tyu quiya' yu, bi' cha' ndyati' yu ca ne' sca yaca ni'ly sube nu ndacui' to' hitya ti. Ne' yaca ni'ly bi' ndyaca'a Jesús, ndyanu nu xa' la ñati quiña'a lo yuu btyi to' tayu' bi'. ² Li' quiña'a tsa cui'ly nda Jesús lo'o ngu', cha' ca tsa'a ngu' lcaa cha' nu ngua ti' yu

culu'u yu jil'i ngu'. Ndi'ya ngua sca cuij bi':

³ —Cua'a jyaca ma —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Ngua sca tsa ndyaa sca ñati cataa si'yu trigo. ⁴ Nguscuj yu si'yu jil'i, lo'o ndyú xi si'yu bi' lo yuu tacalya to' tyucuij. Hora ti ñaa quiñi, ndye si'yu bi' ndyacu ni' jil'i. ⁵ Lo'o li' ndyalú xi si'yu su xti tsa yuu nscua chu' quee. Yala ti ntyucua si'yu bi'; pana cha' xca ti yuu ndyacu' chu' si'yu, ⁶ bi' cha' ná ngua xñi suu chu' quee bi', ná ngua caluu tso'o. Ndye calya bi' ndyanaa, cha' tyique' tsa cua. ⁷ Lo'o chaca se'i ndyalú xi si'yu lo yuu su ndu yaca quiche' bi'; ná nda chacuayá' caluu tso'o calya trigo tsiya' ti, bi' cha' nga'aa ngutu'u si'yu lo bi' li'. ⁸ Lo'o jua'a ndyalú xi si'yu lo yuu tso'o. Ntyucua tso'o si'yu bi'; tso'o tsa nguluu calya, lo'o li' tso'o tsa ngutu'u si'yu lo juu bi'. Ntsu'u juu nu nda calaa tyii tya'a si'yu lo, lo'o jua'a ntsu'u juu nu nda snayala tya'a si'yu, lo'o jua'a ntsu'u juu nu nda sca siyento tya'a si'yu sca ti juu.

⁹ 'Cua'a jyaca ma jil'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani, si chañi cha' ntaja'a ma cuna ma cha' tso'o bi' —nacuj Jesús jil'i nu ngu' quiña'a bi'.

Ni cha' nda Jesús cuij lo'o ngu'

¹⁰ Ca tiya' la lo'o cua ndu'u ñati bi' ndyaa tsa tlyu ti, li' lijya nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús slo yu, lo'o jua'a ñaa xa' la tya'a tso'o ngu' slo Jesús. Li' nchcuane ngu' jil'i Jesús:

—¿Ñi'ya ntsu'u cha' nu nda nu'u nu ngua tsa ti? —nacuj ngu' bi' jil'i Jesús.

¹¹ —Cua nda ycui' Ndyosi chacuayá' cha' ca cuayá' ti' ma sca cha' nu ntsu'u yacu' ti, ñi'ya nu caca lo'o laca ycui' Ni loo ne' cresiya jil'i ñati —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'—. Xa' ñati nu ná ngusñi

cha' jil'i ycui' Ndyosi ni, ná ta ngu' cuentya lo'o cuna ngu' sca cuij; tucui tsa cha' bi' nti' ngu'. ¹² Bi' cha' nda na' cuij bi' lo'o ngu', cha' masi ña'a ngu', ná ta ngu' cuentya ñi'ya nu tyu'u cha' bi'; masi cuna ngu', ná ca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu tyu'u cha' bi'. Jlo ta' cha' ná ntaja'a ngu' culochu' ngu' jil'i cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ngu', bi' cha' ná nchca jna' cui'ya na' cha' clyu ti' jil'i ngu' jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu'.

Ñi'ya nu ndy'u cha' jil'i cuij jil'i ñati nu ndyataa si'yu

¹³ ¿Ha ná ngua cuayá' ti' ma ñi'ya nti' ñacu' cuij bi'? —nacuj Jesús jil'i ngu' bi' li'—. ¿Ñi'ya caca ta ma cuentya jil'i xi xa' la cuij lacua, si ná nduna ma cha' nu nchcui' na' bi'? —nacuj—. ¹⁴ Ñi'ya laca ñati nu ndyataa si'yu bi', jua'a laca ñati nu nchcui' cha' tso'o jil'i ycui' Ndyosi lo'o xa' la ñati. ¹⁵ Ñi'ya laca si'yu nu ndyalú lo yuu tacalya to' tyucuij lo'o li' ndye si'yu ndyacu quiñi, jua'a laca ñati nu lo'o ndyuna ngu' cha' tso'o jil'i ycui' Ndyosi, ná nduna tso'o ngu' li'. Ñi'ya laca yuu tacalya bi', jua'a laca cresiya jil'i ñati bi'. Ñi'ya laca lo'o ndye ndyacu quiñi si'yu to' tyucuij, jua'a caa Satanás cha' cuityi' cha' tso'o bi', cha' nga'aa tyi'u ti' ngu' cha' tso'o bi' li'. ¹⁶ Lo'o si'yu nu ndyalú lo yuu lati tu'ba chu' quee ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' lo'o clyo ndyuna ngu' cha' tso'o bi' jil'i ycui' Ndyosi. ¹⁷ Pana si lya' ti' xa' ñati jil'i ngu' bi' xqui'ya cha' tso'o nu ndyuna ngu' bi', si xtyi' lo'o ñati jil'i ngu', ná talo ngu' li'; laca ngu' bi' ñi'ya laca si ná ngusñi tso'o suu si'yu nu ntyucua lo yuu lati tu'ba chu' quee bi', lo'o li' ná ndalo calya bi' ndyanaa li'. ¹⁸ Si'yu nu ndyalú lo yuu laja yaca quiche' ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu ndyuna cha' tso'o bi', ¹⁹ lo'o li' ndya'a tsa cha' tyiquee ngu' ñi'ya cua'ni ngu'

cha' caca culiya' ngu'; ncl yana ngu' ñi'ya ca caja quiña'a tsa cha' tso'o nu ntsu'u chalyuu re ji'i ngu', cha' caca stu'ba ngu' lo'o ñati tlyu la. Bi' cha' ná nchca tyanu cha' tso'o ne' cresiya ji'i ngu' bi'. ²⁰ Ndi'ya ndyu'u cha' ji'i yuu tso'o su ndyalú si'yu: lo'o ntyucua si'yu, li' tso'o tsa nguluu calya, ngutu'u tsa si'yu lo li'; jua'a laca ñati nu ndyuna cha' tso'o bi', lo'o li' tso'o tsa ndaquiya' ngu' ji'i cha' bi'. Ntsu'u yuu su nda sca ti juu trigo hasta calaa tyii tya'a si'yu, lo'o jua'a ntsu'u yuu su ndyu'u snayala tya'a si'yu lo sca ti juu, lo'o jua'a ntsu'u yuu su ndyu'u hasta sca siyento tya'a si'yu lo sca ti juu.

Cuii ji'i xee nu tyu'u ne' ni'i

²¹ Chaca quiya' nda Jesús sca cuii lo'o ngu' bi':

—Lo'o ngua'a na xee ni'i ca talya, ¿ha tacu' na lo xee bi'? ¿Ha sta na xee bi' ne' qui'ña? —nacui Jesús ji'i ngu'—. Ná ndu'ni na jua'a —nacui—. Cua xi sta na xee cha' tyaca' xee tyucui ña'a nde ni'i. ²² Ndu'ni cha' tyu'u lo xee lcaa na nu ndyu'u cuatsi' ji'i ñati juani; ná sca cha' ntsu'u cuaana ti juani nu ná quijeloo ji'i ñati ca tiya' la. ²³ Cua'a jyaca' ma xi ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani, si cha'ni cha' ntaja'a ma cuna' ma cha' tso'o bi'.

²⁴ Tya ngulu'u la xi Jesús ji'i ngu' li':

—Taquiya' tso'o ma ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani —nacui Jesús—. Ñi'ya nu ndu'ni ma lo'o xa' ñati, la cui' jua'a cua'ni ycu' Ndyosi lo'o ma li'. Lo'o jua'a lo'o cuna tso'o ma cha' jna', quiña'a la cha' tso'o tyu'u ne' cresiya ji'i ma li'. ²⁵ Lo'o ñati nu jlya ti' cha' jna', nu ndyaca tsa'a cha' bi' ni, tya ta la ycu' Ni cha' lo'o ngu' bi'; pana ñati nu ná jlya ti', nu ná nti' ca tsa'a ngu', cua'ni ycu' Ni cha' ná caca ji'i

ngu' bi' ca tsa'a ngu' tsiya' ti cha' ji'i ycu' Ni li'.

Cuii ji'i su ntyucua si'yu

²⁶ Lo'o li' nda Jesús chaca cuii lo'o ngu':

—Ta na' sca cuii lo'o ma cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya nu caca lo'o laca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati —nacui Jesús ji'i ngu'—. Ngua sca tsa ndyataa sca ñati nscua', ²⁷ li' ngujua' yu talya; lo'o cua quixee ti chaca tsa ngue ti' yu. Jua'a nteje tacui tyuu tsa lo'o tyuu talya. Laja li' ntyucua si'yu bi', cua ndyaluu bi' li'. Ná jlo ti' yu ñi'ya caca caluu si'yu bi'. ²⁸ Jua'a nchca ji'i sca si'yu nu lo'o cataa na ji'i. La cui' yuu su ndyataa si'yu bi' laca nu ta juersa ji'i si'yu cha' caluu. Tyucua calya cua'ni' clyo, li' tyu'u tucua nchu', lo'o li' caja ltya ji'na. ²⁹ Lo'o cua btyi ltya, li' caca clacua, cha' tyu'u ti'i ltya.

Cuii ji'i si'yu cuxee

³⁰ Lo'o li' nda Jesús chaca cuii lo'o ngu' bi':

—Chaca cha' chcui' na' lo'o ma juani. Ta na' sca cuii lo'o ma ñi'ya nu caca lo'o ycu' Ndyosi laca loo ne' cresiya ji'i ñati —nacui Jesús—. ³¹ Caca bi' ñi'ya laca sca ti si'yu cuxee nu ndyataa ngu'. Si'yu bi' laca nu si'yu sube la tyucui ña'a chalyuu, cha' ná ntsu'u xa' si'yu nu sube la. ³² Pana lo'o cataa ngu' si'yu bi', yala ti tyucua, caluu yaca li' cha' caca sca yaca tlyu. Lo'o li' ca'ya qui'ni laja sta' yaca bi', chca'a cña' ni' su tyacala' laja laca' bi'.

Ni cha' nda Jesús cuii lo'o ngu'

³³ Jua'a ti ngulu'u Jesús cha' ji'i ngu'; nda yu xi cuii lo'o ngu', cha' culu'u cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ngu', ña'a cuayá' nu ta tso'o ngu' cuentya ñi'ya ntsu'u cha' ji'i ycu' Ni. ³⁴ Xcui' lo'o cuii ti ngulu'u Jesús ji'i ñati quiña'a, masi ná nda tso'o ngu' cuentya ñi'ya cha' nda cuii bi'; pana tiya' la ngulu'u tso'o yu cha'

bi' jil'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i yu.

Ngulo Jesús cña jil'i cui'i lo'o jil'i clyoo' lo tayu'

³⁵ Lo'o cua ngusij tsa, cua ndyaa cuichaa, li' nchcui' Jesús xi lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i:

—Tyeje tacui na ca chaca tsu' tayu' re —nacui Jesús jil'i ngu' bi'.

³⁶ Lo'o li' nguxtyanu ngu' jil'i nu quiña'a tsa ñati' nu ndi'i cajua, ndyatí Jesús lo'o tya'a ndya'a yu ne' yaca ni'i su ngua'a yu cha' ngulu'u yu jil'i nu ngu' quiña'a bi' tsá la. Ndu'u ngu' ndyaa ngu', lo'o xa' yaca ni'i ndyaa lo'o. ³⁷ Lo'o li' lye tsa ndyaca cui'i, lye tsa ndyatí clyoo' lo tayu', ña'a cuayá' nu ndyatí tsa hitya clyoo' nde ne' yaca ni'i; cua cha'a ti yaca ni'i bi' ntsu'u hitya. ³⁸ Pana laja' ti Jesús ntsu'u nde siyu' yaca ni'i, ngustii yu lo sca late' lcuti. Nguxtyu'u ngu' jil'i yu li':

—Cusu' —nacui ngu' jil'i Jesús—. Que ti' nu'u. ¿Ha ná ndube ti' nu'u cha' cua cajaa ti na? —nacui ngu'—. Cua quilyu'u ti yaca ni'i re.

³⁹ Li' ndyatí Jesús, ngulo yu cña jil'i cui'i, ngua'a jil'i clyoo' lo tayu'.

—Caca ti' ti lo hitya re —nacui yu.

Hora ti ngua ti cui'i, ngua ti clyoo'; ti ti ndyanu tayu' li'. ⁴⁰ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i:

—¿Ni cha' ntsij tsa ma? —nacui Jesús jil'i ngu'—. ¿Ni cha' laca ná jlya ti' ma jil'i ycu' Ndyosi cha' caca jil'i Ni cua'ni Ni jua'a? —nacui.

⁴¹ Ndube tsa ti' ngu' ña'a ngu' jil'i Jesús li':

—¿Tilaca laca nu qui'yu re? —nacui ngu' jil'i tya'a ngu'—, cha' lo'o cui'i ndaquiya' jil'i yu, lo'o jua'a nduna clyoo' lo tayu' cha' nu nda yu —nacui ngu' jil'i tya'a ndyaca tsa'a ngu'.

5

Ngusñi cui'i xña'a jil'i sca ngu' Gadara

¹ Lo'o li' ndyalaa ngu' chaca tsu' tayu bi', nde loyuu su cuentya Gadara. ² Cua tyu'u ti Jesús ne' yaca ni'i lo'o ndyu'u tucua sca nu quicha, sca ngu' nu ngusñi cui'i xña'a jil'i. Ndi'i nu quicha bi' ne' lo'o jyo'o. ³ Su nguatsi' jyo'o ti ndi'i nu quicha bi', cha' ná ngua jil'i ngu' sca' jil'i; ni lo'o chcuá ná ngua jil'i ngu'. ⁴ Cua tyuu quiya' ngusca' ngu' jil'i lo'o carena nquicha', ndyaaca' quiya', ndyaaca' ya'; pana hora ti ngusi'yu cu' chcuá bi', ndyatí' carena, ndyanu yu'be ti chcuá nu ndyaaca' nu quicha bi'. Ni sca ngu' ná ngué ngu' cha' tyijiloo jil'i yu quicha bi'. ⁵ Lo'o nde tsá lo'o nde talya ndya'a nxi'ya ne' lo'o jyo'o, ndya'a yu'u ti sii' cuatí. Lo'o jua'a ngusi'yu jil'i ycu' ca lo'o quee. ⁶ Juani tyijyu' ti ndu nu quicha bi' na'a jil'i Jesús. Li' ngusna lijya ndatu stí' slo Jesús, cha' cua'ni tlyu jil'i. ⁷ Cui' ngusi'ya nu quicha bi' jil'i Jesús li':

—¿Ñiya cña nti' nu'u jna'? —nchcuane yu quicha jil'i Jesús li'—. Nu'u laca Jesús nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi, ycu' Ni nu laca loo la —nacui—. Chacuayá' jil'i ycu' Ndyosi, ná xcube' nu'u jna'.

⁸ Tsá ti cua ngulo Jesús cña jil'i cui'i xña'a bi', cha' tyatsu' jil'i yu quicha bi', bi' cha' tya'na nchcui' lo'o Jesús juani cha' ná xcube' yu jil'i.

—Tyu'u nu'u, tyaa nu'u tsiya' ti —nacui Jesús jil'i cui'i xña'a tsá la.

⁹ Li' nchcuane Jesús jil'i yu quicha bi':

—¿Ni naa nu'u? —nacui Jesús jil'i.

—Quiña'a tsa lo naa na' —nacui nu quicha—, cha' quiña'a tsa tya'a cui'i xña'a ngusñi 'na —nacui.

¹⁰ Lo'o li' ndijña tsa nu quicha bi' cha' ná cua'ni Jesús jo'o jil'i, cha' ná culo Jesús jil'i nu cui'i xña'a bi' cha' tyaa; ná nti' cui'i xña'a bi' cha' tsaa xa' chalyuu tyijyu' la. ¹¹ La cui' tsá bi' ndi'i tsa cube' ndyacu ni' quixi'

sii' ca'ya jua. ¹² Li' xa' ndijña yu quicha bi' ji'i Jesús cuentya ji'i cui'i xña'a nu ngusñi ji'i:

—Ta nu'u chacuayá' tsa cui'i cha' xñi ji'i cube' jua —nacu'i.

¹³ Lo'o li' nda Jesús chacuayá' bi' ji'i lcaa cui'i xña'a bi'. Li' ndu'u cui'i ndyaa, ngusñi ji'i cube'. Ndi'i tucua mil tya'a cube', lo'o jua'a ngusñi cui'i bi' ji'i lcaa ni'. Ngusna ni' sii' cua'a li', ndyú ca ta'a ni' ne' hitya tayu'; ndyi'o ni' hitya, ngujui lcaa cube' bi' li'.

¹⁴ Lo'o li' ndube tsa ti' ngu' nu ña'asii ji'i cube' bi', ngusna ngu' ca quich'i cha' cache' ngu' ji'i lcaa ngu' cacua ti ñi'ya cha' ngua bi'. Hora ti ndu'u ngu' lijya ngu' cha' ña'a ngu' ji'i cha' bi'. ¹⁵ Nu lo'o ngulaa ngu' slo Jesús, li' na'a ngu' ji'i nu qui'yu nu ngua quicha bi'; na'a ngu' cha' ti ti nga'a nu qui'yu bi', lacu' ste', cha' cua ndyaca tso'o. Nga'aa nxa'lu cui'i xña'a bi' ji'i. Ndyutsii tsa ngu' li'. ¹⁶ Nhcui' tsa ngu' nu ña'asii ji'i cube' bi' ñi'ya ngua cha' ji'i nu quicha, cha' tsa tlyu ti nguxtyanu cui'i xña'a ji'i. Li' ndu'u cui'i bi' ndyaa, ngusñi ji'i lcaa cube' nu ndi'i bi'; ndye cha' ji'i cube' bi' li'. ¹⁷ Nu lo'o ndyuna ngu' quich'i cha' bi', li' nhcui' tsa ngu' lo'o Jesús cha' tyatsu' yu tyaa yu xa' se'i su tyijyu' la.

¹⁸ Lo'o cua tyat'i ti Jesús ne' yaca ni'i sube cha' tyaa, li' nhcui' nu ngua quicha bi' lo'o Jesús; ngüijña chacuayá' ji'i Jesús cha' tsa lo'o.

¹⁹ Pana ná nda Jesús chacuayá' ji'i.

—Xa' xtyuu nu'u tyaa nu'u to' tyi —nacu'i Jesús ji'i—. Ta nu'u cha' lo'o lcaa ngu' tya'a nu'u ñi'ya ngua cha' tlyu nu ngua'ni ycu'i Ndyosi nu Xu'na na cha' ngua'ni Ni cha' ndyaca tso'o nu'u, cha' ngua'ni tya'na tsa ti' ycu'i Ni jinu'u.

²⁰ Lo'o li' ndu'u ndyaa nu qui'yu bi' lcaa quich'i nde Decápolis, nda cha' lo'o ngu', lcaa lo cha' ñi'ya nu ngua'ni Jesús lo'o. Ndube tsa ti' lcaa ngu' bi' li'.

Sñi' Jairo, lo'o nu cuna'a nu ndyala' ste' Jesús

²¹ Lo'o li' ñaa Jesús ne' yaca ni'i ca nde tsu' tayu' chaca quiya'. Xa' ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati slo Jesús nde to' tayu' bi'. ²² Li' ndyala sca nu qui'yu nu laca loo ne' laa jua. Jairo naa nu cusu' bi'. Ndatu st'i nu cusu' bi' slo Jesús, ndacui nclýu hique yu hasta lyuu. ²³ Tya'na tsa nhcui' yu lo'o Jesús li':

—Cua cajaa ti sñi' na' —nacu' yu ji'i—. Cua'ni nu'u cha' tso'o tsa nu'u ca su ntsiya nu cuna'a piti bi' 'na, cha' cua'ni nu'u jo'o ji'i cho'; sta ya' nu'u chu' nu piti cha' cu'ú cho'.

²⁴ Lo'o li' ndyaa Jesús lo'o yu bi', jua'a ndyaa quiña'a ñati lo'o ngu', hasta tachaa tsa ndi'i ngu' lo'o ndya'a ngu'. ²⁵ Lo'o sca nu cuna'a quicha ndya'a laja ñati quiña'a bi'. Cua tii tyucuaa yija ntsu'u quicha ji'i nu cuna'a bi', cha' ndyalú tsa tañi ma'. ²⁶ Cua ndye lcaa lo jo'o ngua'ni ngu' ji'i ma' quicha bi', lo'o ná ngua ji'i ngu' cua'ni ngu' jo'o ji'i. Ndye cñi ji'i ma', ndye lcaa lo cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ma' xqui'ya taná, lo'o lye la ngua quicha ma' li'. ²⁷ Cua ndyuna ma' quicha bi' xi cha' ji'i Jesús, bi' cha' ñaa ma' laja ñati nde chu' su ndu Jesús. Ndyala' ma' quicha bi' ste' Jesús li'.

²⁸ “Lo'o cala' ti na' ste' Jesús re, tyaca tso'o na' li'”, ngua ti' ma' quicha bi'. ²⁹ Hora ti ndyacu' cha' ndyalú tañi ma', tsa tsiya' ca ngua tii ycu'i ca ma' cha' cua ndyaca tso'o li'. ³⁰ Pana hora ti ngua tii Jesús cha' cua ngua'ni yu jo'o ji'i sca ñati, masi ná na'a yu ji'i nu quicha bi'. Li' nguxña'a yu ji'i nu ñati quiña'a nu lijya nde chu' yu.

—¿Tilaca ndyala' ste' na'? —nacu' yu ji'i ngu'.

³¹ Li' ndube tsa ti' nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

—Tachaa tsa ndi'i ngu' re slo na —nacu' ngu' bi' ji'i Jesús—. ¿Ni

cha' laca nchcuane nu'u jil'i ngu', "Tilaca ndyala' 'na'?"

³² Lo'o li' ña'a tsa Jesús jil'i lcaa ngu' cha' ca cuayá' ti' tilaca laca nu ndyala' jil'i. ³³ Li' ñaa nu cuna'a bi', ndatu st'i slo yu. Nchcuaa ma' bi', cha' ndyutsij tsa ma', masi jlo ti' cha' cua ndyaca tso'o. Li' ndacha' liñi ma' jil'i Jesús ñi'ya ngua jil'i ma'.

³⁴ —Tso'o tsa jlya ti' nu'u jna', sñi' —nacu j Jesús jil'i—, bi' cha' ndyaca tso'o nu'u. Ti' ti tyi'i tyiquee nu'u juani. Tso'o ti tyaa nu'u, nga'aa xñi quicha bi' jinu'u chaca quiya'.

³⁵ Lo'o tya nhcui' Jesús lo'o nu cuna'a bi', li' ndyalaa sca msu jil'i Jairo nu laca loo ne' laa bi', ndyacia tya'a lo'o ngu'. Nhcui' msu bi' lo'o xu'na cuentya jil'i nu piti quicha:

—Cua ngujuii sñi' nu'u, cusu' —nacu msu jil'i nu cusu' bi'—. Nga'aa ntsu'u la cha' chcu' nu'u lo'o mstru re.

³⁶ Lo'o Jesús ndyuna cha' nu nhcui' msu bi', pana ná ndaquiya' Jesús jil'i cha' bi'.

—Ná cutsij nu'u —nacu Jesús jil'i nu laca loo ne' laa bi'—. Tsa bi' ti cha' cua'ni nu'u cha' jlya ti' nu'u 'na.

³⁷ Lo'o li' ná nda Jesús chacuayá' jil'i ñati' cha' tsa ngu' lo'o yu; sca ti jil'i Pedro, lo'o Jacobo, lo'o Juan tya'a Jacobo, nda yu chacuayá' tsa ngu' lo'o yu. ³⁸ Li' ndyalaa ngu' to' ni'i jil'i nu laca loo ne' laa bi'. Cua quiña'a ñati' ndyu'u ti'i cajua, nxi'ya tsa ngu' ndi'i ngu'. Lye tsa ngua cha' cua ngujuii nu piti bi'. ³⁹ Ndyati' Jesús ni'i li'.

—¿Ni cha' laca nxi'ya tsa ma' ndi'i ma? —nacu Jesús jil'i ngu'—. ¿Ni cha' laca cha' quiña'a tsa ncyacia ti' ma? Si'i na ngujuii nu piti quicha re, na laja' ti ntsiya —nacu Jesús.

⁴⁰ Li' nxyi' lo'o ngu' jil'i. Bi' cha' ngulo'o Jesús jil'i lcaa ngu' nu nxi'ya ndi'i ngu'; ndyanu sti xtya'a nu piti quicha lo'o ca ta'a sna ngu' tya'a ndya'a lo'o Jesús, ndyaa ngu' bi' slo

nu piti. ⁴¹ Li' ngusñi Jesús ya' nu piti bi':

—Talita, cumi —nacu Jesús jil'i, cha'cña jil'i ngu' bi'. (Ndi'ya ndyu'u cha' bi': Mbixu', nde cha' chcu' na' lo'o nu'u juani: Tyatu nu'u.)

⁴² Hora ti ndyatu nu cuna'a piti quicha bi', nguxana ndya'a li'. Tii tyucuaa ti yija ntsu'u cho'. Ndube tsa ti' ngu' bi' li'. ⁴³ Lye nhcui' Jesús lo'o ngu' bi', cha' ná chcu' ngu' lo'o xa' ñati' ñi'ya ngua cha' ndyaca tso'o nu piti bi'. Li' ngulo yu cña jil'i ngu' cha' ta xi na cacu nu piti bi'.

6

Ndyaa Jesús ca quichi Nazaret

¹ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, ndyaa ngu' ca quichi tyi yu. ² Ndyati' Jesús ndyaa ne' laa quichi bi' tsa nu ndi'i cña' ngu', tsa ta'a bi'. Li' ngulu'u yu jil'i ngu'. Ndube tsa ti' ngu' nu ndi'i ne' laa bi' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nhcui' Jesús lo'o ngu'.

—¿Mala ngua tsa'a yu re lcaa cha' nu nhcui' yu? —nacu ngu'—. ¿Ñi'ya ngua cha' ngua cuayá' tso'o ti' yu? ¿Ha tii yu? —nacu ngu'—. ¿Ni cha' laca cha' nchca jil'i yu cua'ni yu cha' tlyu? —nacu ngu' jil'i tya'a ngu'—. ³ ¿Ha si'i cuityi yaca laca yu re? —nacu ngu'—. La cui' sñi' María laca re; tya'a Jacobo, tya'a José, tya'a Judas, tya'a Simón laca yu re. Nde quichi tyi na ndi'i ngu' cuna'a tya'a yu re —nacu ngu' jil'i tya'a ngu'.

Chij nti' ngu' ña'a ngu' jil'i Jesús, ⁴ pana ndi'ya laca cha' nu nda Jesús lo'o ngu' li':

—Lcaa ngu' xa' quichi ni, ndu'ni tlyu ngu' jil'i sca ñati' nu laca tu'ba jil'i ycu' Ndyosi nhcui' Ni lo'o ngu' —nacu Jesús jil'i ngu'—, pana ngu' tya'a quichi tyi yu ni, ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha' nu nhcui' yu tsiya' ti —nacu Jesús—. Lcaa tya'a yu, jua'a ngu' tya'a ndi'i yu,

ná nduna ngu' cha' nu nchcui' yu —nacui' Jesús jil'i ngu'.

⁵ Lo'o jua'a ngua cha' ná ngua cua'ni Jesús cha' tlyu slo ngu' bi', xqui'ya cha' ná jlyu ti' ngu' jil'i; pana ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o xti ti ngu' quicha lo'o ngusta ya' ti yu lo ngu', tsa bi' ti cha' ngua'ni yu. ⁶ Ndube tsa ti' Jesús cha' ná jlyu ti' ngu' bi' jil'i tsiya' ti. Lo'o li' tya ndya'a la yu ca xa' quich'i sube ti nu ndi'i cacua ti, ngulu'u yu jil'i ngu' ca bi' li'.

Nda Jesús jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i cha' tsaa ngu' chcui' ngu' cha' jil'i yu lo'o ngu' xa' quich'i

⁷ Lo'o li' ngusi'ya Jesús jil'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i bi', cha' chcui' yu lo'o ngu'. Ngulo yu cña jil'i ngu' bi', cha' tyu'u ngu' tsaa ngu' cuentya latya ti ngu'; stu'ba ti tsaa tucua tya'a ngu' scaa quich'i. Li' nda Jesús chacuayá' jil'i ngu' cha' culo ngu' jil'i cui'i cuxi nu ntsu'u jil'i ñati. ⁸ Nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' ná lo'o yu'ba qui'ya ngu' tsaa ngu'. Tsaa ngu' lo'o sca yaca xca' ti; ná lo'o cuju'i, ná lo'o tyaja, ná lo'o cñi tsaa ngu', nacui' Jesús. Jua'a ti tsaa ngu'. ⁹ Tyu'u caña quiya' ngu', cacu' ngu' camxa, pana ná lo'o chaca camxa jil'i ngu' tsaa ngu'.

¹⁰ —Nu lo'o ta ngu' ni'i su caja' mā —nacui' Jesús—, li' tyanu mā slo ngu' bi' ña'a cuayá' nu tyu'u mā tsaa mā xa' quich'i. ¹¹ Si ntsu'u sca quich'i su ná tyaja'a ngu' ta ngu' se'i tyanu mā, sca quich'i su ná tyaja'a ngu' cuna ngu' cha' nu chcui' mā lo'o ngu', li' tyu'u mā quich'i bi', yaa clyu mā li'. Salú mā sñii yuu nu ntsu'u quiya' mā to' quich'i bi'. Jua'a caca cuayá' ti' ngu' cha' cuxi tsa cña nu ngua'ni ngu' lo'o mā. Cha' liñi cacha' na' jil'i mā juani —nacui' Jesús—, lo'o tyalaa tsā cha' cua'ni cuayá' ycu'i Ndyosi jil'i lcaa ñati, lye la xcube' Ni jil'i ñati quich'i nu ná ntaja'a cuna ngu' cha' nu nchcui' mā lo'o ngu';

xti la xcube' Ni jil'i jyo'o ñati cuxi nu nguti'i quich'i Sodoma, nu nguti'i quich'i Gomorra cua sa'ni.

Jua'a nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i.

¹² Lo'o li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' nde tyuu tya'a quich'i. Nda ngu' cui' lo'o ngu' quich'i bi', cha' ca tyuju'u ti' ngu' quich'i jil'i lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni ngu', cha' culochu' ngu' quich'i jil'i cha' cuxi bi' li'.

¹³ Ngulo ngu' nu ndyaca tsa'a bi' cui' cuxi nu ngusñi jil'i tyuu tya'a ñati, lo'o jua'a nda'a ngu' setye tyixi xtyi'i lo xa' la ngu' quicha lo'o ngua'ni ngu' jo'o jil'i ngu' quicha bi'; ndyaca tso'o nu ngu' quicha bi' li'.

Ngujui Juan nu ntyucuatya jil'i ngu'

¹⁴ Tyempo bi' cua ndyuna rey Herodes cha' jil'i cha' tlyu nu cua ndyu'ni Jesús; lcaa quich'i nguañi cha' bi', cha' scaa cha' nchcui' scaa ñati jil'i Jesús. Pana ndi'ya ngua ti' ycu'i rey bi':

—Jyo'o Juan nu ntyucuatya jil'i ngu' tsubi' la, bi' laca Jesús re— nacui' Herodes bi'—. Ndyujui ngu' jil'i Juan bi', pana juani cua ndyu'ú chaca quiya', bi' cha' nchca jil'i cua'ni cha' tlyu jua'a —nacui' rey.

¹⁵ —Si'i bi' —nacui' xa' ñati—. Jyo'o Elías laca nu qui'yu re.

—Si'i jua'a —nacui' xa' la ñati—. Sca ñati nu laca tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi laca yu re, ñi'ya nu jyo'o cusu' nu nguti'i sa'ni la nu ngua tu'ba jil'i ycu'i Ni.

¹⁶ Lo'o ndyuna Herodes cha' nu nchcui' xa' ñati jil'i Jesús bi', xa' nchcui' rey bi':

—Cua ndyu'ú jyo'o Juan chaca quiya' —nacui'—. Na' ngulo na' cña jil'i ngu', lo'o li' nteje cu' ngu' scua' que Juan bi'; pana ná tyiquee' Juan laca nu qui'yu re —nacui' rey Herodes.

¹⁷ Tya tsubi' la ngulo rey Herodes bi' cña jil'i ngu' cha' tsaa ngu' xñi ngu' jil'i nu Juan bi', cha' tsaa lo'o

ngu' jil'i ne' chcuā. Ngua'ni rey cha' cuxi bi' xqui'ya Herodías nu ngua clyo'o Felipe tya'a Herodes, cha' cya ngusna lo'o Herodes jil'i nu cuna'a bi', cha' caja clyo'o lo'o.

¹⁸ —Ná ntsu'u chacuayá' tyil'i nu'u lo'o clyo'o tya'a nu'u —nacuj jyo'o Juan jil'i rey Herodes tya li'.

Bi' cha' ngusu'ba rey jil'i Juan ne' nil'i chcuā, cha' nchcui' yu jua'a lo'o rey bi'. ¹⁹ Nási' tsa Herodías xqui'ya Juan, cujuui jil'i yu ngua ti' nu cuna'a bi'. Pana ná ngujui ñi'ya cujuui jil'i yu hora ti, ²⁰ cha' ntsij rey Herodes jil'i Juan. Jlo ti' rey cha' liñi tsa cha' nu ngua'ni Juan, lubii tsa tyiquee Juan, lo'o jua'a ná ntsu'u cha' cuxi jil'i yu; bi' cha' nguna'asij rey jil'i yu cha' ná cua'ni nu cuna'a bi' ni sca cha' cuxi lo'o. Ndiya ti' rey Herodes cuna cha' nu ngulu'u Juan jil'i, masi ná ngua cuayá' tso'o ti' rey jil'i cha' bi'. ²¹ Tso'o tsa nti' Herodías lo'o ngua tsā ngula ycu' rey Herodes li'. Tsā bi' ngua'ni rey ta'a, lo'o ndyacu tyūu tya'a ngu' tlyu slo rey. Lo'o ngu' nu laca loo cuentya jil'i rey bi', lo'o xu'na sendaru jil'i rey, lo'o ngu' culiya' nde Galilea bi', lcaa ngu' tlyu bi' ndyaa ngu' ndyacu ngu' slo rey. ²² Li' ndyalaa sca nu cuna'a cuañi' sñi' Herodías, ndyula quiya' nu cuna'a bi' slo ngu'. Chaa tsa ti' rey Herodes li', lo'o jua'a ndiya ti' ngu' nu ndyacu slo lo'o na'a ngu' jil'i nu cuna'a cuañi' ndyula quiya'. Nchcui' rey lo'o nu cuna'a cuañi' bi' li':

—Cacha' clya nu'u jna' juani ti na ca cha' tso'o nu nti' nu'u —nacuj rey jil'i—. Ta na' cha' tso'o bi' jinu'u —nacuj—. ²³ Xcube' ycu' Ndyosi 'na si ná ta na' lcaa na nu jña nu'u 'na juani, masi sa cla'be yuu su cuentya jna', ta na' jinu'u —nacuj rey jil'i nu cuna'a cuañi' bi'. ²⁴ Li' ndu'u nu cuna'a cuañi' bi', ndyaa slo xtya'a.

—¿Na ca jña na' jil'i rey? —nacuj jil'i xtya'a li'.

—Scua' que Juan nu ntyucuatya jil'i ngu' —nacuj xtya'a li'.

²⁵ Yala ti ndyaa nu cuna'a cuañi' bi' slo rey chaca quiya', cha' jña cha' bi' jil'i.

—Scua' que Juan nu ntyucuatya jil'i ngu' nti' na' —nacuj nu cuna'a bi'—. Nu juani ti nti' na scua' que yu bi' ne' sca tsi'yu —nacuj jil'i rey.

²⁶ Xñi'i tsa ti' rey li', masi ná ngua jil'i tacu' cha' jil'i nu cuna'a bi'; ná caca jua'a, cha' slo ngu' tya'a ndyacu cua ngua'ni rey jura cha' ta lcaa na nu jña nu cuna'a cuañi' bi' jil'i. ²⁷ Li' hora ti ngulo rey cña jil'i sca sendaru jil'i nu ndu cua, cha' tsaa squi'ya sendaru scua' que Juan. Ndu'u sendaru ndyaa nil'i chcuā, nteje cu' scua' que Juan. ²⁸ Li' ñaa lo'o sendaru jil'i ne' tsi'yu, nda jil'i nu cuna'a cuañi' bi'. Li' ndyaa lo'o nu cuna'a bi' jil'i slo xtya'a.

²⁹ Ñi'ya ngua li', lo'o ndyuna ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Juan cha' nscua jyo'o bi', hora ti ndyaa ngu' ca su ntsiya jyo'o Juan. Li' ndyaa ngu' nguxatsi' ngu' jil'i jyo'o bi'.

Nda Jesús na ndyacu ca'yu mil tya'a ñati

³⁰ Ca tiya' la xi xa' ndyalaa ngu' tya'a ndya'a Jesús slo yu, ngu' nu ndyaa nchcui' lo'o ngu' xa' quichi' cha' jil'i Jesús. Nda ngu' cha' lo'o yu ñi'ya nu ngua'ni ngu', ñi'ya nu ngulu'u ngu' jil'i ñati ca bi'. ³¹ Nchcui' Jesús lo'o ngu' bi' li':

—Tsaa na xi chaca se'i su tyil'i mā ycu' ti, cha' chca'a cña' mā xi —nacuj Jesús jil'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi'.

Jua'a nchcui' Jesús lo'o ngu' bi', cha' quiña'a tsa ñati ndi'i slo ngu', hasta nga'aa ngujui tyempo cacu ngu'. ³² Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' ne' yaca nil'i sube ti, cha' tsaa ngu' xi su ná ntsu'u ñati. ³³ Pana tyūu tya'a ñati na'a mala ndyaa ngu'. Ndyuloo ñati bi' jil'i ngu', lo'o li' nguañi cha' bi' ca tyūu tya'a

quichí. Bi' cha' ngusna ngu' quichí bi' ndyaa ngu' to' tayu', nde loo la ndyalaa ngu' su ndyaa Jesús lo'o tya'a ndya'a yu. ³⁴ Lo'o ndyalaa yaca ni'í sube ti to' tayu', ndu'u Jesús na'a yu cha' quiña'a tsa ñati ndi'í. Lo'o jua'a, tya'na tsa ti' Jesús ña'a yu ji'í nu ngu' quiña'a bi'; ngulacua ti' yu cha' ñi'ya nti' xlyá nu ná ntsu'u nu ña'asíi ji'í, jua'a ndya'a nu ñati quiña'a bi', ngua ti' Jesús. Bi' cha' tyiquee' ngulu'u yu quiña'a tsa cha' ji'í ngu' bi'. ³⁵ Lo'o cua ngusíi, li' ñaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í yu slo yu cha' chcuí' ngu' lo'o yu:

—Ná ndi'í ñati ca nde —nacuí ngu'—, lo'o jua'a ngusíi tsa juaní. ³⁶ Tso'o la si culo nu'u cña ji'í ñati quiña'a re cha' tyaa ngu' ca quichí cacua ti, cha' cui'ya ngu' na cacu ngu' —nacuí ngu' ji'í Jesús.

³⁷ —Cu'ma, ta ma na cacu ngu' re —nacuí Jesús ji'í ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í li'.

—¿Ha tyu'u scua tucua siyento paxu cui'ya ya xlyá teje' cacu ngu' re, cusu'? —nacuí ngu' ji'í Jesús.

³⁸ —¿Ni lcua tya'a xlyá teje' ntsu'u ji'í ma lacua? —nacuí Jesús—. Culacua ma xi ji'í —nacuí ji'í ngu'.

Ngulana ngu' si lo'o xi na cacu ndya'a ñati bi', li' xa' nchcuí' ngu' lo'o Jesús.

—Ca'yu tya'a ti xlyá teje' lo'o tucua tya'a ti cualya lo'o ji'í ngu' nde —nacuí ngu' ji'í Jesús li'.

³⁹ Lo'o li' ngulo Jesús cña ji'í ngu' quiña'a cha' tyaca'a ngu' xi lo qui' sube cuentya taju ngu'.

⁴⁰ Li' cuentya taju ti ndyaca'a ngu' lo yuu; cuentya sca siyento tya'a ñati sca taju, cuentya tu'ba tyii tya'a ñati sca taju, jua'a ndyaca'a ngu'. ⁴¹ Li' ndaya' Jesús ji'í nu ca'yu tya'a xlyá teje' lo'o nu tucua tya'a cualya bi', nguxña'a yu nde cua cha' tya yu xlyá'be ji'í ycuí' Ndyosi xqui'ya xlyá, lo'o jua'a

xqui'ya cualya. Ndyá'be xlyá li', nda yu xlyá yu'be ji'í nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í cha' tacha ngu' ji'í nu ngu' quiña'a bi'; la cui' jua'a ngusa'be yu ji'í cualya cha' cacu ngu'. ⁴² Jua'a ngua cha' ndyacu lcaa ngu', lo'o nguaala' ji'í ngu'. ⁴³ Lo'o ndye ndyacu ngu', nguxuti'í ngu' lcaa yu'be nu ndyanu, lo'o yu'be xlyá lo'o yu'be cualya; ngutsa'a tii tyucuaa tya'a chcubi lo'o yu'be bi' li'. ⁴⁴ Jua'a ngua cha' ca'yu mil tya'a ngu' qui'yu ndyacu xlyá lo'o cualya nu ngua tsa bi'.

Nguta'a Jesús lo hitya tayu'

⁴⁵ Lo'o li' ngulo Jesús cña ji'í nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í, cha' tyatí ngu' ne' yaca ni'í sube ti, cha' tsa'a ngu' nde loo la su tsa'a ycuí' ca chaca tsu' tayu' hasta ca quichí Betsaida. Tyanu Jesús cha' chcuí' salya' lo'o nu ngu' quiña'a bi', cha' tyaa ngu' quichí ca to' tyi ngu'. ⁴⁶ Lo'o cua nchcuí' salya' lo'o ngu', ndu'u Jesús ndyaa ycuí' ti yu nde sii' ca'ya cha' chcuí' yu lo'o ycuí' Ndyosi Sti yu. ⁴⁷ Lo'o ndyaa cuichaa ntsu'u ngu' tyijyu' lo hitya ne' yaca ni'í sube ti, ndyanu Jesús ycuí' ti nde lo yuu btyi. ⁴⁸ Na'a Jesús cha' lye tsa ndyu'ni ngu' cña cha' xna yaca ni'í bi' lo hitya, cha' ngula tsa cui'í ndyaca lo hitya. Lo'o cua quixee ti, li' lijya Jesús ndya'a lo hitya ti. Cua tyeje tacui ti Jesús, ⁴⁹ lo'o li' na'a ngu' ji'í yu ndya'a yu lo hitya. Ngusi'ya tsa ngu' li', cha' sca jyo'o laca ngua ti' ngu'. ⁵⁰ Na'a ca ta'a ngu' ji'í, lo'o jua'a ndyutsíi tsa ngu' li'. Hora ti ndacha' Jesús ji'í ngu':

—Cua'ni tlyu tyiquee ma, na' laca —nacuí yu—. Ná cutsíi ma —nacuí Jesús ji'í ngu'.

⁵¹ Li' ndyatí Jesús ne' yaca ni'í lo'o ngu', hora ti ngua ti cui'í li'. Ndube tsa ti' ngu' li', ngulacua tsa ti' ngu'. ⁵² Ná nda ngu' cuentya tsiya' ti ñi'ya ngua cha' nguta'a Jesús lo hitya. La cui' ti cha'

ná ngua cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu ngua'ni Jesús lo'o ngusa'be yu jil'i xlyá bi'. Na cua ndyacuj' hique ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i ngu' quicha nde Genesaret

⁵³ Li' ndyalaa yaca ni'j chaca tsu' tayu' lo'o ngu', ca loyuu su cuentya Genesaret ndyalaa ngu' li'. Lo'o ngusca' ngu' jil'i yaca ni'j bi', ⁵⁴ li' ndyu'u ngu'. Hora ti ndyuloo ñati nu ca tyi bi' jil'i Jesús. ⁵⁵ Ngusna ngu' ndyaa ngu' ca slo ca ta'a ngu' quicha, cha' tyaa lo'o ngu' jil'i ngu' quicha bi' slo Jesús; masi ngu' quichj cacua ti, masi ngu' tyijyu' la xi, ndyi'ya ngu' jil'i ngu' quicha lijya. Masi ne' catya, masi lo jaa' ti ndyaa ngu', cha' tyalaa ngu' ca su ndu Jesús. ⁵⁶ Tyuu tya'a quichj su ndyaa Jesús, lo'o quichj tlyu, lo'o quichj sube ti, lo'o to' tyi ñati ti ne' quixj', lcaa su ndya'a yu ñaa ngu' ñaa lo'o ngu' jil'i nu quicha jil'i ngu'. Ndijña ngu' chacuayá' jil'i Jesús cha' cala' ti ngu' quicha masi quiya' ste' ti yu. Lo'o lcaa nu quicha nu ndyala' ste' Jesús ni, hora ti ngua tso'o ngu' bi' li'.

7

Na laca nu cua'ni ñu'u jil'i tyiquee ñati

¹ Lo'o li' ndyalaa sca taju ngu' fariseo, ndya'a ngu' lo'o xi mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa nde quichj Jerusalén. Lijya ngu' ca su ndu Jesús. ² Ndube ti' ngu' bi', cha' ntsu'u ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús nu ndacu tyaja masi bilya tyaati ya' ngu' ñi'ya lo'o nclu'u mstru cha' jo'ó jil'i ngu' cha' cua'ni ngu'. ³ (Nu ngu' fariseo, lo'o jua'a lcaa tya'a ngu' judío ni, ná cacu ngu' si bilya tyaati tso'o ya' ngu' ñi'ya nu nguscua jyo'o cusu' sa'ni la cha' cua'ni ngu'. ⁴ Lo'o tsaa ngu' lcaya' cui'ya ngu' sca na cacu ngu', tyaa lo'o ngu' jil'i toni'j li'; pana ná ntsu'u chacuayá' cacu

ngu' jil'i si bilya cua'ni lubii ngu' jil'i tyucui ña'a ngu'. Quiña'a tsa cña tacati jua'a cua ngulu'u jyo'o cusu' jil'i ngu' judío cha' cua'ni ngu'; ñi'ya nu tyaati tasa jil'i ngu', ñi'ya nu tyaati castyu, ñi'ya nu tyaati quityu' chcuá, ñi'ya nu tyaati ca'ña, cha' caca lubii scaa na bi' cuentya jil'i ycu' Ndyosi, ngua ti' ngu'. ⁵ Bi' cha' ndi'ya nchcuane ngu' jil'i Jesús li', nu ngu' fariseo bi' lo'o mstru cha' jo'ó bi' ni:

—¿Ni cha' laca ná tso'o ndyu'ni ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u? —nacuj' ngu' jil'i yu—. Ná ndaquiya' ngu' bi' jil'i cña nu cua ngulu'u jyo'o cusu' jil'i na cua sa'ni la, cha' ná ndyaati tso'o ya' ngu' lo'o cacu ngu' tyaja —nacuj' ngu' bi' jil'i Jesús.

⁶ Li' nguxacuj' Jesús cha' jil'i ngu' bi':

—Liñi tsa cha' nu nhcui' jyo'o Isaías jil'i ma sa'ni, cha' ñati nu tu-cua cha' ntsu'u tyiquee ma laca ma. Ndi'ya nguscua nu cusu' Isaías bi' lo quityi jil'i ycu' Ndyosi: Ndu'ni tlyu ngu' re jna' cha' tu'ba ti ngu', nacuj' ycu' Ni, si'i tyucui tyiquee ngu' ndu'ni tlyu ngu' na.

⁷ Na cuiñi tsa ngu' re; nacuj' ngu' cha' ndyu'ni tlyu ngu' na, pana nclu'u ngu' cha nu' nhcui' ñati ti jil'i tya'a ngu', masi nacuj' ngu' cha' nclyu'u ngu' cha' jna' jil'i tya'a ngu', nacuj' ycu' Ni.

Jua'a nscua lo quityi. ⁸ Ná ndube ti' cu'ma ñi'ya nu ngulo ycu' Ndyosi cña jil'i ñati chalyuu; jil'i cña nu ngulu'u jyo'o cusu' jil'i na, bi' ti cña ndaquiya' ma jil'i —nacuj' Jesús jil'i ngu' bi'.

⁹ Lo'o li' xa' nhcui' yu lo'o ngu' bi':

—Tso'o tsa nti' ma cha' nguxtyanu ma cña nu ngulo ycu' Ndyosi jil'i na; ndulo la cha' nu ngulu'u jyo'o cusu' jil'i na, nti' ma —nacuj' Jesús—. ¹⁰ ¿Ha ná ntsu'u

ti' mā cha' nu nchcui' jyo'o Moisés cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi lo'o ñati sa'ni? “Tucúa mā cha' nu nchcui' sti mā, cha' nu nchcui' xtya'a mā”, nacuj Ni. “Si chcui' mā cha' cuxi jil'i sti mā jil'i xtya'a mā, ntsu'u cha' cujuui ngu' jil'i mā li”, nacuj Ni. ¹¹ Pana cuxi tsa cha' nu nchcui' cu'mā. Na nclyu'u mā jil'i ngu' cha' tso'o laca si chcui' sca ñati lo'o sti ngu' lo'o xtya'a ngu' ndi'ya: “Nga'aa caca 'na xtyucua na' jil'i mā, cha' Corbán laca lcaa cha' nu ta na' jil'i mā nquicha’”. (Corbán ni, ndi'ya nti' ñacuj cha' bi' cha'cña jil'i ngu' bi': sca na nu cua nda ngu' jil'i ycu'i' Ndyosi.) ¹² Nga'aa nda mā chacuayá' cha' xtyucua ngu' bi' jil'i sti ngu' jil'i xtya'a ngu' li —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'—. ¹³ Ná tso'o laca lo'o nclyu'u mā jua'a. Nga'aa ndaquiya' mā jil'i cña nu ngulo ycu'i' Ndyosi ji'na, si jua'a culu'u mā jil'i ngu'; lye la ndaquiya' mā jil'i cha' nu nda jyo'o cusu' lo'o mā. Lo'o jua'a quiña'a tsa xa' la cha' cuxi ndu'ni mā —nacuj Jesús jil'i ngu'.

¹⁴ Ngua chaca quiya' ngusi'ya Jesús jil'i quiña'a tsa ñati nu lca'a jil'i cha' caa ngu' cacua la xi.

—Cua'a jyaca lcaa cu'mā jil'i cha' nu ta na' lo'o mā, cha' ca cuayá' ti' mā sca cha' —nacuj Jesús jil'i ngu' li'—. ¹⁵ Ná ntsu'u na ndacu ngu' nu cua'ni cha' caca cuxi tyiquee ngu' —nacuj yu—. Lo'o nchcui' ngu' sca cha', lo'o ndyu'ni ngu' sca cña, jua'a caca cuayá' ti' na si cuxi tyiquee ngu' bi'. ¹⁶ Lcaa mā nu nti' cuna mā, cua'a jyaca tso'o mā jil'i cha' bi' juani —nacuj Jesús jil'i ngu'.

¹⁷ Lo'o ca tiya' la, li' ndyatí Jesús ndyaa ne' sca ni'i. Ndyanu nu quiña'a ñati bi' nde liya' ti. Lo'o li' nchcuane nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, ñi'ya ndyu'u cha' jil'i cuji nu nda ca ti yu.

¹⁸ —¿Ha lo'o cu'mā ná ngua cuayá' ti' mā cha' bi'? —nacuj Jesús jil'i ngu' li'—. ¿Ha ná jlo ti' mā cha' si'i na nu cacu na laca nu cua'ni

cha' caca cuxi tyiquee na? Ná taca. ¹⁹ Lo'o cacu na sca na, li' tyatí bi' nde tyuu tu'ba na, ca ti'i bi' nde ne' na li'; lo'o tsa na liya' tye lyiji cha' jil'i li' —nacuj Jesús.

Jua'a nchcui' Jesús cha' ca cuayá' ti' na cha' tso'o cacu na lcaa na nu ndacu ñati. ²⁰ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' bi' li':

—Sca cha' nu nchcui' ñati, sca cha' nu ndyu'ni ñati, jua'a caca cuayá' ti' na si ntsu'u cha' cuxi ne' cresiya jil'i ngu' bi'. ²¹ Si chañi cha' ntsu'u cha' cuxi ne' cresiya jil'i ñati, quiña'a tsa cha' cuxi taca cua'ni ñati bi' li': masi culacua cuxi ti' ngu', masi cua'ni suba' ngu' lo'o xa' ñati, masi tyu'u cha' jil'i ngu' lo'o clyo'o xa' ñati, masi cujuui ngu' jil'i tya'a ngu', ²² masi ngu' cuaana caca ngu', masi tyacui ti' ngu' jil'i sca na nu ntsu'u jil'i xa' ñati, masi caca lya' ti' ngu' jil'i xa' ñati, masi tucua cha' tyu'u tyiquee ngu', masi suba' tsa cua'ni ngu', masi caca liye' ti' ngu', masi cuentyu tsa caca ngu', masi caca tyixi tsa tu'ba ngu', masi ná cube ti' ngu' tsiya' ti. ²³ Na cua ntsu'u tyiquee ñati jil'i lcaa cha' cuxi bi', bi' cha' ndiya ti' ngu' cua'ni ngu' jil'i. Bi' laca cha' nu ndu'ni cha' ná lubii cresiya jil'i ñati chalyuu.

Jlya ti' sca nu cuna'a xa' tsu' jil'i Jesús

²⁴ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa tyijyu' nde loyuu su cuentya quichi Sidón, nde su cuentya quichi Tiro li'. Ngua ti' yu cha' tyanu yu sca ne' ni'i cuaana ti cajua; pana ná ngua jil'i, cha' yala ti ngujui cha' jil'i ngu' macala ndi'i yu. ²⁵ Lo'o jua'a ntsu'u sca nu cuna'a ngu' quichi bi'; ngua cuayá' ti' mala su ndi'i Jesús, bi' cha' yaa ma' su ndi'i yu. Cua ngusni sca cui'i cuxi jil'i sca nu cuna'a piti, sñi' nu cuna'a bi'; bi' cha' ngutu' sti' xtya'a nu piti nde loo Jesús, ²⁶ ngüijña ma' cha' clyu ti' jil'i yu, cha' culo yu cui'i cuxi nu ntsu'u jil'i sñi', nti' ma'. Cha'cña

ji'j' ngu' griego nchcui' nu cuna'a bi', cha' ngu' xa' tsu' laca ma', ngu' sirofenicia.

²⁷ —Clyo nda ngu' na cacu sñi' ngu' —nacuj Jesús—. Ná tso'o si xñi ngu' tyaja nu ndyacu sñi' ngu' cha' ta ngu' ji'j' xne' ti —nacuj Jesús ji'j' nu cuna'a bi'.

²⁸ —Chañi cha' jinu'u —nacuj nu cuna'a—, pana ntsu'u chacuayá' cacu xne' satya nu ndyalú ne' mesa laja lo'o ndyacu nu sube —nacuj ji'j' Jesús.

²⁹ —Tso'o nchcui' nu'u —nacuj Jesús—. Tso'o ti tyaa nu'u to' tyi juani, cha' cua ndyaca tso'o sñi' nu'u juani —nacuj yu ji'j' nu cuna'a bi' li'.

³⁰ Ndu'u nu cuna'a bi' ndyaa, ndyalaa to' tyi su ntsiya sñi' lo qui'ña. Li' na'a nu cuna'a cha' cua ndyaca tso'o sñi', nga'aa ntsu'u cui'j' cuxi ji'j'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'j' ñati cu'u

³¹ Lo'o li' ndu'u ngu' quichi Tiro, ñaa ngu', nteje tacui ngu' quichi Sidón, nteje tacui ngu' nde Decápolis, la cui' loyuu su nscua tii ty'a'a quichi. Li' nguxtyuu ngu' yaa nde to' tayu' Galilea. ³² Li' ñaa xi ñati slo Jesús, ñaa lo'o ngu' ji'j' sca nu cu'u. Na cu'u jyaca yu, jua'a ná nchca chcui' tso'o yu. Li' nchcui' ngu' lo'o Jesús cha' sta ya' hique nu quicha bi'. ³³ Ndyaa lo'o Jesús ji'j' nu quicha bi' sca se'j' cacua ti su ná ndi'j' ñati. Li' ndyajo' sne ya' Jesús tyuu jyaca nu quicha bi', ngutu'u hitya sañi' Jesús, cuati ngusta sne ya' lo ltse' nu quicha.

³⁴ Li' nguxña'a Jesús nde cua, lye tsa ñaa xtyi' li'.

—Efata —nacuj Jesús ji'j' nu quicha bi' li'. (Ndi'ya ndyu'u cha' bi' cha'cña ji'j' yu: Tyaala tyuu jyaca nu'u, jua'a nti' ñacuj cha' bi'.)

³⁵ Hora ti ndyaala tyuu jyaca yu li'; nduna tso'o yu, ngua tso'o ltse' yu cha' tso'o ti nda yu cha' lo'o ngu'.

³⁶ Li' ngulo Jesús cña ji'j' ngu' cha'

ná cacha' ngu' ji'j' xa' ñati ñi'ya ngua ji'j' nu quicha bi'. Pana ná nduna ngu'; lye la nguañi cha' bi', masi lye ngulo Jesús cña ji'j' ngu' cha' ná cacha' ngu' ji'j' ty'a'a ngu'. ³⁷ Ndube tsa ti' ngu' lo'o ndyuna ngu' ñi'ya ngua cha' bi'.

—Tso'o tsa ndu'ni yu bi' —nacuj ngu'—, lo'o ji'j' ngu' nu cu'u jyaca nchca ji'j' yu ndu'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu'; hasta lo'o nchcui' ngu' quicha bi' chaca quiya' xqui'ya yu, masi ngua cu'u tu'ba ngu'.

8

Nda Jesús na ndyacu jacua mil ty'a'a ñati

¹ Ngua chaca tsa. Tya tsubi' ndyu'u ti'j' quiña'a tsa ñati slo Jesús, bi' cha' nga'aa ntsu'u na cacu ngu' juani. Li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j'.

² —Tya'na tsa ti' na' ji'j' nu ngu' quiña'a re —nacuj—, cha' sna tsa cua nguta'a ngu' lo'o na'. Nga'aa ntsu'u tsiya' ti na cacu ngu' juani.

³ Ná tso'o culo na' cña ji'j' ngu' re cha' tyaa ngu' juani, ña'a lo'o jbi'ña ti ndya'a ngu'; nga'aa talo ngu' ty'a'a ngu' tyucui' cha' tyalaa ngu' to' tyi ngu', cha' jua'a ndi'j' xi ngu' nu tyijyu' tsa lijya ngu' —nacuj Jesús ji'j' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j'.

⁴ —¿Ñi'ya cua'ni na ca nde? —nacuj ngu' bi' li'—, cha' ná ndi'j' ni sca ñati. Ná caja ñi'ya ta na na cacu ngu' re —nacuj nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j' bi'.

⁵ —¿Ni lcu'a ty'a'a xlyá ntsu'u ji'j' ma? —nacuj Jesús ji'j' ngu' bi' li'.

—Cati ty'a'a ti xlyá teje' lo'o ji'j' ya —nacuj ngu' ji'j'.

⁶ Li' ngulo Jesús cña ji'j' nu ngu' quiña'a bi', cha' tyaca'a ngu' lo yuu. Ndaya' yu ji'j' nu cati ty'a'a xlyá teje' bi', ndya xly'a'be ji'j' ycu' Ndyosi xqui'ya cha' ntsu'u na cacu ngu'. Li' ngusa'be yu xlyá bi', nda yu yu'be ji'j' nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j' cha' tacha ngu' ji'j' nu ngu' quiña'a

bi', cha' cacu ngu' jil'i. ⁷ Lo'o xi cualya sube ntsu'u jil'i ngu'; bi' cha' lo'o ngulacua Jesús jil'i cualya bi', li' ngulo yu cña cha' tacha ngu' yu'be cualya bi' jil'i nu ngu' quiña'a bi', cha' cacu ngu' jil'i. ⁸ Lo'o ndyacu ngu' jil'i, nguaala' tsa jil'i ngu' li'. Lo'o li' nguxuti'l' ngu' lcaa satya nu tya'a ndyanu su ndyacu ngu', ngutsa'á cati tya'a chcubi lo'o yu'be bi'. ⁹ La cui' tsa bi' cua ndyacu jacua mil tya'a ñati. Lo'o nchcui' salya' Jesús lo'o nu ngu' quiña'a bi', ¹⁰ li' ndyatí yu ne' yaca ni'l' sube lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, ndyaa yu lo'o ngu' nde su naa Dalmanuta.

Ña'a cui'ya ngu' sca cha' tlyu nu cua'ni Jesús, nti' ngu'

¹¹ Li' ndyu'u tucua xi ngu' fariseo slo Jesús cha' xu'u ngu' lo'o yu. Ngua ti' ngu' cha' caja ñi'ya chcui' ngu' sca cha' cuxi jil'i yu; bi' cha' ndijña ngu' fariseo bi' jil'i yu cha' culu'u yu sca cha' tlyu jil'i ngu', sca cha' tonu nu tyu'u tucua nde cua chacuayá' jil'i ycuil' Ndyosi. ¹² Li' nda xtyi'i Jesús hasta ca ne' cresiya jil'i.

—Lcaa ñati nu lu'ú nde chalyuu tyempo juani ni, ¿ni cha' laca xcui' na nti' ngu' cha' cua'ni na' sca cha' tlyu chacuayá' jil'i ycuil' Ni cha' ña'a ngu' jil'i? —nacu' Jesús—. Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma, cha' ná ta ycuil' Ni chacuayá' ña'a ma ni sca cha' tlyu —nacu' Jesús jil'i ngu' bi'.

¹³ Lo'o li' nguxtyanu yu jil'i ngu' fariseo bi'; xa' ndyatí yu ne' yaca ni'l' sube ti lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i bi', nteje tacui ngu' lo tayu', ngutu'u ngu' chaca tsu' li'.

Ngu' fariseo laca ñi'ya nti' scua tiye'

¹⁴ Ngujlyaa ti' nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús cha' tsaa lo'o ngu' na cacu ngu' tsa' bi', sca xlyá teje' ti ntsu'u jil'i ngu' nde ne' yaca ni'l' sube. ¹⁵ Lo'o li' nda Jesús chaca cuij lo'o ngu':

—Tii ti ti' ma tyil'i ma —nacu' yu—, cui'ya ma cuentya ñi'ya ndu'ni scua tiye' nu nda ngu' bi', nu ngu' fariseo lo'o ngu' nu cuentya jil'i rey Herodes ni.

¹⁶ Cuaana ti nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i lo'o tya'a ngu' li':

—Xqui'ya cha' ná ntsu'u la xlyá teje' jil'na, bi' cha' nchcui' yu cha' jil'i scua tiye' lo'o na —nacu' ngu' jil'i tya'a ngu'.

¹⁷ Pana ngua tii Jesús cha' ná ngua cuayá' ti' ngu' bi'.

—¿Ni cha' laca ndube ti' ma cha' ná ntsu'u na cacu ma? —nacu' yu jil'i ngu' bi' li'—. ¿Ha ná jlo ti' ma? ¿Ha ná nchca cuayá' ti' ma? ¿Ha ndyacu' hique ma? —nacu' yu—. ¹⁸ Ntsu'u si'yu cloo ma, ¿ha ná nchca ña'a ma? Ntucua jyaca ma, ¿ha ná nchca cuna ma? ¿Ha ná ndyi'u ti' ma tsiya' ti? ¹⁹ Nu lo'o ngusa'be na' ca'yu tya'a xlyá teje' ndyacu nu ca'yu mil tya'a ñati bi' ni, ¿ni lcaua tya'a chcubi ntsu'u yu'be xlyá nu cua nguxuti'l' ma li'? —nacu' Jesús jil'i ngu'.

—Tii tyucuaa tya'a chcubi —nacu' ngu' jil'i.

²⁰ —La cui' jua'a lo'o ngusa'be na' cati tya'a xlyá teje' ndyacu nu jacua mil tya'a ñati bi', ¿ni lcaua tya'a chcubi ntsu'u yu'be xlyá nu cua nguxuti'l' ma li'? —nacu' yu jil'i ngu'.

—Cati tya'a chcubi —nacu' ngu' jil'i.

²¹ —¿Ha bilya caca cuayá' ti' ma lacua? —nacu' Jesús jil'i ngu' bi' li'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i sca ngu' cuityi' ca Betsaida

²² Lo'o li' ndyalaa ngu' ca nde quich'i Betsaida. Hora ti ñaa lo'o ngu' quich'i jil'i sca nu cuityi' slo Jesús. Ndiñña tsa ngu' jil'i yu cha' sta ya' yu hique nu quicha, ngua ti' ngu'. ²³ Bi' cha' ndaya' Jesús ya' nu cuityi', ndyaa lo'o yu jil'i ca to' quich'i. Ngutu'u hitya sañi' Jesús

cloo nu quicha, ngusta ya' yu cloo nu cuiyí' bi' li'.

—¿Ha cua ña'a nu'u sca na? —nacuj Jesús jí' nu quicha.

²⁴ Cua ngulane ña'a nu quicha cacua ti li'.

—Cua nchca ña'a na' xi —nacuj nu quicha—. Tsa lyiji tsa tyaca' ña'a na', ñi'ya ña'a yaca ña'a ngu' lo'o ndya'a ngu' —nacuj nu quicha bi' jí' Jesús.

²⁵ Xa' ngusta ya' Jesús cloo nu quicha bi'. Lo'o nguxña'a tso'o nu quicha chaca quiya', li' cua ngua ña'a tso'o jí' lcaa ñati; cua ndyaca tso'o cloo li'. ²⁶ Pana ngulo Jesús cña jí' cha' tyaa to' tyi:

—Ná tsa nu'u nde lquichi juani, ná cacha' nu'u jí' ñati na ca nu ngua jinu'u —nacuj Jesús jí' nu ngua quicha bi'.

Ndacha' liñi Pedro cha' ycuí' Cristo laca Jesús

²⁷ Tya ndyaa la Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jí', ndyaa ngu' tyuu tya'a quichí sube ti ca loyuu su cuentya Cesarea de Filipo. Laja lo'o ndya'a ngu' tyucuij, li' nchcuane Jesús jí' ngu'.

—Lo'o nchcui' ñati jna', ¿tilaca laca na', nti' ngu'? —nacuj Jesús jí' ngu' nu ndyaca tsa'a jí'.

²⁸ —Ntsu'u ngu' nu nchcui' cha' jyo'o Juan nu ntyucuatya jí' ngu' tya tsubi' la laca nu'u —nacuj ngu'—. Xa' la ñati ni, nchcui' ngu' cha' jyo'o cusu' Elías laca nu'u; lo'o xa' la ñati ni, nchcui' ngu' cha' sca jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jí' ycuí' Ndyosi sa'ni la laca nu'u.

²⁹ —Lo'o cu'ma ni —nacuj Jesús—, ¿tilaca laca na' nti' ma? —nacuj yu jí' nu ngu' nu ndyaca tsa'a jí'.

Hora ti nguxacuj Pedro cha' jí' yu:

—Cristo laca nu'u —nacuj Pedro li'.

³⁰ Ngulo Jesús cña jí' ngu' li', cha' ná cacha' ngu' cha' bi' jí' xa' la ñati.

Nda Jesús cha' lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycuí'

³¹ Lo'o li' nguxana Jesús ngulu'u yu jí' ngu' ndi'ya:

—Ntsu'u cha' caa quiña'a tsa cha' ti'í nu caca jí' ycuí' na', masi ycuí' Ndyosi cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati —nacuj Jesús jí' ngu'—. Nde loo la chcuí' tsa ngu' cuentyu jna'; lo'o nu ngu' cusu', lo'o sti jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó ni, lcaa ngu' bi' chcuí' ngu' cha' nu cuiñi laca na'. Lo'o jua'a cujuui ngu' jna' li'; pana lo'o tyu'u scua sna tsa, li' tyu'ú na' chaca quiya'.

³² Liñi ngulu'u Jesús cha' bi' jí' nu ngu' nu ndyaca tsa'a jí'; bi' cha' ngusñi Pedro ya' Jesús li', nchcui' lo'o yu cha' ngua ti' cua'a jí' yu, cha' nga'aa chcuí' Jesús jua'a. ³³ Li' nguxtyacuí Jesús su ndu ti, nxña'a yu jí' nu ngu' nu ndyaca tsa'a jí'; ndacu' yu tsiya' ti cha' nu nchcui' Pedro li'.

—Tyu'utsu' nu'u 'na, Satanás —nacuj yu jí' Pedro—, cha' nga'aa tacu' loo nu'u cha' 'na. Si'í ñi'ya nu nclacua ti' ycuí' Ndyosi nlyacua ti' nu'u juani, sca cha' nu ndya'a tyiquee ñati chalyuu ti nlyacua ti' nu'u —nacuj Jesús jí' Pedro.

³⁴ Lo'o li' ngusi'ya Jesús jí' nu ngu' nu ndyaca tsa'a jí', lo'o jí' nu quiña'a tsa ñati nu lca'a jí' cha' tyaa ngu' slo yu. Nchcui' yu lo'o ngu' li':

—Si ntsu'u ngu' nu chañi cha' nti' ngu' tsa'a ngu' lo'o na' —nacuj yu—, nga'a cha' xtyanu ngu' bi' lcaa cha' nu ntsu'u tsa tyiquee ngu' bi' jí', cha' tya'a ngu' lo'o na' lcaa tsa, masi cujuui ñati jí' ngu' bi' cuentya 'na. ³⁵ Chcuna' chalyuu jí' ngu' si xcui' nlyacua tsa ti' ngu' ñi'ya caca jí' ycuí' ti ngu'; pana quije chalyuu nu ná nga'a cha' tye jí' ngu' si tyaja'a ngu', masi cujuui ñati jí' ngu' cuentya 'na, xqui'ya cha' nchcui' ngu' cha' tso'o jna' lo'o xa' ñati. ³⁶ Ná tyanu cha' tso'o jí' ngu',

masi ngua'ni tsa ngu' ngana nde chalyuu nquicha'; lo'o cajaa ngu', li' chcuna' lcaa chalyuu ji'i ngu'.³⁷ Ná taca ta ngu' caya' cha' caja la chalyuu ji'i ngu'.³⁸ Caca tyuju'u ti' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, nu lo'o ña'a na' ji'i scaa ñati chalyuu nu ntyuju'u ti' jna', masi tyuju'u ti' ngu' bi' ji'i cha' tso'o nu nchcui' ti na'. Si xqui'ya na' tyuju'u ti' ngu' bi' slo ngu' cuxi chalyuu juani, masi slo ngu' suba' chalyuu juani, li' caca tyuju'u ti' na' ji'i ngu' bi' nu lo'o caa na' chaca quiya' nde loo la cha' caca na' loo ji'i ñati. Li' lye tsa ña'a xee caca lo'o tyaa na' chaca quiya' chacuayá' ji'i Sti na'. Caa na' lo'o xca nu tacati tsa ji'i ycui' Ni, cha' lubii tsiya' ti ngu' xca bi' —nacu' Jesús ji'i ngu'.

9

¹ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' li':

—Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma —nacu' yu—, cha' ntsu'u ngu' nu tya ndu lo'o na chalyuu re juani, nu ca cuayá' ti' cha' cua nguxana cha' laca ycui' Ndyosi loo ne' cre-siya ji'i ñati chalyuu, nu lo'o tya lyiji cajaa ngu'. Tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'i Ni lo'o caca Ni loo li'.

Cua ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo Jesús

² Lo'o cua ndya'a scua' tsa li' ndu'u Jesús ndyaa; lo'o Pedro, lo'o Jacobo, lo'o Juan ndyaa lo'o. Jacua tya'a ti ngu' bi' ndyaa ngu' lo xlya ca'ya cua, ná lo'o xa' ñati ndyaa ngu'. Ca bi' laja lo'o na'a ngu' ji'i Jesús, cua ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo yu. ³ Na'a ngu' cha' ndubi tsa ña'a ste' Jesús, ngatj tsa ña'a. Ná nchca ji'i sca ñati chalyuu qui' ji'i ste' ngu' jua'a, masi jlo tsa ti' ngu' ñi'ya nu tyaati late' ji'i ngu'. ⁴ Laja lo'o na'a ngu', li' ndu'u tucua jyo'o Elías lo'o jyo'o Moisés, ndu jyo'o bi' nchcui' ngu' lo'o Jesús. ⁵ Li' nchcui' Pedro lo'o Jesús:

—Mstru —nacu'—, tso'o tsa cha' ndi'i ya ca nde lo'o nu'u. Ta nu'u chacuayá' cuiñá ya sna tya'a chcu'ya, tsaca laca su tyi'i ycui' nu'u, chaca su tyi'i La Moisés, chaca su tyi'i La Elías —nacu' Pedro ji'i Jesús.

⁶ Ndyutsij tsa Pedro lo'o tya'a ndya'a, bi' cha' nga'aa jlo ti' ngu' ñi'ya cha' nu chcui' ngu'. ⁷ Lo'o li' ndu'u tucua sca coo nguxij tyucui ña'a hichu' ngu' su ndu ngu', li' nguañi nchcui' ycui' Ndyosi lo'o ngu' laja coo bi':

—La cui' yu re laca nu sca ti Sñi' na' —nacu' Ni—, tyaca'a tsa yu 'na. Cua'a jyaca ma ji'i yu re lo'o chcui' yu lo'o ma.

⁸ Hora ti nguxña'a ngu' su ndu jyo'o bi' tsa, pana na'a ngu' cha' nga'aa ndu nu ngu' bi'; sca ti Jesús ndu lo'o nu sna tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

⁹ Li' ndu'u ngu' ñaa ngu'. Laja lo'o ngua'ya ngu' lo xlya ca'ya, ngulo Jesús cña ji'i ngu' cha' ná cacha' ngu' ji'i xa' ñati ñi'ya ngua cha' nu cua na'a ngu' lo xlya ca'ya.

—Nu lo'o cajaa ycui' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, lo'o li' tyu'u na' chaca quiya', li' taca cacha' ma cha' bi' ji'i xa' ñati —nacu' Jesús ji'i ngu' bi'.

¹⁰ Ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' yu, masi ndube tsa ti' ngu' ji'i cha' nu nchcui' yu, nu lo'o cua nacui' yu cha' tyu'u ycui' yu chaca quiya' lo'o ngujuii yu. ¹¹ Li' nchcuane ngu' bi' ji'i Jesús:

—Nu mstru cha' jo'ó bi' ni, ¿ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' mstru bi', lo'o nacui' ngu' cha' clyo ntsu'u cha' caa jyo'o Elías nde chalyuu chaca quiya'? —nacu' ngu' ji'i Jesús.

¹²⁻¹³ —Chañi, ntsu'u cha' caa jyo'o Elías clyo cha' cua'ni cho'o ji'i lcaa na —nacu' Jesús—. Cacha' liñi na' ji'i ma juani cha' cua laca ndyalaa jyo'o Elías bi' nde chalyuu. Lo'o jua'a cua ngua'ni ngu' lo'o yu

ñi'ya nu nscua lo quityi cha' caca jil'i —nacui Jesús jil'i ngu' bi'—. La cui' jua'a, cua nscua cha' jna' lo quityi jil'i ycuil' Ndyosi, cha' ntsu'u cha' chcube' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, lo'o jua'a nscua cha' ntsu'u cha' hcui' ngu' cha' suba' jna'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i sca yu cuañi' nu ngusñi cui'i cuxi jil'i

¹⁴ Xa' ndyalaa ngu' su ndi'i nu xa' la tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús chaca quiya'. Cua ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati slo ngu', jua'a ndu xi mstru cha' jo'ó lo'o ngu'; nxlyú mstru bi' cha' hichu' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús. ¹⁵ Ndube tsa ti' nu ngu' quiña'a lo'o na'a ngu' jil'i Jesús lijya. Nxna ngu' slo yu cha' hcui' ngu' lo'o yu li'.

¹⁶ —¿Ni'ya cha' nchcui' ma lo'o ngu' jua? —nacui Jesús jil'i ngu' li'.

¹⁷ Li' hora ti nguxana nchcui' sca ñati nu ndu laja ngu' bi':

—Mstru —nacui jil'i Jesús—, na cua yaa lo'o na' jil'i sñi' na' slo nu'u. Na cu'u yu xqui'ya cui'i cuxi nu ngusñi jil'i yu. ¹⁸ Lcaa se'i su nxalú cui'i cuxi bi' jil'i yu nclýu yu, li' ndyu'u ngo' tu'ba yu; lye ndyacu la'ya yu, lo'o li' lye ndyaca yaca cuaña' yu. Lo'o jua'a cua ndijña na' jil'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u jua si tyaja'a ngu' cha' culo ngu' jil'i cui'i cuxi nu ntsu'u jil'i nu quicha re. Pana ná ngua jil'i ngu' —nacui sti nu quicha bi' li'.

¹⁹ —Ná jlya ti' cu'ma tsiya' ti —nacui Jesús jil'i ngu' bi'—. Cuxi tsa cresiya jil'i ma. Nga'aa tso'o tyanu na' slo cu'ma, nga'aa talo na' jil'i ma tsiya' ti. Pana caa lo'o ma jil'i nu quicha jua slo na' juani.

²⁰ Li' ñaa lo'o ngu' jil'i nu quicha slo Jesús. Nu lo'o na'a cui'i cuxi bi' jil'i Jesús, hora ti nguxalú jil'i nu quicha bi'; nclýu lo yuu, nxasu, nxasu, ntyucua ngo' tu'ba li'. ²¹ Nchcuane Jesús jil'i sti nu quicha li':

—¿Ni jacua' nguxana quicha bi'? —nacui Jesús.

—Tya lo'o cuañi' yu, tya li' ngusñi quicha bi' jil'i yu —nacui sti nu quicha bi'—. ²² Tyuu tsa quiya' cua nguxlyú bi' jil'i yu lo quii', nguxtyú jil'i yu lo hitya cha' ngua ti' cui'i cha' cujuui jil'i yu. Cua'ni tya'na ti' nu'u jil'i ya, cua'ni nu'u sca cha' tso'o, cua'ni nu'u jo'o jil'i yu si nchca jinu'u —nacui sti nu quicha bi' jil'i Jesús.

²³ —¿Ni cha' laca nacui nu'u 'na jua'a, si nchca 'na? —nacui Jesús jil'i—. Lcaa lo cña nchca jil'i sca ñati nu jlya ti' jil'i ycuil' Ndyosi —nacui.

²⁴ Hora ti nchcui' sti nu quicha bi' li':

—Jlya ti' na' jinu'u —nacui—, xtyucua nu'u 'na cha' jlya la ti' na' jinu'u hora nu lo'o nga'aa jlya tso'o ti' na' —nacui jil'i Jesús.

²⁵ Lo'o na'a Jesús cha' quiña'a la ñati cua tyu'u ti'i ti ngu' slo, li' ngulo yu cña jil'i cui'i cuxi bi':

—Cui'i cuxi nu'u ni, la cui' nu'u laca nu ngua'ni cu'u jil'i nu quicha re —nacui Jesús—. Culo na' cña jinu'u juani cha' tyu'u nu'u jil'i yu cuañi' re. Nga'aa xlyú nu'u jil'i yu tsiya' ti —nacui Jesús jil'i cui'i cuxi.

²⁶ Ngua'ni bi' cha' cui' ngusi'ya nu quicha, xa' lye tsa nguxalú cui'i jil'i nu quicha bi' lo'o ndu'u cui'i jil'i li'. Nclýu nu quicha bi', ntsiya nguliji ti'. Cua quiña'a tsa ngu' na'a jil'i.

—Cua ngujui yu —nacui ngu' li'.

²⁷ Li' ngusñi Jesús ya' nu quicha bi', nguxatuu Jesús jil'i. Ndatu nu quicha bi', cha' ngua tso'o hora ti.

²⁸ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa yu nde ne' ni'i. Li' nchcui' nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i lo'o yu su ntucua ycuil' ti ngu':

—¿Ni cha' ná ngua jil'i ya culo ya jil'i cui'i nu ntsu'u jil'i nu quicha bi'? —nacui ngu' jil'i Jesús.

²⁹ —Sca lo ti cui'i cuxi laca bi' —nacui Jesús—. Ná nchca jil'i ma culo ma jil'i sca cui'i jua'a, si ná ñña

mā chacuayá' jil'i ycuí' Ndyosi cha' caca.

Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' ntsu'u cha' cajaa ycuí'

³⁰ Lo'o li' ndu'u ngu' bi' quichj bi', nteje tacui ngu' tyuu tya'a quichj loyuu su cuentya Galilea bi'. Ná nti' Jesús cha' caja cha' jil'i ngu' quichj bi', cha' nteje tacui ycuí' yu lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i yu, ³¹ cha' nti' Jesús culu'u la jil'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i laja lo'o ndya'a ycuí' ti ngu'.

—Ntsu'u sca ñati nu cujuí' cre-siya 'na jil'i ngu' tisiya cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o na', masi cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati —nacui Jesús jil'i ngu'—. Cujui ngu' bi' jna' li'. Pana lo'o tyu'u scua sna tsá tya lo'o cua ndyujui ngu' 'na, li' tyu'ú na' chaca quiya' —nacui Jesús.

³² Ná ngua cuayá' ti' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i ñi'ya cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu'; pana ná ndacha' ngu' jil'i yu ñi'ya nu nti' ñacuí' cha' nu nda yu, cha' ntsij ngu' chcuí' ngu' lo'o yu li'.

Nchcui' ngu' cha' ndulo la cha' jil'i ycuí' ca ngu'

³³ Lo'o li' ndyalaa ngu' nde quichj Capernaum, ndyatí ngu' ne' sca ni'i. Li' nchcuane Jesús jil'i ngu':

—¿Ni cha' nchcui' mā lo'o tya'a mā ca tyucui bi' tsá? —nacui Jesús jil'i ngu' bi'.

³⁴ Ná ntaja'a ngu' cacha' ngu' jil'i yu ñi'ya cha' nu cua nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' tyucui, cha' ntyuju'u ti' ngu'. Tyempo bi' cua nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu' si ndulo la cha' jil'i tsaca tya'a ndya'a ngu'. ³⁵ Li' ndyaca'a Jesús, xa' nchcui' yu lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i:

—Ñati nu nti' caca loo la jil'i tya'a ngu' ni, ntsu'u cha' cua'ni ngu' bi' lca a cña sube ti cha' xtyucua jil'i tya'a ngu', ñi'ya ndu'ni sca msu cña jil'i xu'na —nacui Jesús jil'i ngu' bi'.

³⁶ Lo'o li' ndu'u Jesús sca la'a ti, ñaa lo'o jil'i sca nu sube slo ngu'. Li' nguxatu yu jil'i nu piti bi' nde loo su ndi'i ngu'. Laja lo'o ngüityi Jesús jil'i nu piti bi', li' nchcui' yu lo'o ngu' chaca quiya':

³⁷ —Lo'o xtyucua mā jil'i sca ñati ñi'ya laca nu piti re xqui'ya na', la cui' jua'a na nxyucua mā 'na laca —nacui Jesús—. Lo'o jua'a, lo'o ndu'ni mā cña 'na, la cui' jua'a ndu'ni mā cña jil'i ycuí' Ni nu cua nda 'na lijyaa nde chalyuu —nacui Jesús.

Stu'ba ti ntsu'u tyiquee ngu' lo'o na si ná nxuu tya'a ngu' bi' lo'o na

³⁸ —Mstru —nacui Juan jil'i Jesús—, cua na'a ya jil'i chaca ñati nu ngulo jil'i cui'i cuxi nu ngusñi jil'i ñati. Ndu'ni yu cña bi' chacuayá' jinu'u, nacui yu, pana ná ndyaca tsa'a yu lo'o cua. Bi' cha' ngua ti' ya cua'a ya jil'i yu, cha' ná culo yu jil'i cui'i cuxi nu ntsu'u jil'i ñati —nacui Juan.

³⁹ —Ná cua'a mā jil'i —nacui Jesús jil'i ngu'—. Ñati nu cua'ni sca cha' tlyu chacuayá' jna' nacui ngu', nga'aa ca chcuí' ñati bi' cha' cuxi jna' nde loo la. ⁴⁰ Stu'ba ti ntsu'u tyiquee ñati lo'o na si si'i na nxuu tya'a ngu' lo'o na. ⁴¹ Chañi cha' nu chcuí' na' lo'o cu'ma juani: si ta laja ti cua ña'a ca ñati masi sca tasa ti hitya co'o mā xqui'ya cha' ñati jil'i Cristo laca mā, nde loo la tyacua cha' tso'o jil'i ñati bi'.

Cuxi tsa caca si ntsu'u sca qui'ya nu ndulo la ji'na

⁴² Ná tso'o culu'u sca ñati tyucui cuxi jil'i ñati nu jly'a ti' 'na ñi'ya jly'a ti' nu sube —nacui Jesús—. Tso'o la masi tyaca' sca quichi tonu yane yu cuxi bi', li' xtyú ngu' jil'i yu lo hitya tyujo'o. ⁴³ Nga'a cha' xtyanu mā tsiya' ti jil'i sca cha' cuxi nu ndiya tsa ti' mā jil'i, masi ndulo tsa cha' bi' jil'i mā, nti' mā, ñi'ya si laca ya' mā. Tso'o la si xana chalyuu

nu ná nga'a cha' tye jil'i ma, masi ná lo'o cha' cuxi nu ndulo tsa jil'i ma nquicha', cha' li' ná tyalaa ma su cuxi tsa ca bilyaa. Ná ntsu'u cha' tye cha' ndyaqu'i quii' ca bi', tsa cu' ti ndyaqu'i. ⁴⁴ Ná tye cha' cacu conu' cuaña' ngu' ca bi', ni ná tye cha' ndyaqu'i quii' tsiya' ti. ⁴⁵ La cui' ti cha', masi ndiya tsa ti' ma jil'i sca cha' cuxi nu ndyu'ni ma, masi ndulo tsa cha' bi' jil'i ma nti' ma, ñi'ya si laca quiya' ma, nga'a cha' xtyanu ma tsiya' ti jil'i. Tso'o la si xana chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ma, masi ná lo'o cha' cuxi bi', cha' li' ná tyalaa ma su cuxi tsa ca bilyaa. ⁴⁶ Ná tye cha' cacu conu' cuaña' ngu' ca bi', ni ná tye cha' ndyaqu'i quii' tsiya' ti. ⁴⁷ La cui' ti cha', masi ndiya tsa ti' ma sca cha' cuxi nu ña'a ma jil'i, nga'a cha' xtyanu ma jil'i cha' bi' tsiya' ti, ñi'ya si na culo ma jil'i ycu'i cloo ma. Tso'o la si xana chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ma, masi ná lo'o cha' cuxi bi' nu ndulo tsa jil'i ma nquicha', cha' li' ná tyalaa ma su cuxi tsa ca bilyaa. ⁴⁸ Ná tye cha' cacu conu' cuaña' ngu' ca bi', ni ná tye cha' ndyaqu'i quii' tsiya' ti.

⁴⁹ Xñi ycu'i' Ndyosi lcaa msta nu tyucui tyiquee ngu' sta ngu' cha' tyaqu'i cuentya jil'i ycu'i' Ni. Lo'o xi teje' sta ngu' lo msta bi'. Lo'o jua'a xñi ycu'i' Ndyosi cha' jil'i cua ña'a ca ñati nu talo lo'o tyacua cha' ti' jil'i ngu'. ⁵⁰ Tso'o tsa teje', ndu'nijo'lo tsa ji'na, pana si tye cha' cñi' nu ntsu'u jil'i, li' nga'aa cua'nijo'lo ji'na, cha' nga'aa caca cñi' bi' chaca quiya'. Lo'o lcaa cu'ma ni, ñi'ya laca teje' laca ma; tso'o tsa cña ndu'ni teje' lo'o sca na cacu na, jua'a tso'o tsa cña cua'ni ma laja ñati chalyuu si tso'o ti tyi'i ma lo'o tya'a ma.

10

Ngulu'u Jesús cha' ná xtyanu ngu' jil'i clyo'o ngu'

¹ Lo'o li' ndu'u Jesús quich'i Capernaum bi', ndyaa tyijyu' ca xa' quich'i nu ntsu'u su cuentya Judea lo'o xa' la quich'i nde chaca tsu' sta'a Jordán. Ca bi' ndyu'u ti'i quina'a tsa ñati slo yu. Nclyu'u Jesús jil'i ngu' li', ñi'ya nu nclu'u ti yu jil'i ñati nde lcaa quich'i su ndya'a yu. ² Li' ndyalaa xi ngu' fariseo slo yu cha' ngua ti' ngu' bi' tyijiloo ngu' jil'i Jesús. Li' nchcuane ngu' jil'i yu:

—¿Ha ntsu'u chacuayá' cuentya jil'i cha' cusu' nu ntsu'u ji'na, cha' xtyanu sca ñati jil'i clyo'o yu? —nacui' ngu' bi' jil'i Jesús.

³ Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu' bi':

—¿Ni cña ngulo jyo'o Moisés jil'i ma cua sa'ni la lacua? —nacui' Jesús jil'i ngu'.

⁴ —Nda jyo'o Moisés chacuayá' jil'i ngu' qui'yu tya'a na cha' culo quityi cha' xtyanu ngu' jil'i clyo'o ngu' tsiya' ti. Nu lo'o ndu'u quityi jil'i nu qui'yu, ndye cha' clyo'o ngu' tsiya' ti; nga'aa ntsu'u cha' clyo'o ngu' bi' li' —nacui' ngu' jil'i Jesús.

⁵ Nguxacui Jesús cha' jil'i ngu' li':

—Xqui'ya cu'ma nguscua jyo'o Moisés cha' bi', cha' ná ndaquiya' ma tsiya' ti cha' jil'i ycu'i' Ndyosi —nacui' Jesús—. ⁶ Pana nu lo'o nguxana ntucua quiya' chalyuu, nu lo'o ngüiná ycu'i' Ndyosi lcaa lo na, ná ngua'ni ycu'i' Ndyosi jua'a. “Ngüiná Ni jil'i ñati; ngüiná Ni jil'i sca nu qui'yu, lo'o jua'a jil'i sca nu cuna'a ngüiná Ni”, nacui' quityi jil'i ycu'i' Ndyosi. ⁷ “Bi cha' lo'o caja clyo'o sca nu qui'yu, li' tyu'utsu' yu to' tyi sti xtya'a yu, cha' tyi'i yu lo'o clyo'o yu, ⁸ cha' caca ngu' sca ti xtañi tyucuaa ngu' li'.” Nga'aa si'i tucua tya'a ñati laca ngu', cha' cua laca jil'i ngu' ñi'ya si laca ngu' sca ti ñati. ⁹ Bi' cha' ná tso'o xtyanu ngu' jil'i clyo'o ngu', cha' cua nda ycu'i' Ndyosi cha' clyo'o jil'i ngu' —nacui' Jesús jil'i ngu'.

¹⁰ Lo'o ndyaa Jesús ne' ni'j jil' ngu', li' nchcuane nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil' cuentya jil' cha' nu ndaca ta' yu lo'o ngu'. ¹¹ Nguxacuj Jesús cha' jil' ngu' li':

—Lo'o culo sca ñati quityi cha' xtyanu jil' clyo'o yu, cha' li' taca caja clyo'o yu lo'o chaca nu cuna'a nti' yu, cha' cuxi ndyu'ni yu lo'o nu chaca ñati bi' —nacuj Jesús—. ¹² Lo'o jua'a sca nu cuna'a nu culo quityi cha' xtyanu jil' clyo'o, cha' li' taca caja clyo'o lo'o chaca nu qui'yu nti', la cui' ti cha' cuxi ndyu'ni bi' lo'o nu chaca ñati bi' —nacuj Jesús jil' ngu'.

Ngulacua Jesús jil' nu sube

¹³ Lo'o li' ngua sca quiya' ñaa lo'o ngu' jil' tyuu tya'a nu sube ca su nga'a Jesús. Ngua ti' ngu' cha' sta ya' ycu' Jesús hique nu sube bi'. Pana ngua'ni tyaala nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' jil' ngu', cha' ná caa lo'o ngu' jil' nu sube. ¹⁴ Lo'o na'a Jesús ñi'ya nu ndyu'ni ngu' nu ndyaca tsa'a jil', ná ndiya ti' yu cha' ndyu'ni ngu' jua'a:

—Ta ma chacuayá' jil' nu sube cha' caa ngu' ca slo na' —nacuj Jesús jil' ngu' bi'—. Ná cua'a ma chacuayá' jil' nu sube bi', cha' caa ngu' slo na'. Ñi'ya laca lo'o jlya ti' nu sube jil' sti ngu', la cui' jua'a ntsu'u cha' jlya ti' ñati jil' ycu' Ndyosi, nu lo'o laca Ni loo ne' cresiya jil' ngu'. ¹⁵ Chañi cha' nu nchcui' na' —nacuj—, cha' ná caca tyatí ngu' cha' jil' ycu' Ndyosi cha' caca Ni loo ne' cresiya jil' ngu', si ná tyucui ti' tyiquee ngu' ñi'ya nu ntsu'u tyiquee sca nu sube.

¹⁶ Lo'o li' ndyala' Jesús jil' nu sube bi', ngulacua yu jil' nu sube lo'o ngusta ya' yu hique ngu'.

Nhcui' sca nu culiya' lo'o Jesús

¹⁷ Tya ndyaa la Jesús tyucuij bi', lo'o li' nxna sca nu qui'yu lijya lca'a jil' Jesús. Ndyatu sti' slo Jesús li'.

—Mstru, tso'o tsa ndu'ni nu' —nacuj jil' Jesús—. Cacha' nu' y jna', ¿na laca cua'ni na' cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye 'na? —nacuj yu.

¹⁸ —¿Ni cha' laca nti' nu' cha' ñati tso'o laca na'? —nacuj Jesús jil' li'—. Sca ti ycu' Ndyosi laca nu chañi cha' tso'o laca Ni —nacuj—. ¹⁹ Jlo ti' nu' lcaa cña nu ngulo ycu' Ndyosi jil' ñati cua sa'ni la: “Ná cuju' ma jil' tya'a ñati ma; ná cua'ni ma cha' suba' lo'o clyo'o xa' ñati; ná cuaana ma cha' tso'o nu ntsu'u jil' tya'a ñati ma; ná chcu' ma cuentyu jil' tya'a ñati ma; ná cua'ni ma ngana jil' tya'a ñati ma cuaana ti; lo'o jua'a, cua'ni tlyu ma jil' sti ma, jil' xtya'a ma, taquiya' ma jil' cha' nu nchcui' ngu' bi'”.

²⁰ —Mstru —nacuj nu qui'yu bi' li'—, tya cuañi' na' ndaquiya' na' lcaa cña bi'; lcaa yija ndaquiya' na' jil' cha' bi'.

²¹ Ntsu'u tsa tyiquee Jesús ña'a jil' nu qui'yu bi'. Xa' nchcui' yu lo'o li':

—Sca ti cña lyiji cua'ni nu' —nacuj Jesús jil'—. Yaa clyu cuju' nu' lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jinu'u, cha' tyu'u cñi ta nu' jil' ngu' ti' li'; tyacua xi cha' tso'o jinu'u nde loo la ca su ntucua ycu' Ndyosi. Li' xa' tyaa nu' ca slo na' cha' tya'a nu' lo'o na'.

²² Lo'o ndyuna nu qui'yu bi' cha' nu nchcui' Jesús lo'o, xa' ña'a ngulacua ti' li'; xñi'j tsa ti' cha' culiya' tsa nu qui'yu bi'. Ndu'u ndyaa li'.

²³ Nguxtyacui Jesús nxña'a jil' ngu' nu ndyaca tsa'a jil' li'.

—Tucui tsa caca cha' tyalaa ngu' culiya' ca su laca ycu' Ndyosi loo —nacuj Jesús jil' ngu' bi' li'.

²⁴ Ndube tsa ti' ngu' nu ndyaca tsa'a jil' yu li', cha' nchcui' yu jua'a cha' jil' ngu' culiya'. Bi' cha' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Cu'ma ngu' cuañi' —nacuj Jesús—, tucui tsa caca cha' caca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya jil' ngu', si tiji' tsa ti' ngu' jil' lcaa cha' tso'o

nu ntsu'u jil'i ycu'i ca ngu'. ²⁵ Lasa la cña tyeje tacui sca na'ni quiya' cuxa, masi sca na'ni tonu ñi'ya sca camello. Lasa la cha' bi', tucui la tyatí sca ngu' culiya' cha' jil'i ycu'i Ndyosi cha' caca ycu'i Ni loo ne' cresiya jil'i yu.

²⁶ Lo'o ndyuna ngu' cha' bi' ndube tsa ti' ngu' li'.

—¿Tilaca taca jil'i clyaá jil'i nu cuxi nu ntsu'u chalyuu lacua, cha' tyalaa ca slo ycu'i Ndyosi? —nacui ngu' jil'i Jesús li'.

²⁷ Lo'o ngua tii Jesús ñi'ya nu ncliyacua ti' ngu', li' nchcui' yu lo'o ngu' chaca quiya':

—Bi' laca sca cha' nu ná nchca cua'ni ñati' chalyuu; pana ycu'i Ndyosi ni, nchca jil'i Ni cua'ni cha' tyalaa ngu' slo Ni —nacui Jesús jil'i ngu'.

²⁸ Nchcui' Pedro lo'o li':

—Lo'o cuare ni, cua nguxtyanu ya jil'i lcaa na nu ntsu'u jil'i ya cha' tya'a ya lo'o nu'u, ñi'ya nu nacui nu'u cha' cua'ni ya —nacui Pedro jil'i Jesús.

²⁹ —Chañi' cha' nu nchcui' na' lo'o ma —nacui Jesús—, cha' cua ña'a ca ñati' nu ntsu'u cha' tsa tyijyu' cha' cua'ni cña cuentya jna', lo'o jua'a nguxtyanu ngu' lcaa na nu ntsu'u jil'i ngu' cha' ndyu'ni ngu' cña bi', ná xtyanu na' jil'i ngu' bi' jua'a ti. Masi tyi ngu', masi tya'a ngula ngu' masi qui'yu masi cuna'a, masi xtya'a ngu', masi sti ngu', masi sñi' ngu', masi yuu nu ntsu'u jil'i ngu', masi tyanu lcaa cha' bi', ³⁰ pana la cui' chalyuu juani xa' caja quiña'a la cha' jil'i ngu' bi', tsa ña'a nu nguna' jil'i ngu' bi' ngua ti' ngu'. Caja su caca tyi ngu', caja nu caca tya'a ngula ngu', caja nu caca xtya'a ngu', caja nu caca sñi' ngu', caja yuu su cua'ni ngu' cña; hasta sca siyento tsa lo cua cha' bi' caja jil'i ngu'. Lo'o la cui' jua'a tyacua cha' ti' jil'i ngu', pana ca nde loo la caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu' bi'. ³¹ Nde loo

la caca ngu' nu tyu'u tucua su cua tye ti cha'; nde chu' la tyanu ngu' nu ndu'u tucua clyo —nacui Jesús jil'i ngu'.

Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycu'i'

³² Xa' ndu'u ngu' ndyaa ngu' li', ndyaa Jesús lo'o nu ngu' tya'a ndya'a yu tyucui' tsa ngu' nde Jerusalén. Nde loo ndyaa ycu'i Jesús. Lye tsa ngulacua ti' ngu' tya'a ndya'a yu, jua'a nu xa' la ñati' nu ndya'a lca'a jil'i ngu', ntsii tsa ngu'. Ndyaa lo'o Jesús jil'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, ndyaatsu' ngu' sca la'a ti cha' chcui' Jesús lo'o ngu' bi' ñi'ya cha' nu caca jil'i ycu'i yu nde loo la.

³³ —Cua'a jyaca ma —nacui Jesús jil'i ngu' bi' li'—, cua ngusñi na tyucui' nde ca'ya juani cha' tsa na Jerusalén. Cajua taya' ngu' 'na nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati', cha' tsa lo'o ngu' 'na slo sti jo'ó nu laca loo, slo mstru cha' jo'ó. Cua'ni cuayá' ngu' bi' 'na li'. Chcui' ngu' cha' ntsu'u qui'ya 'na, lo'o jua'a xqui'ya bi' ntsu'u cha' cajaa na'. Li' tsa lo'o ngu' bi' 'na slo ngu' xa' tsu' nu laca loo jil'i lcaa na. ³⁴ Li' xtyi' lo'o ngu' bi' 'na, tyu'u hitya sañi' ngu' bi' loo na', qui'ji' ngu' bi' 'na lo'o reta. Li' cuju'i' ca'a ngu' bi' 'na lo crusi cha' cajaa na'. Pana lo'o tyu'u scua sna tsa, li' tyu'ú na' chaca quiya'.

Ndiña Jacobo lo'o Juan sca cha' tso'o jil'i Jesús

³⁵ Lo'o li' ñaa Jacobo lo'o Juan tya'a slo Jesús. Sñi' Zebedeo laca ngu' bi'.

—Mstru —nacui ngu'—, tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, ntsu'u sca cha' nu nti' ya cha' cua'ni nu'u cuentya jil'i ya —nacui ngu' jil'i Jesús.

³⁶ —¿Na laca nti' ma cha' cua'ni na' cuentya jil'i ma? —nacui Jesús jil'i ngu' li'.

37—Cua'ni nu'u cha' tso'o ta nu'u chacuayá' jil'i ya cha' stu'ba ti tyaca'a ya lo'o nu'u ca su tlyu su xee tsa, ca su caca nu'u loo nde loo la —nacui ngu' bi'—. Tsaca ya tyaca'a ya la'a tsu' cui su ntucua nu'u, chaca ya tyaca'a ya la'a tsu' coca jinu'u.

38—Ná jlo ti' ma ñi'ya cha' ndijña ma 'na juani —nacui Jesús jil'i ngu'—. ¿Ha taca jil'i ma cha' co'o ma taná clyaa' nu nga'a cha' co'o na'? ¿Ha talo ma si xcube' ngu' jil'i ma ñi'ya nu nga'a cha' xcube' ngu' 'na nu lo'o cujuui ngu' 'na?

39—Taca jil'i ya —nacui ngu' jil'i Jesús li'.

—Chañi cha' lo'o cu'ma nga'a cha' co'o ma taná clyaa' nu nga'a cha' co'o ycu' na' —nacui Jesús—. Chañi cha' chcube' ma ñi'ya nu nga'a cha' xcube' ngu' 'na. 40 Pana, nu tyaca'a ma la'a tsu' cui 'na, nu tyaca'a ma la'a tsu' coca 'na ni, ná ntsu'u chacuayá' 'na cha' ta na' su tyaca'a ñati ca ndacua. Cua laca ngusubi ycu' Ni jil'i ñati nu tyaca'a nde sii' na' tyempo bi' —nacui Jesús jil'i ngu'.

41 Nu xa' la tii tya'a ngu' nu ndya'a lo'o Jesús ni, lo'o ngua tii ngu' ñi'ya cha' laca nu ngüijña Jacobo lo'o Juan jil'i Jesús, chii tsa ngua ti' ngu' ña'a ngu' jil'i ngu' bi' li'. 42 Pana nchcui' Jesús lo'o ca ta'a ngu' sca tyempo ti:

—Jlo ti' ma cha' nu ngu' nu laca loo jil'i ngu' xa' tsu' ni, tyaala tsa ngu' bi' —nacui Jesús—. Lye tsa nclyo ngu' bi' cña jil'i ngu' ca quichi tyi ngu'. 43 Pana nu cu'ma ni, ná tso'o cua'ni ma jua'a. Lcaa lo cña nu taca xtyucua ma jil'i tya'a ñati ma, bi' cña ntsu'u cha' cua'ni ma, si cua nti' ma cha' caca ma loo jil'i ngu' bi'. 44 Lo'o jua'a si nti' ma cha' ndulo la cha' jil'i ma cuentya jil'i ngu' tya'a ma, ntsu'u cha' cua'ni ma ñi'ya si laca ma msu jil'i tya'a ñati ma, masi ná lo'o caya'.

45 Na' nu cua nda Ni 'na lijya cha' caca na' ñati, ná lijya na' nde chalyuu cha' caja msu 'na; ycu' na' laca na' msu jil'i ñati, bi' cha' lijya na'. Na cua lijya na' cha' cajaa na' xqui'ya qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati, cha' cua'ni lyaá na' jil'i quiña'a tsa ñati li' —nacui Jesús jil'i ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i Bartimeo nu cuityi'

46 Lo'o li' ndyalaa Jesús ca quichi Jericó. Nteje tacui ngu' cla'be quichi bi'. Nu lo'o cua tyaa ti Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, li' quiña'a tsa ñati ndyaa lo'o ngu' bi'. Jua'a ngua li', to' tyucui nga'a sca nu cuityi' nu naa Bartimeo, ndijña msta jil'i ngu' nu lijya bi'. Sñi' Timeo laca nu quicha bi'. 47 Nu lo'o ngua tii yu quicha bi', cha' lijya ycu' Jesús Nazaret, cui ngusi'ya jil'i Jesús li':

—Jesús, ñati tya'a jil'i jyo'o David laca nu'u —nacui—, cua'ni tya'na ti' nu'u jna' —nacui nu quicha bi' jil'i Jesús.

48 Tyuu tya'a ñati ngua ti' cua'a ngu' jil'i nu quicha bi', cha' cuaana ti tyaca'a, ngua ti' ngu'; pana ná ntaja'a nu quicha bi', cui la nxi'ya li':

—Cusu', ñati tya'a jil'i jyo'o David laca nu'u —nacui nu quicha—, cua'ni tya'na ti' nu'u jna'.

49 Li' ndatu Jesús, se'i ti ndu yu li'.

—Ñacu' ma jil'i yu cha' caa yu ca nde —nacui Jesús.

Li' nacui ngu' jil'i nu cuityi' cha' tsa ca slo Jesús.

—Cua'ni tlyu tyiquee nu'u juani —nacui ngu' jil'i nu quicha bi'—. Tyatu nu'u, yaa clyu nu'u slo La Jesús jua —nacui ngu'.

50 Li' ngulo nu quicha plee jil'i, nxyanu jil'i. Hora ti ndyatü ngusna ndyaa slo Jesús. 51 Li' nchcui' Jesús lo'o nu quicha bi':

—¿Na laca nti' nu'u cha' cua'ni na' lo'o nu'u? —nacui yu jil'i.

—Mstru —nacuj nu cuityi—, cua'ni nu'u joo' na, cha' xa' tyaca' tso'lo xee cloo na' ña'a na' chaca quiya' —nacuj ji'i Jesús.

⁵² —Tso'lo —nacuj Jesús ji'i—, tyaa nu'u to' tyi juani. Jlya ti' nu'u 'na, bi' cha' cua ndyaca tso'lo cloo nu'u.

Hora ti ngua tso'lo cloo nu cuityi' bi', na'a chaca quiya'. Li' ndu'u lca'a ji'i Jesús tyucuii.

11

Ngua'ni chi' ngu' loo Jesús lo'o ndyalaa yu nde Jerusalén

¹ Ca tiya' la ndyalaa ngu' cacua ti to' quichi' Jerusalén su ndi'i tucua tya'a quichi' sube ti nde sii' ca'ya Olivos. Betfagé lo'o Betania naa quichi' sube bi'. Li' ngulo Jesús cña ji'i tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

² —Yaa ma' ca quichi' sube ti ndacua ti —nacui—. Lo'o tyalaa ma' to' quichi' bi', hora ti ña'a ma' ndu sca huru ndyaaca' nu bilya tyucua ngu' chu'. Sat'i ma' ji'i, cha' tyaa lo'o ma' ji'i ca nde. ³ Si ntsu'u ngu' nu cacha' ji'i ma' ni cha' laca ndyu'ni ma' jua'a, li' ñacui ma' ji'i ngu' bi': “Ntsu'u cña nu cua'ni huru re cuentya ji'i ycu' nu Xu'na na. Hora ti tyaa lo'o ya ji'i ni' chaca quiya'.” Jua'a ñacui ma' ji'i ngu' bi' li'.

⁴ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' quichi' sube ti bi'; nquiye huru ji'i ngu' su ndu to' calle, ndyaaca' ni' nde toni'i ji'i ngu'. Lo'o ngusat'i' ngu' ji'i ni', ⁵ li' nchcui' sca ñati' nu ndu cacua ti lo'o ngu' bi':

—¿Ni cha' laca ngusat'i' ma' ji'i huru jua? —nacuj yu ji'i ngu'.

⁶ Ndacha' ngu' ji'i yu bi' ñi'ya cña nu ngulo Jesús ji'i ngu' cha' chcu' ngu' lo'o. Li' nda yu chacuayá' cha' tsaa ngu' lo'o huru. ⁷ Ñaa lo'o ngu' ji'i huru slo Jesús li'. Ngusta ngu' camxa ji'i ngu' hichu' huru cha' tyucua Jesús hichu' ni', ndyaa

tucua Jesús hichu' li'. ⁸ Lo'o jua'a ngusta ngu' xa' late' lo yuu tyucuii bi', jua'a ndyaa ngu' ngusi'yu ngu' sta' yaca cha' sta ngu' laca' lo yuu, cha' ca tso'lo ña'a tyucuii su tyeje tacui huru lo'o Jesús.

⁹ Ngusi'ya ngu' nu ndyaa nde loo Jesús, ngusi'ya ngu' nu lijya nde chu'; lye tsa ndyu'ni chi' ngu' loo Jesús:

—Cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi —nacui ngu'—. Culacua ycu' Ni ji'i nu qui'yu re nu lijya lo'o chacuayá' ji'i ycu' nu Xu'na na. Masi juani ti, cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi —nacui ngu'—. ¹⁰ Tso'lo tsa si cua'ni tlyu na ji'i yu re, cha' cua ngulala ti cha' caca ycu' Ndyosi loo ca nde. Li' caca ñi'ya nu ngua lo'o ngua jyo'o cusu' David loo cua sa'ni la —nacui ngu'—. Masi juani ti, cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi —nacui ngu'.

¹¹ Li' ndyalaa ngu' bi' lo'o Jesús to' quichi' Jerusalén, ndyat'i' ngu' to' lo'o ji'i quichi' bi'. Hora ti ndyaa na'a Jesús ne' laa tonu cajua li'. Na'a yu ji'i lcaa lo na nu ntucua ca'jua, lo'o li' nguxtyuu yu ñaa yu nde quichi' Betania chaca quiya' lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, cha' ngusii tsa li'.

Ngusta Jesús yabe' ji'i sca yaca quityi nu ná lo'o si'yu

¹² Lo'o nguxee chaca tsá li' ndu'u ngu' quichi' Betania. Cuati ntyute' tsa Jesús li'. ¹³ Na'a yu cua tyijyu' xi su ndu sca yaca quityi nu ntsu'u laca' ji'i. Ndyaa na'a yu si ntsu'u si'yu lo, pana laca' ti ntsu'u, ná ntsu'u si'yu lo bi' tsiya' ti, cha' tya lyiji tyalaa tyempo tyu'u si'yu lo yaca bi'.

¹⁴ —Nga'aa cacu ngu' tsiya' ti si'yu nu tyu'u lo yaca cua —nacui Jesús li'.

Lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús ni, ndyuna ngu' cha' nu nchcui' yu ji'i yaca bi'.

Ngulo'o Jesús ji'i ngu' cuxi nu ntsu'u ne' laa tonu

¹⁵ Tya ndyaa la ngu' xi, ndyalaa ngu' quichi Jerusalén. Li' ndyati Jesús ndyaa ne' laa tonu jua, nguxana yu ngulo'o yu ji'i ngu' nu ndujui' yu'ba cajua; lo'o ji'i ngu' nu ndyi'ya yu'ba bi', ngulo'o yu ji'i ngu' bi'. Lo'o nu ngu' nu nchcutsa'a cñi ji'i ñati ni, nguxasu yu mesa ji'i ngu' bi', jua'a nguxasu yu yaca xlya ji'i ngu' nu ndujui' paloma. ¹⁶ Ná nda Jesús chacuayá' tyeje tacui ngu' lo'o yu'ba ji'i ngu' ca ne' laa tonu bi'. ¹⁷ Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu' jua:

—Ndi'ya nscua lo quityi ji'i ycui' Ndyosi cuentya ji'i laa re: “Ni'i su caca chcu' lcaa ñati lo'o ycui' Ndyosi, jua'a ñacui' ngu' cha' ji'i ni'i 'na, nacui' Ni”. Jua'a nscua lo quityi —nacui' Jesús li'—, pana juani, cua ngua'ni ma cha' to' tyi ngu' cuaana laca ni'i re —nacui' Jesús ji'i ngu' bi'.

¹⁸ Ndyuna sti jo'ó nu laca loo cha' bi', jua'a ndyuna mstru cha' jo'ó. Na'a ngu' cha' quiña'a tsa ñati ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nclyu'u Jesús ji'i ngu', bi' cha' ntsij nu ngu' tlyu bi' si caca tlyu la Jesús; ngua ti' nu ngu' tlyu bi' si caja ñi'ya caca cujuui' ngu' ji'i Jesús li'. ¹⁹ Lo'o cua ngusij tsa, li' ñaa Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. Ná ndyanu ngu' nde quichi tlyu bi' talya.

Ngüityi yaca quityi bi'

²⁰ Nguxee chaca tsa, li' xa' nteje tacui' ngu' cacua ti su ndu yaca quityi bi'. Cua ngüityi tsiya' ti yaca bi', tyucui' ña'a lo'o quiche su ngüityi. ²¹ Li' ntsu'u ti' Pedro cha' nu nchcu' Jesús ji'i yaca bi' tya la caa.

—Mstru, ña'a xi ca nde ña'a —nacui' Pedro ji'i Jesús—. Cua ngüityi yaca quityi nu ngusta nu'u yabe' ji'i.

²² —Nga'a cha' jlya ti' ma ji'i ycui' Ndyosi —nacui' Jesús ji'i ngu' li'—.

²³ Chañi cha' nu nchcu' na' lo'o ma

juani, cha' si chcu' ma lo'o ca'ya re: “Tyu'utsu' nu'u, yaa xcua nu'u nde lo hitya tyujo'o”, ñacui' ma, jua'a cua'ni ycui' Ni lo'o ca'ya bi'. Jua'a caca si chañi ji'i ma cha' jlya ti' ma cha' caca sca cha' nu jña ma ji'i Ni, pana si ná jlya ti' ma cha' nu nchcu' ycui' Ndyosi, ná caca bi' li'.

²⁴ Lo'o jua'a lcaa lo cha' nu ndijña ma ji'i ycui' Ni laja lo'o nchcu' ma lo'o Ni, chañi cha' ta ycui' Ni cha' bi' ji'i ma, si chañi cha' jlya ti' ma ji'i Ni. ²⁵ La cui' jua'a, lcaa quiya' nu lo'o ndu ma cha' chcu' ma lo'o ycui' Ndyosi, ntsu'u cha' cua'ni clyu ti' ma ji'i tya'a ñati ma, si ntsu'u cha' ngusu'ba ñasi' ngu' ji'i ma. Li' ycui' Ndyosi Sti ma nu ntucua nde cua, caca ji'i Ni cua'ni clyu ti' Ni ji'i ma ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ma. ²⁶ Pana ná cua'ni clyu ti' ycui' Ndyosi Sti ma ji'i ma ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ma, si ná lo'o cua'ni clyu ti' ma ji'i tya'a ñati ma.

Ndyu'ni Jesús cña chacuayá' ji'i ycui' Ndyosi

²⁷ Li' xa' ndyalaa ngu' nde Jerusalén. Xa' ndyati Jesús ndyaa xi ne' laa tonu jua. Na'a sti jo'ó tlyu ji'i yu, lo'o jua'a nu mstru cha' jo'ó lo'o ngu' cusu' nu laca loo ji'i quichi, na'a ngu' ji'i yu. Li' ndyu'u ti'i ngu' slo yu.

²⁸ —¿Tilaca laca nu nda chacuayá' jinu'u cha' cua'ni nu'u cña nu ndyu'ni nu'u? —nacui' ngu' ji'i Jesús—. ¿Tilaca laca nu ngulo cña jinu'u? —nacui' ngu'.

²⁹ —Lo'o jua'a na', xcua na' sca cha' ji'i cu'ma —nacui' Jesús li'—. Xacui' ma cha' bi' 'na, lo'o li' cacha' na' ji'i ma tilaca laca nu nda chacuayá' 'na —nacui' yu—.

³⁰ Ndi'ya laca cha' bi': ¿Tilaca laca nu ngulo cña ji'i jyo'o Juan cha' tyucuatya yu ji'i ngu'? ¿Ha ycui' Ndyosi nda chacuayá' ji'i Juan bi' lijya? ¿Ha ñati chalyu ti' nda chacuayá' ji'i yu? Cacha' liñi cu'ma jna' —nacui' Jesús ji'i ngu'.

³¹ Li' cuaana ti nchcui' nu ngu' tlyu bi' lo'o tya'a ngu':

—Si ñacuj na cha' ycu'i Ndyosi ngulo cña jil'i jyo'o Juan bi', li' xacuj yu cha' jil'i cua: “¿Ni cha' laca ná ndaquiya' ma' jil'i cha' nu nchcui' yu lacua?” ³² ¿Ha tso'o la ñacuj na cha' ñati chalyuu ti ngulo cña jil'i Juan? —nacuj ngu' jil'i tya'a ngu'.

Na cua ntsij nu ngu' nu laca loo bi' ña'a jil'i lcaa ngu' nu ndi'i quichj bi'. Jlo ti' nu ngu' tlyu bi' cha' lcaa ngu' bi' cua ngusñi ngu' cha' jil'i jyo'o Juan cha' tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi ngua.

³³ —Ná jlo ti' ya —nacuj ngu' jil'i Jesús li'.

—Tso'o lacua —nacuj Jesús—. Lo'o jua'a na' ni, ná cacha' na' jil'i ma' tilaca laca nu ngulo cña 'na cha' cua'ni na' cña nu ndyu'ni na' —nacuj yu jil'i nu ngu' tlyu bi'.

12

Cuij jil'i msu xña'a

¹ Lo'o li' nguxana Jesús nda yu sca cuij lo'o nu ngu' tlyu nu ndu cacua ti slo yu:

—Ntsu'u sca ñati, ndi'i xi tyuu tya'a yaca si'yu losu' tyixi jil'i nu cua ndyataa yu. Ngüiñá yu sca lo'o chu' yaca bi'. Li' ngulu yu sca pilya tlyu ne' quee su tyatá si'yu, cha' tyu'u hitya tyixi jil'i si'yu bi'. Lo'o jua'a ngüiñá yu sca ni'i su tyi'i ngu' cua jil'i yaca si'yu bi'.

² Li' nda yu ne' lo'o su ndu yaca bi' ngüiña xa' la ñati. Tsa cla'be ti si'yu nu tyu'u lo yaca bi' caja jil'i ycu'i li'. Li' ndu'u yu ndyaa yu xa' quichj tyijyu' la. ³ Lo'o ndyalaa co' nu nga'a cha' cumj si'yu losu' bi', li' ngulo yu cña jil'i msu jil'i cha' tsa slo ñati bi', tsa squi'ya xi si'yu losu' tyixi nu nga'a cha' tyacua jil'i ycu'i. ⁴ Hora ti ntejeya' ngu' nu ndu loo cña bi' jil'i msu nu ndyalaa ca ti, ngujui' ngu' jil'i; ná nda ngu' ni sca ti si'yu losu' cacu xu'na cña bi'. ⁵ Xa' ngulo xu'na cña jil'i chaca msu

cha' tsa na'a msu bi' jil'i yaca si'yu jil'i yu. Chaca quiya' ngua'ni lya' tsa ti' ngu' bi' jil'i msu nu ndyala slo ngu'. Ngujui' ndacu' ngu' scua' hique msu bi', lo'o jua'a ngu' ngu' quee jil'i. ⁶ Xa' ngulo xu'na bi' cña jil'i chaca msu, lo'o li' ndyujui' ngu' jil'i nu msu bi'. Tyuu tya'a msu cua nda xu'na cña jil'i cha' tsa squi'ya ngu' si'yu losu' bi', pana ngua'ni lya' tsa ti' nu ñati bi' jil'i ca ta'a msu nu ndyaa slo ngu'. Ntsu'u msu bi' ñaa ngujui' ti ngu' jil'i, lo'o jua'a ntsu'u nu ndyujui' ngu' jil'i tsiya' ti.

⁷ Chaca tya ñati ndyanu jil'i xu'na cña bi', sca sñi' yu nu tyaca'a tsa jil'i yu laca bi'. Li' nda xu'na cña jil'i sñi' ycu'i ca cha' tsa na'a jil'i nu ngu' nu lya' ti' bi'. “Ná tyiquee' taquiya' ngu' jil'i sñi' na'”, ngua' ti' xu'na bi'. ⁸ Pana lo'o na'a nu ngu' nu lya' ti' bi' jil'i sñi' ycu'i xu'na cña bi', li' nguxana ngu' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu': “Nu jua caca xu'na yaca re nde loo la”, nacuj ngu' jil'i tya'a ngu'. “Tso'o la si ca ta'a na cujuui cly na jil'i yu, cha' tyanu yaca re cuentya ji'na tsiya' ti”, nacuj ngu'. ⁹ Li' ngusñi' ngu' bi' jil'i sñi' xu'na cña bi', ndyujui' ngu' bi' jil'i; nguxcuaa ngu' jil'i jyo'o bi' ca chu' lo'o.

¹⁰ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu', nchcuane yu sca cha' jil'i ngu' li':

—¿Ñi'ya cua'ni xu'na cña bi' li'? —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Ná tyiquee' ndi'ya cua'ni yu: tyaa ycu'i xu'na cña bi' ca su ndu yaca bi'; li' cujuui yu jil'i lcaa ñati nu lya' ti' bi', cuati ta yu jil'i yaca si'yu bi' jña xa' la ñati cha' cua'ni ngu' cña ndacua. Jua'a cua'ni xu'na cña bi'.

¹¹ ¿Ha bilya chcui' ma' lo quityi jil'i ycu'i Ndyosi su nscua ndi'ya?:

Ntsu'u sca quee nu nguxcuaa cuityi ni'i jil'i clyo, cha' ná tso'o ña'a quee bi' nti' ngu';

pana juani cua ngujui cña nu cua'ni quee bi', cha' ndu bi' su ndulo la cha' jil'i cuentya jil'i ycu'i Ndyosi.

11 Ycui' nu Xu'na na ngua'ni cha' jua'a ngua cha' bi', bi' cha' ndube tsa ti' na ji'i cha' tlyu bi'.

Jua'a nhcui' quityi —nacui Jesús.

12 Lo'o li' ngua ñasi' nu ngu' tlyu bi' ji'i Jesús, cha' ngua tii ngu' bi', cha' cua nhcui' Jesús cha' ji'i ycui' ngu' bi' laja lo'o nda yu cui' bi' lo'o ngu'. Xñi ngu' bi' ji'i Jesús ngua ti' ngu'; pana ná ngua ji'i ngu', cha' ntsij ngu' ji'i nu ñati quiña'a bi'. Bi' cha' ndu'u nu ngu' tlyu bi', ndyaa ngu' li'.

Cha' ji'i cñi cña loo ngu'

13 Ca tiya' la li' ngulo nu ngu' tlyu bi' cña ji'i tucua sna tya'a ngu' fariseo, jua'a ji'i xi ñati nu cuentya ji'i rey Herodes, cha' tsa ngu' ca slo Jesús, cha' chcui' cuayá' ngu' lo'o yu. 14 Lo'o cua ndyalaa ngu' slo yu, li' nhcui' ngu' lo'o yu:

—Mstru —nacui ngu' ji'i Jesús—, jlo ti' ya cha' liñi tsa ndu'ni nu'u; la cui' cha' liñi nu ntsu'u ji'i ycui' Ndyosi, bi' ti cha' laca nu nclu'u nu'u ji'i ngu'. Ná ndube ti' nu'u ñi'ya cha' nu nhcui' ngu' jinu'u. Sca ti cuayá' nti' nu'u ña'a nu'u ji'i lcaa ñati, masi ngu' ti'i, masi ngu' tonu. Tyu'u cha' clyo ti' jinu'u, ¿ha tso'o si ta na cñi cña loo na cuentya ji'i rey tlyu nu ndi'i xa' tsu' bi'? —nacui ngu'—. ¿Ha ndu'ni tsa cha' ta na cñi bi' ji'i ngu'? ¿Ha ná tso'o la masi ná ta na cñi bi' tsiya' ti?

15 Ngua tii Jesús cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu' bi'.

—¿Ni cha' laca nhcui' cuayá' ma 'na jua'a? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Ta ma sca cñi plata 'na cha' ña'a na' ji'i.

16 Li' nda ngu' sca cñi ji'i. Nhcucane Jesús ji'i ngu' li'.

—¿Tilaca nu ca ji'i lcu'i nu nga'a chu' cñi re? ¿Ti ji'i xtañi yu nu nscua chu' cñi re? —nacui Jesús ji'i ngu'.

—Xtañi nu rey tlyu nu ndi'i xa' tsu', bi' nga'a chu' cñi cua —nacui ngu' li'.

17 —Tso'o —nacui Jesús li'—, ji'i rey tlyu bi' tya ma lcaa na nu nga'a cha' ta ma ji'i lacua, lo'o jua'a ji'i ycui' Ndyosi tya ma lcaa na nu ntsu'u cha' tya ma ji'i Ni.

Ndube tsa ti' ngu' cha' nchca tsa ji'i Jesús xtyacui cha' lo'o ngu' bi'.

Nhcucane ngu' ji'i Jesús ñi'ya caca lo'o tyu'u ngu' chaca quiya'

18 Lo'o li' ndyalaa xi ngu' saduceo slo Jesús; lo'o nu ngu' bi' ni, ná jlya ti' ngu' cha' tya tyu'u jyo'o chaca quiya'. Nhcucane ngu' bi' sca cha' ji'i Jesús li'.

19 —Mstru —nacui ngu' bi'—, sa'ni la nguscua jyo'o Moisés sca cha' lo quityi cuentya ji'i tya'a ngula ngu'. Nu lo'o cua ngujuii tsaca yu ni, si cua ngujui clyo'o yu pana bilya caja sñi' yu, li' ntsu'u cña ji'i tya'a ngula yu nu ntucua ycui' ti cha' caja clyo'o lo'o nu cuna'a clyo'o jyo'o tya'a yu. Li' chcui' ngu' ji'i sñi' clyo ngu' cha' sñi' nu qui'yu nu cua ngujuii bi' laca bi', cha' ná chcuna' xtañi yu nu cua ngujuii bi'. Jua'a nhcui' Moisés cua sa'ni la.

20 ¿Ñi'ya caca li'? Ngua sca quiya' ndi'i cati tya'a nu qui'yu, xcui' tya'a ngula ngu'. Ngujui clyo'o nu cusu' la, pana yala ti ngujuii li', lo'o bilya caja sñi' ngu'. 21 Lo'o jua'a ngujui clyo'o nu cuna'a ti'i bi' lo'o chaca yu tya'a ngula jyo'o bi'. La cui' jua'a ngujuii nu qui'yu bi', lo'o bilya caja sñi' ngu'. Xa' ngujui clyo'o nu cuna'a ti'i bi' lo'o chaca yu tya'a jyo'o bi'. 22 Lo'o jua'a ngua cha' ji'i lo'o nu cati tya'a ngu' qui'yu bi'. Ná ngujui sñi' ngu' tsiya' ti. Su cua ndye, li' ngujuii nu cuna'a bi'. 23 Nu lo'o tyu'u lcaa jyo'o chaca quiya' ni, ¿tilaca caca clyo'o nu cuna'a bi', cha' nu ca ta'a cati tya'a ngu' bi' cua nguti'i lo'o nu cuna'a bi'?

24 —Ná jlo ti' ma tsiya' ti —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—, cha' ná nchca

cuayá' ti' mā ñi'ya cha' nu nscua lo quityi jil'i ycuil' Ndyosi. Ná nhca cuayá' ti' mā ñi'ya ña'a cña tonu tsa nu nhca jil'i ycuil' Ndyosi cua'ni Ni. ²⁵ Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya', nga'aa ntsu'u cha' caja clyo'o ngu' li'. La cui' ñi'ya nu ndil'i xca jil'i ycuil' Ndyosi ca su ntucua Ni, la cui' jua'a tyil'i ngu' li'. ²⁶ ¿Ha ná jlya ti' mā cha' tyu'ú jyo'o chaca quiya'? ¿Ha bilya hcui' mā lo quityi nu nguscua jyo'o Moisés cua sa'ni la? Tso'o la si hcui' mā ñi'ya nscua cha' jil'i yaca quiche' bi', nu lo'o nhcui' ycuil' Ndyosi lo'o Moisés ndi'ya: “Ycuil' Ndyosi Xu'na Abram laca na”, nacui' ycuil' Ni jil'i Moisés; “ycuil' Ndyosi Xu'na Isaac laca na', ycuil' Ndyosi Xu'na Jacob laca na'”. ²⁷ Ná nacui' quityi bi' cha' na cua ngua ycuil' Ndyosi Xu'na ngu' bi', ña'a ti' tya laca Ni Xu'na ngu' bi' juani; lo'o jua'a laca ycuil' Ndyosi Xu'na lcaa ñati lu'ú. Bi' cha' nacui' na' cha' ná ngua cuayá' ti' mā tsiya' ti' —nacui' Jesús jil'i nu ngu' saduceo bi'.

Cña nu ndulo la cha' cua'ni na cuentya jil'i ycuil' Ndyosi

²⁸ Ndu sca mstru cha' jo'ó slo Jesús li'. Ndyuna mstru bi' ñi'ya nu nguxacui' ngu' cha' jil'i Jesús, ñi'ya ngua cha' tso'o tsa nhcui' Jesús lo'o ngu'. Lo'o li' nhcuane mstru bi' sca cha' jil'i Jesús:

—Ca ta'a cña nu ngulo ycuil' Ndyosi ji'na cha' cua'ni na ni, ¿ñi'ya cña laca nu ndulo la cha' cua'ni na jil'i? —nacui' jil'i Jesús.

²⁹ Li' nguxacui' Jesús cha' jil'i mstru bi':

—Ndi'ya nhcui' cha' nu nscua clyo la bi': “Cu'mā ngu' Israel, cua'a jyaca mā cha' sca ti' ycuil' Ndyosi laca nu Xu'na na” —nacui' Jesús jil'i—. ³⁰ “Lo'o jua'a ntsu'u cha' tyucui tyiquee mā tyu'u cha' jil'i mā lo'o ycuil' Ndyosi nu Xu'na mā, nu lo'o lubii ti' cresiya jil'i mā, jua'a lo'o lcaa cha' nu nda'ya hique mā,

jua'a lo'o tyucui juersa jil'i mā tyu'u cha' jil'i mā lo'o Ni.” ³¹ Lo'o jua'a nscua chaca cha' nu nhcui' ndi'ya: “Cua'ni tya'na ti' mā jil'i tya'a ñati mā ñi'ya nu ndu'ni tya'na ti' mā jil'i ycuil' ca mā”. Nga'aa ntsu'u xa' la cña nu ndulo la ji'na cha' cua'ni na —nacui' Jesús.

³² —Cha' liñi laca cha' nu nhcui' nu'u, mstru —nacui' mstru bi' jil'i Jesús—, chañi cha' nu nhcui' nu'u cha' sca ti' ycuil' Ndyosi nu chañi cha' laca Ni Xu'na na; nga'aa ntsu'u chaca. ³³ Lo'o jua'a tyucui tyiquee na nga'a cha' tyu'u cha' ji'na lo'o ycuil' Ndyosi, jua'a lo'o lcaa cha' nu nda'ya hique na, jua'a lo'o tyucui juersa ji'na tyu'u cha' ji'na lo'o Ni; ndu'ni tsa cha' cua'ni na jua'a. Lo'o jua'a cha' cua'ni tya'na ti' na jil'i tya'a ñati na, ñi'ya nu tya'na ti' na ña'a na jil'i ycuil' ca na, tso'o tsa cha' bi'. Nu lo'o cua'ni na cña jua'a, quiña'a tsa cha' tso'o ndyu'ni na li'. Xtyi la cha' ndulo ji'na cha' tsa lo'o na msta nu caca jil'i ycuil' Ndyosi, masi msta ndyaqui, masi na'ni lu'ú nu cujuui na ca ne' laa cha' caca msta.

³⁴ Ngua cuayá' tso'o ti' nu qui'yu bi', ngua ti' Jesús.

—Ná quiña'a tsa lyiji jinu'u cha' tyatí nu'u cha' jil'i ycuil' Ndyosi cha' caca Ni loo ne' cresiya jinu'u —nacui' Jesús jil'i mstru bi'.

Lo'o ndye nhcui' Jesús cha' bi', nga'aa nhcui' ngu' xi xa' la cha' lo'o, cha' ntsii ngu' xi jil'i.

Nhcuane Jesús jil'i ngu' cuentya jil'i Cristo

³⁵ Tya ndu Jesús nclyu'u yu jil'i ngu' ne' laa tonu bi'. Li' nhcuane yu jil'i ngu':

—Nhcui' nu mstru cha' jo'ó bi' cha' la cui' ñati tya'a jil'i jyo'o David caca Cristo —nacui' Jesús jil'i ngu'—. ¿Ni cha' laca nhcui' mstru bi' jua'a? ³⁶ Cua nhcui' ycuil' jyo'o David tya sa'ni la cha' Xu'na yu laca ycuil' Cristo. Xqui'ya cha' ngulu'u

Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'i David, bi' cha' nguscua yu ndi'ya:

Ycu'i Ni nu laca Xu'na na nacuj ji'i

Cristo nu Xu'na na':

“Tyucua nu'u nde la'a tsu' cui 'na”,
nacuj Ni,

“ña'a cuayá' nu cua'ni tye na' cha'
ji'i lcaa tya'a cusu jinu'u,

cha' caca nu'u loo ji'i lcaa ca cha'”,
nacuj ycu'i Ndyosi nu Xu'na

na ji'i Cristo.

³⁷ Xu'na na', nchcui' jyo'o David ji'i
Cristo —nacuj Jesús ji'i ngu'—. ¿Ni
cha' laca nchcui' ngu' cha' ñati' tya'a
ji'i jyo'o David caca ycu'i' Cristo
lacua?

Tso'o tsa ndyuna ñati' cha' nu nda
Jesús, lo'o jua'a quiña'a tsa ñati' ndu
ca bi'.

*Ngusta Jesús qui'ya ji'i mstru
cha' jo'ó bi'*

³⁸ Lo'o li' tya nclyu'u la Jesús ji'i
ngu':

—Tii ti ti' ma' cha' ná cñilo'o
mstru cha' jo'ó ji'i ma. Ndiya tsa ti'
ngu' bi', cha' tyijiloo ngu' ji'i xa' la
ñati' —nacuj Jesús—. Lacu' ngu' bi'
late' tso'o ña'a nu tyucuj cu', cha'
lye tsa cua'ni ch'i xa' ñati' loo ngu'
bi' lo'o ndya'a ngu' lcaya'. ³⁹ Ndiya
ti' mstru bi' tyucua lo yaca xlya nu
tso'o la ña'a ne' laa, jua'a tyucua
ngu' bi' ca su tso'o la lo'o ndyaca
ta'a. ⁴⁰ Hasta nxlyaa mstru bi' ni'i
ji'i nu cuna'a ti'i, jua'a ji'i lcaa na
nu ntsu'u ji'i nu cuna'a bi' nxlyaa
ngu'. Tyiquee' nchcui' mstru bi'
lo'o ycu'i' Ndyosi; pana na cuiñi ti
ndu'ni ngu' jua'a, cha' ña'a ñati' ji'i
ngu' nti' ngu'. Bi' cha' lye la xcube'
Ni ji'i mstru bi', nu lo'o tyalaa tsa
cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati'.

Msta nu nda sca nu cuna'a ti'i

⁴¹ Lo'o ndye nchcui' Jesús cha'
bi', li' ndyaa tucua yu xi ne' laa
bi' cacua ti su ndu caju su nxu'ba
ngu' cñi cha' caca msta. Na'a yu
ji'i nu quiña'a tsa ñati' nu ndya'a
nsu'ba msta ne' caju caju. Ndyaa'a
xi ngu' culiya', quiña'a tsa cñi

ngusu'ba ngu' culiya' bi' ne' caju
bi'. ⁴² Li' ndyalaa sca nu cuna'a
ti'i, ngusu'ba tucua tya'a ti cñi sube
ne' caju bi', ñi'ya nti' si laca bi' sca
centava ti. ⁴³ Li' nchcui' Jesús lo'o
nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' caa
ngu' slo:

—Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o
ma —nacuj Jesús ji'i ngu' bi'—, cha'
tlyu la msta nu nda nu cuna'a ti'i
jua que msta nu nda lcaa lo xa' la
ñati' nu ndya'a re. ⁴⁴ Xa' ñati' ni,
nda ngu' cñi nu ntyucua ti ji'i ngu';
pana nda nu cuna'a ti'i jua lcaa na
nu ntsu'u ti xi ji'i, lcaa nu nga'a
cha' caja xi na cacu ma' cua nda bi'
juani.

13

Ngulala ti cati' laa tonu

¹ Lo'o li' cua tyu'u ti Jesús ne' laa
tonu lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a
ji'i.

—Mstru —nacuj tsaca yu ji'i
Jesús—, ña'a tso'o nu'u xi ji'i laa
tonu re cha' tso'o tsa ndya'. Tso'o
tsa ña'a quee nu ntsu'u sii' ni'i re
—nacuj.

² —¿Ha cua na'a ma' cha' tonu tsa
ni'i quee re? —nacuj Jesús ji'i li'—.
Nde loo la tyalaa sca tsa lo'o cuityi
ñati' ji'i ni'i re tsiya' ti, hasta nga'aa
tyanu ni sca quee nu xñi ca'a chu'
tya'a.

*Cha' ti'i nu caca lo'o cua tye ti
chalyuu*

³ Lo'o ndu'u ngu' ndyaa ngu'
nde lo xlya ca'ya Olivos, ngua'a
ngu' xi su tyaca' tso'o laa tonu bi'.
Nga'a Jesús lo'o Pedro lo'o Jacobo
lo'o Juan lo'o Andrés, cuaana ti
nchcuane ngu' bi' ji'i yu li':

⁴ —Cuacha' nu'u ji'i ya, ¿ni jacua'
cuityi ngu' ji'i laa tonu jua? —nacuj
ngu' bi' ji'i Jesús—. ¿Ñi'ya caca ca
cuayá' ti' ya nu lo'o cua caca ti cha'
cuxi bi'?

⁵ Ngulu'u la xi Jesús ji'i ngu' li':

—Cui'ya ma' cuentya cha' ná tu-
cui cñilo'o ji'i ma —nacuj Jesús—.

6 Nde loo la caa quiña'a ñati nu chcu' cha' cuiñi ti jil'i ycu' na'. Chcu' ngu' cha' ycu' Cristo laca ngu', lo'o jua'a cñilo'o ngu' bi' jil'i quiña'a ñati nu jlya ti' cha' bi'.

7 Tyempo bi' cañi cha' nxuu tya'a ngu' nasiyu re lo'o ngu' xa' nasiyu, lo'o jua'a caja cha' jil'i ma cha' nxuu tya'a ngu' nasiyu tyijyu'. Ná cutsii ma li'. 8 Xuu tya'a ñati sca tsu' lo'o ngu' chaca tsu', jua'a xuu tya'a ñati sca quich'i tlyu lo'o ñati chaca quich'i tlyu, tyuu se'i clyacu' chalyuu li'. Lo'o jua'a lcau ti se'i caja jbi'ña jil'i ngu'. Pana lcaa cha' bi' caca lo'o chca nguxana ti cha' chcube' ñati chalyuu, si'i na cua tye ti chalyuu li'.

9 'Lo'o cu'ma ni, tii ti ti' ma tyil'i ma li' —nacu' Jesús—. Tejeya' ñati cuxi jil'i ma, jua'a sta ngu' qui'ya jil'i ma slo ngu' tisiya; quiji'l'i ngu' bi' jil'i ma, masi ca ne' laa jil'i ngu'. Nga'a cha' tsatu ma slo ngu' gobierno, slo ngu' nu laca loo; cuentya jna' cacha' ma lcaa cha' tso'o jna' jil'i ngu' bi'. 10 Pana tya lyiji tye chalyuu li', cha' clyo ntsu'u cha' cañi cha' tso'o cuentya jna' slo lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu. 11 Ná cutsii ma lo'o tejeya' ngu' jil'i ma cha' tsa lo'o ngu' jil'i ma slo ngu' tisiya cha' caca cuayá' jil'i ma lo'o ngu' bi', ni ná culacua tsa ti' ma ñi'ya cha' nu xacu' ma jil'i ngu' bi'; ta ycu' Ndyosi lcaa cha' nu nga'a cha' chcu' ma tsá bi'. Nga'aa si'i ycu' ti ma chcu' ma li', cha' lo'o tyucui chacuayá' jil'i Xtyl'i ycu' Ndyosi chcu' ma. 12 Cuxi tsa caca tyempo li'; cujuui cuañi' ñati jil'i tya'a ngu' cha' cujuui ngu' jil'i, jua'a cujuui cuañi' ngu' jil'i sñi' ngu'. Lo'o nu ngu' cuañi' ni, caca ñasi' ngu' jil'i sti ngu', jil'i xtya'a ngu' li'; ta nu ngu' cuañi' bi' jil'i sti ngu', jil'i xtya'a ngu' cha' cujuui ngu' cuxi jil'i. 13 Lye tsa caca ti'i ti' lcaa ñati jil'i ma xqui'ya cha' ñati jna' laca ma. Ná cube ti' ma; lcaa cu'ma nu talo ma jil'i cha' cuxi bi' ña'a cuayá' nu tye chalyuu,

cua'ni lyaá ycu' Ni jil'i ma li'.

14 'Cua nscua lo quityi jil'i jyo'o cusu' Daniel nu ngua tu'ba jil'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni, cha' ca tiya' la ña'a ma cha' tyu sca na nu suba' tsa, nu cua'ni ñu'u jil'i lcaa na lubii—. (Caca cuayá' ti' ma cha' bi' nu lo'o chcu' ma lo quityi re.) —Nu lo'o ña'a ma cha' ndu na suba' bi' ca ne' laa tonu su ná ntsu'u chacuayá' tyu —nacu' Jesús—, li' tso'o la si xna lcaa ma nu ndi'i ma nde loyuu su cuentya Judea, xna ma cha' tyu'u cuatsi' ma laja ca'ya. 15 Xna clyu ma tsá bi' li'. Si nga'a ñati que ni'l'i jil'i li', nga'aa caja tyempo jil'i ngu' bi' tyaa ngu' nde ne' ni'l'i, cha' culo ngu' yu'ba nu ntsu'u jil'i ngu'; nga'a cha' ca'ya clyu ngu' bi' nde lo yuu cha' xna clyu ngu' li'. 16 Lo'o jua'a si nga'a ñati lo xtya tsá bi', nga'aa caja tyempo xtyuu ngu' bi' ca to' tyi ngu' cha' squi'ya ngu' te' quicha' jil'i ngu', cha' ntsu'u cha' xna clyu ngu' bi' li'. 17 Tya'na tsa nu cuna'a tana; jua'a nu cuna'a nu ntsu'u cubi' cuañi' nu tya ntyi', tya'na tsa caca ngu' bi' lo'o caca tsá bi'. 18 Tso'o si jña ma cha' jil'i ycu' Ndyosi cha' ná caca tyempo tlyu' bi' nu lo'o ntsu'u cha' xna ma, 19 cha' lye tsa chcube' ngu' tsá bi'. Ni sca quiya' bilya chcube' ñati chalyuu jua'a, tya lo'o ngüiña ycu' Ndyosi chalyuu. Lo'o jua'a tyempo nu caca nde loo la, nga'aa chcube' ngu' chaca quiya' jua'a. 20 Pana cua nacu' ycu' nu Xu'na na cha' xtyi la tsá caca tyempo nu chcube' ngu' ca li'. Si tyiquee' talo tyempo cuxi bi', nga'aa clyaa ni tsaca ñati chalyuu li'. Pana xqui'ya cha' tya'na ti' ycu' Ni jil'i ñati jil'i Ni, bi' cha' cua'ni Ni cha' xti ti tsá caca tyempo cuxi bi'.

21 'Ca nde loo la ndi'ya chcu' nu ngu' cuiñi lo'o ma: “Ña'a ma ña'a, cua ndyalaa Cristo ca nde”, ñacu' ngu' cuiñi. Lo'o li': “Ña'a ma ña'a, cua ndyalaa Cristo quich'i jua”, ñacu' xa' la nu cuiñi li'. Ná

taquiya' mā jil'i cha' nu chcu' ngu' bi'.²² Cristo cuiñi caca ngu' bi'. Lo'o jua'a tyu'u tucua xi nu cuiñi nu chcu' cha' tu'ba jil'i ycu' Ndyosi laca ycu' ca ngu'; cha' cuiñi ti cua'ni ngu' bi' cha' tlyu, cha' cube tsa ti' xa' ñati. Cua'ni ngu' cuiñi bi' jua'a, cha' tyijiloo ngu' jil'i mā nti' ngu', lo'o jua'a jil'i lcaa ñati nu cua ngusubi ycu' Ndyosi jil'i.²³ Cua ndacha' na' cha' bi' jil'i mā juani, nu tya lyiji caca cha' cuxi bi', cha' cui'ya mā cuentya ñi'ya caca cha' bi', cha' caca tii ti' mā li'.

Ndi'ya caca lo'o chaca quiya' cqa ycu' nu cua nda Ni jil'i lijya cha' caca ñati

²⁴ Tya ngulu'u Jesús la xi cha' jil'i ngu' li':

—Lo'o li' —nacu' yu—, nu lo'o ndye nchcube' ñati, caca talya ña'a xee cuichaa li', lo'o jua'a nga'aa tyaca' xee co' li'.²⁵ Tyalú cui' lo'o cualya nu ntsu'u nde cua ca lo yuu li', lo'o jua'a xquiña Ni jil'i lcaa na nu ntsu'u nde cua.²⁶ Lo'o na' nu cua nda Ni 'na lijya cha' caca na' ñati ni, ña'a ngu' 'na, cha' caa na' laja coo nu ndubi tsa ña'a. Lye xi ña'a caca li', cha' lo'o lcaa juersa 'na caa na'.²⁷ Li' culo na' cña jil'i quiña'a tsa tya'a xca jil'i ycu' Ndyosi, cha' tsa xca bi', cha' xuti' se'j ti jil'i lcaa ñati nu cua ngusubi ycu' Ni jil'i; tsa xca bi' lcaa su ndi' ñati bi' tyucui ña'a chalyuu.

²⁸ 'Ntsu'u sca cha' nu ca tsa'a na xi lo'o ña'a na masi yaca quityi, masi yaca ntsati. Nu lo'o xana tyucua sati, li' caluu laca'; caca cuayá ti' na li' cha' cua ngulala ti tyalaa ni tyo.²⁹ Lo'o jua'a caca cuayá ti' mā cha' cua tye ti lcaa cha'; nu lo'o ña'a mā tyu'u tucua lcau ti cha' nu cua ndacha' na' jil'i mā tsa, cua caa ti ycu' na' li'.³⁰ Chañi cha' nu nchcu' na' lo'o mā, cha' lo'o bilya tye cha' jil'i lcaa ñati nu lu'u chalyuu juani, li' caca lcaa cha' nde chalyuu ñi'ya nu ndacha' na' jil'i mā tsa.³¹ Tye

cha' jil'i lcaa na nu ntsu'u nde cua, tye cha' jil'i chalyuu, pana ná tye tsiya' ti cha' nu cua nchcu' na' lo'o mā, cha' xcu' cha' liñi laca cha' nu nchcu' na'.

³² 'Ni sca ñati ná jlo ti' ni tsa caca cha' bi', ni hora caca; masi xca jil'i ycu' Ndyosi, masi na' nu laca nu sca ti Sñi' ycu' Ni, ná jlo ti' ya. Sca ti ycu' Ndyosi Sti na', jlo ti' Ni ni tsa caca bi'.

³³ 'Tii ti ti' mā tyi'j mā, cua'ni yala mā lo'o ntajatya ti mā jil'i ycu' Ni, cha' ná jlo ti' mā ni jacua' caca tsa bi'.³⁴ Ñi'ya laca lo'o cua tsa ti sca ñati tlyu tyijyu': lo'o cua tsa ti yu, ta yu cña jil'i msu cha' ña'asij ngu' to' tyi yu, sca cña sca msu bi'; cuati culo nu xu'na ni'j bi' cña jil'i nu qui'yu nu ndu cua ca to' lo'o cha' cua'ni tii ti' yu.³⁵ Jua'a cu'ma ni, tii ti ti' mā tyi'j mā cha' ná jlo ti' mā ni jacua' tyaa nu Xu'na mā, masi nde ngusij, masi cla'be talya, masi hora nxi'ya ndye'e, masi lo'o cua ngxee chaca tsa.³⁶ Tii ti ti' mā tyi'j mā lacua si tsiya' ca tyu'u tucua yu caa yu, cha' ná tyalaa ycu' nu Xu'na mā laja lo'o laja' ti mā.³⁷ Ndi'ya nchcu' na' lo'o mā, jua'a lo'o lcaa ñati: Tii ti ti' mā tyi'j mā lacua.

14

Cuaana ti ngüiñi cha' jil'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' xñi ngu' jil'i Jesús

¹ Tya lyiji tya tyucuaa tsa cha' caca ta'a pascua, li' ndyaca ta'a su ndacu ngu' xlyá nu ná ndya' lo'o scua tiye'. Nclyana sti jo'ó nu laca loo, nclyana mstru cha' jo'ó, ñi'ya nu cua'ni ngu' cha' caca tejeya' ngu' jil'i Jesús cuaana ti, cha' cujuui ngu' jil'i.² Nchcu' ngu' lo'o tya'a ngu' ñi'ya cua'ni ngu' cña bi':

—Ná tso'o tejeya' na jil'i yu tsa ta'a —nacu' ngu'—. Caca ñasi' tsa lcaa ñati nu ndi'j ta'a si jua'a, tlyu tsa cha' cusu caca bi' li'.

Nda'a sca nu cuna'a setye hique Jesús

³ Lo'o li' nga'a Jesús to' tyi Simón nu ngusñi quicha ndyatsua' cuaña'. Ca quichij Betania ntucua tyi nu Simón bi'. Lo'o nga'a ngu' to' mesa ndyacu ngu', li' ndyalaa sca nu cuna'a slo ngu' lo'o sca caatyā quee alabastro, nu ngutsa'á lo'o setye tyixi xtyi'i nu laca setye nardo; quiña'a tsa nga'a setye bi'. Li' ngucha nu cuna'a bi' tu'ba caatyā, ngusalú setye lo xlyā hique Jesús su ntucua yu. ⁴ Bi' cha' ngua ñasi' xi ñati' tya'a ndyacu ngu' nu lo'o na'a ngu' cha' bi':

—¿Ni cha' ngusalú nu cuna'a setye cua jua'a ti? —nacuj ngu'—.

⁵ ¿Ni cha' ná ndyujui' jiji' cha' caja xi cñi cha' ta jiji' ngu' ti'i? Sna siyento cñi plata nga'a tsa lo cua setye tyixi xtyi'i bi' —nacuj ngu' jiji' tya'a ngu'.

Lye tsa nchcui' ngu' lo'o nu cuna'a bi' li'.

⁶ —Nga'aa chcu'i lye mā lo'o nu cuna'a re —nacuj Jesús jiji' ngu'—. Ná cua'a mā jiji'. Tso'o tsa cña nu ngua'ni nu cuna'a re cuentya jna'.

⁷ Lcaa tsā ndi'i' ngu' ti'i lo'o mā nde chalyuu, bi' cha' taca cua'ni mā cha' tso'o lo'o ngu' ti'i ni jacua' nu nti' ti mā; pana nu na' ni, cua tye ti tsā nu tyi'i na' lo'o mā. ⁸ Cua ngua'ni nu cuna'a re lcaa ña'a cha' nu nchca jiji'. Na cua ngua'ni ma' cha' caca tyixi xtyi'i loo na' juani; masi tya lyiji cajaa na', yala la ngua'ni cho'o ma' jiji' tyucui ña'a na' cha' xatsi' ngu' na. ⁹ Chañi cha' nu chcu'i na' lo'o mā juani, cha' lcaa su cañi cha' jna' tyucui ña'a chalyuu, ca bi' cuna ñati' lcaa cha' nu ngua'ni nu cuna'a re juani, cha' tyi'u ti' ngu' cha' tso'o tsa cña nu ngua'ni nu cuna'a re.

Ndyujui' Judas cresiya jiji' Jesús jiji' ngu' xña'a

¹⁰ Lo'o Judas Iscariote ni, la cui' tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jiji' Jesús laca bi'. Li' ndu'u nu Judas bi' ndyaa slo sti jo'ó nu laca loo, cha' cuju'i' cresiya jiji' Jesús jiji' ngu' bi'.

¹¹ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu ngu' tlyu bi' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Judas lo'o ngu', bi' cha' nacuj ngu' tlyu bi' jiji' cha' ta ngu' cñi jiji'. Li' nclyana Judas ni hora caca jiji' ta jiji' Jesús ya' ngu' xña'a bi'.

Chaca tya quiya' ndyacu Jesús siji' lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jiji'

¹² Lo'o ngua tsā clyo jiji' ta'a nu ndacu ngu' xlyā nu ná lo'o scau' tiye' ndya' bi', tsā bi' ndujui' ngu' xlyā' cuañi' cha' cacu ngu' ta'a pas-cua. Li' nchcuane ngu' nu ndyaca tsa'a jiji' Jesús:

—¿Macala cua'ni cho'o ya na cha' cacu na siji' nu cuentya jiji' ta'a pas-cua? —nacuj ngu' jiji' yu.

¹³ Li' ngulo Jesús cña jiji' tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jiji':

—Yaa clyā mā lquichij —nacuj yu jiji' ngu' bi'—. Cajua tyacua tya'a mā lo'o sca nu qui'yu nu ntucua sca te'i' hitya scu yu. Tsaa lca'a mā jiji' yu bi'. ¹⁴ Su tyati' yu ni'i, ndi'ya chcu'i' mā lo'o nu laca xu'na ni'i bi': “Ndi'ya nacuj nu mstru ji'na jinu'u: Cua'ni nu'u cha' tso'o cacha' nu'u 'na, ¿macala ntsu'u su caa na' cha' cacu na' siji' lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a 'na, cha' cua'ni ya ta'a pascua?” Jua'a ñacu'i mā jiji' ngu' nu ca tyi bi'. ¹⁵ Li' culu'u yu sca se'i' tlyu jiji' mā, sca ba'a ni'i nde cua' nu cua laca ngua tso'o, nu ntsu'u lcaa na nu cua'nijo'o ji'na li'. Ca bi' cua'ni cho'o mā siji' cacu na —nacuj Jesús.

¹⁶ Lo'o li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' lquichij ndyalaa ngu' to' ni'i' bi', lo'o ñi'ya nu nacuj Jesús jiji' ngu', jua'a ngua cha' bi'. Ngua'ni cho'o ngu' na cacu ngu' siji' cuentya jiji' ta'a pascua li'.

¹⁷ Lo'o cua ngusij, li' lijya Jesús lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jiji'. ¹⁸ Laja lo'o nga'a ngu' ndyacu ngu', li' nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o mā —nacuj Jesús—; ntsu'u tsaca

cu'ma nu stu'ba ti ndyacu lo'o na juani, nu cua kujui' ti cresiya 'na jil'i ngu' xña'a'.

¹⁹ Xñi'i xi ti' ngu' ndi'i ngu' li'. Hora ti lcaa ngu' lo'o tya'a ngu', nguxana nchcui' ngu' lo'o Jesús:

—¿Ha na' nu ta jinu'u ya' ngu' xña'a'? —nacui' tsaca jil'i.

—¿Ha na'? —nacui' chaca jil'i li'.

²⁰ —Sca yu tya'a nu tii tyucuaa tya'a ma, bi' laca nu kujui' cresiya 'na jil'i ngu' xña'a' —nacui' Jesús jil'i ngu'—. Sca yu tya'a ma nu stu'ba ti ndyacu lo'o na ne' sca ti ca'ña scuaa re —nacui'—. ²¹ Na' nu cua nda Ni 'na liyaa cha' caca na' ñati ni, caca cha' jna' ñi'ya nu nscua cha' lo quityi cuentya jna' cua sa'ni la. Pana tya'na tsa ñati nu ta 'na ya' ngu' xña'a' li', tso'o la ngua jil'i yu masi ná ngula yu chalyuu tsiya' ti.

²² Tya ndyacu ngu' sji' bi' lo'o ntejeya' Jesús jil'i sca xlyá, ndya yu xlyá'be jil'i ycu' Ndyosi cuentya jil'i xlyá bi', ngusa'be yu jil'i, cha' tacha jil'i ngu' cha' cacu ngu'.

—Cacu ma xlyá re —nacui' Jesús jil'i ngu'—, cha' ñi'ya nti' cuaña' na', jua'a nti' nu nde.

²³ Li' ntejeya' Jesús jil'i sca vaso vino, ndya yu xlyá'be jil'i ycu' Ni, nda yu vaso jil'i ngu' cha' co'o ngu' li'. Ndyo'o lcaa ngu' vino bi' li'.

²⁴ —Ñi'ya nti' tañi na', jua'a nti' nu nde —nacui' Jesús jil'i ngu'—. Tyalú tañi na' cha' caja ñi'ya cuityi qui'ya nu ntsu'u jil'i lcaa ñati, cha' jua'a quiñi cha' jil'i ycu' Ndyosi lo'o ñati chalyuu chaca quiya'. ²⁵ Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma, cha' nga'aa co'o na' vino chaca quiya', ña'a cuayá' tyalaa tsá bi' lo'o co'o na' vino cucui lo'o cu'ma ca su laca ycu' Ndyosi loo; xa' co'o na' jil'i li'.

Chcui' Pedro lo'o ngu' cha' ná nslo jil'i Jesús tsiya' ti

²⁶ Lo'o ndyula tu'ba ngu' sca jii jil'i ycu' Ndyosi, li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' nde ca'ya Olivos. ²⁷ Xa'

nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i li':

—Caca tyuju'u ti' lcaa cu'ma ña'a ma 'na —nacui' Jesús jil'i ngu'—. Xtyanu ma xi 'na ca ndyi la. Li' caca cha' nu nscua lo quityi jil'i ycu' Ndyosi ndi'ya: “Lo'o kujui' na' jil'i nu ña'asii jil'i xlyá' bi', xna lcaa xlyá' tyaa ni' li'”. Jua'a nchcui' quityi. ²⁸ Pana nu lo'o tyu'ú na' chaca quiya', tsa'a na' nde Galilea nu tya lyiji tsa cu'ma.

²⁹ —Masi lcaa ngu' xtyanu ngu' jinu'u, pana nu na' ni, ná xtyanu na' jinu'u tsiya' ti —nacui' Pedro jil'i Jesús li'.

³⁰ —Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o nu'u —nacui' Jesús jil'i Pedro—. Ca ndyi sna quiya' chcui' nu'u lo'o ñati cha' ná nslo nu'u 'na. Jua'a cha' ta nu'u lo'o ñati nu lo'o bilya xi'ya ndye'e tucua quiya' talya ndyi.

³¹ —Ná chcui' na' lo'o ñati cha' ná nslo na' jinu'u —nacui' Pedro jil'i Jesús—. Masi kujui' ngu' jinu'u, masi cua kujui' ti ngu' 'na, ná xacu' na' cha' jil'i ñati cha' ná nslo na' jinu'u —nacui'.

Lye tsa nchcui' Pedro, lo'o jua'a lcaa tya'a ngu', stu'ba ti nchcui' ngu'.

Nchcui' Jesús lo'o ycu' Ndyosi Sti yu ca Getsemani

³² Lo'o li' ndyaa ngu' sca ne' lo'o su ndu xi yaca tyacala' ca su naa Getsemani.

—Cua'a ma xi ca ndacua ti —nacui' Jesús jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i—. Tsa'a na' ca nde la xi cha' chcui' na' lo'o ycu' Ndyosi Sti na' —nacui' yu.

³³ Ndyaa yu la xi li', ndyaa lo'o yu jil'i Pedro lo'o Jacobo lo'o Juan. Li' lye tsa ngua xñi'i ti' Jesús, ndya'a tsa cha' tyiquee yu xqui'ya cña tlyu nu cua tyacua ti jil'i yu.

³⁴ —Xñi'i tsa ti' na' juani —nacui' Jesús jil'i ngu'—, nga'aa talo na' cha' xñi'i tsa ti' na'. Tyanu ma ca nde ti, tii ti ti' ma tyi'i ma —nacui'.

³⁵ Tya ndyaa Jesús la xi ca nde bi' la, ndyatu sti' yu lo yuu ti, ngüijña yu ji'i ycu'i' Ndyosi si caja ñi'ya nu caca cha' ná tyacua cha' cuxi ji'i yu.

³⁶ —Sti na' —nacui Jesús ji'i ycu'i' Ndyosi—, lcaa lo cña nchca cua'ni nu'u. Bi' cha' juani, ná ta nu'u chacuayá' tyacua cha' cuxi re 'na, si cajá la ñi'ya nu caca cua'ni na' cña re —nacui Jesús ji'i ycu'i' Ndyosi Sti yu—. Pana si'i ñi'ya nu nti' na' cha' caca, masi cua'ni nu'u lo'o na' ñi'ya nu nti' ycu'i' nu'u.

³⁷ Li' ñaa Jesús chaca quiya' su nga'a nu sna tya'a ngu'. Na laja' ti ngu' bi' li'.

—Simón —nacui yu ji'i Pedro—, ¿ha laja' tsa nu'u? —nacui—. ¿Ha ná nchca talo nu'u ni sca hora tii ti nu'u xi? ³⁸ Tii ti ti' mā tyi'i mā juani. Chcu'i' mā lo'o ycu'i' Ndyosi cha' ná cua'ni nu cuiñaja ngana ji'i mā. Jlo ti' na' cha' tyucui tyiquee mā ntaja'a mā cua'ni mā cña re 'na; pana ná tyu'u scua juersa ji'i mā, bi' cha' yala tsa ndyaja' mā.

³⁹ Xa' ndyaa Jesús xi, la cui' ti cha' ngüijña yu ji'i ycu'i' Ndyosi Sti yu chaca quiya'. ⁴⁰ Li' ñaa yu chaca quiya' slo ngu' bi'; pana xa' laja' ngu' bi', cha' lye tsa ndyu'u xcalá ngu'. Li' nga'aa jlo ti' ngu' ñi'ya xacui ngu' cha' ji'i yu. ⁴¹ Xa' ndyaa Jesús li'. La cui' jua'a sna quiya' ñaa Jesús su ndi'i ngu'.

—¿Tya laja' mā? ¿Tya ntsiya cña' mā? —nacui Jesús ji'i ngu'—. Cuayá' juani, cua ndyalaa hora nu tya lo'o ngu' jna' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. Cua ta ti ñati jna' ya' ngu' xña'a juani. ⁴² Tyatu mā, cha' tyaa na lacua, cha' cua ndyalaa yu nu cua ndyu-jui' cresiya jna' ji'i ngu' xña'a.

Ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús preso

⁴³ Laja lo'o nchcu'i' Jesús, li' ndyalaa nu Judas bi' slo, la cui' tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús laca nu Judas bi'. Quiña'a tsa ngu' tyaala ndya'a ngu' lo'o Judas, ñati

nu cua ngulo ngu' tisiya cña ji'i cha' caa caqui'ya ngu' ji'i Jesús; lo'o maxtyi cusuu, lo'o yaca ndyi'ya ngu' lijya ngu'. Sti jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' cusu', bi' laca nu ngulo cña ji'i ngu' tyaala bi'. ⁴⁴ Judas nu cua ta ti ji'i Jesús ya' ngu' cuxi bi' ni, cua nchcu'i' lo'o nu ngu' tyaala bi' cua tsá la, ñi'ya nu cua'ni:

—Chcuicha' na' ji'i nu qui'yu bi', cuati cacu na' saca' yu —nacui Judas ji'i ngu' tyaala—. Xñi mā ji'i hora ti, yaa lo'o clya mā ji'i yu bi' —nacui.

⁴⁵ Bi' cha' lijya Judas bi' juani, ndyaa ca su ndu Jesús cha' chcuicha' ji'i yu.

—Nde ti ndu nu'u, mstru —nacui Judas.

Ndyacu Judas saca' Jesús li'. ⁴⁶ Hora ti ntejeya' nu ngu' tyaala ji'i Jesús li', cha' tya lo'o ngu' ji'i yu.

⁴⁷ Lo'o li' sca ngu' nu tya'a ndya'a Jesús ngusicua maxtyi ji'i, ngusi'yu cu' jyaca sca msu ji'i sti jo'ó nu laca loo la. ⁴⁸ Li' nchcu'i' Jesús lo'o nu ngu' tyaala bi':

—¿Ha lo'o maxtyi cusuu lo'o yaca ndya'a mā cha' tejeya' mā 'na? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. ¿Ha sca ñati' cuaana laca na' lacua? ⁴⁹ Tyuu tsa tsá na'a mā 'na lo'o nga'a na' ne' laa tonu, ngulu'u na' cha' ji'i ycu'i' Ndyosi ji'i ñati, pana ná ntejeya' mā 'na li'. Jlo ti' na' ñi'ya nu ndyaca juani, cha' la cui' ña'a cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu'i' Ndyosi cuentya jna', jua'a ndyaca juani.

⁵⁰ Li' nguxtyanu lcaa tya'a ndya'a Jesús ji'i yu, lcasna ngu'. ⁵¹ Sca ti yu cuañi' ndyanu, ndya'a lca'a ji'i ngu' nu ndyaa lo'o ji'i Jesús. Sca tasá ti ngüixij chu' yu cuañi' bi'. Lo'o jua'a ngua ti' ngu' tyaala tejeya' ngu' ji'i yu cuañi' bi'; ⁵² bi' cha' nguxtyanu ji'i tasá ji'i ya' ngu', ngusna masi quichi' ti.

Ndu Jesús slo ngu' tisiya

⁵³ Lo'o li' ndyaa lo'o ngu' ji'j Jesús slo xu'na sti jo'ó. Cua ndyu'u ti'j lcaa sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' lo'o mstru cha' jo'ó cajua, cua ndyu'u ti'j ngu' slo xu'na sti jo'ó bi'.
⁵⁴ Tyijyu' ti ndyu'u lca'a Pedro chu' ngu' tyaala ña'a cuayá' nu ndyalaa ngu' ne' lo'o ji'j xu'na sti jo'ó. Li' ngua'a Pedro slo ngu' nu nga'a cua ca ni'j bi' su nga'a ngu' to' lquiii' cha' caca chcatsu ngu'.

⁵⁵ Ngua ti' sti jo'ó nu laca loo lo'o lcaa ngu' tisiya bi' sta ngu' qui'ya ji'j Jesús cha' cujuui ngu' ji'j yu, pana ná nquiije ñi'ya nu cujuui cuañi' ngu' ji'j yu. ⁵⁶ Ndyaa'a tsa ngu' cuiñi slo ngu' cha' sta ngu' qui'ya ji'j Jesús, pana ná stu'ba nchcui' ngu' bi'. ⁵⁷ Su cua ndye li' ndu xi ngu' cuiñi, nchcui' ngu' lo'o nu ngu' tlyu bi':

⁵⁸ —Cua ndyuna ya sca cha' nu nchcui' nu qui'yu re —nacui' sca ngu' cuiñi bi'—. Ndi'ya nchcui' yu: “Cuityi na' ji'j laa tonu re nu ngüiñá ñati chalyuu ti. Chu' sna tsa ti cua'ni na' cha' tya' chaca nu ná cuiñá ñati chalyuu”, nacui' Jesús re. Cua ndyuna ya cha' jua'a nchcui' yu —nacui' ngu' cuiñi bi'.

⁵⁹ Pana ná stu'ba nchcui' nu ngu' cuiñi bi'.

⁶⁰ Lo'o li' ndyatu sti jo'ó nu laca loo la slo lcaa ngu' tlyu, nchcui' lo'o Jesús:

—¿Ha nga'aa ntsu'u cha' nu xacui' nu'u ji'j cua, cha' tyu'u lubii nu'u cuentya ji'j qui'ya nu ngusta ngu' jinu'u? —nacui' sti jo'ó bi' ji'j Jesús.

⁶¹ Ti' ti ndu Jesús, ni sca cha' ná nguxacui' yu tsiya' ti. Bi' cha' xa' nchcuane sti jo'ó nu laca loo la ji'j yu li':

—¿Ha chañi cha' Cristo laca nu'u? —nacui'—. ¿Ha nu'u laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi nu ndu'ni tlyu na ji'j? —nacui' sti jo'ó bi' ji'j Jesús.

⁶² —Chañi cha' nu nda ma, na' laca nu bi' —nacui' Jesús ji'j ngu' li'—. Lo'o jua'a nde loo la ña'a ma 'na nu cua nda Ni 'na lijyaa cha'

caca na' ñati; ña'a ma 'na lo'o ntu-cua na' la'a tsu' cui' su tlyu bi', ca su ntucua ycu' Ndyosi Sti na' nu lcaa tsiya' ti cña nchca ji'j Ni; ña'a ma 'na lo'o caa na' chaca quiya' laja coo nde cua li'.

⁶³ Ñasi' tsa sti jo'ó nu laca loo la, bi' cha' ngusaa' ste' ycu' slo ngu'.

—Nga'aa nti' na cha' sta xa' la ñati qui'ya ji'j nu qui'yu re —nacui' sti jo'ó bi' ji'j ngu'—. ⁶⁴ Na cua ndyuna ma cha' tonu tsa cha' suba' nu nchcui' yu re ji'j ycu' Ndyosi, nu lo'o nacui' yu cha' nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi laca ycu' yu. ¿Ñi'ya chcui' ma ji'j cha' bi'?

Lcaa ngu' nguxacui' ngu' cha' ji'j nu laca loo bi', cha' nga'a cha' cajaa Jesús.

⁶⁵ Li' nguxana ngu' ndyu'ni lya' ti' ngu' ji'j Jesús; ngutu'u hitya sañi' ngu' loo yu, jua'a ndyiji'j ngu' ji'j laja lo'o ndyacu' loo yu lo'o sca late'.

—Juani ni, cua'ni nu'u cha' ca tii nu'u —nacui' ngu' ji'j Jesús li'—, cacha' nu'u ji'j ya, ¿tilaca laca nu ngujui'j hi'?

Lo'o nu ngu' nu ndu cua bi', ngu-jui'j ngu' ndacu' ji'j yu li'.

Nacui' Pedro cha' ná nslo ji'j Jesús tsiya' ti

⁶⁶ Tya nga'a Pedro to' ni'j ji'j xu'na sti jo'ó, lo'o li' ndyu'u tucua sca nu cuna'a cua' nu ndu'ni cña ji'j sti jo'ó bi'. ⁶⁷ Nxña'a nu cuna'a bi' ji'j Pedro su nga'a to' lquii', li' xa' nxña'a tso'o ca ji'j chaca quiya'.

—Lo'o nu'u ndyaa lo'o Jesús Nazaret bi' —nacui' nu cuna'a bi' ji'j.

⁶⁸ —Si'i na' —nacui' Pedro—. Ná jlo ti' na'. Ná nchca cuayá' ti' na' ni cha' nchcui' nu'u —nacui' Pedro ji'j nu cuna'a bi'.

Li' ndu'u Pedro ndyaa to' lo'o ti. Nxi'ya ndye'e li'. ⁶⁹ Xa' na'a nu cuna'a bi' ji'j chaca quiya', nguxana nchcui' lo'o ngu' nu ndu cacua ti:

—Lo'o nu qui'yu jua laca tya'a ngu' bi' —nacuḡ nu cuna'a bi'.

⁷⁰ Xa' nchcui' Pedro cha' ná lo'o ycuí'. Pana ca tiya' la xi nchcui' ngu' nu ndu cacua ti lo'o Pedro:

—Chañi cha' tya'a ndya'a ngu' bi' laca nu'u —nacuḡ ngu'—, cha' lo'o nu'u laca ngu' Galilea —nacuḡ ngu' jii' Pedro.

⁷¹ Li' nguxana Pedro ngua'ni jura cha' xcube' ycuí' Ni jii' si cha' cuiñi chcuí' lo'o ngu'.

—Ná nslo na' jii' nu qui'yu nu nchcui' tsa ma' cha' jii' —nacuḡ Pedro jii' ngu'.

⁷² Hora ti xa' ngusi'ya ndye'e. Li' ntsu'u ti' Pedro ñi'ya ngua cha' nu cua nchcui' Jesús lo'o tsa: “Ndi'ya cua'ni nu'u ndyi, Pedro; chcuí' nu'u lo'o ñati sna quiya' cha' ná nslo nu'u 'na, nu lo'o tya lyiji xi'ya ndye'e tucua quiya'”. Bi' cha' nxi'ya tsa Pedro li'.

15

Ndu Jesús nde loo Pilato nu laca loo

¹ Lo'o nguxee chaca tsa tya ndi'i sti jo'ó nu laca loo, lo'o ngu' cusu', lo'o mstru cha' jo'ó, ndi'i lcaa ngu' tisiya cha' chcuí' ngu' lo'o tya'a ngu' jii' cha' bi'. Li' ngusca' ngu' jii' Jesús, ndyaa lo'o ngu' jii' slo Pilato nu ngua gobernador romano cha' caca cuayá' jii'. Nchcuane Pilato jii' Jesús li':

² —¿Ha nu'u laca rey jii' ngu' judío?

—La cui' ñi'ya nu nacui' nu'u, la cui' laca na' —nacuḡ Jesús jii' gobernador bi'.

³ Lo'o li' ngusta sti jo'ó nu laca loo quiña'a qui'ya jii' Jesús slo nu Pilato bi'. ⁴ Li' xa' nchcui' Pilato lo'o Jesús:

—¿Ha ná nchca xacuḡ nu'u cha' jii' ngu' jua? —nacuḡ Pilato jii'—. Na cua quiña'a qui'ya ngusta ngu' jinu'u.

⁵ Nga'aa nchcui' Jesús lo'o ngu' tsiya' ti, lo'o ndube tsa ti' Pilato li'.

Ngulo Pilato cña cha' cujuui ngu' jii' Jesús

⁶ Lcaa yija lo'o ndyaca tsa ta'a bi' ndu'ni lyaá nu laca gobernador jii' sca ti preso, cua ña'a ca preso nu ndijña ngu' judío jii'. ⁷ Ntsu'u tyuu tya'a ngu' ne' chcuá, ngu' nu cua ndyujui jii' ñati laja lo'o ngusuḡ tya'a ngu' lo'o nu ngu' xa' tsu' nu laca loo. Sca preso bi' laca Barrabás. ⁸ Li' ndyu'u ti'i quiña'a ñati slo Pilato, ndijña ngu' jii' cha' cua'ni lyaá jii' sca preso ñi'ya nu ndu'ni nu laca loo lcaa yija.

⁹ —¿Ha cua nti' ma' cha' cua'ni lyaá na' jii' yu cua nu laca rey jii' cu'ma' ngu' judío? —nacuḡ Pilato jii' nu ngu' quiña'a bi'.

¹⁰ Cua nchcui' Pilato jua'a xqui'ya cha' ngua tii cha' liye' tsa ti' sti jo'ó nu laca loo jii' Jesús, bi' cha' ndya'a lo'o ngu' jii' yu slo ycuí' Pilato. ¹¹ Pana ndijña ngu' quiña'a jii' Pilato cha' cua'ni lyaá jii' Barrabás, si' jii' Jesús. Na cua nchcui' nu ngu' quiña'a bi' lo'o Pilato cha' clyaá jii' Barrabás, xqui'ya cha' la cui' sti jo'ó nu laca loo cua nchcui' tsa lo'o ngu' cha' jua'a jña ngu' cha' jii' Pilato. ¹² Xa' nchcuane Pilato jii' ngu' li':

—¿Ñi'ya cua'ni na' lo'o yu re, nu nchcui' ma' jii' cha' laca yu rey jii' ngu' judío lacua? —nacuḡ Pilato jii' nu ngu' quiña'a bi'.

¹³ Cui' ngusi'ya ngu' jii' Pilato li': —Cujuii clya jii' yu lo crusi —nacuḡ ngu' jii'.

¹⁴ —¿Ni cha' laca cha' nti' ma' cha' cujuui na' jii' yu re? —nacuḡ Pilato jii' ngu'—. ¿Ni qui'ya ntsu'u jii' yu?

Lye la nxi'ya lo'o ngu' jii' Pilato li':

—Cujuii clya jii' yu lo crusi.

¹⁵ Lo'o li' ngua'ni lyaá Pilato jii' Barrabás cha' tyaala' tyiquee nu ngu' quiña'a bi'. Lo'o lye ngujui' sendaru jii' Jesús lo'o rey, li' ngulo Pilato cña jii' sendaru cha' tya'a lo'o

ngu' jilí Jesús cha' cujuilí ca'a ngu' jilí lo crusi.

¹⁶ Ndyaa lo'o sendaru jilí Jesús nde ne' ni'í su ntucua ngu' nu laca loo bi', lo'o jua'a ndyu'u ti'í ña'a lcaa sendaru nu ntsu'u cajua. ¹⁷ Li' nguxacu' ngu' jilí Jesús lo'o sca late' cuaa ña'a. Ngüixijí ngu' lti quiche' chü' tya'a cha' caca sca sne', ngusta ngu' sne' bi' hique Jesús. ¹⁸ Li' ngua'ni tlyu ngu' jilí yu cha' cuiñi ti:

—Tso'o ti tyilí nu'u, rey jilí ngu' judío —nacují sendaru jilí.

¹⁹ Nguxana ngu' ngujuilí ngu' yaca quii hique Jesús li'. Lye ngutu'u hitya sañi' ngu' loo yu. Li' ndyatü sti' ngu' slo yu, ñi'ya si cua'ni tlyu ngu' jilí yu, masi cha' cuiñi ti. ²⁰ Nu lo'o ndye ngustí lo'o ngu' jilí Jesús, li' ngulo ngu' late' cuaa ña'a bi' jilí; xa' nguxacu' ngu' ste' ycuilí ca yu li', cha' tsaa lo'o ngu' jilí yu ca su cujuilí ca'a ngu' jilí lo crusi. Ndu'u ngu' ndyaa lo'o ngu' jilí yu li'.

Ngujuilí ca'a ngu' jilí Jesús lo crusi

²¹ Tyucují lo'o ndya'a ngu', li' na'a ngu' sendaru jilí Simón ngu' Cirene; sti Alejandro lo'o Rufo laca nu Simón bi'. Cua ñaa Simón ca su ndyaa cña ne' quixí, lo'o li' ngulo sendaru cña jilí cha' qui'ya crusi bi' cuentya jilí Jesús.

²² Li' ndyalaa lo'o ngu' jilí Jesús ca su naa Gólgota. (Nu Gólgota ni, ca'ya su nscua tyijya hique jyo'o, jua'a nti' ñacují cha' bi' cha'cña jina.) ²³ Li' nda ngu' vino nguxa' lo'o taná mirra cha' co'o Jesús, pana ná ntaja'a yu co'o yu vino bi'. ²⁴ Li' ngujuilí ca'a ngu' jilí yu lo crusi. Lo'o li' ngüijya ngu' sendaru lo'o tya'a ngu', cha' clyana ngu' cha' lo'o tya'a ngu' tilaca nu caja ste' Jesús jilí. Jua'a ngua cha' ndye ndacha ngu' ste' Jesús jilí tya'a ngu'.

²⁵ Hora cua caa nde tlyu ngua lo'o ngujuilí ca'a sendaru jilí Jesús lo crusi. ²⁶ Nde hique crusi bi' cua

nscua letra nu nchcui' ni qui'ya nu ngusta ngu' jilí Jesús: “Nu nde laca rey jilí ngu' judío”, nacují letra bi'.

²⁷ La cui' tsá bi', ngujuilí ca'a ngu' jilí tucua tya'a ngu' cuaana lo crusi se'í ti lo'o Jesús. Crusi jilí tsaca ngu' cuaana bi' ndu la'a tsu' cui' jilí Jesús, crusi jilí chaca ndu la'a tsu' coca bi'.

²⁸ Jua'a ngua cha' nu nguscua jyo'o cusu' sa'ni lo quityi jilí ycuilí Ndyosi, nu nchcui' ndi'ya: “Ngua ti' ngu' cha' tya'a ngu' cuxi laca yu”. Jua'a cha' nscua lo quityi bi'.

²⁹ Ngustí lo'o tsa ngu' jilí Jesús lo'o nteje tacui' ngu' tyucují, nchcui' tsa ngu' cha' suba' jilí yu.

—Jaa, nu'u laca nu nchcui' cha' cuityi jilí laa tonu jua —nacují ngu' bi'—, lo'o li' nacují nu'u cha' xa' cuiñá nu'u jilí chaca quiya' chü' sna tsá ti, ngua ti' nu'u. ³⁰ Cua'ni lyaá nu'u jilí ycuilí ca lacua; cua'ya clyu nu'u lo crusi cua juani, si caca jinu'u —nacují ngu'.

³¹ Lo'o sti jo'ó nu laca loo, lo'o jua'a mstru cha' jo'ó, ngustí lo'o ngu' jilí Jesús.

—Ngua'ni lyaá yu jilí xa' ñati —nacují nu ngu' tlyu bi' jilí tya'a ngu'—, pana ná nchca clyaa ycuilí ca yu. ³² Cristo laca yu, nu rey jilí ngu' Israel tya'a na laca yu, nacují yu. Tso'o la si ca'ya yu lo crusi ycuilí ti yu, cha' ña'a na si caca jilí yu. Jlya ti' na jilí yu li' —nacují ngu' jilí tya'a ngu'.

Lo'o jua'a nu ngu' cuaana tya'a ngujuilí ca'a ngu' jilí lo crusi, lo'o ngu' bi' nchcui' ngu' cha' suba' jilí Jesús.

Ngujuilí Jesús

³³ Lo'o ndyalaa nde hora ngua talya xee tyucují ña'a loyuu. Sna hora ndalo cha' talya xee. ³⁴ Pana lo'o ngua hora cua sna nde ngusijí, li' cuijí ngusi'ya Jesús:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —nacují. (Ndi'ya nti' ñacují cha' bi' cha'cña jina: Ndyosi 'na, Ndyosi 'na, ¿ni cha' laca ngulaya' nu'u 'na?)

³⁵ Ndyuna xi ngu' nu ndu cacua ti, pana ná ngua cuayá' ti' ngu' ni cha' nchcui' yu:

—Cua'a jyacá ma, nxi'ya yu ji'i jyo'o Elías —nacui ngu' bi'.

³⁶ Li' ngusna sca ñatj ndyaa ndy-iqui'ya sca quiche; ngüicha' ngu' ji'i quiche bi' lo'o vino tiye' li', ngusicua ngu' ji'i lo'o sca yaca quii cha' co'o Jesús.

—Jatya na xi —nacui nu ñatj bi'—, ña'a na si caa jyo'o Elías cha' ta'ya ji'i Jesús lo crusi.

³⁷ Cuii ngusi'ya Jesús li', ngujuii li'. ³⁸ Hora ti ngutaa' late' tlyu nu ndacui ndyacu' tsa cla'be ne' laa tonu bi', nde cua nguxana ngutaa' late' bi' ña'a cuayá' nu ndyalaa ca lo yuu. ³⁹ Lo'o nu capitán nu laca loo ji'i sendaru nu ndu slo Jesús, na'a capitán bi' ñi'ya ngua'ni Jesús lo'o ngujuii yu.

—Chañi cha' Sñi' ycui' Ndyosi nu laca loo la laca jyo'o re —nacui capitán bi'.

⁴⁰ Laja li' tyijyu' ti ndu sca taju ngu' cuna'a ña'a cui'ya ngu' ji'i Jesús; lo'o María Magdalena, lo'o chaca María xtya'a Jacobo nu cuañi' la, la cui' xtya'a José laca bi', lo'o Salomé ndu. ⁴¹ Nu lo'o tya ndya'a Jesús nde Galilea nu ngua tya tsubi' la, la cui' taju nu cuna'a bi' ndya'a lo'o yu, cha' nguxtyucua ngu' ji'i yu lo'o ndyaque' ngu' na ndyacu ngu'. Lo'o jua'a ndu tyuu tya'a xa' la ngu' cuna'a cajua, tya'a ndyalaa ngu' lo'o Jesús nde quichi' Jerusalén.

Nguatsi' jyo'o Jesús

⁴² Cua ngusii xi, la cui' tsá ta'a sii laca bi', cha' chaca tsá bi' caca tsá nu tyi'i cña' ngu' judío. ⁴³ Lo'o jua'a ndi'i sca ngu' tisiya nu naa José, ngu' Arimatea ngua bi', sca ngu' tlyu. Lo'o José ndu ti' cha' cua tyalaa ti tsá cha' caca ycui' Ndyosi loo; bi' cha' ngua'ni tlyu tyiquee, ndyaa slo Pilato cha' ña ji'i jyo'o Jesús cha' tyatsi'. ⁴⁴ Ndube

tsa ti' Pilato si chañi cha' ngujuii Jesús yala ti. Bi' cha' ngusi'ya ji'i nu capitán ji'i sendaru nu ndu cua quiya' crusi cha' caa capitán bi' slo, cha' cacha' ji'i nu laca loo si chañi cha' ngujuii Jesús. ⁴⁵ Li' nacui capitán bi' ji'i Pilato cha' chañi cha' ngujuii jyo'o bi'; bi' cha' nda Pilato chacuayá' ji'i José cha' tsa lo'o ji'i jyo'o bi', cha' tyatsi'. ⁴⁶ Li' ngüi'ya José sca tasá tso'o tsa ña'a; nda'ya nu cusu' ji'i jyo'o bi', ngüixii tasá cucui hichu' jyo'o. Li' ndyaa lo'o ji'i ca sca tyuquee nu ngulu ngu' nde sii' cua'a, nguxatsi' ji'i jyo'o Jesús ne' tyuquee bi'. Li' nguxasu ngu' sca quee tonu to' tyuquee bi', tachaa ndacu' ngu' ji'i li'. ⁴⁷ Lo'o María Magdalena, lo'o María xtya'a José ni, na'a ngu' su nguatsi' jyo'o Jesús.

16

Ndyu'ú Jesús chaca quiya'

¹ Nu lo'o cua ndye tsá nu ndi'i cña' ngu' judío, li' nu María Magdalena lo'o María xtya'a Jacobo lo'o Salomé ni, ndyaa ngu' ngüi'ya ngu' setye tyixi xtyi'i; tsa lo'o ngu' ji'i setye bi', cha' ta'a setye bi' ña'a tsaca chu' jyo'o bi' nti' ngu'. ² Cua nguxee chaca tsá li', tsá clyo ji'i semana. Lo'o ntyucua cuichaa, li' hora ti ndu'u ngu' cuna'a bi' ndyaa ngu' su ntsu'u jyo'o Jesús tyuquee bi'. ³ Laja lo'o ndya'a ngu' tyucuii nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Tilaca nu xtyucua ji'na cha' culationsu' na quee tonu nu ndyacu' to' tyuquee bi'? —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'.

⁴ Lo'o ndyalaa ngu' cacua ti, li' nguxña'a ngu' ji'i tyuquee bi', lo'o li' na'a ngu' cha' cua ndyaatsu' quee tonu nu ndyacu' to' tyuquee bi'; ntucua yaala to' tyuquee bi' li'. ⁵ Ndyatj ngu' nde ne' tyuquee, na'a ngu' ji'i sca nu qui'yu cuañi', ngua ti' ngu'; ngatj tsa ña'a late' tyucui' cu' nu lacu' nu qui'yu bi' nu

nga'a la'a tsu' cui su nscua jyo'o bi' nquicha'. Ndube tsa ti' nu ngu' cuna'a bi' ña'a ngu' ji'i.

⁶ —Ná cutsii mā —nacui nu qui'yu bi' ji'i nu ngu' cuna'a bi'—. Cua jlo ti' na' cha' ji'i Jesús Nazaret nu ndyujuii ngu' ji'i lo crusi ncyana mā. Pana nga'aa ntsiya jyo'o bi' ca nde, cha' cua ndyu'ú yu bi' chaca quiya'. Caa na'a mā xi ca nde su ngusta ngu' ji'i jyo'o bi'. ⁷ Li' yaa clya mā cacha' mā ji'i Pedro lo'o ji'i xa' la ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu, cha' cua tsa'a ti ycu'i yu nde loo ji'i mā nde Galilea; tyacua tya'a mā lo'o yu ca bi', ñi'ya nu cua nacui yu ji'i mā tya tsubi'.

⁸ Li' ndu'u ngu' tyuquee nxna ngu' ndyaa ngu'. Lye tsa nchcuā ngu', cha' ndube tsa ti' ngu'. Pana ná nchcui' ngu' lo'o xa' ñati tyucuii cha' ndyutsii tsa ngu'.

Ndyu'u tucua Jesús slo María Magdalena

⁹ La cui' tsā clyo ji'i semana ngua bi' lo'o ndyu'ú Jesús chaca quiya'. Clyo ndyu'u tucua yu slo María Magdalena. Tya tsubi' la cua ngua'ni yu jo'o ji'i nu María bi', cua ngulo yu cati tya'a cui'i cuxi nu ngusñi ji'i nu cuna'a bi'. ¹⁰ Lo'o cua na'a María ji'i ycu'i Jesús, hora ti ndu'u María ñaa slo nu xa' la tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu, cha' cacha' ji'i ngu' ñi'ya ngua cha'. Nxi'ya ngu' nga'a ngu', cha' xñi'i tsa ti' ngu' cha' ngujuii Jesús. ¹¹ Pana masi jua'a, ná nduna ngu' cha' nu nchcui' María lo'o ngu', cha' ná jlya ti' ngu' cha' cua ndyu'ú Jesús chaca quiya'; ná jlya ti' ngu' tsiya' ti cha' cua na'a María ji'i ycu'i Jesús.

Ndyu'u tucua Jesús slo tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i

¹² Tiya' la xi, li' ndyu'u tucua Jesús chaca quiya', ngulu'u loo yu ji'i tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. Tyucuii su ndya'a ngu' nde ne' quixi', ca bi' ngulu'u loo ycu'i Jesús ji'i ngu'. ¹³ Yala ti' ñaa ngu'

nde quichi, ndacha' ngu' cha' bi' ji'i tya'a ngu'; pana ná ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' nu tucua tya'a ñati bi'.

Cña nu ngulo Jesús ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i

¹⁴ Ca ngusii la xi, li' ndyu'u tucua Jesús slo nu tii chaca tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i su nga'a ngu' ndyacu ngu' to' mesa. Lye nchcui' yu lo'o ngu' bi' ni cha' laca ná jlya tso'o ti' ngu', ni cha' laca ndyacu' hique ngu'. Lo'o jua'a nchcui' yu lo'o ngu' ni cha' laca ná ndaquiya' ngu' ji'i ngu' tya'a ngu', nu cua na'a ji'i yu clyo lo'o ndyu'ú ca ti yu chaca quiya'.

¹⁵ —Tsa'a mā tyucui ña'a chalyuu —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'—. Ta mā cha' lo'o lcaa ñati cuentya jna'. Chcui' mā lo'o ngu' cha' taca clyaa ngu' ji'i nu cuxi xqui'ya na'. ¹⁶ Nu lo'o xñi ñati cha' 'na, tyucuatya ngu' chacuayá' jna' li', clyaa ngu' bi' ji'i nu cuxi li'. Ñati nu ná tyaja'a xñi cha' 'na tsiya' ti, tyanu qui'ya ji'i ngu' li'. ¹⁷ Ñati nu xñi cha' 'na ni, cua'ni ngu' bi' cha' tonu chacuayá' jna', cha' cube tsa ti' xa' ñati: culo ngu' bi' ji'i cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ñati; caja ñi'ya nu chcui' ngu' bi' cha'cña ji'i xa' ñati chacuayá' jna'; ¹⁸ masi xñi ngu' ji'i cuaña tyaala, masi co'o ngu' taná tyaala, ná sca cha' cuxi caca ji'i ngu' bi' li'; lo'o sta ya' ngu' bi' hichu' ngu' quicha, tyaca tso'o nu quicha bi' —nacui Jesús ji'i ngu'.

Ndyaa Jesús nde cua

¹⁹ Lo'o ndye nchcui' Jesús nu Xu'na na, li' ngua'ni ycu'i Ndyosi cha' ndu'u yu ndyaa yu nde cua; ndyaa tucua Jesús la'a tsu' cui ji'i ycu'i Ndyosi ca bi'. ²⁰ Li' ndu'u ngu' nu ngua tsa'a ji'i, ndyaa ngu' lcaa quichi cha' chcui' ngu' cha' ji'i Jesús lo'o xa' ñati. Nxyucua tsa nu Xu'na na ji'i nu ngu' nu ngua tsa'a ji'i, hasta ngua cuayá' tso'o ti' ngu' lcaa

quich̄i su ndyaa ngu' bi', cha' chañi
t̄sa cha' nu nchcui' ngu' cuentya ji'̄i
ycui' Ndyosi; ngua cuaya' ti' ngu'
quich̄i bi' lo'o na'a ngu' cha' tonu
nu ngua'ni ngu' bi' chacuayá' ji'̄i
ycui' Ndyosi.

Tsa lo cua ti cha'.

Quityi nu nguscua San Lucas ñi'ya nu ngua cha' ji'i Jesús

Cha'cña nu nscua clyo

¹ Cua quiña'a ñati nguscua lo quityi ñi'ya nu ngua lcaa cha' ji'i Jesús nde su ndi'i ya, quityi historia laca bi'. ² Lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu ngulu'u cha' bi' ji'na; ngu' bi' ni, cua na'a ngu' cha' bi' clyo, tya lo'o nguxana Jesús ngua'ni yu cña, lo'o jua'a ndyaa ngu' nchcui' ngu' cha' ji'i Jesús lo'o lcaa ñati. ³ Bi' cha' lo'o na', ngulana tsa na' ñi'ya ngua lcaa cha' nu nteje tacui tya lo'o nguxana cha' bi'. Tso'o nt'i na' si lo'o na' scua na' lcaa cha' bi', cha' tsa slo nu'u, cusu' Teófilo, ⁴ cha' caca cuayá' ti' nu'u tso'o la lcaa cha' nu nda ngu' lo'o nu'u.

Ndyaa xca ji'i ycu'i' Ndyosi ca slo Zacarías nu caca sti Juan Bautista

⁵ Tyempo nu ngua rey Herodes cña, lo'o ngua yu loo ji'i ngu' loyuu su cuentya Judea, li' ndi'i sca sti jo'ó nu naa Zacarías. Bi' ndyaa lo'o taju sti jo'ó nu ndu cña su ngutu jyo'o Abías nquicha'. Elisabet naa clyo'o yu bi', laca ma' la cui' ñati tya'a ji'i jyo'o Aarón nu ngua sti jo'ó tya clyo la. ⁶ Liñi tsa ndu'ni tyucuaa ngu' bi' cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi, ndaquiya' ngu' lcaa cña ji'i ycu'i' Ni; ndaquiya' tsa ngu' lcaa cha' nu cua nda Ni lo'o ñati cua sa'ni la, jua'a ná tucui nchcui' cha' cuxi ji'i ngu' bi'. ⁷ Pana ná ntsu'u ni sca sñi' ngu'. Ná ndyiji sñi' Elisabet, lo'o jua'a ngusu' tsa juani.

⁸ Cua ndyalaa semana ji'i taju sti jo'ó lo'o nga'a Zacarías, cha' cua'ni ngu' cña ne' laa. ⁹ Ndi'ya ngua'ni sti jo'ó nu ngua li': lcaa taju ngu' ngusubi ngu' ji'i sca tya'a sti jo'ó ngu', cha' sca ti yu taca tyati yu su tacati ne' laa tonu, cha' taqui

yu yana jo'ó lo mesa ca bi' li'. Lo'o juani ndyanu cña bi' ji'i ycu'i' Zacarías. ¹⁰ Hora nu ndyaqui yana jo'ó bi' ne' laa, li' ndyu'u ti'i ngu' quichi nde liya' ti, nchcui' tya'na ngu' lo'o ycu'i' Ndyosi. ¹¹ Li' ndu'u tucua sca xca ji'i ycu'i' nu Xu'na na ca slo Zacarías su ndi'i yu ne' laa, na'a yu cha' ndu xca bi' la'a tsu' cui slo mesa tacati su ndyaqui yana jo'ó. ¹² Lo'o na'a Zacarías ji'i xca bi', nga'aa jlo ti' yu ñi'ya cua'ni yu, cha' ndyutsi tsa yu ji'i. ¹³ Nchcui' xca bi' lo'o yu li':

—Ná cutsii nu'u Zacarías —nacu— Cua ndyuna ycu'i' Ndyosi cha' nu tya'na tsa nchcui' nu'u lo'o Ni, bi' cha' cala sca sñi' Elisabet clyo'o nu'u. Juan caca naa yu, jua'a caca xtañi nu sta nu'u ji'i. ¹⁴ Chaa tsa ti' caca tyiquee nu'u lo'o cua ngula nu piti bi'. Lo'o jua'a, tso'o tsa caca tyiquee quiña'a tsa ñati lo'o ña'a ngu' ji'i nu piti bi', ¹⁵ cha' nu bi' caca sca ñati tlyu nde loo ycu'i' Ndyosi. Ná co'o Juan bi' lcui ngatsi, lo'o jua'a ni sca lo lcui ná co'o yu. Tya hora nu cala yu, li' tyanu Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ne' cresiya ji'i yu. ¹⁶ Cua'ni yu cha' xa' caca tso'o cresiya ji'i quiña'a tya'a ngu' Israel, cha' taquiya' ngu' ji'i ycu'i' Ndyosi nu Xu'na ngu'. ¹⁷ La cui' xtyi'i nu nguti' ne' cresiya ji'i jyo'o Elías nu ndyaa lo'o ycu'i' Ndyosi ji'i tya sa'ni la, la cui' xtyi'i bi' caja ji'i Juan juani. Ca nde loo la caa Juan chcui' lo'o ñati, cha' tyaala' tyiquee ñati, cha' nga'aa xu'u tya'a ngu' lo'o sñi' ngu'. Li' taca cha'a lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee ngu', cha' taquiya' ngu' ji'i lcaa cha' nu liñi. Jua'a chcui' Juan lo'o ngu' cha' cua'ni cho'o ngu' tyiquee ngu', cha' tyaja'a ngu' xñi ngu' cha' ji'i ycu'i' Ndyosi. Li' caa ycu'i' Cristo.

¹⁸ Li' nchcuane Zacarías ji'i nu xca bi':

—¿Ñi'ya caca cha' ca cuayá' ti' na' si chañi ca cha' bi'? Cusu' tsa

na', lo'o jua'a clyo'o na' cusu' tsa —nacuj Zacarías jil'i xca bi'.

¹⁹ —Gabriel naa na' —nacuj xca jil'i yu li'—. Na ndu ti na' ca slo ycuil' Ndyosi; bi' laca nu nda 'na lijyaa cha' chcuil' na' lo'o nu'u, cha' ta na' cha' tso'o re lo'o nu'u. ²⁰ Cua'a jyaca nu'u jna' juani: caca cu'u nu'u juani, cha' nga'aa caca chcuil' nu'u ña'a cuayá' nu cala cubi' bi' jinu'u; jua'a caca jinu'u xquiyá' cha' ná jlya ti' nu'u jna'. Chañi tyalaa tyempo bi', li' caca cuayá' ti' nu'u cha' cha' liñi laca lcaa cha' nu nchcuil' na' lo'o nu'u —nacuj xca bi' jil'i Zacarías.

²¹ Tya ndil'i ngu' quich'i to' laa, ntajatya ngu' jil'i nu Zacarías bi' ña'a cuaya' nu tyu'u yu nde liya'; pana quiña'a tsa ncyacua ti' ngu' ni cha' tyiquee' tsa ngutu'u Zacarías nde ne' laa bi'. ²² Lo'o ndu'u Zacarías nde liya', li' nga'aa ngua chcuil' yu lo'o ngu'. Ngua tii ngu' cha' ne' laa ngulu'uloo sca xee tlyu jil'i yu nu ndu'u yaa ca slo ycuil' Ndyosi. Li' se'i ti ndu yu ndyu'ni ya' yu jil'i ngu', pana ndyanu cu'u ti yu.

²³ Lo'o cua ndye tsá lo'o ngua'ni Zacarías cña ne' laa, li' ngxutyu yu ndyaa yu quich'i tyi yu. ²⁴ Tiya' la li', ngua tii clyo'o yu, nu naa Elisabet ni, cha' ngujui sñi' ma'. Li' cua ntsu'u cua ca'yu co' nu xcuil' ne' nil'i ti ndyanu ma'. ²⁵ Ndi'ya ngulacua ti' ma': “Ycuil' Ndyosi nu Xu'na na laca nu ngua'ni cha' re cuentya jna'. Cua ngua'ni Ni cha' nga'aa chcuil' la ñati cha' cuxi jna'.”

Nchcuil' xca jil'i ycuil' Ndyosi lo'o María cha' cua cala ti Jesús

²⁶ Lo'o cua ntsu'u scuá co' nu ndya'a tana Elisabet, li' ngulo ycuil' Ndyosi cña jil'i sca xca jil'i Ni, cha' tsaa ca quich'i Nazaret, sca quich'i nde loyuu su cuentya Galilea. Lo'o nu xca bi' ni, la cui' Gabriel laca bi'. ²⁷ Nda ycuil' Ndyosi jil'i xca bi' jil'i Ni cha' tsaa slo sca nu cuna'a nu ntucua ycuil' ti. Na cua ngüñi cha' jil'i nu cuna'a bi', cha' caja

clyo'o lo'o sca nu qui'yu nu naa José; David laca xtañi nu qui'yu bi', sca ti xtañi yu lo'o jyo'o cusu' David nu ngutu'u sa'ni la. María naa nu cuna'a nu ntucua ycuil' ti bi', lo'o jua'a la cui' tya'a nu Elisabet bi' laca María. ²⁸ Lo'o ndyalaa xca slo nu cuna'a bi', li' nchcuil' lo'o:

—Tso'o ti tyil'i nu'u —nacuj xca bi' jil'i—, tyaca'a tsa nu'u jil'i ycuil' Ndyosi. Tso'o ndil'i Ni lo'o nu'u —nacuj—. Quiña'a tsa cha' tso'o nda ycuil' Ndyosi jinu'u, masi ná ndu'ni Ni jua'a lo'o xa' la nu cuna'a.

²⁹ Cua na'a María jil'i xca bi'. Lo'o ndyuna María cha' nu nchcuil' yu, li' ngulacua tsa ti' ni cha' laca nchcuil' xca bi' jua'a. Ndyutsii tsa li'. ³⁰ Xa' nchcuil' xca bi' lo'o nu cuna'a cuañi' bi' li':

—María —nacuj—, ná cutsii nu'u cha' cua nda ycuil' Ndyosi sca cha' tso'o hi' —nacuj xca bi' jil'i—. ³¹ Caca tana nu'u, caja sñi' nu'u; ñacuil' nu'u cha' Jesús ca naa cubi' nu caja jinu'u. ³² Caca yu bi' sca ñati tlyu. Ñacuil' ngu' jil'i yu cha' Sñi' ycuil' Ndyosi nu Xu'na na nu tlyu la caca yu. La cui' tya'a cña tlyu nu ngua'ni jyo'o rey David, nu tya'a yu nu yaa chalyuu ca sa'ni la, bi' cña laca nu ta ycuil' nu Xu'na na jil'i Jesús, ³³ cha' lcaa tsá ná tye cha' caca yu loo jil'i lcaa tya'a ngu' Israel; jua'a ná tye cha' culo yu cña jil'i lcaa ñati chalyuu.

³⁴ Li' nchcuil' María lo'o xca bi':

—¿Ñi'ya caca re lacua, cha' nu bilya caja clyo'o na'? —nacuj María jil'i xca bi'.

³⁵ Li' nda xca sca cha' lo'o:

—Ta ycuil' Ndyosi Xtyil'i Ni cha' tyaa su ndil'i nu'u, cha' tyu'u tyucui ña'a nu'u; sca cha' tlyu nu cua'ni ycuil' Ndyosi nu laca loo caca cha' bi'. Nu lo'o cala sñi' nu'u, sca ñati nu lubii tsa cuentya jil'i ycuil' Ndyosi caca cubi' nu cala bi', la cui' bi' laca nu caca naa Sñi' ycuil' Ndyosi. ³⁶ Lo'o chaca cha' chcuil' lo'o nu'u

—nacui xca jilj—, cha' lo'o Elisa-
bet tya'a cusu' nu'u nguxana ngua
tana, masi cusu' tsa ma'. Tya tsubi'
la nacui ngu' cha' ná ndyiji sñi' ma'
tsiya' ti, lo'o juani cua ndya'a scua
co' ntsu'u sñi' ma'. ³⁷ Ni sca cha' ná
tucui nti' ycu' Ndyosi.

³⁸ Li' nacui María jilj xca bi'
ndi'ya:

—Si nacui ycu' Ndyosi cha' cala
sñi' na' jua'a, cua laca cha' li'. Tso'o
ntsu'u tyiquee na' cua'ni na' cña
jilj Ni, lcaa ña'a cña nu culo ycu'
Ndyosi nu Xu'na na 'na —nacui
María.

Li' ndu'u xca bi', ndyaa.

*Ndyaa María nde slo Elisabet
tya'a*

³⁹ Li' ndu'u María ndyaa yala ti
nde sca quichj nu ndi'j laja ca'ya
Judea. ⁴⁰ Li' ndyalaa María to' tyi
Zacarias, nguxana nchcui' lo'o Elis-
abet; ⁴¹ pana laja lo'o ndyuna Elisa-
bet cha' nu nchcui' María lo'o, hora
ti ngüiña xi cubi' nu ntsu'u ne' ma'.
Li' ngutsa'á tyiquee Elisabet ntsu'u
Xtyi'i ycu' Ndyosi, ⁴² bi' cha' cuji
tsa nchcui' ma' lo'o María li':

—Tlyu tsa cha' tso'o nu nda ycu'
Ndyosi jinu'u —nacui Elisabet jilj
María—. Ná cua'ni Ni jua'a lo'o xa'
la nu cuna'a. Lo'o jua'a tyaca'a tsa
cubi' nu ntsu'u jinu'u cuentya jilj
ycu' Ndyosi —nacui—. ⁴³ ¿Tilaca
ta laca na' cha' cua ndyalaa nu'u
nu caca xtya'a nu Xu'na na ca slo
na'? ⁴⁴ Chañi cha' nu nda na' lo'o
nu'u, cha' cua ngüiña xi cubi' nu
ntsu'u ne' na' cha' cha' ti' yu laja
lo'o ndyuna na' cha' nu nchcui'
nu'u lo'o na'. ⁴⁵ Tso'o tsa tyiquee
nu'u cha' jly ti' nu'u cha' jilj ycu'
Ndyosi, cha' cua'ni Ni lcaa cha' nu
nda ycu' Ni lo'o nu'u.

Jua'a nacui Elisabet jilj María.
⁴⁶ Li' ngua'ni tlyu María jilj ycu'
Ndyosi:

Tyucui tyiquee na' cua'ni tlyu na'
jilj ycu' nu Xu'na na', nacui
María.

⁴⁷ Ca chaa ti' cresiya jna' xqui'ya
ycu' Ndyosi nu ngua'ni lyaá
jna'.

⁴⁸ Ndube tsa ti' ycu' Ni 'na cha' laca
na' msu jilj Ni, masi sca ñati
ti' laca na'.

Su nguxana ti juani, ñacui lcaa ñati
nu lijya chalyuu nde loo la
cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee
na'.

⁴⁹ Tlyu tsa cña nu ndu'ni ycu'
Ndyosi, lo'o jua'a tlyu tsa
cha' nu ndyu'ni Ni lo'o na';

lubii tsa ycu' Ndyosi, nacui María.

⁵⁰ Ná culaya' ycu' Ndyosi jilj ñati nu
taquiya' jilj cha' nu nchcui'
Ni;

ña'a cuayá' lcaa tyempo lijya ñati
tyi'j chalyuu, chañi cha'
cua'ni tya'na ti' Ni jilj ngu'
bi'.

⁵¹ Quiña'a tsa cña tlyu cua ngua'ni
Ni.

Cua ngua'ni tye Ni cha' jilj ñati nu
xcui' cha' tyixi ndu'ni ngu'
lo'o tya'a ngu'.

⁵² Cua ngulo'o Ni jilj ñati tlyu ca su
ntucua tlyu ngu' nti' ngu',
cua nda Ni su tso'o la cha' tyi'j ngu'
ti'i, nacui María.

⁵³ Cua ngua'ni Ni cha' tyaala' ti' ñati
nu lyiji tsa cha' tso'o jilj,
pana ngulo Ni cña cha' nga'aa
caja la cha' culiya' jilj ngu'
culiya'.

⁵⁴⁻⁵⁵ Nguxtyucua tsa Ni jilj lcaa ngu'
Israel tya'a na, cha' laca na
msu jilj ycu' Ni;

tso'o tsa ngüiña cha' jilj Ni lo'o jyo'o
cusu' ji'na.

Ná ngu'lyaa ti' ycu' Ndyosi ji'na,
ñati tya'a jilj jyo'o Abraham
na; xcui' ngua tya'na ti' Ni jilj
ngu' tya'a na.

Lo'o ña'a ti tya cua'ni tya'na ti' Ni
ji'na lo'o jilj sñi' na tyucui
tyempo nde loo la.

⁵⁶ Tya xna co' ndyanu María slo
Elisabet, li' ndu'u ñaa nde to' tyi.

Lo'o ngula Juan Bautista

57 Cua ndyalaa tsa nu cala sñi' Elisabet. Qui'yu cubi' nu ngula ji'i. 58 Lo'o ndyuna ngu' cha' ngula sñi' ma' cusu' bi', tso'o tsa ntsu'u tyiquee lcaa ngu' tya'a, lo'o ngu' nu nga'a cacua ti. Li' ndyalaa ngu' slo cha' ta ngu' cha' lo'o ma' cusu' bi', cha' tso'o tsa ngua'ni tya'na ti' nu Xu'na na ji'i ma'. 59 Lo'o ndu'u scua snu' tsa, li' ñaa ngu' toni'i cha' culacua ji'i nu piti cuentya ji'i ngu' judío lo'o ngusi'yu quiji' yu. Cua sta ti ngu' xtañi Zacarías ji'i nu piti bi' ñi'ya nu naa xtañi sti, 60 lo'o li' ngua'a xtya'a nu piti bi' ji'i ngu':

—Nga'aa si'i jua'a caca naa yu —nacuj Elisabet ji'i ngu'—, Juan caca naa yu re.

61 —Ná ntsu'u tya'a ma nu naa jua'a —nacuj ngu' tya'a ji'i ma' cusu' bi'.

62 Ngua'ni ya' ngu' ji'i sti nu piti li', cha' ña'a ti tya cu'u nu cusu' bi'. Nchcuane ngu' ji'i yu li':

—¿Ñi'ya xtañi nu piti re scua nu'u nti' nu'u? —nacuj ngu' ji'i.

63 Li' ndijña nu cusu' sca ngoca' piti cha' lo bi' scua letra. Ndi'ya nguscua nu cusu' bi' li': “Juan ca naa yu”. Li' ngulacua tsa ti' lcaa ñati nu ndi'i slo. 64 Hora ti ndyaala tu'ba Zacarías, nguxana ndyu'ni tlyu yu ji'i ycu' Ndyosi li'. 65 Ndube tsa ti' lcaa ñati nu ndi'i cacua ti li'; lcu'a ti su ndi'i ngu' nde quichi' ca'ya su cuentya Judea bi', nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu' ñi'ya nu ngua ji'i Zacarías. 66 Ngulacua tsa ti' lcaa ñati nu ndyuna cha' bi':

—¿Ni cña caca nu piti re? —nacuj ngu' ji'i tya'a ngu'.

Chañi cha' tso'o tsa ndyu'ni ycu' Ndyosi lo'o nu piti bi'.

Ngua'ni chi Zacarías loo ycu' Ndyosi, ndyula tu'ba yu sca jii

67 Cua ngutsa'a tyiquee Zacarías ntsu'u nu Xtyi'i ycu' Ndyosi lo yu. Li' nguxana nu cusu' bi' nda cha' lo'o ñati ca bi', lcaa ña'a cha' nu cua

nda Ni lo'o ycu' yu. Ndi'ya nchcui' yu:

68 Ntsu'u cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi nu Xu'na na, nu laca ycu' Ndyosi ji'na ngu' Israel, nacuj nu cusu' bi' li'.

Cua chaca quiya' nguxana nchcui' Ni lo'o ngu' tya'a na nu laca na ñati ji'i ycu' Ni, juani ndyu'ni Ni cña cha' clyaa na ji'i nu cuxi.

69 Cua nda ca ti ycu' Ndyosi lijya sca nu tso'o tsa nchca ji'i, cha' cua'ni lya'a yu ji'na ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'na; bi' laca sca ñati nu la cui' ñati tya'a ji'i jyo'o David nu ngua'ni cña ji'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la.

70 La cui' jua'a cha' nu nda Ni lo'o ngu' tya'a na tya sa'ni la, cha' cua ngua tyu siyento yija nu nda Ni cha' bi' lo'o jyo'o cusu' ji'na nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi.

71 Nacuj jyo'o cusu' bi', cha' cua'ni lya'a ycu' Ndyosi ji'na laja lo'o nxu tya'a ñati cuxi lo'o na,

lo'o jua'a cua'ni lya'a Ni ji'na laja lo'o ti'i ti' ñati ña'a ngu' ji'na.

72 Cua'ni tya'na ti' ycu' Ndyosi ji'na, lo'o jua'a ji'i jyo'o cusu' ji'na;

na ngujyaa ti' ycu' Ni cha' nu cua ngüiñi ji'i Ni lo'o jyo'o tya'a na cua sa'ni, nacuj jyo'o cusu' bi'.

73 Nde laca cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o jyo'o Abraham, nu lo'o ngua'ni jura ycu' Ndyosi lo'o yu:

74 nacuj Ni cha' culo Ni ji'na laja ñati cuxi nu nxu tya'a lo'o na;

jua'a cua'ni Ni cha' na cutsii na, laja lo'o ndyu'ni na cña ji'i ycu' Ni tyucui tyempo lo'o ndi'i na nde chalyuu.

75 Ta Ni chacuayá' bi' ji'na si lubii tyiquee na, si tyucui tyiquee

na taquiya' na ji' Ni, nacui' nu cusu' Zacarías li'.

⁷⁶ Lo'o nu'u juani, sñi', nacui' yu ji' nu piti Juan, chcu' ngu' cha' nu'u laca nu ta cui' lo'o ñati cuentya ji' ycu' Ndyosi nu laca loo.

Tya'a nu'u ca nde loo la ji' ycu' nu Xu'na na, cha' quiñi' tso'o tyucui' su caa ycu'.

⁷⁷ Culu'u nu'u ji' ñati cha' ji' ycu' nu Xu'na na;

cua'ni nu'u cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' cua'ni clyu ti' ycu' Ndyosi ji' qui'ya nu ntsu'u ji' ngu', cha' li' taca clyaa ngu' bi' ji' nu cuxi.

⁷⁸ Ntsu'u tsa tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'na; tya'na tsa ti' Ni ji'na, bi' cha' cua ta ti ycu' Ni ji' Cristo cha' caa nde su ndi' na.

Bi' laca sca xee tlyu nu tyu'ú ne' cresiya ji'na, ñi'ya nti' xee ndubi nu ntyiji' su ndi' na lo'o lijya ca ti cuichaa.

⁷⁹ Li' ta Ni xee bi' cha' tyu'ú ne' cresiya ji' ngu' nu nga'aa ndyiji ñi'ya cua'ni ngu', cha' talya tsa ña'a ne' cresiya ji' ngu' bi'.

Masi tya lu'ú ngu' bi', pana ñi'ya nti' si na cua ngujui' nti' ngu', xqui'ya cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji' ngu'.

Culu'u Cristo ji'na ñi'ya cua'ni na cha' tyi' ti ti na lo'o tya'a na.

Cua ndye cha' nu nda Zacarías li'.

⁸⁰ Cua ndyaluu la nu piti, lo'o jua'a cua ngua tlyu la tyiquee yu. Pana xcu' ne' quixi' ndi' yu ña'a cuayá' nu nguluu yu, ña'a cuayá' nu ndu'u tucua yu slo ngu' Israel tya'a yu.

2

Lo'o ngula Jesús

¹ Tyempo bi', ñati nu laca loo la tyucui' ña'a chalyuu bi' ngua nu emperador; Augusto naa yu, lo'o li' ngulo yu cña cha' xcua xtañi

ngu' lcaa quichí lo quityi. ² Bilya xcua xtañi ngu' jua'a nquicha', clyo juani cua'ni ngu' cha' xcua xtañi ngu'. La cui' tyempo laca Cirenio gobernador nde loyuu su cuentya Siria, cña ji' nu emperador bi'.

³ Li' ndyaa lcaa ñati quichí tyi jyo'o cusu' ji' ngu', cha' ca bi' nscua xtañi ngu' li'. ⁴⁻⁵ Cua ndi' sca quichí nu naa Belén nde loyuu su cuentya Judea bi'; quichí bi' laca quichí tyi jyo'o David nu ngua jyo'o cusu' ji' José, bi' cha' ndu'u José quichí Nazaret su laca quichí tyi yu, ndyaa yu nde quichí Belén. Stu'ba ti ndyaa yu lo'o María nu caca clyo'o yu, cha' xcua xtañi ngu', masi ngua tana nu cuna'a bi'.

⁶ Li' cua ndyalaa hora cala sñi' nu cuna'a bi', laja lo'o ndi' ngu' quichí Belén bi'. ⁷ Qui'yu cubi' nu ngula ji' María bi', sñi' clyo nu cuna'a bi' laca cubi' bi'. Tso'o ngüixi' xtya'a late' hichu' cubi' bi', lo'o li' ngusta ji' cubi' ne' canoa su ndacu cuayu, cha' ná ngujui' ni' su tyi' ngu' tsiya' ti.

Ngu' nu ntsu'u cua ji' xlya' talya bi' ndyuna cha' nu nchcu' ycu' Ndyosi lo'o

⁸ Cacia ti to' quichí bi' ndya'a ngu' nu ña'asii ji' xlya' ji' ngu'. Talya bi' ntsu'u ngu' cua ji' taju xlya' bi'. ⁹ Tsiya' ca ndu'u tucua sca xca ji' ycu' Ndyosi su ndi' ngu' ca bi'; jua'a ngujui' sca xee tlyu su ndi' ngu' bi', xee ji' ycu' Ndyosi laca bi'. Ndyutsii tsa ngu' li'. ¹⁰ Pana nchcu' xca bi' lo'o ngu':

—Ná cutsii ma tsiya' ti—nacui—. Cua lijya na' re cha' ta na' sca cha' tso'o lo'o ma —nacui—. Tso'o tsa caca tyiquee lcaa ñati xqui'ya cha' nu ta na' lo'o ma juani —nacui xca ji' ngu' bi'—. ¹¹ Cua lijya na' cacha' na' ji' ma cha' juani cua ngula sca cubi' ca quichí tyi ma, cha' la cui' quichí tyi jyo'o David laca bi'; cubi' bi' laca nu cuityi qui'ya nu ntsu'u ji' ma. Bi' laca nu Cristo nu laca

ycui' nu Xu'na na, nu cua nda ycui' Ndyosi jil'i cha' lijya lo yuu chalyuu —nacuj—. ¹² Si quije jil'i ma su ntsiya sca cubi' nu tso'o tsa nguixij late' chu', nu ntsiya ne' canoa su ndacu cuayu, li' caca cuaya' ti' ma cha' bi' laca nu naa Cristo.

¹³ Lo'o ndye nchcui' xca bi' lo'o ngu', li' nde cua ndu'u tucua chaca taju xca nu quina'a la nu ndu'u nde slo ycui' Ndyosi; tso'o tsa ndyu'ni tlyu xca bi' jil'i ycui' Ndyosi. Ndi'ya nchcui' ngu' xca bi' lo'o ngu':

¹⁴ Cua'ni tlyu na jil'i ycui' Ndyosi, masi ca bi' ca su tlyu su ntu-cua Ni, masi nde lo yuu chalyuu, cha' tlyu tsa laca ycui' Ni, nacuj ngu' xca bi' li'.

Cua'ni Ni cha' ti' ti tyil'i tyiquee ñati chalyuu lo'o ca cuaya' ti' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jil'i ngu', nacuj ngu' xca li'.

¹⁵ Nguxtyuu xca bi' ndyaa ngu' nde cua ca slo ycui' Ndyosi. Lo'o nu ngu' nu ndil'i cua jil'i xlya' bi' ni, nguxana nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—Tyaa clya na nde Belén—nacuj ngu' jil'i tya'a ngu' li'—. Tsaa na'a na, na laca nu ndyaca jua, ni cha' laca nu nchcui' ycui' Ndyosi lo'o na.

¹⁶ Yala ti ndyaa ngu' li'; nquije María lo'o José jil'i ngu', ndil'i ngu' lo'o sca cubi' nu ntsiya ti ne' canoa su ndacu cuayu. ¹⁷ Lo'o cua na'a ngu' jil'i cubi' bi', li' ndacha' ngu' cha' bi' jil'i xa' ñati, lcaa ña'a cha' nu nchcui' xca bi' lo'o ngu' cuentya jil'i cubi' bi'. ¹⁸ Pana lo'o nchcui' ngu' nu ndya'a cua jil'i xlya' cha' bi' li', ngulacua tsa ti' nu xa' la ngu' bi'. ¹⁹ Tyiquee ti María ndyanu cha' bi', quina'a tsa ngulacua ti' cha' ngua jua'a. ²⁰ Li' ngutu'u ngu' nu ndya'a cua jil'i xlya', ndyaa ngu'; tso'o tsa ndyu'ni tlyu ngu' jil'i ycui' Ndyosi cuentya jil'i lcaa cha' nu cua ndyuna ngu', cuentya jil'i lcaa cha' nu cua na'a ngu'. Cha'ni cha' nteje tacui cha' bi', lcaa cha' nu cua nchcui' xca lo'o ngu' bi'.

nteje tacui cha' bi', lcaa cha' nu cua nchcui' xca lo'o ngu' bi'.

Ngusta ngu' xtañi cubi', lo'o jua'a ngulacua ngu' jil'i

²¹ Cua ndu'u scua snu' tsa, li' ngulacua ngu' jil'i nu cubi' cuañi' bi' cuentya jil'i ngu' judío. Li' ngusta ngu' xtañi cha' Jesús caca naa yu, nacuj ngu', cha' la cui' jua'a cua ndacha' xca jil'i ycui' Ndyosi jil'i María lo'o tya lyiji caca tana.

²² Tiya' la li', lo'o ndye nguxco'o ngu' tsa cuentya jil'i lcaa cha' nu ngusca jyo'o Moisés lo quityi sa'ni cha' cua ngula cubi', li' ndyaa lo'o ngu' jil'i nu piti Jesús bi' ca quichi Jerusalén cha' tya ngu' xlya'be jil'i ycui' Ndyosi cuentya jil'i cubi' bi'.

²³ Jua'a ngua'ni ngu', cha' ndi'ya nscua lo quityi jil'i ycui' Ndyosi nu Xu'na na: “Cubi' qui'yu nu ngula clyo jil'i ma ni, ta ma jil'i cha' caca yu cña jil'i ycui' Ndyosi”, nacuj quityi.

²⁴ Bi' cha' ndyalaa ngu' bi', cha' sta ngu' msta' nu nscua lo quityi cusu' bi'. Nu msta' bi' laca tucua tya'a cru, masi tucua tya'a tyupe' sube ti.

²⁵ Tyempo bi' nde quichi Jerusalén ndil'i sca nu cusu' nu naa Simeón; ñati tso'o laca yu, nu ndaquiya' tsa cña jil'i ycui' Ndyosi, nu ndalo tsa tyiquee nchcui' lo'o ycui' Ndyosi. Ntajatya tsa yu jil'i sca ñati tlyu nu ta ycui' Ndyosi jil'i cha' caa nde chalyuu, bi' laca Cristo nu caa cha' cua'ni lya'a jil'i ngu' Israel jil'i nu cuxi. Lo'o jua'a cua ndil'i Xtyi'i ycui' Ndyosi lo'o nu Simeón bi'; ²⁶ ngua'ni Ni cha' ca cuaya' ti' yu cha' ná cajaa chca yu ña'a cuaya' tyalaa tsa nu ña'a yu jil'i nu Cristo, nu ta ycui' Ndyosi jil'i cha' caa nde chalyuu. ²⁷ Tsa bi' ngua'ni Xtyi'i ycui' Ndyosi cha' ndyaa nu cusu' bi' ca ne' laa tlyu, bi' cha' ndyaa clya nu cusu' bi' li'. Ndi'j yu lo'o ndyalaa sti xtya'a Jesús, ñaa lo'o ngu' jil'i cubi' cha' cua'ni ngu' lo'o cua ña'a ca cha' cusu' nu nscua cha' cua'ni ngu' ne' laa. ²⁸ Li' ndaya' Simeón jil'i

nu cubi' bi', nguxana ndyu'ni tlyu yu ji'i ycuu' Ndyosi xqui'ya cubi' bi' li'. Ndi'ya nacui yu ji'i Ni:

²⁹ Ndyosi Xu'na ya, cua nda nu'u chacuayá' cha' cajaa na' tso'o ti, nacui yu ji'i ycuu' Ndyosi.

Cua ndye ngua'ni nu'u cña nu nacui nu'u cha' caca jna', cha' ndyu'ni na' cña cuentya jinu'u, nacui nu cusu' bi'.

³⁰ Lo'o si'yu cloo ycuu' ca na' cua na'a na' ji'i ycuu' nu culo ji'i ñati laja cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu';

³¹ lo'o jua'a ñati tyucui ña'a chalyuu, ña'a ngu' cha' bi'.

³² Caca ycuu' nu bi' sca xee tlyu nu tyu'u ne' cresiya ji'i ñati tyucui ña'a chalyuu;

tlyu tsa cha' tso'o caca ycuu' nu bi' cuentya ji'i ñati jinu'u, nu ngu' Israel bi'.

Jua'a cha' nda nu cusu' Simeón bi' lo'o ycuu' Ndyosi.

³³ Li' ndube tsa ti' José lo'o xtya'a Jesús, nu lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Simeón lo'o ycuu' Ndyosi, ñi'ya nu caca ji'i nu cubi' bi'. ³⁴⁻³⁵ Lo'o li' ngulacua nu cusu' Simeón ji'i ngu' bi'. Nde laca cha' nu nda nu cusu' lo'o María xtya'a Jesús li':

—Quiña'a tsa cha' tso'o caca ji'i ngu' Israel xqui'ya cubi' re —nacui nu cusu' bi'—, masi ntsu'u ñati nu chii ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i, pana ntsu'u ñati nu caja chalyuu cucui ji'i xqui'ya cubi' re. Culo tu cubi' re lcaa cha' nu ntsu'u yacu' ne' cresiya ji'i ñati; caca cubi' re sca cha' tlyu nu cua nda ycuu' Ndyosi ji'i ñati, masi ná tyaja'a lcaa ñati tucua cha' ji'i —nacui Simeón ji'i María xtya'a cubi' bi'—. Lo'o jua'a jinu'u —nacui nu cusu' bi'—, tyacua sca cha' xñi' ti' jinu'u xqui'ya cha' ná taquiya' ngu' ji'i sñi' nu'u.

³⁶ Ntsu'u sca nu cuna'a nu laca tu'ba ji'i ycuu' Ndyosi, nu ndi'i ne'

laa bi'; Ana naa nu cuna'a bi', sñi' Fanuel laca, lo'o la cui' ñati tya'a ji'i ngu' Aser laca nu cuna'a bi'. Cusu' tsa ma' bi' juani. Tya cuañi' ma' lo'o ngujui clyo'o ma'; pana cati ti yija nguti'i ma' lo'o clyo'o ma', lo'o li' ngujui nu qui'yu bi'.

³⁷ Ndyanu ti'i ma' tyucui tyempo lo'o ndi'i ma' chalyuu, lo'o nu juani ntsu'u jacuayala ntucua jacua yija ma'. Tyucui tyempo ndi'i ma' ca ne' laa tlyu bi', nde tsa lo'o jua'a nde talya ndyu'ni tlyu ma' ji'i ycuu' Ndyosi; ná ndacu ma' tyaja hora lo'o nchcui' ma' lo'o ycuu' Ndyosi.

³⁸ Lo'o ndye nchcui' Simeón lo'o xtya'a Jesús, la cui' hora bi' ndyalaa ma' Ana bi' ca su nga'a ngu' lo'o Jesús ca ne' laa, la cui' cubi' bi' ni. Ndyu tsa ma' xlya'be ji'i ycuu' Ndyosi xqui'ya cha' cua na'a ma' ji'i nu cubi' bi'. Li' nchcui' tsa ma' lo'o tyuu tya'a ngu' quichi tyi ma', jua'a lo'o lcaa ngu' nu ndu ti' ji'i Cristo ña'a cuayá' tyalaa tsa nu caa yu cha' cua'ni lya'a yu ji'i ngu' Jerusalén ya' ngu' xa' tsu'. Nacu ma' ji'i ngu' bi', cha' nu cubi' bi' laca nu culo lyiji ji'i ngu' ji'i yabe' nu cua nxyanu ycuu' Ndyosi ji'i ngu'.

Nguxtyuu ngu' ndyaa ngu' nde quichi Nazaret

³⁹ Lo'o cua ndye ngua'ni ngu' lcaa cña nu nga'a cha' cua'ni ngu', cña nu ngulo ycuu' nu Xu'na na ji'i ngu' judío cua sa'ni la cha' cua'ni ngu', li' nguxtyuu ngu' ndyaa ngu' ca nde loyuu su cuentya Galilea; ndyalaa ngu' ca quichi Nazaret nu laca quichi tyi ngu' li'. ⁴⁰ Ca Nazaret bi' nguluu nu piti bi'; ngua lye la juersa ji'i yu, cua nchca cuayá' la ti' yu. Lo'o jua'a ycuu' Ndyosi, tso'o tsa nti' Ni ña'a Ni ji'i yu.

Nquije nu piti ji'i ngu' cusu' ca su nga'a yu ne' laa

⁴¹ Lcaa yija ndya'a ngu' cusu' ji'i nu piti bi' ta'a nde quichi Jerusalén, cha' ca bi' ndyu'ni tlyu ngu' ta'a

pascua. ⁴² Cua ntsu'u tii tyucuaa yija Jesús, lo'o ndyaa ngu' ta'a ca Jerusalén ñi'ya nu ndu'ni ti ngu' lcaa yija. ⁴³ Nu lo'o cua ndyu'u ta'a, li' nguxtyuu ngu' ndyaa ngu' nde quichí tyi ngu'. Ndyanu ycuí ti Jesús ca quichí bi', pana ná ngua cuayá' ti' xtya'a yu, ná jlo ti' ycuí José cha' cua ndyanu yu; ⁴⁴ ngua ti' ngu' cha' ñaa yu laja tsa tlyu ti ñati nu ñaa tyucui' bi'. Jua'a cha' ngulacua ti' ngu', bi' cha' tya ndyaa la ngu' tyucui' tyucui' tsá. Chacua' li' ngulana ngu' jilí yu laja ngu' tya'a tso'o yu, laja ngu' tya'a yu. ¿Ma caja yu li'? ⁴⁵ Ná nquiye yu jilí ngu' tsiya' ti; bi' cha' xa' nguxtyuu ngu' chaca quiya' nde Jerusalén, ncllyana ngu' jilí nu piti Jesús bi' li'.

⁴⁶ Lo'o jua'a ngua li', tsá nchca tyuna nquiye nu piti bi' jilí ngu', nga'a yu ca ne' laa. Tyi'í ca chu' nu piti bi' ndi'í mstru nu ncllyu'u cha' jo'ó ne' laa. Ndyuna nu piti bi' lcaa cha' nu nchcui' ngu', lo'o jua'a tyuu tsa cha' nchcuane nu piti jilí ngu' bi' li'. ⁴⁷ Lcaa ñati nu nga'a cacua ti, ndube tsa ti' ngu' lo'o ndyuna ngu' cua ña'a ca cha' nu nda nu piti bi'; ndube tsa ti' ngu' cha' nchca tsa jilí yu. ⁴⁸ Lo'o jua'a ngu' cusu' jilí nu piti bi' ni, ndube tsa ti' ngu' bi' lo'o na'a ngu' jilí yu cha' stu'ba ti ntucua yu lo'o ngu' tlyu bi'. Li' nchcui' xtya'a yu lo'o yu:

—¿Ni cha' laca ngua'ni nu'u jua'a, sñi'? —nacui—. Quiña'a tsa ngulacua ti' na' lo'o sti nu'u macala su ndyanu nu'u.

⁴⁹ Li' nchcui' Jesús lo'o xtya'a yu:

—¿Ni cha' ndya'a mā ncllyana mā jna'? ¿Ha ná jlo ti' cu'mā cha' ntsu'u cha' cua'ni na' cña jilí Sti na'? —nacui Jesús li'.

⁵⁰ Pana, ná ngua cuayá' ti' ngu' tsiya' ti lo'o nchcui' Jesús lo'o ngu' jua'a.

⁵¹ Li' ndu'u nu piti bi' ndyaa nde Nazaret chaca quiya' lo'o ngu' cusu' jilí yu. Ña'a ti tya ndaquiya'

tsa yu jilí cha' nu nchcui' ngu' bi'. Lo'o jua'a xtya'a yu ni, nchco'o ma' lcaa cha' bi' ne' cresiya jilí. ⁵² Ñi'ya nu lijya ndyaluu Jesús, jua'a lijya ndyaca cuayá' la ti' yu. Tso'o tsa nti' ycuí' Ndyosi ña'a Ni jilí yu; lo'o jua'a ñati chalyuu, tso'o nchcui' ngu' lo'o ña'a ngu' jilí yu.

3

Nda Juan cui' lo'o ngu' ne' quixi' su ná ndi'í ñati

¹ Cua ntsu'u ti'yu yija cha' laca Tiberio emperador nu laca loo jilí ñati tyucui' ña'a chalyuu: Poncio Pilato laca loo nde loyuu su cuentya Judea cuentya jilí nu Tiberio bi' li'; lo'o jua'a nu naa Herodes bi' ni, laca yu loo loyuu su cuentya Galilea tyempo bi'; lo'o Felipe, tya'a ngula Herodes bi', laca yu loo loyuu su cuentya Iturea lo'o jua'a loyuu su cuentya Traconite la cui' tyempo bi'; lo'o chaca nu naa Lisnias, laca yu loo loyuu su cuentya Abilinia li'. ² La cui' tyempo bi' laca Anás lo'o Caifás xu'na sti jo'ó. Li' nda ycuí' Ndyosi cha' lo'o Juan sñi' Zacarías ca su ndya'a yu ne' quixi', ³ bi' cha' ndu'u Juan ndya'a yu nde nati' tyucui' ña'a to' sta'a Jordán bi'; nchcui' tsa Juan lo'o lcaa ñati nu ndyu'u ti' slo yu, cha' ca tyuju'u ti' ngu' jilí qui'ya nu ntsu'u jilí ngu', cha' xtyanu ngu' lcaa cha' cuxi bi'. Li' ntyucuatya Juan jilí ngu' bi'. Jua'a cui'ya ycuí' Ndyosi cha' clyu ti' jilí ngu' bi' li', nacui Juan. ⁴ Laca cha' bi', ñi'ya laca cha' nu nguscua jyo'o cusu' Isaías nu nda cha' jilí ycuí' Ndyosi lo'o ñati cua sa'ni la. Ndi'ya nchcui' quityí bi':

Cui' ndañi nxi'ya sca ñati ne' quixi': “Xaala clya mā sca tyucui' su cāa ycuí' nu Xu'na na”, nacui nu nxi'ya bi'.

“Xquiñi tso'o mā tyucui' su tyeje tacui ycuí'.

⁵ Cua'ni cha'a mā lcaa laja cua'a,

jua'a cuityi ma lcaa ca'ya, lcaa
cuati yuu;

cua'ni liñi ma lcaa su nxyti'i tyu-
cui,

jua'a cua'ni stu'ba tso'o ma tyucui
ña'a tyucuii", nacui.

6 "Cua ngulala ti cha' ña'a ngu' tyu-
cui ña'a chalyuu, cha' taca
cua'ni lyaá ycui' Ndyosi ji'i
ñati."

Jua'a nguscua jyo'o Isaías lo quityi
bi'.

7 Quiña'a ñati ndyalaa su ndu
Juan cha' tyucuatya ngu'. Li'
nchcui' Juan lo'o ngu' quiña'a bi':

—Ñi'ya nti' cuaña tyaala, jua'a
nti' cu'ma —nacui Juan—. ¿Ha cua
nchcutsii ngu' ji'i ma lacua? ¿Ha
juani ndube ti' ma cha' xcube' ycui'
Ndyosi ji'i ma lo'o tye chalyuu?
—nacui—. 8 Tso'o lacua, culu'u ma
ji'i ya si chañi cha' cua ngulochu'
ma cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ma; ná
ñacui ma cha' sñi' ycui' Ndyosi laca
ma, xqui'ya cha' ndyu'u ma ji'i
jyo'o Abraham. Cha' liñi ta na' lo'o
ma —nacui Juan—, cha' taca ji'i
ycui' Ndyosi subi Ni ji'i xa' la ñati
nu caca sñi' Abraham ñi'ya laca na
juani, masi nti' ma cha' na ple ti
nu xa' la ñati bi', masi nti' ma cha'
ñi'ya laca quee re, jua'a ti laca ngu'
—nacui Juan ji'i ngu'—. 9 Ñi'ya ndu
sca ñati lo'o hacha ji'i cha' clyaja
lo yaca si'yu ji'i yu, jua'a nti' ycui'
Ndyosi. Si'yu yu bi' lcaa yaca nu
ná nda si'yu tso'o, cha' tyaqui yaca
bi' lo quii'; jua'a xcube' Ni ji'i ñati
nu ná ntaja'a xtyanu cha' cuxi nu
ntsu'u ji'i.

10 Lo'o ndye ndyuna ngu' cha' bi',
li' ndacha' ngu' ji'i Juan bi':

—¿Ni cña cua'ni ya lacua?

11 Li' ngulu'u Juan ji'i ngu':

—Nde laca cña nu cua'ni ma
—nacui Juan—. Si ntsu'u tucua
tya'a camxa ji'i sca ma, ta ma tsaca
ji'i sca ñati ti'i nu ná ntsu'u ji'i tsiya'
ti; si ntsu'u na cacu ma, li' sa'be
ma xi cha' ta ma xi cacu ñati nu ná

ntsu'u tsiya' ti ji'i —nacui Juan ji'i
ngu'.

12 Lo'o jua'a ya xi ngu' cuxi nu
nxñi cñi cña loo ngu' cuentya ji'i
ngu' xa' tsu', ya xi ngu' cha' tyucu-
atya Juan ji'i ngu'. Li' nchcuane
ngu' bi' ji'i Juan:

—¿Ñi'ya cña cua'ni ya, mstru?
—nacui ngu' bi' ji'i Juan.

13 —Ná tyeje tacui cuayá' cha'
culo ma cñi cña loo ngu' —nacui
Juan ji'i ngu' bi'.

14 Lo'o xi ngu' sendaru ndyalaa
cha' cacha' ji'i Juan li':

—Jua'a cuare, ¿ñi'ya cña cua'ni
ya? —nacui sendaru bi'.

—Nga'aa xlyaá ma na nu ntsu'u
ji'i ñati, ni nga'aa xcutsii ma ji'i
ngu'; nga'aa sta ma qui'ya laja ti
ji'i ngu', cha' caja cha' bi' ji'i ma.
Lo'o jua'a, nga'aa ñacui ma cha' xti
ti caya' ndyiji ji'i ma —nacui Juan
ji'i ngu' sendaru bi'.

15 Nclyacua tsa ti' ngu' su ndi'i ti
ngu', cha' ngua ti' ngu' cha' Juan
laca nu Cristo nu cua caa ti cha-
lyuu. 16 Li' nchcui' Juan lo'o lcaa
ngu' nu ndi'i bi':

—Lo'o hitya ti ntyucuatya na' ji'i
ma —nacui Juan—, pana cua caa
ti chaca ñati slo cu'ma nu nchca la
ji'i que na'. Lo'o na' cua'ni tlyu
na' ji'i ñati bi'. Tso'o tsa cña ngujui
'na nti' na', masi caña ntsu'u quiya'
ñati bi' sati' na' juata. Lo'o nu ñati
bi' ni, ná tyucuatya yu ji'i ngu' lo'o
hitya ti, pana cua'ni yu cha' tyanu
Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya ji'i
ngu', nu lo'o tyucuatya yu ji'i ngu'.
Lo'o li' cua'ni lubii Ni ji'i ngu' bi'
lo'o xee ji'i Ni, cha' jua'a caca tso'o
tyiquee ngu' —nacui—. 17 Ñi'ya
ndu'ni xu'na ltya, jua'a cua'ni Ni;
ñi'ya ndyu'u co'o yu ji'i nscua' pana
ndaqui yu cualya' lo'o nguti, jua'a
sa'be tya'a Ni ji'i ñati. Li' su'ba Ni ji'i
ñati cuxi cha' tyaqui ngu' lo quii' nu
nga'aa ca tyubi'.

18 Jua'a quiña'a tsa cuii nda Juan
lo'o ñati, nu lo'o nchcui' yu lo'o

ngu' ñi'ya laca cha' tso'o nu caca jil'i Jesús. ¹⁹ Lo'o li' ngusta Juan qui'ya jil'i gobernador Herodes cha' nguaana ycuil' nu cusu' bi' jil'i Herodías clyo'o tya'a yu nu naa Felipe. Lo'o jua'a tya ntsu'u la xa' cha' cuxi nu ngua'ni nu cusu' Herodes bi'. ²⁰ Pana ná ndaquiya' Herodes bi' jil'i cha' nu nchcui' Juan lo'o, masi cuxi la ngua'ni yu, cha' ngusu'ba yu jil'i Juan ne' chcuá.

Ntyucuatya Juan jil'i Jesús

²¹ Nu lo'o tya lyiji tsaá Juan bi' ne' chcuá, tya ndu yu to' sta'a ntyucuatya yu jil'i quiña'a tsa ñati, li' ndyalaa Jesús slo cha' tyucuatya Juan jil'i. Laja lo'o ntyucuatya yu jil'i Jesús, li' nchcui' Jesús lo'o ycuil' Ndyosi; ndyaala tyucui ca nde cuá li'. ²² Ngua'ya Xtyil'i ycuil' Ndyosi su ndu Jesús; ñi'ya nu ndyacu sca tyupe', jua'a ngua'ya Xtyil'i ycuil' Ndyosi lo xlyá hique Jesús. Li' nguañi nchcui' ycuil' Ndyosi nde cuá:

—Sñi' na', tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jinu'u. Tyaca'a tsa nu'u jna' —nacu' ycuil' Ndyosi jil'i Jesús.

Jyo'o cusu' jil'i Jesucristo

²³ Calaa tyii yija cua ntsu'u Jesús lo'o nguxana ndyu'ni yu cña jil'i ycuil' Ndyosi Sti yu. Ngua ti' ngu' cha' José ngua sti yu, lo'o sti José bi' ngua jyo'o Elí; ²⁴ lo'o sti Elí bi' ngua jyo'o Matat; Leví ngua naa sti Matat bi'; Melqui ngua naa sti Leví bi'; Jana ngua naa sti Melqui bi'; lo'o chaca José ngua sti Jana bi'; ²⁵ Matatías ngua naa sti José bi'; Amós ngua naa sti Matatías bi'; Nahum ngua naa sti Amós bi'; Esli ngua naa sti Nahum bi'; Nagai ngua naa sti Esli bi'; ²⁶ Maat ngua naa sti Nagai bi'; lo'o chaca nu naa Matatías ngua sti Maat bi'; Semei ngua naa sti Matatías bi'; lo'o chaca nu naa José ngua sti Semei bi';

sñi' Judá ngua nu José bi'; ²⁷ Joana ngua naa sti Judá bi'; Resa ngua naa sti Joana bi'; Zorobabel ngua naa sti Resa bi'; Salatiel ngua naa sti Zorobabel bi'; Neri ngua naa sti Salatiel bi'; ²⁸ lo'o chaca nu naa Melqui ngua sti Neri bi'; Adi ngua naa sti Melqui bi'; Cosam ngua naa sti Adi bi'; Elmodam ngua naa sti Cosam bi'; Er ngua naa sti Elmodam bi'; ²⁹ Josué ngua naa sti Er bi'; Eliezer ngua naa sti Josué bi'; Jorim ngua naa sti Eliezer bi'; lo'o chaca Matat ngua sti Jorim bi'; ³⁰ lo'o chaca nu naa Leví ngua sti Matat bi'; Simeón ngua naa sti Leví bi'; lo'o chaca nu naa Judá ngua sti Simeón bi'; lo'o chaca nu naa José ngua sti Judá bi'; Jonán ngua naa sti José bi'; Eliaquim ngua naa sti Jonán bi'; ³¹ Melea ngua naa sti Eliaquim bi'; Mainán ngua naa sti Melea bi'; Matata ngua naa sti Mainán bi'; Natán ngua naa sti Matata bi'; ³² David ngua naa sti Natán bi'; Isaí ngua naa sti David bi'; Obed ngua naa sti Isaí bi'; Booz ngua naa sti Obed bi'; Salmón ngua naa sti Booz bi'; Naasón ngua naa sti Salmón bi'; ³³ Aminadab ngua naa sti Naasón bi'; Aram ngua naa sti Aminadab bi'; Esrom ngua naa sti Aram bi'; Fares ngua naa sti Esrom bi'; lo'o chaca nu naa Judá ngua sti Fares bi'; ³⁴ Jacob ngua naa sti Judá bi'; Isaac ngua naa sti Jacob bi'; Abraham ngua naa sti Isaac bi'; lo'o nu naa Taré ngua sti Abraham bi'; Nacor ngua naa sti Taré bi'; ³⁵ Serug ngua naa sti Nacor bi'; Ragau ngua naa sti Serug bi'; Peleg ngua naa sti Ragau bi';

Heber ngua naa sti Peleg bi';
 Sala ngua naa sti Heber bi';
³⁶ Cainán ngua naa sti Sala bi';
 Arfaxad ngua naa sti Cainán bi';
 Sem ngua naa sti Arfaxad bi';
 Noé ngua naa sti Sem bi';
 Lamec ngua naa sti Noé bi';
³⁷ Matusalén ngua naa sti Lamec bi';
 Enoc ngua naa sti Matusalén bi';
 Jared ngua naa sti Enoc bi';
 Mahalaleel ngua naa sti Jared bi';
 lo'o chaca nu naa Cainán ngua sti Mahalaleel bi';
³⁸ Enós ngua naa sti Cainán bi';
 Set ngua naa sti Enós bi';
 Adán ngua naa sti Set bi';
 lo'o liñi la ñacui na cha' ycuí Ndyosi laca sti jyo'o Adán bi', cha' ycuí Ni laca nu cua ngüiñá jil'i nu Adán bi'.

Lcaa ngu' nu nscua xtañi lo quityi re ni, ngua ngu' jyo'o cusu' jil'i Jesucristo nde chalyuu.

4

Ngua ti' nu xña'a tyijiloo jil'i Jesús

¹ Ngutsa'á tyiquee Jesús ndi'i Xtyi'i ycuí' Ndyosi ne' cresiya jil'i, nu lo'o ndu'u Jesús to' sta'a Jordán ñaa chaca quiya'; nde sca natí' btyi su ná ndi'i ñati ndyaa li', ² cha' tu'ba tsá ndyaa lo'o Xtyi'i ycuí' Ndyosi jil'i yu. Ca bi' nchcui' cuayá' nu xña'a lo'o Jesús. Nu lo'o ndu'u sca tu'ba tsá, ntyute' tsa Jesús li', cha' ná sca na ndyacu yu tsiya' ti. ³ Lo'o li' nchcui' nu xña'a bi' lo'o yu:

—Si chañi cha' nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi laca nu'u —nacui' nu xña'a bi' jil'i—, cua'ni nu'u cha' caca nu quee re sca xlyá cacu na lacua.

⁴ Li' nchcui' Jesús lo'o:

—Lo quityi jil'i ycuí' Ndyosi nscua cha' ndi'ya: “Si'i na cu'ú ñati chalyuu cha' cacu ngu' tyaja ti; lo'o cuna ngu' lcaa cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi, li' chañi cha' tyu'ú ngu'”, —nacui' Jesús jil'i nu xña'a bi'.

⁵ Li' ndyaa lo'o nu xña'a bi' jil'i yu ca lo xlyá ca'ya cua. Sca hora ti ngulu'u nu xña'a bi' tyucui ña'a chalyuu jil'i Jesús. ⁶ Li' nchcui' nu xña'a bi' lo'o yu chaca quiya':

—Ta na' chacuayá' jinu'u cha' caca nu'u loo jil'i lcaa chalyuu jua —nacui' nu xña'a bi'—, cha' caja lcaa na nu ndi'i jua jinu'u —nacui'—. Ntsu'u chacuayá' bi' jna'. Lo'o jua'a ta na' chacuayá' bi' jil'i cua ña'a ca ñati nu nti' na' cha' caca loo —nacui'—. ⁷ Sca ti si tyu stí' nu'u loo na', si cua'ni tlyu nu'u jna', li' caja chacuayá' bi' jinu'u —nacui' nu xña'a bi' jil'i Jesús.

⁸ Li' nguxacui' Jesús cha' jil'i:

—Tyatsu' nu'u slo na', Satanás —nacui'—. Lo quityi jil'i ycuí' Ndyosi ndi'ya nchcui': “Sca ti jil'i ycuí' Ndyosi nu Xu'na ma' cua'ni tlyu ma' jil'i, sca ti cha' jil'i ycuí' Ni nga'a cha' taquiya' ma' nde chalyuu”. Si'i loo nu'u tyu stí' na' lacua —nacui' Jesús jil'i.

⁹ Li' ndyaa lo'o nu xña'a bi' jil'i Jesús nde quichi' Jerusalén, ngusacui' jil'i Jesús ndyaa ca que laa tonu bi'. Lo'o li' xa' nchcui' nu xña'a bi' lo'o yu:

—Si chañi cha' nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi laca nu'u —nacui'—, xtyú lo'o nu'u jil'i ycuí' ca nu'u ca hcua'a re. ¹⁰ Lo quityi jil'i ycuí' Ndyosi ndi'ya nchcui':

Culo ycuí' Ndyosi cña jil'i xca jil'i Ni cha' ña'asi' ngu' jinu'u.

¹¹ Lo'o ya' ti xca xatu' ngu' jinu'u li', cha' ná caca quicha quiya' nu'u su tyú nu'u chu' quee.

Jua'a nscua lo quityi jil'i ycuí' Ndyosi —nacui' nu xña'a bi' jil'i Jesús.

¹² Li' chaca quiya' nguxacui' Jesús cha' jil'i nu xña'a bi':

—Lo'o jua'a ndi'ya nchcui' lo quityi jil'i ycuí' Ndyosi: “Ná chcui' cuayá' ma' lo'o ycuí' Ndyosi nu Xu'na ma'”, nacui' quityi.

13 Cua ndye nchcui' nu xña'a bi' lo'o Jesús li', lo'o ná ngua ji'í tyijiloo ji'í yu tsiya' ti. Hora ti ndu'u nu xña'a bi' ndyaa li'; ca tiya' la caja ñi'ya caca nu tyijiloo ji'í Jesús, ngua ti'.

Cua nguxana Jesús ndyu'ni cña ji'í ycuí' Ndyosi ca Galilea

14 Li' nguxtyuu Jesús ndyaa nde loyuu su cuentya Galilea chaca quiya'. Tlyu tsa chacuayá' ngujui ji'í Jesús xqui'ya Xtyi'í ycuí' Ndyosi, ña'a cuayá' tyucui ña'a loyuu ca bi' ndañi nchcui' ngu' cha' ji'í yu. 15 Lcaa quichí su ndya'a yu nda yu cha' lo'o ngu' ca ne' laa ji'í ngu' judío, lo'o jua'a lcaa ñatí ngua'ni chí ngu' loo Jesús.

Lo'o ndi'í Jesús nde quichí Nazaret

16 Li' ndyalaa Jesús nde quichí Nazaret, su nguluu yu. Lo'o ndyalaa tsá nu ndi'í cña' ngu', li' ndyaa yu ne' laa ji'í ngu', cha' xcui' jua'a ndu'ni yu tsá bi'. Li' ndatu Jesús cha' chcui' yu lo quityi nu nscua cha' ji'í ycuí' Ndyosi; 17 quityi nu nguscua jyo'o Isaías, bi' laca quityi nu nda ngu' ji'í Jesús cha' chcui' yu lo. Li' nguscana Jesús quityi bi', ngulana macala nscua cha' nu nchcui' ndi'ya:

18 Cua ngulacua ycuí' Ndyosi nu Xu'na na jna', nacuí lo quityi bi'.

Cua ngua'a loo Ni jna', bi' cha' cua ndi'í Xtyi'í ycuí' Ndyosi lo na', cha' chcui' na' cha' tso'o lo'o ngu' ti'i.

Cua nda Ni jna' lijyaa cha' cua'ni cho'o na' tyiquee ñatí nu xñi'í tsa ti', nacuí lo quityi bi'.

Ntsu'u cha' chcui' na' lo'o ngu' nu laca preso ji'í nu xña'a, cha' cua tyu'u ti ngu' ya' nu xña'a bi'.

Ta na' xee nu tyu'u ne' cresiya ji'í ñatí nu ndyacu' hique ngu'.

Lo'o lya' tsa ti' ngu' ji'í tya'a ngu' ni, li' ta na' chacuayá' ji'í ngu' cha' tyu'u ngu' laja ti.

19 Na lijyá ti na' cha' chcui' na' lo'o ngu', cha' cua ndyalaa tyempo tso'o la nu nda ycuí' Ndyosi nu Xu'na na ji'í ngu'.

Jua'a nscua lo quityi su nchcui' Jesús.

20 Li' nguxcatya'a Jesús quityi bi', xa' ndya yu quityi bi' ji'í xirta ne' laa bi', xa' ndyaa tucua Jesús li'; pana lcaa ngu' nu ndi'í ne' laa bi' ña'a tsa ngu' ji'í yu. 21 Li' nguxana Jesús nda yu cha' lo'o ngu':

—Hasta juani cua ndu'u tucua cha' bi' su ntucua ycuí' ma, cha' nu ndyuna ca ti ma —nacuí Jesús.

22 Ndube tsa ti' ngu' ña'a ngu' ji'í Jesús cha' tso'o tsa nchcui' yu, jua'a ndiya tsa ti' ngu' cha' nu nda yu lo'o ngu'. Ndi'ya cha' nu nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' ji'í yu li':

—¿Ha si'í ca sñi' José laca yu re? —nacuí ngu'

23 Li' nguxacuí Jesús cha' ji'í ngu' bi':

—Ná tyiquee' tiya' la xi ta ma cha' re lo'o na': “Si nu jo'o laca nu'u, cua'ni nu'u jo'o ji'í ycuí' ca lacua”. Lo'o jua'a ná tyiquee' ñacuí ma jna': “Cua ndyuna ya cha' ji'í lcaa cña tonu nu ngua'ni nu'u nde quichí Capernaum bi'”, ñacuí ma. “La cui' jua'a cua'ni nu'u nde quichí tyi na lacua, cha' ña'a ya xi”, ñacuí ma 'na li'. 24 Ta na' sca cha' liñi lo'o ma laca —nacuí Jesús—. Macala su chcui' sca ñatí cha' ji'í ycuí' Ndyosi lo'o ngu' tya'a quichí tyi yu, ná taquiya' ngu' ji'í cha' nu nchcui' yu, cha' la cui' tya'a quichí tyi ngu' laca yu. 25 Tyempo lo'o nguti'í jyo'o cusu Elías chalyuu —nacuí—, ntsu'u ti' ma cha' cua nteje tacuí sna yija ntucua scuá co' nu ná ngua'ya tyo tsiya' ti; tlyu tsa jbi'ña ngua tyucui ña'a chalyuu li'. Tyuu tsa tya'a nu cuna'a ti'í nguti'í loyuu re tyempo bi'; 26 pana nda ycuí' Ndyosi ji'í Elías cha' tsaa yu

slo sca ti nu cuna'a ti'i nu ndi'i nde quichi Sarepta, sca quichi tyijyu' la nde loyuu su cuentya Sidón. Ná ndyaa Elías slo ni sca nu cuna'a ti'i tya'a quichi tyi ngu' Israel. ²⁷ La cui' jua'a ngua lo'o nguti'i jyo'o Eliseo. La cui' tyempo bi', nguti'i tsa ngu' quicha nu ngutsu' cuaña' nde loyuu re; pana ni sca ngu' bi', ná ndyaca tso'o ngu' ji'i quicha bi'. Sca ti nu Naamán bi', sca ti nu bi' ndyaca tso'o; sca ngu' xa' tsu' ngua yu, cha' loyuu su cuentya Siria laca su ngutu'u yu —nacui Jesús ji'i ngu' bi'.

²⁸ Laja lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús su ndi'i ngu' ne' laa bi', ngua ñasi' tsa ngu' bi' li'. ²⁹ Lo'o li' ndyatü ngu' ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús, ngulo'o ngu' ji'i yu cha' tyu'u yu ca to' quichi. Li' ntejeya' ngu' ji'i Jesús, ntojolaqui ngu' ji'i yu ña'a cuayá' ndyalaa ngu' lo'o yu ca to' cua'a, sca to' yuu nu ntsu'u to' quichi bi'. Ngua ti' ngu' cha' xtyü ngu' ji'i yu tsaa yu nde chcu'a, ³⁰ pana tso'o ca ti ndu'u Jesús ya' ngu'; ntejetacui yu laja ngu', ndyaa yu li'.

Sca ñati nu ngusñi cui'i cuxi ji'i

³¹ Li' cua ndi'i Jesús nde quichi Capernaum, sca quichi nu ndi'i nde loyuu su cuentya Galilea bi'. Nu lo'o ngua tsa nu ndi'i cña' ngu', li' nguxana Jesús ngulu'u yu ji'i ngu' ca ne' laa ji'i ngu'. ³² Ndube tsa ti' ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' tso'o nu nda Jesús lo'o ngu'. Ngua ti' ngu' cha' tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'i yu lo'o nchcui' yu lo'o ngu'.

³³ Ca ne' laa bi' ntsu'u sca nu qui'yu nu ngusñi sca cui'i cuxi ji'i. Cui'i tsa ngusi'ya nu quicha bi' ji'i Jesús lo'o na'a cha' lijya yu nde ne' laa:

³⁴ —¿Ni cña cua'ni nu'u ca nde, Jesús Nazaret? —nacui nu qui'yu quicha bi'—. ¿Ha na cua nti' nu'u cua'ni tye nu'u cha' 'na tsiya' ti? Nslo tso'o na' jinu'u, cha' ycui'

nu lubii laca nu'u; cua nda ycu' Ndyosi jinu'u lijya ca nde.

³⁵ Ngua'a Jesús cha' ji'i nu quicha li'; ngulo yu cña ji'i cui'i cuxi bi', cha' nga'aa cua'ni cuxi lo'o yu quicha bi'.

—Chca'a ti nu'u —nacui Jesús—. Nga'aa cua'ni xña'a cui'i lo'o nu'u.

Li' nguxlyú nu cui'i cuxi bi' ji'i yu quicha nde loo su ndi'i ngu' quiña'a bi'. Lo'o li' ndu'u nu cui'i cuxi bi' ndyaa, nga'aa ngua'ni cuxi lo'o nu quicha bi' li'. ³⁶ Ngulacua tsa ti' ngu' li', nguxana nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Macala ngujui cha' nu nchcui' Jesús cua? —nacui ngu'—. ¿Ni cha' laca cha' tso'o tsa ngujui chacuayá' ji'i yu cua cha' culo yu cña ji'i cui'i cuxi? Hora ti nduna cui'i cuxi cha' nu nchcui' yu lo'o, ndu'u cui'i bi' ndyaa li' —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'.

³⁷ Bi' cha' nguañi cha' bi' tyucui ña'a loyuu ca bi', nchcui' tsa ngu' cha' ji'i Jesús li'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i xtya'a laa Simón Pedro

³⁸ Li' ndu'u Jesús nde ne' laa, ndyaa yu to' tyi Pedro. Quicha tsa xtya'a laa Simón Pedro bi', cha' tlyu tsa tyique' ngusñi ji'i ma'. Tya'na tsa nchcui' ngu' lo'o Jesús cha' tsa na'a xi ji'i ma'. ³⁹ Ndu ti Jesús slo ma' ña'a tsa yu ji'i ma'. Li' ngua'a yu ji'i tyique' bi', cha' tyu'u tyique' ji'i ma'. Hora ti ndaca'a ma', ngua'ni cña ti' ma' cha' caja xi na cacu ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i tyuu tya'a ngu' quicha

⁴⁰ Lo'o ndyaa cuichaa, li' ndyaa lo'o ngu' ji'i lcaa tya'a ngu' nu quicha tsa cha' ngusñi tyuu lo quicha ji'i ngu', ndyalaa ngu' ca slo Jesús. Li' ngusta ya' Jesús hichu' ngu' quicha cuentya scaa ti ngu'. Hora ti ndyaca tso'o ngu' li'. ⁴¹ Lo'o jua'a ngutu'u cui'i cuxi ji'i tyuu tya'a ngu' quicha bi' li'. Ndu'u si'ya cui'i bi' lo'o ndu'u ji'i ngu':

—Sca ti nu'u laca Sñi' ycuí' Ndyosi —nacui cui'i bi' ji'i Jesús.

Li' ngua'a Jesús chacuayá' ji'i cui'i cuxi cha' nga'aa hcui' bi' tsiya' ti. Cua ndyuloo cui'i bi' ji'i Jesús, cha' la cui' Cristo nu cua nda ycuí' Ndyosi ji'i lijya chalyuu laca yu bi'.

Nda Jesús cuii lo'o ngu' ca nde Galilea

⁴²Lo'o nguxee chaca tsa, li' ndu'u Jesús ndyaa yu ca chaca se'i su tyi'i ycuí' ti yu ca ne' quixi'. Ngulana tsa ngu' ji'i li', ña'a cuayá' nquiye ji'i ngu' macala su nga'a yu. Ngua ti' ngu' tatsaa ngu' ji'i Jesús cha' nga'aa tsa yu xa' se'i. ⁴³Li' nacui Jesús ji'i ngu':

—Lo'o nde xa' quichi' ntsu'u cha' ta na' cha' tso'o nu ji'i ycuí' Ndyosi lo'o ñati, cha' cua ndyalaa tyempo cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i ñati chalyuu. Bi' laca cña nu cua nda Ni jna' lijyaa cha' hcui' na' cuentya ji'i ycuí' Ni.

⁴⁴Jua'a ti ndya'a Jesús lcaa ne' laa ji'i ngu' ca nde Galilea, nda yu cuii lo'o ngu'.

5

Nguxtyucua Jesús ji'i ngu' lo'o ndyaa ngu' cuta cualya

¹Ngua sca tsa ndyaa Jesús to' tayu' Genesaret. Tyuu tsa tya'a ñati lca'a ji'i yu. Li' tachaa tsa ndi'i ngu' ca su ndu yu to' tayu' bi', cha' ngua ti' ngu' cuna ngu' lo'o nchcui' yu cha' ji'i ycuí' Ndyosi. ²Cua na'a Jesús su ndacui tucua tya'a yaca ni'i sube ti ca to' tayu' bi'. Ná tucui nga'a ne' yaca ni'i sube bi' tsiya' ti, pana cacua ti bi' ndu ngu' ngui'i ngu' taraya ji'i ngu', cha' cua ndye ngua'ni ngu' cña. ³Li' ndyatí Jesús ne' sca yaca ni'i ji'i Simón, nchcui' lo'o yu cha' tucuni'i yu ji'i yaca ni'i cha' tsa ca lo hitya la xi. Ndyaa tucua Jesús nde siyu' ti yaca ni'i bi', li' nguxana Jesús nclyu'u cha' ji'i ycuí' Ndyosi ji'i ngu' quiña'a bi'.

⁴Lo'o cua ndye ngulu'u Jesús ji'i ngu', li' nacui ji'i Simón:

—Yaa ma lo'o yaca ni'i re ca su clyaa la hitya. Ca bi' cu ma taraya cha' caja cualya ji'i ma —nacui Jesús.

⁵Li' nguxacui Simón cha' ji'i:

—Cusu' —nacui—, tyucui talya nguta'a ya lo tayu' ngu ya taraya; ni sca na ná ngujui ji'i ya tsiya' ti. Pana si jua'a culo nu'u cña 'na, tsa ya ca su nacui nu'u cha' cu ya taraya cajua —nacui Simón li'.

⁶Li' jua'a ngua'ni Simón lo'o tya'a yu, lo'o quiña'a tsa cualya ngujui ji'i ngu' li'. Xqui'ya cha' quiña'a tsa cualya ndyatí ne' taraya ji'i ngu', hasta ngutaa' taraya ji'i ngu' li'; ⁷bi' cha' ngua'ni ya' ngu' ji'i tya'a ngu' nu nga'a ne' chaca yaca ni'i bi', cha' caa ngu' xtyucua ngu' ji'i. Hora ti yaa ngu' li', ndojolaqui ngu' taraya ngutsa'a ne' ntsu'u cualya, cha' su'ba ngu' ji'i ne' yaca ni'i. Xi tya lyiji cha' clyu'u tyucuaa yaca ni'i bi' ne' hitya xqui'ya cualya bi'. ⁸Lo'o na'a Simón Pedro lcaa cualya bi', ngua cuayá' ti' yu cha' xqui'ya Jesús ngujui cualya ji'i ngu'. Hora ti ndyatí sti' yu loo Jesús li', nchcui' yu lo'o:

—Tyu'u clya nu'u nde slo na', Xu'na —nacui Simón ji'i—. Ntsu'u tsa xqui'ya na' cha' ñati chalyuu ti laca na'.

⁹Ndube tsa ti' Simón, lo'o jua'a tya'a ndya'a yu ne' yaca ni'i ndube tsa ti' ngu', xqui'ya cha' quiña'a tsa cualya ngusñi ca ti ngu'. ¹⁰Lo'o tyucuaa nu qui'yu sñi' Zebedeo nu nga'a ne' chaca yaca ni'i bi', nu naa Jacobo lo'o nu naa Juan ni, lo'o ngu' bi' ndyutsii tsa ngu'; la cui' tya'a ndya'a Simón cña laca ngu' bi'. Li' nchcui' Jesús lo'o Simón:

—Ná cutsii ma —nacui—. Tya tsubi' la cua laca ti cña ngua'ni ma, xcui' cña cuta cualya ngua'ni ma; pana juani, ta na' xa' cña ji'i ma, cha' caa lo'o ma ji'i xa' ñati ca slo

na'—nacuj Jesús jil'i Simón, jua'a jil'i tya'a ndya'a yu cña.

¹¹ Lo'o ndyalaa yaca nil'i bi' ca to tayu' chaca quiya', li' nguxtyanu ngu' bi' jil'i yaca nil'i, ndu'u ngu' ndyaa ngu' lo'o Jesús li'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i sca ngu' quicha nu ndyatsu' cuaña'

¹² Lo'o ndil'i ti Jesús sca quich'i, li' ndyalaa sca yu quicha slo; lye tsa ndyatsu' cuaña' yu quicha bi'. Lo'o na'a yu jil'i Jesús, hora ti ndyatu sti' yu, ndyanu tu'ba yu hasta ca lo yuu. Tya'na tsa nchcui' yu lo'o Jesús li':

—Si nti' nu'u cha' tyaca tso'o na', jlo ti' na' cha' taca jinu'u cua'ni jua'a jna'—nacuj nu quicha bi'.

¹³ Li' ngusta ya' Jesús chu' yu su ndyatsu' cuaña' yu:

—Tyaja'a na'—nacuj Jesús jil'i—. Caca lubii tyucui' ña'a nu'u juani ti.

Laja lo'o nchcui' Jesús jua'a, hora ti ndatsu' quicha nu ndyatsu' cuaña' yu li'. ¹⁴ Lo'o li' nacuj Jesús jil'i yu, cha' ná cacha' yu jil'i ñati' ñi'ya ngua jil'i yu. Ndi'ya nchcui' lo'o yu:

—Yaa clyu nu'u chcui' lo'o sti jo'ó nu ndil'i ne' laa —nacuj Jesús jil'i nu quicha bi'—. Cajua ta nu'u msta nu nacuj jyo'o Moisés cha' ta na jil'i ycui' Ndyosi lo'o ndyaca tso'o na jil'i quicha nu ntsu'u jil'na. Jua'a ca cuayá' ti' ñati' lo'o ycui' sti jo'ó cha' cua ngua lubii tyucui' ña'a nu'u. Nga'aa ca quicha nu'u juani.

¹⁵ Lcaa tsá cua nguañi la cha' jil'i Jesús li', cha' nchcui' tsa ngu' cha' jil'i. Bi' cha' quiña'a tsa ñati' ndyu'u ti' slo Jesús, cha' cuna ngu' ña'a cha' nu nda yu lo'o ngu', cha' cua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' jil'i quicha nu ntsu'u jil'i ngu'. ¹⁶ Pana ntsu'u quiya' ndu'u Jesús ndyaa yu ca ne' quixi', ca su caca tyil'i yu ycui' ti yu, cha' chcui' yu lo'o ycui' Ndyosi Sti yu ca bi'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i sca ñati' nu nchcu' tyucui' tyucui' ña'a yu

¹⁷ Ngua sca tsá nclyu'u Jesús cha' jil'i ycui' Ndyosi jil'i tyuu tya'a ñati. Quich'i tyi ngu' bi' laca lcaa quich'i sube ti nu ntsu'u nde Galilea, nu ntsu'u nde Judea, nu ndil'i cacua ti quich'i Jerusalén. Laja nu tsa tlyu ti ñati' bi', cua ndil'i tyuu tya'a ngu' fariseo. (Tacati tsa ycui' ngu', nti' ngu'; lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' jil'i xa' ñati.) Lo'o jua'a ndil'i tyuu tya'a mstru nu ngulu'u cha' jo'ó ne' laa. Ngua tii lcaa ngu' nu ndil'i ca bi', cha' ycui' Ndyosi laca nu nxyucua jil'i Jesús lo'o ndyu'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' quicha.

¹⁸ Li' ndyalaa lo'o ngu' jil'i sca nu quicha nu ntsiya ne' catya, cha' cua nchcu' tyucui' tyucui' ña'a yu quicha bi'. Ngua ti' ngu' cha' tyatí ngu' tonil'i su nga'a Jesús, cha' tsaa lo'o ngu' jil'i nu quicha bi' ca su ndu ycui' Jesús, ña'a lo'o catya ngua ti' ngu'. ¹⁹ Pana ná ngujui ñi'ya nu tyatí ngu' lo'o nu quicha bi' ni'i, cha' tachaa tsa ndil'i ñati; bi' cha' ndyacu' ngu' nde que ni'i. Li' ngulotsu' ngu' cuxi'ña, ngucha ngu' yaca que ni'i, cha' jua'a ngujui ñi'ya nda'ya ngu' jil'i nu quicha bi' liñi ca su nga'a Jesús cla'be la su ndil'i ñati. ²⁰ Lo'o ti ngua cuayá' ti' Jesús cha' jlyu tsa ti' ngu' bi' jil'i, bi' cha' nacuj jil'i yu quicha bi':

—Cusu'—nacuj—, na cua ngua'ni clyu ti' ycui' Ndyosi jinu'u jil'i qui'ya nu ntsu'u jinu'u —nacuj Jesús jil'i yu quicha bi'.

²¹ Li' ngulacua tsa ti' ngu' mstru cha' jo'ó lo'o ngu' fariseo: “¿Tilaca laca nu qui'yu re? ¿Ni cha' laca re? Cuxi' tsa nchcui' yu cha' jil'i ycui' Ndyosi lo'o nchcui' yu jua'a”, nclyacua ti' ngu'. “Ná taca jil'i sca ñati' chalyuu ñi'ya nti' yu re, ná taca cua'ni clyu ti' jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati; sca ti ycui' Ndyosi taca jil'i Ni cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati.” Jua'a nclyacua ti' ngu'.

22-23 Cua jlo ti' Jesús ni cha' laca nu ncliyacua ti' ngu'. Li' nchcuane yu jil'i ngu' bi':

—¿Ni cha' laca nti' mā jua'a? ¿Ha nti' mā cha' tucui la laca si ñacuj na' jil'i nu quicha cua cha' cua'ni clyu ti' ycuí' Ndyosi jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i yu? ¿Ha nti' mā cha' yala la caca si ñacuj na' jil'i nu quicha: “Tyatu clya nu'u tya'a nu'u”? ¿Ni cña yala la cua'ni na' cuentya jil'i yu cua lacua? 24 Cua nti' na' cha' caca cuayá' ti' mā cha' cua nda ycuí' Ndyosi chacuayá' jna', cha' cui'ya na' cha' clyu ti' jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati laja lo'o ndi'i na' nde chalyuu —nacuj Jesús—. Xqui'ya cha' bi' cua nda Ni 'na lijyaa nde chalyuu cha' caca na' ñati.

Li' xa' nchcui' Jesús lo'o nu qui'yu nu nchcu' tyucui' tyucui' ña'a yu:

—Nde laca cha' nu nda na' lo'o nu'u —nacuj Jesús jil'i yu—, tyatu clya nu'u juani cha' tyaa nu'u nde to' tyi nu'u; tyaa lo'o nu'u jil'i catya su ngustii nu'u juani.

25 Hora ti ndyatū yu quicha bi', laja lo'o na'a lcaa ñati bi' jil'i. Li' ndyaa lo'o yu jil'i catya su ngustii yu tsā la. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu lo'o ndu'u yu ndyaa yu, bi' cha' ndyu'ni tlyu yu jil'i ycuí' Ndyosi. 26 Ndube tsa ti' ngu' ca su ndi'i ti ngu', li' lcaa ngu' ca bi' ngua'ni tlyu ngu' jil'i ycuí' Ndyosi:

—Bilya ña'a na cha' ngua'ni ycuí' Ndyosi sca cha' tlyu tsa lo cua —nacuj ngu' jil'i tya'a ngu'.

Na ntsii ti ngu' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' jua'a.

Ngusi'ya Jesús jil'i Leví cha' tya'a yu lo'o

27 Ca tiya' la lo'o ndyaa Jesús xi lquichj, li' na'a yu jil'i sca ñati ca su ntucua yu nclyo yu cñi cña loo ngu'; Leví naa nu qui'yu bi'. Cña laca yu cha' culo yu cñi jil'i ñati cuentya jil'i ngu' xa' tsu'. Li' nacuj Jesús jil'i yu:

—Tyaa lca'a nu'u jna' —nacuj.

28 Li' ndyatū Leví, nguxtyanu yu cña jil'i yu cha' tya'a yu lo'o Jesús li'.

29 Tiya' la li' ngua'ni Leví sca ta'a tlyu ca to' tyi yu, cha' cua'ni chj yu loo Jesús. Lo'o jua'a ndyalaa tyuu tya'a ngu' slo, tya'a ndyu'ni Leví cña nclyo cñi cña loo ñati; jua'a ndi'i xi xa' la ñati. 30 Li' nguxana ngu' fariseo nu tacati tsa ndu'ni ngu', nti' ngu', lo'o nu mstru cha' jo'ó bi', nguxlyú ngu' cha' hichu' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús.

—¿Ni cha' laca cha' stu'ba ti ndacu mā tyaja, stu'ba ti nga'a mā lo'o ngu' cuxi cua? —nacuj ngu'—. Msu jil'i ngu' xa' tsu' laca ngu' cua, nu cuiñi ti nxñi quiña'a tsa cñi cña loo ñati. Lo'o jua'a ntucua xi xa' la ngu' nu ndya'a calle ti.

31 Li' nguxacuj Jesús cha' jil'i ngu' bi':

—Ñati nu tso'o tyucui' ña'a, ná clyana ngu' bi' jil'i sca nu jo'o; ngu' quicha laca nu ndyaana jil'i sca nu jo'o —nacuj—. 32 Lo'o jua'a na', ná lijyā na' cha' culana na' jil'i ñati nu ncliyacua ti ti' cha' tso'o tsa ycuí' ca ngu'; na cua lijyā na' cha' hcui' na' lo'o ngu' cuxi, cha' culochu' ngu' qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu'.

Ca chaa ti' ngu' laja lo'o ndi'i Jesús chalyuu

33 Li' nchcuane ngu' jil'i Jesús:

—Lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Juan, lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i ngu' fariseo, ¿ni cha' lu'ba ti nchcui' ngu' bi' lo'o ycuí' Ndyosi? Lo'o jua'a ná ndacu ngu' tyaja tsā bi' lo'o nchcui' ngu' lo'o Ni. Pana ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u ni, xa' ña'a ndu'ni ngu' bi'; xcui' tso'o tsa ndacu ngu', xcui' tso'o tsa ndyi'yu ngu' —nacuj ngu' jil'i Jesús.

34 Ndi'ya nguxacuj Jesús cha' jil'i ngu' bi' li':

—Lo'o caja clyo'o ngu' ni, ndacu ngu' nu ndya'a lo'o jil'i cutsii; ná ndi'i ngu' ntyute' ti ngu' tsā bi', nu lo'o ndi'i ngu' lo'o cutsii —nacuj Jesús—. 35 Pana nu lo'o tyalaa tsā

nu tyaa lo'o ngu' ji'j cutsii, li' ná cacu ngu' tya'a tso'o cutsii; caca xñi'j ti' ngu' li'. La cui' jua'a cháa ti' tya'a tso'o na' juani, pana caca xñi'j ti' ngu' nde loo la —nacu' Jesús li'.

³⁶ Lo'o li' nda Jesús cui' re lo'o ngu':

—Ná nsa'be ngu' sa yu'be ste' cucui ngu' cha' calya lo'o sca late' cusu' ji'j ngu'. Si jua'a cua'ni ngu', ná tyanu tso'o late' cucui bi' li', tyati' jlyacuá su ngalya bi'; lo'o nu yu'be late' bi', ná stu'ba xee loo lo'o nu late' cusu' bi'. ³⁷ Lo'o chaca cha' ni —nacu' Jesús ji'j ngu'—, ná nsu'ba ngu' ji'j lcui nu chca ndyu'u ti ne' tyaca' cusu'. Si su'ba ngu' ji'j ne' tyaca' cusu', yala ti catsu se'j tyaca' bi'; clya'a tyaca', tye lcui tyalú li'. ³⁸ Ne' tyaca' cucui tyu'ú lcui lo'o chca ndyu'u ti. ³⁹ Pana lo'o cua ndyi'o ngu' lcui nu cua cusu', ná nti' ngu' co'o ngu' lcui nu chca ndyu'u ti. “Tyixi la ndyi'yu lcui nu cua cusu' bi'”, ñacu' ngu'.

Jua'a ngua cha' nu nda Jesús lo'o ngu'.

6

Ná ndiya ti' ngu' cña nu ngua'ni tya'a ndya'a Jesús

¹ Lo'o ngua sca tsá nu ndi'j cña' ngu', li' ndya'a Jesús tyucui, lijya yu lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j, nteje tacui ngu' su nscua xtya trigo ji'j ñati. Laja lo'o nteje tacui ti ngu', ngusuu ngu' xi si'yu trigo. Li' ngusatá ngu' ji'j tyuu ya' ti ngu' cha' tyalú si'yu trigo bi'; ndyacu ngu' xi si'yu li'. ² Lo'o li' ntsu'u xi ngu' fariseo nu ndya'a lca'a ji'j ngu' bi', nu lye tsa nchcui' lo'o ngu' taju ji'j Jesús:

—¿Ni cha' laca ndyu'ni ma cña jua'a, cha' ngusuu ma si'yu trigo cua? ¿Ha ná jlo ti' ma cha' tsá tacati laca juani? Ná ntsu'u chacuayá' ji'na cua'ni na cña tsá tacati —nacu' ngu' fariseo bi'.

³ Li' nguxacu' Jesús cha' ji'j ngu' bi':

—¿Ha bilya chcui' ma lo quityi ji'j ycui' Ndyosi su nscua ñi'ya nu ngua'ni jyo'o David sa'ni? —nacu' Jesús ji'j ngu'—. Ngua sca tsá ntyute' tsa yu, lo'o jua'a ntyute' tsa lcaa ngu' tya'a ndya'a yu. ⁴ Jlo ti' yu cha' ntucua xlyá nu laca msta ji'j ycui' Ndyosi lo mesa ne' ni'j nu cuentya ji'j ycui' Ni cajua. Bi' cha' ndyaa ngu' ne' ni'j bi'; ndyacu ngu' xlyá bi', masi ná ntsu'u chacuayá' cacu cua ña'a ca ñati ji'j, cha' sca ti ji'j ngu' sti jo'ó ntsu'u chacuayá' ndacu ngu' xlyá bi' —nacu' Jesús ji'j ngu'.

⁵ Lo'o li' chaca cha' nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Lo'o na' nu cua nda ycui' Ni lijyaa cha' caca na' ñati ni, laca na' loo, masi tsá nu ndi'j cña' ngu'.

Sca yu quicha nu nchcu' ya'

⁶ Ngua chaca tsá ta'a, tsá tacati ji'j ngu', li' ndya'a Jesús ca ne' laa. Ca bi' ndyaa tucua yu, li' nguxana nclyu'u yu cha' ji'j ycui' Ndyosi ji'j ñati. Ca bi' nga'a sca ñati nu ngüityi ya' yu la'a tsu' cui' ji'j yu. ⁷ Lo'o jua'a nga'a ngu' mstru cha' jo'ó ne' laa bi', lo'o ngu' fariseo nga'a lo'o. Ña'a tsa ngu' bi' ji'j Jesús, si cua'ni Jesús jo'o ji'j nu quicha bi' tsá tacati; nclyana ngu' cha', ñi'ya caca sta ngu' qui'ya ji'j. ⁸ Pana hora ti ngua cuayá' ti' Jesús lcaa ña'a cha' nu nclyaca ti' ngu'. Li' nacui' Jesús ji'j yu nu nchcu' ya' bi':

—Tyatu clya nu'u, yaa tyu cla'be laja ngu' jua —nacu' Jesús ji'j nu quicha bi'.

Li' ndyatu yu quicha bi', ndyaa yu cajua su nacui' Jesús ji'j yu. ⁹ Li' nda Jesús sca cha' lo'o nu ngu' nu ndu'ni ti cha' tacati bi':

—¿Ni cña tso'o la cha' cua'ni na tsá tacati lacua? —nacu' Jesús ji'j ngu' bi'—. ¿Ha sca cña tso'o cua'ni na li'? ¿Ha tso'o la cua'ni na sca cña cuxi li', nti' ma? —nacu'—. ¿Ha

tso'o la si cua'ni lyaá na jil'i ñati tsa bi', cha' ná cajaa ngu' li'? ¿Ha tso'o la nti' cu'ma masi ta na chacuayá' cajaa ñati li'? —nacu' Jesús jil'i ngu'.

¹⁰ Li' nguxña'a Jesús jil'i lcaa ñati nu ndi'i cacua ti slo, nchcui' lo'o nu quicha bi' li':

—Xquiñi nu'u ya'.

Jua'a ngua'ni yu bi', li' hora ti ndyaca tso'o ya' yu. ¹¹ Li' ngunasi' tsa nu ngu' nu ndu'ni cha' tacati bi', nguxana ngu' nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu':

—¿Ñi'ya cua'ni na cha' cua'a na jil'i yu jua cha' nga'aa cua'ni yu jua'a? —nacu' ngu' jil'i tya'a ngu' li'.

Ngusubi Jesús jil'i tii tyucuaa tya'a ñati nu ca tsa'a jil'i

¹² Tyempo bi' ycu' ti Jesús ndyaa sca ca'ya cha' chcu' lo'o ycu' Ndyosi Sti yu. Tyucui talya ngua'a yu nchcui' yu lo'o ycu' Ndyosi li'. ¹³ Lo'o nguxee chaca tsa, li' ngusi'ya yu jil'i ñati nu ndya'a lo'o yu cha' tya'a ngu' slo yu. Li' ngusubi yu jil'i tii tyucuaa tya'a ngu'; nda yu chacuayá' jil'i nu ngu' bi', cha' tsaaculu'u ngu' jil'i xa' ñati. ¹⁴ Ndi'ya naa xtañi ngu' nu ngusubi Jesús jil'i nu ngua tya li': Simón, nu ngusta Jesús chaca xtañi Pedro naa yu, bi' laca tsaca ngu'; jua'a Andrés tya'a ngula Simón, jua'a Jacobo, jua'a Juan, jua'a Felipe, jua'a Bartolomé, ¹⁵ jua'a Mateo, jua'a Tomás, jua'a chaca Jacobo sñi' Alfeo, jua'a chaca Simón nu laca jil'i taju ngu' cananista, ¹⁶ jua'a Judas tya'a Jacobo, jua'a Judas Iscariote nu cuju' cresiya jil'i Jesús jil'i ngu' cuxi ca tiya' la; jua'a naa ngu' nu cua ngusubi Jesús jil'i.

Ngulu'u Jesús jil'i quiña'a tsa ñati

¹⁷ Li' nguxtyu'u Jesús ngua'ya sii' cua'a bi' lo'o nu taju ñati bi' jil'i, nguti'i xi nde sca su nat'i lo'o nu tyu'u tya'a ñati nu ndyaca tsa'a jil'i bi'. Lo'o jua'a ndyalaa quiña'a tsa xa' la ñati slo Jesús, ngu' nu

ndu'u loyuu su cuentya Judea, lo'o jua'a ngu' nu ndu'u nde quichi Jerusalén, lo'o jua'a ngu' nu ndu'u to' tyujo'o su ndi'i quichi Tiro, su ndi'i quichi Sidón. Cua ndyalaa ngu' ca bi', cha' cuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu'; jua'a nti' ngu' cha' cua'ni Jesús jo'o jil'i quicha nu ntsu'u jil'i ngu'. ¹⁸ Lo'o nu ñati nu ngusñi cui'i cuxi jil'i ni, lo'o ngu' bi' nti' ngu' cha' tyaca tso'o ngu'. ¹⁹ Lcaa ngu' bi' nti' ngu' sta ya' ngu' chu' Jesús; nti' ngu' cha' cua'ni yu jo'o jil'i lcaa ñati quicha bi', xqui'ya cha' tlyu tsa chacuayá' ntsu'u jil'i yu. Ndyaca tso'o lcaa ngu' quicha bi' li'.

Ñi'ya nu ngulu'u Jesús jil'i ngu' nu ngua'a sii' cua'a

²⁰ Nguxña'a Jesús jil'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, li' nguxana nchcui' yu lo'o ngu' ndi'ya:

—Tso'o ntsu'u tyiquee cu'ma masi ti'i ti ndi'i ma nde chalyuu —nacu'—. Ycu' Ndyosi laca nu ña'asi' jil'i ma, cha' bi' nu laca Xu'na ma.

²¹ 'Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee cu'ma masi ñi'ya nti' si ntyute' tsa ma juani, cha' lye tsa nti' ma cuna ma sca cha' liñi —nacu'—. Ca tiya' la, li' caca tyaala' ti' ma.

'Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee cu'ma masi xñi'i ti ti' cu'ma ndi'i ma chalyuu juani, cha' ca tiya' la ca chaa ti' ma li' —nacu' Jesús—.

²² 'Lo'o jua'a tso'o ti caca tyiquee cu'ma masi ti'i ti' ngu' ña'a ngu' jil'i ma, masi culo'o ngu' jil'i ma ca su ndi'i ma, masi suba' tsa chcu' ngu' lo'o ma, masi hasta nga'aa nti' ngu' chcu' ngu' lo'o ma, xqui'ya cha' jlyu ti' ma jna', na' nu cua nda Ni lijya'a cha' caca na' ñati; ²³ tso'o tsa caca tyiquee ma li', caca chaa ti' ma, masi cua'ni ngu' lcaa cha' lya' ti' lo'o ma jua'a. Ná cube ti' ma, cua laca ndyu'u co'o ycu' Ndyosi sca cha' tso'o nu cua tlyu xi nu tyacua jil'i scaa ma ca su ntucua ycu' Ni

—nacui Jesús li—. La cui' jua'a ngua tya sa'ni la, cha' lya' tsa ti' jyo'o cusu' jil'i ñati nu ngua tu'ba jil'i ycu' Ndyosi cha' nchcui' Ni lo'o ñati —nacui Jesús—.

²⁴ 'Pana tya'na tsa cu'ma ngu' culiya'; masi chaa tsa ti' ma nquicha', cua laca ti tyempo caca chaa ti' ma —nacui—.

²⁵ 'Lo'o jua'a tya'na tsa cu'ma nu tso'o tsa nguaala' ti' ma nde chalyuu juani, cha' quiña'a tsa cha' caca nu lyiji jil'i ma nde loo la —nacui Jesús—.

'Lo'o jua'a tya'na tsa cu'ma nu lye tsa nxyí lo'o ma jil'i tya'a ñati ma; ca tiya' la, li' lo'o cu'ma xi'ya ma cha' lye tsa caca xñi' ti' ma —nacui Jesús—.

²⁶ 'Lo'o jua'a tya'na tsa cu'ma lo'o tso'o tsa nchcui' lcaa ñati jil'i ma. La cui' jua'a ngua'ni jyo'o cusu' jil'i ma nu ngua sa'ni, cha' tso'o tsa nchcui' ngu' jil'i ngu' nu nchcui' cha' cuiñi ti jil'i ycu' Ndyosi lo'o ngu'; ndiya tsa ti' ngu' jil'i cha' cuiñi bi'.

Jua'a ngulu'u Jesús jil'i lcaa ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i.

Tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na jil'i tya'a cusuu na

²⁷ Tya nchcui' la Jesús li':

—Ndi'ya chcui' na' lo'o cu'ma nu tyaja'a ma cua'a jyaca ma jil'i cha' nu nchcui' na': Tso'o ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a cusuu ma, tso'o ti cua'ni ma lo'o ñati nu ti'í ti' ña'a ngu' jil'i ma. ²⁸ La cui' tso'o ti chcui' ma lo'o ñati nu nda qui'ya jil'i ma, jua'a chcui' ma lo'o ycu' Ndyosi cuentya jil'i ñati nu nchcui' cha' suba' lo'o ma. ²⁹ Lo'o quiji' ngu' ndacu' hique ma, li' xtyacui ma ta ma chaca tsu' saca' ma cha' quiji' ngu' jil'i ma chaca quiya' li'. Lo'o xlyaa sca ñati late' tonu tu'ba nu nchcu' ma, li' ta ma chacuayá' cha' lo'o camxa jil'i ma qui'ya ngu' tsaa ngu'. ³⁰ Ta ma jil'i ngu' na laca nu ña' ngu' jil'i ma; lo'o qui'ya ngu' sca na jil'i ma, nga'aa ña' ma jil'i

chaca quiya'. ³¹ Nga'a cha' cua'ni tso'o ma lo'o ngu', si nti' ma cha' tso'o ti cua'ni ngu' lo'o ma.

³² 'Jlo ti' na' cha' tso'o ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i cua laca ti ñati nu jua'a tso'o nti' ngu' ña'a ngu' jil'i ma; pana lo'o ñati cuxi, taca jil'i ngu' cua'ni ngu' tsa lo cua ti cha'. Cua nti' Ni cha' ña'a tso'o ma jil'i cua ña'a ca ñati, ni si'í sca ti jil'i tya'a tso'o ti ma. ³³ Lo'o jua'a ndu'ni ma cha' tso'o lo'o ñati nu cua ngua'ni sca cha' tso'o lo'o ma; pana lo'o ñati cuxi, taca jil'i ngu' cua'ni ngu' la cui' jua'a. Cua nti' Ni cha' cua'ni ma cha' tso'o lo'o cua ña'a ca ñati, ni si'í sca ti lo'o tya'a tso'o ti ma. ³⁴ Na ndijñi' ti ma jil'i ñati nu xtyucua sca cha' tso'o jil'i ma, nti' ma. ¿Ha tso'o tsa ndu'ni ma nti' ma li'? Lo'o ñati cuxi ni, stu'ba ti ndu'ni ngu' lo'o tya'a ngu', si xtyucua tya'a ngu' sca cha' tso'o jil'i ngu' li'. ³⁵ Pana nu cu'ma ni, ntsu'u cha' tyu'u tso'o tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a cusuu ma, cua'ni ma cha' tso'o lo'o ngu' bi'. Ta ma jñi' ngu', ná tu ti' ma si ta ngu' sca cha' tso'o jil'i ma, si ná ta ngu'. Tlyu tsa cha' tso'o tyacua jil'i ma ca slo ycu' Ndyosi si tso'o ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i ngu', cha' jua'a ndu'ni ñati nu laca sñi' ycu' Ndyosi. Lo'o ycu' Ndyosi ni, tya'na ti' Ni jil'i ngu', masi xña'a ngu', masi ná ndya ngu' xlyabe jil'i Ni; ³⁶ bi' cha' cua'ni tya'na ti' ma jil'i ngu' lacua, ñi'ya nu tya'na ti' ycu' Ndyosi Sti na jil'i ngu'.

Ná ntsu'u cha' sta ngu' qui'ya jil'i tya'a ñati ngu'

³⁷ 'Ná sta ma qui'ya jil'i tya'a ñati ma, cha' li' ná ntsu'u cha' sta ycu' Ndyosi qui'ya jil'i ma. Ná xcube' ma jil'i tya'a ñati ma, cha' li' ná ntsu'u cha' xcube' ycu' Ndyosi jil'i ma. Cui'ya ma cha' clyu ti' jil'i tya'a ñati ma, cha' li' cui'ya ycu' Ndyosi cha' clyu ti' jil'i ma. ³⁸ Ta ma cha' tso'o jil'i tya'a ñati ma, cha' li' ta ycu' Ndyosi cha' tso'o jua'a jil'i ma; tso'o tsa

cuayá' ngutsa'á su'ba Ni cha' tso'o ne' cresiya jil'i mā li'. Ñi'ya nti' sca milya nu tachaa tsa nsu'ba ngu' na ne', cua nscui' ngu' jil'i cha' ca'ya ti'i la na bi', ntucua tsa tu'ba milya bi', jua'a laca lo'o cha' tso'o nu su'ba Ni ne' cresiya jil'i mā. Ñi'ya nu ndu'ni mā lo'o tya'a ñati' mā, jua'a cua'ni ycui' Ndyosi lo'o cu'mā.

³⁹ Nde laca cuij nu nda Jesús lo'o ngu' li':

—Sca nu cuiy'i ni, ¿ha taca culu'u tyucuij jil'i tya'a cuiy'i'? Ná taca. Cuxi ti caca jil'i ngu' li', stu'ba ti tyú tyucuaa ngu' sca to' cua'a li', cha' ni sca ngu' bi' ná nchca ña'a ngu' tyucuij su lijya ngu'. ⁴⁰ Sca yu cuañi' nu ndyaca tsa'a ca ti, ná tyijilo yu jil'i mstru jil'i yu; tsa bi' ti cha', lo'o tye ca tsa'a yu, li' stu'ba ti cuayá' ngua tsa'a yu lo'o mstru jil'i yu.

⁴¹ ¿Ni cha' yala tsa chcui' mā jil'i sca cha' cuxi nu ntsu'u jil'i xa' la tya'a ñati' mā, masi ñi'ya nti' si laca bi' sca satya yuu ti nu ndyatí cloo ngu'? Pana ná ndube ti' mā cha' tlyu tsa cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ycui' mā, ñi'ya nti' si laca bi' sca nguti tlyu nu ntsu'u cloo ycui' ca mā. ⁴² ¿Ni cha' laca tlyu tsa tyiquee mā cha' chcui' mā lo'o tya'a ñati' mā ndi'ya: “Ta nu'ch chacuayá' culo na' yuu nu ntsu'u cloo nu'u”? Jua'a ñacu' mā, masi ná ña'a mā nguti nu ntsu'u cloo ycui' ca mā. ¡Na cuiñi mā! Cloy la tyu'u nu nguti tlyu nu ntsu'u cloo ycui' ca mā, li' taca ña'a mā tso'o la cha' culo mā satya yuu nu ntsu'u cloo tya'a ñati' mā.

Nslo na jil'i sca yaca lo'o ña'a na si'yu nu nda yaca bi'

⁴³ 'Sca yaca tso'o, ná ta bi' si'yu nu ná tso'o. Jua'a sca yaca nu cua btyi ti, nga'aa ta bi' si'yu nu cacu na. ⁴⁴ Lcaa yaca nslo ngu' jil'i lo'o ña'a ngu' ni si'yu laca ndyu'u lo. Ná nsuu ngu' si'yu tyixi jil'i sca yaca quiche'; la cui' ti jua'a, ná nsuu ngu' si'yu losu' tyixi jil'i lti quiche'

yane. ⁴⁵ Cua ña'a ca ñati' nu tso'o tyiquee ni, tso'o tsa nchcui' ngu' bi'; lo'o cua ña'a ca ñati' nu cuxi tyiquee ni, cuxi ti nchcui' ngu' bi' li'. Cua ña'a ca cha' nu ntsu'u ne' cresiya jil'i scaa ngu', jua'a nchcui' ngu'.

Tucua lo quiya' ni'i ngüiñá ngu'

⁴⁶ Tya nda Jesús chaca cuij lo'o ngu' li':

—¿Ni cha' ndu'ni tsa mā jna' cha' Xu'na mā laca na', pana ná ndaquiya' mā jil'i cha' nu nchcui' na' lo'o mā? —nacui—. ⁴⁷ Bi' cha' ta na' sca cuij lo'o mā juani, ñi'ya laca sca ñati' nu lijya ca slo na' cha' cuna yu cha' nu nchcui' na', lo'o li' ndaquiya' yu cha' bi': ⁴⁸ cua laca yu ñi'ya laca sca nu qui'yu nu ngüiñá sca ni'i. Tso'o tsa ngüiñi tyuu su ndu' quiya' ni'i jil'i, cha' chü' quee tsiya' ti nscua quiya' ni'i bi'. Li' lye tsa ngua'ya tyo. Lo'o cua ndyalaa hitya yuu ca quiya' ni'i bi', cua xly'a'ba ti jil'i ni'i; pana ná ngua jil'i hitya yuu bi' xlyú jil'i ni'i bi', cha' tachaa tsa ndu' quiya' ni'i chü' quee bi'. ⁴⁹ Pana ndi'ya laca chaca ñati' nu cua ndyuna cha' nu nchcui' na' lo'o, lo'o li' ná ndaquiya' yu jil'i cha' bi': bi' laca ñi'ya laca chaca nu qui'yu nu ngüiñá sca ni'i jil'i lo yusi ti. Ná qui'ñi ndyaa quiya' ni'i jil'i yu bi'. Lo'o li' ngua'ya tyo clyaa, ndyalaa hitya sta'a ca quiya' ni'i bi'. Li' nguxlyu hitya yuu jil'i ni'i bi', ndye tsiya' ti nguxly'a'ba hitya yuu bi' jil'i.

7

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i sca msu jil'i xu'na sendaru

¹ Lo'o ndye nchcui' Jesús lo'o ñati' bi', li' ndu'u yu ndyaa yu ca quichí Capernaum. ² Ca bi' ndi'i sca capitán nu laca loo jil'i sendaru jil'i ngu' romano. Ntsu'u sca msu jil'i nu tyaca'a tsa jil'i; pana quicha tsa nu msu bi', cua cajaa ti. ³ Lo'o cua ndyuna nu capitán bi' quiña'a cha' nu nchcui' ngu' cha' jil'i Jesús,

li' nchcui' xi lo'o ngu' cusu' nu ca tyi quichí bi', cha' tsaá ngu' chcui' ngu' lo'o Jesús cuentya jì'ì, cha' ña ngu' jì'ì Jesús cha' cãã yu cua'ni yu jo'o jì'ì msu quicha bi' jì'ì. ⁴ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'. Lo'o ndyalaa ngu' bi' ca slo Jesús, li' nguxana ngu' nchcui' ngu' lo'o yu cuentya jì'ì nu capitán bi'.

—Tso'o tsa nu capitán bi' —nacui' ngu' jì'ì Jesús—. Ndulo tsa yu jinu'u cha' cua'ni nu'u jo'o jì'ì msu quicha bi' jì'ì yu —nacui' ngu'—. ⁵ Cua ngui'ì tsa nu cusu' bi' jì'ì na cha' ndi'ì yu quichí tyi na, hasta ycu'ì yu cua nda yu cñi cha' tya' laa jì'ì na quichí re —nacui' ngu'.

⁶ Li' ndyaa Jesús lo'o ngu' bi'. Lo'o bilya tyalaa ngu' lo'o Jesús ca ni'ì jì'ì nu capitán bi', li' nda capitán jì'ì xa' tya'a tso'o cha' tsaá ngu' tyacua tya'a ngu' lo'o Jesús ca tyucui' su lijya:

—Ndi'ya nchcui' nu capitán bi' —nacui' ngu' jì'ì Jesús li'—: “Ná quiña'a tsa cha' culacua ti' nu'u, cusu'”, nacui', “masi ná cãã nu'u to' ni'ì jna'”, nacui'. ⁷ “Bi' cha' ná lo'o na' ndya'a ngu' ndyiqui'ya ngu' jinu'u tsa’”, nacui'. “Tsa bi' ti cña nti' na', si culo nu'u cña, tyaca tso'o msu jna' jua'a ti.” Jua'a nacui' nu capitán bi', cha' chcui' ya lo'o nu'u. ⁸ Chaca cha' nacui' yu jì'ì cua: “Lo'o jua'a na'”, nacui' yu, “ntsu'u xa' ñati nu laca loo la nu nclyo cña 'na. Lo'o jua'a nclyo na' cña jì'ì sendaru nu cuentya jna'”, nacui'. “Tsaá ngu' lquichí 'na, si culo na' cña jì'ì ngu' cha' tsaá ngu'; lijya ngu' slo na', si xi'ya na' jì'ì ngu' cha' cãã ngu'; hora ti cua'ni msu jna' sca cña, si culo na' cña bi' jì'ì yu”, nacui' nu capitán bi'. “Jua'a nu'u ni, jlo ti' na' cha' taca jinu'u culo nu'u cña cha' catí quicha bi'.” Tsa bi' ti cha' nti' capitán chcui' lo'o nu'u —nacui' ngu' tya'a tso'o nu capitán bi' jì'ì Jesús.

⁹ Lo'o cua ndyuna Jesús cha' nu

nchcui' ngu' lo'o, ndube tsa ti' yu. Li' nguxtyacui Jesús su ndu tyucui', nchcui' yu lo'o ñati nu ndya'a lo'o yu:

—Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma' juani —nacui' Jesús—, cha' bilya ña'a na' jì'ì sca ñati nu jlya tsa ti' jì'ì ycu'ì Ndyosi ñi'ya nu jlya ti' nu capitán bi'. Tyucui ña'a nasiyu Israel re, ná ntsu'u ngu' nu jlya ti' jna' jua'a —nacui' Jesús jì'ì ngu'.

¹⁰ Lo'o li' nguxtyuu tya'a tso'o nu capitán bi', ndyaa ngu' ca to' ni'ì jì'ì. Li' nquije cha' jì'ì ngu' na'a ngu' jì'ì msu quicha bi', cha' cua ndyaca tso'o.

Ngua'ni Jesús cha' chaca quiya' ndyu'ú sca yu cuañi' nu ngujuii ca ti

¹¹ Tiya' la li' ndyaa Jesús sca quichí ca su naa Naín; ndyaa nu ngu' nu ndyaca tsa'a jì'ì lo'o, lo'o jua'a quiña'a tsa xa' la ñati ndyaa ngu' lo'o. ¹² Lo'o cua ndyalaa ngu' ca to' quichí bi', li' na'a ngu' cha' ndyaa lo'o ngu' quichí bi' jì'ì sca jyo'o cha' cua tyatsi'. Sñi' sca nu cuna'a ti' laca jyo'o bi'; cua ndyanu ma' ycu'ì ti' ma' nu lo'o ngujuii sñi' ma', cha' nu sca ti sñi' qui'yu ma' laca yu nu ngujuii bi'. Tyuu tsa tya'a ngu' quichí bi' ndya'a ngu' lo'o ma'. ¹³ Lo'o na'a Jesús nu Xu'na na jì'ì jyo'o bi', ngua tya'na ti' yu jì'ì nu cuna'a ti' xtya'a jyo'o bi'. Li' nchcui' yu lo'o ma':

—Ná xi'ya nu'u —nacui'.

¹⁴ Li' yãã Jesús cacua la slo ngu' bi', ngusta ya' yu chu' caju. Li' ndatu ngu' nu ndyi'ya jì'ì jyo'o bi', nchcui' Jesús lo'o nu jyo'o bi':

—Yu cuañi' nu'u —nacui'—. Tyaca'a clya nu'u.

¹⁵ Hora ti ndaca'a nu ngua jyo'o bi', nguxana nchcui' yu lo'o ngu' li'. Xa' ndya Jesús jì'ì nu qui'yu cuañi' bi' jì'ì xtya'a yu li'. ¹⁶ Ndube tsa ti' lcaa ñati ca bi' lo'o na'a ngu' jì'ì yu nu ngujuii bi'. Li' nguxana ngu' ndyu'ni tlyu ngu' jì'ì ycu'ì Ndyosi.

—Tlyu tsa ñati ndyalaa slo na juani —nacui ngu'—, bi' laca nu chcuil' lcaa cha' jil'i ycuil' Ndyosi lo'o na.

Jua'a nacui ngu' li'. Lo'o chaca cha' nacui ngu':

—Cua ndyalaa ycuil' Ndyosi juani cha' xtyucua Ni jil'i ñati jil'i ycuil' Ni —nacui ngu'.

¹⁷ Cua ngañi lye cha' jil'i lcaa cña tonu nu ndyu'ni Jesús tyucui ña'a loyuu su cuentya Judea; jua'a lcaa quichij cacua ti, lo'o bi' ngañi cha' bi'.

Nda Juan jil'i ñati jil'i cha' tsaangu' ca slo Jesús

¹⁸ Ngujui cha' jil'i Juan ñi'ya nu ngua cajua, cha' nu ngu' cuañi' nu ndya'a lo'o Juan, bi' laca ngu' nu cua ndacha' jil'i yu. ¹⁹ Li' ngusi'ya Juan jil'i tucua tya'a ngu' tya'a ndya'a yu bi'. Ngulo yu cña jil'i ngu' cha' tsaangu', tsaangu' xcuane ngu' jil'i Jesús si chañi cha' ycuil' yu laca yu Cristo, nu ñati tlyu nu cua caa ti; si tya ntsu'u cha' jatya la xi ngu' ña'a cuayá' nu caa chaca ñati nu cua tlyu la. ²⁰ Li' ndyalaa ñati jil'i Juan ca su nga'a Jesús. Ndi'ya nacui ngu' jil'i:

—Cua nda Juan nu ntyucuatya jil'i ngu' jil'i ya lijya ya —nacui ngu'—, cha' xcuane ya jinu'u si chañi cha' la cui' Cristo laca nu'u, nu ñati tlyu nu cua caa ti nde chalyuu. Cua nti' ya cha' caja cha' liñi jil'i ya si tya ntsu'u cha' jatya la ya jil'i chaca ñati nu tlyu la.

²¹ Nu lo'o ndi'i ngu' bi' slo Jesús, li' ngua'ni Jesús jo'o jil'i tyuu tya'a ñati; masi cua sa'ni ngusñi quicha jil'i ngu', masi quicha ndya'a ti, masi ngusñi cui'i cuxi jil'i ngu', hora ti ndyaca tso'o ngu' bi'. Lo'o nu cuitiyi', ngua'ni Jesús cha' ngulane xee cloo ngu' ña'a ngu' chaca quiya'. ²² Bi' cha' ndi'ya nguxacu' Jesús cha' jil'i ngu' bi' li':

—Yaa clya ma cacha' ma jil'i nu Juan bi' lcaa cha' nu cua na'a ma slo na', lcaa cha' nu cua ndyuna ma

ca nde. Ñacu' ma jil'i yu cha' xa' nda na' xee ña'a tyuu tya'a ngu' nu ngua cuitiyi'; lo'o juani tso'o tsa ndya'a ngu' nu ngua quicha quiya'; jua'a cua ngua lubii cuaña' ngu' nu ndyatsu' cuaña'; lo'o juani cua nduna tso'o ngu' nu ngua cu'u jyaca; jua'a xa' ndyu'u ngu' chaca quiya', ngu' nu cua ngujui; jua'a ngu' ti'i ni, nduna ngu' cha' tso'o nu nda na' lo'o ngu' ñi'ya ndu'ni lyaá Ni jil'i ngu' jil'i nu cuxi. Jua'a nacui ma jil'i Juan bi'. ²³ Taca caca tso'o tyiquee ma si ná caca tyuju'u ti' ma ña'a ma jna' —nacui Jesús jil'i ngu'.

²⁴ Li' nguxtyuu ngu' ndyaa ngu', ñati nu nguane Juan jil'i cha' caa bi'. Li' nguxana Jesús nchcuil' cha' jil'i nu Juan bi' lo'o ñati nu ndyanu slo.

—¿Na laca ngua ti' ma, nu lo'o ndyaa na'a ma jil'i nu Juan bi' ca ne' quixi' su ná ndi'i ñati? —nacui Jesús—. Ngua ti' ma cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee yu nu lo'o nchcuil' yu lo'o ñati, ñi'ya nti' lo'o ndyaa yaca quii tyucuaa chu' ca lo'o lijya cui'i. ¿Ha jua'a nti' ma? ²⁵ ¿Na laca ngua ti' ma lo'o na'a ma jil'i yu bi' lacua? ¿Ha tso'o tsa ste' yu lo'o na'a ma jil'i yu ca bi'? Cua jlo ti' ma cha' si'i ne' quixi' ndi'i ñati nu tso'o tsa ste', si'i ne' quixi' ndi'i ñati nu ntsu'u tsa cñi jil'i cha' culiji jua'a ti; to' tyi nu culiya' nu laca rey, ca bi' ndi'i ngu' bi'. ²⁶ Ná tyiquee' ngua tii ma cha' laca nu Juan bi' sca ñati nu nda cha' jil'i ycuil' Ndyosi lo'o ñati; chañi cha' laca yu jua'a, pana lo'o sca cña tlyu la ngujui jil'i Juan. ²⁷ Ndi'ya nscua lo quityi cusu' cha' jil'i cña nu ntsu'u jil'i Juan bi':

Culo na' cña jil'i sca msu jna' cha' tsa yu ca nde loo la su tya'a nu'u,

cha' saala clya yu tyucui su caa ycuil' nu'u, nacui ycuil' Ndyosi jil'i Cristo.

²⁸ Tya nchcuil' la Jesús lo'o ngu' li':

—Cha' liñi nchcuil' na' lo'o ma jil'i Juan nu ntyucuatya jil'i ngu', cha'

bilya cala sca ñati chalyuu nu jua'a tlyu tsa cña nu ntsu'u jil'i, ñi'ya nu laca jil'i Juan bi'. Pana cua lijya na' cha' caca na' loo jil'i ñati, lo'o juani cua ña'a ca ñati nu jlyu ti' 'na, tlyu la cha' nu ntsu'u jil'i ngu' bi' que Juan, masi ti'i ti ngu', masi cuañi' ngu' —nacui Jesús.

²⁹ Lo'o ñati nu ndyaa slo Juan cha' tyucuatya yu jil'i ngu' tya tsubi' la ni, lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu', li' ngua'ni tlyu lcaa ngu' bi' jil'i ycuu' Ndyosi, masi nu ngu' cuxi nu nxñi cñi cña loo ngu', masi xa' la ñati. ³⁰ Pana nu ngu' fariseo lo'o ngu' mstru cha' jo'ó nu ná ntaja'a cha' tyucuatya Juan jil'i ngu' nu ngua li', ná ngua'ni ngu' cuentya jil'i cña nu ndyu'ni ycuu' Ndyosi cha' ngxutyucua Ni jil'i ñati. Li' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu':

³¹ —Ná tso'o tsiya' ti ñi'ya nu ndu'ni ñati chalyuu tyempo juani —nacui—. ³² Ñi'ya ndu'ni nu sube nu ndya'a ndijya ti cla'be quich'i, jua'a ndu'ni ñati chalyuu juani. Taja ti' nu sube jil'i tya'a quijya ngu', cha' ná nti' tya'a ngu' quijya la lo'o ngu' bi'. Li' nxi'ya nu sube jil'i tya'a ngu': “¿Ni cha' ná ntaja'a ma' cula quiya' ma? Na nclya'á ya xi jil'i cha' jil'i ma”, nacui nu sube. “¿Ni cha' ná ntaja'a ma' ca xñi'li ti' ma lo'o cua? Na nclya'á ya marcha, na nxi'ya ya nga'a ya.” Lo'o cu'ma' ni —nacui Jesús—, la cui' jua'a ndyu'ni cu'ma' ñati chalyuu juani; xcui' na cu'ti' ma, cha' ná tso'o ntsu'u tyiquee ma' tsiya' ti ña'a ma' jil'i tya'a ñati ma. ³³ Nde ncluyú ti nchcui' ma' —nacui Jesús jil'i ngu'—. Lo'o yaa Juan nu ntyucuatya jil'i ñati chalyuu, ná ndyacu yu lo'o ma, ná ndyi'o yu lcu'lo'o ma; li' nacui ma' cha' ntsu'u cui'i xña'a jil'i yu —nacui Jesús jil'i ngu'—. ³⁴ Tiya' la li' ndu'u tucua na' nu cua nda ycuu' Ndyosi lijya'a cha' caca na' ñati; tso'o ti ndacu na' lo'o ma' li', stu'ba ti nga'a na' lo'o ma. Bi' cha' nchcui' ma' jna': “Ña'a na ñi'ya

nu ndu'ni nu jua juani”, nacui ma' jil'i tya'a ma, “xcui' na cacu ti yu jua nti' yu, xcui' na cu'bi ti yu ndya'a yu. Ná tso'o yu jua cha' laca yu tya'a tso'o ngu' nu nxñi cñi cña loo na, lo'o jua'a xi xa' la ngu' cuxi laca tya'a tso'o yu”, nacui ma' na. ³⁵ Lo'o jua'a nacui ma' cha' ná tso'o cha' nu nchcui' na'; pana caca cuayá' ti' ma' nde loo la cha' liñi tsa cha' nu nchcui' ngu', cha' cuentya jil'i ycuu' Ndyosi laca na'.

Ndyacu Jesús xlyaa ca slo sca ngu' fariseo

³⁶ Ntsu'u sca ngu' fariseo nu nchcui' lo'o Jesús cha' tsa cacu xlyaa lo'o yu ca toni'i jil'i yu. Lo'o ngu' fariseo ni, tacati tsa ndu'ni ycuu' ngu', nti' ngu'. Li' ndyaa Jesús ca toni'i jil'i yu, ndyaa tucua ca to' mesa. ³⁷ La cui' quich'i bi' ndi'i sca nu cuna'a nu quiña'a tsa nu qui'yu ntsu'u jil'i. Lo'o ngua cuaya' ti' nu cuna'a bi' cha' cua ndyalaa Jesús cacu xlyaa ca slo yu fariseo bi', li' cha' jil'i ti ndu'u nu cuna'a bi' ndyaa ca slo Jesús; ñaa lo'o cho' sca caatya setye nu tyixi tsa xtyi'i. ³⁸ Ndyaca'a cho' cacua ti slo quiya' Jesús li'. Ndyunaa tsa cho', hasta ndyalú hitya cloo cho' chu' quiya' Jesús; lo'o quicha' hique cho' nsube' cho' chu' quiya' Jesús cha' xquityi jil'i quiya' yu. Nchcuicha' cho' quiya' Jesús li', nda'a cho' setye tyixi xtyi'i bi' chu' quiya' Jesús. ³⁹ Lo'o nu yu fariseo nu cua nchcui' lo'o Jesús cha' tsa cua'ni xlyaa ca slo yu ni, lo'o cua na'a yu jil'i nu cuna'a bi', ndi'ya cha' ngua'ya hique yu li': “Si'i cha' chañi laca re, cha' laca yu sca ñati nu laca tu'ba jil'i ycuu' Ndyosi cha' chcuu' Ni lo'o na. Si la cui' laca yu, li' ta yu cuentya tilaca laca nu cuna'a nu nsta ya' lo quiya' yu juani; caca cuayá' ti' yu cha' sca nu cuna'a nu chiya'a tsa ndu'ni su ndi'i chalyuu laca nu cua.”

⁴⁰ Li' ngxuna Jesús nchcui' lo'o nu yu fariseo bi':

—Ntsu'u sca cha' nu ta na' lo'o nu'u, Simón —nacuï Jesús jì'ì.

—Cuacha' clya nu'u jna', cusu' —nacuï yu fariseo jì'ì li'.

⁴¹ Li' nchcuane Jesús sca cha' jì'ì yu fariseo bi':

—Ntsu'u tucua tya'a ngu' nu ntsu'u tane' hichu' ngu', cha' ngüijñi' ngu' cñi jì'ì sca nu culiya'. Tsaca yu ndacui yu ca'yu siyento paxu jì'ì nu culiya' bi', lo'o chaca yu ndacui yu tu'ba tyi ti paxu jì'ì li'. ⁴² Pana tyucuaa ngu' ná ngua jì'ì ngu' tya ngu' cñi jì'ì nu culiya' bi' li'. Bi' cha' nguta'achu' nu culiya' bi' jì'ì cha' nu ndacui ngu' jì'ì; ngüityi yu cuentya jì'ì ngu', ngua'ni tye tane' jì'ì tyucuaa ngu' jua'a ti. Cuacha' clya nu'u jna' lacua —nacuï Jesús jì'ì yu fariseo bi'—, ¿tilaca laca nu tso'o la ntsu'u tyiquee ña'a jì'ì nu culiya' bi'? Si tsaca yu, si chaca yu.

⁴³ Li' nguxacuï Simón cha' jì'ì Jesús:

—Bi' laca nu quiña'a la ndacui, nu ngüi'ya nu culiya' bi' cha' clyu ti' jì'ì. Jua'a nti' na' —nacuï Simón.

—Chañi cha' nu nchcui' nu'u —nacuï Jesús li'.

⁴⁴ Lo'o nxña'a Jesús ca su nga'a nu cuna'a bi', li' xa' nchcui' lo'o nu Simón bi':

—Cui'ya nu'u xi cuentya ñi'ya nu ndyu'ni nu cuna'a cua —nacuï—. Nu lo'o ndyalaa na' toni'ì jinu'u tsa, ná nda nu'u hitya tyaati' quiya' na'; pana nu cuna'a cua ni, cua ngui'ì cho' quiya' na' lo'o hitya cloo cho', cua nguxquityi cho' quiya' na' lo'o quichà' que cho'. ⁴⁵ La cui' jua'a ná nchcuicha' nu'u jna' lo'o ndyalaa na' ni'ì re; pana nu cuna'a cua ni, tya lo'o ndyatì na' ñaa na' nde ni'ì re, tya lyiji tye chcuicha' cho' jì'ì quiya' na'. ⁴⁶ Lo'o jua'a ná nda'a nu'u setye hique na' tsa; pana nu cuna'a cua ni, cua ngusalú cho' setye tyixi xtyi'ì chu' quiya' na'. ⁴⁷ Nde laca cha' nu ndacha' na' jinu'u juani, cha' tso'o tsa ndyu'ni

tya'na ti' nu cuna'a cua jna', bi' cha' ca cuayá' ti' na cha' cua ngüityi ycu'ì Ndyosi qui'ya nu ntsu'u jì'ì cho', masi quiña'a tsa qui'ya ntsu'u jì'ì cho' ca slo Ni. Pana ñati' nu ná lye ntsu'u qui'ya jì'ì cha' cuityi ycu'ì Ndyosi jì'ì, xti la xi cha' ndube ti' ngu' bi' ña'a ngu' jì'ì ycu'ì Ni —nacuï Jesús jì'ì Simón.

⁴⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o nu cuna'a bi':

—Cua ngüityi ycu'ì Ndyosi lcaa qui'ya nu ntsu'u jinu'u —nacuï.

⁴⁹ Lo'o nu ñati' nu ñaa stu'ba ti lo'o Jesús cha' cacu ngu' xlyaa slo Simón, nguxana ngu' bi' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Tilaca laca nu qui'yu re? ¿Macala ngujui chacuayá' jì'ì yu cha' cuityi yu qui'ya nu ntsu'u jì'ì ngu'? —nacuï ngu'.

⁵⁰ Pana ndi'ya nchcui' Jesús lo'o nu cuna'a bi' li':

—Cua ngulaá nu'u jì'ì cha' cuxi nu ntsu'u jinu'u xqui'ya cha' jlya ti' nu'u 'na. Tì ti tyi'ì tyiquee nu'u, tyaa nu'u lacua.

8

Nu ngu' cuna'a nu nxyucua jì'ì Jesús

¹ Tiya' la li', ndu'u Jesús ndyaa yu tyuu tya'a quichì, masi quichì tonu, masi quichì sube. Nchcui' tsa yu cha' tso'o jì'ì ycu'ì Ndyosi lo'o ngu' quichì bi'; nchcui' yu cha' cua lijya ti ycu'ì Ndyosi cha' caca Ni loo ne' cresiya jì'ì ñati. Stu'ba ndya'a Jesús lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jì'ì. ² Lo'o jua'a, tyuu tya'a nu cuna'a ndyaa lo'o ngu'; cua ngua quicha nu ngu' cuna'a bi' tya tsubi' la, pana cua ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o ngu', lo'o jua'a cua ngulo yu cui'ì Cuxi nu ntsu'u jì'ì ngu' bi'. Ndyaa sca nu cuna'a nu naa María Magdalena lo'o ngu', jì'ì bi' cua ngutu'u cati tya'a cui'ì cuxi. ³ Lo'o jua'a Juana naa chaca nu ndya'a lo'o ngu'; clyo'o sca nu

naa Chuza laca nu Juana bi', sca yu nu ndyi'ya cña loo rey Herodes laca clyo'lo bi'. Jua'a Susana, lo'o jua'a tya tyuu tya'a ngu' cuna'a nu nxyucua jil'i Jesús lo'o cña nu ntsu'u jil'i ngu'.

Cuij jil'i ñati nu ndyataa si'yu

⁴ Lo'o li' quiña'a tsa ngu' quichi cacua ndu'u ngu' ñaa ngu' sel'i ti cha' ña'a ngu' jil'i Jesús. Nu lo'o cua ndyu'u ti'l'i ngu' quiña'a bi' tsa tlyu ti, li' nda Jesús sca cuij lo'o ngu'. Ndi'ya cha' nu ngulu'u yu jil'i ngu' bi' li':

⁵ —Cua ndyaa sca ñati cataa nscua' trigo jil'i. Ndi'ya ngua su nguscui yu si'yu bi': ndyú xi si'yu bi' tyucuij su nteje tacui ngu', ngusatá quiya' ngu' si'yu bi' li'; jua'a ñaa quiñi ndyacu ni' jil'i. ⁶ Chaca ycu' si'yu bi' ndyú su lati tsa tu'ba yuu nscua chu' quee. Lo'o ntyucua si'yu bi', ná ngua caluu tso'o cha' ná quiñi ndyaa quiche suu; ndye calya bi' ndyanaa li', cha' ná tyacala' yuu bi'. ⁷ Chaca ycu' si'yu bi' ndyú su ndu yaca quiche' nquicha'; li' yala la ntyucua nu yaca quiche' bi', ña'a cuaya' nga'aa nda tyempo caluu calya trigo bi' tsiya' ti. ⁸ Chaca ycu' si'yu bi' ndyú su tso'o tsa yuu; tso'o tsa nguluu calya bi', quiña'a tsa si'yu ngutu'u lo juu bi' li'. Su ndyataa sca ti milya si'yu, ca bi' tso'o tsa ngutu'u hasta sca siyento tya'a milya si'yu li'.

Lo'o ndye nda Jesús cha' bi' lo'o ngu', li' cuij tsa nchcui' yu ndi'ya:

—Cua'a jyaca ma si nti' ma cuna ma cha' tso'o nu nchcui' na' lo'o ma.

Nde nchcui' Jesús ni cha' laca nda yu cuij lo'o ngu'

⁹ Li' nchcuane nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús bi' ñi'ya ndyu'u cha' bi'. ¹⁰ Ndi'ya nguxacui Jesús cha' jil'i ngu':

—Cu'ma nu ndya'a ma lo'o na', ntsu'u tsa cha' nu nxyucua ycu' Ndyosi jil'i ma cha' caca cuayá' ti'

ma scaa cha' nu ntsu'u yacu' ti cua sa'ni la; bi' cha' taca ca cuayá' ti' ma ñi'ya culo Ni cña jil'i ñati. Pana lo'o xa' ñati ni, xcui' lo'o cña cua nchcui' na' lo'o ngu' cha' ta na' sca cuij lo'o ngu', cha' jua'a ná caca cuayá' ti' ngu', masi na'a ngu' nquicha'; ná sca cha' tyanu hique ngu', masi cua ndyuna ngu' nquicha'.

Nchcui' Jesús ñi'ya ndyu'u cha' jil'i cuij jil'i ñati nu ndyataa si'yu

¹¹ 'Ndi'ya ndyu'u cha' jil'i cuij bi' —nacui Jesús jil'i ngu'—. Ñi'ya laca nu si'yu nu cua nscui yu bi', jua'a laca cha' tso'o nu nda ycu' Ndyosi lo'o ñati. ¹² Ñi'ya laca nu tsa ycu' si'yu nu ndyú tyucuij bi', jua'a laca lo'o ñati nu cua ndyuna cha' tso'o bi' nquicha', lo'o li' hora ti lijya nu xña'a cha' cuityi cha' tso'o nu ntsu'u ne' cresiya jil'i ngu' bi'; nga'aa ndyi'u ti' ngu' cha' tso'o bi', ni ná nchca clyaa ngu' bi' jil'i nu cuxi li'. ¹³ Ñi'ya laca nu chaca ycu' si'yu nu ndyú lo yuu lati tu'ba chu' quee, jua'a laca lo'o ñati nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' tso'o bi' nquicha'. Pana ñi'ya nti' nu calya sube bi', cha' ná quiñi ndyaa quiche suu chu' quee bi', jua'a nti' ñati bi', cha' xti ti tyempo ndalo ngu' lo'o ngusñi ngu' cha' tso'o bi'; lo'o lya' ti' xa' ñati jil'i ngu' bi', yala ti tya'achu' ngu' li'. ¹⁴ Ndi'ya laca cha' jil'i si'yu nu ndyalú laja yaca quiche': bi' laca ñi'ya laca lo'o ñati nu cua ndyuna cha' tso'o bi' nquicha', pana ntsu'u tsa cña jil'i ngu', ntsu'u tsa cñi jil'i ngu', lo'o jua'a ntsu'u tsa su culiji ngu' cñi cha' jil'i ti ngu'; bi' cha' ná nchca tyanu tso'o cha' tso'o bi' ne' cresiya jil'i ngu'. ¹⁵ Ñi'ya laca si'yu nu ndyú su tso'o tsa yuu, jua'a laca lo'o ñati nu tyucui tyiquee ngu' ndyuna ngu' cha' tso'o nu nda ycu' Ndyosi lo'o ngu'; ntaja'a ngu' ndaquiya' ngu' cua ña'a ca cha' nu nda Ni lo'o ngu'. Ndalo ngu' bi' li', ná xutacui ngu' cha' ngusñi ngu'

cha' bi'. Li' tso'lo tsa cha' tyu'ú ne' cresiya ji'i ngu' bi'.

Cuii ji'i xee nu tyu'u ne' ni'i

16 'Ná cua'a ngu' xee ni'i, lo'lo hora ti tacu' ngu' loo xee bi' li'; la cui' ti, ná sta ngu' ji'i sca xee sca ne' qui'ña ti. Ná ndu'ni ngu' jua'a. Ndi'ya ndu'ni ngu' lo'lo sca xee: nsta ngu' ji'i su cua, cha' clyane xee cha' tyaca' ña'a ngu' nu ndi'i ni'i bi'. 17 Lcaa cha' nu nsu'ba yacu' ngu' ji'i, quijeloo cha' bi' ji'i ngu' ca tiya' la; lcaa cha' nu ntsu'u cuaana ti, quije cha' bi' ji'i ngu' ca tiya' la, cha' caca cuayá' ti' na ji'i cha' bi' li'.

18 'Bi' cha' cua'a tso'lo jyaca ma. Nu ñati nu jlya ti' cha' nu ndyaca tsa'a ngu' ji'i Ni ni, tya ta la ycu' Ndyosi cha' lo'lo ngu' bi'; pana ñati nu ná jlya ti', nu ná nti' ca tsa'a ngu', cua'ni ycu' Ni cha' ná caca ji'i ngu' bi' ca tsa'a ngu' cha' ji'i ycu' Ni tsiya' ti.

Ndyalaa xtya'a Jesús lo'lo nu ngu' qui'yu tya'a Jesús

19 Lo'lo li' ndyalaa xtya'a Jesús, ñaa lo'lo ngu' qui'yu tya'a yu, ndyalaa ngu' su ndi'i yu li'. Ná ngua caa ngu' cacua la slo, cha' quiña'a tsa ñati ndi'i. 20 Bi' cha' ndyaa cha' slo Jesús li':

—Nde liya' ndu' xtya'a nu'u lo'lo tya'a nu'u. Cua nti' ngu' chcu' ngu' lo'lo nu'u —nacu' ngu' ji'i.

21 Li' nguxacu' Jesús cha' ji'i ngu':

—Ñati nu nduna cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'lo, jua'a ndu'ni ngu' bi' cua ña'a ca cña nu nclyo Ni ji'i ngu', ñati bi' ndu'ni ñi'ya si laca ngu' xtya'a na', ñi'ya si laca ngu' tya'a na' —nacu' Jesús ji'i ngu'.

Ngulo Jesús cña ji'i cui'i lo'lo ji'i clyoo' lo tayu'

22 Ngua sca tsa ndu'u Jesús lo'lo nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi', ndyaa ngu' to' tayu'. Li' ndyaa ngu' ca ne' sca yaca ni'i piti ti.

—Ya'a ma tsaa na nde chaca tsu' tayu' re —nacu' Jesús ji'i ngu'.

Ndyaa ngu' li'. 23 Lo'lo tya ndyaa ngu' lo'lo yaca ni'i bi' lo hitya, ndyu'u tsa xcalá Jesús; hora ti ngu' jua' yu. Li' nguxana cui'i, lye tsa ndyaca cui'i lo tayu' bi'. Li' ndyatú clyoo', ntyucua hitya ne' yaca ni'i bi'; cua quilyu'u ti bi' ne' hitya. 24 Li' ndyaa nguxtyu'u ngu' ji'i Jesús ca su ntsiya laja'. Nchcu' ngu' lo'lo li':

—Cusu', cusu' —nacu' ngu' ji'i—, que ti' nu'u. Cua quilyu'u ti yaca ni'i re, cajaa na li'.

Ndaca'a Jesús li', ngulo yu cña ji'i cui'i lo'lo ji'i clyoo' bi'. Hora ti ngua ti bi' li'; nga'aa ndyaca cui'i, nga'aa ntyucua clyoo'. 25 Li' nchcu' Jesús lo'lo nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi':

—¿Ni cha' ná jlya ti' ma ji'i ycu' Ndyosi cha' caca ji'i Ni cua'ni Ni jua'a? —nacu' Jesús ji'i ngu' bi'.

Pana ntsij tsa ngu' bi', ndube tsa ti' ngu' ña'a ngu' ji'i Jesús li'.

—¿Tilaca laca nu qui'yu re? —nacu' ngu' ji'i tya'a ngu'—, cha' lo'lo cui'i ndaquiya' ji'i yu, lo'lo jua'a nduna clyoo' lo tayu' cha' nu nda yu —nacu' ngu' ji'i tya'a ndyaca tsa'a ngu'.

Ngulo Jesús ji'i cui'i xña'a nu ntsu'u ji'i sca ñati

26 Nde tsu' tayu' bi', loyuu su cuentya Galilea laca; lo'lo nu chaca tsu' tayu' bi' loyuu su cuentya ngu' Gadara laca. Li' ndyaa ngu' ne' yaca ni'i piti ti bi', ndyalaa ngu' ca loyuu ji'i ngu' Gadara li'. 27 Lo'lo cua ndu'u ngu' ne' yaca ni'i bi', li' ndy- acua tya'a Jesús lo'lo sca nu qui'yu ngu' Gadara nu ntsu'u cui'i xña'a ji'i. Cua sa'ni ngusñi cui'i ji'i yu; tya li' ná nchcu' yu late', ná ndi'i yu ni'i. Na ndya'a yu'u ti yu, ndyija' yu ne' lo'lo jyo'o. 28 Lo'lo cua na'a yu ji'i Jesús, li' cui' ngusi'ya yu, nclýu yu nde loo Jesús.

—¿Na laca cua'ni nu'u lo'lo na', cusu' Jesús? —nacu' yu quicha bi'—. Jlo ti' na' cha' nu'u laca Sñi' ycu' Ndyosi nu laca loo la. Cua'ni

nu'u cha' clyu ti' jna', ná cua'ni nu'u cha' ti'í lo'o na' —nacuï yu quicha bi' jil'í Jesús.

²⁹ Jua'a nacuï yu cha' cua ngulo Jesús cña jil'í cui'l'í xña'a bi', cha' nga'aa xñi cui'l'í bi' jil'í yu. Tya tsubi' la quiña'a quiya' cua nguxalú cui'l'í bi' jil'í yu; bi' cha' nguti'l'í ngu' cua jil'í yu, ndyaaca' ya' yu, ndyaaca' quiya' yu lo'o cadena chcuā. Pana ná ngüi'ya yu cuentya jil'í cadena bi', yala ti ngusi'yu cu' chcuā bi'. Li' ngujolaqui cui'l'í xña'a bi' jil'í yu, ngusna yu ca ne' quixi' su ná ndil'í ñati'. ³⁰ Lo'o ndyacia tya'a Jesús lo'o yu quicha bi', li' nchcuane jil'í yu:

—¿Ni naa nu'u? —nacuï Jesús jil'í yu.

—Quiña'a tsa lo naa na' —nacuï yu quicha bi' jil'í, cha' quiña'a tsa cui'l'í xña'a ndyu'ni lya' ti' jil'í yu.

³¹ Ntsij tsa cui'l'í xña'a bi' si culo Jesús cña jil'í cha' tyaa cui'l'í bi' ca su laca tyi cui'l'í ca ne' yuu. Bi' cha' ngua'ni cui'l'í cha' ngüijña yu quicha bi' jil'í Jesús cha' ná culo yu cña cha' tyu'u cui'l'í bi'. ³² Lo'o jua'a tlyu tsa taju cube' nu ndya'a sii' ca'ya nu ndil'í cacua ti. Li' ngüijña yu quicha bi' chacuayá' jil'í Jesús cha' tyanu cui'l'í xña'a lo'o cube' bi'. Nda Jesús chacuayá' jil'í cui'l'í bi' li'. ³³ Lo'o li' ndu'u cui'l'í xña'a bi' jil'í nu qui'yu quicha bi', ngusñi jil'í cube' li'. Hora ti ngusna cube' bi' sii' cua'a ca'ya, ndyú ni' ca lo hitya tayu' ngujui ni' li', cha' ndye ndyi'o ni' hitya tayu' bi' li'.

³⁴ Lo'o na'a ngu' cha' bi', ngu' nu ndya'a lo'o cube' bi' ni, ngusna clya ngu' li'. Ndyaa ngu' nde quichí tyi ngu', ndyaa cacha' ngu' cha' bi' jil'í tya'a quichí tyi ngu'; lo'o jil'í lcaa ngu' nu ndil'í ne' quixi' cacua ti, ndacha' ngu' jil'í ngu' bi' ñi'ya ngua cha' bi'. ³⁵ Li' ndu'u ngu' quichí bi', ndyaa na'a ngu' xi jil'í, na ca ngua. Lo'o ndyalaa ngu' su nga'a Jesús, li' na'a ngu' jil'í nu qui'yu nu ntsu'u cui'l'í xña'a jil'í tsā la, cha' juani tso'o ti yu; lacu' yu ste' yu, ti

ti ntucua yu nde slo quiya' Jesús. Ndyutsij tsa ngu' li'. ³⁶ Lo'o nu ñati nu cua na'a lo'o ngulo Jesús cui'l'í bi' jil'í yu, ndacha' ngu' bi' jil'í tya'a ngu' ñi'ya nu ngua cha' ngua tso'o yu. ³⁷ Li' nchcu' tsa lcaa ngu' quichí bi' lo'o Jesús cha' tyu'utsu', cha' nga'aa tyanu la Jesús loyuu bi'; ntsij tsa ngu' ca tyi bi'. Bi' cha' ndu'u Jesús ndyaa yu ne' yaca ni'l'í piti bi'. ³⁸ Laja li' ndijña tsa nu qui'yu nu cua ngutu'u ca ti cui'l'í xña'a jil'í, cha' lo'o yu tsa yu lo'o Jesús ne' yaca ni'l'í bi'; pana ná nda Jesús chacuayá' tya'a yu lo'o.

³⁹ —Xa' xtyuü nu'u tyaa nu'u to' tyi —nacuï Jesús jil'í yu nu ngua quicha bi'—. Ta nu'u cha' lo'o lcaa ngu', cua ña'a ca cha' tlyu nu cua ngua'ni ycu' Ndyosi lo'o nu'u.

Ndyaa yu li', nda yu cha' lo'o lcaa ñati tya'a quichí tyi yu, lcaa ña'a cha' tlyu nu cua ngua'ni Jesús lo'o yu.

Sñi' Jairo lo'o nu cuna'a nu ndyala' ste' Jesús

⁴⁰ Lo'o li' ngxu'tyuü Jesús ñaa nde tsu' tayu' chaca quiya'. Chaa tsa ti' ngu' su ndil'í ngu' cha' ndyalaa yu tsu' re chaca quiya' li'; tso'o tsa nchcu' ngu' lo'o yu, cha' ntajatya tsa ngu' jil'í yu ni jacua' tyaa ycu' yu chaca quiya'. ⁴¹ Lo'o cua ndyalaa Jesús, li' hora ti ndyalaa sca nu qui'yu nu naa Jairo slo; ngu' cusu' laca yu, loo laca yu ne' laa jil'í ngu' bi'. Yaa yu li', ndu stj' yu nde loo Jesús, lye tsa ndijña yu cha' clyu ti' jil'í Jesús cha' tsa tonil'í jil'í yu. ⁴² Sca ti sñi' ntsu'u jil'í nu Jairo bi', sca nu cuna'a cuañi' nu ntsu'u tii tyucuaa ti yija. Pana juani quicha tsa nu piti bi', cua cajaa ti. Li' ndyaa Jesús lo'o nu cusu' bi', lo'o quiña'a tsa ñati tya'a ndya'a lo'o; cha' quiña'a ñati ni, tachaa tsa ndil'í ngu' slo Jesús.

⁴³ Laja ngu' bi' ndil'í sca nu cuna'a quicha. Ndyee tii tyucuaa yija quicha tsa nu cuna'a bi', lu'ba ti nda'ya tañi ma'. Cua ndye cñi jil'í

ma' cusu' nguliji xcaya' ngu' jo'o, pana ni sca ñati ná ngua ji'i cua'ni jo'o ji'i ma'. ⁴⁴ Nu juani cua li-
jya ma' bi' nde chu' Jesús, ndyala'
quiya' ste' yu; hora ti ngusi'yu cu'
cha' ndyalú tañi ma', ngua tso'o
ma'. ⁴⁵ Li' nchcuane Jesús ji'i ngu'
nu ndi'i slo:

—¿Tilaca laca nu ndyala' 'na?
—nacui.

Lcaa ñati nchcui' cha' ná tucui
ndyala' ji'i Jesús. Bi' cha' lo'o Pedro
lo'o jua'a xa' tya'a ndya'a yu, ngux-
acui' ngu' cha' ji'i Jesús li':

—Cusu' —nacui' ngu'—, tyi'i ca
chu' nu'u tachaa tsa ndi'i ñati,
hasta nsatá tsa ngu' chu' na. Ni cha'
nchcui' nu'u lacua: “¿Tilaca laca nu
ndyala' 'na?”

⁴⁶ Li' xa' nguxacui' Jesús cha' ji'i
ngu' chaca quiya':

—Chañi cha' cua ndyala' sca ñati
jna' —nacui'—. Ngua tii na' cha'
juersa 'na ndyaa ngua'ni jo'o ji'i sca
ñati.

⁴⁷ Li' jlo ti' nu cuna'a bi', cha' cua
nquiye cha' ji'i Jesús, bi' cha' yaa
ma' nchcui' lo'o yu, masi nchcuaa
tyucui' ña'a ma' lijya ma' cha'
ndyutsij ma'. Li' ndyatú sti' ma'
nde su ndú Jesús; slo lcaa ñati nu
ndu ca bi' ndacha' ma' ji'i yu ni cha'
laca ndyala' ma' ste' yu, lo'o li' hora
ti ngua tso'o ma'. ⁴⁸ Li' nchcui' Jesús
lo'o ma' cusu' bi':

—Cha' jlya ti' nu'u cha' caca ji'i
ycui' Ndyosi cua'ni Ni cña tonu
bi', bi' cha' ngua tso'o nu'u, sñi'
—nacui' Jesús ji'i nu cuna'a bi'—.
Ná cube ti' nu'u, tyaa clya nu'u
juani.

⁴⁹ Tya nchcui' Jesús, lo'o li'
ndyalaa sca ñati nu ndu'u to' tyi
Jairo, nu cusu' bi' nu laca loo ne'
laa ji'i ngu' ca bi'. Ñati bi' ndyaa
nchcui' lo'o ycu'i' Jairo li':

—Cua ngujuii sñi' nu'u, cusu'
—nacui' yu—. Nga'aa chcu'i' nu'u
lo'o nu cusu' jua cha' caa toni'i
jinu'u.

⁵⁰ Pana cua ndyuna Jesús cha' nu
nchcui' yu lo'o nu cusu' bi'.

—Ná cutsij nu'u —nacui' Jesús—,
sca ti si jlya ti' nu'u cha' caca ji'i
ycui' Ndyosi, li' caca tso'o nu piti
sñi' nu'u —nacui' Jesús ji'i Jairo.

⁵¹ Lo'o ndyalaa ngu' to' tyi Jairo,
li' ná nda Jesús chacuayá' tyaa tsa
tlyu ti ngu' ne' ni'i lo'o yu; cua laca
ti ñati tyaa nde ni'i nacui' yu.

—Lo'o Pedro, lo'o Jacobo, lo'o
Juan, lo'o sti xtya'a nu piti quicha
re, tsa lo cua ti tya'a ngu' tyaa ngu'
ni'i re —nacui' yu.

⁵² Nxi'ya tsa xi xa' la ngu' ndi'i
ngu' nde liya' xqui'ya cha' ngujuii
nu cuna'a piti bi'. Li' nchcui' Jesús
lo'o ngu' bi':

—Ná xi'ya ma —nacui'—. Si'i na
ngujuii nu quicha re, na laja' ti re
—nacui' Jesús ji'i ngu'.

⁵³ Nxyi' lo'o ngu' ji'i Jesús li', cha'
jlo ti' ngu' cha' chañi cha' ngujuii
nu piti bi'. ⁵⁴ Li' ndyatú Jesús ni'i,
ngusñi ya' nu piti, jua'a cui' nchcui'
lo'o li':

—Tyaca'a nu'u, mbixu' —nacui'.

⁵⁵ Li' xa' ndyalaa cui'i' cresiya ji'i
nu cuna'a piti bi', hora ti ndaca'a
li'; ngulo Jesús cña ji'i ngu' cha' ta
ngu' na cacu nu piti bi' li'. ⁵⁶ Ndube
tsa ti' ngu' cusu' ji'i nu piti bi', pana
ngulo Jesús cña ji'i ngu' cha' ná
chcui' ngu' lo'o xa' ñati ñi'ya nu
ngua cha' bi'.

9

*Ngulo Jesús cña ji'i nu tii tyucuaa
tya'a ngu' bi', cha' tsaa ngu' chcu'i'
ngu' lo'o ngu' xa' quichi*

¹ Nguxuti'i Jesús ji'i nu tii tyu-
cuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a bi',
cha' ta yu chacuayá' ji'i ngu' cha'
culo ngu' ji'i lcaa lo cui'i' cuxi nu
ntsu'u ji'i ñati, lo'o jua'a cua'ni ngu'
jo'o ji'i lcaa lo quicha nu ntsu'u
ji'i ñati. ² Ngulo yu cña ji'i nu tii
tyucuaa tya'a ngu' bi', cha' ta ngu'
cha' tso'o ji'i ycu'i' Ndyosi lo'o ngu'
quichi su tsaa ngu', lo'o li' cua'ni

ngu' cha' tyaca tso'o ngu' quicha.
³ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Ná sca na ná cui'ya mā tsaa mā tyucuij —nacui' yu jil'i ngu'—, ni yaca xca, ni cuiji, ni tyaja, ni cñi, ná cui'ya lo'o mā jil'i. Sca ti camxa nu ntsu'u ti mā cui'ya mā tsaa mā, ná cui'ya mā chaca. ⁴ Cua ña'a ca tonil'i su tyalaa mā ni, ca bi' tyanu mā hasta ña'a cuayá' nu tyu'u mā quich'i bi' tyaa mā li'. ⁵ Si ntsu'u quich'i su ná ndiya ti' ngu' cha' nu nchcui' mā lo'o ngu', su ná nti' ngu' cha' tyanu mā slo ngu', hora ti tsaa mā xa' se'i. Lo'o jua'a salú mā sñii yuu nu ntsu'u quiya' mā lo'o tyu'u mā quich'i bi'; xqui'ya cha' bi', caca cuayá' ti' ngu' quich'i cha' cuxi tsa cña nu ngua'ni ngu' lo'o mā li'.

⁶ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li', ndya'a ngu' lcaa quich'i sube ti cajua. Li' nda ngu' cha' lo'o ngu' quich'i bi' ñi'ya ndu'ni lyaá Ni jil'i ngu'; jua'a ngua'ni ngu' jo'o jil'i ngu' quicha nu ndi'j lcaa quich'i bi', ndyaca tso'o nu ngu' quicha bi' li'.

Ngujui Juan nu ntyucuatya jil'i ñati

⁷ Tyempo bi' Herodes naa nu laca gobernador. Cua ngua cuayá' ti' yu lcaa cña nu ngua'ni Jesús, lo'o nu juani ncliyacua tsa ti' yu: “¿Ti ñati laca nu Jesús bi'?” Tyu'u tya'a ngu' nchcui' ngu' cha' cua ndyu'ú jyo'o Juan chaca quiya'. ⁸ Lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu nchcui' cha' Jesús laca jyo'o Elías nu nguti'j chalyuu sa'ni la, cha' chaca quiya' ndyu'u tucua jyo'o bi'; jua'a ntsu'u ngu' nu nchcui' cha' la cui' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycu!' Ndyosi sa'ni la laca Jesús, cha' cua ndyu'ú jyo'o cusu' bi' chaca quiya', nacui' ngu'.
⁹ Pana ndi'ya nacui' Herodes:

—Ycui' na' ngulú cña cha' teje cu' ngu' scua' que Juan. Lo'o nu Jesús bi' ni, nu quiña'a tsa cha' ndañi nu nchcui' ngu' jil'i, ¿tilaca laca yu lacua?

Lo'o li' lye tsa ngua ti' Herodes cha' ña'a jil'i ycu!' Jesús.

Nda Jesús na ndyacu ca'yu mil tya'a ñati

¹⁰ Nu lo'o nguxyuu ngu' tya'a ndya'a Jesús ndyalaa ngu' slo yu, li' nchcui' ngu' lo'o yu lcaa ña'a cña nu ngua'ni ngu' ca su ndyaa ngu' bi'. Li' ndyaa yu lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i bi' sca se'i su ná ntsu'u ñati ngua ti' yu, sca se'i cacua ti quich'i Betsaida. ¹¹ Pana nu lo'o cua ngua jlo ti' xa' ñati macala su ndyaa Jesús, li' ndu'u lca'a ñati bi' jil'i yu. Lo'o ndyalaa ngu' slo yu, li' ndyanu ngu' cha' culu'u yu jil'i ngu' ñi'ya caca nde loo lo'o caca ycu!' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ñati. Lo'o jua'a lijya ngu' quicha cha' cua'ni yu cha' tyaca tso'o ngu', nti' ngu'.

¹² Nu lo'o cua ngusij, li' ndyu'u ti'j ñati nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús ca slo yu cha' chcui' ngu' lo'o yu:

—Chcui' nu'u lo'o ngu' jua cha' tsaana ngu' na cacu ngu', su caja' ngu' talya ca quich'i sube ti jua —nacui' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i—. Su ndi'j na re, ná ntsu'u na cacu ngu' tsiya' ti —nacui' ngu' bi' jil'i Jesús.

¹³ —Cu'mā ta mā na cacu ngu' quiña'a jua —nacui' Jesús jil'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i li'.

—Xti tsa na ntsu'u jil'i ya re —nacui' ngu'—. Ca'yu tya'a ti xlyá teje' lo'o tucua tya'a ti cualya lo'o jil'i ya. Sca ti si tsaa ya tsaana ya scuaa cha' cacu lcaa ngu' re —nacui' ngu' jil'i Jesús li'.

¹⁴ Ca'yu mil tya'a ngu' qui'yu ti ndi'j ngu' bi'. Li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i:

—Chcui' mā lo'o ngu' jua cha' tyaca'a ngu' lo yuu cuentya qui'i ti, tu'ba tyii tya'a ngu' sca qui'i —nacui' yu jil'i ngu'.

¹⁵ Lo'o jua'a ngua'ni nu tii tyucuaa tya'a ngu' lo'o nu ngu' quiña'a bi', hora ti ndyaca'a ngu'. ¹⁶ Li' ndaya' Jesús jil'i nu ca'yu tya'a xlyá

teje' lo'o ji'í nu tucua tya'a cualya bi'. Nde cua nguxña'a yu cha' ndya xlya'be ji'í ycuí' Ndyosi xqui'ya scuaa bi'. Li' ngusa'be yu scuaa bi', cuati nda yu yu'be bi' ji'í ngu' tya'a ndya'a yu cha' tacha ngu' ji'í ngu' quiña'a bi'. ¹⁷ Lcaa ngu' ndyacu ngu' scuaa bi' li', nguaala' ji'í lcaa ngu'. Ca tiya' la ngutsa'á tii tyucuaa tya'a chcubi ntsu'u yu'be xlyá lo'o cualya nu ndyanu, la cui' tya'a na nu ndyacu ngu' bi'.

Ndacha' liñi Pedro cha' ycuí' nu Cristo laca Jesús

¹⁸ Ngua sca tsá ndi'í Jesús ycuí' ti nchcui' yu lo'o ycuí' Ndyosi. Li' lijya ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í ca slo yu. Nchcuane Jesús ji'í ngu' bi' li':

—¿Tilaca ta laca na' nacuj' ngu'?' —nacuj' Jesús ji'í ngu' bi'.

¹⁹ —Ntsu'u ngu' nu nchcui' cha' jyo'o Juan nu ntyucuatya ji'í ngu' tya tsubi' la laca nu'u —nacuj' ngu' ji'í—, lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu nchcui' cha' jyo'o Elías laca nu'u, jua'a ntsu'u xi xa' la ngu' nu nchcui' cha' nu'u laca sca jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'í ycuí' Ndyosi sa'ni la; cua sa'ni tsa ngujui' ñati bi', pana juani ndyu'ú chaca quiya' nacuj' ngu' bi'.

²⁰ —Cu'ma ni —nacuj' Jesús ji'í ngu' bi' li'—, ¿tilaca laca na' nti' cu'ma?

Li' nacuj' Pedro ji'í:

—Cristo nu nda ycuí' Ndyosi ji'í lijya nde chalyuu, bi' laca nu'u —nacuj' Pedro ji'í.

Nda Jesús cha' lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycuí'

²¹ Lye tsa nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í cha' ná cacha' ngu' tsiya' ti ji'í xa' ñati cha' Cristo laca ycuí'.

²² —Na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati —nacuj' Jesús—, nscua cha' lye tsa xcube' ngu' jna'. Lo'o la cui' ti xtyanu ti'í ngu' cusu' jna'; lo'o ngu' nu laca loo, lo'o ngu' mstru cha' jo'ó, xtyanu ti'í ngu'

jna'. Nga'a cha' cujuui' ngu' 'na; pana lo'o tyu'u scua sna tsá, li' tyu'ú na' chaca quiya' ca su ntsiya na' cha' nguatsi' na'.

²³ Lo'o nteje tacui xi tyempo, li' nchcui' Jesús lo'o lcaa ngu':

—Si ntsu'u cu'ma nu chañi cha' nti' ma tsaa ma lo'o na' —nacuj' yu—, nga'a cha' xtyanu ma lcaa cha' nu ntsu'u tsa tyiquee ma ji'í, cha' tya'a ma lo'o na' lcaa tsá, masi cujuui' ñati ji'í ma xqui'ya na'.

²⁴ Chcuna' chalyuu ji'í ma si xcui' nchcuane tsa ti' ma ñi'ya caca ji'í ycuí' ca ma; pana si tyaja'a ma xñi ma cha' jna', masi cujuui' ñati ji'í ma xqui'ya na', quije chalyuu ji'í ma ca slo ycuí' Ndyosi li'. ²⁵ Ná xtyucua tsiya' ti cha' culiya' nu ntsu'u ji'í ma, masi tlyu tsa chalyuu caja ji'í ma, si xqui'ya cha' bi' chcuna' ma cuentya ji'í ycuí' Ndyosi. ²⁶ Ca tyuju'u ti' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati lo'o ña'a na' ji'í ma, si cua ngua tyuju'u ti' ma ña'a ma jna', masi ntyuju'u ti' ma ji'í cha' tso'o nu nchcui' ti na'; nu lo'o caa na' chaca quiya' nde loo la cha' caca na' loo ji'í ñati, li' ca tyuju'u ti' na' lo'o ña'a na' ji'í ma. Ndubi tsa ña'a loo na' caca xqui'ya xee ji'í ycuí' Ndyosi Sti na' li'; stu'ba ti caa na' lo'o lcaa xca ji'í ycuí' Ni, xca nu lubii tsiya' ti. ²⁷ Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma, cha' ntsu'u ngu' nu ndu lo'o na chalyuu re juani, nu tya lyiji cajaa ngu' lo'o ca cuayá ti' ngu' cha' cua nguxana cha' laca ycuí' Ndyosi loo nde chalyuu.

Cua ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo Jesús ndu slo ngu'

²⁸ Nu lo'o cua ndu'u scua snu' tsá tya lo'o nchcui' Jesús cha' bi', li' ndyacu' yu sca ca'ya cha' chcui' yu lo'o ycuí' Ndyosi; ndyaa lo'o yu ji'í Pedro lo'o Jacobo lo'o Juan. ²⁹ Nu lo'o ndu Jesús nchcui' lo'o ycuí' Ndyosi Sti yu, li' hora ti ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo Jesús; ñi'ya ña'a

sca xee nu ngatj tsa, jua'a ngatj tsa ña'a ste' yu. ³⁰ Li' ndu'u tucua tucua tya'a ngu' qui'yu ca slo Jesús, ndu ti ngu' bi' nchcui' ngu' lo'o Jesús; jyo'o cusu' Moisés lo'o jyo'o cusu' Elías nu nguti'j chalyuu sa'ni ngua ngu' bi'. ³¹ Lo'o jua'a tyucui ña'a su ndu ngu' ntyijij' sca xee nu lye tsa ña'a. Nchcui' ngu' lo'o Jesús jij' lcaa ña'a cña nu cua nda ycu' Ndyosi Sti yu cha' cua'ni yu nde loo la xi, nu lo'o cajaa yu nde quichj Jerusalén. ³² Masi ndyu'u tsa xcalá Pedro lo'o xa' tya'a ndij' yu ca jua, pana tya tii ngu'; bi' cha' na'a ngu' bi' lcaa cha' tso'o jij' Jesús, lo'o jij' tyucuaa ngu' jyo'o nu nga'a slo yu. ³³ Nu lo'o cua tyaa ti tyucuaa ngu' bi', li' nacuj Pedro jij' Jesús:

—Xu'na —nacuj—, tso'o tsa cha' ndij' ya nde. Cuiña ya sna tya'a chcua'ya: tsaca laca su tyij' ycu' nu'u, chaca su tyij' La Moisés, lo'o chaca su tyij' La Elías —nacuj.

Pana nu Pedro bi' ni, ná ngua cuayá' ti' yu ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' ycu' ca yu. ³⁴ Tya nchcui' yu, lo'o li' ñaa sca coo nu ngüixij' hichuj' ngu'. Lye tsa ndyutsij' ngu' su ntsu'u ngu' ne' coo bi', cha' lye tsa ña'a coo bi'. ³⁵ Li' nguañi xtyij' sca ñati, pana hora ti ngua cuayá' ti' ngu' cha' nchcui' ycu' Ndyosi laja coo bi'.

—La cui' yu re laca Sñi' na'; tyaca'a tsa yu 'na —nacuj Ni—. Cua'a jyaca mā jij' cha' nu chcui' yu re lo'o mā —nacuj Ni.

³⁶ Lo'o cua ndyuna ngu' ña'a cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi jij' Jesús, li' na'a ngu' cha' sca ti Jesús ndu bi'. Cuaana tya ndyaa ti'j ngu'; ni sca cha' nga'aa nchcui' ngu' lo'o xa' ñati, ñi'ya ngua cha' nu na'a ngu' sii' ca'ya bi'.

Ngua'ni Jesús jo'o jij' sca yu cuañi' nu ngusñi cui'j cuxi jij'

³⁷ Ca chaca tsā nu lo'o ngua'ya ngu' sii' ca'ya bi', tyuū tsa tya'a ngu' ndyaa ngu' ndyacia tya'a ngu' lo'o

Jesús. ³⁸ Ndi'j sca nu qui'yu laja ñati quiña'a bi' nu cuij nchcui' lo'o Jesús:

—Mstru —nacuj yu jij'—, cua'ni cha' tso'o ña'a nu'u xi jij' sñi' na', cha' sca ti bi' laca sñi' na' nu ntsu'u 'na. ³⁹ Ntsu'u tsā nxalú cui'j jij' yu, ndu'ni bi' cha' cuij nxi'ya yu li'; nxasu nu cui'j bi' jij' yu ña'a cuayá' ndyu'u ngo' tu'ba yu. Cuxi tsa ndu'ni cui'j bi' lo'o yu, cha' ná ntaja'a bi' culaá jij' yu. ⁴⁰ Bi' cha' lye tsa ndijña na' jij' nu ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u cha' culo ngu' jij' cui'j cuxi nu ngusñi jij' sñi' na', pana ná ngua jij' ngu' culo ngu' jij' tsiya' ti.

⁴¹ Li' nguxacuj Jesús cha' jij' ngu': —Ná jlya ti' mā 'na tsiya' ti, cu'mā ñati chalyuu —nacuj Jesús—, cha' cuxi tsa cresiya jij' mā. Nga'aa tso'o tyanu na' slo mā, nga'aa talo tyiquee na' jij' mā tsiya' ti —nacuj Jesús jij' ngu'—. Caa lo'o jij' sñi' slo na' —nacuj Jesús jij' sti nu quicha bi' li'.

⁴² Pana nu lo'o ñaa nu quicha bi' cacua la, li' nguxlyó cui'j cuxi bi' jij' yu quicha bi' nde lo yuu, lo'o li' lye tsa nguxalú cui'j jij' yu. Li' ngulo Jesús cña jij' cui'j cuxi nu ntsu'u jij' yu cha' tyu'u bi' tyaa, cua ndyaca tso'o yu quicha bi' li'. Cuati nacuj jij' sti yu cha' caa qui'ya jij' sñi', lo'o li' ndya Jesús jij' yu nu ngua quicha bi' jij' sti yu chaca quiya'. ⁴³ Lcaa ngu' ndube tsa ti' ngu' lo'o ña'a ngu' cha' tlyu nu ndyu'ni ycu' Ndyosi.

Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' ntsu'u cha' cajaa ycu'

Lcaa ngu' ndiya tsa ti' ngu' ña'a ngu' cña nu ndyu'ni Jesús. Pana laja lo'o ndube ti' ngu', li' nacuj Jesús jij' nu ngu' nu ndya'a lo'o yu:

⁴⁴ —Cua'a jyaca mā jij' cha' re, culacua xi ti' mā jij'. Ntsu'u sca ñati nu cuju' cresiya 'na jij' ngu' tisiya cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o na', masi na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati —nacuj Jesús.

45 Pana ná nda nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i yu bi' cuentya, ná ngujui ñi'ya caca ca cuayá' ti' ngu' cha' bi'; jua'a ntsii tsa ngu' cha' xcuane ngu' jil'i ycuí' Jesús ñi'ya tyu'u cha' nu nchcui' yu lo'o ngu'.

Nchcui' ngu' cha' ndulo la cha' jil'i ycuí' ca ngu'

46 Lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' ni, lye tsa nchcui' tube ngu' ñi'ya nu tya'a ngu' laca nu ndulo la cha' jil'i. 47 Pana Jesús ni, hora ti ngua cuayá' ti' lcaa ña'a cha' nu ntsu'u tyiquee ngu'. Li' ngusñi yu ya' sca nu piti, ngusta yu jil'i nu piti cacua ti slo ycuí' yu. 48 Li' nchcui' yu lo'o ngu' ndi'ya:

—Lo'o xtyucua ma jil'i cua ña'a ca ñati cuentya jna', masi ñati ñi'ya laca nu piti re, la cui' jua'a na nxyucua ma jna' laca —nacui Jesús—. Jua'a ngu' nu tucuá cña jna', lo'o cña jil'i ycuí' Ndyosi tucuá ngu' bi' li', cha' ycuí' Ni laca nu nda jna' lijyaa ca slo cu'ma. La cui' nu piti la jil'i tya'a ma, nu ná ndulo cha' jil'i bi' nti' ma, bi' laca nu ndulo la cha' jil'i cuentya jna', nti' na'.

Sca ñati nu ná nxuu tya'a lo'o na ni, bi' laca nu taca jil'i xtyucua jil'na

49 Li' nacui Juan jil'i Jesús:

—Mstru —nacui—, cua na'a ya cha' ndu chacá ñati nu nclyo jil'i cui'l' cuxi nu ntsu'u jil'i ñati chacuayá' jinu'u, nacui yu. Bi' cha' ngua'a ya jil'i yu bi', cha' nga'aa cua'ni yu jua'a, cha' ná lo'o yu bi' ndya'a yu ndyaca tsa'a yu lo'o ya.

50 Pana ndi'ya nacui Jesús jil'i li':

—Ná cua'a ma jil'i, cha' sca ñati nu ná nxuu tya'a lo'o na, ná tyiquee' taca jil'i bi' xtyucua jil'na.

Ngua'a Jesús jil'i Jacobo lo'o jil'i Juan

51 Nu lo'o cua tyalaa ti tyempo cha' tyaa Jesús nde cua, li' ngüiñi ti' yu cha' tyaa yu nde Jerusalén. 52 Nda yu jil'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i yu cha' tsa'a ngu' tyucuii

nde loo la, cha' chcui' ngu' lo'o ngu' quichi sube ti su tyeje tacui yu lo'o ngu'. Li' ndyaa ngu' bi' sca quichi sube ti, sca quichi tyi ngu' Samaria; ngulana ngu' su tyil'i ngu' li'. 53 Pana ná ntaja'a ngu' quichi sube bi' ta ngu' chacuayá' cha' tyanu ngu' bi' quichi, cha' jlo ti' ngu' quichi bi', cha' nde quichi Jerusalén tsa'a ngu'. 54 Nu lo'o ndyuna tya'a ndya'a Jesús cha' bi', Jacobo lo'o Juan naa nu ngu' bi', li' nacui ngu' bi' jil'i Jesús:

—Cusu' —nacui ngu' bi'—, ¿ha ná nti' nu'u cha' jña ya quii' nde cua cha' tyalú nde lo yuu su ndil'i ngu' jua? Cua'ni tye bi' tsiya' ti jil'i ngu' jua, tyaquí ngu'. Jua'a ngua'ni jyo'o cusu' Elías sa'ni —nacui ngu' jil'i Jesús.

55 Li' ña'a tsa Jesús jil'i ngu' bi', nchcui' yu lo'o ngu' bi' li':

—Ná nda ma cuentya tsiya' ti ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' ma —nacui Jesús—, si'i Xtyi'i ycuí' Ndyosi laca nu ngulu'u jil'i ma cha' chcui' ma cha' cuxi jua'a; nu xña'a laca nu ngulu'u jil'i ma cha' chcui' ma jua'a. 56 Si'i cha' cua'ni tye na' chalyuu jil'i ñati nda ycuí' Ndyosi Sti na' na lijyaa cha' caca na' ñati; cha' cua'ni lyaá Ni jil'i ñati chalyuu, bi' cña ntsu'u cha' cua'ni na' —nacui Jesús.

Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' xa' quichi sube ti.

Ñati nu chañi cha' nti' tya'a lo'o Jesús

57 To' tyucuii su ndyaa ngu' na'a ngu' jil'i sca nu qui'yuu.

—Cusu' —nacui yu—, lo'o na' nti' na' tsa'a lo'o nu'u, macala su tsa'a nu'u tsa'a na' lo'o nu'u.

58 Li' nguxacui Jesús cha' jil'i nu qui'yu bi':

—Nu naa cuatya' ni, ne' xtyú ni' ndyu'ú ni'; lo'o nu quiñi sube ni, ne' xlyati ndyu'ú ni'; lo'o na' ni, cua lijya na' chalyuu cha' caca na' ñati,

pana ná ntsu'u su xtyii na' caja' na', ná ntsu'u su chca'a cña' na'.

⁵⁹ Lo'o li' nacui Jesús jil'i chaca nu qui'yu:

—Caa tya'a nu'u lo'o na' —nacui.

—Cusu' —nacui yu jil'i Jesús li'—, ta nu'u xi tyempo jna' cha' tyanu na' lo'o sti na' ña'a cuayá' nu cajaa sti na', cha' ña'a na' jil'i tyatsi'.

⁶⁰ Li' nacui Jesús jil'i yu:

—Tya ntsu'u xi xa' la tya'a ñati mā nu taca xatsi' jil'i nu cua ngujuii; pana nu'u ni, ntsu'u cha' tsa' nu'u lo'o na' cha' hcui' nu'u cha' tso'o jil'i ycu' Ndyosi lo'o ñati.

⁶¹ Li' nacui chaca nu qui'yu jil'i Jesús:

—Cusu', lo'o na' ntá' tsa'a lo'o nu'u —nacui yu—, pana ta xi tyempo 'na cha' tsa'a na' salya' na' lo'o ngu' toni' 'na.

⁶² Li' nguxacui Jesús cha' jil'i nu qui'yu bi':

—Sca ñati nu nguxana sca cña ni, ná caca tyu'u scua cña bi' jil'i yu si tya'achu' yu jil'i; ñi'ya nti' ñati nu nclya'a yuu, ná ca cula'a tso'o yu yuu si ña'a yu nde chu' yu; la cui' jua'a lo'o caca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i cu'mā ñati chalyuu ni, ná ta Ni cña cua'ni mā cuentya jil'i ycu' si nti' mā tya'achu' mā jil'i Ni.

10

Nda Jesús jil'i snayala tyii tya'a ngu' ndyaa

¹ Nu lo'o cua nteje tacui cha' bi', li' ngusubi Jesús chaca snayala tyii tya'a ngu' cha' tsa' ngu' nde loo jil'i yu; cuentya tucua tya'a ti ngu' tsa' ngu' lcaa se'j lo'o lcaa quich'i su nga'a cha' tsa' yu nti' yu. ² Li' nchcui' yu lo'o ngu' bi':

—Chañi cha' ntsu'u tsa cña re, cha' hcui' na lo'o ñati cha' xñi ngu' cha' nu nchcui' na' —nacui Jesús jil'i ngu' bi'—. Lo'o jua'a, xti ti ngu' nu caca cua'ni cña re; bi' cha' hcui' mā lo'o Sti na', ycu' nu Xu'na cña re, cha' tya ta Ni xi xa' la tya'a ñati

nu taca jil'i cua'ni cña re. ³ Yaa clya mā lacua. Su ta na' jil'i mā tsa' mā, ca bi' tyi'i' cuañi' laja ñati cuxi ñi'ya si ndi'i xlya' cuañi' laja bo'o tyaala; pana tyi'i' ycu' Ni lo'o mā cha' ná sca caca jil'i mā li'. ⁴ Ná cui'ya mā cuiji su tyu'u cñi, ni xa' cuiji, ni caña ná chca'a quiya' mā. Lo'o jua'a ná tyu mā tyiquee' tyucui lo'o ta mā cha' lo'o ñati. ⁵ Nu lo'o tyalaa mā toni' jil'i sca ñati, li' ndi'ya hcui' mā lo'o ycu' Ndyosi cuentya jil'i ñati nu ndi'i ni' bi': “Ti ti tyi'i' tyiquee ngu' nu ca tyi re”, ñacu' mā jil'i ycu' Ndyosi li'. ⁶ Lo'o si chañi cha' nti' ngu' nu ndi'i ni' bi' cuna la ngu' cha' jil'i ycu' Ndyosi, li' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i' tyiquee ngu' bi'; pana si ná nti' ngu' cuna ngu' cha' bi', nga'aa culacua Ni jil'i ngu' bi' jua'a. ⁷ Tyanu mā toni' jil'i ngu' tso'o bi', cacu mā co'o mā cua ña'a ca na nu cacu ngu' bi'; sca ñati nu ndyu'ni cña ni, ntsu'u chacuayá' jil'i cha' cacu yu tyaja. Pana ná tya'a mā lcu' ti toni' jil'i ngu'. ⁸ Lo'o tyalaa mā sca quich'i su tso'o tsa hcui' ñati lo'o mā, cacu mā lcaa na nu ta ngu' jil'i mā, ⁹ cua'ni mā jo'o jil'i ngu' quicha nu ndi'i bi'. Lo'o li' ñacu' mā jil'i ngu' bi': “Cua ngulala cha' caca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i cu'mā”. ¹⁰ Pana lo'o tyalaa mā sca quich'i su ná nti' ngu' cha' hcui' mā cha' jil'i ycu' Ndyosi lo'o ngu', hora ti tyu'u mā nde to' calle ti. Li' ñacu' mā jil'i ngu': ¹¹ “Scui' ya quiya' ya cha' tyalú snii yuu jil'i quich'i tyi mā nu ngusñi ca'a quiya' ya; jua'a ca cuayá' ti' mā li' cha' xqui'ya cha' cuxi tyiquee mā, bi' cha' tyu'u ya quich'i tyi mā tyaa ya. Pana masi cuxi mā, ntsu'u cha' ca cuayá' ti' mā cha' cua ngulala cha' caca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i mā”, ñacu' mā jil'i ngu' quich'i bi'. ¹² Nchcui' na' cha' bi' lo'o mā juani, cha' nu lo'o tye chalyuu, li' tlyu la cha' ti' caca jil'i ngu' quich'i bi'; xti la cha' hcube' ngu' jyo'o quich'i Sodoma

nu cuxi tsa ngua'ni cua sa'ni la.

Quich̄i su ná ntucúa ñati cña j̄i' ycuí' Ndyosi

¹³ 'Tya'na tsa cu'ma ngu' quich̄i Corazín! Lo'o jua'a, 'tya'na tsa cu'ma ngu' quich̄i Betsaida! Cua quiña'a tsa cha' tlyu nu cua na'a cu'ma, lo'o ná nguju'u ti' ma' tsiya' ti j̄i' cha' cuxi nu ndyu'ni ma'. Cua sa'ni la xña'a tsa ngua ngu' quich̄i Tiro, lo'o ngu' quich̄i Sidón; ngu' xa' tsu' ngua ngu' bi'. Pana ná ngujui ñi'ya caca tyuju'u ti' ngu' bi' j̄i' cha' cuxi nu ngua'ni ngu', cha' bilya ña'a ngu' bi' ni sca cha' tlyu ñi'ya nu cua na'a cu'ma ngu' Israel; bi' cha' ná ngua xñi' ti' ngu', ná ndyacu' ngu' late' ngata, ni ná ngusu'ba ngu' jii hique ngu' ñi'ya nu ndu'ni ngu' su nscua jyo'o. ¹⁴ Liñi cacha' na' j̄i' ma' cha' caca tso'o la j̄i' ngu' jyo'o quich̄i Tiro, lo'o j̄i' ngu' jyo'o quich̄i Sidón, nu lo'o tyalaa ts̄a tlyu lo'o cua'ni cuayá' ycuí' Ndyosi j̄i' ñati chalyuu; lye la xcube' Ni j̄i' cu'ma li', cha' ná nduna ma' tsiya' ti. ¹⁵ Lo'o cu'ma ngu' quich̄i Capernaum ni, nti' ma' cha' tso'o tsa caca j̄i' quich̄i tyi ma'. ¿Ha ná lo'o xcube' Ni j̄i' ma' nti' ma'? Pana culo'o Ni j̄i' ma' cha' tyaa ma' ca bilyaa.

Tya nchcui' la Jesús lo'o nu snay-ala tyii tya'a ngu' bi' li':

¹⁶ —Ñati nu cua'a jyaca j̄i' cha' nu ta cu'ma lo'o, ñi'ya si ndaca'a jyaca ngu' bi' j̄i' cha' nu ta na' lo'o ngu' laca; lo'o ñati nu xlyú cha' hichu' cu'ma, ñi'ya si nxlyú ngu' bi' cha' hichu' na' laca. Lo'o jua'a ñati nu xlyú cha' hichu' na' ni, na nxlyú ngu' cha' bi' hichu' ycuí' Ndyosi nu nda jna' lijyaa; jua'a laca cha' —nacui' Jesús j̄i' ngu'.

Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'.

Cua ngxutyuu ngu' nu ngua'a loo Jesús cña j̄i' ñaa ngu'

¹⁷ Ca tiya' la ngxutyuu nu snay-ala tyii tya'a ngu' ñaa ngu' slo Jesús. Chaa tsa ti' ngu'.

—Cusu' —nacui' ngu' j̄i' Jesús—, lo'o nu cui' cuxi ndaquiya' j̄i' cña nu ngulo ya j̄i' chacuayá' jinu'u —nacui' ngu'.

¹⁸ Nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Jua'a tu'ni. Lo'o na' na'a na' j̄i' Satanás lo'o ndyú yu lo yuu; ñi'ya ndyalú tyi'yu nde lo yuu, jua'a ndyú yu. Ngulo'o ycuí' Ndyosi j̄i' nu xña'a bi' ca su tlyu su ntucua Ni nde cua, ndyú yu lo yuu li'; bi' cha' ndaquiya' cui' cuxi bi' j̄i' cha' nu nchcui' ma' juani. ¹⁹ Lo'o jua'a cua nda na' chacuayá' j̄i' cu'ma cha' sta quiya' ma' hichu' cuaña, lo'o hichu' chuni'; chacuayá' jna' cua'a ma' chacuaya' j̄i' nu xña'a tsiya' ti. Lo'o jua'a ná ca cuxi j̄i' ma' tsiya' ti, ni sca cha' cuxi ná tyacua j̄i' ma' li'. ²⁰ Pana ná ntsu'u cha' ca chaa ti' ma' cha' ndaquiya' cui' cuxi bi' j̄i' cña nu ngulo ma' j̄i', tso'o la ca chaa ti' ma' cha' cua nscua xtañi ma' ca su ntucua ycuí' Ndyosi nde cua.

Tso'o tsa ntsu'u tyiquee Jesús

²¹ Sca hora bi' tso'o tsa ntsu'u tyiquee Jesús xqui'ya cha' ndi' Xtyi' ycuí' Ndyosi lo'o yu. Bi' cha' nchcui' Jesús lo'o ycuí' Ndyosi Sti yu li':

—Sti na', cua'ni chi na' loo ycuí' nu'u juani. Nu'u laca ycuí' Ni nu laca loo nde cua, jua'a laca nu'u loo nde lo yuu. Cua ngutu'u yacu' ti cha' bi' cuentya j̄i' ñati nu ngua tya sa'ni la, cha' ná ca cuayá' ti' ngu' cha' bi' tsiya' ti, masi nchca tsa j̄i' ngu'; pana tsa xlya'be hi' cha' cua ngulu'u tso'o nu'u cha' bi' j̄i' ñati jua'a ti juani, masi ná jlo tso'o ti' ñati bi'. Ndyu'ni tlyu na' jinu'u cha' jua'a ngua ti' ycuí' nu'u cha' caca —nacui' Jesús j̄i' ycuí' Ndyosi.

²² Li' nchcui' yu lo'o ngu' nu ndyaa cuentya j̄i' yu bi':

—Cua nda Sti na' lcaa na' jna'. Ná tucui' jlo ti' cha' laca na' Sñi' ycuí' Ni; sca ti ycuí' Sti na', bi' nu jlo ti'. Ná tucui' jlo ti' tilaca laca ycuí' Sti na'; sca ti na', jlo ti' na' tilaca laca

Ni. Lo'o jua'a ca jlo ti' xi xa' la ñati nu nti' na' cha' culu'u na' jil'i ngu' tilaca laca ycu'i' Sti na', ca cuayá' ti' ngu' bi' li'.

²³ Li' nguxtyacui Jesús ca su ndu nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, ndu ycu'i' ti ngu' nchcui' yu lo'o ngu' bi' li':

—Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ñati nu ña'a cua ña'a ca cha' tlyu nu cua na'a cu'ma juani. ²⁴ Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma re, cha' quiña'a tsa ngu' nu ngua tu'ba jil'i ycu'i' Ndyosi sa'ni la, lo'o jua'a quiña'a rey nu ngua loo sa'ni la, cua ntajaty tsa ngu' bi' jil'i cha' tlyu nu cua na'a ma juani, cha' ña'a ngu' jil'i nquicha'; cua ntajaty tsa ngu' bi' jil'i cha' nu nduna ma juani, cha' ngua ti' ngu' cuna ngu' nquicha'. Pana ngujuii ngu' li', lo'o bilya ña'a ngu' cha' bi', bilya cuna ngu' cha' bi' tsiya' ti —nacui Jesús jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i.

Sca cha' tso'o nu ngua'ni sca ngu' samaritano

²⁵ Li' ndatu sca mstru cha' jo'ó cha' chcu'i' cuayá' yu lo'o Jesús. Lo'o li' nchcuane yu jil'i Jesús:

—Mstru —nacui—, ¿ñi'ya cua'ni na' cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti jna'?

²⁶ Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o yu:

—¿Ni cña ngulo ycu'i' Ndyosi jil'na nu nscua lo quityi nu ngua sa'ni? ¿Ñi'ya ndyu'u ta cha' bi' nti' nu'u?

²⁷ Li' nchcui' mstru cha' jo'ó bi':

—Ndi'ya nchcui' cha' cusu' bi' —nacui mstru bi'—, cha' tso'o tsa tyu'u tyiquee na ña'a na jil'i ycu'i' Ndyosi, jua'a tyucui tyiquee na taquiya' na jil'i ycu'i' Ni, jua'a cua'ni tlyu na jil'i Ni lo'o lcaa cha' nu ca'ya hique na, jua'a tyucui juersa jil'na cua'ni tlyu na jil'i ycu'i' Ni. Lo'o jua'a nga'a cha' cua'ni tya'na ti' na jil'i tya'a ñati na, ñi'ya nu nti' na cha' cua'ni tya'na ti' xa' ñati jil'na.

²⁸ Li' nacui Jesús jil'i yu bi':

—Tso'o tsa cha' nu nguxacui nu'u 'na. Si jua'a cua'ni nu'u, caja chalyuu bi' jinu'u li'.

²⁹ Pana nu mstru cha' jo'ó bi' ni, cua nti' yu cha' tyu'u liñi la cha' nu cua nchcui' yu, bi' cha' nacui yu jil'i Jesús:

—¿Tilaca laca tya'a ñati na' lacua?

³⁰ Li' nchcui' Jesús cuii re cha' xacui cha' jil'i mstru bi':

—Ngutu'u sca ngu' tya'a quichi tyi na nde Jerusalén, ndya'a yu lijya yu tyucuii ndyaa nde calacui, nde quichi Jericó. Lo'o li' ndu'u tu-cua xi tucua sna tya'a ngu' cuaana, nguxlyaá ngu' lcaa na nu lo'o jil'i yu; ngulo ngu' ste' yu, li' ti'í tsa ngujui'i ngu' xña'a bi' jil'i yu ña'a cuayá' nu cua cajaa ti yu. Li' nguxtyanu ngu' jil'i yu ña'a ntsiya ti yu. ³¹ La cui' ti tyucuii bi' nteje tacui sca sti jo'ó tya'a quichi tyi na. Pana lo'o na'a sti jo'ó bi' jil'i nu quicha bi', li' yala ti nteje tacui chaca tsu' tyucuii, ndyaa li'. ³² Lo'o li' ñaa sca xirta, sca ngu' Levi, la cui' tyucuii bi'. Ndyaa na'a xi jil'i yu quicha bi'; pana lo'o na'a jil'i, tsa ndyubi ti nteje tacui xirta ndyaa li'. ³³ Lo'o la cui' tyucuii bi' ndya'a sca nu qui'yu ngu' Samaria, sca ngu' xa' chalyuu. Lo'o na'a jil'i yu quicha bi', hora ti ngua tya'na ti' jil'i yu. ³⁴ Lo'o li' ndyaa ca su ntsiya yu quicha bi', ngua'ni jo'o jil'i lcaa su quicha jil'i yu bi' lo'o setye, cuati lo'o vino ngua'ni jo'o jil'i yu su quicha bi'. Li' ngüixij late' chu' yu su quicha bi', ngusta jil'i yu quicha bi' hichu' huru jil'i ycu'i', ndyaa lo'o jil'i yu ca to' tyi sca ñati; ca bi' ña'asij ngu' jil'i nu quicha bi' ngua ti'. ³⁵ Ca chaca tsá lo'o cua tsaa ti nu ngu' samaritano bi', li' ngulo tucua tya'a cñi plata cha' ta jil'i ngu' nu ca jil'i ni'j su ntsiya nu quicha bi'. Ndi'ya nacui jil'i ngu' ca tyi: “Ña'asij ma jil'i yu quicha re. Lo'o si tya culiji la ma cñi lo'o yu, lo'o xtyuu na' caa na' slo

cu'ma chaca quiya', li' tya na' cñi jil'i ma", nacui nu samaritano bi'.

Lo'o cua ndye nda Jesús cui re lo'o ngu', li' nchcuane yu jil'i mstru bi'.

³⁶—Tso'o lacua. Nu sna tya'a ñati nu nteje tacui tyucui su ntsiya nu quicha bi' ni, ¿tilaca nu nguna'asii tso'o la jil'i yu nu ngua quicha bi'? ¿Tilaca laca nu chañi cha' laca tya'a ñati lo'o nu quicha bi'?

³⁷—Nu ngua'ni tya'na ti' jil'i yu quicha bi' —nacui mstru cha' jo'ó bi' jil'i Jesús.

Li' nacui Jesús jil'i mstru bi':

—Yaa nu'u lacua, lo'o la cui' jua'a cua'ni nu'u lo'o tya'a ñati nu'u.

Nga'a Jesús ca su ndi'i Marta lo'o María

³⁸Ngusñi Jesús tyucui, ndyaa yu lo'o ngu' tya'a ndya'a yu. Lo'o li' ndyalaa ngu' sca quich'i piti ti su ndi'i sca nu cuna'a nu naa Marta. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee Marta cha' ndyalaa Jesús slo, cha' nti' tsa ma' cuna ma' lcaa ña'a cha' nu nda yu. ³⁹Lo'o jua'a ntsu'u sca tya'a ngula Marta nu naa María. Hora ti ndyaca'a nu María bi' cacua ti slo Jesús cha' cuna cha' nu chcu' yu; ⁴⁰pana nu Marta bi' ni, quiña'a tsa cña ntsu'u cha' cua'ni ma'. Li' nchcui' ma' lo'o Jesús:

—Cusu' —nacui Marta jil'i—, ¿ha ná ndube ti' nu'u cha' quiña'a tsa cña ngxu'tyanu María tya'a na' cha' cua'ni na' ycu' ti na'? Bi' cha' tso'o la si chcu' nu'u lo'o cho' lacua, cha' caa cho' xtyucua xi cho' 'na.

⁴¹Li' ngxacu' Jesús cha' jil'i Marta:

—Marta, Marta, ntsu'u tsa cña jinu'u —nacui Jesús—. Quiña'a tsa nclyacua ti' nu'u xqui'ya lcaa cña sube nu ntsu'u jinu'u. ⁴²Pana tya lijyi sca cha' nu tso'o cua'ni nu'u, sca cha' nu ndulo la; bi' laca cha' nu cua nti' María cua'ni juani. Cua ndyu'ni cho' sca cña nu tso'o la, lo'o ná ntsu'u cha' xlyaá xa' ñati cña bi' jil'i cho'.

11

Ñiya nu chcu' na lo'o ycu' Ndyosi

¹Ngua sca tsa nga'a Jesús ndyu'ni tlyu jil'i ycu' Ndyosi. Lo'o ndye nchcu' yu lo'o Ni, li' nacui sca ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i:

—Cusu' —nacui—, culu'u nu'u jil'i ya ñi'ya caca chcu' ya lo'o ycu' Ndyosi, tsa ña'a nu ngulu'u jyo'o Juan jil'i ngu' nu nguta'a lo'o.

²Li' nacui Jesús jil'i:

—Nu lo'o chcu' ma lo'o ycu' Ndyosi, ndi'ya chcu' ma: Ndyosi Sti ya nu ntucua nde cua, tacati tsa cha' jinu'u.

Caa nu'u nde chalyuu cha' caca nu'u loo jil'i ya.

Cua nti' ya cha' caca lcaa cha' nu nti' nu'u cha' caca nde chalyuu, ñi'ya nu ndyaca cha' nu nti' nu'u nde cua.

³Ta nu'u na cacu ya tsá juani.

⁴Cui'ya nu'u cha' clyu ti' jil'i ya jil'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni ya, cha' jua'a cua ngüi'ya ya cha' clyu ti' jil'i ñati nu ngua'ni cha' cuxi lo'o ya.

Ná ta nu'u chacuayá' cha' cojolaqui cha' cuxi jil'i ya, pana cua'ni lyaá nu'u jil'i ya ya' nu xña'a.

Jua'a ngulu'u Jesús jil'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i bi'. ⁵Li' xa' nchcu' yu lo'o ngu' bi':

—Nde chcu' na' sca cha': Sca yu tya'a cu'ma ntsu'u sca tya'a tso'o yu. Lo'o li' sca talya ntsu'u cla'be talya, ndyaa yu toni'i jil'i tya'a tso'o yu cha' ñacu' yu jil'i: “Tyocue, ta xi sna tya'a tyaja jñi' ti na' xi. ⁶Cua ndyalaa ca ti sca yu tya'a tso'o na' toni'i 'na, lo'o ná ntsu'u tsiya' ti na nu ta na' cha' cacu yu.” ⁷Lo'o li' nu yu ca tyi nu ntsu'u nde ni'i jil'i ngxacu' cha' jil'i yu: “Ná nta' cha' chcu' cua ña'a ti lo'u. Cua ndyacu' toni'i 'na. Lo'o nu sube 'na, cua ntsiya ngu' lo qui'ña laja' ngu' lo'u. Ná caca tyatu' na' cha' ta na' hi'”, nacui tya'a tso'o yu jil'i yu bi'.

8 Ndi'ya nacui na' —nacui Jesús jil'i ngu'—, masi ná ntaja'a tya'a tso'o yu tyat'y cha' ta tyaja bi' jil'i yu bi', masi tso'o ti lo'o yu, pana tiya' la ngua ti' tya'a tso'o yu ta cha' bi' jil'i yu, xqui'ya cha' nga'aa nti' cha' xa' tsaa yu xtyu'u yu jil'i chaca quiya'; bi' cha' ndyat'y tya'a tso'o yu li', nda lcaa na nu nti' yu bi'. 9 Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma lacua: Lo'o jña ma sca cha' jil'i ycu'i' Ndyosi, ta Ni cha' bi' jil'i ma li'; lo'o culana ma jil'i ycu'i' Ni, quijeloo Ni jil'i ma li'; lo'o tyucui tyiquee ma chcui' ma lo'o ycu'i' Ni, taquiya' Ni jil'i cha' nu chcui' ma lo'o Ni li'. 10 Lcaa ñati nu jña sca cha' jil'i ycu'i' Ndyosi ni, caja cha' bi' jil'i ngu' li'; jua'a lcaa ñati nu culana jil'i ycu'i' Ni, quijeloo Ni jil'i ngu' li'; la cui' jua'a, lcaa ñati nu tyucui tyiquee chcui' lo'o Ni, taquiya' Ni jil'i cha' nu chcui' ngu' lo'o Ni li'.

11 'Nu cu'ma ñati chalyuu nu ntsu'u nu sube jil'i ma, ná nda ma sca na cuxi cacu sñi' ma lo'o jña ngu' na cacu ngu'. Ñi'ya nti' si jña ngu' xlyá cacu ngu', ná ta ma sca quee cacu ngu' li'; si jña ngu' cualya cacu ngu', ná ta ma cuaña jil'i ngu' li'; 12 si jña ngu' sca xcube, ná ta ma sca chuni'l'i cacu ngu' li'. 13 Bi' cha' lacua, si jlo ti' ma cha' ta ma na tso'o cacu sñi' ma, masi xña'a tyiquee ma, la cui' jua'a jlo ti' ycu'i' Ndyosi Sti ma nu ntucua nde cua; lye la cua'ni tya'na ti' Ni jil'i ma, cha' tya ta Ni Xtyi'i ycu'i' Ni tyanu ne' cresiya jil'i ma si jña ma cha' bi' jil'i Ni.

Ngusta ngu' qui'ya jil'i Jesús

14 Ntsu'u sca nu qui'yu nu ngua cu'u cha' cua ngusñi sca cui'l'i cuxi jil'i yu, pana ngulo Jesús jil'i cui'l'i cuxi nu ngusñi jil'i yu, ndyaa bi' li'. Nu lo'o ngutu'u cui'l'i nu ntsu'u jil'i nu qui'yu cu'u bi', ngua jil'i yu nchcui' yu li'. Ndube tsa ti' ñati lo'o na'a ngu' cha' bi'. 15 Pana ntsu'u ngu' nu nchcui' ndi'ya:

—Nclyo nu qui'yu cua jil'i cui'l'i cuxi chacuayá' jil'i Beelzebú, nu laca xu'na lcaa lo cui'l'i cuxi —nacui ngu'.

16 Lo'o li' xa' la ñati ngua ti' ña'a cuayá' ngu' jil'i Jesús, bi' cha' ngüijña ngu' jil'i Jesús cha' cua'ni yu chaca cha' tlyu chacuayá' jil'i ycu'i' Ndyosi nu ntucua nde cua. 17 Pana cua ngua tii Jesús lcaa cha' nu ncly-acua ti' ngu', bi' cha' nchcui' yu lo'o ngu' ndi'ya:

—Tye cha' jil'i cua ña'a ca quichi si xcui' cha' cusuu cua'ni ngu' lo'o tya'a ngu', si tsaca latya ngu' tisiya xuu tya'a ngu' lo'o chaca latya ngu'. La cui' jua'a lo'o ngu' tya'a ndi'i ni'i, si ntsu'u cha' cusuu jil'i ngu' lo'o xa' la tya'a ngu', nga'aa caja ñi'ya tyi'l'i ngu' lo'o tya'a ngu' sca ti ni'i bi'. 18 Bi' cha' ná talo cha' jil'i Satanás si xuu tya'a nu Satanás bi' lo'o msu jil'i ycu'i'; tye cha' jil'i nu xña'a yala ti li'. Pana nu na' ni —nacui Jesús—, cua nacui ma cha' ngulo na' jil'i cui'l'i cuxi nu ntsu'u jil'i ñati chacuayá' jil'i Beelzebú nu laca xu'na cui'l'i cuxi bi', jua'a nchcui' ma 'na. 19 ¿Ha cha' liñi nchcui' ma lo'o nchcui' ma cha' chacuayá' jil'i Beelzebú nclyo na' jil'i cui'l'i cuxi? Ná liñi nchcui' ma tsiya' ti, cha' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i ma nclyo ngu' jil'i cui'l'i cuxi; chacuayá' jil'i ycu'i' Ndyosi nclyo ngu' cui'l'i bi', nacui ma. Xqui'ya ngu' bi' caca cuayá' ti' ma lacua; caca cuayá' ti' ma si cha' liñi nchcui' ma, si cha' cuiñi ti nchcui' ma. 20 Chacuayá' jil'i ycu'i' Ndyosi nclyo na' jil'i cui'l'i cuxi nu ntsu'u jil'i ñati, bi' cha' taca ca cuayá' ti' ma cha' cua ndyalaa tsá cha' caca ycu'i' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ma.

21 'Ñi'ya nti' sca ñati tyaala, ndu yu cua nde toni'l'i jil'i yu. Cua laca ndi'l'i maxtyi jil'i yu cacua ti su ndu yu, cha' jua'a ná sca caca jil'i yu'ba nu ntsu'u jil'i yu. 22 Sca ti lo'o caa xa' la ñati nu xña'a la, tyijiloo ngu' bi'

ji'j̄ yu li'; xlyaa' ngu' lcaa' chcuā nu ntsu'u ji'j̄ yu su ndu' yu cua', cuaana ngu' yu'ba ji'j̄ yu bi', cha' caja xi ji'j̄ ca ta'a ngu' li'.

²³ Ñati' nu ná nti' xñi' cha' jna', na nxuu' tya'a ngu' bi' lo'o na' li', jua'a ndyu'u cha' bi'. Lo'o jua'a ñati' nu ná nxtyucua 'na, na ndaca'a ngu' bi' ji'j̄ tya'a ñati' ngu' cha' ná xñi' ngu' cha' jna' lacua.

Lo'o xtyuu' cui'j̄ cuxi' chaca' quiya'

²⁴ Lo'o xtyanu' cui'j̄ cuxi' ji'j̄ sca ñati', li' tya'a yu'u cui'j̄ bi' ne' quixi' tyijyu' su ná ntsu'u ñati'; tsa' cui'j̄ cuxi' bi' tsaana' su chca'a' cña' cui'j̄ xi. Lo'o ná quije' su chca'a' cña' cui'j̄ bi' ni, li' ñacui': "Tya'a na' ni, xtyuu' na' nde' su nguti'j̄ na' clyo".
²⁵ Lo'o tyalaa' cui'j̄ bi' slo ñati' bi' chaca' quiya', li' ña'a' cha' laja' ti ndi'j̄ cresiya' ji'j̄ ñati' bi', si'i na' ngua' tso'o la yu' bi'.
²⁶ Hora' ti tsa' cui'j̄ chaca' quiya', tsaana' ji'j̄ chaca' cati' tya'a cui'j̄ cuxi' nu xña'a' la, cha' stu'ba' ti xñi' lcaa' cui'j̄ bi' ji'j̄ ñati' bi'; caja' su tyi'j̄ cui'j̄ bi' lo'o ñati' bi' nti'. Caca' cuxi' la cha' ji'j̄ ñati' bi' li', cha' quiña'a' la cui'j̄ xñi' ji'j̄ yu' li'.

Nu lo'o chañi' cha' tso'o ntsu'u tyiquee' na

²⁷ Lo'o ndye' nchcui' Jesús' jua'a, li' nchcui' sca' nu cuna'a' lo'o Jesús'. Laja' ñati' quiña'a' bi' ndu' nu cuna'a' lo'o nchcui' bi'.

—Tso'o tsa' ntsu'u tyiquee' ma' cusu' xtya'a' nu'u' nu' ngua'ni' cala' jinu'u', nu' nda' ndyati' nu'u' —nacui' nu' cuna'a' bi'.

²⁸ Li' nguxacui' Jesús' cha' ji'j̄:

—Si'i' cha' bi' —nacui'—. Tso'o la ntsu'u tyiquee' ñati' nu' cua'a' jyaca' ji'j̄ lcaa' cha' nu' nda' ycu'i' Ndyosi' lo'o ngu', nu' taquiya' ji'j̄ lcaa' cha' bi'.

Ngua' ti' ñati' cuxi' ña'a' ngu' sca' cha' tlyu

²⁹ Tya' ndyu'u' ti'j̄ la' ngu' slo' Jesús' tsa' tlyu' ti, li' chaca' quiya' nchcui' Jesús' lo'o ngu':

—Xña'a' tsa' ñati' chalyuu' juani' —nacui' Jesús—. Cua' nti' ngu' cha' cua'ni' na' sca' cha' tlyu' chacuayá' ji'j̄ ycu'i' Ndyosi', cha' ña'a' cui'ya' ngu' ji'j̄ ñi'ya' si' laca' sca' cuxe' ti. Pana' ná' cua'ni' na' jua'a'. Nga'a' cha' tyi'u' ti' mā' ñi'ya' nu' ngua' ji'j̄ jyo'o' Jonás' lo'o' nguti'j̄ yu' chalyuu' tya' sa'ni' la.
³⁰ Tlyu' tsa' cha' ngua'ni' ycu'i' Ndyosi' lo'o' nu' Jonás' bi' tyucui', nu' lo'o' ndyaa' yu' ca' quich'i' Nínive' cha' chcu'i' yu' cha' ji'j̄ ycu'i' Ndyosi' lo'o' ngu' bi'. La' cui' jua'a' tlyu' tsa' cha' cua'ni' Ni' lo'o' na' nu' li'jya'a' cha' caca' na' ñati' —nacui' Jesús—, cha' caja' ñi'ya' chcu'i' na' cha' ji'j̄ Ni' lo'o' ñati' chalyuu' juani.
³¹ Lo'o' jua'a' cua' laca' ntsu'u' yabe' ji'j̄ cu'mā' ñati' chalyuu' ca' slo' ycu'i' Ndyosi' lo'o' tye' chalyuu' xqui'ya' cha' cuxi' nu' ngua'ni' mā; li' tyu'u' tucua' sca' jyo'o' cusu' nu' ngua' reina' nu' ngua' loo' chalyuu' sa'ni' la, cha' sta' ma' qui'ya' ji'j̄ mā' slo' ycu'i' Ni. Li' chcu'i' ma' cusu' bi' ñi'ya' ngua' lo'o' ndyaa' ycu'i' ma' slo' jyo'o' rey' Salomón. Tyijyu' tsa' quich'i' tyi' ma' reina' bi', pana' cua' ngujui' cha' ji'j̄ ma' cha' ngua' tsa' ji'j̄ nu' rey' Salomón' bi', cha' tso'o' tsa' cui'j̄ nda' yu' lo'o' ñati'; bi' cha' ndyalaa' ma' slo' rey' bi' li', cha' cuna' ma' cui'j̄ nu' nda' rey' bi'. Pana' cu'mā' ni, ná' ntaja'a' mā' cuna' mā' cha' ji'j̄ ycu'i' Ndyosi', masi' tlyu' la' cña' ndyu'ni' Ni' juani, cha' ndi'j̄ na' chalyuu'; xti' la' cha' ngua' ji'j̄ jyo'o' Salomón' tya' li'.
³² Lo'o' jua'a' lo'o' ngu' jyo'o' quich'i' Nínive' ni, sta' ngu' qui'ya' ji'j̄ cu'mā' tsa' bi' lo'o' cua'ni' cuayá' ycu'i' Ni' ji'j̄ cu'mā'. Cua' ndyuna' ngu' Nínive' bi', nu' lo'o' nchcui' Jonás' lo'o' ngu' chacuayá' ji'j̄ ycu'i' Ndyosi'; ngua' tyuju'u' ti' ngu' bi', nguxtyanu' ngu' lcaa' cha' cuxi' nu' ntsu'u' ji'j̄ ngu' li'. Pana' cu'mā' ni, ná' ntaja'a' mā' cuna' mā' cha' nu' nda' na' lo'o' mā, masi' tlyu' la' cña' ndyu'ni' ycu'i' Ndyosi' juani; xti' la' cha' ngua' lo'o' ndyaa' jyo'o' Jonás' ca' Nínive' tyempo' bi'.

Na laca nu ta xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'í ñati

³³ 'Ná tucui xtyu'u ji'í sca quii' cha' li' su'ba cuatsi' ti ngu' ji'í. Ná su'ba cuatsi' ngu' ji'í ne' sca caju; masi ca cua' ti sta ngu' xee bi' to' candyeru, cha' ta xee lcaa su ndya'a ngu' ni'í. ³⁴ Lo'o jua'a cu'ma ni, nda si'yu cloo ma xee cha' tyaca' ña'a ma chalyuu. Nu lo'o tso'o ti si'yu cloo ma, li' taca ña'a ma cha' cua'ni ma lcaa lo cña nu ntsu'u cha' cua'ni ma, taca cua'ni ma xcui' cña tso'o; pana si quicha si'yu cloo ma, ná caca cua'ni ma cña, cha' talya xee ña'a ma li'. ³⁵ Tii ti' ma lacua; cui'ya ma cuentya cha' chañi cha' ntsu'u xee ne' cresiya ji'í ma, cha' si'í chalyuu cuxi ntsu'u tyiquee ma. ³⁶ Lo'o lubii ti tyucui ña'a ma, lo'o ná ntsu'u cha' ji'í ma tsiya' ti lo'o chalyuu cuxi bi', li' xee ti' ma, ñi'ya si tso'o tsa ntyiji'í sca xee tyucui ña'a ma.

Nhcui' Jesús ji'í ngu' nu tacati tsa ndu'ni ycui' ngu', nti' ngu'

³⁷ Nu lo'o ndye nhcui' Jesús, li' nhcui' sca ngu' fariseo lo'o cha' tsaa to' tyi yu fariseo bi', cha' cacu ngu' xlyaa. Bi' cha' ndyaa Jesús lo'o yu, li' ndyaa tucua to' mesa ji'í yu. ³⁸ Ndube xi ti' yu fariseo bi', nu lo'o na'a yu cha' ná ndyaati' ya' Jesús ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío lo'o cua cacu ti ngu' tyaja. ³⁹ Li' nhcui' ycui' nu Xu'na na lo'o yu fariseo bi':

—Cu'ma ngu' fariseo —nacui' Jesús—, tso'o tsa ndyaati' loo ma, ndyaati' hichu' cuaña' ma, ñi'ya nti' ndyaati' sca tasa, ndyaati' sca ca'ña. Pana nde ne' cresiya ji'í ma ni, xcui' cha' cuxi ntsu'u; nti' ma xlyaa ma na nu ntsu'u ji'í xa' ñati, lya' ti' ma ji'í ñati. ⁴⁰ Tonto tsa cu'ma. ¿Ha si'í sca ti ycui' Ndyosi nu ngüiña tyucui ña'a na, masi nde ne' na, masi nde chu' na? Ngüiña Ni ya' na, lo'o jua'a ña'a Ni lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'na. ⁴¹ Pana si tyucui tyiquee ma ta ma lcaa cha' tso'o ji'í

ma cha' xtyucua ma ji'í ngu' ti'í, li' tucua' ycui' Ndyosi cña nu ngua'ni ma cha' lubii cresiya ji'í ma.

⁴² 'Tya'na tsa cu'ma ngu' fariseo —nacui' Jesús—. Tacati tsa ndu'ni ma lo'o ycui' Ndyosi lo'o lcaa na xca ti nu ntsu'u ji'í ma, jua'a lo'o nda ma msta' ji'í Ni ne' laa; sa yu'be lcaa quixi' nu tso'o xtyi'í, sa yu'be lcaa quixi' nu nda xtyi'í ji'í scuaa, nda ma cha' bi' ji'í ycui' Ndyosi clyo lo'o ngüi'ya ca ti ma ji'í. Pana ná liñi ndu'ni cuayá' ma ji'í ñati, lo'o jua'a ná ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'í ycui' Ndyosi tsiya' ti; bi' laca cña nu nga'a cha' cua'ni ma yala la, masi ña'a ti cua'ni ma nu xa' la cña sube bi'.

⁴³ 'Tya'na tsa cu'ma ngu' fariseo. Ndiya tsa ti' ma tyucua ma lo bancu su tso'o la ne' laa, jua'a ndiya tsa ti' ma cha' cua'ni chi' ngu' loo ma lo'o ndu ma lcaya'.

⁴⁴ 'Tya'na tsa cu'ma ngu' fariseo, lo'o cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, cha' na ndu'ni ti ma cha' tacati ma. Ñi'ya laca sca cuaá nu ntsiya ne' lo'o jyo'o, su ná sca na nscua chu', ni quee ná nscua, hasta nsta quiya' ngu' chu' bi', cha' ná jlo ti' ngu' cha' cuaá laca; jua'a laca cu'ma, cha' na ñilo'o ti ma ji'í ñati.

⁴⁵ Li' nhcui' sca mstru cha' jo'ó lo'o Jesús:

—Mstru —nacui—, lo'o nhcui' nu'u jua'a, lo'o ji'í cuare nsta nu'u qui'ya.

⁴⁶ Nguxacui' Jesús cha' ji'í yu bi' li':

—Lo'o cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, tya'na tsa cu'ma. Ti'í tsa cña nu nda ma cha' cua'ni ñati, ña'a cuayá' ná nhca ji'í ngu' tsiya' ti cua'ni ngu' cña bi'. Lo'o cu'ma ni, ná nda ma xi ya' ma ji'í ngu' cha' xtyucua ma ji'í ngu'; ni sca tsu' ya' ma, ná xtyucua ma ji'í ngu'.

⁴⁷ 'Tya'na tsa cu'ma, cha' tso'o tsa ni'í ndiña ma hiquee cuaá su ntsiya jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'í ycui' Ndyosi cua sa'ni la; pana la cui'

jyo'o cusu' tya'a mā laca nu ndyujuii jil'i jyo'o cusu' tso'o tyiquee bi'.⁴⁸ Lo'o jua'a caca cuayá' ti' na cha' sca ti cuayá' cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee mā lo'o jyo'o cusu' tya'a mā; na cua ndyujuii jyo'o cusu' bi' jil'i ñati nu ngua'ni cña jil'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la, lo'o juani cu'mā laca nu ndiña mā ni'l'i hique cuaá su ntsiya ngu' jyo'o nu ngua tu'ba jil'i ycu' Ndyosi bi'.

⁴⁹ 'Tii tsa ycu' Ndyosi, bi' cha' ndi'ya nchcui' Ni tya sa'ni la: "Tya culo na' cña jil'i ngu' cha' caa ngu' slo ñati chalyuu. Chcui' ngu' bi' cha' liñi lo'o xa' ñati cuentya 'na. Lo'o li' cujuui ñati chalyuu jil'i tyuu tya'a ngu' bi', jua'a cua'ni lya' ti' ñati jil'i xa' la ngu' bi'", nacu' quityi jil'i ycu' Ndyosi bi'.⁵⁰ Pana xcube' ycu' Ndyosi jil'i ñati nu ndi'l'i chalyuu re juani, xqui'ya cha' ndyujuii ngu' jil'i lcaa jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycu' Ndyosi tya sa'ni la, tya lo'o ngüiñá Ni chalyuu tya clyo la;⁵¹ tya lo'o ngujuui jyo'o Abel, ña'a cuayá' nu ngujuui jyo'o Zacarías, ndyujuii tsa ngu' jil'i ñati jil'i ycu' Ni. Lo'o nu Zacarías bi' ni, cla'be ne' laa ndu yu; sca la'a ti ntucua mesa su ndyaqui msta, chaca la'a nscua ni'l'i nu tacati tsa jil'i ycu' Ndyosi, cla'be laja bi' ndyujuii ngu' jil'i yu. Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o mā, cha' xcube' ycu' Ni jil'i cu'mā ñati chalyuu juani, xqui'ya cha' ngujuui ngu' bi' cua sa'ni la.

⁵² 'Tya'na tsa cu'mā, mstru cha' jo'ó. Cua nquijeloo jil'i mā ñi'ya nu ca tsa'a mā lcaa lo cha' nquicha', pana ná ntaja'a ycu' ca mā ca tsa'a mā cha' bi' tsiya' ti; jua'a ndacu' mā cha' jil'i xa' ñati nu lo'o ngua ti' ngu' ca tsa'a ngu'.

⁵³ Nu lo'o ndye nchcui' Jesús cha' bi', li' nguxana ngu' mstru cha' jo'ó bi', lo'o ngu' fariseo bi', nguxlyú ngu' cha' hichu' ycu' Jesús. Cuxi tsa tyiquee ngu' bi', bi' cha' quiña'a tsa cha' tucui nchcuane ngu' jil'i

Jesús li'.⁵⁴ Ngua ti' ngu' bi' cuna ngu' sca cha' cuxi si tyu'u tsa tu'ba Jesús, cha' li' caja ñi'ya nu sta ngu' bi' qui'ya jil'i yu.

12

Nhcui' Jesús jil'i ñati nu tucua cha' ntsu'u tyiquee

¹ Cua ndy'u'u ti'l'i tyuu tsa mil tya'a ñati slo Jesús li'. Tachaa tsa ndi'l'i ngu' bi', ña'a cuayá' nu nsatá quiya' ngu' jil'i tya'a ngu'. Laja li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i:

—Tii ti' mā jil'i cña nu ndy'u'ni ngu' fariseo, nu ngu' nu tacati tsa ndu'ni ycu' ca ngu', nti' ngu'.² Tiya' la quijeloo jil'i ñati lcaa cha' nu ntsu'u yacu' ti juani; jua'a tiya' la caja ñi'ya nu ca cuayá' la ti' ñati lcaa cha' nu ndyaca cuaana ti juani.³ Lcaa cha' nu cua nda mā lo'o ngu' toni'l'i ti jil'i ngu', ca nde loo la cuna lcaa ñati cha' bi'; lcaa cha' nu cua nchcui' cuaana ti mā lo'o ngu', masi nga'a ya' ni'l'i su ndi'l'i mā, ca nde loo la cuij tsa cañi xi'ya ngu' cha' bi' tyucui ña'a lquich'i.

Nde cha' nu chañi cha' cutsii na jil'i

⁴ 'Tya'a tso'o na' laca cu'mā, bi' cha' chcui' na' cha' re lo'o mā, cha' ná cutsii mā jil'i ñati chalyuu nu caca cujuui jil'na, cha' nu nga'aa caca cua'ni ngu' xa' la cha' cuxi jil'na ca tiya' la, nu lo'o cua ngujuui na.⁵ Cacha' na' jil'i mā juani, ti jil'i nu chañi cha' nga'a cha' cutsii mā jil'i: ycu' Ndyosi ni, cutsii mā jil'i Ni. Nu lo'o qui'ya Ni cresiya jil'i ñati, li' ntsu'u chacuayá' jil'i Ni cha' culo Ni cña jil'i cresiya jil'i ngu' cha' tsa ca bilyaa, si nti' Ni. Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā juani: tso'o la si cutsii mā jil'i ycu' Ndyosi lacua.

⁶ 'Cua jlo ti' mā cha' tsa'ña tsa nga'a quiñi sube nu ndujui' ngu', hasta ca'yu tya'a quiñi sube caja jil'i mā chu' tucua paxu ti; pana ycu' Ndyosi ni, ña'asii Ni jil'i lcaa

na'ni sube bi'. ⁷ Lo'o jua'a cu'ma, nda Ni cuentya ji'i scaa ma, cua jlo ti' Ni ni lcuia tya'a quicha' hique scaa ma; bi' cha' ná cutsji ma, cha' quiña'a tsa ntsu'u loo cu'ma ca slo ycu' Ndyosi. Ná stu'ba ntsu'u loo quiñi sube lo'o ma tsiya' ti, masi lo'o quiña'a tsa bi'.

Ñati nu ná ntsij chcu' cha' liñi ji'i Jesús, masi slo xa' ñati

⁸ 'Ndi'ya nchcu' na' lo'o ma juani: lo'o ná ca tyuju'u ti' ma chcu' ma slo xa' ñati chalyuu cha' laca ma ñati 'na, la cui' jua'a na' nu liyyaa cha' caca na' ñati, ná ca tyuju'u ti' na' chcu' na' cha' laca ma ñati 'na; chcu' na' jua'a ca su tyi'i na' lo'o xca ji'i ycu' Ndyosi nde cua. ⁹ Pana si ntsu'u sca ma nu chcu' lo'o xa' ñati cha' ná ntsu'u cha' ji'i tsiya' ti lo'o na', la cui' jua'a na', tacu' na' cha' ji'i ñati bi' slo xca ji'i ycu' Ndyosi nde cua.

¹⁰ 'Cua'ni clyu ti' ycu' Ndyosi ji'i ñati nu nchcu' cha' cuxi jna' nu liyyaa cha' caca na' ñati; pana ñati nu chcu' cha' cuxi ji'i cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu' Ndyosi, nga'aa cua'ni clyu ti' Ni ji'i ñati bi'.

¹¹ 'Cu'ma nu laca ma ñati 'na ni, ná cutsji ma nu lo'o chcu' cuayá' ngu' lo'o ma ne' laa, masi nu lo'o cua'ni cuayá' ngu' ji'i ma slo ngu' nu laca cña. Ná culacua tsa ti' ma ñi'ya caca cha' nu chcu' ma lo'o ngu' bi', cha' clyaá ma ji'i ngu'; ¹² Xtyi'i ycu' Ndyosi culu'u ji'i ma ñi'ya nu chcu' ma lo'o ngu' lo'o tyalaa tyempo bi'.

Nu culiya' tonto

¹³ Nga'a sca nu qui'yu laja ñati quiña'a. Nguxana yu nchcu' yu lo'o Jesús li':

—Cusu' —nacuj yu—, cuacha' clya nu'u ji'i yu tya'a na' cha' tya'be cha' culiya' nu ngxu'tyanu sti ya ji'i ya lo'o yu.

¹⁴ Li' nguxacu' Jesús cha' ji'i yu bi':

—Si'i cña 'na laca cua, cha' cua'ni cuayá' na' ji'i ma; si'i cña 'na laca bi', cha' sa'be na' cha' culiya' nu tyacua ji'i scaa ma.

¹⁵ Lo'o li' chaca cha' nchcu' Jesús lo'o ñati nu nga'a slo:

—Tii ti' ma tyi'i ma chalyuu. Ná tyacui tsa ti' ma ji'i lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ñati nu lo'o ndi'i ma nde chalyuu; ná caja chalyuu chañi ca ji'na xqui'ya cha' culiya' na, ni si'i xqui'ya cha' ntsu'u quiña'a tsa cha' tso'o ji'na.

¹⁶ Lo'o li' nda Jesús cuji re lo'o ngu':

—Ntsu'u sca yu culiya'. Tso'o tsa yuu nu ntsu'u ji'i yu, quiña'a tsa ltya ngujui ji'i yu li'. ¹⁷ Lo'o li' nguxana nu culiya' bi', ngulacua ti' yu ndi'ya: “¿Na ca cua'ni na' ni? Ná tyu'u scua su tyuco'o ltya 'na. ¹⁸ Ndi'ya cua'ni na' lacua: tso'o la cuityi na' lcaa ja'ba 'na cha' tya' xa' ni'i tlyu la. Ca bi' xco'o na' ltya 'na, lo'o jua'a lcaa lo yu'ba 'na. ¹⁹ Li' chaa ti' na' ñacu' na': Tso'o tsa chalyuu nu ngujui 'na juani. Quiña'a tsa cha' tso'o cua ntsu'u co'o 'na, nu tyu'u scua tyu'u yija 'na. Juani lasa ti tyi'i na' chalyuu; ntsu'u tsa na cacu na' nde loo la ni, masi co'o na' lcu'i, masi tya'a na' pasiya.” ²⁰ Li' nchcu' ycu' Ndyosi lo'o yu: “Tonto tsa ncyacua ti' nu'u. Talya ndyi ti cajaa nu'u”, nacuj Ni ji'i nu culiya' bi'. “¿Ti ji'i tyanu lcaa cha' tso'o nu cua nguxco'o ca ti nu'u, cha' caja jinu'u nquicha'?” nacuj Ni ji'i nu culiya' bi'. ²¹ Jua'a caca ji'i ñati nu xcu' cha' caca culiya' ycu' ti ngu' ndya'a tyiquee ngu', pana ná ndube ti' ngu' si caca ngu' ñati tso'o cuentya ji'i ycu' Ndyosi.

Ña'asij ycu' Ndyosi ji'i sñi' Ni nu ndi'i lo yuu chalyuu

²² Li' nchcu' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Ndi'ya cha' chcu' na' lo'o ma juani: Ná quiña'a tsa cha' culacua ti' ma na laca nu lyiji ji'i ma cha'

cacu mā su ndi'j mā chalyuu, ni ná culacua tsa ti' mā cha' jil' ste' mā. ²³ Cuayá' cha' lu'ú ti na, masi si'i quiña'a tsa na cacu na; cuayá' tsa si tso'o ti ti' na, masi si'i tso'o tsa ña'a ste' na. ²⁴ Culacua xi ti' mā ñi'ya laca jil' na'ni nu naa cuitya'; ná ntyaa ni' nscua', ná ndu'ni ni' clacua, ná ntsu'u ni'j jil' ni', ni ná ndiña' ni' ja'ba su xco'o ni' na cacu ni'; pana nda Ni na cacu ni' jua'a ti. Lo'o cu'mā ni, quiña'a la ntsu'u loo cu'mā que cuitya' bi' cuentya jil' ycu' Ndyosi. ²⁵ Nga'aa caca caluu la mā ni sa cla'be metro cua la, masi quiña'a tsa cha' culacua ti' mā; ²⁶ masi cha' xca ti laca bi', ná nchca cua'ni mā jil' tsiya' ti. Lo'o jua'a ná ntsu'u cha' culacua ti' mā jil' sca cha' nu cua tonu la.

²⁷ 'Ña'a mā xi queé nu ntsu'u laja quixi' jua. Tso'o tsa nda bi' queé, masi ná ndu'ni bi' cña, masi ná nchca jil' bi' cua'ni cha' caja late' cacu'. Ndi'ya ñacui na' jil' mā cuentya jil' jyo'o Salomón: culiya' tsa jyo'o bi', tso'o tsa ña'a ste' yu; pana ná stu'ba ña'a ste' yu lo'o queé jua, cha' nu queé jua ni, tso'o la ña'a bi'. ²⁸ La cui' jua'a lo'o quii nu ndi'j ne' quixi' jua juani, ndyaluu quii bi' tso'o ti; pana chaca tsa, li' nga'aa tyaca' cha' cua ndyaqui. Ycu' Ndyosi ndu'ni cha' tso'o tsa ña'a quii; jua'a cu'mā ni, chañi cha' ta ycu' Ni late' cacu' mā, masi xti tsa cha' jlya ti' mā jil' Ni. ²⁹ Bi' cha' juani, nga'aa quiña'a tsa cha' culacua ti' mā: “¿Na ca cacu na juani? ¿Na ca co'o na juani?” Si'i na xcui' tya'a lube mā tsaana mā jil' cha' bi', ³⁰ cha' xcui' jua'a nclacua ti' lcaa ñatj chalyuu nu ndi'j jua'a ti. Pana cu'mā ni, ná cube ti' mā, jlo ti' ycu' Sti mā ñi'ya caca caja lcaa na nu lyiji cha' tyiji yu'u jil' mā chalyuu. ³¹ Si'i xcui' cuentya jil' ycu' ca ti mā culacua ti' mā. Ndi'ya cua'ni mā: taquiya' mā jil' lcaa cha' nu nchcui' ycu' Ni, cha' caca Ni loo

ne' cresiya jil' mā su ndi'j mā nde chalyuu; jua'a ta Ni lcaa na nu lyiji xi jil' mā li'.

Lcaa na nu ntsu'u ji'na tya na jil' ycu' Ndyosi

³² 'Ná cutsji cu'mā. Ñati 'na laca mā, masi xti ti ngu' tya'a mā, cu'mā nu laca mā taju ñati jil' ycu' Ndyosi; cua ngujui chalyuu tso'o jil' mā cha' ycu' Ndyosi Sti na laca loo jil' mā, cha' jua'a nti' ycu' Ni. ³³ Ná cube ti' mā, cujui' mā na nu ntsu'u jil' mā cha' ta mā cñi jil' ngu' ti'i. Lo'o jua'a nga'aa casu cuiji su ntsu'u cñi jil' mā, nga'aa tye na nu nguxco'o mā ca slo ycu' Ndyosi nu ntucua nde cua; ca bi' nga'aa caca tyucuaana ngu' cñi bi', nga'aa caca cacu cuixu' jil'. ³⁴ Cua ña'a ca cha' nu tyaca'a la jil' mā chalyuu, tyanu cresiya jil' mā ca su ntsu'u cha' bi', masi sca cha' tso'o nu ndyu'u co'o jil' mā nde chalyuu, masi cha' tso'o nu cua nchco'o Ni cuentya jil' mā ca su ntucua ycu' Ni.

Tii ti' na tyi' na chalyuu

³⁵⁻³⁶ 'Tii ti' mā tyi' mā chalyuu cha' caca cua'ni yala mā, ñi'ya lo'o ndu'ni yala ngu' msu nu ndi'j na'asij ni'j jil' ngu'. Talya laca lo'o cua ndyaa xu'na ni'j bi' ta'a su caja clyo'o ngu'. Tya tii msu bi', tya lacu' ngu' ste' ngu', ña'a ti ntsu'u xee ni'j bi' su ndyanu ngu' msu to' tyi xu'na ngu'; tya tii ngu' cha' ntajatya ngu' jil' xu'na ngu', ni jacua' tyalaa ycu' xu'na bi'. Lo'o tyalaa ycu', cuju'j ya' yu toni'j nde liya', yala ti saala msu bi' toni'j jil' li'. ³⁷ Tso'o tsa caca jil' msu bi', si tya tii ngu' nu lo'o tyalaa xu'na ngu' cha' cua'ni clya ngu' cña jil' xu'na ngu'. Cha' liñi ta na' lo'o mā, cha' ndi'ya ñacui xu'na ni'j bi' jil' ngu' msu jil': “Cua'a clya mā to' mesa”. Li' cua'ni cña ti' ycu' xu'na ngu' cha' xacu jil' ngu'. ³⁸ Tso'o tsa caca jil' ngu' bi' si tya tii ngu', masi talya tsa tyalaa ycu' nu laca loo bi', masi tyeje tacui cla'be talya tyalaa yu.

39 'Nda mā cuentya ñi'ya nu cua'ni sca xu'na ni'j, si jlo ti' yu ni hora tyalaa sca yu cuaana ni'j; cua'a yu toni'j, cha' ná ta yu chacuayá' cuaana ngu' na nu ntsu'u ni'j. 40 Lo'o jua'a cu'mā ni, tii ti ti' tyi'j mā chalyuu; tyaa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, ná tyiquee' tyaa na' sca hora nu ná culacua ti' mā cha' caa na'.

Nu msu nu ndaquiya' tso'o ji'i xu'na yu

41—Cusu'—nacuj Pedro ji'i Jesús li'—, ¿ha lo'o cuare ti nda nu'u cuji bi'? ¿Ha ná tso'o la si cuna lcaa ñati cha' bi', nti' nu'u? —nacuj Pedro.

42 Li' nguxacuj Jesús cha' ji'i yu:

—¿Ha ntsu'u cu'mā nu tyucui tyiquee mā ntaja'a mā cua'ni mā cña 'na? Ndi'ya cua'ni mā lacua: sca msu nu tso'o ni, ta xu'na yu cña ji'i yu cha' caca yu loo ne' ni'j ji'i xu'na yu; culo xu'na yu cña ji'i yu cha' xacu yu ji'i lcaa ngu' nu ndi'j ni'j bi'. 43 Tso'o tsa ntsu'u tyiquee msu bi' lo'o caa xu'na yu chaca quiya', si chañi cha' ndyu'ni yu cña nu cua ngulo xu'na yu ji'i yu. 44 Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā juani, cha' tlyu la cña ta xu'na yu ji'i msu bi' li', ña'a cuayá' caca yu loo ji'i lcaa cña nu ntsu'u ji'i xu'na yu bi'. 45 Pana sca msu nu ná ndube ti' ji'i cña nu ngulo xu'na yu ji'i yu, hora ti ca'ya sca cha' cuxi hique yu: “Tiya' tsa caa xu'na na”, culacua ti' yu. Li' xana yu bi' cua'ni xña'a yu; cua'ni tyaala yu ji'i tya'a msu yu, masi cuna'a, masi qui'yu ngu'. Tso'o tsa cacu yu scuaa, tsa cu' ti co'lo yu lcui, tsa cu' ti tya'a yu cu'bi yu. 46 Lo'o li' tsiya' ca tyu'u tucua xu'na yu sca tsa lo'o ná tii yu. Ná jlo ti' yu ni hora tyu'u tucua ycu' nu xu'na yu chaca quiya', la cui' ti ná jlya ti' yu si tyalaa xu'na yu tsa bi'. Li' ti' tsa xcube' xu'na yu ji'i yu xña'a bi'. Stu'ba ti tsa yu ca bilyaa cha' chcube' yu lo'o ñati nu

ná ndaquiya' ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti.

47 'Lo'o jlo ti' msu bi' ni cña ngulo xu'na yu ji'i yu, lo'o li' ná yala ti' yu cha' cua'ni yu cña bi', xcube' xu'na yu ji'i yu li'; ti' tsa quiji'j xu'na yu ji'i yu. 48 Pana chaca msu nu ná ngua cuayá' ti' ni cña ngulo xu'na yu ji'i yu, xti la cha' chcube' yu bi' li'; jo'o la xi quiji'j xu'na yu ji'i yu, masi ndacui cha' chcube' lye yu xqui'ya cña nu ná ngua'ni yu bi'. Nu lo'o ta ycu' Ndyosi tyuu lo cha' ji'na, jua'a tyuu lo cña ndu'ni cha' cua'ni na cuentya ji'i Ni; la cui' ti cha' lo'o xtyanu ñati quiña'a tsa cña ji'na, li' ndu'ni cha' cua'ni na quiña'a la cña cuentya ji'i ngu' bi'.

Xuu tya'a ñati chalyuu xqui'ya Jesús

49 'Cua lijyā na' nde chalyuu cha' cua'a na' quii' su ndi'j ñati, pana tso'o la nti' na' si cua laca ndyaqui quii' bi'. 50 Cua xana ti sca cha' tlyu, cua tyat'j ti na' sca cña, ñi'ya laca lo'o cua ntyucuatya ngu' 'na; bi' cha' lye tsa nclyacua ti' na' juani: ¿Ni jacua' xcua se'j cña bi'? 51 ¿Ha xcui' ti ti tyi'j ñati chalyuu xqui'ya cha' cua lijyā na' lo yuu, nti' mā? Si'i. Ná nchca tyi'j ti ti ñati chalyuu, cha' na xuu tya'a ngu' nti' ngu'. 52 Ndi'ya caca juani: su ntsu'u ca'yu tya'a ñati tya'a ndi'j sca ti ni'j, li' xana sna tya'a ngu' nu ná ngusñi ngu' cha' jna', xuu tya'a ngu' bi' lo'o nu tucua tya'a ngu' nu ngusñi cha' jna'; masi ntsu'u tucua tya'a ngu' nu ná ngusñi cha' jna' lo'o sna tya'a ngu' nu ngusñi cha' bi', la cui' ti xuu tya'a ngu' xqui'ya na' —nacuj Jesús—. 53 Xuu tya'a sca ñati lo'o sñi' qui'yu yu, jua'a xuu tya'a sca yu qui'yu lo'o sti yu; xuu tya'a sca ma' cusu' lo'o sñi' cuna'a, jua'a xuu tya'a sca cuna'a cuañi' lo'o xtya'a; xuu tya'a sca ma' cusu' lo'o sñi' xii, jua'a xuu tya'a sca cuxii lo'o xtya'a laa cho' xqui'ya na' —nacuj Jesús.

Ná nchca ca tii ngu' na laca nu lijya nde loo la

⁵⁴ Chaca quiya' nchcui' Jesús lo'o ñati, nu lo'o ndi'i ngu' slo:

—Nu cu'ma ni, ntsu'u quiya' ña'a ma ndyatú coo nde su ndyaa cuichaa, lo'o li' ñacu' ma: “Tyo ca'ya”. Chañi cha' ji'i ma, ca'ya tyo tu'ni. ⁵⁵ Lo'o xana tyucua cui'i lijya nde calacui, li' ñacu' ma: “Cua xana caca tyique' juani”. Lo'o chañi, jua'a caca li'. ⁵⁶ ¡Cuiñi tsa cu'ma! Nchca ji'i ma ña'a ma sca na nu ndyaca nde chalyuu, masi sca na nu ndyaca nde cua; cua nslo ma ji'i cha' bi'. ¿Ni cha' laca ná nchca ca tii ma tsiya' ti na ca ndyaca jna' nde chalyuu juani? —nacu' Jesús ji'i ngu'.

Tso'o la xquiñi clya na cha' ji'na lo'o tya'a cusu'u na

⁵⁷ ¿Ni cha' laca ná nchca quiñi tso'o cha' ji'i ma lo'o tya'a ma? ⁵⁸ Ndi'ya tso'o la cua'ni ma, si ntsu'u cha' tsa lo'o sca ñati ji'i ma slo bese cha' sta yu quiya' ji'i ma: cua'ni cña ti' ma cha' xquiñi ma cha' ji'i ma lo'o yu laja lo'o tya ndyaa ti ma tyucui. Pana si ná cua'ni ma jua'a, li' tya bese ji'i ma ya' policia. Lo'o ngu' bi' ni, su'ba ngu' ji'i ma ne' chcu'a li'. ⁵⁹ Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma, cha' nga'aa tyu'u ma tsiya' ti ña'a cuayá' nu ta ma lcaa ca centavo nu ndijña ñati bi' ji'i ma.

13

Nga'a cha' culochu' na ji'i cha' cuxi nu ndyu'ni na

¹ La cui' tyempo bi' ndi'i xi ñati ca su ndu Jesús. Ndacha' ngu' bi' ji'i yu li', ñi'ya ngua lo'o ndyujuii gobernador Pilato ji'i tyuu tya'a ngu' Galilea. Laja lo'o ndyu'ni tacati nu ngu' Galilea bi' ne' laa, nu lo'o ndyujuii ngu' na'ni nu caca msta ji'i ycu'i' Ndyosi, li' ndyujuii sendaru nu ji'i nu Pilato bi' ji'i ngu'

bi', nacui' ngu'. ² Nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—¿Ha xqui'ya cha' xña'a tsa ngu' Galilea, bi' cha' ndyujuii Pilato ji'i ngu', nti' ma? Ná xña'a lye ngu' bi'. Na ngua'ni ti ngu' ñi'ya nu ndu'ni tya'a quich'i tyi ngu', ³ si'i na cuxi la ngua'ni ngu' bi'. Lo'o jua'a cu'ma ni, si ná ca tyuju'u ti' ma ji'i lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni ma, cha' culochu' ma cha' bi', la cui' ti cha' nscua cha' cajaa ma li' —nacu' Jesús ji'i ngu'—. ⁴ Lo'o nu xa' taju ti'ñu xna tya'a ñati bi' ni, ngujuii ngu' bi' ca to' hitya Siloé lo'o ncluyú ni'i cua' bi' hichu' ngu' li'. ¿Ha xqui'ya cha' xña'a tsa ngu' ngua jua'a nti' cu'ma? Ná xña'a lye ngu' bi'. Na ngua'ni ti ngu' ñi'ya nu ndu'ni tya'a ngu' quich'i Jerusalén, ⁵ si'i na cuxi la ngua'ni ngu' bi'. Lo'o jua'a cu'ma ni, si ná ca tyuju'u ti' ma ji'i lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni ma, cha' culochu' ma cha' bi', la cui' ti cha' nscua cha' cajaa cu'ma.

Yaca quityi nu ná nda si'yu tsiya' ti

⁶ Li' ndacha' Jesús cha' re ji'i ngu': —Ndi'i sca lo ñati nu ntsu'u sca yaca quityi nu tso'o tsa ji'i, yaca nu nda si'yu tyacala'; ndu yaca bi' laja su ndyataa yu yaca si'yu losu' tyixi. Tiya' la li' ndyaa na'a yu ji'i yaca quityi bi' si ntsu'u si'yu lo. Ni sca si'yu ná nga'a lo, ná sca na ngujui ji'i yu tsiya' ti. ⁷ Bi' cha' nacui' ycu'i' yu ji'i nu ndyu'ni cña ne' lo'o bi': “Ndacui sna yija ñaa na', ya'a na'a na' si ntsu'u si'yu lo yaca quityi re, lo'o ná ngujui 'na tsiya' ti. Xi'yu ji'i, culo ji'i tsiya' ti, cha' na ndu laja ti yaca re; tso'o la si xa' la na cataa na lo yu re”, nacui' nu ca ji'i yuu bi'. ⁸ Li' nguxacu' nu ndyu'ni cña ne' lo'o bi' cha' ji'i xu'na yu: “Xtyanu nu'u ji'i yaca re chaca tya yija, cusu'”, nacui' yu. “Xtyi' na' yuu su ntucua suu yaca re, su'ba na' quiña'a xi yuu cataa suu. ⁹ Ná tyiquee' si taja'a si'yu, tyu'u jua'a

li'; pana si ná tyu'u tsiya' ti, si'yu nu'u jil'i li'."

Sca tsá ta'a ngua'ni Jesús jo'o jil'i sca nu cuna'a nu nchcu' tyucu'

¹⁰ Ngua sca tsá ta'a lo'o ndil'i Jesús ne' laa nclyu'u yu jil'i ñati.

¹¹ Ndacua nga'a sca nu cuna'a nu ngusñi cui'i cuxi jil'i. Xqui'ya cui'i bi' ngua quicha ma' ti'ñu xna yija; cua nchcu' hichu' ma' tsiya' ti, ña'a cuayá' nu nga'aa ngua jil'i ma' xquiñi jil'i ycu' ma'. ¹² Lo'o na'a Jesús jil'i ma' cusu' bi', li' nchcu' yu lo'o ma':

—Cua ndyaca tso'o nu'u juani, nga'aa tyacua quicha jua jinu'u chaca quiya' —nacuj yu jil'i ma' cusu' bi'.

¹³ Lo'o li' ngusta ya' Jesús hichu' ma'. Hora ti ngüñi tyucu' hichu' ma'. Li' nacuj ma' cha' tlyu tsa cña ndu'ni ycu' Ndyosi. ¹⁴ Pana nu qui'yu nu laca loo ne' laa bi' ni, ngunasi' tsa yu bi', cha' ngua'ni Jesús jo'o jil'i ngu' tsá ta'a.

—Scuá tsá tso'o cha' cua'ni na cña —nacuj nu laca loo bi'—, bi' tsá tso'o cha' tyaa ma' cha' caca jo'o jil'i ma'; nga'aa caa ma' tsá ta'a li' —nacuj.

¹⁵ —Cuiñi tsa nu'u —nacuj Jesús jil'i nu laca loo ne' laa bi' li'—. Lcaa cu'ma' lo'o tya'a ma' nsati' ma' toro jil'i ma', masi huru jil'i ma', cha' tsaa lo'o ma' jil'i ni' cha' co'o ni' hitya, masi tsá ta'a —nacuj yu—. ¹⁶ Lo'o jua'a nu cuna'a re nu la cui' tya'a ñati jil'i jyo'o Abraham ni, cua ti'ñu xna yija nguta'a ma' ndatsaa Satanás jil'i ma'. ¿Ha ná tso'o nti' ma' si cua'ni lyaá na' jil'i ma', masi tsá ta'a? —nacuj Jesús.

¹⁷ Nguju'u tsa ti' ngu' tya'a cusu' Jesús cha' nguxacuj yu cha' jil'i nu laca loo bi' jua'a. Pana tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu xa' la ñati nu ndu ca bi', cha' na'a ngu' lcaa cña tonu nu ngua'ni Jesús.

Cuii jil'i si'yu cuxee

¹⁸ Li' xa' ngulu'u Jesús sca cha' jil'i ngu':

—Chaca cha' chcu' na' lo'o ma' juani, cha' caca cuayá' ti' ma' ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ni loo ne' cresiya jil'i ma': ¹⁹ Laca cha' bi' ñi'ya nti' sca ti si'yu cuxee, nu ndyaa lo'o sca ñati jil'i ndyataa yu jil'i ne' lo'o jil'i yu. Lo'o li', lo'o cua ndyaluu la, sca yaca tonu tsa laca bi'. Li' nguxana ndyalaa quiñi cha' cuiñá ni' xlyati laja stá' yaca bi', cha' tso'o tsa tonu yaca bi'.

Cuii jil'i sca' tiye'

²⁰ Chaca quiya' nda Jesús sca cuii lo'o ngu':

—Chaca cha' chcu' na' lo'o ma' ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ma' —nacuj—.

²¹ Laca cha' bi' ñi'ya laca sca ycu' sca' tiye' nu ngusu'ba sca nu cuna'a lo sna tya'a sca' catyá xlyá, nguixa' li', cha' tsa tlyu ti tyacu' sca' bi'.

Nu toni'i chubi ti

²² Tyucu' su ndyaa Jesús lo'o ngu' ca Jerusalén, ndya'a ngu' nde tyuu tya'a quichi tonu; lo'o jua'a tyuu tya'a quichi sube ndya'a ngu', cha' chcu' yu cha' jil'i ycu' Ndyosi lo'o ngu' quichi bi'. ²³ Laja li' nchcuane sca ñati jil'i yu:

—¿Ha xti ti ñati nu cua'ni lyaá Ni jil'i lo'o cua tye ti chalyuu, cusu'? —nacuj.

Nguxacuj Jesús cha' jil'i ñati bi' li':

²⁴ —Chubi tsa toni'i su tyati' ma' ca bi', bi' cha' cua'ni yala ma' cha' quije tyucu' jil'i ma' nu tyalaa ca toni'i bi'. Ndi'ya ñacu' na' jil'i ma': Ntsu'u quiña'a tsa ñati nu cua nchcu' cha' cua tyati' ti ngu' toni'i bi', pana na ndu'ni ti ngu' jua'a; ná nchca quije jil'i ngu' tsiya' ti ñi'ya caca nu tyati' ngu' toni'i bi'. ²⁵ Li' tyatu xu'na ni' bi', cha' tacu' yu toni'i bi'. Lo'o tyalaa cu'ma', li' xana ma' cuju' ya' ma' toni'i bi', chcu' ma' lo'o: “Xaala ma' toni'i, cusu'”. Li' ñacu' yu jil'i ma': “Ná jlo ti' na'

ti ñati laca cu'ma". 26 Lo'o li' xacui ma cha' ji'i: "Cusu', cua ndyacu ya tyaja lo'o nu'u, cua ndyi'o ya hitya lo'o nu'u. Cua ndyaa nu'u ngulu'u nu'u ji'i tya'a quich'i tyi ya", ñacu ma. 27 Chaca quiya' chcu' yu lo'o ma li': "Ná jlo ti' na' tsiya' ti, ti ñati laca cu'ma. Tyaa clya ma tso'o la; nga'aa nti' na' ña'a na' ji'i ma, cha' ñati cuxi laca ma." 28 Xi'ya tsa ma li', cacu la'ya ma cha' lye tsa ñasi' ma. Ca xñi'i tsa ti' ma lo'o ña'a ma su ndi'i quiña'a tsa ñati slo ycu' Ndyosi ca lo'o tye chalyuu; masi jyo'o Abraham, masi jyo'o Isaac, masi jyo'o Jacob, masi lcaa jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi sa'ni la, ña'a ma ji'i ngu' ndi'i ngu' ca bi'. Lo'o cu'ma ni, xtyanu Ni ji'i ma nde liya'. 29 Lcaa quich'i chalyuu ntsu'u ngu' nu tyaa ngu' cacu ngu' lo'o ycu' Ndyosi, nu lo'o caca Ni loo lo'o tye chalyuu; nde su ntyucua cuichaa tyu'u ngu' tyaa ngu', jua'a tyu'u ngu' nde su ndyaa cuichaa, lo'o nde tyá' tyu'u ngu', lo'o nde calacui tyu'u ngu', tyaa lcaa ngu' ca su tlyu su ntucua ycu' Ni. 30 Lo'o li' nde loo la caca xi ngu' nu tyu'u tucua su cua tye ti cha'; jua'a nde chu' la tyanu xi ngu' nu ndu'u tucua clyo.

Ntsu'u tsa tyiquee Jesús ña'a ji'i ngu' quich'i Jerusalén

31 La cui' tyempo bi' lijya xi tya'a ngu' fariseo cha' chcu' lo'o Jesús:

—Tyaa clya nu'u juani —nacui ngu' ji'i—. Tyu'u nu'u su ndi'i nu'u re, yaa nu'u tyi'i chaca se'i, cha' cua nti' rey Herodes cujuu' jinu'u.

32 Nhcui' Jesús lo'o ngu' bi' li':

—Yaa cacha' ma cha' re ji'i nu cusu' tyaala bi': "Tsá juani lo'o tsá quee tya tyi'i na' xi chalyuu re cha' culo na' cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i ñati, cha' cua'ni na' cha' tyaca tso'o xa' la ngu' quicha. Cuati tsa nu nchca tyuna, li' tye cña nu nda ycu' Ndyosi Sti na' cha' cua'ni na'." Jua'a ñacu ma ji'i nu cusu' bi'.

33 Tya'a na' re juani. Tya quiña'a xi tyucui lyiji su tya'a na' juani, jua'a la quee, jua'a tsá nu nchca tyuna li'. Ycu' cu'ma jlo ti' ma cha' nde quich'i Jerusalén ndyiji lcaa ngu' nu laca tu'ba ji'i ycu' Ndyosi —nacui Jesús ji'i ngu' fariseo bi'—. Bi' cha' tsa'a na' ca quich'i bi' cha' cajaa na', si jua'a laca na' tu'ba ji'i ycu' Ndyosi nti' ma —nacui Jesús li'—.

34 'Tya'na tsa cu'ma ngu' Jerusalén, cha' tucui tsa cha' nu ntsu'u ji'i ma. Tya sa'ni ndujui ma ji'i ngu' nu laca tu'ba ji'i ycu' Ndyosi, ngujui' ma quee ji'i ñati nu ngua'a lo Ni cña ji'i. Tyuu tsa quiya' ngua ti' na' cha' cua'ni tyaca'a na' ji'i ma, cha' ná ca cuxi ji'i ma; ñi'ya nti' sca su'u nu nxuti'i ji'i sñi' ne' lu'be ni', jua'a nti' na' cua'ni na' lo'o ma, pana ná nda ma chacuayá' 'na tsiya' ti. 35 Bi' cha' xñi'i ti' tyanu quich'i tyi ma juani. Nga'aa ña'a ma 'na ña'a cuayá' nu tyalaa tyempo nu chcu' ma cha' 'na: "Tso'o tsa ndyu'ni ycu' Ndyosi xqui'ya yu nu lijya chacuayá' ji'i ycu' nu Xu'na na", ñacu ma li'.

14

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca nu qui'yu nu nchcubé' tsa quicha qui' ji'i

1 Sca tsá nu ndi'i cña' ngu' ndyaa Jesús ndyacu yu xlyaa to' tyi xu'na ngu' fariseo. Lo'o xa' ngu' fariseo ni, na'a tsa ngu' ji'i Jesús li'. 2 Nde loo Jesús nga'a sca nu qui'yu nu nchcubé' quicha qui' ji'i. 3 Li' nchcuane Jesús ji'i ngu' mstru cha' jo'ó lo'o ji'i ngu' fariseo bi':

—¿Ha ntsu'u chacuayá' cha' cua'ni na jo'o ji'i sca nu quicha tsá ta'a, nti' ma? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. ¿Ha ná ntsu'u chacuayá' cha' cua'ni na jo'o ji'i ngu' li'?

4 Pana nga'aa nhcui' ngu' bi' tsiya' ti. Li' ntejeja' Jesús ji'i nu

quicha bi', ngua'ni cha' ndyaca tso'o yu. Lo'o li' nchcui' lo'o yu bi':

—Tyaa nu'u to' tyi —nacui' Jesús jii' yu.

⁵ Li' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' fariseo bi' chaca quiya':

—¿Ñi'ya nti' cu'ma? ¿Ñi'ya cua'ni mā si tyú sca huru jii' mā, si tyú sca toro ne' tyuu tsā nu ndi'i cña' ngu'? ¿Ha si'i hora ti tsaa mā culo mā jii' ni', masi tsā ta'a tlyu laca?

⁶ Lo'o ná ngu'jui ñi'ya nu xacui' ngu' cha' jii' Jesús tsiya' ti li'.

Ñati nu tsaa tyi'i lo'o ngu' ta'a nu caya clyo'o ngu'

⁷ Li' na'a Jesús cha' ngulana tsa ngu' fariseo bi' yaca xlya cha' tyucua ngu' su tso'o la nu nde que mesa. Bi' cha' nda Jesús cui' re jii' ngu' bi' li':

⁸ —Nu lo'o tsaa mā su ndyaca ta'a caya clyo'o ngu', ná tyaca'a mā su tlyu su tyucua ngu' nu laca loo.

¿Ñi'ya cua'ni mā si tyalaa xa' ñati nu cua tlyu la cha' ntsu'u jii' que cu'ma? ⁹ Lo'o li' nu ñati nu ndyu'ni ta'a nu cua nchcui' lo'o mā tya clyo cha' caa mā ni, ná tyiquee' chcui' yu lo'o mā ndi'ya: “Ta mā su ntucua mā jii' nu cusu' cua”, ñacui' yu. Lo'o li' ca tyuju'u tsa ti' mā, tsaa mā tyaca'a mā ca su ná ntsu'u yaca xlya, ca bi' tyaca'a mā tsiya' ti li'.

¹⁰ Si'i xcui' na clyana mā su tso'o tyaca'a mā lacua. Nu lo'o tsaa mā sca ta'a, yaa mā tyucua mā sca la'a ti su taca tyucua cua ña'a ca ñati. Lo'o li' caa nu laca loo jii' ta'a cha' chcui' yu lo'o mā: “Cusu'”, ñacui' yu jii' mā, “cu'cu' nu'u cha' tyucua xi ca su tso'o la re”. Jua'a caca chi' la loo ycu' cu'ma laja ñati quiña'a nu ntucua to' mesa li'. ¹¹ Cua ña'a ca ñati nu nti' cha' tlyu la cha' laca jii' ycu', bi' laca nu ca tyuju'u ti' ca tiya' la; lo'o nu ñati nu xti ti cha' ntsu'u tyiquee ycu' yu, xyucua ycu' Ndyosi jii' yu bi' li', cha' caca tlyu la tyiquee yu ca tiya' la.

¹² Li' ndi'ya nacui' Jesús jii' nu ñati nu cua nchcui' lo'o cha' caa tyi'i ta'a ca slo yu:

—Nu lo'o chcui' mā lo'o ngu' cha' caa ngu' cacu ngu' xlyaa lo'o mā, si'i lo'o tya'a tso'o ti mā chcui' mā, ni si'i lo'o tya'a ngula ti mā chcui' mā, ni si'i lo'o tya'a tyijyu' ti mā chcui' mā, ni si'i lo'o ngu' culiya' ti nu ntucua tyi cacua ti slo mā chcui' mā li'. Stu'ba ti cua'ni ngu' bi' lo'o mā ca tiya' la, nu lo'o ntsu'u sca ta'a jii' ngu'; ñi'ya nu ngua'ni mā lo'o ngu', jua'a cua'ni ngu' bi' lo'o mā li'. ¹³ Pana si'i jua'a cua'ni mā; nu lo'o cua'ni mā sca ta'a, li' xuti'i mā jii' ngu' ti'i, lo'o jii' ngu' quicha, lo'o jii' ngu' nu cu' quiya', lo'o jii' ngu' cuityi' cha' cacu ngu' lo'o mā. ¹⁴ Li' tso'o tsa tyi'i mā chalyuu si jua'a cua'ni mā, cha' nu ngu' quicha bi' ni, ná caya ñi'ya nu tya ngu' cha' tso'o jii' mā. Pana tiya' la caya cha' tso'o jii' mā, nu lo'o tyu'u mā chaca quiya' lo'o lcaa ngu' jyo'o nu ngua tso'o cresiya jii' ngu' cuentya jii' ycu' Ndyosi lo'o tya nguti'i ngu' chalyuu.

Cui' jii' sca ta'a tlyu nu ngua'ni ngu'

¹⁵ Tya ndi'i ngu' to' mesa, ngua'a jyaca ngu' jii' cha' nu nda Jesús lo'o ngu'. Li' nguxacui' sca yu tya'a ntucua ngu' cha' jii' Jesús:

—Tso'o tsa caca jii' ñati nu cacu scuaa ca su laca ycu' Ndyosi loo —nacui' yu bi'.

¹⁶ Li' nguxacui' Jesús sca cui' jii' yu, cha' ca cuayá' ti' ngu' ñi'ya caca jii' ñati chalyuu lo'o caa ycu' Ndyosi cha' caca Ni loo.

—Sca nu qui'yu ngua'ni sca ta'a, nda yu sca sii' cha' cacu ngu' —nacui' Jesús jii' ngu'—. Cua nchcui' yu lo'o quiña'a tsa ñati cha' tyi'i ngu' ta'a. ¹⁷ Nu lo'o cua ndyalaa hora caca sii', li' ngulo yu cña jii' msu jii' cha' tsaa chcui' lo'o ngu' ndi'ya: “Cua laca ngua tso'o scuaa nu caca sii' jii' mā, nacui'

xu'na na'". 18 Li' lcaa ngu' nu cua nchcui' yu lo'o tya tsubi' la cha' cãã ngu' ta'a bi', nguxana ngu' ndijña ngu' cha' clyu ti' ji'ly yu. Ndi'ya nacui' tsaca ngu': "Cua'ni clyu ti' nu'u jna', ná caca 'na cãã na' slo nu'u juani. Ntsu'u cha' tsa'a tsaa na'a na' sca se'ly su ngüi'ya ca ti na' yuu, bi' cha' nti' na' cha' cua'ni clyu ti' nu'u 'na." 19 Lo'o li' nacui' chaca yu: "Na ngüi'ya ca ti na' ca'yu latya toro masu; bi' cha' tsa'a cua'ni cuayá' na' lo'o ni', si cua caca cua'ni ni' cña. Cua'ni clyu ti' nu'u jna', ná caca 'na cãã na' slo nu'u juani." 20 Li' nacui' chaca yu: "Na ngujui clyo'o ca ti na', bi' cha' ná ntsu'u chacuayá' cãã na' slo nu'u juani". 21 Lo'o ndyalaa msu slo xu'na chaca quiya', li' lcaa cha' nu nacui' ngu' ji'ly ndacha' ji'ly xu'na. Lye tsa ngunasi' xu'na ni'ly bi' li'. Lo'o li' nacui' yu ji'ly msu bi': "Yaa clya nu'u lquichj chaca quiya' cha' chcui' nu'u lo'o ngu' nu ntsu'u nde calle jua, cha' cãã ngu' ta'a slo na'. Chcui' nu'u lo'o ngu' ti'i, lo'o ngu' quicha, lo'o ngu' nu cu' quiya', lo'o ngu' cuityi', lo'o lcaa ngu' quicha; li' tyaa lo'o ji'ly lcaa ngu' bi' ca nde", nacui' xu'na msu bi'. 22 Ca tiya' la li' nacui' nu msu bi' ji'ly xu'na: "Cusu'", nacui', "cua ngua'ni na' lcaa cña nu ngulo nu'u 'na, lo'o ña'a ti tya ntsu'u la se'ly su tyi'ly ngu' ta'a re." 23 Li' nacui' ycui' nu xu'na msu bi': "Yaa nu'u nde calle, lcaa tyucuij, cua'ni nu'u juersa lo'o ngu' cha' tyaa ngu' ne' ni'ly 'na, cha' cha'a ni'ly re 'na tyi'ly ñati. 24 Ndi'ya cha' ta na' lo'o nu'u, cha' ni tsaca ngu' nu cua nchcui' na' lo'o tya clyo la, nga'aa cacu ngu' bi' sijj re 'na tsiya' ti", nacui' xu'na ni'ly bi'.

Cua ndye cuij nu nda Jesús lo'o ngu' li'.

Tlyu tsa cña caca lo'o xñi na cha' ji'ly Jesús

25 Quiña'a tsa ñati ndya'a lo'o Jesús, lo'o li' nchcui' yu lo'o ngu' chaca quiya':

26—¿Ha nti' ma' tya'a ma' lo'o na'? Ná caca ji'ly ma' xñi ma' cha' jna' si lye la ntsu'u tyiquee ma' ji'ly sti ma', masi ji'ly xtya'a ma', masi ji'ly clyo'o ma', masi ji'ly sñi' ma', masi ji'ly tya'a ngula ma' masi qui'yu masi cuna'a; masi lye la ntsu'u tyiquee ma' ji'ly ycui' ca ti ma' cha' ña'asij ma' ji'ly ycui' ca ma', ná taca caca ma' ñati jna' jua'a. 27 Si ná tyaja'a ma' xñi ma' tyucuij nu culu'u na' ji'ly ma', ná caca ma' ñati jna' li'; ntsu'u cha' xñi ma' tyucuij bi', masi cujuji ñati ji'ly ma' xqui'ya cha' jna'. 28 Si ntsu'u cu'ma' nu nti' ma' cuiñá ma' sca ni'ly tlyu, ¿ha ná culacua ti' ma' clyo ni tsa lo cñi cua'nijo'o ji'ly ma' cha' tyu'u scua cña bi'? Clyo culo ma' cuentya ni tsa lo cñi cua'nijo'o ji'ly ma', cha' ña'a ma' si tyu'u scua cñi ji'ly ma' ña'a cuayá' nu xcua se'ly cña bi'. 29 Si cuiñá ma' quiya' ni'ly, lo'o ca tiya' la ná caca cua'ni tye ma' ni'ly bi', xtyi' lo'o ti ngu' ji'ly ma' li'. Lcaa ñati, nu lo'o ña'a ngu' cña bi', li' xana chcui' ngu'; xtyi' lo'o ngu' ji'ly xu'na cña bi' li': 30 "Nu ñati jua ngua ti' cuiñá yu sca ni'ly tlyu, pana ná ngua ji'ly yu sta se'ly yu cña bi'", ñacui' ngu'.

31 Ñi'ya nti' sca rey nu nti' xu' tya'a lo'o chaca rey. ¿Ha ná culo yu cuentya clyo si tyu'u scua tii mil tya'a ti sendaru, cha' tyijjloo ji'ly chaca rey nu lo'o calaa mil tya'a sendaru lijya cusu'u? 32 Lo'o si jlo ti' cha' ná caca ji'ly rey bi', nu lo'o tya tyijyu' lijya nu chaca rey bi', li' hora ti ta yu ji'ly ñati cha' tsaa ngu' slo nu chaca rey bi', cha' ca ti cha' cusu'u bi' hora ca ti. Jua'a cua'ni rey bi' —nacui' Jesús—. 33 Lo'o jua'a cua' ña'a ca cu'ma' nu lye la ntsu'u tyiquee ma' ji'ly lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'ly ma', ná taca caca ma' ñati jna' li'.

Cha' ji'ly teje' nu ná tso'o tsiya' ti

34 'Tso'o' nsa teje'; pana si tye cha' cñi' nu ntsu'u jil'i, nga'aa caja ñi'ya nu cua'nijo'o teje' bi' jil'i ngu' li'. 35 Ná tso'o' tsiya' ti, ni cha' salú na jil'i lo yuu cha' xtyucua jil'i yuu, ná tso'o'; masi quixa' na jil'i lo'o yuu cataa, ná tso'o' tsiya' ti, bi' cha' nga'a cha' xcuaa na jil'i —nacu'i Jesús—. Cua'a jyaca tso'o' ma jil'i cha' nu nda na' lo'o ma, si tyaja'a ma cuna ma —nacu'i Jesús jil'i ngu'.

15

Cuii jil'i sca xlya' nu cua nguna' jil'i ngu'

1 Lcaa nu msu jil'i ngu' xa' tsu' nu cuiñi ti nxñi quiña'a tsa cñi cña loo ngu' bi' ni, ñaa ngu' slo Jesús cha' cuna ngu' ni cha' nda yu; jua'a xa' la ngu' cuxi, ñaa ngu' slo Jesús li'. 2 Bi' cha' nguxana ngu' fariseo, lo'o jua'a ngu' mstru cha' jo'ó, ngusta ngu' qui'ya jil'i Jesús:

—Ndiya ti' yu re cua'ni tya'a yu lo'o ngu' cuxi jua. Stu'ba ti ndacu yu tyaja lo'o ngu' cuxi —nacu'i ngu' bi'.

3 Li' nda Jesús sca cuii lo'o ngu':

4 —Nu cu'ma ni, si ntsu'u sca siyento tya'a xlya' jil'i ma, lo'o li' nguna' tsaca jil'i ma —nacu'i Jesús—, zha ná xtyanu ma jil'i nu quiña'a la tya'a xlya' nu ndyanu taju ti su tso'o' ti ndi'i ni' ne' quixi'? Lo'o li' tsa ma tsaana ma jil'i xlya' nu nguna' bi' jil'i ma ña'a cuayá' nu quije bi' jil'i ma. 5 Nu lo'o cua nquije xlya' bi' jil'i ma, tso'o' tsa caca tyiquee ma li'. Hora ti sta ma jil'i ni' tyijya scu ma, 6 tyaa lo'o ma jil'i toni'i. Lo'o cua ndyalaa ma to' tyi ma, li' xuti'i ma jil'i lcaa tya'a tso'o' ma lo'o jil'i tya'a nga'a ti ma, cha' ñacu'i ma jil'i ngu' ndi'ya: “Ca chaa ti' ma lo'o ya juani cha' cua nquije xlya' nu cua nguna' jil'i ya”. 7 Ndi'ya ñacu'i na' jil'i ma: ca chaa tsa ti' ycu'i Ndyosi lo'o ñati jil'i Ni ca su ntu-cua ycu'i Ni —nacu'i Jesús jil'i ngu' fariseo li'—, ca chaa ti' ngu' bi' masi

sca ti ñati chalyuu ca tyuju'u ti' jil'i cha' cuxi nu ntsu'u jil'i, culochu' yu jil'i cha' cuxi bi' li'. Ná ntsu'u cha' culacua ti' Ni cuentya jil'i nu jacuayala tyii ntucua caa tya'a ñati tso'o' nu ná ntsu'u cha' cuxi jil'i ngu', nti' ngu'.

Cuii jil'i sca cñi nu cua nguna' jil'i ngu'

8 Nda Jesús chaca cuii lo'o ngu' li':

—¿Ñi'ya cua'ni sca nu cuna'a nu ntsu'u tii tya'a cñi plata jil'i? Si nguna' sca cñi plata bi' jil'i, zñi'ya cua'ni li'? Nti' na' cha' cua'a ma' xi quii' cha' culaja tso'o' ni'i bi', ña'a cuayá' nu quije cñi bi' jil'i. 9 Lo'o cua nquije cñi bi' jil'i, li' xuti'i nu cuna'a bi' jil'i lcaa tya'a tso'o' lo'o jil'i lcaa tya'a nga'a cacua ti, cha' cacha' jil'i ngu' ndi'ya: “Ca chaa ti' ma lo'o na' juani, cha' cua nquije cñi nu nguna' bi' jna”. 10 Chaa ti' nu cuna'a bi', cha' cua nquije cñi jil'i; la cui' jua'a ca slo ycu'i Ndyosi, chaa tsa ti' ycu'i Ni lo'o ñati jil'i Ni nde cua, masi sca ti ñati chalyuu ca tyuju'u ti' jil'i cha' cuxi nu ntsu'u jil'i, culochu' yu jil'i cha' cuxi bi' li'.

Sca nu qui'yu cuañi' nu ntucuna' ycu'i' ca ti yu chalyuu jil'i

11 Nda Jesús chaca cuii lo'o ngu' li':

—Ntsu'u sca nu cusu' nu ntsu'u tucua tya'a sñi' qui'yu jil'i yu. 12 Lo'o nu cuañi' la ni, nacu' yu jil'i sti yu: “Sti na”, nacu', “xtyanu clya nu'u lcaa cha' tso'o' nu nga'a cha' tyacua jna”. Lo'o li' hora ti ndacha sti yu cha' tso'o' nu ntsu'u jil'i tyucuaa sñi'. 13 Cua xtyi tyempo ndyaca, li' ndyujui' nu qui'yu tya cuañi' la lcaa cha' tso'o' nu nda sti yu jil'i. Lo'o ngujui cñi ndy'i'ya yu, ndyaa yu tyijyu' li'. Ca chaca tsu' su ndyalaa yu, li' xcui' na ngua'ni ñu'u ti yu chalyuu jil'i yu; nguliji ñu'u ti yu cñi bi' jil'i yu. 14 Pana nu lo'o cua ndye cñi jil'i yu nguliji yu, li' ngua sca jbi'ña tlyu ca loyuu su ndya'a yu; ná ntsu'u na cacu yu, lye tsa

ntyute' yu li'. ¹⁵ La cui' quichj su ntsu'u yu bi' ndyaa yu ne' xña jil'i sca ñati'; ngulo nu ñati' bi' cña jil'i yu, li' ndyaa yu ne' sca lo'o jil'i ñati' bi' su ntsu'u cube' jil'i, cha' xacu yu jil'i cube' bi' jil'i ngu'. ¹⁶ Lo'o li' ngua ti' yu si tyaala' la jil'i yu lo'o cacu yu si'yu quixi' tya'a nu ndacu cube', cha' ná tucui' nda na cacu yu, lo'o jua'a ntyute' tsa yu li'. ¹⁷ Hasta li' ngulacua tso'o ti' yu: “¿Ni lcuua tya'a msu ntsu'u to' tyi sti na' ndyu'ni cña? Ná ndyiji jbi'ña jil'i ngu' bi', hasta ntyucua na ndyacu jil'i ngu'. Lo'o na' ni, nga'a na' ca nde ndyiji jbi'ña na cha' nga'aa ndyiji na cacu na'. ¹⁸ Tso'o la tya'a na' nde to' tyi sti na' cha' hcui' na' lo'o: Sti na', ñacu' na' jil'i, cua ntsu'u tsa qui'ya hichu' na' cuentya jil'i ycu' Ndyosi lo'o cuentya jinu'u, cha' nguta'a yu'u ti na'. ¹⁹ Nga'aa ntsu'u cha' ñacu' nu'u cha' sñi' nu'u laca na'; tso'o la masi ñi'ya nu ndu'ni nu'u lo'o msu jinu'u, jua'a ti cua'ni nu'u lo'o na'.” Jua'a ngulacua ti' yu cha' hcui' yu lo'o sti yu. ²⁰ Li' ngutu'u yu ndyaa yu tyucui' cha' ñaa yu nde to' tyi sti yu.

'Tya tyijyu' ñaa yu lo'o na'a sti yu jil'i yu. Hora ti ndyaa sti yu ndyacua tya'a lo'o yu; ngüityi sti yu jil'i yu li', nchcuicha' sti yu jil'i yu cha' ngua tya'na ti' sti yu jil'i yu. ²¹ Li' nacui' yu jil'i sti yu: “Sti na'”, nacui' yu, “cua ntsu'u tsa qui'ya hichu' na' cuentya jil'i ycu' Ndyosi lo'o jua'a cuentya jinu'u. Nga'aa ntsu'u cha' ñacu' nu'u cha' sñi' nu'u laca na'.” ²² Li' nacui' ycu' nu' cusu' jil'i msu: “Yaa clya ma culo ma late' nu tso'o la cha' xacu' ma jil'i yu re. Sta ma sca cui' sne ya' yu, su'ba ma caña quiya' yu. ²³ Lo'o li' tsa squi'ya ma chqueru nu ta'a la cha' cujuui ma jil'i cha' cacu na. Cua'ni na sca ta'a, ²⁴ cha' ngua ti' na cha' cua ngujuui sñi' na' re, lo'o juani xa' ndyu'u tucua yu; cua nguna' yu ngua ti' na', lo'o xa' ndyalaa yu.” Hora ti

nguxana ngua'ni ngu' sca ta'a li'.

²⁵ Jua'a ndyaca cha' lo'o ndyalaa sñi' nu' cua cusu' la, ndyalaa yu ndyaa yu cña. Cua tyalaa ti yu toni' jil'i yu, lo'o ndyuna yu nclya'a ngu' musca, cha' cua laca ndyaca jil'i lo'o ndyalaa yu. ²⁶ Li' ngusi'ya yu jil'i sca yu cuañi', nchcuane yu jil'i: “¿Na laca ndyaca jua?” ²⁷ Li' nguxacu' nu' yu cuañi' bi' jil'i yu: “Yu tya'a nu'u nu ndya'a yu'u, cua xa' ndyalaa yu bi' juani”, nacui'. “Bi' cha' nacui' sti nu'u cha' cujuui ya chqueru nu tso'o la ña'a bi', cha' tso'o tsa nti' sti nu'u cha' cua ndyalaa yu tso'o ti'.” ²⁸ Ngunasi' tsa sñi' nu' cua cusu' la bi' li'. Lo'o na'a sti yu cha' ná ntaja'a yu tyaa yu ca toni'i, li' ndyaa sti yu cha' hcui' lo'o yu. ²⁹ Li' nacui' yu jil'i sti yu: “Jlo ti' nu'u ni' cua lcuua yija' ndi'i na' ndyu'ni na' cña jinu'u, lo'o ni' sca quiya' ná ngua'ni xña'a na' lo'o nu'u; lcaa cña nu' ngulo nu'u na, ngua'ni na' jil'i. Pana ni' sca quiya' ná nda nu'u masi sca chivo piti ti' jna' cha' cua'ni na' ta'a lo'o tya'a tso'o na'. ³⁰ Nu' juani chaca quiya' ndyalaa sñi' nu'u nu' ndye cñi' jinu'u nguliji ñu'u ti' yu lo'o sa'a yu. Lo'o ndyalaa yu bi', hora ti ndyujui ma chqueru ta'a cha' caca ta'a jil'i”, nacui' sñi' nu' cua cusu' la. ³¹ Li' nacui' nu' cusu' sti yu jil'i yu: “Chañi' cha' lcaa ta'a ndi'i nu'u lo'o na'. Lo'o jua'a lcaa cha' tso'o nu' ntsu'u jna', na' jinu'u laca lcaa cha' bi'.” ³² Pana juani, tso'o la cha' cua'ni na' sca ta'a cha' ndyalaa tya'a nu'u chaca quiya'. Ngua ti' na' cha' cua ngujuui yu, pana xa' ndyu'u tucua yu chaca quiya'; cua nguna' yu ngua ti' na, pana ndyalaa yu chaca quiya'. Bi' cha' ndyu'ni na' sca jil'i juani, cha' chaa tsa ti' na.”

16

Sca msu laca loo nu' tajua' ti ngua'ni, masi cuxi' ti tyiquee yu

¹ Li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i:

—Ntsu'u sca nu culiya', lo'o jua'a cua ntsu'u sca ñati nu laca loo jil'i msu jil'i yu culiya' bi'. Lo'o li' ndacha' ngu' jil'i nu culiya' bi', cha' cua tye ti cha' tso'o nu ntsu'u jil'i yu, cha' nguliji ñu'u ti msu nu laca loo jil'i cha' tso'o bi'. ² Li' ngusi'ya xu'na jil'i msu nu laca loo bi', cha' xcuane jil'i msu bi': “¿Ni cha' ta laca nu nchcui' ngu' lo'o na' cha' jinu'u?”, nacuj yu. “¿Ni cña ndyu'ni nu'u nu cua nchcui' ngu' lo'o na'? Tya nu'u cuentya jna' juani, cuacha' clya nu'u cha' jna', ña'a cha' nu cua ngua'ni nu'u. Nga'aa caca nu'u loo jil'i msu 'na juani.” ³ Quiña'a tsa ngulacua ti' msu nu laca loo bi' li': “¿Na laca cua'ni na' juani, si nga'aa ta xu'na na' cña nu cua'ni na'? Nga'aa jlo ti' na' ñi'ya cua'ni na' li'. Ná qué na' cha' cua'ni na' cña lo yuu; lo'o si tsa'a jña na' msta, la cui' ti jua'a ca tyuju'u tsa ti' na' li'. ⁴ Pana cua jlo ti' na' ñi'ya nu cua'ni na' cha' caja su tyi'i na' toni'i jil'i ñati, nu lo'o nga'aa ta xu'na na' cña nu cua'ni na'.” Jua'a ngulacua ti' msu bi', cha' cuxi ti tyiquee yu. ⁵ Li' ngusi'ya yu jil'i lcaa ñati nu ndacui jil'i xu'na yu, nchcuane yu jil'i ngu' li': “¿Ni tsa lo ta ndacui nu'u jil'i xu'na na'?” nacuj yu jil'i tsaca ngu'. ⁶ “Sca mil tya'a litro setye ndacui na' jil'i”, nacuj ngu' bi' li'. Hora ti nacuj msu nu laca loo bi' jil'i ngu' bi': “Nde nscua quityi nu nscua cuentya jinu'u. Cua'a clya nu'u re cha' cuiña chaca quityi, nu ñacuj cha' ca'yu siyento ti litro setye ndacui nu'u jil'i nu cusu' bi'”, nacuj msu bi' jil'i. ⁷ Li' nchcuane yu jil'i chaca ngu': “Nu'u ni, ¿ni tsa lo ndacui jil'i xu'na na'?” “Sca siyento tya'a cujuj nscua' trigo”, nacuj ngu' bi' li'. “Haa”, nacuj yu, “nde nscua quityi nu nscua cuentya jinu'u”, nacuj nu msu bi'. “Cua'a clya nu'u ca nde cha' scua chaca quityi

nu ñacuj cha' jacuayala tya'a cujuj ti, tsa bi' ti ndacui jil'i nu cusu'.”

⁸ Tiya' la ngua cuayá' ti' ycuí' nu laca xu'na yu ñi'ya nu ndyu'ni yu. “Tajua' tsa ndyu'ni msu nu laca loo bi' 'na laja lo'o ndyu'ni yu cña”, nacuj nu cusu' culiya' bi'.

Lo'o li' tya nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Lo'o cu'ma ni, nu nti' tsa ma taquiya' ma jil'i lcaa cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi —nacuj—, taca ca tsa'a ma xi lo'o ña'a ma ñi'ya nu ndu'ni xa' la ñati chalyuu lo'o tya'a ngu', masi cuxi ti ngu'.

⁹ Ndi'ya chcui' na' lo'o ma lacua: Tso'o ti cua'ni ma lo'o lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ma nde chalyuu; xtyucua ma jil'i xa' ñati lo'o cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ma ña'a cuayá' tye chalyuu jil'i ma, cha' jua'a caja tya'a tso'o ma nde chalyuu. Lo'o li' ta ycuí' Ndyosi su tyi'i ma slo Ni, su ná nga'a cha' tye chalyuu jil'i ma li'.

¹⁰ Ñati nu tso'o tsa ngua'ni lyiji sca cña piti ti, jua'a tso'o tsa cua'ni ngu' bi', masi sca cña nu cua tlyu la; pana ñati nu ñilo'o jil'i xu'na ngu' lo'o cua'ni ngu' sca cña piti ti, ná tyiquee' ná caca cua'ni ngu' bi' sca cña nu cua tlyu la. ¹¹ Si ná nchca cña'asij ma sca cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ma nde chalyuu, ni ná ta ycuí' Ndyosi sca cña tso'o la cha' cua'ni ma cuentya jil'i ycuí' Ni. ¹² Lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ma chalyuu, na nda ycuí' Ndyosi cha' bi' jña ti ma; si ná cua'ni tso'o ti ma lo'o cha' bi', ¿ñi'ya cua'ni ma lo'o cha' tso'o nu nda Ni cha' tyanu ne' cresiya jil'i ma?

¹³ Sca msu ni, ná caca cua'ni yu cña jil'i tucua tya'a xu'na yu sca tyempo ti; jil'i sca ti xu'na yu taca cua'ni yu cña. Ná tyiquee' ti' ti' yu ña'a yu jil'i tsaca ñati li', cuati jil'i chaca ñati bi' tso'o ntsu'u tyiquee yu ña'a yu jil'i; hasta tso'o la cua'ni yu cña jil'i ñati bi', pana jil'i tsaca ñati bi', lasa la cua'ni yu cña jil'i. Ná caca xñi na cha' jil'i ycuí' Ndyosi

nu Xu'na na si ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na jil'i cñi, cha' ñi'ya si laca chaca xu'na na, jua'a laca cñi bi' li'.

¹⁴ Pana ntsu'u tsa tyiquee ngu' fariseo cha' jil'i cñi, bi' cha' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús, ngustí lo'o ti ngu' jil'i yu. ¹⁵ Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu' bi':

—Cu'ma —nacu' yu—, tso'o tsa ndu'ni ma cha' ña'a ti xa' ñati jil'i ma, pana cua jlo ti' ycu' Ndyosi lcaa ña'a cha' nu ntsu'u tyiquee ma. Ñati nu tlyu tsa ndu'ni jil'i ycu' ca ngu', xtyanu ti'i ycu' Ndyosi jil'i ngu' bi'.

Ñi'ya ndyaca lo'o cha' tso'o nu jil'i ycu' Ndyosi

¹⁶ 'Nu tyempo cua sa'ni la ni, ntsu'u cha' cusu' jil'i ñati, la cui' cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o Moisés, jua'a lo'o ngu' nu ngua tu'ba jil'i Ni tya sa'ni la; pana nu lo'o ñaa Juan, tya li' nguxana ngañi cha' tso'o jil'i ycu' Ndyosi, cha' caca Ni loo ne' tyiquee ñati. Quiña'a tsa ñati, lye tsa nda ngu' juersa cha' xñi ngu' cha' jil'i ycu' Ndyosi.

¹⁷ 'Ná tlyu cña tye lcaa na nu ntsu'u nde cua, jua'a tye tyucui ña'a chalyuu; pana ná tye tsiya' ti ni sca si'yu cha' jil'i lcaa cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o na nu ngua sa'ni la.

Nchcui' Jesús cha' jil'i ñati nu xtyanu ti'i jil'i clyo'o

¹⁸ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' li':

—Lo'o culo sca ñati quityi cha' xtyanu yu jil'i clyo'o yu, cha' xa' caja clyo'o yu lo'o xa' nu cuna'a, cha' suba' ndyu'ni yu bi' li'. Lo'o jua'a lo'o caja clyo'o sca nu qui'yu lo'o sca nu cuna'a nu cua nguxtyanu clyo'o jil'i, masi cuentya jil'i ley, la cui' ti cha' suba' laca nu ndyu'ni nu qui'yu bi' li'.

Cha' jil'i sca nu culiya' lo'o sca yu ti'i nu naa Lázaro

¹⁹ 'Cua ntsu'u sca nu culiya', lo'o xcui' late' quiña'a nga'a, xcui' late'

tso'o ña'a nchcu' yu. Lo'o jua'a lye tsa ndyu'ni yu, lcaa tsa ndyaca ta'a slo yu. ²⁰ Pana ntsu'u sca ñati ti'i nu naa Lázaro, nu xcui' quichu' ntucua tyucui ña'a yu. Toni'i ti jil'i nu culiya' bi' nchca'a Lázaro lcaa tsa. ²¹ Cua nti' yu ti'i bi' masi cacu yu satya na nu ndyalú to' mesa su ndyacu nu culiya' bi' li'. Lo'o jua'a ndya'a xne' su nga'a yu cha' nclye'e loo quichu' nu ntsu'u hichu' yu ti'i bi'. ²² Ndyalaa tsa nu ngujuii nu ti'i bi'; lo'o nu xca' jil'i ycu' Ndyosi ni, ndyaa lo'o ngu' jil'i ca slo jyo'o cusu' Abraham, ca su tlyu nu ngua'ni cho'o ycu' Ndyosi. Lo'o jua'a ngujuii nu culiya' bi', nguxatsi' ngu' jil'i li'. ²³ Pana nu lo'o cua ntsu'u nu culiya' bi' su nchcube' yu ca bilyaa, li' ngusicua hique yu na'a yu jil'i jyo'o cusu' Abraham tyijyu' ti, lo'o jua'a na'a yu cha' stu'ba ti ntucua jyo'o Lázaro lo'o. ²⁴ Li' ngusi'ya nu culiya' bi' jil'i Abraham: “Sti ya Abraham, cua'ni tya'na ti' nu'u jna'. Ta nu'u jil'i Lázaro jua cha' caa calo'o xi hitya cha' co'o na', masi lo'o sne ti yu cuicha' yu xi tu'ba na' cha' ca'ya tyacala' xi ltse' na', cha' lye tsa tyique' nti' na' su ntsu'u na' lo quii' re.” ²⁵ Li' nacui' jyo'o Abraham jil'i: “Sñi'”, nacui', “tso'o tsa ngua h'i lo'o nguti'i nu'u nde chalyuu. Lo'o Lázaro re ni, si'i jua'a ngua jil'i yu, cha' lye tsa nchcube' yu su nguti'i yu chalyuu. Bi' cha' caja su tso'o tyi'i yu ca nde juani; lo'o nu'u ni, nga'a cha' chcube' nu'u. ²⁶ Tya ntsu'u la cha' jil'i cuare nde su ndi'i ya, ntsu'u sca laja cua'a tlyu cla'be laja su ndi'i cuare lo'o cu'ma; bi' cha' si ntsu'u ngu' nu nti' tsa nde slo cu'ma, ná caca jil'i ngu' tyaa ngu'. Lo'o jua'a cu'ma nu ntsu'u ma nde jua, ná caca jil'i ma tyaa ma ca nde.” ²⁷ Li' tya'na tsa nchcui' nu culiya' bi' lo'o: “Cua'ni nu'u sca cha' tso'o lo'o na', Abraham sti'na'”, nacui' nu culiya' bi'. “Ta jil'i Lázaro

cha' tsaá yu to' tyi sti na', ²⁸ ca su ntsu'u ca'yu tya'a ngu' tya'a na', cha' chcuí' yu lo'o ngu', cha' ná cãã ngu' ca nde su ntsu'u na' nchcubé' na'." ²⁹ Pana nacuí Abraham jí'i: "Cua jlo ti' ngu' bi' lcaa ña'a cha' nu nguscua jyo'o Moisés; jua'a nu xa' la quityi jí'i ycuí' Ndyosi nu nguscua jyo'o cusu' cua sa'ni, ntsu'u bi' jí'i ngu' tya'a nu'u. Tso'o si cua'a jyacã ngu' jí'i cha' nu nscua lo quityi bi'." ³⁰ Li' nguxacuí nu culiya' bi' cha' jí'i: "Tso'o lacua, sti na' Abraham. Pana si tsaá sca ngu' jyo'o re ca su ndi'i ngu', li' culochu' ngu' cha' cuxi nu ndyu'ni ngu'." ³¹ Xa' nchcuí' jyo'o Abraham lo'o nu culiya' bi' lí: "Lo'o ná nti' ngu' taquiya' ngu' jí'i cha' nu nguscua Moisés, lo'o jua'a ná taquiya' ngu' jí'i jyo'o cusu' nu ngua'a loo ycuí' Ndyosi cña jí'i cha' chcuí' lo'o ñati, la cui' jua'a ná taquiya' ngu' jí'i xa' la cha' nu ta Ni lo'o ngu', masi tyu'ú sca nu cua ngujuii chaca quiya' cha' chcuí' lo'o ngu'".

17

Cuxi tsa caca si ntsu'u sca qui'ya nu ndulo la jí'na

¹ Chaca quiya' nchcuí' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jí'i:

—Ntsu'u tsa ngu' nu nchcuí' lo'o na cha' cua'ni na sca cha' cuxi, pana tya'na tsa sca ñati nu ndatsaa jí'i tya'a cha' cua'ni cha' cuxi lo'o. ² Tso'o la si tsaá ngu' xcuãã ngu' jí'i yu lo tyujo'o lo'o sca quee quichi tyaaca' yane yu, cha' nga'aa caja ñi'ya nu tatsaa yu jí'i ni sca ñati ñi'ya nti' nu sube re, cha' cua'ni ngu' cha' cuxi lo'o yu.

³ Cui'ya mā cuentya si cua'ni sca ngu' tya'a ndya'a mā sca cha' cuxi lo'o mā. Li' chcuí' mā lo'o yu cha' nga'aa cua'ni yu cha' cuxi bi' lo'o mā. Lo'o si tya'achu' yu jí'i cha' cuxi bi', cua'ni mā cha' clyu ti' jí'i yu lí; ⁴ masi cati quiya' ta yu cha' ñasi' ti' jí'i mā sca tsã, lo'o cati

quiya' cãã yu cha' chcuí' yu lo'o mā: "Cui'ya mā cha' clyu ti' jna', nga'aa cua'ni na' jua'a juani", ñacuí yu, lí' nga'a cha' cui'ya mā cha' clyu ti' jí'i yu.

Quiña'a tsa cha' caca jí'na si jlyá ti' na jí'i ycuí' Ndyosi

⁵ Li' nacuí nu ngu' nu ndyaca tsa'a jí'i Jesús:

—Xtyucua nu'u jí'i ya cha' taca jlyá la ti' ya cha' jinu'u —nacuí ngu' jí'i.

⁶ —Jlo ti' mā cha' piti tsa sca si'yu cuxee —nacuí Jesús jí'i ngu'—, lo'o jua'a cu'mã ní, ná quiña'a tsa cha' nchca jí'i mā. Pana masi xti ti cha' jlyá ti' mā jí'i ycuí' Sti na', taca ñacuí mā jí'i yaca quityi re: "Tyu'utsu' nu'u ca su ndu' re, yaa nu'u tyu' nde lo hitya tyujo'o". Lo'o lí' ña'a mā cha' taquiya' yaca bi' cha' nu cua nchcuí' mā lo'o.

Ñi'ya nu nga'a cha' cua'ni na si ndyu'ni na cña jí'i ycuí' Ndyosi

⁷ ¿Ñi'ya nti' cu'mã ni? ¿Ñi'ya cua'ni mā si ntsu'u sca msu jí'i mā nu ndyaa ne' quixi' cha' cula'a yuu cuentya jí'i mā, masi ndyaa yu cha' cña'asíi yu jí'i bata jí'i mā? Nde ngusi' lo'o ndyalaa ca ti msu bi' ndyaa yu cña bi', ná tyiquee' ná chcuí' mā lo'o yu ndi'ya: "Tyaã clyá cua'a to' mesa cha' cua'ni nu'u síi juani". ⁸ Ná yala ñacuí mā jí'i yu jua'a, nti' na'. Ná tyiquee' ndi'ya chcuí' mā lo'o yu: "Cua'ni cho'o clyá caque' síi cha' cacu ya. Clyo cacu ya co'o ya, cuati cacu co'o nu'u", ñacuí mā jí'i msu bi'. ⁹ ¿Ha tya mā xlyá'be jí'i msu bi', cha' ndaquiya' yu cña nu ngulo mā jí'i? Ná ndu'ni xu'na msu jua'a. ¹⁰ Ñi'ya laca msu, jua'a laca cu'mã; nu lo'o ngua'ni mā lcaa cña nu culo ycuí' Ndyosi jí'i mā, nga'a cha' ñacuí mā lí: "Msu cuxi ti' laca cuare, cha' cña nu nga'a cha' cua'ni ti ya, tsa bi' ti cña ngua'ni ya", ñacuí mā.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i tii tya'a ñati nu ngusñi quicha nu ndyatsu' cuaña' ji'i

¹¹ Nu lo'o ngusñi Jesús tyucuii ndyaa nde Jerusalén, li' nteje tacui ngu' loyuu su cuentya Galilea, ndyaa ngu' nde loyuu su cuentya Samaria. ¹² Nu lo'o ndyalaa Jesús sca quichí piti bi', li' ndyacua tya'a yu lo'o tii tya'a ngu' quicha nu cua lijya ngu' slo yu; quicha nu ndyatsu' cuaña' ntsu'u ji'i ngu' bi'. Pana tyijyu' ti ndyatú ngu' slo Jesús, ¹³ cuii tsa nchcui' ngu' lo'o yu li':

—Cusu' Jesús —nacui' ngu' li'—, cua'ni tya'na ti' nu'u ji'i' cua.

¹⁴ Nu lo'o na'a Jesús ji'i' ngu', li' nacui' yu:

—Yaa clya mā slo sti jo'ó cha' ña'a yu ji'i' tyucui ña'a mā —nacui'.

Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'. Pana su ndyaa ngu' tyucuii ti, ngua tii ngu' cha' xa' ngua lubii' cuaña' ngu'; ndye cha' quicha ngu' li'. ¹⁵ Bi' cha' nguxtyuu tsaca yu quicha bi', cuii tsa nchcui' yu ndyu'ni chí yu loo ycuí' Ndyosi. ¹⁶ Li' ndyatú sti' yu slo Jesús, ndyaa stii yu loo yuu nde loo yu cha' ndya yu xlya'be ji'i' Jesús. Ngu' Samaria laca yu bi', ngu' xa' tsu' laca yu. ¹⁷ Li' nacui' Jesús:

—¿Ha si'i tii tya'a ngu' nu ndyatsu' cuaña' ngu' ndyaca tso'o ngu' tsá? ¿Mala ngua nu chaca caa tya'a ngu' bi' juani? ¹⁸ Sca ti yu re nu si'i' ngu' Israel tya'a na laca, bi' laca nu nguxtyuu cha' cua'ni tlyu yu ji'i' ycuí' Ndyosi.

¹⁹ Li' nchcui' Jesús lo'o nu qui'yu bi':

—Tyatú nu'u cha' tyaa nu'u juani —nacui'—. Cua ngua tso'o nu'u juani cha' jlya ti' nu'u cha' nu nda na' lo'o nu'u.

Ndi'ya caca lo'o tyalaa tyempo cha' cacaycui' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i' ñati

²⁰ Lo'o li' nchcuane ngu' fariseo ji'i' Jesús ni jacua' tyalaa tyempo

cha' caca ycuí' Ndyosi loo ji'i' ñati. Nguxacui' Jesús cha' ji'i' ngu' bi' li':

—Si'i sca na nu tyaca' lijya tyijyu' laca cha' bi'. ²¹ Ná caca ñacuí' na ndi'ya: “Nde ti ndú bi'!”; masi ndi'ya ná ñacuí' na: “Ndejua ntucua bi'!”. Na cua laca ycuí' Ni loo ca ne' cresiya ji'i' ñati juani.

²² Li' nacui' Jesús ji'i' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i':

—Nde loo la tyalaa tyempo nu nti' tsa mā ña'a mā 'na, masi chaca tya tsá nde chalyuu tya tyi'i' na' lo'o mā nti' mā, na' nu cua nda ycuí' Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati; pana nga'aa ña'a mā 'na li'. ²³ Chcui' ngu' lo'o mā cha' jna' li': “Nde ti ndú yu”; lo'o jua'a chcui' ngu': “Ndacua ndú ycuí' yu”. Pana ná tsa mā, ná taquiya' mā ji'i' cha' cuiñi nu nchcui' ngu' bi' —nacui' Jesús ji'i' ngu'—. ²⁴ Se'i ti ntyiji'i' xee tyi'yu nu lo'o ndyubi, pana tyaca' ña'a ngu' xee bi' tyucui nde cua; jua'a caca lo'o na' nu lijyaa cha' caca na' ñati, nu lo'o tyalaa tsá bi' lo'o ña'a ngu' jna' cha' caa na' chaca quiya'. ²⁵ Pana clyo nscua cha' lye tsa chcube' ycuí' na'. La cui' jua'a ngu' tya'a quichí tyi na xtyanu ti'i' ngu' 'na. ²⁶ Ñi'ya ngua ji'i' ñati nu nguti'i' chalyuu sa'ni la, tya'a stu'ba ngu' lo'o jyo'o Noé bi', jua'a caca ji'i' ñati chalyuu lo'o chaca quiya' tyaa na' nu lijyaa cha' caca na' ñati. ²⁷ Tya'a stu'ba jyo'o Noé bi' ni, ngua'ni ngu' ta'a, ndyacu ngu', ndyi'o ngu', ngujui clyo'o ngu'; tsa bi' ti cha' ndube ti' ngu' ña'a cuayá' nu ndyalaa tyempo ngüiñá nu Noé bi' yaca ni'i' tonu. Li' ndyatú yu ne' yaca ni'i' bi' lo'o lcaa na nu ntsu'u ji'i' yu. Lo'o li' ngua'ya tyo clyaa bi', ndye ñati chalyuu ngujui' ngu'. ²⁸ Lo'o la cui' ñi'ya ngua ji'i' ngu' quichí su nguti'i' jyo'o Lot, jua'a caca ji'i' ñati chalyuu tsá bi'. Tya'a quichí tyi Lot ni, ndyacu ngu', ndyi'o ngu', ngüi'ya ngu' yu'ba, ndyujui' ngu' yu'ba, ndyataa

ngu' xtya, ngüiñá ngu' ni'j; tsa bi' ti cña nu ndiya ti' ngu' ngua'ni ngu' bi', ²⁹ ña'a cuayá' nu ngulo ycu' Ndyosi ji'j yu Lot bi' nde quichj Sodoma bi'. Li' ngusalú Ni quüi' lo'o yuu sufri ndyaquü lo yuu. Ndye cha' ji'j lcaa ngu' Sodoma bi'; tya'a stu'ba Lot ni, ngujuii lcaa ngu'. ³⁰ Jua'a caca tsá bi' lo'o tyaa na' nu lijyaa cha' caca na' ñati; lo'o ña'a ngu' 'na chaca quiya', ná ca tii ngu' ni tsá caca bi'.

³¹ 'Nu lo'o tyalaa tsá bi', si ntsu'u ngu' nu ndü ca que ni'j ji'j ngu', lo'o ca'ya ngu' ná caja tyempo ji'j ngu' cha' culo ngu' yu'ba ji'j ngu' nu ndi'j nde ni'j ji'j ngu'. Lo'o jua'a si ntsu'u ngu' ne' quixi', ná caja tyempo ji'j ngu' cha' xtyuu ngu' tyaa ngu' nde to' tyi ngu'. ³² Tyi'u ti' mā ñi'ya nu ngua ji'j nu cuna'a ji'j Lot tyempo bi'; ngua ti' ma' xtyuu ma' nde quichj, li' ngua'ni ycu' Ndyosi cha' ndyaca ma' sca quee. ³³ Chcuna' chalyuu ji'j mā si xcu' ncliyacua tsa ti' mā ñi'ya nu caca ji'j ycu' ca mā; pana quije chalyuu ji'j mā si tyaja'a mā, masi cujuüi ñati ji'j mā xqui'ya na'.

³⁴ 'Cacha' na' ji'j mā ñi'ya nu caca si talya lo'o caa na'; si ntsiya tucua tya'a ñati laja' lo sca qui'ña ti, qui'ya ycu' Ndyosi ji'j tsaca, tyanu chaca ycu' ti li'. ³⁵ Lo'o jua'a si nga'a tucua tya'a nu cuna'a ndyoo ngu' ndacua, qui'ya Ni ji'j tsaca, tyanu chaca li'. ³⁶ Lo'o jua'a si ntsu'u tucua tya'a nu qui'yu lo cña ji'j ngu' ne' quixi', qui'ya Ni ji'j tsaca, tyanu chaca li'.

³⁷ Lo'o ndyuna ngu' cha' bi', li' ndacha' ngu' ji'j Jesús:

—¿Macala caca jua'a, cusu'?
—nacui' ngu'.

Li' nguxacui Jesús cha' ji'j ngu':

—Ca su ntsiya sca na tyucu, ca bi' tyu'u ti'j culexu; jua'a nu lo'o tyu'u ti'j ñati lo'o tye chalyuu, chcube' tsa ngu' li'.

18

Cui'ji' nu cuna'a ti' nu cua ndat-saa ji'j bese

¹ Ngulu'u Jesús ji'j ngu' cha' lu'ba ti hcui' ngu' lo'o ycu' Ndyosi, cha' ná ca taja ti' ngu' tsiya' ti lo'o hcui' ngu' lo'o Ni. Ndi'ya ndyu'u cui' nu nda Jesús lo'o ngu' li':

² —Sca quichj ntsu'u sca bese nu ná ndu'ni chj loo ycu' Ndyosi, lo'o jua'a ná sca cha' ndube ti' yu.

³ La cui' quichj bi' ntsu'u sca nu cuna'a ti'i. Li' ndyaa ma' bi' ndyaa na'a ma' ji'j bese bi', cha' ntsu'u cha' cuxi nu ndyu'ni xa' ñati lo'o ma'; ngua ti' ma' cha' quiñi tso'o cha' ji'j ma' lo'o tya'a cusu ma' slo bese. ⁴ Tyuu quiya' ndyaa ma' bi' slo bese, lo'o ná ndaquiya' bese bi' ji'j cha' nu nda ma' bi' lo'o. Ca tiya' la li' ngulacua ti' nu bese bi': “Masi ná ndaquiya' na' ji'j cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi, ni ji'j cha' nu nchcui' sca ñati chalyuu ná ndube ti' na';

⁵ pana cua'ni na' tisiya ji'j cha' nu nchcui' nu cuna'a ti' re, cha' ña'a ti ndya'a nu cuna'a re nchcui' cua ña'a ti lo'o na'. Bi' cha' cua'a na' xi ji'j”, nacui' bese bi', “cua'ni na' tisiya ji'j cha' nu nchcui' ma' re, cha' nga'aa caa la ma' su'ba ñasi' ma' 'na.”

⁶ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' li':

—Jua'a nchcui' nu bese xña'a bi', li' nguxtyucua yu ji'j ma' bi', masi ná tso'o tyiquee yu —nacui' Jesús ji'j ngu'—. ⁷ Pana tso'o tsa tyiquee ycu' Ndyosi, yala ti xtyucua Ni ji'j ñati nu cua ngusubi Ni ji'j, nu tya'na tsa nxi'ya ji'j Ni tsá lo'o talya. ¿Ha tiya' tsa xtyucua Ni ji'j ngu' nti' mā? ⁸ Ñacu' na' ji'j mā cha' hora ti xtyucua Ni ji'j ngu' bi', cua'ni Ni cha' ti ti tyi'j ngu'. Pana nu lo'o chaca quiya' tyaa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, ¿ha ña'a ti tya quije 'na ñati nu jlya ti' ji'j ycu' Ndyosi Sti na'?

Sca cui'ji' tucua lo ñati nu ndyaa ne' laa

⁹ Nde chaca cuij nu nda Jesús lo'o ngu'; sca cuij cuentya jil'i ngu' nu tyixi tsa ndu'ni jil'i ycu' ca ti ngu', cha' xcui' cha' liñi ndu'ni ngu' bi' nti' ngu', cha' xcui' nxytí lo'o ti ngu' bi' jil'i xa' ñati. Ndi'ya nchcui' Jesús li':

¹⁰ —Tucua tya'a ñati ndyaa ne' laa tlyu cha' chcu' ngu' lo'o ycu' Ndyosi. Tsaca ngu' bi' laca ngu' fariseo nu tacati tsa ndu'ni ycu' ngu', nti' ngu'; chaca ngu' laca sca ngu' cuxi nu nclyo cñi cña loo ngu' cuentya jil'i ngu' xa' tsu'. ¹¹ Nu yu fariseo bi' ni, na ndu ti yu, ndi'ya nchcui' yu lo'o ycu' Ndyosi li': “Ndyosi”, nacuj, “tsa xlya'be jinu'u cha' ná ndu'ni na' ñi'ya nu ndu'ni xa' ñati; xña'a tsa ndu'ni ngu', cuaana tsa ngu', suba' tsa ndu'ni ngu' lo'o clyo'o xa' ñati. Pana na' ni, ná ndu'ni na' jua'a, ni ná ndu'ni na' ñi'ya ndu'ni yu cuxi cua nu cuiñi ti nxñi quiña'a tsa cñi cña loo ngu'”, nacuj nu yu fariseo bi' jil'i ycu' Ndyosi. ¹² “Tucua quiya' sca semana ná ndacu na' tyaja cha' ndu'ni tlyu na' jinu'u. Lo'o jua'a nda na' sa yu'be lcaa na nu ngua'ni na' ngana scaa semana jinu'u”, nacuj yu fariseo bi'. ¹³ Pana nu qui'yu nu nclyo cñi cña loo ngu' ni, tyijyu' ti ndyat yu; ná ntsu'u tyiquee yu cha' sicuaa yu xi cloo yu nde cua, cha' xñi'i tsa ti' yu ndu yu ndyu'u ti yu tyiquee yu laja lo'o nchcui' yu lo'o ycu' Ndyosi: “Cua'ni tya'na ti' nu'u jna', Ndyosi Sti na', cha' ntsu'u tsa qui'ya jna'”, nacuj nu qui'yu bi'. Tsa bi' ti cha' nchcui' yu.

¹⁴ 'Ndi'ya laca cha' nu nti' na' chcu' na' lo'o ma, cha' nu qui'yu nu nclyo cñi cña loo ngu' bi' ni, cua ngüityi ycu' Ndyosi qui'ya nu ntsu'u jil'i yu bi'; tso'o ti tyiquee yu lo'o ngxuyuu yu ndyaa yu to' tyi yu. Pana ná ngua jil'i yu fariseo bi' jua'a, cha' nu ñati nu tlyu tsa ndu'ni jil'i ycu' ca ti, ntsu'u cha' caca tyuju'u ti' ñati bi' ca tiya' la; pana ñati nu tyuju'u tsa ti' jil'i cha'

cuxi nu ntsu'u jil'i juani, ca tiya' la caca tso'o la cresiya jil'i cuentya jil'i ycu' Ndyosi.

Ngulacua Jesús jil'i nu sube

¹⁵ Lo'o li' ñaa lo'o ngu' jil'i nu sube cuañi' cha' sta ya' ycu' Jesús hique ngu' sube bi'. Pana nu lo'o na'a nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' jil'i ñati nu lijya lo'o nu sube bi', lo'o ti ngxu-ana ngu' bi' ngua'ni tyaala ngu' jil'i ñati nu lijya bi'. ¹⁶ Li' ngusi'ya Jesús jil'i nu sube cha' caa ngu' slo yu. Li' nchcui' yu lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i bi':

—Ta ma chacuayá' cha' caa nu sube ca slo na' —nacuj—, cha' sca nu sube ni, tso'o tsa nxñi cha' tso'o jil'i ycu' Ndyosi tyucui tyiquee bi' tsiya' ti. Lo'o jua'a taca culo Ni cña jil'i ñati nu jua'a jlyu ti' jil'i Ni, ñi'ya lo'o jlyu ti' nu sube jil'i Ni. ¹⁷ Cha' liñi nda na' re lo'o ma: Ñati nu ná xñi cha' tso'o jil'i ycu' Ndyosi ñi'ya nu nxñi sca nu sube cha' bi', ná ntsu'u chacuayá' tyati ñati bi' ca su laca ycu' Ni loo.

Nchcui' sca nu culiya' lo'o Jesús

¹⁸ Ndacua ndu sca ñati tlyu nu laca loo jil'i ngu' judío. Li' nchcuane yu bi' jil'i Jesús:

—Mstru, tso'o tsa ndu'ni nu'u —nacuj—. ¿Ñi'ya cua'ni na' cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye 'na? —nacuj nu qui'yu bi'.

¹⁹ Li' ngxacuj Jesús cha' jil'i yu:

—¿Ni cha' laca nacuj nu'u cha' tso'o tsa na'? —nacuj Jesús jil'i yu bi'—. Sca ti ycu' Ndyosi laca nu chañi cha' tso'o laca Ni. ²⁰ Cua jlo ti' nu'u lcaa cña nu ngulo ycu' Ndyosi jil'i ñati tya sa'ni la, cha' nu nchcui' quityi ndi'ya: “Ná cua'ni ma cha' suba' lo'o clyo'o xa' ñati”, nacuj quityi bi'. “Ná cujuui ma jil'i tya'a ñati ma; ná cuaana ma; ná chcu' ma cuentyu jil'i tya'a ñati ma; cua'ni tlyu ma jil'i sti xtya'a ma, jua'a tucua ma cha' nu nchcui' ngu' cusu' jil'i ma lo'o ma.” Jua'a cha' nu

nguxtyanu ycuí' Ndyosi jí'na tya sa'ni la.

²¹—Tya lo'o cuañi' na' cua ndaquíya' na' lcaa cha' bi' —nacuí nu qui'yu bi' jí' Jesús.

²²Nu lo'o ndyuna Jesús cha' bi', li' nacuí:

—Chaca tya cha' tya lyiji cua'ni nu'u: yaa cujui' lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jinu'u, cha' tyu'u cñi nu ta jí'í ngu' ti'í; tyacua xi cha' tso'o jinu'u nde loo la ca su ntucua ycuí' Ndyosi li'. Lo'o cua ngua'ni nu'u cña bi', li' taca tya'a nu'u lo'o na'.

²³Nu lo'o ndyuna nu qui'yu bi' cha' nu nchcui' Jesús, hora ti ngua xñi'í ti' yu, cha' culiya' tsa yu.

²⁴Lo'o na'a Jesús cha' xñi'í tsa ti' yu, li' nacuí jí'í ngu' nu ndi'í slo:

—Tucuí tsa laca cha' jí'í ngu' culiya' cha' tyatí ngu' lo cha' jí'í ycuí' Ndyosi, cha' caca Ni loo ne' cresiya jí'í ngu'. ²⁵Lasa la cña laca cha' tyeje tacuí sca na'ni quiya' cuxa, masi sca na'ni tonu, ñi'ya laca sca camello. Lasa la cha' bi'; tucuí la cña laca cha' tyatí sca ngu' culiya' ca su laca ycuí' Ndyosi loo —nacuí Jesús.

²⁶Lo'o ndyuna ngu' cha' bi', ndube tsa ti' ngu'.

—¿Tilaca taca jí'í clyaá jí'í nu cuxi lacua, cha' tyalaa ca slo ycuí' Ndyosi? —nacuí ngu'.

²⁷—Bi' laca sca cha' nu ná nchca cua'ni ni sca ñati' chalyuu; pana ycuí' Ndyosi ni, nchca jí'í Ni cua'ni Ni cha' tyalaa ngu' slo Ni —nacuí Jesús jí'í ngu' bi'.

²⁸—Cusu' —nacuí Pedro jí'í—, cua nguxtyanu ya lcaa cha' nu ntsu'u jí'í ya cha' tya'a ya lo'o nu'u, ñi'ya nu nacuí nu'u cha' cua'ni ya —nacuí.

²⁹Li' nguxacuí Jesús cha' jí'í yu:

—Cha' li'ni nda na' lo'o ma' juani, cha' ná ntsu'u ni sca ñati' nu ndyaa tyijyu' cha' cua'ni cña cuentya jí'í ycuí' Ndyosi, lo'o li' nguxtyanu na' jí'í ngu' bi' jua'a ti. Ntsu'u quiya' ndyanu lcaa cha' tso'o nu ntsu'u

jí'í ngu' bi', nu lo'o ndyaa ngu' cuentya jí'í ycuí' Ni; masi tyi ngu', masi clyo'o ngu', masi sti ngu', masi xtya'a ngu', masi sñi' ngu', nguxtyanu ngu' lcaa bi'. ³⁰Pana quiña'a la cha' tso'o caja jí'í ngu' bi' chalyuu juani, tsa ña'a cha' nu nguna' jí'í ngu' bi', ngua ti' ngu'; jua'a nde loo la, li' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jí'í ngu' bi'.

Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycuí'

³¹Sca sel'í ti ngusi'ya Jesús jí'í nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jí'í, cha' tyu'u ti'í ngu' slo yu cha' chcui' yu lo'o ngu':

—Tsa na nde Jerusalén juani —nacuí yu—, su caca lcaa cña nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jí'í ycuí' Ndyosi cua sa'ni la, nu nguscua ngu' jí'í cua ña'a ca cha' nu caca 'na, na' nu lijya'a cha' caca na' ñati'. ³²Cua ta ti ngu' 'na jí'í ngu' xa' tsu' cha' xtyí lo'o ngu' 'na, cha' chcui' ngu' cha' ti'í 'na, lo'o jua'a tu'u ngu' hitya sañi' ngu' 'na. ³³Clyo quijí'í ngu' 'na lo'o reta, cuati cujui' ngu' 'na. Pana tsá nchca tyuna ni, li' tyu'ú na' chaca quiya'; ná tyanu na' lo'o ngu' jyo'o.

³⁴Lcaa ngu' nu ndyaca tsa'a jí'í Jesús bi', ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' bi', ni ná jlo ti' ngu' ni cha' laca nchcui' yu jua'a. Sca cha' tucuí ngua, ná nda ngu' cuentya ñi'ya ndyu'u cha' bi'.

Ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o sca nu cuityi' ngu' Jericó

³⁵Cua tyalaa ti Jesús to' quichi Jericó li'. Ca bi' nga'a sca nu cuityi' to' tyucuí, ndijña yu msta'. ³⁶Cha' quiña'a tsa ñati' ndañi lijya tyucuí, bi' cha' nchcuane nu cuityi' bi' jí'í xa' ñati':

—¿Na ca ndyaca re? —nacuí yu.

³⁷Li' nacuí ngu' jí'í yu cha' Jesús Nazaret bi' lijya tyucuí juani. ³⁸Li' cuí' tsa ngusi'ya nu cuityi' bi':

—Jesús, cha' David ngua jyo'o cusu' jinu'u —nacui yu—, cua'ni tya'na ti' nu'u jna' —nacui.

³⁹ Ngu' nu ndyaa nde loo bi' ngusi'ya lo'o ngu' ji'i yu cha' ca ti yu cha' nxi'ya yu; pana ná ndyuna yu, cuii la nxi'ya yu li':

—Nu'u ni, nu tya'a ñati ji'i jyo'o David —nacui yu—, cua'ni tya'na ti' nu'u jna'.

⁴⁰ Li' ndatu Jesús cha' hcui' lo'o ngu' cha' caa lo'o ngu' ji'i yu quicha bi' slo. Nu lo'o cua ndu yu cacua ti slo, li' nchcuane Jesús ji'i yu cuiyi' bi':

⁴¹ —¿Na laca nu nti' nu'u cha' cua'ni na' lo'o nu'u? —nacui Jesús ji'i.

—Cusu' —nacui yu—, nti' na' cha' cua'ni nu'u jo'o ji'i si'yu cloo na' —nacui nu cuiyi' bi'.

⁴² —Caca tso'o cloo nu'u lacua —nacui Jesús ji'i—. Xqui'ya cha' jlya ti' nu'u cha' 'na, bi' cha' tyaca tso'o nu'u juani —nacui Jesús.

⁴³ Hora ti ndyaca tso'o loo nu cuiyi' bi', ngua ji'i yu na'a yu. Lo'o li' ndu'u yu ndya'a yu lo'o Jesús, ndyu'ni tlyu yu ji'i ycu' Ndyosi. Lo'o jua'a lcaa ñati nu na'a cha' bi', lo'o ngu' bi' ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi li'.

19

Jesús lo'o Zaqueo

¹ Lo'o li' ndya'a Jesús ndyaa yu cla'be quichi Jericó bi'. ² Ca bi' ntsu'u sca nu qui'yu culiya' nu naa Zaqueo, xu'na ngu' nu nclyo cñi cña loo ngu' laca yu. ³ Cua nti' yu tyuloo yu ji'i Jesús, pana ná nchca ña'a yu ji'i cha' quiña'a tsa ñati ndi'i. Lo'o Zaqueo ni, sata' ti yu. ⁴ Li' ngusna yu ndyatú yu nde loo ngu'; cha' ña'a cuaana ti yu ji'i Jesús, ndyacu' yu lo sca yaca quityi tyucui su nga'a cha' tyeje tacui Jesús cacua ti. ⁵ Nu lo'o nteje tacui ti, li' nguxña'a Jesús nde cua, nchcui' lo'o Zaqueo bi':

—Zaqueo —nacui Jesús ji'i yu—, cua'ya clya nu'u, cha' nga'a cha' tyalaa na' to' tyi nu'u juani.

⁶ Yala ntcha ti ngua'ya Zaqueo, cha' ndiya tsa ti' yu cha' nu nchcui' Jesús lo'o yu; tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu ta yu su tyi'i Jesús. ⁷ Nu lo'o na'a ngu' cha' ndyaa Jesús slo Zaqueo bi', lcaa ngu' lye tsa nchcui' tube ngu' cha' ndyaa Jesús cha' tyanu toni'i ji'i sca ngu' cuxi, sca ñati nu ntsu'u tsa qui'ya ji'i. ⁸ Li' ndatu Zaqueo cha' hcui' lo'o Jesús:

—Ña'a xi ya'a, cusu' —nacui yu—. Ta na' sa cla'be cha' tso'o nu ntsu'u 'na ji'i ngu' ti'i. Si tya ntsu'u na nu nguaana na' cha' cua ngüñilo'o na' ji'i ngu', tya na' na bi' ji'i ngu', masi jacua tsa lo cua quije ji'i ngu' —nacui Zaqueo li'.

⁹ —Juani cua ngulaá ngu' nu ndi'i ni'i re ji'i nu cuxi nu ntsu'u ji'i ngu' —nacui Jesús li'—, cha' jua'a nu qui'yu re ni, tya'a ñati na lo'o jyo'o Abraham laca yu. ¹⁰ Cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati cha' clyana na' ji'i ñati nu nguna' chalyuu ji'i xqui'ya nu cuxi, lo'o jua'a cua'ni lyaá na' ji'i ngu' bi'.

Cui ji'i tii tya'a cñi oro

¹¹ Laja lo'o nga'a ti ngu' ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu', li' nda yu sca cuii lo'o ngu'. Na cua ngulala ti tyalaa ngu' lo'o Jesús to' quichi Jerusalén, lo'o ngua tii ngu' cha' ycu' Jesús laca nu Cristo, nu ñati tlyu nu cua caa ti chalyuu; ngua ti' ngu' cha' la cui' hora nu caca Ni loo ji'i ngu' laca li'. ¹² Bi' cha' nda Jesús cuii re lo'o ngu':

—Ntsu'u sca nu qui'yu, sca ñati tso'o. Cua tsaa ti yu tyijyu' ca chaca chalyuu, ca su caja cña ji'i yu cha' caca yu loo ji'i ngu' tya'a quichi tyi yu; lo'o cua ngujui cña bi' ji'i yu, hora ti xtyuu yu tyaa yu chaca quiya', nti' yu. ¹³ Nu lo'o tya lyiji tsaa yu, li' ngusi'ya yu ji'i tii tya'a ñati nu laca msu ji'i yu, cha' ta yu sca cñi ji'i scaa ngu', sca cñi oro

nu quiña'a ntsu'u loo. Li' nacui yu jil'i ngu' msu bi': "Cua'ni ma ngana lo'o cñi re tyucui tyempo nu tsa'a juani, ña'a cuayá' nu tyaa na' chaca quiya'", nacui yu jil'i ngu'.¹⁴ Pana nu ñati tya'a quich'i tyi yu, ná tso'o nti' ngu' ña'a ngu' jil'i yu. Li' ngua'a lo ngu' bi' cña jil'i sca taju ñati cha' tsa lca'a ngu' jil'i yu, cha' ñacui ngu' jil'i nu laca loo tyijyu' ndi'ya: "Ná nti' ya cha' caca nu qui'yu jua rey jil'i ya, cha' caca yu loo quich'i tyi ya", nacui ngu'. Pana ná ndube ti' nu laca loo tsiya' ti bi', cha' nchcui' ngu' jua'a.¹⁵ Bi' cha' ñaa yu lo'o cua ngujui cña cha' laca yu rey, ndyalaa yu to' tyi yu chaca quiya' li'. Nu lo'o ndyalaa yu, li' ngulo yu cña cha' tyaa ngu' msu nu nda yu cñi jil'i cha' cua'ni ngu' cña lo'o, cha' ca cuayá' ti' yu ni tsa lo ngua'ni ngu' ngana lo'o scaa cñi bi'.¹⁶ Nacui msu nu ndyalaa clyo bi': "Tii tya'a tsa lo nu nda nu'u 'na ngua'ni na' ngana", nacui msu bi' jil'i yu.¹⁷ Li' nguxacui rey cha' jil'i msu bi': "Tso'o tsa lacua. Sca msu tso'o laca nu'u. Lifi tsa ngua'ni nu'u, masi lo'o sca cña xti ti; bi' cha' ta na' chacuayá' cha' caca nu'u loo jil'i tii tya'a quich'i cuentya jna'."¹⁸ Ndyalaa chaca msu li': "Cusu'", nacui, "ca'yu tya'a tsa lo nu nda nu'u 'na ngua'ni na' ngana", nacui.¹⁹ La cui' ti cha' nacui rey bi' jil'i: "Culo nu'u cña jil'i ca'yu tya'a quich'i cuentya jna' lacua", nacui rey jil'i msu bi'.²⁰ Li' ndyalaa chaca msu bi': "Cusu'", nacui, "nde ñaalo'o na' cñi jinu'u, cha' cua nguxco'o tso'o na' jil'i ne' sca pañito."²¹ Ntsii na' xi ña'a na' jinu'u, cha' sca qui'yu tiji laca nu'u. Nscua' nu nchcuá' xa' ñati, bi' laca nu ndyiji jinu'u; lo'o jua'a ndu'ni nu'u clacua, masi xa' ñati ngua'ni cña bi'."²² Li' nacui rey bi' jil'i: "Msu nu xña'a tsa laca nu'u. Xqui'ya cha' nchcui' nu'u jua'a, bi' cha' sta na' qui'ya h'i li'", nacui rey. "Jlo ti' nu'u cha' laca na' sca ñati tiji, cha' nscua' nu nchcuá' xa' ñati, bi'

laca nu caja jna'; jua'a ndu'ni na' clacua, masi xa' ñati ngua'ni cña bi', nacui nu'u.²³ ¿Ni cha' laca ná nda nu'u cñi 'na jña xa' ñati lacua, cha' nu lo'o xtyuu na' tyaa na' chaca quiya', quije cñi 'na li'? Lo'o xi sñi' cñi quije 'na li' cha' tya ngu' 'na.'²⁴ Li' nacui rey jil'i ngu' nu ndi' bi': "Xñi ma cñi jil'i yu re cha' ta ma jil'i msu tso'o nu cua ntsu'u tii tya'a cñi oro jil'i".²⁵ "Cusu'", nacui ngu' bi' jil'i rey bi' li', "na cua ntsu'u tii tya'a cñi oro jil'i yu bi'. ¿Ni cha' tya caja la xa' cñi jil'i yu?"²⁶ Nguxacui rey cha' jil'i ngu' li': "Jua'a laca lo'o ñati nu ntsu'u sca cha' jil'i, tya ta na' quiña'a la cha' jil'i ñati bi'; pana ñati nu xixi ca cha' ntsu'u jil'i ni, si ná nti' cua'ni cña lo'o, hasta xlyaa na' nu xti ti cha' nu ntsu'u jil'i li'.²⁷ Lo'o juani ni, nu ngu' tya'a cusuu na' nu ná ngua ti' cha' caca na' rey jil'i ngu', tyaa lo'o clyo ma jil'i ngu' bi' ca nde, cha' cujuui ma jil'i ngu' ca slo na'."

Ngua'ni chi ngu' loo Jesús lo'o ndyalaa yu nde quichi Jerusalén

²⁸ Lo'o cua nchcui' Jesús cha' bi', li' ndu'u yu ndyaa yu tyucui tsa nde Jerusalén.²⁹ Nu lo'o cua tyalaa ti ngu' to' quich'i Betfagé, jua'a to' quich'i Betania nu nscua sii' ca'ya Olivos, li' ngulo Jesús cña jil'i tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i.

³⁰ —Yaa ma ca quich'i piti jua nu cacua ti ndyaca. Nu lo'o tyalaa ma jua, li' quije sca huru cuañi' jil'i ma nu ndu ndyaca ni', nu bilya tyucua ngu' chu' tsiya' ti. Xati' ma jil'i cha' tyaa ma tyaa lo'o ma jil'i ni' ca nde.³¹ Si ntsu'u nu ñacui jil'i ma: "¿Ni cha' laca nxati' ma jil'i huru cua?", li' ñacui ma jil'i ngu' bi': "Jesús nu Xu'na ma nti' jil'i ni'".

³² Ndyaa ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i li'. La cui' ñi'ya nu cha' nu nacui Jesús, jua'a ngua.³³ Nu lo'o ndu ngu' nxati' ngu' huru bi', li' nchcua ne' nu laca xu'na huru bi' jil'i ngu':

—¿Ni cha' laca nxatij' mā huru cua?

³⁴ Li' nguxacuj' ngu' cha' jil'i:

—Na cua'nijo'o ni' jil'i nu Xu'na na.

³⁵ Ñaa lo'o ngu' jil'i huru bi' slo Jesús li'. Ngusta ngu' ste' ngu' hichu' ni', lo'o li' ngusacuj' ngu' jil'i Jesús hichu' ni' bi'. ³⁶ Ñi'ya su ndyaa Jesús tyucuij, jua'a nguscana ngu' late' lo yuu li'. ³⁷ Cua ca'ya ti'i ti ngu' sii' ca'ya Olivos, li' lo'o ti nguxana ngu' ndyu'ni tlyu ngu' jil'i ycuil' Ndyosi, cha' quiña'a tsa cha' tlyu cua na'a ngu'; cuij' ngusi'ya ngu' cha' chaa tsa ti' ngu' li':

³⁸ —Tso'o tsa ndyu'ni ycuil' Ndyosi xqui'ya yu nu lijya re chacuayá' jil'i ycuil' Ni nu Xu'na na, cha' caca nu nde loo jil'na —nacuj' ngu'—. Ti ti tyil'i lcaa na nu ntsu'u nde cua, nu cuentya jil'i ycuil' Ni laca. Masi juani ti cua'ni tlyu na jil'i ycuil' Ndyosi.

³⁹ Ntsu'u sca tucua ti ngu' fariseo laja ñatij' bi', lo'o li' nchcui' ngu' lo'o Jesús:

—Mstru —nacuj' ngu' bi'—, chcuil' nu'u lo'o ñatij' nu ndya'a lo'o nu'u cua, cha' ti ti chca'a tu'ba ngu' xi.

⁴⁰ Nguxacuj' Jesús cha' jil'i ngu' li':

—Si ca ti ngu' re juani, xi'ya cua ña'a ca quee li' —nacuj' Jesús.

⁴¹ Lo'o cua ndyalaa Jesús cacua ti to' quichij' Jerusalén, ngusi'ya tsa yu lo'o na'a yu quichij' bi'. Li' nacuj' yu jil'i ngu':

⁴² —Masi tsá juani ti nu lo'o tya ndyiji xi tyempo jil'i mā, si tyaja'a mā cuna mā, taca ta na' sca cha' lo'o mā; tso'o tsa caca jil'i mā li', ti ti tyil'i mā li'. Pana juani —nacuj' Jesús—, ná nchca ca cuayá' ti' mā cha' re, cha' cua ntsu'u yacu' ti cha' re jil'i mā —nacuj'—. ⁴³ Pana tyalaa sca tsá cuxi jil'i mā. Lo'o li' cuiña' ngu' tya'a cusuj' mā ngutu yuu tyucui' ña'a to' quichij'. Li' su'ba lo'o ngu' bi' tyucui' ña'a to' quichij'.

⁴⁴ Cuityi' ngu' quichij' tyi mā, ña'a lo yuu ti, cujuil' ngu' jil'i tya'a ndil'i mā; ná xtyanu ngu' ni sca quee nscua chu' tya'a quichij' tyi mā, xqui'ya cha' ná ndyuloo tyi jna' hora juani lo'o ñaa na' nu laca na' Sñi' ycuil' Ndyosi ca su ndil'i mā.

Ngulo'o Jesús jil'i ngu' cuxi nu ntsu'u ne' laa tonu

⁴⁵ Lo'o li' ndyaa Jesús lquichij, ndyatij' yu ndyaa yu ne' laa tonu bi'. Li' nguxana yu ngulo'o yu jil'i ngu' nu ndyujui' yu'ba; jua'a jil'i ngu' nu ndyil'ya yu'ba ca bi', lo'o jil'i ngu' bi' ngulo'o Jesús li'. ⁴⁶ Nchcui' yu lo'o ngu' li':

—Ndi'ya cha' nu nscua lo quityi jil'i ycuil' Ndyosi cuentya jil'i laa re —nacuj' Jesús—: “Ni'i su caca chcuil' lcaa ñatij' lo'o ycuil' Ndyosi, jua'a ñacuj' ngu' cha' jil'i ni' 'na”, nacuj' ycuil' Ndyosi. Jua'a nscua lo quityi, pana juani cua ngua'ni mā jil'i cha' to' tyi ngu' cuaana laca ni' re —nacuj' Jesús jil'i ngu' bi'.

⁴⁷ Lcaa tsá ndya'a Jesús nclyu'u jil'i ngu' ne' laa bi'. Lo'o ngu' sti jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' cusu' jil'i quichij, ndya'a ngu' nclyana ngu' ñi'ya caca cua'ni ngu' cha' cujuil' ngu' jil'i Jesús. ⁴⁸ Pana ná ngujui' ñi'ya nu cua'ni ngu' cha' cuxi bi', cha' cua quiña'a tsa ñatij' ndya'a lo'o yu, lo'o jua'a ndiya tsa ti' ngu' nduna ngu' cha' nu nchcui' yu.

20

Ndyu'ni Jesús cña chacuayá' jil'i ycuil' Ndyosi

¹ Ngua sca tsá nga'a Jesús ne' laa nclyu'u yu jil'i ñatij; nchcui' yu cha' jil'i ycuil' Ndyosi, ñi'ya nu ndu'ni lyaá Ni jil'i ngu'. Lo'o li' lijya lcaa sti jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' cusu' jil'i quichij' bi', stu'ba ti lijya ngu' slo Jesús. ² Nchcuane ngu' bi' jil'i Jesús li':

—Cacha' clya jil'i ya: ¿tilaca nda chacuayá' jinu'u' cha' cua'ni cña nu ndyu'ni nu'u'? —nacuj' ngu'.

³ Li' nguxacuj' Jesús cha' jil'i ngu' bi':

—Jua'a na' xcuane na' sca cha' jil'i ma' cha' xacuj' ma' cha' 'na: ⁴ ¿Tilaca nda chacuayá' jil'i jyo'o Juan cha' ntyucuatya yu jil'i ngu' lacua? ¿Ha ycu' Ndyosi? ¿Ha ñat'i chalyuu nda chacuayá' jil'i yu?

⁵ Lo'o li' nguxana ngu' nchcui' tube ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Ñi'ya ñacuj' na juani? —nacuj' ngu' jil'i tya'a ngu'—. Si ñacuj' na cha' ycu' Ndyosi nda chacuayá' jil'i Juan bi', li' ndi'ya xacuj' yu jua cha' jil'na: “¿Ni cha' ná jlya ti' ma' cha' nu ngulu'u yu lacua?” ⁶ Si ñacuj' na cha' ñat'i chalyuu nda chacuayá' jil'i Juan bi' ni, li' cujuui nu quiña'a tsa ñat'i nu ndi'i re jil'na lo'o quee, cha' tu'ba jil'i ycu' Ndyosi cha' nchcui' Ni lo'o ñat'i ngua jyo'o Juan bi', nti' ngu'.

⁷ Li' nguxacuj' nu ngu' tlyu bi' cha' ná jlo ti' ngu' tilaca nda chacuayá' jil'i jyo'o Juan bi', cha' ntyucuatya yu jil'i ngu'.

⁸ Li' nacuj' Jesús jil'i ngu':

—La cui' ti na', ná cacha' na' jil'i ma' tilaca nda chacuayá' cha' cua'ni na' cña re —nacuj'.

Cui' jil'i msu xña'a jil'i ngu'

⁹ Lo'o ti nguxana Jesús nda sca cui' lo'o ngu' nu ndu' slo:

—Ntsu'u sca nu qui'yu nu ntsu'u sca lo'o su ndyataa yu yaca si'yu losu' tyixi jil'i yu. Lo'o li' nda yu yuu su ndu'ni yu cña ngüjña xa' ñat'i. Chacua' li' ndu'u yu ndyaa yu tyijyu' tyuu tsa tyempo. ¹⁰ Nu lo'o cua ndyalaa tyempo suu ngu' si'yu bi', li' ngulo nu xu'na yuu bi' cña jil'i sca msu jil'i yu, cha' tsa jña jil'i ngu' nu ndyu'ni cña ne' lo'o jil'i yu, cha' ta ngu' sa yu'be si'yu nu nga'a cha' tyacua jil'i xu'na yuu bi'. Pana nu ngu' bi' ni, ngujui' ngu' jil'i msu bi', ngulo'o ngu' jil'i; lo'o nguxtyuu

yu ñaa yu slo xu'na yu, ni sca na ná nda ngu' jil'i. ¹¹ Li' nda xu'na yuu bi' chaca msu ndyaa. Pana la cui' jua'a ngua'ni ngu' lo'o nu chaca msu bi'; chiya'a tsa nchcui' ngu' lo'o, li' ngujui' ngu' jil'i, lo'o la cui' jua'a ná nda ngu' ni sca si'yu jil'i. ¹² Xa' nda xu'na yuu bi' jil'i chaca msu ndyaa, cha' jña yu na nu ntsu'u lo cña bi'. Pana lo'o yu bi', ti' tsa ngua'ni quicha ngu' nu ndyu'ni cña bi' jil'i, ña'a cuayá' nu ngulo'o ngu' jil'i nde chu' lo'o bi'.

¹³ Lo'o li' ngulacua ti' xu'na yuu bi': “¿Ñi'ya cua'ni na' juani? Ndi'ya cua'ni na': Ta na' jil'i sñi' ycu' ca na' nu tyaca'a tsa jna' cha' tsa ca bi'. Ná tyiquee' tyaja'a ngu' taquiya' ngu' jil'i yu bi'”, nacuj' xu'na yuu bi' li'. ¹⁴ Nu lo'o na'a ngu' nu ndyu'ni cña ne' lo'o bi' jil'i yu cuañi' cha' lijya yu, li' ndi'ya nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu': “Yu cua laca nu nti' cha' qui'ya jil'i cña re. ¿Ñi'ya cua'ni na cha' cujuui na jil'i cha' tyanu cña re jil'na, cha' caca na xu'na lo'o re?” nacuj' nu ngu' cuxi bi' jil'i tya'a ngu' li'. ¹⁵ Hora ti ngulo'o ngu' jil'i sñi' xu'na yuu bi' chu' lo'o. Li' ndyujui' ngu' jil'i.

Li' nchcuane Jesús jil'i ngu' nu ndyuna cui' bi':

—¿Na laca cua'ni nu xu'na yuu bi' lo'o nu ngu' cuxi bi', nti' ma'? ¹⁶ Nclyacua ti' na' cha' caa ycu' xu'na yuu tu'ni, cha' cujuui jil'i nu ngu' cuxi bi', lo'o li' ta yuu bi' jil'i xa' ñat'i cha' cua'ni ngu' cña ndacua.

Lo'o ndyuna ngu' cha' bi', li' nacuj' ngu':

—¡Ná cua'ni ycu' Ndyosi jua'a!

¹⁷ Na'a tsa Jesús jil'i ngu', li' xa' nchcui' lo'o ngu' chaca quiya':

—¿Ni cha' laca nu nchcui' quityi cusu' jil'i ycu' Ndyosi lacua? Ndi'ya nchcui' quityi bi':

La cui' quee tonu nu nguxcuaa cui' ity' ni'i jil'i cha' ná tso'o ña'a nti' ngu',

cua ngujui cña nu cua'ni quee bi' juani;

ndu bi' su ndulo la cha' ji'j cuentya ji'j ycu'i Ndyosi.

18 Na' laca ñi'ya laca quee tonu bi' —nacuj Jesús—, cha' ñi'ya nu ngua'ni cuiti ni'j lo'o quee bi', jua'a ndyu'ni ma' lo'o na'. Pana si nti' ñati' cua'a ji'j cha' jna', nga'aa tso'o tyi'j ñati' bi' li'; lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'j lcaa ñati' chalyuu, tye cha' tsiya' ti ji'j ñati' nu ná ntaja'a xñi cha' jna' lo'o tya nguti'j ngu' nde chalyuu.

Cha' ji'j cñi cña loo ngu'

19 Lo'o li' lcaa sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' mstru cha' jo'ó, ngua ti' ngu' cha' xñi ngu' ji'j Jesús cha' tyaa lo'o ngu' ji'j preso la cui' hora bi'; cua ngua cuayá' ti' ngu' bi', cha' ji'j ycu'i ngu' nchcui' Jesús lo'o nchcui' yu cui' bi'. Pana ntsj'j ngu' xi ji'j ñati' quich' bi'. 20 Li' ngusta ngu' ji'j ñati' cha' tyu cua' ji'j Jesús, cha' cui'ya ngu' cuentya ni cha' ta yu; cuaana ti ngua'ni ngu' jua'a, cha' culacua ti' Jesús cha' ñati' tso'o laca ngu'. Na cua nti' ngu' cha' cuna ngu' sca cha' nu tyu'u tu'ba Jesús, lo'o li' xqui'ya cha' bi' taca ji'j ngu' sta ngu' qui'ya ji'j yu. Li' tyaa lo'o ngu' ji'j yu ya' ngu' gobierno, cha' cua'ni cuayá' ngu' ji'j yu. 21 Bi' cha' nchcuane ngu' cuiñi bi' ji'j Jesús li':

—Mstru —nacuj nu ngu' cuiñi bi'—, jlo ti' ya cha' xcu'i cha' liñi nchcui' nu'u. Tso'o tsa ndyu'u lcaa cha' nu ngulu'u nu'u. Si'i na tyaca'a la ndu'ni nu'u ji'j sca ngu'; masi culiya' ngu', masi nchca tsa ji'j ngu', stu'ba ti ndu'ni nu'u lo'o cua ña'a ca ñati'. Cha' liñi ji'j ycu'i Ndyosi nclu'u nu'u. 22 Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, cacha' liñi nu'u ji'j ya: ¿Ha ntsu'u chacuayá' ji'na cha' ta na cñi cña loo na ji'j rey tlyu nu ndi'j xa' tsu' bi', o tso'o la si ná ta na cñi cña loo ji'j rey bi'? —nacuj ñati' bi' ji'j Jesús.

23 Ngua tii Jesús ña'a cha' cuiñi nu ntsu'u tyiquee ngu' lo'o nchcuane ngu' ji'j yu jua'a. Li' nacuj yu ji'j ngu':

—¿Ni cha' laca nchcui' cuayá' ma' jua'a lo'o na'? —nacuj yu ji'j ngu'—. 24 Culu'u ma' sca cñi plata 'na.

Li' ngulu'u ngu' nu cñi plata bi' ji'j yu.

—¿Tilaca laca nu ca ji'j lcu'i nu nga'a chu' cñi re? ¿Ti ji'j xtañi yu nu nscua chu' cñi re? —nacuj Jesús ji'j nu ngu' cuiñi bi' li'.

25 Nguxacuj ngu' cha' ji'j yu li':

—Xtañi rey tlyu nu ndi'j xa' tsu', bi' nga'a chu' cñi cua —nacuj ngu' li'.

—Tso'o —nacuj Jesús li'—, ji'j rey tlyu bi' tya ma' lcaa na nu nga'a cha' ta ma' ji'j lacua; jua'a ji'j ycu'i Ndyosi tya ma' lcaa na nu ntsu'u cha' tya ma' ji'j Ni.

26 Ná ngujui ñi'ya nu sta ngu' qui'ya ji'j Jesús nde su ndi'j ngu' quich' bi'. Pana ndube tsa ti' ngu' ji'j yu xqui'ya cha' nu cua nguxacuj yu ji'j ngu' bi', bi' cha' ti' tya ndyaa ti'j ngu' bi' li'.

Nchcuane ngu' ji'j Jesús ñi'ya caca nu lo'o tyu'ú jyo'o ñati' chaca quiya'

27 Ca tiya' la li' ndyalaa chaca taju ngu' judío, ndyaa na'a ngu' ji'j Jesús. Ngu' saduceo laca ngu' bi', ngu' nu nacuj cha' ná ntsu'u ni sca jyo'o nu taca ji'j tyu'ú chaca quiya'.

28 Lo'o li' nacuj ngu' bi' ji'j Jesús:

—Mstru —nacuj ngu'—, nu ngua sa'ni nguscua jyo'o Moisés sca cha' lo qui'yi nu ndyanu ji'na. Ndi'ya nchcui' cha' bi': nu lo'o cua ngujui sca nu qui'yu lo'o ndyanu ti' clyo'o yu, si ná ndi'j ni sca sñi' ngu', li' ntsu'u cha' ji'j tya'a ngula yu nu ntucua ycu'i ti cha' caja clyo'o lo'o nu cuna'a ti' bi'. Lo'o caja sñi' ngu' li', sñi' tya'a yu nu cua ngujui laca sñi' clyo' ñacu' ngu'. 29 Pana ndi'ya ngua sca quiya': Nguti'j cati tya'a

ngu' qui'yu xcui' tya'a ngula ngu'. Ngujui clyo'o nu cusu' la, pana ngujui yu lo'o bilya caja ni sca sñi' yu. ³⁰ Tya'a ngula yu nu nchca tyucuaa ngujui clyo'o lo'o nu cuna'a ti'i bi' li', pana la cui' ti ngujui yu lo'o bilya caja sñi' yu. ³¹ Lo'o jua'a tya'a ngula yu nu nchca tyuna, bi' ngujui clyo'o lo'o nu cuna'a bi'; jua'a lcaa tya'a ngu' bi', ngujui clyo'o ngu' lo'o nu cuna'a bi'. Pana ngujui ca ta'a cati tya'a ngu' qui'yu bi', lo'o ni sca sñi' ngu' ná ntsu'u lo'o nu cuna'a bi'. ³² Ca su ndye cha' li', lo'o nu cuna'a bi' ngujui li' —nacui ngu' ji'i Jesús—. ³³ Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya', ¿tilaca laca nu caca clyo'o nu cuna'a bi' chañi ca? Lo'o ngutu'ú nu cuna'a bi' chalyuu, ngujui clyo'o cho' lo'o tsaca yu, lo'o li' ngujui clyo'o cho' lo'o chaca yu, ña'a cuayá' nu ngujui clyo'o lo'o ca ta'a cati tya'a ngu' bi'. ¿Tilaca laca nu chañi ca cha' ngua clyo'o cho' bi'?

³⁴ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Nde chalyuu cua ña'a ca ngu' qui'yu lo'o ngu' cuna'a ndyiji clyo'o ngu'. ³⁵ Pana ñati nu caja chaca chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' ca slo ycu' Ndyosi ni, nu lo'o tyu'ú ngu' bi' chaca quiya', nga'aa caja clyo'o ngu', ni nga'aa ta ngu' ji'i sñi' ngu' cha' caca clyo'o ngu', ³⁶ cha' ca bi' nga'aa ntsu'u cha' cajaan ngu' tsiya' ti. Caca ngu' bi' ñi'ya laca xca nu ndi'i slo ycu' Ndyosi; caca ngu' sñi' ycu' Ndyosi tsiya' ti, cha' cua ndyu'ú ngu' chaca quiya'. ³⁷ Jyo'o cusu' Moisés ndacha' ji'na cha' chañi cha' tyu'ú jyo'o ñati chaca quiya'. Lo quityi bi' nguscua Moisés ñi'ya ngua lo'o na'a yu yaca ca'cña ti nu ndyatú quii' tyucui ña'a lo yaca bi', pana ná ndye ndyaqui bi'. Li' nguañi nchcui' ycu' Ndyosi laja quii' bi' lo'o nacui Ni cha' Xu'na jyo'o Abraham laca Ni, Xu'na jyo'o Isaac laca Ni, Xu'na jyo'o Jacob laca

Ni. Ñati tya'a na nu nguti'i chalyuu re cua sa'ni la ngua ngu' jyo'o bi'. ³⁸ Pana ná nacui quityi bi', cha' na cua ngua ycu' Ndyosi Xu'na ngu' bi', masi ña'a ti tya laca Ni Xu'na ngu' bi' juani; jua'a ndyu'u cha' bi'. Bi' cha' lo'o ji'i ñati lu'ú laca Ni loo, lo'o jua'a nti' tsa Ni cha' lcaa ñati chalyuu tyi'i cuentya ji'i ycu' Ni —nacui Jesús.

³⁹ Li' nacui sca tucua ti mstru cha' jo'ó bi' ji'i Jesús:

—Cusu', tso'o tsa nchcui' nu'u —nacui ngu' ji'i.

⁴⁰ Ndyutsij ngu' li'. Nga'aa ngua'ni tyiquee ngu' cha' chcui' ngu' xi xa' la cha' lo'o Jesús.

Nchcuane Jesús ji'i ngu' cuentya ji'i nu Cristo

⁴¹ Li' nchcuane Jesús ji'i ngu':

—¿Ni cha' laca nacui ngu' cha' rey David ngua jyo'o cusu' ji'i Cristo? ⁴² Ndi'ya cha' nguscua ycu' David bi' lo quityi Salmos:

Ycu' Ndyosi nu laca Xu'na na nacui ji'i Cristo nu Xu'na na':

“Tyucua nu'u nde la'a tsu' cui' na, cha' stu'ba ti caca nu'u loo lo'o na'”, nacui Ni,

⁴³ “ña'a cuayá' nu cua'ni tye na' cha' ji'i lcaa tya'a cusu' nu'u”, nacui ycu' Ndyosi ji'i Cristo li'.

⁴⁴ Xu'na na', ngua'ni ycu' David ji'i Cristo. ¿Ñi'ya caca chcui' ngu' cha' jyo'o cusu' ti ji'i Cristo ngua David lacua?

Ngusta Jesús qui'ya ji'i mstru cha' jo'ó bi'

⁴⁵ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. Lo'o jua'a lcaa ñati nu ndi'i slo nchca'a jyaca ngu' ji'i cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

⁴⁶ —Tii ti ti' ma cha' ná cñilo'o mstru cha' jo'ó jua' ji'i ma. Ndiya tsa ti' mstru bi', cha' laca ngu' tlyu; bi' cha' lacu' ngu' bi' late' tyucui cu', cha' lye tsa cua'ni chi' ngu' loo ngu' bi' lo'o tsa' ngu' bi' lcaya',

jua'a nti' ngu' mstru bi'. Xcui' lo yaca xlya nu tso'o la ña'a ntyucua ngu' bi' ne' laa jil'i ngu', jua'a ntyucua ngu' bi' ca su tso'o la lo'o ndya'a ngu' bi' ta'a. ⁴⁷ Hasta nxlyaá ngu' bi' ña'a tsaca ni'i jil'i nu cuna'a ti'i. Cñilo'o ti ngu' bi' jil'i ñati cha' ñati tso'o laca ngu' bi'; bi' cha' quiña'a tsa cha' jo'ó nchcui' ngu', tyiquee' tsa nchcui' ngu' lo'o ycu'i' Ndyosi li'. Pana tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu' bi'; bi' cha' tlyu la cha' ti'í caca jil'i ngu' bi', lye la chcube' ngu' bi' li'.

21

Cha' tso'o jil'i nu cuna'a ti'i

¹ Lo'o li' na'a Jesús jil'i ngu' culiya' nu ndya'a ne' laa, cha' nsu'ba ngu' cñi ne' cñá' su tyu'u msta. ² Lo'o jua'a na'a yu jil'i sca nu cuna'a ti'i nu ngusu'ba tucua tya'a ti cñi sube ne' cñá' bi'. ³ Li' nchcui' Jesús lo'o tya'a ndya'a yu:

—Chañi cha' nu nda na' lo'o ma, cha' quiña'a la cñi nda nu cuna'a ti'i jua que lcaa xa' ñati. ⁴ Nu ngu' culiya' jua ni, nda ngu' xi cñi nu cua ntyucua ti jil'i ngu'; lo'o nu cuna'a ti'í jua ni, ti'í tsa, pana cua nda ma' lcaa nu ntsu'u ti xi jil'i ma' cha' tyiji yu'u jil'i ma' chalyuu re.

Ngulala ti cati nu laa tonu bi'

⁵ La cui' hora ndu xi ñati nchcui' ngu' cha' jil'i laa tonu bi', lo'o jua'a nchcui' ngu' cha' jil'i quee nu tso'o tsa ña'a nu ntsu'u jil'i laa bi'; nchcui' ngu' cha' jil'i na nu tso'o tsa ña'a, na nu cua nda ngu' ña'a msta ti jil'i cha' caca tso'o la ña'a ne' laa bi'. Li' nchcui' Jesús cha' jil'i laa bi':

⁶ —Tyalaa tsá nu tye cha' jil'i lcaa na nu ña'a cu'ma re juani cati, ña'a cuayá' nu nga'aa tyanu ni sca quee nu xñi ca'a chu' tya'a.

Cha' ti'í nu caca lo'o cua tye ti chalyuu

⁷ Li' nchcuane ngu' jil'i Jesús:

—Mstru, ¿ni jacua' caca cha' bi'? —nacui' ngu' jil'i Jesús—. ¿Ñi'ya

caca ca cuayá' ti' ya lo'o cua caca ti cha' cuxi bi'?

⁸ —Cui'ya ma' cuentya —nacui' Jesús li'—, cha' ná tucui cñilo'o jil'i ma. Quiña'a tsa ngu' caa ngu' nu ñacui cha' Cristo laca ycu'i' ca ngu': “Juani ndyalaa tyempo bi'”, ñacui ngu' bi'. Pana ná xñi ma' cha' jil'i ngu' bi'. ⁹ Nu lo'o caja cha' jil'i ma' cha' cua lijya tyempo cusuu, masi nde quichi tyi ma, masi tyijyu', ná cutsii ma li'. Nga'a cha' caca lcaa cha' bi' clyo la, pana tya lyiji tyalaa hora tye chalyuu.

¹⁰ Li' tya nda la Jesús cha' lo'o ngu':

—Xuu tya'a ñati sca tsu' lo'o ngu' chaca tsu', jua'a xuu tya'a ñati sca quichi tlyu lo'o ñati chaca quichi tonu. ¹¹ Lye tsa clyacui chalyuu li', lye tsa caca jbi'ña jil'i ngu'; cua ña'a ca quichi caa quicha tyaala nu xñi jil'i lcaa ngu' li'. Lye tsa ña'a caca nde cua, tyil'i yutsii tya chalyuu lo'o ña'a ngu' sca na tlyu nu tyaca nde cua.

¹² 'Lo'o cu'ma ni, nu lo'o tya lyiji caca cha' bi', li' xñi ngu' jil'i ma' cha' sca' ngu' jil'i ma, ta ngu' cha' ti'í jil'i ma, sta ngu' qui'ya jil'i ma su ndyu'u ti'í ngu' ne' laa; lo'o jua'a su'ba ngu' jil'i ma' ne' chcua, tsa lo'o ngu' jil'i ma' slo rey, jua'a slo xa' ngu' nu laca loo, xqui'ya cha' ngusni ma' cha' 'na. ¹³ Masi cuxi tsa caca cha', pana caja tyempo jil'i ma' cha' chcui' ma' cha' jna' lo'o ngu' li'. ¹⁴ Ná quiña'a tsa cha' clyacua ti' ma' yala la, ñi'ya nu chcui' ma' lo'o ngu' nu laca cña cha' cua'ni lyaá ycu'i' ca ti ma' jil'i ma. ¹⁵ La cui' hora bi' cua'ni na' cha' ca'ya cha' hi'que ma' cha' ca jlo ti' ma' ñi'ya nu chcui' ma' lo'o ngu' bi', cha' ná caja cha' nu xyacui tya'a cusuu ma' lo'o ma, cha' ná caja ñi'ya nu chcui' loo ngu' jil'i ma. ¹⁶ La cui' sti ma, la cui' ngu' tya'a ngula ma, masi tya'a tyijyu' ti ma, masi tya'a tso'o ma, la cui' ca ngu' bi' tsaa lo'o ngu' jil'i ma' slo ngu' tisiya. Lo'o ntsu'u cu'ma

nu cujuui ngu' ji'j mā li', ¹⁷ cha' tyucui ña'a chalyuu ntsu'u quiña'a tsa ngu' nu ti'í ti' ngu' ña'a ngu' ji'j mā xqui'ya na'. ¹⁸ Pana ná chcuna' ni sca quicha' hique cu'ma cuentya ji'j ycuí' Ndyosi. ¹⁹ Nu lo'o cua ndalo mā ji'j lcaa cha' cuxi bi', li' tya caja chalyuu ji'j mā lo'o cua ndye cha'.

²⁰ 'Pana nu lo'o ña'a mā cha' nsu'ba lo'o ngu' cusuū tyi'j ca to' quichj Jerusalén re, li' ca cuayá' ti' mā cha' cua tye ti cha' ji'j quichj tyi mā re. ²¹ Lo'o li' lcaa cu'ma, lo'o lcaa ngu' nu tya ndi'j loyuu su cuentya Judea re, nga'a cha' xna mā tyaa mā tyu'u cuatsi' mā nde ca'ya; jua'a ngu' nu ndi'j quichj Jerusalén re, ntsu'u cha' tyu'utsu' ngu' quichj re; jua'a ngu' nu ndi'j ne' quixi', nga'aa caja tyempo cha' tyaa ngu' nde quichj. ²² Tsā chcube' mā caca tsā bi', lo'o li' nga'a cha' tyu'u tucua lcaa cha' nu nscua lo quityi cusu' cha' caca. ²³ Tya'na tsa caca ji'j ngu' cuna'a nu ntsu'u sñi' tsā bi'; jua'a tya'na tsa caca ji'j nu ngu' cuna'a nu ntsu'u cubi' cuañi' nu tya ndyati', cha' lye tsa tyu'u cha' ti'í lo yuu; cuxi tsa cha' ti'í caca ji'j ngu' li'. ²⁴ Ntsu'u ngu' nu cajaa laja cha' cusuū bi', lo'o jua'a ntsu'u xa' la ngu' nu tyaa ngu' preso lcaa lo yuu su cuentya ji'j xa' nasiyu ty-ijyu' la. Satá quiya' ngu' xa' tsu' bi' ji'j quichj Jerusalén re, ña'a cuayá' nu tye tyempo nu ngujui chacuayá' ji'j ngu' bi', cha' caca ngu' loo ca nde.

Ndi'ya caca lo'o chaca quiya' caa ycuí' nu cua nda Ni ji'j lijya cha' caca ñati

²⁵ 'Tyu'u tucua cuayá' nu tyaca' ña'a ngu' lo cuichaa li', jua'a lo co', la cui' jua'a lo cualya nu ntsu'u nde cua. Lo'o li' lye tsa quichj cha' hique ñati chalyuu; cutsji tsa ngu' li', xqui'ya cha' lye tsa cañi ntyiji'j clyoo' lo hitya tyujo'o. ²⁶ Hasta tyucua ti ti'j ñati, xqui'ya cha' cutsji

tsa ngu' laja lo'o ntajatyá ngu' si tya caca la cha' cuxi bi'; lye tsa culacua ti' ngu' na ca caca chalyuu. Lo'o jua'a lye tsa quiña lcaa cui' nu ntsu'u nde cua. ²⁷ Li' ña'a ngu' ji'j ycuí' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, ña'a ngu' lo'o tyaa na' laja coo nu ndubi tsa ña'a. Tlyu tsa chacuayá' ngujui jna' cha' tyaa na' li'; jua'a lye tsa quiji'j xee loo na' lo'o caa na' li', nu lo'o caca na' loo. ²⁸ Nu lo'o xana caca cha' bi', li' cua'ni tlyu mā tyiquee mā, taca ca chaa ti' mā chaca quiya' cha' cua ngulala tsa clyaa mā li' —nacuí Jesús.

²⁹ Lo'o jua'a nda Jesús chaca cui' re lo'o ngu' li':

—Ña'a mā xi ji'j cua ña'a ca yaca quityi, ña'a mā xi ji'j yaca ntsati; ³⁰ lo'o ña'a mā cha' cua ntyucua laca', li' nchca cuayá' ti' mā cha' cua ngulala ti caca ni tyo. ³¹ La cui' jua'a caca lo'o caca lcaa cha' nu cua nchcui' na', li' ca cuayá' ti' mā cha' cua caa ti ycuí' Ndyosi cha' caca Ni loo. ³² Chañi cha' nu nda na' lo'o mā —nacuí Jesús—, caca lcaa cha' bi' lo'o bilya tye cha' ji'j ñati nu lu'ú chalyuu juani. ³³ Tye cha' ji'j lcaa na nu ntsu'u nde cua, tye cha' ji'j lcaa na nu ntsu'u nde lo yuu, pana ná tye cha' ji'j cha' nu cua nchcui' na' lo'o mā; nga'a cha' caca cha' bi'.

³⁴ 'Cui'ya mā cuentya, cua'a mā ji'j ycuí' ca mā cha' tii ti ti' mā tyi'j mā lo'o tyalaa tsā bi'; si culiji yu'u ti mā chalyuu ji'j mā jua'a ti lo'o ndya'a tsa mā calle, lo'o cu'bi ti mā, la cui' jua'a si ntsu'u tyuu tya'a cha' nu ndube tsa ti' mā ji'j, ná caca tyi'j mā tii ti ti' mā li'. Ñi'ya ndyacu' sca lco'o, ³⁵ jua'a caca nu lo'o tyalaa tsā bi' ca su ndi'j lcaa ñati lu'ú tyucui ña'a chalyuu. ³⁶ Tii ti ti' mā tyi'j mā chalyuu lacua. Lcaa tyempo chcui' mā lo'o ycuí' Ndyosi cha' xtyucua Ni ji'j mā, cha' talo mā lo'o caca cha' cuxi bi' chalyuu. Lo'o li' caja ñi'ya nu tyalaa mā su tyucua ycuí' na' nu

cua nda Ni 'na lijyaḡ cha' caca na' ñati, cha' cua'ni cuayá' na' jil'i ma —nacuḡ Jesús jil'i ngu'.

³⁷ Lcaa tsḡ ndacuaḡ ndya'aḡ Jesús nclyu'u yu jil'i ngu' ne' laa tonu ca quichḡ Jerusalén bi'; lcaa talya ndyu'u yu ndyaa yu ndil'i yu nde lo ca'ya nu ntucua cacua ti, nu naa ca'ya Olivos. ³⁸ Lcaa tsḡ, tlya tsa ndya'aḡ quiña'aḡ ñati ne' laa tonu bi', cha' cuna ngu' ni cha' nda Jesús.

22

Cuaana ti ngüiñi cha' jil'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' xñi ngu' jil'i Jesús

¹ Cua ngulala ta'a nu lo'o ndacu ngu' judío sca lo xlyá nu ná lo'o scuaḡ tiye' ndya'; ta'a pascua, jua'a naa ta'a bi'. ² Lo'o nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o mstru cha' jo'ó bi' ni, nclyana ngu' ñi'ya caca cha' cujuui ngu' jil'i Jesús, masi ntsii ngu' jil'i ñati quichḡ.

³ Li' ndyatḡ ycu'i' nu xña'aḡ nu naa Satanás ne' cresiya jil'i Judas Iscariote, masi la cui' tya'a ngu' nu ndyaca tsa'aḡ jil'i Jesús laca yu bi'. ⁴ Bi' laca nu ndyaa, ndyaa na'aḡ jil'i ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o jil'i ngu' nu laca cña ne' laa. Li' nchcui' yu lo'o ngu' bi' ñi'ya nu cua'ni yu cha' tya yu jil'i Jesús ya' policia, cha' tyaa lo'o ngu' jil'i slo sti jo'ó bi'. ⁵ Tso'o tsa ngua ti' ngu' sti jo'ó bi'. Lo'o li' nacui' ngu' bi' jil'i yu cha' ta ngu' cñi jil'i; ⁶ ngüiñi cha' jil'i yu lo'o ngu', bi' cha' nguxana yu ngulana yu ñi'ya nu cua'ni yu cha' tyaa lo'o yu jil'i Jesús laja lo'o ná ndil'i ñati.

Chaca tya quiya' ndyacu Jesús sii lo'o ngu' nu ndyaca tsa'aḡ jil'i

⁷ Li' ndyalaa tsḡ ta'a nu ndacu ngu' xlyá tiji; la cui' tsḡ bi' ntsu'u cha' cujuui ngu' xlyá' cuañi' cha' cacu ngu' sii ta'a pascua bi'. ⁸ Li' ngulo Jesús cña jil'i Juan lo'o jil'i Pedro:

—Yaa clya ma cha' cua'ni cho'o ma sii nu cacu na cuentya jil'i ta'a pascua —nacuḡ yu jil'i ngu' bi'.

⁹ Li' nchcuane ngu' bi' jil'i yu:

—¿Macala nti' nu'u cha' cua'ni cho'o ya sii bi'?

¹⁰ Nguxacuḡ Jesús cha' jil'i ngu' bi' li':

—Nu lo'o tyalaa ma to' quichḡ, li' tyacua tya'a ma lo'o sca nu qui'yu nu ntucua sca te'l'i hitya scu yu —nacuḡ Jesús—. Tyu'u lca'aḡ ma jil'i yu ña'aḡ cuayá' nu tyalaa ma tonil'i su tyatḡ yu nil'i. ¹¹ Li' chcui' ma lo'o ngu' ca tyi bi': “Ndi'ya ñacuḡ mstru jil'i na jinu'u: ¿Macala ntucua cuarto su caḡ na' cha' cacu na' sii lo'o ngu' nu ndyaca tsa'aḡ 'na, cha' cua'ni ya ta'a pascua re?” ñacuḡ ma jil'i yu. ¹² Li' culu'u yu sca cuarto jil'i ma, sca cuarto tlyu ca cuḡ la nu cua laca ngua tso'o. Ca bi' cua'ni cho'o ma sii bi' —nacuḡ Jesús jil'i ngu'.

¹³ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' bi' li'; lo'o ñi'ya nu nacui' Jesús jil'i ngu' cha' caca cha' bi', jua'a ngua cha'. Li' ngua'ni cho'o ngu' sii cuentya jil'i ta'a pascua bi'.

¹⁴ Nu lo'o ndyalaa hora cha' cacu ngu' sii, li' ndyaa tucua Jesús to' mesa lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'aḡ jil'i bi'. ¹⁵ Li' nacui' yu jil'i ngu' bi':

—Tya sa'ni nti' tsa na' cha' cacu na' sii ta'a pascua re lo'o cu'ma, nu lo'o tya lyiji ti cajaa na' —nacuḡ Jesús—. ¹⁶ Nti' na' cacha' na' jil'i ma cha' ni chaca quiya' nga'aa cua'ni na' ta'a re lo'o cu'ma ña'aḡ cuayá' nu tye chalyuu, lo'o li' cacu na stu'ba ti lo'o caca ycu'i' Ndyosi loo jil'i lcaa ñati.

¹⁷ Li' ngusñi Jesús sca vaso vino, ndya xly'a'be jil'i ycu'i' Ndyosi li'. Ndi'ya nacui' yu jil'i nu ngu' nu ndyaca tsa'aḡ jil'i bi' li':

—Co'o ma vino nu ntsu'u ne' vaso re, lo'o jua'aḡ ta ma vino re co'o ca ta'a tya'a ma —nacuḡ Jesús li'—. ¹⁸ Chañi cha' nu ndacha' na' jil'i ma, cha' nga'aa co'o na' vino lo'o ma ña'aḡ cuayá' nu caca ycu'i' Ndyosi loo jil'i lcaa ñati.

¹⁹ Nu lo'o cua ntsu'u xlyá bi' ya' Jesús, li' ndya xly'a'be jil'i ycu'i'

Ndyosi, cuati ngusa'be yu xlyá bi', cha' tacha jilí ngu'. Li' nchcui' yu lo'o ngu':

—Nde laca na', ycui' cuaña' na' laca re. Na cua nda ycui' Ndyosi Sti na' 'na cha' cajaa na' cha' caca tso'o cha' jilí cu'ma. Tyi'u ti' ma' 'na lo'o cacu ma' xlyá re.

²⁰ La cui' jua'a ngua'ni Jesús lo'o vaso bi' lo'o ndye ndyacu ngu'.

—Lo'o co'o ma' vino re tyi'u ti' ma' jilí cha' cucui' nu cua quiñi' ti jilí ycui' Ndyosi lo'o ma' —nacui' Jesús li'—. Nu lo'o cajaa na' lo crusi, li' tyalú tañi na' xqui'ya cu'ma.

²¹ 'Pana nga'a yu juani la cui' yu nu cujuí' cresiya 'na jilí ngu' cuxi; stu'ba ti nga'a yu bi' to' mesa re lo'o na' —nacui' Jesús li'—. ²² Nga'a cha' tsa'a na' nu cua liyya' cha' caca na' ñati, tsa'a tyucui' su cua nscua cuayá' cha' tsa'a cuentya jilí ycui' Ndyosi Sti na'. Pana tya'na tsa nu qui'yu nu cua cujuí' ti cresiya 'na jilí ngu' cuxi bi'.

²³ Li' nguxana ngu' nchcui' ngu' lo'o tya'a ndi'i ti ngu':

—¿Tilaca laca nu tya jilí mstru jilí'na re ya' ngu' xña'a? —nacui' ngu'.

Nhcui' tyucuaa ti' ngu' lo'o tya'a ndyaca tsa'a ti ngu'

²⁴ Lo'o ti nguxana ngu' nchcui' tyucuaa ti' ngu' lo'o tya'a ndyaca tsa'a ti ngu', nchcui' ngu' cha' jilí tilaca nu caca loo la jilí tya'a ngu'. ²⁵ Laja li' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Cua ña'a ca xu'na chalyuu, tso'o tsa nclyo bi' cña jilí ñati jilí; ñati nu tso'o tsa ndu'ni laca nu laca loo bi', nacui' ngu' li'. ²⁶ Pana cu'ma ni, ná ntsu'u cha' cua'ni ma' jua'a lo'o tya'a ma. Ndi'ya cua'ni ma' tso'o la: nu lo'o nti' ma' cha' ndulo la cha' jilí ma' que cha' jilí tya'a ma' ni, li' nga'a cha' cua'ni ma' ñi'ya si laca ma' nu cuañi' la jilí tya'a ma' —nacui' Jesús jilí ngu' bi'—. Jua'a cu'ma nu nti' ma' culo ma' cña jilí tya'a ma' ni,

nga'a cha' cua'ni ma' cña cuentya jilí lcaa tya'a ma. ²⁷ ¿Tilaca laca nu ndulo la cha' jilí lacua? ¿Ha nu ntucua to' mesa cha' cacu? ¿Ha msu nu nxacu jilí yu? Chañi' cha' yu nu ntucua to' mesa ni, bi' laca nu ndulo la cha' jilí, cha' bi' laca xu'na ngu'. Pana nu na' ni, ñi'ya si laca na' sca msu jilí ma, jua'a ti ndi'i na' laja cu'ma —nacui' Jesús—.

²⁸ 'Cu'ma ni, cua ndi'i ma' lo'o na' lcaa tyempo lo'o nchcube' na' ndi'i na' chalyuu re, ²⁹ bi' cha' ta na' sca cña tso'o nu cua'ni ma' cha' caca ma' cña lo'o na'; cña bi' caca ñi'ya laca cña nu nda Sti na' 'na, cha' caca na' loo. ³⁰ Nga'a cha' stu'ba ti cacu ma' co'o ma' lo'o na' ca su tlyu bi' su tyucua na'; nga'a cha' stu'ba ti tyi'i ma' lo'o na' nu lo'o cua'ni cuayá' na' jilí lcaa ñati; lo'o jua'a cua'ni cuayá' ma' jilí tya'a ñati ma, nu tii tyucuaa tya'a taju ngu' Israel tya'a na.

Chcui' Pedro lo'o ngu' cha' ná nslo yu jilí Jesús tsiya' ti

³¹ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o Simón Pedro bi':

—Simón —nacui—, laca cha' ñi'ya laca si cua ngüijña Satanás chacuayá' cha' cua'ni lya' ti' jilí lcaa cu'ma; cua nti' yu cua'ni cuayá' yu jilí ma, cha' xcutsii yu jilí ma. Ñi'ya laca lo'o nscui' ngu' jilí si'yu trigo cha' tyubii jilí, jua'a cua'ni yu lo'o ma, nti' yu. ³² Pana cua ngüijña na' jilí ycui' Ndyosi Sti na' cha' jinu'u Pedro, cha' ná tye cha' jlyá ti' nu'u 'na. Lo'o cua nteje tacui cha' cuxi bi' hi, nu lo'o xa' chcui' nu'u cha' 'na, li' taca xtyucua nu'u jilí xa' la tya'a ma' cha' tso'o la xñi' ngu' cha' 'na.

³³ —Cusu' —nacui' Simón li'—, ná ndu'ni cha' jna' masi tsa'a lo'o nu'u ne' chcu'a, masi cajaa na' lo'o nu'u —nacui' jilí Jesús.

³⁴ —Ndi'ya nchcui' na' lo'o nu'u juani, Pedro —nacui' Jesús jilí—, cha' nu lo'o tya lyiji xi'ya ndye'e talya juani, li' sna quiya' ñacu' nu'u cha' ná nslo nu'u 'na.

Cua ngulala ti hora nu chcube' Jesús

³⁵ Li' nchcuane Jesús ji'í ngu':

—Nu lo'o ngulo na' cña ji'í ma cha' tsa ma xa' quichí nu ná lo'o cujuí cñi ji'í ma, ná lo'o xa' cujuí, ná lo'o caña ji'í ma, ¿ha ntsu'u na nu lyiji ji'í ma li'?

—Ná sca na lyiji ji'í ya li' —ngux-acu'í ngu' cha' ji'í.

³⁶ Li' nacui' Jesús ji'í ngu':

—Jua'a ngua tu'ni, pana xa' ña'a nga'a cha' cua'ni ma juani. Nu cu'ma nu ntsu'u cujuí cñi ji'í ma ni, lo'o bi' cui'ya ma tsa ma, lo'o xa' cujuí lo'o; si ná ntsu'u maxtyi cusu'í ji'í ma, nga'a cha' cujuí ma ste'í ma cha' cui'ya ma maxtyi.

³⁷ Jua'a cha' nchcui' na' lo'o ma cha' nga'a cha' tyu'u tucua cha' cuxi nu nchcui' quityi cusu' cha' caca 'na. Ndi'ya nscua cha': “Ñi'ya nu ndu'ni ngu' lo'o ñati cuxi, jua'a cua'ni ngu' lo'o ycuí' Cristo”. Lcaa cha' nu nscua cha' caca 'na, jua'a caca 'na tu'ni —nacui' Jesús ji'í ngu'.

³⁸ Li' nacui' ngu' bi' ji'í:

—Cusu', nde ntsu'u tucua tya'a maxtyi cusu' —nacui' ngu'.

—Cuayá' cua lacua —nacui' Jesús li'.

Nchcui' Jesús lo'o ycuí' Ndyosi Sti yu ca Getsemani

³⁹ Li' ndu'u Jesús ndyaa yu ca lo ca'ya Olivos, ñi'ya nu ndu'ni ti yu. Lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í bi', ndu'u lca'a ngu' ji'í yu li'. ⁴⁰ Nu lo'o ndyalaa ngu' ca bi', li' nacui' Jesús ji'í ngu':

—Chcui' ma lo'o ycuí' Ndyosi Sti na' cha' ná tyijiloo nu xña'a ji'í ma —nacui'.

⁴¹ Li' ndu'utsu' Jesús nde slo ngu' ña'a cuayá' nu tyalaa sca quee cu na, ca bi' ndyatú sti' Jesús cha' chcui' lo'o ycuí' Ndyosi.

⁴² —Sti na' —nacui' yu—, ¿ha ná ntsu'u xi xa' la ña'a nu caca cua'ni na' cña re, cha' nga'aa chcube' la na' lo'o cña tlyu re jinu'u? —nacui'

Jesús ji'í ycuí' Ndyosi Sti yu—. Pana nti' na' cha' cua'ni na' cua ña'a ca cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na'.

⁴³ Li' ndu'u tucua sca xa' nu ngutu'u slo ycuí' Ndyosi nde cua, cha' ta la juersa ji'í Jesús. ⁴⁴ Nu lo'o lye tsa nchcubé' Jesús, li' lye la nchcui' yu lo'o ycuí' Ndyosi. Lo'o li' ntyucua jatá Jesús, ndyalú nchcua' lo yuu; ñi'ya si nchcua' tañi ycuí', jua'a ña'a.

⁴⁵ Ndyé nchcui' Jesús lo'o ycuí' Ndyosi Sti yu, li' nguxtyu'u yu ñaa yu slo nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í yu. Li' nquiye ngu' ji'í yu, ndi'í ngu' laja' ngu' cha' ndye juersa ji'í ngu', cha' xñi'í tsa ti' ngu'. ⁴⁶ Li' nacui' yu ji'í ngu':

—¿Ni cha' laca ndi'í ma laja' ti ma? Tyatú clya ma cha' chcui' ma lo'o ycuí' Ndyosi, cha' ná tyijiloo nu xña'a ji'í ma.

Ndyaa lo'o ngu' ji'í Jesús preso

⁴⁷ Tya nchcui' ca Jesús lo'o ngu' bi', li' ndyalaa quiña'a tsa ñati. Nu naa Judas bi', tsaca yu tya'a nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í Jesús ni, ngulu'u yu tyucu'í ji'í ngu' quiña'a bi'. Ñaa yu ca slo Jesús cha' chcuicha' yu saca' Jesús. ⁴⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o yu bi':

—Judas —nacui'—, ¿ha bi' cha' chcuicha' nu'u 'na cha' tya nu'u 'na ya' ngu' cuxi, na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati?

⁴⁹ Lo'o na'a ngu' nu ndu' lo'o Jesús ñi'ya caca cha' bi', li' nchcuane ngu' ji'í yu:

—Cusu' —nacui' ngu'—, ¿ha cua'a ya jinu'u lo'o maxtyi, cha' ná caa ngu' cua?

⁵⁰ Li' ngusicua' tsaca tya'a ngu' bi' maxtyi ji'í yu, ngusi'yu yu jyaca sca msu ji'í xu'na sti jo'ó; ngusi'yu cu' yu scua' jyaca la'a tsu' cu'í ji'í yu. ⁵¹ Li' nacui' Jesús ji'í ngu':

—Cuayá' tsa lo cua ti. Ta ti'í ma maxtyi ji'í ma.

Li' ngusta ya' Jesús lo scua' jyaca msu bi', ngua tso'o ca scua' jyaca yu

li'. ⁵² Lo'o ti nchcui' Jesús lo'o ngu' sti jo'ó nu laca loo, lo'o ngu' nu laca cña ne' laa, jua'a lo'o ngu' cusu' ji'i quichi, lcaa ngu' nu ñaa cha' tyaa lo'o ngu' ji'i:

—¿Ha na ndu'u cu'ma lijya ma lo'o maxtyi ji'i ma, lo'o yaca ji'i ma, cha' quiji'i yaca ma 'na ñi'ya nu ntyiji'i na ji'i sca cuaana? ⁵³ Lcaa tsá lo'o nguti'i na' lo'o cu'ma ne' laa tonu bi', ni sca quiya' ná ngusacui ya' cu'ma 'na. Pana cua ngujui xi tyempo ji'i ma cha' cua'ni ma cha' cuxi bi' juani, cha' cua nda nu xña'a chacuayá' ji'i ma; la cui' nu bi' laca loo ji'i ma.

Lye tsa nchcui' Pedro cha' ná nslo yu ji'i Jesús

⁵⁴ Lo'o li' ngusñi ngu' ji'i Jesús cha' caca preso, ndyaa lo'o ngu' ji'i nde toni'i ji'i xu'na sti jo'ó. Lo'o Pedro ni, ndyaa lca'a yu ji'i ngu' tyijyu' ti li'. ⁵⁵ Ca bi' nguxtyu'u ngu' xi quii' cla'be la su laja to' ni'i, lo'o li' ndyu'u ti'i ngu' to' lquii' bi'; lo'o Pedro ndyaca'a laja ngu'. ⁵⁶ Li' na'a sca nu cuna'a cua' ji'i ngu' cha' lo'o Pedro nga'a to' lquii' bi'. Ña'a tsa nu cuna'a bi' ji'i yu, li' nchcui' lo'o ngu':

—Lo'o nu qui'yu re ndya'a lo'o nu Jesús bi' —nacui' ji'i ngu'.

⁵⁷ Hora ti nguxacui Pedro cha' ji'i nu cuna'a bi':

—Ma' cusu', ná nslo na' ji'i yu jua —nacui Pedro li'.

⁵⁸ Ca tiya' la xi na'a chaca ñati ji'i.

—Lo'o nu'u laca tya'a ndya'a ngu' jua —nacui ñati bi' ji'i Pedro.

—Si'i na' —nacui yu—. Ná laca na' tya'a ndya'a ngu' jua —nacui Pedro ji'i ngu'.

⁵⁹ Cua nteje tacui sca hora, li' nchcui' chaca ñati lo'o tya'a ndya'a ti yu ndacua:

—Chañi cha' lo'o nu qui'yu re ndya'a lo'o preso jua, cha' lo'o yu re laca ngu' Galilea —nacui yu li'.

⁶⁰ —Chocue —nacui Pedro li'—, ná jlo ti' ná ni cha' nchcui' nu'u.

La cui' hora nu lo'o tya ndu Pedro nchcui', li' ngusi'ya sca ndye'e.

⁶¹ Li' nguxtyacui loo Jesús nu ndu ne' ni'i, cha' ña'a ji'i Pedro. Hora ti ndyi'u ti' Pedro cha' nu cua nchcui' Jesús lo'o yu tya tsá la. Ndi'ya ngua cha' bi': “Nu lo'o tya lyiji xi'ya ndye'e talya juani, li' sna quiya' ñacui nu'u cha' ná nslo nu'u 'na”, nacui Jesús tya li'. ⁶² Li' ndu'u Pedro nde liya', lye tsa ndyunaa yu cha' ngua xñi'i tsa ti' yu.

Nxtyí lo'o ngu' ji'i Jesús

⁶³ Lo'o ngu' nu ndu cua ji'i Jesús ni, nxtyí lo'o tsa ngu' ji'i Jesús, lo'o jua'a ngujui' ngu' ji'i yu. ⁶⁴ Ndacui' ngu' cloo Jesús lo'o sca late', cuati ngujui' ya' ngu' saca' yu. Li' nacui' ngu' ji'i yu:

—Ca tii nu'u, ¿tilaca laca nu ngujui' jinu'u lacua?

⁶⁵ Lo'o jua'a quiña'a la cha' suba' nchcui' ngu' bi' lo'o Jesús li'.

Ndu Jesús nde loo ngu' nu laca cña

⁶⁶ Lo'o nguxee, li' ndyu'u ti'i ngu' cusu' ji'i ngu' judío, lo'o ngu' sti jo'ó nu laca loo, lo'o ngu' mstru cha' jo'ó; ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús nde loo ña'a taju ngu' tisiya bi'. Ca bi' nguxana ngu' ndacha' ngu' ji'i yu:

⁶⁷ —Cuacha' clya nu'u ji'i ya si nu'u laca Cristo —nacui' ngu' ji'i yu.

Nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' li':

—Masi ñacui na' ji'i ma jua'a, ná jlya ti' ma 'na. ⁶⁸ Masi xcuane na' sca cha' ji'i ma, ná xacui ma cha' 'na. Cua jlo ta' cha' ná culaá ma 'na. ⁶⁹ Pana nde loo la tyucua na' nu lijyaa cha' caca na' ñati, tyucua na' nde la'a tsu' cui' ji'i ycu' Ndyosi nu lcaa tsiya' ti cña nchca ji'i Ni.

⁷⁰ Lo'o ti nchcuane lcaa ngu' tonu ji'i yu:

—¿Ha nu'u laca Sñi' ycu' Ndyosi lacua?

Li' xa' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' chaca quiya':

—Chañi cha' nu nchcui' cu'ma lo'o nacui ma cha' bi' laca na' —nacui yu ji'i ngu'.

⁷¹ —Nga'aa nti' culana na xa' la ñati nu jlo ti' —nacui ngu' li'—. Cua ndyuna lcaa na cha' nu nchcui' yu re. Tu'ba ycui' ca yu cua ndu'u cha' cuiñi.

23

Ndu Jesús nde loo Pilato nu laca loo

¹ Ndatu lcaa ngu' tisiya li', ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús slo Pilato nu ngua gobernador romano tyempo bi'. ² Ca bi' nguxana ngu' ngusta ngu' qui'ya ji'i Jesús:

—Cua ngusñi ya ji'i nu qui'yu re, cha' ndatsaa tsa yu ji'i ngu' judío tya'a ya. Nacui yu cha' ná ntsu'u chacuayá' ta ya cñi cña loo ya ji'i nu laca cña ji'i cu'ma, ngu' romano; lo'o jua'a lye tsa nchcui' yu cha' ycui' yu laca Cristo, ñi'ya si laca yu rey ji'i ya —nacui ngu' ji'i Pilato.

³ Li' nchcuane Pilato ji'i Jesús: —¿Ha rey ji'i ngu' judío laca nu'u? —nacui.

Li' nguxacui Jesús cha' ji'i Pilato bi':

—La cui' cha' nu cua nchcui' nu'u, la cui' bi' laca na' —nacui.

⁴ Li' nacui Pilato ji'i ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ji'i xa' la ngu' nu ndya'a lo'o:

—Ná nquije ni sca cha' cuxi 'na cha' sta na' qui'ya ji'i yu re —nacui Pilato.

⁵ Pana nu ngu' bi' ni, chaca quiya' lye la nchcui' ngu', cui' tsa ngusi'ya ngu' ji'i Pilato bi' li':

—Na ngusu'ba ñasi' ti yu re ji'i lcaa ñati Judea lo'o cha' nu ngulu'u yu ji'i ngu' —nacui ngu'—. Nde Galilea nguxana yu re, lo'o hasta ca nde nclyu'u yu cha' cuxi bi' ji'i ngu' juani.

Ndu Jesús nde loo Herodes

⁶ Lo'o cua ndyuna Pilato cha' bi', li' nchcuane yu ji'i ngu' si nde Galilea ngutu'u Jesús li'ya.

⁷ —La cui' —nacui ngu'.

Li' ndyi'u ti' Pilato cha' ndi'i Herodes quichí Jerusalén tsa bi'. Lo'o nu Herodes ni, laca yu loo loyuu su cuentya Galilea; bi' cha' nda Pilato ji'i Jesús ndyaa slo Herodes bi' li'. ⁸ Lo'o na'a Herodes ji'i Jesús, tso'o tsa ngua tyiquee yu li', cha' cua sa'ni tsa nti' yu ña'a yu ji'i Jesús. Cua ndyuna yu lo'o nchcui' ngu' cha' ji'i Jesús, lo'o nti' tsa yu ña'a yu sca cha' tlyu nu cua'ni Jesús. ⁹ Quiña'a tsa cha' nchcuane yu ji'i Jesús li', pana ná nguxacu Jesús cha' ji'i yu tsiya' ti. ¹⁰ Lo'o jua'a ndi' ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' mstru cha' jo'ó; ngu' bi' laca nu ngusta qui'ya ji'i Jesús, lo'o juani tya quiña'a tsa cha' cuxi nchcui' ngu' bi' ji'i. ¹¹ Li' ngua'ni lya' ti Herodes ji'i Jesús; jua'a sendaru ji'i yu, cuxi tsa ngua'ni ngu' lo'o. Cha' caja ñi'ya nu xtyí lo'o ngu' ji'i, li' nguxacu' ngu' late' tso'o tsa ña'a ji'i; late' ndubi ña'a ñi'ya ña'a ste' rey nguxacu' ngu' ji'i. Lo'o li' nda Herodes ji'i Jesús ndyaa chaca quiya' slo Pilato. ¹² Tsa bi' ngua stu'ba cha' ji'i Herodes lo'o Pilato chaca quiya'; tya'a cusuu ngu' ngua ngu' bi', pana juani cua ndyaca tya'a tso'o ngu'.

Ngulo Pilato cña cha' cujuui ngu' ji'i Jesús

¹³ Li' nguxuti'i Pilato ji'i lcaa sti jo'ó nu laca loo, lo'o ji'i lcaa ngu' tisiya, lo'o ji'i lcaa ñati. ¹⁴ Nchcui' yu lo'o ngu' li':

—La cui' cu'ma ñaa lo'o ma ji'i nu qui'yu re slo na', nu nacui ma cha' lye tsa ndu'ni yu cha' ná tyi'i ti ti ngu' —nacui yu ji'i ngu'—. Pana cua nchcui' na' lo'o yu re slo lcaa cu'ma; cua na'a ma cha' ná nquije ni sca qui'ya ji'i yu 'na, ñi'ya nu qui'ya nu ngusta cu'ma ji'i yu. ¹⁵ La cui' jua'a Herodes, ná ngujui ñi'ya qui'ya nu sta nu cusu' bi' ji'i nu Jesús re, bi' cha' cua nda nu cusu'

bi' jil'i yu ñaa slo na' chaca quiya'. Ná sca cha' cuxi ná ngua'ni yu lacua, bi' cha' ná ndu'ni tsa cha' cajaa yu cuentya jna'. ¹⁶ Xcube' na' xi jil'i yu clyo, cuati culaá na' jil'i yu li' —nacuj Pilato jil'i ngu'.

¹⁷ Lcaa yija lo'o ndyaca tsá ta'a pascua bi', li' ndu'ni lyaá nu laca gobernador jil'i sca ti preso jua'a ti; ¹⁸ bi' cha' nguxana ngu', tyucui ña'a taju ngu' stu'ba ti, cuij tsa nxi'ya ngu' ndijña ngu' chaca preso jil'i Pilato:

—Si'i nu qui'yu re cua'ni lyaá nu'u jil'i —nacuj ngu'—. Yaa lo'o jil'i yu re. Culaá jil'i nu Barrabás bi' cha' tyu'u.

¹⁹ Na cua ngusu'ba ngu' jil'i nu Barrabás bi' ne' chcuá xqui'ya cha' ndatsaa tsa jil'i ñati quich'i cha' xuu tya'a ngu' lo'o ngu' xa' tsu' nu laca loo. Cuati cua ndyujui Barrabás jil'i ñati. ²⁰ Pana ngua ti' Pilato culaá jil'i Jesús, bi' cha' xa' nchcui' yu lo'o ngu'. ²¹ Cuij la nguxacuj nu quiña'a tsa ñati bi' cha' jil'i Pilato li':

—¡Cujui' ca'a clyá jil'i yu lo crusi cha' cajaa yu! —nacuj ngu'—. ¡Cujui' ca'a clyá jil'i yu lo crusi! —nacuj ngu' quiña'a bi' li'.

²² Nu nchca tyuna quiya' nchcui' Pilato lo'o ngu' li':

—¿Ni cha' cuxi ngua'ni yu re? Ná nquije ni sca cha' cuxi jil'i yu 'na —nacuj Pilato—, bi' cha' ná ndu'ni tsa cha' cajaa yu. Tso'o la si na xcube' ti na' jil'i yu, ca tiya' la li' culaá na' jil'i yu.

²³ Li' cuij la ngusi'ya ngu' nguxacuj ngu' cha' jil'i nu Pilato bi', cha' cujui' ca'a clyá jil'i Jesús lo crusi. Lye tsa nchcui' ngu', jua'a sti jo'ó nu laca loo nchcui' tsa ngu', bi' cha' ntaja'a Pilato cua'ni ña'a cha' nu ngua ti' ngu'. ²⁴ Li' nda yu chacuayá' cha' caca cha' nu ngüijña ngu'. ²⁵ Lo'o jua'a ngulo laja ti jil'i yu Barrabás nu ngua'ni tsa cha' cusuu, hasta ndyujui jil'i ñati, cha' bi' laca nu ngusubi ngu' quich'i cha'

tyu'u ne' chcuá tyaa tsá bi'. Lo'o li' ndya Pilato jil'i Jesús jil'i ngu' cha' cua'ni ngu' ña'a cha' nu nti' ti ngu' cua'ni ngu' lo'o.

Ngujui' ca'a ngu' jil'i Jesús lo crusi

²⁶ Lo'o li' ndyaa ngu' sendaru, ndyaa lo'o ngu' jil'i Jesús cha' cujui' ca'a ngu' jil'i lo crusi. Li' ndyacua tya'a ngu' sendaru lo'o sca ñati nu naa Simón, nu lo'o ñaa yu ndyaa yu ne' quixi'; ngu' quich'i Cirene laca yu bi'. Lo'o li' ngulo ngu' cña jil'i yu cha' tsa lo'o yu jil'i crusi cuentya jil'i Jesús.

²⁷ Quiña'a tsa ñati lca'a ngu' jil'i Jesús ndyaa. Jua'a ndya'a quiña'a tsa nu cuna'a, ndyunaa tsa ngu'; cuij tsa nxi'ya ngu' cha' tiji' tsa ti' ngu' jil'i Jesús. ²⁸ Li' nguxña'a Jesús su ndu ngu' cuna'a bi', cha' chcu' lo'o ngu':

—Cu'ma ngu' cuna'a Jerusalén re, ná xi'ya ma xqui'ya na' —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Tso'o la xi'ya ma xqui'ya ycu' ca ti ma, cuati xqui'ya sñi' ma. ²⁹ Cua tyalaa ti tyempo cuxi, lo'o li' ñacuj ngu' ndi'ya: “Juani tso'o la ndi' nu cuna'a nu ná ngujui sñi', nu bilya cua'ni cala sca ñati, nu bilya ta cati' sca nu sube”, ñacuj ngu'. ³⁰ Li' xana ñati xi'ya ngu': “Tso'o la si clyú ca'ya cuá hichu' na, masi tyacu' cuati yuu hichu' na, cha' tye cha' ji'na tsiya' ti”. Jua'a ñacuj ngu' li'. ³¹ Ña'a ma ñi'ya nu ndyu'ni ngu' lo'o na' juani. ¿Ñi'ya ta cua'ni ngu' lo'o cu'ma ngu' judío li' lacua? Tso'o tsa cha' nu ntsu'u jna'; ntsu'u tsa chalyuu jna', cha' ñi'ya nti' sca yaca cuañi', jua'a nti' na'. Pana cu'ma ni, ná tso'o cha' nu ntsu'u jil'i ma; na culiji yu'u ti cha' bi' jil'i ma jua'a ti, cha' ñi'ya nti' sca yaca ncu', jua'a nti' cu'ma —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'.

³² Lo'o jua'a ndyaa lo'o ngu' jil'i tya tyucuaa tya'a ñati nu tlyu tsa qui'ya ntsu'u jil'i; ndyaa lo'o ngu' jil'i

tyucuaa ñatí bi', cha' cujuui ngu' jí'í ñatí bi' stu'ba ti lo'o Jesús. ³³ Lo'o ndyalaa ngu' su naa La Calavera (ca'ya su nscua tyijya híque jyo'o), lí' ngujui'í ca'a ngu' jí'í Jesús lo crusi ca bi'. La cui' jua'a ngujui'í ca'a ngu' jí'í tyucuaa ñatí nu ntsu'u qui'ya tlyu jí'í bi'; ngujui'í ca'a ngu' jí'í tsaca yu cuxi bi' lo chaca yaca crusi nu ndu la'a tsu' cui' jí'í Jesús, cuati ngujui'í ca'a ngu' jí'í chaca yu cuxi bi' lo chaca yaca crusi nu ndu la'a tsu' coca. ³⁴ Lo'o tya ndi'í ngu' nu ngujui'í ca'a jí'í ngu' lo crusi, lí' nchcui' Jesús lo'o ycuí' Ndyosi Sti yu:

—Sti na' —nacuí yu—, cui'ya nu'u cha' clyu tí' jí'í ngu' re, cha' ná jlo tí' ngu' ní' cha' laca ndyu'ni ngu' jua'a.

Lí' ndacha ngu' sendaru bi' ste' Jesús jí'í tya'a ngu' laja lo'o ndijya tí' ngu' lo'o tya'a ngu'. ³⁵ Lo'o jua'a ndi'í tsa ñatí cha' ña'a cui'ya ngu' jí'í Jesús. Lo'o ngu' tisiya ní, nxyí lo'o ngu' jí'í Jesús lí'. Ndi'ya nacuí ngu' bí':

—Ngu'a'ni lyaá yu jí'í xa' ñatí nquicha'; pana juani ntsu'u cha' cua'ni lyaá yu jí'í ycuí' ca ti yu, sí' chañi cha' laca yu Cristo nu ngusubi ycuí' Ndyosi jí'í lijya chalyu re —nacuí ngu' bí'.

³⁶ Lo'o jua'a ngu' sendaru bí', ngustí lo'o ngu' jí'í yu ñaa ngu' cacua tí' su ndu crusi, cuati nda ngu' vino tiye' cha' co'o yu. ³⁷ Lí' ndu'ni ngu' bí' jí'í yu ndi'ya:

—Cua'ni lyaá nu'u jí'í ycuí' ca sí' laca nu'u rey jí'í ngu' judío —nacuí ngu' sendaru bí' jí'í Jesús.

³⁸ Cua nscua letra nde que la su nga'a Jesús lo crusi bí'; ndi'ya nchcui' letra bí': “Nu nde laca rey jí'í ngu' judío”. Sna lo cha'cña jí'í ngu' nscua cha' bí': cha'cña jí'í ngu' griego nscua, lo'o cha'cña jí'í ngu' latín nscua, lo'o cha'cña jí'í ngu' judío nscua.

³⁹ Lí' chiya'a tsa nchcui' sca nu cuaana tya'a nga'a Jesús lo crusi:

—Sí' chañi cha' Cristo laca nu'u, cua'ni lyaá nu'u jí'í ycuí' ca nu'u lacua; lo'o jua'a cua'ni lyaá nu'u jí'í cuare —nacuí jí'í Jesús.

⁴⁰ Lí' nguxacuí chaca nu cuaana cha' jí'í tya'a:

—¿Ha ná ntsii nu'u jí'í ycuí' Ndyosi lacua? Stu'ba nchcubé' ngu' jí'í ca ta'a sna na juani —nacuí jí'í tya'a cuaana—. ⁴¹ Lí'ni tsa ntsu'u cha' nchcubé' ngu' jí'í na, cha' bí' laca caya' jí'í cha' cuxi nu ngua'ni na; pana nu ñatí re ní, ná ntsu'u cha' cuxi nu ngua'ni yu.

⁴² Lí' nacuí yu bí' jí'í Jesús:

—Cusu' Jesús —nacuí—, tucúa nu'u cha' jna' nu lo'o xana nu'u cha' caca nu'u loo nde chalyuu —nacuí nu cuaana bí'.

⁴³ Nguxacuí Jesús cha' jí'í lí':

—Chañi cha' nda na' lo'o nu'u —nacuí—, juani tí' taca tyi'í nu'u lo'o na' ca su tso'o nde cua, ca su ntucua ycuí' Ndyosi —nacuí Jesús jí'í.

Ngujui' Jesús

⁴⁴ Lo'o cua ngua nde hora, lí' ngua talya tyucuí ña'a loyuu; ngua cha' bí' hasta ña'a cuayá' nu ndyalaa hora cua sna nde ngusii, ⁴⁵ jua'a ngua talya loo cuichaa. Lo'o jua'a nu late' tlyu nu ndacuí ne' laa tonu bí', ndya'be late' bí' cla'be la. ⁴⁶ Hora bí' cui'í tsa ngusi'ya Jesús:

—Sti na', qui'ya nu'u cresiya 'na —nacuí yu.

Nu lo'o cua nchcui' yu cha' bí', hora tí' ngujui' yu lí'.

⁴⁷ Lo'o na'a nu capitán jí'í sendaru romano ñi'ya ngua cha' bí', lí' ngua'ni tlyu jí'í ycuí' Ndyosi. Ndi'ya nchcui' lí':

—Chañi cha' ná ntsu'u qui'ya jí'í jyo'o re tsiya' tí' —nacuí nu capitán jí'í sendaru bí'.

⁴⁸ Lí' lcaa ñatí nu ndi'í hora bí', nu na'a lcaa cha' nu ngua bí', ndu'u ngu' ndyaa ngu' lí'. Ndyu'u tya ngu' tyiquee ngu' ndyaa ngu' cha'

xñi'í tsa ti' ngu'. ⁴⁹ Pana ndyanu lcaa ngu' tya'a tso'o Jesús ca su ndu crusi, jua'a nu cuna'a nu cua ndya'a lo'o yu nu lo'o nguxana ti cña ji'í yu nde Galilea, ndyanu ngu' bi' tyijyu' ti ña'a cui'ya ngu' cha' nu ndyaca bi'.

Nguatsi' jyo'o Jesús

⁵⁰ Cua ntsu'u sca ñati tso'o nu ndyu'ni tlyu ji'í ycuí' Ndyosi, José naa nu qui'yu bi'. Arimatea laca quichi tyi; loyuu su cuentya Judea, bi' ndi'í quichi tyi. Sca nu laca cña laca nu José bi', stu'ba ti ntucua lo'o lcaa ngu' tisiya ji'í ngu' judío. ⁵¹ Tya tsubi' cua ntajatyá nu José bi' ni jacua' caa ycuí' Ndyosi cha' caca Ni loo nde chalyuu, bi' cha' ná ngua stu'ba cha' ji'í lo'o tya'a ngu' tisiya lo'o ngusta ngu' qui'ya ji'í Jesús. ⁵² Ndyaa José li', ndyaa slo Pilato cha' jña chacuayá' tsa lo'o ji'í jyo'o Jesús cha' xatsi' ji'í jyo'o bi'. ⁵³ Lo'o cua nda'ya ngu' ji'í jyo'o bi' lo crusi, li' ngüixij José sca tasá lubii hichu' jyo'o Jesús; ndyaa lo'o ji'í jyo'o bi' ngusu'ba ji'í ne' cuaá nu ngulu ngu' sii' cua'a, su bilya xatsi' ngu' ji'í ñati tsiya' ti. ⁵⁴ Tsa ta'a sii laca, bi' cha' ti ti ndi'í ngu' cha' cua xana ti ta'a.

⁵⁵ Lo'o nu ngu' cuna'a nu ñaa lo'o Jesús nde Galilea ni, ndyaa lca'a ngu' ji'í nu José bi', ndyaa na'a ngu' cuaá ji'í, cha' cui'ya ngu' cuentya mala ngusta ngu' ji'í jyo'o Jesús bi'. ⁵⁶ Li' nguxtyuu ngu' ñaa ngu' nde quichi chaca quiya'. Li' ngua'ni cho'o ngu' hitya tyixi xtyi'í, jua'a setye nu tso'o tsa xtyi'í cha' tyu'u chu' jyo'o bi'. Pana ngua'a cña' ngu' tsá ta'a bi', ñi'ya nu nscua cña lo quityi nu ngua sa'ni cha' cua'ni ngu'.

24

Ndyu'ú Jesús chaca quiya'

¹ Nu lo'o cua quixee ti tsá clyo ji'í semana bi', tlya tsa ndyaa nu ngu' cuna'a bi' to' cuaá su nguatsi'

jyo'o Jesús. Ndyi'ya ngu' hitya tyixi xtyi'í nu cua ngua'ni cho'o ngu'. Lo'o xa' nu cuna'a ndyaa ngu' lo'o. ² Ngulaa ngu' to' cuaá, li' na'a ngu' quee nu ndyacu' to' cuaá bi', cha' nga'aa ntsiya quee bi' to' cuaá; ntu-cua yaala ti cuaá bi'. ³ Li' ndyatí ngu' ne' cuaá cha' ña'a ngu', pana nga'aa ntsiya jyo'o Jesús. ⁴ Ndyutsij tsa ngu' li', nga'aa jlo ti' ngu' ñi'ya nu cua'ni ngu'. Li' na'a ngu' cha' ndu tucua tya'a nu qui'yu slo ngu'; ndubi tsa ña'a late' lacu' nu ngu' qui'yu bi'. ⁵ Ntyucua tii ti'í ngu' li', ndyaca'a ngu' lyuu cha' ndyutsij tsa ngu' ji'í nu ngu' qui'yu bi'. Lo'o li' nchcui' ngu' qui'yu bi' lo'o ngu':

—¿Ni cha' laca ncyana ma ji'í sca nu lu'ú laja ngu' jyo'o re? —nacui' ngu'—. ⁶ Nga'aa ntsiya yu bi' ca nde, cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya'. Tyi'u ti' má ñi'ya nu nacui' yu ji'í má lo'o tya ndi'í má ca Galilea. ⁷ Cua nacui' yu cha' ycuí' nu lijya cha' caca yu ñati ni, nga'a cha' ta ngu' ji'í yu ya' ngu' xña'a, cha' cuju'í ca'a ngu' ji'í yu lo crusi. Lo'o chu' sna tsá, li' tyu'ú yu chaca quiya' nacui' yu.

⁸ Li' ndyi'u ti' ngu' cuna'a bi' lcaa cha' nu nda Jesús lo'o ngu' tya tsubi' la cuentya ji'í ycuí' yu. ⁹ Nguxtyuu ngu' ñaa ngu' nde quichi, ndyalaa ngu' slo nu tii chaca tya'a ngu' nu ngua tsa'a ji'í Jesús. Li' ndacha' ngu' cuna'a bi' lcaa cha' bi' ji'í ngu', lo'o jua'a lcaa ngu' nu nguta'a lo'o Jesús ndyuna ngu' cha' bi' li'. ¹⁰ Ndi'ya naa ngu' cuna'a nu ndyaa to' cuaá bi': ndyaa María Magdalena, cuati Juana, lo'o María xtya'a Jacobo, lo'o xi xa' la ngu' cuna'a. ¹¹ Pana si'í jua'a ngua, ngua ti' ngu' nu ngua tsa'a bi'; na nguichi tsa cha' hique ngu' cuna'a bi', ngua ti' ngu'. Ná jlya ti' ngu' cha' nu nda ngu' cuna'a bi' lo'o ngu' tsiya' ti.

¹² Sca ti Pedro, hora ti ngusna ndyaa to' cuaá bi'. Chacua' na'a

Pedro ne' cuaá bi', cha' ntsiya ti tasá nu ngüixij hichu' jyo'o Jesús nquicha', na'a cha' chaca se'j nde la'a ti ntsiya late' bi'; lo'o li' ngutu'u Pedro ñaa nde toni'j, ngulacua tsa ti' na laca ngua cha' ndyaa jyo'o bi'.

Su ndyaa ngu' tyucuij nde Emaús

¹³ La cui' tsa bi' ndu'u ndyaa tucua tya'a ngu' nde quichij Emaús. Quichij bi' ntsu'u tii chaca kilómetro cuayá' tyijyu' jil'j Jerusalén. ¹⁴ Ndyaa'a ti ngu' tyucuij, nchcui' tsa ngu' lo'o tya'a ngu' jil'j lcaa cha' nu ngua bi'. ¹⁵ Tya nchcui' tube ngu' jil'j cha' bi', lo'o li' ndyalaa ycu' Jesús slo ngu', stu'ba ti ndyaa'a yu lo'o ngu'. ¹⁶ Masi na'a ngu' xi jil'j Jesús, pana ná ngua tyuloo tso'o ngu' jil'j yu, cha' ntsu'u sca cha' nu ngua'a jil'j ngu'. ¹⁷ Li' nchcuane Jesús jil'j ngu':

—¿Ni cha' nchcui' tube cu'ma lo'o lijya ma tyucuij re? ¿Ni cha' laca xñi'j ti' ma? —nacui Jesús jil'j ngu'.

Se'j ti ndyatü ngu', ¹⁸ lo'o li' ngux-acuij tsaca nu naa Cleofas cha' jil'j Jesús:

—Tyucui ña'a chalyuu cua jlo ti' ngu' na laca nu ngua nde Jerusalén tsá nu nteje tacui ca ti. ¿Ha sca ti nu'u nu ná jlo ti' na laca nu ngua nde Jerusalén bi'? Jlo ti' lcaa ngu' xa' quichij nu ñaa ta'a.

¹⁹ —¿Na laca ngua? —nacui Jesús jil'j ngu'.

Li' nguxacuij ngu' cha' jil'j yu:

—Cha' jil'j Jesús Nazaret —nacuij ngu'—, tu'ba jil'j ycu' Ndyosi ngua yu bi' nchcui' Ni lo'o ñati. Ngua tsa jil'j cha' tu'ba, lo'o jua'a ngua tsa jil'j ngua'ni quiña'a tsa cha' tlyu cuentya jil'j ycu' Ndyosi; jua'a quiña'a tsa ñati na'a jil'j cha' tlyu bi'. ²⁰ Li' nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' nu laca cña, nda ngu' jil'j yu ndyaa cha' cujuui ngu' jil'j yu lo crusi. ²¹ Cua sna tsá nteje tacui nu ngua cha' bi'. Lo'o cuare ni, jlyá tsa ti' ya jil'j yu nquicha', cha' bi' laca nu cua'ni lyaá jil'j ngu'

Israel tya'a na, cha' nga'aa caca loo ngu' xa' tsu' jil'na, cha' tyil'j tso'o ti na loyuu quichij tyi na, ngua ti' ya. ²² Pana juani nchcutsij xi ngu' cuna'a tya'a ndyaa'a ya jil'j ya, cha' tlyá tsa juani ndyaa ngu' cuna'a bi' to' cuaá, ²³ lo'o nga'aa nquije jyo'o Jesús bi' jil'j ngu'. Ñaa ngu' li', nda ngu' cha' lo'o ya cha' cua na'a ngu' sca cha' tlyu. Na ngulu'uloo ti tucua tya'a xca jil'j ycu' Ndyosi jil'j ngu' ngua ti' nu ngu' cuna'a bi'; nacuij xca bi' jil'j ngu' cha' lu'ú Jesús juani. ²⁴ Lo'o ti ndyaa xi ngu' tya'a ngua tsa'a cua to' cuaá li'. Lo'o li' na'a ngu' jil'j xca bi' ñi'ya nu nacuij ngu' cuna'a bi' jil'j ya, pana ná na'a ngu' jil'j ycu' Jesús.

²⁵ Li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu tya'a ndyaa yu tyucuij:

—Lyij tsa cha' jil'j cu'ma cha' ca cuayá' ti' ma scaa cha'; tiya' tsa nxñi ma lcaa cha' nu nda ngu' jyo'o nu ngua tu'ba jil'j ycu' Ndyosi sa'ni la. ²⁶ ¿Ha si'i na cua ntsu'u cha' chcube' nu laca Cristo bi' ñi'ya nu ngua juani? Tiya' la li' tyalaa Cristo su tso'o tsa ña'a su tyucua ycu' li'.

²⁷ Li' nguxana Jesús ngulu'u yu cha' jil'j ngu', ña'a cha' nu cua nscua lo quityi cusu' cha' jil'j ycu' yu. Nguxana ngu' lo'o quityi nu ngus-cua jyo'o Moisés, lo'o li' nchcui' ngu' lo lcaa quityi nu ngus-cua ngu' nu ngua tu'ba jil'j ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni.

²⁸ Cua tyalaa ti ngu' ca quichij su tsaa ngu', li' ngua'ni Jesús ñi'ya si na tya tsaa la yu tyucuij tyijyu' la.

²⁹ Pana ndatsaa tsa ngu' jil'j yu cha' tyanu yu slo ngu'. Nacuij ngu' jil'j yu:

—Tyanu nu'u lo'o cua cha' cua ngusij tsa juani, cua ca talya ti.

Li' ndyatü Jesús ndyaa ni'j cha' tyanu yu lo'o ngu'. ³⁰ Pana nu lo'o cua nga'a yu lo'o ngu' to' mesa, li' ngusñi yu sca xlyá, ndya yu xlyá'be jil'j ycu' Ndyosi; lo'o li' ngusa'be yu xlyá bi', cha' ta yu jil'j ngu'. ³¹ Bi'

hora laca nu ndyaala cloo ngu', cha' ndyuloo tso'o ngu' ji'i yu. Li' nguliji yu'u yu slo ngu', nga'aa na'a ngu' ji'i yu li'. ³² Hora ti nacui tsaca ji'i tya'a:

—¿Ha ná chañi cha' tso'o tsa ngua ti' na? —nacui—. Ti ti nguti'i cre-siya ji'na lo'o lijya ycu'i nchcui' lo'o na tyucuii, nu lo'o nda yu cha' lo'o na, ñi'ya nu nchcui' quityi cusu' —nacui ji'i tya'a.

³³ Li' xtyi'i ti ndyanu ngu', hora ti ngusñi ngu' tyucuii nguxtyuu ngu' ñaa ngu' nde Jerusalén chaca quiya'. Ca bi' ndyalaa ngu' ca su ndyu'u ti'i nu tii chaca tya'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús bi', lo'o xi xa' la tya'a ndya'a ngu' ndi'i ngu' bi'. ³⁴ Hora ti nchcui' ngu' nu nga'a ni'i bi' lo'o ngu' nu ndyalaa ca ti li':

—Chañi cha' cua ndyu'ú Jesús chaca quiya' —nacui ngu'—. Cua na'a Simón ji'i yu.

³⁵ Lo'o nu ngu' nu ndyaa nde Emaús ni, nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu' ñi'ya nu ngua ji'i ngu' tyucuii; nacui ngu' ñi'ya ngua cha' ndyuloo ngu' ji'i ycu'i Jesús nu lo'o ngulacua yu ji'i xlyá bi'.

Ngulu'uloo Jesús ji'i ngu' nu ndy-aca tsa'a ji'i yu

³⁶ Tya nchcui' ti ngu' ji'i cha' bi' lo'o tya'a ngu', lo'o li' ñaa ycu'i Jesús. Ndatu yu cla'be laja ngu' cha' chcui' yu lo'o ngu':

—Ti ti tyi'i tyiquee ma —nacui yu ji'i ngu' bi' li'.

³⁷ Ntsii tya ngu' ndi'i ngu' li', nclya-cua tsa ti' ngu', cha' sca cui'i ti na'a ngu', nti' ngu'. ³⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—¿Ni cha' laca ntsii ma ndi'i ma? —nacui—. ¿Ni cha' laca nclyacua tsa ti' ma? —nacui yu ji'i ngu'—.

³⁹ Ña'a ma ya' na', ña'a ma quiya' na'; la cui' ti na' laca. Cala' ma 'na, cha' taca jlya ti' ma cha' na' laca. Sca cui'i ti ni, ná ntsu'u cuaña' ji'i, lo'o jua'a tyijya ná ntsu'u ji'i; pana

cua na'a ma cha' ntsu'u cuaña' 'na —nacui Jesús ji'i ngu'.

⁴⁰ Li' ngulu'u ya' ycu'i yu, ngulu'u quiya' yu ji'i ngu'. ⁴¹ Ná ngua tyu-loo tso'o ngu' ji'i yu xqui'ya cha' chaa tsa ti' ngu' ngua, cha' ndube tsa ti' ngu' ña'a ngu' ji'i yu. Bi' cha' nacui Jesús ji'i ngu':

—¿Ha ntsu'u na cacu na' ji'i ma?

⁴² Li' nda ngu' sa yu'be cualya ngü'i ji'i yu, lo'o sa yu'be jble' cui'ña' cuityu.

⁴³ —Tso'o —nacui Jesús li'.

Ngusñi yu ji'i na bi', ndyacu yu ji'i nde slo ngu' li'. ⁴⁴ Lo'o ti nchcui' yu lo'o ngu' li':

—Cha' nu ngua ca ti 'na, bi' laca cha' nu cua ndacha' na' ji'i ma lo'o tya ndi'i na' lo'o cu'ma tya tsubi' la —nacui yu—. Cua nacui na' ji'i ma cha' nga'a cha' caca 'na lcaa cha' nu cua nscua cuentya 'na lo quityi nu nguscua jyo'o Moisés, lo'o jua'a lo quityi nu nguscua jyo'o ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi nu ngua sa'ni, lo'o jua'a lo quityi Salmos nscua cha' bi'.

⁴⁵ Li' ngulu'u Jesús ji'i ngu' ña'a cha' nu nchcui' quityi cusu' bi'. ⁴⁶ Nacui yu ji'i ngu':

—Cua sa'ni nscua cha' cajaa ycu'i na' nu laca na' nu Cristo bi', lo'o tsa nchca tyuna lo'o cua ngujuii na', li' nscua cha' tyu'ú na' chaca quiya'. ⁴⁷ Li' ntsu'u cha' ta ngu' cha' ji'i ycu'i na' lo'o ñati tyucui ña'a chalyuu. Nde Jerusalén xana ma cacha' ma cha' bi' ji'i ngu' clyo. Nga'a cha' chcui' ma lo'o ñati cha' ca tyuju'u ti' ngu' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu', cha' xtyanu ngu' ji'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu'; li' cua'ni clyu ti' ycu'i Ndyosi ji'i lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu'. ⁴⁸ Lo'o cu'ma ni, taca chcui' ma cuentya jna', cha' jlo ti' ma lcaa ña'a nu cua ngua 'na. ⁴⁹ Lo'o jua'a ta na' Xtyi'i ycu'i na' ji'i ma, cha' cua nchcui' Sti na' cha' ta Ni Xtyi'i ycu'i Ni ji'i ma; bi' cha' tyanu ma nde Jerusalén re, ña'a cuayá' nu caja juersa ji'i Xtyi'i

ycui' Ndyosi ji'i mā. Tyu'u bi' nde
cua cha' caa tyanu ne' cresiya ji'i
mā.

Ndyacui Jesús ndyaa yu nde cua
⁵⁰ Li' ndu'u Jesús quichi
 Jerusalén bi', ndyaa lo'o yu ji'i ngu'
 ca to' quichi Betania bi'. Nde bi'
 ngusicua ya' Jesús cha' culacua yu
 ji'i ngu'. ⁵¹ Laja lo'o ncyacua yu
 ji'i ngu', hora ti ndu'u yu ndyaa
 yu nde cua li'. ⁵² Ngua'ni tlyu ngu'
 bi' ji'i yu, li' xa' nguxtyuu ngu' ñaa
 ngu' nde Jerusalén. Tso'o tsa ngua
 tyiquee ngu' li', ⁵³ lu'ba tsa ndya'a
 ngu' ne' laa cha' ndyu'ni tlyu ngu'
 ji'i ycui' Ndyosi. Tsa lo cua ti cha'.

Quityi nu nguscua San Juan ñi'ya ngua cha' ji'i Jesús

Ngua nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi ñati

¹ Nu ngua tya clyo la ndi'i ycu' Ndyosi, lo'o jua'a ndi'i yu nu laca tyucui cha' ji'i ycu' Ndyosi; nguti'i yu bi' lo'o ycu' Ndyosi. Nu yu nu laca cha' bi', stu'ba ntsu'u cha' ji'i yu lo'o ycu' Ndyosi. ² Stu'ba ti nguti'i yu bi' lo'o ycu' Ndyosi nu ngua tya clyo la. ³ Lo'o yu bi' ngüiñá Ni lcaa lo na; ni sca na nu ntsu'u chalyuu, ná ngüiñá Ni ji'i si ná lo'o yu bi'. ⁴ Ca slo ycu' Ndyosi ndu'u yu bi' yaa cha' caca tso'o cresiya ji'i ñati chalyuu na. Ngua'ni yu cha' caca cuayá' ti' na lcaa cha' liñi, xqui'ya xee nu ta Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na. ⁵ Ña'a ti tya ntyiji'i xee bi' su talya nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu' cuxi, cha' ná caca ji'i ngu' cuxi xubi' xee bi'.

⁶⁻⁷ Nda ycu' Ni ji'i Juan cha' chcu' lo'o ñati cha' ji'i xee nu cua ta ti Ni cha' tyu'ú ne' cresiya ji'i ñati. Cua yaa Juan cha' ta cha' bi' lo'o ñati, cha' xñi lcaa ñati cha' ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya cha' nu nchcu' Juan lo'o ngu'. ⁸ Si'i nu xee nu nda ycu' Ndyosi laca ycu' Juan, na yaa ti Juan cha' culu'u cha' bi' ji'i ñati. ⁹ Nu laca xee nu chañi ca, cua lijya yu bi' lo yuu cha' ta xee nu caca tyu'ú ne' cresiya ji'i cua ña'a ca ñati.

¹⁰ Ndi'i yu bi' lo yuu, la cui' ti cha' nu cua nda ycu' Ni lo'o ñati. Lo'o yu bi' ngüiñá Ni chalyuu, pana ná ndyuloo ñati chalyuu ji'i yu bi' li'. ¹¹ Yaa yu bi' chalyuu su laca tyi nquicha', lo'o jua'a ñati chalyuu nu ngüiñá yu, ná ndyuloo ngu' ji'i yu. ¹² Pana ndi'i xi ñati nu cua ngusñi cha' ji'i yu, jlya ti' ngu' bi' ji'i

yu li'; ji'i ñati bi' nda Ni chacuayá' cha' caca ngu' bi' sñi' ycu' Ndyosi. ¹³ Lo'o ñati nu laca sñi' ycu' Ndyosi ni, ná nclya ngu' bi' ñi'ya nu nclya scaa sñi' ñati; sñi' ycu' Ndyosi laca ngu' bi', si'i sca ñati chalyuu laca nu ndu'ni cucui cresiya ji'i ngu' bi'.

¹⁴ Ngua yu bi' ñati, la cui' yu nu laca cha' ji'i ycu' Ndyosi. Stu'ba ti nguti'i yu lo'o na nde chalyuu. Cua na'a ya ji'i yu cha' tlyu tsa cha' ntsu'u ji'i yu, cha' laca yu nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi. Xcu' tso'o tsa ndu'ni yu lo'o na, xcu' cha' liñi nchcu' yu. ¹⁵ Nde laca cha' nu nchcu' Juan cha' ji'i nu Jesús bi'. Cui' nchcu' Juan li'.

—Nu nde laca nu qui'yu nu ni na' ji'i ma' cha' tyu'u tucua tiya' la nde chalyuu —nacu' Juan—, masi tlyu la cha' ntsu'u ji'i ycu' yu que na'. Jua'a ni na' ji'i ma', cha' nu lo'o bilya cala na' cua lu'ú ycu' yu.

¹⁶ Lcaa na tsiya' ti ntsu'u ji'i Jesús, lo'o lcaa tsá ndyiji cha' tso'o ji'na xqui'ya Jesús. ¹⁷ Cua sa'ni nda jyo'o Moisés cha' lo'o ñati, lcaa ña'a cña nu ntsu'u cha' cua'ni ñati cuentya ji'i ycu' Ndyosi. Pana nu lo'o yaa Jesucristo ni, xa' ña'a ngua'ni Ni; nda tsa Ni cha' xlya'be ji'na, ngulu'u Ni cha' liñi ji'na li'. ¹⁸ Ni sca ñati ná na'a ngu' ji'i ycu' Ndyosi; sca ti Jesús nu ngulu'u ji'na ñati chalyuu na ñi'ya laca ycu' Ndyosi. Lo'o nu Jesús bi' ni, laca yu nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi, nu tyaca'a tsa ji'i Ni.

Nchcuane ngu' judío ji'i Juan Bautista: “¿Tilaca laca nu'u?”

¹⁹ Nda Juan cha' lo'o tyu' tya'a sti jo'ó lo'o ngu' xirta; ngutu'u ngu' nde quich' Jerusalén, ndyalaa ngu' su ndi'i nu Juan bi' li'. Cua ngulo ngu' judío nu ndi'i ca bi' cña ji'i ngu' bi', cha' caa ngu' slo Juan cha' xcuane ngu' ji'i Juan tilaca laca. ²⁰ Ná ntyuju'u ti' Juan; liñi nda cha' lo'o ngu' cha' si'i ycu' laca Cristo,

nu ñati tlyu nu nda Ni ji'i cha' caa nde chalyuu.

²¹ —¿Tilaca laca nu'u lacua? —nacui ngu'—. ¿Ha jyo'o Elías laca nu'u?

—Si'i bi' laca na' —nacui Juan.

—Cua tyu'u tucua ti sca nu cusu' nu chcu'i cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ya, nti' ya —nacui ngu'—. ¿Ha si'i nu bi' laca nu'u?

—Si'i na' —nacui Juan li'.

²² —¿Tilaca ta laca nu'u? —nacui ngu'—. Ntsu'u cha' xacui ya cha' ji'i ñati nu ngulo cña ji'i ya cha' caa ya ca nde. ¿Ñi'ya cha' nchcu'i ta nu'u cha' ji'i ycu'i ca?

²³ Li' ngxacui Juan cha' ji'i ngu' bi':

—Ndi'ya cha' ndu'ni na' lo'o cuji nchcu'i na' nda na' cha' lo'o ñati su ndu na' ne' quixi': “Xquiñi clya ma tyucui su caa nu Xu'na na”. Bi' laca sca cha' ji'i ycu'i Ndyosi nu cua nchcu'i jyo'o Isaías lo'o ngu' sa'ni.

²⁴ Lo'o xi ngu' fariseo nguti'i laja ngu' nu yaa slo Juan. Tacati tsa ndu'ni ngu' bi'. ²⁵ Nchcu'i ngu' bi' lo'o Juan li':

—¿Ni cha' laca ndu nu'u ntyucuatya nu'u ji'i ngu' si si'i nu ñati tlyu bi' laca nu'u, si si'i jyo'o Elías laca nu'u, si si'i nu cusu' nu chcu'i cha' ji'i ycu'i Ndyosi laca nu'u?

²⁶ —Lo'o hitya ti ntyucuatya na' ji'i ngu' —nacui Juan—. Pana ndu chaca ñati slo cu'ma juani, masi ná nso ma' ji'i yu bi'. Tiya' la yaa nu ndu bi' nde chalyuu, na' ngulá yala la; pana tlyu la cha' nu ntsu'u ji'i ycu'i, sube la cha' jna' —nacui Juan ji'i ngu'—. ²⁷ Tso'o tsa cña ngujui 'na nti' na' —nacui—, masi caña nu ntsu'u quiya' ñati bi' sati' na' juata.

²⁸ Jua'a ngua nde loyuu su cuentya Betábara, ca su ndu Juan ntyucuatya ji'i ngu'. Nde chaca tsu' sta'a Jordán ntsu'u Betábara bi'.

Nu msta lu'ú cha' cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati

²⁹ Ca chaca tsa na'a Juan cha' cua lijya ti Jesús slo. Lo'o li' nacui Juan ji'i ñati nu ndu slo:

—Ña'a tso'o ma' ji'i nu cusu' cua —nacui—. Cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i nu cua cha' caca yu sca msta lu'ú, cha' cuityi lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu —nacui—.

³⁰ Cha' ji'i yu bi' nchcu'i na', nu lo'o ni na' ji'i ma' cha' cua tyu'u tucua ti sca ñati loyuu re. Tlyu la cha' ji'i yu bi' que na', masi tiya' la ndu'u tucua bi'. Jua'a ni na' ji'i ma' cha' nu lo'o tya lyiji cala na', cua lu'ú yu bi'. ³¹ Lo'o na' ni, ná ndyuloo na' ji'i ycu'i yu bi'; pana cua yaa na' ntyucuatya na' ji'i ñati lo'o hitya ti cha' caca tyuloo ngu' Israel ji'i yu bi'.

³² Chaca quiya' tso'o tsa nchcu'i Juan cha' ji'i Jesús lo'o ngu':

—Cua na'a na' lo'o ngutu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi nde cua yaa ngua'ya lo Jesús ñi'ya nda'ya sca paloma —nacui—.

³³ Ná ndyuloo na' ji'i Jesús clyo, pana ycu'i Ndyosi laca nu ndacha' cha' bi' 'na, ycu'i Ndyosi laca nu ngulo cña jna' cha' tyucuatya ji'i ngu'. Ndi'ya nchcu'i Ni lo'o na': “Lo'o ña'a nu'u cha' lijya nda'ya Xtyi'i ycu'i Na' lo sca ñati”, nacui Ni, “li' caca cuayá ti' nu'u cha' yu bi' laca nu tyucuatya ji'i ngu' lo'o Xtyi'i ycu'i Na', nga'aa si'i lo'o hitya ti”. ³⁴ Ycu'i ti na' cua na'a na' ji'i cha' bi'. Chañi cha' nu nchcu'i na' lo'o cu'ma, cha' yu bi' laca nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi; na cua ngusubi Ni ji'i yu bi'.

Ñati nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús nu ngua clyo

³⁵ Ngua chaca tsa, xa' ndu Juan, ndu lo'o tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i; yaa Jesús li'. ³⁶ Na'a Juan ji'i yu, lo'o li' nchcu'i Juan cha' ji'i Jesús:

—Nu cua caca msta lu'ú nu cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i cha' cajaa yu xqui'ya na.

³⁷ Lo'o ndyuna nu tucua tya'a ngu' bi' cha' nu nacui Juan, li' ndyaa lca'a' ngu' bi' ji'i Jesús.
³⁸ Nguxtyacui Jesús tyucuii su yaa, na'a' yu cha' lca'a' ngu' bi' ji'i. Li' nchcuane Jesús ji'i ngu':

—¿Na laca tsaana cu'ma?

—Mstru —nacui ngu' ji'i Jesús—, ¿macala ndi'i nu'u?

—Caa na'a' ma xi 'na —nacui Jesús li'.

³⁹ Bi' cha' ndyaa ngu' ni'i ca su ndyalaa Jesús, ndyaa hcui' ngu' lo'o yu. Ngua hora cua jacua nde ngusii lo'o ndyalaa ngu' ca bi', lo'o li' ndyanu ngu' lo'o yu tyucui nde ngusii.

⁴⁰ Ngua tucua tya'a ñati nu ngutu'u lca'a' ji'i Jesús li', nu lo'o cua ndyuna ngu' cha' nu nchcui Juan lo'o ngu'. Tsaca yu bi' nu naa Andrés, tya'a ngula Simón Pedro laca. ⁴¹ Hora ti ndyaa Andrés ndyaana ji'i tya'a, la cui' nu Simón bi'. Li' nchcui' Andrés lo'o:

—Cua nquijeloo ji'i ya ñi'ya nu laca Cristo, nu ñati tlyu nu nda Ni ji'i lijya nde chalyuu —nacui.

⁴² Lo'o li' ndyaa lo'o ji'i Simón ca slo Jesús. Ña'a' tsa Jesús ji'i Simón bi', ndi'ya nacui yu ji'i li':

—Simón naa nu'u —nacui—, sñi' Jonás laca nu'u; pana Cefas ca naa nu'u nde loo la —ñi'ya nti' na hcui' na cha'cña ji'na: sca quee; stu'ba ti ndyu'u cha' bi' lo'o Pedro.

Ngusi'ya Jesús ji'i Felipe lo'o ji'i Natanael

⁴³ Ca chaca tsá, li' ngua ti' Jesús tyaa yu nde Galilea. Li' ndyacua tya'a yu lo'o sca nu qui'yu nu naa Felipe:

—Ya'a nu'u lo'o na' —nacui Jesús ji'i Felipe li'.

⁴⁴ La cui' ngu' Galilea laca Felipe bi', jua'a' laca Andrés lo'o Pedro; quichi Betsaida laca quichi tyi ngu'.

⁴⁵ Li' ndyaa Felipe cha' hcui' lo'o Natanael tya'a ndya'a' nu Felipe bi':

—Cua na'a' ya ji'i Cristo, nu ñati tlyu nu cua sa'ni nguscua jyo'o Moisés cha' ji'i lo quityi ji'i ycu' Ndyosi —nacui Felipe—. La cui' cha' ji'i yu bi' cua nchcui' lcaa jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi sa'ni. Jesús naa yu bi', sñi' sca nu naa José. Nazaret laca quichi tyi yu.

⁴⁶ —¿Ha tso'o quichi bi'? —nacui Natanael—. ¿Ha ntsu'u ñati tso'o nde quichi Nazaret bi'?

—Yaa na'a' nu'u xi ji'i lacua —nacui Felipe.

⁴⁷ Lo'o na'a' Jesús cha' lijya Natanael slo, li' nacui:

—Nde cua lijya sca ngu' Israel nu cha'ni cha' ndyu'ni tlyu ji'i ycu' Ndyosi. Ná ntsu'u cha' cui'ni ji'i yu jua tsiya' ti.

⁴⁸ Nchcuane Natanael ji'i Jesús li':

—¿Ñi'ya ngua jinu'u, cusu', cha' ndyuloo nu'u jna'?

Li' nacui Jesús:

—Lo'o tya lyiji hcui' Felipe lo'o nu'u, tya li' na'a' na' jinu'u ca su ndu ne' yaca quityi ca bi'.

⁴⁹ —Mstru —nacui Natanael—, cha'ni cha' nu'u laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi, nu'u laca Rey nu laca loo ji'i ngu' Israel.

⁵⁰ Lo'o li' nguxacui Jesús cha' ji'i Natanael:

—¿Ha bi' cha' jlya ti' nu'u jna' —nacui yu—, xqui'ya cha' cua nchcui' na' lo'o nu'u cha' cua na'a' na' jinu'u ca ne' yaca quityi bi'? —nacui—. Cha' xca ti laca bi', tonu la cha' ña'a' nu'u nde loo la.

⁵¹ Lo'o li' nacui Jesús ji'i ngu':

—Ta na' sca cha' li'ni lo'o ma juani —nacui yu—. Nde loo la ña'a' ma cha' tyucua yaala ca su ntucua ycu' Ndyosi nde cua. Li' caca cuayá' ti' ma cha' cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati chalyuu. Lo'o ca su tyu na' bi', ca bi' ña'a' ma ji'i ngu' xca nu ndi'i slo ycu' Ndyosi; tya'a' ngu' bi', tyacui ngu'

bi' nde cua, ca'ya ngu' bi' nde su tyu na'.

2

Ndyaa Jesús su ngujui clyo'o ngu'

¹⁻² Lo'o ngua sna tsa, li' ndyaa xtya'a Jesús su ngujui clyo'o ngu' ca quichí Caná nde loyuu su cuentya Galilea. Lo'o jua'a cua nguane ngu' jilí Jesús lo'o jilí nu ngu' nu ndyaca tsa'a jilí, bi' cha' lo'o ngu' bi' ndyaa ngu' ta'a. ³ Lo'o li' nga'aa ngujui vino co'o ngu' nu ndilí ta'a bi', ndye bi'. Li' ndyaa xtya'a Jesús ndyaa cacha' jilí yu:

—Cua ndye vino ndyo'o ngu' —nacuí.

⁴ Nguxacuí Jesús cha' jilí xtya'a li':

—¿Ha cña 'na laca cua? Tya lyiji tyalaa hora cha' culu'u loo na' jilí ñati tilaca laca na'.

⁵ Masi jua'a nchcui' yu, ndi'ya nchcui' xtya'a yu lo'o msu li':

—Cua'ni ma ñi'ya nu ñacuí yu cha' cua'ni ma —nacuí.

⁶ Nde cua ti ndu scúa tya'a quityu' hitya, quityu' tonu ndya' lo'o quee laca bi'. Lo'o ngutsa'á quityu' bi', ntsu'u masi jacuayala litro, masi sca siyentu litro hitya, cha' cua laca cña nu ntsu'u jilí ngu' judío bi', cha' qui'í quiya' ngu' lo'o tsa'a ngu' ni'í. ⁷ Li' nacuí Jesús jilí msu bi':

—Cua'ni cha'á ma quityu' cua lo'o hitya.

Ngua'ni cha'á ngu' quityu' bi' ña'a cuayá' nu ngutsa'á tso'o.

⁸ —Culo ma xi hitya —nacuí Jesús li'—. Yaa lo'o ma jilí cha' co'o nu ñati nu ndyu'ni ta'a re.

Jua'a ngua'ni ngu' li', nda ngu' xi hitya co'o ngu'. ⁹ Ndyo'o cuayá' nu laca loo jilí ta'a bi', lo'o li' vino ndyaca. Ná jlo ti' nu cusu' bi' macala ngutu'u vino bi', msu ti jlo ti' cha' hitya ndyaa ndyiqui'ya ngu' tsá laca vino bi'. Li' ngusi'ya nu laca loo jilí ta'a bi' jilí cutsii, nchcui' lo'o:

¹⁰ —Xa' ñati ni —nacuí—, xcui' vino nu tso'o la laca nu nda ngu' ndyí'yu ñati lo'o nxana ti ta'a; ña'a cuayá' nu nguaala' ti' ngu' cha' ndyo'o tsa ngu' vino bi', ca li' nda ngu' vino cuxi la cha' co'o ngu' nu ndilí ta'a —nacuí nu laca loo jilí ta'a jilí cutsii—. Pana nu'u ni, masi cua tye ti ta'a, hasta li' nda nu'u vino nu tso'o la cha' co'o na. Tso'o tsa bi'.

¹¹ Ca quichí Caná nde loyuu su cuentya Galilea ngua cha' bi' lo'o nguxana ngua'ni Jesús cha' tlyu cuentya jilí ycuí Ndyosi. Lo'o cha' tlyu bi' ngulu'u loo ycuí Jesús jilí ngu', cha' ña'a ngu' cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u jilí ycuí yu. Bi' cha' nguxana ngu' nu ndyaca tsa'a jilí yu, jlya ti' ngu' jilí ycuí ca Jesús.

¹² Tiya' la li' ngutu'u Jesús ndyaa yu nde quichí Capernaum. Ndyaa yu lo'o xtya'a yu, lo'o ngu' qui'yu tya'a yu, lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jilí yu ndyaa ngu'; pana xti ti tsá ndyanu ngu' ca bi'.

Ngulo'o Jesús jilí ngu' cuxi nu ntsu'u ne' laa tonu

¹³ Cua ngulala ti ta'a pascua jilí ngu' judío bi', lo'o li' ndyaa Jesús ta'a nde Jerusalén. ¹⁴ Ndyaa Jesús ne' laa tonu ca bi', lo'o li' na'a yu cha' ndilí tsa ngu' ndyu'ni ngu' ngana ne' laa bi'; ndujui' tsa ngu' toro, ndujui' ngu' xlya', ndujui' ngu' paloma cha' caca msta jilí ngu' ne' laa. Lo'o jua'a nga'a ngu' nu ndu'ni ngana jilí ñati lo'o nchcutsa'a ngu' cñi nu cua'nijo'o jilí ngu' ne' laa, ntucua ngu' bi' to' mesa jilí ngu'. ¹⁵ Lo'o li' ngusñi Jesús sca reta cha' qui'jilí yu jilí ngu' nu ndyu'ni ngana bi', cha' culo'o yu jilí ngu' bi' tyu'u ngu' to' laa bi'; lo'o xlya' jilí ngu', lo'o toro jilí ngu', lo'o lcaa yu'ba jilí ngu', ngulo'o yu jilí ngu' ndu'u ngu' nde liya'. Li' nguxlyú yu mesa su ntucua ngu' nu nchcutsa'a cñi, nchcuaa yu jilí cñi bi'. ¹⁶ Li' nacuí Jesús jilí ñati nu ndujui' paloma bi':

—Yaa lo'o mā jil'i yu'ba cua nde liya' —nacuj yu—. Nga'aa cua'ni mā cha' ni'i lcaya' caca ni'i tlyu re jil'i Sti na'.

¹⁷Li' ndyi'u ti' nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' jil'i sca cha' nu nscua lo quityi jil'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la: “Caca ñu'u ti' na' cha' tiji' tsa ti' na' jil'i ni'i su laca tyi nu'u”, nacuj quityi bi'.

¹⁸Ñasi' tsa ngu' judío li', bi' cha' nchcuane ngu' jil'i Jesús ndi'ya:

—¿Tilaca laca nu nda chacuayá' cha' cua'ni nu'u jua'a? ¿Ñi'ya cua'ni nu'u cha' jlya ti' ya hi'?

¹⁹—Cuityi mā ni'i re —nacuj Jesús—, lo'o li' chu' sna tsá xa' cuiñá na' jil'i chaca quiya'.

²⁰Li' nacuj ngu' jil'i Jesús:

—Tu'ba ntucua scua' yija ndye ndya' laa tlyu re —nacuj ngu'—. ¿Ha taca jinu'u cuiñá jil'i chaca quiya' chu' sna tsá ti'?

²¹Pana si'i cha' jil'i laa tlyu nchcui' Jesús, masi nda yu sca cha' lo'o ngu' ñi'ya nu caca jil'i ycu' ca yu, ñi'ya nu tyu'u ycu' chaca quiya' lo'o cua ngujui yu. ²²Bi' cha' lo'o cua ndyu'u Jesús chaca quiya', li' ndyi'u ti' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i ñi'ya nu nacuj Jesús jil'i ngu' tsá bi'; li' jlya ti' ngu' cha' nu nscua lo quityi jil'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni, lo'o jua'a jlya ti' ngu' ña'a cha' nu nda Jesús lo'o ngu' tya li'.

Jlo ti' Jesús ñi'ya nu ntsu'u tyiquee lcaa ñati

²³Lo'o ndi'i Jesús Jerusalén ta'a pascua bi', li' nxana quiña'a ñati jlya ti' ngu' cha' jil'i ycu' yu, nu lo'o cua na'a ngu' lcaa cha' tlyu nu ngua'ni yu. ²⁴Pana jlo ti' Jesús cha' ná jlya tso'o ti' ngu' jil'i, cha' tso'o tsa ndyuloo yu jil'i ngu', lcaa ña'a cha' nu ntsu'u ne' cresiya jil'i scaa ñati. ²⁵Ná ntsu'u cha' cacha' xa' ñati jil'i yu ñi'ya ntsu'u cresiya jil'i scaa ngu', cha' jlo tsa ti' ycu' ca yu ñi'ya ntsu'u cresiya jil'i lcaa ñati.

3

Jesús lo'o Nicodemo

¹Ntsu'u sca ngu' cusu' jil'i ngu' judío nu naa Nicodemo, ngu' fariseo laca. Lo'o ngu' fariseo ni, tacati tsa ndu'ni ycu' ngu', nti' ngu'. ²Ndyaa nu cusu' bi' sca talya su nga'a Jesús:

—Mstru Jesús —nacuj—, jlo ti' ngu' cha' nu'u laca sca mstru nu nda ycu' Ndyosi jil'i lijya chalyuu, cha' ná ngua jinu'u cua'ni ni sca cha' tlyu si ná nxtyucua ycu' Ndyosi jinu'u. Ná nchca jil'i ñati chalyuu cua'ni ngu' jua'a —nacuj Nicodemo jil'i Jesús.

³Li' nchcui' Jesús lo'o:

—Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o nu'u juani: ndu'ni ycu' Ndyosi Sti na' cha' cala ñati chaca quiya', si nti' ngu' xñi ngu' cha' jil'i ycu' Ni cha' caca Ni loo ne' cresiya jil'i ngu' —nacuj.

⁴—¿Ñi'ya caca cala na chaca quiya' si cua cusu' na? —nacuj Nicodemo jil'i Jesús— ¿Ha taca tyati na ne' xtya'a na chaca quiya' cha' xa' cala na? —nacuj.

⁵⁻⁶—Ta na' sca cha' liñi lo'o nu'u juani —nacuj Jesús—. Ñati laca nu nclya lo'o ndu'ni cala ñati chalyuu jil'i, pana Xtyi'i ycu' Ndyosi laca nu ndu'ni cha' cha'a cresiya jil'i ngu' —nacuj Jesús—. Ntsu'u cha' caca cucui cresiya jil'i mā si cua nti' mā cha' culo ycu' Ndyosi cña jil'i mā. Ntsu'u cha' tyu'u mā lo hitya, lo'o jua'a ntsu'u cha' tyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya jil'i mā —nacuj Jesús jil'i Nicodemo—. ⁷Ná culacua tsa ti' nu'u cha' nchcui' na' lo'o nu'u cha' ntsu'u cha' cala ñati chaca quiya'. ⁸Cui'i ni, nchca cui'i macala su nti'; masi nduna na cha' ndañi nchca cui'i li', pana ná nchca cuayá' ti' na macala ngutu'u, ma nde tsaa cui'i bi' li' —nacuj yu—. La cui' jua'a laca lo'o Xtyi'i ycu' Ndyosi, ná nchca cuayá' ti' ngu'

ñi'ya nu ndu'ni Ni cha' caca cui cresiya ji'i ngu' —nacuĵ Jesús ji'i.

⁹ —¿Ñi'ya jua'a? ¿Ñi'ya caca cha' bi'? —nacuĵ Nicodemo li'.

¹⁰ Li' nguxytacuĵ Jesús cha' lo'o:

—¿Ha si'iustru cusu' laca nu'u ji'i ngu' judío? ¿Ni cha' laca ná nda nu'u cuentya ji'i cha' bi' lacua? —nacuĵ yu—. ¹¹ Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o nu'u. Nu cuare, liñi nchcui' ya ji'i sca cha' nu cua jlo ti' ya, sca cha' nu cua na'a ya, pana ná ntucua má tsiya' ti cha' nu nchcui' ya —nacuĵ yu—. ¹² Ntsu'u cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma cuentya ji'i chalyuu re, pana ná jlya ti' ma cha' bi'. ¿Ñi'ya caca cha' jlya ti' ma jna' si chcui' na' lo'o ma scaa cha' nu ntsu'u ji'i ycu'i' Ndyosi nu laca loo? —nacuĵ Jesús ji'i Nicodemo—.

¹³ 'Bilya tsa ni tsaca ñati ca slo ycu'i' Ndyosi. Sca ti na' nu nda ycu'i' Ndyosi 'na liyyaa cha' caca na' ñati, cua ndya'a na' cajua, cha' cajua laca tyi na'. ¹⁴ Lo'o nguti'i jyo'o Moisés nde nat'i' btyi bi' cua sa'ni la, ngusicua yu ji'i sca cuaña chcu'a nu ndacu'i ch'u' yaca cha' ña'a ngu' cuaña bi', cha' caca jo'o ji'i quicha nu ntsu'u ji'i ngu' bi' —nacuĵ Jesús—. Ñi'ya nu ngusicua ji'i cuaña bi', jua'a nga'a cha' sicua ngu' jna' lo crusi, na' nu liyyaa cha' caca na' ñati. ¹⁵ Lo'o li' cua ña'a ca cu'ma nu xñi ma cha' jna', li' caja chalyuu tso'o ji'i ma, chalyuu nu ná nga'a cha' tye —nacuĵ Jesús ji'i Nicodemo—.

Ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'i ñati

¹⁶ 'Ntsu'u tsa tyiquee ycu'i' Ndyosi ña'a Ni ji'i ñati chalyuu, bi' cha' cua nda ycu'i' Ni jna' nu laca Sñi' ycu'i' ca Ni liyya na' chalyuu. Ná tsa ñati ca bilyaa si xñi ngu' cha' jna', nu laca sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi; caja chalyuu tso'o ji'i ngu' bi', chalyuu nu ná nga'a cha' tye —nacuĵ Jesús—. ¹⁷ Si'i cha' sta ycu'i' Ndyosi Sti na' qui'ya

ji'i ñati chalyuu nda Ni jna' liyya na' chalyuu, na cua liyya na' cha' cuityi na' qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu; bi' cha' cua nda Ni jna' liyya na' —nacuĵ Jesús—.

¹⁸ 'Ná xcube' ycu'i' Ndyosi ji'i cua ña'a ca ñati nu xñi cha' jna'. Cua ngua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati nu ná nxñi cha' jna', cha' xcube' Ni ji'i ngu', cha' ná ntaja'a ngu' jlya ti' ngu' jna' cha' laca nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi —nacuĵ Jesús—. ¹⁹ Na cua nda ycu'i' Ndyosi xee liyya lo yuu, pana ná ntaja'a ñati chalyuu tyi'i su xee bi'. Ntsu'u tsa ngu' nu ndiya la ti' tyi'i ngu' su talya ña'a, cha' xña'a tsa ngu' bi'; bi' cha' ntsu'u qui'ya nu ngusta Ni ji'i ngu' bi'. ²⁰ Ná nti' nu ñati xña'a bi' cha' ta ycu'i' Ndyosi xee nu tyu'u' ne' cresiya ji'i ngu'. Tyijyu' ti ndya'a ngu' bi' su ná ña'a xa' ñati ji'i ngu', xqui'ya cha' xcui' cha' cuxi ndu'ni ngu' bi' —nacuĵ Jesús—. ²¹ Ñati nu xñi lcaa cha' liñi nu nda Ni lo'o ñati ni, nda ycu'i' Ndyosi xee nu tyu'u' ne' cresiya ji'i ngu' bi'. Ndi'i ngu' su xee bi', cha' taca ca jlo ti' xa' ñati cha' ndyu'ni ngu' bi' cua ña'a ca cña nu nclyo ycu'i' Ndyosi ji'i ngu'.

Xa' nda Juan Bautista cha' ji'i Jesús lo'o ñati

²² Tiya' la li' ndyaa Jesús, ndyaa lo'o ñati nu ndyaca tsa'a ji'i yu, nguti'i ngu' xi nde loyuu su cuentya Judea. Ntyucuatya Jesús ji'i ngu' ca bi'. ²³ Lo'o jua'a nga'a Juan cacua ti, cha' lo'o tya ntyucuatya Juan ji'i ngu'. Sca se'i su naa Enón, ca bi' ngutu Juan, cacua ti ji'i sca se'i su naa Salim. Ca bi' ntyucuatya ji'i ngu' cha' ca bi' ntsu'u tsa hitya. Ndyaa tsa ngu' cha' tyucuatya ji'i ngu'. ²⁴ Tya lyiji su'ba ngu' ji'i Juan ne' chcu'a tyempo bi'.

²⁵ Lo'o li' nda xi ngu' judío cha' cusu' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Juan; nguxlyú ngu' cha' hichu' tya'a ngu' ñi'ya nu tso'o la cua'ni

ngu' cha' caca lubii cresiya jil'i ngu' cuentya jil'i ycu'i Ndyosi. ²⁶ Bi' cha' yaa ngu' slo Juan cha' chcu'i ngu' lo'o:

—Mstru —nacui ngu'—, nu ñati nu yaa slo nu'u nde chaca tsu' sta'a Jordán tya tsubi' la, la cui' nu nacui nu'u cha' loo la laca ycu'i yu, cua ndyalaa yu bi' ntyucuatya yu jil'i ñati nde tsu' re juani. Ndyaa tsa ngu' slo.

²⁷ Li' nguxacui Juan cha' jil'i ngu' bi':

—Tsa lo cua ti cña nchca jil'i scaa na cua'ni na, tsa ña'a nu nda ycu'i Ndyosi chacuayá' cua'ni scaa na —nacui—. ²⁸ Cua ndyuna ma ñi'ya nu ni na' jil'i ma tsubi' ti, cha' si'i na' laca Cristo, nu ñati tlyu nu cua caa ti chalyuu. Cua laca ti cña ntsu'u jna' cha' yala la ngutu'u tucua na' loyuu re cha' quiñi tyucui su caa ycu'i —nacui Juan—. ²⁹ Ñi'ya nu laca lo'o ngujui clyo'o ngu', sca ti nu cutsii bi' ngujui clyo'o lo'o nu cuxii; pana lcaa tya'a tso'o cutsii nu ndi'i ca bi', tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu'. Ñi'ya lo'o chaa ti' ngu' ndi'i ngu' lo'o ngujui clyo'o ngu', jua'a na' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' ña'a na' jil'i ngu' nu ndyaa lo'o Jesús —nacui Juan—. ³⁰ Lo'o jua'a caca tlyu la ycu'i yu, sube la nscua cha' caca na' li'.

Nde slo ycu'i Ndyosi ngutu'u Jesús

³¹ Loo la laca ycu'i Cristo cha' ngutu'u yu nde cua ca su ntucua ycu'i Ndyosi, yaa yu nde chalyuu. Pana nu Juan ni, sñi' sca ñati chalyuu ngua bi'; nde chalyuu ntsu'u tyi, nchcu'i ñi'ya nu nchcu'i ñati ti. Nu Jesucristo ni, yaa yu bi' nde cua ca su ndi'i ycu'i Ndyosi, ³² nda yu cha' liñi lo'o na cuentya jil'i lcaa na nu cua na'a yu, lcaa cha' nu cua ndyuna yu ca bi'. Pana ná ntaja'a ñati xñi cha' nu nda yu lo'o ngu'. ³³ Si taquiya' na jil'i cha' nu nda Jesús, li' ndu'ni na lo'o tya'a na

cha' liñi tsa laca cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o na. ³⁴ Nda Ni jil'i nu Jesucristo bi' yaa chalyuu, lo'o jua'a xcu'i cha' jil'i ycu'i Ndyosi nda yu lo'o na xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi. Lo'o ycu'i Ndyosi ni, ná ntsu'u cha' tye cha' ta Ni Xtyi'i ycu'i Ni ji'na. ³⁵ Ntsu'u tsa tyiquee ycu'i Ndyosi Sti yu ña'a Ni jil'i Sñi' Ni, la cui' Jesús bi'; lo'o jua'a lcaa chacuayá' nu ntsu'u jil'i ycu'i Ni, la cui' ti cua nda Ni jil'i Sñi' Ni lijya. ³⁶ Lo'o xñi ñati cha' jil'i Jesús, Sñi' ycu'i Ndyosi, ná nga'a cha' tye chalyuu tso'o nu ta Ni jil'i ngu' bi'. Pana ñati nu ná taquiya' tsiya' ti jil'i cha' nu nchcu'i Jesús, ná ta Ni chalyuu tso'o jil'i ngu' bi'; xcube' tsa Ni jil'i ngu' bi' li'.

4

Nu cuna'a ngu' Samaria

¹ Lo'o li' ndyuna ngu' fariseo, nda ngu' cuentya cha' quiña'a la ñati ndyaa lo'o Jesús cha' caca tsa'a ngu' jil'i yu, jua'a ntyucuatya yu jil'i ngu'; xti la ngu' ndi'i nu ndyaca tsa'a jil'i Juan. ² Pana si'i ycu'i Jesús nu ntyucuatya jil'i ngu' bi'; nu ngu' cuañi' nu ndyaca tsa'a jil'i, bi' laca nu ntyucuatya jil'i ngu'. ³ Nu lo'o ngua cuayá' ti' Jesús cha' cua ndyuna ngu' fariseo cha' bi', li' ndu'u yu nde loyuu su cuentya Judea, ndyaa yu chaca quiya' ca loyuu su cuentya Galilea bi' li'.

⁴ Nu lo'o ndyaa Jesús tyucui, nteje tacui yu nde loyuu su cuentya Samaria. ⁵ Li' ndyalaa yu quichi Sicar, sca quichi su ndi'i ngu' Samaria. Ndi'i quichi bi' lo yuu nu nda jyo'o Jacob jil'i jyo'o José sñi'. ⁶ Ca bi' ndu sca tyuu pilya nu nacui ngu' cha' tyuu jil'i jyo'o Jacob laca bi'. Nde hora ngua li', lo'o jua'a ngua cña' tsa Jesús tyucui. Li' ndyaa tucua yu to' tyuu bi'. ⁷⁻⁸ Cua ndyaa ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i lquichi, ndyaa ngu' cui'ya ngu' na cacu ngu'. Lo'o li' yaa sca nu cuna'a ngu' Samaria yaa qui'ya hitya.

—¿Ha ná ta xi hitya co'o na'? —nacuj Jesús jil'i nu cuna'a bi'.

⁹ —Ngu' judío laca nu'u —nacuj nu cuna'a bi'—, lo'o na', ngu' Samaria laca na'. ¿Ni cha' laca ndijña nu'u hitya jna' cha' co'o nu'u? —nacuj nu cuna'a bi'.

Nacuj jua'a cha' ná ntsu'u cha' jil'i ngu' Samaria lo'o ngu' judío tyempo bi'. ¹⁰ Li' nguxacuj Jesús cha' jil'i nu cuna'a bi':

—¿Ha ná jlo ca ti' nu'u ña'a cha' tso'o nu nda ycui' Ndyosi jil'i ñati? —nacuj Jesús—. Si jlo ca ti' nu'u tilaca laca nu ngüijña hitya co'o jinu'u, ná tyiquee' chcu' nu'u lo'o na' cha' ta na' hitya co'o ycui' nu'u li' —nacuj—, lo'o li' ta na' hitya co'o nu'u nu chañi ca cha' cua'ni cu'ú cresiya jinu'u.

¹¹ —Cusu' —nacuj nu cuna'a bi' jil'i Jesús—, qui'ñi tsa tyuu re; ná lo'o cubeta jinu'u —nacuj—. ¿Ñi'ya caca culo nu'u hitya cha' cua'ni cu'ú nu'u 'na? —nacuj—. ¹² ¿Ha tlyu la nu'u que jyo'o cusu' Jacob ji'na nu nda tyuu re jil'i ya? —nacuj—. Ndyi'yu jyo'o bi' hitya tyuu re, lo'o jua'a ndyi'yu sñi' yu, lo'o scu' ngu' ndyi'yu hitya re.

¹³ —Lo'o co'o ngu' hitya tyuu re —nacuj Jesús—, xa' tyucua nguityi ngu' tiya' la —nacuj yu—. ¹⁴ Lo'o co'o ngu' hitya nu ta na', nga'aa tyucua nguityi ngu' tsiya' ti li' —nacuj—. Ta na' sca lo hitya co'o ngu' nu cua'ni cu'ú cresiya jil'i ngu'. Ndi'ya laca bi': ñi'ya si laca sca suu hitya nde ne' cresiya jil'i ngu', jua'a ná nga'a cha' tye chalyuu jil'i ngu' li'.

¹⁵ Li' nguxacuj nu cuna'a bi' cha' jil'i Jesús:

—Ta clya nu'u hitya bi' co'o na', cusu' —nacuj—, cha' nga'aa tyucua nguityi na', cha' nga'aa ta cña 'na cha' caa qui'ya na' hitya ca nde.

¹⁶ Li' nchcui' Jesús lo'o nu cuna'a bi':

—Yaa clya nu'u yaaqui'ya jil'i clyo'o cha' caa ca nde.

¹⁷ —Ná ntsu'u clyo'o na' —nacuj nu cuna'a bi' li'.

—Liñi nchcui' nu'u lo'o na' cha' ná ntsu'u clyo'o nu'u —nacuj Jesús li'—. ¹⁸ Cua ca'yu quiya' ngujui clyo'o nu'u sa'ni la, lo'o jua'a si'i clyo'o laca nu qui'yu nu nga'a lo'o nu'u juani —nacuj—. Liñi tsa cha' nu nchcui' nu'u lo'o na'.

¹⁹ —Cusu' —nacuj nu cuna'a bi'—, cua ngua cuayá' ti' na' juani cha' tii tsa nu'u; sca nu laca tu'ba jil'i ycui' Ndyosi cha' nchcui' Ni lo'o ñati laca nu'u —nacuj—. ²⁰ Ca'ya cua' cua ni, tacati tsa ca'ya cua' cua jil'i jyo'o cusu' jil'i ya, cha' nde bi' ti ngua'ni tlyu ngu' jyo'o bi' jil'i ycui' Ndyosi; pana xa' cha' nti' cu'ma ngu' judío, cha' nacuj ma cha' ntsu'u cha' cua'ni tlyu na jil'i ycui' Ndyosi sca ti ca ne' laa tlyu ca Jerusalén.

²¹ —Cua'a jyaca nu'u jna' —nacuj Jesús jil'i nu cuna'a bi'—. Cua ngulala ti tyempo cha' nga'aa cua'ni tlyu ma jil'i ycui' Ndyosi nde ca'ya tacati cua, ni si'i ca quichi' Jerusalén —nacuj—. ²² Cu'ma ngu' Samaria ni, lo'o ndu'ni tlyu ma jil'i ycui' Ndyosi ná nslo ma ti jil'i ndu'ni tlyu ma; pana ngu' judío cuare, nslo ya ti jil'i ndu'ni tlyu ya, cha' sca ngu' quichi' tyi ya laca nu ñati tlyu nu cua'ni lyaá jil'i lcaa ñati —nacuj Jesús jil'i nu cuna'a bi'—.

²³ Cua ngulala ti hora, cua la cui' hora ndyaca juani, cha' cua'ni tlyu ma jil'i ycui' Ndyosi tyucui tyiquee ma. Lo'o jua'a xtyucua Xtyi'i ycui' Ni jil'i ma li', cha' jua'a nti' ycui' Ndyosi cha' cua'ni na lo'o cua'ni tlyu na jil'i Ni. ²⁴ Ná taca ña'a na jil'i ycui' Ndyosi; ñi'ya laca sca xee nu tso'o tsa ntyijil'i lijya, jua'a laca ycui' Ndyosi. Ñati nu chañi cha' nti' ngu' cua'ni tlyu ngu' jil'i ycui' Ni, nga'a cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i Ni tyucui tyiquee ngu'; xtyucua Xtyi'i ycui' Ndyosi jil'i ngu' bi' li'.

²⁵ Lo'o li' nguxtyacui nu cuna'a bi' cha' lo'o Jesús chaca quiya':

—Nda na' cuentya cha' cua caa ti sca ñati tlyu nu ta ycu' Ndyosi ji'i cha' caa chalyuu, nu caca naa Cristo —nacui—. Lo'o caa yu bi', li' culu'u liñi yu lcaa cha' tucui ji'na.

²⁶ Li' nacui Jesús ji'i nu cuna'a bi':
—La cui' bi' laca na' nu nchcui' lo'o nu'u juani.

²⁷ Li' xa' yaa ñati nu ndyaca tsa'a ji'i, ndube tsa ti' ngu' cha' ntucua Jesús ndya cha' lo'o sca nu cuna'a. Pana ná nchcuane ngu' ji'i nu cusu' bi': ¿Ni cha' nti' nu cuna'a cua lo'o nu'u? ¿Ni cha' nda nu'u lo'o nu cuna'a cua? ²⁸ Li' ngusta nu cuna'a bi' tel'i hitya lo yuu, ngutu'u ndyaa lquich'i; ndyaa cho' ndyaa ndacha' cho' ji'i ngu' quich'i cha' tsaa ngu' tsaa na'a ngu' ji'i Jesús.

²⁹—Cajua ti ndu sca ñati nu tii tsa —nacui nu cuna'a bi'—. Lcua ti lo cña nu ngua'ni na' yaa na' chalyuu, lcaa cha' bi' cua ndacha' nu cusu' bi' jna'. ¿Ha bi' nu laca Cristo nu ñati tlyu nu cua caa ti, nti' cu'ma?

³⁰ Li' ngutu'u ngu' ndyaa ngu' ca su ntucua Jesús. ³¹ Laja li' ndu ñati nu ndyaca tsa'a ji'i, tya'na nchcui' ngu' lo'o Jesús cha' cacu yu xi tyaja.

—Mstru —nacui ngu'—, cacu nu'u xi.

³²—Cua nguaala' ti' na' —nacui Jesús li'—. Cua ntsu'u xi na ndyacu na' re nu ná nslo ma ji'i.

³³ Li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o tya'a ngu':

—¿Ha yaa ngu' yaa lo'o ngu' na cacu yu? —nacui ngu'.

³⁴ Ndi'ya nacui Jesús ji'i ngu' bi' li':

—Lo'o ndu'ni na' cña ji'i ycu' Ndyosi Sti na', li' ndyaala' ti' na' ñi'ya si cua ndyacu na', ñi'ya si cua ndyo'o na' hitya —nacui yu—. Nga'a cha' cua'ni tye na' cña nu nda Ni 'na liyyaa nde chalyuu —nacui—. ³⁵ ¿Ha ná chañi cha' nu nchcui' ngu' ndi'ya? “Lo'o caca jacua co', lo'o ti caca clacua”

—nacui Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. Pana chaca cha' ñacui na' ji'i ma juani, cha' xña'a ma xi ji'i ñati quiña'a jua nu cua liyya ti slo na —nacui—. Nti' tsa ngu' bi' cuna ngu' cha' nu chcui' na' lo'o ngu'. Ñi'ya laca sca xtya nu tso'o tsa ndyatsi, cha' cua ngulala ti caca clacua, jua'a laca ngu' bi'. ³⁶ Caja xcaya' msu 'na nu cua'ni clacua bi', ni ná nga'a cha' tye cña nu cua'ni msu bi'. Lo'o li' stu'ba ti caca chaa ti' ngu' bi' lo'o ngu' nu cua ngusañi si'yu, la cui' ñati nu ngusañi cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi lcaa su ndi' ñati tya clyo la; stu'ba ti caca chaa ti' ngu' bi' lo'o ñati nu cua na'a lo'o ndyat'i ca cha' bi' ne' cresiya ji'i ngu' —nacui Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. ³⁷ Chañi laca cha' nu nchcui' ngu': “Tsaca laca nu ndyataa nscua', chaca laca nu cua'ni clacua”. ³⁸ Nu cu'ma ni, cua ngulo na' cña ji'i ma —nacui Jesús—, cha' tsaa ma cua'ni tye ma sca cña nu bilya cua'ni ma, cha' tyaa ma tyaa lo'o ma ji'i ñati ca slo na', cua ña'a ca ñati nu xñi cha' 'na. Xa' ñati cua ngua'ni cña bi' yala la, lo'o juani ña'a ma ñi'ya nu ndu'u tucua cña nu ngua'ni ngu' tya li'.

³⁹ Lo'o jua'a tyuu tya'a ngu' Samaria, ngu' ca tyi ni, cua ngusñi ngu' cha' ji'i Jesús xqui'ya cha' nu nda nu cuna'a bi' lo'o ngu': “Lcua ti lo cña nu ngua'ni na' yaa na' chalyuu, lcaa cha' bi' nchcui' nu cusu' bi' lo'o na'”, nacui nu cuna'a bi' ji'i ngu'. ⁴⁰ Lo'o li' ndyalaa ngu' Samaria bi' ca su ntucua Jesús, tya'na nchcui' ngu' lo'o Jesús cha' tyanu la xi quich'i tyi ngu'. Bi' cha' ndyanu Jesús ca bi' tya tyucuaa tsa li'. ⁴¹ Lo'o ndyuna la ngu' cha' nu nda ycu' Jesús lo'o ngu', cua quiña'a la ngu' ngusñi ngu' cha' ji'i yu. ⁴² Li' nacui ngu' bi' ji'i nu cuna'a bi':

—Si'i xqui'ya nu'u ngusñi ya cha' ji'i yu juani. Na cua nchcui' ycu' yu lo'o ya, bi' cha' jlya ti' ya cha' nu

nchcui' yu; cua nda ya cuentya cha' chañi cha' laca nu cusu' re Cristo, nu ñati tlyu nu cua caa ti cha' cua'ni lyaá ji' lcaa ñati chalyuu.

Ngua'ni Jesús jo'o ji' sñi' ngu' laca cña

⁴³ Lo'o ndu'u scua tucua tsá bi', li' ngutu'u Jesús loyuu su cuentya Samaria ndyaa nde loyuu su cuentya Galilea. ⁴⁴ Cua nacui yu cha' nga'aa ndu'ni chi' ngu' loo ñati tya'a quichi' tyi ngu', si ta ñati bi' cha' ji' ycu' Ndyosi lo'o ngu'; bi' cha' ndyaa yu nde Galilea chaca quiya'. ⁴⁵ Lo'o cua ndyalaa yu nde loyuu bi', tso'o tsa nchcui' ngu' Galilea lo'o. Cua na'a ngu' bi' lcaa cña tonu nu ngua'ni Jesús nu lo'o ndyaa yu ta'a quichi' Jerusalén bi', cha' lo'o ngu' bi' ndyaa ngu' ta'a.

⁴⁶ Lo'o li' xa' ndyaa Jesús ca quichi' Caná loyuu su cuentya Galilea chaca quiya'; quichi' bi' ngua su ngüiña Jesús vino lo'o hitya ti, cha' co'o ngu' nu nguti' ta'a bi'. Ca bi' ntsu'u sca ñati tlyu nu ndya'a ne' xña ji' rey, pana quicha tsa sñi' ntsiya ca to' tyi nu cusu' bi' nde quichi' Capernaum. ⁴⁷ Lo'o cua ndyuna nu laca cña bi', cha' ngutu'u Jesús loyuu su cuentya Judea ndyalaa yu sca quichi' cacua ti su ndi' nu cusu' bi', la cui' nde loyuu su cuentya Galilea, li' ndyaa nu cusu' bi' slo Jesús. Ndiñña tsa cha' clyu ti' ji' Jesús cha' tsaa yu quichi' tyi nu cusu' bi', cha' tsaa yu cua'ni yu jo'o ji' nu piti quicha bi', cha' cua cajaa ti.

⁴⁸ —¿Ni jacua' jlya ti' ma' ji' ycu' Ndyosi? —nacui' Jesús ji' nu cusu' bi' li'—. ¿Ha ná jlya ti' ma' cha' caca cua'ni Ni cña si ná lo'o cua'ni na' sca cña tonu cha' ña'a cui'ya ma' xi ji'?

⁴⁹ —Cusu' —nacui' nu laca cña bi' ji' Jesús—, cua'ni cha' tso'o tsaa nu'u to' tyi na' juani, nu lo'o bilya cajaa ti sñi' na'.

⁵⁰ —Tyaa nu'u ca to' tyi —nacui' Jesús ji'—, ca tso'o sñi' nu'u jua'a ti. Ná cajaa bi'.

Jlya ti' nu laca cña bi' cha' nu nchcui' Jesús lo'o. Li' ngutu'u nu cusu' bi' ndyaa quichi' tyi. ⁵¹ Tyucui' bi' su ngxutyuu ndyaa, ndyacu' tya'a lo'o msu ji':

—Tya lu'ú sñi' nu'u, cusu' —nacui' msu ji'—. Nga'aa cajaa bi' juani.

⁵² —¿Ni hora ngua tso'o la sñi' na'? —nchcuane nu laca cña bi' ji' msu li'.

—Tya la caa, hora cua tsaca nde ngusii, li' ndyu'u tyique' ji' —nacui' msu ji'.

⁵³ Li' ngua cuayá' ti' sti nu piti bi', cha' la cui' hora lo'o nchcui' Jesús lo'o cha' tyaca tso'o sñi', la cui' hora bi' ngua tso'o sñi'. Li' jlya ti' nu cusu' ji' Jesús, lo'o jua'a jlya ti' lcaa ngu' nu ndi' ca to' ni' ji'.

⁵⁴ Cua ngua tucua quiya' nu ngua'ni Jesús sca cña tonu cuentya ji' ycu' Ndyosi nde loyuu su cuentya Galilea bi', tya lo'o ngxutyuu yu nde Galilea.

5

Ngu' nu nchcu' tyucui' nu ntsiya to' tayu'

¹ Chaca yija' lo'o ngua ta'a nde Jerusalén cuentya ji' ngu' judío, ndyaa Jesús ta'a chaca quiya' li'. ² Nde Jerusalén bi' ntsu'u sca to' lo'o quichi' su naa to' lo'o ji' xlya'. Ca bi' nscua sca tayu' piti, Betesda naa tayu' bi' cha'cña ji' ngu' judío bi'. ³ Tyi' ca to' tayu' piti bi' ndacui' ca'yu' tya'a corredor su ndi' quiña'a tsa ngu' quicha; nu cuityi', nu cu' quiya', nu nchcu' tyucui', ndi' ngu' ca bi' ntajatya ngu' ña'a cuayá' nu quiña lo hitya tayu' bi'. ⁴ Nda ti' ngu' quichi' bi', cha' tyijyu' ndacui' cuayá' ti nda'ya sca xca ji' ycu' Ndyosi nu yaa nde cua, ndyaa ne' hitya tayu' bi', cha' xquiña lo hitya bi'; nu quicha nu ndyaa yala

la ndyaata chcu to' hitya bi' lo'o nguĩña ca ti lo hitya, bi' laca nu ndyaca tso'o ji'j' cua ña'a ca quicha nu ntsu'u ji'j', nacuj' ngu'. ⁵ Cua ntsiya sca nu quicha quiya' ca bi'; cua calaa tyii ntucua snu' yija ntsiya quicha. ⁶ Lo'o na'a Jesús ji'j' nu quicha bi' ca su ntsiya, li' ngua cuayá' ti' yu cha' cua sa'ni ntsiya. Li' nchcuane Jesús ji'j' nu quicha bi' si chañi cha' nti' tyaca tso'o.

⁷ —Cusu' —nacuj' ji'j' Jesús—, ná tucui ntsu'u 'na nu caca xtyucua xi 'na cha' tsaa lo'o 'na to' hitya lo'o nguĩña lo hitya bi'. Ndatu ca na' lo'o yala la ndyaa xi xa' ñati' lo tayu' cua.

⁸ —Tyatu clya nu'u juani —nacuj' Jesús li'—, xcu' late' cua h'i lo'o jaa' cua, tyaa lo'o ji'j' to' tyi.

⁹ Lo'o li' jua'a ngua, hora ti ndyaca tso'o nu quicha bi'. Li' nguxana ndu'u ta'a, ndyaa lo'o ji'j' jaa' ji'j'. Tsá saru ngua li'. Tacati tsa tsá bi' ji'j' ngu' judío, nga'aa ndu'ni ngu' cña li'. ¹⁰ Bi' cha' nhcui' nu ngu' judío bi' lo'o nu ngua quicha bi':

—Tsá nu ndi'j' cña' ngu' laca juani —nacuj' ngu' bi' ji'j'—. Ná ntsu'u chacuayá' jinu'u tsiya' ti cha' tya'a lo'o ji'j' jaa' cua h'i juani.

¹¹ Li' ngxuyacu' nu ngua quicha cha' lo'o ngu':

—Nu ngua'ni jo'o 'na, bi' laca nu ngulo cña 'na cha' tya'a na' tyaa lo'u ji'j' jaa' re toni'j' 'na li' —nacuj'.

¹² —¿Tilaca ngulo cña h'i cha' tyaa lo'o ji'j' jaa' cua h'i? —nacuj' ngu' bi'.

¹³ Ná jlo ti' nu ngua quicha quiya' bi' tilaca ngua'ni jo'o ji'j'. Nguti'j' tsa ngu' ca bi', lo'o ná tucui na'a ji'j' Jesús lo'o ngutu'u ndyaa. ¹⁴ Ca ngusij' la xa' ndyaca tya'a Jesús lo'o nu ngua quicha bi' lo'o ndyaa yu ne' laa. Li' nacuj' Jesús ji'j':

—Cua ndyaca tso'o nu'u juani —nacuj' yu—, bi' cha' xtyanu nu'u tyucui' cuxi cua h'i cha' nga'aa tyacua xa' quicha tlyu la h'i.

¹⁵ Ndyaa nu ngua quicha bi' li', ndyaa ndacha' ji'j' ngu' judío bi',

cha' Jesús naa nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o. ¹⁶ Ngua cuayá' ti' ngu' bi' li', cha' ngua'ni Jesús cha' tlyu lo'o nu quicha bi' tsá ta'a lo'o ndi'j' cña' ngu', bi' cha' ngunasij' tsa ngu' judío bi' ji'j' Jesús. Nguxana ngu' bi' ngulacua cuxi ti' ngu' ña'a ngu' ji'j' yu, ngua ti' ngu' cujuui ngu' ji'j' yu. ¹⁷ Pana ngxuyacu' Jesús cha' lo'o ngu' li':

—Tya lyiji tye cua'ni Sti na' cña —nacuj' Jesús—, lo'o jua'a na', tya ndyu'ni na' cña.

¹⁸ Bi' cha' chij' tsa ntsu'u tyiquee ngu' judío bi' ña'a ngu' ji'j' Jesús, ntsu'u tsa ngu' bi' nu nti' cujuui ji'j' Jesús li'. Ti'j' ti' ngu' bi' ña'a ngu' ji'j' yu, cha' ná ndaquiya' yu tsá ta'a ji'j' ngu', nacuj' ngu'. Ná ndiya ti' ngu' tsiya' ti cha' nacuj' Jesús cha' ycu' Ndyosi laca Sti yu, cha' stu'ba nti' ycu' ca yu lo'o ycu' Ndyosi.

Ycu' Ndyosi Sti yu laca nu cua nda chacuayá' ji'j' Jesús

¹⁹ Li' nguxacu' Jesús cha' ji'j' ngu' judío bi':

—Ta na' sca cha' liñi lo'o ma juani —nacuj' yu—. Ná sca cña caca cua'ni na' ycu' ti na', na' nu laca Sñi' ycu' Ndyosi. Ñi'ya cña nu ña'a na' cha' ndu'ni Sti na', jua'a ti cña ndu'ni na' —nacuj'—. ²⁰ Ycu' Sti na' ni, ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jna', cha' Sñi' ycu' Ni laca na' —nacuj' Jesús—. Lcaa cña nu ndu'ni Sti na', nclu'u Ni jna'. Lo'o jua'a tya cua'ni la Ni cña tonu nu bilya ña'a ma ji'j', cha' cube ti' ma ji'j' ycu' Ni. ²¹ Xa' ta ycu' Ndyosi chalyuu ji'j' ngu' chaca quiya', ji'j' cua ña'a ca ñati' nu nti' Ni cha' ta Ni chalyuu ji'j'; lo'o jua'a la cui' cña ndu'ni na' nu laca Sñi' ycu' Ni, ta na' chaca chalyuu ji'j' lcau ti ñati' nu nti' na' cha' ta ji'j' —nacuj' Jesús ji'j' ngu'—. ²² Ná ndu'ni cuayá' Sti na' ji'j' ñati' chalyuu; na cua nda Ni chacuayá' jna', cha' Sñi' ycu' Ni laca, cha' cua'ni cuayá' na' ji'j' lcaa ñati'. ²³ Cua nti' Ni cha' cua'ni ch'i lcaa ñati' loo na' ñi'ya nu ndu'ni ch'i

ngu' loo ycuí' Ni. Pana si ná tyaja'a ñati' cua'ni chí ngu' loo na' nu laca Sñi' ycuí' Ni, la cui' jua'a ná taca cua'ni chí ngu' loo ycuí' Ndyosi nu nda 'na liyyaa.

²⁴ Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o ma juani: Cua ña'a ca ñati' nu taquiya' jil'i lcaa cha' nu chcuí' na' lo'o ngu', lcaa ñati' nu jlya ti' jil'i ycuí' Ndyosi Sti na' nu nda jna' liyyaa, bi' ngu' laca nu ná nga'a cha' tye chalyuu tso'o nu ta ycuí' Ndyosi jil'i ngu' bi'. Ná cua'ni cuayá' Ni jil'i ngu' bi', ná nscua cha' cajaa ngu' bi'; lcaa tyempo tyil'i ngu' bi' lo'o ycuí' Ndyosi —nacui' Jesús jil'i ngu'—.

²⁵ Lo'o jua'a ta na' chaca cha' liñi lo'o ma —nacui'—. Cua ngulala ti hora, cua la cui' hora ndyalaa juani, cha' xi'ya na' nu laca Sñi' ycuí' Ndyosi jil'i lcaa ñati' nu ndil'i chalyuu; ñi'ya laca si na cua ngu-juii ngu' laca, xqui'ya cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ngu'. Lo'o cuna ngu' bi' cha' nu chcuí' na' lo'o ngu', li' caja chalyuu tso'o jil'i ngu', lcaa ñati' nu xñi cha' jna' —nacui' Jesús jil'i ngu'—. ²⁶ Nchca jil'i ycuí' Ndyosi Sti na' cua'ni cha' xtyacui cresiya jil'i ngu' cuxi bi', nchca jil'i Ni ta Ni chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu'. Lo'o jua'a stu'ba nchca jna' lo'o Sti na', cha' cua nda Sti na' chacuayá' cha' cua'ni na' jua'a —nacui' Jesús—. ²⁷ Lo'o jua'a ntsu'u chacuayá' jna' cha' cua'ni cuayá' na' jil'i ñati' chalyuu, xqui'ya cha' cua liyya na' chalyuu laca na' ñati.

²⁸ Ná quiña'a tsa cha' culacua ti' ma; chañi cha' tyalaa hora lo'o cañi xi'ya ycuí' Ndyosi Sti na' jil'i lcaa jyo'o ca su ndil'i ngu' nguatsi' ngu'. Li' taquiya' ngu' bi' cha' nu chcuí' Ni, tyu'u ngu' ne' cuaá tyaa ngu' mala su ntsu'u cha' tsa'a ngu'.

²⁹ Ñati' nu ngua tso'o cresiya jil'i ni, tyaa ngu' bi' tyil'i ngu' lo'o ycuí' Ndyosi; pana ñati' nu ntsu'u cha' cuxi jil'i, tyaa ngu' bi' ca su xcube' Ni jil'i ngu', su tye tsiya' ti cha' jil'i

ngu' —nacui' Jesús—.

Chañi cha' stu'ba cha' nu ntsu'u jil'i Jesús lo'o ycuí' Ndyosi Sti yu

³⁰ 'Ná sca cña caca 'na si sca ti na' —nacui' Jesús—. Lo'o ndyu'ni cuayá' na' jil'i ñati', ndu'ni na' ñi'ya nu nacui' Sti na' 'na cha' cua'ni na'. Stu'ba ndu'ni cuayá' na' jil'i cua ña'a ca ñati', cha' ndu'ni na' ñi'ya nu nti' ycuí' Sti na' nu nda 'na liyyaa chalyuu; ná ndu'ni na' sca cha' nu nda'ya hique ti na' —nacui' Jesús li'—. ³¹ Ni si'i na' ngulo hique ti na' cha' nu nchcuí' na' lo'o ma. Ná jlya ti' xa' ñati' si jua'a ti chcuí' na'.

³² Ntsu'u chaca nu jlo ti' cha' liñi laca cha' nu nchcuí' na', lo'o jua'a jlo ti' na' cha' liñi nchcuí' nu bi' —nacui'—.

³³ Cua nda ma msu nu ndyaa slo nu Juan bi', lo'o chañi cha' nu nchcuí' Juan lo'o msu bi' cuentya jna'. ³⁴ Pana ná ntsu'u cha' caja sca nu chcuí' cha' liñi cuentya jna'. Na nda ti na' cha' bi' lo'o ma cha' caja ñi'ya clyaa ycuí' ma tsa bi' lo'o caca cuayá' jil'i ma slo ycuí' Ndyosi. ³⁵ Nu Juan ni —nacui' Jesús li'—, nda yu cha' jna' lo'o ngu' ñi'ya si laca yu sca xee nu ndubi tsa, nu nda xee tyil'i ca chu' su ndil'i yu bi'. Lo'o jua'a tso'o xi' ngua ti' ma lo'o nchcuí' Juan lo'o ma li' —nacui'—.

³⁶ Pana xti ti cha' 'na nchcuí' Juan lo'o ma; cua quiña'a la cha' caca ña'a ma juani cuentya jna', nu lo'o ña'a ma cña tonu nu nda Sti na' 'na cha' cua'ni na'. Tya cua'ni na' cña bi' ña'a cuayá' tye bi'. Xqui'ya cña bi' caca cuayá' ti' ma cha' ycuí' Sti na' ngulo cña jna' cha' caa na' nde chalyuu re —nacui' Jesús—.

³⁷ Jua'a ngulu'u liñi Sti na' cha' 'na jil'i ma, cha' la cui' Sti na' laca nu cua nda jna' liyyaa. Lo'o cu'ma ni, bilya cuna ma cha' nu nchcuí' Ni, bilya ña'a ma jil'i ycuí' Ni. ³⁸ Ná ndyanu cha' nu nchcuí' Sti na' ne' cresiya jil'i ma, cha' ná jlya ti' ma jna' cha' laca na' Sñi' ycuí' Ndyosi nu cua nda Ni 'na liyyaa chalyuu

—nacui—. ³⁹ Lcaa tsá nchcui' tsa ma lo quityi cusu' jil'i ycuí' Ndyosi; nti' ma cha' lo'o chcui' ma lo quityi bi', li' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ma. Chañi cha' nu nscua lo quityi bi', jua'a taca tyuloo ñati' jna' lo'o chcui' ngu' lo quityi bi'. ⁴⁰ Pana ná ntaja'a ma jña ma chalyuu tso'o bi' jna'.

⁴¹ 'Si'i na nti' na' cha' cua'ni chi ñati' loo na' —nacui' Jesús jil'i ngu'—. ⁴² Pana cu'ma ni, jlo ti' na' cha' xa' ña'a ndu'ni cu'ma, xqui'ya cha' ná ntsu'u tyiquee ma tsiya' ti jil'i ycuí' Ndyosi Sti na'. ⁴³ Cua nda ycuí' Ndyosi 'na lijya na' cha' cua'ni na' cña jil'i Ni, pana ná ndaca'a jyaca ma jil'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma. Si caa xa' ñati' nu cua'ni cña jil'i ycuí' ca ti ngu', hora ti xni ma cha' jil'i ngu' bi' li'. ⁴⁴ Bi' cha' ná caja ñi'ya caca xñi ma cha' jil'i ycuí' Ndyosi —nacui' Jesús—. Ndulo cha' jil'i ma cha' tso'o ti chcui' ñati' jil'i ma, pana ná ndulo cha' jil'i ma cha' tso'o ti cua'ni ycuí' Ndyosi lo'o ma. ⁴⁵ Si'i na' nu sta qui'ya jil'i ma slo ycuí' Ndyosi —nacui' Jesús jil'i ngu'—. Cua laca nscua qui'ya jil'i ma xqui'ya cha' nu cua nda jyo'o Moisés lo'o ma nu ngua tya sa'ni bi', la cui' cha' nu jlya tsa ti' ma jil'i, nacui' ma. ⁴⁶ Yala ti xñi ma cha' jna' si chañi cha' ngusñi ma cha' nu nda jyo'o Moisés bi' lo'o ma —nacui' Jesús li'—. Cha' jna' nguscua jyo'o bi' lo quityi bi', ⁴⁷ pana ná ngusñi ma tsiya' ti cha' nu nguscua jyo'o bi'. Lo'o jua'a ñi'ya cua'ni ma cha' xñi ma cha' nu chcui' na' lo'o ma lacua?

6

Nda Jesús na ndyacu ca'yu mil tya'a ñati

¹ Tiya' la li' ndu'u Jesús ndyaa nde chaca tsu' tayu' Galilea, la cui' tayu' Tiberias naa tayu' bi'. ² Tsa tlyu ti ndyaa lca'a quiña'a ñati' jil'i yu, bi' ñati' laca nu cua na'a cña tonu nu ngua'ni yu lo'o ngua'ni yu

cha' ndyaca tso'o ngu' quicha. ³ Li' ndyaa Jesús sca lo cuati'j, ndyaa tucua xi ca bi' lo'o ñati' nu ndyaca tsa'a jil'i. ⁴ Cua ngulala ti ta'a pas-cua ngua bi' li', ta'a tlyu jil'i ngu' judío. ⁵ Lo'o li' na'a Jesús cha' tsa tlyu ti ndyalaa quiña'a tsa ñati' ca su ntucua ycuí'. Li' nchcuane yu jil'i Felipe:

—¿Macala cui'ya na tyaja cha' cacu ñati' quiña'a cua? —nacui' Jesús.

⁶ Jlo ti' Jesús ñi'ya cua cua'ni ti ycuí', pana cua nti' yu cua'ni cuayá' yu jil'i Felipe ñi'ya ña'a cua'ni nu Felipe bi'. ⁷ Lo'o li' nguxacu' Felipe cha' jil'i yu:

—Ná tyu'u scua tucua mil paxu cha' cui'ya na na cacu lcaa ngu' re, masi xca ti caja xi cacu scaa ngu' —nacui'.

⁸ Pana ndu sca yu nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús, nu naa Andrés, tya'a ngula Simón Pedro laca bi'. Nchcui' Andrés lo'o Jesús li':

⁹ —Ndu sca nu piti qui'yu re —nacui' Andrés—, lo'o xi ca'yu tya'a xlyá teje' jil'i, lo'o tucua tya'a cualya sube jil'i —nacui'—. Pana ná tyu'u scua cha' bi' cha' cacu ñati' quiña'a re —nacui' Andrés jil'i Jesús.

¹⁰ —Chcui' ma xi lo'o ñati' quiña'a cua cha' tyaca'a ngu' xi lo yuu —nacui' Jesús li'.

¹¹ Sij xi loyuu su tso'o bi' lo'o quiña'a tsa quii sube ndi'i ca bi'. Ca'yu mil tya'a ngu' qui'yu ti nguti'i tsa bi', nu nguti'i lo quii bi'. ¹² Lo'o li' ndaya' Jesús jil'i xlyá bi', ndya yu xlyá'be jil'i ycuí' Ndyosi cha' cua nda Ni na cacu ngu'. Li' ngusa'be Jesús xlyá bi', nda yu jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, lo'o ngu' bi' laca nu ndacha xlyá jil'i ngu' quiña'a bi' ca su ndi'i ngu'. Lo'o cualya bi' nda Jesús cacu ngu'. Li' ndyacu ngu' ña'a cuayá' nu nguaala' ti' lcaa ngu'. ¹² Lo'o cua ndye ndyacu ngu', li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i chaca quiya':

—Xuti'i mā lcaa yu'be nu ndyanu su ndyacu ngu' jua cha' ná chcuna' bi' —nacui yu.

¹³ Jua'a ngua'ni ngu' li', lo'o ndyanu tii tyucuaa tya'a chcubi ngutsa'á ntsu'u xlyá yu'be bi', yu'be nu ndyanu su ndyacu ngu'.
¹⁴ Lo'o cua na'a ngu' cña tonu nu ngua'ni ca Jesús, li' nacui ngu':

—Chañi cha' yu jua laca nu cusu' nu hcui' cha' jii' ycu' Ndyosi lo'o na, nu cua tyu'u tucua ti nde chalyu.

¹⁵ Hora ti ngua tii Jesús cha' ngua ti' ngu' taya' ngu' jii', cha' tsa lo'o ngu' jii' cha' caca yu rey nu caca loo jii' ngu'. Bi' cha' ndu'utsu' Jesús ndyaa cuaana ti nde ca'ya, ndyaa yu sca ti yu.

Ndyaa Jesús lo hitya tayu'

¹⁶ Cua ndyaa cuichaa li', lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jii' ni, cua ndyaa ngu' nde to' tayu' chaca quiya'.
¹⁷ Ndyatí ngu' ne' yaca ni'i cha' xa' xtyuu ngu', cha' tyu'u ngu' nde chaca tsu' tayu', cha' tyalaa ngu' ca quichi' Capernaum chaca quiya', ngua ti' ngu'. Cua ngua talya li', pana bilya tyalaa Jesús su ndi'i ngu'.
¹⁸ Lye tsa nchca cui'i lo hitya tayu' bi', hasta ndyatú clyoo'.
¹⁹ Cua ndyaa lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jii' yaca ni'i jii' ngu' xi ca'yu scua' kilómetro cuayá' tyijyu', li' na'a ngu' cha' lijya Jesús su ndi'i ngu'; cuayá' lo ti hitya ndyaa yu lijya yu lo hitya. Ndyutsii tsa ngu' lo'o na'a ngu' jii' yu.
²⁰ Bi' cha' hora ti nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Ná cutsii mā, na' laca re —nacui.

²¹ Tso'o tsa ngua ti' ngu' cha' ndyatí Jesús ne' yaca ni'i bi'. Lo'o li' yala ti ngutu'u yaca ni'i chaca tsu' tayu' bi'.

Lijya lca'a ngu' jii' Jesús

²² Ca chaca tsá li', tya ndi'i ñati tsa tlyu ti la cui' ca to' tayu' bi'. Sca ti yaca ni'i bi' na'a ngu' ngutacui

to' hitya ngusii la caa, pana jlo ti' ngu' cha' ná ndyaa Jesús ne' yaca ni'i bi' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jii'; ycu' ti ngu' ndyaa ngu'.
²³ Lo'o li' ngulaa xi xa' la yaca ni'i nu ngutu'u nde quichi' Tiberias, ndyacu to' hitya cacua ti su ndyacu ngu' xlyá nu cua nda ycu' nu Xu'na na xlyá'be jii' ycu' Ndyosi cuentya jii'.
²⁴ Lo'o cua ngua cuayá' ti' ngu' cha' nga'aa ndi'i Jesús to' tayu' bi', lo'o jua'a nga'aa ndi'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jii' ca bi', li' ndyatí ngu' ne' yaca ni'i nu ndyalaa bi', ndyaa ngu' ca quichi' Capernaum ndyaana ngu' jii' Jesús.

Sca lo tyaja nu chañi cua'ni cha' tyaala' ti' na

²⁵ Ca chaca tsu' bi' ngyacua ngu' jii' Jesús. Lo'o ti nchcuane ngu' jii' yu li':

—Mstru —nacui ngu'—, ¿ni hora ngutu'u nu'u lijya ti nde?

²⁶ Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu':
—Ndube tsa ti na' cha' cua lijya mā yaana mā jna' xqui'ya cha' nda na' xlyá nu ndyacu mā tsubi' ti —nacui—. Nguaala' ti' mā lo'o ndyacu mā li'. Chañi cha' xqui'ya cha' bi' lijya mā yaana mā jna', si'i xqui'ya cña tonu nu ngua'ni na' cuentya jii' ycu' Ndyosi.
²⁷ Tso'o la —nacui Jesús li'—, si cua'ni cña ti' mā cha' caja sca cha' nu talo jii' mā; chañi cha' tyaala' ti' mā li', si caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jii' mā. Nu na cacu na ni, xtyi'i ti talo na bi', yala ti quiñu'u na bi'. Pana na' nu lijya cha' caca na' ñati, ta na' sca cha' tso'o jii' mā nu cua'ni cha' tyaala' ti' mā, lo'o ná tye tsiya' ti cha' bi' jii' mā —nacui—. Na cua nda ycu' Ndyosi Sti na' chacuayá' jna' cha' ta na' cha' tso'o bi' jii' mā.

²⁸ Li' nchcuane ngu' jii' Jesús:

—¿Ni'ya cua'ni ya lacua, cha' caca cua'ni ya cña nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni ya?

²⁹ —Ndi'ya laca cña nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni mā —nacui

Jesús—. Xñi ma cha' jna', cha' na' laca Sñi' ycuí' Ndyosi, cha' cua nda Ni 'na lijyaa chalyuu.

³⁰ Li' tya nchcuane la ngu' jil'i Jesús:

—¿Ñi'ya ña'a cña nu cua'ni nu'u lacua? ¿Ñi'ya ña'a cña tonu nu cua'ni nu'u cha' ña'a cui'ya ya xi jil'i, cha' xñi ya cha' jinu'u li'? —nacui' ngu' jil'i Jesús—. ³¹ Cua nda ycuí' Ndyosi na ndyacu jyo'o cusu' ji'na lo'o nguta'a yu'u ngu' lo nati' btyi nu ngua sa'ni li'. Ndi'ya nscua lo quityi cusu' jil'i cha' bi': “Cua nda Ni na ndyacu ngu', na nu ngutu'u ca su ntucua ycuí' Ndyosi ngua'ya nde lo yuu”.

³² Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Liñi tsa cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani: Ycuí' Ndyosi Sti na' laca nu ta cha' tso'o nu cacu ma, la cui' cha' bi' laca nu ndyu'u nde su ndi'i ycuí' Ni; si'i la cui' cha' ñi'ya nu nda jyo'o Moisés ndyacu ngu' cua sa'ni —nacui'—. ³³ Juani ta Sti na' sca lo cha' tso'o nu cacu ma nu chañi cha' cua'ni cha' tyaala' ti' ma lo'o caja cha' bi' jil'i ma, ñi'ya laca lo'o ndyacu ma tyaja. Ndu'u cha' tso'o bi' ca su ndi'i ycuí' Ndyosi, lijya bi' nde lo yuu, nda bi' chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ma.

³⁴ —Cusu' —nacui' ngu' jil'i Jesús—, ta clya nu'u cha' tso'o bi' cacu ya, lo'o li' cacu ya jil'i lcaa tsá.

³⁵ —Ñi'ya ndu'ni tyaja lo'o ndye ndyacu na jil'i, jua'a cua'ni na' lo'o ñati, si xñi ngu' cha' jna' —nacui' Jesús li'—. Ta na' sca chalyuu jil'i ngu' su xcui' ndyaala' ti' ngu' —nacui' Jesús jil'i ngu' bi'—. Lo'o lcaa ñati nu tyu'u cha' jil'i ngu' lo'o na', nga'aa jña la ngu' xa' lo na cacu ngu'; lo'o xñi ngu' cha' jna', nga'aa tyucua nguityi ngu' li' —nacui'—.

³⁶ Pana nu cu'ma ni, ñi'ya nu ni na' jil'i ma tsubi' cha' ná jlya ti' ma jna', masi cua na'a ma jna' —nacui' Jesús—. ³⁷ Lcaa ñati nu cua nda Sti

na' jna', ngu' nu ngusñi cha' jna' ni, caca ngu' bi' ñati 'na li'. Tu-cuá na' cha' jil'i ngu' bi', ná culo'o na' jil'i ngu' cha' tyaa ngu' chaca se'i. ³⁸ Cua ngutu'u na' nde slo ycuí' Ndyosi Sti na', lijya na' nde lo yuu cha' cua'ni na' cña nu ngulo Sti na' 'na; si'i cha' cua'ni na' ñi'ya nu nta' cua'ni ta —nacui' Jesús—.

³⁹ Na cua nti' Sti na' cha' ná hcuna' ni sca ñati nu cua ngusñi cha' 'na. Lo'o li' cua'ni na' cha' tyu'u ngu' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu —nacui'—. ⁴⁰ Nde laca cña nu nti' Sti na' nu cua nda jna' lijyaa cha' caca: cua nti' Ni cha' ná tye chalyuu su tyil'i ngu' lo'o Ni, lcaa ñati nu ndyuloo jna' cha' laca Sñi' Ni, lcaa ñati nu xñi cha' jna'. Lo'o li' chañi cha' cua'ni na' cha' tyu'u ngu' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu.

⁴¹ Lo'o li' ná ndiya ti' ngu' judío cha' nchcui' Jesús lo'o ngu' ndi'ya: “Ñi'ya nu ndu'ni tyaja, jua'a cua'ni na' si xñi sca ñati cha' jna'. Sca ti na' nu ngutu'u ca su ntucua ycuí' Ndyosi, sca ti na' taca cua'ni na' cha' tyaala' ti' ñati”, nacui' Jesús. Nda tsa ngu' cha' lo'o tya'a ngu' cha' ná tso'o cha' bi'. ⁴² Li' nacui' ngu':

—¿Ha si'i Jesús sñi' José laca nu jua? —nacui' ngu'—. Cua nslo na jil'i sti yu lo'o xtya'a yu. ¿Ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' yu jua cha' cua ngutu'u yu ca su ntucua ycuí' Ndyosi?

⁴³ Li' nguxyacui Jesús cha' lo'o ngu':

—Nga'aa hcui' tsa ma lo'o tya'a ma jil'i cha' nu nda na' lo'o ma tsá —nacui'—. ⁴⁴ Ná tucui caca ñati jna' si ná lo'o ycuí' Ndyosi Sti na' ngua'ni cha' caca ngu' jua'a. Lo'o li' na' laca nu cua'ni cha' tyu'u ngu' bi' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu —nacui' Jesús—. ⁴⁵ Ndi'ya nchcui' sca cha' nu nguscua sca jyo'o cusu' lo quityi nu ngua sa'ni: “Ycuí' Ndyosi laca nu culu'u cha' jil'i ycuí' Ni jil'i ñati”, nacui' quityi

bi'. Bi' cha' ñati 'na caca lcaa ñati nu taquiya' cha' ji' ycu' Ndyosi Sti na', lcaa ñati nu caca tsa'a cha' nu culu'u Ni ji' ngu'.

⁴⁶ 'Ná nacui na' cha' cua na'a ñati chalyuu ji' Sti na' —nacui Jesús—. Bilya. Sca ti na' cua na'a na' ji' ycu' Ni, cha' cua ngutu'u na' ca slo Ni. ⁴⁷ Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o ma juani, cha' ñati nu ngusñi cha' ji' ycu' Ndyosi ni, cua laca ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji' ngu' —nacui—. ⁴⁸ Ta na' sca chalyuu ji' ngu' su xcu' ndyaala' tso'o ti' ngu'. ⁴⁹ Cua ndyacu jyo'o cusu' ji' ma na nu nda ycu' Ndyosi ji' ngu', ngua'ya bi' lo yuu lo nati' btyi ca su nguti' ngu'; pana nga'aa lu'ú ngu' bi' juani, masi ndyacu ngu' na bi' sa'ni la. ⁵⁰ Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma juani —nacui Jesús—, cuentya ji' la cui' cha' tso'o nu ta Ni ji' ñati, nu chañi cua'ni cha' tyaala' ti' ngu': slo ycu' Ndyosi ngutu'u cha' tso'o bi', lijya bi' chalyuu; chañi cha' lo'o cacu sca ñati ji' na bi', ná nga'a cha' tye chalyuu ji' ngu' li'. ⁵¹ Na' laca nu cha' tso'o nu caja ji' ñati —nacui Jesús—. Ngutu'u na' nde slo ycu' Ndyosi lijya na' chalyuu cha' caca na' ñati, cha' caja ñi'ya nu tyaala' ti' ngu'. Nu lo'o xñi ñati cha' jna', ná nga'a cha' tye chalyuu ji' ngu' bi' li'; ta na' tyucui ña'a na' ji' ngu', cha' jua'a caja chalyuu cucui ji' ngu'.

⁵² Li' nguxana ngu' judío bi', lye tsa nxlyú ngu' cha' hichu' tya'a ngu'.

—¿Ñi'ya cua'ni nu jua si ta yu cuaña' ycu' ca yu cha' cacu na?— nacui ngu' ji' tya'a ngu'.

⁵³ Li' nguxacui Jesús cha' ji' ngu':

—Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o ma juani —nacui—, ná taca ca tso'o cresiya ji' ma si ná caja lcaa cha' nu ji' ycu' na' ji' ma, na' nu cua lijyaa chalyuu cha' caca na' ñati. Nga'a cha' tyati' cha' bi' ne' cresiya ji' ma, ñi'ya si cacu ma, si co'o ma sca na —nacui Jesús—. ⁵⁴ Cua

ña'a ca ñati nu jua'a ti caja tyucui ña'a ycu' na' ji' ngu', ná nga'a cha' tye chalyuu ji' ngu' bi'. Cua'ni na' cha' tyu'ú ngu' bi' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu —nacui Jesús—. ⁵⁵ Chañi cha' taca caja tyucui ña'a ycu' na' ji' ma, ñi'ya laca si caja cuaña' na' cha' cacu ma, ñi'ya laca si caja tañi na' cha' co'o ma. ⁵⁶ Lo'o cua ña'a ca ñati nu jua'a cacu ngu', nu jua'a co'o ngu' cha' nu ta na' ji' ngu' —nacui—, lcaa tsa tyi' ngu' bi' lo'o na', tyi' na' lo'o ngu' bi' li'. ⁵⁷ Lcaa tyempo lu'ú Sti na' nu nda 'na lijyaa ca nde, lo'o jua'a chacuayá' ji' ycu' Ni lu'ú na'; chacuayá' 'na tyu'ú ñati nu xñi cha' 'na, ñati nu caja tyucui ña'a na' ji'. ⁵⁸ Na' laca nu cha' tso'o nu cacu ngu' bi' —nacui Jesús ji' ngu'—, cha' ngutu'u na' nde slo ycu' Ndyosi lijya na' lo yuu; si' la cui' tya'a na nu ndyacu jyo'o cusu' ji' na lo nati' btyi cua sa'ni —nacui—. Nga'aa lu'ú ngu' bi' juani, masi cua ndyacu ngu' cha' bi' nu ngua sa'ni li'; pana lo'o caja cha' tso'o bi' ji' ma cha' cacu ma —nacui—, ná nga'a cha' tye chalyuu ji' ma li'.

⁵⁹ Jua'a cha' ngulu'u Jesús ji' ngu' Capernaum nde ni' su ndyu'u ti' ngu' cha' cuna ngu' cha' ji' ycu' Ndyosi.

Taca caca cucui cresiya ji'na si taquiya' na cha' nu nda Jesús

⁶⁰ Lo'o ndyuna tyuu tya'a ñati nu ndyaca tsa'a ji' Jesús cha' nu nchcui' yu, li' nacui ngu' bi':

—Tlyu tsa cha' nchcui' nu cusu' re lo'o na. Tso'o la si nga'aa cuna na cha' bi' tsiya' ti.

⁶¹ Jlo ti' Jesús cha' nchcui' tsa nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' lo'o tya'a ngu' cuentya ji' cha' nu cua nda ca ti yu lo'o ngu', bi' cha' nchcui' yu lo'o ngu' chaca quiya':

—¿Ha ngua tyuju'u ti' ma 'na xqui'ya cha' nu nchcui' na' lo'o ma?— nacui yu—. ⁶² ¿Ñi'ya ta culacua

ti' mā lo'o ña'a mā jna' cha' tya'a na' ca su ngutu'u na' clyo, na' nu lijyaa chalyuu cha' caca na' ñati? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. ⁶³ Nu xtyi'i nu ta Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na, bi' laca nu nda chalyuu tso'o ji'na; si'i xqui'ya juersa nu ntsu'u ji'i cuaña' ti na lu'ú na —nacui Jesús—. Lo'o jua'a lcaa cha' nu nda na' lo'o mā juani, cuentya ji'i sca na nu ta ycu'i' Ndyosi ji'i ñati laca cha' bi', sca cha' nu tyu'ú ne' cresiya ji'i ñati laca bi'; caja chalyuu ji'i ngu' si taquiya' ngu' ji'i cha' bi'. ⁶⁴ Pana tya ntsu'u xi ngu' tya'a ndya'a mā nu ná jlya ti' jna' —nacui Jesús li'.

Tya lo'o nguxana ti cha', tya li' ngua tii Jesús tilaca laca nu ná jlya ti' ji'i yu, tilaca laca nu cuju'i' cresiya ji'i yu ca tiya' la. ⁶⁵ Li' nacui Jesús:

—Bi' cha' nacui na' ji'i mā tsā cha' ná tucui caca ñati jna' si ná cua'ni Sti na' cha' ñati 'na caca ngu' bi'.

⁶⁶ Lo'o jua'a ngua li', ngua tyuju'u ti' tyu'u tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús; nga'aa ntaja'a ngu' bi' tya'a lo'o yu. ⁶⁷ Li' nchcuane Jesús ji'i nu tii tyucuaa tya'a ñati bi':

—¿Ha lo'o cu'mā nti' mā xtyanu mā 'na?

⁶⁸ Li' nguxacui Simón Pedro cha' ji'i Jesús:

—Cusu' —nacui—, ¿ma nde ntsu'u chaca se'i su tsa'a ya cha' cuna ya lcaa ña'a cha' liñi nu nchcui' nu'u? Ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ya si cua'a jyaca ya ji'i cha' nu nchcui' nu'u —nacui—. ⁶⁹ Jlya ti' ya jinu'u. Cua jlo ti' ya cha' ycu'i' Ndyosi laca nu cua ngusubi jinu'u, cha' sca ti nu'u nu chañi cha' laca nu'u Sñi' ycu'i' Ndyosi nu lijya chalyuu.

⁷⁰ Li' nacui Jesús:

—Jua'a na', cua ngusubi na' ji'i ca ta'a tii tyucuaa tya'a mā, masi cuiñaja caca tsaca mā.

⁷¹ Nu nti' Jesús ñacui cha' Judas sñi' Simón Iscariote, bi' laca nu ta ji'i Jesús ji'i ngu' xña'a ca tiya' la. Lo'o nu Judas bi' ni, lo'o bi' nga'a laja nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús.

7

Ná jlya ti' tya'a Jesús ji'i yu

¹ Tiya' la li' xcui' nde loyuu su cuentya Galilea ndya'a Jesús; nga'aa ndya'a yu loyuu su cuentya Judea bi', cha' nti' tsa ngu' bi' cuju'i' ngu' ji'i. ² Cua ngulala sca ta'a ji'i ngu' judío, nu ndu'ni ngu' ji'i: ta'a chcu'ya. ³ Lo'o li' nacui nu ngu' qui'yu tya'a Jesús:

—Tyu'u nu'u su ndi'i nu'u re, yaa nu'u nde loyuu su cuentya Judea tso'o la —nacui tya'a yu ji'i Jesús—. Ntsu'u tsa ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u cajua; tso'o culu'u nu'u xi cha' tlyu nu ndu'ni nu'u ji'i ngu' bi'. ⁴ Ná cua'ni nu'u cña bi' cuaana ti si nti' nu'u cha' tyuloo lcaa ñati hi; culu'u loo ycu'i' nu'u ji'i lcaa ñati cha' taca jinu'u cua'ni cha' tlyu jua'a.

⁵ Jua'a nchcui' ngu', cha' lo'o ngu' tya'a Jesús ni, ná jlya ti' ngu' ji'i yu. ⁶ Li' nacui Jesús:

—Tya lyiji tyalaa la cui' tyempo nu tya'a na' ca bi'. Cua ña'a ca tsā tso'o cha' tsa'a cu'mā —nacui Jesús—, ⁷ cha' ná liye' ti' ngu' ña'a ngu' ji'i mā; pana liye' tsa ti' ngu' ña'a ngu' 'na, cha' nchcui' liñi na' lo'o ngu' cuentya ji'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu' —nacui—. ⁸ Yaa clya ycu'i' ca mā ta'a bi'; ná tsa'a na', cha' tya lyiji tyalaa la cui' tyempo nu tya'a ca bi'.

⁹ Nga'aa nchcui' la Jesús li'. Ndyanu yu nde Galilea.

Ndi'i Jesús ta'a chcu'ya

¹⁰ Ndyaa nu ngu' qui'yu tya'a Jesús ta'a. Ca tiya' la lo'o ycu'i' Jesús ndyaa. Ná ndyaa yu tsa tlyu ti lo'o xa' ñati, ycu'i' ti yu ndyaa yu cha' ná ña'a ñati ji'i yu. ¹¹ Lo'o ndyaca ta'a

bi', li' ndya'a ngu' judío ndya'ana ngu' jil'i yu:

—¿Macala ndya'a yu bi'? —ndu'ni ngu'.

¹² Quiña'a tsa cha' nda ngu' quichi bi' lo'o tya'a ngu' cuentya jil'i Jesús. Ntsu'u ngu' nu nchcui' ndi'ya: “Tso'o tsa ñati bi'”. Lo'o ntsu'u xi xa' la ngu' nu ndu'ni: “Si'i. Xcui' cha' cuiñi nda yu, na ñilo'o ti yu jil'i ngu'”. ¹³ Pana ntsii ngu' si cuna ngu' judío cha' nu nchcui' ngu', bi' cha' cuaana ti nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu'.

¹⁴ Sca semana ndalo ta'a bi'. Lo'o jua'a tsā nchca jacua jil'i ta'a, li' ndyaa Jesús ne' laa tonu; nguxana yu nclyu'u yu jil'i ngu' ca bi' li'. ¹⁵ Ndube tsa ti' ngu' judío cha' nchca tsa jil'i Jesús:

—¿Ni cha' laca cha' nchca tsa jil'i yu jua nclyu'u yu jil'i ñati? Ná tyuu yija nguta'a yu scuelya, ná ngua tsa'a tso'o yu jua —nacui' ngu'.

¹⁶ Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu' nu ndi'i ne' laa bi':

—Ná nclyu'u na' jil'i ngu' cha' nu nda'ya hique ycu' ca ti na'; ña'a cha' nu nclyacua ti' ycu' Ndyosi nu nda 'na liyyaa chalyuu, bi' laca cha' nu nclyu'u na' jil'i ngu' —nacui' Jesús—. ¹⁷ Si nti' ma' cua'ni ma' cña nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni ma, li' caca cuayá' ti' ma mala ngutu'u cha' nu nclyu'u na' jil'i ngu', si slo ycu' Ndyosi ngutu'u cha' bi', si sca cha' nu nda'ya hique ti na' laca cha' bi' —nacui' yu—. ¹⁸ Sca ñati nu nchcui' cha' jil'i ycu' ca lo'o ngu', jua'a nti' yu cha' caca tlyu ycu' ca ti yu. Xa' ña'a ndu'ni na', cha' tyucui tyiquee na' ndu'ni tlyu na' jil'i ycu' Ndyosi nu Xu'na na' nu ngulo cña 'na caa na' nde chalyuu. Ná ntsu'u cha' cuiñi 'na tsiya' ti.

¹⁹ ¿Ha si'i la cui' jyo'o cusu' Moisés nu ngulu'u ji'na cha' cua'ni na lcaa cña nu nti' ycu' Ndyosi? Pana ná ndaquiya' ma' tsiya' ti jil'i cha' bi' —nacui' Jesús—. Lo'o nu

juani nti' ma' cujuui ma' jna'. ¿Ni cha' laca bi'?

²⁰ —Ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' nu'u —ndu'ni ngu' jil'i Jesús li'—. ¿Tilaca nti' cujuui jinu'u lacua?

²¹ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Sca ti quiya' ngua'ni na' sca cha' tlyu tsā ta'a tsā nu tacati tsa jil'i ma, lo'o li' ndube tsa ti' ma.

²² Ntsu'u sca cña nu ndaquiya' tsa ma' jil'i —nacui' yu—, sca cña laca nu nda jyo'o Moisés cha' lo'o ma sa'ni cha' cua'ni ma; ni si'i Moisés bi' ngua nu nda cha' bi' lo'o ma, cha' cua sa'ni la lo'o bilya cala ycu' Moisés ndu'ni jyo'o cusu' jil'i ma cña bi'. Ndyi'u tsa ti' ma cha' si'yu ma lo quiji nu sube qui'yu sñi' ma cha' culacua ngu', masi tsā nu ndi'i cña' ngu' laca bi' —nacui' Jesús—. ²³ Nu lo'o ndu'u scua snu' tsā tya lo'o ngula sñi' ma, ndu'ni ma cña bi', masi ndi'i cña' ngu' cha' ta'a, cha' ndaquiya' ma lcaa cha' nu cua nda Moisés lo'o na. Bi' cha' juani, ¿ni cha' laca cha' ñasi' ma 'na? —nacui' Jesús—. Laca cha' ngua'ni na' cha' ngua tso'o sca ñati, masi sca tsā ndi'i cña' ngu' ngua bi'. ²⁴ Ná tso'o cua'ni cuayá' ma jil'i sca ñati lo'o ña'a ti ma jil'i —nacui' yu—. Ñi'ya nu tyu'u liñi cha' jil'i sca ngu', jua'a cua'ni cuayá' ma jil'i ngu' tso'o la.

*Nchcui' Jesús mala ngutu'u yu li-
jya yu*

²⁵ Lo'o ndyuna xi ngu' quichi Jerusalén cha' bi', li' nguxana nchcui' ngu' jil'i:

—Nu ñati jua, ¿ha si'i na ncliyana ngu' jil'i yu cha' cujuui ngu' jil'i? —nacui' ngu'—. ²⁶ Lo'o juani ña'a ma' ñi'ya nu ndyu'ni yu jua, ndu yu nchcui' yu su ndi'i lcaa ñati. Ná nchca jil'i ngu' tsiya' ti cua'a ngu' jil'i yu cha' nga'aa chcui' yu —nacui' ngu' jil'i tya'a ngu'—. ¿Ha ngujui cha' jil'i nu laca loo ji'na lacua, cha' nu jua laca Cristo, nu ñati tlyu nu cua caa ti? ²⁷ Pana jlo ti' na macala

ngutu'u yu jua. Si'i jua'a caca lo'o nu Cristo nu ñati tlyu nu ntajatya na ji'i cha' caa. Lo'o caa nu bi', ná tucui caca cuayá' ti' mala tyu'u nu bi' caa.

²⁸ Bi' cha' cuii nchcui' Jesús ca su ndu yu nclyu'u ji'i ngu' ne' laa tonu bi':

—Chañi cha' nslo mā 'na, chañi cha' jlo ti' mā mala ngutu'u na' —nacui—, pana si'i cuentya jna' lijya na' ca nde. Sca ti ycui' Ndyosi nda 'na lijya chalyuu, lo'o jua'a ná nslo mā ji'i nu bi' —nacui—. ²⁹ Nslo na' ji'i ycui' Ni, cha' ca slo Ni ngutu'u na' lijya; ycui' Ni laca nu ngulo cña 'na cha' caa na' ca nde.

³⁰ Lo'o ndye nchcui' Jesús cha' bi', li' ndyalaa xi ngu' slo yu, ngua ti' ngu' cha' taya' ngu' ji'i yu. Pana ni sca ngu' ná ndaya' ngu' ji'i yu, cha' tya lyiji tyalaa tyempo ji'i Ni cha' xñi ngu' ji'i yu. ³¹ Masi jua'a ngua'ni ngu' bi', tya ndi'i quiña'a ñati nu ngusñi cha' ji'i yu. Nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—La cui' ña'a cña tonu cuentya ji'i ycui' Ndyosi ndu'ni yu re, ñi'ya nu nscua lo quityi cha' cua'ni nu ñati tlyu nu cua caa ti; bi' laca yu re, nti' ya —nacui' ngu'.

Ngua ti' ngu' fariseo su'ba ji'i Jesús ne' chcuq

³² Cua ndyuna ngu' fariseo ña'a cha' nu nchcui' ngu' quichi ji'i Jesús. Bi' cha' ngulo ngu' cña ji'i policia ne' laa cha' tsaa ngu' taya' ngu' ji'i Jesús. Jua'a ngua'ni sti jo'ó nu laca loo lo'o nu ngu' fariseo bi'. ³³ Li' nacui' Jesús ji'i ñati nu ndi'i ne' laa tonu bi':

—Tya tyi'i na' la xi lo'o mā nde lo yuu chalyuu —nacui—, lo'o li' tya'a na' slo ycui' nu Xu'na na' nu nda 'na lijya ca nde —nacui—. ³⁴ Li' tsana mā jna' macala su ndi'i na', lo'o ná quije na' ji'i mā tsiya' ti, cha' ná caja chacuayá' tyalaa mā ca su tyi'i na' li'.

³⁵ —¿Macala tsaa yu jua, su ná taca quije yu ji'na? —nacui' nu ngu' judío bi' ji'i tya'a ngu'—. ¿Ha tsaa yu tyijyu' la ca su ndi'i xa' la ngu' judío tya'a na? ¿Ha tsaa yu cha' culu'u yu cha' ji'i ycui' Ndyosi ji'i xa' ñati nu ndi'i ca bi'? —nacui' ngu'—. ³⁶ ¿Ñi'ya nti' yu jua cha' nchcui' yu ndi'ya: “Tsaana mā jna' macala su ndi'i na', lo'o ná quije na' ji'i mā tsiya' ti, cha' ná caja chacuayá' tyalaa mā ca su tyi'i na' li'”? —nacui' ngu'.

Suu hitya nu tyu'u ne' cresiya ji'i ngu'

³⁷ Lo'o cua tye ti ta'a, tsa ycui' ta'a li' tya ndu Jesús ne' laa tonu. Cuii nchcui' yu lo'o ñati ca bi':

—Lo'o nguityi ca mā hitya, caa mā ca slo na' cha' ta na' hitya co'o mā —nacui' yu—. ³⁸ Ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o na' caca ji'i ngu' bi' ñi'ya laca si ntsu'u sca suu hitya ne' cresiya ji'i ngu'. Tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu' bi', cha' cua'ni tso'o ngu' bi' lo'o tya'a ñati ngu' li' —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Lo quityi ji'i ycui' Ndyosi nguscua cha' jua'a caca ji'i ngu' bi'.

³⁹ Cua nti' Jesús chcui' lo'o ngu' cha' cua ta ti Ni Xtyi'i ycui' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i ñati nu cua ngusñi cha' ji'i ycui' Ni, bi' cha' nacui' yu jua'a. Bilya ta ycui' Ndyosi Xtyi'i ycui' Ni caa nde chalyuu, xqui'ya cha' bilya tyaa Jesús ca su tlyu su ntucua ycui' Ndyosi Sti yu.

Ná stu'ba nchcui' ngu' ji'i Jesús

⁴⁰ Lo'o ndyuna ngu' quichi cha' bi', ntsu'u ngu' nu nchcui' ji'i Jesús ndi'ya:

—Chañi cha' yu jua laca nu cusu' nu cua caa ti cha' chcui' cha' ji'i ycui' Ndyosi lo'o na.

⁴¹ Lo'o jua'a nchcui' xi xa' la ngu' cha' ji'i yu:

—Yu jua laca nu ñati tlyu nu nda ycui' Ndyosi ji'i cha' caa —nacui' ngu'.

Li' ngxuatyacui xa' la ngu' quichĩ cha' lo'o tya'a ngu':

—Pana si'i nde Galilea tyu'u nu ñati tlyu bi', si'i jua'a caca. ⁴² Lo quityi cusu' bi' nscua cha' sca ñati tya'a jil'i jyo'o David caca nu ñati tlyu bi'; quichĩ Belén cala yu bi', cha' quichĩ tyi ngu' David laca bi'.

⁴³ Ná ngua stu'ba cha' jil'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' jil'i Jesús. ⁴⁴ Pana ná tucui ntejeya' jil'i yu, masi ntsu'u ngu' nu ngua ti' ngu' xñi ngu' jil'i.

Ná jlya ti' ngu' laca cña jil'i Jesús

⁴⁵ Chaca quiya' ndyaa nu policia ne' laa bi' slo sti jo'ó nu laca loo, slo ngu' fariseo. Li' nchcuane ngu' jil'i policia:

—¿Ni cha' laca ná lo'o yu bi' lijya ma slo cua?

⁴⁶ Li' nacui policia:

—Bilya cuna ya nchcui' sca ñati ñi'ya nu nchcui' yu jua.

⁴⁷ Nguxacui ngu' fariseo cha' jil'i ngu' bi':

—¿Ha lo'o jil'i cu'ma ñilo'o yu jua lacua? —nacui ngu'—. ⁴⁸ Ná ntsu'u ni sca ñati nu laca loo ji'na nu ngusñi cha' jil'i yu bi'. Ni ngu' fariseo cua, ná jlya ti' ya cha' nu nchcui' yu —nacui ngu'—. ⁴⁹ Ná tso'o ngu' quichĩ, xcui' cha' cuxi ntsu'u jil'i ngu', xqui'ya cha' ná ndaquiya' ngu' jil'i cha' nu nda jyo'o Moisés lo'o na.

⁵⁰ Li' ndyatú tsaca ngu' fariseo laja ngu' bi'; Nicodemo naa yu, la cui' nu cusu' nu cua ndyaa slo Jesús talya bi' laca yu.

⁵¹ —Lo'o cua'ni cuayá' na jil'i sca ñati —nacui Nicodemo li'—, ná nscua chacuayá' ji'na cha' xcube' na jil'i ñati bi' si tya lyiji cuna na lcaa cha' nu ta yu, si bilya caca cuayá' ti' na ñi'ya laca cha' cuxi nu ngua'ni yu bi' —nacui.

⁵² —¿Ha la cui' ngu' Galilea laca nu'u lacua? —nacui tya'a fariseo jil'i Nicodemo li'—. Lo quityi jil'i ycuil' Ndyosi nu nscua sa'ni ña'a nu'u xi, cha' caca cuayá' la ti' nu'u

cha' si'i nde Galilea tyu'u ñati nu culu'u cha' jil'i ycuil' Ndyosi ji'na.

Ngusta ngu' qui'ya jil'i sca nu cuna'a

⁵³ Li' ndyaa ngu' to' tyi ngu'.

8

¹ Li' ndu'u Jesús, ndyaa yu sca ti nde ca'ya Olivos cha' chcui' yu lo'o ycuil' Ndyosi. ² Pana tsa cua cuxee ti, xa' ndatu Jesús ne' laa tonu. Li' ndyu'u ti'i lcaa ñati ca slo yu. Ca bi' ndyaca'a yu ngulu'u yu cha' jil'i ycuil' Ndyosi jil'i ngu'. ³ Li' yaa ngu' fariseo bi' slo Jesús, lo'o ngu' mstru cha' jo'ó, yaa lo'o ngu' jil'i sca nu cuna'a nu ndacui qui'ya jil'i. Cua ngujui nu cuna'a bi' jil'i ngu' la cui' tyempo nu ngua'a cho' lo'o clyo'o xa' ñati. Li' nguxatu ngu' bi' jil'i nu cuna'a bi' cla'be laja nu ndi'i ngu'. ⁴ Nchcui' ngu' lo'o Jesús li':

—Mstru —nacui ngu' bi'—, cua ngujui nu cuna'a re jil'i ya la cui' tyempo lo'o ngua'a cho' lo'o clyo'o xa' ñati —nacui ngu' jil'i Jesús—. ⁵ Cuentya ji'na, cuentya jil'i cha' nu cua nda jyo'o Moisés lo'o na, ntsu'u cha' cujuil'i na quee jil'i cho' cua cha' cujuil'i na jil'i. ¿Ñi'ya ñacu'i ta nu'u jil'i?

⁶ Na nchcui' cuayá' ti ngu' bi' lo'o Jesús, cha' cua nti' ngu' caja cha' jil'i ngu' ñi'ya caca sta ngu' qui'ya jil'i Jesús. Bi' cha' ñi'ya nu nga'a ti yu ndati'ichu' yu xi, nguscua lo'o sne ya' ti yu lo yuu. ⁷ Lo'o jua'a nchcuane ngu' jil'i Jesús chaca quiya'. Li' ndaca'a liñi Jesús, nchcui' yu lo'o ngu' nu yaa lo'o jil'i nu cuna'a bi':

—Lo'o ntsu'u tsaca cu'ma nu ná ntsu'u qui'ya jil'i ma —nacui yu—, bi' caca nu cujuil'i quee jil'i nu cuna'a cua clyo.

⁸ Li' xa' ndati'ichu' Jesús nscua lo'o sne ya' ti yu lo yuu, nga'aa nchcui' yu li'. ⁹ Lo'o ndyuna ngu' cha' bi', nguxana ngu' ngutu'u ngu' ndyaa ngu' li', cha' cua jlo ti' ngu'

cha' ntsu'u qui'ya ji'j ycu' ngu'. Cloya la ndyaa nu ngu' cusu' la, li' ndyaa lcaa ngu' cuentya sca ti ngu'. Li' ndyanu Jesús chaca tya yu, lo'o ña'a ti ndu nu cuna'a bi' ntajatya ji'j yu ni jacua' chcu' yu lo'o. ¹⁰ Ndaca'a Jesús chaca qui'ya, li' nacui yu ji'j nu cuna'a bi':

—¿Macala ndyaa ngu' jua? —nacui—. ¿Ha tya ndu nu ngusta qui'ya jinu'u?

¹¹ —Ná tucui ndu nu ngusta qui'ya 'na, cusu' —nacui nu cuna'a bi'.

—Tso'o lacua —nacui Jesús ji'j—. Jua'a na', ná ntsu'u qui'ya nu sta na' jinu'u. Tyaa clya nu'u juani —nacui—, nga'aa cua'ni la nu'u cha' cuxi.

Xee nu tyu'u ne' cresiya ji'j ñati laca Jesús

¹² Chaca qui'ya' nda Jesús cha' lo'o ngu' ne' laa bi'.

—Na' lacā nu ndā xee cha' tyu'u ne' cresiya ji'j ñati —nacui yu—. Tyanu xee lubii jna' ne' cresiya ji'j ñati nu xñi cha' jna', lo'o jua'a ná nga'a cha' tye chalyuu ji'j ngu' bi' li'; nga'aa ntsu'u cha' tya'a yu'u ngu' bi', ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu ná ntsu'u xee jna' ne' cresiya ji'j tsiya' ti.

¹³ Li' nacui ngu' fariseo ji'j Jesús:

—Sca ti nu'u nda cha' liñi cuentya ji'j ycu' ca. Ná tucua' ngu' cha' jinu'u si chcu' nu'u jua'a.

¹⁴ Nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu' li':

—Tucua' ngu' cha' nu ta na' lo'o ngu' tu'ni. Masi sca ti na' nda cha' liñi cuentya ji'j ycu' ca na' —nacui yu—. Cua jlo ti' na' macala ngutu'u na', lo'o cua jlo ti' na' ma nde tsa'a; pana nu cu'mā ni, ná jlo ti' mā tsiya' ti mala ngutu'u na', ná jlo ti' mā ma nde tsa'a —nacui Jesús ji'j ngu'—. ¹⁵ Cua laca ngusta mā yabe' chu' na'. Lo'o ndyu'ni mā jua'a, ndyu'ni mā ñi'ya ndu'ni ñati chalyuu ti. Si'i na lijya na' chalyuu cha' sta na' yabe' chu'

ñati —nacui—, ¹⁶ pana taca cua'ni cuayá' na' ji'j ñati. Lo'o cua'ni cuayá' na' ji'j ngu' ni, liñi cha' nu ta na' li', cha' si'i ycu' ti na' cua'ni cuayá' na' ji'j ngu' li'; lo'o na' lo'o ycu' Ndyosi nu nda jna' lijyaa re, stu'ba ti cua'ni cuayá' ya ji'j ngu' li' —nacui Jesús—. ¹⁷ Ndaquiya' tsa na ji'j cha' cusu' nu nscua lo quityi cua sa'ni la; ndacua nscua sca cha' nu nchcu' cha' tyu'u lubii ñati ji'j scaa cha' nu ntsu'u ji'j, nu lo'o stu'ba ti chcu' tucua tya'a ngu' ji'j cha' bi'. ¹⁸ Tsaca ngu' bi' laca na' —nacui Jesús—, cha' nchcu' na' cha' liñi cuentya ji'j ycu' ca na'; nu chaca ngu' bi' laca Sti na' nu nda jna' lijyaa re.

¹⁹ —¿Macala ntsu'u Sti nu'u lacua? —nacui ngu' ji'j Jesús li'.

—Ná nslo mā jna' tsiya' ti, lo'o la cui' ti ná nslo mā ji'j Sti na' —nacui Jesús ji'j ngu'—. Si cua ndyuloo mā jna', la cui' jua'a cua ndyuloo mā ji'j Sti na' li'.

²⁰ Nacui Jesús jua'a lo'o ngulu'u yu ji'j ngu' ne' laa tonu, ntucua yu cacua ti su ndu cñá' su cuju'i' ngu' cñi nu caca msta' ji'j ngu' ne' laa. Lo'o ná tucui ngua'ni cha' tejeya' ji'j Jesús, cha' tsa lo'o ji'j yu ni'j chcuā, cha' tya lyiji tyalaa tyempo ji'j yu cha' xcube' ngu' xña'a' ji'j yu.

“Ná caja chacuayá' tsa mā ca su tyi'j na'”

²¹ Li' xa' nchcu' Jesús lo'o ngu':

—Tsa'a na' —nacui yu—, li' tsaana mā jna' ca su ndya'a na', pana ná quije na' ji'j mā tsiya' ti —nacui—. Tya lyiji quije na' ji'j mā lo'o cajaa ycu' mā ña'a lo'o cresiya cuxi ji'j mā, pana ná caja chacuayá' tsa mā ca su tyi'j na' li'.

²² —¿Ha cuju' yu ji'j ycu' ca yu? —nacui ngu' judío ji'j tya'a ngu'—. ¿Ha jua'a ntsu'u tyiquee yu lo'o nacui yu: “Ná caja chacuayá' tsa mā ca su tyi'j na' li'”?

²³ Bi' cha' tya nda la Jesús xi cha' lo'o ngu' bi':

—Nde chalyuu su ndi'i cu'ma cuxi tsa ndu'ni ñati; pana na' ni, chaca chalyuu ca slo ycu'i Ndyosi ngutu'u na' —nacu'i yu—. Cua ngui'i ma ji'i nu cuxi nu ndu'ni ñati chalyuu; pana na' ni, ntsu'u ty-iquee na' ji'i ycu'i Ndyosi Sti na' ca su ntucua ycu'i Ni —nacu'i Jesús—. ²⁴ Bi' cha' ni na' ji'i ma cha' cajaa ycu'i ma ña'a lo'o cresiya cuxi ji'i ma; chañi cha' bi': cajaa ma ña'a lo'o cresiya cuxi ji'i ma, si ná jlya ti' ma cha' laca na' ñi'ya nu ni na' ji'i ma cha' laca na'.

²⁵ —¿Tilaca laca nu'u lacua? —nacu'i ngu' ji'i Jesús li'.

—Tya tsubi' ni na' ji'i ma tilaca laca na' —nacu'i Jesús li'—. ²⁶ Tya quiña'a la cha' taca chcu'i na' lo'o ma nguicha' cuentya ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ma; pana liñi tsa cha' nu nda ycu'i Ndyosi nu nda 'na lijyaa, lo'o jua'a cua ña'a ca cha' nu nda Ni lo'o na', bi' ti cha' laca nu nda na' lo'o ñati chalyuu.

²⁷ Ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' nu nchcu'i Jesús lo'o ngu' cha' ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu. ²⁸ Bi' cha' tya nchcu'i la Jesús lo'o ngu' li':

—Tiya' la lo'o sicua ma jna' lo crusi, li' caca cuayá' ti' ma cha' laca na' ñi'ya nu ni na' ji'i ma, na' nu lijyaa chalyuu cha' caca ñati —nacu'i Jesús—. Ná sca cña ndu'ni na' chacuayá' ji'i ycu'i ca na'; ycu'i Ndyosi Sti na', bi' laca nu ngulu'u 'na lcaa ca cha' nu nchcu'i na' —nacu'i—. ²⁹ Lcaa tsá ndi'i Ni lo'o na', ycu'i Ni laca nu nda jna' lijyaa re. Ná nguxtyanu Sti na' jna', cha' xcu'i cña nu ndiya ti' Ni, bi' laca cña nu ndu'ni na'.

³⁰ Lo'o ndyuna ngu' cha' nchcu'i Jesús jua'a, tyuu tya'a ngu' ngusñi hique ti ngu' cha' nu nchcu'i yu.

“Nga'aa tatsaa ngu' ji'i ma cha' cua'ni ma cña cuxi”

³¹ Lo'o li' nda Jesús cha' lo'o ngu' judio nu jlya ti' ji'i yu.

—Lo'o tyanu cha' nu nclyu'u na' ji'i ma ne' cresiya ji'i ma, cha'

ji'i ycu'i Ndyosi bi', li' chañi cha' laca ma ñati nu ndyaca tsa'a jna' —nacu'i Jesús ji'i ngu'—. ³² Li' taca ca cuayá' ti' ma lcaa cha' liñi; ná tucui caca tatsaa ji'i ma cha' cua'ni ma cña cuxi ca su ndi'i ma, xqui'ya cha' jlo ti' ma cha' liñi bi'.

³³ —Ñati ji'i jyo'o Abraham laca ya —nacu'i ngu' judio bi'—, ni sca ñati bilya tatsaa ji'i ya cha' cua'ni ya cña cuxi. ¿Ñi'ya nti' ta nu'u lo'o nacu'i nu'u cha': “Nga'aa tatsaa ngu' ji'i ma cha' cua'ni ma cña cuxi ca su ndi'i ma”? —nacu'i ngu' judio bi' ji'i Jesús.

³⁴ —Liñi tsa cha' ta na' lo'o ma juani —nacu'i Jesús li'—, cha' cua laca ntsu'u xu'na ñati chalyuu, lcaa ca ñati nu ntsu'u qui'ya ji'i ngu'.

³⁵ Lo'o sca ñati nu ntsu'u xu'na ni, cua laca ti hora ndyiji cha' tso'o ji'i ca su ndi'i yu to' tyi xu'na yu, cha' si'i ñi'ya laca sñi' laca msu nu ndi'i slo xu'na yu. Pana sñi' nu xu'na bi', lcaa tyempo ndi'i sñi' lo'o sti, ndyiji tsa cha' tso'o ji'i —nacu'i Jesús—. ³⁶ Na' nu laca nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi ni, lo'o cua'ni lyaá na' ji'i ma, chañi cha' nga'aa caca tatsaa ngu' ji'i ma cha' cua'ni ma cña cuxi chaca qui'ya ca su ndi'i ma —nacu'i—. ³⁷ Cua jlo ti' na' cha' tya'a ñati ji'i jyo'o Abraham laca cu'ma, pana cua nti' ma cujuui ma jna' cha' ná ntucua ma cha' nu nchcu'i na' lo'o ma —nacu'i Jesús—. ³⁸ Nclyu'u na' ji'i ma cua ña'a ca cha' nu cua na'a na' slo ycu'i Ndyosi Sti na', bi' laca cha' nu nchcu'i na' lo'o ma. Lo'o cu'ma ni, ndu'ni ma lcaa ña'a cña nu ngua tsa'a ma ji'i sti ma, bi' cña ndu'ni ma.

³⁹ Li' nguxtyacui ngu' cha' lo'o Jesús:

—Jyo'o Abraham bi' ngua jyo'o cusu' ji'i ya, nu nguti'i cua sa'ni la —nacu'i ngu'.

—Si chañi cha' laca ma tya'a ñati ji'i jyo'o Abraham bi', li' cua'ni ma ñi'ya nu ngua'ni ycu'i Abraham bi'

—nacuj Jesús jil' ngu' bi'—. ⁴⁰ Pana juani nti' tsa ma cujui ma jna', masi xcui' cha' liñi nclu' na' jil' ma, la cui' cha' liñi nu nda ycu' Ndyosi lo'o na. ⁴¹ Ná ngua'ni jyo'o Abraham jua'a —nacuj Jesús—. Chaca nu laca sti cu'ma, lo'o jua'a cña nu nclyo nu bi', bi' laca cña nu ndiya la ti' ma cha' ndu'ni ma.

—Si'i sñi' nu xña'a laca ya —nacuj ngu'—. Sca ti ycu' Ndyosi laca Sti ya —ndu'ni ngu' judío lo'o Jesús li'.

⁴² —¿Ha ycu' Ndyosi laca Sti cu'ma lacua? ¿Ni cha' laca ná ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jna' lacua? —nacuj Jesús—. Nde slo ycu' Ndyosi ngutu'u na'; xqui'ya Ni, bi' cha' ndi' na' nde chalyuu —nacuj Jesús—. Si'i cuentya jil' ycu' ca ti na' lijya na' chalyuu, ngulo ycu' Ndyosi cña jna' cha' caa na'. ⁴³ ¿Ni cha' laca ná ndaca'a jyaca ma jil' cha' nu nchcui' na' lo'o ma? —nacuj Jesús jil' ngu' li'—. Ná nchca jil' ma tsiya' ti caca cuayá' ti' ma cha' nu nda na' lo'o ma —nacuj yu jil' ngu' judío bi'—. ⁴⁴ Ycu' nu xña'a laca sti cu'ma, lo'o jua'a nti' ma cua'ni ma la cui' cña nu ngulo nu bi' jil' ma. Tya lo'o nguxana chalyuu, tya li' nguxana ndyu'ni ñu'u nu bi' jil' cresiya jil' ñati —nacuj Jesús—. Ná ngutu'u nu bi' ca su ntsu'u suu cha' liñi, ná ntsu'u cha' liñi jil' nu bi' tsiya' ti —nacuj—. Lo'o ñilo'o nu bi' jil' ñati, xquicha' ycu' ca laca cha' cuiñi nu nda nu bi' lo'o ngu'. Sca nu cuiñi laca nu xña'a, bi' laca sti lcaa nu cuiñi. ⁴⁵ Nda na' cha' liñi lo'o ma, bi' cha' ná jlya ti' ma jna' tsiya' ti, cha' si'i cha' cuiñi nda na' lo'o ma. ⁴⁶ Ná caca ñacu' ma cha' ntsu'u xqui'ya na'; pana lo'o ta na' sca cha' liñi lo'o ma, ¿ni cha' laca ná jlya ti' ma 'na li'? ⁴⁷ Lcaa ñati nu nacuj cha' ycu' Ndyosi laca Sti ngu', tyaja'a ngu' bi' cuna ngu' lcaa cha' nu nchcui' Ni lo'o ngu' —nacuj Jesús jil' ngu' judío bi'—. Pana si'i

sñi' ycu' Ndyosi laca cu'ma, bi' cha' ná nti' ma cuna ma cha' nu nchcui' na' lo'o ma tsiya' ti.

Cua laca lu'ú Jesús lo'o nguti' jyo'o Abraham tya sa'ni la

⁴⁸ Li' nguxtyacui ngu' judío cha' lo'o Jesús:

—Liñi cha' nu nchcui' ya jinu'u juani, cha' ngu' Samaria laca nu'u. Ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' nu'u —nacuj ngu' li'.

⁴⁹ —Ná ntsu'u cui' cuxi jna' tsiya' ti —nacuj Jesús—. Ch' tsa ndu'ni na' loo ycu' Ndyosi Sti na'; lo'o cu'ma ni, ná ndu'ni ch' ma loo na'. ⁵⁰ Pana si'i cha' nti' na' cha' cua'ni tlyu ngu' jil' ycu' na', cha' ycu' Ndyosi Sti na' ndu'ni cha' caca tlyu na'. Sca ti ycu' Ndyosi laca nu cua'ni cuayá' jil' lcaa ñati. ⁵¹ Lo'o chañi tsa cha' nu ta na' lo'o cu'ma ndi'ya: Lo'o taquiya' ngu' jil' cha' nu nclyu'u na' jil' ngu', ná tye chalyuu tso'o nu ta na' jil' ngu' bi', masi cajaa ngu'.

⁵² Li' xa' nchcui' ngu' judío bi' lo'o Jesús chaca quiya':

—Juani jlo ti' ya cha' ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' nu'u —nacuj ngu'—. Sa'ni ngujui jyo'o Abraham, sa'ni ngujui nu xa' la jyo'o cusu' nu nda cha' jil' ycu' Ndyosi lo'o ñati. ¿Ñi'ya nti' nu'u lo'o nacuj ca ti nu'u: “Ná nga'a cha' tye chalyuu jil' ñati nu taquiya' jil' cha' nu nclyu'u na' jil'?” —nacuj ngu'—. ⁵³ ¿Ha nti' nu'u cha' xti la cha' jlo ti' jyo'o cusu' Abraham jil' ya, quiña'a la cha' jlo ti' ycu' nu'u lacua? ¿Ha jua'a nti' nu'u? Lo'o jyo'o Abraham, lo'o nu xa' la jyo'o cusu' bi', cua ngujui lcaa ngu' bi'. ¿Tilaca laca nu'u, nti' nu'u?

⁵⁴ Lo'o li' nacuj Jesús:

—Ná tso'o na' tsiya' ti si cua'ni na' cha' caca tlyu ycu' ca ti na', pana ycu' Ndyosi Sti na' ndu'ni cha' caca tlyu na' —nacuj—. Ndu'ni ma cha' Sti ma laca ycu' Ndyosi; ⁵⁵ masi ná ndyuloo ma jil'

Ni, pana jua'a ndu'ni ma. Nslo na' ji'i Ni tu'ni. Ná taca ñacu'i na' cha' ná nslo na' ji'i Ni; cuiñi na' si jua'a ñacu'i na', ñi'ya laca cu'ma, cha' cuiñi tsa ma. Chañi cha' nslo na' ji'i Ni, jua'a ndaquiya' na' ji'i lcaa cha' nu nchcui' Ni lo'o na' —nacu'i Jesús ji'i ngu' judío bi'—. ⁵⁶ Nu Abraham jyo'o cusu' ji'i ma ni, lye tsa ngua ti' yu ña'a yu jna' lo'o cala na' chalyuu. Lo'o li' ndi'ya ngua, cha' cua na'a nu cusu' jna', tso'o tsa ndyu'u tyiquee yu li'.

⁵⁷ Li' lye nchcui' ngu' judío lo'o Jesús:

—Bilya caca tu'ba tyi yija nu'u —nacu'i ngu' ji'i—. ¿Ñi'ya ngua cha' cua na'a nu'u ji'i jyo'o Abraham lacua?

⁵⁸ —Liñi tsa cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma juani —nacu'i Jesús—, cha' cua laca lu'u na' lo'o ngula jyo'o Abraham bi'.

⁵⁹ Li' ngusñi ngu' quee cha' cu ngu' ji'i Jesús cuju'i ngu' ji'i li', pana ndyu'u cuatsi' yu ji'i ngu'. Ngutu'u yu ne' laa bi', nteje tacui yu cla'be su ndi'i ñati ndyaa yu li'.

9

Nu qui'yu nu ca ña'a cuityi' lo'o ngula

¹ To' tyucui' su ndyaa Jesús, na'a yu ji'i sca ngu' cuityi', ca ña'a cuityi' lo'o ngula nu quicha bi'. ² Li' nchcuane nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' ji'i Jesús:

—Mstru —nacu'i ngu'—, ¿tilaca ntsu'u qui'ya ji'i cha' cuityi' cloo yu cua lo'o ngula yu? ¿Ha ycu'i yu? ¿Ha ngu' cusu' ji'i yu ndacui qui'ya ji'i?

³ —Si' xqui'ya yu cua, si' xqui'ya ngu' cusu' ji'i yu —nacu'i Jesús ji'i ngu'—. Na cuityi' yu lo'o ngula yu cha' taca ña'a ngu' ñi'ya laca cña tonu nu cua'ni ycu'i Ndyosi lo'o cua'ni Ni cha' tyaca tso'o yu. ⁴ Lo'o tya xee nga'a cha' cua'ni na cña —nacu'i Jesús—, lo'o cua ndyaa cuichaa nga'aa caca cua'ni ni sca na cña li'. Lo'o jua'a laca lo'o

na' —nacu'i—, nga'a cha' cua'ni na' lcaa ña'a cña nu ngulo ycu'i Ndyosi jna' lo'o nda Ni jna' li'ya na' ca nde —nacu'i Jesús—. ⁵ Lo'o tya tyi'i na' chalyuu, tya ta na' xee nu tyu'u ne' cresiya ji'i ñati.

⁶ Ndye nchcui' Jesús, li' ngusalú yu xi hitya sañi' lo yuu, cha' nguxa' xi lo'o yuu cha' caca nana'. Nda'a yu nana' bi' chu' scua' cloo nu quicha bi'. ⁷ Li' nacui' Jesús ji'i:

—Yaa nu'u, caata chcu nde tojo'o Siloé —tojo'o bi' naa Siloé cha'cña ji'i ngu', ñi'ya nti' si ñacu'i na cha'cña ji'na: tojo'o “su nacui' ji'i ngu' cha' tsa' ngu'”.

Bi' cha' ndyaa nu quicha bi' ndyaata tojo'o bi' li'. Lo'o ñaa li', cua ndyaca tso'o cloo. ⁸ Lo'o li' nu ngu' nu ndi'i cacua ti su ndi'i nu ngua quicha bi', nu cua na'a su ngüijña msta' tsubi' la, li' nchcui' ngu' bi' ji'i:

—Nu qui'yu re, ¿ha la cui' yu re laca nu ngua'a calle ngüijña yu msta' ji'i ngu'?

⁹ —La cui' yu bi'— nacui' tsaca ngu'.

—Si'i yu bi', masi sca ti cuayá' ña'a loo yu bi'— nacui' chaca ngu'.

Lo'o li' nguxacu'i ycu'i' nu qui'yu bi' cha' ji'i ngu' bi':

—La cui' yu bi' laca na'.

¹⁰ Li' nchcuane ngu' ji'i yu:

—¿Ñi'ya ngua cha' ndyaca tso'o cloo nu'u juani?

¹¹ —Nu ñati' nu naa Jesús, bi' laca nu nguxa' xi nana' cha' nguta'a chu' scua' cloo na' —nacu'i nu qui'yu bi'—. Lo'o li' ngulo yu bi' cña 'na cha' tsa'a na' caata nde tojo'o Siloé, bi' cha' ndya'a ndyaata ca bi'; hora ti ngua tso'o cloo na', tyaca' tso'o ña'a na' juani.

¹² —¿Ma nde ndyaa yu bi'? —nacu'i ngu' ji'i li'.

—Ná jlo ti' na' —nacu'i.

Nchcui' ngu' fariseo lo'o nu ngua cuityi'

¹³ Ndyaa lo'o ngu' jil'i nu qui'yu nu ngua cuityi' bi' slo ngu' fariseo ne' laa. ¹⁴ Tsa nu ndi'i cña' ngu' ngua bi', tsá tacati ngua nu lo'o nguxa' Jesús nana' bi', ngua'ni yu jo'o jil'i cloo nu cuityi' bi'. ¹⁵ Lo'o li' nguxana ngu' fariseo, nchcuane ngu' jil'i nu ngua cuityi' bi':

—¿Ñi'ya ngua cha' ngua tso'o cloo nu'u?

—Nguta'a yu nana' chu' scua' cloo na' —nacu' nu qui'yu bi'—, li' ndyaa na' ndyaata chcu, tyaca' tso'o ña'a na' juani —nacu'.

¹⁶ Li' ntsu'u xi ngu' fariseo nu nacui':

—Si'i slo ycu' Ndyosi yaa nu Jesús bi', bi' cha' ná ndaquiya' yu tsá ta'a jil'i ngu'.

Lo'o jua'a ntsu'u xi xa' ñati nu nchcu' jil'i yu ndi'ya:

—¿Ñi'ya caca jil'i yu bi' cua'ni yu cña tonu cuentya jil'i ycu' Ndyosi si jua'a ntsu'u tsa qui'ya jil'i yu?

Ná stu'ba cha' nu nchcu' ngu' bi' jil'i Jesús. ¹⁷ Li' xa' nchcuane ngu' jil'i nu ngua cuityi' bi':

—Nu'u ni, ¿ñi'ya chcu' ta nu'u cha' jil'i yu bi' juani, cha' cua ngua'ni yu jo'o jil'i cloo nu'u?

Li' nguxacu' nu qui'yu bi' cha' jil'i ngu':

—Sca nu cusu' nu nda cha' jil'i ycu' Ndyosi lo'o ñati, jua'a laca yu bi' —nacu'.

¹⁸ Ná jlya ti' nu ngu' judío bi', cha' ca ña'a cuityi' nu qui'yu bi' lo'o ngula, lo'o nu juani tyaca' tso'o xee ña'a. Su ndye cha', li' ngusi'ya ngu' jil'i ngu' cusu' jil'i. ¹⁹ Li' nchcuane ngu' jil'i ngu' cusu' bi':

—¿Ha sñi' cu'ma laca yu re? —nacu' ngu'—. ¿Ñi'ya ngua li'? ¿Ha ca ña'a cuityi' yu lo'o ngula yu? ¿Ñi'ya ngua cha' ña'a yu juani?

²⁰ Li' nguxacu' sti xtya'a cha' jil'i ngu' fariseo bi':

—Jlo ti' ya cha' sñi' ya laca yu, jlo ti' ya cha' ca ña'a cuityi' yu lo'o ngula yu —nacu' ngu'—, ²¹ pana ná

nda ya cuentya tsiya' ti ñi'ya ngua cha' ngujui xee nu ntsu'u cloo yu juani. Ná jlo ti' ya tilaca laca nu ngua'ni jo'o jil'i yu. Xcuane ma jil'i ycu' yu; cua tlyu yu bi', ycu' yu taca ta liñi yu cha' lo'o ma.

²² Jua'a nacui' sti xtya'a nu qui'yu bi' jil'i ngu', cha' ntsii tsa ngu' jil'i ngu' judío bi'; na cua ngua'ni stu'ba ngu' laca cña cha' jil'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' culo'o ngu' jil'i ñati ne' laa, cua ña'a ca ñati nu ñacu' cha' Jesús laca Cristo, nu ñati tlyu nu nda ycu' Ndyosi jil'i lijya chalyuu. Nga'aa ta ngu' judío bi' chacuayá' tsa ngu' ne' laa li'. ²³ Bi' cha' nacui' sti xtya'a nu ngua cuityi' bi': “Xcuane ma jil'i ycu' yu, cua tlyu yu bi'”.

²⁴ Tya ngusi'ya ngu' jil'i nu ngua cuityi' bi' chaca quiya', lo'o li' lye nchcu' ngu' lo'o:

—Chacuayá' jil'i ycu' Ndyosi, ta nu'u cha' liñi lo'o ya juani —nacu' ngu' jil'i—. Cua jlo ti' ya cha' ntsu'u tsa qui'ya jil'i nu Jesús bi'.

²⁵ —Ná nda na' cuentya si ntsu'u qui'ya jil'i yu —nacu' nu ngua cuityi' bi'—. Jlo ti' na' cha' cuityi' na' clyo, lo'o juani cua ntsu'u xee cloo na'. Tsa bi' ti cha' jlo ti' na'.

²⁶ —¿Ñi'ya ngua'ni yu bi' lo'o nu'u lacua? —nacu' ngu'—. ¿Ñi'ya ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o cloo nu'u juani?

²⁷ —Cua ndacha' na' jil'i ma tsaca quiya' tsá, lo'o ná ngua'a jyaca ma jil'i cha' bi' —nacu' nu qui'yu bi'—. ¿Ni cha' laca xa' nti' ma cuna ma cha' bi' chaca quiya'? ¿Ha lo'o cu'ma nti' ma caca tsa'a ma cha' jil'i yu?

²⁸ Li' nchcu' nu ngu' judío bi' cha' ti'í lo'o:

—Nu'u laca sca nu ndyaca tsa'a jil'i yu bi' —nacu' ngu'—, cuare laca ya ñati nu ndyaca tsa'a jil'i jyo'o cusu' Moisés. ²⁹ Jlya ti' ya cha' nda ycu' Ndyosi cha' lo'o nu Moisés bi', pana ná jlo ti' ya tsiya' ti ma nde ngutu'u nu Jesús bi' lijya.

³⁰ Li' ngxutyacui nu qui'yu bi' cha' lo'o ngu' fariseo bi':

—Tlyu tsa cha' nda mā lo'o na' juani—nacui—. Nde cua ti ndu sca nu qui'yu nu ngua'ni ca ti jo'o cloo na', lo'o ná jlo ti' mā tsiya' ti ma nde ngutu'u yu lijya yu —nacui—. ³¹ Jlo ti' lcaa tya'a na cha' ná ndaquiya' ycuí' Ndyosi ji'í cha' nu nchcui' ñati cuxi lo'o Ni; ndaquiya' Ni ji'í ngu' lo'o nchcui' ñati nu ndu'ni tacati, ñati nu ndu'ni cña nu ngulo Ni ji'í —nacui—. ³² Tya lo'o nguxana chalyuu, bilya cua'ni ngu' cha' tyu'u xee cloo ñati chaca quiya' nu lo'o ca ña'a cuityi' ngu' lo'o ngula ngu'. ³³ Ná caca ji'í yu bi' cua'ni yu cña bi' si si'i ca slo ycuí' Ndyosi ngutu'u yu.

³⁴ —Ngu' cuxi laca nu'u, pana nti' nu'u culu'u xi cha' jo'ó ji'í ya —nacui' ngu' judío li'—. Cuxi nu'u lo'o ngula nu'u, jua'a cuxi ti nguluu nu'u —nacui' ngu'.

Lo'o li' ngulo'o ngu' ji'í nu qui'yu bi', nga'aa nda ngu' chacuayá' tsaa ne' laa tsiya' ti.

Na cuityi' ngu' cha' ná jlyu ti' ngu'

³⁵ Li' ngujui cha' ji'í Jesús, ndyuna yu cha' ngulo'o ngu' ji'í nu qui'yu bi' ne' laa. Lo'o ngujyacia Jesús ji'í, nchcuane yu ji'í li':

—¿Ha jlyu ca ti' nu'u ji'í ycuí' nu cua lijya chalyuu cha' caca ñati? —nacui' Jesús ji'í.

³⁶ —¿Tilaca laca yu bi', cusu'? —nacui' nu qui'yu bi'—. Nti' tsa na' xñi na' cha' ji'í.

³⁷ —Cua na'a nu'u ji'í yu bi' —nacui' Jesús—. Na' laca bi', na' nu nchcui' lo'o nu'u juani ti.

³⁸ Hora ti ndyatú stí' nu qui'yu bi' slo Jesús.

—Jlyu ti' na' jinu'u, Xu'na —nacui'.

³⁹ Li' nchcui' Jesús lo'o:

—Cua lijya na' chalyuu cha' cua'ni cuayá' na' ji'í ñati, tilaca laca nu xñi cha' jna', tilaca laca nu ná tyaja'a xñi cha' jna' —nacui' Jesús—. Ta na' xee nu tyu'ú ne'

cresiya ji'í ngu' nu xñi cha' jna', masi ñi'ya nti' cuityi' ti ngu' ndi'í ngu' chalyuu; tacu' na' xee ji'í ngu' nu ná tyaja'a xñi cha' jna' tsiya' ti, masi ndu'ni ngu' cha' tso'o tsa ycuí' ngu'.

⁴⁰ Ndu xi ngu' fariseo slo Jesús lo'o nchcui' yu jua'a.

—¿Ha cuityi' cua lacua? —nacui' ngu' ji'í yu.

⁴¹ —Ná ntsu'u qui'ya ji'í mā, si jlo ti' mā cha' cuityi' ti mā —nacui' Jesús—. Cha' nchcui' mā cha' taca ña'a mā, bi' cha' ña'a ti ntsu'u qui'ya ji'í mā.

10

Cui' ji'í lo'o su ndyi'í xlyu' talya

¹ Ta na' sca cha' liñi lo'o mā juani —nacui' Jesús ji'í ngu' judío li'—. Tachaa tsa ndya' lo'o su ndyi'í xlyu' talya. Lo'o ndya'a ngu' ne' lo'o bi', sca ti to' lo'o nga'a cha' tyatí ngu'. Nu cuaana laca nu ndyacu' que lo'o, ndyatí chaca se'í li' —nacui' Jesús—. ² Nde to' lo'o ndyatí nu laca xu'na xlyu' bi'. ³ Nslo nu ntsu'u cua to' lo'o ji'í xu'na xlyu', bi' cha' nda chacuayá' ndyatí yu bi' ne' lo'o —nacui' Jesús—. Nslo xlyu' xtyi'í xu'na ni'; lo'o nxi'ya yu ji'í xlyu' ji'í ycuí' ca, lijya ni' slo yu, ndya'a lo'o yu ji'í xlyu' bi' li'. ⁴ Lo'o cua ngutu'u lcaa xlyu' nde liya', li' nde loo la ntyucua nu laca xu'na ni', nde chu' la lca'a xlyu' ji'í yu, cha' nduna ni' lo'o nxi'ya xu'na ni' ji'í ni'. ⁵ Ná ndyu'u lca'a ni' ji'í xa' ñati; lo'o nduna ni' cha' nu nchcui' xa' ñati lo'o ni', xna ni' li', cha' ná nslo ni' xtyi'í xa' ñati.

⁶ Bi' ngua sca cha' nu nchcui' ne' ti Jesús lo'o ngu', pana ná ngua cuayá' ti' ngu' tsiya' ti ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu' li'.

Ña'asii' tso'o Jesús ji'í xlyu' ji'í yu

⁷ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o mā —nacui' Jesús—. Ycuí' ti na' laca to'

lo'o bi', cha' nchca'a na' to' lo'o su ndyatí ni'. ⁸ Ná ndaquiya' xlya' bi' jilí ñati nu yaa yala la, cha' xcui' nu cuaana laca ngu' bi'; tsa cu' ti ntyucuaana ngu' na nu ntsu'u jilí tya'a ñati ngu' —nacuĭ—. ⁹ Nu nga'a to' lo'o, tso'o tsa ña'asij jilí xlya' jilí; lo'o jua'a na', tso'o tsa ña'asij na' jilí ñati 'na —nacuĭ Jesús—. Taca tyeje tacui ngu' cha' tyatí ngu' ne' lo'o su nga'a na', cha' ná caca cuxi jilí ngu' bi' li'. Tso'o ti tyatí ngu' ne' lo'o su nga'a na', tso'o ti tyu'u ngu' chaca quiya', ñi'ya nu ndu'ni xlya'. Caja ñi'ya tyiji yu'u jilí ngu' bi' li', ñi'ya laca lo'o ndyiji na ndacu xlya'.

¹⁰ 'Tsa cu' ti cña cuaana ndu'ni nu ngu' cuaana bi' —nacuĭ Jesús—. Ndyaa' ngu' bi' cha' cua'ni ñu'u ngu' jilí ñati, cha' chcuna' cresiya jilí ñati bi'; na cua lijya' na' cha' ta na' chalyuu tso'o jilí ñati, su caca tyilí ngu' tyucui tyiquee ngu' li' —nacuĭ—. ¹¹ Tso'o tsa ña'asij na' jilí xlya' 'na. Ycui' ca na' tyaja'a Na' cajaan cha' ná cajaan xlya' jna', cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jilí ngu' —nacuĭ—. ¹² Sca msu ti ni, ná ña'asij tso'o jilí xlya', xna yu lo'o ña'a yu cha' lijya' bo'o. Si'i ycui' yu nu laca loo jilí xlya', si'i ycui' yu nu ca jilí ni', nti' yu. Bi' cha' caca lya' ti' bo'o jilí taju xlya' bi', li' tyijyu' cañi xlya' xna ni' —nacuĭ Jesús—. ¹³ Nxna msu tyijyu' cha' ne' xña ti jilí ngu' ndya'a yu, si'i na jilí yu laca xlya' bi'.

¹⁴ 'Tso'o tsa ña'asij na' jilí xlya' 'na. Nslo na' jilí ñati jna', lo'o jua'a cua ngui' ñati bi' jna'. ¹⁵ Ñi'ya nslo Sti na' jna', jua'a nslo na' jilí Sti na'; ñi'ya ntsu'u cha' jilí Sti na' lo'o na', jua'a ntsu'u cha' jna' lo'o ñati jna'. Ycui' ca na' tyaja'a na' cajaan cha' ná tye cresiya jilí ñati 'na —nacuĭ Jesús jilí ngu'—. ¹⁶ Tya ntsu'u la xa' ñati 'na nu ndilí xa' quichi, nu ná stu'ba nga'a lo'o taju ñati re; nga'a cha' tsa'a na' tsaqui'ya na' jilí ngu' bi', cha' lo'o ngu' bi' tyaa' ngu' ca ne'

lo'o re. Lo'o li' cuna ngu' cha' nu chcu' na' lo'o ngu'; caca ngu' sca ti taju ñati 'na, lo'o jua'a caca na' nu sca ti Xu'na ngu' —nacuĭ Jesús—.

¹⁷ 'Tye chalyuu 'na, cajaan na' cha' tyu'ú na' chaca quiya' ca tiya' la, bi' cha' ntsu'u tsa tyiquee Sti na' ña'a 'na. ¹⁸ Ná tucui xlyaa' cresiya 'na, ycui' ca ti na' ntaja'a na' cajaan —nacuĭ Jesús—. Taca cua'ni na' jua'a, cha' cua nda ycui' Ndyosi Sti na' chacuayá' cajaan na', lo'o jua'a cua nda Ni chacuayá' cha' tyu'ú na' chaca quiya'.

¹⁹ Tya chaca quiya' ná stu'ba cha' jilí ngu' judío lo'o tya'a ngu' cha' nchcu' Jesús jua'a. ²⁰ Ntsu'u tsa ngu' nu nacui ndi'ya:

—Ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' yu cua. Na tonto yu. Ná ntsu'u cha' cuna na cha' nu nchcu' yu cua.

²¹ Li' nacui xa' la ñati:

—Ná taca chcu' ngu' ñi'ya nu nchcu' yu cua juani si ntsu'u cui' xña'a jilí ngu'. ¿Ha caca jilí nu xña'a cua'ni cha' tyaca tso'o cloo nu cuiti'/? Ná taca jilí.

Nxu' tya'a ngu' judío lo'o Jesús

²² Tyempo tya' ngua li', nu lo'o sube tsa tsa. Nde quichi Jerusalén ndyu'ni tlyu ngu' jilí ta'a su ngulacu' jilí laa tonu ca bi'. ²³ Ndyaa Jesús to' laa ca su nchcu' ngu' jilí: “Corredor jilí Salomón”. ²⁴ Li' ndyu'u ti' tyu' tya'a ngu' judío slo Jesús, nchcuane ngu' jilí yu:

—¿Ni jacua' chcu' liñi nu'u lo'o cua, cha' caca cuayá' ti' ya si nu'u laca nu ñati tlyu nu ta ycui' Ndyosi jilí caa? —nacuĭ ngu' jilí Jesús—. Ná talo ya si ná cacha' nu'u lcaa cha' jilí cua. Tso'o si chcu' liñi nu'u juani.

²⁵ —Jua'a ni na' tsaca quiya' jilí ma —nacuĭ Jesús jilí ngu' bi' li'—, lo'o ná jlyu ti' ma cha' nu nchcu' na' lo'o ma tsiya' ti —nacuĭ—. Lo'o ña'a ma cha' ndu'ni na' cña tonu bi' chacuayá' jilí Sti na', ndyiji cha'

liñi jil'i mā li'; ²⁶ pana ná jlya ti' mā jil'i cña bi', cha' si'i taju ñati 'na laca mā. Nacuī na' jua'a jil'i mā tsubi' —nacuī Jesús jil'i ngu'—. ²⁷ Ñi'ya ndu'ni xlya', jua'a nduna ñati 'na jna' lo'o nchcui' na' lo'o ngu'. Cua nslo na' jil'i ngu', cua ndya'a ngu' lo'o na'. ²⁸ Ná nga'a cha' tye chalyuu nu ta na' jil'i ngu' bi', ná chcuna' cresiya jil'i ngu' li'. Ná tucui caca jil'i xlyaa jil'i ñati bi' 'na, cha' tso'o tsa ña'asii na' jil'i ñati bi' —nacuī Jesús—. ²⁹ Na cua nda Sti na' ñati bi' jna', lo'o jua'a nga'aa ntsu'u chaca nu stu'ba tlyu lo'o ycuī Ni; bi' cha' ná tucui caca jil'i xlyaa jil'i ngu' bi', nu lo'o ña'asii Sti na' jil'i ngu'. ³⁰ Lo'o jua'a stu'ba ntsu'u cha' jil'i ycuī Ndyosi Sti na' lo'o na' —nacuī Jesús.

³¹ Chaca quiya' ngusñi nu ngu' judío bi' quee cha' cū ngu' jil'i Jesús, cujuii ngu' jil'i. ³² Li' nchcui' yu lo'o ngu' bi':

—Cua quiña'a tsa cña tso'o ngua'ni na' chacuayá' jil'i Sti na' slo cu'ma, lo'o jua'a cua na'a mā cña nu ngua'ni na'. ¿Ha xqui'ya sca cña tso'o nu ngua'ni na', bi' cha' nti' mā cuta mā quee 'na'?

³³ Li' nguxtyacui nu ngu' judío bi' cha' lo'o Jesús:

—Ná cujuii ya jinu'u lo'o quee xqui'ya sca cña tso'o nu ngua'ni nu'u —nacuī ngu'—, xqui'ya cha' cuxi nu nchcui' nu'u jil'i ycuī Ndyosi, bi' cha' cū ya quee jinu'u. Sñi' ñati chalyuu ti laca nu'u, pana ndu'ni nu'u cha' laca nu'u ycuī Ndyosi.

³⁴ Li' nacui Jesús jil'i ngu':

—Lo quityi nscua cha' cusu' nu jlya tsa ti' mā, ntsu'u sca cha' nu nchcui' ndi'ya: “Ndyosi laca lcaa cu'ma cuentya jna'” —nacuī Jesús—. ³⁵ Jlo ti' na cha' ná caca jil'na tacu' na ni sca cha' nu nda ycuī Ndyosi lo'o na. Sca cha' nu nchcui' quityi bi' ni, nacui cha' ñi'ya laca ycuī Ndyosi, jua'a laca

ñati nu ndaquiya' cha' nu nda Ni lo'o. ³⁶ ¿Ni cha' laca ngusta cu'ma qui'ya jna' slo ycuī Ndyosi lo'o nacui mā cha' nchcui' na' cha' cuxi jil'i ycuī Ni? —nacuī Jesús—. Cua ngusubi Sti na' jna', nda Ni 'na li- jyaā nde chalyuu. ¿Ni cha' laca ná tso'o nti' mā cha' nacui na' cha' nu sca ti Sñi' ycuī Ndyosi laca na'? ³⁷ Ná ntsu'u cha' jlya ti' mā jna' —nacuī Jesús li'—, si ná ndu'ni na' cua ña'a ca cña nu ndu'ni Sti na' —nacuī—. ³⁸ Pana nu lo'o ndu'ni na' cña jil'i ycuī Ndyosi, li' caca jlya ti' mā jna' xqui'ya cña nu ndu'ni na' bi', masi ná jlya ti' mā cha' nu nchcui' na'. Lo'o li' caca cuayá' ti' mā, caca jlo ti' mā, cha' stu'ba ntsu'u cha' jil'i Sti na' lo'o na', stu'ba ntsu'u cha' jna' lo'o Sti na'.

³⁹ Chaca quiya' ngua'ni cuayá' ngu' si caca taya' ngu' jil'i Jesús. Li' nga'aa ndyanu yu, laja ti ngu' ngutu'u yu ngulaá yu jil'i ngu'.

⁴⁰ Li' ndyaa Jesús chaca quiya', ndyaa chaca tsu' sta'a Jordán ca su ngutu Juan ntyucuatya jil'i ngu' tya clyo. Nde bi' nguti'i yu, lo'o jua'a ndya'a tsa ngu' slo. ⁴¹ Li' nacui ngu' jil'i tya'a ngu':

—Ná ngua'ni Juan ni sca cña tonu cha' cube ti' na jil'i. Pana liñi tsa ndyu'u lcaa cha' nu nchcui' nu Juan bi' tya tsubi' la cuentya jil'i nu qui'yu re.

⁴² Lo'o li' cua nguxana tyuu tya'a ngu', jlya ti' ngu' jil'i Jesús lo'o nguti'i ngu' nde bi'.

11

Ngujuii Lázaro

¹ Ndi'i sca nu qui'yu nu naa Lázaro. Quicha tsa bi'. Ngu' quichi Betania laca, lo'o jua'a María lo'o Marta laca tya'a ngula nu qui'yu bi'. ² (Tya'a ngula María laca Lázaro nu quicha bi', lo'o jua'a María laca nu su'ba setye tyixi xtyi'i chū' quiya' Jesús nde loo la, lo'o li' sube' cho' quicha' que ycuī cho' quiya'

Jesús cha' quityi.) ³ Cua nda tyucuaa nu cuna'a bi' cha' ndyaa ca slo Jesús:

—Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, Xu'na —nacuj ngu' cuna'a bi'—, nde lijya cha', cha' caca cuayá' ti' nu'u cha' ntsiya tya'a tso'o nu'u, quicha tsa yu.

⁴ Lo'o ndyuna Jesús cha' bi', li' nacuj:

—Ná nga'a cha' cajaa nu quicha bi'. Na quicha yu bi' cha' caca tlyu la ycu'i Ndyosi, cha' cua'ni tlyu ngu' jna', cha' na' laçá nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi. Lo'o ña'a ngu' ñi'ya cña tonu nu cua'ni na' cha' caca jo'o jil'i yu, li' cua'ni tlyu ngu' jil'i ycu'i Ndyosi.

⁵⁻⁶ Lo'o ndyuna Jesús cha' quicha Lázaro, li' tya ndyanu Jesús tya tyucuaa tsá su ndi'i bi', masi ntsu'u tsa tyiquee yu ña'a yu jil'i ca ta'a sna ngu' bi', jil'i Marta, lo'o jil'i nu chaca cho' tya'a Marta, lo'o jil'i ycu'i Lázaro. ⁷ Tiya' la, li' nacuj Jesús jil'i ñati nu ndyaca tsa'a jil'i:

—Tyaa na xtyu'u na nde loyuu su cuentya Judea —nacuj.

⁸ Li' nguxacuj ngu' bi' cha' jil'i:

—Mstru —nacuj ngu'—, ná sa'ni ngua bi' lo'o ngua ti' ngu' judío bi' cu' ngu' quee jinu'u cha' cujuui ngu' jinu'u, ngua ti' ngu'. ¿Ha cua tsa ti nu'u nde jua chaca quiya'? —nacuj ngu'.

⁹ Li' nacuj Jesús jil'i ngu' bi':

—Tii tyucuaa ti hora ntsu'u jil'i sca tsá. Lo'o tya'a na ndacua, ná sca na tyacua quiya' na, tyacá' su ndya'a na cha' tya xee —nacuj—. ¹⁰ Lo'o tyu'u ta'a na talya, li' tyacua sca na nga'a tyucuj quiya' na, cha' ná tyacá' xee ña'a na jil'i li'.

¹¹ Lo'o cua nchcui' Jesús jua'a, li' nacuj:

—Cua laja' Lázaro tya'a tso'o na. Nde jua tsa'a na' juani cha' xtyu'u jil'i yu.

¹² —Mstru —nacuj ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i—, lo'o laja' ca yu, li' tyaca tso'o yu.

¹³ Ngua ti' ngu' cha' ndyuu xcalá yu, masi nti' Jesús ñacuj jil'i ngu' cha' chañi cha' ngujuii yu. ¹⁴ Lo'o li' liñi nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Ngujuii Lázaro —nacuj—. ¹⁵ Tso'o ti nti' na' cha' ná nguti'i na' nde jua lo'o ngujuii yu. Juani taca tyu'u tso'o cha' jil'i ycu'i ma, taca xñi tso'o la ma cha' jna' —nacuj—. Tyaa na ca su nscua jyo'o.

¹⁶ Li' nchcui' Tomás nu Culaca' lo'o tya'a ndyaca tsa'a jil'i Jesús:

—Tyaa na lo'o nu cusu' lacua, cha' stu'ba ti cajaa na lo'o —nacuj Tomás.

“Tyu'ú tya'a ngula nu'u chaca quiya”

¹⁷ Lo'o ndyalaa Jesús ca bi', ngujui cha' jil'i yu cha' cua jacua tsá nguatsi' jyo'o Lázaro. ¹⁸ Ná tyijyu' ndy'ya tya'a quich'i Betania bi' lo'o quich'i Jerusalén, ntsu'u xi tucua ti kilómetro cla'be cuayá' tyijyu' ndi'i quich'i bi'. ¹⁹ Lo'o li' quiña'a ngu' quich'i tonu bi' ndyaa cha' xtyucua ngu' jil'i Marta lo'o jil'i María cha' ngujuii tya'a ngula ngu'. ²⁰ Tya cuayá' ndyuna ngu' cha' cua lijya Jesús, hora ti ngutu'u Marta ndyaa cha' tyacua tya'a lo'o Jesús tyucuj. Sca ti María ndyanu ni'i. ²¹ Lo'o li' nchcui' Marta lo'o Jesús:

—Ná ngujuii tya'a ngula na' si nguti'i nu'u ca nde, cusu' —nacuj nu cuna'a bi' jil'i Jesús—. ²² Pana jlo ti' na' cha' masi juani cua'ni ycu'i Ndyosi lcaa cha' nu jña nu'u jil'i Ni.

²³ Li' nguxacuj Jesús cha' jil'i Marta bi':

—Tyu'ú tya'a ngula nu'u chaca quiya'.

²⁴ —Jlo ti' na' cha' chaca quiya' tyu'ú yu bi' nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o lo'o cua tye ti chalyuu —nacuj Marta.

²⁵ Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o nu cuna'a bi':

—Na' laçá nu ndu'ni cha' tyu'ú ñati, na' laçá nu ndu'ni cha' chañi caca tso'o cresa yu jil'i ñati —nacuj Jesús—. Masi cajaa ngu' tya tyu'ú

ngu' bi' chaca quiya', caja chalyuu cucui ji'i ngu' si cua ngusñi ngu' cha' jna' —nacui Jesús ji'i Marta—. ²⁶Lo'o jua'a lcaa ñati nu tso'o ti ndi'i tyiquee cha' ngusñi ngu' cha' jna', ná nscua cha' cajaa ngu' bi' tsiya' ti. ¿Ha jlya ti' nu'u cha' bi'?

²⁷—Chañi cha' jlya ti' na', cusu' —nacui nu cuna'a bi'—. Hasta juani jlya ti' na' cha' nu'u laca Cristo nu ñati tlyu bi', nu'u laca nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi, lo'o jua'a cua nda Ni jinu'u lijya.

Lo'o Jesús ndyunaa yu

²⁸Ndye nchcui' Marta, li' ndyaa nu cuna'a bi', cuaana ti ngusi'ya ji'i María tya'a ngula:

—Cua tyalaa ti nu Mstru bi' juani —nacui—. Nxi'ya yu jinu'u cha' tsa nu'u slo yu.

²⁹Lo'o ndyuna María cha' bi', hora ti ngutu'u ndyaa slo Jesús li'.

³⁰Tya lyiji tyalaa Jesús quichj, tya nga'a yu su ndyaa tya'a Marta lo'o yu tya tsá la. ³¹Lo'o nu ngu' judío nu ndi'i nxyucua ji'i María ni'i ni, lo'o na'a ngu' cha' tsa tsiya' ca ngutu'u María ndyaa, li' ndyaa lca'a ngu' ji'i cho'; ngua ti' ngu' cha' to' cuaá ndyaa cho' cha' cunaa cho'.

³²Lo'o li' ndyalaa María ca su ndu Jesús. Lo'o na'a cho' ji'i yu, hora ti ngutu' sti' cho' slo Jesús. Lo'o li' nacui María bi':

—Si nguti'i nu'u tsubi', cusu' —nacui—, ná ngujuui tya'a ngula na' li'.

³³Xñi'i tsa ñaa xtyi'i Jesús li', ndube tsa ti' yu cha' ndyunaa María, lo'o jua'a ngusi'ya tsa ngu' judío tya'a ndya'a María. ³⁴Li' nchcuane Jesús ji'i ngu':

—¿Macala nguxatsi' ma' ji'i jyo'o bi'?

—Tsa na'a na xi ji'i, cusu' —nacui ngu' li'.

³⁵Lo'o Jesús ngusi'ya li'.

³⁶—Tyaca'a tsa jyo'o bi' ji'i Jesús, ntsu'u tsa tyiquee yu ña'a yu ji'i —nacui ngu' judío bi'.

³⁷Lo'o jua'a ndi'i xi ngu' nu nacui:

—¿Ni cha' laca ná ngujuui ñi'ya nu cua'ni yu cha' ná cajaa Lázaro nquicha'? Nchca ji'i yu cua'ni yu cha' tyaca tso'o cloo ngu' cuityi'.

Ndyu'ú Lázaro chaca quiya'

³⁸Ca chaca quiya' xñi'i tsa ñaa xtyi'i Jesús, lo'o li' ndyaa yu ca to' cuaá. Sca tyuquee laca, lo'o ndu sca quee tlyu ndyacu' tu'ba tyuquee bi'.

³⁹—Clyatsu' ma' quee cua —nacui Jesús.

Li' nchcui' Marta tya'a ngula jyo'o bi' lo'o Jesús:

—Tyucu' tsa xtyi'i caca si tyu'utsu' quee cua, cusu' —nacui—. Cua jacua tsá nguatsi' jyo'o re.

⁴⁰Li' nacui Jesús:

—Caca ña'a ma' cha' tlyu tsa nu ndu'ni ycui' Ndyosi nu lo'o jlya ti' ma' ji'i Ni. ¿Ha si'i jua'a ni na' ji'i ma' tsá?

⁴¹Li' ngulotsu' ngu' quee nu ndyacu' tu'ba tyuquee bi'. Li' nguxña'a Jesús nde cua.

—Sti na' —nacui Jesús li'—, tsa xlya'be hi' cha' cua ndyuna nu'u cha' nu nchcui' na' lo'o nu'u.

⁴²Lcaa tsá cua jlo ti' na' cha' nduna nu'u lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o nu'u; pana nchcui' na' lo'o nu'u juani xqui'ya ñati nu ndi'i re, cha' taca ca jlya ti' ngu' jna' cha' chañi cha' cua nda nu'u jna' lijyaa chalyuu.

⁴³Li' cuij tsa nchcui' Jesús:

—Lázaro, tyu'u nu'u su ntsu'u nu'u ndacua, tyaa nu'u nde liya' re.

⁴⁴Li' ngutu'u nu ngua jyo'o bi'; ña'a ti tya ngüixi' late' ngati tyucui ña'a hichu', ña'a ti tya ndyacu' chaca late' loo.

—Xati' clya ma' late' nu ntsu'u chu' yu cua —nacui Jesús ji'i ngu'—, cha' ta ma' chacuayá' tya'a yu.

Nhcu'i' ngu' ñi'ya caca cuju'i' ngu' ji'i Jesús

⁴⁵ Lo'o li' quiña'a tya'a ngu' judío bi' jlya ti' ngu' ji'i Jesús, ñati nu ndi'i nxyucua ji'i María tsá la, cha' cua na'a ngu' cha' tlyu nu ngua'ni ca ti Jesús cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi. ⁴⁶ Pana ntsu'u xi ngu' bi' nu hora ti ndyaa slo ngu' fariseo, nda ngu' cha' lo'o ngu' ñi'ya nu ngua'ni Jesús. ⁴⁷ Bi' cha' nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' fariseo bi', nguxana nxi'ya ngu' ji'i lcaa ngu' tisiya, cha' tyu'u ti'i ngu'. Lo'o li' nhcu'i' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Ñi'ya cua'ni na juani? —nacui' ngu'—. Quiña'a tsa cha' tlyu ndyu'ni nu qui'yu bi'. ⁴⁸ Lo'o ta na chacuayá' ji'i yu cha' tya cua'ni la yu jua'a, li' xñi lcaa ngu' quichi' cha' ji'i yu. Li' caa ngu' romano cha' cuityi' ngu' laa tlyu ji'na, culo'o ngu' ji'i ñati tya'a na su ndi'i ngu' —nacui' ngu'.

⁴⁹ Li' ndatu tsaca ngu'; Caifás naa yu, lo'o jua'a yija bi' laca yu xu'na sti jo'ó. Nhcu'i' yu lo'o ngu' bi' li':

—Ni sca na ná jlo ti' ma, ⁵⁰ ná nchca tii ma tsiya' ti —nacui' yu—. Tso'o la caca ji'i ma si cajaa sca ti ñati, cha' ná cajaa lcaa ngu' quichi' tyi na. Cuxi la cña caca si cuityi' ngu' tyucui ña'a nasiyu re.

⁵¹ Si'i cha' nu ngua'ya hique ycu'i' ca yu nhcu'i' yu jua'a; cha' yija bi' ngua yu xu'na sti jo'ó, bi' cha' nacui' yu jua'a, cha' cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi nda yu cha' lo'o ngu', ni cña caca ji'i Jesús ca nde loo la lo'o cajaa Jesús lo crusi. Si'i xqui'ya ñati chalyuu jua ti cajaa Jesús, ⁵² masi cajaa Jesús cuentya ji'i lcaa ñati lcu'a ti ña'a chalyuu, cha' stu'ba ti caca tyiquee lcaa ñati nu jlya ti' ji'i ycu'i' Ndyosi, ngu' nu cua ngusubi ycu'i' Ndyosi ji'i cha' caca ngu' sñi' Ni.

⁵³ Lo'o li' nguxana nhcu'i' ngu' nu laca cña lo'o tya'a ngu' ñi'ya nu caca cuju'i' ngu' ji'i Jesús; ⁵⁴ bi' cha'

nga'aa ndyaa Jesús su ndi'i ngu' judío, ngutu'u yu loyuu bi', ndyaa yu chaca loyuu su tyijyu' la xi, ca to' yuu btyi. Ndyalaa yu sca quichi' su naa Efraín li', ca bi' nguti'i Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

⁵⁵ Cua ngulala tsa ta'a pascua, bi' laca sca ta'a ji'i ngu' judío. Quiña'a ngu' ngutu'u ngu' quichi' tyi ngu', masi quichi' ne' quixi', ndyalaa ngu' quichi' Jerusalén li'. Yala ti ngua'ni lubii ngu' tyucui ña'a ngu' cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi, nu lo'o tya lyiji ti caca ta'a. ⁵⁶ Li' ndyaa ngu' ndyaana ngu' macala ntsu'u Jesús. Lo'o ndi'i ngu' ne' laa, li' nhcu'i' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Ñi'ya nti' ma? —nacui' ngu'—. ¿Ha caa yu ta'a nti' ma?

⁵⁷ Ndube tsa ti' ngu' cha' lo'o nu ngu' sti jo'ó nu laca loo bi', lo'o ngu' fariseo, cua ngulo ngu' cña ji'i lcaa ngu' quichi'; nacui' sti jo'ó cha' lo'o caca cha' ji'i ngu' macala ntsu'u Jesús, hora ti ntsu'u cha' cacha' ngu' ji'i ngu' nu laca loo. Li' tsa'a ngu' policía xñi ngu' ji'i Jesús, nti' ngu' nu laca loo bi'.

12

Nda'a sca nu cuna'a setye chu' quiya' Jesús

¹ Tya lyiji tya xcuá tsá cha' caca ta'a pascua, li' ñaa Jesús nde quichi' Betania chaca quiya'. Laca Betania quichi' tyi Lázaro nu ngujuii tya tsubi' la, lo'o li' ngua'ni Jesús cha' ndyu'ú yu chaca quiya'. ² Li' nda ngu' sca sji' ji'i Jesús, cha' tso'o tsa nti' ngu' cha' ndyalaa yu slo ngu'. Nda Marta na ndyacu ngu' li', lo'o jua'a stu'ba ti ntucua Lázaro lo'o ngu' su ndyacu ngu' sji' lo'o Jesús. ³ Li' ndyalaa lo'o María ji'i sca lyura setye tyixi xtyi'i. Quiña'a tsa nga'a setye bi' ji'i, cha' tyucui setye ji'i quixi' nardo laca. Li' nda'a María setye bi' chu' quiya' Jesús, lo'o quicha' que ycu'i' María ngusube' chu' quiya' yu; tyucui

ña'a ni'l̄ ntyucua xtyi'i setye tyixi xtyi'i bi' li'. ⁴ Nga'a Judas sñi' Simón Iscariote lo'o ngu', cha' ñati nu ndyaca tsa'a ji'l̄ Jesús laca. La cui' bi' laca nu cujuí' cresiya ji'l̄ Jesús ji'l̄ ngu' cuxi ca tiya' la. Na'a nu Judas bi' ñi'ya nu ngua'ni María, lo'o li' lye nchcui' ni cha' laca ngua'ni María jua'a:

⁵ —¿Ni cha' laca ná ngua caya' setye tyixi xtyi'i ji'l̄ nu cuna'a cua cha' caja cñi xtyucua ji'l̄ ngu' ti'i? —nacuj nu Judas bi'—. Ná tyiquee' caja tyuú mil paxu lo setye bi'.

⁶ Cha' cuaana Judas, bi' cha' nacuj jua'a, si'i cha' tya'na ti' ji'l̄ ngu' ti'i. Ycui' ca Judas laca loo ji'l̄ cuiji su ntsu'u cñi ji'l̄ ngu' tya'a ndya'a lo'o Jesús, pana na ntyucuaana Judas cñi nu ntsu'u ji'l̄ lcaa ngu' bi'.

⁷ —Ta ma chacuayá' cua'ni nu cuna'a cua jua'a —nacuj Jesús—. Na cua ngxuco'o cho' setye bi' cha' cua'ni jo'o ji'l̄ ngu' lo'o cua ngulala ti xatsi' ngu' jna' —nacuj—. ⁸ Lcaa tyempo ndi'l̄ ngu' ti'i lo'o ma nde chalyuu, lcaa tsá taca xtyucua ma ji'l̄ ngu' bi' nquicha'; pana nu na' ni, ná tyuú tsá tyi'l̄ na' slo cu'ma.

Lo'o ji'l̄ Lázaro ngua ti' ngu' cujuíi ngu' ji'l̄

⁹ Ngujui cha' ji'l̄ ngu' cha' ndi'l̄ Jesús ca bi', lo'o li' ndyaa quiña'a tya'a ngu' judío; tsa tlyu ti ngu' ndyaa na'a ngu' ji'l̄ Jesús. Lo'o jua'a nti' ngu' ña'a ngu' ji'l̄ nu ngua jyo'o Lázaro bi', cha' ngua'ni Jesús cha' ndyu'ú chaca quiya'. ¹⁰ Lo'o li' ngua'ni stu'ba sti jo'ó nu laca loo cha' ji'l̄ ngu' lo'o tya'a ngu', cha' lo'o ji'l̄ Lázaro cujuíi ngu', ¹¹ cha' xqui'ya nu Lázaro bi', bi' cha' ngxu'tyanu quiña'a tya'a ngu' judío ji'l̄ sti jo'ó, cha' ngusñi' ngu' cha' ji'l̄ Jesús.

Ngua'ni chi' ngu' loo Jesús lo'o ndyalaa yu nde Jerusalén

¹² Quiña'a tsa ñati ndyaa ngu' ta'a bi'. Ca chaca tsa, li' ndyuna ngu' cha' cua lijya ti Jesús nde Jerusalén; bi' cha' ngutu'u ngu' bi' ndyaa ngu' tsa tlyu ti cha' tyacua tya'a ngu' lo'o Jesús. ¹³ Ndyaa lo'o ngu' ste' nga, lo'o jua'a cuij ngusi'ya ngu' li':

—Cua'ni tlyu na ji'l̄ ycui' Ndyosi Sti na —nacuj ngu' ji'l̄ Jesús—. Culacua Ni jinu'u cha' lijya nu'u lo'o chacuayá' ji'l̄ ycui' nu Xu'na na. Masi juani ti, culacua Ni jinu'u cha' nu'u laca Rey nu laca loo ji'l̄ ngu' Israel.

¹⁴ Li' ngujui sca huru ji'l̄ Jesús, ndyaa tucua yu chu' huru bi', cha' ndi'ya nscua cha' lo quityi cusu':

¹⁵ Ná cutsij cu'ma ngu' ca tyi quichi Sión;

cua lijya nu Xu'na ma, ntucua yu chu' sca huru.

¹⁶ Tyempo li' ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' bi'. Pana ca tiya' la, lo'o cua ngua lcaa cha' tlyu nu ndyanu cha' cua'ni Jesús lo'o yaa yu lo yuu, nu lo'o ngua tlyu Jesús ca su ntucua yu lo'o ycui' Ni nde cua, li' ndyi'u ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'l̄ yu, ndyi'u ti' ngu' ji'l̄ cha' nu nscua lo quityi bi' cua sa'ni la; ndyi'u ti' ngu' cha' la cui' jua'a ngua ji'l̄ Jesús.

¹⁷ Jua'a ngua li'. Nu ñati nu nguti'l̄ slo Jesús nu lo'o ngusi'ya Jesús ji'l̄ jyo'o Lázaro ca tyuquee su nguatsi' cha' tyu'ú Lázaro chaca quiya', nda ngu' cha' lo'o ngu' quichi ñi'ya nu ngua cha' bi'; ¹⁸ bi' cha' ngutu'u ñati quiña'a bi', ndyaa ngu' cha' tyacua tya'a ngu' lo'o Jesús tyucuij, cha' cua ndyuna ngu' ñi'ya ngua'ni Jesús cña tonu bi' lo'o Lázaro. ¹⁹ Li' nchcui' ngu' fariseo lo'o tya'a ngu':

—Ña'a ma ji'l̄ yu bi'. ¿Ñi'ya cua'ni na juani? Ná caca ji'na tsiya' ti tacu' na cha' ji'l̄ yu bi'. Tyucui ña'a chalyuu ngusñi' ngu' cha' ji'l̄ yu juani.

Lijya xi' ngu' xa' tsu' nclyana ngu' ji'l̄ Jesús

²⁰ Lo'o ngu' griego ndyalaa laja ñati nu ndya'a ta'a bi' nde Jerusalén. ²¹ Ñaa xi ngu' griego bi' slo Felipe li'. Quichí Betsaida laca quichí tyi nu Felipe bi'; nde loyuu su cuentya Galilea, ca bi' ndi'i quichí bi'. Li' nchcui' ngu' bi' lo'o Felipe:

—Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, cusu', cua nti' ya tyacua tya'a ya xi lo'o Jesús —nacu' ngu'.

²² Li' ngutu'u Felipe ndyaa slo Andrés tya'a quichí tyi; stu'ba ti ndyaa ngu', ndyaa cacha' ngu' jilí Jesús. ²³ Lo'o li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu':

—Cua ndyalaa hora cha' caca tlyu ycui' na' lo'o cajaa na', na' nu cua lijyaa chalyuu cha' caca ñati —nacu' Jesús—. ²⁴ Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o ma juani, cha' sca si'yu nu ndyataa ngu' ni, ñi'ya laca sca si'yu trigo, tyanu si'yu bi' jua'a ti si ná cataa ngu' jilí lo yuu —nacu'—. Lo'o cua ndyataa ngu' si'yu bi' lo yuu, li' catsu' scua' si'yu bi', ñi'ya laca si na ngujui ti. Pana nu lo'o tyucua si'yu bi', quiña'a tsa si'yu tyu'u lo bi' li'. ²⁵ Jua'a laca lo'o ñati nu nti' xñi cha' 'na —nacu' Jesús—. Cua ña'a ca ñati nu lye tsa ndu'ni tyaca'a jilí ycui' ca ngu', chcuna' chalyuu jilí ngu'; pana ñati nu ná ntsii cajaa ngu' xqui'ya na', bi' laca nu caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jilí ngu'. ²⁶ Lo'o nti' ñati cua'ni cña 'na —nacu' Jesús li'—, nga'a cha' tsa ngu' mala nti' na' cha' tsa, cha' li' taca tyi' msu bi' 'na ca su ndi'i ycui' na'; lo'o ycui' Sti Na' cua'ni chí Ni loo ngu' nu cua'ni cña 'na li'.

Nda Jesús cha' lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycui' yu

²⁷ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' li': —Quiña'a tsa cha' ncliyacua ti' na' juani. ¿Ha tso'o la si jña na' jilí ycui' Ndyosi Sti na' cha' cua'ni Ni cha' ná tyacua cha' cuxi re 'na? Si'i, ná hcui' na' jua'a. Cua ndyalaa

hora 'na juani cha' caca lcaa cña nu nga'a cha' caca 'na.

²⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o ycui' Ndyosi Sti yu:

—Sti na', tso'o la si caca tlyu ycui' nu'u.

Li' nguañi nchcui' ycui' Ndyosi nde cua. Ndi'ya nchcui' Ni:

—Cua laca ndu'ni tlyu ngu' jilí ycui' ca na', lo'o jua'a tya caca tlyu la na' chaca quiya' xqui'ya nu'u.

²⁹ Li' nacui' nu ñati quiña'a nu ndi'i cacua ti cha' nguañi nchcui' tyi'yu, ngua ti' ngu'. Xa' la ñati nacui' cha' nde cua ndyu'u cha' nu nda sca xca jilí ycui' Ndyosi lo'o Jesús. ³⁰ Pana ndi'ya nacui' ycui' Jesús:

—Xqui'ya cu'ma laca cha' nguañi nchcui' ycui' Ndyosi nde cua, si'i xqui'ya na' —nacu' Jesús—. ³¹ Cua ndyalaa hora cha' cua'ni cuayá' Ni jilí lcaa ñati chalyuu, nu lo'o tyijiloo na' tsiya' ti jilí nu xña'a nu laca loo nde chalyuu —nacu' Jesús jilí ngu'—. ³² Lo'o sicua ngu' cuxi jna' ca su ndi'i na' lo yuu, kujui' ca'a ngu' jna' lo crusi, li' cuane na' jilí lcaa ñati cha' xñi ngu' cha' 'na.

³³ Jua'a nacui' Jesús cha' caca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu caca lo'o kujui' ngu' jilí yu. ³⁴ Li' nguxtyacui ngu' cha' lo'o Jesús:

—Cua ndyuna ya lo'o nchcui' ngu' lo quityi cusu' ji'na, cha' ndi'ya nscua, cha' ná nga'a cha' tye tsa jilí Cristo, nu ñati tlyu nu ta ycui' Ndyosi jilí lijya —nacu' ngu'—. ¿Ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' nu'u cha' ntsu'u cha' kujui' ca'a ngu' jilí lo crusi, jilí Cristo nu yaa chalyuu cha' caca ñati? ¿Ñi'ya ña'a ñati laca nu Cristo bi'?

³⁵ Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu':

—Tya xi ca tsa tya tyi' na' slo cu'ma, na' nu ta xee nu tyu'ú ne' cresiya jilí ñati —nacu' Jesús—. Bi' cha' juani yaa ma su nga'a cha' tsa ma lo'o tya xee ti, cha' ná cua'ni nu

cuxi ngana jil'i mā, nu cuxi nu nda talya chalyuu. Nu lo'o talya ña'a su ndya'a na, ná jlo ti' na ma nde ndya'a na li'. ³⁶ Lo'o jua'a cu'mā —nacui Jesús jil'i ngu'—, tso'o la si xñi mā cha' jna' laja lo'o tya ndi'i na' chalyuu, na' nu tā xee nu tyu'ú ne' cresiya jil'i cu'mā ñati chalyuu. Li' tyucui tyiquee mā caca mā ñati jil'i ycu'i Ndyosi.

Ndye nchcui' Jesús jua'a lo'o ngu', li' ngutu'u yu ndyaa yu ca su ná quije yu jil'i ngu'.

Suu cha' xqui'ya bi' ná jlyá ti' ngu' judío jil'i Jesús

³⁷ Masi cua ngua'ni Jesús quiña'a cha' tlyu slo ñati bi', ná ntaja'a ngu' xñi ngu' cha' nu nchcui' yu. ³⁸ Jua'a ngua cha' caca lcaa cha' nu nguscua jyo'o Isaías lo quityi jil'i ycu'i Ndyosi cua sa'ni la:

Ndyosi Xu'na na', nacui lo quityi bi' jil'i, ná ntaja'a ngu' re xñi ngu' cha' jinu'u, cha' nu nda ya lo'o ngu'.

Ná ngua cuayá' ti' ngu' tsiya' ti si nu'u ndu'ni cha' tlyu slo ngu'.

Jua'a laca cha' nu nscua lo quityi bi'. ³⁹ Bi' cha' ná ngua jil'i ngu' judío bi' xñi ngu' cha' jil'i Jesús. Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' nu nguscua jyo'o Isaías bi':

⁴⁰ Cua ndacu' ycu'i Ndyosi hique ngu' bi', ngua'ni Ni cha' cu'u ti hique ngu' bi'.

Jua'a ngua cha' ná ña'a ngu' ni cha' laca bi', cha' ná caca cuayá' ti' ngu' cha' bi'.

Lo'o jua'a ná ntaja'a ngu' culochu' ngu' jil'i cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu',

bi' cha' ná nchca cui'ya na' cha' clyu ti' jil'i ngu' jil'i cha' cuxi bi' li', nacui ycu'i Ni.

⁴¹ Nguscua jyo'o Isaías jua'a cha' cua ngua tii cha' tlyu tsa caca nu Cristo; cha' jil'i ycu'i yu bi' nchcui' jyo'o Isaías li'.

⁴² Lo'o jua'a ngua, ndi'i xi ngu' nu laca cña nu jlyá ti' jil'i Jesús; pana ntsii ngu' bi' jil'i ngu' fariseo, bi' cha' ná ntaja'a ngu' chcui' ngu' cha' jil'i Jesús ca slo ñati. Ntsii ngu' si cua'a ngu' fariseo jil'i ngu' cha' nga'aa ca tsaá ngu' ne' laa jil'i tya'a ngu' judío. ⁴³ Ndiya la ti' ngu' bi' cha' tso'o ti chcui' ñati chalyuu cha' jil'i ycu'i ngu'. Ná nti' ngu' cha' caca tso'o tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a Ni jil'i ngu'.

Tilaca laca nu sta qui'ya jil'i ñati chalyuu

⁴⁴ Li' cui' tsa nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Nu lo'o ngusñi ñati cha' jna' ni, si'i jil'i sca ti na' jlyá ti' ngu' bi' li'; lo'o jil'i ycu'i Ndyosi nu nda 'na lijyaá nde chalyuu xñi ngu' cha' li' —nacui—. ⁴⁵ Lo'o ña'a ñati jna', li' ña'a ngu' jil'i ycu'i Ni nu nclyo cña jna'. ⁴⁶ Cua lijya na' chalyuu cha' caca na' ñi'ya laca sca xee nu tyu'ú ne' cresiya jil'i ñati. Lo'o xñi ñati cha' jna', li' nga'aa tyi'i ngu' chalyuu ñi'ya laca si ná ntsu'u xee ne' cresiya jil'i ngu' xqui'ya cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. ⁴⁷ Nda na' cha' lo'o ngu'; pana si cuna ngu' cha' bi', lo'o li' ná taquiya' ngu' jil'i cha' bi', si'i na' nu stā qui'ya jil'i ngu' bi' li' —nacui Jesús—. Ná lijya na' cha' cua'ni cuayá' na' jil'i ñati chalyuu; cha' cua'ni lyaá na' jil'i ngu', bi' cha' lijya na'. ⁴⁸ Pana cua ndyuna ñati lo'o nchcui' na' lo'o ngu'; bi' laca cha' nu tyanu cuentya jil'i ngu', nu lo'o cua'ni cuayá' ycu'i Ndyosi jil'i ngu' lo'o cua ndye chalyuu —nacui Jesús—. Ca li' cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa ñati nu ná ndaquiya' jil'i cha' nu nchcui' na', nu ná ntaja'a xñi cha' nu nchcui' na' lo'o ngu'. ⁴⁹ Si'i chacuayá' jil'i ycu'i ca ti na' nchcui' na' lo'o ñati; ycu'i Ndyosi Sti na' nu cua nda jna' lijyaá chalyuu, bi' laca nu ngulo cña 'na ñi'ya cha' nu ta na', ñi'ya ña'a cha' nu chcui' na' lo'o ñati —nacui yu—. ⁵⁰ Jlo ti' na'

cha' talo tsa lcaa cña nu nda Sti na' cha' cua'ni ma, ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ma si taquiya' ma ji'i cha' bi' —nacu'i Jesús ji'i ngu'—. Bi' cha' tsa ña'a cha' nu cua nchcui' Sti na' lo'o na', bi' laca cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani.

13

Ngui'í Jesús quiya' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i

¹ Tyucuaa tsa tya lijyi cha' caca ta'a pascua bi'; jlo ti' Jesús cha' cua ngulala tyempo ji'i, cha' tyu'u yu chalyuu re tyaa yu ca slo ycu'i Ndyosi Sti yu. Xcui' cua ntsu'u tsa tyiquee Jesús ña'a ji'i ñati chalyuu nu ngusni cha' ji'i yu; lo'o ña'a ti tya ntsu'u tsa tyiquee yu ña'a yu ji'i ñati bi' li', ña'a cuayá' nu tye chalyuu ji'i.

² Laja li' cua ngua'ni nu xña'a cha' ngua'ya cha' hique Judas sñi' Simón Iscariote cha' cujui' cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' cuxi. ³ Jlo ti' Jesús cha' lcaa cha' nu ntsu'u ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu cua nda Ni ji'i yu. Lo'o jua'a jlo ti' yu cha' cua ngutu'u yu ca slo ycu'i Ndyosi yaa yu chalyuu, cha' cua tyaa ti yu ca slo ycu'i Ndyosi chaca quiya'. Masi jlo ti' Jesús cha' bi', ⁴ pana ndatu Jesús to' mesa laja lo'o ndyacu ngu' sji, ngulo yu late' tyucu'i nu lacu' yu, ndaya' yu chaca late' cha' sca' yu sii' yu; ⁵ li' ngujui' yu hitya ne' sca tsi'yu, ndyaa ngui'í yu quiya' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, nguxquityi yu quiya' ngu' lo'o late' nu ndyaca' sii' yu.

⁶ Lo'o ndyalaa Jesús ca su ntucua Simón Pedro, li' nchcui' Pedro lo'o yu:

—¿Ha nu'u, cusu'? ¿Ha qui'í nu'u quiya' na'? —nacu'i Pedro ji'i.

⁷ —Ná nchca cuayá' ti' nu'u juani ni cha' laca ndyu'ni na' jua'a —nacu'i Jesús ji'i—, pana ca tiya' la xi caca cuayá' ti' nu'u.

⁸ —Ná caja chacuayá' jinu'u qui'í nu'u quiya' na' tsiya' ti —nacu'i Pedro li'.

Nguxtyacui Jesús cha' lo'o Pedro li':

—Ná caca tyu'u cha' jinu'u lo'o na' si ná qui'í na' quiya' nu'u —nacu'i yu.

⁹ —Tso'o lacua, cusu' —nacu'i Simón Pedro li'—. Si'í quiya' ti na' qui'í nu'u lacua, lo'o ya' na' lo'o scua' que na' xcaata nu'u.

¹⁰ —Lubii tsa tyucui ña'a na si cua ndyaata na chcu —nacu'i Jesús li'—, nga'aa nti' na caata na chcu chaca quiya' li'. Pana quiya' ti na tyaatí lo'o tyatí na ni'i. Lo'o jua'a cu'ma, masi lubii tsa cresiya ji'i ma, tya ntsu'u chaca yu laja cu'ma nu ná lubii cresiya ji'i.

¹¹ Jua'a nacui' Jesús: “Ntsu'u chaca yu laja cu'ma nu ná lubii cresiya ji'i”, nacui, cha' cua jlo ti' Jesús tilaca laca nu cujui' cresiya ji'i yu ji'i ngu' cuxi.

¹² Lo'o ndye ngui'í Jesús quiya' ngu', xa' ndyacu' ste' yu, xa' ndyaa tucua yu to' mesa. Li' nchcui' yu lo'o ngu':

—¿Ha ngua cuayá' ti' ma na laca nu ngua'ni na' lo'o ngui'í na' quiya' ma jua'a? —nacu'i yu—. ¹³ “Mstru”, ndu'ni ma 'na; “Xu'na ya”, ndu'ni ma 'na, lo'o chañi tsa cha' bi'. Jua'a laca na' cuentya ji'i ma —nacu'i yu—. ¹⁴ Na' nu laca Xu'na ma, na' nu laca Mstru ji'i ma ni, cua ngui'í na' quiya' ma; bi' cha' jua'a ntsu'u cha' qui'í ycu'i' ma quiya' tya'a ma —nacu'i yu—. ¹⁵ Ngua ti' na' cha' ña'a ma ñi'ya nu ngua'ni na', cha' ñi'ya ngua'ni na' lo'o nguxtyucua na' ji'i ma, jua'a ntsu'u cha' cua'ni ma cha' xtyucua ma ji'i tya'a ma —nacu'i Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. ¹⁶ Cha' liñi nchcui' na' lo'o cu'ma, cha' ñati nu laca xu'na ngu', bi' laca loo ji'i ngu', si'i msu nu laca loo; ñati nu nclyo cña ji'i nu tsa lquichí, bi' laca loo, si'i nu ndya'a lquichí ti. ¹⁷ Lo'o juani lo'o

ngua cuayá' ti' mā lcaa ña'a cha' nu nda ca ti na' lo'o mā, tso'o tsa caca tyiquee mā li', si taquiya' mā ji'í cha' bi' —nacui—.

¹⁸ Ná nchcui' na' ji'í lcaa cu'mā. Jlo ti' na' ti' ji'í ngusubi na' cha' caca tsa'a ngu' jna' —nacui Jesús—. Tya sa'ni nguscua ngu' sca cha' ji'í ycuí' Ndyosi lo quityi ndi'ya: “La cui' ñati nu stu'ba ndyacu tyaja lo'o na', bi' laca nu xuu tya'a lo'o na' juani”; jlo ti' na' cha' nga'a cha' caca cha' bi' —nacui Jesús—. ¹⁹ Na nda ti na' sca cha' lo'o mā juani, nu lo'o tya lyiji caca cha' bi'; lo'o cua ngua jua'a, li' caca jlya ti' mā jna', cha' chañi cha' laca na' nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi nu lijya chalyuu, ñi'ya nu ni na' ji'í mā. ²⁰ Ta na' sca cha' liñi lo'o mā —nacui yu—. Nu lo'o taquiya' mā ji'í sca ñati nu ta na' cha' tya'a slo mā, li' stu'ba laca si taquiya' mā jna'; lo'o taquiya' mā jna', li' stu'ba laca si taquiya' mā ji'í ycuí' Ndyosi Sti na' nu nda jna' lijyaa.

Ndacha' Jesús ji'í ngu' tilaca laca nu cujuí' cresiya ji'í yu ji'í ngu' xña'a

²¹ Lo'o nchcui' Jesús jua'a, ti'í tsa nti' cresiya ji'í yu nda yu cha' lo'o ngu' bi':

—Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o mā juani, cha' ntsu'u sca ngu' tya'a mā nu cujuí' cresiya 'na ji'í ngu' cuxi —nacui Jesús li'.

²² Ndube tsa ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í, nguxña'a ngu' ji'í tya'a ngu' li'; ná nda ngu' cuentya tsiya' ti ti ji'í cha' nu nchcui' yu. ²³ Pana ntsiya tsaca lo ngoca' cacua ti su ntucua Jesús; tyaca'a tsa nu qui'yu bi' ji'í Jesús, ²⁴ bi' cha' ngua'ni que ti Simón Pedro ji'í yu bi', nchcuane ji'í:

—¿Ti ji'í nchcui' nu cusu' lo'o nacui jua'a?

²⁵ Bi' cha' ngusni yane nu qui'yu bi' nde chu' ña'a ntsiya ti, cha' caca cacua la ji'í Jesús. Li' nchcui' lo'o Jesús:

—Xu'na, ¿tilaca laca nu bi'? —nacui.

²⁶ —Ndi'ya cua'ni na' —nacui Jesús ji'í li'—. Ta'a na' sa yu'be tyaja 'na ne' ca'ña scuaa re. Ñati nu ta na' yu'be tyaja bi' ji'í cha' cacu, nu bi' laca nu ni na' ji'í mā.

Li' nda'a Jesús sa yu'be tyaja ne' ca'ña, nda ji'í Judas, sñi' Simón Iscariote. ²⁷ Lo'o ngusñi Judas ji'í tyaja bi', la cui' hora bi' ndyatí ycuí' nu xña'a nu naa Satanás, ndyaa ne' cresiya ji'í nu Judas bi'. Li' nacui Jesús ji'í:

—Yaa clya nu'u lquichí cua hí.

²⁸ Ná tucui nu ntucua to' mesa ngua cuayá' ti' ni cha' laca nchcui' Jesús lo'o Judas jua'a. ²⁹ La cui' Judas laca nu laca loo ji'í cujuí cñi nu tsa tlyu ntsu'u cñi ji'í lcaa ngu' bi'; bi' cha' ntsu'u ngu' nu ngua ti' cha' cua ngulo Jesús cña ji'í cha' tsaa cui'ya sca na nu cua'nijo'o ji'í ngu' cha' caca ta'a; jua'a ngua ti' xa' la ngu' cha' ntsu'u cña ji'í Judas cha' tsaa ta msta' ji'í ngu' ti'í. ³⁰ Bi' cha' lo'o ndye ndyacu Judas tyaja bi', ngutu'u ndyaa ña'a talya ti li'.

Sca cña cucui cha' cua'ni na

³¹ Lo'o ngutu'u Judas ndyaa, li' nchcui' Jesús lo'o ñati nu ndyanu bi':

—Cua ndyu'ni ycuí' Ndyosi cha' caca tlyu na', na' nu cua lijyaa chalyuu cha' caca na' ñati —nacui yu—. Lo'o ji'í ycuí' Ni cua'ni tlyu ngu' xqui'ya na' —nacui—. ³² Nu lo'o ndu'ni na' cha' caca tlyu Sti na' xqui'ya cha' laca na' Sñi' ycuí' Ni, la cui' jua'a cua'ni Ni cha' caca tlyu la na'; yala ti cua'ni Ni jua'a.

³³ Sñi' na' —nacui Jesús ji'í ngu' bi' li'—, tya xi ca tsa' tya tyi'í na' nde chalyuu lo'o mā. Ñi'ya nu ni na' ji'í ngu' judío tya tsubi', la cui' ti cha' ta na' lo'o mā juani: Tsaana mā jna', pana ná caja chacuayá' tsaa mā ca su tsa'a —nacui yu—. ³⁴ Nde chcui' na' sca cña cucui lo'o mā cha' cua'ni mā: Nga'a cha' tso'o ti tyu'u

tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a ñati ma; ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jil'i ma, la cui' jua'a nga'a cha' tyu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a ñati ma. ³⁵ Li' caca cuayá' ti' lcaa ñati cha' ñati nu ndyaca tsa'a 'na laca ma, si tso'o ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a ñati ma —nacui Jesús.

Nacui Jesús cha' cua xtyanu ti Pedro jil'i

³⁶ Li' nchcui' Simón Pedro lo'o Jesús:

—Xu'na —nacui—, ¿macala tsaá nu'u?

—Ná caja chacuayá' cha' tya'a nu'u lo'o na' ca su tsa'a —nacui Jesús—. Ca tiya' la tsaá nu'u.

³⁷ Li' nchcuane Pedro jil'i yu:

—¿Ni cha' laca ná nti' nu'u cha' tya'a na' lo'o nu'u ca su tsaá nu'u juani ti? —nacui—. Cajaa na' si caca clyaa' ycu' nu'u.

³⁸ —¿Ha chañi hi cha' tyaja'a nu'u cajaa cha' clyaa' na'? —nacui Jesús jil'i—. Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o nu'u juani: Lo'o tya lyiji ti xi'ya ndye'e nde tlya, sna quiya' xacui nu'u cha' jil'i ngu' cha' ná nslo nu'u 'na.

14

Nclyu'u Jesús chaca tyucui' cucui jil'na

¹ 'Ná quiña'a tsa cha' culacua ti' ma cuentya 'na —nacui Jesús jil'i ngu' li—. Cua ngusñi ma cha' jil'i ycu' Ndyosi, jua'a xñi tso'o ma cha' jna' li'. ² Quiña'a tsa su tso'o ntsu'u su tyi'i ma ca slo ycu' Ndyosi Sti na'. Tsa'a na' ca bi' cha' cua'ni cho'o na' su tyi'i ma. Ná nchcui' na' lo'o cu'ma jua'a, si si' cha' liñi nu nchcui' na' lo'o ma —nacui Jesús—.

³ Lo'o jua'a tsa'a na' cha' cua'ni cho'o na' su tyi'i ma, li' caa na' lo yuu chaca quiya', caquiya na' jil'i ma cha' tyi'i ma lo'o na'. ⁴ Cua jlo ti' ma macala su tsa'a na', jlo ti' ma ñi'ya nu cua'ni na' cha' tsa'a ca jua.

⁵ —Cusu' —nacui Tomás—, ná jlo ti' ya macala tsaá nu'u. ¿Ñi'ya cua'ni ya cha' quije tyucui' bi' jil'i ya? —nacui jil'i Jesús.

⁶ —Na' laca nu nclyu'u tyucui' —nacui Jesús li'—, na' nclyu'u lcaa cha' nu liñi ca; na' nda chalyuu tso'o jil'i ngu', chalyuu nu ná nga'a cha' tye. Ná taca jil'i ngu' tyalaa ngu' ca slo ycu' Ndyosi si ná lo'o na' —nacui Jesús—. ⁷ Ndyuloo ma 'na, bi' cha' jua'a cua ndyuloo ma jil'i Sti na' li'; cua ndyuloo ma jil'i Ni juani, cha' cua na'a ma jil'i ycu' Ni nu lo'o cua na'a ma jna'.

⁸ Li' nchcuane Felipe jil'i Jesús:

—Cusu' —nacui—, culu' nu'u jil'i Sti nu'u jil'i ya, tsa bi' ti cha' nti' ya.

⁹ —Felipe —nacui Jesús jil'i—, cua tyuu tsa tsa ndi'i na' lo'o cu'ma, ¿ha tya lyiji tyuloo ma jna'? —nacui—. Cua na'a ma 'na, bi' cha' jua'a jil'i Sti na' cua na'a ma li'. ¿Na laca nti' nu'u lo'o ndi'ya nchcui' nu'u lo'o na': Culu' nu'u jil'i Sti nu'u jil'i ya? —nacui Jesús jil'i Felipe—. ¹⁰ ¿Ha ná jlya ti' ma cha' stu'ba ntsu'u cha' 'na lo'o ycu' Ndyosi Sti na'? Lo'o jua'a lcaa hora ndi'i ycu' Ndyosi Sti na' lo'o na' —nacui—. Si' cha' nu ngulo hique ti na' nu nchcui' na' lo'o ma; stu'ba ntsu'u cha' jil'i Sti na' lo'o na', lo'o ycu' Ni laca nu nclyo cña 'na, ñi'ya nu cua'ni na'. ¹¹ Xñi ma cha' jna' lacua, cha' nu nacui na' jil'i ma cha' stu'ba ntsu'u cha' 'na lo'o ycu' Ndyosi Sti na'. Si ná caca jlya ti' ma 'na jua'a, li' tso'o masi xqui'ya cña tonu nu ndu'ni na', bi' cha' jlya ti' ma jna' —nacui Jesús—. ¹² Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o ma juani, cha' lcaa ñati nu xñi cha' jna', taca cua'ni ngu' la cui' ña'a cña tonu nu ndu'ni ycu' na'; lo'o jua'a tlyu la cña caca cua'ni ngu' bi' li', cha' cua tya'a ti na' ca su ndi'i ycu' Ndyosi Sti na' —nacui Jesús—. ¹³ Bi' cha' juani lcaa cha' nu jña ma jil'i ycu' Ndyosi chacuayá' jna', cua'ni na' cha' bi' —nacui—. Jua'a

ji'j ycu' Ndyosi Sti na' cua'ni tlyu ngu', nu lo'o cua'ni tlyu ngu' 'na nu laca Sñi' ycu' Ni. ¹⁴ Lcaa cha' nu jña ma ji'j Sti na' chacuayá' jna', cua'ni na' cha' bi' li'.

Caa Xtyi'i ycu' Ndyosi xtyucua Ni ji'na

¹⁵ 'Taquiya' ma ji'j lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o ma, si chañi cha' ntsu'u tyiquee ma 'na —nacu' Jesús—. ¹⁶ Lo'o tya'a na', li' chcu' na' lo'o ycu' Ndyosi Sti na' cha' ta Ni chaca nu xtyucua ji'j ma; bi' laca Xtyi'i ycu' Ndyosi nu laca suu lcaa cha' liñi. Tyanu nu bi' lo'o ma ña'a cuayá' nu tye chalyuu —nacu'—. ¹⁷ Ná caca tyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'j ñati cuxi, cha' ná nchca ña'a ngu' bi' ji'j Ni, ná nslo ngu' tilaca laca ycu' Ni. Nu cu'ma, nslo ma ji'j Ni xqui'ya cha' ndi'j nu bi' lo'o ma, lo'o jua'a cua tyanu ti Ni ne' cresiya ji'j ma —nacu' Jesús ji'j ngu'—. ¹⁸ Ná xtyanu na' ji'j ma ycu' ti ma, ñi'ya si laca ma ñati nu ná tucui ntsu'u ji'j ma —nacu'—, tya caa na' su ndi'j ma chaca quiya'. ¹⁹ Ca tiya' la xi, li' nga'aa ña'a ñati chalyuu jna'; pana cu'ma, tya ña'a ma jna'. Li' caca tso'o tyiquee ma, xqui'ya cha' lu'ú na'. ²⁰ Lo'o jua'a caca cuayá' ti' ma cha' stu'ba ntsu'u cha' jna' lo'o Sti na', cha' ntsu'u cha' ji'j ma lo'o na' —nacu' Jesús—, lo'o jua'a ntsu'u cha' jna' lo'o cu'ma. ²¹ Lcaa ñati nu chañi cha' ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jna', bi' laca ñati nu cua'a jyaca ji'j lcaa cha' nu chcu' na' lo'o ngu'; taquiya' ngu' bi' ji'j cha' bi' —nacu'—. Lo'o ntsu'u tsa tyiquee ngu' ña'a ngu' jna', jua'a Sti na' ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'j ngu' bi' li'. Lo'o na', tso'o tsa caca tyiquee na' ña'a na' ji'j ngu' bi', cuati culu'u na' ji'j ngu' bi' lcaa cha' ñi'ya nu laca ycu' Na'.

²² Li' nchcui' nu chaca Judas bi', si'i nu naa Judas Iscariote:

—Nu lo'o nacu' nu'u' cha' culu'u nu'u' ñi'ya nu laca ycu' ca nu'u' ji'j cuare ti, ná lo'o ji'j xa' ñati, ¿ñi'ya ta nti' nu'u, Xu'na? —nacu' nu Judas bi' ji'j Jesús.

²³ —Ñati nu chañi cha' ntsu'u tsa tyiquee jna', taquiya' ngu' ji'j lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o ngu' —nacu' Jesús—. Lo'o li' tso'o tsa caca tyiquee ycu' Ndyosi Sti na' ña'a Ni ji'j ngu' bi'. Cuati caa ya lo'o Sti na' cha' tyanu ya lo'o ngu' bi' —nacu' Jesús—. ²⁴ Pana ñati nu ná ntsu'u tyiquee jna', ná ndaquiya' ngu' tsiya' ti ji'j cha' nu nchcui' na' lo'o ngu'. Cua ndyuna cu'ma cha' nu nda Sti na' na cha' culu'u ji'j ma, cha' si'i sca cha' nu nda'ya hique ti na' laca cha' nu nda na' lo'o ma.

²⁵ 'Cua nchcui' na' lcaa cha' bi' lo'o tya ndi'j ti na' lo'o ma. ²⁶ Tiya' la li' caca cuayá' la ti' ma lcaa cha', nu lo'o culu'u Xtyi'i ycu' Ndyosi cha' bi' ji'j ma —nacu' Jesús—. Na cua ta ti ycu' Ndyosi Sti na' ji'j Xtyi'i ycu' Ni cha' caa Ni chalyuu cha' xtyucua Ni ji'j ma lcaa hora chacuayá' jna'. Lo'o jua'a cua'ni nu bi' cha' tyi'u ti' ma lcaa cha' nu cua nchcui' na' lo'o ma.

²⁷ 'Ndi'ya cua'ni na' lo'o ma cha' cua tya'a ti na': cua'ni na' cha' ti ti tyi'j tyiquee ma. Ná nchca ji'j ñati chalyuu tyi'j ti ti ngu', pana ycu' na' cua'ni na' cha' ti ti tyi'j ma —nacu' Jesús—. Nga'aa culacua tsa ti' ma, nga'aa cutsi'j ma —nacu'—. ²⁸ Cua ndyuna ma lo'o nchcui' na' ndi'ya: “Tya'a na', pana ca tiya' la li' caa na' su ndi'j ma chaca quiya'”. Bi' cha' taca ca chaa ti' ma lo'o cuna ma cha' cua tya'a ti na' slo ycu' Ndyosi Sti na', si chañi cha' ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jna'. Cua tlyu la cha' nu ntsu'u ji'j ycu' Ndyosi Sti na', sube la cha' jna' —nacu' Jesús—. ²⁹ Jua'a ni na' ji'j ma lo'o tya lyiji caca cha' bi'; pana lo'o cua ndya' na', li' taca jlya ti' ma cha' bi'.

³⁰ 'Nga'aa quiña'a tsa cha' chcuil' na' lo'o ma juani —nacuĭ Jesús li'—. Cua lijya nu xña'a nu laca loo nde chalyuu, cua lijya nu bi' ca su ndi'i na re. Ná ntsu'u chacuayá' ji'i nu bi' cha' caca loo jna'. ³¹ Pana nga'a cha' caca cuayá' ti' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i ycuil' Ndyosi Sti na', bi' cha' ndu'ni na' lcaa cña nu ncyo ycuil' Ni 'na —nacuĭ Jesús—. Pana juani tyatu clya ma, ya'a clya ma lo'o na'.

15

Yaca si'yu lo'o sta' yaca si'yu bi'

¹ 'Na' laca ñi'ya laca sca suu yaca nu nda si'yu tyixi, jua'a laca na' —nacuĭ Jesús ji'i ngu'—. Lo'o ycuil' Ndyosi Sti na' laca nu ca ji'i yaca bi'. ² Tso'o tsa ña'asii Sti na' ji'i lcaa sta' yaca bi', lo'o na' laca yaca bi'. Ca quiya' sta' yaca nsi'yu Ni ji'i, nu lo'o ná nda si'yu lo tsiya' ti. Nsubii Ni xi lo yaca nu nda si'yu tso'o, cha' tya quiña'a la si'yu tyu'u lo bi'; ³ lo'o jua'a cu'ma ni —nacuĭ Jesús—, cua laca ngusubii na' ji'i ma nu lo'o ngusñi ma cha' nu nchcuil' na' lo'o ma. ⁴ Cua'ni stu'ba tyiquee ma lo'o na', cha' stu'ba ti nchca tyiquee na' lo'o ma. Ndi'ya laca ñi'ya si laca na' sca suu yaca, lo'o jua'a cu'ma laca ma sta' yaca bi' —nacuĭ—. Pana sca sta' yaca si'yu ni, nga'aa ta sta' bi' si'yu si si'yu ngu' ji'i ca quiya' sta' bi'; sca ti si stu'ba ti caluu sta' bi' ñi'ya ntucua ti ji'i suu yaca, li' ta sta' bi' si'yu —nacuĭ—. Jua'a lo'o cu'ma, ná taca tyu'u cha' tso'o ne' cresiya ji'i ma cha' xtyucua ma ji'i xa' ñati si ná stu'ba caca tyiquee ma lo'o na'.

⁵ 'Ñi'ya laca suu yaca nu nda si'yu tyixi ji'i, jua'a laca na' cuentya ji'i ma, cha' na' laca suu cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ma —nacuĭ Jesús ji'i ngu'—. Ñi'ya laca sta' yaca bi', jua'a laca cu'ma, si ngusñi ma cha' 'na. Stu'ba ti caca tyiquee ma lo'o na', li' caja quiña'a la cha' tso'o nu tyu'u

ne' cresiya ji'i ma su ndi'i ma chalyuu, si laca na' suu cha' tso'o ji'i ma. Ni sca cha' ná caca ji'i ma si ná stu'ba caca tyiquee ma lo'o na' —nacuĭ Jesús—. ⁶ Culaya' Sti na' ji'i ñati nu ná stu'ba nchca tyiquee ngu' lo'o na', ñi'ya lo'o nchcuaa ngu' sta' yaca nu cua ndyanaa; nxuti'i montón ngu' sta' yaca btyi bi', nsta ngu' ji'i lo quii' cha' tye tyaquĭ bi'.

⁷ Nu lo'o stu'ba ti ntsu'u tyiquee ma lo'o na' —nacuĭ Jesús—, nu lo'o tyanu cha' nu nchcuil' na' ne' cresiya ji'i ma, li' taca ña ma sca cha' ji'i Sti na', lo'o jua'a ta Ni cha' bi' ji'i ma. ⁸ Cua'ni tlyu ngu' ji'i ycuil' Ndyosi Sti na', si ña'a ngu' cha' tso'o tsa ndu'ni ma lo'o xa' ñati. Li' caca cuayá' ti' xa' ñati ma' ñati nu ndyaca tsa'a 'na laca ma —nacuĭ—. ⁹ Ñi'ya nu ntsu'u tyiquee Sti na' ña'a Ni jna', jua'a ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i cu'ma. ¹⁰ Lcaa tsa tyi'u ti' ma su ndi'i ma cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i ma. Jua'a tso'o tsa caca tyiquee na' ña'a na' ji'i ma si taquiya' ma ji'i lcaa cha' nu nda na' lo'o ma. Lo'o jua'a na' —nacuĭ Jesús— cua ngua'ni na' lcaa cña nu ngulo Sti na' 'na. Jlo ti' na' cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jna' tyucui su ndi'i na'.

¹¹ 'Nchcuil' na' jua'a lo'o cu'ma, cha' lo'o ña'a ma cha' chaa ti' na' ndu'ni na' cña ji'i ycuil' Ndyosi Sti na', la cui' jua'a cu'ma, ná nga'a cha' tye cha' caca chaa ti' ma. ¹² Nde laca cña nu ta na' ji'i ma —nacuĭ Jesús—, cha' tso'o ti caca tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma, ñi'ya ntsu'u tyiquee na' ña'aa ji'i ma. ¹³ Si jua'a ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i tya'a tso'o na, li' cua'ni lyaá na' ji'i ngu' bi', masi cajaa ycuil' na; nga'aa ntsu'u xa' cña tlyu la nu caca cua'ni na' cha' xtyucua na' ji'i tya'a tso'o na. ¹⁴ Tya'a tso'o na' laca cu'ma si taquiya' ma ji'i cha' nu nda na' lo'o ma —nacuĭ Jesús—,

15 nga'aa ñacuï na' cha' msu jna' laca ma. Sca msu ti ni, ná jlo ti' yu lcaa cña nu ntsu'u ji'i xu'na yu. Ni na' cha' tya'a tso'o na' laca ma, cha' cua ngulu'u na' ji'i ma lcaa cha' nu cua ndyuna na' slo Sti na'. 16 Si'i cu'ma nu ngusubi ma 'na cha' tya'a ma lo'o na' —nacui Jesús—, na' laca nu cua nchcui' na' lo'o ma clyo. Tya li' ngulo na' cña ji'i ma cha' xcui' cha' tso'o tyu'u ne' cresiya ji'i ma, cha' jua'a talo cña tso'o nu ndu'ni ma; li' cua'ni Sti na' lcaa cha' nu jña ma ji'i Ni chacuaya' 'na. 17 Bi' cha' juani ndulo tsa cña re ji'i ma cha' cua'ni ma: cha' tso'o tsa caca tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma.

Na lya' ti' ñati chalyuu ji'i Jesús lo'o jua'a ji'i ñati ji'i

18 Tya nchcui' la Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i li':

—Chañi cha' ntsu'u quiya' liye' ti ti' tya'a ñati ma ji'i ma. Ná cube tsa ti' ma li', cua jlo ti' ma cha' tya clyo la jua'a ngua'ni liye' ti' ngu' jna' —nacui Jesús—. 19 Si cua'ni ma ñi'ya nu ndu'ni ñati cuxi nde chalyuu, li' chcui' tso'o ngu' lo'o ma, ñi'ya si laca ma tya'a ngu'. Pana juani nga'aa ntsu'u cha' ji'i ma lo'o cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu, cha' cua ngusubi na' ji'i ma cha' caca ma ñati 'na; bi' cha' liye' tsa ti' ngu' ña'a ngu' ji'i ma —nacui—. 20 Tyi'u ti' ma cha' nu nchcui' na' lo'o ma tsubi': “Nu laca loo laca nu nclyo cña, si'i ngu' msu ti”. Ñi'ya ndu'ni lya' ti' ngu' jna', jua'a cua'ni lya' ti' ngu' ji'i ma. Ná ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu ngulu'u na' ji'i ngu', la cui' jua'a ná taquiya' ngu' ji'i cha' nu chcui' cu'ma lo'o ngu' bi'. 21 Jua'a cua'ni ngu' lo'o cu'ma xqui'ya na' —nacui Jesús—, cha' ná nslo ngu' tilaca laca nu nda 'na lijya nde chalyuu.

22 'Ná ntsu'u qui'ya ji'i ngu' bi' lo'o bilya caa na' chcui' na' lo'o ngu'; pana juani ni, nga'aa cua'ni

clyo ti' ycu' Ndyosi ji'i ngu' bi' ji'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. 23 Nu lo'o liye' ti' ngu' ña'a ngu' jna', jua'a ji'i ycu' Ndyosi Sti na' liye' ti' ngu' ña'a ngu' ji'i Ni —nacui Jesús—. 24 Ná ntsu'u qui'ya ji'i ngu' bi' clyo, pana juani ni, cua nguti' na' slo ngu' bi', cua ngua'ni na' cña nu ná caca ji'i xa' ñati cua'ni; cua na'a ngu' lcaa ña'a cña tonu nu ngua'ni na', bi' cha' liye' ti' ngu' ña'a ngu' jna'. Lo'o jua'a ji'i Sti na' liye' ti' ngu' ña'a ngu' ji'i Ni, bi' cha' cua ndyanu yabe' hichu' ngu' bi' —nacui Jesús—. 25 Nga'a cha' caca cha' jua'a, cha' nu nscua lo' quityi cusu' ji'i ngu' bi'; ndi'ya nchcui' cha' bi': “Liye' ti' ngu' ña'a ngu' jna', masi ná ntsu'u suu cha' ji'i ngu' cha' cua'ni ngu' jua'a”.

26 'Cua'ni na' cha' caa nu laca Xtyi'i ycu' Ni lo yuu, Xtyi'i nu ndu'u slo ycu' Ndyosi —nacui Jesús—. Bi' laca nu culu'u ji'i ma lcaa cha' nu liñi ca, bi' laca nu xtyucua ji'i ma lcaa tyempo chacuaya' 'na. Nu lo'o caa nu bi' lo yuu, li' culu'u Ni lcaa cha' liñi nu ntsu'u 'na ji'i ma —nacui Jesús—. 27 Lo'o cu'ma ni, cua nguti' ma lo'o na' tya clyo, bi' cha' taca ji'i ma chcui' liñi ma cha' jna' lo'o xa' ñati.

16

1 'Yala la nchcui' na' lcaa cha' bi' lo'o ma, cha' ná xtyanu ma cha' jna' lo'o cua'ni lya' ti' ngu' ji'i ma, 2 masi ná ta ngu' chacuaya' ji'i ma cha' tsa ma ne' laa ji'i ngu' li' —nacui Jesús—. Tyalaa sca tyempo nu culacua ti' ngu' cha' cña tacati cua'ni ngu' si cjuui ngu' ji'i ngu' tya'a ma. 3 Jua'a cua'ni ngu' bi', cha' ná nslo ngu' ji'i ycu' Ndyosi Sti na'; la cui' jua'a ná nslo ngu' jna' —nacui Jesús—. 4 Cua nchcui' na' lcaa cha' bi' lo'o ma juani, cha' nu lo'o tyalaa tyempo cuxi bi', li' taca tyi'u ti' ma ñi'ya nu cua nchcui' na' lo'o ma juani.

Cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi

'Tya clyo ná nda na' cha' bi' lo'o mā, cha' tya ndi'j na' lo'o mā —nacuj Jesús—. ⁵ Pana juani cua tsa'a ti na' ca su ndi'j ycu'i Ndyosi Sti na' nu nda 'na liyaa, masi bilya xcuane mā jna' ma nde tsa'a. ⁶ Xñi'j tsa ti' mā xqui'ya cha' nu nda na' lo'o mā tsa. ⁷ Pana ná cube tsa ti' mā. Cha' liñi nda na' lo'o mā juani —nacuj Jesús—, cha' tso'o la tyi'j mā si cua ndya'a na'. Ná caa Xtyi'i ycu'i Ni nu xtyucua ji'j mā lcaa tsa si ná tya'a na', cha' nu lo'o tya'a na', li' ta na' ji'j nu bi' caa Ni. ⁸ Nu lo'o caa Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo yuu chalyuu —nacuj Jesús—, cua'ni Ni cha' cube ti' lcu'a ti tya'a ñati chalyuu cha' ntsu'u qui'ya nu ngusta ycu'i Ndyosi ji'j ngu'; jua'a cua'ni Ni cha' tyi'u ti' ñati jna', cha' liñi tsa laca ycu'i na'; jua'a cua'ni Ni cha' ca cuayá' ti' ñati cha' ntsu'u cha' cua'ni cuayá' ycu'i Ndyosi ji'j lcaa ñati chalyuu —nacuj—. ⁹ Cua'ni Xtyi'i ycu'i Ni cha' cube ti' ngu' cha' ntsu'u qui'ya ji'j ngu' cuentya ji'j ycu'i Ndyosi, xqui'ya cha' jlo ti' ngu' cha' ná ndaquiya' ngu' ji'j cha' nu nchcui' na' —nacuj Jesús—. ¹⁰ Lo'o jua'a cua'ni Ni cha' tyi'u ti' ngu' jna' cha' liñi tsa ndu'ni na', cha' liñi tsa cha' nu nchcui' na'; pana cua tsa'a ti na' slo ycu'i Ndyosi Sti na', lo'o li' nga'aa ña'a mā 'na —nacuj—. ¹¹ Jua'a cua'ni Ni cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' ntsu'u cha' cua'ni cuayá' ycu'i Ndyosi ji'j lcaa ñati chalyuu, xqui'ya cha' cua ngusta Ni yabe' hichu' nu xña'a nu laca loo ji'j ñati chalyuu.

¹² 'Tya quiña'a la cha' ntsu'u cha' nti' na' chcu'i na' lo'o mā nquicha' —nacuj Jesús ji'j ñati nu ndyaca tsa'a ji'j—, pana ná talo mā cua'a jyaca mā ji'j cha' bi' juani, cha' tucui tsa cha' bi'. ¹³ Nu lo'o caa Xtyi'i ycu'i Ndyosi nu tyu'u nde slo ycu'i Ni, li' culu'u nu bi' lcaa cha' nu liñi ca ji'j mā; li' chcu'i liñi nu

bi' lo'o mā lcaa cha' nu cuentya 'na —nacuj—. Ná chcu'i nu bi' chacuayá' ji'j ycu'i ca Ni; tsa ña'a cha' nu cua ndyuna ti Ni ca slo ycu'i Ndyosi, bi' ti cha' ta nu bi' lo'o mā —nacuj Jesús—. Lo'o jua'a ta nu bi' cha' lo'o mā, lcaa cha' nu caca jna'. ¹⁴ Cua'ni tlyu Xtyi'i ycu'i Ni jna'. Lcaa cha' nu culu'u nu bi' ji'j mā, cha' jna' laca bi'; na' laca suu cha' bi' —nacuj Jesús ji'j ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j—. ¹⁵ Lcaa cha' nu ntsu'u ji'j ycu'i Ndyosi Sti na' cua nda Ni 'na; bi' cha' ni na' ji'j mā lacua, cha' lcaa cha' nu culu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'j mā, cha' jna' laca bi'.

Caca chaa ti' na, masi xñi'j tsa ti' na ndi'j na

¹⁶ 'Ca tiya' la xi, nga'aa ña'a mā jna', xqui'ya cha' tya'a na' slo ycu'i Ndyosi Sti na'; pana tiya' la li' ña'a mā jna' chaca quiya' —nacuj Jesús.

¹⁷ Lo'o li' ntsu'u xi ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j Jesús nu ndi'ya nchcu'i ngu' lo'o tya'a ngu':

—Nacuj nu cusu' cha' ngulala ti cha' nga'aa ña'a na ji'j ycu'i yu —nacuj ngu' bi'—. Lo'o li' nacuj yu cha' tiya' la ña'a na ji'j yu chaca quiya'. Lo'o jua'a chaca cha' nacuj nu cusu', cha' tsa'a yu ca slo ycu'i Ndyosi Sti yu. ¹⁸ ¿Ñi'ya ntsu'u ta cha' nu nchcu'i nu cusu' jua cha' “tiya' la xi”? —nchcuane ngu' ji'j tya'a ngu'—. Ná jlo ti' na ni cha' laca nchcu'i nu cusu' jua'a.

¹⁹ Cua jlo ti' Jesús lcaa ña'a cha' nu nti' ngu' xcuane ngu' ji'j, bi' cha' nguxtyacui yu cha' lo'o ngu' bi' li':

—Cua nacuj na' ji'j mā cha' ca tiya' la xi nga'aa ña'a mā jna', lo'o jua'a ca tiya' la, li' ña'a mā jna' chaca quiya'. ¿Ha xqui'ya cha' bi' nchcu'i tsa mā lo'o tya'a mā?

²⁰ Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o mā juani —nacuj Jesús ji'j ngu' bi' li'—, cha' chañi xi'ya mā, chañi cunaa mā nu lo'o cua ndya'a na', masi chaa ti' xa' la ñati chalyuu. Pana

ná cube tsa ti' mā, masi xñi'j ti' mā; caca cha' ti' mā lo'o tyu'ú na' chaca quiya' li'. ²¹ Lo'o cua ndyalaa hora cha' cala sñi' sca nu cuna'a ni —nacuj Jesús—, ti' tsa cña caca ji'j nu cuna'a bi'; pana lo'o ngula cubi' bi', li' cjlyaa ti' nu cuna'a bi' cha' ti' tsa cña bi' ji'j, tso'o tsa ntsu'u tyiquee cha' cua laca ngula sca ñati. ²² Lo'o jua'a cu'mā —nacuj—, xti ti tyempo caca xñi'j ti' mā; pana caa na' caa na'a na' ji'j mā chaca quiya', lo'o li' caca cha' ti' mā chaca quiya'. Ná tucui taca cua'a ji'j mā cha' ná caca cha' ti' mā li'.

²³ 'Nu lo'o tyalaa tyempo bi', nga'aa si'i jna' jña mā sca cha' —nacuj Jesús—. Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o mā, cha' lcaa cha' nu jña mā ji'j ycu' Ndyosi Sti na' chacuayá' 'na, ta Ni cha' bi' ji'j mā —nacuj—. ²⁴ Si'i chacuayá' 'na ngüijña mā cha' ji'j ycu' Ndyosi Sti na' sa'ni la; pana jua'a jña mā cha' ji'j Ni juani, cha' caja cha' bi' ji'j mā, cha' xcu' na' caca cha' ti' mā su ndi'j mā li'.

Cua ntijiloo Jesús ji'j nu xña'a

²⁵ 'Xcu' cu'j ti' nda na' lo'o mā —nacuj Jesús—, cha' caca cuayá' ti' mā scaa cha'; pana tyalaa sca tsa lo'o nga'aa si'i cu'j ti' chcu' na' lo'o mā li', liñi ti ta na' cha' lo'o mā cha' ji'j ycu' Ndyosi Sti na'. ²⁶ Nu lo'o tyalaa tyempo bi' —nacuj—, li' taca jña mā cha' ji'j ycu' Ndyosi Sti na' chacuayá' 'na. Ná ni na' ji'j mā cha' chcu' na' lo'o Sti na' cuentya ji'j mā, cha' jua'a ta Ni lcaa cha' nu jña mā ji'j Ni; ²⁷ la cui' ycu' Ndyosi Sti na' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'j mā. Ntsu'u tyiquee mā ña'a mā jna', jua'a jlyaa ti' mā cha' ca slo ycu' Ndyosi ngutu'u na', bi' cha' ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'j mā —nacuj—. ²⁸ Nde su ndi'j Sti na' ngutu'u na' lijya na' nde chalyuu; lo'o juani cua tyu'u ti na' chalyuu, tsa'a na' ca slo Sti na' chaca quiya'.

²⁹ Li' nchcu' ngu' nu ndyaca tsa'a bi' lo'o Jesús:

—Tso'o tsa nchca cuayá' ti' ya cha' nu nda nu'u lo'o ya juani —nacuj ngu' ji'j—, nga'aa si'i ñi'ya nchcu' sca cu'j ti' nda nu'u cha', ³⁰ bi' cha' ná ntsu'u cha' xcuane ngu' ni tsaca cha' jinu'u. Juani tso'o tsa nchca cuayá' ti' ya cha' jlo ti' nu'u lcaa ca cha', bi' cha' jlyaa ti' ya cha' ca slo ycu' Ndyosi ngutu'u nu'u.

³¹ Li' nacuj Jesús ji'j ngu':

—¿Ha jlyaa ti' mā jna' juani? —nacuj Jesús—. ³² Cua'a jyaca mā xi ji'j cha' nu chcu' na' re lacua: Cua ngulala ti hora, cua la cui' hora ndyaca juani cha' tyaa mā toni'j ji'j scaa mā. Li' tyanu na' ycu' ti na' —nacuj—, pana si'i sca ti na' tyanu na', cha' stu'ba ndi'j Sti na' lo'o na'. ³³ Cua nda na' lcaa cha' bi' lo'o mā cha' ti' ti tyi'j tyiquee mā xqui'ya na' —nacuj—. Nde chalyuu ti' ti' ñati ña'a ji'j mā. Pana ná cube ti' mā, cua'ni tlyu tyiquee mā; na' laca loo nde chalyuu, cha' cua ntijiloo na' tsiya' ti' ji'j nu xña'a.

17

Nchcu' Jesús lo'o ycu' Ndyosi Sti yu cuentya ji'j ñati ji'j

¹ Lo'o ndye nchcu' Jesús cha' bi', li' nguxña'a yu nde cua, lo'o jua'a cu'j tsa nchcu' yu lo'o ycu' Ndyosi Sti yu:

—Chcu' na' lo'o nu'u, cha' nu'u laca Sti na' —nacuj—. Cua ndyalaa hora 'na cha' cajaan. Lo'o juani cua'ni nu'u cha' caca tlyu la na', cha' laca na' Sñi' nu'u, cha' li' taca cua'ni na' cha' caca tlyu la ycu' nu'u. ² Na cua nda nu'u chacuayá' jna' cha' caca na' loo ji'j lcaa ñati, cha' ta na' chaca chalyuu ji'j ñati nu nda nu'u 'na, chalyuu nu ná nga'a cha' tye —nacuj Jesús ji'j ycu' Ndyosi Sti yu—. ³ Chalyuu nu ta na' ji'j ngu' laca cha' tyuloo ngu' jinu'u, nu'u nu laca sca ti' ycu' Ndyosi nu ntucua nde cua; lo'o jua'a tyuloo ngu' jna', cha' laca na' Jesucristo nu nda nu'u lijyaa.

4 Nde lo yuu re su nguti'i na' cua ngua'ni na' cha' tlyu tsa laca nu'u —nacui Jesús—, jua'a cua ndye ngua'ni na' lcaa cña nu nda nu'u 'na cha' cua'ni na' ca nde. 5 Sti na' laca nu'u, bi' cha' cua'ni nu'u cha' caca tlyu la na', ñi'ya ngua nu lo'o nguti'i na' lo'o nu'u tya clyo lo'o tya lyiji xana chalyuu. Cua'ni nu'u cha' caca tlyu na', la cui' ñi'ya laca tlyu nu'u ca su ntucua nu'u.

6 Lcaa ca cha' ñi'ya laca ycui' nu'u ni, cua ndye nchcui' na' cha' bi' lo'o ñati chalyuu nu cua ngusubi nu'u ji'i cha' caca ñati jna', ña'a cuayá' nu ndyuloo tso'o ngu' jinu'u —nacui—. Ñati jinu'u laca ngu' bi', pana cua nda nu'u ngu' bi' jna'. Cua ndaquiya' ngu' lcaa cha' nu nda nu'u lo'o ngu'. 7 Lo'o jua'a ngua cuayá' ti' ngu' juani cha' nu'u laca nu nda lcaa cña nu ngua'ni na', cha' lcaa ca cha' nu ntsu'u jna', na cua nda nu'u jna'. 8 Lo'o jua'a cua ngulu'u na' ji'i ngu' lcaa cha' nu ngulu'u nu'u 'na —nacui Jesús—, ndaquiya' tsa ngu' cha' bi' juani. Jlo tsa ti' ngu' cha' ca slo nu'u ngutu'u na' lijyaa, jlyu ti' ngu' cha' nu'u laca nu cua nda jna' lijyaa.

9 Sti na', chcui' na' lo'o nu'u juani —nacui Jesús—, cha' xtyucua nu'u ji'i ngu' bi'. Ná chcui' na' ji'i cua ña'a ca ñati chalyuu, sca ti ji'i ñati nu nda nu'u jna' chcui' na' cha' lo'o nu'u, cha' laca ngu' bi' ñati jinu'u. 10 Lcaa ngu' nu ngusñi cha' 'na, laca ngu' bi' ñati jinu'u —nacui—. La cui' ti cha', ñati jna' laca ngu', xqui'ya cha' laca ngu' ñati ji'i ycui' nu'u. Lo'o ña'a xa' ñati chalyuu ji'i ngu' bi', hora ti caca cuayá' ti' ngu' cha' tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u jna'.

11 Nga'aa tyi'i na' lo yuu chalyuu —nacui Jesús—, cha' cua tyaa ti na' nde su ntucua nu'u; pana ngu' bi', tya tyi'i la ngu' nde chalyuu. Lubii tsa laca nu'u, Sti na', bi' cha' ndijña na' cha' clyu ti' jinu'u cuentya ji'i ngu' nu cua nda nu'u 'na. Cua nti' na' cha' cua'a nu'u

ji'i ngu' bi' lo'o juersa ji'i ycui' nu'u, cha' ná quiñu'u tyiquee ngu'. Ñi'ya nu stu'ba cha' jinu'u lo'o na' —nacui—, jua'a cua'ni nu'u lo'o ngu' bi', cha' caca stu'ba cresiya ji'i ngu' bi' lo'o tya'a ngu' nu ngusñi cha' jinu'u. 12 Lo'o tya ndi'i na' lo'o ñati nu nda nu'u 'na —nacui Jesús—, li' ndaca'a ná ji'i ngu' bi' lo'o juersa ji'i ycui' nu'u. Ná nda na' chacuayá' tyacua cha' cuxi ji'i ngu'; ni tsaca ngu' bi', ná nguna' chalyuu ji'i ngu'. Sca ti nu ñati nu nguscua tya sa'ni la cha' chcuna' cha' ji'i, bi' laca nu ndye cha' ji'i tsiya' ti, cha' nga'a cha' caca lcaa cha' nu nguscua ngu' lo quityi cusu' cuentya jinu'u.

13 Bi' cha' juani tyaa na' su ntu-cua nu'u, Sti na' —nacui Jesús ji'i ycui' Ndyosi Sti yu—. Lo'o tya ndi'i na' nde chalyuu, li' nda na' cha' bi' lo'o ngu', cha' ñi'ya lo'o chaa ti' ycui' na' re, jua'a caca chaa ti' ngu' bi' tyucui tyiquee ngu'. 14 Lcaa cha' nu cua nchcui' nu'u lo'o na', cua nda na' cha' bi' lo'o ngu' bi' —nacui—. Lo'o juani, ñi'ya lo'o liye' ti' ñati chalyuu 'na, jua'a ca liye' ti' ñati ña'a ji'i ngu' bi', xqui'ya cha' ná ntsu'u cha' ji'i ya lo'o nu cuxi nu ntsu'u nde chalyuu. 15 Bi' cha' chcui' na' lo'o nu'u juani, Sti na' —nacui Jesús—, cha' nti' na' cha' ña'asi' nu'u ji'i ngu' bi', cha' ná cua'ni lya' ti' nu xña'a ji'i ngu', masi si'i cha' caa caqui'ya nu'u ji'i ngu' bi' chcui' na' lo'o nu'u. 16 Jua'a na' lo'o ngu' bi', ná ntsu'u cha' ji'i ya lo'o nu cuxi nu ntsu'u nde chalyuu —nacui—. 17 Liñi tsa cha' nu nda nu'u, lo'o jua'a tya ta la nu'u cha' liñi bi' lo'o ngu' bi', cha' cha'a cresiya ji'i ngu'; nga'aa si'i cha' cuxi tyu'u tyiquee ngu' bi', ñi'ya lo'o ntsu'u tyiquee ngu' tya sa'ni la. 18 Ñi'ya nda nu'u 'na cha' lijyaa nde chalyuu —nacui Jesús ji'i ycui' Ndyosi Sti yu—, jua'a cua nda na' ji'i ngu' bi', cha' tsaa ngu' culu'u

ngu' cha' jinu'u nde lo tyucui ña'a chalyuu. ¹⁹ Lo'o juani ta na' tyucui ña'a ycu'i ca na' cuentya ji'i ñati bi', cha' cua'ni na' lcaa cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na' —nacu'i—. Lo'o jua'a lcaa ñati nu ngusñi cha' jinu'u ni, nti' na' cha' cha'a cresiya ji'i ngu', cha' ta nu'u cha' liñi nu tyanu ne' cresiya ji'i ngu' cuentya jinu'u.

²⁰ 'Si'i sca ti ji'i ngu' nu cua ngusñi cha' 'na chcu'i na' lo'o nu'u —nacu'i Jesús ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu—, lo'o chcu'i na' cha' ji'i lcaa ñati nu xñi cha' jna' ca tiya' la, nu lo'o chcu'i ngu' lo'o ñati bi'; lo'o cha' ji'i ñati bi' chcu'i na' lo'o nu'u juani —nacu'i—. ²¹ Ndiñña na' jinu'u cha' caca stu'ba cresiya ji'i ngu' bi' lo'o tya'a ngu'. Sti na', ñi'ya stu'ba ntsu'u cha' jinu'u lo'o na', ñi'ya stu'ba nchca tyiquee na' lo'o nu'u, jua'a cua'ni nu'u cha' caca stu'ba tyiquee ngu' bi' lo'o na; li' taca jlya ti' xa' ñati cha' nu'u nda 'na lijyaa —nacu'i Jesús—. ²² Cua ngua'ni nu'u cha' caca tlyu na' nde chalyuu, lo'o jua'a cua ngua'ni na' cha' caca ñati bi' ñi'ya laca ycu'i na'. Ñi'ya lo'o stu'ba tsa nchca tyiquee nu'u lo'o na', jua'a nti' na' cha' caca stu'ba tyiquee ngu' bi' lo'o tya'a ngu'. ²³ Nu lo'o stu'ba ti ntsu'u tyiquee na' lo'o ngu' bi', lo'o jua'a stu'ba ntsu'u tyiquee nu'u lo'o na' —nacu'i—, li' chañi cha' caca stu'ba cresiya ji'i ngu' lo'o tya'a ngu'. Lo'o li' caca cuayá' ti' xa' ñati chalyuu cha' cua nda nu'u 'na lijyaa lo yuu, cha' ñi'ya lo'o tyaca'a na' jinu'u, jua'a cua'ni tyaca'a nu'u ji'i ngu' nu ngusñi cha' 'na.

²⁴ 'Sti na' —nacu'i Jesús ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu—, cua nti' na' cha' tyi'i ñati nu nda nu'u 'na ca su tyucua na'. Li' ña'a ngu' bi' 'na nde su tlyu la su nda nu'u 'na, cha' tyaca'a tsa na' jinu'u tya lo'o tya lyiji xana chalyuu. ²⁵ Sti na' —nacu'i Jesús—, xcu'i cha' liñi ndu'ni nu'u. Nslo na' jinu'u, masi ná nslo ñati chalyuu

jinu'u. Pana jlo ti' ñati nu ngusñi cha' jna' cha' nu'u laca nu nda 'na lijyaa nde chalyuu. ²⁶ Cua ngulu'u na' ji'i ngu' bi' lcaa cha' nu nda nu'u jna', lo'o jua'a tya cua'ni la na' cha' ca cuayá' tso'o ti' ngu' bi' tilaca laca nu'u. Bi' cha' taca caca tso'o tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i tya'a ñati ngu', ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee nu'u ña'a nu'u 'na, lo'o li' tyanu Xtyi'i ycu'i na' ne' cresiya ji'i ngu'.

18

Ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús preso

¹ Ndye nchcu'i Jesús cha' bi' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, li' ngutu'u Jesús ndyaa yu lo'o ngu'. Nteje tacui ngu' ndyaa ngu' ca chaca tsu' sta'a Cedrón, sca sta'a lati nu nscua to' quichi Jerusalén. Tacala' xi lo yuu nde bi' su ndi'i xi yaca cuiñi ji'i ngu', ca bi' ndyaa Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. ² Lo'o nu Judas nu cua ndyujui' cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' cuxi ni, lo'o Judas jlo ti' mala su ndyaa ngu', cha' cua tyuu quiya' ndyu'u ti'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o Jesús ca bi'. ³ Bi' cha' ndyaa lo'o Judas ji'i sca taju sendaru lo'o policia nu nda ngu' tlyu ji'i ndyaa, la cui' sti jo'ó nu laca loo bi' lo'o ngu' fariseo. Lo'o xee lámpara, lo'o quii' quityee, lo'o chcu'a cusu'u ntu-cua ya' ngu' ndyaa ngu'. Li' ndyaa lo'o Judas ji'i ngu' bi' ca su ndi'i yaca cuiñi bi'. ⁴ Jlo ti' Jesús lcaa cha' nu nga'a cha' cua'ni ngu' lo'o yu, bi' cha' ndyaa yu ndyacia tya'a yu lo'o ngu' xña'a bi' tyucui su lijya ngu'. Li' nchcuane Jesús ji'i ngu':

—¿Ti ji'i lijya ma yaana ma? —nacu'i yu ji'i ngu' bi'.

⁵ —Ji'i Jesús, ngu' Nazaret, bi' laca nu ncyana ya ji'i —nacu'i ngu'.

—Na' laca bi' —nacu'i Jesús ji'i ngu' li'.

Lo'o jua'a stu'ba ti ndu Judas lo'o ngu', nu Judas nu cua ndyujui' cresiya ji'i Jesús ji'i nu ngu' xña'a bi'. ⁶ Lo'o cua nchcu'i Jesús cha':

“Na' laca' bi'”, nacui' yu, hora ti nguta'achu' ngu' li', ndyaa stii ngu' lo yuu. ⁷ Chaca quiya' nchcuane Jesús ji'i ngu'.

—¿Ti ji'i nclyana ma' ndya'a ma' —nacui'.

—Ji'i Jesús, ngu' Nazaret, yu bi' laca nu nti' ya —nacui' ngu'.

⁸—Cua ni na' ji'i ma' tsá cha' na' laca' bi' —nacui' Jesús ji'i ngu' li'—. Si jna' ti nti' ma, ta ma' chacuayá' tyaa laja ti nu xa' la ngu' tyaa' ndya'a na' re.

⁹ Nhcui' Jesús lo'o ngu' jua'a, cha' caca ñi'ya' nu cua nhcui' ca Jesús lo'o ycu' Ndyosi Sti yu, nu lo'o cua nacui' yu ndi'ya: “Ni tsaca ñati nu cua nda nu'u 'na, ná nguna' ngu' 'na”. ¹⁰ Li' ngulo Simón Pedro xlyu cusu'u nu nga'a sii', ngujui' Pedro xlyu ji'i ngu', ngusi'yu cu' jyaca' la'a tsu' cui' sca nu naa Malco; msu ji'i xu'na sti jo'ó laca bi'. ¹¹ Hora ti nhcui' Jesús lo'o Pedro:

—Xco'o clya xlyu cua hi' ne' quiji. Na cua nda ycu' Ndyosi Sti na' chacuayá' ji'i ngu' cha' xcube' ngu' 'na. ¿Ha ná tso'o cha' jua'a caca 'na nti' nu'u'?

Ndu Jesús nde loo xu'na sti jo'ó

¹² Cua ngua li', lo'o nu sendaru, lo'o xu'na sendaru, lo'o policía ji'i ngu' judío, ntejeya' ngu' ji'i Jesús, tachaa ngusca' ngu' ji'i yu li'. ¹³ Clyo ndyaa lo'o ngu' ji'i yu slo sca nu cusu' nu naa Anás, sti laa Caifás nu ngua xu'na sti jo'ó yija' bi'. ¹⁴ La cui' Caifás ngua nu nda cha' lo'o ngu' judío tyá tsubi' la cha' caca tso'o la xi ji'i ngu' quichi' masi cajaa sca ñati, cha' ná ntsu'u cha' cajaa lcaa ñati li'.

Ndyutsii Pedro cha' tyuloo ji'i Jesús slo ñati

¹⁵ Ndyaa' Simón Pedro lca'a ji'i Jesús tyijyu' ti. Lo'o jua'a chaca nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús, lo'o nu qui'yu bi' lca'a ji'i Jesús. Ndyuloo tso'o nu bi' ji'i sti jo'ó Anás, bi' cha'

ndyaa lca'a ji'i Jesús ca nde ni'i tlyu, nu laca to' tyi sti jo'ó bi'. ¹⁶ Pana ndyanu Pedro nde liya'; bi' cha' ndyaa nu chaca, ndyaa nhcui' lo'o sca nu cuna'a cua' nu ndu cua toni'i. Li' ndyaa lo'o ji'i Pedro nde ni'i. ¹⁷ Nacui' nu cuna'a cua' nu ndu toni'i bi' ji'i Pedro:

—¿Ha lo'o nu'u ndyaca tsa'a ji'i yu jua lacua? —nacui' nu cuna'a bi' ji'i.

—Si'i na' —nacui' Pedro.

¹⁸ Laja li' nu ngu' msu lo'o ngu' policía bi', cua ngxu'tyu'u ngu' quii' nhcubi' nde bi', cha' tlya' tsa; ndu ngu' to' lquii' bi', cha' caca chcatsu' ngu'. Lo'o Pedro ndu lo'o ngu' bi' li', cha' lo'o nti' caca chcatsu' ti' to' lquii'.

Nchcuane sti jo'ó nu laca loo ji'i Jesús

¹⁹ Nchcuane sti jo'ó nu laca loo ji'i Jesús li':

—¿Tilaca laca nu ndyaca tsa'a jinu'u? ¿Ñi'ya' cha' laca nu nclu'u nu'u ji'i ngu'?

²⁰ Li' nguxacu' Jesús cha' ji'i sti jo'ó bi':

—Lcua ti se'i su ndya'a na', liñi nhcui' na' lo'o ngu' ña'a cuayá' nu cuna lcaa ñati —nacui' yu—. Masi ne' laa sube ti, masi ne' laa tlyu, lcaa su ndyu'u ti'i ngu' judío, ca bi' ngulu'u na' ji'i ngu'; ni sca quiya' ná nhcui' na' cuaana ti lo'o ngu'. ²¹ ¿Ni cha' laca nchcuane nu'u jna'? Cuacha' nu'u ji'i ñati nu cua ndyuna cha' nu nhcui' na' ni cha' nda na' lo'o ngu' bi'. Jlo ti' ngu' lcaa cha' nu ngulu'u na' ji'i ngu'.

²² Lo'o nhcui' Jesús jua'a, li' ngujui' ya' sca policía tu'ba yu:

—Ná tso'o xacu' nu'u cha' jua'a ji'i sti jo'ó nu laca loo —nacui' policía li'.

²³—Si cuxi ti nhcui' na' ngua ti' ma, cuacha' clya ma' 'na ni cha' cuxi laca bi' —nacui' Jesús li'—. Pana cua nhcui' na' cha' liñi lo'o ma. ¿Ni

cha' laca ngujui' ya' mā tu'ba na' li'? —nacui Jesús.

²⁴ Li' ngulo nu cusu' Anás cña jil'i ngu' cha' tyaa lo'o ngu' jil'i Jesús, ña'a ndyaacā' ti, slo Caifás, nu laca xu'na sti jo'ó bi'.

Tya chaca quiya' ná ntaja'a Pedro ta cha' liñi lo'o ngu'

²⁵ Laja li' ndu Pedro to' lquii' cha' caca chcatsu ti'. Nhcui' nu xa' ñati nu ndi'i nde bi' lo'o Pedro li':

—¿Ha lo'o nu'u ndyaca tsa'a jil'i yu jua?

Ná ntaja'a Pedro ta cha' liñi lo'o ngu'.

—Ná lo'o na' —nacui.

²⁶ Lo'o nde bi' ndi'i sca msu jil'i xu'na sti jo'ó bi', la cui' tya'a lo'o nu ngusi'yu cu' Pedro jyaca bi'. Nhcui' msu bi' lo'o Pedro li':

—¿Ha ná cua na'a na' h'i tsaca quiya' tsa' lo'o ndyaa nu'u lo'o yu jua ne' yaca cuiñi bi'? —nacui msu bi'.

²⁷ Xa' nhcui' Pedro cha' ná lo'o ndyaa, lo'o la cui' hora li' ngusi'ya ndye'e.

Ngua cuayá' ji'i Jesús slo Pilato

²⁸ Li' ngutu'u ngu' slo Caifás, ndyaa lo'o ngu' jil'i Jesús ca su ndi'i nu gobernador romano nu naa Pilato. Cua cuxee ti ndyaca li', bi' cha' ná ntaja'a nu ngu' judío bi' tyatí ngu' ne' ni'i jil'i gobernador; tacati tsa ndu'ni ngu' bi' xqui'ya ta'a. Ngua ti' ngu' cha' quiñu'u cha' jil'i ngu' si tyatí ngu' ne' ni'i jil'i ngu' xa' tsu', cha' ná ntsu'u chacuayá' cacu ngu' sij' ta'a bi' li'; ²⁹ bi' cha' ngutu'u nu naa Pilato, nu laca gobernador bi', ndyaa slo ngu' judío cha' xcuane jil'i ngu' ndi'ya:

—¿Ni qui'ya ngusta mā hichu' yu re? —nacui Pilato jil'i ngu'.

³⁰ Li' nguxtyacui ngu' cha' lo'o Pilato:

—Si ná ntsu'u qui'ya jil'i yu, ná caa lo'o ya jil'i yu slo nu'u, cusu' —nacui ngu' jil'i.

³¹ —Yaa lo'o mā jil'i yu re cha' cua'ni cuayá' mā jil'i yu cuintya jil'i cha' cusu' nu ntsu'u jil'i ycu' ca mā —nacui Pilato jil'i ngu' li'.

Nguxacui nu ngu' judío bi' cha' jil'i Pilato li':

—Ná ntsu'u chacuayá' jil'i ya cha' cujuui ya jil'i sca ñati jua'a, cha' ngu' judío laca ya —nacui ngu'.

³² Lo'o ngua'ni ngu' jua'a, li' ngutu'u tucua cha' nu cua nhcui' Jesús lo'o ngu', ñi'ya ña'a cajaa ycu' ca. ³³ Li' nguxtyuu Pilato ndyaa toni'i jil'i, ngusi'ya jil'i Jesús cha' tyaa slo:

—¿Ha nu'u laca rey nu laca loo jil'i ngu' judío? —nacui Pilato jil'i Jesús.

³⁴ Nhcui' Jesús lo'o nu cusu' bi' li':

—¿Ha cha' ngua'ya hique ycu' ca nu'u laca cha' cua? ¿Ha xa' ñati ndacha' jinu'u cha' jua'a laca na'? —nacui Jesús jil'i Pilato.

³⁵ —¿Ha ngu' judío laca na' nti' nu'u? —nacui Pilato li'—. Jlo ti' nu'u cha' ñati tya'a quichi' tyi nu'u, lo'o jua'a sti jo'ó nu laca loo jil'i ngu', bi' ngu' laca nu cua yaa lo'o jinu'u cha' ca cuayá' jinu'u slo na'.

³⁶ —Si laca na' sca rey jua'a —nacui Jesús—, li' cua nxuu tya'a ngu' tya'a ndya'a na' lo'o ngu' judío jua cha' ná xñi ngu' 'na —nacui—. Pana si'i ñati chalyuu laca nu cua ngusta 'na cha' caca na' loo jil'i ngu'.

³⁷ —¿Ha laca nu'u rey lacua? —nacui Pilato.

Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o nu cusu' bi' chaca quiya':

—Nu'u nacui cha' laca na' rey. Cña nu ntsu'u 'na laca cha' hcui' liñi na' jil'i lcaa cha' nu ntsu'u slo ycu' Ndyosi lo'o ngu'; bi' cha' ngula na' chalyuu, bi' cha' lijya na' lo yuu cha' hcui' liñi na' lcaa cha' jil'i ycu' Ndyosi lo'o ñati. Cuna ngu' lcaa cha' nu nhcui' na' si ná ndyacu' hique ngu' jil'i cha' liñi bi'.

³⁸ Li' nhcui' Pilato lo'o Jesús:

—Ná jlo ti' na' si ntsu'u cha' liñi jua'a nde chalyuu —nacui.

Ngulo Pilato cña cha' kujuii ngu' jì'ì Jesús

Li' ngutu'u Pilato nde liya', ndyaa nde su ndu nu ngu' judío bi' chaca quiya'.

—Cuentya jna', ná ntsu'u qui'ya jì'ì yu jua, ná ntsu'u cha' xcube' na' jì'ì yu —nacui Pilato jì'ì ngu' judío—. ³⁹ Pana cua ngui'ì mā cha' ndu'ni lyaá na' jì'ì sca ngu' preso lcaa yijā lo'o nchca tsā ta'a pascua —nacui Pilato li'—. ¿Ha cua nti' mā cha' cua'ni lyaá na' jì'ì yu jua nu laca rey jì'ì cu'mā ngu' judío?

⁴⁰ Cui' ngusi'ya lo'o ngu' jì'ì chaca quiya':

—Si'ì jì'ì yu jua nti' ya. Jì'ì Barrabás cua'ni lyaá nu'ū —nacui ngu'.

Lo'o nu naa Barrabás ni, si'ì ñati tso'o laca bi'; tyaala tsa Barrabás, la cui' ñati cuaana laca.

19

¹ Li' ngulo Pilato cña cha' tyaa lo'o ngu' jì'ì Jesús, cha' ti'í tsa qui'ì jì'ì ngu' jì'ì yu lo'o juata. ² Ngüiñá ngu' sendaru sca sne' quiche' cha' sta ngu' hique Jesús, li' nda ngu' sca late' cuaa ña'a cha' cacu' yu, ñi'ya ña'a si laca yu rey. ³ Li' lu'ba ti, lu'ba ti ndyaa ngu' slo yu cha' cheuicha' ngu' jì'ì yu; na cui'ni ti ngu' cha' ndyu'ni chì ngu' loo yu.

—Tso'o ti tyi'ì nu'ū, cusu', cha' nu'ū laca rey nu laca loo jì'ì ngu' judío —ndu'ni ngu' jì'ì Jesús li'.

Lo'o li' ngujui'ì ya' ngu' loo Jesús.

⁴ Chaca quiya' ngutu'u Pilato ni'ì ndyaa su ndi'ì ngu' judío.

—Cua lijya yu jua —nacui Pilato—, lijya lo'o na' jì'ì yu jua slo mā chaca quiya', cha' caca cuayá' ti' mā cha' ná ntsu'u qui'ya jì'ì yu cuentya jna'.

⁵ Li' ngutu'u Jesús lo'o sne' quiche' ntucua hique yu, lo'o late' cuaa ña'a lacu' yu.

—Ña'a mā jì'ì yu cua ña'a —nacui Pilato li'.

⁶ Lo'o sti jo'ó nu laca loo lo'o msu jì'ì ngu' ni, cui' ngusi'ya lo'o ngu' jì'ì Pilato lo'o na'a ngu' jì'ì Jesús lijya.

—¡Cujuii clya mā jì'ì yu! ¡Cujuii clya mā jì'ì yu jua! —nacui ngu' jì'ì.

Nhcui' Pilato lo'o ngu' li':

—Ycui' ca mā yaa lo'o mā jì'ì yu cha' kujui'ì ca'a mā jì'ì lo crusi —nacui Pilato jì'ì ngu'—. Cuentya jna' ná ntsu'u qui'ya jì'ì yu.

⁷ Li' nguxacui' ngu' judío cha' jì'ì Pilato bi':

—Ntsu'u sca cha' jì'ì cuare —nacui ngu'—. Cuentya jì'ì ya ntsu'u qui'ya jì'ì yu, cha' nacui yu cha' laca yu nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi; xqui'ya cha' bi' ntsu'u cha' cajaa yu.

⁸ Lo'o ndyuna Pilato cha' bi', ndyutsij tsa yu li'. ⁹ Xa' ngxutyū Pilato ndyaa nde ni'ì jì'ì, nchcuane jì'ì Jesús:

—¿Macala ngutu'u nu'ū lijya?

Ná nguxacui' Jesús cha' jì'ì tsiya' ti li'.

¹⁰ —¿Ni cha' laca ná nti' nu'ū chcu' lo'o na'? —nacui Pilato jì'ì Jesús—. Cua jlo ti' nu'ū cha' ntsu'u chacuayá' 'na cha' cua'ni lyaá na' jinu'ū, lo'o jua'a ntsu'u chacuayá' 'na cha' kujuii na' jinu'ū lo crusi.

¹¹ —Ná ntsu'u chacuayá' jinu'ū tsiya' ti cha' caca nu'ū loo jna' —nacui Jesús jì'ì Pilato—. Ycui' Ndyosi nu laca loo la, bi' laca nu ta chacuayá' jì'na; bi' cha' tlyu la qui'ya ntsu'u jì'ì yu nu cua ndyujui' cresiya 'na jinu'ū.

¹² Li' nguxana ndyu'ni cña ti' Pilato, si caja ñi'ya nu cua'ni lyaá yu jì'ì Jesús. Pana ña'a ti ndu'ni nu ngu' judío bi', cui' ngusi'ya lo'o ngu' jì'ì Pilato:

—Si cua'ni lyaá nu'ū jì'ì nu qui'yu jua ni, li' nga'aa tso'o nu'ū cuentya jì'ì César nu laca xu'na cu'mā ngu' romano —nacui ngu'—. Cua nacui nu qui'yu jua cha' sca rey laca yu, bi' cha' tya'a cusū yu jì'ì César nu laca xu'na mā.

¹³ Lo'o ndyuna Pilato ñi'ya nacui ngu' judío bi', li' ndu'u yu ndyaa tucua yu ca su ndu'ni cuayá' yu ji'i ngu'. Li' ngulo yu cña cha' caa lo'o ngu' ji'i Jesús ca su ntucua yu, la cui' se'i su ntsiya quee cuaja' nu ngua naa Gabata cha'cña ji'i ngu' judío. ¹⁴ Nde hora ngua bi', tsa ta'a sji ji'i ta'a pascua. Lo'o li' nacui Pilato ji'i ngu' judío:

—Yu re laca rey nu laca loo ji'i ma.

¹⁵ Lye tsa nchcui' ngu' judío lo'o Pilato li':

—iYaa lo'o ma ji'i yu! iYaa lo'o ma ji'i yu! Cujuii clya ma ji'i yu lo crusi.

—¿Ha nti' ma cha' cujuii ya ji'i rey nu laca loo ji'i ma? —nacui Pilato ji'i ngu'.

—Nga'aa ntsu'u chaca rey nu laca loo ji'na —nguxacui ngu' ji'i—. Sca ti César laca loo ji'na.

¹⁶ Bi' cha' jua'a ngua li'. Ngulo Pilato cña ji'i sendaru cha' cujuii ngu' ji'i Jesús, cha' cujuii ca'a ngu' ji'i yu lo crusi li'.

Ngujuii ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi

¹⁷ Li' ndaya' sendaru ji'i Jesús, ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús ca su cajaa yu. Ngüi'ya Jesús ji'i crusi nu ji'i ycui' ca yu, ndyaa yu li'. Ndyaa lo'o ngu' ji'i yu nde su naa Gólgota cha'cña ji'i ngu' judío, nu jua'a nti' tyu'u cha'cña bi': Su nscua tyijya hique jyo'o. ¹⁸ Ca bi' ngujuii ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi, lo'o tya tyucuaa tya'a ñati tya'a ndyujuii ngu' ji'i lo'o Jesús; la'a tsu' cui' nguxtyu ngu' crusi ji'i tsaca yu, la'a tsu' coca nguxtyu ngu' crusi ji'i chaca yu li'. Crusi ji'i Jesús nguxtyu ngu' cla'be la. ¹⁹ Li' ngulo Pilato cña cha' ndi'ya scua sca cha' hique crusi bi': “Nu nde laca Jesús Nazaret, rey ji'i ngu' judío”. Jua'a cha' nguscua bi'. ²⁰ Quiña'a tsa ngu' judío na'a ji'i cha' nu nscua hique crusi bi', cha' ná tyijyu', to' quich'i ti ngua su ndyujuii ngu' ji'i Jesús lo crusi.

Sna lo cha'cña ji'i ngu' nscua cha' bi' hique crusi: cha'cña ji'i ngu' judío nscua bi', cha'cña ji'i ngu' latín nscua bi', lo'o cha'cña ji'i ngu' griego nscua bi'. ²¹ Bi' cha' ndyaa sti jo'ó nu laca loo ji'i ngu' judío, ndyaa cacha' ngu' ji'i Pilato:

—Ná tso'o cha' nguscua nu'u cha' rey laca yu bi', cha' laca yu loo ji'i cuare ngu' judío —nacui ngu'—. Tso'o la si scua nu'u cha' ycui' yu nacui yu cha' laca yu rey ji'i ngu' judío.

²² Li' nguxacui Pilato cha' ji'i ngu':

—Tyanu cha' bi' ñi'ya nu nscua ti, na cua nscua juani —nacui.

²³ Lo'o cua ngujuii ca'a sendaru ji'i Jesús lo crusi, li' ndaya' sendaru bi' ste' yu. Ndi'i jacua tya'a sendaru ca bi' lo'o cua ngusa'be ngu' ste' Jesús cha' caja xi ndaca ji'i ca ta'a jacua ngu'. Lo'o late' tyucui ji'i Jesús ndaya' ngu' ji'i. Ña'a tsa cu' ti ngalya late' bi', ná ntsu'u su ngujy-acua late' bi'. ²⁴ Bi' cha' nacui ngu' ji'i tya'a ngu':

—Ná cusaa' na late' re. Quijya na lo'o tya'a na cha' quije cha' ji'na tilaca nu ca ji'i late' re.

Lo'o jua'a ngua cuayá' ti' na cha' chañi cha' nu nscua lo quityi cusu cua' sa'ni, nu nchcui' ndi'ya: “Cua ngusa'be ngu' ste' na' lo'o tya'a ngu', cua ngüijya ngu' lo'o tya'a ngu' cha' quije cha' ji'i ngu' tilaca nu ca ji'i late' bi'”. Jua'a nacui lo quityi bi', lo'o la cui' jua'a ngua'ni ngu' sendaru bi' li'.

²⁵ Laja li' ndu' xtya'a Jesús cacua ti su ngujuii ca'a ngu' ji'i yu lo crusi bi'. Ndu' lo'o sca nu cuna'a tya'a ngula, lo'o María clyo'o Cleofas, lo'o María Magdalena. ²⁶ Na'a Jesús ji'i xtya'a yu, lo'o jua'a na'a yu ji'i sca nu qui'yu nu ndyaca tsa'a ji'i nu tyaca'a tsa ji'i Jesús bi', na'a yu cha' stu'ba ti ndu' ngu' cacua ti slo crusi. Li' nacui Jesús ji'i xtya'a yu:

—Ma'a —nacui—, yu cua caca sñi' nu'u juani.

²⁷ Lo'o jua'a nchcui' Jesús lo'o nu qui'yu bi':

—Ma' cusu' cua caca xtya'a nu'u juani.

Li' ndyaa lo'o nu qui'yu bi' ji'i xtya'a Jesús, nda su tyi'i ma' ca toni'i ji'i li'.

Ngujui Jesús

²⁸ Jua'a ngua lo'o cua ngua tii Jesús cha' cua ngua lcaa cha' nu ntsu'u cha' caca ji'i ycu' yu, li' nacui yu ñi'ya nu nacui sca cha' nu nscua lo quityi cusu':

—Nguityi tsa na' hitya —nacui yu.

²⁹ Nde jua ndu sca te'i vino tiye'. Li' ngujui' ngu' sca quiche ne' te'i su ntsu'u vino bi', ña'a cuayá' nu ngutsa' tso'o ti; ngusta ngu' quiche bi' si' chcuá cha, ngusicuá ngu' ji'i quiche ña'a cuayá' nu tyalaa ca su ntucua tu'ba Jesús. ³⁰ Lo'o cua nguxcui Jesús vino bi', li' nacui yu:

—Cua ngua lcaa cha'.

Li' ngua'ya tacui hique yu, ngujui yu li'.

Ndyojo' sendaru chcuá cha sii' Jesús

³¹ Ta'a sji pascua ngua, lo'o jua'a ná nti' nu ngu' judío bi', cha' tyanu jyo'o lo crusi chaca tsá. Ndube tsa ti' ngu' cha' tacati tsa tsá ta'a bi'; bi' cha' ndyaa ngu' slo Pilato, ngüijña ngu' cha' ji'i nu cusu' cha' cula'a sendaru tyijya quiya' ngu' nu ndacui lo crusi, cha' cajaa clya ngu' li'. Hasta li' caja ñi'ya nu caca ta'ya ngu' ji'i jyo'o bi' lo yuu.

³² Bi' cha' ndyaa sendaru ca su ndu crusi ji'i tya'a ngujui Jesús; ngula'a ngu' quiya' su ndyaa ngu' clyo, li' ngula'a ngu' quiya' nu chaca. ³³ Pana lo'o ndyaa ngu' ca su ndu crusi ji'i Jesús, li' na'a ngu' cha' cua laca ngujui yu, bi' cha' nga'aa ngula'a ngu' quiya' Jesús.

³⁴ Ña'a cuayá' nu ndyojo' sca sendaru chcuá cha sii' Jesús, li' tsiya' ca ndyalú tañi nguxa' lo'o hitya lubii. ³⁵ Lo'o na' nu nscua quityi re, Juan laca na', na'a na' cha' jua'a ña'a ngua cha' bi'. Chañi cha' jlo ti' na', bi' cha' nchcui' na' cha' liñi lo'o cu'ma, cha' lo'o ma' taca jlya ti' ma' cha' bi'. ³⁶ Cua ngua jua'a, ñi'ya nu nscua cha' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi ndi'ya: “Ná catsa ni tsaca tyijya yu”. ³⁷ Lo'o ntsu'u chaca cha' nu nscua lo quityi bi' nu nchcui' ndi'ya: “Ndyojo' ñati chcuá cha sii' yu, lo'o li' nguxña'a ngu' bi' ji'i nu quicha bi'”.

Nguatsi' jyo'o Jesús

³⁸ Nde ngusii la ndyaa tsaca yu nu naa José Arimatea slo nu Pilato bi'. La cui' ñati nu ngua tsa'a ji'i Jesús laca bi', masi cuaana ti ndyaca tsa'a nu José bi'. Ntsii yu si ca cuayá' ti' ngu' judío tya'a quichi tyi yu cha' ndyaca tsa'a yu ji'i Jesús. Ndyaa yu ngüijña yu chacuayá' ji'i Pilato cha' tsa lo'o yu ji'i jyo'o Jesús cha' tyatsi', lo'o li' nda Pilato chacuayá' tyaa lo'o yu ji'i. Li' ndyaa José ca su ndu crusi, ndyaa ndyiqui'ya ji'i jyo'o Jesús, cha' tsa lo'o yu ji'i ca to' cuaá.

³⁹ Lo'o Nicodemo ngxutyucua ji'i yu, la cui' Nicodemo nu ndyaa slo Jesús talya tya sa'ni xi bi'. Ndyaa lo'o Nicodemo sca yu'ba styi' yaca nu tyixi xtyi'i; mirra naa sca lo styi' yaca bi', nguxa' lo'o chaca nu naa áloes. Calaa tyii kilo cuayá' ti'i yu'ba bi'. ⁴⁰ Ngusta ngu' na tyixi xtyi'i bi' lo sca late' lati loo, li' ngüixii ngu' late' bi' tyucui ña'a hichu' jyo'o Jesús, ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío nu lo'o nxatsi' ngu' ji'i jyo'o nu ndyiji ji'i ngu'. ⁴¹ Ca su ngujui' ca'a ngu' ji'i ngu' lo crusi, ca bi' ntsu'u sca lo'o su ndi'i yaca tyacala' ji'i ngu'. Ne' lo'o bi' ntsu'u sca tyuquee nu ngulu ca ti ngu' sii' cua'a cha' caca cuaá ji'i ngu'. Bilya tyatsi' ngu' ne' cuaá bi'. ⁴² Cacia ti

ntucua tyuquee bi', bi' cha' ndacua ti nguxatsi' ngu' ji'i jyo'o Jesús li', cha' cua ca talya ti ta'a sij pascua, cumentya ji'i ngu' judío.

20

Ndyu'ú Jesús chaca quiya'

¹ Ndyu'u scua cuacha li', tsá clyo ji'i semana; jua'a tya lyiji quixee tso'o ti, lo'o ngutu'u María Magdalena ndyaa to' cuaá. Na'a cha' cua laca ngutu'u tsu' quee tlyu nu ndyacu' to' cuaá bi', ² bi' cha' ngusna María ndyaa ca su nga'a Simón Pedro lo'o chaca nu qui'yu nu ndyaca tsa'a nu tyaca'a tsa ji'i Jesús. Ndacha' María ji'i ngu' bi':

—Cua ngulo ngu' ji'i jyo'o Xu'na na su nguxatsi' ngu' ji'i ne' tyuquee —nacu' María ji'i ngu'—. Ná jlo ti' ya mala ndyaa lo'o ngu' ji'i.

³ Li' ngutu'u Pedro lo'o nu chaca yu, ngusna ngu' ndyaa ngu' nde to' cuaá. ⁴ Tyucuaa ngu' ngusna ngu', pana lye la ngusna nu chaca yu, yala la ngulaa bi' to' cuaá. ⁵ Li' nguxña'a yu ne' tyuquee bi', na'a yu cha' tya ntsiya late' lati loo nu ngüixij ngu' chu' jyo'o, pana ná ndyaa yu ca ne' tyuquee bi'. ⁶ Li' ngulaa Simón Pedro to' cuaá liya la'a ji'i nu chaca yu bi'. Hora ti ndyatí Pedro ndyaa ne' tyuquee, na'a cha' ndi'i late' lati loo bi' tyuquee bi'. ⁷ Lo'o jua'a na'a Pedro late' nu ndyacu' loo jyo'o, nguxcu' ti late' bi', ntsiya chaca se'i; nga'aa ntsiya lo'o late' lati loo nu ngüixij chu' jyo'o, ycui' ti late' bi' ntsiya.

⁸ Li' lo'o nu chaca yu nu ngulaa yala la, lo'o yu bi' ndyatí yu ne' tyuquee, ndyaa na'a yu ñi'ya ña'a ne' cuaá. Ca li' jlya tso'o ti' yu; ⁹ li' ngua cuayá ti' ngu' cha' ñi'ya nu nscua lo quityi cusu' cha' ntsu'u cha' tyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o nguatsi', jua'a ngua cha' bi'. ¹⁰ Li' nguxtyu'u ngu', tyucuaa ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús bi', ndyaa ngu' su ndi'i ngu' ty'a' ngua tsa'a ngu'.

Ngutu'u tu Jesús su ndu María Magdalena

¹¹ Pana nu María bi' ni, ndyanu cho' to' tyuquee bi', ndyunaa tsa cho'. Laja lo'o ndyunaa ti cho', li' nguxña'a cho' nde ne' tyuquee bi', ¹² na'a ji'i tucua tya'a xca ji'i ycui' Ndyosi nu ngutu'u yaa nde cua. Ngati tsa ña'a ste' ngu' nu ndu'u tucua nde bi'. Ca su nguscua jyo'o Jesús tya la ti ti, ca bi' ndyaa tucua ngu'; tsaca yu ndyaa tucua nde su nguscua hique jyo'o bi', chaca yu ndyaa tucua nde su nguscua quiya' yu. ¹³ Li' nchcuane xca bi' ji'i María:

—¿Ni cha' laca lye tsa ndyunaa nu'u?

Li' nguxacu' María cha' ji'i xca bi':

—Cua ngulo ngu' ji'i jyo'o Xu'na na' —nacu'—, lo'o ná jlo ti' na' mala ndyaa lo'o ngu' ji'i ndyaa.

¹⁴ Lo'o ndye nchcui' María lo'o xca bi', nguxña'a cho' nde chu' cho', lo'o li' na'a cho' cha' ndu Jesús nde bi', pana ná ndyuloo María ji'i yu. ¹⁵ Li' nchcuane Jesús ji'i:

—¿Ni cha' laca lye tsa ndyunaa nu'u? —nacu' yu ji'i nu María bi'—. ¿Ti ji'i nclyana nu'u ndya'a?

Ngua ti' María cha' nu ca ji'i yaca tyacala' laca nu ndu bi', bi' cha' nchcui' lo'o yu li':

—Si nu'u laca nu ngulotsu' ji'i jyo'o nu nguatsi' re, cusu' —nacu' ji'i yu—, cua'ni nu'u cha' tso'o cuacha' cly xi 'na mala ndyaa lo'o nu'u ji'i, cha' li' tsaa lo'o na' ji'i jyo'o bi' chaca se'i su tso'o la.

¹⁶ —¡María! —nacu' Jesús ji'i li'.

Lo'o li' nguxtyacu' María na'a su ndu Jesús.

—¡Raboni! —nacu'. (Sca cha' hebreo laca; La Mstru 'na, jua'a nti' ñacu' cha' bi'.)

¹⁷ Li' nchcui' Jesús lo'o María:

—Ná cala' nu'u jna' cha' tya lyiji tya'a na' nde cua ca su ntucua Sti na' —nacu'—. Nu juani, yaa cly nu'u su ndi'i nu xa' la ñati nu cua ngusñi cha' 'na, yaa cacha' nu'u ji'i

ngu' bi', cha' cua tyacu'i ti na' tya'a na' ca su ntucua ycu'i Ndyosi Sti na', nu laca Sti ma. Tya'a na' ca su ntucua ycu'i Ndyosi nu Xu'na na', nu bi' nu laca ycu'i Ndyosi nu Xu'na ma.

¹⁸ Li' ndyaa María Magdalena su ndi'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i, ndyaa cacha' ji'i ngu':

—Cua na'a na' ji'i ycu'i nu Xu'na na tsa —nacu'i.

Lo'o li' nda nu cuna'a bi' cha' lo'o ngu', lcaa ña'a cha' nu cua nacui Jesús ji'i.

Xa' la tyempo lo'o ndu'u tucua Jesús slo ñati ji'i

¹⁹ La cui' talya tsa clyo ji'i semana bi', cua nga'a ya' ni'i su ndyu'u ti'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús, cha' ntsji' ngu' ji'i ngu' judío. Li' yaa Jesús, ndatu slo ngu' bi'.

—Ti ti tyi'i tyiquee ma, ná culacua tsa ti' ma —nacu'i yu ji'i ngu' bi'.

²⁰ Li' ngulu'u Jesús tyuu ya' yu ji'i ngu', ngulu'u yu sii' yu ji'i ngu', su ngua quicha yu. Lo'o na'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i ycu'i nu Xu'na ngu', tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' li'. ²¹ Chaca quiya' nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Ti ti tyi'i tyiquee ma, ná culacua tsa ti' ma —nacu'i yu ji'i ngu'—. Ñi'ya lo'o nda Sti na' 'na liyyaa chalyuu, jua'a ta na' ji'i ma cha' tsa ma tyucui ña'a chalyuu.

²² Ngulo tu'u Jesús lo ngu' bi' li'.

—Tyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i ma juani —nacu'i yu ji'i ngu' bi'—. ²³ Cua'ni clyu ti' ycu'i Ndyosi ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati lo'o hcui' ma lo'o ngu' cha' cua'ni clyu ti' Ni ji'i ngu', lo'o jua'a tyanu qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati lo'o hcui' ma lo'o ngu' cha' ná cua'ni clyu ti' Ni ji'i ngu'.

Na'a Tomás ji'i ycu'i Jesús

²⁴ Cua ntsu'u sca nu qui'yu tya'a nu tii tyucuaa tya'a ngu', nu naa Tomás nu Culaca'. Ná lo'o Tomás

ndi'i lo'o nu xa' tya'a ngu' nu ngua tsa'a bi', nu lo'o ndyaa Jesús slo ngu'. ²⁵ Li' nacui ngu' tya'a ngua tsa'a ji'i Tomás:

—Cua na'a ya ji'i ycu'i nu Xu'na na —nacu'i ngu'.

Li' nchcui' Tomás lo'o ngu':

—Lo'o cua na'a na' ca su ngujuo' ngu' clavo ya' ycu'i, li' jlya ti' na' cha' la cui' yu laca bi' —nacu'i—. Lo'o cua ndyojo' sne ya' na' cuityu su ngujuo' ngu' clavo ya' yu, lo'o cua ndyojo' ya' na' ca su ntucua cuityu sii' yu, ca li' jlya ti' na' —nacu'i Tomás.

²⁶ Li' cua ndu'u scua snu' tsa, ndyalaa ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús toni'i chaca quiya'; lo'o Tomás ndi'i lo'o ngu' li'. Cua ndyacu' toni'i, li' ndyatí Jesús ni'i jua'a ti, ndyatú yu slo ngu' bi'. Li' nchcui' yu lo'o ngu':

—Ti ti tyi'i tyiquee ma.

²⁷ Li' nchcui' Jesús lo'o ycu'i Tomás:

—Cuaa nu'u ca nde, cojo' sne ya' nu'u su ntucua cuityu ya' na' —nacu'i—. Ña'a tso'o nu'u su ntucua cuityu ya' na' re. Cuaa nu'u, cojo' ya' sii' na'. Nga'aa cua'ni nu'u cha' ná jlya ti' nu'u 'na, taca jlya tso'o ti' nu'u 'na juani —nacu'i Jesús.

²⁸ —Xu'na na' laca nu'u, cusu' —nacu'i Tomás ji'i Jesús—, lo'o jua'a Ndyosi jna' laca nu'u.

²⁹ —Jlya ti' nu'u juani cha' cua na'a nu'u jna' —nacu'i Jesús ji'i Tomás—, pana tso'o la caca tyiquee ñati nu jlya ti' 'na lo'o bilya ña'a ngu' 'na.

Ni cha' laca cua nscua quityi re

³⁰ Chañi cha' ngua'ni Jesús quiña'a la cha' tlyu cha' cube ti' ñati ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu. Na'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i cha' bi', masi ná nchcui' quityi re cha' ji'i lcaa cha' bi'. ³¹ Cha' nu nscua lo quityi re ni, nscua bi' cha' taca jlya ti' ma cha' Jesús laca Cristo nu cua nda ycu'i Ndyosi ji'i liyya chalyuu, cha' taca

xñi ma cha' jil'i Jesús, cha' laca yu nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi. Li' caja chalyuu tso'o nu ná nga'a cha' tye jil'i ma chacuaya' jil'i ycu'i' Jesús.

21

Ngutu'u tucua Jesús su ndu ngu' to' tayu'

¹ Tiya' la xi xa' ngulu'u loo Jesús jil'i nu ngu' nu ngua tsa'a jil'i, nu lo'o ndyaa ngu' nde to' tayu' Tiberias. Ndi'ya ngua cha' bi': ² Tsa tlyu ti ndyaa Simón Pedro, lo'o Tomás nu Culaca', lo'o Natanael ngu' quichi' Cana, sca quichi' nu ndi'i' nde loyuu su cuentya Galilea; lo'o sñi' Zebedeo, lo'o tya tyucuaa tya'a ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesús, ndyaa ngu' to' tayu' bi'. ³ Li' nacui' Simón Pedro jil'i ngu' bi':

—Tsa na cuta cualya —nacui'.

—Tsa taju ti na tsa na lacua —nacui' ngu' jil'i tya'a ngu' li'.

Ndyat'i ngu' ne' yaca ni'i' ndyaa ngu' li', pana ná sca na ngujui jil'i ngu' ndyaa ngu' talya bi'. ⁴ Tsa cua cuxee ti chaca tsa, li' ndu Jesús to' tayu'. Tya ntsu'u ngu' lo hitya, pana ná jlo ti' ngu' nu ngua tsa'a jil'i yu si la cui' Jesús laca nu ndu to' tayu' bi'. ⁵ Li' ngusi'ya lo'o Jesús jil'i ngu':

—¿Ha ngujui xi na cacu ma, La?

—Ná sca na ngujui jil'i ya tsiya' ti —nacui' ngu' jil'i yu li'.

⁶ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ntsu'u lo hitya bi':

—Cu ma taraya jil'i ma nde la'a tsu' cui', tsu' bi' caja xi cualya jil'i ma —nacui' yu.

Ngua'ni ngu' jua'a, lo'o nga'aa ngua jil'i ngu' tyojolaqui ngu' jil'i taraya tyaa nde ne' yaca ni'i' bi'; quiña'a tsa cualya ndyat'i ne' taraya jil'i ngu'. ⁷ Li' nchcui' nu qui'yu nu ngua tsa'a jil'i Jesús nu tyaca'a tsa jil'i yu, nacui' jil'i Pedro:

—Nu ndu ca bi' laca ycu'i' nu Xu'na na —nacui'.

Nu lo'o ndyuna Pedro cha' bi', li' ndyacu' ste' cha' quichi' ti ndyu'ni cña, ngutacu'a Pedro ndyú lo hitya, ngutu'u to' tayu'. ⁸ Tiya' la ngutu'u nu xa' la ñati' bi' lo'o yaca ni'i'; ndy-
ojolaqui ngu' jil'i taraya ngutsa'a ntsu'u cualya ne', ngutu'u ngu' to' hitya. Ná tyijyu' ntsu'u ngu' to' tayu' bi', cuaya' sca siyento metro ti ndyaa ngu' lo hitya bi'. ⁹ Lo'o ngua'ya ngu' to' hitya, ngutu'u ngu' ne' yaca ni'i' bi', li' na'a ngu' cha' cua laca ndyu'u tu'u quii' nchcubi'; nscua cualya nchqui'i' lo quii', lo'o xi xlyá nscua. ¹⁰ Nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Tyaa lo'o ma xi cualya nu ngujui jil'i ma ca nde —nacui' yu jil'i ngu'.

¹¹ Li' ndyat'i Pedro ne' yaca ni'i', ngujolaqui taraya ngutu'u ca lo yuu btyi; ngutsa'a ne' taraya bi' ntsu'u cualya tonu. Sca siyento cla'be ntucua sna tya'a cualya ndyat'i ne' taraya jil'i ngu', ni ná ngutaa' taraya, masi quiña'a tsa cualya ndyat'i ne'.

¹² —Tyaa ma cacu ma msaa —nacui' Jesús jil'i ngu' bi' li'.

Pana ná tucui' ngua ti' xcuane jil'i: ¿tilaca laca nu'u? Jlo ti' ngu' cha' la cui' Jesús nu Xu'na ngu' laca yu bi'. ¹³ Li' ndyaa Jesús slo ngu', ndaya' xlyá cha' ta yu cacu ngu' bi'; jua'a lo'o cualya nda yu ndyacu ngu'.

¹⁴ Cua ngua sna quiya' li' nu ngulu'u loo Jesús jil'i nu ngu' nu ngua tsa'a jil'i, tya lo'o ndyu'u yu chaca quiya' lo'o ngujui yu.

Nchcui' Jesús lo'o Simón Pedro

¹⁵ Lo'o ndye ngua'ni ngu' msaa, li' nchcuane Jesús jil'i Simón Pedro:

—Simón, sñi' Juan —nacui' Jesús jil'i—, ¿ha ntsu'u la tyiquee nu'u ña'a jna'? ¿Ha ntsu'u la tyiquee nu'u ña'a jil'i tya'a tso'o nu'u?

Li' nguxacu'i' Pedro cha' jil'i Jesús: —Cua jlo ti' nu'u, Xu'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'aa jinu'u —nacui' Pedro jil'i.

—Culu'u nu'u cha' 'na ji'i ñati nu ngusñi ca ti cha' bi' lacua, ñi'ya lo'o ña'asij nu'u ji'i na'ni cuañi' scu' nu'u —nacu' Jesús ji'i Pedro.

¹⁶ Xa' nchcui' Jesús lo'o chaca quiya':

—Simón, sñi' Juan —nacu'—, ¿ha chañi cha' hi cha' ntsu'u tyiquee nu'u ña'a 'na?

—Xu'na, cua jlo ti' nu'u cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'aa jinu'u —nacu' Pedro ji'i Jesús.

—Ña'asij nu'u ji'i ñati 'na lacua —nacu' Jesús ji'i li'.

¹⁷ Cua ngua sna quiya' nu nchcuane Jesús ji'i:

—¿Ha chañi hi cha' ntsu'u tyiquee nu'u ña'a 'na?

Cua xñi'i ti' Pedro cha' cua sna quiya' nchcuane Jesús ji'i si chañi cha' ntsu'u tyiquee ña'a ji'i yu, bi' cha' nchcui' ndi'ya:

—Lcaa ca cha' jlo ti' nu'u, Xu'na —nacu' Pedro ji'i yu—. Cua jlo ti' nu'u cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jinu'u.

—Culu'u nu'u cha' 'na ji'i ñati 'na lacua —nacu' Jesús ji'i—. ¹⁸ Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o nu'u juani, cha' nu lo'o ngua cuañi' nu'u ni —nacu' Jesús—, li' ngua ji'i ycu' ca nu'u sca' nu'u juata ndi'i sii' nu'u, ngua jinu'u tsaa macala su nti' nu'u tsaa li'; pana lo'o casu' nu'u, li' xquiñi nu'u scu' cha' sca' tachaa ngu' xa' chalyuu jinu'u, li' tsaa lo'o ngu' jinu'u macala su ná nti' nu'u tsaa.

¹⁹ Nacu' Jesús jua'a cha' caca cuayá' ti' Pedro ñi'ya ña'a cujuui ngu' ji'i ca tiya' la; xqui'ya cha' ca-jaa Pedro jua'a, bi' cha' lye la cua'ni tlyu xa' ñati ji'i ycu' Ndyosi li'.

—Tya'a nu'u lo'o na' lacua —nacu' Jesús ji'i Pedro li'.

Nu qui'yu nu tyaca'a tsa ji'i Jesús

²⁰ Li' nguxña'a Pedro ca su ndi'i nu xa' la tya'a ngu', na'a cha' lca'a nu qui'yu nu ngua tsa'a ji'i Jesús, nu tyaca'a tsa ji'i yu, lijya lca'a bi' ji'i ngu'. La cui' bi' laca nu tya tsubi'

la nguxni yane nde chu' cha' caca cacua la slo Jesús su ndyacu ngu' sij, cha' nchcuane ji'i Jesús ndi'ya: “¿Xu'na, tilaca laca nu cuju' cre-siya jinu'u ji'i ngu' cuxi?” nacu'. ²¹ Na'a Pedro cha' lca'a nu qui'yu bi' ji'i ngu', bi' cha' nchcuane Pedro ji'i Jesús:

—¿Na ca caca ji'i yu bi' nde loo la? —nacu' Pedro ji'i.

²² Nguxacu' Jesús cha' ji'i Pedro li':

—Ná culacua tsa ti' nu'u —nacu' yu ji'i—. Si nti' na' cha' tyanu yu chalyuu re ni jacua' nu tyaa na' chaca quiya', ná ntsu'u cha' cube ti' nu'u ji'i cha' bi' —nacu' Jesús—. Nu'u ni, tya'a nu'u lo'o na'.

²³ Lo'o ndyuna ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús cha' bi', nchcui' tsa ngu' lo'o tya'a ngu' cha' nga'aa nscua cha' cajaa nu qui'yu bi' ngua ti' ngu'. Pana liñi la cha', ná nacu' Jesús cha' ná cajaa chca; tsa bi' ti cha' nacu' yu: “Ná culacua tsa ti' nu'u. Si nti' na' cha' tyanu yu chalyuu re ni jacua' nu tyaa na' chaca quiya', ná ntsu'u cha' cube ti' nu'u”. Tsa bi' ti cha' nda Jesús lo'o ngu'.

²⁴ Lo'o na' laca nu qui'yu nu ngua tsa'a ji'i Jesús bi'. Na' nguscua cha' re lo quityi, lo'o jlo ti' na' cha' liñi tsa nchcui' na' lo'o ma. Jlo ti' na' cha' liñi laca lcaa cha' nu nscua na' re.

²⁵ Lo'o jua'a tya ntsu'u quiña'a la cha' nu ngua'ni Jesús; si lo quityi scua ngu' cha' ji'i lcaa ca cha' nu ngua'ni Jesús nu lo'o yaa yu nde chalyuu, ná tyu'u scua tyucui ña'a chalyuu cha' tyuco'o quityi bi', nti' na'. Tsa lo cua ti cha' nscua na' re.

Ndi'ya ngua'ni ñati tya clyo lo'o ngua tsa'a ngu' ji'i Jesús

*Nhcui' Jesús cha' caa Xtyi'i ycui'
Ni*

¹ Tya tsubi' la cua nscua na' sca quityi nu ndyaa slo nu'u, Teófilo. Quityi bi' ndacha' jil'i cua ña'a ca cña nu ngua'ni Jesús, cua ña'a ca cha' nu ngulu'u Jesús tya lo'o nguxana ndyu'ni yu cña, ² lcaa cha' nu ngua'ni yu lo'o nguti'i yu nde chalyuu. Bilya tyaa Jesús ca slo ycui' Ndyosi lo'o ngusubi yu jil'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu tsa chcu' cha' jil'i ycui' yu nde chalyuu. Nguxtyucua Xtyi'i ycui' Ndyosi jil'i Jesús lo'o ngulo yu cña jil'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi', ñi'ya ntsu'u cña nu cua'ni ngu' bi'. ³ Lo'o cua ngujuii Jesús, ndyu'ú yu chaca quiya', li' ndu'u tucua yu slo ngu' bi'. Tya tu'ba tsá ndya'a Jesús chalyuu, lo'o jua'a tyuu quiya' ndu'u tucua yu slo ngu' bi'; tso'o tsa ngulu'u yu jil'i ngu' cha' chañi cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya'. Lo'o jua'a ngulu'u yu jil'i ngu' bi' ñi'ya nu caca ycui' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ñati. ⁴ Bilya tyaa Jesús lo'o nhcui' yu lo'o ngu' bi', cha' tyanu ngu' quichi' Jerusalén.

—Jatya mā ca quichi' re —nacui' Jesús jil'i ngu'—, ña'a cuayá' nu caa Xtyi'i ycui' Ndyosi cha' tyanu Ni ne' cresiya jil'i mā, ñi'ya nhcui' Sti na' tya sa'ni la; jua'a nda na' la cui' ti cha' lo'o mā tsubi' ti. ⁵ Clyo cua ntyucuatya Juan jil'i ñati lo'o hitya ti; pana cua tyalaa ti tsá nu caa Xtyi'i ycui' Ndyosi cha' tyanu ne' cresiya jil'i mā, jua'a tyucuatya ycui' Ndyosi jil'i mā.

Ndyaa Jesús nde cua

⁶ Li' lcaa tya'a ngu' cua ndyu'u ti'i ngu' se'i ti, nchcuane ngu' bi' jil'i Jesús li':

—Xu'na —nacui' ngu'—, ¿ha si'i juani nu cua'ni nu'u cha' tyanu cha' jil'i cua, cha' caca ya loo jil'i loyuu su cuentya quichi' tyi ya chaca quiya', cha' la cui' ngu' Israel laca ya?

⁷ Nguxacui' Jesús cha' jil'i ngu' bi' li':

—Ná ndyi'ya mā chacuayá' cha' caca cuayá' ti' mā ni tsá caca, ni tyempo caca nu cua'ni ycui' Ndyosi cña. Sca ti ycui' Ndyosi Sti na' jlo ti' cha' bi', nguxtyanu tso'o Ni cha' jil'i. ⁸ Juani xa' chcu' na' lo'o mā, cha' caca ñi'ya cua'ni mā nu lo'o tyanu Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya jil'i mā, cha' li' taca chcu' mā cha' tso'o lo'o lcaa ñati, nu cha' jil'i ycui' na'. Chcu' mā lo'o ngu' nde quichi' Jerusalén, jua'a lo'o ngu' loyuu su cuentya Judea, jua'a lo'o ngu' loyuu cacua ti nu naa Samaria bi'; chcu' mā lo'o ngu' lcaa quichi' su ndi'i ngu' chalyuu.

⁹ Lo'o cua ndye nhcui' Jesús cha' bi', laja lo'o na'a ngu' jil'i ndyiqui'ya ycui' Ndyosi jil'i yu ndyaa yu nde cua li'. Ndyacu' sca coo hichu' yu cha' nga'aa tyaca' ña'a ngu' jil'i yu. ¹⁰ Hora nu ndyaa bi', li' nguxña'a ngu' nde cua. Lo'o ti ndu' tucua tya'a ñati nu ngati ste'. Ndu' ngu' slo ngu' bi' li', ¹¹ nhcui' ngu' lo'o ngu' bi':

—Cu'mā ngu' Galilea —nacui' ngu'—, ¿ni cha' laca ndu' mā ña'a mā nde cua? —nacui' ngu'—. Jesús nu nguxtyanu ca ti jil'i mā cua ndyaa nde cua, tya caa yu lo yuu chaca quiya'. Ñi'ya nu tyaca' lo'o ndyaa yu, jua'a tyaca' lo'o caa yu chaca quiya' —nacui' ngu' nu ngati ste' bi' li'.

Ngusubi ngu' jil'i Matías cha' cua'ni cña loo Judas

¹² Li' ndu'u ngu' nde lo cuati' Olivos, nguxtyuu ngu' nde quichi'

Jerusalén. Cagua ti ndi'j quichi; ná ntsu'u chacuayá ji'j ngu' judío cha' tsaa ngu' tyijyu' la tsá ta'a, nu lo'o ndi'j cña' ngu'. ¹³ Yala ti ndyalaa ngu' quichi bi', li' ndyaa ngu' ni'j tucua ba'a su ndi'j ngu': ndyaa Pedro, lo'o Jacobo, lo'o Juan, lo'o Andrés, lo'o Felipe, lo'o Tomás, lo'o Bartolomé, lo'o Mateo, lo'o chaca Jacobo sñi' Alfeo, lo'o Simón nu ngua sca ngu' ji'j taju cananista, lo'o Judas tya'a Jacobo. ¹⁴ Stu'ba ti nclacua ti' ngu' bi', lu'ba ti nchcui' ngu' lo'o ycu'i' Ndyosi. Lo'o tya'a Jesús ndi'j lo'o ngu' bi', lo'o María xtya'a Jesús, lo'o tyuu tya'a nu cuna'a nu ndya'a lo'o yu.

¹⁵ Ngua sca tsá ndyu'u ti'j lcaa ñati nu cua ngusñi cha' ji'j Jesucristo ca quichi bi'; sca siyento ntucua calaa tya'a ñati ntsu'u nu ngutu'u ti'j tsá bi'. Li' ndatu Pedro cha' chcui' yu lo'o ngu' bi':

¹⁶ —Cu'ma tya'a ndi'j na re —nacu'i Pedro ji'j ngu' bi'—, nu ngua sa'ni nguxtyucua Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ji'j jyo'o cusu' David lo'o nguscua jyo'o bi' lo' quityi ñi'ya caca cña nu cua'ni jyo'o Judas nde loo la. Ycu'i' Judas ngulu'u tyucui' ji'j ngu' xña'a lo'o ngusñi ngu' ji'j Jesús preso; pana ñi'ya nu ndyanu cha' caca ji'j yu, jua'a ngua cha' bi'. ¹⁷ Stu'ba ti nguta'a jyo'o Judas lo'o na, stu'ba ti ngua'ni yu cña lo'o na nquicha'. ¹⁸ Lo'o li' ndyaa jyo'o bi' ngüi'ya sca yuu lo'o caya' nu nda ngu' ji'j yu cha' ngua'ni yu cha' cuxi, nu lo'o ndyujui' yu cresiya ji'j Jesús ji'j ngu' xña'a bi'. Ycu'i' ca yu nguxtyú yu ji'j yu lo yuu, ngutaa' ne' yu ndu'u tri se'j yu, ngujui' yu li'. ¹⁹ Hora ti ngua cuayá' ti' lcaa ngu' quichi Jerusalén, bi' cha' nchcui' ngu' cha'cña ji'j ngu' cha' Acéldama naa yuu su nclýu yu; ndi'ya ndyu'u cha'cña bi': “Yuu su ndyalú tañi ñati”. ²⁰ Lo'o jua'a ngutu'u tucua cha' nu nguscua jyo'o cusu' lo' quityi Salmos nu

nchcui' ndi'ya:

Laja ti tyanu tyi yu, nga'aa tyanu ñati lu'ú cajua. Lo'o xa' nchcui' quityi bi' chaca quiya':

Cua'ni xa' ñati cña su ndu yu.

'Jua'a nchcui' quityi bi' —nacu'i Pedro ji'j ngu'—, ²¹⁻²² bi' cha' juani tso'o si cua'ni xa' ñati tya'a na cña loo jyo'o Judas. Ñati bi' caca sca ngu' tya'a na nu ndya'a lo'o na lcaa tsá lo'o nguti'j Jesús lo'o na chalyuu re. Ndyaa yu lo'o na, masi clyo lo'o ntyucuatya jyo'o Juan ji'j ñati, masi tsubi' ti lo'o ndu'u Jesús ndyaa nde cua. Ñati bi' cua na'a ñi'ya ngua lo'o ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o cua ngujui, bi' cha' taca chcui' yu lo'o xa' ñati cha' caca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu ngua cha' bi'.

²³ Li' ngusubi ngu' tucua tya'a nu qui'yu; sca yu nu naa José Barsabás nu nchcui' ngu' cha' Justo naa yu, lo'o chaca yu nu naa Matías. ²⁴ Li' nchcui' lcaa ngu' bi' lo'o ycu'i' Ndyosi:

—Ndyosi nu Xu'na ya —nacu'i ngu'—, jlo ti' nu'u ñi'ya nu ntsu'u tyiquee lcaa ñati chalyuu. Culu'u nu'u ji'j ya ti ji'j nu tucua tya'a nu qui'yu re nu cua ngusubi ycu'i' nu'u ji'j, ²⁵ cha' taca tsaa yu bi' xa' quichi, cha' chcui' yu cha' jinu'u cña su ndu jyo'o Judas nquicha'. Na cua nguxtyanu jyo'o bi' cña cha' xña'a tsa bi', lo'o li' ndyaa ca su ndyanu cha' tsaa.

²⁶ Li' ngua'ni ngu' sca cña cha' ngusubi ngu' ji'j tsaca ngu', ti ji'j tyanu cña bi'. Jua'a nquijeloo ji'j ngu' cha' Matías caca ñati bi'. Li' stu'ba ti ndya'a yu bi' lo'o nu tii chaca tya'a ngu' cha' caca tya'a ngu' nu nda Ni cña ji'j cha' chcui' cha' ji'j Jesucristo nde lo yuu chalyuu.

2

Ndyalaa Xtyi'i ycu'i' Ndyosi

¹ Ngua tsá ta'a Pentecostés, sca ta'a ji'í ngu' judío, li' ndyu'u ti'í lcaa ñati nu ngusñi cha' ji'í Jesucristo ca bi' se'í ti. ² Hora ti nguañi nde ne' ni'í su nga'a ngu' ñi'ya laca lo'o lye tsa ndyaca cui'í. Lcaa ngu' bi' ndyuna ngu' lo'o nguañi bi'. ³ Li' ndu'u tucua tyuu tya'a na ñi'ya slu quii' ti ña'a, ngutacui bi' lo xlya hique lcaa ngu' bi'; ⁴ jua'a ngua lo'o ndyanu Xtyi'í ycuí' Ndyosi ne' cresiya ji'í lcaa ngu' bi'. Li' nguxana nchcui' ngu' cha'cña ji'í xa' ñati, cha' Xtyi'í ycuí' Ndyosi ngua'ni lo'o ngu' cha' ngua ji'í ngu' li'.

⁵ Tyempo nu ndyaca ta'a bi' nde quichi Jerusalén ndi'í quiña'a tsa ngu' judío; ngutu'u ngu' li'ya ngu' tyuu quichi loyuu tyijyu', cha' ndu'ni tlyu ngu' bi' ji'í ycuí' Ndyosi. ⁶ Li' nguxana ndyu'u ti'í ngu' bi' ca su ndañi cha' bi'. Ná ngua cuayá' ti' ngu' bi' tsiya' ti ñi'ya nu ngua, cha' lcaa ngu' tyijyu' ndyuna ngu' cha' nchcui' nu ñati ji'í Jesucristo bi' cha'cña ji'í ycuí' ca ngu' tyijyu' bi'. ⁷ Ndube tsa ti' ngu' tyijyu' bi' li', ngulacua tsa ti' ngu' bi':

—¿Ha si'í xcui' ngu' quichi su cuentya Galilea laca ngu' jua? —nacui' ngu' bi' lo'o tya'a ngu'—. ⁸ ¿Ni cha' laca ndyuna na nchcui' ngu' jua cha'cña ji'na? —nacui' ngu'—. ⁹ Quiña'a tsa quichi ndu'u na: laca na ngu' Partia, ngu' Media, ngu' Elam, ngu' Mesopotamia, ngu' Judea, ngu' Capadocia, ngu' Ponto, ngu' loyuu su cuentya Asia, ¹⁰ ngu' Frigia, ngu' Panfilia, ngu' Egipto, ngu' Africa nu ndi'í nde loo la ji'í quichi Cirene; lo'o jua'a ngu' romano, lo'o ndi'í ngu' bi' ca nde —nacui' ngu' bi'—. Ntsu'u nu laca sñi' ngu' judío tya'a na, lo'o jua'a ntsu'u xa' ngu' romano nu stu'ba ti ndyu'ni tlyu ji'í ycuí' Ni lo'o na. ¹¹ Lo'o jua'a ndi'í ngu' Creta, ndi'í ngu' Arabia. Pana lcaa na lo'o tya'a na ndyuna na nchcui' ngu' cha'cña ji'na, stu'ba ti ndyuna na lcaa ña'a

cha' tlyu nu ngua'ni ycuí' Ndyosi.

¹² Ndube tsa ti' lcaa ngu' bi'. Ná jlo ti' ngu' tsiya' ti na ca ngua. Tya nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—¿Na laca ndyaca re? —nacui' ngu' bi'.

¹³ Lo'o jua'a nxytí lo'o xa' la ñati ji'í ñati ji'í Jesucristo bi':

—Cu'bi tsa ngu' jua cha' nchcui' ngu' jua'a —nacui' ngu'.

Cha' nu nchcui' Pedro lo'o ngu'

¹⁴ Lo'o li' ndu' Pedro lo'o nu tii chaca tya'a ñati bi', cui' nchcui' yu lo'o nu ngu' quiña'a bi' li':

—Ngu' cusu' cu'ma, ngu' judío —nacui' Pedro—, lo'o lcaa cu'ma nu ndi'í nde quichi Jerusalén juani —nacui' yu—, cua'a jyaca ma ji'í cha' nu chcui' na' lo'o ma —nacui' yu—. ¹⁵ Cu'bi cuare, nti' ma; pana si'í na cu'bi cuare, cha' hora cua caa nde tlyu ti laca juani. ¹⁶ Ndi'ya ndyaca cha' re: na cua ngua cha' tlyu bi', ñi'ya nu nchcui' cha' nu cua nguscua jyo'o cusu' Joel nu ngua sa'ni la. Ndi'ya nchcui' quityi bi':

¹⁷ Tyempo nde loo la lo'o cua tye ti chalyuu, nacui' ycuí' Ndyosi, ta na' Xtyi'í ycuí' na' cha' tyanu ne' cresiya ji'í ñati chalyuu, nacui' Ni.

Li' ta sñi' ma cha' jna' lo'o ngu'.

Lo'o jua'a ña'a ngu' cuañi' cha' tlyu nu ndu'ni ycuí' Ni,

culu'u na cha' tlyu bi' ji'í ngu';

lo'o jua'a chcui' xcalá ngu' cusu'.

¹⁸ Ta na' Xtyi'í ycuí' na' cha' tyanu ne' cresiya ji'í lcaa ñati nu ndu'ni cña nu nclyo na' ji'í ngu' bi', nacui' Ni.

Li' chcui' ñati bi' lcaa cha' nu ta na' lo'o ngu' cha' chcui' ngu'.

¹⁹ Cua'ni na' cha' tlyu nde cua, lo'o jua'a cua'ni na' cha' tlyu nde lo yuu;

lye tyalú tañi li', tyaquí quii' tonu, xcui' sñii caca nde lo yuu, nacui' Ni.

²⁰ Na' lacá ycuí' nu Xu'na ma;

cua tyalaa ti tsá lo'o cua'ni cuayá' na' jil'i lcaa ñati chalyuu.

Cua'ni na' cha' tyacu' lo xee cuichaa,

cha' nga'a ña'a caca co', ñi'ya tañi ña'a, nacui Ni.

Sca tsá tlyu tsa caca bi', liñi caca cuayá' ti' lcaa ñati chalyuu lo'o tyalaa tsá bi'.

²¹ Pana cua'ni lyaá na' jil'i lcaa ñati nu ndijña cha' clyu ti' na.

Jua'a nhcui' ycu' Ndyosi. Nguscua jyo'o Joel cha' bi' lo quityi —nacui Pedro—.

²² 'Cu'ma ngu' Israel —nacui yu—, cua'a jyaca ma jil'i cha' nu chcu' na' lo'o ma juani: Ngu' Nazaret laca Jesús. Nguxyucua ycu' Ni jil'i yu lo'o ngua'ni yu xcui' cña tonu ca slo ma. Ngulacua tsa ti' ma lo'o na'a ma cña tonu bi', lo'o ngua cuayá' ti' ma cha' xcui' cña jil'i ycu' Ndyosi ngua. ²³ Cua sa'ni la cua jlo ti' ycu' Ndyosi, tya li' cua nhcui' Ni ñi'ya nu caca jil'i Jesús. Ndacha' lo Ni jil'i ngu' cha' cujuui ñati cuxi jil'i ycu' Jesús. Jua'a ngua li'; tsubi' ti ngusñi ma jil'i yu, nguju' ca'a ma jil'i yu lo crusi. Cua ndyujui ma jil'i yu lo'o nda ma cña jil'i ñati cuxi bi', cha' cua ngua'ni ngu' cña cuxi bi' cuentya jil'i ma, ñi'ya nu nacui Ni cha' caca. ²⁴ Pana ná nscua cha' tyanu Jesús ne' cuaá ña'a jyo'o ti yu, bi' cha' ngua'ni ycu' Ndyosi Sti yu cha' ndyu'ú yu chaca quiya'. ²⁵ Cua ntsu'u chaca cha' nu nguscua jyo'o cusu' David sa'ni la nu nhcui' cuentya jil'i Jesús ndi'ya:

Xu'na, nacui yu, xcui' ndya'a nu'u lo'o na';

cacua tsa nga'a nu'u slo na', cha' caca tlyu tyiquee na' lo'o nxyucua nu'u jna';

²⁶ bi' cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na', jua'a tso'o tsa nhcui' na' xqui'ya nu'u, cha' chaa tsa ti' na'.

Ti ti ndi'i tyucui ña'a na' xqui'ya cha' ndi'i nu'u cha' ña'asii nu'u jna'.

²⁷ Ná tyanu cresiya jna' su ndi'i jyo'o, xqui'ya cha' ná ta nu'u chacuayá' catsu' cuaña' na' jua'a ti, cha' ntsu'u tsa tyiquee nu'u ña'a nu'u jna';

²⁸ cua ngulu'u nu'u tyucui su tsa'a na' cha' tyi'i na' ca slo nu'u.

Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' stu'ba ti tyi'i na' lo'o nu'u li'.

Jua'a nguscua jyo'o David lo quityi.

²⁹ 'Pana jlo ti' cu'ma cha' chañi cha' nguju' David, nu jyo'o cusu' jil'na —nacui Pedro—. Sa'ni tsa nguju' bi'; nguxatsi' ngu' jil'i li', lo'o jua'a tya ntsiya cuaá jil'i jyo'o bi' juani. ³⁰ Tu'ba jil'i ycu' Ndyosi ngua jyo'o David bi'; jlo ti' yu cha' nda Ni cha' liñi lo'o yu lo'o nhcui' Ni cha' sca ñati tya'a nat' jil'i ycu' yu cala nde loo la, bi' caca nu Cristo. Caca Cristo bi' rey, ñi'ya lo'o ngua ycu' David rey. ³¹ Ngua cuayá' ti' yu tya sa'ni la cha' ntsu'u cha' tyu'ú nu Cristo bi' chaca quiya' lo'o cua nguju', bi' cha' nhcui' yu cha' ná tyanu cresiya jil'i Cristo su ndi'i jyo'o, ná catsu' cuaña' Cristo li'.

³² Cha' liñi laca cha' ngua'ni ycu' Ndyosi cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya' —nacui Pedro—. Liñi nda ya cha' lo'o cu'ma, cha' cua na'a ya jil'i yu chaca quiya' cha' lu'ú yu.

³³ Li' ñaa ycu' Ndyosi yaqui'ya Ni jil'i Jesús cha' tya yu ca slo ycu' Ni. Juani ndi'i Jesús nde la'a tsu' cu' su tlyu ca su ntucua ycu' Ndyosi. Cua nda ycu' Ndyosi Sti yu Xtyi'i ycu' Ni jil'i Jesús, lo'o nu juani cua nda Jesús Xtyi'i ycu' Ni cha' tyalaa nde chalyuu. Lcaa cha' nu cua ndyuna ma, lcaa cha' nu cua na'a ma tsá juani, bi' laca cña nu ngua'ni ycu' Jesús. ³⁴ Ná ndyaa jyo'o David ña'a lu'ú ti ca slo ycu' Ndyosi, bi' cha' jlo ti' na cha' si'i cha' jil'i ycu' ca yu nhcui' cha' nu nguscua nu David bi' lo quityi, nu ndi'ya nhcui':

Cua nchcui' ycui' Ndyosi lo'o nu Xu'na na':

“Tyucua nu'u la'a tsu' cui' jna'.

³⁵ Caca nu'u loo ji'i lcaa ñati nu laca tya'a cusu'u nu'u”, nacui ycui' Ndyosi ji'i.

Jua'a nguscua jyo'o David lo quityi —nacui Pedro—.

³⁶ Ntsu'u sca cha' ji'i ycui' Jesús nu nga'a cha' ca cuayá' ti' lcaa na nu laca na ngu' Israel: La cui' Jesús nu ngujui'i ca'a na ji'i lo crusi cha' cujuui na ji'i, la cui' yu bi', cua nda ycui' Ndyosi chacuayá' ji'i yu cha' caca yu Xu'na na, cha' laca yu nu Cristo.

³⁷ Lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Pedro, ntyuju'u tsa ti' ngu' li'. Nchcuane ngu' ji'i Pedro lo'o ji'i lcaa ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús tya clyo:

—¿Ñi'ya cua'ni ya juani? —nacui ngu' ji'i ngu' bi'.

³⁸ —Tso'o si caca tyuju'u ti' ma ji'i cha' cuxi, lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ma xtyanu ma ji'i li' —nacui Pedro ji'i ngu'—. Lo'o jua'a tyucuatya ngu' ji'i ma chacuayá' ji'i Jesús li'. Cuityi Ni lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'i ma li', jua'a ta Ni Xtyi'i ycui' Ni cha' tyanu Ni ne' cresiya ji'i ma. ³⁹ Liñi tsa cha' nu nda ycui' Ndyosi lo'o ma lo'o nchcui' Ni cha' tyanu Xtyi'i ycui' Ni ne' cresiya ji'i ma, lo'o ne' cresiya ji'i sñi' ma tyanu Xtyi'i ycui' Ni, lo'o ne' cresiya ji'i ngu' nu ndi'i tyijyu' tyanu Ni; tyanu Ni ne' cresiya ji'i lcaa ñati nu cua ngusubi ycui' Ndyosi ji'i.

⁴⁰ Tya quiña'a la cha' nchcui' Pedro lo'o ngu' li'. Liñi tsa ngulo yu cña ji'i ngu':

—Xtyanu ma ji'i ñati nu ndu'ni xcui' cha' cuxi —nacui yu ji'i ngu'.

⁴¹ Lcaa ngu' nu jlya ti' cha' nu nchcui' Pedro lo'o ngu', ndyaa ngu' bi' cha' tyucuatya ngu' ji'i ngu' bi' chacuayá' ji'i Jesús. La cui' tsá bi' nguxana sna mil tya'a ñati ngusñi ngu' cha' ji'i Jesucristo. ⁴² Ndyuna tso'o lcaa ngu' bi' cha' nu ngulu'u

ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo ji'i ngu'. Tso'o ntsu'u tyiquee ngu' bi', stu'ba ti ndi'i ngu', lu'ba ti nchcui' ngu' lo'o ycui' Ndyosi; stu'ba ti ndacu ngu', stu'ba ti ndyu'ni tlyu lcaa ngu' bi' ji'i Jesucristo.

Ndi'ya ngua'ni ñati ji'i Jesucristo clyo

⁴³ Ndube tsa ti' lcaa ngu' quichi bi' ji'i cña nu ndyu'ni ycui' Ndyosi, cha' cua quiña'a cña tonu ngua'ni ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo chacuayá' ji'i Ni. ⁴⁴ Lcaa ngu' stu'ba ti ndi'i ngu' lo'o tya'a ngu' nu ntsu'u cha' ji'i Jesucristo, nda ngu' cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu' cha' tacha ngu' ji'i tya'a ngu'; ⁴⁵ ndyujui' ngu' lcaa na nu ntsu'u ji'i ngu', cha' cña nu tacha ngu' ji'i tya'a ngu' nu ná ntsu'u cha' tso'o ji'i tsiya' ti. ⁴⁶ Lcaa tsá ndyu'u ti'i ngu' bi' ne' laa tonu ji'i ngu' judío, jua'a stu'ba ti ndacu ngu' bi' to' tyi tya'a ngu'. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' bi', tso'o ti nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu', ⁴⁷ cha' ndu'ni tlyu ngu' bi' ji'i ycui' Ndyosi. Tso'o nchcui' lcaa ñati quichi ji'i ngu' bi', jua'a lcaa tsá quiña'a la ñati ngusñi ngu' cha' ji'i Jesucristo; ndyu'ni lyaá Ni ji'i ngu' bi' li'. Bi' cha' quiña'a la ñati ndyatú nu ndyu'u ti'i lo'o taju ñati ji'i Jesucristo bi' li'.

3

Ngua'ni ngu' jo'o ji'i nu quicha quiya'

¹ Ngua sca tsá ndyaa Pedro lo'o Juan ne' laa tonu. Hora cua sna nde ngusii ngua, bi' hora laca nu nchcui' ngu' loyuu bi' lo'o ycui' Ndyosi. ² Nga'a sca nu quicha quiya' to' laa, ca ña'a quicha quiya' yu nu lo'o ngula yu. Lcaa tsá ndya'a lo'o tya'a nu quicha bi' ji'i yu to' laa tonu, nu to' laa nu nda'ya tsa ña'a ndu'ni ngu' quichi ji'i. Nga'a yu to' laa ndijña yu msta ji'i ngu' nu lo'o lijya ngu' to' laa li'.

³ Cua na'a nu quicha bi' jil'i Pedro lo'o jil'i Juan, lijya ngu' cha' tsa'a ngu' ne' laa, ngüijña yu msta jil'i ngu' bi' li'. ⁴ Ndyatu se'ji ti Pedro lo'o Juan cha' ña'a tso'o ngu' jil'i nu quicha bi'. Li' ndacha' Pedro jil'i yu:

—Ña'a nu'u xi jil'i ya —nacui Pedro jil'i yu.

⁵ Ndyuna tso'o yu, ngua ti' yu cha' cua ta ti ngu' msta jil'i yu.

⁶ —Ná ntsu'u cñi jna' —nacui Pedro jil'i—, chaca lo cña ntsu'u jna' cha' cua'ni na' lo'o nu'u —nacui—. ¡Chacuayá' jil'i Jesucristo Nazaret ni!, tyatu nu'u cha' tya'a nu'u ycuil' ti.

⁷ Li' ngusñi Pedro ya' yu tsu' cui cha' xatu jil'i yu li'. Hora ti ngua tso'o quiya' yu, lo'o yane quiya' yu ngua tso'o. ⁸ Tajua' tsa ndatu yu bi', nguxana yu ndya'a yu li'; ndyati yu ndyaa yu ne' laa tonu lo'o ngu' bi' li', ndya'a yu ndyacu'a yu cha' chaa tsa ti' yu, cha' ngua tso'o quiya' yu ndya'a yu. Ngua'ni tlyu yu jil'i ycuil' Ndyosi cha' ngua'ni Ni cha' ngua tso'o quiya' yu. ⁹ Cua na'a lcaa ñati jil'i yu ne' laa, cha' tso'o ti nchca ndya'a yu, cha' ndyu'ni tlyu yu jil'i ycuil' Ndyosi. ¹⁰ Nslo ngu' jil'i yu, cha' la cui' yu quicha quiya' nu cua nchca'a to' laa bi' ndijña yu msta jil'i ngu' lcaa tsá laca yu bi'. Ndube tsa ti' ngu' li', ngulacua tsa ti' ngu' cha' cua ngua tso'o quiya' yu.

Cha' nu nda Pedro lo'o quiña'a ñati

¹¹ Ndu Pedro lo'o Juan to' laa tonu su nacui ngu' “Corredor jil'i Salomón” li'. Lo'o nu qui'yu nu ngua tso'o quiya' bi' ni, ndu yu lo'o ngu'; ña'a ti nga'a yu ngusñi yu ya' ngu' bi'. Li' quiña'a tsa ngu' quich'i ngusna lijya slo ngu' bi', cha' ndube tsa ti' nu ngu' quiña'a bi' ñi'ya nu ngua, cha' ngua tso'o quiya' yu quicha bi' li'. ¹² Cua na'a Pedro jil'i ñati cha' quiña'a tsa ngu' ndyalaa ngu' slo. Li' nchcui' Pedro

lo'o ngu' quiña'a bi' ñi'ya nu ngua jil'i nu quicha bi':

—Cu'ma ngu' Israel —nacui Pedro jil'i ngu'—, ¿ni cha' laca ndube tsa ti' ma? —nacui—. Na ndu ti ma nxña'a tsa ma jil'i ya —nacui—. Ndube tsa ti' ma ña'a ma na ca ndyaca jil'i nu qui'yu re. Nacui ma cha' nchca tsa jil'i ya; ngua'ni ya cha' ndyaca tso'o yu re xqui'ya cha' tso'o tsa cha' nu ndu'ni ya lcaa tsá, nti' ma. Si'i jua'a. Jesús laca nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o quiya' yu re. ¹³ Ycui' Ndyosi Sti na ni, la cui' Ni laca nu ngua'ni tlyu jyo'o cusu' ji'na jil'i tya sa'ni la, masi jyo'o Abraham, masi jyo'o Isaac, masi jyo'o Jacob; lcaa jyo'o cusu' ji'na ngua'ni tlyu ngu' jil'i ycuil' Ndyosi bi'. Ycui' Ndyosi laca nu cua nda chacuayá' jil'i Jesús Sñi' ycuil' Ni cha' caca tlyu yu. Ntejeja' ma jil'i nu Jesús bi' tsubi' ti, ndyaa lo'o ma jil'i yu, ndyaa ma ngusta ma qui'ya jil'i yu slo ngu' nu laca loo; nu lo'o ngua ti' gobernador Pilato cha' tyu'u Jesús laja ti, ná ntaja'a ma li'. ¹⁴ Xcui' cha' tso'o ngua'ni nu Jesús bi', xcui' lubii cresiya jil'i yu, lo'o ná nda ma chacuayá' tyu'u yu laja ti li'. Ngüijña ma chacuayá' jil'i gobernador bi', cha' tyu'u laja ti chaca nu laca preso, nu cua ndyujuii jil'i tyu'u tya'a ñati. ¹⁵ Lo'o li' ngüijña ma chacuayá' cujuui ngu' jil'i Jesús, masi ycuil' Jesús laca nu nda chalyu nu ná nga'a cha' tye jil'i ñati. Li' ngua'ni ycuil' Ndyosi cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o cua ngujuii yu. Jlo ti' ya cha' chañi laca cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya', cha' cua na'a ya jil'i yu ña'a lu'ú ti yu chaca quiya'.

¹⁶ 'Cua nslo ma jil'i nu qui'yu re nu ngua quicha yu nquicha' —nacui Pedro jil'i ngu'—. Lo'o juani cua ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o yu re, xqui'ya cha' jlyu ti' ya jil'i Jesús. Nchca tsa jil'i nu Jesús bi' cua'ni cha' tyaca tso'o ñati; taca

ña'a mā cha' chañi cha' bi', cha' ngua tso'o yu re juani.

¹⁷ 'Cu'mā ngu' tya'a quichī tyi na, jlo ti' na' cha' ná ngua tii mā tilaca ngua Jesús nu lo'o ngüijña mā chacuayá' cha' cujuui sendaru jil'i yu. Lo'o jua'a nu ngu' nu laca loo jil'i mā, ná ngua tii ngu' na laca nu ngua'ni ngu', si cha' tso'o, si cha' cuxi ngua'ni ngu' li'. ¹⁸ Cua laca cha' juani, la cui' cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' ji'na sa'ni la, la cui' cha' nu nguscua ngu' lo quityi jil'i ycu' Ndyosi. Quityi bi' nchcui' cha' ti' tsa cua'ni quicha ngu' jil'i Jesucristo; jua'a cujuui ngu' jil'i Jesús, la cui' Jesús nu nda ycu' Ndyosi jil'i yaa lo yuu chalyuu. ¹⁹ Bi' cha' ntsu'u cha' ca tyuju'u ti' mā jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee mā jil'i, cuati jña mā cha' clyu ti' jil'i ycu' Ndyosi cha' cuityi Ni lcaa cha' cuxi nu ngua'ni mā. Cua'ni nu Xu'na na cha' taca ca tso'o cresiya jil'i mā chaca quiya' li'. ²⁰ Cuati culo ycu' Ndyosi cña jil'i Jesús cha' tyaa chaca quiya', la cui' Jesús nu ngusubi Ni jil'i cha' caca nu Xu'na na. ²¹ Ntsu'u cha' tyanu Jesús ca slo Ni nu juani ti; pana tiya' la, li' tyalaa sca tsa lo'o chaca quiya' cua'ni cucui ycu' Ndyosi jil'i lcaa na nu ntsu'u chalyuu, cha' li' tyaa Jesús. Jua'a laca cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' ji'na, cha' nu nguscua ngu' lo quityi cua sa'ni la. ²² Tyempo bi' ndi'ya nguscua jyo'o Moisés bi': "Ñi'ya ngulo ycu' Ndyosi cña jna' cha' ta na' cha' jil'i Ni lo'o mā, jua'a culo nu Xu'na na cña jil'i sca nu cusu' tya'a quichī tyi na ca nde loo la. Taquiya' mā lcaa cha' nu chcu' nu cusu' bi' lo'o mā. ²³ Si ntsu'u sca ñati nu ná nti' taquiya' cha' nu ta nu cusu' bi', tye cha' jil'i ñati bi' li'; ná caca ñati bi' ñati jil'i ycu' Ndyosi." Jua'a nscua cha' lo quityi bi'.

²⁴ 'La cui' jua'a nguscua lcaa jyo'o cusu' ji'na lo quityi jil'i ycu' Ndyosi sa'ni la; masi quityi nu

nguscua jyo'o Samuel, masi quityi nu nguscua lcaa jyo'o cusu' bi', nguscua ngu' cha' caa Jesucristo lo yuu chalyuu. Lo'o juani cua ngua cha' nu nchcui' ngu' bi'. ²⁵ Lcaa na laca na tya'a ñati jil'i jyo'o cusu' nu nguscua quityi jil'i ycu' Ndyosi bi'; na cua ngüiñi cha' jil'i Ni lo'o jyo'o cusu' ji'na bi', lo'o jua'a ngua cha' ndyanu cha' bi' cuentya ji'na juani, cha' tya'a ñati jil'i jyo'o cusu' bi' laca na. Ndi'ya nchcui' ycu' Ndyosi lo'o Abraham, nu jyo'o cusu' ji'na bi': "Sca ñati tya'a nu'u nu tyil'i chalyuu nde loo la", nacui Ni jil'i, "bi' laca nu cua'ni cho'o cresiya jil'i lcaa lo ñati chalyuu". ²⁶ Ngua'ni ycu' Ndyosi cha' ndyu'u nu sca ti Sñi' ycu' ca chaca quiya' lo'o ngujuui yu, jua'a ngulo Ni cña jil'i yu cha' clyo caa yu ca slo na ca nde. Cua nti' Ni cha' ca lubii cresiya ji'na, bi' cha' cua ñaa Sñi' ycu' Ni cha' xtyucua ji'na, cha' caca culotsu' na jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'na.

4

Ndyaa lo'o ngu' jil'i Pedro lo'o jil'i Juan

¹ Tya ndu Pedro lo'o Juan nchcui' lo'o ngu' ne' laa nu lo'o ngulaa sti jo'ó. Yaa ngu' lo'o xu'na ngu' policia nu ndi'i cua ne' laa tonu, lo'o nu ngu' saduceo yaa. ² Nñasi' tsa ngu' bi', cha' nclyu'u Pedro lo'o Juan jil'i ñati; nclyu'u ngu' cha' ñi'ya lo'o ndyu'u Jesucristo chaca quiya' lo'o ngujuui yu, jua'a nga'a cha' tyu'u lcaa jyo'o ñati chaca quiya' nde loo la. ³ Li' ngulo ngu' cña cha' xñi ngu' policia jil'i Pedro lo'o jil'i Juan, cha' su'ba ngu' jil'i ne' chcu'a sca talya, cha' ngusii' tsa lo'o ngujuui ngu' bi' jil'i ngu'. ⁴ Tso'o tsa ndyuna quiña'a ñati cha' jil'i ycu' Ndyosi nu ngulu'u ngu' bi' jil'i ngu', hora ti ngusñi ngu' cha' bi'. Cua ntsu'u ca'yu mil tya'a nu qui'yu ti nu ngusñi cha' jil'i Jesucristo li'.

⁵ Ca chaca tsa ndyu'u ti' ngu' nu laca loo jil'i ngu' quichī Jerusalén,

lo'o ngu' cusu' jil'i quichj, lo'o ñati nu nclu'u cha' jo'ó jil'i ngu' ne' laa. ⁶ Nga'a Anás nu ngua xu'na sti jo'ó, jua'a nga'a Caifás, lo'o Juan, lo'o Alejandro, nga'a lcaa tya'a sti jo'ó nu laca loo. ⁷ Ngulo ngu' jil'i Pedro lo'o jil'i Juan ne' chcuá, ñaa lo'o ngu' jil'i ngu' bi' ca slo ngu' nu laca loo. Li' nchcuane nu ngu' cusu' bi' jil'i ngu':

—¿Ñi'ya ngua'ni mā cha' ndyaca tso'o yu quicha quiya' bi'? —nacu' ngu' jil'i ngu'—. ¿Tilaca laca nu nda chacuayá' cha' cua'ni mā jo'o jil'i yu?

⁸ Li' tso'o tsa nguxtyucua Xtyi'i ycu' Ndyosi jil'i Pedro, bi' cha' ngua jil'i yu nguxacu' yu cha' jil'i ngu' nu laca loo, jua'a jil'i ngu' cusu' bi':

—Cu'mā ngu' cusu' nu laca loo jil'i ya —nacu' Pedro jil'i ngu'—, ⁹ cua nchcuane mā jil'i ya ni cha' laca nguxtyucua ya jil'i yu re nu ngua quicha quiya' —nacu'—, ni cha' ngua'ni ya jo'o jil'i yu re —nacu'—. ¹⁰ Cua'a jyaca mā xi lacua. Ta na' sca cha' lo'o mā, lo'o lcaa ngu' loyuu re, cha' ycu' Jesucristo laca nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o nu quicha re. La cui' Jesús Nazaret nu ndyujui mā jil'i lo crusi, bi' laca nu cua ngua'ni ycu' Ndyosi cha' ndyu'ú chaca quiya' lo'o ngujui. Ycu' Jesús bi' nda chacuayá' cha' ngua tso'o quiya' yu re, bi' cha' ndu yu ca nde tso'o ti yu juani. ¹¹ Ñi'ya laca sca cuityi ni'j nu nchcuā sca quee tonu cha' ná tso'o nti' cuityi, masi stu'ba tsa ña'a loo, jua'a laca cu'mā cha' ná ntaja'a ma cuna mā cha' nu cua nchcu' Jesús lo'o mā; ñi'ya laca quee bi' nu cua nchcuā mā jil'i, jua'a laca ycu' Jesús, cha' ná ndaquiya' mā jil'i yu tsiya' ti. Pana juani loo la laca nu Jesús bi', ¹² bi' cha' nchca jil'i cua'ni lyaá ji'na jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'na; ná ntsu'u xa' ñati tyucui ña'a chalyuu nu nchca la jil'i, cha' sca ti jil'i Jesús cua nda

ycu' Ndyosi chacuayá' cua'ni cña bi'.

¹³ Ndyuna ngu' cha' nu nchcu' Pedro, cuati ña'a tsa ngu' jil'i Pedro lo'o Juan:

—¿Ni cha' laca ná ntsij ngu' re nchcu' ngu' lo'o na? —nacu' ngu'—. Si'i ñati tlyu laca ngu', si'i ñati nu ngua tsa'a quityi laca ngu' re.

Li' ngua tii ngu' cusu' cha' cua nguta'a ngu' lo'o Jesús. ¹⁴ Nga'aa ngujui la cha' nu chcu' ngu' cusu' lo'o ngu' bi', cha' stu'ba ti ndu ngu' lo'o yu nu ngua quicha bi'. ¹⁵ Li' ngulo ngu' cña cha' tyu'u nu ca ta'a sna ti ngu' bi' nde liya', cha' cuaana ti chcu' ngu' cusu' lo'o tya'a ti ngu':

¹⁶ —¿Ñi'ya cua'ni na lo'o ngu' jua? —nacu' ngu' cusu'—. Cua ngua'ni ngu' sca cha' tlyu, lo'o jlo ti' lcaa ngu' quichj Jerusalén re cha' bi' —nacu' ngu'—. Ná taca ñacu' na cha' cha' cui'ni laca bi' —nacu' ngu'—. ¹⁷ Pana ná tso'o si cuna xa' la ñati cha' jil'i Jesús; bi' cha' tso'o si xcutsij na jil'i ngu' jua, cha' ná culu'u ngu' jil'i xa' ñati tilaca laca Jesucristo.

¹⁸ Li' ngusi'ya ngu' cusu' jil'i ngu' bi', cha' tyā ngu' nde ni'j chaca quiya'. Ngulo ngu' cusu' cña jil'i ngu' bi' li':

—Nga'aa chcu' mā tsiya' ti cha' jil'i Jesucristo lo'o xa' ñati —nacu' ngu' cusu' jil'i ngu'.

¹⁹ Nguxacu' Pedro lo'o Juan cha' jil'i nu ngu' cusu' bi' li':

—Ná cube tsa ti' cu'mā, ngu' cusu' —nacu' ngu' jil'i ngu' bi'—. ¿Ha ntsu'u cha' cua'ni ya cña nu culo cu'mā jil'i ya? ¿Ha ná tso'o la nti' cu'mā cha' cua'ni ya cña nu ngulo ycu' Ndyosi jil'i ya? ²⁰ Tso'o la nti' ya cha' cua'ni ya cña nu ngulo ycu' Ndyosi jil'i ya; bi' cha' ná tye chca cha' chcu' ya lo'o ñati, lcaa cha' nu cua na'a ya jil'i Jesús, lo'o lcaa cha' nu cua ndyuna ya, cha' nu nchcu' yu lo'o ya.

21 Ngua ti' ngu' cusu' xcutsii ngu' ji'i Pedro lo'o Juan, bi' cha' chaca quiya' lye la nchcui' ngu' cusu' bi' lo'o ngu'. Lo'o li' nda ngu' cusu' chacuayá' cha' tyaa ngu' laja ti; ná ngua ji'i ngu' nu laca loo xcube' ngu' ji'i Pedro lo'o ji'i Juan, cha' ndyutsii ngu' cusu' bi' ji'i ngu' quichi, cha' nu ngu' quichi ni, lye tsa ndya xlya'be ngu' ji'i ycuí' Ndyosi cha' ngua tso'o yu quicha quiya' bi'. 22 Cua nteje tacui tu'ba yija ntsu'u nu quicha bi' lo'o ngua'ni Ni cha' ndyaca tso'o yu.

Ca ta'a ñati ji'i Jesucristo nchcui' lo'o ycuí' Ndyosi

23 Nu lo'o nda ngu' cusu' chacuayá' cha' tyaa ngu' laja ti, li' hora ti ndu'u ngu' ndyaa ngu' ca slo nu ngu' tya'a ndya'a ngu'. Nda Pedro lo'o Juan cha' lo'o lcaa tya'a ngu', lcaa ña'a cha' nu nchcui' sti jo'ó, lcaa ña'a cha' nu nda ngu' cusu' bi' lo'o ngu'. 24 Lo'o cua ndyuna tya'a ngu' cha' bi', stu'ba ti nchcui' lcaa ngu' lo'o ycuí' Ndyosi li':

—Ndyosi Sti ya —nacui' ngu'—, nu'u laca nu Xu'na ya, nu'u laca nu laca loo la —nacui' ngu'—. Cua ngüiñá nu'u lcaa chalyuu, lo'o lcaa nde cua, lo'o lcaa tyujo'o; cua ngüiñá nu'u lcaa na nu ntsu'u chalyuu —nacui' ngu'—. 25 Nda nu'u Xtyi'i ycuí' nu'u ji'i David jyo'o cusu' ji'i ya, nu lo'o nguscua yu cha' cuentya jinu'u lo quityi. Ndi'ya nscua cha' lo quityi bi':

¿Ni cha' laca tyaala tsa ngu' xa' loyuu?

Nclyacua tsa ti' ngu' bi', cha' cua'ni cuxi ngu'; pana ná nchca ji'i ngu' cua'ni ngu' cha' cuxi bi'.

26 Cua ndyu'u ti'i lcaa nu laca xu'na chalyuu re lo'o nu laca loo ji'i lcaa quichi,

cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o ycuí' Ndyosi nu Xu'na na, jua'a lo'o Cristo nu ngusubi ycuí' Ndyosi ji'i.

27-28 'Ñi'ya nu cua nchcui' quityi jinu'u nu nguscua jyo'o David sa'ni la bi' —nacui' ngu' ji'i ycuí' Ndyosi Sti na—, jua'a cua ndyu'u ti'i ngu' nu laca loo ji'i quichi re cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o Jesús Sñi' ycuí' nu'u, masi xcuí' lubii tsiya' ti cresiya ji'i nu Jesús bi'; la cui' yu laca nu ngusubi nu'u ji'i —nacui' ngu'—. Ndyu'u ti'i Herodes lo'o Poncio Pilato, lo'o ngu' xa' loyuu, lo'o ngu' tya'a ya nde loyuu re. Li' ngua'ni ngu' lcaa cña nu nda nu'u chacuayá' ji'i ngu' bi' cha' cua'ni ngu'; ñi'ya nu nda nu'u cha' lo'o ngu' sa'ni, la cui' jua'a ngua cha' yija re —nacui' ngu' ji'i ycuí' Ndyosi—. 29 Xu'na ya, ña'a nu'u ca nde juani cha' tyaala tsa ngu' ña'a ngu' ji'i ya. Nti' ya cua'ni ya cña nu ngulo nu'u ji'i ya, bi' cha' xtyucua nu'u ji'i ya juani cha' caja juersa ji'i ya, cha' ná cutsii ya nu lo'o ta ya cha' jinu'u lo'o ñati re —nacui' ngu'—. 30 Ta nu'u chacuayá' cha' tyaca tso'o ngu' quicha; cua'ni Jesús Sñi' nu'u nu xcuí' lubii cresiya ji'i quiña'a tsa cña tonu, cha' jua'a cube tsa ti' ngu' jinu'u. Tsa lo cua ti cha' chcui' ya juani.

31 Lo'o cua ndye cha' nchcui' ngu' lo'o ycuí' Ndyosi, li' ngüiñá ni'i su nga'a ngu' bi'. La cui' hora jlo ti' ngu' cha' chañi cha' ndyanu Xtyi'i ycuí' Ndyosi ne' cresiya ji'i lcaa ngu' bi' li', bi' cha' nga'aa ndyutsii ngu' lo'o nda ngu' cha' ji'i ycuí' Ndyosi lo'o xa' ñati.

Lcaa na nu ntsu'u ji'i ngu' ngusa'be ngu' ji'i lo'o lcaa tya'a ngu'

32 Se'i ti ndi'i lcaa ngu' nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo, stu'ba tsa ndu'ni lcaa ngu' bi' lo'o tya'a ngu', sca ti cha' ntsu'u tyiquee lcaa ngu'. Nda ngu' lcaa na nu ntsu'u ji'i ngu' cha' xtyucua ji'i lcaa ngu' lo'o tya'a ngu'.

33 Lo'o nu ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo ni, tlyu tsa tyiquee ngu' nchcui' ngu' lo'o xa' ñati cha'

cua na'a ycuil' ca ngu' jil'i Jesús nu Xu'na na lo'o cua ndyu'u' yu chaca quiya', nu lo'o ngujuui' yu. Lo'o jua'a nguxtyucua ycuil' Ni jil'i lcaa ngu' bi', cha' tso'o ti cua'ni ngu' lo'o lcaa ñati. ³⁴ Tso'o tsa tyiquee lcaa ngu' nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Jesucristo, bi' cha' ni sca tya'a ngu' nga'aa ntsu'u na nu lyiji jil'i ngu', cha' lcaa ngu' nu ntsu'u ni' jil'i, lcaa nu ntsu'u xi yuu jil'i, ndyujui' ngu' na bi', cha' caja ñi'ya tyiji yu'u' jil'i ngu' lo'o tya'a ngu'. ³⁵ Nda ngu' cñi bi' jil'i ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo tya clyo cha' tacha ngu' cha' bi' jil'i tya'a ngu' li'. Ngu' bi' jlo ti' si ntsu'u na nu lyiji jil'i xa' tya'a ngu'. ³⁶ La cui' jua'a ngua'ni sca ngu' Chipre nu naa José. Ngu' Leví laca yu; ñi'ya ndu'ni xirta cña ne' laa, jua'a ndu'ni ngu' Leví bi' cña. Xa' xtañi ngusta nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi' jil'i nu José bi'; Bernabé ngua xtañi yu li', cha' tso'o tsa nxaala' yu tyiquee tya'a ñati. ³⁷ Ntsu'u xi yuu jil'i yu bi'. Lo'o cua ndyujui' yu yuu bi' jil'i xa' ñati, li' ñaa nu Bernabé bi', nda yu lcaa cñi caya' lo yuu bi' jil'i ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo tya clyo.

5

Ñilo'o Ananías lo'o Safira jil'i ycuil' Ndyosi

¹ Lo'o jua'a ntsu'u chaca yu nu naa Ananías, lo'o clyo'o yu naa Safira. Ndyujui' ngu' xi yuu jil'i ngu' jil'i xa' ñati. ² Li' ndyaa nu qui'yu bi' slo nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo tya clyo; pana tsa cla'be ti cñi nda yu jil'i ngu', cha' cuaana ti nguxco'o yu nu chaca tya cla'be cñi bi' toni' jil'i yu. Lo'o jua'a ngua cuayá' ti' clyo'o yu lcaa ña'a nu ngua'ni yu bi'. ³ Nchcui' Pedro lo'o yu li':

—Ananías —nacui—, ¿na laca ngua hi'? ¿Ni cha' laca nda nu'u chacuayá' jil'i nu xña'a nu naa Satanás cha' caca loo ne' cresiya

jinu'u? Bi' laca nu ngua'ni cha' nguñilo'o nu'u jil'i Xtyl'i ycuil' Ndyosi —nacui Pedro jil'i yu bi'—. Nacu' nu'u cha' nde laca lcaa cñi nu ngujui jinu'u lo yuu bi', lo'o si'i lcaa cñi laca re. ⁴ Yuu jinu'u laca bi' nquicha', lo'o jua'a cua ntsu'u chacuayá' jinu'u cua'ni na laca nu nti' nu'u cua'ni lo'o cñi bi'. ¿Ni cha' laca nguñilo'o nu'u jil'i ya lacua? Ná liñi cha' nu ngua'ni nu'u, cha' nu cua nacui nu'u cha' lcaa cñi bi' laca re, lo'o si'i jua'a laca bi'. Si'i lo'o ñati ti nda nu'u cha' cuiñi bi', lo'o ycuil' Ndyosi cua nda nu'u cha' cuiñi bi' —nacui Pedro jil'i nu qui'yu bi'.

⁵ Lo'o ndyuna Ananías cha' bi', li' nclyú yu lo yuu. Na nclyú ti yu, ngujuui' yu li'. Ndyutsii tsa lcaa ngu' nu ndi' cacua ti li'. ⁶ Yala ti lijya xi ngu' cuañi', nguixi' ngu' late' chu' jyo'o bi', ngulo ngu' jil'i nde liya'. Li' ndyaa lo'o ngu' jil'i, ndyaa cha' tyatsi'.

⁷ Cua nteje tacui sna hora lo'o ñaa clyo'o jyo'o bi' li', pana ná jlo ti' ma' na laca ngua jil'i jyo'o bi'. ⁸ Li' nchcui' Pedro lo'o nu cuna'a bi':

—Cacha' nu'u jna' —nacui jil'i—, ¿ha tsa lo cua ti cñi nda ngu' jil'i ma cha' ndyujui' ma yuu bi' jil'i ngu'?

—Chañi —nacui nu cuna'a bi'—, la cui' tsa lo cua ti cñi nda ngu' jil'i ya.

⁹ —¿Ni cha' laca ngua'ni ma jua'a? —nacui Pedro li'—. Tyucuaa ma, cua ngua'ni stu'ba ma cha' lo'o tya'a ma cha' cua'ni cuayá' ma jil'i Xtyl'i ycuil' Ndyosi, si jlo ti' Ni, si ná jlo ti' Ni cha' cuiñi ma —nacui—. Cua'a jyaca xi ñi'ya ndañi quiya' ngu' cuañi' nu lijya ndyaa nguxatsi' ngu' jil'i jyo'o clyo'o nu'u. La cui' jua'a tsa lo'o ngu' jinu'u juani.

¹⁰ Hora ti nclyú nu cuna'a bi' lo yuu; slo ti Pedro nclyú, ngujuui' ca li'. Li' ñaa ngu' cuañi' na'a ngu' cha' lo'o nu cuna'a bi' ngujuui'. Hora ti ndyi'ya ngu' jil'i jyo'o ma', ndyaa lo'o ngu' jil'i, ndyaa cha' tyatsi' sii'

ti cuaá su nguatsi' jyo'o clyo'o; ca bi' nguxatsi' ngu' jil'i. ¹¹ Ndyutsij tsa lcaa ngu' nu ngusñi cha' jil'i Jesucristo cha' jua'a ngua jil'i jyo'o Ananías lo'o clyo'o yu, lo'o jua'a ndyutsij tsa lcaa ñati nu ndyuna cha' bi'.

Ngua'ni ngu' tyuu tya'a cha' tlyu chacuayá' jil'iyui' Ndyosi

¹² Quiña'a tsa chacuayá' nda yui' Ndyosi jil'i ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo tya clyo, bi' cha' ngua'ni ngu' quiña'a tsa cha' tlyu ca su ndi'i ngu' quichi. Ngulacua tsa ti' ngu' quichi xqui'ya cña tlyu bi'. Lcaa ngu' nu ngusñi cha' jil'i Jesucristo ni, ndyu'u ti'i ngu' ca su nacui' ngu': "Corredor jil'i Salomón", cha' stu'ba ti ntsu'u tyiquee lcaa ngu' bi'; ca to' laa tonu laca corredor bi'. ¹³ Xa' la ngu' quichi ni, ndyutsij tsa ngu'; ná ndya'a ngu' slo ngu' bi', masi tso'o tsa nchcui' ngu' jil'i lcaa ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Jesucristo. ¹⁴ Li' ndyuna tyuu tya'a ñati cha' jil'i yui' Jesucristo nu Xu'na na, jlya ti' ngu' cha' bi' li'. Stu'ba ti ngusñi ngu' cha' bi', masi nu cuna'a, masi nu qui'yu, ngusñi ngu' cha' jil'i yui' nu Xu'na na. ¹⁵ Li' ndyaa ngu' quichi bi', ndyaa qui'ya ngu' jil'i ngu' quicha nu ntsiya slo ngu'. Li' ngusta ngu' jil'i ngu' quicha bi' lo jaa', masi lo qui'ña, cha' tsa lo'o ngu' jil'i ngu' quicha bi' ca to' calle su tyeje tacui Pedro. Ngua ti' ngu' masi cua'a ti tyacala' nu nda Pedro loo ngu' quicha bi', nu lo'o nteje tacui yu. Tyaca tso'o nu quicha bi' li'. ¹⁶ Nguañi cha' bi' lcaa quichi cacua ti, lcaa su ndi'i ñati quicha; bi' cha' ñaa lo'o ngu' jil'i lcaa ngu' quicha nu ntsu'u slo ngu', lo'o jil'i ngu' nu cua ngusñi cui'j cuxi jil'i. Ñaa lo'o ngu' jil'i ngu' quicha bi' nde quichi Jerusalén slo Pedro, lo'o jua'a ngua tso'o lcaa nu ngu' quicha bi' li'.

Nhcube' ngu' jil'i Pedro lo'o Juan

¹⁷ Ñasi' tsa xu'na sti jo'ó ña'a jil'i ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesús tya clyo, xqui'ya cha' quiña'a tsa cña tlyu ndyu'ni ngu' cuentya jil'i Jesús. Lo'o jua'a ngu' saduceo nu tya'a ndya'a sti jo'ó ni, ti'i ti' ngu' ña'a ngu' jil'i ngu' bi'. ¹⁸ Bi' cha' ngulo ngu' cña cha' xñi ngu' jil'i ca ta'a nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi', cha' tsa lo'o ngu' jil'i ngu' bi' ne' chcuá. ¹⁹ Nu lo'o ngua talya, li' ndyalaa sca xca jil'i yui' Ndyosi, ngusaala toni'i su ntsu'u ngu' ne' chcuá cha' tyu'u ngu' nde liya'. Lo'o cua ngutu'u ngu' nde liya', li' nchcui' xca bi' lo'o ngu':

²⁰ —Yaa clya ma —nacui—, yaa ma ne' laa tonu jua cha' culu'u ma cha' jil'i Jesús jil'i tya'a ñati ma —nacui—. Ta ma cha' lo'o ngu' ñi'ya caca cucui cresiya jil'i ngu' xqui'ya Jesucristo.

²¹ Ndaquiya' ngu' bi' jil'i cha' nu nchcui' xca bi' lo'o ngu'; bi' cha' lo'o nguxee, li' ndyatí ngu' bi' ndyaa ngu' ne' laa tonu cha' culu'u ngu' cha' bi' jil'i ñati nu ndi'i ca bi'.

Li' ndyaa xu'na sti jo'ó lo'o ngu' tya'a ndya'a yu, ngulo yu cña cha' tyu'u ti'i lcaa ngu' cusu', lcaa nu laca loo jil'i ngu' Israel. Cuati ngulo yu cña cha' tsa'a ngu', tsa'a culo ngu' jil'i ngu' nu ntsu'u ne' chcuá bi', cha' tyaa ngu' bi' slo yu. ²² Ndyaa ngu' li'; pana nu lo'o ndyalaa ngu' toni'i chcuá, nga'aa tucui ntsu'u ne' chcuá bi'. Hora ti ngxutyuu ngu' ñaa ngu' slo nu ngu' cusu' bi'.

²³ —Ndyalaa ya toni'i chcuá —nacui' ngu' jil'i ngu' nu laca loo bi'—. Nga'a ya' toni'i chcuá bi', lo'o ña'a ti tya ndi'i ngu' cua —nacui—. Pana nu lo'o ngusaala ya toni'i chcuá, nga'aa tucui ndi'i ne' chcuá na'a ya li'.

²⁴ Ngulacua tsa ti' sti jo'ó lo'o nu laca loo jil'i ngu' policía nu nga'a cua, nu lo'o ndyuna ngu' cha' nga'aa ntsu'u preso bi'. ²⁵ Li' ndyalaa sca ñati slo ngu':

—¿Ha ná jlo ti' mā mala ndi'j' ngu' nu ngusu'ba mā jil'i ne' chcuā la caa? —nacuj yu jil'i nu ngu' cusu' bi'—. Cua ndi'j' ngu' bi' ne' laa tonu nclyu'u ngu' jil'i ñati ca bi'.

²⁶ Hora ti ndu'u nu laca loo jil'i ngu' nu nga'a cua bi', ndyaa ndyiqui'ya jil'i preso bi'. Lo'o nu ngu' policia nu nga'a cua ni, ndyaa ngu' lo'o. Ná ngulo policia juersa jil'i ngu' lo'o ngusñi ngu' bi' jil'i ngu', cha' ntsij' policia jil'i ngu' quich'i, ñi'ya si cu ngu' quee jil'i ycu' policia. ²⁷ Ñaa lo'o ngu' jil'i ngu' bi' slo ngu' cusu' cha' ca cuayá' jil'i ngu' bi'. Li' nguxana sti jo'ó nu laca loo bi' nchcui' lo'o ngu':

²⁸ —Cua ngulo ya cña jil'i mā —nacuj sti jo'ó jil'i ngu' preso—, cha' ná culu'u mā cha' jil'i jyo'o Jesús bi' jil'i ñati —nacuj—. ¿Na laca ngua jil'i mā juani? ¿Ni cha' laca ná nduna mā? —nacuj—. Nclyu'u mā cha' bi' jil'i lcaa ngu' quich'i Jerusalén re, lo'o jua'a nti' mā sta mā qui'ya jil'i ya cha' ndyujuii ya jil'i Jesús.

²⁹ Nguxacuj Pedro cha' jil'i sti jo'ó bi' li', cuentya jil'i lcaa ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo tya clyo nchcui' yu:

—Ntsu'u cha' taquiya' ya jil'i cña nu ngulo ycu' Ndyosi jil'i ya, masi xa' cña culo ñati chalyuu jil'i ya —nacuj Pedro jil'i ngu'—. ³⁰ Cua ndyujuii mā jil'i Jesús, ngujui' ca'a mā jil'i lo crusi. Lo'o juani ni, ycu' Ndyosi nu ngua ycu' Ndyosi jil'i lcaa jyo'o cusu' ji'na, bi' laca Ni nu ngua'ni cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya'. ³¹ Nchca jil'i Jesús bi' cuityi yu cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ñati chalyuu. Ycu' Jesús laca nu Xu'na na, bi' cha' la'a tsu' cuj ca su ntucua Ni nda ycu' Ndyosi su tyi'j' Jesús. Ngua'ni Ni jua'a cha' caja ñi'ya caca tyuju'u ti' na nu laca na ngu' Israel jil'i qui'ya nu ntsu'u ji'na, lo'o jua'a cui'ya Ni cha' clyu ti' ji'na li'. ³² Cha' liñi nchcui' ya lo'o mā cha' cua na'a

ya jil'i ycu' Jesús bi'. Cua nda ycu' Ndyosi Xtyi'i ycu' Ni cha' tyanu ne' cresiya jil'i lcaa ñati nu ndu'ni cña nu ngulo Ni jil'i ngu'. Lo'o jua'a Xtyi'i ycu' Ndyosi laca nu ndu'ni cha' taca ca jlo ti' ya cha' chañi laca cha' jil'i Jesucristo nu nclyu'u ya jil'i lcaa ñati.

³³ Lye tsa ngunasi' ngu' cusu' li', lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Pedro lo'o ngu'; nti' tsa ngu' cujuui ngu' jil'i ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo bi' li'. ³⁴ Pana hora ti ndatu sca nu cusu' slo ngu' li'. Gamaliel naa nu cusu' bi'. Ngu' fariseo laca nu Gamaliel bi', nu tso'o tsa nclyu'u cha' jil'i ycu' Ndyosi jil'i tya'a quich'i tyi yu. Nclyu'u yu cha' nu nguscua jyo'o cusu' lo quityi sa'ni, lo'o jua'a ndiya tsa ti' lcaa ñati ña'a ngu' jil'i nu cusu' bi'. Juani nchcui' yu lo'o ngu' cha' tso'o la si tsa nu ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo bi' nde liya' sca hora ti. ³⁵ Lo'o li' nchcui' nu Gamaliel bi' lo'o lcaa ngu' cusu' bi':

—Cu'mā, laca mā loo jil'i ngu' Israel —nacuj yu jil'i ngu'—, tso'o la si cui'ya na cuentya ñi'ya cña nu cua'ni na lo'o ngu' nu ndu' nde liya' bi' —nacuj—. ³⁶ Ntsu'u ti' na cha' tya tsubi' la ngulaa sca nu qui'yu nu tyaala tsa, nu naa Teudas; nguti'j' yu xi loyuu re. Jly tsa ti' ngu' cha' nu nchcui' yu bi', cha' nacuj yu cha' ñati tlyu ngua yu. Li' ndya'a jacua siyento tya'a ñati lo'o yu; pana nu lo'o ndyujuii ñati jil'i yu, li' ngusna lyiji nu ñati tya'a ndya'a yu li'. Ndye cha' jil'i yu jua'a ti li'. ³⁷ Chaca quiya' ndyalaa sca ngu' Galilea tyempo lo'o nguscua ngu' nu laca cña xtañi ngu' quich'i, jyo'o Judas ngua bi'. Ngusi'yana jyo'o Judas bi' jil'i tyuu tya'a ñati cha' tyu'u lca'a ngu' jil'i yu, cha' xuu tya'a ngu' lo'o ngu' sendaru. Lo'o li' ñi'ya nu ngua jil'i Teudas bi', jua'a ngua lo'o Judas bi', cha' ndyujuii ñati jil'i yu. Ndye cha' jil'i yu jua'a ti li', ngusna lcaa ngu' tya'a ndya'a yu. ³⁸ Bi' cha' juani, tso'o la si ná sca

na cua'ni na lo'o ngu' nu ndu nde liya' bi'; tso'o la si nga'aa cala' na ji'i ngu' bi'. Si ñati ti ngulo cña ji'i ngu' bi', tye cha' ji'i ngu' jua'a ti li'; ³⁹si chañi cha' ycu'i Ndyosi laca nu ngulo Ni cña ji'i ngu' bi', cu'ma ná nchca ji'i ma cua'ni tye ma cha' ji'i ngu' bi' li'. Na nxuu tya'a ma lo'o ycu'i Ndyosi laca si cua'a ma ji'i ñati ji'i Ni.

⁴⁰Ndyuna ngu' cusu' cha' nu nchcui' nu cusu' bi' lo'o ngu'. Li' ngusi'ya ngu' ji'i ngu' nu ndu nde liya' bi' cha' tyaa ngu' nde ni'i chaca quiya'. Ngulo ngu' cña ji'i xca cha' quiji'i ji'i preso bi'. Li' liñi tsa ngulo ngu' cusu' bi' cña ji'i preso bi', cha' nga'aa chcu'i ngu' cha' ji'i Jesucristo lo'o xa' ñati. Lo'o cua ndye cha', li' ndyaa laja ti ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo. ⁴¹Ndu'u ngu', chaa tsa ti' ngu' li', masi cua nchcube' ngu' nu laca loo bi' ji'i ngu' xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' ji'i Jesús. ⁴²Lcaa tsa nclyu'u ngu' ji'i ñati ne' laa tonu, lo'o jua'a nde to' tyi ñati; xcu'i nclyu'u ngu' cha' ji'i Jesucristo ji'i ngu', cha' Jesús laca ycu'i nu Xu'na na, cha' bi' laca nu ntajaty tsa ngu' ji'i tya tsubi' la.

6

Nda ngu' cña ji'i nu cati tya'a ñati

¹Tyempo bi' ngua quiña'a la ngu' tya'a ngu' judío nu cua ngusñi cha' ji'i Jesucristo, pana ná stu'ba ntsu'u tyiquee ngu' nu nchcui' cha' griego lo'o ngu' nu nchcui' cha'cña ji'i ngu' judío:

—Ná stu'ba ndacha ngu' na cacu nu cuna'a ti'i —nacu'i ngu' nu nchcui' cha' griego—. Ná tso'o ndu'ni ngu', cha' nda ngu' ji'i nu cuna'a ti'i nu nchcui' cha'cña ji'i ngu' judío, lo'o jua'a ná nda ngu' ji'i nu cuna'a ti'i tya'a ya nu nchcui' cha' griego —nacu'i ngu'.

²Bi' cha' nguane nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi' ji'i ngu' cha' tyu'u ti'i

lcaa ngu' nu laca ñati ji'i Jesucristo, cha' chcu'i ngu' lo'o ñati bi':

—Ntsu'u cña ji'i ya cha' culu'u ya cha' ji'i ycu'i Ndyosi ji'i lcaa ñati —nacu'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús bi'—, bi' cha' ná tso'o si xcu'i ndya'a tyiquee ya ji'i na cacu ngu' re —nacu'i ngu' bi'—. ³Cu'ma ngu' tya'a na, tso'o la si sube ma tya chcati tya'a ngu' tya'a ma nu caca cña bi', cha' stu'ba ti xtyucua ngu' ji'i lcaa ngu' ti'i tya'a na. Nga'a cha' caca ngu' bi' ñati nu tso'o tsa nchcui' ngu' ji'i, ñati nu nclyacua tso'o ti', ñati nu ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i cha' ta la juersa ji'i, cha' taca cña'asi tso'o ngu' lcaa na nu ntsu'u ji'na. Tso'o si jua'a laca ñati nu cua'a lo ma cña ji'i cha' caca ngu' cña bi'. ⁴Li' caja la xi tyempo cha' chcu'i ya lo'o ycu'i Ndyosi, cha' culu'u ya cha' ji'i Jesucristo ji'i xa' ñati.

⁵—Tso'o lacua —nacu'i lcaa ngu'—, jua'a cua'ni ya.

Li' ngusubi ngu' ji'i Esteban, sca yu nu jlya tsa ti' ji'i Jesucristo; chañi cha' ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i yu bi'. Lo'o jua'a ngusubi ngu' ji'i Felipe, lo'o ji'i Prócoro, lo'o ji'i Nicanor, lo'o ji'i Timón, lo'o ji'i Parmenas, lo'o ji'i Nicolás nu ngu' quichi Antioquía. Ñi'ya nu jlya ti' ngu' judío, jua'a jlya ti' Nicolás nu ngua tya clyo la. ⁶Li' ndyaa lo'o lcaa ñati nu ndi'i bi' ji'i nu cati tya'a ngu' bi' slo nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo. Lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi' ni, nchcui' ngu' lo'o ycu'i Ndyosi cha' ji'i nu cati tya'a ngu' bi'. Cuati ngusta ya' ngu' hique nu cati tya'a ngu' bi' chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi, cha' tyanu ngu' lo cña bi'.

⁷Lcaa tsa nda ngu' cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o quiña'a la ñati nu ntaja'a cua'a jyaca ji'i cha' bi'. Jua'a ngua quiña'a la ngu' nu ndyaca tsa'a cha' ji'i Jesucristo nde quichi

Jerusalén, lo'o jua'a ngua tyuu tya'a sti jo'ó ji'i ngu' judío nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo li'.

Ngusñi ngu' ji'i Esteban

⁸ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu Esteban bi' xqui'ya Xtyi'i ycu'i' Ndyosi. Cua nda ycu'i' Ndyosi chacuayá' cha' ngua'ni yu tyuu tya'a cña tonu cha' cube tsa ti' xa' ñati. ⁹ Pana ntsu'u ñati nu lijya ngutu'u nde xa' loyuu nu naa Cirene, lo'o ngu' quichi' Alejandría, lo'o ngu' Cilicia, lo'o ngu' Asia; ca ta'a ngu' ndya'a ngu' ne' laa ji'i ngu' libertades, su ndyu'u ti'i ngu' nu ngua preso ji'i ngu' tsubi' la. Li' nguxana ngu' bi' nxuu tya'a tsa ngu' lo'o Esteban. ¹⁰ Ná ngua ji'i ngu' cua'ni ngu' ngana ji'i Esteban, cha' cua nda Xtyi'i ycu'i' Ndyosi juersa ji'i yu cha' caja ñi'ya xtyacui yu cha' lo'o ngu' bi'. ¹¹ Li' nguane ngu' bi' ji'i xa' ñati cha' ta ngu' xi cha' cuiñi lo'o ngu' quichi'. Nacu' ngu' cuiñi bi' cha' cua ndyuna ngu' cha' suba' nu nchcui' Esteban ji'i ycu'i' Ndyosi; lo'o jua'a ji'i jyo'o Moisés nchcui' yu cha' cuxi, nacu' ngu' cuiñi bi'. ¹² Nda ngu' cuiñi bi' cha' bi' lo'o lcaa ngu' quichi, masi lo'o ngu' cusu', masi lo'o ngu' nu nlyu'u cha' jo'ó ne' laa. Ndyuna ngu' cha' nu nchcui' nu ngu' cuiñi bi' lo'o ngu', ngunasi' tsa ngu' ji'i Esteban li'. Ngusñi ngu' ji'i yu, ndyaa lo'o ngu' ji'i yu slo ngu' nu laca loo cha' caca cuayá' ji'i yu lo'o ngu'. ¹³ Lo'o jua'a ndacua nga'a ngu' nu nchcui' cha' cuiñi bi':

—Lcaa tsá chiya'a nchcui' nu qui'yu re —nacu' ngu' cuiñi bi'—. Nchcui' ca'a yu ji'i laa tonu re, lo'o jua'a nchcui' ca'a yu ji'i quityi nu nscua cña lo, la cui' cña nu ngulo ycu'i' Ndyosi ji'na —nacu'. ¹⁴ Cua ndyuna ya lo'o nchcui' yu re cha' cua'ni ñu'u Jesús ji'i laa tonu re, la cui' Jesús Nazaret ni. Lo'o jua'a xa' la cha' ngulu'u yu ji'i ñati, nu ná stu'ba lo'o cha' nu nguscua

jyo'o Moisés cua sa'ni la; pana cua nguscua liñi jyo'o Moisés lcaa ña'a cña ji'i ycu'i' Ndyosi nu nga'a cha' cua'ni na —nacu' nu ngu' cuiñi bi' ji'i ngu'.

¹⁵ Ña'a tsa ngu' cusu' nu laca loo bi' ji'i Esteban li', cha' ñi'ya ña'a loo xca' ji'i ycu'i' Ndyosi, jua'a ña'a loo Esteban, cha' laca yu sca ñati nu lubii tsa cresiya ji'i.

7

Cha' nu nchcui' Esteban lo'o ngu' nu laca loo

¹ Li' nchcuane xu'na sti jo'ó ji'i Esteban:

—¿Ha cha' liñi laca cha' nu nchcui' ngu' re? —nacu'.

² Nguxacu' Esteban cha' ji'i li':

—Cu'ma ngu' cusu', cu'ma ngu' tya'a quichi tyi na —nacu' yu—, cui'ya ma cha' clyu ti' 'na, chcui' na' xi lo'o ma —nacu' yu—. Tlyu tsa cha' ntsu'u ji'i ycu'i' Ndyosi nu ndu'ni tlyu na ji'i Ni. Cua sa'ni ngulu'u loo Ni ji'i jyo'o cusu' ji'na nu ngua naa Abraham. Tya ndi'i jyo'o cusu' bi' nde quichi tyi yu, nde loyuu su cuentya Mesopotamia, cha' bilya tyalaa yu ca quichi Harán nu ngua li'. ³ “Xtyanu nu'u ji'i loyuu quichi tyi nu'u, tyu'utsu' nu'u ji'i ngu' tya'a nu'u”, nacu' ycu'i' Ndyosi ji'i Abraham bi' li'. “Tsa nu'u ca chaca chalyuu ca su culu'u na' jinu'u cha' tyi' nu'u”, nacu' Ni. ⁴ Bi' cha' ngutu'u Abraham loyuu ji'i ngu' Caldea, ndyaa yu quichi Harán, ndyanu yu ca quichi bi' tyuu yija. Nu lo'o ngujuii sti Abraham, li' ngulo ycu'i' Ndyosi cña ji'i yu cha' tsa yu tyijyu' la ña'a cuayá' nu ndyalaa yu loyuu re su ndi'i na juani. ⁵ Pana ná nda ycu'i' Ndyosi chacuayá' caja yu ji'i yu tsiya' ti, lo'o jua'a ni sca sñi' Abraham ná ntsu'u tyempo bi'. Li' nchcui' ycu'i' Ndyosi lo'o yu: “Ta na' yu re jinu'u, jua'a ji'i sñi' nu'u ca tiya' la, nu lo'o cua ntsu'u nu sube jinu'u”, nacu' ycu'i' Ndyosi

ji'í yu. ⁶ Lo'o li' nda ycuí' Ndyosi cha' lo'o Abraham chaca quíya': "Tsaá sñi' ste' nu'u nde ca chaca chalyuu", nacuí Ni. "Li' tyanu ñati jinu'u tyijyu' chaca tyajacua siyento yija, su xcube' ngu' ca tyi ji'í ñati jinu'u", nacuí Ni. "Ntsu'u cha' cua'ni ngu' cña ji'í ngu' ca tyi bi' laja ti, ná lo'o caya'. ⁷ Li' xcube' na' ji'í ngu' bi' xqui'ya cha' ti'í tsa xcube' ngu' ji'í ñati jinu'u. Tyu'u ñati jinu'u loyuu bi' li', tyaa ngu' ca nde chaca quíya', cua'ni tlyu ngu' bi' jna' li'." ⁸ Ngüiñi cha' ji'í ycuí' Ndyosi lo'o jyo'o Abraham li'; bi' cha' ngulo Ni cña ji'í yu cha' xi'yu ngu' quiji lcaa nu qui'yu sñi' yu, cha' jua'a tyi'u ti' sñi' yu cha' cua ngüiñi cha' ji'í ycuí' Ndyosi lo'o sti ngu'. Jua'a ngua cha', ngusi'yu jyo'o Abraham quiji sñi' nu ntsu'u cua snu' ti tsa ngula; la cui' Isaac ngua naa sñi' yu. Nu lo'o cua ngusu' jyo'o Isaac bi', li' ngula sñi' yu, lo'o la cui' jua'a ngua'ni yu, cha' ngusi'yu quiji sñi' yu. Jacob ngua naa sñi' yu, lo'o li' tii tyucuaa tya'a sñi' ngula ji'í jyo'o Jacob bi'; jyo'o cusu' ji'í lcaa na laca ngu' bi'.

⁹ Tsaca sñi' Jacob ngua naa José. Ngua sca tsa ngua ñasi' tsa tya'a yu ji'í nu José bi', bi' cha' ndyujui' ngu' ji'í yu ji'í xa' ñati. Ngüi'ya ngu' ji'í nu José bi', ndyaa lo'o ngu' ji'í yu ca loyuu su cuentya Egipto. Pana ná ngulaya' ycuí' Ndyosi ji'í José, ¹⁰ ngua'ni Ni cha' nga'aa ngua'ni cuxi ngu' lo'o yu li'. Tyempo bi' ntsu'u rey ji'í ngu' Egipto nu ngua naa Faraón, lo'o li' ngua'ni ycuí' Ndyosi cha' ngua cuayá' ti' Faraón cha' ngu' tii ngua nu José bi'. Bi' cha' ndiya ti' rey Faraón ji'í yu, nda rey cña ji'í yu, cha' ngua nu José bi' loo ji'í lcaa ngu' Egipto, lo'o jua'a ji'í lcaa msu nu ntsu'u toni'í ji'í rey Faraón bi'.

¹¹ Lo'o li' ndyalaa sca jbi'ña loyuu Egipto, lo'o jua'a ca loyuu su cuentya Canaán. Ti'í tsa ña'a ndyanu ngu', nga'aa ngujui na

cacu jyo'o cusu' ji'na. ¹² Li' ngujui cha' ji'í Jacob cha' tya ntsu'u na cacu ngu' ca loyuu Egipto, bi' cha' ngulo yu cña ji'í sñi' yu cha' tsaá squi'ya ngu' nscua' cha' cacu ngu' lo'o tya'a ngu', la cui' sñi' yu bi' laca jyo'o cusu' ji'na. Li' ndyaa ngu' bi' sca quíya'. ¹³ Lo'o ndyaa ngu' nu nchca tyucuaa quíya', li' ngua cha' ndyuloo ngu' ji'í jyo'o José, cha' la cui' tya'a ngu' laca yu. Ngua cuayá' ti' rey Faraón tilaca laca sti José, tilaca laca tya'a yu li'. ¹⁴ Lo'o li' nda José cha' ndyaa cacha' ji'í sti yu cha' tyaa nu cusu' ca su ndi'í yu lo'o lcaa tya'a yu. Cua ntsu'u snayala tyii nga'yu tya'a ngu' tya'a sti José tyempo bi'. ¹⁵ Ndyaa nu Jacob bi' nde loyuu su cuentya Egipto lo'o lcaa tya'a ngu' li', jua'a tya ndalo nu cusu' xi tyuu yija hasta ña'a cuayá' nu ngujuii yu. Li' ngujuii lcaa sñi' jyo'o Jacob, nu jyo'o cusu' ji'na bi' ni. ¹⁶ Pana ná ndyanu tyijya jyo'o cusu' ji'na ca loyuu su cuentya Egipto, cha' nu lo'o ndu'u ngu' ndyaa ngu', ndyaa lo'o ngu' ji'í tyijya jyo'o bi', cha' xatsi' ngu' ji'í tyijya chaca quíya' ne' tyuquee nde quichi' Siquem; tyuquee bi' ngua nu ngüi'ya jyo'o Abraham ji'í ngu' Hamor nu ngua tya sa'ni la, cha' tsaá sñi' tsaá xatsi' ji'í ycuí'.

¹⁷ Cua ndyatü la tya'a jyo'o cusu' ji'na ca loyuu su cuentya Egipto; li' ndyalaa tyempo nu nchcui' ycuí' Ndyosi lo'o jyo'o Abraham nu ngua sa'ni la, tyempo cha' tyu'u ngu' tyaa ngu'. ¹⁸ Xa' rey ngua loo ji'í ngu' Egipto li', nu bilya cuna tilaca ngua jyo'o José bi'. ¹⁹ Nguñilo'o rey bi' ji'í jyo'o cusu' ji'na, ngux-cube' rey bi' ji'í ngu'. Jua'a ngulo rey bi' cña cha' xcuaa ngu' ji'í lcaa cubi' qui'yu ji'í ngu', cha' cajaa cubi', cha' nga'aa catü la ngu' bi'. ²⁰ Tyempo bi' ngula jyo'o Moisés, lo'o jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee ycuí' Ndyosi ña'a ji'í nu piti bi'. Sna co' ti nguti'í yu lo'o xtya'a yu lo'o

sti yu, cha' nguxcati' xtya'a yu jil'i yu. ²¹ Li' ndyalaa tyempo nu ntsu'u cha' xcuaa ngu' cusu' jil'i cubi' bi'. Pana sca nu cuna'a sñi' rey xña'a bi' nquiye cubi' bi' jil'i, ndyi'ya jil'i ndyaa to' tyi li' cha' caca cubi' sñi' miña'a. ²² Nu lo'o cua ngusu' la nu Moisés bi', ngua tsa'a yu lcaa cha' nu jlo ti' ngu' tii nde loyuu su cuentya Egipto. Jlo tsa ti' nu Moisés bi' ña'a cha' nu chcui' yu lo'o ngu', cha' ngua tsa jil'i yu.

²³ 'Cua ntsu'u tu'ba yija Moisés, lo'o nti' tsa yu tsa na'a yu jil'i ngu' Israel tya'a yu, si tso'o ndi'i ngu'. ²⁴ Li' na'a yu jil'i sca ngu' Egipto nu ti' tsa nchcubi' jil'i sca ngu' Israel. Nguxtyucua Moisés jil'i nu ngu' tya'a yu bi', ngujui' yu jil'i nu ngu' Egipto bi' ña'a cuayá' nu ndyujui' yu jil'i bi'. ²⁵ Ndi'ya ngulacua ti' Moisés li': "Juani ngua cuayá' ti' tya'a na' cha' cua'ni lyaá Ni jil'i ngu' Israel tya'a na' xqui'ya na'". Jua'a ngulacua ti' nu Moisés bi', pana si'i cha' bi' nti' ngu' Israel tya'a yu. ²⁶ Nguxee chaca tsá ndyalaa yu ca su ngusu' tya'a tucua tya'a ngu' Israel. Ná ndiya ti' Moisés cha' nxuu tya'a ngu' bi': "¿Ni cha' laca nxuu tya'a ma?" nacui' yu jil'i ngu' li'. "La cui' ca ngu' tya'a na laca ma. Ná tso'o cha' nxuu tya'a ma." ²⁷ Li' ntejeya' chaca nu xña'a la bi' jil'i Moisés, nguxacui' cha' jil'i yu ndi'ya: "¿Tilaca laca nu nda chacuayá' jinu'u cha' caca nu'u loo jil'i cua?" nacui' jil'i nu Moisés bi', "¿Ha cua'ni cuayá' nu'u jil'i cua?" nacui'. ²⁸ "Ñi'ya nu ndyujui' nu'u jil'i nu ngu' Egipto bi' la caa, ¿ha jua'a cujuu' nu'u jna' nti' nu'u juani?" ²⁹ Nu lo'o ndyuna Moisés cha' bi', li' ngusna yu, ndyaa yu ca chaca chalyuu su naa Madián. Ngu' xta laca nu Moisés bi', nu nguti'i yu loyuu bi'. Ngujui' clyo'o yu li', lo'o jua'a ngujui' tucua tya'a sñi' qui'yu yu.

³⁰ 'Cua nteje tacui tu'ba yija, li'

ntsu'u sca tsá nga'a Moisés sca loyuu btyi su ná ntsu'u hitya nu co'o ngu'. Cacia ti sca ca'ya nu naa Siná, ca bi' ndya'a yu li'. Na'a yu sca yaca quiche' ndyaqui, pana laja quii' bi' ngulu'u loo sca xcá jil'i ycu' Ndyosi jil'i yu. ³¹ Ndube tsa ti' Moisés li'. Ndyaa yu cacia la xi slo yaca quiche' bi', lo'o li' ndyuna yu cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi nu Xu'na na lo'o yu: ³² "Ycu' Ndyosi laca na'", nacui' nu Xu'na na. "La cui' na' laca, ngua'ni tlyu jyo'o cusu' jinu'u jna'", nacui' Ni. "Lo'o jyo'o Abraham, lo'o jyo'o Isaac, lo'o jyo'o Jacob ngua'ni tlyu ngu' 'na." Ndyutsii' tsa nu Moisés bi' li', hasta nchcu' tya yu; nga'aa ngua ña'a cui'ya yu jil'i quii' tsiya' ti. ³³ Chaca quiya' nchcui' ycu' nu Xu'na na lo'o yu li': "Clyo clyu nu'u caña nu nga'a quiya' nu'u", nacui' Ni, "cha' slo na' ndu nu'u. Tacati tsa ca nde cha' ycu' Ndyosi laca na'. ³⁴ Cua na'a na' jil'i lcaa ngu' Israel tya'a nu'u ca su ndi'i ngu' nde loyuu Egipto. Cua ngusubi na' jil'i lcaa cu'ma cha' caca ma ñati' 'na, pana juani lye tsa nchcubi' ngu' cuxi bi' jil'i ñati' 'na. Ndyuna na' cha' xñi'i tsa ndañi nxi'ya ngu', bi' cha' ndyalaa na' cha' cua'ni lyaá na' jil'i ngu'. Juani culo na' cña jinu'u cha' xtyuu nu'u tyaa nu'u nde loyuu su cuentya Egipto chaca quiya'."

³⁵ 'Nu ngua sa'ni la ná ntaja'a ngu' Israel tya'a yu cha' caca nu Moisés bi' loo jil'i ngu': "¿Tilaca laca nu nda chacuayá' jinu'u cha' caca nu'u loo jil'i cua, cha' cua'ni cuayá' nu'u jil'i cua?" nacui' ngu' jil'i yu sa'ni la. Pana la cui' Moisés bi' ni, cua ngusubi ycu' Ndyosi jil'i yu cha' caca yu loo jil'i ngu' Israel tya'a yu, cha' cua'ni lyaá Ni jil'i ngu' bi', cha' ti' tsa nchcubi' ngu' bi'; bi' cha' ngulo ycu' Ndyosi cña jil'i Moisés nu lo'o na'a yu jil'i xcá jil'i ycu' Ndyosi ndu laja yaca quiche' su ndyaqui bi'. ³⁶ Nda ycu' Ndyosi chacuayá' jil'i jyo'o Moisés

cha' cua'ni yu cña tonu cha' cube ti' ngu' ca loyuu su cuentya Egipto. Xqui'ya cha' ngua jil'i yu ngua'ni yu cña tonu bi', bi' cha' ngua jil'i yu ngulo yu cña jil'i lcaa ngu' Israel tya'a yu, cha' ngutu'u ngu' loyuu su cuentya Egipto nguta'a lo'o Moisés jil'i ngu' bi'. Xa' ngua'ni yu cña tonu to' tyujo'o nu naa Tyujo'o Nga'a. Li' nguta'a yu lo'o ngu' nde sca loyuu btyi su ná ntsu'u hitya nu co'o ngu', lo'o jua'a chaca quiya' ngua'ni yu cña tonu cha' cube ti' ngu' jil'i ycu'i Ndyosi. Cua tu'ba yija nguta'a nu Moisés bi' lo'o ngu'.³⁷ La cui' Moisés ngua nu nchcui' lo'o ngu' bi' ndi'ya: “Cua ngulo ycu'i Ndyosi cña jna' cha' ta na' cha' jil'i Ni lo'o ma, la cui' jua'a culo Ni cña jil'i chaca ngu' tya'a na nde loo la”, nacui nu Moisés bi' jil'i ngu' nu ngua li'.³⁸ La cui' Moisés bi' nga'a lo'o ngu' ca su ndyu'u ti'i ngu' cla'be loyuu btyi bi'. Li' nchcui' xca jil'i ycu'i Ndyosi lo'o nu cusu' bi' ca lo xlya ca'ya su naa Sinaí. Lo'o jua'a nda Moisés cha' bi' lo'o lcaa ngu' bi', la cui' jyo'o cusu' ji'na laca ngu' bi'. Nu cha' nu cua nchcui' Moisés lo'o ngu' bi' li', ná nga'a cha' tye cha' bi' tsiya' ti; bi' cha' tya ntsu'u cha' nu nguscua jyo'o Moisés bi', cha' ca cuayá' ti' na jil'i juani.

³⁹ Pana ná ndyuna tso'o jyo'o cusu' ji'na cha' nu nda Moisés lo'o ngu', cha' ná nti' ngu' cua'a jyaca ngu' jil'i. Ndyi'u tsa ti' ngu' cha' jil'i loyuu su cuentya Egipto, bi' cha' ngua ti' ngu' xtyuu ngu' loyuu bi' chaca quiya'.⁴⁰ Tya ntsu'u nu Moisés bi' lo ca'ya, lo'o li' ndi'ya nguane ngu' jil'i jyo'o Aarón nu ngua sca sti'jo'ó: “¿Ha ná cui'na nu'u sca jo'ó cuentya ji'na cha' cua'ni tlyu na jil'i, ñi'ya ndu'ni tlyu ngu' jil'i sca jo'ó?” nacui' ngu' jil'i nu Aarón bi'. “Cua ngulu'u Moisés tyucui' ji'na su ngutu'u na loyuu su cuentya Egipto, pana juani nga'aa jlo ti' na na laca ngua jil'i yu bi'.”

⁴¹ Li' ngüiñá ngu' sca toro cuañi' lo'o oro cha' caca bi' jo'ó jil'i ngu'. Ndyujui ngu' bata ca slo jo'ó bi' jil'i ngu', cha' ta ngu' msta jil'i jo'ó, cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i jo'ó bi'. Chaa tsa ti' ngu' lo'o na'a ngu' jil'i jo'ó nu ngüiñá ycu'i ca ngu' jil'i.⁴² Xa' ña'a cha' ngulacua ti' ycu'i Ndyosi ña'a Ni jil'i ngu': “Culaya' na' jil'i ngu' jua tsiya' ti cha' ndyu'ni ngu' cña cuxi bi' li'”, nacui Ni. “Xcui' cha' xña'a nti' ngu' jua.” Jua'a ngulacua ti' ycu'i Ndyosi, bi' cha' nguxtyanu Ni jil'i ngu' cha' cua'ni tlyu ngu' bi' jil'i lcaa na nu ntsu'u nde cua; jo'ó laca cuichaa ngua ti' ngu' li', jo'ó laca co' ngua ti' ngu', lo'o cualya, lo'o cuii. Xcui' cha' cuxi ngua'ni ngu' li'. Cuentya jil'i cha' cuxi nu ngua'ni ngu', bi' laca cha' nu nguscua jyo'o cusu' lo quityi jil'i ycu'i Ndyosi ndi'ya:

Ngu' Israel laca lcaa ma; nguta'a yu'u ma tu'ba yija lo nat'i btyi, nacui ycu'i Ndyosi.

¿Ni cha' laca ná ngua'ni tlyu ma' na tyempo bi' lo'o ndyujui ma na'ni bi'?

Si'i na tyucui tyiquee ma' nda ma' na'ni bi', cha' caca ni' msta' na.

⁴³ Ndyi'ya lo'o ma' jil'i ni'i sube jil'i jo'ó Moloc,

ndyi'ya lo'o ma' jil'i sca cuii nu laca jo'ó Renfán;

tucua tya'a jo'ó bi' ngüiñá ma' cha' caca jo'ó bi' xu'na ma.

Bi' cha' cua'ni na' cha' tsa lo'o ngu' xa' tsu' jil'i ma' nde chaca chalyuu nu tyijyu' la;

tsaa ma' chaca tsu', nde quichi' Babilonia cha' chcube' ma' ca' jua.

Jua'a nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o nguscua jyo'o cusu' cha' jil'i Ni lo quityi nu ngua sa'ni.

⁴⁴ Nguta'a yu'u jyo'o cusu' ji'na ca lo nat'i btyi. Ntsu'u sca ni'i quiji na'ni ti jil'i ngu', nu ndyi'ya lo'o ngu' jil'i ndya'a ngu', cha' ndyi'u ti' ngu' jil'i ycu'i Ndyosi xqui'ya ni'i

quiji bi'. Ycui' Ndyosi ngulu'u cña jil'i jyo'o Moisés bi' ñi'ya nu cuiñá ngu' ni'i bi'. ⁴⁵ Nu lo'o ngujui nu Moisés bi', li' ngusubi Ni jil'i jyo'o Josué cha' caca yu loo jil'i jyo'o cusu' jina. Lo'o ni'i quiji bi', ñaa lo'o ngu' jil'i lo'o ndyalaa ngu' loyuu re. Li' ngulo'o ycui' Ndyosi jil'i xa' la ñati, ngulo'o Ni jil'i lcaa ngu' ca tyi bi', cha' tyanu yuu re laja ti. Nguxtyanu ngu' jil'i ni'i quiji bi' to' tyi sca ñati hasta ña'a cuayá' nu ndyalaa tyempo lo'o ngua jyo'o David loo jil'i ngu'. ⁴⁶ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ycui' Ndyosi ña'a Ni jil'i nu David bi'. Li' ngua ti' David cuiñá sca ni'i su caca tyi ycui' Ndyosi, cha' ycui' Ndyosi laca loo jil'i ñati jil'i Jacob. ⁴⁷ Pana ná tso'o nti' ycui' Ndyosi cha' cua'ni David jua'a; nu lo'o cua nguluu sñi' jyo'o David nu ngua naa Salomón, li' nda ycui' Ndyosi chacuayá' jil'i yu cuañi' bi', cha' cuiñá yu ni'i bi'. ⁴⁸ Lo'o ycui' Ndyosi ni, ná ntaja'a Ni tyanu Ni ne' ni'i nu ngüiñá ñati ti, cha' laca ycui' Ndyosi loo jil'i lcaa ca chalyuu. Ñi'ya nguscua sca jyo'o cusu' cha' cuentya jil'i ycui' Ndyosi tya sa'ni la:

⁴⁹ Ntsu'u tyi na' nde cua, nacui' ycui' Ndyosi nu Xu'na na.

Sca ti na' ndyi'ya loo na' jil'i tyucui' ña'a chalyuu, nacui' Ni, bi' cha' ná ca cuiñá sca ñati chalyuu sca ni'i su tyi'i na', nacui' Ni, ná ntsu'u su xtyii cña' na'.

⁵⁰ Ycui' na' ngüiñá na' lcaa na nu ntsu'u tyucui' ña'a chalyuu.

⁵¹ Tya nchcui' la Esteban lo'o ngu' cusu' li':

—Ná ntaja'a ma taquiya' ma cha' nu nchcui' ycui' Ndyosi lo'o ma. Tacalya tsa hique ma, cha' ná nduna ma cha' jil'i ycui' Ndyosi tsiya' ti; jua'a lcaa tsá chii nti' ma lo'o ncliyacua ti' ma cha' jil'i Xtyi'i ycui' Ndyosi. La cui' ñi'ya ngua'ni jyo'o cusu' jina cha' cuxi sa'ni, la cui' jua'a ndyu'ni ma juani. ⁵² Cua

nguxcube' jyo'o cusu' jina jil'i lcaa jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycui' Ndyosi cha' nchcui' Ni lo'o ñati cua sa'ni. Cua ndyujui ngu' bi' jil'i jyo'o cusu' nu nguscua cha' jil'i ycui' Ndyosi ndi'ya: “Tyalaa sca ñati nde chalyuu re; xcui' lubii tsa cresiya jil'i yu bi' caca”, nacui' jyo'o cusu' bi'. Lo'o jua'a tsubi' ti cua ndyalaa la cui' ñati nu nchcui' quityi cha' jil'i. Chiya'a tsa ngua'ni ma nu lo'o ndyujui ma jil'i yu. ⁵³ Xca jil'i ycui' Ndyosi laca nu nda cha' jil'i ycui' Ndyosi lo'o ma sa'ni la, cña nu ngulo ycui' Ni jil'i ma laca cha' bi'. Tya ntsu'u quityi bi' jil'i ma juani, pana ná ntaja'a ma taquiya' ma jil'i cha' nu nchcui' ycui' Ndyosi lo'o ma lo quityi bi'.

Ndyujui ngu' jil'i Esteban

⁵⁴ Nu lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Esteban, ngua ñasi' tsa ngu' li', tyaala tsa ndi'i cloo ngu' cha' ñasi' ngu'. ⁵⁵ Nxña'a Esteban nde cua, li' na'a yu sca xee tlyu tsa nu ngua'ni Xtyi'i ycui' Ndyosi cha' ña'a yu jil'i; xee jil'i ycui' Ndyosi ngua bi'. Lo'o li' na'a yu jil'i ycui' Jesús ndu la'a tsu' cui' ca su ntucua ycui' Ndyosi.

⁵⁶—Ña'a ma yi'a—nacui' Esteban jil'i ngu' li'—, cua ngusaala ycui' Ndyosi nde cua —nacui'—. Cua na'a na' jil'i ycui' nu nda Ni jil'i lijya cha' laca yu ñati, ndu yu la'a tsu' cui' ca su ntucua ycui' Ndyosi.

⁵⁷ Cuii tsa ngusi'ya ngu' li', ndacu' ngu' jyaca ngu' cha' nga'aa nti' ngu' cuna ngu' cha' nu nchcui' Esteban. ⁵⁸ Ntejeya' ngu' jil'i nu Esteban bi', lo'o li' yala ntchaa ngutu'u ngu' ndyaa lo'o ngu' jil'i yu nde to' quichi. Li' ngu' quee jil'i yu cha' cujuui ngu' jil'i yu, pana ngusta ngu' bi' ste' ngu' ca su ndu sca yu cuañi' nu naa Saulo. ⁵⁹ Laja lo'o ngu' quee jil'i nu Esteban bi', nchcui' yu lo'o Jesús:

—Jesús Xu'na na' —nacui Esteban—, cua'ni nu'u cha' tso'o qui'ya nu'u cresiya jna'.

⁶⁰ Li' ngucha sti' yu lo'o lye tsa nchcui' yu chaca quiya':

—Xu'na na' —nacui yu—, ná sta nu'u qui'ya ji'i ñati re cha' ngu ngu' quee jna' —nacui Esteban ji'i Jesús.

Lo'o jua'a tsa tsiya' ca ngujuii yu li'.

8

Tyaala tsa Saulo ji'i ñati ji'i Jesucristo

¹ Tso'o tsa ngua ti' nu Saulo bi', cha' cua ndyujuii ngu' ji'i Esteban. La cui' tsa bi' nguxana yu, ti'i tsa nchcube' yu ji'i ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo ca quichí Jerusalén. Lya' tsa ti' yu ji'i ngu' bi'; bi' cha' ngusñi ngu' tyucuii, ndyaa ngu' xa' la quichí nde loyuu su cuentya Judea, lo'o jua'a loyuu su cuentya Samaria. Pana nu ti' tyucuaa tya'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo ni, ndyanu ngu' bi' nde Jerusalén. ² Lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu xñi'i tsa ti' xqui'ya cha' ngujuii Esteban. Tyuu tya'a ngu' bi', ngu' nu tyucui tyiquee ngu' ndyu'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi ni, ndyaa lo'o ngu' bi' ji'i jyo'o Esteban ca su nguatsi'; jua'a nxi'ya tsa ngu' nu ndyaa lo'o ji'i bi'. ³ Lo'o nu Saulo bi' ni, ngua ti' yu cha' lye tsa xcube' yu ji'i lcaa ñati ji'i Jesucristo li'. Ndyati yu ca ni'i ji'i ngu', ntejeya' yu ji'i ngu' qui'yu bi', ntejeya' yu ji'i ngu' cuna'a bi', cha' tyaa lo'o yu ji'i ngu' ne' chcu'a.

Ndyalaa cha' ji'i Jesús loyuu su cuentya Samaria

⁴ Lo'o nu ngu' nu ndyaa xa' quichí bi' ni, nda ngu' cha' ji'i Cristo nu Xu'na na lo'o ngu' lcaa quichí ca su ndyaa ngu'. ⁵ La cui' jua'a ndya'a sca ñati nu naa Felipe, ndyaa yu nde loyuu su cuentya Samaria; li' ndyalaa yu sca quichí ca bi', nda yu cha' ji'i Jesucristo lo'o

ngu' quichí bi'. ⁶ Tso'o tsa ndyuna lcaa ngu' quichí cha' bi', lo'o jua'a na'a ngu' cña tonu cuentya ji'i ycu' Ndyosi nu ngua'ni Felipe slo ngu'.

⁷ Ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o tyuu tya'a ngu' quicha, jua'a ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' nu ngusñi cui'i cuxi ji'i. Cuii nxi'ya ngu' nu ntsu'u cui'i cuxi ji'i, cuati ndu'u nu cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i ngu' bi' ndyaa. Lo'o jua'a ngua tso'o ngu' nu quicha quiya', ngua tso'o ngu' nu nchcu' tyijya. ⁸ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee lcaa ngu' quichí bi' li'.

⁹ Quichí bi' ndi'i sca nu qui'yu nu naa Simón, ngu' cucha'a laca bi'. Nchcui' nu Simón bi' cha' ngu' tlyu laca ycu' ca; lo'o jua'a ngusñi ngu' quichí cha' nu nchcui', jly'a ti' ngu' cha' laca nu Simón bi' sca ñati tlyu. ¹⁰ Ndaquiya' ngu' culiya' ji'i; lo'o jua'a ngu' ti'i, lo'o ngu' nu laca loo ji'i quichí, lo'o nu sube, lcaa ngu' lo'o tya'a ngu' ndyuna tso'o ngu' lcaa cha' nu nchcui' nu Simón bi'.

—Cua nda ycu' Ndyosi chacuayá' ji'i nu qui'yu re cha' cua'ni cua ña'a ca cña tonu nu nti' yu cua'ni yu —nacui ngu' quichí bi' li'.

¹¹ Cua tyuu yija ngua'ni cucha'a nu Simón bi' ji'i lcaa ñati quicha, bi' cha' jly'a ti' ngu' lcaa cha' nu nchcui' yu cucha'a bi', nu lo'o bilya tyalaa Felipe quichí bi'. ¹² Li' ndyalaa Felipe ca bi', nda yu cha' ji'i Jesucristo lo'o lcaa ngu' quichí; ndacha' yu ji'i ngu' ñi'ya caca si laca ycu' Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'. Ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Felipe li', ngusñi ngu' cha' bi'; bi' cha' ntyucuatya yu ji'i lcaa ñati nu ngusñi cha' bi', masi ngu' qui'yu, masi ngu' cuna'a. ¹³ Lo'o ycu' Simón ni, ngusñi cha' bi' li', jua'a ntyucuatya Felipe ji'i. Li' lcaa tsa ndya'a lca'a ji'i Felipe, cha' ndube tsa ti' Simón lo'o na'a cña tonu nu ngua'ni nu Felipe bi'.

¹⁴ Li' ndyuna ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo nu ndyanu ca

Jerusalén cha' lo'o ngu' Samaria bi', cua ngusñi ngu' cha' jil'i ycuil' Ndyosi. Cuati ngulo ngu' bi' cña jil'i Pedro lo'o Juan cha' tsa'a ngu' ca loyuu su cuentya Samaria bi'.¹⁵ Ndyalaa ngu' ca bi', li' nchcui' ngu' lo'o ycuil' Ndyosi cuentya jil'i lcaa ngu' quich'i nu cua ngusñi cha' jil'i Jesucristo ca bi', ngüijña ngu' jil'i ycuil' Ndyosi cha' ta Ni Xtyi'i ycuil' Ni, cha' tyanu Ni ne' cresiya jil'i ngu' bi'.¹⁶ Bilya tyanu Xtyi'i ycuil' Ndyosi ne' cresiya jil'i ngu' bi', masi cua ntyucuatya Felipe jil'i ngu' nu lo'o ngua ti' ngu' caca ngu' ñati jil'i Jesucristo.¹⁷ Ngusta ya' Pedro lo'o Juan hique ngu', li' ndyanu Xtyi'i ycuil' Ndyosi ne' cresiya jil'i ngu' bi'.

¹⁸⁻¹⁹ Na'a Simón cha' nu lo'o ngusta ya' ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo hique ngu', ndyanu Xtyi'i ycuil' Ndyosi ne' cresiya jil'i ngu' li'. Nchcui' Simón lo'o ngu' bi' li':

—Ta na' cñi jil'i ma' si xtyucua ma' jna' cha' jua'a cua'ni na' xi cña jua —nacui' Simón—. Lo'o na' nta' cha' sta ya' na' hique ñati cha' tyanu Xtyi'i ycuil' Ndyosi ne' cresiya jil'i ngu' —nacui'.

²⁰ —Stu'ba ti cua'ni tye ycuil' Ndyosi jinu'u lo'o lcaa cñi jinu'u —nacui' Pedro jil'i Simón li'—. Nu cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ycuil' Ndyosi, ná taca ca caya' bi' —nacui'—. ²¹ Ná ntsu'u cha' jinu'u lo'o ycuil' Ndyosi tsiya' ti, bi' cha' ná ta Ni chacuyá' jinu'u cha' cua'ni nu'u cña lo'o ya.²² Culochu' nu'u jil'i cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jinu'u, cha' caca chcui' nu'u lo'o ycuil' Ndyosi cha' cui'ya Ni cha' clyu ti' jinu'u jil'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni nu'u.²³ Jlo ti' na' lcaa ña'a cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jinu'u, cha' tyaala tsa nu'u; ya' nu xña'a cua ntsu'u nu'u, bi' cha' ndacha' na' jinu'u juani cha' culochu' nu'u jil'i cha' cuxi nu ntsu'u jinu'u.

²⁴ Nguxacui' Simón cha' jil'i ngu' li':

—Cua'ni ma' cha' tso'o chcui' ma' lo'o ycuil' nu Xu'na na cuentya jna' —nacui' Simón jil'i ngu'—, cha' cui'ya Ni cha' clyu ti' na —nacui'—, cha' nga'aa cua'ni ycuil' Ndyosi ñi'ya nu nacui' ma' jna'.

²⁵ Quiña'a la cha' jil'i ycuil' Ndyosi ngulu'u Pedro lo'o Juan jil'i ngu' li', nchcui' ngu' ñi'ya ngua lcaa cha' jil'i Jesús. Lo'o li' ndu'u ngu' yaa ngu' nde Jerusalén. Cla'be tyucui' nteje tacui' ngu' tyuu quich'i loyuu su cuentya Samaria, ngulu'u ngu' jil'i ngu' lcaa quich'i bi' ñi'ya nu ndu'ni lyaá Jesús jil'i ñati chalyuu.

Ndyacua tya'a Felipe lo'o sca ngu' Etiopía

²⁶ Lo'o li' nchcui' sca xca jil'i ycuil' Ndyosi lo'o Felipe:

—Nslo nu'u tyucui' nu ndu'u Jerusalén ndyaa nde quich'i Gaza. Tsa'a nu'u xi tyucui' bi' —nacui' xca bi' jil'i Felipe.

Nscua tyucui' bi' nde sca nati' btyi su ná ntsu'u hitya.²⁷ Li' ndu'u Felipe ndyaa tyucui' bi', lo'o li' na'a jil'i sca nu qui'yu ngu' Etiopía. Sca ñati tlyu laca nu cusu' bi', cha' laca yu loo jil'i lcaa cñi nu ntsu'u jil'i reina nu laca loo jil'i loyuu Etiopía bi'; nu cuna'a reina bi' ngua naa Candace. Cua ndyaa nu qui'yu bi' Jerusalén cha' cua'ni tlyu yu jil'i ycuil' Ndyosi.²⁸ Li' nguxtyuu tyucui' ñaa yu cha' tyaa quich'i tyi yu. Ntucua yu ne' carreta nu ntojolaquí cuayu jil'i, nchcui' yu lo quityi nu nguscua jyo'o Isaías cuentya jil'i ycuil' Ndyosi.²⁹ Nchcui' ycuil' Ndyosi lo'o Felipe li'; Xtyi'i ycuil' Ni nu ndyanu ne' cresiya jil'i Felipe nchcui' ndi'ya:

—Yaa nu'u cha' jyacua jil'i carreta jua —nacui' Ni jil'i Felipe.

³⁰ Ngusna tsa Felipe ndyaa lca'a jil'i carreta li'. Sii' ti carreta ndya'a xi, lo'o jua'a ndyuna cha' nu nchcui' nu cusu' bi' lo quityi laja lo'o ntucua ne' carreta; la cui' quityi nu nguscua jyo'o Isaías ngua

bi'. Li' ngxaxana nchcui' Felipe lo'o nu cusu' bi':

—¿Tsaaxi la? —nacui Felipe jil'i.

—Tsa'a xi.

—¿Ha nchca cuayá' ti' nu'u cha' nu nchcui' nu'u lo quityi cua? —nacui Felipe jil'i.

³¹ —Ná nchca jna' cha' ná ntsu'u nu culu'u 'na —nacui nu cusu' bi' li'—. Tyacu' nu'u ne' carreta re cha' tyaa na stu'ba ti.

Li' ndyaa tucua Felipe ne' carreta lo'o nu cusu' bi'. ³² Stu'ba ti nchcui' tyucuaa ngu' lo quityi jil'i ycu' Ndyosi nu ntsu'u ya' nu cusu' bi'; la cui' laca' quityi su na'a cui'ya nu cusu' bi', la cui' se'ji bi' nchcui' tyucuaa ngu' li'. Ndi'ya nchcui' quityi bi':

Tsaaxi lo'o ngu' jil'i yu cha' cujuui ngu' jil'i, ñi'ya si laca yu sca xlya'.

Lo'o jua'a, ñi'ya ndu'ni xlya' nu ná nxi'ya lo'o nsi'yu ngu' quicha' hichu' ni',

jua'a cua'ni yu nu cala nde loo la; masi cujuui ngu' jil'i yu, ná sca cha' xacui yu jil'i ngu' bi' li'.

³³ Lye tsa xcube' ngu' jil'i yu bi', cha' ná liñi cua'ni cuayá' ngu' nu laca loo jil'i yu.

La cui' jua'a, ná caca chcui' na cha' tya caja sñi' yu,

xqui'ya cha' cua cujuui ti ngu' jil'i yu bi'; nga'aa tyiquee' tyil'i yu nde chalyu li'.

Jua'a nscua cha' lo quityi bi'.

³⁴ Li' nchcuaane nu cusu' Etiopía bi' jil'i Felipe:

—Cua'ni nu'u cha' tso'o culu'u xi jna' lo quityi re —nacui yu jil'i—. ¿Ti jil'i cujuui ngu' nacui quityi re? —nacui yu—. ¿Ha nguscua ca jyo'o cusu' Isaías cha' jil'i ycu' ca ti? ¿Ha si'i cha' jil'i chaca nu qui'yu nguscua jyo'o cusu' bi'?

³⁵ Nguxacu' Felipe cha' jil'i nu cusu' bi' li'; ngulu'u Felipe ñi'ya nu ndyu'u cha' nu nscua lo quityi bi' jil'i, laca cha' jil'i Jesucristo ngulu'u jil'i nu cusu' bi' li'. ³⁶ Nu lo'o ndyaa ngu' tyucui' bi', li' ndyalaa ngu' ca

su ntsu'u hitya. Li' nchcui' nu cusu' bi' lo'o Felipe:

—Nde nscua hitya —nacui yu—. ¿Ha ná cua'ni cha' tso'o ta chacuayá' tyucuatya nu'u jna'?

³⁷ —Tso'o —nacui Felipe jil'i—. Tso'o si chañi cha' tyucui tyiquee nu'u ngusñi nu'u cha' jil'i Jesucristo.

—Cua ngusñi na' cha' bi' tu'ni —nacui nu cusu' bi'—. Jlya ti' na' cha' sca ti Jesucristo laca Sñi' ycu' Ndyosi.

³⁸ Li' nchcui' nu cusu' bi' lo'o msu jil'i cha' tsatū carreta jil'i cha' ca'ya nu cusu' bi' loyuu lo'o Felipe. Ndyaa ngu' lo hitya, ntyucuatya Felipe jil'i nu cusu' bi' li'. ³⁹ Ndye ntyucuatya jil'i, li' ndu'u ngu' lo hitya bi'. Hora ti ndyaa Felipe, ndyaa lo'o Xtyi'i ycu' Ndyosi jil'i cha' tsaaxi cha' se'ji; nga'aa na'a nu cusu' bi' jil'i Felipe li'. Ndyaa nu cusu', nu ngu' Etiopía bi' ni, ndyaa yu ca loyuu quichi tyi yu li'; jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu cusu' bi' li'. ⁴⁰ Nu lo'o ngua tii nu Felipe bi', cua ndyalaa quichi Azoto. Ndyaa nde su ndi'i tyuu tya'a quichi cha' culu'u cha' jil'i Jesucristo jil'i ñati bi'. Ca tiya' la, li' ndyalaa Felipe nde quichi Cesarea.

9

Nguxcutsa'a ycu' Ndyosi cre-siya jil'i Saulo

¹ Na'a ti ñasi' tsa Saulo jil'i laca ngu' nu ngusñi cha' jil'i ycu' nu Xu'na na. Nti' tsa Saulo xcube' yu jil'i ngu' bi', ña'a cuayá' nu cujuui yu jil'i ngu' nti' yu; bi' cha' ndyaa yu ca slo xu'na sti jo'ó jil'i ngu' judío, ² cha' nti' yu culo yu quityi chacuayá' jil'i cha' tsaaxi yu jil'i ngu' nu ngusñi cha' jil'i Jesucristo. Nti' yu tsaaxi yu quichi Damasco cha' culu'u yu quityi chacuayá' bi' jil'i ngu' nu laca loo ne' laa bi', nu laa jil'i ngu' judío bi'. Li' nti' Saulo sca' jil'i ñati jil'i Jesucristo quichi bi', cha' xtyuu yu tyaa lo'o yu jil'i ngu' nde Jerusalén;

masi ngu' qui'yu, masi ngu' cuna'a, lcau ti ña'a ñati bi' tejeya' yu jil'i ngu', nti' yu. ³ Ngusñi yu tyucui ndyaa yu ca quich'i Damasco bi' li'. Cua tyalaa ti yu quich'i bi', li' tsi tsiya' ca ngua'a sca xee tlyu jil'i ycuil' Ndyosi slo yu; lcaa su ndu Saulo ntyijil'i xee bi' lo yuu. ⁴ Nclyú yu lo yuu lo'o ndyuna yu cha' nu nda ycuil' Ndyosi lo'o yu:

—Saulo, Saulo —nacuj Ni—, ¿ni cha' laca lye tsa nxuú tya'a nu'u lo'o na'?

⁵ —¿Tilaca laca nu'u, Cusu'? —nacuj Saulo.

—Jesús laca na' —nacuj Ni—. Na nxuú tya'a nu'u lo'o na' laca —nacuj Ni—. La cui' ca nu'u ndu'ni cha' quicha ti' ycuil' nu'u. Ñi'ya nu ndu'ni sca toro, jua'a ndu'ni nu'u; na ntyijil'i quiya' toro la cui' se'i su ndatu' ngu' yaca cha siyu' ni', lo'o jua'a nu'u, ndu'ni ñu'u jil'i ycuil' ca ti nu'u.

⁶ Lye tsa nchcuá Saulo cha' ndyutsij yu li'.

—¿Ñi'ya nu nti' nu'u cha' cua'ni na', Xu'na? —nacuj Saulo li'.

—Tyatu nu'u ni —nacuj Jesús jil'i— cha' tye tyalaa ca quich'i Damasco jua. Ca ndacua ndil'i sca ñati nu culu'u jinu'u ñi'ya caca cña nu cua'ni nu'u cuentya jna'.

⁷ Ndyutsij tsa ngu' tya'a ndya'a Saulo, nga'aa ngua chcuil' ngu' li'; cua ndyuna ngu' cha' nchcuil' ycuil' Ndyosi lo'o Saulo, masi ná na'a ngu' jil'i Ni, tilaca laca nu cua nchcuil'. ⁸ Li' ndatu' Saulo, ngusaala yu cloo yu; pana nga'aa ngua ña'a yu, ngua talya loo yu tsiya' ti. Li' ntejeya' chaca ñati ya' yu cha' nga'aa ngua ña'a yu, ndyaa lo'o ngu' jil'i yu nde quich'i Damasco. ⁹ Sna tsá ndyanu yu sca nil'i ti; ná sca na ndyacu yu chu' sna tsá, ni xixi ca na, ná ndyo'o yu, lo'o xcui' talya ña'a xee cloo yu.

¹⁰ La cui' quich'i Damasco ndil'i sca nu qui'yu nu naa Ananías, nu

ngusñi cha' jil'i Jesucristo. Ñi'ya laca lo'o nchcuil' xcalá na, jua'a nchcuil' ycuil' nu Xu'na na lo'o Ananías bi'.

—Ananías —nacuj Ni.

—Nde ti nga'a na', Xu'na —nacuj Ananías.

¹¹ —Yaa nu'u tonil'i jil'i Judas nu ntucua to' calle liñi bi' —nacuj nu Xu'na na—, yaa xcuane nu'u jil'i ngu' bi' si ndil'i Saulo nu ca tyi quich'i Tarso ndacua. Nta' cha' tsaa nu'u ca slo yu bi', xqui'ya cha' nga'a yu nchcuil' yu lo'o ycuil' Ndyosi Sti na' juani. ¹² La cui' jua'a cua ngua'ni Ni cha' nchcuil' xcalá yu; laja xcalá yu na'a yu jinu'u cha' ndyaa nu'u slo yu cha' cua'ni nu'u jo'o jil'i cloo yu, cha' sta ya' nu'u lo yu cha' tyaca tso'o cloo yu chaca quiya'.

¹³ —Xu'na —nacuj Ananías—, tyuu quiya' cua ndañi cha' nu nchcuil' ngu' jil'i nu Saulo bi', cha' tyaala tsa yu jil'i ñati jinu'u nu ndil'i nde quich'i Jerusalén. ¹⁴ Lo'o juani cua ndyalaa yu quich'i re, ndyi'ya lo'o yu jil'i quityi chacuayá' jil'i xu'na sti jo'ó cha' sca' jil'i cua, lcaa ngu' tya'a ya nu ngusñi ya cha' jil'i ycuil' nu'u.

¹⁵ Nguxacuj ycuil' nu Xu'na na cha' jil'i Ananías li':

—Ntsu'u cha' tsaa nu'u ca slo nu Saulo bi' —nacuj Ni jil'i—. Cua ngusubi na' jil'i yu cha' cua'ni yu cña jna' —nacuj Ni—. Tsaa yu bi' ca slo ngu' xa' loyuu, tsaa yu ca slo nu laca xu'na loyuu tyijyu', lo'o jua'a tsaa yu ca slo tya'a ma, nu ngu' Israel bi'. Ta yu cha' jna' lo'o lcaa ñati ca su tya'a yu, bi' laca cña jna' nu cua'ni yu. ¹⁶ Culu'u na' jil'i yu ñi'ya cha' ti' nu tyacua jil'i yu lo'o ta yu cha' jna' lo'o ñati.

¹⁷ Li' ndyaa Ananías slo Saulo ca to' tyi Judas bi'. Ndyat'i Ananías ni'i, ngusta ya' yu lo Saulo, nchcuil' yu lo'o nu Saulo bi' li':

—Saulo, tya'a na' —nacuj yu—. La cui' Jesucristo nu laca Xu'na na

cua ngulu'uloo Ni jinu'u tyucuii su lijya nu'u ca quichi re. Lo'o nu juani cua ngulo nu Xu'na na cña 'na cha' caa na' slo nu'u cha' cua'ni na' jo'o ji'i cloo nu'u, cha' caca ña'a nu'u chaca quiya'; bi' cha' lijya na' slo nu'u juani, xqui'ya cha' nti' Xtyi'i ycuí' Ndyosi tyanu ne' cre-siya jinu'u.

¹⁸ Nu lo'o ndyaala cloo Saulo, ngua ti' yu cha' ngutu'u sca na cloo yu, ñi'ya si laca sa yu'be quiji. Hora ti ngua tso'o cloo yu li', ña'a tso'o yu chaca quiya'. Li' ntyucuatya Ananías ji'i yu. ¹⁹ Lo'o li' ndyacu Saulo cha' quije juersa ji'i yu chaca quiya', cha' ñi'ya ngua yu tya tsubi' la, jua'a ndyaca yu chaca quiya'. Li' stu'ba nguti'i yu xi lo'o ñati' ji'i Jesucristo ca quichi Damasco bi'.

Nhcui' Saulo cha' ji'i Jesucristo lo'o ngu' quichi Damasco

²⁰ Hora ti nguxana Saulo ndya'a yu lcaa ne' laa ji'i ngu' judío quichi bi', ngulu'u yu ji'i ngu' cha' chañi cha' laca Jesús nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi. ²¹ Quiña'a tsa ngulacua ti' ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' bi'.

—¿Ha si'i Saulo jua laca nu lye tsa nchcube' ji'i ñati' ji'i Jesucristo ca quichi Jerusalén? —nacui' ngu' ji'i tya'a ngu'—. ¿Ha si'i nu jua laca nu ndyalaa nde quichi re cha' sca' ji'i ñati' bi', cha' caca cuayá' ji'i ngu' ca slo xu'na sti jo'ó?

²² Lye la ngulu'u Saulo ji'i ngu' cha' chañi cha' Cristo laca ycuí' Jesús, la cui' nu cua nda ycuí' Ndyosi ji'i yaa chalyuu. Nga'aa ngujui la ñi'ya nu xacui' ngu' cha' ji'i nu Saulo bi' li', lcaa tya'a ngu' judío nu ndi'i quichi Damasco bi'.

Ngulaá Saulo ji'i ngu' judío

²³ Cua nteje tacui tyuu tsa, li' nguane ngu' judío ji'i tya'a ngu' cha' cujuui ngu' ji'i Saulo. ²⁴ Pana ngua tii Saulo cha' cua nti' ngu' cujuui ngu' ji'i. Ca to' quichi bi' ntsu'u sca lo'o tlyu, xcui' quee laca lo'o bi';

cua tsa lo'o bi', lo'o jua'a lcaa to' lo'o bi' nga'a ngu' cua cha' xñi ngu' ji'i Saulo. Ntsu'u ngu' cua to' lo'o tsa talya. ²⁵ Ngua sca talya, li' ndyalaa xi tya'a ñati' ji'i Jesucristo; ndyacu' ngu' que lo'o bi', cha' culo ngu' ji'i Saulo ne' lo'o. Li' ndyatí Saulo ne' sca chcubi tlyu, lo'o li' nda'ya ngu' ji'i Saulo, ngua'ya yu chaca chu' lo'o lo'o reta; ndu'u yu ne' chcubi li', ngusñi yu tyucuii ndyaa yu.

Ndyalaa Saulo ca Jerusalén

²⁶ Ndyalaa Saulo ca quichi Jerusalén li', ndyalaa yu slo ñati' ji'i Jesucristo ca quichi bi'. Pana ndyutsii ngu' bi' ji'i Saulo, cha' ná jlya ti' ngu' cha' chañi cha' cua ngusñi yu cha' ji'i Jesús. ²⁷ Li' ndyaa lo'o Bernabé ji'i yu slo ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo, cha' hcui' yu lo'o ngu':

—Cua na'a Saulo re ji'i ycuí' nu Xu'na na —nacui' Bernabé ji'i ngu'—. Cua na'a yu ji'i ycuí' Jesús nu lo'o ndya'a yu nde quichi Damasco, nhcui' Ni lo'o yu li' —nacui—. Lo'o jua'a ná ndyutsii Saulo li', ngulu'u yu cha' ji'i Jesucristo ji'i ngu' quichi bi'.

²⁸ Li' jlya tso'o ti' ngu' cha' nu nhcui' Bernabé ji'i Saulo, bi' cha' ndyanu Saulo lo'o ngu' quichi Jerusalén cha' tya'a ndya'a ngu' cña laca yu. ²⁹ Lo'o jua'a ná ndyutsii yu, nda yu cha' ji'i ycuí' Jesús lo'o ngu' quichi bi'. Pana ndi'i xi ngu' judío nu nhcui' cha' griego, nhcui' ngu' bi' lo'o Saulo li'; lye tsa nxuu tya'a ngu' lo'o yu li', hasta ngua ti' ngu' bi' cujuui ngu' ji'i yu. ³⁰ Ngua tii nu ngu' tya'a ndya'a lo'o Saulo cha' nti' ngu' bi' cujuui ngu' ji'i yu, bi' cha' ngutu'u ngu' ndyaa lo'o ngu' ji'i yu nde quichi Cesarea. Nhcui' ngu' lo'o Saulo li', cha' tso'o la si tyaa yu ca quichi Tarso.

³¹ Li' ndyaa ti'i ti' ñati' ji'i Jesucristo, masi ca loyuu Judea, masi ca loyuu Galilea, masi ca loyuu Samaria; lcaa tsa ndyaca

tsa'a la ngu' cha' jilí Jesucristo. Ndyu'ni tlyu ngu' jilí Jesús, lo'o jua'a ndyu'ni ngu' lcaa cña nu nti' ycuí' Ndyosi nu Xu'na na cha' cua'ni ngu'. Xtyi'i ycuí' Ndyosi nda juersa jilí ngu' bi', lo'o jua'a ndyatu la ngu' nu ngusñi cha' jilí Jesús li'.

Ngua'ni Pedro jo'o jilí Eneas

³² Lo'o nu Pedro bi' ni, ndya'a Pedro slo lcaa ngu' nu ntsu'u cha' jilí lo'o Jesucristo, lcaa ti quichí su ndi'í ngu' bi'. Li' ndyalaa yu ca su ndi'í ñati jilí Jesucristo bi' ca quichí Lida. ³³ Lo'o jua'a ndi'í sca nu qui'yu quicha nu naa Eneas quichí bi'; cua nchcu' tyucu'í yu, cua snu' yija ntsiya yu lo qui'ña li'. ³⁴ Li' nchcuí' Pedro lo'o yu quicha bi':

—Eneas —nacuí— cua ngua'ni Jesucristo cha' ndyaca tso'o nu'u juani —nacuí—. Bi' cha' tyatu nu'u, xcua tso'o late' lo qui'ña cua.

Hora ti ndatu Eneas li'. ³⁵ Lcaa ñati na'a ngu' jilí nu Eneas bi', cha' ndyaca tso'o yu; na'a ngu' tya'a quichí tyi yu, lo'o jua'a ngu' quichí Sarón na'a ngu' jilí yu. Li' ngusñi ngu' cha' jilí ycuí' Jesús nu Xu'na na, ngulochu' ngu' jilí cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jilí ngu'.

Ndyu'ú Dorcas chaca quiya'

³⁶ Cua ndi'í sca nu cuna'a nu naa Tabita nde quichí Jope, jua'a ñati jilí Jesucristo laca ma' bi'. Dorcas nchcuí' ngu' cha'cña jilí ngu' griego jilí ma'. Tso'o tsa tyiquee nu cuna'a bi', tso'o tsa nxyucua ma' jilí lcaa ngu' ti'i. ³⁷ Pana la cui' tyempo nu lo'o ndi'í Pedro quichí Lida, ngusñi sca quicha jilí ma', ngujuí ma' li'. Nu lo'o cua nguxcaata ngu' jilí jyo'o, li' ndyaa lo'o ngu' jilí ngusta ngu' jilí ca chaca ba'a ni'í bi' nde cua. ³⁸ Cua ngujui cha' jilí ngu' cha' ndi'í Pedro quichí Lida, bi' cha' nguane nu ñati jilí Jesucristo jilí tucua tya'a ñati jilí cha' tsa'a ngu' cuane ngu' jilí Pedro cha' caa yu hora ti, cha' cacua ti quichí Jope ndi'í quichí Lida bi'. Ngulaa

ngu' slo Pedro li', nchcuí' ngu' lo'o yu:

—Cua'ni cha' tso'o caa nu'u nde quichí Jope lo'o ya hora ti —nacuí' ngu' jilí nu Pedro bi' li'.

³⁹ Hora ti ndu'u Pedro lijya lo'o ngu' li'. Nu lo'o ndyalaa ngu' ca toni'í, ngulu'u ngu' jilí Pedro macala su nscua jyo'o bi'. Ndi'í lcaa nu cuna'a ti'i ca slo, nxi'ya tsa ngu' ndi'í ngu' cha' cua ngujuí. Nda ngu' cha' lo'o Pedro cha' qui'ña'a tsa cha' tso'o ngua'ni nu jyo'o bi' lo'o ngu', jua'a ngulu'u ngu' jilí yu lcaa late' nu cua nguyacu'a nu jyo'o bi' cha' ta xlya'be ti jilí ngu'. ⁴⁰ Nchcuí' Pedro lo'o ngu' li':

—Tyu'u ma' xi nde liya' —nacuí' yu jilí ngu'.

Nu lo'o ndye ndu'u ngu' nde liya', li' ndyatu sti' Pedro nchcuí' yu lo'o ycuí' Ndyosi. Nu lo'o ndye nchcuí' yu lo'o ycuí' Ndyosi, li' ndyaa yu nde su nscua jyo'o bi', nchcuí' yu lo'o jyo'o bi' li':

—Tabita —nacuí' yu—, tyatu nu'u juani.

Lo'o li' tsa tsiya' ca nguxuti'í Tabita bi' cloo; li' nguxña'a jilí Pedro, hora ti ndaca'a li'. ⁴¹ Ngusñi Pedro ya' ma', nguxatu yu jilí ma'; li' ngusi'ya yu jilí ngu' nu ndi'í nde liya'. Hora ti ñaa nu ñati jilí Jesucristo bi' nde ni'í lo'o lcaa nu cuna'a ti'i bi', na'a ngu' jilí Tabita cha' cua ndyu'ú ma' chaca quiya'. ⁴² Lcaa ngu' quichí Jope ni, nu lo'o ndyuna ngu' ñi'ya ngua cha' jilí nu cuna'a bi', ndube tsa ti' ngu' li'; qui'ña'a tsa ngu' bi' ngusñi ngu' cha' jilí ycuí' Jesús nu Xu'na na li'. ⁴³ Ndyanu Pedro tyuu tsa quichí Jope bi' li'; to' tyi Simón nu cuityi quiji, ca bi' ndyanu yu.

10

Nchcuí' Pedro lo'o Cornelio

¹ Ndi'í sca nu qui'yu nu naa Cornelio ca quichí Cesarea; laca Cornelio capitán jilí sca latya ngu' sendaru nu nacuí' ngu' cha' latya

Italiano laca ngu'. ² Ndyu'ni tlyu nu Cornelio bi' jil'i ycuil' Ndyosi lo'o lcaa ngu' tya'a nga'a ti yu, masi ngu' xa' tsu' laca yu. Tso'o tsa tyiquee yu, nxyucua tsa yu jil'i ngu' ti'i. Lcaa tsá ntsu'u yu nchcui' yu lo'o ycuil' Ndyosi. ³ Lo'o li' ntsu'u sca tsá ndyalaa sca xca jil'i ycuil' Ndyosi slo yu bi', hora cua sna nde ngusii ndyalaa xca bi'. Ñi'ya ngua si nchcui' xcalá ti yu, jua'a ngua cha' bi'. Li' nchcui' xca bi' lo'o yu:

—Cornelio —nacuj xca jil'i yu.

⁴ Ndyutsii tsa Cornelio lo'o na'a yu jil'i xca bi' li'.

—Xu'na —nacuj yu—, ¿ñi'ya cha' laca nti' nu'u jna'?

—Cua ndyuna ycuil' Ndyosi cha' nu cua nchcui' nu'u lo'o Ni —nacuj xca bi'—. Lo'o jua'a cua na'a Ni cha' tso'o tsa ndu'ni nu'u lo'o ngu' ti'i, bi' cha' cua ndyi'u ti' ycuil' Ndyosi jinu'u'. ⁵ Juani culo nu'u cña jil'i ngu' cha' tsaa ngu' quichi Jope. Quichi bi' ndi'i sca nu qui'yu nu naa Simón, lo'o xtañi yu laca Pedro. ⁶ Cua ndyalaa yu toni'i jil'i chaca Simón nu laca cuityi quiji nu ntucua tyi cacua ti to' tyujo'o. Ta nu Simón Pedro bi' sca cha' lo'o nu'u, ni cña ntsu'u cha' cua'ni nu'u.

⁷ Ndu'u xca jil'i ycuil' Ndyosi bi', ndyaa li'. Lo'o li' ngusi'ya Cornelio jil'i tucua tya'a msu jil'i, lo'o jil'i sca sendaru nu ndu'ni cña jil'i; lo'o sendaru bi' ndyu'ni tlyu yu jil'i ycuil' Ndyosi. ⁸ Li' nchcui' Cornelio lo'o nu ca ta'a sna ngu' lcaa ña'a cha' nu ngua jil'i ycuil' tsá; li' ngulo yu cña jil'i ngu' cha' tsaa ngu' tsaqui'ya ngu' jil'i Pedro ca quichi Jope bi'.

⁹ Nguxee chaca tsá ndya'a ngu' nde tyucuii Jope. Lo'o ndyalaa nde hora, xi tya lyiji tyalaa ngu' quichi bi'. La cui' hora bi' ndyacui Pedro ndyaa yu que ni'i cha' chcuil' yu lo'o ycuil' Ndyosi. Jlyacua tsa que ni'i bi'. ¹⁰ Li' ntucua Pedro ntyute' tsa yu, ñña tsa ti' yu cacu yu li'; na cua nguxana ndyique' ngu' scuaa,

pana tya lyiji xi caque'. Lo'o li' ngua'ya xcalá yu, nchcui' xcalá yu ña'a nu ntucua ti yu que ni'i bi'.

¹¹ Laca cha' nxña'a yu nde cua; na'a yu ngusaala ycuil' Ndyosi nde cua; ngutacui ñi'ya nti' sca tasá tlyu tsa nu ndyaaca' juu ca ta'a jacua jyaca, lijya ndati'i tasá bi' lo yuu. Jua'a ña'a nti' yu. ¹² Tyuu tsa tya'a na'ni cuxi ntsu'u ne' tasá nu ndati'i nde lo yuu bi': ntsu'u na'ni nu ntucua quiya', ntsu'u na'ni lu'be, lo'o jua'a ntsu'u cuaña. ¹³ Li' ndyuna Pedro cha' nchcui' ycuil' Ndyosi lo'o yu, ngua ti' yu:

—Pedro —nacuj Ni jil'i yu—, cujuui clya nu'u jil'i na'ni cua cha' cacu nu'u jil'i.

¹⁴ —Ná nchca jna', Xu'na —nacuj Pedro jil'i—. Ni sca quiya' bilya cacu na' cuaña' na'ni jua; na'ni cuxi laca jua cuentya jil'i cuare.

¹⁵ Xa' nchcui' ycuil' Ndyosi lo'o yu li':

—Ná tso'o ñacuj nu'u cha' na'ni cuxi laca jua, si cua nacuj ycuil' Ndyosi cha' lubii ni'.

¹⁶ Sna quiya' nchcui' ycuil' Ndyosi lo'o Pedro jua'a, li' ndyucuo'o tasá bi' ndyaa nde cua chaca quiya', ña'a ndacui ti lo'o juu. ¹⁷ Laja lo'o ndube tsa ti' Pedro, cha' ná ngua cuayá' ti' yu ni cha' laca nchcui' xcalá jua'a, li' ndyalaa ngu' bi' to' ni'i; la cui' nu ca ta'a sna ngu' nu ngulo Cornelio cña jil'i cha' caa ngu' laca ngu' bi'. Cua nchcuane ngu' jil'i ngu' quichi mala ntucua tyi Simón nu laca cuityi quiji, jua'a ndyalaa ngu' to' ni'i. ¹⁸ Li' cuii ndacha' ngu' jil'i nu laca tyi si nga'a Simón Pedro.

¹⁹ Laja li' quiña'a tsa ngulacua ti' Pedro ni cha' nchcui' xcalá yu, lo'o li' nchcui' Xtyi'i ycuil' Ndyosi lo'o yu:

—Cua ndyalaa sna tya'a ñati ncllyana ngu' jinu'u —nacuj Ni jil'i Pedro ña'a ntucua ti yu que ni'i—.

²⁰ Cua'ya nu'u yala ti cha' tsaa nu'u lo'o ngu' re. Ná cube ti' nu'u cha'

ji'li ngu', na' ngulu cña ji'li ngu' cha' caa ngu' ca nde.

²¹ Li' hora ti ngua'ya Pedro cha' chcuil' lo'o ngu' bi'.

—La cui' na' laca nu ndya'a ma ncl yana ma —nacu'i Pedro ji'li ngu'—. ¿Ni cña cua'ni ta na' ji'li ma nti' ma?

²² —Cua ngulo nu cusu' Cornelio cña ji'li ya cha' caa ya ca nde —nacu'i ngu' ji'li Pedro—. Tso'o tsa tyiquee nu Cornelio bi', ndu'ni tlyu yu ji'li ycuil' Ndyosi, lo'o jua'a tso'o tsa nchcuil' lcaa ngu' judío tya'a nu'u ji'li nu cusu' bi'. Cua ndacha' xca ji'li ycuil' Ndyosi ji'li Cornelio cha' ta yu ji'li ya caa ya ca nde, caqui'ya ya jinu'u cha' tsa na ca slo nu cusu' bi', ca quichi' Cesarea. Ntsu'u cha' cuna ycuil' Cornelio cua ña'a ca cha' nu chcuil' nu'u lo'o.

²³ —Tyaa ma ni'li —nacu'i Pedro ji'li ngu'—. Ntsu'u su caja' ma ca nde. Ca la quee tsa na cajua.

Nguxee chaca tsa, li' ndu'u ngu' quichi' Jope ndyaa ngu', ndyaa ngu' lo'o tucua sa tya'a ñati' ji'li Jesucristo nu ca tyi quichi' bi'.

²⁴ Tsa nchca tyucuaa ndyalaa ngu' quichi' Cesarea. Nga'a Cornelio ntajatya ji'li ngu'; cua laca ndyu'u ti'li ngu' toni'li ji'li, lcaa ñati' tya'a nu cusu' lo'o tya'a ndya'a ti ngu'. ²⁵ Nu lo'o ndyalaa Pedro to' tyi Cornelio, li' ndu'u nu cusu' ñaa nde liya', ndyatü sti' nde loo Pedro cha' cua'ni tlyu ji'li yu ngua ti' Cornelio, ñi'ya ndu'ni tlyu na ji'li ycuil' Ndyosi. ²⁶ Hora ti ndaya' Pedro ya' Cornelio, nguxatu yu ji'li nu cusu' bi' li'.

—Tyatu nu'u, cusu' —nacu'i Pedro ji'li—, tyucuaa na laca na ñati' chalyu ti.

²⁷ Tya nchcuil' la Pedro lo'o ngu' lo'o ndyatü ngu' ndyaa ngu' ni'li. Li' na'a Pedro cha' cua quiña'a ñati' ndyu'u ti'li ni'li bi'. ²⁸ Nda Pedro cha' lo'o ngu' bi' li':

—Jlo ti' ma cha' ná ntsu'u chacuayá' ji'li cua nu laca ya ngu'

judío, cha' tyu'u ti'li ya lo'o cu'ma ngu' xa' tsu' —nacu'i Pedro ji'li ngu'—. Ná ntsu'u chacuayá' tyati' ya ni'li ji'li ngu' xa' tsu' —nacu'i—. Pana cua ngulu'u ycuil' Ndyosi jna' cha' ná tso'o chcuil' na' ji'li xa' ñati' cha' ñati' cuxi laca ngu', cha' si'li ñati' lubii laca ngu', masi ngu' xa' tsu' laca ngu'. ²⁹ Bi' cha' lijya na' ca nde juani. Nu lo'o ndyalaa ti msu' jinu'u ca slo na', hora ti ndu'u na' lijya na' lo'o ngu' re; nga'aa nchcuil' tsa na' lo'o msu' bi'. Bi' cha' juani, ¿ni cña cua'ni ta na' ji'li cu'ma nti' ma?

³⁰ Nguxacu'i Cornelio cha' ji'li Pedro li':

—Cua ngua jacua tsa nchcuil' na' lo'o ycuil' Ndyosi su nga'a na' ni'li re —nacu'i ji'li Pedro—, lo'o hora ti ndyalaa sca ñati' slo na' nu lacu' late' ngati', hasta ntyiji'li xee ndubi lo late' bi'. Hora cua sna nde ngusii ndyalaa yu bi', nu lo'o bilya cacu na' li'. ³¹ Nchcuil' yu bi' lo'o na': “Cornelio”, nacu'i yu, “cua ndyuna ycuil' Ndyosi cha' nu nchcuil' nu'u lo'o Ni, jua'a cua na'a ycuil' Ni cha' tso'o tsa ndu'ni nu'u lo'o ngu' ti'; bi' cha' cua ndyi'u ti' ycuil' Ndyosi jinu'u. ³² Juani culo nu'u cña ji'li ngu' cha' tsa ngu' quichi' Jope; quichi' bi' ndyalaa sca nu qui'yu nu naa Simón, lo'o xtañi yu laca Pedro. Tsa ngu', tsa cache' ngu' ji'li yu cha' caa yu ca nde. Cua ndi'li yu to' tyi chaca Simón nu laca cuiti' quiji nu ntucua tyi cacua ti to' tyujo'o. Nu lo'o tyalaa yu ca nde, li' culu'u yu sca cha' nu tso'o tsa jinu'u.” ³³ Jua'a nacu'i ñati' bi' jna' —nacu'i Cornelio—. Bi' cha' hora ti ngulo na' cña ji'li ngu' cha' tsa ngu' ca su ndi'li nu'u. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' ndyalaa nu'u slo na' juani; bi' cha' cua ndyu'u ti'li lcaa tya'a ya se'li ti chacuayá' ji'li ycuil' Ndyosi, cha' cuna ya lcaa cha' nu cua nda ycuil' Ni lo'o nu'u cha' chcuil' lo'o ya.

Cha' nu nchcuil' Pedro lo'o ngu' slo Cornelio

³⁴ Li' nguxana Pedro ngulu'u yu jil'i ngu' bi':

—Juani cua ngua cuayá' ti' na' cha' stu'ba tsa ndu'ni ycu'i Ndyosi lo'o lcaa ñati chalyuu —nacui—. ³⁵ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a Ni jil'i lcaa ñati chalyuu nu chañi cha' ndu'ni tlyu ngu' jil'i ycu'i Ni, ñati nu ndu'ni lcaa ña'a cha' nu nti' Ni. ³⁶ Cua nda ycu'i Ndyosi cha' lo'o ya nu laca ya ngu' Israel, cha' ti' ti' tyi'j' cresiya jil'i ñati chalyuu xqui'ya Jesucristo, nu laca Xu'na lcaa ñati. ³⁷ Jlo tso'o ti' ma' ña'a cha' nu nteje tacui tya tsubi' la loyuu re, su ca tyi' ngu' judío. Clyo nda Juan cha' bi' lo'o ngu' nu lo'o ntyucuatya jil'i ngu', li' nda Jesús cha' bi' lo'o ngu' ca loyuu su cuentya Galilea. Tiya' la li' nda Jesús cha' bi' lo'o lcaa ngu' tya'a ngu' Israel. ³⁸ Jlo ti' ma' ñi'ya nguti'j' Jesús chalyuu, la cui' Jesús Nazaret. Cua ngusubi ycu'i Ndyosi Sti yu jil'i Jesús, nda la Ni juersa jil'i nu Jesús bi' nu lo'o ndyalaa Xtyi'i ycu'i Ni lo yu. Lcaa su nguta'a yu ngua'ni yu cha' tso'o lo'o ñati, lo'o jua'a ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' nu quicha tsa, masi ñati nu ntsu'u tsa cha' ti'j' jil'i xqui'ya cha' ngusñi cui'j' cuxi jil'i ngu'. Ngua'ni Jesús cña jua'a, cha' nguxtyucua ycu'i Ndyosi jil'i yu. ³⁹ Cua na'a ya lcaa cña nu ngua'ni Jesús ca quichi' Jerusalén, lo'o jua'a cña nu ngua'ni yu lcaa quichi' tyi' ngu' judío tya'a ya. Na cua nguta'a ya lo'o yu, bi' cha' chañi cha' nu nchcui' ya lo'o ma. Li' ntejeya' ngu' jil'i Jesús, ngu-jui'j' ca'a ngu' jil'i yu lo' crusi; jua'a ngujui' yu li'. ⁴⁰ Pana nu lo'o ndya'a sna tsá, li' ngua'ni ycu'i Ndyosi cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya'. ⁴¹ Li' ndu'u tucua yu nde su ndi'j' ya; ná na'a lcaa ngu' quichi' bi' jil'i yu, cua laca ti' ñati tya'a ya na'a ya jil'i yu. Cua ngusubi ycu'i Ndyosi jil'i ya cha' culu'u ya cha' jil'i ycu'i Ni jil'i xa' ñati, bi' cha' cua na'a ya jil'i

Jesús lo'o ndyu'ú yu chaca quiya'. Stu'ba ti ndyacu ya lo'o ycu'i yu li'. ⁴² Tya li' cua ngulo Jesús cña jil'i ya cha' ta ya cha' liñi jil'i ycu'i lo'o ñati, cha' cua nda ycu'i Ndyosi cña jil'i nu Jesús bi', cha' cua'ni cuayá' yu jil'i lcaa ñati chalyuu, masi nu cua ngujui', masi nu tya lu'ú. ⁴³ Na cua nguscua jyo'o cusu' xi cha' lo' quityi jil'i ycu'i Ndyosi nu ngua sa'ni; lcaa quityi bi' nchcui' cha' ntsu'u cha' caa sca ñati tlyu lo yuu chalyuu tyempo nde loo la; bi' laca nu cu-ityi yabe' nu ntsu'u jil'i lcaa ñati, si xñi ngu' cha' jil'i yu, nacui' cha' nu nscua lo' quityi bi'. Na cua ndyalaa yu bi' lo yuu re juani, Jesús naa yu.

Ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya jil'i ngu' xa' tsu'

⁴⁴ Tya ndu' Pedro nchcui' lo'o ngu' bi', lo'o li' ndyalaa Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya jil'i lcaa ñati nu ndyuna cha' nu nclyu'u Pedro jil'i ngu'. ⁴⁵ Ndube tsa ti' ñati jil'i Jesucristo tya'a ndya'a Pedro. Ngu' judío laca ngu' bi', bi' cha' ndube tsa ti' ngu' cha' lo'o ngu' xa' tsu', cua nda ycu'i Ndyosi Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya jil'i ngu'. ⁴⁶ Li' jlo ti' nu ngu' judío bi', cha' chañi cha' cua nda ycu'i Ndyosi Xtyi'i ycu'i Ni jil'i Cornelio lo'o jil'i tya'a yu, nu lo'o ndyuna ngu' cha' nchcui' ngu' bi' cha' cña jil'i ngu' xa' quichi', masi bilya chcui' ngu' jua'a nquicha'. Lo'o jua'a lye tsa ngua'ni tlyu ngu' bi' jil'i ycu'i Ndyosi. Li' nchcui' Pedro lo'o tya'a ndya'a yu:

⁴⁷ —Ñi'ya nu lo'o ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya jil'i na, la cui' jua'a cua ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya jil'i ngu' re juani —nacui' Pedro jil'i tya'a ndya'a yu—, bi' cha' tso'o la si tyucuatya na jil'i ngu' re.

⁴⁸ Li' nchcui' ngu' bi' lo'o ñati tya'a Cornelio bi':

—Tso'o la si tyucuatya ya jil'i ma' juani, cha' ca cuayá' ti' ngu' quichi' re cha' ñati jil'i Jesucristo laca ma.

Lo'o li' xa' nchcui' nu ngu' ca tyi lo'o Pedro cha' tyanu yu la xi lo'o ngu' bi'.

11

Nhcui' Pedro lo'o ñati j'i Jesucristo ca Jerusalén

¹ Cua ngujui cha' j'i quiña'a ñati nu ndi'i loyuu su cuentya Judea, cha' lo'o ngu' xa' tsu' cua ngusñi ngu' cha' j'i Jesús; cua ngujui cha' j'i ngu' nu ngua tsa'a j'i Jesucristo tya clyo, lo'o jua'a cua ngujui cha' bi' j'i lcaa ñati j'i Jesucristo nu ndi'i ca bi'. ² Bi' cha' lo'o nguxtyuu Pedro ñaa yu nde quichi Jerusalén, ndyacu tya'a yu lo'o xi ngu' judío nu ngusñi cha' j'i Jesús, pana ña'a ti tya tiji' ti' ngu' j'i cha' cusu'. ³ Li' nchcuane ngu' j'i Pedro:

—¿Ni cha' laca ndyaa nu'u slo ngu' xa' tsu'? —nacu' ngu' j'i Pedro—. ¿Ni cha' laca ndyacu nu'u stu'ba ti lo'o ngu' bi'?

⁴ Li' nchcui' Pedro lo'o ngu' ñi'ya nu ngua lo'o ndyaa yu slo ngu' bi':

⁵ —Ngua sca tsá nga'a na' ca quichi Jope —nacu' Pedro—. Laja lo'o nchcui' na' lo'o ycu' Ndyosi, li' ñaa sca xcalá na'. Laja lo'o nchcui' xcalá, li' nguxña'a na' nde cua; ñi'ya sca tasá tlyu, jua'a ña'a na nu liyya ndati'i nde cua cha' ca'ya nde lo yuu. Ca ta'a jacua jyaca tasá bi' ntucua juu, jua'a tso'o ti liyya tasá bi' ndati'i lo yuu ca su nga'a na'.

⁶ Li' na'a tsa na' j'i na nu ntsu'u ne' tasá bi', cha' na'a na' cha' ntsu'u tyuu tsa lo na'ni: ntsu'u na'ni nu ntucua quiya', ntsu'u na'ni tyaala, lo'o jua'a ntsu'u cuaña, ntsu'u na'ni lu'be. ⁷ Li' nchcui' ycu' Ndyosi lo'o na': "Pedro", nacu' Ni, "cujui clya nu'u j'i na'ni cua cha' cacu nu'u j'i". ⁸ Lo'o li' nguxacu' na' cha' j'i Ni: "Ná nchca 'na cacu na'ni nu ña'a jua'a, Xu'na", nacu' na' j'i Ni. "Ni sca quiya' bilya cacu na' j'i na'ni cuxi jua, cha' nchcui' cuare cha' ná tso'o cacu ya na'ni

nu ña'a jua'a." ⁹ Li' xa' nguañi nchcui' ycu' Ni nde cua: "Ná tso'o ñacu' nu'u cha' laca bi' na'ni cuxi, cha' na cua nacu' ycu' Ndyosi cha' laca bi' na'ni lubii". ¹⁰ Sna quiya' nteje tacui cha' bi' su nga'a na', li' nguxtyacu' tasá bi' ndyaa nde cua chaca quiya'. ¹¹ Hora ti ndyalaa sna tya'a ñati ca ni' su nga'a na' li'. Cua ngulo sca ngu' quichi Cesarea cña j'i ngu' bi', cha' caa ngu' su ndi'i na'. ¹² Nhcui' Xtyi' ycu' Ndyosi lo'o na' li', cha' ná culacua tsa ti' na', cha' tsa'a na' lo'o ngu' bi'. Ca ta'a sca ñati re ndyaa ngu' lo'o na' slo ñati bi' ca quichi Cesarea. ¹³ Li' nda nu cusu' bi' cha' lo'o ya ñi'ya ngua cha' bi'. Cua na'a yu sca xca j'i ycu' Ndyosi nu ndyat' liyya ni' j'i yu cha' ta sca cha' lo'o yu: "Culo nu'u cña j'i msu jinu'u", nacu' xca bi' j'i nu cusu' bi', "cha' tsaa msu ca quichi Jope, cha' tsaa cacha' j'i Simón Pedro cha' caa yu ca nde. ¹⁴ La cui' Simón bi' ta cha' lo'o nu'u, lo'o lcaa tya'a nu'u, cha' caja ñi'ya nu cua'ni lyaá ycu' Ndyosi j'i ma." Jua'a nacu' xca bi' j'i nu cusu' bi'. ¹⁵ Li' ndyalaa ya ca to' tyi ngu' bi'. Nguxana na' ngulu'u na' cha' j'i ngu', lo'o li' hora ti ngua'ya Xtyi' ycu' Ndyosi lo ngu'. La cui' ñi'ya ndyanu Xtyi' ycu' Ni ne' cresiya j'i na nu ngua tya clyo, la cui' jua'a ndyanu Xtyi' Ni ne' cresiya j'i ngu' bi' li'. ¹⁶ Ntsu'u ti' na' li', cha' tya tsubi' la nchcui' ycu' ni' Xu'na na lo'o na ndi'ya: "Tsubi' cua ntyucuatya Juan j'i ñati lo'o hitya ti", nacu', "pana xa' ña'a cua'ni ycu' Ndyosi cha' caca lubii cresiya j'i ma nu lo'o tyanu Xtyi' ycu' Ndyosi ne' cresiya j'i ma". ¹⁷ Na cua nda ycu' Ndyosi Xtyi' ycu' Ni j'i ngu' xa' tsu' la cui' ñi'ya nu nda Ni Xtyi' ycu' Ni j'i na, nu lo'o ngusñi na cha' j'i Jesucristo nu Xu'na na; bi' cha' ná tso'o si cua'a na cña nu ndu'ni ycu' Ndyosi lacua.

¹⁸ Nu lo'o ndyuna ngu' cha' nu

nchcui' Pedro lo'o ngu', nga'aa ngua chcui' tyaala ngu' bi' lo'o Pedro. Li' ngua'ni tlyu ngu' bi' ji'i ycui' Ndyosi. Ndi'ya nchcui' ngu' lo'o Ni li':

—Ndyosi Sti ya, tso'o tsa ndu'ni nu'u lo'o ngu' xa' tsu', masi si'i ngu' judío laca ngu' bi' —nacui' ngu' ji'i ycui' Ndyosi—. Ndu'ni nu'u cha' ca tyuju'u ti' ngu' ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu', cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' bi'.

Ñati ji'i Jesucristo nde quichí Antioquía

¹⁹ Cua sa'ni xi ngua lo'o ndyujuii ngu' ji'i Esteban, lo'o la cui' tyempo bi' ngua ti' ngu' xcube' ngu' ji'i lcaa ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesús; bi' cha' tyu tsa tya'a ngu' bi' ndatsu' ngu' ndyaa ngu' tyijyu'. Ntsu'u ngu' nu ndyaa ca loyuu su cuentya Fenicia, ntsu'u tya'a ngu' nu ndyaa ca loyuu su cuentya Chipre, lo'o jua'a ntsu'u tya'a ngu' nu ndyaa ca quichí Antioquía. Lcaa su ndyaa ngu' ngulu'u ngu' cha' tso'o ji'i Jesucristo ji'i tya'a ngu' judío ti, ná ngulu'u ngu' cha' bi' ji'i xa' ñati. ²⁰ Tiyá la li', ndyaa xi xa' la ñati ji'i Jesús ca quichí Antioquía; ngu' ca tyi loyuu su cuentya Chipre lo'o jua'a loyuu su cuentya Cirene laca ngu' bi'. Nchcui' ngu' bi' lo'o lcaa ngu' quichí, masi lo'o ngu' judío, masi lo'o xa' ñati; ngulu'u ngu' cha' tso'o ji'i Jesucristo ji'i lcaa ngu' quichí bi'. ²¹ Tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'i ngu' xqui'ya Jesús nu Xu'na na, bi' cha' ngusñi quiña'a ñati cha' ji'i ycui' Ni, bi' cha' nguxtyanu ngu' cha' cuxi nu ntsu'u tsa tyiquee ngu' ji'i clyo.

²² Li' ngujui cha' bi' ji'i taju ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i nde Jerusalén, bi' cha' nchcui' ngu' lo'o Bernabé cha' tsaa yu ca quichí Antioquía. ²³ Li' ndu'u Bernabé ndyaa yu, ndyalaa yu ca quichí bi', na'a yu ñi'ya laca cha' tso'o nu ngua'ni ycui' Ndyosi lo'o ngu' bi'. Tso'o

tsa ntsu'u tyiquee Bernabé li'. Nda yu sca cuii lo'o taju ñati ji'i Jesucristo ca bi', cha' tyucui tyiquee ngu' cua'ni ngu' cña lcaa tsá, lcaa ña'a cña nu nti' ycui' nu Xu'na na cha' cua'ni na. ²⁴ Tso'o tsa tyiquee Bernabé; cua ndyanu Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya ji'i yu, lo'o jua'a tso'o tsa jlyá ti' yu ji'i Jesucristo. Bi' cha' quiña'a la ñati cua ngusñi ngu' cha' ji'i nu Xu'na na xqui'ya nu Bernabé bi' li'.

²⁵ Lo'o li' ndu'u yu bi' ndyaa yu nde quichí Tarso, ndyaana yu ji'i Saulo. Lo'o nquiye yu ji'i, li' ngutu'u yu ñaa lo'o yu ji'i Saulo ca quichí Antioquía chaca quiya'. ²⁶ Li' nguti'i ngu' sca yija lo'o taju ñati ji'i Jesucristo ca bi', nclu'u ngu' ji'i quiña'a ñati. Quichí Antioquía bi' ngua su ngutu'u su cha' nu nchcui' ngu' cha' ngu' cristiano laca ñati nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo.

²⁷ Tyempo bi' ndyalaa tucua sna la tya'a ñati nu ngua tu'ba ji'i ycui' Ndyosi. Ndu'u ngu' quichí Jerusalén ndyalaa ngu' quichí Antioquía li'. ²⁸ Agabo naa tsaca ngu' bi'. Cua nda Xtyi'i ycui' Ndyosi sca cuii lo'o nu Agabo bi' cha' chcui' yu lo'o ngu'. Li' nchcui' Agabo lo'o ngu' cha' cua caa ti sca jbi'ña tlyu tsa tyucui ña'a chalyuu. Chañi cha' jua'a ngua cha' nu nda Agabo bi', pana nde loo la ngua cha' bi', nu lo'o ngua Claudio rey nu laca loo. ²⁹ Li' ngüñi cha' ji'i ñati ji'i Jesús lo'o tya'a ngu' cha' ta ngu' msta ji'i tya'a ti'i ti ngu', ngu' nu ndi'i quichí su cuentya Judea. ³⁰ Jua'a ngua'ni ngu' li'. Nda ngu' msta bi' ji'i Bernabé lo'o ji'i Saulo cha' tsaa lo'o ngu' ji'i, cha' ta ngu' cñi bi' ji'i ngu' cusu' ca bi'. Li' tacha ngu' cñi bi', caja xi ndaca ti ji'i tya'a ti'i ti ngu'.

12

Ndyujuii ngu' ji'i Jacobo lo'o ngusu'ba ngu' ji'i Pedro ne' chcuá

¹ Nu ngua tyempo bi', rey nu ngua naa Herodes ni, nchcube' tsa jil'i ñati jil'i Jesucristo. ² Ngulo rey bi' cña jil'i msu jil'i cha' kujuii ngu' jil'i Jacobo lo'o maxtyi. (Jacobo bi' ngua tya'a ngula Juan.) ³ Chaa tsa ti' ngu' judío cha' ndyujuii rey jil'i Jacobo, bi' cha' lo'o jil'i Pedro ntejeya' nu rey bi' li'. La cui' tsā nu ngusñi rey jil'i yu, li' ngua sca ta'a jil'i ngu' judío, ta'a nu lo'o ndacu ngu' xlyá tiji nu ná lo'o scua tiye' ndya'. ⁴ Ntejeya' ngu' jil'i Pedro, li' ndyaa lo'o ngu' jil'i, ngusu'ba ngu' jil'i ne' chcuā. Li' ndyatū jacua latya sendaru cuā jil'i, jacua tya'a sendaru ntsu'u jil'i sca latya ngu'; ndi'i ngu' bi' cuā to' ni'i chcuā su ntsu'u Pedro. Nu lo'o tye tsā ta'a pascua, li' tyu'u ti'i lcaa ngu' quichi cha' cua'ni cuayá' nu Herodes bi' jil'i Pedro, nti' ycu'i' rey bi'; ⁵ bi' cha' ntsu'u cha' ña'asi' tso'o sendaru jil'i yu lo'o ntsu'u yu ne' chcuā. Pana laja li' lye tsa nchcui' tya'a ñati jil'i Jesucristo lo'o ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni lyaá Ni jil'i Pedro.

Nclyo ycu'i' Ndyosi jil'i Pedro ne' chcuā

⁶ Cua ngua talya li'. Chaca tsā cua culo ti Herodes jil'i Pedro cha' ca cuayá' jil'i yu slo ngu' quichi bi'. Cua ngusca' ngu' jil'i Pedro lo'o tucua tya'a carena, sca carena ntsu'u ya' sca sendaru. Lo'o jua'a ndū xa' la sendaru cuā toni'i chcuā nde liya'. Li' ngua'ya xcalá ti Pedro. ⁷ Laja lo'o laja' ti yu, hora ti ndu'u tucua sca xca jil'i ycu'i' Ndyosi su nga'a yu. Tso'o tsa xee ngulane ne' ni'i chcuā li'. Nguxtyu'u xca bi' jil'i Pedro, nchcui' xca lo'o yu li'.

—Tyatū clyā nu'u —nacu' xca bi' jil'i yu.

Hora ti ndyati' carena chcuā nu ndyaaca' ya' yu. ⁸ Xa' nchcui' xca lo'o yu li'.

—Xca' nu'u sii' —nacu'—. Xu'ba nu'u caña quiya'.

Ngua'ni Pedro jua'a, lo'o li' nchcui' xca lo'o yu chaca quiya'.

—Quixii nu'u te' quicha' hichu'. Ya'a clyā tyu'u lca'a nu'u jna' —nacu' xca bi' jil'i.

⁹ Li' ndu'u lca'a Pedro jil'i xca bi', pana ná ngua tii yu cha' chañi cha' ndyalaa xca jil'i ycu'i' Ndyosi slo yu; ngua ti' yu cha' laja xcalá ti yu ngua cha' bi'. ¹⁰ Nteje tacui ngu' slo sendaru nu nga'a cuā ne' ni'i chcuā, lo'o jua'a nteje tacui ngu' slo xi xa' la sendaru nu nga'a cuā. Li' ndyalaa ngu' ca toni'i chcuā tlyu, xcu'i' chcuā laca toni'i bi'. Lo'o li' ndyaala toni'i bi' ycu'i' ti; jua'a ngua ngutu'u ngu' to' calle, ndyaa ngu' ndyalaa ngu' nde sca jyaca calle bi'. Lo'o li' ndu'u nu xca bi' ndyaa, chaca tya Pedro ndyanu calle bi'. ¹¹ Li' nda Pedro cuentya:

—Juani nchca cuayá' ti' na' cha' cua ngulo ycu'i' nu Xu'na na' cña jil'i xca bi' jil'i Ni, cha' nu ñaa ngulo jna' ni'i chcuā jua —nacu' yu—. Ngua ti' Herodes xcube' jna', cha' xña'a tsa ntsu'u tyiquee ngu' judío tya'a na' ña'a ngu' jna'; pana ná ngua jil'i cua'ni cña cuxi bi'.

¹² Ngulacua tsa ti' Pedro su ndū ycu'i' ti yu. Nu lo'o ngua cuayá' ti' yu, li' ndyaa yu ca slo María xtya'a Juan Marcos. Ca ni'i bi' ndyu'u ti'i tyu'u tya'a ñati jil'i Jesús, nchcui' ngu' lo'o ycu'i' Ndyosi. ¹³ Ngujui'i ya' yu toni'i, lo'o li' sca nu cuna'a cuañi' nu naa Rode, bi' nu ndyaa na'a toni'i. Ña'a ndū ti nu cuna'a bi' toni'i nde ni'i ti. ¹⁴ Hora ti ndyulo nu cuna'a bi' xtyi'i Pedro lo'o nchcui' yu. Chaa tsa ti' cho' li'. Ngusna cho' ndyaa chcu'i' lo'o tya'a ndi'i cho' ni'i bi', pana ña'a ti tya ndū ycu'i' Pedro nde liya' cha' bilya saala ngu' toni'i.

¹⁵ —Cua ngua tonto hique nu'u —nacu' ngu' jil'i Rode li'.

Pana lye la nchcui' nu cuna'a bi' lo'o ngu' li', cha' chañi cha' Pedro laca nu ndū toni'i bi' nde liya'.

—Si'i —nacui ngu' li'—. ¿Ha si'i nu xca jil'i ycu'i Ndyosi nu ña'asii jil'i Pedro laca bi'? —nacui ngu' jil'i.

¹⁶ Ña'a ti tya ndu Pedro nde liya' ntyiji'i ya' yu toni'i. Li' ndyaa ngu' cha' saala ngu' toni'i. Lo'o na'a ngu' jil'i Pedro ndu, li' ndube tsa ti' ngu' cha' cua ndyalaa ycu'i yu. ¹⁷ Ngua'ni ya' yu jil'i ngu' li', cha' ca ti' ti ngu'. Ndacha' yu jil'i ngu' ñi'ya ngua lo'o ngua'ni ycu'i Ndyosi nu Xu'na na cha' tso'o cha' ngulo Ni jil'i yu ne' chcu'a.

—Chcui' ma lo'o Jacobo lo'o lcaa ngu' tya'a ndya'a na —nacui Pedro jil'i ngu'—, ta ma cha' lo'o ngu' ñi'ya nu ngua'ni ycu'i Ni lo'o na' lo'o ngulo Ni 'na ne' chcu'a.

Ndu'u yu ni'i ndyaa yu xa' se'i li'.

¹⁸ Nu lo'o nguxee chaca tsa quiña'a tsa ngulacua ti' sendaru bi', cha' nga'aa ngua cuayá' ti' ngu' macala ndyaa Pedro. ¹⁹ Li' ngulo rey Herodes cña jil'i sendaru cha' tsa ngu' tsaana ngu' jil'i yu. Ndyaa ngu' li', pana nga'aa nquije yu jil'i sendaru bi'. Li' nchcuane Herodes jil'i sendaru nu nga'a cua jil'i Pedro ni'i chcu'a, pana nga'a ndyiji ñi'ya nu xacu' sendaru cha' jil'i rey, cha' ná jlo ti' ngu' ñi'ya ngua jil'i Pedro; bi' cha' ngulo Herodes cña jil'i xa' sendaru cha' cujuui ngu' jil'i lcaa sendaru nu ngua'a cua jil'i nu Pedro bi'. Li' ndu'u rey bi' loyuu su cuentya Judea, ndyaa ca quichi Cesarea, cha' ca bi' tyi'i xi ngua ti'.

Ngujui Herodes

²⁰ Lo'o li' ngua ñasi' tsa nu Herodes bi' jil'i ngu' quichi Tiro, lo'o jua'a jil'i ngu' quichi Sidón. Nu ngua tya clyo la cua nda rey Herodes na cacu ngu' quichi bi', lo'o li' nga'aa nda rey na cacu ngu', cha' ñasi' tsa ti' rey ña'a jil'i ngu'. Stu'ba ti' ntsu'u tyiquee lcaa ngu' quichi bi' lo'o tya'a ngu', cha' tsa ngu' slo rey cha' chcui' ngu' lo'o. Li' tso'o tsa nchcui' ngu' quichi lo'o nu cusu' Blasto nu laca cña jil'i rey bi';

bi' cha' tso'o nchcui' nu Blasto bi' lo'o rey cuentya jil'i ngu' quichi bi', cha' tyaala' cha' jil'i rey lo'o ngu' bi'.

²¹ Li' ngusta Herodes sca tsa cha' tyu'u ti'i ngu' sca se'i ti. Ndyacu' Herodes lcaa late' tso'o nu ntsu'u jil'i cha' laca rey, ndyaa ntucua lo yaca xlya tso'o su ntyucua ycu'i rey, cha' ta sca cui' lo'o ngu' nu lo'o ndyu'u ti'i ngu' slo. Li' nguxana rey nda cui' lo'o ngu' bi'. ²² Cui' tsa ngusi'ya lo'o ngu' jil'i rey li':

—Ndyosi laca nu'u —nacui ngu' jil'i rey—. Si'i sca ñati chalyuu ti laca nu'u nu nchcui' lo'o cuare juani.

²³ Hora ti ndyalaa sca xca jil'i ycu'i Ndyosi slo rey cha' ta sca quicha tlyu jil'i nu Herodes bi', ndyat' conu' ne' rey bi' li'. Ti' tsa ne' rey li', cha' ndyacu conu' bi' ne'. Ngujui rey li', cha' cua nda chacuayá' jil'i ngu' cha' ngua'ni tlyu ngu' jil'i rey ñi'ya nu ndu'ni tlyu na jil'i ycu'i Ndyosi; masi sca ñati chalyuu ti ngua rey bi', pana nda chacuayá' cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i.

²⁴ Li' quiña'a tsa ñati ndyuna cha' jil'i ycu'i nu Xu'na na, ndyat' la ngu' nu ngusni cha' jil'i Jesucristo li'.

²⁵ Nu lo'o cua ndye cña jil'i Bernabé lo'o Saulo ca quichi Jerusalén, li' nguxtyuu ngu' ñaa ngu' nde quichi Antioquía chaca quiya'. Ñaa lo'o ngu' jil'i Juan, la cui' nu naa Juan Marcos.

13

Nguxana Bernabé lo'o Saulo ngua'ni ngu' cña jil'i ycu'i Ndyosi

¹ Nu taju ñati jil'i Jesucristo ca quichi Antioquía bi' ni, laja ngu' bi' ntsu'u xi ngu' nu laca tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi. La cui' jua'a laja ngu' bi' tya ntsu'u la xa' tya'a ngu' nu tso'o tsa nclyu'u cha' jil'i ycu'i Ndyosi jil'i tya'a ngu'; ngu' nu nclyu'u jil'i tya'a ngu' ngua Bernabé, lo'o Simón nu ngata, lo'o Lucio Cirene, lo'o Saulo, lo'o Manaén. (Nu Manaén bi' ngua tya'a miña'a

Herodes nu laca gobernador jil'i loyuu su cuentya Galilea.) ² Ngua sca tsa nu lo'o tyucui tsa ná ndyacu ngu' taju bi', xqui'ya cha' ngua'ni tlyu ngu' jil'i ycuil' Ndyosi nu Xu'na na. Li' nchcui' Xtyi'i ycuil' Ndyosi lo'o ngu' bi':

—Ta mā chacuayá' jil'i Bernabé lo'o jua'a jil'i Saulo, cha' tsaa ngu' xa' quich'i cha' cua'ni ngu' cña nu ta na' jil'i ngu' cha' cua'ni ngu' —nacuj ycuil' Ndyosi jil'i ngu'.

³ Tyuú hora ná ndyacu ngu' li', cha' tsa cu' ti nchcui' ngu' lo'o ycuil' Ndyosi. Li' ngusta ya' lcaa tya'a ñat'i jil'i Jesucristo bi' hique Bernabé, lo'o jua'a hique Saulo, cha' tso'o ti tsaa ngu' ca su cua'ni ngu' cña cuentya jil'i ycuil' Ndyosi.

Nda ngu' cha' jil'i ycuil' Ndyosi ca loyuu su cuentya Chipre

⁴ Li' ndyaa Bernabé lo'o Saulo ca quich'i Seleucia cha' tyat'i ngu' ne' yaca ni'i, cha' tsaa ngu' chaca tsu' tyujo'o ca loyuu su naa Chipre. Ca bi' cua'ni ngu' cña nu ngulo Xtyi'i ycuil' Ndyosi jil'i ngu'. ⁵ Li' ndyaa ngu' ne' yaca ni'i ca quich'i Salamina. Lo'o ndyalaa ngu' chaca tsu' bi', li' ndyat'i ngu' ndyaa ngu' ne' laa jil'i ngu' judío quich'i bi', cha' culu'u ngu' cha' jil'i ycuil' Ndyosi jil'i ñat'i nu ndi'i ne' laa bi'. Tyempo bi' tya ndya'a Juan lo'o ngu' cha' xtyucua jil'i ngu'. ⁶ Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' tyuú tya'a quich'i nde Chipre bi', ndyaa ngu' ndyalaa ngu' ca quich'i Pafos li'. Quich'i bi' ndyacua tya'a ngu' lo'o sca nu qui'yu nu cucha'a tsa nu naa Barjesús. Ngu' judío laca nu qui'yu bi', lo'o jua'a nacuj yu cha' laca yu tu'ba jil'i ycuil' Ndyosi; pana si'i cha' liñi nda yu. ⁷ Ndi'i nu cucha'a bi' slo gobernador nu naa Sergio Paulo. Ngua tsa nu gobernador bi', lo'o jua'a nti' tsa cuna cha' jil'i ycuil' Ndyosi; bi' cha' nguane gobernador jil'i Bernabé lo'o jil'i Saulo cha' caa ngu' ca slo, cha' culu'u ngu' cha' bi' jil'i.

⁸ Pana ná ndiya ti' nu cucha'a bi' nu lo'o ndyuna gobernador cha' jil'i ycuil' Ndyosi. (Elimas naa nu cucha'a bi' cha'cña jil'i ngu' quich'i Pafos bi'.) Lye tsa nxuú tya'a yu lo'o Saulo lo'o Bernabé, cha' cua nti' yu cua'a yu jil'i gobernador cha' nga'aa xñi nu cusu' bi' cha' jil'i ycuil' Ndyosi nu nchcui' ngu' lo'o. ⁹ Li' na'a tsa Pablo jil'i nu cucha'a bi'. (Nu juani naa Pablo nu ngua naa Saulo clyo.) Xtyi'i ycuil' Ndyosi laca nu nda juersa jil'i nu Pablo bi', ¹⁰ bi' cha' nchcui' lo'o nu cucha'a bi':

—Lye tsa ñilo'o nu'u jil'i ngu' —nacuj Pablo jil'i nu cucha'a bi'—. Liye' tsa ti' nu'u ña'a nu'u jil'i ya, cha' msu jil'i nu xña'a laca nu'u —nacuj—. Ndaca'a tsa nu'u jil'i ngu' cha' ná cua'ni ngu' sca cha' tso'o ti; bi' cha' juani culo na' cña jinu'u cha' nga'aa cua'a nu'u jil'i ngu' nu nti' xñi cha' jil'i ycuil' Ndyosi nu Xu'na ya. ¹¹ Xcube' nu Xu'na ya jinu'u juani, cha' nga'aa caja ñi'ya ña'a nu'u xee cua; tyuú tsa tyanu cuityi' ti nu'u li'.

Hora ti ngua cuityi' yu cucha'a bi' li', nga'aa ngua ña'a yu tsiya' ti. Li' ncl yana yu jil'i sca ñat'i nu xñi ya' yu cha' tsaa lo'o jil'i yu nde liya'. ¹² Lo'o na'a gobernador cha' ngua cuityi' nu cucha'a bi', li' hora ti ngusñi nu cusu' bi' cha' jil'i Jesucristo. Jua'a ndube tsa ti' nu cusu' bi' jil'i cha' nu ngulu'u ngu' jil'i cuentya jil'i ycuil' nu Xu'na na.

Ndyaa Pablo lo'o Bernabé ca quich'i Antioquía Pisidia

¹³ Lo'o li' ndu'u Pablo lo'o tya'a ndya'a yu, ndu'u ngu' quich'i Pafos ndyaa ngu'. Ndyat'i ngu' ne' yaca ni'i ndyaa ngu' chaca tsu' tyujo'o, ndyalaa ngu' ca quich'i Perge ca loyuu su cuentya Panfilia li'. Nga'aa ndya'a Juan lo'o ngu' li', na cua ndyaa yu quich'i tyi yu. ¹⁴ Ndu'u ngu' quich'i Perge ndyaa ngu' chaca quich'i Antioquía ca loyuu su cuentya Pisidia. Nu ngua

tsa ta'a nu ndi'i cña' ngu', li' ndyatı Pablo lo'o Bernabé ndyaa ngu' ne' laa ji'i ngu' judío. Ca bi' ndyaa tucua ngu' xi. ¹⁵ Li' nchcui' sca nu cusu' lo quityi ji'i ycuí' Ndyosi cha' cuna lcaa ñati nu ndi'i ne' laa bi'; nchcui' lo quityi nu nscua cña nu ngulo Ni ji'i ngu', li' nchcui' nu cusu' bi' sca cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycuí' Ndyosi nu ngua sa'ni. Lo'o li' nchcuane nu cusu' nu laca loo ne' laa bi' ji'i Pablo lo'o Bernabé:

—¿Ha ntsu'u sca cuii ji'i ma cha' ta ma lo'o ya juani? —nacui ji'i ngu'.

¹⁶ Li' ndyatı Pablo ngua'ni ya' yu ji'i ngu' cha' cua'a jyaca ngu' ji'i yu. Nchcui' Pablo lo'o ngu' li':

—Tyu'u cha' clyu ti' ji'i ma cua'a jyaca ma ji'i cha' nu chcuí' na' lo'o ma juani —nacui Pablo ji'i ngu'—. Ngu' Israel laca na, lo'o jua'a ndu'ni tlyu na ji'i ycuí' Ndyosi. ¹⁷ La cui' ycuí' Ndyosi nu ndu'ni tlyu na ji'i, la cui' Ni laca nu ngusubi ji'i jyo'o cusu' ji'na cha' tyu'u tucua quiña'a ñati ji'i ngu' nde loo la. Tya ndi'i jyo'o cusu' ji'na ca loyuu Egipto lo'o ndyatı quiña'a tsa tya'a ngu', masi si'i quichi tyi ngu' ngua quichi bi'. Li' tlyu tsa cña ngua'ni ycuí' Ndyosi, cha' ngulo Ni ji'i jyo'o cusu' ji'na ca loyuu Egipto bi'. Jua'a ngua cuayá' ti' xa' ñati chalyuu cha' tonu tsa cña nu ndu'ni ycuí' Ndyosi nde chalyuu.

¹⁸ Nu lo'o nguta'a ngu' loyuu btyi bi' tya tu'ba yija, ndalo tsa tyiquee ycuí' Ni ji'i jyo'o cusu' ji'na li', masi quiña'a tsa cha' cuxi ngua'ni ngu' bi'. ¹⁹ Li' ngua'ni tye Ni cha' ji'i cati tya'a nación ñati nu nguti'i loyuu su cuentya Canaán, la cui' ñati nu nguti'i loyuu bi' tya clyo la; nda Ni yuu bi' cha' caja su tyi'i jyo'o cusu' ji'na li'. ²⁰ Lo'o jua'a nda Ni ñati nu ngua loo ji'i jyo'o cusu' ji'na cuentya ji'i ycuí' Ndyosi. Li' cua ndya'a jacua siyento cla'be yija, tya lo'o ndyalaa ngu' loyuu Canaán bi',

ña'a cuayá' nu ngula jyo'o Samuel nu ngua tu'ba ji'i ycuí' Ndyosi. ²¹ Li' ngüijña ngu' ji'i ycuí' Ndyosi cha' ta Ni sca rey cha' caca loo ji'i ngu', bi' cha' nda Ni ji'i jyo'o Saúl sñi' Cis ji'i ngu'; ngua yu bi' loo ji'i ngu' tu'ba yija li'. Jyo'o Saúl bi' ngua tya'a ñati ji'i ngu' Benjamín. ²² Nu lo'o ndye tu'ba yija, li' nga'aa nda Ni cña bi' ji'i yu bi', nda Ni jyo'o David cha' caca loo ji'i ngu' cña su ndu Saúl nquicha'. Cua nchcui' ycuí' Ndyosi cha' ji'i nu jyo'o David bi': “Ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i David sñi' Isai”, nacui ycuí' Ndyosi. “Cua nda na' cuentya cha' laca yu bi' sca ñati nu tyaja'a cua'ni lcaa cña nu nti' na' cha' cua'ni yu.” ²³ Cua sa'ni nda ycuí' Ndyosi cha' lo'o na cha' nde loo la cala sca ñati tya'a ji'i jyo'o David bi', nu cua'ni lyaá ji'i lcaa na nu laca na ngu' Israel; yu bi' laca Jesús. ²⁴ Nu lo'o bilya xana Jesús culu'u cha' ji'i ngu' tya'a quichi tyi na, nda jyo'o Juan cha' lo'o ngu' tya'a na, cha' ca tyuju'u ti' ngu' tya'a na ji'i quiy'a nu ntsu'u ji'i ngu' lo'o ycuí' Ndyosi. Lo'o li' ntyucuatya jyo'o Juan bi' ji'i ngu' nu ngusñi cha' bi'. ²⁵ Nu lo'o cua tye ti cña ji'i jyo'o Juan bi', li' nchcui' yu lo'o ngu' tya'a quichi tyi na ndi'ya: “Xa' ñati ntajatya ma ji'i”, nacui Juan ji'i ngu'; “si'i na' laca”, nacui yu. “Ca nde loo la caa sca ñati nu tlyu la chacuayá' ntsu'u ji'i. Lo'o na', cua'ni tlyu na' ji'i ñati bi'; tso'o tsa caca tyiquee na' masi caña nu ntsu'u quiy'a' ñati bi' satı' na' juata ti.” Jua'a nchcui' jyo'o Juan cuentya ji'i Jesús.

²⁶ 'Lcaa na nu laca na la cui' tya'a ñati ji'i jyo'o Abraham, lo'o jua'a lcaa ma nu ndaquiya' ma ji'i ycuí' Ndyosi, cuentya ji'i lcaa na laca cha' tso'o nu nda Ni lo'o na, cha' tso'o nu nchcui' ñi'ya ndu'ni lyaá Ni ji'i ñati chalyuu. ²⁷ Ná ngua cuayá' ti' ngu' quichi Jerusalén tilaca laca Jesús, lo'o jua'a ná ngua cuayá' ti' ngu' nu laca

loo jil̄i quich̄i bi' tilaca laca yu. Ná nda ngu' cuentya ñi'ya ndyu'u cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil̄i ycuil̄i Ndyosi sa'ni; masi ndyuna ngu' lo'o ndya'a nchcui' ngu' lo' quityi bi' ne' laa lcaa ts̄a nu ndil̄i cña' ngu', ná nda ngu' cuentya si cha' jil̄i ycuil̄i Jesús nchcui' quityi bi'. Bi' cha' cuxi tsa cña ngua'ni ngu' lo'o Jesús nu lo'o ngusta ngu' qui'ya jil̄i yu. La cui' tya'a cña nu nguscua jyo'o cusu' lo' quityi cha' cua'ni ngu' lo'o yu, cua ngua'ni ngu' li'. ²⁸ Masi ná ntsu'u qui'ya jil̄i Jesús tsiya' ti, ngüijña ngu' jil̄i gobernador; la cui' nu Pilato bi', cha' culo cña jil̄i ngu' cha' cujuil̄i ngu' jil̄i Jesús. ²⁹ Nu lo'o cua ndye ngua'ni ngu' lcaa cha' ñi'ya nchcui' lo' quityi bi' cha' caca jil̄i Jesús, li' nda'ya ngu' jil̄i jyo'o bi' su nga'a lo' crusi, nguxatsi' ngu' jil̄i jyo'o bi' li'. ³⁰ Pana ngua'ni ycuil̄i Ndyosi cha' ndyu'ú yu chaca quiya' li'. ³¹ Tyuü ts̄a ndu'u tucua ycuil̄i ca Jesús su ndil̄i ngu' tya'a ndya'a yu. La cui' ngu' nu cua ñaa lo'o yu tya lo'o ndu'u ngu' nde Galilea ñaa ngu' ca quich̄i Jerusalén, bi' ngu' laca nu nda cha' liñi jil̄i Jesús lo'o ñati' juani.

³² 'Lo'o juani cua lijya ya ca nde cha' culu'u ya cha' tso'o jil̄i ycuil̄i Ndyosi bi' jil̄i cu'ma. Tya sa'ni la cua ngüiñi cha' jil̄i ycuil̄i Ndyosi lo'o jyo'o cusu' jil̄i na; ³³ lo'o nu juani cua ngua'ni Ni cha' bi' cuentya jil̄i na, nu lo'o cua ndyu'ú Jesús chaca quiya'. Ndi'ya nchcui' Salmo nu nchca tyucuaa cha' jil̄i Jesús: "Sñi' na' laca nu'u", nacui' ycuil̄i Ni jil̄i Jesús. "Juani cua ngua'ni na' cha' tyu'ú nu'u chalyuu." ³⁴ Chaca cha' nchcui' quityi cha' jil̄i ycuil̄i Ndyosi cha' tyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o ndyujuii ngu' jil̄i, lo'o jua'a nchcui' quityi bi' cha' ná quiñu'u cuaña' Jesús ne' cuaá. "Ta na' lcaa cha' tso'o jil̄i ma, la cui' ña'a cha' tso'o nu nchcui' na' lo'o David cha' caja jil̄i ma", nacui' ycuil̄i Ni. ³⁵ Lo'o

jua'a ntsu'u chaca Salmo, chaca jil̄i jil̄i ycuil̄i Ndyosi, nu nchcui' ñi'ya nu nacui' Jesús jil̄i ycuil̄i Ni: "Jlo ti' na' cha' ná ta nu'u chacuayá' quiñu'u cuaña' na', cha' na' laca Sñi' ycuil̄i nu'u", nacui'. ³⁶ Ngua'ni jyo'o David cña jil̄i ycuil̄i Ndyosi lcaa tyempo lo'o nguti' nu cusu' bi' chalyuu. Lo'o ngujuii yu, li' nguxatsi' ngu' jil̄i se'j ti lo'o xa' la jyo'o cusu' jil̄i na; ndye cuaña' yu ngutsu' li'. ³⁷ Pana Jesús ni, ná ngunu'u cuaña' Jesús lo'o nguatsi' yu, xqui'ya cha' ngua'ni ycuil̄i Ndyosi cha' ndyu'ú yu chaca quiya'. ³⁸ Bi' cha' ntsu'u cha' ca cuayá' ti' lcaa cu'ma, cha' xqui'ya Jesús cua'ni clyu ti' ycuil̄i Ndyosi jil̄i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni ma; ³⁹ taca tyu'u laja ti ma jil̄i qui'ya nu ntsu'u jil̄i ma si xñi ma cha' jil̄i Jesús. Ná ndu'ni cha' masi tso'o tsa ndaquiya' ma jil̄i lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moisés sa'ni, ná nchca jil̄i cha' bi' cuityi qui'ya nu ntsu'u jil̄i ma. ⁴⁰ Tso'o la si cui'ya ma cuentya cha' ná tyacua cha' cuxi jil̄i ma, la cui' cha' nu nguscua jyo'o cusu' sa'ni cuentya jil̄i cu'ma nu nchcui' ndi'ya:

⁴¹ Clyacua tso'o ti' ma, lcaa cu'ma nu nti' ma xtyí lo'o ma jil̄i ycuil̄i Ndyosi; cube xi ti' ma, tyaa ma cuaana ti li'. Ycuil̄i Ndyosi laca na', nu tlyu tsa cña tonu cua'ni na' tyempo nu ndil̄i ma chalyuu, nacui' Ni.

Ná caca jlyu ti' ma cha' ndu'ni na' cña bi' tsiya' ti, masi tso'o tsa culu'u ñati' ñi'ya laca cha' bi' jil̄i ma.

Cua ndye nchcui' Pablo lo'o ngu' li'.

⁴² Na cua tyu'u ti ngu' ne' laa tsaa ngu', lo'o li' ngüijña tsa tyuü tya'a ñati' bi' jil̄i Pablo lo'o jil̄i Bernabé cha' culu'u la ngu' cha' jil̄i Jesús jil̄i ngu' chaca quiya' ca xnu' ts̄a. ⁴³ Jua'a lo'o ndye ndyu'u ti'j ngu' ne' laa bi', li' ndyaa ngu' lo'o Pablo lo'o Bernabé. Tyuü tya'a ngu' judío

ndyaa ngu' lo'o ngu' bi', lo'o jua'a xa' ñati nu ndu'ni tlyu jil'i ycu'i Ndyosi stu'ba ti lo'o nu ngu' judío bi', la cui' ti ndyaa ngu' lo'o ngu' bi' li'. Ngulu'u la ngu' bi' jil'i nu quiña'a ngu' bi' li', cha' tso'o ti tyanu cha' jil'i Jesús tyiquee ngu', cha' ca cuayá' tso'o ti' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a Ni jil'i lcaa ñati chalyuu.

⁴⁴ Nu lo'o ngua snu' tsa, li' ndyu'u ti'i lcaa tya'a ngu' quich'i ne' laa bi', cha' cuna ngu' cha' jil'i ycu'i Ndyosi chaca quiya'. ⁴⁵ Ñasi' tsa nu ngu' judío bi' lo'o na'a ngu' jil'i nu quiña'a tsa ñati bi'. Nchcui' suba' ngu' judío lo'o Pablo li', nacui' ngu' cha' cuiñi tsa cha' nu nclu'u yu bi'. ⁴⁶ Pana ná ndyutsij Pablo lo'o Bernabé cha' xacui' ngu' cha' jil'i ngu' judío bi':

—Clyo ntsu'u cha' chcu'i ya cha' jil'i ycu'i Ndyosi lo'o ma nquicha', cha' ngu' judío tya'a na laca ma. Pana juani tsa ya culu'u ya cha' bi' jil'i ngu' xa' tsu', xqu'i'ya cha' ná ntaja'a ma cuna ma cha' nu nchcui' ya. Na cua ngüiñi cha' jil'i ma lo'o tya'a ma, cha' ná nti' ma caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ma. ⁴⁷ Jua'a cña ngulo ycu'i nu Xu'na na jil'i ya nu nchcui' quityi cusu' bi' ndi'ya:

Ñi'ya nti' sca xee ndubi nu nclyu'u xee tyijyu',
jua'a nga'a cha' ta ma cha' jna' lo'o ngu' xa' tsu', nacui' ycu'i Ndyosi,
cha' ca cuayá' ti' lcaa ñati chalyuu tilaca laca nu cua'ni lyaá jil'i ngu'.

⁴⁸ Ndyuna nu ngu' xa' tsu' cha' bi', lo'o li' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu'. Tso'o tsa laca cha' jil'i ycu'i Ndyosi nu Xu'na na, ngulacua ti' ngu' bi'; jua'a ngusñi ngu' cha' bi'. Jlya ti' ngu' bi' cha' jil'i Jesús, lcaa ngu' nu cua ngusubi ycu'i Ndyosi jil'i; ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu' bi' li'. ⁴⁹ Jua'a

ngua, lo'o li' ndyaa ngu', ndya'a nchcui' ngu' cha' jil'i nu Xu'na na lo'o lcaa ñati lcaa quich'i ca loyuu bi'. ⁵⁰ Hora ti nchcui' ngu' judío lo'o ngu' nu laca loo jil'i quich'i, jua'a lo'o ngu' cuna'a tlyu, cha' su'ba ñasi' jil'i ngu' quich'i lo'o ña'a ngu' jil'i Pablo lo'o Bernabé. Ngua ti'í ti' ngu' jil'i ngu' bi' li', ngulo'o ngu' jil'i ngu' bi', cha' tsa Pablo lo'o Bernabé xa' se'i. ⁵¹ Lo'o li' nu Pablo lo'o Bernabé bi' ni, ngusalú ngu' snii yuu nu ntsu'u quiya' ngu' to' quich'i. Jua'a ngua'ni ngu' cha' ta ngu' quich'i bi' cuentya cha' ná tso'o cña nu ngua'ni ngu', nu lo'o ngulo'o ngu' quich'i jil'i tyucuaa ngu' bi'. Ndu'u ngu' ndyaa ngu' ca quich'i Iconio li'. ⁵² Lo'o nu ñati jil'i Jesucristo nu ndyanu quich'i Antioquía bi' ni, chaa ti' ndyanu ngu' quich'i tyi ngu' cha' cua ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya jil'i ngu'.

14

Ndi'i Pablo lo'o Bernabé ca quich'i Iconio

¹ Lo'o cua ndyalaa Pablo lo'o Bernabé ca quich'i Iconio, ndyatí ngu' ndyaa ngu' ne' laa jil'i ngu' judío tya'a ngu'. Ndejua ngulu'u ngu' cha' jil'i Jesús; bi' cha' quiña'a tsa ngu' ngusñi ngu' cha' bi', masi ngu' judío, masi xa' ñati. ² Li' hora ti ngunasij' xa' la tya'a ngu' judío, ngu' nu ná jlya ti' cha' bi'. Su'ba ñasi' ngu' jil'i xa' ñati nti' ngu', cñilo'o ngu' jil'i ngu' quich'i nti' ngu', cha' ca ti'í ti' ngu' ña'a ngu' jil'i ngu' nu ngusñi cha' bi'. ³ Tyiquee' xi ndyanu Pablo lo'o Bernabé quich'i bi', cha' ná ndyutsij' ngu' culu'u ngu' cha' jil'i nu Xu'na na jil'i ngu' quich'i bi'. Lo'o jua'a ngua'ni Pablo lo'o Bernabé cña tonu chacuayá' jil'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' ngua jil'i ngu' quich'i ta ngu' cuentya cha' xcu'i cha' liñi nclyu'u ngu' bi' jil'i ngu'. ⁴ Ná stu'ba cha' jil'i ngu' quich'i lo'o tya'a ngu' li'. Ntsu'u ngu' nu

ndaquiya' tsa ji'i tya'a ngu' judío, lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu ndaquiya' ji'i cha' nu nda ngu' nu ndya'a nchcui' cha' ji'i Jesucristo bi'. ⁵ Li' ngüiñi cha' ji'i ngu' judío bi' lo'o xa' ñati tya'a quichi tyi ngu', lo'o nu laca loo ji'i quichi, cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o Pablo lo'o tya'a ndya'a yu; nti' ngu' cu ngu' quee ji'i ngu' bi'. ⁶ Pana ngua cuayá' ti' Pablo lo'o tya'a ndya'a yu cha' bi', ngusna ngu' ndyaa ngu' ca xa' quichi loyuu su cuentya Licaonia li', ndyalaa ngu' ca quichi Lистра. Lo'o li' ndyaa lye la ngu' ca quichi Derbe lo'o lcaa quichi cacua ti'. ⁷ Ngulu'u ngu' cha' bi' ji'i ngu' lcaa quichi, cha' ndu'ni lyaá Jesús ji'i ñati chalyuu.

Ngü ngu' quee ji'i Pablo ca quichi Lистра

⁸ Ndi'i sca nu qui'yu ca quichi Lистра bi' nu ná nchca tya'a tsiya' ti, cha' quicha quiya'. Ni sca quiya' ná ngua ji'i nu qui'yu bi' tyatu, xqui'ya cha' quicha quiya' tya lo'o ngula; xcui' na nchca'a ti nu quicha bi'. ⁹ Tso'o tsa ndyuna nu quicha bi' laja lo'o nclyu'u Pablo ji'i ngu'; li' na'a yu ji'i nu quicha bi', ngua cuayá' ti' yu cha' jlya ti' nu quicha cha' taca ji'i ycu'i' Ndyosi cua'ni cha' tyaca tso'o. ¹⁰ Li' nchcui' Pablo lo'o nu quicha bi':

—Tyatu liñi nu'u juani —nacui Pablo ji'i.

Hora ti ndatu nu quicha bi', ngua ji'i ndya'a li'. ¹¹ Quiña'a ñati cua na'a ñi'ya nu ngua ji'i nu quicha bi', bi' cha' ndube tsa ti' ngu'. Li' nxi'ya lo'o tsa ngu' ji'i tya'a ngu':

—Cua ndyalaa tucua tya'a jo'ó ca slo na juani —nacui ngu'—. Ñi'ya ña'a ñati, jua'a ña'a jo'ó re —nacui ngu' ji'i tya'a ngu' cha'cña ji'i ngu' Licaonia.

¹² Nchcui' ngu' cha' jo'ó Júpiter laca Bernabé, lo'o jo'ó Mercurio laca Pablo nacui ngu', xqui'ya cha' nda tsa Pablo cha' lo'o ngu'.

¹³ Ntsu'u sca laa ji'i jo'ó Júpiter ca

to' quichi bi', lo'o jua'a ndi'i sca sti jo'ó cuentya ji'i laa bi'. Li' yala ti ndyalaa sti jo'ó bi' lo'o toro, lo'o jua'a ndi'i tyaaca' queé yani toro bi'. Ngua ti' lcaa ngu' bi' cujuui ngu' ji'i toro bi' li', cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i nu tucua tya'a jo'ó nu ndyalaa ca ti slo ngu'. ¹⁴ Ñati nu ndya'a tyijyu' nchcui' cha' ji'i Jesucristo laca Pablo lo'o Bernabé ni, bi' cha' ngua xñi'i tsa ti' tyucuaa ngu' lo'o nda ngu' cuentya ñi'ya nu ndyu'ni ngu' quichi bi'. Li' ngusaa' ycu'i' ca ngu' ste' ngu', cha' caca cuayá' ti' ngu' quichi cha' ná tso'o cña nu ndyu'ni ngu'. Li' ngusna Pablo lo'o Bernabé ndyaa ngu' lcaa laja ñati quiña'a bi', cui' tsa ngusi'ya lo'o ngu' ji'i ngu' quichi bi':

¹⁵ —Ngu' cusu' cu'ma —nacui Pablo lo'o Bernabé ji'i ngu' quichi—. ¿Ni cha' laca ndyu'ni ma jua'a? —nacui ngu'—. Laca ya ñati chalyuu ti, ñi'ya nu laca cu'ma; si'i ndyosi laca ya. Cua ndyalaa ya ca nde cha' ta ya cha' lo'o ma, cha' ji'i ycu'i' Ndyosi nu lu'ú ca. Ná tso'o cua'ni tlyu ma ji'i xa' la jo'ó, sca ti ji'i ycu'i' Ndyosi nu lu'ú nga'a cha' tyu'u tyiquee ma ji'i; bi' laca nu ngüiñá lcaa na nu ntsu'u lo yuu, lo'o lcaa na nu ntsu'u nde cua, lo'o lcaa tyujo'o, lo'o lcaa na nu ntsu'u ca bi'. ¹⁶ Cua sa'ni la ndalo tsa tyiquee ycu'i' Ndyosi ña'a Ni ji'i lcaa ñati chalyuu, masi ngua'ni ngu' cua ña'a ca cha' cuxi nu nti' ngu' cha' cua'ni ngu'. ¹⁷ Lo'o jua'a nda Ni lcaa cha' tso'o nu ndyiji ji'na: nda Ni tyo nu nda'ya lo yuu cha' caluu tso'o si'yu nu ntyaa na, cha' tso'o caca clacua ji'na li'; ndyiji cha' bi' ji'na cha' cacu tso'o na, cha' jua'a tso'o tsa caca tyiquee na li'. Jua'a laca cha' nu nclyu'u ycu'i' Ndyosi ji'na cha' caca cuayá' ti' na tilaca laca Ni.

¹⁸ Tyucuaa ngu' bi', lye tsa nchcui' ngu' lo'o ngu' quichi, pana lqui'ya tsa ngua cuayá' ti' ngu' quichi cha' ná tso'o tsiya' ti' si

cujuii ngu' toro cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i ngu' bi'.

¹⁹ Lo'o li' ndyalaa la xi ngu' judío nu xña'a tsa tyiquee, ngu' nu ndu'u quichí Antioquía bi'; lo'o xa' la tya'a ngu' nu ndu'u quichí Iconio ndyalaa ngu'. Nhcui' ngu' bi' lo'o ngu' quichí cha' su'ba ñasi' ngu' ji'i ngu' quichí bi' lo'o Pablo. Li' ngu' ngu' quichí quee ji'i Pablo cha' ngua ti' ngu' kujuii ngu' ji'i yu bi'. Lo'o ngua ti' ngu' cha' cua ngujuii yu, li' ngujolaqui ngu' ji'i yu ndyaa lo'o ngu' ji'i yu ca to' quichí. ²⁰ Pana ndyu'u ti'i ngu' nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo slo Pablo su ntsiya yu; li' ndaca'a yu, ndyaa yu nde quichí lo'o ngu' chaca quiya'. Ca chaca tsá ndu'u Pablo lo'o Bernabé ndyaa ngu' ca quichí Derbe.

²¹ Li' nda ngu' cha' lo'o ngu' quichí ñi'ya nu ndu'ni lyaá Jesús ji'i ñati chalyuu, bi' cha' quiña'a ngu' quichí bi' ntaja'a ngu' xñi ngu' cha' ji'i Jesús. Li' nguxtyuu Pablo lo'o Bernabé ñaa ngu' nde quichí Listra lo'o quichí Iconio lo'o quichí Antioquía bi' chaca quiya'. ²² Ca ta'a quichí su ndyaa ngu' bi', nhcui' ngu' lo'o ñati ji'i Jesucristo cha' tso'o la tyatí tyiquee ngu' lo cha' ji'i Jesús, cha' tlyu cua'ni tyiquee ngu', cha' ná cutsij ngu' tsiya' ti.

—Cua'ni lya' ti' ngu' ji'na tu'ni —nacuí Pablo lo'o Bernabé ji'i ngu'—, lo'o jua'a xcube' ngu' ji'na; pana lo'o cua nteje tacui cha' bi', li' tsa na tyi'i na su laca ycuí Ndyosi loo.

²³ Lo'o jua'a ngusubi Pablo lo'o Bernabé ji'i ñati cha' caca ngu' loo ji'i scaa taju ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i scaa quichí tyi ngu'; ngua'ni Pablo lo'o Bernabé cña bi' lcaa quichí su ndyaa ngu'. Tyuu hora ná ndyacu ngu' tyaja tsá nu lo'o nhcui' ngu' lo'o ycuí Ndyosi cha' subí ngu' ji'i ñati nu caca loo ji'i taju tya'a ngu'. Ndijña ngu' ji'i ycuí nu Xu'na na cha' cua'a Ni ji'i ngu' bi', cha' ná caca cuxi ji'i ngu', cha' tso'o

tsa ngusñi lcaa ñati bi' cha' ji'i ycuí Ni.

Nguxtyuu Pablo lo'o Bernabé ndyaa ngu' ca quichí Antioquía Siria

²⁴ Ndu'u nu Pablo lo'o Bernabé bi', ndyaa ngu' li', nteje tacui ngu' loyuu su cuentya Pisidia, ndyalaa ngu' loyuu su cuentya Panfilia li', ²⁵ cha' tsa ngu' ca quichí Perge. Ngulu'u ngu' ji'i ngu' quichí bi' ñi'ya laca cha' ji'i Jesucristo. Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' ca quichí Atalia, ²⁶ ndyatí ngu' ne' yaca ni'i ndyaa ngu' chaca tsu' tyujo'o bi' ca quichí Antioquía su nguti'i ngu' clyo. La cui' quichí bi' ndi'i ngu' nu lo'o ngusta ya' tya'a ngu' lo ngu' cuentya ji'i Jesucristo, nu lo'o cua tsa ti ngu' tyijyu' tya clyo. Cua ndye cña su ndyaa ngu' tyijyu' juani, ²⁷ bi' cha' ndyalaa ngu' chaca quiya' quichí Antioquía bi'. Li' ndyu'u ti'i lcaa ñati ji'i Jesucristo slo ngu'; ndu Pablo lo'o Bernabé nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu', lcaa ña'a cha' nu cua ngua'ni ycuí Ndyosi lo'o ngu' ca su ndyaa ngu' tyijyu', cha' jua'a cua nda Ni chacuayá' cha' xñi ngu' xa' tsu' cha' ji'i Jesucristo. ²⁸ Tyiquee' ndyanu Pablo lo'o Bernabé quichí bi', stu'ba ti ndi'i ngu' lo'o tya'a ñati ji'i Jesucristo quichí bi'.

15

Ndyu'u ti'i ngu' ca quichí Jerusalén

¹ Ngua sca tsá ndyalaa xi ñati nu ndu'u nde loyuu su cuentya Judea, ndyalaa ngu' quichí Antioquía bi'. Li' nguxana nclyu'u ngu' ji'i ñati ji'i Jesucristo cha' ná chañi cha' cua'ni lyaá ycuí Ndyosi ji'i ngu', si bilya xi'yu ngu' quiji ngu' qui'yu bi', cha' culacua ngu'. Jua'a laca cña nu ngulo jyo'o Moisés ji'i ngu' sa'ni cha' cua'ni ngu', nacuí ngu' bi'. ² Li' nguxana Pablo lo'o Bernabé nxlyú ngu' cha' hichu' ngu' bi'. Xqui'ya cha' ná nhca caca stu'ba cha' bi'

lo'o ngu' tsiya' ti, bi' cha' nu ñati jil'i Jesucristo bi' ni, ngusubi ngu' jil'i Pablo, lo'o jil'i Bernabé, lo'o jil'i xi xa' la ñati, cha' tsa'a ngu' nde quichi Jerusalén. Tsa'a ngu' slo ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo tya clyo, slo ngu' cusu' nu jil'i la cui' tya'a taju ngu', cha' chcu' tube ngu' ñi'ya caca cha' bi' jil'i ngu': si xi'yu ngu' quiji ngu', si ná xi'yu ngu' quiji ngu'.

³ Li' nchcui' salya' ngu' lo'o tya'a ngu', lcaa ngu' taju ñati jil'i Jesucristo quichi Antioquia ngusalya' lo'o Pablo, lo'o Bernabé, lo'o tya'a ndya'a ngu'. Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' tyucui' nu tsa'a nde Jerusalén. Nteje tacui ngu' loyuu su cuentya Fenicia, lo'o loyuu su cuentya Samaria, nchcui' ngu' lo'o lcaa taju ñati jil'i Jesucristo nu ndi'i quichi tyucui' su nteje tacui ngu'. Ndacha' ngu' ñi'ya nu ngua'ni ycu' Ndyosi, cha' nguxcutsa'a Ni cresiya jil'i ngu' xa' tsu', cha' juani cua ngusñi ngu' xa' tsu' cha' jil'i ycu' Ndyosi. Lo'o ndyuna ngu' quichi bi' cha' bi', tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' li', cha' lo'o ñati xa' tsu' ngusñi ngu' cha' jil'i Jesucristo; nga'aa si'i ngu' judío ti nu ngusñi cha' bi'.

⁴ Ndyalaa Pablo lo'o Bernabé lo'o tya'a ndya'a ngu' ca quichi Jerusalén li'. Tso'o nchcui' ñati jil'i Jesucristo bi' lo'o ngu' li'; jua'a ndi'i ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesús tya clyo, ndi'i ngu' nu laca loo jil'i taju ñati quichi bi'. Lo'o li' nguxana Pablo lo'o Bernabé ndacha' ngu' jil'i ngu' bi' ñi'ya nu ngua'ni ycu' Ndyosi lo'o ñati xa' tsu' ca su ndyaa ngu'. ⁵ Pana lo'o xi ngu' fariseo nu ngusñi cha' jil'i Jesucristo nga'a lo'o ngu' bi'. Li' ndatu ngu' fariseo bi' cha' chcu' ngu'.

—Nga'a cha' xi'yu ngu' quiji nu qui'yu ngu' xa' tsu' nu ngusñi cha' jil'i Jesús, cha' culacu'a ngu' —nacui ngu' fariseo bi'—. Ntsu'u cha'

taquiya' ngu' bi' lcaa cha' nu ngus-cua jyo'o Moisés sa'ni —nacui ngu'.

⁶ Li' ndyu'u ti'i lcaa ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo tya clyo lo'o lcaa ngu' nu laca loo jil'i taju ñati bi'; nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu', si tso'o cha' culacu'a ngu' jua'a, si ná tso'o laca cha' culacu'a ngu'. ⁷ Lye tsa nchcui' tube ngu' cha' bi', lo'o li' ndatu Pedro nchcui' lo'o ngu'.

—Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesucristo —nacui Pedro—. Jlo ti' ma tilaca laca na'. Clyo ngusubi ycu' Ndyosi jna' nu lo'o tya nguti'i na' lo'o cu'ma, cha' tsa'a culu'u na' jil'i ngu' xa' tsu' ñi'ya ndu'ni lyaá Jesús jil'i ñati chalyuu. Lo'o jua'a ngusñi ngu' bi' cha' jil'i Jesús li'. ⁸ Cua na'a ycu' Ndyosi lcaa ña'a nu ntsu'u tyiquee ngu' bi', lo'o li' nda Ni Xtyi'i ycu' Ni cha' tyanu ne' cresiya jil'i ngu' bi', masi ngu' xa' tsu' laca ngu'. Ñi'ya nu ngua'ni ycu' Ndyosi lo'o na, la cui' jua'a ngua'ni Ni lo'o ngu' xa' tsu' bi'; ⁹ stu'ba ngua'ni Ni, masi lo'o na, masi lo'o ngu' xa' tsu' bi'. Nu lo'o ngusñi ngu' cha' jil'i Ni, li' ngua'ni lubii Ni cresiya jil'i ngu' bi'. ¹⁰ Lo'o nu juani, ná ndiya ti' ma cña nu ngua'ni ycu' Ni lo'o ngu' bi'; nti' ma cha' cua'ni ngu' bi' lcaa cña ñi'ya nu nguxtyanu jyo'o Moisés jil'na. Pana tucui tsa cña bi', ná ngua jil'na tsiya' ti cua'ni na lcaa cña bi'; ni lcaa jyo'o cusu' jil'na, ná ngua jil'i ngu' cua'ni ngu' cña tucui bi'. ¹¹ Ná tso'o cha' chcu' ma jua'a. Cua ngusñi na cha' jil'i Ni, cha' ngua'ni lyaá ycu' Jesús jil'na jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'na, xqui'ya cha' tso'o ti nti' Ni ña'a Ni jil'na; la cui' jua'a ngua'ni Ni lo'o ngu' xa' tsu' nu ngusñi cha' jil'i Ni.

¹² Cuaana ti ndi'i lcaa ngu' li'. Tso'o ti ndyuna ngu' lo'o nda Bernabé lo'o Pablo cha' lo'o ngu', lcaa ña'a cha' tlyu nu ngua'ni ycu' Ndyosi ca su nguta'a ngu' slo ñati xa' tsu'. ¹³ Lo'o ndye nda Bernabé

lo'o Pablo cha' lo'o ngu', li' nchcui' Jacobo lo'o lcaa ngu' bi':

—Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesucristo —nacuj Jacobo jil'i ngu'—, cua'a jyaca ma xi' na. ¹⁴ Cua nchcui' Simón Pedro lo'o na ñi'ya nu ngua'ni ycui' Ndyosi tya clyo, nu lo'o nguxana ndyuna ngu' xa' tsu' cha' jil'i Ni. Li' nguxana Ni ngusubi Ni jil'i tyuu tya'a ñati bi', cha' lo'o ngu' bi' caca ngu' ñati jil'i ycui' Ndyosi. ¹⁵ Cua sa'ni nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycui' Ndyosi la cui' tya'a cha', nu lo'o nchcui' quityi jil'i ycui' Ndyosi ndi'ya:

¹⁶ Tyaa na' chaca quiya', nacuj ycui' Ni.

Ñi'ya laca sca ni'i ngunu'u, jua'a nti' cu'ma, cha' cua ngujlyaa ti' ma jna', nacuj Ni.

Pana ñi'ya lo'o ndu'ni tiji ngu' sca ni'i nu cua ngunu'u bi', la cui' jua'a xa' cua'ni na' cha' taquiya' ma jna'.

Li' taca taquiya' ma jna' ñi'ya ndaquiya' jyo'o cusu' jil'i ma jna', nu lo'o tya lu'ú jyo'o cusu' David.

¹⁷ Na' laca nu Xu'na nu laca loo.

Jua'a cua'ni na' lo'o ma, cha' clyana cua ña'a ca ngu' xa' tsu' jna'; na cua ngusubi na' jil'i ñati bi' sa'ni, cha' caca ngu' ñati jna'.

¹⁸ Jua'a nacuj ycui' Ndyosi lo'o nda Ni cha' lo'o jyo'o cusu' nu ngua sa'ni, cha' cua jlo ti' Ni lcaa ña'a cña nu cua'ni Ni nde loo la.

¹⁹ Bi' cha' nti' na' cha' ná tso'o si tatsaa na jil'i ngu' xa' tsu' nu ngusñi cha' jil'i Jesús cha' taquiya' ngu' lcaa cha' cusu' jil'i ngu' judío tya'a na juani, nu lo'o nguxana ca ti cha' nchcutsa'a Ni cresiya jil'i ngu' cha' caca ngu' ñati jil'i ycui' Ni —nacuj Jacobo—. ²⁰ Tsa bi' ti cha' cua'ni na, nti' na'; scua na xi cha' tso'o cha' tsa slo ngu' bi' nu nacuj ndi'ya: Ná tso'o si cacu ngu' msta jil'i jo'ó, xqui'ya cha' cua'ni ñu'u msta bi' jil'i

cresiya jil'i na si cacu na jil'i; lo'o jua'a ná tso'o tsiya' ti tyu'u cha' jil'i ngu' lo'o clyo'o xa' ñati; ná tso'o cacu ngu' na'ni nu ná ndye ndyalú tañi jil'i ni', nu lo'o cua ndyujuii ngu' jil'i; ni ná tso'o cacu ngu' tañi. ²¹ Pana cuentya jil'i cha' nu nguscua jyo'o Moisés nu ngua sa'ni, tsa lo cua ti cha' scua na cha' tsa slo ngu' xa' tsu', cha' jua'a ntsu'u quityi nu nguscua jyo'o bi' ne' laa jil'i ngu' judío lcaa quich'i. Ndyaa ngu' ne' laa tsa nu ndi'i cña' ngu', lcaa semana ña'a ngu' lo quityi bi'.

Ngaa nchcui' la Jacobo bi' li'.

²² Ngua stu'ba cha' jil'i ngu' lo'o tya'a ngu' li', lcaa ñati jil'i Jesucristo nde Jerusalén, lo'o ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo tya clyo, lo'o ngu' nu laca loo jil'i taju ngu'. Li' ngua ti' ngu' cha' subí ngu' xi xa' la tya'a ngu' cha' tsa ngu' lo'o Pablo lo'o Bernabé ca quich'i Antioquía; ngusubi ngu' jil'i Judas nu laca xtañi Barsabás, lo'o jil'i Silas, ñati nu ndaquiya' tsa ngu' bi' jil'i. ²³ Ndyaa lo'o ngu' jil'i quityi nu nguscua ngu' Jerusalén bi'.

“Xlyo ni'i jil'i lcaa ma”, nacuj quityi bi', “lcaa cu'ma nu laca ma ñati jil'i Jesucristo tya'a na, masi ngu' xa' tsu' laca ma, masi ndi'i ma ca quich'i Antioquía, masi ndi'i ma ca quich'i loyuu su cuentya Siria, masi ndi'i ma ca quich'i loyuu su cuentya Cilicia. Cuare nu nguta'a ya lo'o Jesucristo tya clyo, lo'o ngu' cusu' jil'i taju tya'a na re, lo'o tyuu tya'a ñati jil'i Jesús ca nde, stu'ba ti nscua ya quityi re cha' caa ca slo ma. ²⁴ Cua ndyuna ya cha' cua ndyaa xi ngu' tya'a ya ca slo cu'ma, lo'o jua'a cua ngulu'u ngu' jil'i ma cha' ntsu'u cha' xi'yu ma quiji ngu' qui'yu tya'a ma; nacuj ngu' bi' cha' ntsu'u cha' cua'ni ma lcaa cña nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi nu ngua sa'ni. Pana ná ngulo ya cña jil'i ngu' bi', cha' tsa ngu' slo cu'ma; jlo ti' ya cha' xñi' xi ti' ma ndi'i

mā nu lo'o ná nchca cuayá' ti' mā si cha' liñi laca cha' bi'. ²⁵ Bi' cha' juani cua ngua stu'ba cha' ji'i ya lo'o tya'a cuare, ngusubi ya tucua tya'a ngu' tya'a ya, la cui' ñati' ji'i Jesucristo tya'a na laca ngu'; tsaa ngu' slo mā lo'o Bernabé lo'o Pablo tya'a na. Ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i nu ngu' tya'a na bi', ²⁶ masi ntsu'u tyuu tya'a ñati' nu ngua ti' cujuui ngu' ji'i tya'a na bi' xqui'ya cña nu ngulo Jesucristo nu Xu'na na ji'i ngu' tya'a na bi'. ²⁷ Judas lo'o Silas laca ngu' nu cua ngulo ya cña ji'i cha' tsaa ngu' slo mā, cha' ta ngu' cha' liñi lo'o mā. ²⁸ Nguxtyucua Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ji'i cuare lo'o nchcui' ya lo'o tya'a ya, bi' cha' ndi'ya ti chcui' ya lo'o mā juani, cha' ná tso'o si culo ya xa' la cña tucui ji'i mā: ²⁹ Ná tso'o cacu mā cuaña' na'ni nu laca msta, nu cua nda ngu' ji'i jo'ó; ná tso'o cacu mā tañi; ná tso'o cacu mā na'ni nu ná ndye ndyalú tañi lo'o ndyujuii ngu' ji'i; la cui' ti cha' ná tso'o tsiya' ti si tyu'u cha' ji'i mā lo'o clyo'o xa' ñati. Si taquiya' mā ji'i lcaa cha' nu nscua re, tso'o ti tyi'i mā li'. Tsa lo cua ti cha' nscua ya."

³⁰ Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' lo'o quityi bi', ndyalaa ngu' ca quichi Antioquía. Ndyu'u ti'i lcaa ñati ji'i Jesucristo quichi bi' lo'o nda ngu' quityi ji'i ñati bi'. ³¹ Lo'o cua nchcui' ngu' bi' lo quityi, li' tso'o tsa ngua tyiquee ngu' xqui'ya cha' nu nchcui' quityi lo'o ngu'. ³² Tu'ba ji'i ycu'i' Ndyosi ngua nu Judas lo'o Silas bi', bi' cha' ngua ji'i ngu' ngulu'u ngu' xi ji'i ngu' quichi bi'; li' tlyu la ngua tyiquee lcaa ñati ji'i Jesucristo bi', xqui'ya cha' nu ngulu'u ngu' bi' ji'i ngu'. ³³ Tyiquee' xi nguti' ngu' bi' quichi Antioquía, li' nchcui' salya' ñati ji'i Jesucristo lo'o ngu'. Nti' tya'a ngu' cha' xtyucua ycu'i' Ndyosi ji'i ngu' tyucui' su ñaa ngu' nde slo xa' la tya'a ngu'. ³⁴ Li' nacui' Silas cha'

nga'aa tyaa ycu'i' yu, tyanu yu lo'o ngu'. ³⁵ Lo'o jua'a ndyanu Pablo lo'o Bernabé quichi Antioquía bi'; ngulu'u la ngu' ji'i tya'a ngu', nda la ngu' cha' ji'i ycu'i' nu Xu'na na lo'o tya'a ngu'. Lo'o jua'a tya ntsu'u tya tyuu la tya'a ngu' nu ndi'i ndeja nu nchcui' cha' ji'i ycu'i' nu Xu'na na lo'o tya'a ngu'.

Ndyaa Pablo chaca quiya' cha' chcui' cha' ji'i Jesucristo nde xa' quichi

³⁶ Ngua sca tsā nchcui' Pablo lo'o Bernabé:

—Tyaa na —nacui—, tsaa na chaca quiya' slo ñati' nu tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, ngu' nu ndi'i tyijyu' —nacui' Pablo ji'i Bernabé—. Xa' tsaa na lcaa quichi su ngulu'u na cha' ji'i Jesucristo tsubi', tsaa na'a na si tso'o ti ndi'i tya'a na bi'.

³⁷ Ngua ti' Bernabé cha' lo'o Juan tsaa Juan lo'o ngu', la cui' nu Juan Marcos bi'. ³⁸ Pana ná nti' Pablo tsaa lo'o ji'i Juan, cha' lo'o ngulaa ngu' nde loyuu su cuentya Panfilia tya clyo, ndu'u Juan ndyaa li', cha' nga'aa ndalo Juan cha' cua'ni cña bi'. ³⁹ Ná stu'ba ntsu'u tyiquee Pablo lo'o Bernabé li', nga'aa ndya'a ngu' stu'ba ti; bi' cha' ndyaa Bernabé ndyatí ne' yaca ni'i cha' tsaa ca loyuu Chipre chaca quiya'; lo'o nu Marcos bi' ndyaa lo'o Bernabé li'.

⁴⁰ Li' ngusubi Pablo ji'i Silas cha' tsaa lo'o. Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li', nu lo'o cua nchcui' tya'a ngu' lo'o ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na cha' xtyucua Ni ji'i ngu' tyucui'. ⁴¹ Ndyaa ngu' ca loyuu su cuentya Siria, li' ndyaa la ngu' ca loyuu su cuentya Cilicia; nchcui' ngu' lo'o tya'a ñati ji'i Jesucristo nu ndyuu'u ti'i tsa tlyu ti ca bi', cha' tlyu cua'ni tyiquee ngu', cha' tyatí tachaa la cha' ji'i Jesús tyiquee ngu'.

16

Ndyaa Timoteo lo'o Pablo lo'o Silas

¹ Ndyalaa Pablo lo'o Silas ca quichĩ Derbe, li' ndyalaa ngu' ca quichĩ Listra. Quichĩ bi' ndyacia tya'a ngu' lo'o sca yu cuañi' tya'a ngusñi ngu' cha' ji'ĩ Jesucristo nu naa Timoteo. Xtya'a yu laca sca nu cuna'a judío nu ntsu'u cha' ji'ĩ lo'o Jesucristo, pana ngu' griego ngua sti yu. ² Nu ñati' ji'ĩ Jesús ca quichĩ Listra bi', tso'o tsa nchcui' ngu' cha' ji'ĩ nu Timoteo bi', lo'o jua'a tso'o nchcui' ngu' ji'ĩ yu bi' ca quichĩ Iconia. ³ Ngua ti' Pablo cha' tsa Timoteo lo'o ngu' li', bi' cha' ngusi'yu Pablo quiji' Timoteo cha' culacua yu. Ná ca ñasi' ngu' judío lcaa quichĩ su tya'a yu lo'o ngu' li', masi jlo ti' lcaa ngu' cha' ngu' griego ngua sti yu. ⁴ Nchcui' ngu' lo'o tya'a ñati' ji'ĩ Jesús lcaa quichĩ su ndya'a ngu', cha' ca cuayá' ti' ngu' bi' lcaa ña'a cha' nu nguscua ngu' Jerusalén lo quityi bi'; nguscua ngu' nu ngua tsa'a ji'ĩ Jesús tya clyo lo'o ngu' cusu' quityi bi', cha' ca cuayá' ti' ngu' xa' tsu' lcaa ña'a cña nu ntsu'u cha' cua'ni ngu' nu laca ñati' ji'ĩ Jesucristo. ⁵ Lo'o ndyana ngu' cha' bi', li' cua ngua tlyu la tyiquee ngu' cha' ji'ĩ Jesucristo; nga'aa ndyutsij' ngu' li'. Lo'o jua'a ngua cha' lcaa tsã ndyatũ la ñati' nu ntsu'u cha' ji'ĩ lo'o Jesucristo.

Nchcui' sca ngu' Macedonia lo'o Pablo laja xcalá yu

⁶ Lo'o li' ná nda Xtyi'i ycui' Ndyosi chacuayá' ji'ĩ ngu' cha' culu'u ngu' cha' ji'ĩ Jesucristo ca quichĩ nde loyuu su cuentya Asia, bi' cha' nteje tacui ngu' loyuu su cuentya Frigia, lo'o jua'a loyuu su cuentya Galacia, ⁷ ndyalaa ngu' tyucuij' nu tsa ca loyuu su cuentya Misia li'. Ngulacua ti' ngu' cha' tya tsa lo la ngu' ca loyuu su cuentya Bitinia, pana ná nda Xtyi'i ycui'

Jesús chacuayá' cha' tsa ngu' cajua; ⁸ bi' cha' nteje tacui ngu' loyuu su cuentya Misia ndyaa lye la ngu', ndyalaa ngu' quichĩ Troas ca to' tyujo'o li'. ⁹ Ngua sca talya laja lo'o ndi'ĩ Pablo quichĩ bi', li' nchcui' xcalá yu. Cua na'a Pablo sca ngu' Macedonia nu ndacha' ji'ĩ yu: "Tyeje tacui ma' chaca tsu' tyujo'o, caa ma' xa' tsu' ca nde Macedonia, loyuu quichĩ tyi na'", nacui' nu qui'yu bi', "cha' xtyucua ma' ji'ĩ cua", nacui' ji'ĩ Pablo laja xcalá. ¹⁰ Lo'o li' ngusñi ya tyucuij' cha' tsa ya chaca tsu' tyujo'o bi' ca loyuu Macedonia, xqui'ya cha' nchcui' xcalá Pablo. (Lo'o na' ndya'a na' lo'o ngu'. Lucas naa na', na' nu nscua quityi re.) Jlo ti' ya cha' ycui' Ndyosi laca nu ngulo cña ji'ĩ ya cha' tsa ya ndejua, cha' ta ya cha' ji'ĩ Jesucristo lo'o ñati' nu ndi'ĩ ndejua.

Ndi' Pablo lo'o Silas ca quichĩ Filipos

¹¹ Hora ti ndyaa ya ndyatĩ ya ne' yaca ni'ĩ cha' tsa ya chaca tsu', ndu'u ya ndyaa ya li'. Cuati na'a ya ca su naa Samotracia, sca loyuu piti ti cla'be tyujo'o laca bi'. Ca chaca tsã ndyalaa ya chaca tsu' tyujo'o bi', ca quichĩ Neápolis. ¹² Ca bi' ngusñi ya tyucuij' ndyaa ya nde quichĩ Filipos, quichĩ nu laca loo ji'ĩ lcaa quichĩ loyuu su cuentya Macedonia laca quichĩ Filipos bi'. (Lo'o nguxana ti quichĩ bi', nguiñá ngu' romano ji'ĩ.) Lo'o li' ndyanu ya tyuu tsã quichĩ bi'. ¹³ Lo'o nu ngua tsã nu ndi'ĩ cña' ngu' judío, li' ndu'u ya quichĩ ndyaa ya ca to' sta'a su ndyu'u ti'ĩ ngu' judío cha' chcui' ngu' lo'o ycui' Ndyosi tsã bi'; ngulu'u ya xi ji'ĩ ngu' cuna'a nu ndyu'u ti'ĩ ndacua ti. ¹⁴ Lidia naa sca nu cuna'a bi'; ngu' Tiatira laca, lo'o cña ji'ĩ laca cha' ndujui' late' nde quichĩ Filipos bi', sca lo late' nu cuaa ña'a, nu tso'o xi ña'a. Ndu'ni tlyu ma' cusu' bi' ji'ĩ ycui'

Ndyosi, cha' tso'o ndyuna ma' cha' ji'i ycu'i Ndyosi nu Xu'na na; jua'a nguxtyucua Ni ji'i ma' cha' cui'ya tso'o cuentya ñi'ya nu ndyu'u cha' nu ngulu'u Pablo ji'i ngu'. ¹⁵ Li' ntyucuatya ngu' ji'i Lidia lo'o ji'i lcaa tya'a ngu' nu ndi'i slo.

—Si chañi cha' nclyacua ti' ma cha' laca na' ñati ji'i Jesucristo —nacui nu cuna'a bi' ji'i ya—, tyaa ma' to' tyi na', tyanu ma' xi slo cua lacua.

Tyuu quiya' nchcui' ma' lo'o ya cha' tsa ya, bi' cha' ndyaa ya lo'o ma' ca toni'i ji'i ma'.

¹⁶ Ngua sca tsa ndyaa ya su ndyu'u ti'i ngu' cha' chcui' ngu' lo'o ycu'i Ndyosi, lo'o li' ndyacua tya'a ya lo'o sca nu cuna'a cuañi' tyucuij. Quicha nu cuna'a bi', cha' cua sa'ni tsa ngusñi cui'i ji'i. Cuentya ji'i cui'i bi' nchca tii nu cuna'a bi' ñi'ya nu lijya tyempo ji'i ngu' ca nde loo la, bi' laca cha' nu nda cui'i bi' lo'o nu cuna'a bi'. Msu nu ngüi'ya ti ngu' laca nu cuna'a bi', lo'o ná nda xu'na cho' caya' ji'i. Ngua'ni tsa xu'na cho' ngana, cha' nda ngu' quichi quiña'a tsa cñi ji'i xu'na cho', cha' caja cha' ji'i ngu' ñi'ya nu caca ji'i ngu' nde loo la lo'o nchcui' nu cuna'a bi' lo'o ngu'. ¹⁷ Ndyaa lca'a cho' ji'i Pablo lo'o ji'i cuare. Cuij tsa ngusi'ya nu cuna'a quicha bi' lijya:

—Msu ji'i ycu'i Ndyosi nu laca loo laca ngu' re —nacui nu quicha bi'—, Culu'u ngu' ji'i ma' ñi'ya nu cua'ni lya'a ycu'i Ndyosi ji'i ma'.

¹⁸ Tyuu tsa lca'a nu cuna'a bi' ji'i ya, lo'o la cui' jua'a nxi'ya tsa. Li' nga'aa ndiya ti' Pablo cha' nxi'ya cho'. Nguxtyacui yu nde chu' yu tyucuij su ndyaa yu, nchcui' yu lo'o nu cuna'a quicha bi' cha' ji'i cui'i nu ngusñi ji'i cho', cha' tyu'u cui'i bi' tyaa li':

—Chacuayá' ji'i Jesucristo nchcui' na' —nacui Pablo ji'i. —Tyu'u cui'i nu ntsu'u laja cuaña' nu'u juani, tyaa nde liya'.

Hora ti ngutu'u cui'i bi' ndyaa li'. Ngua tso'o nu cuna'a bi' li'.

¹⁹ Tyaala tsa ngu' nu laca xu'na nu cuna'a bi'. Hora ti ngusñi xu'na bi' ji'i Pablo lo'o ji'i Silas, ndyaa lo'o xu'na bi' ji'i ngu' slo ngu' nu laca loo ji'i quichi, cha' nda xu'na nu cuna'a bi' cuentya cha' nga'aa caca cua'ni ngu' ngana lo'o nu cuna'a bi' si nga'aa ntsu'u cui'i cuxi ji'i. ²⁰ Ngusta ngu' qui'ya ji'i Pablo lo'o Silas ca slo bese li':

—Ngu' judío laca ngu' re —nacui ngu' ji'i bese—. Cuxi tsa ndyu'ni ngu' re, bi' cha' ñasi' tsa ngu' quichi juani. ²¹ Xa' cha' nclu'u ngu' re ji'na nu ná ntsu'u chacuayá' ji'na cha' cua'ni na, cha' ngu' romano laca na.

²² Ñasi' tsa lcaa ngu' quichi li'. Ngulo bese cña cha' tyu'u ste' Pablo lo'o ste' Silas, cha' quiji'i ngu' ji'i ngu' bi' lo'o yaca. ²³ Quiña'a tsa quiya' ngujui'i yaca ngu' ji'i ngu' bi', li' ngusu'ba ngu' ji'i ngu' bi' ne' chcuá. Lo'o jua'a ngulo ngu' cña ji'i ngu' nu nga'a cua' to' ni'i chcuá cha' tso'o tsa ña'asii ngu' ji'i ngu' bi'. ²⁴ Bi' cha' ngua'ni clya nu laca loo ji'i ni'i chcuá bi', ngusu'ba yu ji'i ngu' ne' cuarto cla'be ni'i chcuá bi', lo'o li' ngusca' yu quiya' ngu' lo'o yaca.

²⁵ Nu lo'o ngua cla'be talya nga'a Pablo lo'o Silas ne' chcuá bi'; nchcui' ngu' lo'o ycu'i Ndyosi, ndyula tu'ba ngu' jii ji'i ycu'i Ni. Lo'o jua'a ndyuna lcaa preso tya'a ntsu'u ngu' ne' chcuá. ²⁶ Tsi tsiya' ca ngulacui chalyuu li', lye tsa ngüña ni'i chcuá; ndyaala lcaa toni'i chcuá bi' li', xqui'ya cha' ngulacui tsa chalyuu, lo'o jua'a ngusi'yu cu' juu chcuá su ndyaa' ngu'. ²⁷ Hora ti gue ti' nu laca loo ji'i ni'i chcuá bi', na'a yu cha' ntucua yaala toni'i. Ndyutsii tsa yu li', cha' ngulacua ti' yu cha' cua ngusna lcaa preso ji'i. Hora ti ngusñi yu maxtyi ji'i cha' cujuui

yu jil'i ycuil' ca yu. ²⁸ Cuii ngusi'ya Pablo jil'i yu li':

—Ná ntsu'u cha' cua'ni nu'u jua'a —nacui Pablo jil'i yu—. Nde ti ndi'i lcaa cuare.

²⁹ Ngusi'ya nu laca loo cha' caa lo'o ngu' jil'i quii'. Li' ndyat'i yu ni'i chcuá, lye tsa nchcuá yu lijya yu li', cha' ndyutsii tsa yu. Ndatu sti' yu slo Pablo lo'o Silas li'. ³⁰ Li' ngulo yu jil'i ngu' ne' chcuá.

—Cusu' —nacui yu jil'i Pablo lo'o Silas—, cuxi tsa ñati laca na'. ¿Ñi'ya cua'ni na' cha' cua'ni lyaá Ni jna'? —nacui nu laca loo bi'.

³¹ —Xñi nu'u cha' jil'i ycuil' Jesucristo nu Xu'na na —nacui Pablo jil'i yu—, bi' nu taca jil'i cua'ni lyaá jil'i lcaa ma, lo'o jinu'u, lo'o jil'i sñi' nu'u, lo'o jil'i lcaa ngu' nu ndi'i slo nu'u.

³² Nu Pablo lo'o Silas ni, ngulu'u ngu' cha' jil'i Jesús jil'i lcaa ngu' nu ndi'i ca slo nu laca loo jil'i ni'i chcuá bi' li'. ³³ Talya tsa ngua li', pana ngui'i nu laca loo bi' jil'i su ti'i jil'i Pablo lo'o jil'i Silas, su ngujui'i yaca ngu' jil'i ngu'. Li' ntyucuatya ngu' jil'i nu laca loo bi', lo'o jil'i lcaa ngu' nu ndi'i slo. ³⁴ Ndyaa lo'o yu jil'i Pablo lo'o Silas ni'i jil'i yu, cha' ta yu na cacu ngu'. Tso'o tsa tyiquee nu laca loo bi' juani, cha' cua ngusñi yu cha' jil'i ycuil' Ndyosi; la cui' ti tso'o ntsu'u tyiquee lcaa ngu' nu ndi'i slo yu.

³⁵ Nguxee chaca tsa, li' ngulo bese cña jil'i policía cha' tsaa ngu' chcuil' ngu' lo'o nu laca loo jil'i ni'i chcuá bi', cha' culaá jil'i ngu' bi'. ³⁶ Li' nchcuil' nu laca loo bi' lo'o Pablo lo'o Silas:

—Cua ngulo bese cña jna' cha' culaá na' jil'i ma —nacui yu jil'i ngu'—, bi' cha' tso'o ti tyaa ma lacua.

³⁷ —Ná tso'o —nacui Pablo jil'i policía—. Cua na'a lcaa ngu' quichi re nu lo'o ngujui'i yaca ngu' jil'i ya, masi ngu' romano laca cuare. Bilya ca cuayá jil'i ya lo'o ngusu'ba

ngu' jil'i ya ne' chcuá re —nacui—. Lo'o juani nti' ngu' cha' culaá ngu' jil'i ya cuaana ti. Si'i jua'a nga'a cha' caca. Tso'o la caa ycuil' ngu' cha' culaá ngu' jil'i ya.

³⁸ Ndyaa policía li', ndacha' ngu' jil'i bese lcaa ña'a cha' nu nchcuil' Pablo lo'o ngu'. Nu lo'o ngua cuayá' ti' bese cha' ngu' romano laca Pablo lo'o Silas, ndyutsii tsa bese bi' li'. ³⁹ Hora ti ndyaa ycuil' bese ca to' ni'i chcuá li':

—Cusu' —nacui bese bi' jil'i Pablo lo'o Silas—, cui'ya ma cha' clyu ti' jil'i ya —nacui.

Ngulaá ngu' jil'i Pablo lo'o Silas li'.

—Cua'ni ma cha' tso'o tyaa ma chaca quichi —nacui ngu' jil'i Pablo lo'o Silas.

⁴⁰ Li' ndu'u Pablo lo'o Silas ni'i chcuá, ndyaa ngu' slo ma' Lidia chaca quiya'. Xa' nchcuil' ngu' lo'o ñati jil'i Jesucristo bi', cha' caca tlyu tyiquee ngu' xqui'ya Jesús. Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'.

17

Ñasi' tsa ngu' Tesalónica

¹ Ndyaa Pablo lo'o Silas tyucuii nde Tesalónica. Clyo nteje tacui ngu' quichi Anfípolis, li' nteje tacui ngu' quichi Apolonia, lo'o li' ndyalaa ngu' nde quichi Tesalónica. Ntucua sca laa jil'i ngu' judío quichi bi', ² bi' cha' ndyaa Pablo ne' laa bi' ñi'ya nu ndyaa yu ne' laa jil'i ngu' judío lcaa quichi. Tsa nu ndi'i cña' ngu' judío ndyu'u ti'i ngu' quichi ne' laa, lo'o jua'a ndyat'i Pablo ndyaa yu ne' laa tsá bi'. Cua ndyaa sna semana nchcuil' yu lo'o ngu' ca bi'; ³ ngulu'u yu cha' jil'i ycuil' Ndyosi jil'i ngu', cha' nu nchcuil' quityi cusu' jil'i Cristo ñi'ya nu ntsu'u cha' xcube' ngu' jil'i, lo'o li' ñi'ya tyu'ú nu Cristo bi' chaca quiya' lo'o cua ndyujuii ngu' jil'i.

—Nchcuil' na' lo'o ma cha' jil'i Jesús —nacui Pablo jil'i ngu' li'—. Ñi'ya nu nchcuil' quityi jil'i nu Cristo

bi', la cui' jua'a ngua jil'i Jesús —nacui—. La cui' Cristo laca nu Jesús bi'.

⁴ Ngusñi tucua sna tya'a ti ngu' judío cha' bi', li' ndya'a ngu' bi' lo'o Pablo lo'o Silas; jua'a ngusñi tyuu tya'a ngu' griego nu ndu'ni tlyu jil'i ycu'i' Ndyosi cha' bi'; jua'a tyuu tya'a nu cuna'a tlyu nu ndil'i quich'i bi', ngusñi ngu' cha' bi' li'.
⁵ Pana ñasi' tsa ngu' judío nu ná jlya ti' cha' bi'; tyaala tsa ngu' bi', bi' cha' nchcui' ngu' lo'o ñati' xña'a nu xcui' ndya'a calle ti, ñati' taja ti, cha' xtyucua ngu' xña'a bi' jil'i ngu'. Cuxi tsa ngua'ni ngu' bi' li', lo'o jua'a ngua ñasi' lcaa ngu' quich'i. Ndyaa ngu' slo Jasón li', ndyat'i ngu' ni'i' jil'i yu Jasón bi', cha' nclyana ngu' jil'i Pablo lo'o Silas. Xñi ngu' jil'i ngu' bi' nti' ngu', cha' tsa lo'o ngu' jil'i Pablo lo'o Silas ca slo ngu' quich'i. ⁶ Pana ná nquije Pablo lo'o Silas jil'i ngu', bi' cha' ngusñi ngu' jil'i ycu'i' Jasón lo'o jil'i tya'a ndya'a yu, ndyaa lo'o ngu' jil'i ngu' bi' ca slo ngu' tisiya. Cui' nchcui' ngu' lo'o ngu' tisiya li', ngusta ngu' quilya jil'i Jasón lo'o jil'i tya'a ndya'a yu:

—Tyaala tsa ngu' bi' —nacui' nu ngu' xña'a bi'—. Lcaa quich'i su ndya'a ngu' bi' nga'aa si'i' ti' ti' ndil'i ngu' quich'i bi' xqui'ya cha' cuxi nu nchcui' ngu' bi' —nacui' ngu'—. Lo'o juani cua ndyalaa ngu' xña'a bi' quich'i tyi na, ⁷ ndil'i ngu' slo yu Jasón re. Ná ndaquiya' ngu' bi' jil'i cña nu ngulo rey tlyu ji'na nu laca na ngu' romano, cha' nchcui' ngu' cha' ntsu'u chaca rey nu tlyu la nu naa Jesús; bi' laca nu taca culo cña ji'na, nacui' ngu' bi'.

⁸ Lo'o ngua cuayá' ti' ngu' tisiya quilya nu ngusta ngu' jil'i ngu' bi', ñasi' tsa ngu' li', ñasi' lcaa ngu' quich'i; ⁹ bi' cha' ngüijña ngu' tisiya cñi jil'i Jasón lo'o jil'i tya'a ndya'a yu xqui'ya Pablo, lo'o jua'a xqui'ya Silas. Nda ngu' cñi, lo'o ti' ngutu'u ngu' laja ti li', nu Jasón lo'o tya'a

ndya'a yu.

Ndyalaa Pablo lo'o Silas nde quich'i Berea

¹⁰ Nu ngu' nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Jesús ca bi', hora ti ngua'ni cho'o ngu' tyucui' jil'i Pablo lo'o Silas cha' tyaa ngu'; la cui' talya ndu'u ngu' ndyaa ngu' ca quich'i Berea. Lo'o ndyalaa ngu' nde quich'i bi', li' ndyat'i ngu' ndyaa ngu' ne' laa jil'i ngu' judío. ¹¹ Tso'o la tyiquee ngu' quich'i Berea bi'; si'i na cuxi tyiquee ngu' bi' ñi'ya laca tyiquee ngu' Tesalónica. Nti' tsa ngu' cuna ngu' cua ña'a ca cha' nu nda Pablo lo'o Silas lo'o ngu'. Lcaa tsá nclyana ngu' lo' quityi jil'i ycu'i' Ndyosi si cha' liñi laca nu nchcui' ngu' bi'; ¹² bi' cha' ngusñi tyuu tya'a ngu' quich'i cha' bi', lo'o ngu' judío, lo'o jua'a ngu' griego, masi nu qui'yu, masi nu cuna'a tlyu, ngusñi ngu' cha' bi'. ¹³ Li' ngujui cha' jil'i ngu' judío nu ndil'i nde quich'i Tesalónica cha' nclyu'u Pablo cha' jil'i ycu'i' Ndyosi jil'i ngu' Berea. Ngua ñasi' tsa ngu' bi' li', yala ti ndyalaa ngu' ca quich'i Berea bi' li'. Ndyaa ngu' nda ngu' sca cha' cuiñi lo'o ngu' quich'i bi', cha' xuu tya'a ngu' lo'o Pablo. ¹⁴ Lo'o ngua tii ñati' jil'i Jesucristo cha' jua'a nti' ngu' judío bi', hora ti ngusalya' ngu' lo'o Pablo cha' tyaa yu tyucui' to' tyujo'o; pana ndyanu Silas lo'o Timoteo quich'i bi'. ¹⁵ Ndyaa xi ngu' Berea lo'o Pablo ña'a cuayá' nu ndyalaa ngu' ca quich'i Atenas. Hora ti nguxtyuu ngu' Berea nde quich'i tyi ngu' li', cha' ta ngu' cha' lo'o Silas lo'o Timoteo, cha' lo'o ngu' tsa ngu' yala ti xi cha' tyacua tya'a ngu' lo'o Pablo ca quich'i Atenas bi'.

Ca quich'i Atenas

¹⁶ Ntajatya Pablo jil'i Silas lo'o Timoteo ña'a cuayá' nu tyalaa ngu' ca quich'i Atenas. Xñi' tsa ti' Pablo lo'o na'a yu cha' quiña'a tsa jo'ó

ntsu'u quichí bi'; ¹⁷ bi' cha' nchcui' yu lo'o ngu' ca ne' laa jí'í ngu' judío bi', nchcui' yu lo'o ngu' judío, jua'a lo'o ngu' xa' tsu' nu ndu'ni tlyu jí'í ycuí' Ndyosi cajua, lo'o jua'a nchcui' yu lo'o lcaa ngu' nu ndi'í lo caya'. Lcaa tsá nclyu'u yu jí'í ngu' quichí bi'. ¹⁸ Cua ntsu'u sca taju ngu' nde quichí bi', ngu' nu ndyaca tsa'a jí'í cha' nu nclu'u ngu' epícúreo, lo'o jua'a ntsu'u chaca taju ngu' nu ndyaca tsa'a jí'í cha' nu nclu'u ngu' estoico. Ndyacua tya'a nu ngu' nu ndyaca tsa'a tyucuaa lo cha' bi' lo'o Pablo li'. Nchcui' tsa ngu' cha' jí'í yu lo'o tya'a ngu':

—¿Ni cha' nda nu qui'yu re nu nchcui' tsa lo'o na? —nacuj ngu' jí'í tya'a ngu'.

—¿Ha si'í cha' jí'í xa' jo'ó nchcui' yu? —nacuj tya'a ngu' li'.

Pana cua ndyuna ngu' lo'o ngulu'u Pablo cha' jí'í Jesús, cha' ngulu'u yu jí'í ngu' ñi'ya ngua cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya'. ¹⁹ Li' ngusñi ngu' ya' Pablo cha' tsa lo'o ngu' jí'í ca su ndyu'u ti'í ngu' cusu' quichí bi', sca yuu laja ti nu naa Areópago.

—Nti' ya cha' caca cuayá' ti' ya, ¿ñi'ya ndyu'u cha' nu nclyu'u nu'u jí'í ya? —nacuj ngu' jí'í Pablo—. Sca cha' cucui laca cha' nu nchcui' nu'u re; ²⁰ bilya cuna ya cha' bi', tya lyiji ta ya cuentya —nacuj ngu'—. Bi' cha' juani, ta nu'u cha' lo'o ya ¿ñi'ya ndyu'u cha' bi'?

²¹ Nu ngu' quichí Atenas ni, xcui' nti' ngu' cuna ngu' cua ña'a ca cha' cucui nu caca chcui' ngu' lo'o tya'a ngu', sca cha' nu bilya cuna ngu'. La cui' jua'a ndu'ni lcaa ngu' xa' tsu' nu ndi'í quichí bi', xcui' ca ndiya ti' ngu' chcui' ngu' jí'í sca cha' cucui.

²² Bi' cha' ndatu Pablo cla'be laja ñati ca Areópago bi', nchcui' yu lo'o ngu' li':

—Cu'ma ngu' Atenas —nacuj Pablo jí'í ngu'—. Cua na'a na' cha' jlya tsa ti' ma jí'í jo'ó nu ntsu'u jí'í

ma —nacuj yu—. ²³ Ndyaa na'a na' xi calle quichí re, lo'o li' na'a na' lcaa jo'ó nu cuentya jí'í cu'ma. Li' na'a na' sca mesa nu ndu' laja ti su nscua sca cha'cña nde sii' mesa bi' nu ndi'ya nchcui': “Nde laca mesa jí'í jo'ó nu bilya tyuloo ya jí'í”. Cha' jí'í ycuí' Ndyosi nu bilya slo ma tilaca laca Ni, cha' jí'í nu ycuí' Ndyosi bi' ta na' lo'o ma juani —nacuj yu—.

²⁴ 'Cua ngüiñá ycuí' Ndyosi tyucui ña'a chalyuu lo'o lcaa na nu ntsu'u chalyuu; laca ycuí' Ndyosi nu Xu'na nu laca loo, masi nde cua, masi nde lo yuu chalyuu —nacuj Pablo jí'í ngu'—. Pana ná ndi'í Ni ne' sca laa nu ndiñá ñati ti. ²⁵ Ni sca cha' ná lyiji jí'í ycuí' Ndyosi, ná nga'a cha' xñi Ni ni sca na nu nda ñati jí'í Ni. Cua ngua'ni cu'ú Ni jí'í lcaa ñati, cua nda Ni xtyi'í ngu' cha' tyu'ú ne' cresiya jí'í scaa ngu', lo'o jua'a cua nda Ni lcaa cha' nu ntsu'u jí'í ñati chalyuu.

²⁶ 'Cua ngüiñá ycuí' Ndyosi jí'í lcaa ñati chalyuu lo'o sca ti lo cuañá ñati. Lo'o jua'a ngusta ycuí' Ndyosi ni tyempo cala scaa ngu', ndu'ni Ni mala su caca quichí tyi scaa ngu'. ²⁷ Na cua nda Ni jí'í ñati lijya ngu' chalyuu cha' clyana ngu' jí'í ycuí' Ni, cha' quije Ni jí'í ngu'. Pana ná tyijyu' ndi'í ycuí' Ndyosi ji'na, cacua ti su ndi'í lcaa na ndi'í ycuí' Ni. ²⁸ Chacuayá' jí'í Ni lu'ú na, chacuayá' jí'í Ni ndya'a na, lo'o jua'a chacuayá' jí'í Ni ndyu'ni na lcaa cña. Ntsu'u sca cha' nu nguscua jyo'o ngu' tii tya'a ma lo quityi sa'ni, cha' nu ndi'ya nchcui': “Tya'a ycuí' Ndyosi laca na”. Jua'a nacuj jyo'o cusu' bi' jí'í ma. ²⁹ Si chañi cha' ycuí' Ndyosi laca tya'a na —nacuj Pablo jí'í ngu'—, ná taca chcui' na cha' laca Ni sca lcuí, masi lcuí oro, masi lcuí plata, masi lcuí quee ndu. Na ndiñá ti ñati chalyuu lcuí bi' ñi'ya nu nda'ya cha' hique ti ngu' cha' cuiñá ngu' jí'í. ³⁰ Cua ndalo tsa tyiquee ycuí' Ndyosi jí'í

ñatĩ chalyuu tyempo sa'ni lo'o bilya ca jlo ti' ngu' lcaa cha' bi', pana juani cua ngulo Ni cña ji'ĩ lcaa ñatĩ chalyuu cha' culochu' ngu' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'ĩ ngu'. ³¹ Cua ngusta Ni sca tsã cha' cua'ni cuayá' Ni ji'ĩ lcaa ñatĩ chalyuu, lo'o jua'ã cua ngusubi Ni sca ñatĩ nu caca bese. Jesucristo laca bi'. Tso'o tsa ngua'ni Ni cha' tyanu tachaa cha' bi' ji'ĩ ñatĩ chalyuu, nu lo'o ngua'ni Ni cha' ndyu'ú nu ñatĩ bi' chaca quiyá' lo'o cua ndyujuii ngu' ji'ĩ.

³² Nu lo'o ndyuna ngu' quichĩ cha' bi', cha' cua ndyu'ú sca ñatĩ chaca quiyá' ca su ntsiya ngujuii, li' nxytĩ lo'o tsa ngu' ji'ĩ Pablo. Lo'o jua'ã ntsu'u xi xa' la ngu' nu nchcui' lo'o yu:

—Culu'u nu'ũ cha' bi' ji'ĩ ya chaca quiyá' chaca tsã —nacui' ngu' bi' ji'ĩ yu.

³³ Li' ngutu'u Pablo ca Areópago su ntucua ngu'. ³⁴ Pana ndu'u lca'ã xi ngu' ji'ĩ yu li', xqui'ya cha' jlya ti' ngu' bi' cha' nu cua nchcui' yu lo'o ngu'. Sca nu qui'yu nu naa Dionisio ngusñi cha' bi', masi laca Dionisio sca ngu' cusu' nu ndya'ã ca Areópago; jua'ã sca nu cuna'ã nu naa Dámaris ngusñi cha' bi', lo'o xi xa' la ñatĩ ngusñi cha' bi'.

18

Ca quichĩ Corinto

¹ Li' ndu'u Pablo quichĩ Atenas ndyaa yu ca quichĩ Corinto. ² Quichĩ bi' ndyacua tya'a yu lo'o sca ngu' judío nu naa Aquila, ngu' quichĩ Ponto laca nu Aquila bi'. Nguti'ĩ ngu' nde Italia nquicha', nu Aquila bi' lo'o clyo'o nu naa Priscila; pana ndu'utsu' ngu' ndyalaa ngu' nde quichĩ Corinto, nu lo'o ngulo rey Claudio cña cha' culo'o ngu' ji'ĩ lcaa ngu' judío nu nguti'ĩ quichĩ Roma, quichĩ nu laca loo ji'ĩ loyuu su cuentya Italia bi'. Toni'ĩ ji'ĩ nu Aquila bi' ndyalaa Pablo li'. ³ Stu'ba ti ngua'ni Pablo

cña lo'o ngu' bi' li', cha' cuitiyi ni'ĩ late' laca ngu'; bi' cha' ndyanu yu slo ngu' cha' cua'ni yu cña lo'o ngu'. ⁴ Ndyaa Pablo ne' laa ji'ĩ ngu' judío lcaa tsã ta'a nu ndi'ĩ cña' ngu', cha' culu'u yu cha' ji'ĩ Jesús ji'ĩ ngu' nu ndyu'u ti'ĩ li', masi ji'ĩ ngu' judío, masi ji'ĩ ngu' xa' tsu'.

⁵ Cua ndu'u Silas lo'o Timoteo ca Macedonia, li' ndyalaa ngu' slo Pablo. Lo'o cua ndyalaa ngu' bi', li' lcaa tsã lcaa hora nclyu'u Pablo cha' ji'ĩ Jesús ji'ĩ ngu' judío. Nchcui' yu cha' laca Jesús ycui' Cristo, nu ntajatya tsa ngu' ji'ĩ cha' cãã nde chalyuu. ⁶ Pana ngunasi' tsa ngu' judío bi' ji'ĩ Pablo li', suba' tsa nchcui' ngu' lo'o; bi' cha' nguscui' yu ste' yu slo ngu' cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' cuxi tsa nchcui' ngu' lo'o yu.

—Nguna' tsa ndu'ni cu'mã —nacui' Pablo ji'ĩ ngu'—. Xqui'ya ycui' mã laca; ná ntsu'u qui'ya 'na, cha' xcui' cha' liñi laca nu ngulu'u na' ji'ĩ mã. Cua tya'a ti na' lacua. Juani tsa'a na' cha' ta na' cha' re lo'o ngu' xa' tsu', cha' ná nduna cu'mã, ngu' judío.

⁷ Li' ndu'u yu ne' laa bi', ndyaa yu ca slo sca ñatĩ nu naa Justo; cacua ti to' laa bi' ntucua tyi yu. Sca ñatĩ nu ndyu'ni tlyu ji'ĩ ycui' Ndyosi laca nu Justo bi'. ⁸ Lo'o jua'ã yu Crispo ngusñi cha' ji'ĩ ycui' nu Xu'na na. Crispo laca sca nu cusu' nu laca loo ne' laa ji'ĩ ngu' judío. Jlya ti' nu Crispo bi' ji'ĩ ycui' nu Xu'na na, lo'o jua'ã jlya ti' lcaa ngu' nu ndi'ĩ slo. Quiña'ã tya'a ngu' Corinto ngusñi ngu' cha' ji'ĩ Jesús, bi' cha' ntyucuatya ngu' bi' li'. ⁹ Lo'o li' cua na'ã Pablo ji'ĩ Jesús nu Xu'na na, ñi'ya si na nchcui' xcalá yu ngua.

—Ná cutsii nu'ũ —nacui' Jesús ji'ĩ yu—. Ná ca taja ti' nu'ũ cha' culu'u nu'ũ cha' jna' ji'ĩ ñatĩ —nacui' Ni—. ¹⁰ Ndi'ĩ na' lo'o nu'ũ cha' xtyucua na' jinu'ũ, bi' cha' nga'aa caca xñi ngu' jinu'ũ cha' xcube' ngu' hĩ. Lo'o jua'ã ntsu'u tsa ngu' quichĩ re nu

taca xñi ngu' cha' jna' nde loo la, si ta nu'u cha' lo'o ngu'.

¹¹ Li' ndyanu Pablo sca yija cla'be ca quichí Corinto bi', xcui' cha' ji'i Jesús ngulu'u yu ji'i ngu' quichí bi'.

¹² Lo'o li' ngua Galión gobernador ji'i loyuu su cuentya Acaya bi'; tyempo bi' ndyu'u ti'i tyuu tya'a ngu' judío se'i ti cha' xu'u tya'a ngu' lo'o Pablo, masi tya'a ngu' judío laca yu. Li' ngusñi ngu' bi' ji'i yu cha' tsaa lo'o ngu' ji'i yu ca slo ngu' tisiya; ¹³ ngusta ngu' qui'ya ji'i yu ca slo nu gobernador bi' li':

—Ndyaa nu qui'yu re laja quichí tyi na, pana ná tso'o cha' nu nclu'u yu ji'i ñati —nacui' ngu' ji'i nu laca loo bi'—. Nclu'u yu ji'i ngu' cha' xa' ña'a cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi, masi ná nda gobierno chacuayá' cha' cua'ni ngu' jua'a.

¹⁴ Ngua ti' Pablo xacui' yu cha' ji'i ngu' li', pana clyo nchcui' nu cusu' Galión bi':

—Ná tyiquee' taquiya' na' ji'i cha' nu nchcui' cu'ma' ngu' judío, si ntsu'u sca cha' nu cuxi tsa —nacui' Galión bi' ji'i ngu'—. Pana si' jua'a laca cha' re —nacui—. ¹⁵ Cua ñasi' ma xqui'ya cha' nlyu'u yu re xi xa' lo cha' ji'i ngu'. Sca cha' ji'i jo'ó cuentya ji'i cu'ma' laca cha' re, cha' ná stu'ba cha' nu nchcui' yu lo'o cha' nu nchcui' cu'ma' cuentya ji'i cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ma; bi' cha' ná ndiya ti' ma cha' nclu'u yu cha' bi' ji'i ngu'. Cua'ni cuayá' ycu' ca ti ma' ji'i cha' re lacua. Ná ndu'ni cha' ca' lo'o cu'ma' ji'i yu ca slo na'.

¹⁶ Lo'o li' ngulo gobernador cña cha' culo ngu' ji'i ngu' judío nde liya'. ¹⁷ Li' hora ti ndaya' lcaa ngu' quichí bi' ji'i nu cusu' Sóstenes, cha' laca nu cusu' bi' loo ne' laa ji'i ngu' judío. Ti'í tsa ngujui' ngu' ji'i nu cusu' bi' ca slo gobernador Galión; pana nu Galión bi' ni, ná ndube ti' bi' tsiya' ti.

Nguasna quiya' lo'o ndyaa Pablo ca chaca tsu'

¹⁸ Tya ndyanu Pablo quichí bi' tya tyuu tsa; li' ngutu'u yu ndyaa yu lo'o Aquila lo'o Priscila bi', ndyaa ngu' ne' yaca ni'i ca quichí Cencrea. Li' tsaa ycu' Pablo ca loyuu su cuentya Siria. Ca quichí Cencrea bi' ngusi'yu ngu' quicha' hique Pablo, cha' caca cuayá' ti' ngu' jua'a cha' ntsu'u sca cha' nu cua ngüñi ji'i yu lo'o ycu' Ndyosi tya tsubi' la. ¹⁹ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' ne' yaca ni'i, li' ndyalaa ngu' ca quichí Efeso su tyanu Aquila lo'o Priscila. Ndyatí Pablo ycu' ti ne' laa cha' chcu' yu lo'o ca ta'a ngu' judío nu ndyu'u ti'i cajua. ²⁰ Ngua ti' ngu' quichí bi' cha' tyanu Pablo nde quichí tyi ngu', pana ná ntaja'a yu. ²¹ Ngusalya' yu lo'o ngu' bi' li':

—Ntsu'u cha' tsa'a na' ca Jerusalén cha' cua ngulala ta'a —nacui' Pablo ji'i ngu'—. Li' xtyuu na' chaca quiya' nde quichí re, si jua'a nti' ycu' Ndyosi —nacui' yu.

Ndu'u Pablo quichí Efeso ndyatí yu ne' yaca ni'i, ndyaa yu li'. ²² Lo'o cua ndyalaa yaca ni'i bi' ca quichí Cesarea, li' ndu'u Pablo ndyaa yu ca quichí Jerusalén. Tso'o ti nchcui' yu lo'o tya'a ñati ji'i Jesucristo ca-jua, lo'o li' hora ti ndyaa yu ca quichí Antioquía. ²³ Ndyanu yu sca tucua co' ca quichí bi', li' ndu'u yu ndyaa yu chaca quiya' cha' tsaa yu ca slo lcaa taju ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i ca loyuu su cuentya Galacia, su cuentya Frigia. Nchcui' yu lo'o ngu' cha' tyanu tachaa la cha' ji'i Jesucristo tyiquee' ngu'.

Ndyalaa Apolos ca quichí Efeso

²⁴ La cui' tyempo ndyalaa sca nu qui'yu ngu' judío nde quichí Efeso. Apolos naa yu bi', lo'o Alejandria naa quichí tyi yu. Jlo tsa ti' yu lcaa cha' ji'i ycu' Ndyosi nu nscua lo quityi tya sa'ni la, lo'o jua'a tso'o tsa nchcui' yu cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati. ²⁵ Tya tsubi' la cua ngulu'u tso'o ngu' ji'i yu lcaa cha' nu cuentya ji'i ycu' nu Xu'na na;

bi' cha' yala ti ti' yu, ná taja ti' yu tsiya' ti cha' chcu' yu cha' bi'. Tso'o tsa nclyu'u yu cha' ji' Jesús lo'o ñati' li'; jua'a ntyucuatya yu ji' ngu' ñi'ya nu ntyucuatya jyo'o Juan, cha' bilya ca cuayá' ti' yu lcaa cha' ji' Jesús. ²⁶ Ná ntsii yu Apolos cha' culu'u yu ji' ngu' ne' laa ji' ngu' judío, pana nu lo'o ndyuna Priscila lo'o Aquila ñi'ya nu ngulu'u yu cha' ji' ngu' ne' laa, li' nchcu' ngu' lo'o yu. Liñi la ngulu'u ngu' ji' Apolos ñi'ya nu xñi ngu' tyucui' ji' ycu' Ni li'. ²⁷ Ca tiya' la ngua ti' Apolos tsa'a yu ca loyuu su cuentya Acaya. Tso'o ntsu'u tyiquee tya'a ñati' ji' Jesucristo cha' tsa'a yu cajua, bi' cha' nguscua ngu' sca quityi cha' tsa'a slo tya'a ñati' ji' Jesucristo ca-jua, cha' tso'o ti chcu' ngu' lo'o yu nu lo'o tyalaa yu ca su ndi' ngu'. Ndyaa yu li', ndyalaa yu ca loyuu su cuentya Acaya bi'. Li' ngxutyucua tsa yu ji' ngu' nu ntsu'u cha' ji' lo'o Jesucristo lcaa quich' su ndyaa yu. Xqui'ya cha' tso'o tsa tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni ji' ngu', bi' cha' cua ngusñi ngu' cha' ji' Ni. ²⁸ Ngulu'u nu Apolos bi' ji' lcaa ngu' cha' cuiñi tsa laca cha' nu nda nu ngu' judío bi', masi ñati' tya'a yu laca ngu'; jua'a ngulu'u yu cha' ji' ycu' Ndyosi nu nscua lo quityi tya sa'ni la, nu nchcu' cha' ji' nu Cristo nu ntajatya tsa ngu' ji' bi'. Cristo laca Jesús, nacui yu. Tso'o tsa nchcu' yu, bi' cha' ná tucui ngua ji' tacu' cha' ji' yu.

19

Ndyalaa Pablo ca quich' Efeso

¹ Laja lo'o ndi' Apolos quich' Corinto, la cui' tyempo bi' ndyaa Pablo nde ca'ya, ña'a cuayá' nu ndyalaa yu nde quich' Efeso. Ca bi' ndyacua tya'a yu lo'o xi ñati' nu ndyu'ni tlyu ji' ycu' Ndyosi.

² —¿Ha cua ndyanu Xtyi' ycu' Ndyosi ne' cresiya ji' ma' tya

lo'o ngusñi ma' cha' ji' ycu' Ni? —nacui Pablo ji' ngu'.

—Ná ndyanu Ni —nacui ngu' ji' Pablo—. Ná jlo ti' ya na laca nu naa Xtyi' ycu' Ndyosi.

³ —¿Ni cha' laca ntyucuatya ngu' ji' ma' lacua? —nacui Pablo ji' ngu' li'.

—Cua ntyucuatya ngu' ji' ya ñi'ya nu ngulu'u jyo'o Juan ji' ngu' cha' caca —nacui ngu' ji' yu.

⁴ —Cua ntyucuatya Juan ji' ñati' cha' caca cuayá' ti' xa' ñati' cha' cua ngulochu' ngu' bi' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji' ngu' —nacui Pablo ji' ngu'—. Nchcu' Juan lo'o ngu' cha' cua caa ti chaca ñati' nu laca Jesucristo, lo'o jua'a ntsu'u cha' xñi ngu' cha' ji' yu bi' li'.

⁵ Ndyuna ngu' cha' nu ngulu'u Pablo ji' ngu', bi' cha' chaca quiyá' ntyucuatya ngu' cuentya ji' ycu' Jesús nu Xu'na na. ⁶ Li' ngusta ya' Pablo hiqee ngu'. Ndyanu Xtyi' ycu' Ndyosi ne' cresiya ji' ngu' li'; hora ti nchcu' ngu' cha' cña ji' xa' ñati, lo'o jua'a nchcu' ngu' ña'a cha' nu nda ycu' Ni ji' ngu' cha' chcu' ngu' lo'o tya'a ngu'. ⁷ Tii tyucuaa tya'a ngu' qui'yu ngua nu cua ntyucuatya li'.

⁸ Lo'o li' ndyaa Pablo ne' laa ji' ngu' judío cha' chcu' yu cha' ji' ycu' Ndyosi lo'o ngu', cha' culu'u yu ji' ngu' ñi'ya nclyo ycu' Ni cña. Ndyaa sna co' nu ngua'ni yu jua'a. ⁹ Pana ntsu'u ngu' nu nchcu' cuxi ji' cha' nu nclu'u Pablo bi', xqui'ya cha' liye' ti' ngu'; ná ntaja'a ngu' bi' xñi ngu' cha' ji' Jesús. Li' ndu'u Pablo ndyaa lo'o yu ji' ngu' nu cua ngusñi cha' bi', ndyaa ngu' nde ne' ni' scuelya ji' sca nu cusu' nu naa Tiranno. Li' tya ngulu'u yu ji' ngu' lcaa tsa. ¹⁰ Tucua yija ngua'ni yu jua'a, ña'a cuayá' nu ndyuna lcaa ngu' loyuu su cuentya Asia cha' ji' Jesús. Nchcu' yu lo'o lcaa ngu' bi', masi lo'o ngu' judío, masi lo'o xa' la

ngu'. ¹¹ Lo'o jua'a nda ycu'i Ndyosi chacuayá' jil'i Pablo cha' cua'ni yu tyuu tya'a cña tonu ca slo ngu', bi' cha' ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' quicha. ¹² Lo'o jua'a ngusñi ngu' lcaa late' nu cua ndyala' Pablo jil'i, ndyaa lo'o ngu' jil'i late' bi' ca slo ngu' quicha tya'a ngu'. Ngua tso'o nu ngu' quicha bi' li', lo'o jua'a ngu' quicha nu ngusñi cui'i cuxi jil'i, ndu'utsu' cui'i jil'i ngu' bi' ndyaa li'.

¹³ Quich'i bi' ndi'i xi ngu' judío nu ná ntsu'u quich'i tyi, na ndya'a yu'u ti ngu' bi'. Nhcui' ngu' cha' nhca jil'i ngu' bi' culo ngu' cui'i cuxi nu ngusñi jil'i ngu' quicha. Lo'o li' ngua ti' ngu' cha' culo ngu' cui'i chacuayá' jil'i Jesús nu Xu'na na, masi ná ngusñi ngu' cha' jil'i ycu'i Jesús.

—Chacuayá' jil'i Jesús tyu'utsu' cui'i nu ngusñi jil'i ma —nacuj ngu' jil'i ngu' quicha bi'—, la cui' Jesús nu nclu'u Pablo cha' jil'i —nacuj ngu'.

¹⁴ Jua'a ngua'ni nu cati tya'a sñi' Esceva; lo'o nu cusu' Esceva ni, ngua bi' sca sti jo'ó nu laca loo cuentya jil'i ngu' judío. ¹⁵ Jua'a nhcui' sñi' Esceva bi' sca quiya', lo'o hora ti nguxacuj nu quicha bi' cha' jil'i ngu' bi' li'.

—Cua nslo na' jil'i Jesús —nacuj cui'i bi'—, lo'o jua'a nslo na' jil'i Pablo, ti ñati laca bi' —nacuj—. Pana nu cu'ma ni, çtilaca laca cu'ma?

¹⁶ Li' ntejeja' nu quicha bi' jil'i ca ta'a sñi' Esceva, ngua'ni lya' ti' jil'i ngu', ngujui' tsa jil'i ngu'. Hora ti ngusna ngu' ña'a quichi' ti ngu', cha' ndye ste' ngu' ngutaa'. Ti'i tsa ngua quicha ngu' bi' li'. ¹⁷ Lo'o li' ngujui cha' bi' jil'i lcaa ngu' quich'i Efeso, masi ngu' judío, masi xa' la ñati. Ndyutsi' tsa ngu' li', lo'o jua'a ngua'ni tlyu ngu' jil'i ycu'i Jesús nu Xu'na na li'.

¹⁸ Lo'o li' yaa tyuu tya'a ngu' nu cua ngusñi cha' jil'i Jesús, nu ntyuju'u tsa ti' jil'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni ngu'; ¹⁹ jua'a ngu' nu

ngua'ni cucha'a, yaa lo'o ngu' jil'i quityi cuxi bi' jil'i ngu', ndaqu'i ngu' quityi cucha'a bi' li'. Ngulacua ngu' ni tsa lo nga'a quityi nu ndaqu'i ngu' bi'; tu'ba tyi mil cñi plata, tsa lo cua ntsu'u lo quityi nu ndaqu'i ngu' bi' li'. ²⁰ Jua'a ngua cha' quiña'a la ñati ngua cuayá' ti' cha' jil'i ycu'i nu Xu'na na, ngua cuayá' ti' ngu' cha' tlyu tsa laca cha' jil'i ycu'i nu Xu'na na.

²¹ Lo'o li' ngua ti' Pablo cha' tsaay yu ca loyuu su cuentya Macedonia, lo'o ca loyuu su cuentya Acaya, cha' tsaay yu slo lcaa taju ñati jil'i Jesucristo nu ndi'i loyuu bi'. Nde loo la, li' tsaay yu ca Jerusalén ngua ti' yu. Lo'o jua'a nhcui' Pablo cha' lo'o ntsu'u cha' tsaay yu ca nde quich'i Roma ca tiya' la. ²² Pana clyo nhcui' yu lo'o Timoteo lo'o Erasto cha' tsaay ngu' ca Macedonia nde loo la jil'i yu, tyanu la xi ycu'i yu nde loyuu Asia, nti' yu.

Ñasi' tsa ngu' Efeso

²³ Li' nguxana ngunasi' ngu' quich'i Efeso xqui'ya ñati nu ngusñi tyucui' jil'i ycu'i nu Xu'na na. ²⁴ Ndi'ya ngua cha': Sca ñati nu naa Demetrio ngua suu cha' ñasi' ngu' bi'; cuityi plata laca Demetrio bi', ndi'ña yu lcui plata jil'i ni'i su ndya'a ngu' quich'i ndu'ni tlyu ngu' jil'i jo'ó xu'na quich'i, nu jo'ó Diana bi'. Lo'o jua'a ndyiji tsa ngana jil'i ngu' xqui'ya cña bi'. Ntsu'u tsa msu jil'i Demetrio, cha' nxyucua msu bi' jil'i yu lo'o cña bi' jil'i. ²⁵ Li' ndyu'u ti' lcaa ñati jil'i yu, lo'o jua'a lcaa cuityi plata nu ntsu'u quich'i bi', ndyu'u ti' ngu' se'i ti.

—Cu'ma tya'a ndu'ni na cña —nacuj Demetrio jil'i ngu'—, jlo ti' ma cha' ndyiji tsa ngana ji'na lo'o cña nu ntsu'u ji'na —nacuj yu—. ²⁶ Lo'o juani cua na'a ma cha' ndya'a nu Pablo bi' quich'i tyi na re, lo'o jua'a ndya'a yu nde lcaa quich'i loyuu su cuentya Asia re. Cua ndyuna ma cha' nu nclyu'u

yu bi' jil'i ngu', cha' ná tso'o cua'ni tlyu ngu' jil'i jo'ó nu ndiñá ñati ti; si'i ycu'i Ndyosi laca jo'ó bi', nacui Pablo. Lo'o nu juani ntsu'u tsa ngu' quich'i re nu ngusñi cha' nu nchcui' yu bi'.²⁷ Cuxi tsa ndyu'u cha' bi', si nga'aa nti' ngu' cui'ya ngu' lcu'i nu ndiñá na; nga'aa caja cña nu cua'ni na li'. Lo'o li' nga'aa tyaja'a ngu' cua'ni tlyu ngu' jil'i xtya'a na jo'ó Diana nu laca loo tsiya' ti ne' laa jil'i quich'i tyi na re. Juani lcaa ñati loyuu su cuentya Asia ndyu'ni tlyu jil'i jo'ó bi', lo'o jua'a lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu ndyu'ni tlyu jil'i. Ná tso'o si cua'ni tye ngu' cha' jil'i jo'ó tlyu nu ntsu'u ji'na.

²⁸ Lo'o ndyuna ngu' nu ndiñá lcu'i jo'ó cha' bi', ñasi' tsa ngu' li'. Cui' ngusi'ya lo'o ngu' jil'i tya'a ngu' li':

—Tlyu tsa xtya'a na jo'ó Diana, bi' laca jo'ó jil'i lcaa ngu' Efeso tya'a na —nacui ngu'.

²⁹ Ná jlo ti' ngu' quich'i na laca ngua jil'i ngu' cha' nxi'ya tsa ngu' jua'a, pana ngusna lcaa ngu' ndyaa ngu' cha' ña'a cui'ya ngu' xi jil'i. Li' ntejeya' ngu' jil'i Gayo lo'o Aristarco xqui'ya cha' ndya'a ngu' lo'o Pablo, masi ngu' Macedonia laca ngu' bi', ndyaa lo'o ngu' bi' jil'i ngu' ca su ndyu'u ti'l'i ngu' quich'i.³⁰ Li' ngua ti' Pablo tsa su ndyu'u ti'l'i ngu' cha' chcu'i' yu lo'o ngu' quich'i bi', pana nu tya'a ñati jil'i Jesús bi', ngua'a ngu' jil'i yu cha' ná tsaa yu.³¹ Lo'o jua'a ntsu'u xi tya'a tso'o Pablo nu laca loo jil'i loyuu su cuentya Asia bi', lo'o ngu' bi' nda ngu' cha' lo'o Pablo cha' ná tsaa ycu'i' yu tsiya' ti ca su ndyu'u ti'l'i ngu' quich'i.³² Quiña'a tsa ñati ndyu'u ti'l'i se'l'i ti li'; pana sca cha' nchcui' tsaca ngu', xa' cha' nchcui' chaca ngu' li', cha' ná jlo ti' ngu' quich'i ni cha' laca cha' ndyu'u ti'l'i ngu'.³³ Li' ndyojolaqui ngu' judío jil'i sca nu qui'yu cha' tyu yu ca nde loo ngu' quich'i bi', Alejandro naa yu bi'. Li'

ngua'ni ya' yu cha' ca ti lcaa ngu', cha' caja ñi'ya nu chcu'i' yu lo'o ngu'.³⁴ Pana nu lo'o ngua tii ngu' cha' lo'o Alejandro laca ngu' judío, lye la nxi'ya lo'o ngu' li'. Ndye tucua hora nu xcui' ngusi'ya lo'o ti nu ngu' quiña'a bi' jil'i tya'a ngu' ndi'ya:

—Tlyu tsa xtya'a na jo'ó Diana, bi' laca jo'ó jil'i lcaa ngu' Efeso tya'a na —ndu'ni ngu'.

³⁵ Lo'o li' ngua'ni scaranu quich'i bi' cha' ngua ti nu ngu' quiña'a bi':

—Cu'ma ngu' Efeso —nacui scaranu bi' jil'i ngu' quich'i—, jlo ti' lcaa ñati chalyuu cha' ngu' tya'a na laca nu ña'asi' na jil'i laa jil'i xtya'a na jo'ó Diana —nacui yu—, na ña'asi' na jil'i ycu'i' jo'ó Diana nu ndyú nde cua.³⁶ Ná tucui taca ñacu' cha' si'i jua'a laca cha' bi'; bi' cha' cuaana ti ma lacua, culacua xi ti' ma na laca ndyu'ni ti ma juani.³⁷ Cua ñaa lo'o ma jil'i ngu' re, masi ni sca cha' cuxi ná ngua'ni ngu' ne' laa jil'i ma, ni sca quiya' ná nchcui' suba' ngu' jil'i jo'ó jil'i ma.³⁸ Lo'o Demetrio ni, lo'o tya'a ndu'ni Demetrio cña bi', si ntsu'u qui'ya cha' sta ngu' jil'i ngu' re, ntsu'u cha' tsaa ngu' ca toni'i cña; ca slo bese sta ngu' qui'ya jil'i ngu', cha' ca cuayá' cha' bi' li'.³⁹ Si ntsu'u xa' la cha' nu nti' ma chcu'i' ma jil'i ngu', chcu'i' ma lo'o ngu' cusu' quich'i re la cui' tsá lo'o tyu'u ti'l'i ngu'.⁴⁰ ¿Ñi'ya caca chcu'i' na lo'o gobierno? Si caa ngu' gobierno bi' sta ngu' qui'ya jil'i quich'i re cha' lye tsa ngusu' tya'a na tsá juani, nga'aa ntsu'u cha' nu xacu' na jil'i ngu' bi' li'. Ná tyiquee' culacua ti' ngu' bi' cha' na nxu' tya'a na lo'o ycu'i' gobierno li'.

⁴¹ Jua'a nchcui' scaranu lo'o ñati quiña'a, lo'o li' ngulo yu cña jil'i ngu' cha' tyaa ngu' to' tyi ngu'. Lo'o jua'a ngua cha' ngua ti cha' bi', ndyaa ngu' li'.

20

Tsaa Pablo ca Macedonia lo'o ca Grecia

¹ Nu lo'o cua ndye cha' ngunasí' ngu' quichí, li' ngusi'ya Pablo jí'í lcaa ñati jí'í Jesucristo nu ndi'í quichí bi', cha' tyaa ngu' ca slo. Li' ngulu'u yu la xí jí'í ngu'; jua'a ngusalya' yu lo'o ngu', ndu'u yu ndyaa yu ca loyuu su cuentya Macedonia li'. ² Nguta'a yu ca slo lcaa taju ñati jí'í Jesucristo nu ndi'í loyuu bi', lo'o jua'a tlyu ngua'ni tyiquee ngu' xqui'ya lcaa cha' nu ngulu'u yu jí'í ngu' bi'. Lo'o li' ndyaa yu chaca loyuu su cuentya Grecia; ³ loyuu bi' ndyanu yu sna co'. Li' cua tsaa ti yu ne' yaca ni'í ca loyuu su cuentya Siria, lo'o li' ngua tii yu cha' ngua ti' tya'a ngu' judío cua'ni cuxi lo'o yu, bi' cha' xa' tyucui ndyaa yu li'; ndyaa yu nguxtyuu yu tyucui ndyaa nde Macedonia. ⁴ Ndyaa'a Sópater ngu' Berea lo'o ya, lo'o jua'a Aristarco lo'o Segundo ngu' Tesalónica, lo'o jua'a Gayo ngu' Derbe, lo'o Timoteo bi', lo'o jua'a Tíquico lo'o Trófimo ngu' Asia; ca ta'a ya ndyaa'a ya lo'o yu li'. ⁵ Lo'o li' lcaa ngu' tya'a ndyaa'a Pablo bi', ndyaa ngu' nde loo la ca quichí Troas; ⁶ ndyanu Pablo lo'o na' ti (la cui' Lucas laca na' nu nscua na' quityi re). Ndyanu ya nde quichí Filipos cha' tyeje tacui ta'a lo'o ndacu ngu' xlyá nu ná lo'o scua tiye' ndya'. Ndu'u ya ndyaa ya li', ndyatí ya ne' yaca ni'í cha' tsaa ya tyacua tya'a ya lo'o ngu' bi' ca quichí Troas. Ca'yu tsa nguti'í ya ne' yaca ni'í cha' tyaala ya chaca tsu' tyujo'o bi', lo'o li' cati tsá nguti'í lcaa ya quichí bi'.

Ndyalaa Pablo ca quichí Troas

⁷ Lo'o ngua tsá domingo, li' ndyu'u ti'í ngu' nu ntsu'u cha' jí'í lo'o Jesús cha' stu'ba ti cacu ngu' sji. Nclyu'u Pablo cha' jí'í ycuí' Ndyosi jí'í ngu' li'; hasta ca cla'be talya nclyu'u yu jí'í ngu', xqui'ya

cha' chaca tsá cua tyaa ti ya li'. ⁸ Ndyu'u ti'í ya sca ba'a ni'í nde cua' yu nchca tyana ba'a ni'í bi'. Quiña'a quii' ntsu'u ne' ni'í bi'. ⁹ Lo'o jua'a nga'a sca nu qui'yu cuañi' nu naa Eutico, nu ntucua nde tyuni'í ventana. Ndyu'u tsa xcalá yu cuañi' bi', cha' tyiquee' tsa nchcui' Pablo. Li' ngua'ya xcalá yu, ndyú yu lo yuu nde liya'. Ndyaa ngu' cha' xatu ngu' jí'í yu, pana cua ngujui yu. ¹⁰ Li' hora ti ngua'ya Pablo lo ndyia', ndyaa ngüityi Pablo jí'í yu nu ngujui bi', lo'o ntejeya' Pablo jí'í yu bi' li'.

—Ná ca xñi'í ti' ma, na lu'ú yu re juani —nacui Pablo jí'í ngu' li'.

¹¹ Xa' ndyacuí Pablo ndyaa lo ndyia', li' ngua'ni yu sji. Lo'o li' xa' nguxana ngulu'u yu jí'í ngu' ña'a cuayá' nguxee chaca tsá. Ndu'u ya ndyaa ya li'. ¹² Lo'o nu yu cuañi' nu ngua tso'o ca ti ni, ndyaa lo'o ngu' jí'í yu ca to' tyi yu. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' cha' cua ndyu'ú yu chaca quia'.

Ndu'u ngu' quichí Troas, ndyaa ngu' ca Mileto

¹³ Lo'o li' ndu'u ya ndyaa ya nde loo la, ndyatí ya ne' yaca ni'í cha' tsaa ya ca quichí Asón, pana ndyanu ycuí' Pablo cha' tsaa yu xa' tyucui nde lo yuu btyi. ¹⁴ Xa' ndyacua tya'a yu lo'o ya ca quichí Asón bi', ndyatí yu ne' yaca ni'í lo'o ya, ndyaa ya ca quichí Mitilene li'. ¹⁵ Xa' ndu'u ya ndyaa ya li', nteje tacui ya loyuu su cuentya Quío; ca chaca tsá li' ndyalaa ya ca quichí Samos. Nde loo la ndyanu ya xi nde quichí Trogilio, lo'o jua'a ca chaca tsá ndyalaa ya ca quichí Mileto. ¹⁶ Ná ndyaa ya ca quichí Efeso, cha' ná ntaja'a Pablo tyanu yu tyiquee' ca loyuu su cuentya Asia bi'; ngua ti' yu tsaa clya yu ca Jerusalén cha' tyi'í yu quichí bi' lo'o caca tsá ta'a Pentecostés, si caca jí'í.

Ngulu'u Pablo jil'i ngu' cusu' jil'i taju ñati jil'i Jesucristo nu ndi'i quichi Efeso

¹⁷ Laja lo'o ndyanu ya ca Mileto bi', nda Pablo sca cha' ndyaa slo ngu' cusu' jil'i taju ñati jil'i Jesucristo ca quichi Efeso, si tyaa ngu' slo yu. ¹⁸ Nu lo'o ndyalaa ngu', li' ngulu'u Pablo xi jil'i ngu':

—Cua jlo ti' mā ñi'ya nu ngua'ni na' lcaa tsā lo'o nguti'i na' ca loyuu su cuentya Asia re, su ndi'i na' quichi tyi mā —nacui Pablo jil'i ngu'—. ¹⁹ Jlo ti' mā cha' lcaa tsā ngua'ni na' cña jil'i Jesús tyucui tyiquee na'; ná ngua'ni tyucuaa ti' na' lo'o mā. Lo'o jua'a ngusi'ya tsa na' xqui'ya ñati cuxi loyuu re. Ngua quicha ti' na' nu lo'o ngua ti' nu ngu' judío tya'a na' cua'ni cuxi ngu' lo'o na'. ²⁰ Jlo ti' mā cha' lcaa tsā tsa cu' ti nclu'u na' lcaa cha' tso'o bi' jil'i mā, cha' taca tyi'i tso'o la cresiya jil'i mā, masi ngulu'u na' jil'i mā nu lo'o ndyu'u ti'i mā tsa tlyu ti, masi ngulu'u na' jil'i mā ca to' tyi scaa ti mā. ²¹ Sca ti cuaya' nchcui' na' lo'o lcaa ngu', masi lo'o ngu' judío tya'a na', masi lo'o xa' la ñati; sca ti cha' ngulu'u na' jil'i lcaa mā, cha' nga'a cha' culochu' mā jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u jil'i mā lo'o xñi mā cha' jil'i Jesucristo nu Xu'na na. ²² Lo'o nu juani tsa'a ca Jerusalén, cha' jua'a cua ndatsaa Xtyi'i ycu'i Ni 'na cha' tsa'a ca ndacua, masi ná nchca cuayá' ti' na' ñi'ya nu caca jna' lo'o tyalaa na' cajua. ²³ Tsa bi' ti cha' jlo ti' na' cha' lcaa quichi su ndya'a na' nacui ngu' cha' cua tejeya' ti ngu' jna', cha' su'ba ngu' jna' ne' chcua; nacui ngu' cha' lye tsa ca quicha ti' na' ca quichi Jerusalén bi'. Tsa lo cua ti cha' jlo ti' na', cha' jua'a laca cha' nu cua nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o na'. ²⁴ Pana ná ntsii na' xqui'ya cha' nu nchcui' ngu' bi', ná ndu'ni cha' jna' masi cujuu ngu' jna'. Sca ti cha' nti' na', cha' tso'o ti tye cña nu nda ycu'i Jesús jna', cha' ta na' cha' tso'o jil'i ycu'i Ndyosi lo'o xa' ñati,

cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jil'i ñati chalyuu.

²⁵ 'Cua nguta'a na' lo'o cu'mā, cua ngulu'u na' jil'i mā lcaa ña'a cña nu nlyo ycu'i Ni; pana juani chañi cha' nu nchcui' na' re, cha' nga'aa ña'a na' jil'i mā chaca quiya'. ²⁶ Bi' cha' nchcui' na' lo'o mā juani, cha' ná ndacui na' qui'ya si chcuna' cresiya jil'i sca ñati tya'a cu'mā. ²⁷ Cua nda na' cha' lo'o mā, lcaa cha nu' ngua ti' ycu'i Ndyosi cua'ni Ni lo'o mā; ni sca cha' ná ndyu'u cuaana ti tyiquee na'. ²⁸ Nu juani ntsu'u cha' ña'asi mā jil'i ycu'i ca mā, lo'o jua'a ña'asi mā jil'i ca ta'a ñati jil'i Jesucristo ca quichi tyi mā, cha' cua nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi cña jil'i mā cha' caca mā loo jil'i taju ñati bi'. Tlyu tsa cña nu ngua'ni ycu'i nu Xu'na na cha' ca ti qui'ya nu ntsu'u jil'i na tya lo'o ngujuu yu lo crusi, nu lo'o ndyalú tañi ycu'i ca yu. ²⁹ Jlo ti' na' cha' nu lo'o nga'aa ndya'a na' ca nde, li' caa ñati cuiñi cha' cua'ni ñu'u jil'i taju ñati tya'a mā; ñi'ya ndu'ni tyaala bo'o jil'i sca taju xlya', jua'a cua'ni ñu'u nu ngu' cuiñi bi' jil'i taju ñati tya'a ndya'a mā. ³⁰ Lo'o jua'a laja ycu'i ngu' tya'a mā tyu'u tucua xi ngu' cuiñi bi'; cha' cuiñi ti culu'u ngu' bi' jil'i lcaa tya'a ñati jil'i Jesucristo, cha' nga'aa tyi'u ti' ngu' ni sca cha' liñi nu cua nchcui' mā lo'o ngu'. ³¹ Cui'ya mā cuentya lacua. Tyi'u ti' mā cha' cua ndya'a sna yija ngulu'u na' jil'i mā tsā lo'o talya, lo'o jua'a ntsu'u quiya' ngusi'ya tsa na' xqui'ya cu'mā.

³² 'Xtyanu na' jil'i cu'mā ya' ycu'i Ndyosi cha' xtyucua Ni jil'i mā juani. Taquiya' mā jil'i lcaa cha' nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o mā, la cui' cha' laca nu ndu'ni cha' caca nguula ti' cresiya jil'i mā, cha' tlyu tsa laca cha' jil'i ycu'i Ndyosi. Jua'a caca cuayá' ti' mā cha' quiña'a tsa cha' tso'o tyacua jil'i mā stu'ba ti lo'o lcaa ñati nu ngusubi ycu'i Ndyosi jil'i. ³³ Ná ngua ti' na' xñi na' cñi jil'i ngu'; ni late' nu ta ngu' na,

na ntaja'a na' xñi na' jil'i. ³⁴ Jlo ti' ma cha' ycuil' na' ngua'ni na' cña lo'o ya' ti na' cha' caji cñi cha' tyiji yu'u jna' chalyuu. Lo'o jua'a tya nda na' xlya'be jil'i ngu' nu ndya'a lo'o na'. ³⁵ Ngua'ni na' jua'a cha' culu'u na' jil'i ma ñi'ya nu cua'ni ma lo'o ngu' nu ntsu'u tsa cha' nu lyiji jil'i. La cui' jua'a ntsu'u cha' tyi'u ti' na jil'i cha' nu cua nchcui' ycuil' Jesús nu Xu'na na lo'o na ndi'ya: "Tso'o ntsu'u tyiquee ma si ta ngu' sca cha' xlya'be jil'i ma, pana tlyu la cha' tso'o laca si ta ma sca cha' xlya'be jil'i tya'a ñati ma", nacui Jesús jina.

³⁶ Lo'o cua ndye nchcui' Pablo lo'o ngu', li' ngutu stj' ya cha' chcui' ya lo'o ycuil' Ndyosi; stu'ba ti nchcui' lcaa ya lo'o ycuil' Ni li'. ³⁷ Lo'o jua'a nxi'ya tsa ngu' bi' laja lo'o ngüityi ngu' jil'i Pablo, nchcuicha' ngu' jil'i yu lo'o nchcui' salya' ngu' lo'o. ³⁸ Xñi'j tsa ti' ngu' cha' nchcui' Pablo cha' nga'aa ña'a ngu' bi' jil'i yu. Li' ndyaa lo'o latya ngu' bi' jil'i ya tyucuii cha' tyaa ya ne' yaca ni'j chaca quiya'.

21

Tsaa Pablo ca Jerusalén

¹ Nguxtyanu ya jil'i tya'a ya li'. Ndu'u ya ndyaa ya ne' yaca ni'j ca loyuu su cuentya Cos. Ca chaca tsá ndyalaa ya ca quichi Rodas, lo'o li' ndyalaa ya ca quichi Pátara. ² La cui' quichi bi' ngujui chaca yaca ni'j jil'i ya nu cua tsaa ti nde loyuu su cuentya Fenicia. Ndyatí ya ne' yaca ni'j bi', ndu'u ya ndyaa ya li'. ³ Cua nteje tacui ya cacua ti loyuu su cuentya Chipre, la'a tsu' coca ndyanu yuu btyi bi', cha' tsaa liñi ya ca loyuu su cuentya Siria. Ntsu'u cha' tsaa yaca ni'j ca quichi Tiro cha' tyanu yu'ba jil'i ndeja. Lo'o ndyalaa ya quichi bi' ndu'u ya ne' yaca ni'j bi', ⁴ ndyaa ya slo taju ñati jil'i Jesucristo nu ndi'j quichi bi'; ndyanu ya cati tsá lo'o ngu' bi' li'. Nchcui' ngu' bi' lo'o Pablo

cha' ná tsaa yu ca quichi Jerusalén, cha' cua ngua'ni Xtyi'i ycuil' Ndyosi cha' ngua cuayá' ti' ngu' bi' ñi'ya nu caca jil'i Pablo ca quichi bi'. ⁵ Lo'o ndye cati tsa, li' ndu'u ya ndyaa ya. Nguxtyucua lcaa tya'a ngu' jil'i ya tyucuii su ndyaa ya to' tyujo'o; lo'o jua'a lcaa nu cuna'a lo'o nu sube jil'i ngu', ndyaa ngu' lo'o ya. Li' ngutu stj' lcaa ya ca to' tyujo'o cha' stu'ba ti chcui' ya lo'o ycuil' Ndyosi. ⁶ Ngusalya' ngu' lo'o ya, ngüityi ngu' jil'i ya, li' ndyatí ya ne' yaca ni'j; cuati nguxtyuu ngu' yaa ngu' nde toni'j jil'i ngu'.

⁷ Ndu'u ya quichi Tiro ndyaa ya ca quichi Tolemaida. Xa' ndu'u ya ne' yaca ni'j li'; nchcuicha' ya jil'i ñati jil'i Jesucristo tya'a na nu ndi'j quichi bi', jua'a ndyanu ya lo'o ngu' sca talya ti. ⁸ Ca chaca tsá ndu'u ya ndyaa ya tyucuii ca quichi Cesarea; ndyalaa ya to' tyi Felipe li', la cui' Felipe nu nchcui' lo'o ngu' cha' jil'i Jesucristo nu Xu'na na. Nga'a Felipe jil'i nu cati tya'a ngu' nu laca cña jil'i ñati nu ngusñi cha' jil'i Jesús tya clyo. Ndyanu ya slo yu li'. ⁹ Ntsu'u jacua tya'a sñi' Felipe, xcuil' cuna'a nu ntucua ycuil' ti laca sñi' yu. Cua nda ycuil' Ndyosi chacuayá' jil'i nu cuna'a bi', cha' chcui' ngu' cua ña'a ca cha' nu nda ycuil' Ndyosi lo'o ngu' cha' chcui' ngu' lo'o ñati. ¹⁰ Cua nguti'j ya slo ngu' tyuu tsá, lo'o li' ndyalaa sca nu qui'yu nu naa Agabo; ca loyuu su cuentya Judea ndu'u yu bi'. Sca nu laca tu'ba jil'i ycuil' Ndyosi laca yu bi', tii tsaa yu. ¹¹ Lo'o ndyalaa ya slo ya, li' ngulo yu juata nu ndyaaca' sii' Pablo, li' ya' yu lo'o quiya' yu ngusca' yu lo'o juata bi'.

—Cua nchcui' Xtyi'i ycuil' Ndyosi lo'o na' cha' ñi'ya nu ndyaaca' ycuil' na', jua'a sca' ngu' judío tya'a na jil'i ñati nu ca jil'i juata re ca Jerusalén —nacui Agabo jil'i ya—. Tsaa lo'o ngu' jil'i ñati bi' slo ngu' xa' tsu' cha' xcube' ngu' jil'i yu —nacui.

¹² Ndyuna ya cha' nu nchcui' Agabo, lo'o li' ca ta'a ya lo'o ngu' Cesarea tya'a na, tya'na nchcui' ya lo'o Pablo cha' ná tsaá yu ca Jerusalén.

¹³ —¿Ni cha' laca nxi'ya ma? —nacui' Pablo ji'i ya li'. ¿Ni cha' laca ndyu'ni ma cha' ca xñi'i ti' na? —nacui'. Cua laca cha' tsa'a ca Jerusalén; tyaja'a na' tsa'a, masi lo'o sca' ngu' jna', masi lo'o cujuui ngu' jna' cajua xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

¹⁴ Ngua cuayá' ti' ya li' cha' ná ngua ji'i ya cua'a ya ji'i yu.

—Tso'o si caca ñi'ya nu nacui' ycuí' Ndyosi cha' caca lacua —nacui' ya li'.

¹⁵ Lo'o ngua'ni cho'o ya ji'i ya, li' ndu'u ya ndyaa ya ca Jerusalén.

¹⁶ Tyuu tya'a ngu' tya'a na ndyaa lo'o ji'i ya cha' culu'u ngu' ji'i ya macala ndi'i chaca yu tya'a na nu naa Mnasón. Ngu' Chipre laca nu Mnasón bi'. Cua ngusñi yu cha' ji'i Jesús tya sa'ni la, lo'o nu juani ntucua tyi yu ca Jerusalén. Slo yu bi' ndyanu ya li'.

Ndyacua tya'a Pablo lo'o Jacobo

¹⁷ Tso'o ntsu'u tyiquee ñati ji'i Jesucristo tya'a na cha' cua ndyalaa ya ca Jerusalén. ¹⁸ Nguxee chaca tsá ndyaa Pablo lo'o ya ca slo Jacobo. Cajua ndyu'u ti'i lcaa ngu' cusu' ji'i ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesucristo quichi' bi'. ¹⁹ Nchcuicha' Pablo ji'i ngu' bi', li' nchcui' yu lo'o ngu', ndacha' yu lcaa ña'a cña nu ngua'ni ycuí' Ndyosi lo'o nguti'i ya slo ngu' xa' tsu'. ²⁰ Nu lo'o cua ndyuna ngu' cha' bi', li' ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycuí' Ndyosi. Nchcui' ngu' lo'o Pablo li':

—Tso'o tsa lacua —nacui' ngu' ji'i yu—. Juani ni, jlo ti' nu'u cha' cua ntsu'u tyuu mil tya'a ngu' judío tya'a na nu ngusñi cha' ji'i Jesús tya tsubi' la. Nacui' ngu' cha' ntsu'u cha' taquiya' lcaa na lo'o tya'a na cua ña'a ca cha' cusu' nu

nguxtyanu jyo'o Moisés ji'na cua sa'ni la —nacui' ngu'—. ²¹ Lo'o jua'a cua nquijeloo cha' ji'i ngu' cha' ngulu'u nu'u ji'i ngu' judío tya'a na nu ndi'i xa' quichi', cha' nga'aa ntsu'u cha' taquiya' ngu' bi' ji'i cha' cusu' nu nguscua jyo'o Moisés bi', ni ná ntsu'u cha' xi'yu ngu' quiji sñi' ngu' cha' culacua ngu'; ngulu'u nu'u cha' ná nga'a cha' cua'ni ngu' bi' ñi'ya nu ndu'ni na cha' laca na ngu' judío, nacui' ngu'. ²² ¿Na laca cua'ni na lacua? Ná tyiquee' tyu'u ti'i lcaa ngu' judío tya'a na, lo'o caja cha' ji'i ngu' cha' cua ndyalaa nu'u quichi' re. ²³ Bi' cha' ta ya sca cui' lo'o nu'u ñi'ya nu cua'ni nu'u juani. Cua ndi'i jacua tya'a ngu' qui'yu re nu cua ngüiñi sca cha' ji'i ngu' lo'o ycuí' Ndyosi. ²⁴ Tsaá lo'o nu'u ji'i ngu' bi', cha' stu'ba ti cua'ni lyiji ma cha' nu cua ngüiñi ji'i ngu' bi' lo'o ycuí' Ndyosi. Nu'u cui'ya lcaa na nu nga'a cha' caca msta' ji'i ngu' ne' laa. Li' taca xi'yu ngu' quicha' hique ngu' lo'o cua ndye cha' bi'. Caca cuayá' ti' lcaa ngu' li', cha' lo'o nu'u ndaquiya' nu'u ji'i lcaa cha' nu nguxtyanu jyo'o cusu' ji'na, cha' si'i cha' liñi nu cua nchcui' ñati jinu'u li'. ²⁵ Lo'o nu ngu' xa' tsu' nu cua ngusñi cha' ji'i Jesucristo ni, cua nguscua ya sca quityi cha' tsaá slo ngu' bi', cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' ná ntsu'u cha' cua'ni ngu' lcaa lo cha' nu ntsu'u ji'i ngu' judío tya'a na. Nguscua ya cha' ndi'ya: ná tso'o cacu ngu' cuaña' na'ni nu cua nda ngu' cha' caca msta' ji'i jo'ó, ni ná tso'o cacu ngu' tañi, ni ná tso'o cacu ngu' na'ni nu ná ndyalú tso'o tañi ni' lo'o ndyujuii ngu' ji'i, ni ná tso'o chca'a ngu' lo'o ñati nu si'i clyo'o ngu'.

Ngusñi ngu' ji'i Pablo preso to' laa tlyu

²⁶ Ca chaca tsá, li' ndyaa lo'o Pablo ji'i nu jacua tya'a ñati bi', ngua'ni lubii ngu' ji'i ycuí' ca ngu' cuentya ji'i ycuí' Ndyosi. Li' ndyaa

ngu' ne' laa tlyu, cha' cacha' ngu' jil'i ngu' bi' ni tsa tye tyuco'o tsa jil'i ngu' lo'o tya'a ngu', cha' li' taca caa ngu' ne' laa jua, caa lo'o ngu' msta nu ta ngu' jil'i ycu'i' Ndyosi li'.

27 Cua tya'a ti cati tsa, cua tye ti cña jil'i ngu'. Pana cua ntsu'u xi ngu' judío nu laca tyi ca Asia, lo'o jua'a cua na'a ngu' bi' jil'i Pablo su ndya'a yu ne' laa tlyu bi'. Hora ti ngua'ni cuii ngu' bi' sca cuentyu lo'o ngu' quichí, cha' caca ñasi' ngu' jil'i Pablo li'. 28 Ngusi'ya ngu' judío bi' jil'i ngu' quichí li':

—Cu'ma ngu' Israel tya'a na —nacu' ngu'—, xtyucua ma jil'i ya —nacu' ngu'—. Cua ngulu'u nu qui'yu re jil'i ngu' lcaa quichí su nguta'a yu cha' ná tso'o na nu laca na ngu' judío; ná tso'o cha' cua'ni tlyu na jil'i cha' nu nguscua jyo'o Moisés, lo'o jua'a ná tso'o laa tlyu re, nacui yu re. Lo'o chaca cha' ni, cua ndyaa lo'o yu re jil'i ngu' xa' tsu' ne' laa tlyu re cha' cua'ni ñu'u ngu' jil'i laa su ndu'ni tlyu na jil'i ycu'i' Ndyosi.

29 Nhcui' ngu' jua'a cha' cua na'a ngu' jil'i Pablo ndya'a lquichí lo'o Trófimo, sca ngu' Efeso. Ngua ti' ngu' li', cha' cua ndyaa lo'o yu jil'i ne' laa tlyu bi'.

30 Nxna lijya lcaa ngu' quichí li', cha' tejeya' ngu' jil'i Pablo. Hora ti ngulo'o ngu' jil'i yu ne' laa, ndacu' ngu' to' laa li'. 31 Ngua ti' ngu' cujuui ngu' jil'i Pablo; pana ndyaa xi xa' la ngu' slo nu xu'na sendaru ngu' romano, ndyaa cacha' ngu' jil'i cha' lye tsa nxu'u tya'a lcaa ngu' quichí. 32 Bi' cha' ngulo nu xu'na sendaru bi' cña jil'i capitán jil'i cha' tsa lo'o ngu' jil'i ña'a latya sendaru, tsa ngu' lo'o ycu'i' xu'na ngu' bi' ca su ndi'i ngu' quichí. Ngusna ngu' ndyaa ngu' su ndyu'u ti'i lcaa ngu' quichí li'. Nga'aa ngujui'i ngu' quichí jil'i Pablo lo'o na'a ngu' jil'i sendaru lo'o xu'na sendaru bi' li- jya. 33 Li' ndyaa xu'na sendaru bi'

cacua ti slo nu Pablo bi'; ngulo cña cha' tejeya' sendaru jil'i yu, cha' sca' ngu' jil'i yu lo'o tucua tya'a carena chcu. Li' nchcuane xu'na sendaru bi' jil'i ngu' quichí, cha' caca cuayá' ti' ycu'i' tilaca laca preso bi' jil'i, ñi'ya laca qui'ya nu ntsu'u jil'i yu. 34 Pana nxi'ya tsa ngu' quichí ndi'i ngu' li'; nxi'ya tsaca ngu' lo'o nxi'ya chaca ngu', bi' cha' ná jlo ti' xu'na sendaru bi' na laca ngua jil'i ngu'. Li' ngulo cña cha' tsa lo'o sendaru jil'i Pablo ca to' tyi sendaru. 35 Lo'o cua ndyalaa sendaru su tyacu'i lo ndyiya' to' ni'i jil'i ngu', li' ngusñi sendaru jil'i Pablo, ngui'ya cua ngu' jil'i yu cha' ñasi' tsa ngu' quichí jil'i yu. 36 Tlyu tsa taju ñati nu ndyaa lca'a jil'i sendaru.

—Cujuii cly ma jil'i —nacu' ngu' bi' jil'i sendaru bi'.

Nda Pablo cha' lo'o ngu' quichí ñi'ya ngua jil'i yu

37 Cua tyatí ti ngu' toni'i jil'i sendaru, li' nhcui' Pablo lo'o xu'na sendaru bi':

—Cusu', cua'ni cha' tso'o ta nu'u chacuayá' chcu'i' na' xi —nacu' Pablo jil'i.

—¿Ha nchca jinu'u chcu'i' cha' griego? —nacu' xu'na sendaru jil'i Pablo li'.

—Nchca 'na —nacu' Pablo.

38 —¿Ha si'i nu'u laca nu ngu' Egipto nu ngua loo jil'i ngu' nu ngusu' tya'a lo'o gobierno tsubi'? —nacu' jil'i Pablo—. ¿Ha si'i nu'u ndyaa lo'o jil'i jacua mil tya'a ñati cuxi ca lo nati' btyi?

39 —Si'i na' —nacu' Pablo—. Ngu' judío laca na'. Tarso naa quichí tyi na', la cui' sca quichí tlyu xi ca loyuu su cuentya Cilicia —nacu'—. Cua'ni nu'u cha' tso'o ta nu'u chacuayá' jna' chcu'i' na' xi lo'o ngu' quichí re juani.

40 Li' nda xu'na sendaru chacuayá' chcu'i' Pablo, bi' cha' ndatu' yu lo ndyiya' quee bi' li', ngutacui ya' yu cha' ca ti nu ngu' quiña'a bi'. Lo'o ngua ti ngu', li'

cha' hebreo nchcui' Pablo lo'o ngu', cha' bi' laca cha'cña jil'i ngu' judío.

22

¹ —Cu'ma ngu' cusu', ngu' tya'a na' —nacui' Pablo jil'i ngu'—, cua'a jyaca ma jil'i cha' nu chcui' na' lo'o ma —nacui'—, si caca cua'ni lyaá na' jil'i ycui' ca na' lo'o chcui' na' lo'o ma.

² Ndyuna ngu' judío cha' nchcui' Pablo cha'cña jil'i ngu' lo'o ngu', bi' cha' ti ti ndi'i ngu' laja lo'o nchcui' yu:

³ —Tya'a cu'ma ngu' judío laca na' —nacui' Pablo jil'i ngu'—, Quich'i Tarso ngula na' ca loyuu su cuentya Cilicia; tiya' la ndyalaa na' quich'i Jerusalén re, cha' ngua tsa'a na' slo mstru Gamaliel li'. Tso'o ngua tsa'a na' lcaa cha' nu nda ycui' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' jina nu nscua lo quityi. Tyucui tyiquee na' ngua ti' na' taquiya' na' lcaa cha' jil'i ycui' Ndyosi, la cui' ñi'ya nu ndyu'ni ma tsá juani. ⁴ Cua sa'ni la lo'o ycui' na' lca'a cusu' na' jil'i ngu' nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Jesucristo, cha' cujuui na' jil'i ngu'. Ntejeya' na' jil'i ngu' bi', masi ngu' qui'yu, masi ngu' cuna'a, ngusu'ba na' jil'i ngu' ne' chcu'a. ⁵ Jlo ti' xu'na sti jo'ó, lo'o jua'a ngu' cusu' quich'i re ni, jlo ti' ngu' cha' bi'; bi' cha' cua nda ngu' quityi jna' nu nguscua ngu' cha' tsa'a slo ngu' judío tya'a na ca quich'i Damasco. Ndyaa na' ca bi' cha' clyana la na' jil'i ñati nu cua ngusñi cha' jil'i Jesucristo, cha' tyaa lo'o na' jil'i ngu' bi' nde Jerusalén re, cha' xcube' ma jil'i ngu' bi'.

Nda Pablo cha' lo'o ngu' ñi'ya nguxcutsa'a Jesús cresiya jil'i yu

⁶ Ndyaa na' tyucui, cua tyalaa ti na' ca quich'i Damasco bi'. Nde hora ngua, lo'o tsi tsiya' ca ndaca'a sca xee tlyu jil'i ycui' Ndyosi nde cua; tyucui ña'a lo yuu su ndu na' ngujui'i xee bi'. ⁷ Nclýu na' tyucui li', ndyuna na' cha' nchcui' sca ñati lo'o na': “Saulo, Saulo”,

nacui yu, “¿ni cha' laca nxuu tya'a nu'u lo'o na'?” ⁸ “¿Tilaca laca nu'u, cusu'?” nacui na' jil'i li'. “Jesús Nazaret laca na'”, nacui yu jna'. “Nxuu tya'a nu'u lo'o ycui' na', bi' cha' nchca quicha ti' na'.” ⁹ Cua na'a ngu' nu ndya'a lo'o na' xee bi'. Ndyutsij tsa ngu' li', masi ná ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús lo'o na'. ¹⁰ “¿Na laca nu nti' nu'u cha' cua'ni na', Xu'na?” nacui na' jil'i Jesús li'. “Tyatu nu'u”, nacui nu Xu'na na jna', “tsaa nu'u ca quich'i Damasco. Ndejua ndi'i sca ñati nu culu'u jinu'u lcaa ña'a cña nu ntsu'u cha' cua'ni nu'u.” ¹¹ Ngua cuityi' na' xqui'ya xee tlyu bi' li', bi' cha' nu ngu' tya'a ndya'a na' bi', ngusñi ngu' ya' na' cha' tsa'a la ya tyucui nde quich'i Damasco bi'.

¹² Ndi'i sca nu cusu' nu naa Ananías quich'i bi', nu ndaquiya' tsa jil'i lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi sa'ni. Lcaa ngu' judío tya'a na nu ndi'i quich'i Damasco ni, nchcui' ngu' cha' tso'o tsa tyiquee nu Ananías bi'. ¹³ Ndyalaa nu cusu' bi' slo na' li': “Saulo tya'a na”, nacui yu jna', “cua'ni ycui' Ndyosi cha' tyaala cloo nu'u chaca quiya' juani”. Hora ti ndyaala cloo na' chaca quiya', na'a na' jil'i ycui' Ananías li'. ¹⁴ “Ycui' Ndyosi nu ngua'ni tlyu sti na jil'i, bi' laca nu ngusubi jinu'u cua sa'ni la”, nacui Ananías jna'. “Ngusubi ycui' Ni jinu'u cha' ca cuayá' ti' nu'u ña'a cha' nu nti' ycui' Ni, cha' ña'a nu'u jil'i ycui' nu liñi ca, cha' cuna nu'u cha' nu chcui' Ni lo'o nu'u”, nacui jna'. ¹⁵ “Ntsu'u cha' tsa'a nu'u slo lcaa ñati cha' cacha' nu'u jil'i ngu' lcaa ña'a cha' nu cua na'a nu'u, lcaa ña'a cha' jil'i ycui' Ndyosi nu cua ndyuna nu'u. ¹⁶ Nga'aa ntsu'u cha' jatya la nu'u ca nde; tyatu clyu nu'u juani; cua ngüityi ycui' Ni qui'ya nu ntsu'u jinu'u, xqui'ya cha' ngusñi nu'u cha' jil'i Jesús. Lo'o li' tyucuatya ngu' jinu'u.” Jua'a nchcui' Ananías lo'o na' li'.

Ndyaa Pablo slo ngu' xa' tsu'

¹⁷ 'Nu lo'o nguxtyu'u na' nde Jerusalén, li' ndyaa na' ne' laa tlyu jua cha' chcu'i na' lo'o ycu'i Ndyosi. Ñi'ya nti' si nchcu'i sca xcalá na, ¹⁸ jua'a cua na'a na' jil'i ycu'i nu Xu'na na. "Tyaa clya nu'u", nacuj nu Xu'na na jna', "tyu'u nu'u quichij Jerusalén re; yaa clya nu'u", nacuj Ni, "cha' ná jlyu ti' ngu' nde lo'o chcu'i nu'u cha' jna' lo'o ngu'." ¹⁹ "Xu'na", nacuj na' jil'i nu Xu'na na li', "jlo ti' ngu' quichij re cha' nguta'a na' ne' laa lcaa quichij, cha' ngusñi na' jil'i ngu' nu ntsu'u cha' jil'i lo'o nu'u, ngusu'ba na' jil'i ngu' bi' ne' chcu'a, ngujui'i na' jil'i ngu' bi'." ²⁰ Nu lo'o ngu' ngu' quee jil'i Esteban, ndyalú tañi yu; ndyujuii ngu' jil'i yu xqui'ya cha' liñi nchcu'i yu cha' jinu'u lo'o ngu'. Lo'o na' ni, stu'ba ti ndu na' lo'o ngu' bi' li', nguna'asij na' ste' ngu' nu ndyujuii jil'i yu. Tso'o nti' na' tyempo bi', nu lo'o na'a na' cha' cua ngujuii yu bi'." Jua'a nchcu'i na' lo'o ycu'i Ndyosi ne' laa bi'. ²¹ "Tyaa nu'u juani", nacuj ycu'i nu Xu'na na jna' li'. "Culo na' cña jinu'u cha' tsa nu'u xa' quichij tyijyu' la, cha' culu'u nu'u jil'i xa' ñati; nga'aa si'i jil'i ngu' judío tya'a nu'u ti culu'u nu'u."

Ntsu'u Pablo preso jil'i xu'na sendaru

²² Lo'o ndyuna ngu' quichij cha' bi', nga'aa nti' ngu' cuna la ngu' cha' li'. Nxi'ya lo'o tsa ngu' jil'i sendaru cha' ñasi' ngu':

—Cujui mā jil'i nu qui'yu re —nacuj ngu'—. Nga'aa tso'o cha' tyi'i yu chalyuu.

²³ Cuij ngusi'ya lo'o ngu' jil'i Pablo li', ngusaa' ngu' ste' ycu'i ca ngu', ngusñi ngu' yuu ngu' nde cua cha' ñasi' tsa ngu'. ²⁴ Bi' cha' ngulo xu'na sendaru cña cha' tsa lo'o sendaru jil'i preso ni'i, cha' quiji'i sendaru jil'i yu lo'o juata nu ntsu'u chcu'a laja. Cua'ni ngu' jua'a ngua

ti' xu'na sendaru, cha' li' tyaja'a yu cacha' yu ña'a cha' cuxi nu ngua'ni yu, cha' ngusi'ya tsa ngu' quichij xqui'ya cha' bi'. ²⁵ Cua ngusca' ngu' jil'i yu cha' quiji'i juata ngu' jil'i yu, lo'o li' nchcu'i Pablo lo'o nu capitán bi':

—¿Ha ntsu'u chacuayá' jil'i mā quiji'i mā jil'i sca ngu' romano? —nacuj Pablo jil'i capitán—. ¿Ha si'i na cua'ni cuayá' ngu' tisiya jil'i ngu' romano clyo?

²⁶ Hora ti ngusna capitán ndyaa nda xi cha' lo'o xu'na sendaru li':

—Cui'ya nu'u cuentya ñi'ya ña'a cua'ni nu'u lo'o nu qui'yu jua —nacuj capitán jil'i xu'na—. Sca ngu' romano laca yu.

²⁷ Hora ti lijya nu xu'na sendaru bi' slo Pablo li'.

—¿Ha chañi cha' nu'u laca ngu' romano? —nacuj jil'i Pablo.

—Chañi —nacuj Pablo jil'i.

²⁸ —Quiña'a tsa caya' nda na' cha' laca na' ngu' romano —nacuj xu'na sendaru li'.

—Ná lo'o caya' nda na', cha' ngu' romano laca sti na' —nacuj Pablo jil'i.

²⁹ Nu sendaru nu ndi'i slo yu cha' quiji'i ngu' jil'i yu ni, hora ti ndatsu' ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcu'i yu. Li' cua ndyutsij tsa xu'na sendaru cha' cua ngulo cña jil'i ngu', cha' ngusca' ngu' jil'i sca ngu' romano, masi ná lo'o chacuayá' jil'i ycu'i bese.

Ndu Pablo slo ngu' nu laca loo jil'i ngu' judío

³⁰ Ca chaca tsā tya nti' xu'na sendaru ca cuayá' ti' ni qui'ya laca nu ngusta ngu' judío bi' jil'i Pablo. Ngusati' ngu' carena chcu'a nu ndyaaca' Pablo li'. Ngulo xu'na sendaru bi' cña jil'i sti jo'ó tlyu lo'o jil'i lcaa ngu' cusu' cha' tyu'u ti'i ngu' se'i ti. Li' ndyaa lo'o jil'i Pablo ca slo ngu' bi'.

23

¹ Cua ndyu'u ti'lj lcaa ngu' cusu' bi'. Li' ña'a tsa Pablo ji'lj ngu' cusu' nu cua'ni cuayá' ji'lj yu.

—Cu'mā ngu' cusu' tya'a na' —nacuj Pablo ji'lj ngu' li'—, lcaa tsa tso'o ndi'lj na'. Lubii cresiya jna' cuentya ji'lj ycu'i' Ndyosi.

² Ananías naa nu laca xu'na sti jo'ó bi'; li' ngulo nu Ananías bi' cña ji'lj ngu' nu ndu cacua ti cha' quiji'lj ya' ngu' tu'ba Pablo.

³ —La cui' jua'a quiji'lj ycu'i' Ndyosi jinu'u tu'ni —nacuj Pablo ji'lj xu'na sti jo'ó bi' li'—, Cuiñi nu'u. ¿Ha liñi tsa ndu'ni nu'u nti'? Nde ndyu'ni cuayá' mā jna' cuentya ji'lj chacuayá' nu ntsu'u ji'na, pana cua ngulo nu'u cña cha' quiji'lj ya' ngu' tu'ba na', masi ná ntsu'u chacuayá' cua'ni nu'u jua'a.

⁴ Nhcui' ngu' nu ndu cacua ti lo'o Pablo li':

—¿Ha nhcui' suba' nu'u lo'o xu'na sti jo'ó nu laca cña ji'lj ycu'i' Ndyosi? —nacuj ngu' ji'lj Pablo.

⁵ —Cu'mā ngu' cusu' tya'a na' —nacuj Pablo—, ná jlo ti' na' si xu'na sti jo'ó laca jua. Ná tso'o cha' nu nhcui' na' si jua'a, cha' cua nscua sca cha' lo quityi ji'lj ycu'i' Ndyosi ndi'ya: “Ná hcui' cuxi mā ji'lj xu'na mā”.

⁶ Pana ngua cuayá' ti' Pablo li' cha' nga'a ngu' fariseo, lo'o jua'a nga'a xi ngu' saduceo laja ngu' cusu' bi'. Cuij nhcui' Pablo chaca quiya' li':

—Cu'mā ngu' cusu' tya'a na' —nacuj yu ji'lj ngu'—, ngu' fariseo laca na' —nacuj Pablo—, lo'o jua'a ngu' fariseo ngua sti na'. Ndyu'ni cuayá' mā jna' xqui'ya cha' jlya ti' na' cha' ntsu'u cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya' ca nde loo la.

⁷ Nu lo'o ndyuna ngu' cha' bi', li' nguxlyú ngu' cha' hichu' tya'a ngu'; ngu' fariseo nxuu tya'a lo'o ngu' saduceo li'. ⁸ Ná jlya ti' ngu' saduceo cha' tya taca tyu'ú sca ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuii, ni

ná jlya ti' ngu' cha' ntsu'u xca ji'lj ycu'i' Ndyosi, ni ná jlya ti' ngu' cha' ntsu'u cui'lj; pana ngu' fariseo ni, jlya ti' ngu' lcaa cha' bi'. ⁹ Bi' cha' lye tsa nxuu tya'a ngu' bi'. Lo'o li' ndyatú xi ngu' fariseo nu nslo tso'o ji'lj quityi ji'lj ycu'i' Ndyosi.

—Ná ngua'ni nu qui'yu re cha' cuxi —nacuj ngu' bi'—, Ná tso'o xuu tya'a na lo'o ycu'i' Ndyosi si chañi cha' cua nhcui' sca cui'lj tso'o lo'o yu re, si cua nhcui' sca xca ji'lj ycu'i' Ndyosi lo'o yu.

¹⁰ Lye la nxuu tya'a ngu' xqui'ya cha' bi' li'. Ngulacua tsa ti' xu'na sendaru si cujuui ngu' ji'lj Pablo, bi' cha' ngulo cña ji'lj sendaru cha' tejeya' ngu' ji'lj Pablo, cha' xa' tsa lo'o ngu' ji'lj yu ca to' tyi sendaru chaca quiya'.

¹¹ Lo'o ngua talya lye, li' ndyalaa ycu'i' nu Xu'na na slo Pablo.

—Cua'ni tlyu tyiquee nu'u Pablo —nacuj Ni—. Ñi'ya cua nhcui' nu'u cha' jna' nde quichj Jerusalén re, jua'a ntsu'u cha' hcui' nu'u cha' jna' ca quichj Roma.

Ngua ti' ngu' cujuui ngu' ji'lj Pablo

¹² Lo'o cua nguxee chaca tsa, li' ngüiñi cha' ji'lj ngu' judío lo'o tya'a ngu' cha' cujuui ngu' ji'lj Pablo. Ndi'ya ngua'ni ngu' jura li':

—Ña'a ycu'i' Ndyosi ji'na cha' chañi ca cha' ná cacu na ná co'o na tsiya' ti ña'a cuayá' nu cua ndyujuii na ji'lj nu Pablo bi' —nacuj ngu' ji'lj tya'a ngu'.

¹³ Cua ntsu'u tu'ba tya'a ñati nu ngua ti' cua'ni cña cuxi bi'. ¹⁴ Bi' cha' ndyaa ngu', nhcui' ngu' lo'o sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' quichj bi':

—Cua ngüiñi cha' ji'lj ya lo'o ycu'i' Ndyosi —nacuj ngu' ji'lj ngu' nu laca loo—. Nhcui' ya lo'o Ni cha' ná cacu ya tsiya' ti ña'a cuayá' nu cua ndyujuii ya ji'lj nu Pablo bi' —nacuj ngu'—. ¹⁵ Bi' cha' juani, lcaa cu'mā ngu' cusu' lo'o ngu' tsiya, jña mā ji'lj xu'na sendaru bi'

cha' caa lo'o ngu' ji'i Pablo ca slo ma chaca quiya'. Ta ma cha' lo'o ngu' cha' tya nti' ma cua'ni cuaya' ma la xi ji'i yu bi'. Li' tsa'a ya chca'a cuaana ya to' tyucuii, cha' cujuui ya ji'i yu laja lo'o tyeje tacui ngu' lo'o yu li'.

¹⁶ Laja li' cua ngujui cha' ji'i sñi' tya'a Pablo, ña'a cha' nu nchcui' ngu' bi'. Yala ti ndyaa yu cuañi' bi' to' tyi sendaru cha' ta yu cha' lo'o chi tya'a yu. ¹⁷ Li' ngusi'ya Pablo ji'i sca capitán:

—Cua'ni cha' tso'o tsa'a lo'o ji'i yu cuañi' re ca slo xu'na ma —nacui' Pablo ji'i—. Ntsu'u sca cha' nu ta yu lo'o nu laca xu'na ma.

¹⁸ Ndyaa lo'o capitán ji'i yu cuañi' bi' slo xu'na ngu' li':

—Cua ngusi'ya Pablo jna' —nacui' capitán ji'i xu'na—, nu Pablo nu ntsu'u ne' chcu'a —nacui' capitán—. Nacui' yu 'na cha' caa lo'o na' ji'i yu cuañi' re slo nu'u, cha' ntsu'u sca cha' nu nti' chcu'i' lo'o nu'u.

¹⁹ Ntejeya' xu'na sendaru ya' yu cuañi' bi' li', ndyaa lo'o ji'i su ná cuna xa' ñati' cha' nu chcu'i':

—¿Ha ntsu'u sca cha' nu nti' nu'u chcu'i' lo'o na'? —nacui' xu'na sendaru ji'i yu cuañi' bi' li'.

²⁰ —Cua ngüiñi' cha' ji'i nu ngu' judío bi' lo'o tya'a ngu' cha' jña ngu' cha' clyu ti' jinu'u, cha' caa lo'o nu'u ji'i Pablo ca slo ngu' tisiya bi' la quee —nacui' yu cuañi' bi' ji'i xu'na sendaru li'—. Chcu'i' ngu' lo'o nu'u cha' tya nti' la ngu' cua'ni cuaya' ngu' xi ji'i Pablo slo ngu'.

²¹ Cha' cuiñi' laca bi'. Cua ntsu'u masi tu'ba tya'a ñati' nu ntajatya ngu' ji'i ma cuaana ti to' tyucuii bi'; cua nchcu'i' ngu' bi' lo'o ycu'i' Ndyosi cha' ná cacu ngu' ná co'o ngu' tsiya' ti, ña'a cuaya' nu cua ndyujuii ngu' ji'i nu Pablo bi'. Lo'o jua'a cua laca ndi'i ngu' juani, ntajata ngu' cha' chcu'i' ngu' lo'o nu'u.

²² Li' ngulo xu'na sendaru cña ji'i yu cuañi' bi', cha' ná cacha' ji'i xa'

ñati' cha' nu cua nda lo'o sendaru. Li' ngusalya' yu cuañi' bi' lo'o xu'na sendaru, ndu'u ndyaa.

Nda xu'na sendaru ji'i Pablo cha' tsa'a yu ca slo Félix nu laca gobernador

²³ Lo'o li' ngusi'ya xu'na sendaru ji'i tucua tya'a capitán cha' caa ngu' slo. Ngulo cña ji'i capitán bi', cha' cua'ni cho'o ngu' ji'i ngu' cha' tsa'a ngu' lo'o quiña'a tya'a sendaru ca quich'i Cesarea; nacui' cha' hora cua caa nde talya tsa'a ngu'. Tsa'a lo'o ngu' ji'i tucua siyento tya'a sendaru nu tya'a quiya' ti, lo'o jua'a tya xna yala tyi tya'a sendaru nu tyucua hichu' cuayu ti, lo'o jua'a tya tyucuaa siyento tya'a sendaru nu tya'a lo'o clya chcu'a, tsa'a lo'o ngu' ji'i li'. ²⁴ Lo'o jua'a ngulo cña cha' cua'ni cho'o ngu' ji'i cuayu nu tyucua Pablo. Ntsu'u cha' cua'a tso'o sendaru ji'i Pablo tyucuii ña'a cuaya' nu tyalaa tso'o ti yu ca slo gobernador Félix. ²⁵ Li' ngus-cua xu'na sendaru sca quityi cha' tsa'a slo nu Félix bi'; ndi'ya nchcu'i' quityi bi':

²⁶ “Claudio Lisias nscua quityi re cha' tsa'a slo nu'u, gobernador Félix, cha' nu'u laca loo. Xlyo ni'i.

²⁷ Cua ntejeya' ngu' judío ji'i nu qui'yu re, cua cujuui ti ngu' ji'i yu lo'o ndyalaa na' lo'o sendaru. Ngua tii na' cha' ngu' romano laca yu re, bi' cha' ngulo na' ji'i yu ya' ngu' cuxi bi'. ²⁸ Lo'o li' ngua ti' na' ca cuaya' ti' na' ni qui'ya ntsu'u ji'i yu lo'o ngu', bi' cha' ndyaa lo'o na' ji'i yu ca slo ngu' nu laca loo ji'i ngu' judío. ²⁹ Li' ngua cuaya' ti' na' cha' cua ngusta ngu' qui'ya ji'i yu cuentya ji'i cha' cusu' nu ntsu'u ji'i tya'a ngu' judío ti, pana ná ntsu'u cha' cujuui ngu' ji'i yu, ná ntsu'u cha' su'ba ngu' ji'i yu ne' chcu'a.

³⁰ Li' ngua tii na' cha' cuaana ti cua ngüiñi' cha' ji'i tyuu tya'a ngu' judío cha' cujuui ngu' ji'i yu re, bi' cha' nda na' ji'i yu lija yu slo nu'u

juani. Ngulo na' cña jil'i nu ngu' judío bi', cha' caa ngu' ca slo nu'u cha' sta ngu' qui'ya jil'i yu re, si ntsu'u sca qui'ya jil'i yu cuentya jil'i ngu'. Tsa lo cua ti cha' nscua na' juani.” Jua'a nguscua nu xu'na sendaru bi' lo quityi.

³¹ Ñi'ya nu ngulo xu'na sendaru cña jil'i ngu', jua'a ngua cha' bi' li'. Lo'o ngua talya, li' ndyaa ngu' ndyaa qui'ya ngu' jil'i Pablo, ndyaa lo'o ngu' jil'i yu ca quich'i Antípatris. ³² Ca chaca tsá nguxtyu sendaru nu ndya'a quiya' ti, ñaa ngu' nde to' tyi ngu'. Tya ndyaa la ngu' nu ntucua hichu' cuayu bi', ndyaa lo'o ngu' jil'i Pablo tyucui. ³³ Ndyalaa ngu' ca quich'i Cesarea li', nda ngu' quityi jil'i gobernador, lo'o jua'a nguxtyanu ngu' jil'i preso slo nu cusu' bi' li'. ³⁴ Nchcui' gobernador lo quityi bi', li' nchcuane jil'i Pablo ma ngu' laca. Nguxacui Pablo cha' jil'i li':

—Loyuu su cuentya Cilicia ndi'i quich'i tyi na' —nacui Pablo.

³⁵ —Ña'a na' ñi'ya caca cha' jinu'u lo'o caa ngu' bi' slo na' cha' sta ngu' qui'ya jinu'u —nacui gobernador jil'i Pablo.

Lo'o li' ngulo nu gobernador bi' cña jil'i sendaru cha' tyi' ngu' sendaru cua jil'i Pablo ca toni'i cña su ngutucua jyo'o rey Herodes cua sa'ni la.

24

Ndacha' Pablo jil'i Félix ñi'ya ngua jil'i yu

¹ Lo'o cua ndya'a ca'yu tsá, li' ndyalaa Ananías nu xu'na sti jo'ó bi'; ndyalaa yu lo'o ngu' cusu' lo'o sca ñati nu laca tu'ba nu naa Tértulo. Li' ndyaa ngu' bi' slo gobernador cha' sta ngu' qui'ya jil'i Pablo, ² bi' cha' ngulo gobernador cña jil'i sendaru cha' caa lo'o ngu' jil'i Pablo ca slo. Li' nchcui' Tértulo bi' lo'o Félix nu laca gobernador bi':

—Cha' clyu ti' tyu'u jinu'u, cusu', chcui' ya xi lo'o nu'u —nacui Tértulo—. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya cha' xcui' cña tso'o ndu'ni nu'u lo'o laca nu'u loo loyuu chalyuu re. Tso'o ti ndi'i ya, cha' tso'o tsa jlo ti' nu'u ñi'ya culo nu'u cña jil'i ya —nacui—. ³ Bi' cha' tso'o ntsu'u tyiquee ya, nxñi ya cua ña'a ca cha' tso'o nu ndyu'ni nu'u lo'o ya, macala ndyu'ni nu'u cña. Lo'o nu juani ndyu'ni chi' ya loo nu'u, cusu' —nacui—. ⁴ Cui'ya cha' clyu ti' jil'i ya, masi sca hora ti' culo laja nu'u xi; cua'ni nu'u sna Ndyosi cuna xi lo'o chcui' na' sca cha' re lo'o nu'u. ⁵ Cua lijya ya ca nde cha' cacha' liñi ya jinu'u lcaa ña'a cña cuxi nu ngua'ni yu re. Nslo ya jil'i yu re cha' suba' tsa nchcui' yu, lya' tsa ti' yu. Nsu'ba yu cha' cusu' jil'i ñati lcaa quich'i su ndya'a yu slo ngu' judío tya'a ya, cha' yu re laca loo jil'i taju ngu' nazareno. ⁶ Ngua ti' yu tsa lo'o yu jil'i xi ngu' xa' tsu' ca ne' laa jil'i cuare, ca su ná ntsu'u chacuayá' cha' tsa xa' ñati; bi' cha' tajejaya' ya jil'i yu, ndyaa lo'o ya jil'i yu cha' ca cuayá' jil'i yu lo'o ya xqui'ya cha' cusu' nu ntsu'u jil'i ya. ⁷ Li' ndyalaa Lisias nu xu'na sendaru quich'i bi'. Tyaala tsa ngua bi' lo'o nguxlyaá jil'i nu Pablo bi' ya' ya, ndyaa lo'o ngu' jil'i yu li'. ⁸ Ngulo Lisias cña jil'i ya cha' caa ya slo nu'u cha' sta ya qui'ya jil'i yu ca nde. Tso'o la si xcuane nu'u jil'i yu si cha' liñi nchcui' ya jil'i yu.

⁹ Lo'o jua'a nchcui' nu ngu' judío nu ndu' lo'o Tértulo bi', cha' liñi tsa cha' nu nchcui' Tértulo cuentya jil'i Pablo. ¹⁰ Nda gobernador chacuayá' chcui' ycu' Pablo li':

—Tso'o ntsu'u tyiquee na' si caca cua'ni lyaá na' jil'i ycu' ca na' laja lo'o chcui' na' lo'o nu'u —nacui Pablo jil'i Félix bi'—. Cua jlo ti' na' cha' cua tyu' yija laca nu'u loo jil'i nación re —nacui—. ¹¹ Liñi cha' nu nchcui' na' re, taca ca cuayá' ti' nu'u cha' liñi tsa laca cha' bi'.

Cua tii tyucuaa ti tsá ntsu'u lo'o ndyalaa na' nde quichí Jerusalén cha' cua'ni tlyu na' jilí ycuí' Ndyosi. ¹² Ná nguxlyú na' cha' hichú' ñati; ná ngua'ni cuxi na' lo'o ñati, masi ne' laa tonu, masi xa' ne' laa, masi laja quichí ti, ná nchcui' na' cha' cuxi lo'o ñati li'. ¹³ Qui'ya laja ti ngusta ngu' re 'na. Ná tucui ndu nu taca chcui' cha' liñi laça cha' nu nchcui' ngu' re jna'. ¹⁴ Chañi laca cha' ndu'ni tlyu na' jilí ycuí' Ni, la cui' ycuí' Ndyosi bi' laca nu ngua'ni tlyu jyo'o cusu' jilí ya jilí Ni. Lo'o jua'a cua ngusñi na' cha' cucui nu cua nda ycuí' Ndyosi lo'o na nu ngua tsubi' ti, masi nchcui' ngu' re cha' cha' cuiñi laca bi'. Pana ña'a ti tya ndaquiya' na' jilí lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moises lo quityi sa'ni, lo'o jua'a ndaquiya' na' jilí lcaa quityi nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jilí ycuí' Ndyosi nu ngua sa'ni. ¹⁵ Ñi'ya nu jlyu ti' ngu' judío re, jua'a jlyu ti' na'. Chañi cha' cua'ni ycuí' Ndyosi cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya', masi ñati tso'o ngua jyo'o bi', masi ñati cuxi ngua ngu'; ¹⁶ bi' cha' nti' na' cua'ni na' xcui' cha' tso'o laja lo'o ndi'j na' chalyuu, cha' ná caja ñi'ya nu cutsji na' ca slo ycuí' Ndyosi, lo'o jua'a ná cutsji na' slo ñati ti li'.

¹⁷ Tyuu yija ndya'a na' xa' quichí tyijyu' la, lo'o tsubi' ti nguxtyuu na' ndyalaa na' nde loyuu su ndi'j quichí tyi ya chaca quiya', cha' ta na' sca msta nu xtyucua xi jilí ngu' ti'i nde jua, la cui' msta nu cua nda ngu' tyijyu' cha' tsaa slo ngu' ti'i bi'. Lo'o jua'a na', ngua ti' na' cha' ta na' sca msta jilí ycuí' Ndyosi. ¹⁸ Ñi'ya nu nscua cha' cua'ni ya cha' laca ya ngu' judío, jua'a ngua'ni lubii na' jilí ycuí' ca na' cha' tsa'a ne' laa. Nga'a na' ne' laa tonu li', nda na' msta bi'; ti ti nguti'j na' ne' laa, ná ndi'j quiña'a ñati. Lo'o li' ndyalaa xi ngu' judío tya'a ya nu ca tyi loyuu su cuenta Asia,

na'a ngu' bi' jna' li'. ¹⁹ ¿Ni cha' laca ná ñaa ngu' bi' ca nde cha' sta ngu' qui'ya jna' lacua, si chañi cha' ntsu'u qui'ya 'na lo'o ngu'? ²⁰ Masi ná ñaa ngu' bi', pana taca xcuane nu'u jilí ngu' re ñi'ya laca qui'ya nu ntsu'u jna', nu nquijeloo jilí ngu' tisiya nu lo'o ndu na' slo ngu' nu laca loo bi'. ²¹ Ná jlo ti' na' si chcui' ngu' cha' cuxi ngua cha' bi', nu lo'o cuij nchcui' na' lo'o ngu' ndi'ya: “Ndyu'ni cuayá' ma jna' juani xqui'ya cha' jlyu ti' na' cha' chañi, cua'ni ycuí' Ndyosi cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya'”, nacuj na' jilí ngu' li'.

²² Ndyuna Félix lcaa cha' nu nchcui' Pablo, lo'o li' ná ntaja'a yu cua'ni cuayá' yu jilí Pablo la cui' tsa bi'; jlo ti' Félix ñi'ya nu nchca jilí ñati nu ntsu'u cha' jilí lo'o Jesucristo, bi' cha' ca tiya' la ngua ti' yu.

—Tso'o la si xa' chcui' ma lo'o na' chaca quiya' lo'o tyalaa Lisias, nu xu'na sendaru bi' —nacuj Félix jilí ngu'.

²³ Li' nchcui' Félix lo'o capitán jilí sendaru nu nga'a cua jilí Pablo, cha' ta chacuayá' jilí yu cha' cua'ni yu ñi'ya nu nti' ti yu, masi ña'a ti tya chca'a ngu' cua jilí yu; jua'a nda chacuayá' cha' caa ngu' tya'a ndya'a yu ca slo yu cha' ta ngu' na laca nu lyiji xi jilí. Ndu'u Félix ndyaa li'.

²⁴ Lo'o nteje tacui la xi tsa, li' ndyalaa Félix quichí bi' chaca quiya'; stu'ba ti ndyalaa nu cusu' bi' lo'o clyo'o nu naa Drusila, ngu' judío laca nu cuna'a bi'. Li' ngulo Félix cña cha' caa lo'o ngu' jilí Pablo slo, cha' culu'u Pablo ñi'ya nu ntsu'u cha' cua'ni ngu' si xñi ngu' cha' jilí Jesucristo. ²⁵ Li' ngulu'u Pablo jilí ngu' cha' nti' ycuí' Ndyosi cha' xcui' cha' liñi ti cua'ni ñati chalyuu, cha' cua'a ngu' jilí ycuí' ca ngu' cha' nga'aa cua'ni ngu' cha' cuxi, bi' laca cña nu nti' ycuí' Ndyosi; jua'a ngulu'u yu

cha' ntsu'u cha' cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa ñati nu lo'o cua ndye chalyuu. Ndayesij xi Félix li'.

—Tyaa nu'u juani —nacu'i nu cusu' bi' jil'i Pablo—. Xi'ya na' jinu'u chaca quiya' si ntsu'u sca hora nu laja xi jna'.

²⁶ Ndi'ya ngulacua ti' Félix: si tyiquee' tyanu Pablo ne' chcuá, li' ta yu cñi cha' culaá Félix jil'i yu; bi' cha' lu'ba ti nxi'ya Félix jil'i yu cha' caá yu ca slo. ²⁷ Jua'a ti nteje tacui tucua yija. Li' ngutsa'a nu laca loo; nga'aa si'i Félix laca gobernador li', Porcio Festo naa gobernador cui. Pana nguxtyanu Félix jil'i Pablo ne' chcuá cha' caca tso'o tyiquee ngu' judío ña'a ngu' jil'i ycu'i Félix, ngua ti' nu cusu' bi'.

25

Ndu Pablo slo Festo

¹ Lo'o li' ndyalaa Festo ca quich'i Cesarea cha' caca yu gobernador. Sna tsá ti nguti'i yu quich'i bi', li' ndyaa clya yu ca quich'i Jerusalén. ² Nu lo'o ndyalaa yu quich'i bi', li' nu sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' jil'i ngu' judío ni, nchcui' ngu' cha' ti'i jil'i Pablo ca slo Festo bi' li'; ³ jua'a ndijña ngu' jil'i yu si cua'ni yu cha' tso'o cha' caá lo'o jil'i Pablo ca Jerusalén. Ndjña ngu' jua'a cha' cuaana ti cua ngüiñi cha' jil'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' cujuu ngu' jil'i Pablo laja lo'o ñaa lo'o ngu' jil'i tyucui. ⁴ Pana ná ntaja'a Festo tsiya' ti; nacui' yu cha' ca quich'i Cesarea ntsu'u Pablo ne' chcuá, lo'o jua'a yala ti xtyuu ycu'i yu nde quich'i bi'.

⁵ —Tso'o la si stu'ba ti tsaa ngu' nu laca loo jil'i mā lo'o na' —nacui' Festo jil'i ngu'—. Tsaa mā lo'o na' ca Cesarea cha' sta mā quiyá jil'i yu bi' cajua, si ntsu'u sca cha' cuxi nu ngua'ni yu lo'o mā.

⁶ Nguti'i nu cusu' Festo snu' tsá, masi tii tsá nguti'i yu ca Jerusalén, li' nguxtyuu yu ndyaa yu nde Cesarea chaca quiya'. Ca chaca tsá

ntucua Festo lo yaca xlya tso'o ca su ntucua ycu'i gobernador nu lo'o ndyu'u ti'i ngu' cha' ca cuayá' jil'i ngu'. Li' ngulo yu cña jil'i ngu' cha' caá lo'o ngu' jil'i Pablo ca slo yu. ⁷ Ñaa lo'o ngu' jil'i Pablo li'. Lo'o jua'a ndi'i nu ngu' nu laca loo jil'i quich'i Jerusalén, cua ndyalaa ca ti ngu'. Cagua ti slo Pablo ndu ngu' bi', lo'o li' tlyu tsa quiyá ngusta ngu' jil'i nu Pablo bi'; pana ná tucui ndu nu chcu'i si cha' liñi laca nu nchcui' ngu' bi' jil'i Pablo. ⁸ Nchcui' ycu'i Pablo lo'o ngu' bi' cha' tyu'u lubii cha' jil'i ycu'i lo'o ngu':

—Ni sca cha' cuxi ná ngua'ni na' —nacui' Pablo—. Ná ngua'ni na' cha' cuxi cuentya jil'i cha' cusu' nu ntsu'u jil'i ngu' judío tya'a ya, ni ná ngua'ni cuxi na' ne' laa tonu, la cui' ti ná ngua'ni na' cha' cuxi cuentya jil'i cña nu ngulo rey nu laca loo jil'i ngu' romano; bi' cha' nti' na' cha' ná ntsu'u quiyá na.

⁹ Pana nu Festo bi' ni, ngua'ni yu cha' cua'ni tya'a yu lo'o ngu' judío, bi' cha' nchcuane yu jil'i Pablo ndi'ya:

—¿Ha nti' nu'u tsaa ca Jerusalén? —nacui' Festo jil'i Pablo—, cha' ca cuayá' jinu'u lo'o na' ca ndacua.

¹⁰ —Ca nde laca su ndu'ni cuaya' mā jil'na cuentya jil'i rey jil'i ngu' romano nu laca loo la —nacui' Pablo jil'i nu cusu' bi'—, ca nde ca cuayá' jna' lo'o nu'u lacua —nacui'—. Jlo tso'o ti' nu'u cha' ni sca cha' cuxi ná ngua'ni na' cuentya jil'i ngu' judío tya'a na'. ¹¹ Si'i ñati xña'a laca na'; lo'o tyalaa hora cha' cajaa na', ná cutsij na' cha' cajaa li'. Si ná laca na' ñati xña'a, ná ntsu'u cha' ta nu'u chacuayá' tsaa na' slo ngu' bi' li'; bi' cha' jña na' chacuayá' jinu'u juani cha' tsa'a ca slo ycu'i rey jil'i ngu' romano nu laca loo la, cha' cua'ni cuayá' yu bi' jna' cajua.

¹² Nu lo'o cua ndyuna Festo cha' bi', li' nchcui' yu xi lo'o ngu' cusu'

nu nxyucua jil'i yu. Li' nchcui' yu lo'o Pablo chaca quiya':

—Tso'o —nacui' Festo jil'i Pablo—. Cua ndijña nu'u cha' tsaa slo rey jil'i ngu' romano nu laca loo la cha' caca cuayá' jinu'u ca quich'i bi', tsaa nu'u ca bi' lacua.

Ndu Pablo slo rey Agripa

¹³ Nu lo'o cua nteje tacui xi tsá, li' ndyalaa rey Agripa ca quich'i Cesarea. Ndyalaa rey lo'o sca nu cuna'a tya'a nu naa Berenice, cha' ta ngu' xlyo ni'i jil'i nu cusu' Festo bi'. ¹⁴ Tyuu tsá ndyanu ngu' slo Festo. Laja li' nchcui' Festo cha' jil'i Pablo lo'o ngu':

—Ntsu'u sca ñati ca nde nu ngusu'ba Félix jil'i ne' chcuá —nacui' Festo jil'i ngu'—. ¹⁵ Nu lo'o nguti'i na' nde Jerusalén, li' nu sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' jil'i quich'i bi' ni, nchcui' ngu' lo'o na', ngusta ngu' qui'ya jil'i yu bi'; ngua ti' ngu' cha' culo na' cña cha' cujuui ngu' jil'i yu li'. ¹⁶ Pana nguxacui' na' cha' jil'i ngu' cha' si'i jua'a ndu'ni ngu' romano; ná taca cua'ni cuayá' ya jil'i yu, nu lo'o bilya ta ya tyempo jil'i yu cha' tyu'u lubii cha' jil'i ycu'i' yu lo'o ngu' su ndu' ngu' nu ngusta qui'ya jil'i. ¹⁷ Ndyalaa ngu' ca nde slo na' li'. Lo'o ngua chaca tsá, hora ti ntucua na' lo yaca xlya tso'o ca su ntucua gobernador nu lo'o ndu'ni cuayá' na' jil'i ñati. Li' ngulo na' cña cha' cää lo'o ngu' jil'i nu qui'yu bi'. ¹⁸ Ngua ti' na' cha' cua ngua'ni yu sca cha' cuxi, pana si'i jua'a ngua qui'ya nu ngusta ngu' bi' hichu' yu; ¹⁹ cuentya jil'i cha' nu jlya tsa ti' ngu' judío ti, tsa bi' ti cha' ngua bi'. Lo'o jua'a nchcui' ngu' cha' jil'i sca ñati nu naa Jesús nu cua ngujuii, nacui' ngu', pana nacui' nu Pablo bi' cha' xa' ndyu'u nu Jesús bi' chaca quiya'. ²⁰ Ná jlo ti' na' ñi'ya quiñi cha' jna' lo'o ngu' bi'. Li' nchcuane na' jil'i Pablo si nti' yu tsaa yu ca Jerusalén cha' ca cuayá' jil'i yu lo'o na' cajua; ²¹ pana cua ndijña Pablo

chacuayá' jna' cha' ca cuayá' jil'i yu ca slo rey Augusto nu laca loo la. Bi' cha' ngulo na' cña cha' tyanu yu ne' chcuá, cha' ta na' jil'i yu cha' tsaa yu slo rey nu laca loo la bi'.

²² Nchcui' rey Agripa lo'o Festo li':

—Lo'o na' ntá' cuna na' cha' nu nchcui' yu bi' —nacui' Agripa jil'i.

—La quee taca cuna nu'u ni cha' ta yu —nacui' Festo li'.

²³ Ca chaca tsá nu Agripa lo'o ma' Berenice bi', ndyacu' lcaa ste' ngu' nu tso'o tsa ña'a cha' cua'ni ch'i ngu' quich'i loo. Li' ndyaa ngu' su ndyu'u ti'i ngu'; lo'o lcaa xu'na sendaru, lo'o ngu' nu laca loo jil'i quich'i, ndya'a ngu' lo'o ngu' bi'. Li' ngusi'ya Festo jil'i sendaru cha' cää lo'o ngu' jil'i Pablo ca slo.

²⁴ —Ña'a nu'u yi'a, rey Agripa —nacui' Festo—, jua'a lcaa cu'ma nu ndyu'u ti'i ma' ca nde, ña'a tso'o ma' jil'i nu qui'yu re. Cua tyuu tya'a ngu' judío nchcui' cha' jil'i yu re lo'o na', masi ca Jerusalén, masi quich'i Cesarea re. Lcaa quiya' lo'o nchcui' ngu' lo'o na' nacui' ngu' cha' ntsu'u cha' cajaa yu, ²⁵ pana ná nchca cuayá' ti' na' ni cha' laca cha' ntsu'u cha' cajaa yu. Li' ngüijña yu 'na cha' ca cuayá' jil'i yu lo'o rey Augusto nu laca loo la, bi' cha' ngulacua ti' na' cha' ta na' jil'i yu cha' tsaa yu ca slo rey bi'. ²⁶ Tsa bi' ti cha', ná jlo ti' na' ñi'ya nu scua na' quityi nu tsaa slo xu'na na', nu rey nu laca loo la bi', cha' ta na' xi cha' cuentya jil'i yu re. Bi' cha' ngusi'ya na' jil'i yu cha' cää yu tyatü yu slo lcaa cu'ma, jua'a slo ycu'i' nu'u, rey Agripa. Juani taca xcuane nu'u jil'i yu na laca nu ngua'ni yu, li' caja ñi'ya scua na' cha' lo quityi bi'. ²⁷ Ná taca tsaa yu preso cajua si ná lo'o quityi nu nscua ñi'ya laca qui'ya nu ntsu'u jil'i yu.

26

Nchcui' Pablo si caca cua'ni lyaá

ji'iyacui'

¹ —Ta na' chacuayá' chcuí' nu'u juani, si caca tyu'u lubii cha' jinu'u lo'o ngu' re —nacui' rey Agripa ji'i Pablo li'.

Ngua'ni ya' Pablo ji'i rey, li' ngux-ana nchcuí' yu lo'o ngu'!

² —Tso'o ntsu'u tyiquee na', rey Agripa —nacui' Pablo—, cha' slo nu'u ndu na' juani —nacui—, cha' ta na' sca cha' lo'o cu'ma, ñi'ya nu ngua cha' ngusta ngu' judío tya'a na qui'ya bi' jna'. ³ Jlo ti' na' cha' nchca cuayá' ti' nu'u lcaa cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ngu' judío tya'a na; nu lo'o lye tsa nchcuí' ngu' lo'o tya'a ngu', nchca cuayá' ti' nu'u li'. Bi' cha' cua'ni nu'u cha' tso'o, talo tyiquee nu'u cua'a jyaca nu'u ji'i lcaa cha' nu chcuí' na' lo'o nu'u juani.

Nu lo'o bilya culu'u loo Jesucristo ji'i Pablo

⁴ Jlo ti' lcaa ngu' judío tya'a na ñi'ya nu ngua'ni na' lcaa yija lo'o nguti'i na' ca quichí tyi na', masi lo'o nguti'i na' ca quichí Jerusalén; ⁵ jlo ti' ngu' cha' bi'. Si nti' ngu', taca chcuí' ngu' lo'o ma cha' ngu' fariseo laca na' tya lo'o cuañi' na', lo'o jua'a liñi la ndaquiya' ngu' fariseo ji'i lcaa cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ngu' judío. ⁶ Ñi'ya nu jlya ti' jyo'o cusu' ji'na cha' nu nchcuí' ycuí' Ndyosi lo'o ngu', jua'a jlya ti' na' juani; bi' cha' nchca cuayá' jna' lo'o ma juani. ⁷ Ca ta'a tii tyucuaa tya'a taju ngu' Israel nu laca ngu' tya'a na ni, ntajatya ngu' ni jacua' cua'ni ycuí' Ndyosi cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya'; bi' cha' ndu'ni tlyu ngu' ji'i ycuí' Ndyosi, lcaa tsá lo'o lcaa talya ndu'ni tlyu ngu' ji'i Ni. La cui' jua'a lo'o na', jlya ti' na' cha' bi', rey Agripa; bi' cha' laca ngusta ngu' judío tya'a na qui'ya jna'. ⁸ ¿Ni cha' laca ntsu'u ñati' cu'ma nu ná jlya ti' cha' nchca ji'i ycuí' Ndyosi cua'ni Ni cha' tyu'ú jyo'o chaca quiya'?

Ngua'ni lya' ti' Pablo ji'i nu ñati' ji'i Jesucristo nu ngua sa'ni la

⁹ 'Clyo ngua ti' na' cha' lye tsa xcube' na' ji'i ñati nu cua ngusñi cha' ji'i Jesús Nazaret, ¹⁰ bi' cha' ngua'ni lya' ti' na' ji'i ngu' bi' ca quichí Jerusalén. Ngusñi na' ji'i tyuu tya'a ñati' ji'i Jesucristo li', ngusu'ba na' ji'i ngu' ne' chcuá xqui'ya chacuayá' nu cua nda sti jo'ó nu laca loo jna'; stu'ba ntsu'u tyiquee na' lo'o ngu' nu ndyujuii ji'i ñati' ji'i Jesucristo bi'. ¹¹ Chañi cha' lye tsa ngua'ni lya' ti' na' ji'i ñati' bi', ngua tsa ti' na' cha' xtyanu ngu' tsiya' ti cha' ji'i Jesús. Jua'a ngua'ni na' lcaa ne' laa ji'i ngu' judío, masi quichí loyuu re, masi quichí tyijyu' la su ngusna ngu', cha' ñasi' tsa na' ji'i ngu' bi'.

Ngusñi Pablo cha' ji'i Jesucristo

¹² 'Lo'o li' ngua sca tsá ndya'a na' tyucuii su tsaa quichí Damasco. Ntsu'u quityi chacuayá' nu nda sti jo'ó nu laca loo la jna', cha' cua'ni na' la cui' cña cuxi bi' ca quichí bi'. ¹³ Nde hora ngua, rey Agripa, li' ndaca'a sca xee tlyu ji'i ycuí' Ndyosi nde cua; lcaa su ndu' cua lo'o tya'a ndya'a ya ngujui'i xee bi' lo yuu. Jo'o la ngujui'i xee cuichaa, lye la ngujui'i xee bi'. ¹⁴ Lcaa ya nclyú ya tyucuii bi', cha' ndyutsii tsa ya. Li' nchcuí' Ni xi lo'o na'; cha'cña 'na, cha'cña ji'i ngu' judío nchcuí' Ni lo'o na': “Saulo, Saulo”, nacui' Ni jna', “¿ni cha' laca lye tsa nxuu tya'a nu'u lo'o na'?” nacui' Ni. “La cui' ca nu'u ndu'ni cha' quicha ti' ycuí' nu'u; ñi'ya ndu'ni sca toro, jua'a ndu'ni nu'u. Na ntyiji'i quiya' toro la cui' se'i su ndatu' ngu' yaca cha siyu' ni'; lo'o jua'a nu'u, ndu'ni ñu'u ji'i ycuí' ca ti nu'u.” ¹⁵ “¿Tilaca laca nu'u, Xu'na?” ni na' ji'i Ni li'. “Jesús laca na”, nacui' Ni. “Ji'i ycuí' na' ndyu'ni nu'u cha' ca quicha ti' na”, nacui' Ni. ¹⁶ “Tyatu' nu'u juani. Cua ngulu'u loo na' jinu'u juani cha' cua'ni nu'u

cña jna', cha' cacha' nu'u jil'i xa' ñati cha' cua na'a nu'u jna' tsá juani. Lo'o jua'a ntsu'u cha' ta nu'u cha' lo'o ngu', lcaa ña'a cha' nu culu'u na' jinu'u nde loo la. ¹⁷ Cua'ni lyaá na' jinu'u ya' ngu' judío tya'a cusu'u nu'u, lo'o jil'i ngu' xa' tsu' si cua'ni tyaala ngu'. Lo'o jua'a culo na' cña jinu'u cha' tsaá nu'u slo ngu' xa' tsu', ¹⁸ cha' ñi'ya si ndya'a ngu' cuityi', jua'a ndya'a ñati bi' chalyuu; ñi'ya si talya tsa ña'a su ndya'a ngu', jua'a ndyu'ni ngu' bi'. Bi' cha' ntsu'u cha' culu'u nu'u cha' jna' jil'i ngu' bi', cha' xñi ngu' cha' jna'. Li' nga'aa tya'a ngu' su talya ña'a, ñi'ya si cuityi' ti ngu'; taca tya'a ngu' tyucuii su xee cuentya jil'i ycu'i Ndyosi, taca ña'a ngu' li'. Satanás laca nu nclyo cña jil'i ngu' bi' juani, pana ca li' caca ngu' ñati jil'i ycu'i Ndyosi. Ntsu'u cha' xñi ngu' bi' cha' jna', cha' taca cui'ya ycu'i Ni cha' clyo ti' jil'i cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ngu' bi'. Li' caca stu'ba cha' jil'i ngu' bi' lo'o ñati nu cua lubii cresiya jil'i xqui'ya na'", nacui ycu'i Jesús 'na li'.

Ndaquiya' Pablo jil'i cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o yu

¹⁹ Cusu' rey Agripa, cua ngua'ni na' cña nu ngulo Jesús jna', nu lo'o ngulu'u loo Jesús jna'. ²⁰ Clyo ngulu'u na' jil'i ngu' judío tya'a na nu ndi'i ca quichi Damasco, cha' culochu' ngu' jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tsa tyiquee ngu' jil'i tya sa'ni la, cha' xñi ngu' cha' jil'i ycu'i Ndyosi li'; lo'o jua'a xcui' cha' tso'o ntsu'u cha' cua'ni ngu' li', cha' ca cuayá' ti' xa' ñati cha' cua nguxcutsa'a Ni cresiya jil'i ngu' bi'. La cui' jua'a ngulu'u na' jil'i ngu' Jerusalén, lo'o jil'i ngu' lcaa quichi nu ndi'i loyuu su cuentya Judea re. Lo'o li' ngulu'u na' cha' bi' jil'i ngu' xa' tsu'. ²¹ Bi' cha' ntejeya' ngu' judío tya'a na jna' to' laa tlyu, cha' ngua ti' ngu' cha' cujui ngu' jna'. ²² Ná sca nti' na' lo cña re, cha'

nxyucua ycu'i Ndyosi jna' lcaa tsá cha' culu'u na' cha' jil'i Ni jil'i lcaa ñati, masi jil'i ngu' tlyu, masi jil'i ngu' ti'i. La cui' ti cha' nclyu'u na' jil'i ngu' juani ñi'ya na' nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi nu ngua sa'ni la; cua nguscua ngu' lcaa cha' nu caca nde loo la, lo'o la cui' cha' bi' laca nu nguscua jyo'o Moisés. ²³ Cua nguscua ngu' cha' lye tsa xcube' ñati jil'i nu Cristo bi' nde loo la; ntsu'u cha' cajaa yu, lo'o li' Cristo laca nu clyo nu tyu'ú chaca quiya' lo'o cua ngujui yu. Cua nguscua ngu' cha' tyu'ú yu chaca quiya' cha' cua'ni lyaá Ni jil'i lcaa na, masi ngu' judío tya'a na, masi ngu' xa' tsu'. Jua'a nclyu'u na' jil'i ñati.

Ngua tsa ti' Pablo cha' xñi rey Agripa cha' jil'i Jesús

²⁴ Nu lo'o nchcui' Pablo jua'a lo'o ngu', li' lye nchcui' Festo lo'o:

—Na loco nu'u, Pablo —nacui Festo jil'i—. Cha' lye tsa nchcui' nu'u lo quityi, bi' cha' cua ngu'ichi yaa hique nu'u —nacui.

²⁵ Nguxacui Pablo cha' jil'i nu cusu' bi' li':

—Si'i na loco na', cusu' —nacui Pablo jil'i Festo—. Ná ngu'ichi cha' nu nchcui' na', xcui' cha' liñi nda na' lo'o ma. ²⁶ Cua jlo ti' rey Agripa re, xqui'ya cha' nchca cuayá' ti' nu cusu' cha' bi'; bi' cha' tlyu tyiquee na' lo'o nchcui' na' lo'o nu cusu' re. Lo'o jua'a jlo ti' nu cusu' ñi'ya ngua cha' bi', cha' si'i na cuaana ti ngua cha' jil'i Jesús. ²⁷ Cusu' rey Agripa, ¿ha jlya ti' nu'u cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi nu ngua sa'ni? Jlo ti' na' cha' lo'o nu'u jlya ti' cha' bi' —nacui Pablo jil'i rey Agripa.

²⁸ —¿Ha yala ti nti' nu'u cha' caca na' ñati jil'i Jesucristo? —nacui rey Agripa jil'i Pablo li'.

²⁹ —Masi yala ti, masi ca tiya' la —nacui Pablo—, tso'o tsa si xñi lcaa tya'a ma cha' bi', lo'o nu'u, rey Agripa, lo'o lcaa cu'ma nu ndyuna

mā cha' nu' nchcui' na' lo'o mā tsā juani; tso'o tsa si caca stu'ba cha' jil'i mā lo'o na' lo'o xñi mā cha' bi' li'. Sca ti cha' ná tso'o, si sca' ngu' jil'i mā lo'o carena chcuā ñi'ya nu ngusca' ngu' jna'.

³⁰ Cua ndye nchcui' Pablo lo'o ngu', li' ndatu rey, ndatu gobernador lo'o ma' Berenice, lo'o jua'a ndatu lcaa ngu' nu nga'a lo'o ngu' bi' li'. ³¹ Ndu'u ngu' lijya ngu' nde liya' li'. Nchcui' tsaca ngu' lo'o tya'a ngu':

—Ná ntsu'u cha' cuxi nu ngua'ni nu qui'yu jua —nacu' ngu' jil'i tya'a ngu'—. Ná ntsu'u cha' cujuui ngu' jil'i yu, ni ná ntsu'u cha' tyu'ú yu ne' chcuā.

³² Nchcui' Agripa lo'o Festo li':

—Taca culaá na jil'i yu re nquicha', si ná ngüijña ycui' yu cha' ca cuayá' jil'i yu ca slo rey nu laca loo la —nacu' Agripa jil'i Festo.

27

Nda ngu' jil'i Pablo ndyaa ca quich'i Roma

¹ Lo'o li' ngua stu'ba cha' jil'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' ta ngu' jil'i Pablo tsaa yu ca loyuu su cuentya Italia. Lo'o na' nu nscua quityi re, nguta'a na' lo'o ngu' li'. Ngulo ngu' cña jil'i sca capitán jil'i sendaru nu naa Julio cha' tsaa lo'o jil'i Pablo lo'o xa' preso. Julio laca capitán jil'i taju sendaru nu cuentya jil'i Augusto. ² Lo'o jua'a ndyaa Aristarco ngu' Tesalónica lo'o ya. (Quich'i Tesalónica ndi'i ca loyuu su cuentya Macedonia.) Ndyaa ya ndyat'i ya ne' sca yaca ni'i nu cua tsaa ti nde tyuu tya'a quich'i nde loyuu su cuentya Asia. Lo'o jua'a quich'i tyi xu'na yaca ni'i bi' naa Adramitio. ³ Ndu'u ya ndyaa ya li', ca chaca tsā ndyalaa ya ca quich'i Sidón. Tso'o tsa tyiquee nu Julio bi', nda bi' chacuayá' jil'i Pablo cha' tsaa yu slo tya'a tso'o yu nu ndi'i quich'i bi', cha' xtyucua xi tya'a yu jil'i yu.

⁴ Lo'o li' ndu'u ya ndyaa ya chaca quiya' lo'o yaca ni'i bi'. Cacia ti tu'ba yuu Chipre nteje tacui ya li'; la'a tsu' coca ndyanu loyuu btyi bi', cha' ná nda cui'i chacuayá' tsaa ya chaca tsu' loyuu bi'. ⁵ Jua'a ngua cha' ndyaa ya tyucui' lo tyujo'o nu nteje tacui cacua ti tu'ba yuu Cilicia lo'o Panfilia, ña'a cuayá' nu ndyalaa ya quich'i Mira ca loyuu su cuentya Licia.

⁶ Ca quich'i bi' ngujui chaca yaca ni'i jil'i capitán jil'i sendaru bi'. Quich'i tyi xu'na yaca ni'i bi' naa Alejandría. Na cua tsaa ti bi' ca loyuu su cuentya Italia, bi' cha' ngulo capitán bi' cña jil'i ya cha' tyat'i ya ne' yaca ni'i bi', cha' tsaa lo'o jil'i ya ndejua. ⁷ Tyuu tsa tsā nguta'a ya lo hitya li', cha' tiya' tsa ndya'a yaca ni'i bi'. Lqui'ya ti ndyalaa ya cacua ti quich'i Gnido li', cha' lye tsa ngua'a cui'i jil'i yaca ni'i bi'. Li' nteje tacui ya cacua ti to' quich'i Salmón cha' tsaa ya cacua la to' yuu nu naa Creta nu ndi'i cla'be tyujo'o, cha' nga'aa ndyaca lye cui'i nde jua, ngua ti' ngu'. ⁸ Tiya' tsa ndya'a yaca ni'i bi', laja lo'o nteje tacui cacua ti to' loyuu bi'; li' ndyalaa ya su naa Buenos Puertos, nu ndi'i cacua ti quich'i Lasea.

⁹ Cua quiña'a tsa tsā nguna' jil'i ya xqui'ya cui'i bi', cha' lqui'ya tsa cua nteje tacui yaca ni'i lo tyujo'o tyucui' su lijya ya ca Buenos Puertos. Cua ndyat'i co' tlya' nu lye tsa ndyaca cui'i tlya' li'; bi' cha' nchcui' Pablo lo'o ngu' nu laca loo li':

¹⁰ —Nga'aa tso'o cha' tsaa la na juani, cusu' —nacu' Pablo jil'i ngu'—. Cua ngua ti' na' cha' quiñu'u yaca ni'i re, chcuna' lcaa yu'ba li' —nacu'—, lo'o jua'a ntsu'u nu cajaa lo hitya li'.

¹¹ Pana ná ndyuna capitán jil'i sendaru cha' nu nchcui' Pablo lo'o; jlo la ti' ngu' nu nclya' ya' yaca ni'i lo'o nu laca loo jil'i yaca ni'i bi', ngua ti' ngu'. ¹² Tyuu tya'a ngu',

ngulacua ti' ngu' cha' tso'o la si tya tsa'a la yaca ni'j bi' ca quichj Fenice ca nde loo la xi; la cui' loyuu Creta bi' ndi'j quichj Fenice, pana nde loo la xi. Jlo ti' ngu' cha' nde quichj Fenice tso'o la tyanu yaca ni'j tyu-cui tyempo tlya', cha' ná ndyaca lye cui'j tlya' ndejua; bi' cha' ná tso'o tyanu yaca ni'j ca Buenos Puertos, ngua ti' ngu'.

Lye tsa ndyaca cui'j lo tyujo'o

13 Lo'o li' nguxana ndyaca sca cui'j tso'o, bi' cha' ngulacua ti' ngu' cha' tso'o la masi tsa'a clya ya ca quichj Fenice bi'. Ndu'u ya ndyaa ya lo'o yaca ni'j li'. Ndyanu ya cacua ti to' loyuu su cuentya Creta bi', 14 pana tiya' la ngutsa'a cui'j; chaca quiya' tyaala tsa ngua bi' li', cha' nde lo yuu btyi bi' lijya cui'j. Tyaala tsa cui'j nu naa Nordeste bi', 15 nducuni'j cui'j bi' ji'j yaca ni'j macala su nti' tsa'a lo'o ji'j ya li'. 16 Nteje tacui ya cacua ti su ndi'j sca yuu cla'be sube ti nu naa Clauda; jo'o la xi ngua cui'j sca hora ti li', bi' cha' sa cu' ti ntucua laqui ya ji'j canoa cha' tyu'u bi' lo hitya, cha' xco'o ya ji'j ne' yaca ni'j. Ntucua juu hique canoa bi', cha' tyucua laqui ya ji'j. 17 Nu lo'o cua ndyu'u co'o canoa bi', li' ngüixij ngu' reta tonu sii' tyi'j ca chu' yaca ni'j bi', cha' ná cula'a clyoo' ji'j yaca ni'j. Ntsij tsa ngu' si tyacua ya su lati hitya cla'be tyujo'o, ca lo yusi nu naa Sirte, bi' cha' nda'ya ngu' tasá nu ngutacui lo yaca ni'j cha' nga'aa tucuni'j cui'j ji'j late' bi', cha' nga'aa xna lo'o lye cui'j ji'j yaca ni'j bi' li'. 18 Ca chaca tsá ña'a ti lye tsa ndyaca cui'j, lo'o jua'a lye tsa ntyiji'j clyoo' ji'j yaca ni'j, bi' cha' nguxana ngu' nchcuaja ngu' yu'ba nu ntsu'u ne' yaca ni'j lo hitya tyujo'o. 19 Tsá nchca tyuna, li' nchcuaja ya lcaa ya' xña nu ntucua ji'j yaca ni'j bi', nu ndu'ni ngu' cña lo'o nquicha'; lo'o ya' ycu'j ya nguxcuaja ya ya' xña bi' lo hitya. 20 Tyuu tsá nga'aa na'a

ya xee cuichaa li', nga'aa na'a ya cualya lo'o cuii nu nga'a nde cua, hasta lo'o nga'aa tyu'ú ya xqui'ya cui'j tyaala bi', ngulacua ti' ya.

21 Cua ngua tyuu tsá nu nga'aa ndyacu ya tsiya' ti, bi' cha' ndatu Pablo cha' chcui' yu lo'o ngu' bi' li':

—Cu'ma ngu' tya'a ndya'a na —nacuj Pablo ji'j ngu'—, tso'o la ngua si cua ngüi'ya ma cuentya ji'j cha' nu nchcui' na' lo'o ma tya clyo, cha' tyanu na ca loyuu su cuentya Creta bi'. Juani nguna' yu'ba ji'j ma, lo'o jua'a cua ngunu'u yaca ni'j re. 22 Pana cua'ni tlyu tyiquee ma juani, taca jlya ti' ma cha' ni sca ma ná nscua cha' cajaa ma, masi chcuna' yaca ni'j re. 23 Jlo ti' ma cha' ycu'j Ndyosi laca nu Xu'na na', cha' cña ji'j ycu'j Ni ndyu'ni na'. Talya ti ngulu'u loo sca xca ji'j ycu'j Ndyosi 'na; 24 ndi'ya nchcui' nu bi' lo'o na: “Ná cutsij nu'u, Pablo”, nacuj xca bi' jna'. “Na cua nscua cha' tyatu nu'u slo rey ji'j ngu' romano nu laca loo la”, nacuj, “bi' cha' cua'ni lyaá ycu'j Ndyosi ji'j lcaa ngu' tya'a ndya'a nu'u ne' yaca ni'j re xqui'ya nu'u, cha' nu'u laca tu'ba ji'j Ni.” 25 Cua'ni tlyu tyiquee ma lacua. Jlya ti' na' cha' nu cua nchcui' ycu'j Ndyosi lo'o na'; jlo ti' na' cha' caca cha' ji'na ñi'ya nu nacuj xca ji'j ycu'j Ndyosi jna', 26 masi clyo ntsu'u cha' tsa'a lo'o cui'j ji'na ca sca loyuu cla'be tyujo'o.

27 Cua ndye tucua semana nu ndyaa lo'o cui'j ji'j ya jua'a ti, ca li' ndyalaa ya sca tyujo'o su nchcui' ngu' ji'j, tyujo'o Adria. Ngua cla'be talya nu lo'o ngua tii ngu' nu nclya' ya' yaca ni'j cha' ntsu'u yuu btyi cacua ti; 28 bi' cha' ngusu'ba cuayá' ngu' ji'j hitya, ni tsa lo cuayá' clyaa hitya. Li' nquiije cha' ji'j ngu' cha' calaa tyii ntucua scuá metro cuayá' clyaa hitya bi'. Ca nde loo la xi ngusu'ba cuayá' ngu' ji'j hitya chaca quiya', calaa ntucua cati ti

metro cuayá' clyaa hitya li'. ²⁹ Ntsii ngu' si tya'ni ca'a siyu' yaca ni'i chu' quee tlyu, bi' cha' ngxlyu'u ngu' jacia tya'a chcuá ngratu lo juu nde siyu' yaca ni'i, cha' nga'aa tya'a la. Lo'o li' ndyutsii tya ngu' ndi'i ngu', ntajatyá ngu' ña'a cuayá' nu quixee chaca tsá. ³⁰ Laja li' nu ngu' nu ndyala' ya' yaca ni'i bi' ni, cuaana ti nda'ya ngu' ji'i canoa lo hitya lo'o juu; cha' cuiñi ti nchcui' ngu' cha' cua tsaa ti ngu' xlyu'u ngu' xa' chcuá ngratu nde que yaca ni'i, cha' ngua ti' ngu' tyaa ngu' cuaana ti ne' canoa bi'. ³¹ Li' nchcui' Pablo lo'o sendaru, jua'a lo'o capitán ji'i ngu':

—Si ná tyanu ngu' nu ndyala' ya' yaca ni'i, cajaa lcaa mā ne' hitya —nacui' Pablo ji'i sendaru.

³² Hora ti ngusi'yu sendaru juu nu ndyaaca' ji'i canoa li', ngxutyú ngu' ji'i jua'a ti lo hitya, ndyaa li'; ná lo'o ñati ndyaa.

³³ Cua quixee ti chaca tsá, li' nchcui' Pablo lo'o ngu' cha' cacu ngu' xi.

—Cua ndye tucua semana juani —nacui' Pablo ji'i ngu'—, lo'o ná ndyacu mā tsiya' ti, ni ná ngujua' tso'o mā —nacui'—. ³⁴ Tso'o la si cacu mā xi juani cha' caja juersa ji'i mā. Ni sca cu'mā ná nscua cha' cajaa mā, ni ná ca quicha mā.

³⁵ Lo'o ndye nchcui' Pablo lo'o ngu', li' ngusñi yu sca xlyá. Ndyá yu xlyá'be ji'i ycui' Ndyosi slo lcaa ngu', ngusa'be yu xlyá bi', ndyacu yu li'. ³⁶ Tso'o la ngua tyiquee ngu' cha' na'a ngu' ñi'ya nu ngua'ni Pablo, bi' cha' ndyacu lcaa ngu' xi li'; ³⁷ tucua siyento ntucua snayala tyii ntucua scuá tya'a ñati, tsa lo cua tya'a ya ntsu'u ya ne' yaca ni'i bi'. ³⁸ Lcaa ngu' ndyacu ngu' ña'a cuayá' nu nguaala' ti' ngu'. Li' ngulo ngu' yu'ba ji'i, ndye ngxucuaa ngu' ji'i lcaa si'yu trigo bi' lo hitya, cha' ca lasa la xi yaca ni'i li'.

Ndye cha' ji'i yaca ni'i

³⁹ Lo'o ngxuee chaca tsá, li' na'a ya cha' cua ndyalaa ya sca to' yuu, pana ná ngüi'ya ngu' cuentya macala laca su ndyalaa ya. Na'a ngu' su nga'a xi yusi to' yuu btyi bi', lo'o jua'a ti ti nscua hitya ca bi'. Ngua ti' ngu' cha' tso'o la si xtyii yaca ni'i lo yusi bi', si caja ñi'ya nu tyeje tacui yaca ni'i cajua; ⁴⁰ bi' cha' ngusi'yu ngu' reta ji'i chcuá ngratu su ndyaaca' yaca ni'i nde siyu', ndyanu chcuá ngratu ne' hitya. Li' ngusatí' ngu' ya' yaca ni'i, ngutacui ngu' tasá lo yaca cha' tucuni' cui'i ji'i yaca ni'i tsaa ca bi'. ⁴¹ Ndyaa ya li', ndyalaa yaca ni'i sca se'i su nxna tucua tya'a ya' hitya. Lati tsa hitya jua xqui'ya yusi, bi' cha' ndyaa scua hique yaca ni'i lo yusi bi' li', ngxana nclya'a clyoo' tonu ji'i siyu' yaca ni'i bi' li'. ⁴² Ngulacua ti' sendaru cha' si ntsu'u cha' xcuatya ngu' lo hitya, lo'o ti xna lcaa preso ji'i ngu'; bi' cha' ngulacua ti' ngu' cha' tso'o la cujuui ngu' ji'i lcaa preso yala ti. ⁴³ Pana ná nda capitán chacuayá' ji'i sendaru cha' cujuui ngu' ji'i preso, cha' ná nti' capitán bi' cujuui ji'i Pablo. Li' ngulo capitán cña ji'i lcaa ngu' nu nchca ji'i ngu' xcuatya ngu', cha' tsaa ngu' lo hitya cha' tyu'u tso'o ti ngu' ca loyuu btyi; ⁴⁴ ngu' nu ná nchca xcuatya ni, ntsu'u cha' xñi ngu' ngoca', masi xñi ngu' yu'be yaca ni'i ti bi'. Lo'o jua'a tso'o ti ndyalaa lcaa ya to' yuu btyi bi' li'.

28

Ndi'i Pablo loyuu su cuentya Malta nde cla'be tyujo'o

¹ Cua ndu'u ya to' tyujo'o, lo'o li' nchcui' ngu' ca tyi lo'o ya cha' loyuu su ca tyi ngu' bi' naa Malta. ² Ngua'ni tya'na ti' ngu' ca tyi ji'i ya li'; ngxutyu'u ngu' sca quii' tlyu to' hitya, xqui'ya cha' nda'ya tyo, lo'o jua'a tlyá' tsa ndyaca, li' nchcui' ngu' lo'o ya cha' tsaa ya to' lquui' cha' ca chcatsu ya xi. ³ Ndyaa Pablo

xi xaca, li' ngusta yu la xi yaca lo quii'; cha' tyique' tsa, hora ti ndyu'u tucua sca cuaña tyaala nu ndyacu ya' yu, li' ndyanu ndacui cuaña ya' yu. ⁴ Na'a' ngu' ca tyi ji'i' cuaña nu ndacui ya' Pablo, lo'o hora ti nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—Ñati nu cua ndyujuii ji'i' tya'a laca nu qui'yu cua —nacui' ngu' ji'i' tya'a ngu'—. Masi cua ngula'á yu ji'i' tyujo'o, pana cajaa yu juani, cha' ñati xña'a laca yu.

⁵ Li' nchquiña Pablo ya' yu cha' xtyú ji'i' cuaña lo quii', ngua ti' yu. Ná sca ngua ji'i' yu li'. ⁶ Ntajatya ngu' ca tyi, ña'a' tsa ngu' ji'i' yu si tyacui' quii' ya' Pablo, si clyú yu lo yuu cha' cajaa yu, ngua ti' ngu'. Tyiquee' ntajatya ngu', li' na'a' ngu' cha' ná sca ngua ji'i' Pablo; xa' ngulacua ti' ngu' li', xa' cha' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—Sca jo'ó laca nu qui'yu re —nacui' ngu' ji'i' tya'a ngu' li'.

⁷ Cagua ti su ndi'i' ya cua nscua xi yuu ji'i' sca nu cusu' nu naa Publio. Lo'o nu Publio ni, laca bi' loo ji'i' yuu cla'be nu naa Malta bi'. Li' nchcui' ycu' nu cusu' bi' lo'o ya cha' tsa ya ca to' tyi ycu'. Ndyaa ya li'; sna tsá nguti'i' ya lo'o nu cusu' bi', lo'o tso'o tsa ngua tyiquee nu cusu' bi' ña'a' ji'i' ya. ⁸ Ngua quicha sti Publio; ntsu'u tyique' ji'i', lo'o jua'a' cutse' tañi ndyu'ni ji'i'. Ndyaa na'a' Pablo ji'i' sti Publio bi' li'. Nchcui' yu lo'o ycu' Ndyosi cuentya ji'i' nu quicha bi', ngusta ya' yu chu' nu quicha; hora ti ngua tso'o nu quicha bi' li'. ⁹ Lo'o li' ngujui cha' bi' ji'i' lcaa ngu' quicha nu ndi'i' loyuu bi', cuati ndyalaa ngu' slo ya cha' cua'ni Pablo jo'o ji'i' ngu'; ndyaca tso'o ngu' bi' li'. ¹⁰ Quiña'a' tsa cha' tso'o nda ngu' ji'i' ya li', lo'o jua'a' lye tsa ngua'ni chu' ngu' loo ya ña'a' cuayá' nu ndu'u ya ndyaa ya. La cui' tsá bi', ñaa lo'o ngu' ji'i' lcaa

na nu lyiji ji'i' ya, ngusu'ba ngu' ji'i' ne' yaca ni'i' cha' tsa ya lo'o.

Ndyalaa Pablo ca quichi Roma

¹¹ Sna co' nguti'i' ya loyuu su cuentya Malta bi', li' ndyati' ya ne' sca yaca ni'i' cha' tyaa ya; na cua ndyanu yaca ni'i' bi' nde Malta tyucui tyempo tlya'. Alejandria naa quichi tyi xu'na yaca ni'i' bi', lo'o jua'a' cua ndu' lcu' jo'ó que yaca ni'i' bi', la cui' lcu' jo'ó culaca' Cástor lo'o Pólux. (Jua'a' naa jo'ó bi'.) Ndu'u ya ndyaa ya lo'o yaca ni'i' bi' li'. ¹² Xti ti tsá ngua lo'o ndyalaa ya ca quichi Siracusa, lo'o li' sna tsá nguti'i' ya quichi bi'. ¹³ Xa' ndu'u ya li', ndyaa yaca ni'i' cacua ti to' yuu btyi cha' tyalaa ya ca quichi Regio. Ca chaca tsá tso'o tsa ndyaca cui'i', bi' cha' tsá nchca tyuna ndyalaa ya ca quichi Puteoli. ¹⁴ Ca bi' ndyacu tya'a ya lo'o tyuu tya'a ngu' nu laca tya'a ñati ji'i' Jesucristo. Nchcui' ngu' lo'o ya cha' tyanu ya slo ngu', bi' cha' cati tsá nguti'i' ya lo'o ngu' bi'. Li' ndu'u ya ndyaa ya tyucuii nu ndyaa quichi Roma. ¹⁵ Cua ngujui cha' ji'i' tya'a ñati ji'i' Jesucristo nu ca tyi nde Roma cha' cua lijya ya tyucuii, bi' cha' ndu'u ngu' to' tyi ngu' lijya ngu' cha' tyacua tya'a ngu' lo'o ya tyucuii. Ndyacua tya'a ya lo'o sca taju ngu' bi' ca quichi Foro de Apio, lo'o li' ndyacu tya'a ya lo'o chaca taju ngu' ca su naa Tres Tabernas; ndya tsa Pablo xlya'be ji'i' ycu' Ndyosi lo'o na'a' yu ji'i' ca ta'a ngu' bi', ngua tlyu la tyiquee yu li'. ¹⁶ Ndyalaa ya ca quichi tlyu nu naa Roma li', ndyalaa lo'o capitán ji'i' lcaa preso bi' slo xu'na chaca latya sendaru nu ndi'i' cua' cajua. Lo'o li' nda ngu' chacuayá' ji'i' Pablo cha' tyi'i' yu xa' ni'i', masi ña'a' ti ndi'i' sca sendaru cua' ji'i' yu lcaa hora.

Ngulu'u Pablo cha' ji'i' ycu' nu Xu'na na ca Roma

¹⁷ Cua ngua sna tsá tya lo'o ndyalaa ya ca quichi Roma, li' nda

Pablo cha' ndyaa slo ngu' cusu' jil'i taju tya'a ngu' judío nu ndi'i quichi bi'. Ndyu'u ti'i ngu' slo Pablo li':

—Cu'ma ngu' cusu' tya'a na —nacu'i Pablo ji'i ngu'—, ná sca cha' cuxi ngua'ni na' lo'o ngu' judío tya'a na; ná sca cha' cuxi ngua'ni na' cuentya ji'i cha' cusu' nu jlya ti' na, nu nda jyo'o cusu' ji'na lo'o na. Pana ntejeya' ngu' jna' ca Jerusalén, preso laca na' lo'o nda ngu' jna' ya' ngu' romano. ¹⁸ Ngua cuayá' jna' lo'o ngu' romano bi' li'; pana nacui' ngu' bi' cha' ná ntsu'u qui'ya 'na xqui'ya bi' cujuui' ngu' jna'. Ngua ti' ngu' bi' cua'ni lyaá ngu' jna' li'. ¹⁹ Ná ntaja'a nu laca loo ji'i ngu' judío tya'a na tsiya' ti. Su cua ndye, li' ngüijña na' cha' ca cuayá' jna' lo'o rey ji'i ngu' romano nu laca loo la, nu ndi'i quichi re, masi ná nti' na' sta na' qui'ya ji'i ngu' tya'a quichi tyi na. ²⁰ Lo'o nu juani nti' na' ña'a na' ji'i ma cha' chcu'i' na' lo'o ma, bi' cha' cua nda na' cha' lijya slo ma, cha' cua'ni ma cha' tso'o caa ma ca slo na'. Ca ta'a na laca na ngu' Israel; jua'a ntajatya tsa na ji'i ycu'i' Ndyosi, ni jacua' cua'ni Ni lcaa cha' nu cua nchcu'i' Ni lo'o jyo'o cusu' ji'na cua sa'ni la. Lo'o na', jlya ti' na' cha' bi' stu'ba ti lo'o cu'ma, bi' cha' ngusca' ngu' jna' lo'o carena chcu'a re.

²¹ Nguxacu'i' ngu' cusu' cha' ji'i Pablo li':

—Bilya tyalaa ni sca quityi slo ya nu cua nguscua ngu' nu ndi'i loyuu su cuentya Judea cha' chcu'i' cha' jinu'u lo'o ya —nacu'i' ngu' ji'i Pablo—. Bilya tyalaa xa' ngu' judío tya'a na nu nti' chcu'i' cha' cuxi jinu'u lo'o ya —nacu'i' ngu'—. ²² Nti' ya cuna ya tyucui' ña'a cha' nu ntsu'u cha' ta nu'u lo'o ya cuentya ji'i tyucui' cucui' bi', cha' jlo ti' ya cha' lcaa quichi ntsu'u ngu' nu ñasi' tsa ji'i ngu' nu cua ngusñi tyucui' bi'.

²³ Li' ngüiñi cha' ji'i ngu' ni tsa tyu'u ti'i lcaa ngu' slo Pablo. Tsa

bi' quiña'a tsa ñati' ndyu'u ti'i slo yu. Tyucui' tsá ngulu'u yu ji'i ngu'; ngulu'u yu ñi'ya nu nclyo ycu'i' Ndyosi cña, ñi'ya ngua cha' nu nguscua jyo'o Moisés cuentya ji'i Ni, ñi'ya ngua cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i Ni lo quityi lo'o nchcu'i' ngu' cha' ji'i Jesús. ²⁴ Ntsu'u ngu' nu jlya ti' cha' nu nchcu'i' Pablo lo'o ngu' li', lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu ná jlya ti' cha' bi' tsiya' ti; ²⁵ ná nchca ca stu'ba tyiquee ngu'. Li' ngua ti' ngu' tyaa ngu', pana xa' nchcu'i' Pablo lo'o ngu':

—Liñi tsa cha' nu nda Xtyi'i ycu'i' Ndyosi lo'o jyo'o Isaías nu ngua tu'ba ji'i ycu'i' Ndyosi nu ngua sa'ni, cha' nu nchcu'i' bi' lo'o jyo'o cusu' ji'na. Ndi'ya ntsu'u cha' bi':

²⁶ Tsaa nu'u slo ngu' jua cha' chcu'i' nu'u lo'o ngu' cua ña'a ca cha' nu ta na' lo'o nu'u, nacui' ycu'i' Ndyosi.

Ndi'ya chcu'i' nu'u lo'o ngu':

Ná tyiquee' cuna ma cha' jna', pana ná ca cuayá' ti' ma ñi'ya ndyu'u cha' nu cua ndyuna ma;

ná tyiquee' ña'a ma cha' jna', pana ná ta ma cuentya ni cha' nu cua na'a ma.

²⁷ Tacalya tsa cresiya ji'i ngu' tya'a ma, cha' ná nti' ngu' bi' taquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcu'i' na' tsiya' ti.

Ná nduna tso'o ngu' bi', xqui'ya cha' ná ntaja'a ngu' ca cuayá' ti' ngu' cha' jna';

ná nti' ngu' bi' ta ngu' cuentya, cha' ná nchca ji'i ngu' ña'a tso'o ngu';

ná ntaja'a ngu' bi' culochu' ngu' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu'.

Bi' cha' ná nchca cui'ya na' cha' clyu ti' ji'i ngu' xqui'ya cha' cuxi bi'.

Jua'a nacui' ycu'i' Ndyosi ji'i ngu'.

²⁸ Taca ca cuayá' ti' ma juani cha' cua nguxana Ni nda Ni cha' ji'i ycu'i' Ni ndyaa ca su ndi'i ngu' xa' tsu';

tyaja'a Ni cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u
 ji'i ngu' bi', nu lo'o xñi ngu' cha' ji'i
 Ni. Lo'o jua'a nga'aa caca tye cha'
 bi' juani, chañi cha' cuna ngu' bi'
 cha' ji'i ycui' Ndyosi.

²⁹ Lo'o ndye nchcui' Pablo, li'
 ndu'u ca ta'a ngu' judío ndyaa ngu';
 pana lye tsa nguxlyú ngu' cha'
 hichu' tya'a ngu'.

³⁰ Tucua yija ndyanu Pablo ca
 Roma ne' sca ni'i ngüijña ti. Tso'o
 ntsu'u tyiquee yu ña'a yu ji'i lcaa
 ngu' nu ndya'a slo yu, ³¹ ná ntsii yu
 culu'u yu ji'i ngu' ñi'ya caca ycui'
 Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ngu'. Lo'o
 jua'a ná ngua'a ngu' ji'i yu cha' ná
 ta yu lcaa cha' ji'i Jesucristo lo'o
 ngu'.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nde quichi Roma

¹ Pablo laca na' nu nscua quityi re cha' caa nde quichi Roma ca su ndi'i ma, cu'ma nu ngusni ma cha' ji'i Jesucristo. Ndyu'ni na' cña ji'i ycu'i Ndyosi, cha' ycu'i Ni ngusubi Ni jna' cha' tsa'a na' chcu'i na' cha' tso'o ji'i Ni lo'o ñati.

² Nu lo'o tya lyiji caa Jesucristo nde chalyuu, tya li' cua nchcu'i liñi ycu'i Ndyosi ñi'ya nu caca cha' bi' tyempo nu lijya nde loo la. Cua nda Ni cha' bi' lo'o xi ñati nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ni, cha' nchcu'i Ni lo'o ñati nu ngua sa'ni la; nguscua ngu' cha' bi' lo' quityi li'. ³ Cha' tso'o ji'i Jesucristo nu Xu'na na, nu laca Sñi' ycu'i Ndyosi, bi' laca cha' nu nscua lo quityi bi'. Ngula Jesús lo yuu ñi'ya nu nlya cua ña'a ca sñi' ñati, cha' la cui' tya'a ñati ji'i jyo'o David laca Jesús; ⁴ lo'o jua'a laca Jesús nu sca ti Sñi' nu ntsu'u ji'i ycu'i Ndyosi. Ndi'ya caca cuayá' tso'o ti' na cha' bi': chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o cua ngujui yu, tlyu tsa cha' ngua'ni Ni li'. Nu lo'o nda ycu'i Ndyosi Xtyi'i ycu'i Ni ji'i Jesús, nda Ni cha' lo'o na cha' Sñi' ycu'i ca Ni laca nu Jesús bi'. ⁵ Tso'o tsa ngua'ni ycu'i Ndyosi lo'o na' xqui'ya Jesucristo. Cua ngulo Ni cña jna' cha' tsa'a na' tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati; chacuayá' ji'i ycu'i Ni tsa'a na' chcu'i na' cha' tso'o ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ñati. Nti' Ni cha' caja ñati ji'i ycu'i Ni lcau ti se'i, ñati nu xñi cha' ji'i ycu'i Ni, ñati nu taquiya' ji'i cha' nu nchcu'i Ni. ⁶ Lo'o cu'ma ni, cua ngusubi Ni ji'i ma cha' caca ma ñati ji'i Jesucristo.

⁷ Nscua na' quityi re cha' caa nde quichi Roma ca su ndi'i ma. Nda na' xlyo ni'i ji'i ma cuentya ji'i ycu'i Ndyosi Sti na, cuentya ji'i Jesucristo nu Xu'na na, cha' ntsu'u tsa tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a Ni ji'i ma. Cua ngusubi Ni ji'i ma cha' tyucui tyiquee ma taca caca ma ñati ji'i Ni. Ndi'ya nti' na', cha' ña'a ti cua'ni ycu'i Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Nti' tsa Pablo tsa na'a xi ji'i ngu' bi'

⁸ Su nguxana ti quityi re, ndyu'ni tlyu na' ji'i ycu'i Ndyosi xqui'ya Jesucristo. Tso'o tsa nti' na' cha' cua ngusni lcaa tya'a ma cha' ji'i Jesús, ca lcaa quichi ndañi cha' jlya ti' ma cha' bi'. ⁹ Lo'o na' ni, cua ngujui cña jna' cha' chcu'i na' cha' tso'o ji'i Jesucristo Sñi' ycu'i Ndyosi lo'o xa' ñati; tyucui tyiquee na' ndyu'ni na' cña bi' cuentya ji'i Ni. Jlo ti' ycu'i Ndyosi cha' lu'ba ti ndyi'u ti' na' ji'i ma laja lo'o nchcu'i na' lo'o ycu'i Ni. ¹⁰ Lo'o jua'a lcaa tsa ndijña na' chacuayá' ji'i Ni cha' tsa'a na' slo cu'ma, cha' tyi'i na' xi lo'o ma, cua ña'a ca hora nu nti' ycu'i Ni. ¹¹ Nti' tsa na' tyacua tya'a na' xi lo'o cu'ma, cha' cua nti' na' ta sca cuji lo'o ma; Xtyi'i ycu'i Ndyosi laca nu xtyucua 'na, cha' taca jlya la ti' ma ji'i Jesús. Li' tyatj la ti' tyiquee ma. ¹² Tso'o si caca cua'ni na cha' caca tyatj la ti' tyiquee tya'a na, cha' stu'ba ti xñi tso'o la na cha' ji'i Jesús li'.

¹³ Cu'ma tya'a ngusni na cha' ji'i Jesús, nti' na' cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya nu ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i cu'ma. Tyuu quiya' ngua ti' na' caa na' ca su ndi'i ma, pana hasta juani bilya caja ñi'ya caca nu caa na'. Ñi'ya nu ngua'ni na' ca xa' loyuu chalyuu, jua'a cua nti' na' cha' caca su ndi'i cu'ma; nti' na' cha' taquiya' xa' la ñati cha' ji'i Jesús, lo'o jua'a nti' na' cha' tya

culu'u la na' cha' bi' ji'j ma. ¹⁴ Cua ngulo Ni cña 'na cha' tsa'a chcu'i lo'o ngu' xa' tsu', masi ndi'j ngu' bi' quich'i tonu, masi ndi'j ngu' ty-ijyu' la ca ne' quixi'; ngulo Ni cña jna' cha' sca ti cha' chcu'i na' lo'o ngu', masi lo'o ngu' nu nchca tsa ji'j, masi lo'o ngu' nu ná ndyi'ya cuentya tsiya' ti. ¹⁵ Bi' cha' nti' na' tsa'a cha' chcu'i na' cha' tso'o ji'j ycu'i Ndyosi lo'o cu'ma ngu' Roma, ñi'ya lo'o cua nda na' cha' bi' lo'o xa' ñati.

Tlyu tsa cha' tso'o nu ntsu'u ji'j cha' nu nda Jesús cha' chcu'i na lo'o ñati

¹⁶ Ná ntyuju'u ti' na' tsiya' ti cha' culu'u na' cha' tso'o nu ntsu'u ji'j Jesús ji'j ñati. Lijya cha' bi' lo'o lcaa chacuayá ji'j ycu'i Ndyosi, cha' cua'ni lyaá Ni ji'j lcaa ñati nu xñi cha' ji'j ycu'i Ni. Tya clyo nda Ni cha' tso'o bi' lo'o ngu' judío ti, li' lo'o nda Ni cha' tso'o bi' lo'o ngu' xa' tsu'. ¹⁷ Lo'o cuna na cha' tso'o ji'j Jesús bi', li' caca cuayá' ti' na ñi'ya ndu'ni ycu'i Ndyosi cha' ca tso'o cresiya ji'j ñati cuxi; xqui'ya cha' nu jlya ti' na ji'j cña nu ngua'ni Jesús, bi' cha' taca caca tso'o cresiya ji'j ñati cuxi na, sca ti si xñi na cha' ji'j ycu'i Ni. Ndi'ya ndyu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu': "Nu lo'o jlya ti' na ji'j ycu'i Ni cha' taca cua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya ji'na, li' caja sca chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na".

Yabe' nu ndyanu hichu' ñati chalyuu

¹⁸ Lo'o cuna na cha' ji'j Jesús bi', li' ca cuayá' ti' na cha' ñasi' tsa ycu'i Ndyosi ca su ntucua Ni nde cua; xcube' tsa ycu'i Ni ji'j cua ña'a ca ñati cuxi. Na ñasi' Ni ji'j ngu' bi', cha' cuxi tsa ndu'ni ngu'; cuxi tsa ngu' bi', lo'o jua'a ná nda ngu' chacuayá' cuna xa' ñati lcaa ña'a cha' liñi nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o ñati chalyuu. ¹⁹ Nchca cuayá' ti' ngu' cuxi bi' lcaa lo cha' nu

caca cuayá' ti' ñati nquicha', cha' ji'j ycu'i Ndyosi, cha' cua ngulu'u ycu'i Ni cha' bi' ji'j ngu'. ²⁰ Ycu'i Ndyosi ni, ná nchca ji'na ña'a na ji'j Ni ca su ntucua Ni nde cua, ni ná taca ca cuayá' ti' na ñi'ya laca cha' ná tye chca cha' tlyu nu ndu'ni Ni. Pana tya lo'o nguxana chalyuu tya clyo, tya li' taca tyuloo na ji'j ycu'i Ni; tya li' ngujui ñi'ya caca cuayá' ti' na tilaca laca ycu'i Ni, si clyana na ji'j Ni. Taca tyuloo ñati ji'j Ni lo'o ña'a ngu' ji'j lcaa lo na nu ngüñá Ni. Bi' cha' ná ntsu'u cha' clyu ti' ji'j ycu'i Ndyosi lo'o ñati cuxi bi'. ²¹ Masi nslo ngu' cuxi bi' tilaca laca ycu'i Ni, ná ntaja'a ngu' bi' cua'ni tlyu ngu' ji'j Ni; masi ycu'i Ndyosi laca Ni, ná ndya ngu' bi' xlya'be ji'j Ni. Xcu'i cha' cuxi ti ntsu'u tyiquee ngu'. Ngüich'i yaa cha' hique ngu' cha' ná ntaja'a ngu' xñi ngu' cha' liñi bi'. ²² Nacu' ngu' cha' nchca tsa ji'j ycu'i ca ngu', pana lye tsa ndyu'ni tyucuaa ti' ngu' lo'o nchcu'i ngu' jua'a; ple tsa ngu' xqui'ya cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. ²³ Ná nti' ngu' cua'ni tlyu ngu' ji'j ycu'i Ndyosi nu laca loo la, la cui' Ni laca nu ná tye chalyuu ji'j tsiya' ti; ndiya la ti' ngu' cua'ni tlyu ngu' ji'j lcu'i ñati nu ndyijii ti. Lo'o jua'a ndu'ni tlyu ngu' ji'j lcu'i quiñi nu ndacui nde cua, lo'o ji'j lcu'i na'ni nu ntucua quiya', lo'o ji'j lcu'i na'ni nu nsube' ne' ni' lo yuu; bi' laca cha' nu ndu'ni tlyu ngu' ji'j.

²⁴ Bi' cha' cua ngulaya' Ni ji'j ngu' cuxi bi'; juani cua nda Ni tyempo ji'j ngu' cha' caca suba' ngu', cha' cua'ni suba' ngu' lo'o tya'a ngu', sca lo cha' cuxi nu ntyuju'u tsa ti' na cha' chcu'i na ji'j. ²⁵ Cua nguxtyanu ngu' bi' lcaa cha' liñi nu ngulu'u ycu'i Ndyosi ji'j ngu', ndiya la ti' ngu' cha' xñi ngu' lcu'a ti lo cha' cuiñi; ndu'ni tlyu ngu' ji'j jo'ó cuiñi, ndaquiya' ngu' ji'j lcu'i scaa na nu cua ngüñá ti ycu'i Ndyosi, nga'aa si'li ji'j ycu'i Ni nu ngüñá

cha' bi' ndu'ni tlyu ngu'. La cui' ycuí' Ndyosi nu ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'í, cha' xcui' tso'o ti ndu'ni Ni lo'o na laca Ni. Jua'a laca cha' tu'ni.

²⁶ Nguxtyanu Ni ji'í ngu' cuxi lacua, cha' cua'ni suba' ngu' lo'o tya'a ngu'; sca lo cha' cuxi nu ná nti' na chcuí' na ji'í lo'o ñati, bi' laca cha' cuxi nu ndu'ni ngu' bi'. La cui' ti nu ngu' cuna'a nga'aa ndi'í lo'o ngu' qui'yu ñi'ya nu ndi'í cua ña'a ca ñati tso'o, xcui' lo'o tya'a cuna'a ti ndu'ni ngu' cha' suba'; ²⁷ lo'o jua'a nu ngu' qui'yu nga'aa ndi'í lo'o ngu' cuna'a ñi'ya nu ndi'í ñati, ndacui tsa ti' ngu' ji'í xa' qui'yu, ndu'ni suba' ngu' lo'o tya'a qui'yu ngu'. Laja cuaña' ti ngu' nda ycuí' Ndyosi cha' ti'í ji'í ngu', cha' cuxi tsa cña nu ndyu'ni ngu' bi'.

²⁸ Jua'a laca ji'í ngu', cha' ná nti' ngu' tyuloo ngu' ji'í ycuí' Ndyosi; bi' cha' nguxtyanu Ni ji'í ngu' cha' cua'ni ngu' cha' cuxi bi', nda Ni xi tyempo cua'ni ngu' ñi'ya nu nti' ti ngu' cua'ni ngu'. ²⁹ Ná tso'o tsiya' ti cña nu ndu'ni ngu' lo'o tya'a ñati ngu': xcui' cha' suba' ti ndu'ni ngu', cuxi tsa ndu'ni ngu'; ndacui tsa ti' ngu' ji'í scaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'í tya'a ñati ngu', ti'í tsa ti' ngu' ña'a ngu' ji'í tya'a ngu'; nti' ngu' cha' tso'o la caca ji'í ycuí' ngu' que ji'í xa' la tya'a ngu', pana nxuu tya'a ngu' bi' hasta ndujuii ngu' ji'í tya'a ngu'; ndu'ni ngu' ngana ji'í tya'a ngu'; chiya'a tsa cha' ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'í tya'a ñati ngu', hasta nclo que ngu' cuentyu ji'í tya'a ngu', ³⁰ hasta nchcuí' ngu' cha' ti'í ji'í tya'a ngu'; liye' ti' ngu' ña'a ngu' ji'í ycuí' Ndyosi, cha' suba' nchcuí' ngu'; tyixi ndu'ni ngu' lo'o tya'a ngu', ndu'ni tyucuaa tsa ti' ngu' lo'o tya'a ñati ngu'. Lo'o jua'a tya nclyana la ngu' cha' cuxi nu cua'ni ngu', ni ná ndaquiya' ngu' ji'í sti ngu', ji'í xtya'a ngu'. ³¹ Ni sca cha' ná ndube ti' ngu' bi' tsiya' ti; ná ndu'ni ngu' ni sca cña nu cua nacui

ngu' cha' cua'ni ngu'. Ná ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'í tya'a ngu', ñi'ya ndu'ni ñati tso'o; la cui' ti ná ndu'ni tya'na ti' ngu' ji'í tya'a ngu'. ³² Nda ngu' bi' cuentya cha' nu cua nchcuí' ycuí' Ndyosi ji'í ngu', cha' ntsu'u cha' cajaa ngu' bi' xqui'ya cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Masi jlo ti' ngu' cha' bi', ná ndube ti' ngu' bi'; ña'a ti ndu'ni ngu' cha' cuxi bi' ji'í ngu'. Lo'o jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' lo'o ña'a ngu' ji'í xa' ñati nu ndyu'ni la cui' tya'a cha' cuxi bi'.

2

Liñi tsa cua'ni cuayá' ycuí' Ndyosi ji'í ñati chalyuu

¹ Lo'o cu'ma ni, nchcuí' tsa ma ji'í sca cha' cuxi nu ndyu'ni ñati; pana ná caja ñi'ya nu cua'ni clyu ti' Ni ji'í ycuí' ma, nu lo'o nclyotu ma qui'ya nu ntsu'u ji'í xa' ñati, lo'o jua'a ycuí' ca ma ntsu'u qui'ya bi' ji'í ma. Ñi'ya ndu'ni cuayá' bese ji'í ñati cuxi, jua'a ndu'ni ma, nu lo'o nchcuí' ma jua'a ji'í ñati; pana stu'ba ntsu'u qui'ya ji'í ma lo'o nu ñati cuxi bi'.

² Cua jlo ti' ma cha' liñi tsa ndu'ni ycuí' Ndyosi lo'o nchcube' Ni ji'í ngu' nu ndu'ni lcaa lo cha' cuxi.

³ ¿Ni cha' laca nti' ma cha' ná caca ji'í cu'ma ñi'ya nu ndyaca ji'í nu ngu' cuxi bi'? Cha' cuiñi, ná clyaa ma ji'í ycuí' Ndyosi nu lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'í lcaa ñati; na nsta ma qui'ya ji'í ñati bi', masi ndu'ni ma la cui' tya'a cha' cuxi nu ndu'ni ngu' bi'. ⁴ ¿Ni cha' laca ná ndube ti' ma cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ycuí' Ndyosi ña'a Ni ji'na? Ntucua' Ni cña ji'na, ndalo tsa tyiquee Ni ji'na; tso'o tsa nti' ycuí' Ndyosi ña'a Ni ji'na, cha' caja ñi'ya nu tya'achu' na ji'í cha' cuxi nu ndiya tsa ti' na ji'í.

⁵ Ná ntaja'a ma taquiya' ma ji'í cha' nu nchcuí' ycuí' Ndyosi lo'o ma, ná ntaja'a ma ca tyuju'u ti' ma tsiya' ti; bi' cha' ndyanu cha' xcube' Ni ji'í ma lo'o tyalaa tsa, nu

lo'o ña'a ngu' cha' liñi tsa cua'ni cuayá' Ni jil'i ñati chalyuu. ⁶ Tsa bi' tya Ni ji'na tsa ña'a nu ngua'ni na lo'o nguti'i na chalyuu; ⁷ sca chalyuu tso'o nu ná nga'a cha' tye, bi' laca nu ta Ni ji'i ngu' tso'o, nu ná nchca taja ti' ndu'ni ngu' cña tso'o lo'o tya'a ngu'. Xcui' ndya'a cha' tyiquee ngu' bi' jil'i cha' tso'o nu ntsu'u ca slo ycu'i Ndyosi, xcui' nti' ngu' cha' tyi'i tso'o ti' ngu' cuentya jil'i Ni, xcui' ndube ti' ngu' jil'i chalyuu nu lijya nde loo la. ⁸ Pana nu ñati cuxi ni, nu xcui' cha' jil'i ycu'i ca ngu' ntsu'u tyiquee ngu', tlyu tsa cha' ti'i ta Ni jil'i ngu' bi'; ñasi' tsa ycu'i Ndyosi jil'i lcaa ngu' bi', cha' ná ntaja'a ngu' taquiya' ngu' tsiya' ti jil'i lcaa cha' liñi nu nclyu'u Ni jil'i ngu', cha' ndijña tsa ti' ngu' jil'i cua ña'a ca cha' cuxi nu ña'a ngu'. ⁹ Xcube' tsa Ni jil'i ngu' bi' li', tlyu tsa cha' ti'i caca jil'i lcaa ñati chalyuu, cua ña'a ca ñati nu ndu'ni xcui' cha' cuxi. Clyo tyacua cha' ti'i bi' jil'i ngu' judío, li' la cui' jua'a tyacua jil'i ngu' xa' tsu', nu si'i ngu' judío laca ngu'. ¹⁰ Pana lcaa ñati nu ndu'ni cha' tso'o ni, ta ycu'i Ndyosi cha' tso'o nu ntsu'u ca slo Ni jil'i ngu' bi'; cua'ni chi' loo Ni jil'i ngu' bi' ca slo ycu'i Ni li', cua'ni Ni cha' ti' ti tyi'i tyiquee ngu' li'. Clyo tyacua cha' tso'o bi' jil'i ngu' judío, lo'o li' la cui' jua'a tyacua jil'i ngu' xa' tsu'.

¹¹ Si'i cua laca ti ñati nu ndu'ni tyaca'a ycu'i Ndyosi jil'i, sca ti cuayá' ndu'ni Ni lo'o cua ña'a ca ñati chalyuu. ¹² Ngu' xa' tsu' ni, masi bilya cuna ngu' lcaa cha' nu cua nda Moisés lo'o ngu' judío, pana tye cha' jil'i ngu' jua'a ti, si ntsu'u qui'ya jil'i ngu'. La cui' jua'a xcube' ycu'i Ndyosi jil'i ngu' judío, nu cua ndyuna cha' liñi nu nda jyo'o Moisés lo'o ngu'; si ntsu'u qui'ya jil'i ngu', cua'ni cuayá' Ni jil'i ngu' cuentya jil'i cha' nu nchcui' Moisés bi' li'. Lo'o jua'a sca ti cuayá' cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa ñati nu ndu'ni

cha' cuxi. ¹³ Ná caca tso'o cresiya ji'na cuentya jil'i ycu'i Ndyosi lo'o ndyuna ti na cha' liñi nu nda Ni lo'o na; sca ti si taquiya' na jil'i cha' bi', si cua'ni na lcaa ña'a cña nu ngulo Ni ji'na, li' caca tso'o cresiya ji'na cuentya jil'i Ni. ¹⁴⁻¹⁵ Ntsu'u ngu' xa' tsu' ni, cua laca ndu'ni ngu' ñi'ya nu nscua lo quityi jil'i ycu'i Ndyosi, masi bilya cuna ngu' cha' bi'. Jua'a jlo ti' na cha' nchca cuayá' ti' ngu' bi' ni cña laca nu nti' ycu'i Ndyosi, xqui'ya cha' tyucui tyiquee ngu' ndu'ni ngu' tsa ña'a cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o ngu' judío sa'ni la, masi bilya ta Ni cha' lo'o ngu' xa' tsu' bi'; hique ti ngu' bi' nda'ya cha' tso'o nu ndu'ni ngu' lo'o tya'a ñati ngu'. Lo'o jua'a hora ti nda ngu' bi' cuentya cha' qui'ya laca lo'o ndyu'ni ngu' sca cha' cuxi, pana ná ntsu'u cha' culacua ti' ngu' lo'o ndu'ni ngu' sca cha' tso'o. ¹⁶ Jua'a caca lacua, nu lo'o tyu'u lubii lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya jil'i ñati, tsa li' lo'o culo Ni cña jil'i Jesucristo cha' cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa ñati; la cui' tyempo bi' culotu' Ni lcaa cha' nu ntsu'u cuaana ti ne' cresiya jil'i ngu'. Jua'a laca cha' nu nchcui' na' lo'o ñati laja lo'o nclyu'u na' cha' tso'o jil'i ycu'i Ndyosi jil'i ngu'.

Cña nu ngulo ycu'i Ndyosi jil'i jyo'o Moisés cha' cua'ni ngu' judío

¹⁷ Pana nu cu'ma ni, nacui ma cha' ngu' judío laca ma, bi' cha' jlya tsa ti' ma jil'i lcaa cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o jyo'o Moisés nu ngua sa'ni. Lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ma lo'o xa' ñati, cha' nacui ma cha' sca ti cu'ma laca ma ñati jil'i ycu'i Ndyosi. ¹⁸ Na cua jlo ti' ma ñi'ya laca cña nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni ma, nti' ma; cua nguscua Moisés cha' bi' lo quityi cuentya jil'i ma, bi' cha' cua nda la ma xi cuentya ñi'ya laca sca cha' tso'o, ñi'ya laca sca cha' cuxi. ¹⁹ Lo'o jua'a nti' ma, cha' ycu'i ma nchca jil'i ma culu'u ma tyucui liñi jil'i ñati

nu ná jlo ti'; nti' mā cha' taca ta mā cha' lo'o ngu' nu ná ndyiji ñi'ya nu caca cuayá' ti' ngu' sca cha' liñi; ²⁰ nti' mā cha' taca culu'u quii' mā ji'ñati nu ná nduna tso'o, cha' ple ti ngu' xi; nti' mā cha' caca mā mstru ji'ñati nu bilya caca tsa'a tsiya' ti. Nti' mā cha' caca mā jua'a, xqui'ya cha' jlya tsa ti' mā cha' nu nguscua jyo'o Moisés bi'; laja cha' bi' nscua lcaa cha' nu caca jlo ti' na, lcaa cha' liñi nu ntsu'u nde chalyuu, nti' mā. ²¹ Na nclyu'u mā ji'ñati tya'a ñati mā tu'ni, ¿ni cha' laca ná nchca culu'u mā ji'ñati ycu' ca ti mā? Nacu' mā cha' ná tso'o cuaana ngu' na nu ntsu'u ji'ñati xa' ñati. ¿Ha ná lo'o cu'mā tya ntucuaana mā ntsu'u quiya'? ²² Nacu' mā cha' ná tso'o tyu'u cha' ji'ñati ngu' lo'o clyo'o xa' ñati. ¿Ni cha' laca cha' lo'o cu'mā ndu'ni mā cha' cuxi bi' lacua? Si ná ndiya ti' mā tsiya' ti lo'o ndu'ni tlyu xa' ñati ji'ñati jo'ó nu si'i ycu' Ndyosi laca, ¿ni cha' laca ndya'a mā ntucuaana mā cha' tso'o nu ntsu'u ne' laa ji'ñati ngu' bi'? ²³ Nacu' mā cha' tso'o la tsiya' ti laca cha' nu nda jyo'o Moisés lo'o mā, pana ndyu'ni tsa mā cha' cuxi lo'o ycu' Ndyosi nu lo'o ná ndaquiya' mā ji'ñati cha' bi'. ²⁴ Na ndu'ni ti mā ñi'ya nu nacui' quityi cusu', quityi ji'ñati ycu' Ndyosi nu nchcui' ndi'ya: "Cuxi tsa nchcui' ngu' xa' tsu' ji'ñati ycu' Ndyosi xqui'ya cu'mā". Jua'a cha' nscua lo quityi.

²⁵ Jlya tsa ti' mā cha' nu nacui' cha' si'yu mā quiji' ngu' qui'yu sñi' mā lo'o tya cuañi' ngu', cha' culacua ngu'. Tso'o tsa si lo'o taquiya' mā lcaa cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o jyo'o Moisés; pana si ná taquiya' mā lcaa cha' bi', cua laca mā ñi'ya si ná nsi'yu quiji' mā tsiya' ti li'. ²⁶ Lo'o jua'a nu ngu' xa' tsu' nu ná nsi'yu quiji' ngu' ni, si taquiya' ngu' bi' cha' nu nda Moisés lo'o na, li' stu'ba ti tucua ycu' Ndyosi cha' ji'ñati ngu' bi', ñi'ya ntucua Ni cha' ji'ñati

ngu' judío tya'a na nu cua nsi'yu quiji' ngu'. ²⁷ Chañi cha' ná ngua'a cuayá' lo quiji' ngu' bi' jua'a; ná ntsu'u cha' bi' ji'ñati ngu', cha' ngu' xa' tsu' laca ngu'. Pana si ndu'ni ngu' bi' lcaa cña nu nti' Ni cha' cua'ni ngu', ta ngu' cha' tyuju'u ti' ji'ñati cu'mā ngu' judío, cha' ná ndaquiya' mā ji'ñati cha' bi', masi cua ndyuna mā cha' liñi ji'ñati ycu' Ndyosi, masi cua ngua'a cuayá' lo quiji' mā. ²⁸ Si'i na tyucui tyiquee ngu' judío laca na lo'o tacati tsa ndyu'ni na ji'ñati ycu' Ni cha' ña'a ti ngu' ji'na. Ná caca cña jua'a, masi ngua'a cuayá' lo quiji' na; ²⁹ si'i jua'a laca na ngu' judío. Tyucui tyiquee ngu' judío laca na lo'o xñi tso'o na cha' ji'ñati ycu' Ndyosi; liñi la tyu'u cha' ji'na lo'o Ni si chca'a cuayá' ji'ñati ycu' Ndyosi ca ne' cresiya ji'na. Li' taca culo Ni cña ji'na lo'o Xtyi'i ycu' Ni, si'i lo'o sca cha' nu nscua lo quityi ti. Lo'o li' tso'o tsa cua'ni ycu' Ndyosi lo'o na, nga'aa si'i ñati chalyuu ti nu hcui' tso'o ji'na li'.

3

¹ Tso'o ti xi na cha' laca na ngu' judío lacua, tso'o xi cha' nsi'yu quiji' na, cha' jua'a ngulacua na. ² Ndi'ya laca sca cha' tso'o nu ntsu'u ji'na cha' laca na ngu' judío: Sca ti lo'o ngu' judío tya'a na cua nda ycu' Ndyosi cha' ji'ñati Ni tya clyo. ³ Masi ntsu'u xi ngu' judío nu nga'aa jlya ti' ji'ñati ycu' Ndyosi, ná culaya' Ni ji'ñati cua ña'a ca ngu' judío xqui'ya nu xti ti ñati bi'. ⁴ Ná nti' Ni cua'ni Ni jua'a. Xcui' cha' liñi ndu'ni ycu' Ndyosi lo'o ñati ji'ñati Ni, masi cha' cuiñi laca nu ndu'ni lcua ti lo ñati chalyuu. Cua nscua sca cha' ji'ñati ycu' Ndyosi lo quityi nu nchcui' ndi'ya: Lo'o hcui' nu'u, li' caca cuayá' ti' ngu' cha' liñi tsa ndu'ni nu'u; lo'o caca cuayá' jinu'u slo ñati, taca cua'ni lyaá nu'u ji'ñati ycu' ca li'.

⁵ Cha' nu na ni, ntsu'u tsa cha' cuxi nu ndyu'ni na; lo'o nu cha'

cuxi bi' ni, ndu'ni cha' taca ca cuayá' la ti' na cha' liñi tsa laca ycuí' Ndyosi. ¿Ñi'ya ta ñacuí na li'? ¿Ha ná liñi ndu'ni Ni lo'o na? ¿Ha ná tso'o si xcube' Ni ji'na lo'o ndyu'ni na cha' cuxi? Ntsu'u ñati nu nchcui' jua'a. ⁶ Pana liñi tsa ndu'ni Ni. Ná caca xcube' Ni ji' ñati chalyuu xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji' ngu', si ná liñi ndu'ni cuayá' Ni ji' lcaa ñati.

⁷ Ná tyiquee' ñacuí ngu' cha' na cuiñi na'. Tso'o, cha' cuiñi nda na' lacua. Pana xqui'ya na', bi' cha' nchca cuayá' la ti' xa' ñati cha' liñi nu nda ycuí' Ndyosi lo'o na; jua'a ndyu'ni tlyu la ngu' ji' Ni xqui'ya na'. Ná ntsu'u cha' sta Ni qui'ya 'na lacua. ⁸ La cui' ti ná tso'o laca cha' cua'ni la na cha' cuxi cha' caca tso'o la cha' ji'na nde loo la; pana ntsu'u ngu' nu ñilo'o ji' tya'a ngu' lo'o nchcui' ngu' cha' jua'a laca cha' cuxi nu nchcui' ya. Liñi tsa cua'ni ycuí' Ndyosi lo'o xcube' Ni ji' ngu' nu nchcui' cha' cuiñi ji'na jua'a.

Lcaa ñati ntsu'u qui'ya ji' ngu' cuentya ji' ycuí' Ndyosi

⁹ Ndi'ya ñacuí na lacua: Ná caca chcui' na cha' tso'o la na cha' laca na ngu' judío, cha' si'i cha' bi' tsiya' ti; cua ngua cuayá' ca ti' na cha' stu'ba ti ntsu'u cha' cuxi ji' ngu' judío lo'o ji' ngu' xa' tsu', cha' ntsu'u tsa cha' cuxi nu laca loo ji' lcaa ñati chalyuu. ¹⁰ La cui' cha' nscua lo quityi ji' ycuí' Ndyosi nu nchcui' ndi'ya:

Ni tsaca ngu' ná ntsu'u nu xcui' cha' tso'o ndu'ni;

¹¹ ná ntsu'u ñati nu nchca cuayá' ti' cha' ji' ycuí' Ndyosi,

ná tucui nclyana ji' ycuí' Ni.

¹² Cua ndyu'utsu' lcaa ngu' ji' tyucui liñi, stu'ba ti ngua cuxi cresiya ji' lcaa ngu';

ná ntsu'u ni sca ñati nu xcui' cha' tso'o ndu'ni.

¹³ Ñi'ya nti' xtyi' tyucu nu ntsu'u to' cuaá nu tya lyiji tyacu' lo, jua'a laca ngu' bi',

cha' xcui' cha' cuxi ndyu'u tu'ba ngu'.

Lye tsa ñilo'o ngu' ji' tya'a ngu' laja lo'o nchcui' ti ngu'.

Ñi'ya laca hitya tyaala nu ntsu'u tu'ba cuaña, jua'a laca ngu', cha' tyaala tsa nchcui' ngu'.

¹⁴ Ná nxutacui ngu' cha' nda ngu' qui'ya ji' tya'a ngu';

¹⁵ cjuuii clya ngu' bi' ji' tya'a ngu', nti' ngu'.

¹⁶ Xcui' na cua ndu'ni ñu'u ngu' ji' tya'a ngu', ndu'ni ngu' cha' ca xñi' ti' xa' ñati macala su ndya'a ngu' bi'.

¹⁷ Ná nslo ngu' ji' tyucui liñi nu cua'ni cha' ti ti tyi' tyiquee ngu'.

¹⁸ Pana ná ntsij ngu' tsiya' ti ña'a ngu' ji' ycuí' Ndyosi, nacui ngu'.

Jua'a cha' nscua lo quityi bi'.

¹⁹ Cua jlo ti' na cha' cua nscua lcaa cha' cusu' bi', cha' cube ti' ngu' judío nu ntsu'u cha' ji' lo'o cha' bi'; jua'a nguscua jyo'o cusu', cha' cua nti' ycuí' Ndyosi cha' caca cuayá' ti' lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu cha' ná caja ñi'ya nu cua'ni lyaá ngu' ji' ycuí' ca ngu' lo'o Ni, cha' nga'a cha' cua'ni cuayá' Ni ji' ngu'. ²⁰ Masi cua'ni na lcaa ca cha' nu nguscua ngu' lo quityi cusu' bi', ná caca ca tso'o tyiquee na cuentya ji' ycuí' Ndyosi lo'o ndyu'ni ti na jua'a; tsa bi' ti cña ndu'ni quityi bi', cha' caca cuayá' ti' na cha' ntsu'u tsa qui'ya ji'na cuentya ji' ycuí' Ndyosi.

Cua'ni lyaá ycuí' Ndyosi ji' ñati lo'o xñi' ngu' cha' ji' Jesucristo

²¹ Lo'o juani cua ngutu'u tucua sca cha' cucui nde chalyuu, ná stu'ba tsiya' ti cha' bi' lo'o cha' cusu' bi'. Lo'o nclyu'u ycuí' Ndyosi cha' bi' ji'na, li' caca cuayá' ti' na ñi'ya caca ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji' ycuí' Ni. Cua nscua xi cha' nu nchcui' ji' cha' bi' lo quityi cusu' bi', masi lo quityi nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji' ycuí'

Ndyosi nchcui' Ni lo'o ñati sa'ni. ²² Nchcui' quityi cha' cua'ni ycuil' Ndyosi cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'ly ycuil' Ni, si xñi na cha' ji'ly Jesucristo. Stu'ba ti cua'ni Ni lo'o ca ta'a na nu laca na ngu' judío; jua'a lo'o lcaa ñati nu cua ngusñi cha' ji'ly ycuil' Ndyosi ca chaca tsu' chalyuu, stu'ba ti cua'ni Ni lo'o lcaa ñati. ²³ Lcaa na ntsu'u qui'ya ji'na cuentya ji'ly ycuil' Ndyosi, cha' ná ngua'ni na tsiya' ti cña nu nti' Ni cha' cua'ni na. ²⁴ Pana cua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya ji'na, cha' tso'o ti ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'na; sca cha' tso'o nu ngua'ni ti Ni cuentya ji'na laca, cha' tlyu tsa cña nu ngua'ni ycuil' Jesucristo cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'na, nu lo'o ngu'juil' yu lo crusi cha' cua'ni lyaá yu ji'na. ²⁵ Nda ycuil' Ndyosi ji'ly Jesús ñaa chalyuu cha' tyaja'a yu cajaa yu; masi ycuil' yu chcube' yu cña loo lcaa ñati chalyuu, cha' qui'ya ycuil' yu yabe' nu ntsu'u ji'na. Caca cha' bi' ji'na si tyaja'a na xñi na cha' ji'ly Jesús. Lo'o jua'a nti' Ni culu'u Ni ji'na cha' xcui' cha' liñi ndu'ni Ni lo'o na, masi ná ngua'ni cuentya Ni ji'ly qui'ya nu ntsu'u ji'ly jyo'o cusu' ji'na; pana ndalo tsa tyiquee Ni ji'ly ngu' bi' li'. ²⁶ Nu juani ngulu'u Ni ji'na cha' liñi tsa ndu'ni ycuil' Ni; jua'a taca ji'ly Ni cua'ni lubii cresiya ji'ly scaa na, si tyaja'a na xñi na cha' ji'ly Jesús.

²⁷ Cha' cuiñi nchcui' na si ñacuj na cha' nchca tsa ji'ly ycuil' ca na ñati chalyuu, cua'ni na cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'ly ycuil' Ndyosi. Ná taca. Lye tsa ndyu'ni tyucuaa ti' na lo'o Ni si jua'a nti' na. ¿Ñi'ya jua'a? Ná nchca ji'na cua'ni na cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'ly ycuil' Ndyosi lo'o taquiya' ti na lcaa cha' cusu', sca ti nu lo'o xñi na cha' ji'ly Jesús caca tso'o cresiya ji'na. Pana nga'aa tso'o chcui' na cha' tyixi li', cha' si'ly ycuil' na laca nu ndu'ni cha' ca

tso'o cresiya ji'ly ycuil' ca na. ²⁸ Bi' cha' ni na' ji'ly ma' cha' ntsu'u sca ti ña'a, ñi'ya nu caca ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'ly ycuil' Ndyosi; ntsu'u cha' xñi na cha' ji'ly Jesús, masi ná nchca ji'na cua'ni na lcaa lo cha' cusu' nu nguscua ngu' sa'ni.

²⁹ Si'ly sca ti ji'ly ngu' judío ti laca ycuil' Ndyosi loo, lo'o ji'ly ngu' xa' tsu' laca Ni loo. ³⁰ Chañi tsa laca cha' bi', cha' sca ti ycuil' Ndyosi laca loo tyucui ña'a chalyuu; ná ntsu'u chaca nu laca loo la. Cua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya ji'ly ngu' judío lo'o xñi ngu' cha' ji'ly Ni; la cui' jua'a cua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya ji'ly ngu' xa' tsu', nu lo'o xñi ngu' bi' cha' ji'ly Ni. ³¹ Tso'o lacua. Na jly ti ti' na ji'ly cña nu ngua'ni Jesús, tsa bi' ti cha' cua'ni na cha' clyaa na ji'ly lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'na. ¿Ha nga'aa ntsu'u cha' taquiya' na lcaa cha' nu nguscua jyo'o cusu' cha' cua'ni na lacua? Si'ly cha' bi', masi tso'o la taquiya' na cha' cusu' bi' juani, nu lo'o ngusñi na cha' ji'ly Jesús.

4

Ñi'ya ngua ji'ly Abraham

¹ Juani ta na' sca cha' lo'o ma' ñi'ya ngua ji'ly Abraham, nu jyo'o cusu' ji'na nu ngua tya sa'ni. ² Ycuil' ca Abraham ni, ná ngua cua'ni yu cha' ca tso'o cresiya ji'ly ycuil' ca yu cuentya ji'ly ycuil' Ndyosi, ni ná ngua ji'ly yu xacuj yu cha' ji'ly ycuil' Ndyosi cha' ngua ji'ly ycuil' yu. ³ Nde laca cha' nu nscua lo quityi ji'ly ycuil' Ndyosi: “Ngusñi Abraham cha' nu nda ycuil' Ndyosi lo'o yu; bi' cha' ngüñi cha' ji'ly Ni lo'o yu cha' caca tso'o cresiya ji'ly yu, xqui'ya cha' jly ti ti' yu ji'ly Ni”. Jua'a nscua lo quityi bi'. ⁴ Lo'o ndya'a na ne' xña ji'ly ñati ni, nda ngu' xcaya' na li'; si'ly na nda laja ti ngu' cñi ji'na, cñi nu ndacui ngu' ji'na laca, cha' ngua'ni na cña. ⁵ Pana nu lo'o jly ti ti' na ji'ly Jesús cha' ngulotsu' yu yabe' nu ntsu'u ji'na, li' taca xquiñi Ni cha' ji'ly Ni lo'o na cha' caca tso'o

cresiya ji'na, masi ná sca na ndacui Ni ji'na. ⁶ Tya sa'ni la nacui jyo'o David cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ñati nu cua laca ngua'ni lubii ycuí' Ndyosi cresiya ji'í. Cua nacui Ni cha' lubii cresiya ji'í ngu', masi ná sca cña ngua'ni ngu' cuentya ji'í Ni cha' caca lubii ycuí' ngu'. ⁷ Li' nacui David ndi'ya:

Tso'o ntsu'u tyiquee na lo'o cua'ni clyu ti' Ni ji'na ji'í qui'ya nu ntsu'u ji'na, lo'o culotsu' Ni yabe' nu ntsu'u ji'na, nacui.

⁸ Tso'o ntsu'u tyiquee na si nga'aa cua'ni Ni cuentya ji'í lcaa cha' cuxi nu cua ngua'ni na.

⁹ Si'i xcuí' ngu' judío ti nu tso'o ntsu'u tyiquee ngu' jua'a, taca ñacui na cha' lo'o ngu' xa' tsu' caca tso'o tyiquee ngu' jua'a. Cua nchcui' ca ti na cha' ngusñi Abraham cha' nu nda ycuí' Ndyosi lo'o yu, bi' cha' cua nacui Ni ji'í yu cha' ca tso'o cresiya ji'í yu cuentya ji'í ycuí' Ndyosi, xqui'ya cha' jlya ti ti' yu ji'í Ni. ¹⁰ ¿Ni jacua' ngua cha' bi'? ¿Ha cua laca cha' cua nsí'yu lo qui'ji yu ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío cha' clyacua ngu'? Si'i. Tya lyiji xi'yu ngu' qui'ji yu tyempo bi'; ¹¹ ca tiya' la, li' ngulacua yu jua'a. Sca cuayá' ti ngua bi', cha' caca cuayá' ti' ngu' cha' ngua tso'o cresiya ji'í yu cuentya ji'í ycuí' Ndyosi, nu lo'o jlya ti ti' yu ji'í Ni. Yala la ngua cha' ngusñi yu cha' ji'í ycuí' Ndyosi, tiya' la ngulacua yu. Bi' cha' lcaa ma' nu ntsu'u ma' xa' tsu' nu ngusñi ma' cha' ji'í Jesús, laca ma' ñi'ya laca si Abraham laca jyo'o cusu' ji'í ma' nu yaa chalyuu tya clyo la. Lo'o xñi cua ña'a ca na cha' ji'í Jesús, li' qui'ni cha' ji'í ycuí' Ndyosi lo'o na cha' caca lubii cresiya ji'na. ¹² La cui' jua'a laca tyiquee ngu' judío tya'a na nu stu'ba ti ngusñi cha' ji'í Jesucristo lo'o na. Chañi cha' Abraham ngua jyo'o cusu' ji'í ngu'; pana tso'o la cha' jlya ti ti' ngu' ji'í ycuí' Ndyosi,

ñi'ya jlya ti' nu jyo'o Abraham bi', masi tya lyiji clyacua yu.

Ngüiñi cha' ji'í Ni lo'o ñati xqui'ya cha' jlya ti' ngu' ji'í cña nu ngua'ni Jesús

¹³ Lo'o jua'a ngua cha' ngüiñi cha' ji'í ycuí' Ndyosi lo'o jyo'o Abraham, lo'o ñati ji'í Abraham nu ñaa chalyuu ca tiya' la; nacui Ni cha' tyucui ña'a chalyuu caca ji'í ngu' bi' ca tiya' la. Pana bilya ta Ni cha' lo'o jyo'o Moisés nu ngua li', cha' bilya cala nu Moisés bi'; bi' cha' ná ndaquiya' jyo'o Abraham ji'í cña nu ngulo Moisés, cha' tya lyiji caja cha' bi' ji'í ngu'. Ngua tso'o cresiya ji'í ngu' bi' cuentya ji'í ycuí' Ndyosi xqui'ya cha' jlya ti' ngu' ji'í cha' nu nchcui' Ni, bi' cha' ngüiñi cha' ji'í Ni lo'o ngu'. ¹⁴ Ná nti' ycuí' Ndyosi cha' tsa lo cua ti ngu' caja chalyuu cucui ji'í ngu', ngu' nu taquiya' ji'í lcaa cha' nu nda jyo'o cusu' lo'o ngu'; tya nti' Ni cha' xñi cua ña'a ca ñati cha' ji'í Jesús, cha' jua'a ti taca qui'ni cha' ji'í ycuí' Ndyosi lo'o ngu' li'. ¹⁵ Xcuí' na xcube' ti Ni ji'na, nu lo'o caca cuayá' ji'na slo ycuí' Ndyosi cuentya ji'í cha' cusu' bi'; pana ná caja ñi'ya nu sta Ni qui'ya ji'na si ná nscua sca cha' nu ndaca'a ji'na jua'a.

¹⁶ Ngüiñi cha' ji'í Ni lo'o jyo'o Abraham lo'o ngusñi ti yu cha' ji'í Ni, cha' caca cuayá' ti' lcaa na cha' xcuí' cha' tso'o ntsu'u tyiquee Ni; bi' cha' nda Ni cha' bi' lo'o na. Ndyanu cha' bi' ji'í lcaa ñati ji'í Abraham nu cala chalyuu ca nde loo la. Ni si'í tsa lo cua ti ñati nu taquiya' ji'í cha' cusu' ti laca nu tyanu cha' tso'o bi' ji'í, la cui' jua'a tyanu cha' bi' ji'í lcaa ñati tya'a na nu xñi na cha' ji'í ycuí' Ndyosi ñi'ya ngusñi ycuí' Abraham cha' ji'í Ni; jua'a nti' na lo'o nacui na cha' sti lcaa na ngua jyo'o Abraham bi' cuentya ji'í ycuí' Ndyosi. ¹⁷ Ndi'ya nchcui' cha' nu nda Ni lo'o Abraham, nu nscua lo quityi: "Cua

nda na' chacuayá' cha' caca nu'u sti tyuu lo tya'a ñatí nu catú chalyuu nde loo la”, nacuí Ni jí'í Abraham. Cua ngüiñi cha' jí'í ycuí' Ndyosi lo'o jyo'o Abraham sa'ni, cha' ngusñi yu cha' nu cua nchcui' ycuí' Ndyosi lo'o yu, la cui' Ni nu ndyu'ni cha' tyu'ú jyo'o chaca quiya'. Lo'o jua'a ngulo Ni cña cha' tyu'u tucua lcaa cha' nde loo la, cha' nu cua nacuí Ni jí'í yu lo'o nchcui' Ni ñi'ya si cua laca ndi'í cha' bi' jí'í yu nu ngua li'.

¹⁸ Masi ngua ti' jyo'o Abraham cha' ná caja sñi', ná ndube ti' yu; jlya ti' yu jí'í ycuí' Ndyosi, ntajatya yu ni jacua' caja sñi' yu. Bi' cha' ngua jyo'o Abraham sti tyuu tya'a ñatí nu ndyatú lo yuu ca nde loo la, ñi'ya nu cua nchcui' Ni lo'o yu: “Quiña'a tsa ñatí tyu'u jinu'u tyempo nde loo la”, nacuí Ni jí'í yu. ¹⁹ Ná ngujlyaa ti' Abraham cha' bi'; ña'a ti' jlya ti' yu cha' nu cua nda ycuí' Ndyosi lo'o yu, masi ndube ti' yu cha' ngusu' tsa yu, cha' cua tyalaa ti sca siyento yijá ntsu'u yu. Jlo ti' yu cha' cua ngulala ti cajaa tyucuaa ngu', lo'o ycuí', lo'o ma' Sara clyo'o yu; nga'aa ntsu'u tyempo cha' caja sñi' Sara, ngua ti' yu. ²⁰ Pana ná nguta'achú' yu, ná ngujlyaa ti' yu cha' nu cua nchcui' Ni lo'o yu; jlya tso'o ti' yu cha' bi'. Ngua'ni tlyu yu jí'í ycuí' Ndyosi, ²¹ cha' jlo ti' yu cha' taca jí'í Ni cua'ni lyiji Ni jí'í cha' nu ngüiñi jí'í Ni lo'o yu. ²² Bi' cha' nda Ni chacuayá' cha' caca tso'o cresiya jí'í yu, xqui'ya cha' jlya tsa ti' yu jí'í Ni.

²³ Jua'a nscua lcaa cha' bi' lo quityi nu nchcui' cha' ngüiñi cha' jí'í Ni lo'o nu Abraham bi', cha' ngua tso'o cresiya jí'í yu lo'o ngusñi ti yu cha' jí'í ycuí' Ni. Si'i cuentya jí'í jyo'o Abraham ti nscua cha' bi', ²⁴ masi lo'o cuentya jí'na nscua cha' caca jua'a; lo'o jí'na cua nchcui' ycuí' Ndyosi cha' caca tso'o cresiya jí'na cuentya jí'í ycuí' Ni si xñi na cha' jí'í Ni, la cui' Ni nu ngua'ni cha'

ndyu'ú Jesús nu Xu'na na chaca quiya' lo'o ngujuii yu. ²⁵ Nda Ni chacuayá' cujuui ngu' jí'í Jesús, cha' cuityi qui'ya nu tsa'u jí'na; lo'o li' ndyu'ú Jesús chaca quiya', cha' caca tso'o cresiya jí'na cuentya jí'í ycuí' Ndyosi.

5

Ñi'ya caca lo'o caca stu'ba cha' jí'í ngu' lo'o ycuí' Ndyosi

¹ Jua'a laca lacua; xqui'ya cha' ngusñi ti na cha' jí'í Jesús, bi' cha' cua ngua tso'o cresiya jí'na cuentya jí'í ycuí' Ndyosi. Lo'o li' ti ti ndi'í tyiquee na, stu'ba ti ntsu'u cha' jí'na lo'o ycuí' Ndyosi xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na. ² Tso'o tsa ndyu'ni ycuí' Ndyosi lo'o na chacuayá' jí'í Cristo, nu lo'o ngusñi na cha' jí'í nu Cristo bi'. Ngua'ni Ni cha' ntsu'u cha' jí'na lo'o ycuí' Ni, bi' cha' nga'aa ntsu'u cha' tya'achú' na jí'í Ni; tso'o tsa ntsu'u tyiquee na, cha' jlo ti' na cha' ca tiya' la caja sca se'j nu tso'o tsa su tyi' na ca su ntucua ycuí' Ndyosi, cha' jua'a tso'o ti ndu'ni Ni lo'o na. ³ Masi juani tso'o ntsu'u tyiquee na laja lo'o ndi'í na chalyuu; masi lya' tsa ti' ngu' jí'na, jlo ti' na cha' taca talo na lo'o nchcube' na jua'a. ⁴ Lo'o ngualoo cha' ti'í bi', cua jlo ti' na cha' cua ngua'ni cuayá' ti Ni jí'na. Lo'o li' si ña'a ti tya tso'o cresiya jí'na cuentya jí'í ycuí' Ndyosi, li' cua ndú ti' na cha' caca tso'o jí'na nde loo la. ⁵ Lo'o jua'a si'i sca cha' nu nda ti ti' na laca cha' bi', sca cha' chañi laca bi'; cua'ni Ni jí'í. Cua ngua'ni Ni cha' ca tii cresiya jí'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee ycuí' Ndyosi ña'a Ni jí'na; ngua'ni Ni jua'a nu lo'o nda Ni Xtyi'í ycuí' Ni jí'na.

⁶ Jlo ti' na cha' ná caca cua'ni lyaá na jí'í ycuí' ca ti na jí'í qui'ya nu ntsu'u jí'na; pana lo'o ndyalaa la cui' hora nu ngusta ycuí' Ndyosi, li' ngujuii Jesús xqui'ya na, ñatí cuxi na. ⁷ Tlyu tsa cha' cua'ni na si

tyaja'a na cajaa na cha' caja ñi'ya nu cua'ni lyaá na jil' chaca ñati; masi sca ñati nu xcui' cha' tso'o ndu'ni, ná nti' na cajaa na cuentya jil' yu. Sca ti si sca ñati nu tso'o tsa ndu'ni laca bi', tso'o tsa nchcui' lo'o tya'a, ná tyiquee' tyaja'a sca ngu' cajaa cuentya jil' ñati bi', si caca cua'ni lyaá ngu' jil' nu ñati bi' li'.⁸ Pana jua'a ngua'ni ycuí' Ndyosi lo'o na, cha' culu'u Ni ji'na cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na; nda Ni jil' Cristo cha' cajaa cuentya ji'na, masi tya ntsu'u tsa qui'ya ji'na.⁹ Tso'o lacua. Cua laca ngua tso'o cresiya ji'na cuentya jil' ycuí' Ndyosi, xqui'ya cha' ndyalú tañi ycuí' Cristo lo'o ngujuii yu lo crusi. La cui' jua'a cua lijya nclyaá na juani; xqui'ya Cristo nga'aa xcube' Ni ji'na lo'o tye chalyuu.¹⁰ Tya'a cusu ycuí' Ndyosi ngua na; pana juani ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Ni, nu lo'o ngujuii Sñi' ycuí' Ni lo crusi. Bi' cha' juani ngua ti cha' ji'na lo'o ycuí' Ndyosi, lo'o jua'a cua'ni lyaá Ni ji'na xqui'ya cha' cua ndyu'ú nu Jesús bi' chaca quiya'.¹¹ Ni si'i tsa lo cua ti cha', masi lo'o cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na ña'a na jil' ycuí' Ndyosi xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na, cha' bi' laca nu ngua'ni cha' caca ca stu'ba cha' ji'na lo'o Ni.

Xqui'ya sca ti ñati ngua cuxi chalyuu

¹² Cua ngua cha', xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni sca ti jyo'o cusu' nu naa Adán, bi' cha' nguxana cha' ntsu'u qui'ya jil' ñati chalyuu; bi' cha' ntsu'u cha' ndyijii ñati. Lo'o jua'a tiya' la ntsu'u cha' cajaa lcaa na, cha' ntsu'u qui'ya jil' lcaa na.¹³ Jua'a ntsu'u qui'ya jil' ñati chalyuu nu ngua tya clyo, masi bilya culo ycuí' Ndyosi cña cha' ná cua'ni ngu' cha' cuxi tyempo bi'. Tsa bi' ti cha', ná nacui' ngu' cha' qui'ya ngua, cha' ná jlo ti' ngu' cha' ná ndiya ti' Ni cña cuxi nu ndyu'ni ngu'.¹⁴ Tya lo'o ngutu'ú nu Adán

bi' chalyuu, hasta ca lo'o nda ycuí' Ndyosi cha' lo'o jyo'o Moisés, xcui' ngujuii ñati xqui'ya cha' ntsu'u tsa qui'ya jil' ngu', masi ná stu'ba cha' cuxi nu ngua'ni ngu' bi' ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Adán tya clyo, nu lo'o ná ndaquiya' yu sca cña nu ngulo ycuí' Ndyosi jil' yu. Sca lo ti cña ngua'ni jyo'o Adán, sca ti cha' cuxi ngua'ni yu; pana nu Jesucristo nu ñaa chalyuu tiya' la ni, chaca lo cña ngua'ni yu, cña tso'o ngua'ni.

¹⁵ Nu jyo'o Adán ni, ngxu'tyanu yu yabe' hichu' na xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni ycuí' ca yu; xqui'ya sca ti nu qui'yu bi' ngua cuxi chalyuu tya li', bi' cha' quiña'a tsa ñati ndyijii. Pana juani ni, xqui'ya sca ti ñati nu naa Jesucristo, chaca lo cha' nda ycuí' Ndyosi lo'o na, sca cha' tso'o tsa laca bi'; tlyu tsa cha' tso'o nu ngua'ni ycuí' Ndyosi cuentya ji'na li'. Nacu' Ni cha' laja ti taca cua'ni lyaá Ni ji'na jil' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'na. Lo'o jua'a quiña'a tsa ñati laca nu ndyu'ni Ni cha' ndyaca lubii cresiya jil' ngu'.¹⁶ Ná stu'ba ndyu'ú cha' jil' cña nu ngua'ni jyo'o Adán lo'o cña nu ndyu'ni ycuí' Ndyosi. Nu Adán bi' ni, sca ti cha' cuxi ngua'ni yu su clyo, lo'o li' ndyanu yabe' hichu' yu; lo'o jua'a ndyanu yabe' hichu' lcaa na lo'o tya'a na juani xqui'ya cha' cuxi bi'. Lo'o juani quiña'a tsa cha' cuxi ndu'ni na lacua. Pana Jesús ni, sca cña laja ti ngua'ni cuentya ji'na nu lo'o ngua'ni lyaá ji'na jil' nu cuxi; ngua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya jil' ycuí' Ndyosi li'.¹⁷ Ntsu'u cha' cajaa na xqui'ya qui'ya nu ntsu'u jil' nu sca ti Adán bi', masi sca ti cha' cuxi ngua'ni yu; pana tlyu la cña ndyu'ni ycuí' Ndyosi cuentya ji'na juani, nu lo'o ndyu'ni lubii Ni cresiya ji'na. Quiña'a tsa cha' xlya'be ngua'ni Ni lo'o na; jua'a caja chalyuu cucui jil'na juani xqui'ya Jesucristo, masi sca ti ñati laca bi'.

¹⁸ Ndi'ya ngua li': lo'o ngua'ni

jyo'o Adán cha' cuxi bi', la cui' jua'a ndyanu yabe' hichu' na, lo'o hichu' lcaa tya'a ñati na. Pana ndi'ya ndyu'u cha' lo'o ngua'ni Jesucristo sca cha' tso'o: li' laja ti ngua'ni Ni cha' cuityi Ni yabe' nu ntsu'u hichu' na, cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na. ¹⁹ Tya clyo cua ntsu'u sca ñati nu ná ndaquiya' ji'i cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'i yu, bi' cha' ndyanu qui'ya ji'i lcaa na lo'o tya'a na juani. Lo'o tiya' la li', yaa chaca ñati nu ndaquiya' ji'i cña nu ngulo Ni ji'i; xqui'ya nu bi' ndyaca tso'o cresiya ji'i lcaa na cuentya ji'i ycu' Ndyosi juani.

²⁰ Nu lo'o cuna na ni cña laca nu nclyo ycu' Ndyosi ji'na, li' nchca cuayá la ti' na ñi'ya laca qui'ya nu sta Ni ji'na. Masi ndube tsa ti' na cha' ntsu'u tsa cha' cuxi ji'na, la cui' jua'a jlo ti' na cha' ntaja'a Ni cua'ni lyaá Ni ji'na; jlo ti' na cha' nchca ji'i Ni, cha' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na. ²¹ Nu cuxi laca loo ji'na, bi' cha' ndyiji na; pana juani nti' ycu' Ndyosi caca Ni loo ji'na, cha' tya'na tsa ti' Ni ji'na. Lo'o caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i Ni, li' ta Ni sca chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na xqui'ya Jesús nu Xu'na na.

6

Xqui'ya Cristo, bi' cha' taca caja chalyuu cucui ji'i ñati

¹ Ndi'ya ñacu' na lacua: Ná tso'o si ña'a ti tya cua'ni na cha' cuxi, cha' li' tya quiña'a la cha' tso'o cua'ni ycu' Ndyosi lo'o na, nti' na. ² Ná tso'o tsiya' ti cua'ni na ñi'ya nu ngua'ni na sa'ni la. Juani laca na ñi'ya laca si cua ngujui na lo'o Cristo, cha' xa' tyucui tsa na juani; ná tso'o si ña'a ti tya cua'ni na cha' cuxi lacua. ³ Nu lo'o ntyucuatya ngu' ji'na lo'o nguxana ca ti cha' tyu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, li' ñi'ya si na cua ngujui na stu'ba ti lo'o Jesús, jua'a ngua. ⁴ Lo'o ntyucuatya ngu' ji'na, ndyaa na ne'

hitya li', ñi'ya laca si cua ndyaa na nguatsi' na stu'ba ti lo'o Cristo ne' cuaá. Ca bi' ntsiya jyo'o na, cha' taca tyu'u na chaca quiya', ñi'ya lo'o ngutu'u na nde lo hitya, cha' jua'a tlyu tsa cha' nu ngua'ni ycu' Ndyosi Sti yu nu lo'o ndyu'ú Cristo chaca quiya'. Lo'o jua'a caja sca chalyuu cucui ji'na xqui'ya Cristo.

⁵ Jua'a ndyaca cha' cua laca ntsu'u cha' ji'na lo'o nu Cristo bi'. Ngujui yu nu lo'o ngüityi yu qui'ya nu ntsu'u ji'na. Lo'o na ni, ñi'ya laca si na cua ngujui na, jua'a laca na; pana lo'o tyu'ú na chaca quiya', li' caja chaca chalyuu cucui ji'na, ñi'ya lo'o ndyu'ú Jesús chaca quiya'. ⁶ Cuxi tsa ñati ngua na; pana juani laca na ñi'ya laca si lo'o na ngujui na lo sca crusi lo'o ngujui ycu' Jesús, cha' ngüityi yu tsiya' ti cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'na li'. Bi' cha' juani nga'aa caca ji'i cha' cuxi bi' caca loo ji'na chaca quiya'. ⁷ Lo'o cua ngujui sca ñati ni, cua ndye cha' ji'i lo'o qui'ya nu ntsu'u ji'i nde chalyuu li'. ⁸ Lo'o na laca na jua'a, nu lo'o ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, cha' laca na ñi'ya si cua ngujui na lo'o Cristo; lo'o li' caca na ñi'ya laca si cua ndyu'ú na lo'o Cristo chaca quiya'. ⁹ Jlo ti' na cha' na ngulo Ni ji'i Cristo ca su ntsiya nguatsi' yu; nga'aa cajaa yu chaca quiya', nga'aa caca tyatsi' yu chaca quiya'. ¹⁰ Cua ngujui Cristo, cha' sca ti quiya' cua'ni tye Ni ji'i lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu na; lo'o li' cua ndyu'ú yu chaca quiya', cha' tyucui tyempo tyi' yu cuentya ji'i ycu' Ndyosi Sti yu. ¹¹ Lo'o jua'a cu'ma ni, ñi'ya si cua ngua'ni tye ma tsiya' ti ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ma, jua'a culacua ti' ma; ñi'ya si cua ndyu'ú ma chaca quiya' cha' xcu' cua'ni ma cña ji'i ycu' Ndyosi stu'ba ti lo'o Jesucristo nu Xu'na na, jua'a culacua ti' ma.

¹² Bi' cha' juani nga'aa ta ma

chacuayá' cha' caca loo cha' cuxi bi' jil'i mā lo'o ndi'i mā nde chalyuu. Ná tso'o cha' taquiya' na jil'i lcaa lo cha' cuxi nu jña ti' na cha' cua'ni na jil'i, cha' laca na ñati chalyuu ti.
 13 Ni sca ti tsu' ya' mā, ni sca ti tsu' quiya' mā, ná ta mā jil'i cha' jña nu xña'a, cha' ná caca mā msu jil'i nu bi', cha' ná cua'ni mā cha' cuxi lo'o. Xa' ña'a culacua ti' mā juani; ta mā tyucui ña'a mā cha' caca mā cuentya jil'i ycu' Ndyosi, ñi'ya laca si ngujui mā tsaca quiya', lo'o li' xa' ndyu'u mā chaca quiya'. Bi' cha' juani nga'a cha' ta mā tyucui ña'a mā cha' cua'ni mā cña jil'i ycu' Ndyosi, laja lo'o ndu'ni mā cha' tso'o ca su ndi'i mā. 14 Nga'aa si'i nu cuxi nu ntsu'u chalyuu nu caca loo jil'i mā juani. Si'i xcui' cha' ntsi' ti ti' mā tyi'i mā chalyuu, ñi'ya si lo'o nchcubé' tsa cha' cusu' bi' jil'i mā; taca tyi'i tso'o ti mā chalyuu juani, cha' xcui' tlyu tsa cha' tso'o nu ndyu'ni Ni lo'o mā.

Nga'a cha' cui'ya ngu' cuentya tilaca laca nu laca loo jil'i ngu'

15 Ná tso'o ñacui' na cha' juani nga'aa ntsu'u cha' taquiya' na jil'i cha' cusu' bi', cha' ndaquiya' na jil'i cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi nu xcui' cha' xlya'be ti ndu'ni lo'o na. Ná tso'o laca si tya cua'ni la na cha' cuxi li', cha' nga'aa ntsu'u chacuayá' ji'na cha' cua'ni na jua'a.
 16 Nu lo'o ndya'a na ne' xña jil'i sca ñati' ni, taquiya' na sca cña nu culo ñati' bi' ji'na li'; jlo ti' na cha' nu ñati' bi' laca xu'na na, lo'o jua'a nga'a cha' taquiya' na jil'i cha' nu nchcui' nu xu'na bi'. Lo'o nu cuxi nu ndyu'ni cha' caca na cuxi ni, si ndyu'ni cha' cuxi bi' cha' laca bi' loo ji'na, li' ntsu'u cha' cajaa na tsiya' ti; pana si ycu' Ndyosi laca loo ji'na, taquiya' na jil'i cha' nu nchcui' Ni li', caca tso'o cresiya ji'na li'. 17-18 Tso'o tsa nti' na' cha' tyucui tyiquee mā ndyu'ni mā cña jil'i ycu' Ndyosi, tsa ña'a cha' nu

ngulu'u ngu' jil'i mā. Nu cha' cuxi, bi' laca nu ngua loo jil'i mā; pana lo'o cua ngulaá mā jil'i nu cuxi bi', li' nguxana mā ndu'ni mā cña cha' caja chaca chalyuu su caca lubii cresiya jil'i mā, cha' ycu' Ndyosi laca loo jil'i mā juani. 19 Jua'a laca cha' nu nda na' lo'o cu'mā, cha' caca cuayá' la ti' mā tilaca laca nu laca loo jil'i mā. Tya tsubi' la cua nda mā tyucui ña'a mā cha' cua'ni mā cha' suba', cha' cua'ni mā cha' cuxi, lo'o jua'a lye la ndyacua cha' cuxi jil'i mā li'; bi' cha' juani ta mā tyucui ña'a mā cha' xcui' cña tso'o cua'ni mā, cha' xcui' cuentya jil'i ycu' Ndyosi tyi'i mā chalyuu.

20 Cua tsubi' la lo'o tya ndu'ni mā xcui' cha' cuxi, ná ngua jil'i mā cua'ni mā cña tso'o ñi'ya nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni na; 21 ni sca quiya' ná ngua tso'o cha' jil'i mā lo'o ngua'ni mā cha' cuxi nu ngua li'. Lo'o juani ntyuju'u tsa ti' mā xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni mā. Tsa bi' ti cña ndu'ni nu cha' cuxi bi', cha' cua'ni tye bi' jil'i ñati' si taquiya' ngu' jil'i; nga'aa caca tyu'u cha' jil'i ngu' lo'o ycu' Ndyosi si jua'a ndu'ni ngu'. 22 Pana juani ni, nga'aa caca jil'i nu cuxi bi' culo cña jil'i mā, cha' cua ndyat'i mā lo cña jil'i ycu' Ndyosi. Chaa ti' mā ndyu'ni mā cña jil'i Ni juani, cha' xcui' na ndi'i mā chalyuu cuentya jil'i ycu' Ni; li' ná nga'a cha' tye chalyuu nu ta Ni jil'i mā lo'o cua ndye lcaa cha'. 23 Tsa bi' ti caya' caja ji'na lo'o ndu'ni na cha' cuxi, cha' chcuna' lyiji cresiya ji'na lo'o; pana si stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús nu Xu'na na, li' ta ycu' Ndyosi sca chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na. Sca cha' xlya'be nu nda ti Ni ji'na laca.

7

Cua nscua sca cha' nu ndaca'a ji'i ñati' nu ntsu'u clyo'o

¹ Cu'mā ngu' tya'a na, ntsu'u ngu' tya'a mā nu tso'o tsa jlo ti' lcaa cña

nu ngulo ycuí Ndyosi jí'na; cua jlo ti' mā cha' ndatsaa cha' bi' jí'na tyucuí tyempo lo'o tya lu'ú ti na. ² Ñi'ya laca sca nu cuna'a nu ntsu'u clyo'o ni, cuentya jí'í cña nu ngulo Ni jí'í jyo'o cusu' jí'na bi', nga'a cha' tyi'í nu cuna'a bi' lo'o clyo'o tyucuí tyempo lo'o tya lu'ú ti yu; sca ti nu lo'o cua ngujuii yu, li' nga'aa cua'a cha' bi' jí'í nu cuna'a bi', nga'aa ntsu'u nu cuentya jí'í li'. ³ Ndi'ya laca cha': si tyu'u cha' jí'í nu cuna'a bi' lo'o chaca nu qui'yu lo'o tya lu'ú ti clyo'o, cña cuxi laca nu cua'ni nu cuna'a bi' li'. Pana si cua ngujuii clyo'o nu cuna'a bi', nga'aa ndatsaa cha' bi' jí'í; taca caja clyo'o nu cuna'a bi' lo'o xa' nu qui'yu, cha' si'í sca cña cuxi laca nu cua'ni li', nu lo'o nga'aa lu'ú clyo'o nu cuna'a bi'.

⁴ Ndi'ya laca na juani cuentya jí'í cha' cusu' nu ndaquíya' tsa na jí'í tya sa'ni la: ñi'ya laca sca nu cuna'a nu nga'aa ntsu'u clyo'o, jua'a laca lcaa tya'a na nu ntsu'u cha' jí'na lo'o Cristo. Na cua ngujuii Cristo lo crusi, bi' cha' juani nga'aa ntsu'u cha' jí'na lo'o nu cha' cusu' bi'. Cua ngua stu'ba cha' jí'na lo'o Cristo nu lo'o ndyu'ú yu chaca quiya' lo'o cua ngujuii yu, bi' cha' taca jí'na cua'ni na cña jí'í ycuí Ndyosi laja lo'o tya ndi'í ti na nde chalyuu. ⁵ Nu ngua cua tsubi' la, cuxi ti ndi'í na, cha' ñatí chalyuu laca na; ngua ti' na cua'ni na lcaa lo cha' cuxi nu ndiya ti' na jí'í, masi cua ndyuna na cha' cusu' nu nti' cua'a jí'na. Bi' cha' la cui' cha' cuxi bi' ngua'ni lo'o na cha' chcuna' lyiji chalyuu jí'na. ⁶ Pana juani cua ndi'í laja ti na cuentya jí'í nu cha' cusu' bi', nga'aa caca jí'í cha' bi' culo cña jí'na. Cua ngua laja jí'na juani cha' cua'ni na cña nu nti' ycuí Ndyosi, xqui'ya cha' cua ngujui chaca chalyuu cucuí nu nda Xtyi'í ycuí Ndyosi jí'na.

Loo laca nu cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jí'í ngu'

⁷ Ndi'ya ñacuí na lacua: Si'í la cui' cha' cusu' nu ndu'ni cha' caca cuxi. Nu lo'o bilya cuna na' cha' bi', bilya ca cuayá' ti' na' na ca laca sca cha' cuxi; ná ngua cuayá' ti' na' nguicha', masi cuxi tsa laca cha' tyacuí ti' na' jí'í sca na nu ntsu'u jí'í tya'a na'. Pana lo'o cua ndyuna na' ni cña ngulo ycuí Ndyosi jí'na, cha' ná tyacuí ti' na jí'í cha' bi' tsiya' ti, li' ngua cuayá' ti' na' cha' ná tso'o laca cha' ndacuí ti' na' jí'í sca na jua'a. ⁸ Pana ngua'ni nu cuxi ngana 'na li'. Masi jlo ti' na' cha' cuxi tsa cha' bi', ña'a ti ndiya ti' na' cua'ni na' lcaa lo cha' cuxi; si ná lo'o nscua sca cha' nu cua'a 'na, ná ta na' cuentya cha' cuxi laca sca cña nu ndyu'ni na'. ⁹ Ngua ti' na' cha' tso'o tsa nguti'í na', nu lo'o tya lyiji ca cuayá' ti' na' ni cha' nda cha' cusu' bi'; pana nu lo'o ngua cuayá' ti' na', li' ngua tii na' cha' ntsu'u tsa qui'ya jna'. Na cua chcuna' ti chalyuu 'na ngua li'. ¹⁰ Ngua ti' ycuí Ndyosi cha' caja chalyuu jí'na nguicha', nu lo'o taquiya' na jí'í lcaa cña nu ngulo Ni nu ngua sa'ni. Pana si'í jua'a ngua lo'o na'; cua chcuna' ti chalyuu 'na li', cha' ngua tii na' cha' ntsu'u tsa qui'ya 'na li'. ¹¹ Cha' cuxi laca nu ngua'ni ngana 'na; bi' cha' tya ngua'ni la na' cha' cuxi, masi cua nchcui' cha' cusu' bi' lo'o na' cha' ná cua'ni na' jua'a. Na nchcube' tsa cha' cuxi bi' 'na, cua laca cha' 'na ñi'ya laca si cua ngujuii na'.

¹² Cha'ni cha' sca cha' tso'o jí'í ycuí Ndyosi laca cha' cusu' bi'; lcaa cña nu ngulo Ni jí'na, ca slo ycuí Ni ngutu'u cha' bi'. Li'ni tsa ndu'ni ycuí Ndyosi, tso'o tsa ndyu'u cha' nu nda Ni lo'o na; ¹³ bi' cha' ná taca ñacuí na' cha' cua chcuna' ti chalyuu 'na xqui'ya cha' bi'. Cha' cuxi nu ndyu'ni na', bi' laca nu ndu'ni ñu'u jí'í chalyuu 'na. Lo'o juani nchca cuayá' ti' na' ñi'ya laca sca cha' cuxi; laja lo'o ndyuna na' cha' tso'o tsa ndyu'u cha' cusu' bi',

la cui' hora li' ndu'ni nu cha' cuxi bi' ngana 'na. Bi' cha' tso'o la nchca cuayá' ti' na' cha' lye tsa laca nu cha' cuxi nu ndu'ni na'.

¹⁴ Jlo ti' na cha' cña nu ngulo ycuí' Ndyosi laca nu cha' cusu' bi'; sca ti si lo'o Xtyi'i ycuí' Ndyosi cua'ni cña ne' cresiya ji'na, li' taca ji'na taquiya' na ji' cña bi'. Pana nu na' ní, ñati chalyuu ti laca na', loo la laca nu cha' cuxi bi' ne' cresiya jna'. ¹⁵ Ná nchca ca cuayá' ti' na' ni cha' laca ndu'ni na' xcuí' cha' cuxi. Nti' na' cua'ni na' sca cña tso'o nquicha', pana ná nchca 'na tsiya' ti; cha' cuxi nu ná ndiya ti' na' ji'í, bi' laca nu ndu'ni na'. ¹⁶ Cha' ná tso'o nti' na' lo'o ndu'ni na' cha' cuxi bi', bi' cha' jlo ti' na' cha' stu'ba ntsu'u cha' jna' lo'o nu cha' cusu' bi', masi ná ndaquiya' na' ji'í. ¹⁷ Bi' cha' lacua, si'í ycuí' na' laca nu ndu'ni cha' cuxi bi'; masi nu cha' cuxi nu laca loo ne' cresiya jna', bi' laca nu ndatsaa 'na cha' cua'ni na' ji'í li'. ¹⁸ Cua jlo ti' na' cha' ná tso'o laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya jna', cha' ñati chalyuu ti laca na'; masi nti' tsa na' cua'ni na' xcuí' cha' tso'o nquicha', pana ná nchca jna' tsiya' ti. ¹⁹ Ná nchca jna' cua'ni na' cha' tso'o nu nti' na' cua'ni; ña'a ti ndu'ni na' cha' cuxi, masi nga'aa nti' na' cua'ni na' jua'a. ²⁰ Ndi'ya ndyu'u cha' lacua: lo'o ndyu'ni na' sca cha' nu ná tso'o nti' na', si'í ycuí' na' nu ndu'ni cha' cuxi bi' li'; masi nu cha' cuxi nu laca loo ne' cresiya jna', bi' laca nu ndatsaa 'na cha' ndyu'ni na' ji'í.

²¹ Lo'o li' ndi'ya ndyaca cha' 'na lacua: Masi nti' tsa na' cua'ni na' sca cha' tso'o nquicha', nchca cuayá' ti' na' cha' xcuí' cha' cuxi ntsu'u ne' cresiya jna'. ²² Tyucuí tyiquee na' ndiya tsa ti' na' cua'ni na' lcaa cña nu ngulo ycuí' Ndyosi ji'na nu ngua sa'ni; ²³ pana nchca cuayá' ti' na' cha' ndi'í chaca nu laca loo ji'í tyucuí ña'a na'. Nxuu tya'a bi' lo'o lcaa cha' tso'o nu ntsu'u tyiquee na' ji'í; bi' laca cha' cuxi nu ntsu'u ne'

cresiya jna', nu ndu'ni lo'o na' cha' cua'ni na' cña ji'í, ñi'ya nti' si cua laca na' sca preso.

²⁴ Xñi'í tsa ti' na' lacua. ¿Tilaca caca ji'í cua'ni lyaá ji'í tyucuí ña'a na', cha' nga'aa cua'ni na' cha' cuxi jua'a? Cua chcuna' ti chalyuu 'na xqui'ya cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya 'na. ²⁵ Sca ti ycuí' Ndyosi Sti na taca ji'í Ni cua'ni lyaá Ni 'na, xqui'ya cña nu ngua'ni Jesucristo nu Xu'na na. ¡Bi' cha' quiña'a tsa xlya'be tya na' ji'í ycuí' Ndyosi lacua! Pana tsa bi' ti cha' jlo ti' na', cha' nga'a cha' taquiya' na' ji'í cña nu ngulo ycuí' Ndyosi; ná nchca jna' cua'ni lyaá na' ji'í ycuí' ca na' cha' ñati chalyuu ti laca na', lo'o jua'a ña'a ti tya ndyu'ni ñati chalyuu cha' cuxi.

8

Chalyuu cucuí nu ntsu'u ji'í ngu' xqui'ya Xtyi'i ycuí' Ndyosi

¹ Pana juani ni, ndi'ya ngua'ni ycuí' Ndyosi: Nga'aa ndyanu yabe' hichu' na, si stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo; nga'aa taca ji'í nu cuxi nu ntsu'u chalyuu cojolaqui ji'na juani, cha' Xtyi'i ycuí' Ndyosi laca loo ji'na lo'o ndi'í na nde chalyuu. ² Nu lo'o laca Xtyi'i ycuí' Ndyosi loo ji'na, li' caja chalyuu cucuí ji'na xqui'ya Jesucristo, cha' stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Ni; na cua ngulo Ni ji'na ya' nu cuxi nu ndyu'ni cha' chcuna' chalyuu ji'na. ³ Cua ngua'ni Ni sca cha' tlyu nu ná ngua cua'ni nu cha' cusu' nu nda jyo'o Moisés lo'o ñati nu ngua sa'ni. Ná ngua cña cha' bi', xqui'ya cha' cuxi tsa tyiquee ñati chalyuu na; pana ngua ji'í ycuí' Ndyosi cua'ni cha' tlyu bi', nu lo'o nda Ni ji'í Sñi' ycuí' ca Ni yaa chalyuu re cha' ngua ñati. Nda Ni ji'í nu Jesús bi' yaa, cha' caca yu sca msta' lu'ú; bi' laca msta' nu ngua ji'í cui'tyí qui'ya nu ntsu'u ji'na. Ngua Jesús ñati; stu'ba ti ngua yu ñi'ya laca cua ña'a

ca ñati chalyuu, cha' jua'a ngua jil'i yu cua'ni tye yu jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati cuxi na. Bi' cha' ngua Ni ñati. ⁴ Lo'o nu juani taca cua'ni na cña nu ngulo Ni jil'na, la cui' cña laca nu nchcui' cha' cusu' bi' cha' cua'ni na; taca cua'ni na jil'i juani, xqui'ya cha' nga'aa caca colajaqui nu cuxi nu ntsu'u chalyuu jil'na, cha' Xtyi'i ycu'i' Ndyosi laca loo jil'na lo'o ndil'i na chalyuu juani.

⁵ Nu lo'o cua'ni na ñi'ya nu ndu'ni ñati chalyuu ti, la cui' cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ñati bi', bi' laca loo ne' cresiya jil'na li'; pana si Xtyi'i ycu'i' Ndyosi laca loo jil'na lo'o ndil'i na chalyuu, li' taca taquiya' na jil'i laca cha' nu nchcui' ycu'i' Ndyosi. ⁶ Chcuna' chalyuu jil'na, si xcu'i' cua'ni na cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu ti; pana caja chalyuu cucui jil'na cha' ti ti tyil'i tyiquee na, si taquiya' na jil'i laca cha' nu nchcui' ycu'i' Ndyosi. ⁷ Tya'a cusuu ycu'i' Ndyosi laca na, si ña'a ti ndu'ni na cha' cuxi ñi'ya nu ndu'ni ñati chalyuu ti; ná nchca jil'na tsiya' ti taquiya' na jil'i cha' nu nda ycu'i' Ni lo'o na, si ña'a ti tya nti' na cua'ni na cha' cuxi. ⁸ Bi' cha' ná taca jil'na cua'ni na cña nu nti' ycu'i' Ni cha' cua'ni na, si tiji' tsa ti' na jil'i cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu.

⁹ Nga'aa si'i jua'a ndil'i ma juani, nga'aa nchca tiji' ti' ma jil'i cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu; stu'ba ntsu'u cha' jil'i ma lo'o ycu'i' Ndyosi juani, cha' cua nda ycu'i' Ndyosi Xtyi'i Ni cha' tyanu ne' cresiya jil'i ma. Lo'o jua'a ná ntsu'u cha' jil'na lo'o Cristo tsiya' ti, si bilya tyanu Xtyi'i ycu'i' Ni ne' cresiya jil'na, la cui' Xtyi'i nu ndyu'u jil'i Cristo. ¹⁰ Masi ngua'ni nu cuxi nu ntsu'u chalyuu cha' chcuna' chalyuu jil'i ma, pana tya lu'ú ma juani, xqui'ya cha' lu'ú Xtyi'i ycu'i' Ni ne' cresiya jil'i ma si ntsu'u cha' jil'i ma lo'o Cristo. Ndyanu Xtyi'i ycu'i' Ni lo'o ma nu lo'o ngua tso'o cresiya jil'i ma cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi

chacuayá' jil'i Jesús. ¹¹ La cui' Xtyi'i ycu'i' Ndyosi laca bi', la cui' laca nu ngulo jil'i jyo'o Jesús ca su ntsiya nguatsi', ndyu'ú yu chaca quiya' li'. Lo'o jua'a cua nda ycu'i' Ndyosi Xtyi'i ycu'i' Ni cha' tyanu ne' cresiya jil'i ma, cha' nu lo'o cajaa ma, li' cua'ni Ni cha' tyu'ú ma chaca quiya' xqui'ya Xtyi'i ycu'i' Ni.

¹² Cu'ma ngu' tya'a ntsu'u cha' jil'na lo'o Cristo, juani nga'aa caca jil'i ñati culo ngu' cña jil'na, cha' cua'ni na cha' cuxi ñi'ya ndu'ni ñati chalyuu ti. ¹³ Chcuna' chalyuu jil'i ma si xcu'i' culana ma jil'i cha' cuxi lo'o ndil'i ma chalyuu; pana chacuayá' jil'i Xtyi'i ycu'i' Ni taca tyijiloo ma jil'i cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ma, cha' nga'aa cua'ni la ma jil'i. Caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ma li'.

¹⁴ Cua ña'a ca na, cua laca na sñi' ycu'i' Ndyosi si ndu'ni na cua ña'a ca cña nu nlyo Xtyi'i ycu'i' Ndyosi jil'na. ¹⁵ Na cua nda ycu'i' Ndyosi Xtyi'i Ni jil'i ma, cha' ndu'ni Xtyi'i Ni cha' caca ma sñi' ycu'i' Ndyosi; ndu'ni bi' cha' ndi'ya taca chcui' na lo'o ycu'i' Ndyosi: "Sti ya", ñacui na jil'i Ni. Si'i cha' cuxi ndu'ni Xtyi'i Ni nu lo'o nlyo bi' cña jil'i ma, si'i cha' xcutsii jil'i ma ñi'ya nu ntsii ma cua sa'ni la, si'i jua'a cña ndu'ni nu bi'. ¹⁶ Cha' nu ntsu'u ne' cresiya jil'na ni, stu'ba nchcui' cha' bi' lo'o cha' nu nda Xtyi'i Ni lo'o na, cha' cua laca na sñi' ycu'i' Ni. ¹⁷ Nu lo'o cua laca na sñi' ycu'i' Ni, lo'o jil'na tyacua laca cha' tso'o nu ta Ni li', laca ña'a cha' nu cua nda Ni jil'i Cristo; pana si cua nti' na cha' stu'ba ti tyil'i na lo'o Cristo ca su tlyu ca su ntucua Ni, li' ntsu'u cha' talo na lo'o ndyu'ni lya' ti' ngu' jil'na nde chalyuu ti, ñi'ya ndalo ycu'i' Cristo lo'o ngua'ni lya' ti' ngu' jil'i yu.

¹⁸ Ntsu'u quiya' ndyiji xi cha' ti'i jil'na laja lo'o ndil'i ti na nde chalyuu; pana xca ti cha' laca cha' bi', ná stu'ba laca cha' ti'i bi' lo'o cha' tso'o nu caja jil'na ca nde loo la, nti'

na'. Lo'o jua'a tya lyiji culu'u Ni lcaa cha' ji'na, ñi'ya caca cha' tso'o bi' nde loo la. ¹⁹ Lcaa ca na lu'u nu cua ngüiñá ycuí' Ndyosi nde chalyuu ni, ntajatya tsa na bi' ji' ycuí' Ndyosi, ni jacua' culu'u Ni ji' ñati chalyuu tilaca nu chañi cha' laca ngu' sñi' ycuí' Ni. ²⁰ Cua ngunu'u lcaa chalyuu; lcaa lo na nu ntsu'u nde chalyuu ni, ná lcaa na bi' ngua ñi'ya nu ngua ti' ycuí' Ndyosi cha' caca cha' bi' lo'o ngüiñá Ni ji'. Cua nguxtyanu Ni chalyuu cha' tyanu jua'a ti, masi si' jua'a ndiya ti' lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu bi'. Pana ná nga'a cha' tyanu cha' jua'a tyucui tyempo; ²¹ cua tyalaa ti sca tsá nu tye lcaa cha' cuxi nu ndu'ni cha' quiñu'u chalyuu, lcaa cha' cuxi nu laca loo ji'na. Lo'o li' tso'o tsa caca lcaa lo na nu ngüiñá Ni nde chalyuu, cha' stu'ba ti cua'ni lyaá Ni ji' nu na bi' lo'o ji'na nu laca na sñi' ycuí' Ni. ²² Tya lyiji caca cha' tlyu bi', pana jlo ti' na cha' ntsu'u tsa cha' ti', ntsu'u tsa cha' quicha ti' ji' lcaa na nu ngüiñá ycuí' Ndyosi nde chalyuu. Ñi'ya lo'o lijya ti' ji' sca nu cuna'a cha' cua cala ti sñi', jua'a ntsu'u cha' ti' chalyuu juani. ²³ La cui' jua'a lo'o lcaa tya'a na nu ntsu'u Xtyi' ycuí' Ndyosi ji'na, nxi'ya na ndi' na cha' ntsu'u tsa cha' ti' ji'na juani. Na cua nda Ni Xtyi' ycuí' Ni ji'na lo'o ndi' na nde chalyuu, sca cha' tso'o nu nda Ni ji'na yala la laca. Laja li' ntajatya tsa na ji' tsá tlyu bi', cha' cua'ni lyaá lyiji Ni ji'na, cha' xcutsa'a Ni ji' tyucui ña'a na li'. Lo'o li' ta Ni su tyi' na slo Ni, cha' cua laca na sñi' ycuí' Ni. ²⁴ Jlya ti' na cha' ngua'ni lyaá Ni ji'na, masi nga'a cha' jatya na ji' tsá tlyu bi', cha' cua'ni tye Ni cña nu ndyu'ni Ni. Sca na nu ntajatya na ji' ni, lo'o cua na'a na ji', cha' ndu'u tucua cha' bi', nga'aa nti' cha' jatya la na ji' li'; si' na tya ntajatya na ji', na cua na'a na ji' li'. ²⁵ Pana lo'o chañi cha' tya ntajatya

na ji' sca cha', li' ntsu'u cha' talo na ji', masi tya lyiji ña'a na ji', masi talo na tyiquee' ña'a cuayá' nu ña'a na ji' cha' cua ndyu'u tucua.

²⁶ Bi' cha' laca cha' nxyucua Xtyi' ycuí' Ndyosi ji'na, cha' ná nchca ji'na tsiya' ti. Ná jlo ti' na ñi'ya nu tso'o la hcui' na lo'o ycuí' Ndyosi, pana Xtyi' ycuí' Ni laca nu nclu'u ji'na ñi'ya nu hcui' na lo'o Ni. Cua jlo ti' Xtyi' ycuí' Ni cha' ti' tsa cha' nu ntsu'u tyiquee na, cha' ná ndyiji ñi'ya caca hcui' na cha' bi' lo'o Ni; bi' cha' lo'o Xtyi' ycuí' Ndyosi nchcui' lo'o ycuí' Ndyosi Sti na cuentya ji'na li'. ²⁷ Nclyotu ycuí' Ndyosi lcaa ca cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji' ñati. Lo'o jua'a jlo ti' Ni lcaa cha' nu nti' Xtyi' ycuí' Ni ta lo'o Ni, cha' nu lo'o ndijña nu bi' sca cha' ji' ycuí' Ndyosi Sti na cuentya ji'na, stu'ba nti' Xtyi' Ni lo'o lcaa cha' nu nclyacua ti' ycuí' Ndyosi Sti na.

Nga'aa ntsu'u nu cuxi nu caca cua'ni cha' culaya' ycuí' Ndyosi ji' ñati ji' Ni

²⁸ Jlo ti' na cha' cua nda ycuí' Ndyosi chacuayá' ñi'ya caca lcaa cha' nu ndyaca chalyuu, cha' caca tso'o chalyuu su ndi' na si ntsu'u tyiquee na ña'a na ji' Ni. Na cua ngusubi Ni ji'na juani, cha' caca na ñi'ya nu ngua ti' Ni tya clyo cha' caca na. ²⁹ Masi tya lo'o nguxana chalyuu, tya li' jlo ti' ycuí' Ni tilaca laca nu tyaja'a xñi cha' ji' Ni nde loo la. Ngua ti' Ni cha' caca na ñi'ya laca Jesús, Sñi' ycuí' ca Ni, ngua ti' Ni cha' caca Jesús tya'a na; quiña'a tsa tya'a sñi' ycuí' Ni caca na li', pana loo la laca Jesús. ³⁰ Jua'a ngua ti' Ni tya clyo la cha' caca na, bi' cha' ngusubi Ni ji'na. Nu lo'o cua ngusubi Ni ji'na, li' ngua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji' Ni; nu lo'o ndye caca tso'o cresiya ji'na, li' ta Ni su tyi' na ca su tlyu ca su ntucua ycuí' Ni.

³¹ Lo'o cua ndyuna na lcaa cha' tso'o bi', li' taca ñacuj na cha' ná ntsu'u nu caca xuj tya'a lo'o na, cha' ycuí' Ndyosi laca nu ndi'j lo'o na. ³² Ná nda ycuí' Ndyosi chacuayá' ji'j Jesús cha' tya'achuj' yu ji'j cña ji'j Ni jua'a ti, masi nu sca ti Sñi' ycuí' Ni laca yu; nda Ni ji'j yu cha' cajaa lo crusi cuentya ji'j lcaa na lo'o tya'a na. Cua nda Ni lcaa cha' tso'o nu ji'j ycuí' ca Ni ji'j Jesús, la cui' nu laca nu sca ti Sñi' ycuí' Ni. Lo'o jua'a sca ti cuayá' nu ta Ni cha' bi' ji'na, ñi'ya lo'o nda Ni cha' bi' ji'j Sñi' ycuí' Ni. ³³ Ná tucui taca sta qui'ya ji'na lacua, cha' cua laca ngusubi ycuí' Ndyosi ji'na; ycuí' Ndyosi laca nu cua ngulo yabe' ji'j lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'na. ³⁴ Ná ntsu'u nu caca xcube' ji'na li', cha' xqui'ya na cua ngujui Jesús, xqui'ya na cua ndyu'ú yu chaca quiya'. Lo'o juani ntucua Cristo la'a tsu' cui' ca su ntucua ycuí' Ndyosi, ndijña yu cha' clyu ti' ji'j ycuí' Ndyosi Sti yu cuentya ji'na. ³⁵ Ni sca cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu ná taca cua'ni cha' culaya' Cristo ji'na juani, cha' ntsu'u tsa tyiquee nu Cristo bi' ña'a Ni ji'na. Ná sca caca ji'na, masi quicha tsa na, masi ti'í ti ndi'j na chalyuu, masi xcube' tsa ngu' ji'na, masi ndyiji jbi'ña ji'na, masi tye ste' na ngusu, masi ntsu'u tsa cha' cuxi su ndi'j ti na, masi kujui ngu' ji'na; lcaa cha' bi' ná caca cua'ni cha' culaya' Cristo ji'na. ³⁶ Ndi'ya nchcui' sca cha' nu nscua lo quityi ji'j ycuí' Ndyosi:

Xqui'ya ycuí' Ndyosi, cua ña'a ca hora ndyujui ngu' ji'na.

Ndyu'ni ngu' lo'o na ñi'ya si laca na xlya', la cui' xlya' nu ndya'a lo'o ngu' ji'j slo ñati' nu ndu-jui ji'j.

³⁷ Masi jua'a, lye tsa ntyijiloo na ji'j nu cuxi bi'; nga'aa nchca ji'j nu cuxi bi' culo cña ji'na tsiya' ti xqui'ya Jesús, cha' ntsu'u tsa ty-

iquee Ni ña'a Ni ji'na. ³⁸ Bi' cha' jlo ti' na' juani cha' nga'aa ntsu'u ni sca na nu caca cua'ni cha' culaya' ycuí' Ndyosi ji'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na; masi cua ngujui na, masi tya lu'ú na, ná culaya' Ni ji'na. Ni xca' ji'j ycuí' Ndyosi nu ntucua nde cua, ni sca cui'j nu laca loo nde lo yuu, ná nchca ji'j tsiya' ti cua'ni cha' culaya' Ni ji'na. Masi chalyuu su ndi'j na juani, masi chalyuu nu caca nde loo la, ná culaya' Ni ji'na. Ná ntsu'u nu laca loo nde chalyuu nu nchca ji'j culo ji'na ya' nu Xu'na na; ³⁹ ná sca na nu ntsu'u nde cua, ná sca na nu ntsu'u nde qui'ni ne' yuu, ná sca na tyucui ña'a chalyuu nu ngüiña ycuí' Ndyosi, ná caja ñi'ya nu culo ji'na ya' Jesucristo nu Xu'na na, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na.

9

Na cua ngusubi ycuí' Ndyosi ji'j ngu' judío cha' caca ngu' ñati'ji'j Ni

¹ Ñati' nu ntsu'u cha' ji'j lo'o Cristo laca na', bi' cha' xcui' cha' li'ni ta na' lo'o cu'ma; si' cha' cui'ni nchcui' na'. Xtyi' ycuí' Ndyosi ngua'ni cha' ngua'ya cha' hique na', bi' cha' li'ni tsa cha' nu ta na' lo'o ma' juani.

² Xñi'j tsa ti' na', ti' tsa ntsu'u tyiquee na' xqui'ya ngu' judío tya'a na'; ³ tyucui tyiquee na' tyaja'a na' cha' masi tyanu yabe' nu ntsu'u ji'j ngu' bi' hichuj' ycuí' ca na', masi nga'aa ña'a Cristo jna' tsiya' ti nti' na', si jua'a ti taca cua'ni lyaá Ni ji'j ngu' tya'a quichi' tyi na' bi'. ⁴ Laca ngu' bi' la cui' tya'a ñati' ji'j jyo'o cusu' Israel, ñati' ji'j nu yaa chalyuu nde loo la; sca ti tañi ntsu'u ji'j ngu' lo'o jyo'o bi', lo'o jua'a cua nda ycuí' Ndyosi chacuayá' cha' caca ngu' bi' ñati' ji'j ycuí' Ni. Tlyu tsa cha' nu ngua'ni Ni, cha' ntaja'a ycuí' Ni tyi'j Ni lo'o ngu' bi'. Cua ngüi'ni cha' ji'j ycuí' Ndyosi lo'o ngu' bi'; cua ngulo Ni cña ji'j Moisés, lcaa ña'a

cña nu culo yu jil'i ngu' bi'; cua nda Ni cha' lo'o ngu' bi', ñi'ya nu caca lo'o cua'ni tlyu ngu' jil'i ycu'i' Ni; lo'o jua'a yala la nda Ni cha' lo'o ngu' bi', ñi'ya nu caca jil'i Cristo nu ntsu'u cha' caa nde loo la. ⁵ Sñi' jyo'o cusu' ji'na laca ngu' bi'. Nu lo'o ngula Cristo chalyuu ngua Ni ñati, la cui' tya'a ngu' Israel ngua yu li'. La cui' jua'a laca Cristo ycu'i' Ndyosi nu laca loo jil'i laca na tsiya' ti, bi' cha' laca tyempo ndu'ni tlyu ngu' jil'i Ni. Chañi tsa cha' bi'.

⁶ Si'i na ngujlyaa ti' ycu'i' Ndyosi cha' nu nguxquiñi Ni lo'o ngu' Israel tya sa'ni la, cha' nu cua'ni lyaá Ni jil'i ngu'; pana nu tya'a ñati jil'i jyo'o Israel nu yaa chalyuu nde loo la ni, ná laca ngu' bi' ndaquiya' ngu' jil'i cha' nu nchcui' ycu'i' Ndyosi, ñi'ya ndaquiya' ycu'i' jyo'o Israel jil'i cha' bi' cua sa'ni la. ⁷ Lo'o jua'a si'i cua ña'a ca ñati tya'a jil'i jyo'o Abraham nu chañi ca laca ngu' judío. Ná stu'ba ngua'ni jyo'o Abraham lo'o laca sñi' yu, cha' cua nda ycu'i' Ndyosi cha' lo'o yu tya tsubi' la ndi'ya: “Sca ti sñi' nu'u, nu Isaac ni, jil'i bi' tucua' na' cha' jil'i; jua'a tucua' na' cha' jil'i laca ñati nu tyu'u jil'i yu tyempo nde loo la”, nacuj ycu'i' Ndyosi jil'i Abraham. ⁸ Jua'a nchca cuayá' ti' na cha' ná caca ngu' sñi' ycu'i' Ndyosi sca ti xqui'ya cha' tya'a ñati jil'i jyo'o Abraham lo'o jil'i jyo'o Israel laca ngu'; sca ti si tyucui tyiquee ngu' jlyu ti' ngu' cha' cua'ni Ni laca cña nu ngüñi cha' jil'i Ni lo'o ngu' tya sa'ni la cha' cua'ni Ni, li' chañi cha' laca ngu' ñati jil'i ycu'i' Ni. ⁹ Nde laca cña nu cua ngüñi cha' jil'i ycu'i' Ndyosi lo'o jyo'o Abraham cua sa'ni li': “Chaca yija tyaa na’”, nacuj Ni jil'i Abraham. “Hasta ca li' ta na' sca sñi' nu'u lo'o ma' Sara.”

¹⁰ Cua nchcui' ycu'i' Ndyosi cha' bi' lo'o nu Isaac bi'. Clyo'o jyo'o cusu' Isaac bi' ngua naa Rebeca. Lo'o li' ngula tucua tya'a sñi' nu Re-

beca bi' lo'o sca ti sti ngu'. ¹¹⁻¹³ Masi tya lyiji cala nu sube bi', tya lyiji cuna ngu' ni sca cha' tso'o, ni sca cha' cuxi, li' ndacha' ycu'i' Ndyosi jil'i Rebeca: “Nu cala clyo ni, bi' caca msu jil'i nu cuañi' la”, nacuj Ni. Ndi'ya cha' nu nscua lo quityi lo'o nchcui' ycu'i' Ndyosi jil'i tyucuaa nu sube bi': “Tyaca'a tsa Jacob 'na’”, nacuj Ni, “pana nga'aa ndiya ti' na' jil'i Esaú tsiya' ti”. Jua'a ndyanu cha', cha' ntsu'u chacuayá' jil'i ycu'i' Ndyosi cha' sube Ni jil'i cua ña'a ca ñati nu nti' ycu'i' Ni; si'i xqui'ya cña nu ndyu'ni ti na caca na ñati jil'i ycu'i' Ndyosi lacua.

¹⁴ ¿Ha tso'o ñacuj na cha' ná liñi ndu'ni ycu'i' Ndyosi lacua? Ná taca chcui' na jua'a. ¹⁵ Nde laca cha' nu nda Ni lo'o Moisés tya sa'ni la: “Cua ña'a ca ñati nu nti' na' cua'ni tya'na ti' na' jil'i, bi' laca ñati nu cua'ni tya'na ti' na' jil'i”, nacuj Ni. “Tso'o nti' na' ña'a na' jil'i cua ña'a ca ñati nu ntsu'u tyiquee na' ña'aa jil'i.” ¹⁶ Bi' cha' laca cha' si'i na ndu'ni clyu ti' ycu'i' Ndyosi ji'na xqui'ya cha' nu ndiya ti ti' na jil'i Ni, si'i na ndu'ni clyu ti' Ni ji'na xqui'ya cha' nguula tsa ndyu'ni na cña jil'i Ni; laca cha' tya'na ti ti' Ni ña'a Ni ji'na, bi' cha' ngua'ni lyaá Ni ji'na. ¹⁷ Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu', la cui' cha' nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o jyo'o rey jil'i ngu' Egipto nu ngua li': “Cua nda na' chacuayá' jinu'u cha' caca nu'u rey”, nacuj Ni, “cha' caca cuayá' ti' nu'u cha' nguula tsa cña nu ndu'ni na' chalyuu. Lo'o jua'a caca cuayá' ti' ñati tyucui ña'a chalyuu tilaca laca na’”, nacuj Ni jil'i rey bi'. ¹⁸ Ca cuayá' ti' na li', cha' tya'na ti' Ni ña'a Ni jil'i cua ña'a ca ñati nu nti' Ni cua'ni tya'na ti' Ni jil'i; jua'a ndacu' Ni cha' jil'i cua ña'a ca ñati nu nti' ti Ni tacu' Ni cha' jil'i, cha' nga'aa cuna ngu' cha' jil'i Ni.

¹⁹ ¿Ni cha' laca nsta ycu'i' Ndyosi qui'ya jil'i ñati chalyuu lacua, si

jua'a ná nchca ji'na tsiya' ti cua'ni na xi xa' la cha', si jua'a cua laca ngusubi ycuí' Ndyosi ji'lí ña'a ñati nu nti' ti Ni ji'lí? ²⁰ Pana na nu laca na ñati chalyuu ti, ná tso'o si xlyú na cha' jua'a hichu' ycuí' Ndyosi. Ñi'ya laca sca quityu' ni, ná nchca ji'lí quityu' bi' xlyú cha' hichu' ñati nu ngüiñá ji'lí lo'o yuu; ná nchca chcuí' quityu' bi' ndi'ya: “¿Ni cha' laca ngüiñá nu'u jna' jua'a?” ²¹ Ntsu'u chacuayá' ji'lí cuityi yuu cha' cuiñá ma' na laca nu nti' ma' cuiñá ma' lo'o yuu ji'lí. Taca ji'lí ma' cuiñá ma' sca quityu' tso'o nu quiña'a nga'a, lo'o jua'a taca ji'lí ma' cuiñá ma' sca quityu' nu canta' ti ña'a, si jua'a nti' ma'; masi lo'o la cui' tya'a yuu ndya' nu tso'o bi', lo'o jua'a ndya' nu canta' ti bi'.

²² Ngua ti' ycuí' Ndyosi culu'u Ni ji'na ñi'ya ña'a xcube' Ni ji'lí ñati cuxi, cha' ca cuayá' ti' na cha' ngu-ula tsa cña nu ndu'ni Ni. Ndalo tsa tyiquee Ni ji'lí ñati cuxi bi', masi cua ntsu'u tsa chacuayá' ji'lí ycuí' Ndyosi cha' ca ñasi' Ni ji'lí ngu', cha' jua'a cuityi Ni ji'lí ngu' tsiya' ti. ²³ Pana ngua ti' Ni cha' caca cuayá' ti' na ñi'ya tlyu tsa cha' tso'o nu ndyu'ni Ni lo'o na, cha' tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni ji'na. Tya tsubi' la cua ngusubi ycuí' Ndyosi ji'na, cha' lo'o na caja cha' tso'o nu ntsu'u ji'lí ycuí' Ndyosi ji'na. ²⁴ Ñati ji'lí ycuí' Ndyosi laca na; stu'ba ti ngusubi Ni ji'na, masi laca na ngu' judío, masi laca na ngu' xa' tsu'. ²⁵ Bi' laca cha' nu nguscua jyo'o Oseas lo quityi, nu lo'o nacui' ycuí' Ndyosi ndi'ya:

Cusubi na' ji'lí ñati nu caca ñati jna', masi si'i jua'a ngua ngu' nquicha';

la cui' ñati nu ná ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'lí nquicha',

la cui' ngu' bi' tso'o tsa caca tyiquee na' ña'a na' ji'lí ngu' juani, nacui' Ni.

²⁶ Lcaa quichí su nacui' ji'lí ngu' bi' tya tsubi' la: “Si'i ñati ji'lí ycuí' Ndyosi laca ma’”,

ca bi' ñacu' ji'lí ngu' juani: “Ñi' ycuí' Ndyosi nu lu'ú ca laca ma’”.

²⁷⁻²⁸ Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' nu nchcuí' jyo'o Isaías ji'lí ngu' Israel ndi'ya: “Ná ndu'ni cha' masi quiña'a tsa ñati tyu'ú ji'lí Israel nde loo la; masi ñi'ya laca yusi nu ndi'lí to' tyujo'o, tsa lo cua tya'a ñati caca na. Cua nacui' ycuí' Ndyosi nu Xu'na na cha' yala ti cuityi Ni ji'na nu lo'o xcube' Ni ji'na, pana tya tyanu xi tya ñati tya'a na nu cua'ni lyaá Ni ji'na.” ²⁹ La cui' jua'a nchcuí' Isaías chaca cha' ndi'ya:

Tya sa'ni la ndye cha' tsiya' ti ji'lí ngu' quichí Sodoma lo'o ji'lí ngu' quichí Gomorra;

la cui' jua'a taca cua'ni tye ycuí' nu Xu'na na ji'lí lcaa ngu' Israel tya'a na.

Pana cua nda Ni chacuayá' clyaá tucua sna tya'a ti ngu' tya'a na, xqui'ya cha' tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni ji'na.

Nántaja'a ngu' judío xñingu' cha' tso'o nu nda Jesucristo lo'o ngu'

³⁰ Ndi'ya ñacu' na lacua: Cua ngua tso'o cresiya ji'lí ngu' xa' tsu' cuentya ji'lí ycuí' Ndyosi, xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' ji'lí Jesús, masi si'i ngu' judío laca ngu' bi'; ngua tso'o cresiya ji'lí ngu' bi' xqui'ya cha' jlya ti' ngu' cha' nu nchcuí' ycuí' Ndyosi, si'i na ngua'ni tsa ngu' cña cha' caca tso'o cresiya ji'lí ycuí' ca ngu'. ³¹ Pana nu ngu' nu ngutu'ú ji'lí jyo'o Israel ni, ná ngujui ñi'ya caca tso'o cresiya ji'lí ngu' cuentya ji'lí ycuí' Ndyosi; cua ndyuna ngu' cha' nu nda Ni lo'o ngu' nquicha', pana ná ndaquiya' ngu' lcaa cha' bi'. ³² ¿Ni cha' laca ná ngua tso'o cresiya ji'lí ngu' judío lacua? Laca cha' ná jlya ti' ngu' cha' taca ji'lí Jesús cua'ni cho'o ji'lí cresiya ji'lí ñati. Nti' nu ngu' judío bi' cha' caca tso'o cresiya ji'lí ngu'

cuentya jil'i ycuil' Ndyosi laja lo'o ndyu'ni ti ngu' cña nu ngulo jyo'o Moisés jil'i ngu'. Ngua cuxi cha' jil'i ngu' li', ñi'ya laca si cua ncl'yú ti' ngu' ch'u' sca quee nu ntsiya cla'be tyucuij su ndya'a ngu'. ³³ Cha' jil'i quee bi' nscua sca cha' lo quityi cusu', nu nchcui' ndi'ya:

Sta na' sca quee nu xtyii tyucuij su ndya'a ngu' Israel, ngu' quichi Sión bi', nacui' ycuil' Ndyosi.

Jesús laca ñi'ya laca quee bi', lo'o jua'a ta Jesús sca cha' tyuju'u ti' jil'i ngu' bi'; tyuu tya'a ngu' bi' ca tyuju'u ti' ngu' xqui'ya Jesús bi'. Pana ná ntsu'u cha' caca taja ti' ngu' jil'i Jesús, si cua ngusñi ngu' cha' jil'i.

10

¹ Cu'ma ngu' tya'a ntsu'u cha' jil'na lo'o Jesús, tyucui tyiquee na' lye tsa nchcui' tya'na na' lo'o ycuil' Ndyosi, cha' cua'ni lyaá Ni jil'i ngu' judío tya'a na'. ² Liñi tsa cha' nu chcui' na' jil'i ngu' bi', cha' tso'o tsa ndu'ni tlyu ngu' jil'i ycuil' Ndyosi nquicha', pana ná jlo tso'o ti' ngu' ñi'ya laca cña nu nti' Ni cha' cua'ni ngu'; ³ ná nchca cuayá' ti' ngu' bi' ñi'ya ndu'ni Ni cha' ca tso'o cresiya jil'i ñati cuentya jil'i ycuil' Ni. Xa' ña'a nti' ngu' bi'; cha' jil'i ycuil' ca ngu' ncl'yana ngu' ñi'ya caca tso'o cresiya jil'i ngu', cha' ná ntaja'a ngu' jlyu ti' ngu' jil'i cña nu ndyu'ni ycuil' Ndyosi. ⁴ Pana cua ñaa Jesús chalyuu juani, cua ngusñi na cha' jil'i yu, bi' cha' taca ca tso'o cresiya jil'na cuentya jil'i ycuil' Ndyosi; nga'aa nti' cha' taquiya' tsa na cha' cusu' nu cua nda jyo'o Moisés bi', cha' si jua'a taca ca tso'o cresiya jil'na.

⁵ Ndi'ya laca cha' nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi lo'o nchcui' yu ñi'ya caca tso'o cresiya jil'na, si taquiya' na lcaa cha' cusu' bi': "Tso'o ti tyil'i na chalyuu, si cua'ni na lcaa ca cña nu ngulo ycuil'

Ndyosi jil'na". Jua'a nchcui' quityi bi'. ⁶ Pana chaca cha' nscua lo quityi ñi'ya caca ca tso'o cresiya jil'na lo'o xñi ti na cha' jil'i Jesús; ndi'ya nchcui' quityi bi': "Ná nga'a cha' tsa na tsaana na jil'i Cristo ca su ntucua ycuil' Ndyosi nde cua", nacui' quityi, "cha' tyaa lo'o na jil'i Cristo nde lo yuu. ⁷ Ná nga'a cha' tsa na tsaana na jil'i Cristo ca su ntsiya jyo'o", nacui' quityi, "cha' tyaa lo'o na jil'i nde lo yuu chaca quiya'." ⁸ Ndi'ya ntsu'u cha' lo'o jlyu ti' na jil'i Ni: "Cacua tsa ntsu'u cha' jil'i Jesús jil'na. Taca tyu'u cha' jil'i Cristo nde tu'ba na, taca tyu'u cha' bi' nde ne' cresiya jil'na." Bi' laca cha' tso'o nu ta na lo'o ngu', cha' taca cua'ni lyaá Ni jil'na jil'i nu cuxi, si chañi cha' xñi na cha' jil'i Jesús. ⁹ Tsa bi' ti cha' nti', cha' cacha' na jil'i ngu' cha' Jesús laca nu Xu'na na, lo'o jua'a tyucui tyiquee na jlyu ti' na cha' ngua'ni ycuil' Ndyosi cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya' ca su nguatsi'. Li' taca jil'i Ni cua'ni lyaá Ni jil'na, ¹⁰ cha' nde ne' cresiya jil'na ntsu'u cha' jil'i Jesús nu cua ngusñi na, lo'o la cui' jua'a nde tu'ba na ntsu'u cha' jil'i Jesús nu nchcui' na lo'o ñati; li' taca ca tso'o cresiya jil'na cuentya jil'i ycuil' Ndyosi, lo'o jua'a cua'ni lyaá Ni jil'na jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu.

¹¹ Cua nscua chaca cha' lo quityi jil'i ycuil' Ndyosi ndi'ya: "Ni tsaca na, tya'a ngusñi na cha' jil'i ycuil' Ndyosi, ná ntsu'u cha' caca taja ti' na jil'i Ni li'". Jua'a nchcui' quityi. ¹² Sca ti cuayá' tyacua cha' bi' jil'i ngu' judío, la cui' jua'a tyacua cha' bi' jil'i ngu' xa' tsu', cha' sca ti ycuil' Ndyosi nu Xu'na na laca loo jil'i lcaa ñati chalyuu; sca ti cuayá' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o lcaa ñati nu jña cha' clyu ti' jil'i ycuil' Ni chacuayá' jil'i Jesús. ¹³ Ndi'ya ndyu'u cha' nu nscua lo quityi cusu': "Cua'ni lyaá Ni jil'i lcaa ñati nu jña cha' clyu ti' jil'i Ni chacuayá' jil'i ycuil' nu Xu'na

na". ¹⁴Pana ná caca hcui' ngu' lo'o ycu' Ndyosi chacuayá' jil' Jesús si bilya xñi ngu' cha' jil' yu; jua'a ná caca xñi ngu' cha' jil' Jesús si bilya cuna ngu' cha' bi'; ni ná caca cuna ngu' cha' bi' si bilya caja ñati nu ta cha' bi' lo'o ngu'. ¹⁵Pana ná tucui caca jil' tsa cha' ta cha' bi' lo'o xa' la ngu' si ná culo Ni cña jil' cha' tsa. Ndi'ya nchcui' quityi cusu': "Tso'o tsa nti' na lo'o tyalaa ngu' slo na cha' ta ngu' cha' tso'o jil' ycu' Ndyosi lo'o na, cha' culu'u ngu' ñi'ya caca cha' ti ti tyi' tyiquee na". Jua'a nchcui' quityi.

¹⁶Ná ndyuna tso'o lcaa ñati cha' nu nda na lo'o ngu', nu lo'o ndacha' na jil' ngu' ñi'ya cua'ni lyaá Ni jil' ñati. La cui' jua'a ngua lo'o jyo'o Isaías cua sa'ni. "Ndyosi Xu'na ya, ná tucui ndu tsiya' ti nu ngusñi cha' jinu'u nu nchcui' ya lo'o ngu'", nacuj jyo'o bi'. ¹⁷Pana nu na ni, cua ngusñi na cha' jil' Jesús nu ngua tya clyo, tya lo'o ndyuna na cha' tso'o nu cua nchcui' ngu' lo'o na cha' jil' Cristo.

¹⁸Nti' na' xcuane na' sca cha' jil' cu'ma: ¿Ha bilya cuna ngu' judío cha' jil' Cristo lacua? Cua ndyuna ngu', cha' cua nscua sca cha' lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya:

Tyucui ña'a chalyuu nguañi cha' nu nda ngu' lo'o;

lcaa se'j ndyalaa cha' nu nchcui' ngu', masi ca su cua tyijyu' la cua ndyalaa cha' bi'.

Jua'a nchcui' quityi. ¹⁹Chaca cha' xcuane na' jil' ma' li': ¿Ha ná nda ngu' judío cuentya ñi'ya ndyu'u cha' bi' lacua? Sa'ni tsa nguscua jyo'o Moisés cha' jil' ngu' bi', ndi'ya nchcui' quityi bi':

Cua'ni na' cha' caca liye' ti' ma' ña'a ma' jil' xa' ñati nu si' ñati tso'o laca ngu' nti' ma, nacuj Ni.

Nacuj ma' cha' ple tsa ngu'; ná nchca cuayá' ti' ngu', nti' ma.

Ta na' cha' ñasi' ti' jil' ma, xqui'ya cha' cua ngusñi ñati bi' cha'

jna'; masi cu'ma ni, ná nti' ma cuna ma' cha' jna', nacuj Ni.

²⁰Lo'o jua'a liñi tsa cha' nu nda jyo'o Isaías nu ngua sa'ni cuentya jil' ycu' Ndyosi:

La cui' ñati nu bilya clyana ngu' cha' 'na, cua ngujui cha' jna' jil' ngu' juani, nacuj Ni.

Masi bilya ña ngu' sca cha' tso'o jna', cua nclyu'uloo na' jil' ngu' bi' juani.

²¹Pana xa' ña'a nguscua jyo'o Isaías cha' jil' ngu' Israel: "Tyucui tsa ngusi'yana na' jil' ngu'", nacuj Ni, "pana ná ndaquiya' ngu' bi' 'na tsiya' ti; xcui' na nxu'u tya'a ti ngu' lo'o na". Jua'a nchcui' quityi.

11

Si'i lcaa ngu' judío nu nguxtyanu ngu' jil' ycu' Ni

¹Ná nti' ycu' Ndyosi tsiya' ti culaya' Ni jil' ngu' judío, cha' laca ngu' ñati jil' ycu' Ni. Lo'o jua'a ycu' na' laca na' ngu' judío, cha' sca ti lo tañi na' lo'o jyo'o Abraham; laca na' tya'a jyo'o cusu' Benjamín. ²Nu ngua sa'ni ngusubi ycu' Ndyosi jil' ngu' Israel, cha' caca ngu' ñati jil' Ni; juani nga'aa culaya' Ni jil' ngu' bi'. ¿Ha ná ntsu'u ti' ma' cha' nu nscua lo quityi cuentya jil' nu Elías bi'? Sca jyo'o cusu' nu nda cha' jil' ycu' Ndyosi lo'o ñati sa'ni ngua jyo'o Elías bi'; pana nu lo'o nchcui' Elías lo'o ycu' Ndyosi, ngusta yu qui'ya jil' ngu' Israel ndi'ya: ³"Ndyosi Xu'na na', cua ndyujui ngu' bi' jil' lcaa ñati nu laca tu'ba jinu'u", nacuj nu Elías bi'.

"Cua ngüityi ngu' jil' lcaa su tlyu su ndu'ni tlyu ya jinu'u nquicha'. Chaca tya na' ndyanu na' juani; lo'o jua'a na', cujuui ngu' jna' cua nti' ngu'", nacuj yu jil' ycu' Ndyosi.

⁴Li' nguxacuj Ni cha' jil' yu bi': "Ná cube ti' nu'u. Tya ndu' tya chcati mil tya'a ngu' qui'yu nu caca cña 'na, ñati nu bilya tyu sti' slo lcu' jo'ó

Baal”, nacui Ni jilí Elías. ⁵ La cui' jua'a laca tyempo juani, si'i lcaa ngu' judío nu nguxtyanu ngu' jilí ycuí' Ndyosi; tya ndi'í xi ñati nu cua ngusubi Ni jilí, xqui'ya cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni jilí ñati bi'. ⁶ La cui' jua'a tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni jina, bi' cha' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na. Si'i na clyaá na jilí nu cuxi xqui'ya sca cña nu ngua'ni ycuí' ca ti na, cha' ná ntsu'u cha' ñacuí na cha' ycuí' Ndyosi ngua'ni lyaá ji'na si cua ngua'ni lyaá na jilí ycuí' ca na, nti' na.

⁷ Ndi'ya ngua li': Ná lcaa ngu' Israel ngua jilí ngu' cua'ni ngu' cha' ca tso'o cresiya jilí ngu' cuentya jilí ycuí' Ndyosi, ñi'ya ngua ti' ngu' cha' cua'ni ngu'. Ñati nu ngusubi ycuí' Ndyosi jilí ni, ngujui ñi'ya caca cha' bi' jilí ngu'; pana nu xa' la tya'a ngu' Israel bi', tsa tyempo ti ndyacu' jyaca ngu'. ⁸ Ndi'ya nchcui' quityi cusu' cha' jilí ngu' bi': “Nga'aa nda ycuí' Ndyosi chacuaya' cha' ca cuaya' ti' ngu' bi'. Laca ngu' bi' ñi'ya si ntsu'u cloo ngu', pana ná sca na ña'a ngu' tsiya' ti; laca ngu' ñi'ya si ntucua' jyaca ngu', pana ná nduna ngu' tsiya' ti. Lo'o jua'a ña'a ti ndu'ni ngu' bi' juani.” ⁹ La cui' tya'a cha' nda jyo'o rey David, lo'o nacui yu ndi'ya:

Quiña'a tsa cha' tso'o ngusta ycuí' Ndyosi lo mesa jilí ngu' Israel,

pana cua ngunu'u cresiya jilí ngu' xqui'ya cha' tso'o bi';

bi' cha' nchcube' Ni jilí ngu', ñi'ya laca si na cua ndyú ngu' ne' sca lco'o,

ñi'ya laca si na cua nclýu ngu' cha' ntyucua quee quiya' ngu'.

¹⁰ Tso'o si caca cuityi' ti ngu', cha' nga'aa caca ña'a ngu';

tso'o si caja cña ti' jilí ngu', cha' catsa hichu' ngu' tsiya' ti.

Jua'a nscua lo quityi bi'.

Ñi'ya cua'ni lyaá Ni jilí ngu' xa' tsu'

¹¹ Chaca cha' ñacuí na' juani: Nu lo'o nclýu ngu' judío bi', si'i na ngua cuxi jilí ngu' tsiya' ti; xqui'ya cha' ná ndaquiya' ngu' bi' tsiya' ti jilí ycuí' Ndyosi, bi' cha' ngujui la xi tyempo jilí ngu' xa' tsu' cha' clyana ngu' jilí ycuí' Ndyosi, cha' cua'ni lyaá Ni jilí ngu'. Cua nti' ycuí' Ndyosi cha' ña'a ngu' judío ñi'ya ngusñi ngu' xa' tsu' cha' jilí ycuí' Ni, lo'o li' ña ngu' judío cha' clyu ti' jilí ycuí' Ni cha' cua'ni lyaá Ni jilí ycuí' ca ngu'. ¹² Jua'a ngua cha' tso'o la ndyuna ngu' tyucui ña'a chalyuu cha' jilí ycuí' Ndyosi, masi cha' cuxi ngua'ni ngu' judío bi'. La cui' jua'a ngua tso'o la cha' jilí ngu' xa' tsu' cuentya jilí ycuí' Ndyosi, masi ngua cuxi la chalyuu jilí ycuí' ngu' judío. Bi' cha' tlyu tsa cha' tso'o caca, nu lo'o xcutsa'a Ni tyiquee cua ña'a ca ngu' judío lo'o xñi ngu' cha' tso'o nu jilí Jesús.

¹³ Lo'o cu'ma ngu' xa' tsu' ni, nti' na' ta na' xi cha' lo'o ma. Ycuí' Ndyosi laca nu ngusubi 'na, cha' tsa'a na' ta na' cha' jilí Jesús lo'o cu'ma nu ndi' ma xa' tsu'. Nchcui' na' lo'o cu'ma jua'a, xqui'ya cha' ndulo tsa cña nu nda Ni 'na. ¹⁴ Nti' tsa na' cha' lo'o xi ngu' judío tya'a na' ña ngu' jilí ycuí' Ndyosi, cha' ta Ni la cui' ti cha' tso'o nu ntsu'u jilí ma jilí ngu' judío bi', cha' caca cua'ni lyaá Ni jilí ngu' bi'. ¹⁵ Nu lo'o ngulaya' Ni jilí ngu' judío, li' ngua'ni Ni cha' caca stu'ba cha' jilí ycuí' Ni lo'o ngu' xa' tsu'. Tso'o la tsiya' ti caca cha' lo'o quiñi cha' jilí Ni lo'o ngu' judío chaca quiya', cha' li' caca jilí lcaa ñati ñi'ya laca si xa' ta Ni chalyuu jilí ñati nu cua ngujui. ¹⁶ Cuentya jilí ngu' judío ni, na jilí ycuí' Ndyosi laca sca xlyá nu ndya' tya clyo, lo'o li' si cua nda ngu' tsa lo cua jilí Ni, na jilí ycuí' Ni laca ña'a tsaca ngulu' scua xlyá bi'. La cui' jua'a laca lo'o sca yaca nu ndyataa ngu' cha' caca cuentya jilí ycuí' Ndyosi; lo'o caluu yaca bi', lo'o cuentya jilí ycuí' Ni caca lcaa

sta' yaca bi'. Ndi'ya ndyu'u tyu-cuaa cha' bi', cha' ñi'ya ngua jyo'o Abraham ñati jil' ycu' Ndyosi cha' ngusñi yu cha' jil' Ni, jua'a laca lcaa ñati chalyuu ñati jil' ycu' Ndyosi, nu lo'o xñi ngu' cha' jil' Ni.

¹⁷ Laca ngu' judío ñi'ya si laca ngu' sca yaca cuiñii, sca yaca olivo ni. Na cua ngusi'yu ycu' Ndyosi jil' tyuu tya'a sta' yaca bi', ngulotsu' Ni jil' sta' yaca bi' li'; pana juani la cui' ca su ngutucua sta' yaca bi' nquicha', ndacua ngusca' Ni tyuu tya'a sta' yaca quixi', cha' xñi ca'a sta yaca quixi' bi' jil' yaca cuiñii bi'. Ñi'ya laca sta' yaca quixi', jua'a laca cu'ma ngu' xa' tsu', cha' cua ngujui la cui' cha' tso'o jil' ma, ña'a cha' tso'o nu ntsu'u jil' ngu' judío. Laca ma ñi'ya laca si sca ti suu yaca laca ma lo'o ngu' judío, si sca ti si'ye laca ma lo'o ngu' bi'. ¹⁸ Bi' cha' ná tso'o laca si culacua ti' ma cha' tso'o la cu'ma, cuxi la ngu' judío, nu ngu' nu laca ñi'ya laca sta' ycu' yaca. Si jua'a nti' ma, tso'o la si tyi'u ti' ma cha' si'i cu'ma nu ndyu'ni cu'ú ma jil' suu yaca bi', la cui' suu bi' laca nu nda cha' tso'o jil' cu'ma.

¹⁹ Ná tyiquee' ñacui ma 'na: "Ca su ngusi'yu Ni jil' sta' yaca bi', ca bi' ngujui su xñi ca'a ya jil' yaca olivo bi'", ñacui ma. ²⁰ Chañi cha' jil' ma. Pana ndi'ya laca cha': cua ngulotsu' ycu' Ndyosi jil' ngu' judío jil' yaca bi', xqui'ya cha' ná ngusñi ngu' cha' jil' Ni; pana cu'ma ni, xqui'ya cha' ngusñi ma cha' jil' ycu' Ni, bi' ti cha' cua ngujui chacuayá' jil' ma cha' xñi ca'a ma jil' yaca bi' ca su ntucua ma juani. Bi' cha' ná ntsu'u cha' cua'ni tyucuaa ti' ma lo'o ngu' judío bi'. Culacua tso'o ti' ma xi. ²¹ Ná ngua'ni ycu' Ndyosi cha' clyu ti' jil' ngu' judío, ngu' nu laca sta' ycu' yaca bi'; ngusi'yu cu' Ni jil' sta' bi'. Lo'o jua'a ná cui'ya Ni cha' clyu ti' jil' cu'ma, si jua'a xtyanu ma jil' ycu' Ni. ²² Cui'ya ma cuentya lacua,

cha' taca jil' Ni cua'ni tso'o Ni lo'o ñati, lo'o jua'a xa' tyempo taca jil' Ni cua'ni tyaala Ni jil' ñati, si jua'a nti' Ni. Tyaala tsa ngua'ni Ni lo'o ngu' bi', xqui'ya cha' ná ndaquiya' ngu' jil' ycu' Ni; lo'o jua'a tso'o ti cua'ni Ni lo'o cu'ma, si ña'a ti taquiya' ma jil' Ni nu ndyu'ni tsa cha' tso'o lo'o ma. Si nga'aa taquiya' ma jil' cha' nu nhcui' Ni, la cui' jua'a culaya' Ni jil' ma li'. ²³ Pana xa' quiñi cha' jil' ycu' Ndyosi lo'o ngu' judío, si xcutsa'a ngu' bi' cha' nu ntsu'u ne' cresiya jil' ngu', si taquiya' ngu' jil' ycu' Ni chaca quiya'. Li' xñi ca'a ngu' jil' suu yaca bi' chaca quiya', la cui' se'i bi' su ngutucua ngu'; taca jil' ycu' Ndyosi sta tso'o Ni jil' ngu' judío chaca quiya' ca la cui' su tso'o su ngutucua ngu' clyo. ²⁴ Ná stu'ba cha' jil' ma lo'o ngu' judío cua sa'ni la. Na cua ngulotsu' ti Ni jil' ma ca su ngutucua ma lo sca suu yaca quixi'; li' cua ngusca' Ni jil' ma, cha' xñi ca'a ma jil' suu yaca cuiñii bi'. Pana si'i jua'a ndyaluu yaca bi' clyo. Lo'o nu ngu' judío ni, ná tlyu cña masi xa' sca' Ni jil' ngu' lo la cui' suu yaca su ngutucua ngu' tya clyo; yala ti xñi ca'a ngu' jil' suu yaca bi' chaca quiya', cha' sta' ycu' yaca bi' laca ngu'.

Lo'o cua'ni lyaá Ni jil' lcaa ngu' judío

²⁵ Cu'ma ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, nti' na' cha' caca cuayá' ti' ma cha' tucui re, sca cha' jil' ycu' Ndyosi nu ntsu'u cuatsi' ti nquicha'; lo'o caca cuayá' ti' ma cha' re, nga'aa hcui' ma cha' tyixi lo'o ngu' judío li'. Ndi'ya laca cha': Quiña'a tsa tya'a ngu' judío ntsu'u nu ndyacu' hique ngu' tsiya' ti, cha' ná caca cuna ngu' cha' jil' Jesús; ña'a cuayá' nu tye cuna lcaa ngu' xa' tsu' nu nga'a cha' xñi cha' jil' Jesús, ²⁶ li' cua'ni lyaá ycu' Ndyosi jil' lcaa ngu' nu chañi ca tya'a ñati jil' Israel. Ndi'ya nscua cha' lo quityi cusu':

Tyaa nu cua'ni lyaá jil'i ma, nde quich'i Sión bi' tyu'u yu caa yu.

Culotsu' yu bi' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ngu' Israel tya'a yu,

²⁷ lo'o li' cuityi na' lcaa qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu' bi', nacui' ycu' Ndyosi.

Li' tyu'u tucua cha' nu nguxquiñi na' lo'o ngu' bi' nu ngua sa'ni.

Jua'a nhcui' quityi.

²⁸ Tya'a cusu' ycu' Ndyosi laca ngu' judío juani, xqui'ya cha' ná jlya ti' ngu' cha' chañi cha' cua ngua'ni lyaá Ni jil'i ngu'; bi' cha' cua ngujui la xi tyempo jil'i cu'ma ngu' xa' tsu', cha' xñi ma cha' jil'i Jesucristo xqui'ya ngu' judío. Pana ña'a ti tya ntsu'u tsa tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni jil'i ngu' bi', xqui'ya cha' cua ngusubi Ni jil'i jyo'o cusu' jil'i ngu' bi' tya clyo cha' caca ngu' ñati jil'i Ni. ²⁹ Ná tya'achu' ycu' Ni jil'i sca cha' nu cua nda Ni lo'o na, ná culaya' Ni jil'i sca ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o ycu' Ni. ³⁰ Lo'o jua'a cu'ma, ná ndaquiya' ma cha' jil'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la; pana tya'na ti' Ni ña'a Ni jil'i ma nu lo'o nga'aa jlya ti' ngu' judío jil'i Ni. ³¹ Masi ná ndaquiya' ngu' judío bi' jil'i ycu' Ndyosi juani, pana la cui' jua'a cua'ni tya'na ti' ycu' Ndyosi jil'i ngu' bi' ca nde loo la, ñi'ya nu ndu'ni tya'na ti' Ni jil'i ma. ³² Sca ti cuayá' nguxtyanu Ni jil'i lcaa ñati chalyuu cha' ná taquiya' ngu' jil'i ycu' Ni, si jua'a nti' ngu', cha' jua'a ná ntaja'a ngu' taquiya' ngu' jil'i Ni tsiya' ti. Pana tiya' la li' caca jil'i ycu' Ni cua'ni tya'na ti' Ni jil'i ngu' lo'o clyana ngu' jil'i Ni chaca quiya'.

³³ Tlyu tsa cha' tso'o ndyu'u ca slo ycu' Ndyosi; lcaa cha' nhca cuayá' ti' Ni, lcaa cha' jlo ti' ycu' Ni. Sca ti ycu' Ndyosi jlo ti' na ca laca nu lijya nde loo la, sca ti ycu' Ndyosi jlo ti' na laca nu ndu'ni ycu' Ni. Ndi'ya cha' nscua lo quityi

cusu' cuentya jil'i cha' bi': ³⁴ “¿Tilaca caca cuayá' ti' ñi'ya laca cha' nu ca'ya hique ycu' Ni? ¿Ha ntsu'u ñati nu nhca jil'i ta sca cui' lo'o ycu' Ndyosi? ³⁵ Ná caja ñi'ya nu ta na sca na nu jña ycu' Ni, cha' tiya' la tya Ni caya' jil'i jina.” ³⁶ Lcaa na nu ntsu'u chalyuu, na jil'i ycu' Ndyosi laca bi', cha' cua ngüiñá ycu' Ni lcaa na, cha' caca bi' cña jil'i Ni. Nga'aa caca tye cha' cua'ni tlyu na jil'i ycu' Ndyosi. Lo'o jua'a chañi tsa cha' bi'.

12

Ta na tyucui ña'a na jil'i ycu' Ndyosi cha' xcu' na tyi'i na chalyuu cuentya jil'i Ni

¹ Cu'ma ngu' tya'a ntsu'u cha' jil'i na lo'o Cristo, xqui'ya cha' lye tsa ndu'ni tya'na ti' Ni jil'i na, bi' cha' nhcui' na' lo'o ma juani. Ta ma tyucui ña'a ma jil'i ycu' Ndyosi, cha' cua'ni ma cua ña'a ca cña nu nti' Ni cha' cua'ni ma nde chalyuu; ta ma tyucui ña'a ma jil'i Ni cha' xcu' na tyi'i ma chalyuu cuentya jil'i ycu' Ni, cha' laca ma ñi'ya nti' sca msta lu'ú ti. La cui' jua'a nti' ycu' Ndyosi, cha' laca ma ñati jil'i Ni. Na cua laca ntsu'u cha' cua'ni ma jua'a. ² Nga'aa ta ma tyempo cha' tatsaa ngu' jil'i ma cha' cua'ni ma cha' cuxi; xa' ña'a tyi'i ma chalyuu juani, cha' cua'ni nhcutsa'a Ni lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya jil'i ma. Bi' cha' caca cuayá' ti' ma cua ña'a ca cña nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni ma: ña'a cña laca nu tso'o la cha' cua'ni ma, ña'a cña nu ndiya la ti' ycu' Ndyosi jil'i, ña'a cña nu tyu'u tso'o la jil'i ma su cua ndye cha' bi'; lcaa cha' bi' caca cuayá' ti' ma li'.

³ Tlyu tsa cha' tso'o nu ngua'ni ycu' Ndyosi lo'o na', nu lo'o nda Ni cña jna'; bi' cha' nhcui' tsa na' lo'o ma juani, cha' nga'aa cua'ni tyucuaa ti' ma lo'o xa' ñati. Nga'a cha' culacua ti' ma cha' lcaa cña nu cua nhca jil'i ma juani, Cristo ngua'ni cha' caca jil'i ma, nu lo'o

ngusñi ma cha' jil'i Ni. ⁴ Tyuu tsa tya'a tyijya ntsu'u laja cuaña' scaa na, pana scaa cña ntsu'u jil'i scaa tyijya bi'. ⁵ Lo'o jua'a laca na, lcaa tya'a na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, cha' masi tyuu tsa ngu' tya'a na, pana sca ti taju ñati laca na lo'o tya'a na; sca ti ñati laca tsaca na, pana lcaa na stu'ba ti ntsu'u cha' ji'na lo'o tya'a na.

⁶ Xi xa' la cña nchca cua'ni sa scaa na, ña'a cña nu nda Ni chacuaya' cha' cua'ni scaa na, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. Nu lo'o ntsu'u ngu' tya'a ma nu nchca jil'i ngu' chcu' ngu' sca cha' nu nti' ycu' Ndyosi ta Ni lo'o ma, bi' cña cua'ni ngu' lacua. La cui' ñi'ya nduna ngu' bi' cha' nu nda ycu' Ndyosi, ñi'ya ngusñi ngu' cha' bi', la cui' jua'a ta ngu' cha' bi' lo'o ma. ⁷ Lo'o nchca jil'i tsaca ma xtyucua ma jil'i tya'a ma, tyucui tyiquee ma xtyucua ma jil'i ngu' bi' lacua. Lo'o nchca jil'i tsaca ma culu'u ma cha' liñi jil'i tya'a ma, tyucui tyiquee ma culu'u ma cha' bi' jil'i ngu' lacua. ⁸ Nu lo'o ta ma sca cui' cuentya jil'i ycu' Ndyosi lo'o ngu', tyucui tyiquee ma ta ma cha' bi' lacua. Nu lo'o ta ma cha' xlya'be jil'i ngu', tyucui tyiquee ma ta ma cha' tso'o jil'i ngu' lacua. Si laca ma loo jil'i ngu' tya'a ma, cui'ya ma cuentya cha' tso'o ti cua'ni ma lacua. Nu lo'o cua'ni tya'na ti' ma jil'i ngu', tso'o ti caca tyiquee ma laja lo'o cua'ni ma cña bi' cuentya jil'i ngu' li'.

Ñi'ya nu tso'o la tyi' na chalyuu si ñati jil'i ycu' Ndyosi laca na

⁹ Cua'ni ma cha' tso'o tsa caca tyiquee ma ña'a ma jil'i xa' la ñati, cha' si'i sca cha' nu nda ti ma laca bi', nu lo'o chcu' tso'o ma lo'o ngu', masi lo'o cua'ni ma cha' tso'o lo'o ngu'. Nga'aa taquiya' ma jil'i cha' cuxi, tyucui tyiquee ma clyana ma jil'i cha' tso'o. ¹⁰ Ndi'ya caca tyiquee ma ña'a ma jil'i ngu' tya'a ntsu'u cha' jil'i ma lo'o Cristo: caca ñi'ya si

laca ngu' bi' tya'a ngula ma tsiya' ti; bi' cha' cua'ni chi ma loo tya'a ma, xti ti cha' tyu'u tyiquee ycu' ca ma li'.

¹¹ Ná cua'ni taja ma lo'o cua'ni ma cña jil'i ycu' Ndyosi; na cua ndyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ca ne' cresiya jil'i ma, bi' cha' caca tlyu tyiquee ma cha' cua'ni la ma cña bi'.

¹² Ndu'ni cha' tso'o tsa caca tyiquee ma lo'o jatya ma jil'i ycu' Ndyosi cha' caa Ni cua'ni lya'a Ni jil'i ma. Ná xtyanu ma jil'i cha' bi', masi ti'i tsa xcube' ngu' jil'i ma su ndil'i ma chalyuu. Lcaa tsa chcu' ma lo'o ycu' Ndyosi Sti na.

¹³ Nu lo'o lyiji sca na jil'i sca ngu' tya'a ngusñi ma cha' jil'i Cristo, nga'a cha' tya'be cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ycu' ca ma, cha' ta ma na jil'i ngu' bi', na laca nu lyiji jil'i ngu'. Lcaa tyempo ta ma to' tyi ma cha' tyi' ñati nu lijya ti.

¹⁴ Chcu' ma lo'o ycu' Ndyosi cuentya jil'i ñati nu ndyu'ni lya' ti' jil'i ma; pana ná jña ma cha' tyanu yabe' jil'i ngu' bi', masi xcui' cha' tso'o ti jña ma cuentya jil'i ngu' bi'.

¹⁵ Cua'ni chaa ti' ma lo'o xa' ñati, nu lo'o ña'a ma jil'i ngu' cha' chaa ti' ngu' ndil'i ngu'; lo'o jua'a tso'o si caca xñi' ti' ma lo'o ngu', nu lo'o ña'a ma cha' xñi' ti' ti' ngu' ndil'i ngu'. Cua'ni ma cha' caca stu'ba tyiquee ma lo'o xa' ñati.

¹⁶ Sca ti cha' chcu' ma lo'o lcaa ngu' tya'a ntsu'u cha' jil'i ma lo'o Jesucristo; ná cua'ni tyucuaa ti' ma lo'o ngu' ti' tya'a ma, tso'o ti chcu' ma lo'o ngu' bi'. Stu'ba ti tya'a ma lo'o ngu' bi', ná culacua ti' ma cha' nchca la jil'i ycu' ca ma.

¹⁷ Nu lo'o cuxi ti cua'ni ngu' lo'o ma, ná tya ma cha' cuxi jil'i ngu' chaca quiya'; clyana ma sca cña tso'o nu caca cua'ni ma cuentya jil'i ngu', cha' jua'a ña'a tsa ñati ji'na. ¹⁸ Cua'ni ma cha' cajá ñi'ya tyi' tso'o ti ma lo'o lcaa ñati, cha' ná caja tya'a cusuu ma. ¹⁹ Cu'ma tya'a

tso'o na', ni sca quiya' ná xtyacui ma cha' cuxi jil'i ngu' nu cua'ni lya' ti' jil'i ma, masi ta ma tyempo jil'i ycu' Ndyosi cha' xcube' Ni jil'i ngu' bi'. Tso'o la jua'a. La cui' jua'a ndyu'u cha' nu nscua lo quityi cusu' ndi'ya: "Cña 'na laca cha' caca ñasi' na' jil'i ngu', cha' ta na' nu ti' jil'i ngu', nacui Ni". Bi' laca cha' liñi nu nda ycu' nu Xu'na na lo'o na. ²⁰ Lo'o jua'a tya nda Ni xi xa' la cha': "Nu lo'o ngujui jbi'ña jil'i tya'a cusu ma", nacui Ni, "tso'o la si ta ma na cacu ngu' bi'; nu lo'o nguityi tsa tya'a cusu ma hitya, ta ma na co'o ngu' li'. Jua'a ta ma sca cha' tyuju'u ti' jil'i ngu'." Jua'a cha' nscua lo quityi. ²¹ Bi' cha' nga'aa ta ma tyempo jil'i nu cuxi cha' cua'ni bi' ngana jil'i ma. Juani taca tyijiloo ma jil'i nu cuxi, xqui'ya cha' xcui' cha' tso'o ndyu'ni ma.

13

¹ Lcaa cu'ma ngu' tya'a na, nga'a cha' taquiya' ma jil'i ngu' nu laca cña. Ycu' Ndyosi laca nu cua nda chacuayá' jil'i ngu' bi', cha' caca ngu' loo ji'na; ná ntsu'u chaca nu taca ta chacuayá' bi' jil'i ngu'. ² Bi' cha' lacua, nu lo'o xuu tya'a na lo'o ngu' nu laca cña, laca ñi'ya si nxuu na lo'o ycu' Ndyosi, cha' ycu' Ni ngusta Ni jil'i ngu' bi' cha' caca ngu' loo ji'na. Si jua'a xuu tya'a na lo'o ngu', caja ñi'ya nu xcube' ngu' ji'na li'; ³ pana ná caca xcutsii ngu' nu laca loo ji'na si cña tso'o ti' ndyu'ni na, sca ti' jil'i ngu' xña'a xcutsii ngu' bi'. Si chañi cha' nti' ma cha' ná cutsii ma jil'i ngu' nu laca cña, xcui' cha' tso'o ti' cua'ni ma li'. Ná tyiquee' lo'o ngu' nu laca cña bi' cua'ni chi' ngu' loo ma, si jua'a xcui' cha' tso'o ti' ndu'ni ma. ⁴ Chacuayá' jil'i ycu' Ndyosi laca ngu' bi' loo ji'na, cha' taca xtyucua ngu' ji'na; pana si cua'ni ma cha' cuxi, li' ntsu'u cha' cutsii ma, cha' ntsu'u chacuayá' xcube' ngu' bi' jil'i ma li'. Chacuayá' jil'i Ni laca ngu'

bi' loo ji'na lacua, cuentya jil'i Ni nchcube' ngu' jil'i ngu' cuxi; ⁵ bi' cha' ntsu'u cha' taquiya' ma jil'i cha' nu nchcui' ngu' bi'. Xcube' ngu' bi' ji'na si ná taquiya' na jil'i ngu'. Lo'o jua'a jlo ti' na cha' nga'a cha' taquiya' na jil'i ngu' bi', xqui'ya cha' liñi nu ntsu'u hique scaa na. ⁶ La cui' jua'a sca cha' tso'o laca si tya ma lcaa cña loo nu jña ngu' bi' jil'i ma, cha' msu jil'i ycu' Ndyosi laca ngu' nu laca cña bi', cha' bi' laca cña nu nda Ni jil'i ngu' bi', cha' cua'ni ngu' nde chalyuu.

⁷ Tya ma jil'i ngu' laca cña lcaa na nu ntsu'u chacuayá' jil'i ngu' cha' jña ngu' jil'i ma. Ná tyacui ma cña cña loo, ni ná tyacui ma cña jil'i sca cña nu cua ngua'ni ngu'; tya ma caya' bi' jil'i ngu'. Lo'o jua'a cua'ni tlyu ma jil'i ngu' bi', cua'ni chi' ma loo ngu', tucua ma cña jil'i ngu' bi'. ⁸ Nga'aa su'ba ma tane' hichu' ma. Sca lo ti cña lyiji cha' cua'ni ma lo'o xa' ñati, cha' tso'o tsa cua'ni ma ña'a ma jil'i ngu'; cua laca ndyu'ni ma lcaa cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na, nu lo'o tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a ñati ma. ⁹ Tyuu lo cña ngulo Ni jil'i ñati nu lo'o nda Ni cha' lo'o Moisés nu ngua sa'ni; ndi'ya nacui Ni: "Ná tyu'u cha' jil'i ma lo'o clyo'o xa' ñati", nacui Ni. "Ná cujui ma jil'i tya'a ñati ma. Ná cuaana ma na nu ntsu'u jil'i tya'a ñati ma. Ná tyacui ti' ma na nu ntsu'u jil'i tya'a ñati ma", nacui Ni. Sca ti cuayá' ndyu'u lcaa cha' bi' lo'o chaca cha' nu nchcui' quityi re: "Ntsu'u cha' cua'ni tya'na ti' ma jil'i tya'a ñati ma, ñi'ya laca si ndu'ni tya'na ti' ma jil'i ycu' ca ma", nacui Ni. ¹⁰ Nu lo'o ntsu'u tyiquee na ña'a na jil'i tya'a ñati na jua'a, ná taca cua'ni na cha' cuxi lo'o ngu' bi' li'. Bi' cha' na cua ndye ndyu'ni na lcaa cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na, nu lo'o cua'ni tya'na ti' na jil'i tya'a ñati na, cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na jil'i ngu'.

¹¹ Cua'ni ma cha' tyi'u ti' ma lcaa

cha' bi'. Cua jlo ti' mā cha' cua ndyalaa hora cha' clyana na jil'i ycu'i Ndyosi; bi' cha' juani que ti' mā lacua, cha' tii ti' ti' mā tyi'l'i mā chalyuu. Cua tyaa ti' ycu'i Jesús cha' cua'ni lyaá Ni ji'na, cha' caqui'ya Ni ji'na. Nu lo'o ngusñi na cha' jil'i Jesús tya clyo, li' ngua ti' na cha' tya lyiji tsa tyalaa tsā bi' cha' tyaa ycu'i Jesús; pana juani cua ngu-lala ti' tyalaa tsā bi'. ¹² Ñi'ya laca chalyuu talya, jua'a laca lo'o ndi'l'i na chalyuu, xqui'ya cha' cuxi nu ntsu'u ji'na. Pana juani cua tye ti' talya bi', cua tyaa ti' Cristo cha' culotsu' Ni cha' cuxi bi'. Li' caca chalyuu ji'na ñi'ya si' cua nguxee tso'o, cha' lubii tsa xee caca li'. Bi' cha' nga'a cha' xtyanu na jil'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu', cha' cuxi tsa tyiquee ngu' nu ndya'a chalyuu talya bi'. Cua'ni cho'o na tyucui ña'a na, cha' nguula tsa cua'ni na cña cuentya jil'i Cristo nde chalyuu, ñi'ya si' laca na sendaru jil'i Cristo. ¹³ Clyana na ñi'ya caca tyi'l'i tso'o ti' na lo'o ñati, ñi'ya si' laca na ñati nu xcui' ndya'a ndacuā ti' su caca ña'a ñati ji'na. Li' ná tso'o laca si' culiji na chalyuu ji'na jua'a ti' lo'o ndya'a na cha' cu'bi' na, masi xa' la juersa ji'na culiji na lo'o xcui' ndi'l'i ti' na ta'a. Ná tso'o bi'. Lo'o jua'a ná ntsu'u cha' cua'ni suba' na lo'o xa' ñati, ná ntsu'u cha' clyana na xa' la cha' cuxi nu cua'ni na lo'o ñati; ni nga'aa clyana na cha' cusuu lo'o ngu', nga'aa cua'ni liye' ti' na jil'i ngu'. ¹⁴ Ta mā chacuayá' cha' caca loo ycu'i Jesucristo nu Xu'na na jil'i tyucui ña'a mā; nga'aa taquiya' na jil'i laca lo' cha' cuxi, cha' nu tiji' tsa ti' na jil'i xqui'ya cha' laca na ñati ti.

14

Ná chcu'i' ngu' cha' cuxi ji'i xa' la ñati tya'a ntsu'u cha' ji'i ngu' lo'o Cristo

¹ Tso'o ti' chcu'i' mā lo'o sca ñati tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, masi tya lyiji ca cuayá' tso'o ti' cha' bi';

ná xuu tya'a mā lo'o nu ñati bi' xqui'ya sca cha' nu ná nchca cuayá' tso'o ti'. ² Ntsu'u ñati nu jly tsa ti' jil'i Cristo, bi' cha' ná ntsii' ngu' cacu ngu' lcaa lo' na. Xa' la ñati nu ná jly tso'o ti' jil'i Cristo, ntsii' ngu' bi' si' cua'ni ngu' cha' cuxi xqui'ya sca na cacu ngu'; bi' cha' ná ntaja'a ngu' bi' cacu ngu' cuaña'. Ndacu ngu' si'yu, ndacu ngu' cuu, ndacu ngu' caatya, tsa bi' ti' na ndacu ngu' bi'. ³ Pana nu ngu' nu ná ntsii' ndacu cuaña' ni, ná tso'o si' xtyi' lo'o ngu' jil'i xa' la tya'a ngu' nu ntsii' cacu bi'. La cui' ti' cha', nu ngu' nu ntsii' cacu cuaña' bi', ná tso'o si' chcu'i' cuxi ngu' bi' jil'i ngu' nu ndacu lcaa lo' na nu nda ycu'i' Ndyosi cha' cacu na, cha' cua'nda Ni chacuayá' jil'i ngu' cha' caca ngu' sñi' ycu'i' Ni. ⁴ Ná tso'o si' chcu'i' cuxi mā jil'i xa' la ñati tya'a ngusñi na cha' jil'i Ni. Ycu'i' Ndyosi laca Xu'na ngu', si' i' cuentya jil'i cu'mā laca ngu' bi'; cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi laca cña nu ndyu'ni ngu', si' cha' cuxi ndyu'ni ngu'. Lo'o jua'a ná tyacua cha' cuxi jil'i ngu' xqui'ya cha' bi', cha' lo'o ngu' bi' ngusñi ngu' cha' jil'i ycu'i' nu Xu'na na; jua'a xtyucua Ni jil'i ngu', cha' tyi'l'i tso'o ti' ngu' chalyuu cuentya jil'i ycu'i' Ni.

⁵ Ntsu'u ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo nu ndu'ni tacati jil'i sca tsā, ná ntsu'u cha' jil'i xa' la tsā cuentya jil'i ngu' bi'; xa' la ñati nchcu'i' cha' ná jil'i ycu'i' Ndyosi laca lcaa tsā. Ta mā chacuayá' cua'ni scaa ñati tsa ña'a nu nclyacua ti' ycu'i' ca ngu'. ⁶ Si' tacati tsa sca tsā cuentya jil'i tsaca ngu', bi' laca tsā nu nga'a cha' cua'ni ch'i ngu' bi' loo ycu'i' Ndyosi lacua; lo'o jua'a taca cua'ni ch'i nu xa' la ñati loo ycu'i' Ndyosi, masi ná ntsu'u cha' tacati jil'i ngu' lo'o tsā bi'. La cui' jua'a ndyu'u cha' lo'o ñati nu ná ntsii' cacu cuaña' bi'; xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' jil'i ycu'i' Ndyosi, bi' cha'

ná ntsii ngu' bi'. Ndyá ngu' xlyá'be jil'i ycuí' Ni lo'o ndacu ngu' jil'i. Lo'o nu ntsii cacu cuaña' bi' ni, la cui' ti xqui'ya ycuí' Ndyosi ntsii ngu' cacu ngu' jil'i; lo'o ngu' bi' ndyá ngu' xlyá'be jil'i ycuí' nu Xu'na na cha' nda Ni na cacu ngu'.

⁷ Ntsu'u cha' caca na cña jil'i Ni, masi tya lu'ú na, masi cajaa na. Si'i cha' jil'i ycuí' ti na ndil'i na chalyuu, si'i cha' jil'i ycuí' ti na cajaa na; ⁸ cha' caca na cña jil'i ycuí' Ndyosi, bi' cha' ndil'i na lo yuu chalyuu. Nu lo'o ntsu'u cha' cajaa na, cha' jil'i Ni laca li', cha' na jil'i ycuí' Ni laca na, masi tya lu'ú na, masi cua ngujuii na. ⁹ Cua ngujuii Cristo, lo'o jua'a cua ndyu'ú Cristo chaca quiya', cha' ca cuayá' ti' lcaa ngu' cha' ycuí' Ndyosi laca Xu'na lcaa jyo'o nu ngusñi cha' jil'i Ni nu lo'o nguti'i ngu' chalyuu. Lo'o jua'a ycuí' Nilaca Xu'na ñati nu jlyá ti' jil'i Ni nde chalyuu juani.

¹⁰ Ñati jil'i Cristo laca cua ña'a ca ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i Ni, bi' cha' ná nga'a cha' chcuí' cuxi mā jil'i cña nu ndu'ni scaa ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo. Ná chcuí' cuxi mā jil'i ngu' bi', ñi'ya nu ngua'ni mā tya tsubi' la; ntsu'u cha' tyalaa tsá bi' lo'o tyaa lcaa tya'a na ca su ntucua ycuí' Ndyosi. Nde loo ycuí' Ni tsatu na li', cha' cua'ni cuayá' Ni ji'na. ¹¹ Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu nacuj ycuí' Ndyosi ndi'ya:

Ycuí' Ndyosi lu'ú laca na', nacuj Ni,
nga'a cha' tyatu sti' lcaa ñati
nde loo su ntucua na',
cha' chcuí' liñi ngu' lo'o tya'a ñati
cha' laca na' ycuí' Ndyosi Sti
ngu'.

¹² Bi' cha' lacua, lcaa na lo'o tya'a na nga'a cha' xacuj na cha' jil'i ycuí' Ndyosi lo'o tyalaa tsá bi', lcaa cha' ñi'ya nu ngua'ni scaa na lo'o ñaa na chalyuu.

Ná ta ngu' tyempo jil'i tya'a ngu' cha' tya'achu' ngu' jil'i Jesús

¹³ Nga'aa chcuí' cuxi mā jil'i cña nu ndyu'ni scaa ngu' tya'a ngusñi mā cha' jil'i Jesús lacua. Ndi'ya cua'ni mā juani: nga'aa ta mā tyempo jil'i ngu' tya'a mā cha' cua'ni ngu' cha' cuxi xqui'ya cu'mā. ¹⁴ Cua nchcuí' Cristo lo'o na', cua jlo ti' na' cha' ni sca na cuxi ná nda ycuí' Ndyosi cha' cacu ñati; lcaa na nu ndacu ñati chalyuu, na tso'o laca bi'. Pana ntsu'u ñati nu ná nchca cacu sca na, xqui'ya cha' nti' ti ngu' cha' na cuxi laca bi'; cuxi tsa laca na bi' cuentya jil'i ngu' bi' si cacu ngu' jil'i li'. ¹⁵ Lo'o ngu' tya'a ntsu'u cha' jil'i mā lo'o Jesús ni, si ña'a ngu' cha' ndyacu mā sca na nu ná ntsu'u chacuayá' cacu ycuí' ngu', nti' ngu', chiya'a culacua ti' ngu' bi' li'; ñi'ya laca si ná tso'o ntsu'u tyiquee mā ña'a mā jil'i ngu', bi' cha' ndyacu mā na bi' culacua ti' ngu'. Ná tso'o jua'a. Ná ntsu'u chacuayá' jil'i mā cacu mā na laca nu nti' ti mā, si jua'a cua'ni mā cha' xtyanu ngu' tya'a mā cha' jil'i Cristo xqui'ya cha' ndyacu mā na bi'. Lo'o ngu' bi', laca ngu' cuentya jil'i ycuí' Ndyosi; xqui'ya ngu' bi', bi' cha' ngujuii Cristo. ¹⁶ Masi ndil'i tso'o ti mā, ná nga'a cha' ta mā tyempo jil'i ngu' cha' chcuí' ngu' cha' cuxi jil'i cña nu ndyu'ni mā xqui'ya cha' ndyacu mā na bi'. ¹⁷ Nu lo'o laca ycuí' Ndyosi loo ji'na ni, ná ndulo tsa cha' ji'na cuentya jil'i sca na nu ndacu na, sca na nu co'o na; nu ndulo tsa ji'na laca cha' tyaa Xtyi'i ycuí' Ndyosi tyanu ne' cresiya ji'na, cha' ca tso'o cresiya ji'na xqui'ya Jesús. Bi' cha' ti ti taca tyi'i tyiquee na chalyuu, taca ca cha' ti' na xqui'ya ycuí' Ndyosi; lcaa cha' bi' caca nu lo'o laca Ni loo ji'na. ¹⁸ Li' tso'o ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni jil'i mā, lo'o jua'a ñati chalyuu cua'ni ch'i ngu' loo mā, si cua'ni mā lcaa ña'a cña nu ngulu'u Cristo ji'na.

¹⁹ Tso'o lacua. Lcaa tya'a na nga'a cha' clyana na cua ña'a ca cha' nu cua'ni cha' caca tyi'i tso'o

na lo'o tya'a ñatĩ na, ña'a cha' nu cua'ni cha' xtyucua na jilĩ tya'a ñatĩ na, cha' tso'o ti tyilĩ na cuentya jilĩ Cristo; ²⁰ ná cua'ni ñu'u mā jilĩ cña nu ndyu'ni ycuil' Ndyosi xqui'ya sca na nu ndacu mā. Chañi cha' tso'o tsa laca lcaa na nu nda Ni cha' cacu ñatĩ, pana caca cuxi na bi' cuentya jilĩ mā, si ntsu'u ngu' nu xtyanu cha' jilĩ Jesús xqui'ya cha' ndacu mā jilĩ. ²¹ Tso'o la masi ná cacu mā cuaña' tsiya' ti, masi ná co'o mā lcui tsiya' ti, si nti' mā cha' cuxi laca na bi' cuentya jilĩ tya'a ñatĩ mā. Ni sca na ná cua'ni mā nu cua'ni cha' tya'achũ' ngu' tya'a mā jilĩ Jesús, cha' cua'ni ngu' cha' cuxi, cha' quiñu'u cresiya jilĩ ngu'. ²² Nu lo'o nti' mā cha' tso'o tsa cuentya jilĩ ycuil' Ndyosi laca sca cña nu ndu'ni mā, masi ntsu'u ñatĩ nu ná ndiya ti' cha' ndu'ni mā jua'a, tsiya' ti cua'ni mā cña bi' li' ca su nga'a ycuil' ti mā, ca su ña'a sca ti ycuil' Ndyosi jilĩ mā. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ñatĩ nu ngui'ndu'ni jua'a, ná ntsu'u cha' culacua tsa ti' ngu' bi'; cua jlo ti' ngu' bi' cha' si'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. ²³ Pana ná tso'o ndyu'ni ñatĩ lo'o ndyacu cuaña' si nti' ngu' cha' cuxi laca cha' bi' cuentya jilĩ ycuil' Ni; qui'ya laca jilĩ ngu' bi', cha' si'i na tyucui tyiquee ngu' ndyacu ngu' cuaña' bi' li'. Lcaa cña nu ndyu'ni na cha' siya' ti tyiquee na, qui'ya ji'na laca bi'.

15

Si'i xcui' cña jilĩ ycuil' ca na nu tyu'u tyiquee na

¹ Lcaa na nu nguula ti' tyiquee na xqui'ya cha' ngusñi na cha' jilĩ Cristo, ntsu'u cha' talo tyiquee na jilĩ tya'a ngusñi na cha' jilĩ Cristo nu tya lyiji xñi tso'o cha' bi'; ntsu'u cha' xtyucua na jilĩ ngu'. Si'i xcui' cña jilĩ ycuil' ca na nu nga'a cha' tyu'u tyiquee na jilĩ; ² clyana na ñi'ya caca cha' caca tso'o jilĩ ngu' tya'a na nu nga'a cacua ti slo na.

Xtyucua na jilĩ ngu' bi', cha' tyatĩ la ti' tyiquee ngu' lo'o jlya ti' ngu' jilĩ Cristo; ³ ñi'ya nu ngua'ni ycuil' Cristo, ni sca cña ná ngua'ni yu cha' jilĩ ti yu. Cua ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu', sca cha' nu nda yu lo'o ycuil' Ndyosi Sti yu ndi'ya: "Lcaa cha' cuxi nu nchcui' ngu' jinu'u, cua ndyanu cha' bi' hichu' na'; yabe' nu ngusta ngu' jinu'u laca bi'". ⁴ Lcaa quityi nu nguscua jyo'o cusu' tya sa'ni la ni, nclyu'u quityi bi' ji'na ñi'ya nu caca jatya na jilĩ sca cha' nu lijya nde loo la; nda quityi cha' lo'o na ñi'ya xtyucua ycuil' Ndyosi ji'na cha' talo tsa tyiquee na laja lo'o ndu' ti' na jilĩ Ni. ⁵ Lo'o jua'a cua nti' ya cha' xtyucua Ni jilĩ cu'mā, la cui' nu sca ti ycuil' Ndyosi nu nxyucua jilĩ lcaa na cha' talo tyiquee na, nu ndu'ni cha' ca tlyu tyiquee na. Xtyucua Ni jilĩ cu'mā, cha' jua'a talo tyiquee mā jilĩ tya'a ntsu'u cha' jilĩ mā lo'o Ni, cha' caca stu'ba tyiquee mā lo'o tya'a mā xqui'ya Jesucristo. ⁶ Lo'o ngua stu'ba cha' jilĩ mā lo'o tya'a mā, li' sca ti cha' taca tyu'u tyiquee mā, sca ti cha' taca tyu'u tu'ba mā lo'o cua'ni tlyu mā jilĩ ycuil' Ndyosi Sti na, nu laca Sti Jesucristo nu Xu'na na.

Nduna ngu' xa' tsu' cha' tso'o nu nda Jesús

⁷ Ñi'ya tso'o tsa nchcui' Cristo lo'o mā, jua'a nga'a cha' chcui' tso'o mā lo'o tya'a ñatĩ mā, cha' caja ñi'ya cua'ni tlyu ngu' jilĩ ycuil' Ndyosi lo'o ña'a ngu' jilĩ mā. ⁸ Cua ñaa Cristo cha' cua'ni lyaá yu jilĩ ngu' judío, ñi'ya nu nguiñi cha' jilĩ ycuil' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' jilĩ ya sa'ni la; caca cuayá' ti' na jua'a cha' liñi tsa cha' nu nda Ni lo'o jyo'o cusu' bi'. ⁹ Ñaa nu Cristo bi', cha' jua'a caja ñi'ya nu cua'ni tlyu ngu' xa' tsu' mā jilĩ ycuil' Ndyosi, cha' lo'o jilĩ cu'mā cua'ni tya'na tsa ti' Ni, ñi'ya nu ndyu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu ndi'ya nchcui'!

Cua'ni tlyu na' jinu'u laja ngu' xa' tsu', xqui'ya cha' ngua'ni lyaá nu'u jii' ngu';

cula tu'ba na' jii' jinu'u, cha' cua'ni chi' na' loo nu'u, nacui' jyo'o David.

¹⁰ Ntsu'u chaca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya:

Cu'ma ngu' xa' tsu', stu'ba ti ca chaa ti' ma lo'o lcaa ñati' nu ngusubi ycu'i' Ndyosi ji'i, nacui' jyo'o Moisés.

¹¹ Lo'o jua'a tya ntsu'u chaca cha' nu nchcui' ndi'ya:

Cua'ni tlyu lcaa ngu' xa' tsu' ji'i ycu'i' nu Xu'na na;

lcaa ngu' cula tu'ba ngu' jii' nu chcui' cha' ji'i lcaa cha' tlyu nu ngua'ni ycu'i' Ni, nacui' jyo'o David.

¹² Lo'o jyo'o Isaías nguscua sca cha' lo quityi cusu' nu nacui' ndi'ya:

Tyu'u tucua sca ñati' tya'a ñati' ji'i jyo'o Isaí,

caa yu bi' lo yuu cha' caca yu loo ji'i ngu' xa' tsu'.

Ndu ti' ngu' xa' tsu' ji'i yu bi', cha' cua'ni lyaá yu ji'i' ngu'.

Jua'a nchcui' quityi cusu' bi'.

¹³ Bi' cha' juani nti' na' cha' cua'ni Ni cha' xñi tso'o la ma cha' ji'i ycu'i' Ni, cha' tso'o tsa caca tyiquee ma, cha' ti' ti taca tyi'i tyiquee ma li'. Nu lo'o tyanu Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ne' cresiya ji'na, li' nga'aa caca taja ti' na lo'o ntajatya na ji'i ycu'i' Ndyosi cha' caa Ni.

¹⁴ Cu'ma tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, nslu tsa na' ji'i ma cha' tso'o tsa tyiquee ma; tso'o tsa nhca cuayá' ti' ma cha' ji'i Cristo, lo'o jua'a nhca tsa ji'i ma ta ma cuji' lo'o ngu' tya'a ma. ¹⁵ Cua nscua na' quityi re cha' caa ca su ndi'i ma; ná ntsii' na' tsiya' ti cha' chcui' na' cha' bi' lo'o ma, cha' xñi tso'o la ma cha' bi'. Ntsu'u chacuayá' cha' chcui' na' lo'o ma, cha' ycu'i' Ndyosi cua nda Ni cña bi' 'na, cha' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na'. ¹⁶ Cua ngusubi ycu'i' Ndyosi 'na cha' cua'ni na' cña

ji'i Jesucristo; cña bi' laca cha' tsa'a na' ta na' cha' tso'o ji'i ycu'i' Ndyosi lo'o ngu' xa' tsu', lcaa su ndi'i ngu'. Jua'a ndyu'ni na', cha' tyucui tyiquee ngu' caca ngu' bi' ñati' ji'i ycu'i' Ndyosi xqui'ya cña nu cua'ni Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu'. Li' tyaja'a Ni quiñi cha' ji'i Ni lo'o ngu' bi' xqui'ya na'.

¹⁷ Xqui'ya Jesucristo ntsu'u tsa cha' nu taca chcui' na' lo'o cu'ma nquicha'; taca chcui' na' ji'i cña nu cua ngua'ni na' cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi, ni si'i cha' cua'ni tyucuaa ti' na' lo'o ma laca si chcui' na' jua'a. ¹⁸ Pana tsa bi' ti cha' chcui' na' lo'o ma, cha' ji'i cña nu ngua'ni Jesús, cha' caja ñi'ya nu taquiya' ngu' xa' tsu' ji'i cha' nu nchcui' ycu'i' Ndyosi. Si'i sca ti na' nu ngua'ni na' cña bi', pana Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ngua'ni cña lo'o na' lo'o nchcui' na' lo'o ngu'. ¹⁹ Ngua'ni Ni cña tonu nu ná ca cua'ni ñati' chalyuu, cha' cube ti' xa' ñati' cha' ycu'i' Ndyosi laca nu ndyu'ni cña bi'. Jua'a ngua cha' cua ndya'a na' ndi'i na' ca loyuu tyijyu' la. Nguxana na' nde quichí Jerusalén, ña'a cuayá' ndyalaa na' loyuu su cuentya Ilírico. Lcaa quichí su ndya'a na', quiña'a tsa cha' tso'o ji'i Cristo nda na' lo'o ngu' ña'a cuayá' nu ngua'na. ²⁰ Lye tsa ndyu'ni cña ti' na', cha' tsa'a na' tsaana na' lcuu ti quichí su bilya cuna ngu' cha' ji'i Cristo. Bi' ti quichí ndyanu na' nclu'u na' cha' tso'o bi' ji'i ngu', cha' ná nti' na' tyatí yu'u na' lo'o cña nu ndyu'ni xa' tya'a ñati' ji'i Cristo. ²¹ Nti' na' cha' tyu'u tucua sca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya:

Ca quichí su bilya chcui' ngu' cha' ji'i ycu'i' Ndyosi lo'o ngu', ca bi' tyuloo tso'o ñati' ji'i ycu'i' Ndyosi;

ca su bilya cuna ngu' cha' ji'i ycu'i' Ni, ca bi' ca cuayá' tso'o ti' ñati' cha' ji'i Ni.

Nti' tsa Pablo tsa ca quichi Roma

²² Tyijyu' tsa ndya'a na', bi' cha' bilya caja ñi'ya nu caa na' ca su ndi'i ma, ²³ masi cua ngua tyuu yija nu ngua ti' na' cha' caa na' chcu'i lo'o ma. Ca juani ngua laja 'na lijya, cha' nga'aa ntsu'u cña nu cua'ni na' ca nde; ²⁴ bi' cha' cua nti' na' cha' caa na' tyi'i na' xi ca su ndi'i ma, tyucuii su tsa'a nde España. Li' taca ta na' xi cha' lo'o ma. Nu lo'o ngua chaa xi ti' na lo'o tya'a na, li' taca chcu'i salya' ma lo'o na', cha' xtyucua ma jna' tyucuii su tsa'a nde loo la. ²⁵⁻²⁶ Pana clyo la ntsu'u cha' tsa'a na' nde quichi Jerusalén. Nu ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo nu ndi'i nde Macedonia, nu ndi'i nde Acaya ni, tso'o tsa tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i xa' ñati; bi' cha' cua nguxuti'i ngu' tsa ycu' cñi nu caca msta, cha' cua nti' ngu' xtyucua ngu' jil'i ngu' ti'i tya'a na, nu ñati jil'i Cristo nu ndi'i nde Jerusalén. Bi' cha' tsa'a na' tsa lo'o na' jil'i cñi bi' ca slo ngu' ti'i bi'. ²⁷ Chañi cha' tyucui tsa tyiquee ngu' bi' nda ngu' msta bi'. Taca ñacui na cha' ñi'ya laca si na ndacui ti ngu' bi' jil'i tya'a ngu', jua'a laca cña nu ndyu'ni ngu' juani. Tya clyo ngu' judío laca nu cua nda cha' jil'i Cristo lo'o ngu' xa' tsu'; xqui'ya cha' bi' ngua tso'o cresiya jil'i ngu' cuentya jil'i ycu'i Ndyosi, masi ngu' xa' tsu' laca ngu'. Bi' cha' juani lo'o ngua ti'i nu ngu' judío bi', tso'o si xtyucua ngu' xa' tsu' jil'i ngu' bi', cha' tya'a ñati jil'i Cristo laca ngu'. ²⁸ Clyo cua'ni na' cha' xcua se'i ti cña bi', ña'a cuayá' nu cua nda na' cñi bi' jil'i ngu'; li' xñi na' tyucuii tsa'a nde España. Pana laja tyucuii tyeje tacui na' ca su ndi'i cu'ma. ²⁹ Nu lo'o tyalaa na', li' jlo ti' na' cha' quiña'a tsa cha' tso'o jil'i Cristo ntsu'u cha' chcu'i na' lo'o ma, cha' caja ñi'ya nu tyati la ti' tyiquee ma li'.

³⁰ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i ycu'i Ndyosi, tyu'u cha' clyu ti' jil'i

ma lo'o na' xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na, cha' jua'a ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a ñati ma, xqui'ya cña nu ndyu'ni Xtyi'i ycu'i Ni ne' cresiya jil'i ma. Cua'ni ma cha' caca stu'ba tyiquee ma lo'o na', cha' lu'ba tsa chcu'i ma lo'o ycu'i Ndyosi cuentya jna'. ³¹ Jña ma cha' clyu ti' jil'i ycu'i Ni, cha' clyaá na' jil'i nu ngu' tyaala nu ná jlyu ti' tsiya' ti cha' jil'i Cristo, nu ngu' nu ndi'i nde Judea ni. Lo'o jua'a jña ma cha' jil'i Ni cuentya jil'i ñati jil'i ycu'i Ndyosi nu ndi'i nde Jerusalén, cha' tso'o ti tyu'u tyiquee ngu' tya'a na chcu'i ngu' lo'o na', nu lo'o xñi ngu' msta nu ta na' jil'i ngu'. ³² Lo'o jua'a jña ma cha' jil'i Ni, cha' tso'o ti caca tyiquee na' lo'o tyalaa na' ca su ndi'i ma, cha' xa' caca nguula ti' tyiquee na' nu lo'o tyi'i na' lo'o ma, si jua'a nti' Ni cha' caca. ³³ Xtyucua Ni jil'i lcaa cu'ma lacua, la cui' ycu'i Ndyosi nu ndu'ni cha' ti' ti tyi'i tyiquee na nde chalyuu. Chañi tsa cha' caca jua'a.

16

Nchcuicha' Pablo jil'i tyuu tya'a ñati jil'i Cristo

¹⁻² Lo'o tyalaa ma' Febe slo ma, chcu'i tso'o ma lo'o ma' xqui'ya ycu'i nu Xu'na na, ñi'ya nu nga'a cha' cua'ni ma, cha' tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo laca ma' bi'. Tya'a na laca ma' Febe, ndyu'ni ma' cña cuentya jil'i taju ñati jil'i Cristo nu ndi'i quichi Cencrea. Ta ma na nu lyiji jil'i ma' cusu' bi', cha' cua nguxtyucua tsa ma' jil'i quiña'a tsa ñati tya tsubi' la; lo'o jua'a na', cua nguxtyucua tsa ma' jna'.

³ Chcuicha' ma jil'i Priscila lo'o Aquila, tya'a ndyu'ni na' cña jil'i Jesucristo. ⁴ Cua tsubi' la hasta cua cajaa ti ycu'i ngu' ngua cuentya jna', cha' ngua'ni lyaá ngu' jna' lo'o ntsu'u na' sca su cuxi tsa. Lo'o ycu'i na' ndya na' xlyabe jil'i ngu' bi'; jua'a lcaa tya'a ngu' xa' tsu'

nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Cristo nde quich'i tyijyu' la, jua'a nti' ngu', cha' ta ngu' tsaa xlya'be jil'i ngu' bi'.⁵ Cuati chcuicha' ma jil'i lcaa ñati jil'i Cristo nu ndyu'u ti'i ca toni'i jil'i nu Aquila bi'. Lo'o jua'a chcuicha' ma jil'i Epeneto tya'a tso'o na', ngu' Asia nu clyo ngusñi cha' jil'i Cristo laca yu bi'.⁶ Jua'a chcuicha' ma jil'i María, cha' ngua'ni tsa ma' cña cuentya jil'i ma. ⁷ Lo'o jua'a chcuicha' ma jil'i Andrónico lo'o Junias tya'a quich'i tyi na', tya'a ngutu'u na' ni'i chcuá. Tyucuaa ngu' bi' laca ngu' ñati nu cua nda Cristo jil'i ndyaa, cha' ta ngu' cha' jil'i ycu'i Ndyosi lo'o ngu' nu cua tyijyu' la; nguula tsa cña nu ngua'ni ngu' cuentya jil'i nu Xu'na na. Pana yala la ngusñi ngu' bi' cha' jil'i Jesús, lo'o li' tiya' la ngusñi na' cha' bi'.

⁸ Lo'o jua'a chcuicha' ma jil'i lcaa ngu' tya'a nscua xtañi ngu' lo quityi re: jil'i Amplias, cha' tyaca'a tsa yu 'na xqui'ya ycu'i nu Xu'na na; ⁹ lo'o jua'a jil'i Urbano, tya'a ndyu'ni na' cña jil'i Jesucristo; jua'a jil'i Estaquis, la cui' jua'a tyaca'a tsa yu 'na; ¹⁰ jua'a jil'i Apeles, cha' cua jlo ti' na cha' ngusñi tso'o yu cha' jil'i Cristo xqui'ya lcaa cña nu ngua jil'i yu cuentya jil'i Cristo; jua'a jil'i lcaa ngu' tya'a Aristóbulo; ¹¹ jua'a jil'i Herodión tya'a quich'i tyi na'; jua'a jil'i lcaa ngu' tya'a Narciso nu jlya ti' jil'i ycu'i nu Xu'na na; ¹² jua'a jil'i Trifena lo'o Trifosa, nu ndyu'ni tsa cña jil'i ycu'i nu Xu'na na; jua'a jil'i Pérsida tya'a tso'o na', cha' quiña'a tsa cña tso'o jil'i ycu'i nu Xu'na na ngua'ni ma' bi'; ¹³ lo'o jua'a chcuicha' ma jil'i Rufo, sca ñati jil'i Cristo nu tso'o tsa cha' nchcui' ngu' jil'i; lo'o jua'a jil'i xtya'a Rufo, nu nguna'asi'i tsa jna' ñi'ya si laca ma' xtya'a na'; ¹⁴ lo'o jua'a jil'i Asíncrito, jil'i Flegonte, jil'i Hermas, jil'i Patrobas, jil'i Hermes, lo'o jua'a jil'i lcaa tya'a ñati jil'i Cristo nu ndyu'u ti'i ca slo ngu' bi'; ¹⁵ lo'o

jua'a chcuicha' ma jil'i Filólogo, jil'i Julia, jil'i Nereo, jil'i nu cuna'a tya'a ngula yu, jil'i Olimpas; lo'o jua'a jil'i lcaa tya'a ngu' nu stu'ba ntsu'u cha' jil'i ngu' lo'o Cristo. Nti' na' cha' chcuicha' ma jil'i lcaa ñati bi' cuentya jna'.

¹⁶ Nu lo'o chcuicha' ma jil'i tya'a ma, tyucui tyiquee ma quityi ma jil'i tya'a ma chacuayá' jil'i Cristo. Lcaa taju ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Cristo ca nde, cua nti' ngu' chcuicha' ngu' jil'i ma.

¹⁷ Cu'ma tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, lye chcui' na' lo'o ma juani, cha' tii ti ti' tyi'i ma xi, cha' ná tyu'u tucua ñati nu ta cha' cusu'u jil'i ma lo'o tya'a ma, cha' ná tacu' loo ngu' bi' cha' liñi jil'i Cristo nu cua ndyuna ma. Ná xñi ma cha' jil'i ngu' bi', ¹⁸ cha' si'i cña jil'i Cristo laca bi', si xa' la cha' nchcui' ngu' lo'o ma. Ndu'ni ngu' bi' lcaa cha' cuxi nu nclyacua ti' ycu'i' ngu' cha' cua'ni ngu'. Lo'o jua'a ndyu'ni ngu' cha' quich'i yaa cha' hique ngu' ti'i, cha' tso'o tsa ndañi cha' nu nda ngu', cha' tajua' ti nchcui' ngu'. ¹⁹ Pana nu cu'ma ni, tso'o tsa nchcui' ñati cha' jil'i ma lcaa quich'i, cha' tso'o tsa ndaquiya' ma cha' jil'i Cristo. Tso'o tsa nti' na' ña'a na' jil'i ma lo'o nduna na' cha' bi'; cua nti' na' cha' yala ti tyat'i ti' ma cha' cua'ni ma cua ña'a ca cha' tso'o, cha' ná tyat'i ti' ma tsiya' ti cha' cua'ni ma ni sca cha' cuxi. ²⁰ Ná tyuu tsa lyiji cha' cua'ni tye ycu'i' Ndyosi jil'i nu xña'a, cha' nga'aa tyaca' cña cuxi nu ndu'ni nu xña'a bi' tsiya' ti. Cua'ni Ni cha' ti' ti tyi'i tyiquee ma, ñi'ya ntsu'u tyiquee ycu'i' Ni; lo'o jua'a ña'a ti cua'ni Jesucristo nu Xu'na na cha' tso'o lo'o lcaa tya'a ma.

²¹ Lo'o Timoteo tya'a ndya'a na' cña, lo'o Lucio, lo'o Jasón, lo'o Sosípater ngu' tya'a quich'i tyi na', cua nti' ngu' chcuicha' ngu' jil'i ma.

²² Cuati lo'o na', scaranu jil'i Pablo laca na' lo'o nscua ya quityi re,

Tercio naa na'; lo'o na', nti' na' chcuicha' na' ji'ḷi mā chacuayá' ji'ḷi ycuí' nu Xu'na na.

²³ Lo'o yu Gayo nda yu cha' lo'o na' cha' chcuicha' na' ji'ḷi mā; la cui' to' tyi yu nda yu su tyi'ḷi na', jua'ā nda yu toni'ḷi ji'ḷi yu su tyu'u ti'ḷi ña'ā taju ñati'ḷi nu ntsu'u cha' ji'ḷi lo'o Cristo re. Cuati lo'o Erasto nu laca loo ji'ḷi cñi quichi' re, nti' yu chcuicha' yu ji'ḷi mā; la cui' ti cha' nti' Cuarto, yu tya'a na.

²⁴ Bi' cha' lacua, xtyucua ycuí' Jesucristo nu Xu'na na ji'ḷi lcaa mā lo'o tya'a mā, ña'ā ti cua'ni Ni cha' tso'o lo'o mā; jua'ā nti' na cha' caca.

Ngusalaya' Pablo lo'o ngu'

²⁵ Cua'ni tlyu na ji'ḷi ycuí' Ndyosi lacua. Taca ji'ḷi Ni ta Ni juersa ji'ḷi mā, cha' tyi'ḷi mā ñi'yā nu nga'ā cha' tyi'ḷi ti na chalyuu, si xñi tso'o na cha' ji'ḷi Jesús. Cha' tso'o ji'ḷi la cui' Jesucristo, bi' laca cha' nu nda na' lo'o ngu', masi tyuu tsa siyento yija ntsu'u cuatsi' ti cha' nu nchcui' ñi'yā nu cua'ni ycuí' Ndyosi nde loo la; ²⁶ pana juani cua ngulu'u tso'o Ni cha' bi' ji'na. Bi' cha' nga'ā cha' cañi cha' ji'ḷi Cristo tyucui' ña'ā lo yuu chalyuu su ndi'ḷi ñati'ḷi ña'ā cuayá' cuna lcaa ngu' xa' tsu', cha' taca xñi ngu' cha' ji'ḷi sca ti ycuí' Ndyosi, cha' taquiya' ngu' ji'ḷi cha' nu nchcui' Ni. La cui' cha' bi' laca nu cua nscua lo quityi ji'ḷi ycuí' Ndyosi, nu nguscua jyo'o cusu' ñi'yā caca cha' nde loo la. Ngua ti' ycuí' Ndyosi cha' caca cha' bi', bi' cha' jua'ā ndyaca juani; ycuí' Ndyosi laca nu ná nga'ā cha' tye chalyuu ji'ḷi Ni tsiya' ti.

²⁷ Sca ti ycuí' Ndyosi jlo ti' lcaa cha', bi' cha' lcaa tyempo ná nga'ā cha' tye cha' cua'ni tlyu na ji'ḷi ycuí' Ni chacuayá' ji'ḷi Jesucristo. Jua'ā nti' na cha' caca tu'ni.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nde quichi Corinto

¹ Pablo laca na' nu nscua quityi re, lo'o jua'a stu'ba ti ntucua na' lo'o Sóstenes tya'a ndyu'ni na' cña. Chacuayá' ji'i ycuí' Ndyosi ndya'a na' nchcui' na' cha' ji'i Jesucristo lo'o lcaa ñati. ² Nscua na' quityi re cha' caa slo cu'ma, ngu' taju ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i ma' nde quichi Corinto. Xqui'ya Jesucristo cua ngusubi Ni ji'i ma, lo'o juani laca ma' ñati ji'i ycuí' Ni; nga'a cha' tyi'u ti' ma' ji'i Ni lcaa ti lo' cña nu ndu'ni ma' su ndi'i ma' chalyuu. Stu'ba cha' ji'i ma' lo'o cua ña'a ca ñati nu ndu'ni tlyu ji'i Jesucristo nu Xu'na na tyucui' ña'a chalyuu, cha' ñi'ya laca Ni Xu'na na, jua'a laca Ni Xu'na ngu' bi'. ³ Ndi'ya nti' na': cha' ña'a ti' cua'ni ycuí' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti' ti' tyi'i tyiquee ma' xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Lcaa cha' tso'o nu caja ji'na xqui'ya Cristo

⁴ Lcaa tsã nda na' xlya'be ji'i ycuí' Ndyosi xqui'ya cu'ma, cha' cua'nda Ni cha' tso'o lo'o ma' xqui'ya Jesucristo. ⁵ Ntsu'u tsa cha' nu cua'nda ycuí' Ndyosi lo'o ma, cha' cua'ngua stu'ba cha' ji'i ma' lo'o Cristo; bi' laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ma' juani. Bi' cha' cua' jlo tso'o ti' ma' lcaa cha' nu ji'i Jesús, lo'o jua'a nchca ji'i ma' nchcui' ma' cha' bi' lo'o ñati. ⁶ Jua'a nchca cuayá' ti' xa' ñati cha' liñi laca cha' nu ngusñi ma' ji'i Jesús, cha' cua' na'a ngu' lcaa cña nu ndu'ni ma' su ndi'i ma' chalyuu. ⁷ Ná sca cha' lyiji ji'i ma' ne' cresiya ji'i ma'; lcaa cña nchca ji'i ma' tyempo juani, xqui'ya cha' ndu' tsa ti' ma' cha' caa Jesucristo nu Xu'na

na chaca quiya'. ⁸ Ycuí' Jesús laca nu cua'ni cha' tyanu tachaa cha' ne' cresiya ji'i ma' ña'a cuayá' nu tye chalyuu ji'i ma'. Lo'o li' ná ntsu'u qui'ya nu sta ycuí' Ndyosi hichu' ma' lo'o caa Jesucristo nu Xu'na na cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i ñati chalyuu. ⁹ Ycuí' Ndyosi ndu'ni cña, lcaa cña nu cua' nacu' Ni cha' cua'ni Ni; bi' laca nu ngusubi ji'i ma' cha' caca stu'ba cha' ji'i ma' lo'o Jesucristo nu Xu'na na, nu sca ti' Sñi' ycuí' Ndyosi.

Tsa cla'be ti' ngu' nchcui' ngu' tsaca cha'

¹⁰ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, chcuí' na' lo'o cu'ma juani chacuayá' ji'i ycuí' Jesucristo nu Xu'na na, cha' caca stu'ba cha' ji'i lcaa cu'ma lo'o tya'a ma, cha' ná chcuí' ma' tucua lo' cha'. Tso'o ti' tyi'i ma' lo'o tya'a ma, sca ti' cha' culacua ti' ma, sca ti' cha' tyu'u tyiquee ma. ¹¹ Tsubi' ti' ngujui cha' jna', nu lo'o nacu' ngu' tya'a Cloé 'na cha' ntsu'u tsa cha' cusu' ji'i ma' lo'o tya'a ma, cha' ná stu'ba cha' ji'i ma' lo'o tya'a ma; ¹² xa' ña'a nchcui' sa scaa ma. Ntsu'u sca taju ji'i ma' nu nacu': "ji'i Pablo ngusñi ya cha'"; chaca taju ji'i ma' nacu': "Ñati ji'i Apolos laca ya"; jua'a tya xa' la ngu' taju ji'i ma' nacu' ngu': "Ñati ji'i Pedro laca ya"; jua'a tya xa' la ngu' nacu': "Ñati ji'i Cristo laca ya". ¹³ ¿Ha tyuu tya'a nu laca Cristo ntsu'u chalyuu cha' cua'ni lyaá ji'i ma' lacua? ¿Ha jna' nu ngujui' ca'a ngu' 'na lo' crusi cha' cajaa na' xqui'ya cu'ma? ¿Ha cuentya jna' cua' ntyucuatya ma? ¹⁴ Ni tsaca ma' ná ntyucuatya na' ji'i ma'. Tso'o jua'a nti' na' cuentya ji'i ycuí' Ndyosi cha' si' na' laca nu ngua'ni ji'i, masi ntsu'u tucua tya'a ti' ngu' nu cua' ntyucuatya na' ji'i, yu Crispo lo'o yu Gayo. ¹⁵ Ná ca ñacu' ngu' cha' cua' ntyucuatya ma' cuentya jna' lacua. ¹⁶ Tyu'u cha' clyu ti' ji'i ma, ndyi'u ti' na' cha' lo'o ji'i yu Estéfanos, lo'o ji'i ngu' tya'a

ndi'lyu, cua ntyucuatya na' jil'i ngu' bi'; pana ná ntsu'u ti' na' si cua ntyucuatya na' jil'i xa' la ngu'. ¹⁷ Si'i cha' tyucuatya na' jil'i ñati' nda ycu'i' Ndyosi cña 'na lijyaq; cua ngulo Ni cña 'na cha' tsa'a' chcu'i' cha' tso'o nu ntsu'u jil'i Jesús lo'o ñati'. Si'i na lijya na' lo'o quiña'a' tsa cha' nu culo hique ti na', ñi'ya nchcu'i' ñati' chalyuu nu nchca tsa jil'i; si jua'a, ná ca cuaya' ti' ñati' ñi'ya ngua cha' tlyu nu ngua'ni Cristo lo'o ngujuii yu lo crusi.

Cristo ntucia suu lcaa cha' nu cua nti' ycu'i' Ndyosi cha' caca cuayá' ti' na jil'i

¹⁸ Ñati' nu ngunu'u chalyuu jil'i xqui'ya cha' cuxi nu ndu'ni ngu', ná nchca cuayá' ti' ngu' bi' tsiya' ti; na nxyí lo'o ti ngu' jil'na si chcu'i' na lo'o ngu' ñi'ya ntsu'u cha' jil'i Cristo, cha' ngujuii yu lo crusi xqui'ya na cha' cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u jil'na. Pana nu na ni, nu clyaá na jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'na xqui'ya Cristo, tlyu tsa cña ngua'ni ycu'i' Ndyosi, jua'a nti' na. ¹⁹ Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu' jil'i ycu'i' Ndyosi nu nchcu'i' ndi'ya:

Cua'ni tye na' jil'i lcaa cha' nu nchcu'i' ñati' nu nchca tsa jil'i, nacuj ycu'i' Ndyosi.

Nga'aa taquiya' na' jil'i cha' nu nclyo hique ti ñati' nu ngua tsa'a' tso'o ti, nacuj Ni.

²⁰ ¿Ni cña tso'o cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi ndu'ni ñati' nu nchca tsa jil'i lacua? ¿Ni cña ndu'ni ngu' nu ngua tsa'a' tso'o ti? ¿Ni cña ndu'ni ngu' nu nchca tsa nchcu'i' lacua? Sca ti nde chalyuu cua'nijo'o cña bi' jil'i ngu'. Cua nacuj ycu'i' Ndyosi jil'na cha' ná tso'o tsiya' ti sca cha' nu ngua tsa'a' ñati' chalyuu ti, cha' tonto laca bi'. ²¹ Ngua'ni Ni cha' ná caja ñi'ya tyuloo ñati' chalyuu jil'i Ni cha' hique ti ngu'; jua'a tso'o la, ngua ti' ycu'i' Ndyosi. Pana ndu'ni lyaá Ni jil'i ñati' nu xñi cha' jil'i Ni; la cui' cha' nu

ndacha' na jil'i ngu', masi cha' tonto nchcu'i' na, nacuj ngu' li'.

²² Cua nti' ngu' judío cha' cua'ni na sca cha' tlyu slo ngu', cha' jlyu ti' ngu' cha' nu chcu'i' na lo'o li'; cuati nu ngu' xa' tsu' ni, cua nti' ngu' cha' tso'o tsa jlo ti' na lcaa cha' lo'o chcu'i' na lo'o ngu'. ²³ Pana nu na ni, ndacha' na jil'i ngu' cha' jil'i Cristo nu cua ngujuii lo crusi cha' cua'ni lyaá jil'na. Li' chiya'a' nti' ngu' judío lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcu'i' na re; lo'o jua'a' ngu' xa' tsu', cha' tonto nchcu'i' na nti' ngu' bi', si'i cha' bi' tsiya' ti nti' ngu' bi'. ²⁴ Pana xa' ña'a' nti' lcaa tya'a na nu cua ngusubi ycu'i' Ndyosi jil'na, masi laca na ngu' xa' tsu'. Sca ti cha' jil'i Cristo nchcu'i' na, cha' jil'i ycu'i' Cristo ntsu'u lcaa chacuayá', lcaa cha' tso'o nu cua nti' ycu'i' Ndyosi cha' caca cuayá' ti' na. ²⁵ Tso'o tsa ndyu'u cua ña'a' ca cha' nu nchcu'i' ycu'i' Ndyosi, masi ñacu'i' ñati' chalyuu cha' tonto tsa laca cha' bi'; pana cuxi la ndyu'u lcaa cha' tlyu nu nda ñati' chalyuu nu nchca tsa jil'i, nti' ngu'. La cui' jua'a' nguula la cña ndyaca, cua ña'a' ca cña nu ndu'ni ycu'i' Ndyosi, masi ñacu'i' ngu' cha' ná nchca jil'i Ni; pana cuxi la cña ndyaca nu ndu'ni ycu'i' ca ñati'. ²⁶ Cu'ma' tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo, tyi'u ti' ma' juani ñi'ya ña'a' ñati' ngua ma' tya clyo, nu lo'o ngusubi ca ti Ni jil'i ma': sca tucua ti ma' nu nchca tsa jil'i ma'; si'i ñati' tlyu laca ma', si'i ñati' culi'ya' laca ma' su ndi' ma' chalyuu, sca tucua ti cu'ma' nu tso'o laca xi jil'i ma'. ²⁷ La cui' cu'ma' nu nacuj ngu' cha' ná tso'o ma' tsiya' ti, nu juani laca ma' ñati' nu nti' la ycu'i' Ndyosi jil'i. Jua'a' cua nti' ycu'i' Ndyosi ta cha' tyuju'u ti' jil'i ñati' nu nchca tsa chcu'i', nti' ycu'i' ngu'; bi' cha' cua ngusubi Ni jil'i cu'ma', masi ñati' ti'i laca ma'. Lo'o jua'a' ndu'ni Ni cha' tyuju'u ti' ñati' nu tlyu tsa cña nchca jil'i, nti' ycu'i'

ngu'; bi' cha' ngusubi Ni jil'i cu'ma nu ná nchca lye jil'i ma. ²⁸ Ndu'ni Ni cha' nga'aa nchca chcu'i tsiya' ti nu ñati nu ndulo tsa jil'i ycu'i ca; bi' cha' nsubi Ni jil'i ngu' ti'i, nsubi Ni jil'i ngu' nu nxyí lo'o ñati jil'i, nsubi Ni jil'i ngu' nu ná sca na ntsu'u jil'i tsiya' ti, bi' ngu' laca nu nsubi ycu'i Ndyosi jil'i cha' caca ngu' ñati jil'i. ²⁹ Jua'a ca cuayá' ti' lcaa na cha' ná tso'o si cua'ni tyucuaa ti' na jil'i tya'a ñati na, si ndube ti' na jil'i ycu'i Ndyosi. ³⁰ Ndi'ya laca cha': cua nacuj ycu'i Ndyosi cha' caca stu'ba cha' ji'na lo'o Jesucristo, lo'o jua'a cua nda Ni jil'i Jesucristo ji'na. Masi ná nchca ji'na, pana nu Jesucristo ni, lcaa cha' nchca ji'i ycu'i. Xqui'ya nu Jesús bi' nchca tso'o cresiya ji'na ñati cuxi na cuentya jil'i ycu'i Ndyosi; xqui'ya Jesús taca caca na ñati jil'i ycu'i Ndyosi, cha' Jesús laca nu ngua'ni lyaá ji'na jil'i nu cuxi. ³¹ Bi' cha' cua'ni na ndi'ya, ñi'ya nu nscua lo quityi cusu': "Si nti' na chcu'i na lo'o xa' ñati cuentya jil'i sca cha' tlyu, li' tso'o la si chcu'i na jil'i cha' tlyu nu ngua'ni ycu'i nu Xu'na na". Jua'a nacuj quityi bi'.

2

Ni cha' laca ngujui'i ca'a ngu' ji'i Cristo lo crusi

¹ Cu'ma tya'a ngusni na cha' jil'i Cristo, tyi'u ti' ma ñi'ya ngua'ni na' tya clyo, lo'o ndyalaa na' su ndi'i ma cha' chcu'i na' lo'o ma cha' tso'o nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o na, cha' jil'i Jesucristo bi'; ná quiña'a tsa cha' tucui nchcu'i na' lo'o cu'ma li', si'i cha' nchca tsa na' nchcu'i na' lo'o cu'ma li'. ² Laja lo'o nguti'i na' quichi tyi ma, ngüiñi ti' na' cha' ná ta na' xi xa' la cha' lo'o ma tsiya' ti; sca ti cha' jil'i ycu'i Jesucristo, la cui' Cristo nu ngujui'i ca'a ngu' jil'i lo crusi, tsa bi' ti cha' nchcu'i na' lo'o ma li'. ³ Lo'o ndyalaa na' su ndi'i ma, nguna'a tya ti' na' ndu na' li'; nchcu'a tya na' cha' ngulacua tsa ti' na' ni cha' xacuj ma' na li'. ⁴ Lo'o

nda na' cha' bi' lo'o ma, ná ngulana na' quiña'a tsa cha' nu tyu'u tu'ba na', ná ngua'ni na' ñi'ya nu ndu'ni ñati nu nchca tsa chcu'i. Pana cua nda ycu'i Ndyosi juersa jna'; cua nchcu'i na' lo'o ma lcaa cha' nu cua nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o na', cha' caca cuayá' tso'o ti' ma. ⁵ Xqui'ya cña nu ngua'ni ycu'i Ndyosi, bi' cha' ngusni ma cha' jil'i Jesús li'; si'i xqui'ya sca cha' nu ngulo hique ti na' cha' nchca tsa jna'.

Sca cha' tso'o nu nti' ycu'i Ndyosi chcu'i Ni lo'o ñati

⁶ Masi jua'a, cua ntsu'u cha' tso'o nu nchcu'i na lo'o ñati nu nduna tso'o cha' jil'i ycu'i Ndyosi; cha' nu ngua'ya hique ycu'i Ndyosi laca cha' bi', si'i sca cha' nu jlo ti' ñati chalyuu. La cui' ti ná jlo ti' nu laca loo chalyuu cha' bi', masi cua lijya tye cha' culo ngu' bi' cña. ⁷ Cua nda ycu'i Ndyosi cha' tso'o bi' lo'o na cha' chcu'i na lo'o ñati. Bilya caca cuayá' ti' ñati chalyuu jil'i cha' bi' tya sa'ni la, cha' ná nti' Ni cha' cuna ñati nu ngua li'. Pana tya lo'o bilya tya' chalyuu, tya li' ngulacua ti' Ni ñi'ya nu cua'ni Ni; ngua ti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni lyaá Ni ji'na lo'o xñi na cha' jil'i Jesús. Tlyu tsa cha' tso'o caca ji'na li'. ⁸ Ni sca ñati nu laca loo chalyuu, ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' bi'. Si ngua jlo ti' ngu' cha' bi', ñi'ya nu ngua ti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni Ni, ná ngujui'i ca'a ngu' bi' jil'i Jesús lo crusi li', ycu'i Jesús nu Xu'na na nu tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u jil'i. ⁹ Ñi'ya nu nscua cha' lo quityi cusu', jua'a laca cha' bi'. Ndi'ya nchcu'i quityi bi':

Cua ngua'ni cho'o ycu'i Ndyosi cha' tso'o nu tyacua jil'i ñati nu ntsu'u tyiquee jil'i ycu'i Ni;

laca bi' cha' nu bilya ña'a ñati chalyuu jil'i, cha' nu bilya cuna ñati jil'i,

ni ná ngulacua ti' ngu' cha' caca cha' bi'.

10 Pana nu na, ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'j Cristo, cua ngulu'u Ni ji'na ñi'ya caca cha' tso'o bi' xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ni nu cua nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na. Tso'o tsa ndacha' loo Xtyi'i ycu'i Ni ji'na lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee ycu'i Ndyosi cha' cua'ni Ni nde chalyuu, tso'o tsa jlo ti' na cha' bi' xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ni.

11 Nu ñati chalyuu na ni, hique ti na ntsu'u co'o lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee na; sca ti ycu'i na lo'o ycu'i Ndyosi caca jlo ti' na lcaa cha' nu ncliyacua ti' na. Lo'o jua'a laca ycu'i Ndyosi, sca ti Xtyi'i ycu'i Ni jlo ti' lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee Ni. 12 Si'i sca cui'j cuxi nu ntsu'u nde chalyuu ti laca Xtyi'i nu cua nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na juani; na cua nda Ni Xtyi'i ycu'i Ni ji'na, cha' cua ngusñi na cha' jil'j Ni. Lo'o jua'a xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ni caca cuayá' ti' na lcaa cña tso'o nu ndu'ni Ni ne' cresiya ji'na. 13 Nu lo'o cacha' na cha' tso'o nu jil'j ycu'i Ndyosi bi' jil'j ñati jil'j ycu'i Ni, nu ngu' nu ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ni ne' cresiya jil'j, li' clyana na sca cha' nu chcu'i na, sca cha' nu ta Xtyi'i ycu'i Ni lo'o na; ná clyana na quiña'a tsa cha' chcu'i na ñi'ya nu ndu'ni ñati nu nchca tsa jil'j ycu'i ca ngu'.

14 Pana ñati nu ná stu'ba cha' jil'j lo'o ycu'i Ndyosi ni, ná taca ca cuayá' ti' ngu' bi' ni sca cña nu ndu'ni ycu'i Ndyosi cuentya jil'j Xtyi'i ycu'i Ni; ná nchca ca cuayá' ti' ngu' bi' jil'j cha' bi' tsiya' ti. Sca ti si ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'na, li' caca cuayá' ti' na ni cha' laca bi', bi' cha' ná sca cha' laca nti' ngu' bi'. 15 Taca ca cuayá' ti' na ñi'ya ndyu'u lcaa cha' si cua ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'na, lo'o li' ná taca xacuj ngu' xi xa' la cha' ji'na. 16 Ndi'ya nscua lo quityi jil'j ycu'i Ndyosi: “¿Tilaca nchca cuayá' ti' ni cha' laca nu nda'ya hique ycu'i Ndyosi? ¿Ha caca ji'na ta na sca cui'j lo'o Ni?” nacuj quityi.

Pana nu na ni, xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi cua ngujui cha' ji'na ni cha' laca nu ncliyacua ti' ycu'i Cristo.

3

Sca ti cña jil'j ycu'i Ndyosi ndu'ni ca ta'a ngu' nu ngulu'u cha' jil'j Jesús

1 Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'j ycu'i Ndyosi, tyucui tyempo lo'o nguti'j na' ca slo ma nu ngua tya li', ná ngua 'na chcu'i na' lcaa cha' nu ngua ti' na' chcu'i lo'o ma, cha' bilya xñi tso'o ma cha' jil'j Xtyi'i ycu'i Ndyosi nu nda Ni ji'na. Xti ti cha' nchcu'i na' lo'o ma li', cha' ña'a ti cuxi ti ngulacua ti' ma. Ni'ya laca nu sube cuañi', jua'a ngua cu'ma, cha' bilya xñi tso'o ma cha' jil'j ycu'i Ndyosi; 2 bi' cha' tiya' ti ngulu'u na' scaa cha' jil'j ma. Ni'ya laca lo'o sca cubi' cuañi', styi' xtya'a ti ntyi' cubi' bi', cha' ná nchca cacu tso'o; jua'a ngua cu'ma, cha' ná ngua cuna tso'o ma scaa cha'. Masi juani tya lyiji cua'ni yala ma cha' ca tsa'a tso'o ma, 3 cha' ña'a ti tya ndiya la ti' ma ña'a cha' cuxi nu ndyu'ni ñati chalyuu. Nu lo'o liye' ti' ma jil'j tya'a ñati ma, nu lo'o lye nxuu tya'a ma, tyaca' tyijyu' cha' ndiya la ti' ma cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu. Tya ndu'ni ma ñi'ya nu ndu'ni ñati cuxi. 4 Nu lo'o ñacuj sca ngu' tya'a ma cha' ndi'ya: “Ñati jil'j Pablo laca ya”, cuati ñacuj xa' la ngu' tya'a ma cha' ndi'ya: “Ñati jil'j Apolos laca ya”, ñi'ya ndu'ni ñati cuxi, jua'a ndu'ni ma li'.

5 ¿Tilaca laca nu Apolos bi' lacua? ¿Tilaca laca na' lacua? ¿Ha si'i cña jil'j ycu'i Ndyosi ndyu'ni ca ta'a ya? ¿Ha si'i xqui'ya cha' nda ya cha' lo'o ma, bi' cha' ngusñi ma cha' jil'j Cristo li'? Cua laca cña ndyu'ni scaa ya, la cui' cña ñi'ya nu cua nda ycu'i nu Xu'na na cha' cua'ni ya. 6 Ni'ya laca sca ñati nu cataa sca si'yu, lo'o li' chaca laca nu su'ba hitya suu na cuiñii bi', jua'a laca cuare lo'o ma; na' laca nu yaa ndacha' na' cha' bi'

ji'í ma su clyo, lo'o tiya' la li' ñaa Apolos nda la cha' bi' lo'o ma. Pana sca ti ycuí' Ndyosi laca nu ndu'ni cha' tyanu tso'o cha' bi' ne' cresiya ji'í ma; ⁷ ná ndu'ni cha' tilaca laca nu cua nda cha' bi' lo'o ma tya clyo la, ná ndu'ni cha' tilaca laca nu tya nda la cha' bi' lo'o ma ca tiya' la. Sca ti ycuí' Ndyosi laca nu ndulo tsa cha' ji'í, cha' ycuí' Ndyosi laca nu ndu'ni cha' tyanu tachaa cha' ji'í Ni ne' cresiya ji'í ma. ⁸ Sca ti cuayá' ndu'ni ya lo'o tya'a ya, masi nda ya cha' lo'o cu'ma su clyo, masi nclyu'u tso'o la ya cha' bi' ji'í ma ca tiya' la. Ycuí' Ndyosi ni, tya ta la Ni cha' tso'o ji'í ya, tsa ña'a nu ndyu'ni tso'o ya cña ji'í Ni. ⁹ Tya'a ndyu'ni ya cña ji'í ycuí' Ndyosi laca cuare; lo'o cu'ma ni, ndu'ni Ni cña ne' cresiya ji'í ma, cña ji'í ycuí' Ndyosi laca bi'.

Lo'o jua'a taca ta na' chaca cuji lo'o ma juani: ñi'ya si laca ma sca ni'í tonu, jua'a laca ma cuentya ji'í ycuí' Ndyosi; ¹⁰ lo'o na', ñi'ya nti' sca cuityi ni'í cuentya ji'í ycuí' Ndyosi, jua'a laca na' lo'o cu'ma, laja lo'o nclyu'u na' ji'í ma cha' ji'í ycuí' Ni. Ndi'ya ndyu'ni na' lo'o ma: ñi'ya nti' si cua ngusta tso'o na' quiya' sca ni'í, lo'o li' ndyalaa xa' la ngu' cuityi cha' cua'ni lyiji ngu' cha' tya' ni'í bi', bi' laca ñati nu tya'a ndya'a na' cña nu cua ngulu'u tso'o la ji'í ma. Lcaa ngu' cuityi nga'a cha' culacua ti' clyo ñi'ya ña'a xana tya' ni'í; lo'o jua'a lcaa ya tya'a ndyu'ni ya cña, nga'a cha' cui'ya tso'o ya cuentya ñi'ya nu caca culu'u tso'o la ya cha' bi' ji'í ñati. ¹¹ Jua'a laca cha' lacua: cua laca ngusta ycuí' Ndyosi ji'í Jesucristo, cha' sca ti yu bi' caca suu lcaa cha' bi', cha' ycuí' Jesús laca nu ntucua quiya' cha' nu cua ngusñi na ji'í ycuí' Ndyosi Sti na; nga'aa ntsu'u xa' la jo'ó xa' la ñati nu laca suu cha' bi'. ¹² Ntsu'u ngu' tya'a na nu nclyu'u tso'o la ji'í lcaa tya'a na, ñi'ya nti' si cuiñá chca ngu' sca ni'í

tso'o, ñi'ya laca si tya' ni'í bi' masi lo'o oro, masi lo'o plata, masi lo'o quee ndubi nu quiña'a tsa nga'a tya' ni'í bi'. Pana ntsu'u xa' la ngu' tya'a na nu cuxi la nclyu'u ji'í tya'a, ñi'ya laca si cuiñá chca ngu' sca ni'í yaca ti, nu canta' ti tya' lo'o quii lo'o quixii ti. ¹³ Tiya' la li' lo'o caa Jesucristo chaca quiya' cha' cua'ni cuayá' ji'í ñati chalyuu, li' quijeloo cha' ji'í ycuí' Ndyosi ñi'ya ña'a cña nu ngua'ni scaa ngu'. Tsa bi' tsa cña nu ngua'ni scaa ñati lo sca quii' tlyu, cha' cua'ni cuayá' Ni ji'í; si tyaqui cña bi', ná tso'o ngua cña bi' li'; si ná tyaqui, li' caca cuayá' ti' Ni cha' tso'o tsa cña bi' li'. ¹⁴ Nu lo'o talo cña nu ngua'ni sca ñati lo'o cua ndyaa lo quii' bi', li' ta Ni cha' tso'o nu tyacua ji'í ñati bi'. ¹⁵ Cuati ñati nu tyaqui cña ji'í lo quii' bi', nga'aa ña'a ngu' ji'í li'; chcuna' cña bi' tsiya' ti. Pana tya culaá Ni ji'í ngu' bi', masi tya xi tya lyiji cha' tyaqui ycuí' ngu'.

¹⁶⁻¹⁷ Nu laa tlyu su ndu'ni tlyu ngu' judío ji'í ycuí' Ndyosi tyaca'a tsa ji'í Ni laca bi', cha' cuentya ji'í Ni ndya' ni'í bi'; tyaala tsa ycuí' Ni si cua'ni ñu'u ñati ji'í laa bi'. Lo'o cu'ma ni, tyucui ña'a taju cu'ma nu ngusñi ma cha' ji'í Cristo, tyaca'a tsa ma cuentya ji'í ycuí' Ndyosi; na cua ndyanu Xtyi'i ycuí' Ndyosi ne' cresiya ji'í ma. Lo'o jua'a cua'ni tye ycuí' Ni ji'í cua ña'a ca ñati nu cua'ni ñu'u tyucui ji'í sca ñati nu tya'a ngusñi na cha' ji'í Jesús.

¹⁸ Cua ngusñi na cha' ji'í Cristo, bi' cha' tso'o la si ná cñilo'o na ji'í ycuí' ca na cha' ngua tsa ji'na, ñi'ya ndu'ni ñati chalyuu nu ngua tsa ji'í ngu'. Ná tso'o si jua'a nclyacua ti' na; nga'a cha' culacua ti' na cha' ná ngua ji'na tsiya' ti, lo'o li' taca cua'ni ycuí' Ndyosi cha' ca'ya sca cha' liñi hique na. ¹⁹ Masi ndu'ni ñati chalyuu cha' ngua tsa ji'í, cha' tso'o tsa nclyacua ti' ngu', si'í jua'a nti' ycuí' Ndyosi ña'a Ni ji'í ngu'

bi'; ná tso'lo tsiya' ti cha' nu nchcui' ñatī chalyuu nti' Ni. Cua nscua sca cha' lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya: "Ndu'ni ycu' Ndyosi cha' quichī yaa cha' hiq̄ue ñatī chalyuu, masi tso'lo tsa ndu'ni ngu' nti' ngu'", nacui' lo quityi. ²⁰ Lo'o ndi'ya laca cha' nu nscua chaca se'j lo quityi bi': "Cua jlo ti' ycu' Ndyosi cha' ná tso'lo tsiya' ti cha' nu nchcui' ñatī chalyuu nu nchca tsa jilī ndu'ni". ²¹ Bi' cha' nga'aa cua'ni tyixi mā lo'o tya'a mā, nga'aa tyu'u lca'a tsa mā jilī sca ti ñatī tya'a ya. Cuentya jilī cu'mā laca cua ña'a ca tya'a ndyu'ni ya cña, ²² masi na', masi Apolos, masi Pedro; lo'o jua'a cuentya jilī cu'mā laca cua ña'a ca cha' nu ndyaca nde chalyuu, masi lu'ú na, masi cua ngujuii na, masi sca cha' nu ndyaca juani, masi sca cha' nu caca tyempo nde loo la; cuentya jilī cu'mā laca lcaa cha' nu ndyaca nde chalyuu lacua. ²³ Pana cu'mā ni, cuentya jilī Cristo laca mā; lo'o nu Cristo bi', cuentya jilī ycu' Ndyosi laca Ni.

4

Cristo laca nu nda cña bi' jilī Pablo lo'o jilī tya'a ndya'a yu cña

¹ Nga'a cha' tyi'u ti' mā cha' cña jilī ycu' Cristo ndyu'ni ya. Na ndi'ya lo ya cña cha' culu'u ya jilī ñatī lcaa cha' nu cua ngulu'u ycu' Ndyosi jilī ya; sca cha' nu bilya cuna ñatī chalyuu tsiya' ti, bi' laca cha' nu culu'u ya jilī ngu'.

² Lo'o ñatī nu cui'ya loo sca cña ni, lcaa tsā nga'a cha' tyi'u ti' ngu' jilī lcaa cña nu culo xu'na ngu' jilī ngu'. ³ Cuentya jna', ná ntsij na' jilī mā, ná ntsij na' jilī cua ña'a ca cha' nu hcui' mā jna'; masi hcui' cua ña'a ca ñatī chalyuu jna', ná ntsij na' jilī ngu' tsiya' ti. Ná sca cha' cuxi ntsu'u jna' si nti' ngu' sta ngu' qui'ya 'na, nti' na'; ⁴ lo'o jua'a cuentya jilī ycu' Ndyosi, ná ntsu'u cha' cuxi nu ngua'ni na', nti' na'.

Pana ná ñacui' na' cha' ná ntsu'u cha' sta Ni qui'ya 'na tsiya' ti, sca ti ycu' Ndyosi nu Xu'na na taca cua'ni cuayá' Ni jna' ca lo'o tye chalyuu. ⁵ Lo'o jua'a cu'mā, ná yala tsa clyacua ti' mā cha' sta mā qui'ya jilī sca ñatī; jatya mā ña'a cuayá' caa ycu' nu Xu'na na, bi' laca nu cua'ni cuayá' jilī ca ta'a na. Li' culotu Ni jilī lcaa cha' cuxi nu ntsu'u cuaana ti ne' cresiya jilī na, masi sca cha' nu ná nti' na cacha' na jilī tya'a ñatī chalyuu na. Jua'a cacha' Ni lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya jilī lcaa ñatī chalyuu, lo'o li' ta Ni nu tso'lo jilī na, cua ña'a ca cha' tso'lo nu ñacui' Ni cha' tyacua jilī scaa na.

⁶ Nhcui' na' cha' bi' lo'o cu'mā cha' taca tyilī tso'lo ti mā. Cua nchcui' tsa na' jilī tyucuaa ya, na' lo'o Apolos, cha' taca culacua xi ti' mā ñi'ya ntsu'u cha' jilī ya; jua'a caca cuayá' ti' mā cha' ná tso'lo xñi mā xi xa' la cha', nu si'i ñi'ya nu nscua lo quityi cha' jilī ycu' Ndyosi. Ná tso'lo cha' hcui' tso'lo mā lo'o sca yu tya'a ya nu lca'a tsa mā jilī, lo'o li' cua'ni xña'a mā lo'o chaca yu tya'a ya. ⁷ ¿Ni cha' laca cha' ndulo tsa cha' jilī ycu' mā cuentya jilī mā, pana ná ndube ti' mā jilī xa' ñatī? Ycu' Ndyosi cua nda lcaa na nu ntsu'u jilī mā, lcaa cña nu nchca jilī mā; bi' cha' lacua ná ntsu'u cha' cua'ni tyucuaa ti' mā jilī tya'a mā. Si'i xqui'ya cña nu ndyu'ni ycu' mā ngutsa'a chalyuu jilī mā, xqui'ya ycu' Ndyosi cua laca mā ñi'ya nu laca mā juani.

⁸ Ndu'ni mā cha' ndulo tsa cha' jilī ycu' mā, nga'aa ntsu'u na nu lyiji jilī mā tsiya' ti, nti' mā; ndyu'ni mā ñi'ya nu ndu'ni ngu' culiya', ndi'j mā ñi'ya ndi'j nu laca loo chalyuu. Lo'o cuare ni, si'i ñatī tlyu laca ya, nti' mā. Pana si chañi cha' laca mā loo jilī ya, ¿ha ná ta mā chacuayá' masi caca stu'ba xi cha' jilī ya lo'o mā li', cha' lo'o ya caca ya ñatī tlyu li'? ⁹ Nti' na' cha' cua ngxu'tyanu ycu' Ndyosi jilī cuare,

masi clyo ngulo Ni cña jil'i ya cha' tsa'a ya tyijyu' cha' chcu'i' ya cha' jil'i Ni; pana nu juani tyanu chu' la ya jil'i lcaa ngu' tya'a na, ñi'ya laca preso nu tyiquee' ntajatya cha' kujuii ngu' jil'i. Cua laca ya sca cuxe', masi ña'a ñati chalyuu jil'i ya, masi xca nu ntsu'u jil'i ycu'i' Ndyosi nde cua ña'a jil'i ya. ¹⁰ Xqui'ya ycu'i' Cristo tonto tsa ya tu'ni! Lo'o cu'ma ni, nti' ma cha' tso'o tsa jlo ti' ma cha' jil'i Cristo. iXti la cña nchca jil'i cuare, nguula la cña nchca jil'i cu'ma nti' ma! iChiya'a la ndu'ni ngu' lo'o cuare tu'ni; chi la ndu'ni ngu' loo cu'ma! ¹¹ Masi la cui' tyempo juani ti ntsu'u quiya' lo'o ná ndyiji na cacu ya, ná ndyiji na co'o ya, masi late' cusu lacu' ya ntsu'u quiya'; ntyijil'i ngu' jil'i ya, ni ná ntsu'u tyi cua, xcui' na ndya'a yu'u ti ya. ¹² Ti'l'i tsa cña nu ndu'ni ya cha' caja ñi'ya nu tyiji yu'u jil'i ya chalyuu. Nu lo'o ti'l'i tsa cha' nu nda ngu' lo'o ya, ná nsacui' tu'ba ya jil'i ngu'; tso'o ti nchcui' ya lo'o ngu' li'. Lo'o ndu'ni lya' ti' ngu' jil'i ya, ndalo ya li'; ná nsacui' ya ya jil'i ngu' tsiya' ti. ¹³ Masi chiya'a tsa nchcui' ngu' lo'o ya, ndalo tyiquee' ya jil'i ngu' li', nxaala' ya cha' jil'i ngu'. Masi juani ña'a ti tya ndyu'ni cuxi ñati lo'o cua, ñi'ya si laca ya nana' nu ndyanu lo hitya yuu; ñi'ya nti' sca nguti nu nchcu'aa ngu', jua'a laca ya cha' ná ntsu'u cuentya ya tsiya' ti, ndu'ni ngu' lo'o tya'a ngu'.

¹⁴ Lo'o nscua na' quityi re, ná nti' na' cha' ca tyuju'u ti' ma; tsa bi' ti cha' nti' na' cha' cua'a na' jil'i ma cha' ná cua'ni tyixi ma lo'o ya. Na tyaca'a cu'ma jna' ñi'ya si laca ma sñi' na'. ¹⁵ Ntsu'u tsa ngu' tya'a ntsu'u cha' jil'na lo'o Cristo nu taca xtyucua ngu' jil'i ma, pana sca ti na' ndu'ni na' ñi'ya nu ndu'ni sti ma, cha' ndye ndacha' na' cha' tso'o nu cua nda Jesucristo lo'o na jil'i ma; xqui'ya na' ngusñi ma cha' jil'i Jesús. ¹⁶ Bi' cha' juani nchcui' tsa

na' lo'o ma cha' cua'ni ma ñi'ya nu cua na'a ma cha' ndu'ni na'.

¹⁷ Juani nda na' jil'i yu Timoteo lijya yu ca su ndil'i ma, cha' laca nu Timoteo bi' ñi'ya laca sca sñi' na', cha' tyaca'a tsa yu 'na; jua'a tso'o tsa ngusñi yu cha' jil'i Jesucristo. Lcaa se'l'i su ndya'a na' slo taju ñati jil'i Jesús nu ndil'i sca quich'i, ca bi' nclyu'u na' ña'a cha' tso'o nu nga'a cha' cua'ni na chalyuu nu lo'o cua ngusñi na cha' jil'i Jesucristo; jua'a ndu'ni na' tyucui tyempo xqui'ya Jesucristo. Lo'o Timoteo cacha' yu jil'i ma cha' jua'a ndu'ni na'. ¹⁸ Ni cña ndu'ni xi ngu' tya'a ma nu lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' jil'i tya'a ma? Ná caa na' ca quich'i Corinto slo ma, nti' ma. ¹⁹ Pana ná cube ti' ma, caa na' yala ti ca su ndil'i ma chacuayá jil'i ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na. Lo'o li' quijeloo cha' jil'i ma jna', nu lo'o ña'a na' ñi'ya ndyu'ni nu ngu' tyixi bi'; si'l'i na ntucua' na' jil'i ngu' xqui'ya cha' nu nda ti ngu' bi' li'. ²⁰ Ná taca tyat'i yu'u na cha' jil'i ycu'i' Ndyosi cha' laca Ni loo jil'na si na nchcui' ti na cha' jil'i Ni; na cua nti' Ni cha' cua'ni na cña jil'i Ni, tsa ña'a cña nu ndu'ni ycu'i' Ni. ²¹ Cua jlo ti' na' cha' tso'o la caca jil'i ma si tso'o ti tyu'u tyiquee' na' ña'a na' jil'i ma lo'o tyalaa na' ca slo ma; tso'o la si tso'o ti chcu'i' na' lo'o cu'ma li'. Ná tso'o ca ti' ma si ta na' cha' cusu lo'o ma li'.

5

Nga'a cha' culo'o ngu' jil'i tya'a ngu' nu ngua'ni cha' cuxi

¹ Cua ngujui cha' na, cua ndyuna na' cha' suba' tsa ngua'ni sca ñati tya'a ngusñi ma cha' jil'i Jesucristo; ngua'ni yu sca cña nu cuxi tsa. Pana ni ngu' xa' tsu', ná ndu'ni ngu' tsa lo cua cha' cuxi, masi ná ndaquiya' ngu' jil'i ycu'i' Ndyosi tsiya' ti. Ndi'ya cña ngua'ni yu: ngua'a yu lo'o xtya'a miña'a yu. ² Lo'o ña'a ti tya ndu'ni tyucuaa ti'

mā jil'i tya'a mā, masi nga'a cha' ca xñi'l' tsa ti' mā xqui'ya cha' cuxi bi'. Nga'a tsa cha' culo'o mā jil'i ñati nu ngua'ni cha' cuxi bi', cha' nga'aa tya'a yu stu'ba ti lo'o cu'mā. ³ Sca ti cuayá' ndyu'u cha', masi ná ndi'l' na' lo'o mā juani cha' cua'ni cuayá' na' jil'i yu bi'; pana cacua tsa slo cu'mā ndi'l' na', nti' na', xqui'ya cha' ndyi'u tsa ti' na' jil'i mā. Cua laca ngusta na' qui'ya jil'i ñati nu ngua'ni cha' cuxi bi'. ⁴ Bi' cha' lacua tyu'u ti'l' mā tsa tlyu ti mā chacuayá' jil'i Jesús nu Xu'na na, cha' cua'ni cuayá' mā jil'i yu bi' yala ti. Sca ti cha' ntsu'u tyiquee na' lo'o mā, lo'o jua'a cua nda ycuil' Jesucristo chacuayá' cha' cua'ni mā jua'a. ⁵ Li' xtyanu mā jil'i yu bi' ya' nu xña'a. Masi quiñu'u ycuil' yu li', quiñu'u cha' jil'i yu su ndi'l' yu chalyuu, pana ca lo'o tye chalyuu, ca li' cua'ni lyaá ycuil' nu Xu'na na jil'i yu, qui'ya Ni cresiya jil'i yu.

⁶ Si'i cha' tso'o ndu'ni mā cha' ndu'ni tyucuaa ti' mā jil'i tya'a mā. ¿Ha ná jlo ti' mā ñi'ya ndu'ni scau tiye'? Masi xti ti' scau tiye' tyu'u jil'i catyá xlyá, cua'ni bi' cha' tyacu' quiña'a scau li'. ⁷ La cui' jua'a laca cu'mā, cha' ntsu'u qui'ya bi' chu' mā. Laca qui'ya bi' jil'i mā ñi'ya laca scau tiye' nu nga'aa tso'o tsiya' ti; tso'o si xcuaa mā jil'i, chaca quiya' quixa' cucui scau bi'. Lo'o jua'a cu'mā, nga'a cha' culotsu' mā qui'ya nu ntsu'u jil'i mā, cha' xcutsa'a Ni cha' nu ntsu'u tyiquee mā, cha' caca lubii cresiya jil'i mā. Na cua laca lubii bi' jil'i mā xqui'ya Jesús. Lo'o caca ta'a pascua ni, li' tyi'u ti' na cha' ngua'ni tye ycuil' Cristo jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'na. Xqui'ya lcaa na ngujui Ni lo crusi, ngua Cristo msta lu'ú cuentya jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'na. ⁸ Bi' cha' tso'o la si tyi'u ti' na jil'i Cristo lcaa tsa, cha' xa' ña'a cua'ni na li'; tso'o ti cua'ni na lo'o ñati, xcui' cha' liñi hcui' na lo'o ñati. Laca na ñi'ya laca xlyá cui nu ndya' chaca quiya'

li'; nga'aa ntsu'u cha' cua'ni na ñi'ya nu ngua'ni na sa'ni lo'o ntsu'u cha' cuxi jil'na, lo'o ntsu'u cha' suba' jil'na, cha' ngua na ñi'ya ngua tsa ycu' xlyá nu ná tso'o tyempo bi'.

⁹ Lo quityi nu nda na' ndyaa slo mā tya clyo la, bi' nguscua na' cha' ná cua'ni tya'a mā lo'o ñati nu xcui' cha' suba' ndu'ni; ¹⁰ pana ná nguscua na' cha' nga'aa hcui' mā tsiya' ti lo'o ñati cuxi bi'. Ntsu'u tsa ñati chalyuu nu ná ndaquiya' jil'i ycuil' Ndyosi, nu ndu'ni suba', nu ndacui ti', nu cuaana, nu ndu'ni tlyu jil'i lcui jo'ó ti; lo'o jua'a ná caca tyu'utsu' na jil'i ngu' bi', sca ti si tyu'u na chalyuu tyaa na tsiya' ti. ¹¹ Pana ná tso'o cha' tyu'u cha' jil'i mā lo'o ñati nu ndu'ni jua'a, masi ndu'ni ngu' bi' lo'o mā cha' tya'a ñati jil'i Jesucristo laca ngu' bi'; bi' laca cha' nu ngua ti' na' hcui' lo'o mā. Ná caca stu'ba cha' jil'i mā lo'o ngu' si suba' ndu'ni ngu', si ndacui ti' ngu', si ndu'ni tlyu ngu' jil'i lcui jo'ó ti, si cuxi tsa nhcui' ngu' lo'o ñati, si cu'bi ngu', si cuaana ngu'; ná caca xñi mā cha' jil'i ngu' nu ndu'ni jua'a. Masi nacui ñati bi' cha' stu'ba ti ntsu'u cha' jil'i ngu' lo'o Jesús, ná caca tyu'u cha' jil'i mā lo'o ngu'. La cui' ti cha', ni ná tso'o chca'a mā cacu mā tyaja lo'o ñati nu ndu'ni jua'a. ¹²⁻¹³ Si'i cuentya jna' laca ñati nu ná ndaquiya' jil'i ycuil' Ndyosi tsiya' ti, caca cuayá' jil'i ngu' bi' slo ycuil' Ndyosi. Pana nu ngu' tya'a mā nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Cristo, tso'o la si cua'ni cuayá' ycuil' cu'mā jil'i ngu', nti' na'. Bi' cha' lacua culo'o mā jil'i nu cuxi, cha' ná cua'ni tya'a ngu' bi' lo'o mā tsiya' ti.

6

Nu lo'o ntsu'u cha' cusu' jil'na lo'o tya'a ñati na

¹ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, nu lo'o ndyaca sca cha' cusu' jil'i mā lo'o tya'a ñati mā, ¿ha tso'o la cha' ndya'a mā slo bese, nti' mā?

¿Ha tso'o nti' mā cha' ndya'a mā slo ñati nu ná ndaquiya' jil' ycuí' Ndyosi tsiya' ti? ¿Ha ná tso'o la si tsaā mā slo ngu' tya'a ngusñi mā cha' jil' Jesús? Jua'a taca ca t̄i cha' jil' mā lo'o tya'a mā li'. ² Cua jlo ti' mā cha' cua nscua cha' ycuí' na cua'ni cuayá' na jil' lcaa ñati chalyuu lo'o cua tye ti cha', cha' cua ntsu'u cha' jil' na lo'o ycuí' Ndyosi. Si jua'a caca cña nu cua'ni mā ca tiya' la, ¿ha ná caca jil' mā cua'ni cuayá' mā jil' sca cha' xca ti nde chalyuu juani? ³ Lo'o jua'a nu ngu' xca jil' ycuí' Ndyosi ca nde cua, nda mā cuentya cha' lo'o ngu' bi' nga'a cha' cua'ni cuayá' na jil'; bi' cha' ycuí' ca na taca xquiñi na sca cha' nu ndyaca jil' na lo'o tya'a na nde chalyuu. ⁴ Lo'o ndyaca sca cha' cusuu jil' mā lo'o tya'a mā, ná tso'o tsaā lo'o mā jil' tya'a mā cha' caca cuayá' jil' mā slo xa' ñati nu ná stu'ba cha' jil' lo'o tya'a ngusñi mā cha' jil' Jesús. ⁵ Nscua na' cha' re cha' caca tyuju'u ti' mā slo ycuí' Ndyosi. ¿Ha ná ntsu'u ni tsaca ngu' tya'a mā nu nchca cuayá' ti' ñi'ya caca xquiñi cha' jil' mā lo'o tya'a mā? ⁶ Pana xa' tsa ña'a ndu'ni mā ca jua. Masi ñati tya'a ngusñi mā cha' jil' Jesús, ndya'a lo'o mā jil' ca slo ngu' nu ná ndaquiya' jil' ycuí' Ndyosi tsiya' ti, cha' cua'ni cuayá' ngu' bi' jil' ngu' tya'a mā.

⁷ Nu lo'o ntsu'u cha' cusuu jil' mā lo'o tya'a mā, li' hora ti caca cuayá' ti' na cha' tya lyiji xñi tso'o mā cha' jil' Jesús. ¿Ha ná tso'o la, masi ta mā chacuayá' cha' caca cha' cuxi bi' jil' mā jua'a ti? ¿Ha ná tso'o la, masi cuaana ngu' cha' tso'o nu ntsu'u jil' mā jua'a ti? ⁸ Pana si'i na tso'o la ndu'ni mā; cha' cuxi ndyu'ni mā lo'o ycuí' ngu' tya'a ngusñi mā cha' jil' Jesús, hasta ntyucuaana mā na nu ntsu'u jil' tya'a mā.

⁹ Jlo ti' na cha' ná lo'o ñati cuxi taca tsaā ca su tlyu ca su laca ycuí' Ndyosi loo. Tso'o si liñi tsa caca

cuayá' ti' mā cha' ná tsaā ngu' cuxi ca su tso'o bi': ñati nu suba' tsa ndu'ni lo'o tya'a, lo'o jua'a ñati nu ndu'ni tlyu jil' lcuí jo'ó ti, lo'o jua'a ñati nu ntsu'u cha' jil' lo'o clyo'o xa' ñati, jua'a nu ngu' qui'yu nu ndu'ni suba' lo'o tya'a qui'yu ti ngu', ¹⁰ lo'o jua'a nu cuaana, lo'o jua'a nu nxlyaa na nu ntsu'u jil' tya'a ngu', lo'o jua'a nu cu'bi, lo'o jua'a nu nchcui' cha' cuxi jil' tya'a ngu', lo'o jua'a nu cuxi ti ndu'ni ngana jil' tya'a ngu', ná tsaā chca ñati cuxi bi' ca su tso'o su ntucua ycuí' Ndyosi. ¹¹ Lo'o jua'a ntsu'u xi cu'mā nu ngua'ni mā la cui' tya'a cha' cuxi bi' tya sa'ni la; pana cua xa' ña'a ndu'ni mā juani, cha' cua ngüityi Jesús lcaa qui'ya nu ntsu'u jil' mā tya li', cua ndyatí mā cuentya jil' ycuí' Ndyosi li'. Cua ngüiñi cha' jil' mā lo'o ycuí' Ndyosi nu lo'o ngusñi mā cha' jil' ycuí' Jesucristo nu Xu'na na, lo'o li' cua nda Ni Xtyi'i ycuí' Ni cha' tyanu ne' cresiya jil' mā.

Ña'a tsaca tyucui ña'a na laca na jil' ycuí' Ndyosi

¹² Ntsu'u quiya' nchcui' ñati: “Ntsu'u chacuayá' 'na cha' cua'ni na' cua ña'a ca cha', ñi'ya nu nti' na' cha' cua'ni na'”, nacuj ngu'. Chañi cha' jil' ngu', pana ntsu'u cha' nu cua'ni na nu ná ntsu'u su xtyucua jil'na. Lo'o na, taca ñacuj na cha' ntsu'u chacuayá' jil'na cha' cua'ni na ñi'ya nu nti' ti na cua'ni na; pana ná tso'o si qui'i tsa na jil' sca cha' nu ndu'ni na ña'a cuayá' nu nga'aa caca xtyanu na jil'. ¹³ Ntsu'u chaca cha' nu nchcui' ñati: “Taca cacu na lcuā ti lo na nu nti' na cacu na”, nacuj ngu', “bi' cha' ntsu'u quiij ne' na cha' cua'ni cha'a na bi' lo'o na cacu na”, nacuj ngu'. Chañi cha' bi', pana sca ti cuayá' cua'ni tye ycuí' Ndyosi jil' na ndacu na lo'o jua'a jil' cuaña' ycuí' na. La cui' jua'a cua ngüiñá ycuí' Ndyosi jil' tyucui ña'a na lijya na chalyuu, pana si'i

cha' culiji ti cuaña' na lo'o ndu'ni suba' na lo'o ñati, si'i xqui'ya cha' bi' ngüiñá Ni ji'na; cha' caca na ñati jil'i ycu'i Ni, cha' caca Ni nu Xu'na na, bi' cha' cua nda ycu'i Ndyosi ji'na lijya na chalyuu. ¹⁴ Tlyu tsa cha' ngua'ni ycu'i Ndyosi lo'o Jesús nu Xu'na na lo'o ngua'ni Ni cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya', ngulo Ni jil'i yu ca su ntsiya yu ngujuii. La cui' jua'a tlyu tsa cha' caca lo'o cua'ni Ni cha' tyu'ú na chaca quiya', qui'ya Ni ji'na tyaa lo'o Ni ji'na ca lo'o tye chalyuu.

¹⁵ Cristo ca jil'i tyucui ña'a tsaca ma lacua, stu'ba ti ntsu'u cha' jil'i ma lo'o nu xa' la ñati tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo. Lo'o laca na ñati jil'i Cristo ni, ¿ha caca sa'a na jil'i sca nu cuna'a calle ti? Ná tso'o cua'ni na jua'a tsiya' ti. ¹⁶ ¿Ha ná jlo ti ma cha' stu'ba ti tyiquee na, sca ti tañi na lo'o ñati bi', si tyu'u cha' ji'na lo'o, masi sa'a ti na jil'i? La cui' jua'a cha' nscua lo quityi cha' jo'ó nu ndi'ya nchcui': "Laca nu tyucuaa ngu' bi' ñi'ya silaca ngu' sca ti ñati". Jua'a nchcui' quityi bi'. ¹⁷ La cui' jua'a caca ji'na lo'o tyu'u cha' ji'na lo'o Jesús nu Xu'na na; nchca stu'ba cha' ji'na lo'o Jesús li', cha' ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ni ne' cresiya ji'na.

¹⁸ Bi' cha' ná cua'ni suba' ma lo'o xa' ñati. Cua ña'a ca qui'ya nu ntsu'u ji'na, ná cua'ni ñu'u bi' jil'i ycu'i na; pana lo'o cala' na jil'i xa' ñati nu si'i ñati ji'na, ycu'i ca na cua'ni ñu'u na ji'na li'. ¹⁹⁻²⁰ ¿Ha ná nda ma cuentya cha' tyaca'a tsa ma jil'i ycu'i Ndyosi, xqui'ya cha' nda Ni Xtyi'i ycu'i Ni nu ndyanu ne' cresiya jil'i ma? Nga'aa si'i cuentya jil'i ycu'i ti ma ndya'a ma, cuentya jil'i ycu'i Ndyosi laca ma. Quiña'a tsa cha' tso'o ngua'ni Ni cuentya ji'na cha' ngula'a ma jil'i nu cuxi, cha' laca ma ñati jil'i ycu'i Ni; bi' cha' cua'ni tlyu ma jil'i ycu'i Ndyosi lcaa su ndya'a ma, tyi'u ti ma jil'i Ni, lo'o jua'a tyucui tyiquee ma cua'ni ma

lcaa cña nu culo ycu'i Ni jil'i ma.

7

¿Ha tso'o la si caja clyo'o na?

¹ Juani sca na' xi cha', cha' xacui na' cha' jil'i ma cuentya jil'i quityi nu nguscua ma, nu ndyalaa slo na' tsubi' ti. Nu na ngu' qui'yu, tso'o la si ná caja clyo'o na; tyanu na jua'a ti, nti' na'. ² Pana nde chalyuu su ndi'i na, ntsu'u tsa cha' suba' nu ndu'ni ngu' lo'o ngu' cuna'a; bi' cha' ni na' jil'i ma cha' tso'o la si lcaa ñati caja clyo'o ngu', caja sca nu cuna'a jil'i sca nu qui'yu, lo'o jua'a nu cuna'a caja qui'yu jil'i. ³ Nga'a cha' tyi'i tso'o nu qui'yu lo'o clyo'o yu, ñi'ya nu nga'a cha' caca; lo'o jua'a nu cuna'a ni, nga'a cha' tyi'i tso'o lo'o clyo'o ñi'ya nu nga'a cha' caca. ⁴ Bi' cha' nga'aa culo sca nu cuna'a cña jil'i ycu'i ca si cua ngujui clyo'o, cha' nu qui'yu laca loo jil'i; lo'o jua'a nu qui'yu, nga'aa si'i ycu'i ca yu nu culo cña jil'i yu lo'o cua ngujui clyo'o yu, cha' nu cuna'a laca loo jil'i yu li'. ⁵ Ná tso'o si tyeje tacui tyuu tsá nu ná ndi'i ma lo'o clyo'o ma; sca ti si tyu'utsu' ma xi jil'i tya'a ma cha' caja xi tyempo chcui' ma lo'o ycu'i Ndyosi Sti ma. Lo'o nteje tacui cha' bi', xa' tyi'i ma lo'o clyo'o ma li', ñi'ya nu ndi'i ti ma. Si ná cua'ni ma jua'a, ná tyiquee' quiñu'u cha' jil'i ma lo'o clyo'o ma cha' ná nchca talo ma tyuu tsá. Lo'o li' cua'ni nu xña'a ngana jil'i ma.

⁶ Ná ñacui ma cha' nclyo na' cña jil'i ma cha' caja clyo'o ma; nde laca sca cha' nu nda ti na' lo'o ma, ⁷ cha' cuentya jna' tso'o la si tyanu ngu' ycu'i ti ngu' ñi'ya nu ndi'i na', jua'a nti' na'. Pana xi xa' ca ña'a ndu'ni ycu'i Ndyosi lo'o scaa ñati, cha' cua nda ycu'i Ndyosi chacuayá' ñi'ya tyi'i scaa na; tsaca lo ña'a ndi'i tsaca ñati, chaca lo ña'a ndi'i chaca ñati, tsa ña'a chacuayá' nu nda Ni ji'na.

⁸ Nde laca cha' nu ta na' lo'o cu'ma nu bilya caja clyo'o ma, cuati

jua'a lo'o ngu' tya'a na nu ndyanu ti'i ti: tso'o la caca ji'i ma si tyi'i ma ñi'ya nu ndi'i ti na', nti' na'. ⁹ Sca ti si ná talo ma tyi'i ma jua'a ti, tso'o la si caja clyo'o ma li', cha' ná tso'o si quiñu'u ti' na cha' xcui' ndijña tyiquee na ji'i ñati nu caca clyo'o na.

¹⁰ Nu cu'ma nu ndi'i lo'o clyo'o ma ni, ndi'ya cña ntsu'u cha' cua'ni ma; ni si'i cuentya jna' ngulo na' cña re ji'i ma, ndi'ya cña nclyo ycuí' Ndyosi nu Xu'na na ji'i ma: Ná xtyanu ti'i cu'ma ngu' cuna'a ji'i clyo'o ma. ¹¹ Si cua nguxtyanu ma ji'i nu qui'yu, nga'a cha' tyanu ma ycuí' ti ma, sca ti si tyaja'a ma tyaa ma lo'o clyo'o ma chaca quiya'. Lo'o jua'a cu'ma ngu' qui'yu, ná ntsu'u chacuayá' ji'i ma cha' culo'o ma ji'i clyo'o ma.

¹² Nu juani ta na' sca cha' lo'o cu'ma ngu' qui'yu tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, nu ntsu'u clyo'o ma nu tya lyiji xñi cha' ji'i Jesús; si tyaja'a bi' tyi'i bi' ñi'ya nu ndi'i ti lo'o ma, tso'o li'. Ná ntsu'u chacuayá' ji'i ma cha' culo'o ma ji'i nu cuna'a bi' cha' tyaa ngu'. Na' laca nu ngulo na' cña bi' ji'i ma; masi ná ndu ycuí' Ndyosi lo'o na', pana sca ti cuayá' ndyu'u cha' bi'. ¹³ La cui' ti cha' ta na' lo'o cu'ma ngu' cuna'a tya'a na nu ntsu'u clyo'o ma nu bilya xñi cha' ji'i Jesús, tya'a cha' nu ngusñi ma: ná tso'o culo'o ma ji'i nu qui'yu clyo'o ma si tya ndi'i tso'o ti ngu' lo'o ma. ¹⁴ Ntucua' ycuí' Ndyosi ji'i cha' nu nchcui' ngu' cuna'a bi' lo'o ycuí' Ni cuentya ji'i clyo'o ngu', tso'o cha' bi' cuentya ji'i ycuí' Ndyosi cha' clyo'o laca ngu'. Lo'o jua'a nu ngu' cuna'a nu tya lyiji xñi cha' ji'i Jesús, tya'a cha' nu cua ngusñi clyo'o, ntucua' ycuí' Ndyosi ji'i cha' nu nchcui' nu qui'yu bi' lo'o ycuí' Ni cuentya ji'i clyo'o ngu'; tso'o cha' bi' cuentya ji'i Ni cha' clyo'o laca ngu'. Nga'a cha' caca jua'a xqui'ya nu sube sñi' ma. Nga'aa laca ngu'

sube bi' ñi'ya nu laca sñi' xa' ñati nu ná ndaquiya' ji'i ycuí' Ndyosi tsiya' ti, cha' cua ngusñi Ni cuentya ji'i nu sube bi' xqui'ya cu'ma. ¹⁵ Sca ti cha' ji'i ñati nu ná ntaja'a xñi cha' ji'i Jesús bi', si cua nti' ngu' xtyanu ngu' ji'i clyo'o ngu', si lya' ti' ngu' ji'i clyo'o ngu' cha' ngusñi clyo'o ngu' cha' ji'i Jesús, li' ta ma chacuayá' cha' tyaa ngu' nu ná ngusñi cha' ji'i Jesús bi'. Nu ngu' tya'a na nu ngusñi cha' ji'i Jesús, masi qui'yu, masi cuna'a, cua ntsu'u chacuayá' ji'i ma cha' xtyanu ma ji'i clyo'o ma, sca ti si jua'a ti taca tyi'i ma ti ti chalyuu. Cua nti' ycuí' Ndyosi cha' tyi'i tso'o na chalyuu. ¹⁶ Cu'ma ngu' cuna'a, ná tyiquee' xñi clyo'o ma cha' ji'i Jesús xqui'ya cu'ma cha' jlya ti' ma ji'i Jesús; clyaa yu bi' ji'i nu xña'a li'. La cui' jua'a cu'ma ngu' qui'yu, ná tyiquee' xñi clyo'o ma cha' ji'i Jesús xqui'ya cha' jlya ti' ma ji'i Jesús; clyaa cho' ji'i nu cuxi li'.

Ná ndulo tsa cha' ji'i ycuí' Ndyosi na ca laca scaa na

¹⁷ Nu lo'o tya lyiji cusubi ycuí' Ndyosi ji'na, tya li' cua laca nda Ni ji'na ñi'ya nu tyi'i scaa na chalyuu. Ycuí' Ndyosi laca nu nda chalyuu ji'na tya clyo, lo'o jua'a ycuí' Ni laca nu ngusubi ji'na cha' xñi na cha' ji'i Ni juani. Tya la cui' chalyuu bi' laca nu ntsu'u ji'na juani, la cui' ña'a chalyuu nu ngu' jui ji'na tya clyo; pana juani tyucui tyiquee na ndi'i na chalyuu. La cui' ti cha' nchcui' na' lo'o ngu' lcuca ti quichi su ndi'i ngu' nu ngusñi cha' ji'i Cristo. ¹⁸ Ñi'ya nti' ngu' judío ni, lo'o ngusñi ngu' cha' ji'i Jesús xqui'ya cha' ngusubi Ni ji'i ngu', ná tso'o si caca tyuju'u ti' ngu' cha' ngusi'yu ñati qui'i ngu' cha' laca ngu' judío; ntsu'u cha' tyanu ngu' ñi'ya nu ña'a ti ngu' lo'o ngua cuañi' ngu'. Ngu' xa' nasiyu ni, ná ntsu'u cha' ji'i ngu' cha' xi'yu qui'i ngu' jua'a, nu lo'o xñi ngu' bi' cha' ji'i Jesús; ná ntsu'u cha'

cua'ni ngu' ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío, tyanu ngu' ñi'ya nu ndi'i ti ngu' li'. ¹⁹ Ná ndu'ni cha' cuentya ji'i ycuí' Ndyosi, masi ngulacua na jua'a, masi ná ngulacua na jua'a; nu ndu'ni cha' cuentya ji'i ycuí' Ndyosi laca cha' cua'ni na cña nu nclyo Ni ji'na. ²⁰ Bi' cha' juani ña'a ti tya nga'a cha' tyi'i na chalyuu, ñi'ya ndi'i ti na tya lo'o ngusubi Ni ji'na cha' caca na ñati ji'i. ²¹ Ná ndu'ni cha' masi msu nu ngü'ya ñati laca ma nu lo'o ngusubi Ni ji'i ma, pana tso'o laca si caja nu ta caya' cha' tyu'u ma laja ti. ²² Ñati nu jua'a tya ntsu'u xu'na ngu' nu lo'o cua ngusubi ycuí' Ndyosi ji'i ngu', juani ndi'i tso'o ti ngu' bi', xqui'ya cha' cua ngusü' ngu' bi' cha' ji'i Jesús; masi ña'a ti tya laca ngu' ñati ji'i xu'na ngu', taca taquiya' ngu' bi' ji'i cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi juani. Lo'o jua'a nu ngu' msu nu ndi'i tso'o ti ni, lo'o cusubi Cristo ji'i ngu' bi', la cui' jua'a caca ngu' bi' msu ji'i ycuí' Ndyosi. ²³ Quiña'a tsa cha' tso'o ngua'ni ycuí' Ndyosi cuentya ji'na, cha' ngulaa ma ji'i nu xña'a; bi' cha' ná ta ma chacuayá' ji'i ñati chalyuu ti nu nti' cua'a ji'i ma cha' ná tyi'i tso'o ti ma. ²⁴ Cu'ma tya'a ngusü' na cha' ji'i Cristo, ndi'ya clyacua ti' scaa ma: nga'a cha' tyi'i ma chalyuu ñi'ya nu ndi'i ti ma nu lo'o ngusubi Jesús ji'i ma tya clyo, ña'a ti tya xñi tso'o ti ma cha' ji'i ycuí' Ndyosi.

²⁵ Bilya ta ycuí' nu Xu'na na cha' lo'o na' ñi'ya cua'ni ñati nu ntucua ycuí' ti, si caja clyo'o ngu', si ná caja clyo'o ngu'; bi' cha' cuentya jna' ti, ta na' xi cha' lo'o ma. Taca xñi ma cha' jna', xqui'ya cha' lo'o na' ngua'ni tya'na ti' Ni 'na; bi' cha' ndyu'ni na' cña ji'i Ni. ²⁶ Lye tsa laca chalyuu juani, ndyacua tsa cha' ti'i ji'na; bi' cha' tso'o la si tyanu na ñi'ya nu ndi'i ti na, nti' na'. ²⁷ Si ntsu'u clyo'o ma, tyi'i tso'o ma lo'o lacua, ná culo'o ma ji'i; si

ndi'i ma ycuí' ti ma, ná culana ma ji'i ñi'ya nu caca clyo'o ma, nti' na'. ²⁸ Pana la cui' ti cha', si'i qui'ya laca masi caja clyo'o ma; lo'o jua'a sca nu cuna'a nu bilya caja clyo'o, si'i qui'ya laca masi caja clyo'o bi'. Tsa bi' ti cha' ndube ti' na' ji'i ma, lcaa ña'a cha' ti'i nu caca ji'i ma nde loo la su ndi'i ma chalyuu. Ná nti' na' cha' quiña'a tsa cha' ti'i tyacua ji'i ma xqui'ya cha' ntsu'u clyo'o ma, xqui'ya cha' ndi'i sñi' ma li'.

²⁹ Cu'ma tya'a ngusü' na cha' ji'i Jesús, ndi'ya laca cha' nu ta na' lo'o ma: Tya xti tya tyempo tya lijya ji'na chalyuu. Bi' cha' cua'ni yala ma su ndi'i ma chalyuu; masi ntsu'u clyo'o ma, si'i xcuí' cha' ji'i clyo'o ma tyu'u tyiquee ma; ³⁰ masi nxi'ya ma, ná ñacui' ma cha' xñi' ti' ma; masi nxtyí ma, ná ñacui' ma cha' chaa tsa ti' ma; masi cui'ya ma sca yu'ba, ná culacua ti' ma cha' tsa cu' ti na ji'i ma laca bi'; ³¹ masi ntsu'u tsa cha' tso'o ji'i ma nde chalyuu, ná culiji tsa ma tyempo ji'i ma xqui'ya cha' tso'o bi'. Cua lijya ti tye tyucui ña'a chalyuu, lo'o jua'a lcaa na nu ntsu'u chalyuu nga'a cha' tye cha' bi'.

³² Cua nti' na' cha' ná caca xa' la cha' ji'i ma, cha' jua'a xqui'ya cha' bi' ná caca cua'ni tso'o ma cña. Cu'ma ngu' qui'yu nu bilya caja clyo'o ma, taca cua'ni ma tsa lo ti cña ji'i ycuí' Ndyosi li'; cua'ni ma ñi'ya nu nti' ycuí' nu Xu'na na cha' cua'ni na li'. ³³ Pana nu cu'ma nu ntsu'u clyo'o ma, cua ntsu'u tsa cña ji'i ma cha' caja ñi'ya nu tyiji yu'u ji'i ma chalyuu, cha' cua'ni ma ñi'ya nu tso'o la nti' clyo'o ma. Tucua lo cha' ntsu'u tyiquee ma li'. ³⁴ Lo'o jua'a cu'ma ngu' cuna'a nu ntucua ycuí' ti, lo'o jua'a nu cuañi' nu bilya caja clyo'o, taca cua'ni ma tsa lo ti cña ji'i ycuí' nu Xu'na na; jua'a caca ma ñati ji'i ycuí' Ndyosi tyucui ña'a tsaca ma, tyucui tyiquee ma. Pana nu cu'ma nu cua ntsu'u clyo'o ma, cua

ntsu'u tsa cha' ndube ti' mā cha' caja ñi'ya nu tyiji yu'u ji'i mā chalyuu, cha' cua'ni mā ñi'ya nu tso'o la nti' clyo'o mā.

³⁵ Nti' tsa na' cha' xtyucua na' ji'i cu'ma, bi' cha' nda na' cha' bi' lo'o mā. Si'i na ndaca'a na' ji'i mā cha' ná caja clyo'o mā, cha' ntsu'u cha' cua'ni mā ñi'ya nu tso'o la cuentya ji'i sa scaa mā. Na cua nti' na' cha' tyucui tyiquee mā cua'ni mā cña ji'i ycu'i Ndyosi, lo'o li' ná caja nu cua'ni ñu'u tyucui nu cua ngulu'u Jesús ji'i mā.

³⁶ Tso'o si ta sti nu cuna'a cuañi' chacuayá' caja clyo'o sñi', si'i qui'ya laca bi'. Cua ndyalaa ti' cho', cua la cui' tyempo caja clyo'o. Nga'a cha' cua'ni sti nu cuna'a ñi'ya nu tso'o la nti' yu cuentya ji'i sñi'; ná ntsu'u qui'ya ji'i, masi caja clyo'o sñi'. ³⁷ Pana la cui' ti tso'o cua'ni xa' la ngu' tya'a mā, nu tso'o la nti' masi ná caja clyo'o sñi' tsiya' ti. Ná tso'o si tatsaa ngu' ji'i sca ñati cha' ta ji'i sñi' cha' caja clyo'o lo'o sñi' ngu'. Ntsu'u chacuayá' ji'i sca ñati cha' cua'ni ñi'ya nu tso'o la nti' yu cuentya ji'i sñi' yu. ³⁸ Jua'a laca cha' cuentya ji'i nu cuna'a cuañi' tya'a mā; tso'o si ta mā ji'i sñi' mā cha' caja clyo'o lo'o xa' ñati, lo'o jua'a sca ti cuayá' tso'o ndu'ni ñati nu ná nda ji'i, nti' na'.

³⁹ Cu'ma ngu' cuna'a nu cua ngu-jui clyo'o mā, ná ntsu'u chacuayá' caja clyo'o lo'o chaca ñati laja lo'o tya lu'ú clyo'o mā. Sca ti si cua ngujui nu qui'yu ji'i mā, ca li' ntsu'u chacuayá' caja clyo'o mā chaca quiya'. Taca caja clyo'o mā li' chaca quiya' lo'o cua ña'a ca nu qui'yu nu nti' mā, sca ti si lo'o yu bi' laca ñati tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús. ⁴⁰ Pana nti' na' cha' tso'o la tyu'u tyiquee mā si ná caja clyo'o mā, si tyanu mā ycu'i ti mā. Jua'a ncliyacua ti' na', cha' Xtyi'i ycu'i Ndyosi nacui 'na cha' chcu'i na' jua'a, nti' na'.

8

¿Ha cacu na sca na nu cua nscua slo jo'ó?

¹ Nde scua na' chaca cha' nu tsa slo mā, cha' ca cuayá' ti' mā ni cha' ndyu'ni mā lo'o ndacu mā msta' nu cua ngusta ngu' slo jo'ó tya clyo. Ntsu'u cu'ma nu ñacui mā: “Cua jlo ti' ya, cua nda yu cuentya cha' ná ntsu'u cha' tacati ji'i jo'ó jua; taca cacu ya msta' bi'”, ñacui mā. Chañi tsa cha' bi'. Pana tyixi cua'ni na lo'o tya'a ñati na nu lo'o chcu'i na jua'a. Sca ti si ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na, si cube ti' na ji'i ngu' bi', ca li' taca xtyucua na ji'i ngu'. ² Nu lo'o ndu'ni na lo'o ngu' cha' cua jlo ti' na sca cha', cha' cua laca ngua tsa'a na sca cha', cha' tyixi nda na lo'o ngu' li'. Laca bi' ñi'ya si ná jlo ti' na tsiya' ti, si bilya ca tsa'a na tso'o ti sca cha' nu nga'a tsa cha' ca tsa'a na. ³ Pana si tso'o ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycu'i Ndyosi, tyuloo Ni ji'na li', tyu'u cha' ji'i Ni lo'o na li'.

⁴ Tso'o lacua. Ta na cha' lo'o tya'a na si tso'o cuentya ji'i ycu'i Ndyosi cha' cacu na msta' nu cua ngusta ngu' slo jo'ó tya clyo. Cua jlo ti' na ñi'ya nu laca sca lcu'i jo'ó, lcu'i ti laca bi'. Ná tyaca' ña'a na sca na nu lu'ú, ñi'ya nu ña'a lcu'i jo'ó bi'. Sca ti ycu'i Ndyosi Sti na ntsu'u chalyuu. ⁵ Chañi cha' quiña'a tsa jo'ó ntsu'u chalyuu, lo'o jua'a nde cua ntsu'u xa' la jo'ó, ntucua bi' cuentya ji'i ñati chalyuu. Ndu'ni ngu' ji'i jo'ó bi', cha' laca bi' jo'ó cuentya ji'i ngu'; ndu'ni ngu' cha' laca bi' xu'na ngu'. ⁶ Pana nu ñati tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús, sca ti ycu'i Ndyosi Sti na jlyu ti' na ji'i tsiya' ti; la cui' ti jua'a sca ti ycu'i Jesucristo nu Xu'na na ngusñi na cha' ji'i. Ngüiñá Ni tyucui ña'a chalyuu, xqui'ya Jesús ndya' lcaa lo na; cuentya ji'i ycu'i Jesús laca lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu, lo'o

jua'a xqui'ya ycuí' Jesús ndi'j na chalyuu.

⁷ Pana ná lcaa ñati nchca cuayá' ti' cha' bi'. Ntsu'u ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'j Jesús nu ná nchca cacu sca na nu cua nscua slo jo'ó tya clyo. Nu ngua tya sa'ni la, cua ngui'j tsa ngu' bi' ji'j jo'ó bi'; lo'o juani ña'a ti tya ntsu'u ti' ngu' bi' cha' na cacu jo'ó laca na nu cacu ngu' bi'. Bi' cha' ná ndalo ngu' bi' tsiya' ti cha' cacu ngu' cuaña' nu ngua msta' bi'; cha' cuxi laca cha' bi' cuentya ji'j ngu' bi'. ⁸ Masi jlo ti' na cha' sca na cacu na ni, si'i bi' laca nu ndu'ni cha' tso'o la na cuentya ji'j ycuí' Ndyosi. Si'i na caca tso'o la na, masi cacu na ji'j; lo'o jua'a ná sca cha' caca ji'na, masi ná cacu na ji'j. ⁹ Bi' cha' cui'ya ma cuentya ñi'ya cua'ni ma slo ngu' nu tya nclyacua tsa ti' bi'. Ntsu'u chacuayá' ji'na cha' cacu na cua ña'a ca na tu'ni; pana ná tyiquee' tyu'utsu' ngu' bi' ji'j tyucuij liñi si ná tso'o ti cua'ni ma slo ngu', si cacu ma msta' nu nscua slo jo'ó tya clyo. ¹⁰ Ndi'ya cha' caca lo'o ñati nu tya quiña'a tsa nclyacua ti' ji'j na nu nscua slo jo'ó bi' li'. Nti' ngu' cha' cua jlo tso'o ti' ma lcaa cha' ji'j Jesús. Nu lo'o ña'a ngu' ji'j ma cha' nga'a ma slo jo'ó, ndacu ma na laca nu nscua slo jo'ó, lo'o ngu' cua'ni ngu' ñi'ya nu ndyu'ni ma nti' ngu' li', masi cha' cuxi laca bi' cuentya ji'j ngu'. ¹¹ Lo'o jua'a caca cuxi ji'j ngu' li', chcuna' tyucuij ji'j ngu' xqui'ya cu'ma nu cua jlo ti' ma cha' liñi ji'j ycuí' Ndyosi. Tso'o la tyi'u ti' ma cha' lo'o xqui'ya ngu' bi' ngujuii Cristo. ¹² Cha' cuxi ndyu'ni ma lo'o ycuí' Cristo li', xqui'ya cha' ngua'ni ma cha' cuxi bi' lo'o ngu' tya'a ngusñi ma cha' ji'j Ni; na ndyu'ni ñu'u ma ji'j ycuí' ngu' li', xqui'ya cha' tya nclyacua tsa ti' ngu' bi'. Ná talo ngu' bi' si ña'a ngu' cha' ndu'ni ma jua'a. ¹³ Lo'o jua'a na', tso'o la masi ná cacu na' cuaña' nu cua nscua slo jo'ó, cha' jua'a ná cua'ni

ngu' tya'a na' cha' cuxi xqui'ya na' li'. Ná nti' na' cha' tyu'utsu' ngu' tya'a na' ji'j tyucuij liñi.

9

Ntsu'u chacuayá' ji'j Pablo, cha' ycuí' Ndyosi laca nu cua nda cña ji'j yu

¹ Cua ntsu'u chacuayá' 'na cha' cua'ni na' cua ña'a ca lo cha'. Cua ngua'a loo ycuí' Ndyosi 'na cha' cua'ni na' cña ji'j Ni, nu lo'o na'a na' ji'j ycuí' Jesús nu Xu'na na. Ngusñi ma cha' ji'j Jesús juani xqui'ya cha' ndu'ni na' cña ji'j Ni, ² masi nti' xa' ñati cha' si'i cña ji'j Ni laca na'; pana cu'ma ngu' Corinto cua nslo ma 'na, cha' cua nda na' cha' ji'j Jesús lo'o ma tya clyo. Chañi cha' bi'. Taca jlo ti' ngu' cha' jua'a laca cña nu ndyu'ni na', lo'o ña'a ngu' ñi'ya ndyaca cha' bi' lo'o ma.

³ Ndi'ya nxacuj na' cha' ji'j ngu' nu lo'o nchcui' chu' ti ngu' 'na: ⁴ Ntsu'u chacuayá' 'na cha' xñi na' xi na cacu na' lo'o na co'o na' caya' lo cña nu ndyu'ni na', ni na' ji'j ngu' bi'. ⁵ Lo'o jua'a taca caja clyo'o na' lo'o sca nu cuna'a nu tya'a ngusñi na' cha' ji'j Jesús, cha' tya'a lo'o na' ji'j tyucuij lcaa su ndya'a na' tyijyu', ni na' ji'j ngu' bi'. Jua'a ndu'ni tya'a ndya'a na' cña, masi tya'a ycuí' nu Xu'na na, masi Pedro, ntsu'u clyo'o ngu' bi'. ⁶ Si' sca ti na' lo'o Bernabé nu nga'a cha' cua'ni lye ya cña cha' caja na cacu ya, laja lo'o nclyu'u ya cha' ji'j ycuí' Ndyosi ji'j ngu'. ⁷ ¿Ha ná jlo ti' ma ñi'ya ndu'ni ñati chalyuu cha' tyiji yu'u ji'j ngu' chalyuu? Ñi'ya nti' ngu' sendaru ni, ná ndya'a bi' cusu'u laja ti, ntsu'u nu nda caya' ji'j ngu'. Lo'o jua'a ñati nu ntsu'u cña ne' quixi' ni, ndyiji na cacu ngu' lo na nu ntyaa ngu'; nu ngu' nu ndya'a lo'o scu' ñati ni, ndyi'yu ngu' styi' nu ndyu'u ji'j scu' ngu'. Bi' cha' ntsu'u chacuayá' ji'j ya cha' caja na nu tyiji yu'u ji'j ya chalyuu. Jua'a

ni na' jil'i ngu' bi'. ⁸ Nhcui' na' re ñi'ya nu laca cha' jil'i ñati' chalyuu, ñi'ya nu ndyiji na ndacu ngu'; pana la cui' jua'a nhcui' cha' nu nscua lo quityi jil'i ycu' Ndyosi, cha' jo'ó nu nguscua Moisés tya sa'ni. ⁹ Ndi'ya nhcui' lo quityi bi': "Ná xca' ma tu'ba toro lo'o nxatá ni' nguata trigo cha' tyu'u si'yu bi'". Jua'a cha' nhcui' lo quityi bi'. Ni si'i cha' jil'i toro ti nhcui' ycu' Ndyosi, cha' tya'na ti' Ni jil'i ni' cha' caja xi tyempo cacu ni'; ¹⁰ lo'o cha' jil'i ya nhcui' Ni, jil'i cuare nu ndya'a ya tyijyu' cha' chcu' ya cha' jil'i ycu' Ndyosi lo'o ñati. Ñi'ya nu laca jil'i ngu' nu nclya'a yuu lo'o toro, ñi'ya nu laca jil'i ngu' nu ndu'ni clacua, jua'a laca jil'i ya; lo'o cuare ntsu'u chacuayá' jil'i ya cha' jña ya xi cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ngu' nu lo'o cua ndye cña jil'i ya. ¹¹ Nu cña nu ndyu'ni ya cuentya jil'i ma ni, si'i sca cña nu taca ña'a ma jil'i laca bi', ne' cresiya jil'i ma ndyaca cña bi'; pana taca tyi'u ti' ma jil'i ya, na laca nu lyiji jil'i ya cha' tyiji yu'u jil'i ya nde chalyuu. ¹² Xa' la tya'a ndyu'ni ya cña ndyiji na laca nu lyiji jil'i ngu' nu lo'o nda ma xi xcaya' ngu' bi'. ¿Ha ná tso'o si la cui' ti cha' caja jil'i ya, ñi'ya nu ndyiji jil'i ngu' bi'?

Tsa bi' ti cha', ná ndijña ya cha' tso'o bi' jil'i ma tsiya' ti. Ndalo tsa ya jil'i cua ña'a ca cha' ti'í nu ndyacua jil'i ya, cha' ná nti' ya tsiya' ti tacu' ya jil'i cha' tso'o jil'i Cristo nu nhcui' ya lo'o ma, cha' ná cuna ñati' jil'i cha' bi'. ¹³ Ná tyiquee' cua jlo ti' ma ñi'ya nu ndyaca jil'i nu laca cña ne' laa tlyu jil'i ngu' judío. ¿Ha si'i la cui' ti ne' laa bi' ndyiji na ndacu ngu' bi'? Ndyiji na cacu sti jo'ó ne' laa bi' nu tsa cu' ti nxñi msta nu ndya'a lo'o ngu' ne' laa, cha' taqu'i lyiji ngu' jil'i lo mesa jil'i ycu' Ndyosi; sa yu'be ti msta bi' caja jil'i sti jo'ó bi' cha' cacu ngu'. ¹⁴ Lo'o cuare, lo'o ncliji chalyuu jil'i ya su ndya'a ya tyijyu' cha' nhcui' ya cha' tso'o nu jil'i ycu'

Ndyosi lo'o ñati, tso'o si ta ngu' xi na tyiji yu'u jil'i ya chalyuu. ¹⁵ Pana ná ngüijña na' na cacu na' jil'i ngu' tsiya' ti lcaa se'j su ndya'a na'. La cui' jua'a ná nscua na' quityi re cha' jña na' na cacu na' jil'i cu'ma, cha' ná xñi na' na nu ta ngu' 'na masi cajaa ycu' na'; tso'o la nti' na' cha' ndu'ni na' cña re jua'a ti, ná lo'o caya'.

¹⁶ Ná tso'o si tyucuaa ti' na' jil'i ma xqui'ya cha' ndya'a na' nhcui' na' cha' tso'o nu jil'i Jesús lo'o ñati, na cua ngua'a loo Ni 'na cha' cua'ni na' cña bi'. Tlyu tsa cha' ti'í caca 'na si ná chcu' na' cha' jil'i Jesús lo'o ñati. ¹⁷ Nu lo'o cua'ni na' sca cña cuentya 'na ti, ndu' ti' na' cha' caja xcaya' na' li'. Pana xa' ña'a cña laca cña nu nda Ni 'na; na cua ndyanu cña bi' 'na cha' bi' ti cña cua'ni na', cha' cua ndatsaa Ni 'na cha' cua'ni na' jil'i. Bi' cha' ndyu'ni na' cña bi'. ¹⁸ ¿Ha ná caja xcaya' na' li'? Chañi cha' caja bi' 'na, pana xa' lo na laca bi' li'; laca cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee' na' nu lo'o nhcui' na' cha' tso'o jil'i Jesús lo'o ñati. Bi' cha' tso'o tsa nti' na', masi ná nda ngu' xcaya' na'. Ná nti' na' jña na' xcaya' na' jil'i ma, masi ntsu'u chacuayá' cha' jña na' cha' bi' jil'i ma, laja lo'o ndyu'ni na' cña jil'i ycu' Ni.

¹⁹ Ntsu'u chacuayá' cua'ni na' ni cña laca nu nti' na' cua'ni na'. Ná tucui ndatsaa 'na cha' cua'ni na' cña jil'i ngu' nquicha'; pana nti' na' cha' quiña'a la ñati xñi ngu' cha' jil'i Cristo, bi' cha' nda na' chacuayá' jil'i cua ña'a ca ngu' cha' tatsaa ngu' 'na. ²⁰ Nu lo'o nga'a na' slo ngu' judío, li' ndyu'ni na' ñi'ya nu ndu'ni lcaa ngu' judío, cha' xñi la ngu' judío cha' jil'i Cristo. Nhcui' na' cha' jil'i Jesús lo'o ngu' bi', bi' cha' ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío lo'o tya'a ngu', jua'a ndu'ni na' slo ngu', masi nga'aa ntsu'u cha' taquiya' na' jil'i cha' cusu' jil'i ngu' bi', nu cña nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi cha' cua'ni ngu' bi' tya sa'ni la. Pana

laca cha' cua nti' na' cha' quiña'a la ñati bi' xñi ngu' cha' jil'i Cristo. ²¹ Ngu' xa' tsu' ni, ná nga'a cha' taquiya' ngu' jil'i cha' nu laca jil'i ngu' judío. Bi' cha' ñi'ya si laca na' ñati tya'a ngu', jua'a ndi'i na' lo'o ngu' xa' tsu' li', cha' tso'o la xñi ngu' bi' cha' jil'i Cristo. Laja li' ndaquiya' na' lcaa cha' nu nda ycu' Ndyosi Sti na lo'o na, cha' jua'a nga'a cha' caca si taquiya' na jil'i Cristo. ²² Lo'o li', lo'o ndi'i na' lo'o ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús nu tya lyiji jlya tso'o ti' ngu' cha' jil'i Jesús, ñi'ya si stu'ba ti cha' laca 'na lo'o ngu', jua'a ndi'i na' lo'o ngu' li', cha' cuna la ngu' bi' cha' jil'i Cristo. Lcua ti lo cña cua'ni na' cha' tyaja'a la ñati xñi ngu' cha' jil'i Cristo. ²³ Jua'a ndu'ni na' lcua ti se'i su ndya'a na', cha' nhcui' na' lo'o ngu' cha' tso'o jil'i Jesús. Cua nti' na' cha' ñi'ya ndyaca tso'o ne' cresiya 'na xqui'ya cha' bi', la cui' jua'a caca tso'o ne' cresiya jil'i lcaa ñati.

²⁴ Ndi'ya laca cña nu nda Ni 'na, ñi'ya ndyaca lo'o cua'ni ngu' sca posta lo'o nxna ngu'. Tyuu tya'a ngu' xna ngu' stu'ba ti li', masi sca ti yu tyijiloo jil'i ca ta'a ngu' su tye cha' bi'. La cui' jua'a caca lo'o na, nga'a cha' tsa cu' ti cua'ni na cña ña'a cuayá' nu tye chalyuu ji'na. ²⁵ Lo'o cua xna ti ngu' sca posta ni, ná taquiya' ngu' jil'i sca cha' nu cua'a jil'i ngu' cha' ná xna tso'o ngu'; talo ngu' ña'a cuayá' nu tyijiloo ngu' jil'i tya'a ngu', cha' cua'ni ngu' ngana. Su cua ndye, li' caja xi cha' tso'o jil'i ngu' nu ngua'ni ngana bi', masi xti ti tyempo talo cha' bi', pana xa' ña'a cha' ndyaca lo'o na. Lye tsa ndyu'ni cña ti' na lcaa hora, ña'a cuayá' ta Ni sca cha' tso'o ji'na, sca cha' nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti. ²⁶ Lo'o na', ñi'ya laca sca ñati nu nxna posta, jua'a ndu'ni na' nde chalyuu; liñi tsa nxna na' ña'a cuayá' tyalaa na'

su ndye tyucuij. La cui' ñi'ya laca si nxuu tya'a na' lo'o ndacu' ti na', ná nducu' na' ndacu' na' lo cui' ti. ²⁷ Nhcube' na' jil'i ycu' ca na', cha' talo chalyuu 'na, cha' ná xtyanu ti' Ni 'na tsiya' ti. Quiña'a tsa cha' cua ngulu'u na' jil'i xa' ñati cuentya jil'i ycu' Ni, lo'o jua'a ntsu'u cha' taquiya' ycu' na' jil'i cha' bi'.

10

Ná cua'ni tlyu na jil'i cua ña'a ca lcui'jo'ó

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, tya nti' na' cacha' na' jil'i ma chaca quiya' ñi'ya ngua jil'i jyo'o cusu' ji'na, nu lo'o nguta'a ngu' lo'o jyo'o Moisés nu ngua sa'ni. Ndacui sca coo nde cua su nguta'a ngu' bi', cha' ná ña'a ngu' xña'a bi' jil'i ngu'. Tso'o ti nteje tacui ngu' bi' cla'be lo hitya su naa Tyujo'o Nga'a, ngutu'u ngu' chaca tsu' li'. ² Coo nu ndacui bi', lo'o jua'a hitya tyujo'o bi', bi' laca nu ngua'ni cha' ngusñi ngu' cha' jil'i Moisés; bi' cha' ngutu'u lca'a ngu' jil'i, ñi'ya laca cha' lo'o tyucuatya na cuentya jil'i Jesús. ³ Ycu' Ndyosi laca nu nda na ndyacu ca ta'a ngu' bi'; ⁴ la cui' jua'a ngujui na ndyi'o lcaa ngu' bi', cha' ycu' Ndyosi laca nu cua nda lcaa na bi' jil'i ngu'. Sca quee tlyu nu nga'a ca sii' cua'a, ca quiya' quee bi' ngutu'u hitya nu ndyi'o ngu'. Ycu' Ndyosi laca nu nda hitya nu ndyi'o ngu' bi', cha' masi tya li' nguta'a ycu' Cristo lo'o ngu' bi', nguna'asii Ni jil'i ngu' su nguta'a ngu'. ⁵ Masi jua'a ngua'ni ycu' Ndyosi, ná ntaja'a ngu' bi' taquiya' ngu' cha' jil'i Ni tsiya' ti. Bi' cha' ngua taja ti' Ni jil'i ngu' li', nguxtyanu ti' Ni jil'i ngu'; ca lo nat'i btyi bi' ngujui ngu' li', ndyanu tyijya ngu' bi' to' tyucuij bi'.

⁶ Lo'o jua'a na, taca tyi'u ti' na ñi'ya nu ngua'ni jyo'o cusu' bi' nu ngua sa'ni. Ná tso'o si xcu' na tyu'u tyiquee na jil'i cha' cuxi, cha' la cui'

jua'a ngua'ni ngu' bi' tya li'. ⁷ La cui' ti ná tso'o cha' cua'ni tlyu na ji'i lcuí jo'ó, ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi'. Ndi'ya nchcui' cha' nu nscua lo quityi cusu' cha' ji'i ñati' bi': "Tsa cui' ti ndya'a ngu' jii. Na ndi'i ti ngu' ndyacu ngu' ndyi'o ngu' lo'o tya'a ngu', li' ndatu ti ngu' cha' quijya ngu' lo'o tya'a ngu'", nacui lo quityi bi'. ⁸ La cui' ti ná tso'o cha' cua'ni suba' na lo'o xa' cuna'a, ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi' li'. ¿Ñi'ya ngua li'? Sca ti tsá ngujuii calaa ntucua sna mil tya'a ñati' bi' xqui'ya cha' cuxi bi'. ⁹ Jua'a ná tso'o cha' xtyí lo'o ti na ji'i ycuí' Ndyosi nu Xu'na na, cha' quiña'a tsa cha' clyo ti' ngü'ya Ni ji'na. Jua'a ngua'ni ngu' bi' nu ngua sa'ni, li' ngusu'ba Ni cuaña lijya cha' ndyujuii ni' ji'i ngu' bi'. ¹⁰ La cui' ti cha' ná ntsu'u cha' chcui' cuxi na ji'i ycuí' Ndyosi. Cua ntsu'u xi jyo'o cusu' bi' nu ngua'ni ngu' jua'a, lo'o li' ndye ngu' ndyujuii Ni ji'i ngu' bi', cha' nda Ni sca xca lijya nu ndyujuii ji'i ngu' bi'.

¹¹ Lcaa cha' tlyu bi' ngua ji'i jyo'o cusu' bi' nu ngua sa'ni, cha' caja ñi'ya tyi'u ti' xa' ñati' nde loo la na laca nu ngua ji'i jyo'o cusu' bi', ni cha' laca ngua ji'i ngu' bi' jua'a. Lo'o jua'a tya nscua cha' bi' lo quityi cha' cube ti' na ji'i cha' bi'. Cua ngulala ti tye chalyuu su ndi'i na juani; ¹² bi' cha' tso'o si cube ti' ma cha' ná tyu'utsu' ma ji'i tyucuii nu liñi ca, si nti' ma cha' tso'o ti tyi'i cresiya ji'i ma, cha' ná tyacua sca cha' cuxi ji'i ma tsiya' ti. ¹³ Lcaa quiya' lo'o tyacua sca cha' cuxi ji'i ma, ná cube ti' ma li', la cui' jua'a ndyaca ji'i cua ña'a ca ñati' chalyuu. Pana ná cube ti' ma, ña'a ycuí' Ndyosi ji'na; lcaa cña nu nacui Ni cha' cua'ni Ni cuentya ji'na, ndu'ni Ni cña bi'. Ná ta Ni chacuayá' cha' tyijiloo sca cha' cuxi ji'i ma ña'a cuayá' nu nga'aa caca xtyanu ma ji'i; pana la cui' hora lo'o cua cñilo'o ti cha' cuxi bi' ji'i ma, li' xtyucua Ni ji'i ma cha' ná

cua'ni ma ji'i, lo'o li' taca clyaa ma ji'i cha' cuxi bi'.

¹⁴ Cu'ma tya'a tso'o na, ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i ma, bi' cha' nchcui' tsa na' lo'o ma juani cha' ná cua'ni tlyu ma tsiya' ti ji'i lcuí jo'ó ji'i ngu', nga'aa tsa ma su ntucua bi'. ¹⁵ Nti' na' cha' nduna tso'o ma, cua laca nclyacua tso'o ti' ma nti' na', bi' cha' nchcui' na' lo'o ma jua'a. Taca cui'ya ma cuentya cha' chañi laca cha' nu nda na' lo'o ma juani. ¹⁶ Lo'o ndyu'u ti'i na stu'ba ti lo'o ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús ndyi'yu na, lo'o jua'a ndacu na li'; jua'a ndu'ni na xqui'ya cha' ngulacua Jesús ji'i cha' bi' tya clyo. Bi' cha' clyo nda na tsa xlya'be ji'i ycuí' Ndyosi xqui'ya cña nu ngua'ni Jesús bi'. Lo'o ndyi'yu na vino bi', li' stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o ycuí' Jesús lo'o lcaa ngu' tya'a na, nu lo'o ntsu'u ti' na cha' cua ndyalu tañi ycuí' Jesús lo'o ngujuii Ni lo crusi xqui'ya na. Lo'o ndacu na xlyá bi', la cui' jua'a li', stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús lo'o lcaa ngu' tya'a na, nu lo'o ntsu'u ti' na cha' nda Jesús ji'i tyucui ña'a ycuí' ca cha' ngujuii Ni lo crusi xqui'ya na. ¹⁷ Sca ti ycu' xlyá nscua lo mesa su ndacu na stu'ba ti; lo'o ndya'be xlyá bi', li' ndyiji na cacu ca ta'a na, masi tyuu tsa tya'a na. Tsa tlyu ti ndi'i na cha' stu'ba ti laca na ñati' ji'i Jesús.

¹⁸ Cui'ya ma xi cuentya ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío. Ndyaa lo'o ngu' ji'i msta' cha' sta ngu' ji'i lo mesa su ndu'ni tlyu ngu' ji'i ycuí' Ndyosi. Lo'o li' ntsu'u nu laca cña ne' laa bi', nu ndacu na nu ngua msta' bi'. Ntsu'u cha' ji'i nu ndyacu msta' bi' lo'o ycuí' Ndyosi, cha' xqui'ya Ni ntucua mesa bi'. ¹⁹ Xa' ña'a ndu'ni ngu' xa' tsu' lo'o lcuí jo'ó ji'i ngu'. Lo'o ngu' bi' nsta ngu' cuaña' lo mesa cha' caca msta' ji'i jo'ó ji'i ngu'. ¿Ha tso'o la chacuayá' ntsu'u ji'i lcuí jo'ó bi' lacua? Ná ntsu'u cha' ji'i bi' tsiya' ti. Stu'ba ti ña'a

cuaña' msta' bi' lo'o xa' la cuaña'.
 20 Ndi'ya laca cha' lo'o ndu'ni tlyu
 ngu' ji'j' jo'ó bi': Si'i ji'j' ycu'i Ndyosi
 ndu'ni tlyu ngu' bi', ji'j' tyuu lo cui'j'
 xña'a ndu'ni tlyu ngu' lo'o ndu'ni
 ngu' jua'a. Lo'o cu'ma ni, ná tso'o
 cua'ni tya'a ma lo'o cui'j' xña'a bi'.
 21 Ná tso'o co'o ma cuentya ji'j' cui'j'
 xña'a bi', lo'o li' co'o ma na nu cua
 nda Jesús nu Xu'na na cha' co'o na.
 Ná tso'o tsiya' ti cha' bi'; ni ná tso'o
 cacu ma cuentya ji'j' cui'j' xña'a bi',
 li' nde loo la cacu ma cuentya ji'j'
 Jesús nu Xu'na na. 22 ¿Ha nti' na cha'
 ca chij' ti' ycu'i Ndyosi nu Xu'na na
 ña'a Ni ji'na? ¿Ha nchca la ji'na que
 ycu'i Ndyosi lacua, nti' na?

*Cube ti' na ji'j' xa' ñati, si'i xcu'i
 cha' ji'j' ycu'i ca na cube ti' na*

23 Chañi tsa cha' nu nchcu'i ñati:
 “Ntsu'u chacuayá' cua'ni na cua
 ña'a ca cha' nu nti' ti na cua'ni na”,
 nacuj' ngu'. Pana ntsu'u xi cha' nu
 ndu'ni na nu ná taca xtyucua ji'na
 tsiya' ti. Chañi cha' taca cua'ni na
 ñi'ya nu nti' ti na, pana si'i lcaa cha'
 bi' ndu'ni cha' xñi tso'o na cha' ji'j'
 ycu'i Ndyosi. 24 Nga'a cha' culacua
 ti' na ñi'ya nu caca tso'o la cha' ji'j'
 xa' ñati, si'i xcu'i na cuentya ji'na ti
 culacua ti' na.

25 Taca cacu ma lcaa na ndacu
 nu nchca caya' ni'j' lcaya'; ná sca
 culacua ti' ma na ca laca bi', si tso'o,
 si ná tso'o laca bi' cuentya ji'j' ma.
 26 Ycu'i Ndyosi Sti na ca ji'j' tyucui
 ña'a chalyuu, lo'o jua'a la cui' Ni
 ngüiñá Ni lcaa lo na nu ntsu'u cha-
 lyuu.

27 Ná cube ti' ma si chcu'i sca ñati
 lo'o ma cha' cacu ma xi slo ngu',
 masi sca ñati nu ná ntsu'u cha' ji'j'
 lo'o ycu'i Ndyosi laca bi'. Tso'o si
 tsaa ma slo ngu' bi' si nti' ma lacua.
 Lo'o li' cacu ma ji'j' na laca nu ta
 ngu' ji'j' ma; ná ntsu'u cha' cube ti'
 ma ji'j' na bi', si tso'o, si ná tso'o
 laca bi' cuentya ji'j' ma. 28 Sca ti
 si cacha' sca ñati tya'a ndyacu ma
 cha' msta' nu nscua slo jo'ó laca nu

cuaña' nu ndyacu ma bi', li' ná tso'o
 cha' cacu ma ji'j'. Tso'o la si cui'ya
 ngu' bi' cuentya cha' cuxi laca na
 bi' cuentya ji'j' ma, cha' caca jlo ti'
 ngu' cha' ná ntsu'u cha' cacu ma
 na bi' lo'o ngusñi ma cha' ji'j' Jesús.
 29 Cu'ma cua jlo ti' ma cha' bi'.
 Chaca yu bi' tya lyiji caca cuayá'
 tso'o ti' yu, bi' cha' ná nti' na cha'
 tyu'utsu' yu ji'j' tyucuij' liñi si ña'a
 yu cha' ndyacu ma na bi'.

Ná tyiquee' ñacu' ma 'na li': “¿Ni
 cha' laca xcu'i cuentya ji'j' xa' ñati
 culacua ti' na? Ntsu'u chacuayá'
 cua'ni na' ñi'ya nu nti' na' cua'ni
 na'. 30 Si nda tsa na' xlya'be ji'j'
 ycu'i Ndyosi cuentya ji'j' na ndacu
 na', ¿ni cha' laca chcu'i ñati cha'
 cuxi 'na lo'o ndacu na' ji'j' lacua?”
 ñacu' ma 'na. 31 Tso'o lacua masi
 cacu ma, masi co'o ma, masi cua'ni
 ma lcau ti lo cña nu ndyu'ni ma,
 pana tyi'u ti' ma ji'j' ycu'i Ndyosi
 laja lo'o cua'ni ma lcaa cña bi', cha'
 caca cuayá' ti' ngu' li' cha' tso'o tsa
 laca cha' ji'j' ycu'i Ndyosi, la cui'
 cha' nu cua ngusñi ma. 32 Ná ta ma
 chacuayá' tyu'utsu' ni tsaca ngu' ji'j'
 tyucuij' liñi ji'j' Cristo; ni ngu' judío,
 ni ngu' xa' tsu' nu si'i ngu' judío
 laca, ni tsaca ñati tya'a ngusñi ma
 cha' ji'j' ycu'i Ndyosi, ná tso'o tsiya'
 ti si tyú ngu' ya' nu xña'a. 33 Lcaa
 su ndyu'ni na' cña ndube ti' na' ji'j'
 xa' ñati, si caca tso'o cresiya ji'j' ngu'
 lo'o cua'ni na' cña bi'. Si'i na tyacua
 cha' tso'o ji'j' ycu'i ca na', nti' na'
 cha' caca tso'o cresiya ji'j' cua ña'a
 ca ñati, cha' caca ñi'ya clyaá ngu' ji'j'
 nu cuxi li'.

11

1 Bi' cha' cui'ya tso'o ma cuentya
 ña'a cña nu ndu'ni na', lo'o la cui'
 jua'a cua'ni ma li', cha' ñi'ya laca
 cña nu ngua'ni Cristo, jua'a laca cña
 nu ndu'ni na'.

*Ñi'ya cua'ni nu ngu' cuna'a lo'o
 ndyu'u ti'j' ngu' lo'o na*

2 Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'j'
 Cristo, tso'o tsa ntsu'u tyiquee' na'

ña'aq̄ jil̄i mā, cha' xcui' ndyi'u ti' mā 'na, lo'o jua'a ndu'ni mā lcaa lo cha' nu ngulu'u na' jil̄i mā. ³ Ndi'ya nti' na' cha' caca cuayá' ti' mā: Ycui' Ndyosi laca loo jil̄i Cristo, lo'o jua'a Cristo laca loo jil̄i lcaa ñati; la cui' jua'a nu qui'yu laca loo jil̄i nu cuna'a. ⁴ Bi' cha' ná tyucua smalyu scua' que ngu' qui'yu ne' laa su ndyu'u ti'j mā; masi chcu' yu lo'o ycu' Ndyosi, masi cacha' yu sca cha' jil̄i Ni jil̄i ñati, ná tyucua smalyu hique yu. Loo laca Cristo jil̄i yu, bi' cha' ná cua'ni tyucuaa ti' yu jil̄i Ni ñi'ya si tyucua smalyu hique yu. ⁵⁻⁶ Pana nu ngu' cuna'a ni, tso'o si sta ngu' payu hique ngu' lo'o ndyu'u ti'j lcaa ngu' ne' laa; masi chcu' ngu' lo'o ycu' Ndyosi, masi cacha' ngu' sca cha' jil̄i ycu' Ndyosi jil̄i ñati, sta ngu' payu hique ngu', cha' ná cua'ni tyucuaa ti' ngu' cuna'a jil̄i clyo'o ngu' ca su ndyu'u ti'j ngu' li', cha' loo la laca nu qui'yu jil̄i nu cuna'a. Nclyá cu'mā quicha' hique nu cuna'a nu ngua sa'a jil̄i ngu', cha' ca tyuju'u ti'; la cui' jua'a stu'ba ti laca nu cuna'a nu ná sta payu hique ne' laa. Bi' cha' cu'mā ngu' cuna'a, si ná nti' mā cua'ni tyucuaa ti' mā jil̄i nu ngu' qui'yu su ndyu'u ti'j mā lo'o ngu', tso'o la si tacu' mā hique mā li'; ná ntsu'u cha' ca tyuju'u ti' mā li'. ⁷ Ná ntsu'u cha' tacu' ngu' qui'yu hique ngu', cha' ycu' Ndyosi ngüiñá jil̄i sca nu qui'yu tya clyo; ñi'ya nu ña'a ycu' Ni, jua'a ña'a ngüiñá Ni jil̄i nu qui'yu bi'. Pana xa' cha' laca jil̄i nu cuna'a, tso'o tsa ña'a nu cuna'a xqui'ya nu qui'yu. ⁸ Clyo ngüiñá ycu' Ndyosi jil̄i nu qui'yu, tiya' la li' ngüiñá Ni jil̄i nu cuna'a. Tyijya sii' nu qui'yu ngulo Ni cha' ngüiñá Ni jil̄i nu cuna'a, si'i tyijya nu cuna'a ngulo ycu' Ndyosi lo'o ndya' nu qui'yu; ⁹ bi' cha' xqui'ya nu qui'yu ndya' nu cuna'a nu ngua clyo, si'i xqui'ya nu cuna'a ndya' nu qui'yu. ¹⁰ Tso'o la tyacu' hique nu cuna'a

lacua, cha' caca cuayá' ti' ngu' cha' ntsu'u nu laca loo jil̄i ngu'. Hasta nu xca jil̄i ycu' Ndyosi nde cua' nu ndya'a lo yuu su ndyu'u ti'j mā, lo'o bi' caca cuayá' ti' cha' bi' li', lo'o ña'a ngu' jil̄i ngu' cuna'a. ¹¹ Pana juani stu'ba ti ngusñi na cha' jil̄i Jesús, masi qui'yu na, masi cuna'a na. Ná caja ñi'ya tyi'j nu qui'yu chalyuu si ná lo'o nu cuna'a; jua'a nu cuna'a ni, ná caja ñi'ya tyi'j chalyuu si ná lo'o nu qui'yu. ¹² Chañi cha' xqui'ya nu qui'yu ndya' nu cuna'a tya clyo, pana la cui' jua'a chañi cha' nu cuna'a laca nu ndu'ni cala jil̄i nu qui'yu juani; lo'o jua'a ycu' Ndyosi laca nu ndu'ni cha' tyu'ú tyucuaa lo ngu' bi' chalyuu.

¹³ Ycu' ca mā cacha' liñi mā 'na si tso'o nti' mā cha' chcu' sca nu cuna'a lo'o ycu' Ndyosi lo'o ntu-cua yaala ti hique nu cuna'a bi'. ¹⁴ Nu na ñati chalyuu na, cua jlo ti' na ñi'ya ña'a quicha' hique na. Jua'a laca cha' jil̄i na, ntyuju'u tsa ti' na si tonu tsa quicha' hique nu qui'yu. ¹⁵ Si'i jua'a nti' na lo'o nu cuna'a, tso'o tsa nti' na si tyucu' quicha' hique nu cuna'a. Cua'nijo'o quicha' hique ngu' jil̄i ngu', cha' ná ca tyuju'u ti' ngu'. ¹⁶ Si chcu' cuxi ngu' xqui'ya cha' ndyacu' hique ngu', tso'o si caca cuayá' ti' ngu' bi', cha' sca ti cuayá' ndu'ni ya ñi'ya nu ndu'ni lcaa ñati jil̄i Jesucristo lcau ti quich̄i tyi ngu'.

Cha' cuxi nu ndyaca nu lo'o ndyacu ngu' sii' nu ngulu'u Jesús jil̄i na cha' cua'ni na

¹⁷ Chaca cha' nscua na' re, cha' caca cuayá' ti' mā cha' ná ndiya ti' na' cña nu ndyu'ni mā lo'o ndyu'u ti'j mā cha' cacu mā sii' nu ngulu'u Jesús jil̄i na cha' cua'ni na. Cua nscua cha' caca tso'o cresiya jil̄i mā li', nu lo'o cacu mā sii' bi'; pana xa' ña'a ndyu'ni bi' lo'o mā, ndyu'ni ñu'u bi' jil̄i cresiya jil̄i mā juani. ¹⁸ Nacu' ngu' cha' ná tso'o ndu'ni mā su ndyu'u ti'j mā cha' cacu mā

sij bi'. Xi xa' ca ña'a ndu'ni sa scaa ma, nacuj ngu'. Cua jlo ti' na' cha' la cui' jua'a ndyaca lo'o cu'ma si nti'. ¹⁹ Si jua'a ná stu'ba ntsu'u cha' jil'i ma lo'o tya'a ma, chañi tiya' la li' taca ca cuayá' ti' na tilaca nu chañi ca ndaquiya' cha' jil'i Jesús. ²⁰ Pana ná tso'o cha' nga'aa ndu'ni ma sij ñi'ya tya'a sij nu ngulu'u ycu'i Jesús ji'na, cha' cua'ni na nu lo'o ndyu'u ti'i ma lo'o tya'a ma li'. ²¹ Lo'o ndyalaa hora cacu ma, li' yala ti ndacu ma sij jil'i ycu'i ti ma, ná nda ma tyempo tsiya' ti cacu xa' la tya'a ma; bi' cha' ntsu'u ngu' tya'a ma nu ná ndyiji cacu tso'o, lo'o jua'a ntsu'u xa' la ngu' nu hasta nchca cu'bi ngu', cha' quiña'a tsa na ngusñi ngu' ndyi'o ngu'. ²² Taca cacu ma co'o ma to' tyi ma si ntyute' tsa ma. Pana ñi'ya nu ndu'ni ma juani, na ndu'ni ñu'u ma jil'i tya'a ndi'i ma, tya'a ngusñi ma cha' jil'i ycu'i Ndyosi, ña'a cuayá' nda ma cha' tyuju'u ti' jil'i ngu' ti'i tya'a ngusñi ma cha' jil'i Jesús. Ná tyiquee' cua ngua cuayá' ti' ma na laca nu nti' na' hcui' lo'o ma juani, cha' nga'aa ntsu'u cha' tso'o nu caca hcui' lo'o ma tsiya' ti cuentya jil'i cha' bi'.

Sij nu ngulu'u Jesús nu Xu'na na cha' cacu na

²³ Ndi'ya cha' nclyu'u na' jil'i ma, la cui' cha' nu ndyuna na' lo'o nchcui' ñati na ngua tsa'a jil'i ycu'i nu Xu'na na tya clyo: La cui' talya nu lo'o ndyujui' ngu' cresiya jil'i Jesús, laja lo'o tya ndi'i ñati bi' lo'o Jesús, li' ndaya' Jesús jil'i xlyá, ²⁴ ndya yu xlyá'be jil'i ycu'i Ndyosi Sti na, lo'o li' ngusa'be yu xlyá bi'; li' nacuj Jesús jil'i tya'a ndya'a yu: "Jacu ma xlyá re; ñi'ya nti' cuaña' na', jua'a nti' xlyá re. Cuentya jil'i ma laca cha' nu hcube' na' lo' crusi, bi' cha' tyi'u ti' ma 'na lo'o cacu ma xlyá re", nacuj Jesús jil'i ngu' bi'. ²⁵ Tiya' la li' lo'o cua ndye ngua'ni ngu' sij, li' ndaya' Jesús

jil'i vaso; ndi'ya nacuj yu jil'i ngu' li': "Lo'o co'o ma na nu ntsu'u ne' vaso re, li' tyi'u ti' ma cha' tyalú tañi na' xqui'ya qui'ya nu ntsu'u jil'i lcaa ñati, cha' jua'a quiñi cha' jil'i ycu'i Ndyosi Sti na' lo'o ngu'. Lo'o co'o ma na re, tyi'u ti' ma 'na li'", nacuj Jesús jil'i ngu'. ²⁶ Bi' cha' lcaa quiya' lo'o cacu ma xlyá bi', lo'o co'o ma na nu ntsu'u ne' vaso bi', ña'a cuayá' nu caa Jesús chaca quiya', liñi culu'u ma jil'i ñati cha' ngujuii Jesús lo' crusi xqui'ya na.

Ñi'ya nu nga'a cha' cacu na sij bi'

²⁷ Ndi'ya ndyaca li': ntsu'u qui'ya ji'na lo'o ycu'i Ndyosi, si ná tyucui tyiquee na cacu na co'o na sij jil'i ycu'i Ni; na ndu'ni cuxi na jil'i ycu'i nu Xu'na na li', cha' ná ndyi'u tso'o ti' na cha' nda Jesús jil'i tyucui ña'a ycu'i ca yu ngujui' ca'a ngu' jil'i yu lo' crusi, cuati ndyalú tañi yu lo' crusi lo'o ngujuii yu jua'a xqui'ya na. ²⁸ Bi' cha' ntsu'u cha' culacua tso'o ti' na lo'o cacu na sij bi'; li' tyucui tyiquee na cacu na xlyá bi', co'o na na nu ntsu'u ne' vaso bi'. ²⁹ Si ná culacua tso'o ti' na ni cha' laca nu ndacu na jil'i, ni cha' laca nu ndyi'yu na jil'i, li' ntsu'u qui'ya ji'na lo'o ycu'i Ndyosi, cha' ná ndyi'u ti' na jil'i ycu'i Jesús, lo'o jua'a ná ntsu'u ti' na jil'i tya'a na nu stu'ba ndyu'ni tlyu na jil'i Ni. ³⁰ Bi' cha' quiña'a tsa cu'ma nchca quicha ma, lo'o jua'a nchca ñu'u ti' ma, lo'o jua'a ntsu'u cu'ma nu ndyijii tsiya' ti; ³¹ pana si culacua tso'o ti' na tya clyo lo'o cacu na sij bi', ná ntsu'u cha' ca tyaala Ni ji'na jua'a li'. ³² Nchca tyaala Ni ji'na juani, lo'o jua'a nchcube' Ni ji'na xqui'ya cha' cuxi nu ndyu'ni na, cha' tiya' la lo'o cua ndye chalyuu ná tsa na ca bilyaa lo'o ñati nu ná ndaquiya' jil'i Ni tsiya' ti.

³³ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, tyi'u ti' ma cha' bi' lo'o tyu'u ti'i ma cha' cua'ni ma sij bi'; jatya ma xi jil'i tya'a ma cha' stu'ba ti

xana cacu mā lo'o lcaa tya'a mā.
³⁴ Si ntsu'u mā nu ntyute' mā, jacu mā tyaja to' tyi ti mā clyo. Lo'o li' nga'aa cua'ni cuxi mā lo'o tyu'u ti'j mā, li' ná ntsu'u cha' caca tyaala Nī jil'j mā. Lo'o caa na', taca quiñi nu xa' la cha' bi' ji'na lo'o cu'mā li'.

12

Cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi cha' caca cua'ni sa scaa na

¹ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' jil'j Jesús, ntsu'u sca cha' nu nti' na' cha' caca cuayá' ti' mā cuentya jil'j cña nu caca jil'j sa scaa na xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi.

² Cua jlo ti' mā ñi'ya nu ngua'ni mā tya sa'ni la, nu lo'o bilya cuna mā cha' jil'j Jesús; na nguñilo'o lcu'j jo'ó jil'j mā, jo'ó nu cu'ú ti, cha' jly ti' mā lcu'a ti lo cha' nu ntsu'u jil'j jo'ó bi'. ³ Bi' cha' nti' tsa na' cha' caca cuayá' ti' mā cha' re. Si'i Xtyi'i ycu'i Ndyosi ndu'ni cha' ñacu'j ngu': "Cuiñaja laca nu Jesús bi'". Ná taca ñacu'j ngu' jua'a xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi. Lo'o ñacu'j ngu': "Xu'na na laca Jesús", Xtyi'i ycu'i Ndyosi laca nu ndu'ni cha' ñacu'j ngu' jua'a li'.

⁴ Tyu'u lo cha' nda ycu'i Ndyosi ji'na cha' caca cua'ni na sca cña jil'j Ni, pana sca ti Xtyi'i ycu'i Ndyosi ndu'ni cha' taca cua'ni na cña bi'. ⁵ Lo'o jua'a xa' ña'a cña ndyu'ni sa scaa na, pana cuentya jil'j ycu'i Ndyosi ndyu'ni lcaa na cña bi'. ⁶ Masi ná stu'ba ndyu'ni lcaa na, pana sca ti ycu'i Ndyosi ndu'ni cha' taca cua'ni na cña bi', ca ta'a na. ⁷ Ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o na cha' taca cua'ni lcaa na sca cña cuentya jil'j ycu'i Ni, ca ta'a na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús; bi' laca sca lo cña nu xtyucua jil'j ca ta'a na, lo'o jua'a xqui'ya cha' bi' cua jlo ti' na cha' cua ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'na. ⁸ Ndi'ya laca cña nu taca cua'ni na xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi: ntsu'u ngu' nu ndacha' liñi ñi'ya nu ngua jil'j Jesús; lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu tso'o tsa

nclyu'u tyucui' cha' xñi na cha' jil'j ycu'i Ndyosi; ⁹ lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu tso'o tsa jly ti' jil'j ycu'i Ndyosi; lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu nchca jil'j cua'ni cha' tyaca tso'o nu quicha chacuayá' jil'j Jesús; ¹⁰ lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu nchca jil'j ndu'ni xa' la cha' tlyu chacuayá' jil'j ycu'i Ndyosi, cña nu ná nchca cua'ni ñati' nquicha'; cuati ntsu'u xa' la ngu' nu nchca jil'j ndacha' jil'j ñati' sca cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o ngu' bi'; cuati jua'a ntsu'u ngu' nu nchca tii ni cña ndu'ni sa scaa ngu', si cuentya jil'j Xtyi'i ycu'i Ndyosi ndu'ni ngu' cña, si si'i cuentya jil'j ycu'i Ndyosi ndu'ni ngu' cña; lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu nchca jil'j nchcui' cha'cña jil'j xa' la ñati'; jua'a tya ntsu'u xa' la ngu' nu nchca jil'j xtyacui cha' bi', cha' caca cuayá' ti' lcaa ñati' ni cha' nda ngu' bi' li'. ¹¹ Sca ti Xtyi'i ycu'i Ndyosi ndu'ni cha' nchca jil'j ñati' cua'ni lcaa cña bi'; bi' laca nu nda sca lo cña cua'ni sa scaa na, ñi'ya nu ntsu'u tyiquee Ni cha' caca ji'na.

Sca ti ñati' laca na lo'o lcaa ñati' tya'a ngusñi na cha' ji'j Jesús

¹² Nu ycu'i na ni, sca ti ñati' laca sca na, masi tyu'u tsa tya'a tyijya ntsu'u laja cuaña' scaa na. La cui' jua'a laca lo'o ña'a taju tya'a ngusñi na cha' jil'j Cristo; sca ti taju ñati' laca na, masi xa' ca ña'a ndu'ni sa scaa na. ¹³ Ca ta'a na, masi ngu' judío, masi ngu' xa' tsu' laca na, masi msu nu ngüi'ya ñati', masi msu nu ndi'j tso'o ti laca na, na cua ntyucuatya na chacuayá' jil'j Xtyi'i ycu'i Ndyosi; cua ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi bi' ne' cresiya jil'j sa scaa na, cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o lcu'a ti tya'a ñati' nu ngusñi cha' jil'j Cristo.

¹⁴ Tyu'u tsa tya'a tyijya ntsu'u laja cuaña' na nu nxyucua ji'na nu lo'o ndyu'ni na cña nde chalyuu, si'i sca ti tyijya nu ndulo la ji'na. ¹⁵ Si ndi'ya hcui' quiya' na lo'o na: "Si'i

ya' nu'ṽ laca na', bi' cha' ná ntsu'u cha' jna' lo'o nu'ṽ", ñacuṽ bi'. ¿Ñi'ya ñacuṽ ta na? Pana ná nchca xuu bi', ca ña'a ngalya bi' jil'i tyucui ña'a na. ¹⁶ Lo'o li' si ndi'ya ñacuṽ jyaca na ji'na: "Si'li cloo nu'ṽ laca na', bi' cha' ná ntsu'u cha' jna' lo'o nu'ṽ", ñacuṽ bi'. ¿Ñi'ya ñacuṽ ta na? Pana ná nchca xuu bi', na ca ña'a ngalya bi' jil'i tyucui ña'a na. ¹⁷ Ná ntsu'u su cuna na li', si xcui' cloo na laca tyucui ña'a na. ¿Ñi'ya caca cui' na sca na si xcui' jyaca na laca tyucui ña'a na? ¹⁸ Na cua ngusta se'ṽ ti ycu' Ndyosi scaa tyijya laja cuaña' na, cha' ñi'ya nu ndiya ti' Ni, jua'a ngüiñá Ni ji'na. ¹⁹ Ná laca na sca ñati si sa yu'be ti na; ²⁰ pana jua'a laca cha' ji'na cha' sca ti ñati laca sca na, masi tyuṽ tsa tya'a tyijya ntsu'u laja cuaña' na.

²¹ Ná ca ñacuṽ cloo na jil'i ya' na: "Ná cua'nijo'o nu'ṽ 'na". Lo'o jua'a ná ca ñacuṽ scua' hiqne na jil'i quiya' na: "Ná ntsu'u su cua'nijo'o nu'ṽ 'na". ²² Masi nti' na cha' xti la cña ndu'ni sca lo tyijya na, bi' laca nu lye la ndulo ji'na; ²³ lo'o jua'a lacu' na ste' cha' nti' na cha' ná tso'o ña'a xa' la se'ṽ laja cuaña' na. Sca se'ṽ su tacati ji'na, nu ntyuju'u ti' na si ña'a ngu' jil'i, lcaa hora ndyacu' late' lo se'ṽ bi'; ²⁴ pana xa' la se'ṽ laja cuaña' na, nda na chacuayá' masi ná tacu' late' lo bi'. Jua'a ngüiñá ycu' Ndyosi jil'i tyucui ña'a na, cha' la cui' se'ṽ laja cuaña' na nu ná ña'a ngu' jil'i, bi' laca nu tacati la cuentya ji'na. ²⁵ Pana stu'ba ti ndu'ni lcaa tyijya laja cuaña' na cña, stu'ba ti cha' jil'i sca tyijya na su ngalya lo'o xi xa' la tyijya na. ²⁶ Lo'o quicha xi sca tyijya na, tyucui ña'a na ti' li' li'; lo'o ndaca'a na jil'i sca tyijya na, tyucui ña'a na tso'o nti' na li'. (La cui' jua'a laca ma, tyucui ña'a tsaca taju cu'ma nu cua ngusñi cha' jil'i Cristo).

²⁷ Ca ta'a cu'ma lacua, stu'ba cha' jil'i ma lo'o lcaa ñati tya'a ngusñi

na cha' jil'i Cristo scaa quichṽ; lo'o jua'a sa scaa ma laca ma ñati jil'i Cristo. ²⁸ Tso'o tsa ngusubi ycu' Ndyosi jil'i ñati nu caca cña jil'i laja lcaa tya'a ñati nu cua ngusñi cha' jil'i Cristo scaa quichṽ: clyo ngusubi Ni jil'i ñati nu ndya'a xa' quichṽ tyijyu' la cha' chcu' ngu' cha' jil'i Jesús lo'o ngu' quichṽ bi'; li' ngusubi Ni jil'i ñati nu ndacha' jil'i tya'a ngu' sca cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o ngu'; lo'o jua'a ntsu'u ñati nu liñi tsa nclyu'u cha' jil'i Jesús jil'i tya'a ngu'; lo'o jua'a ntsu'u ñati nu ndu'ni cha' tlyu chacuayá' jil'i ycu' Ndyosi, cña nu ná nchca cua'ni ñati nquicha'; lo'o jua'a ntsu'u ñati nu nchca jil'i cua'ni cha' tyaca tso'o nu quicha chacuayá' jil'i Jesús; lo'o jua'a ntsu'u ñati nu nchca jil'i xtyu-cua jil'i tya'a ngu' lo'o cua ña'a ca lo cña; lo'o jua'a ntsu'u ñati nu laca cña cuentya jil'i tya'a ngu', ntsu'u ñati nu nchca chcu' cha' cña jil'i xa' la ñati. Laja ñati jil'i Ni, nsubi ycu' Ndyosi jil'i ngu' nu caca lcaa lo cña bi'. ²⁹ Pana ná lcaa na ndya'a na tyijyu' cha' chcu' na cha' jil'i Jesús lo'o xa' ñati, ni ná lcaa na nchca ji'na cacha' na sca cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o ñati; jua'a cua laca ti na taca culu'u liñi na cha' jil'i Jesús jil'i ñati, cua laca ti na nchca cua'ni na cha' tlyu cuentya jil'i ycu' Ndyosi; ³⁰ jua'a ná lcaa na nda Jesús chacuayá' ji'na cha' cua'ni na cha' tyaca tso'o nu quicha; la cui' jua'a ná lcaa na nchcu' na cha' cña jil'i xa' la ñati, ni ná lcaa na nchca xtyacui na cha' bi', cha' caca cuayá' ti' xa' ñati ni cha' nda ngu' tya'a na lo'o ngu' li'. ³¹ Bi' cha' nga'a cha' jña ma chacuayá' jil'i ycu' Ndyosi cha' caca cua'ni la ma cña, cha' caca xtyucua ma jil'i xa' la ngu' tya'a ma. Lo'o jua'a tya ntsu'u chaca cha' nu ndulo la jil'i ma, nu bilya culu'u na' jil'i ma; bi' laca cha' nu culu'u na' jil'i ma juani.

13

Tso'o si ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na

¹ Ná ndu'ni cha' masi nchca tsa chcu' na lcaa lo cha'cña ji'i xca nu ntucua ca slo ycu' Ndyosi nde cua chcu' na; si ná ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i xa' la ñati, ná sca cha' tso'o ntsu'u tyiquee na li'. Laca na ñi'ya nti' sca sniquiji nu ntyiji'i na ji'i jua'a ti, jua'a laca na ñi'ya laca sca cui'chcu' nu lye tsa ncliyatu'u na ji'i; ná ntsu'u cha' taquiya' ngu' ji'na li'. ² Ná ndu'ni cha' masi cacha' na lcaa cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o ñati, si ná ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ngu'. Ná ndu'ni cha' masi jlo ti' na lcaa cha' ji'i ycu' Ndyosi, masi tso'o tsa nchca cuayá' ti' na sca cha' nu ná ngujui ñi'ya nu caca cuayá' ti' ñati nu ngua sa'ni la; ná sca na laca na cuentya ji'i ycu' Ndyosi si ná ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ñati. La cui' ti masi jlya tsa ti' na ji'i ycu' Ndyosi ñi'ya nti' si caca cuityi na ji'i sca ca'ya cua, pana si ná ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ñati, ná sca na laca na li'. ³ La cui' ti ná sca na laca na masi tacha na lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'na ji'i ñati, si ná ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ngu' bi' li'. Ná ndu'ni cha' masi cua'ni lya' ti' ngu' ji'na, masi su'ba ngu' ji'na lo quii' cha' cajaa na xqui'ya cha' ngusni na cha' ji'i Jesús, si la cui' tyempo bi' ná ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na, ná sca cha' laça na. Si'i na tso'o la na si ná ndu'ni na jua'a.

⁴ Si chañi cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ñati, talo tyiquee na ji'i ngu' li', cua'ni tya'na ti' na ji'i ngu' li'; si'i na tyiji ti' na cha' ji'i ngu' li', si'i na chcu' tyucuaa ti' na lo'o ngu', ni si'i na cua'ni tyixi na lo'o ngu' li'. ⁵ Si chañi cha' bi', ná cua'ni suba' na lo'o ngu', si'i xcu' cha' ji'na ti tya'a tyiquee na, ni ná ca ñasi' na ji'i ngu' lu'ba ti. Ntsu'u cha' clyu ti' ji'na lo'o ngu', si chañi

cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ngu'. ⁶ La cui' jua'a si'i na chaa ti' na lo'o ndyacia sca qui'ya ji'i ngu', tso'o la nti' na si xñi ngu' bi' sca cha' liñi. ⁷ Si ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ñati, talo tyiquee na ji'i ngu', masi cua ña'a ca cha' cuxi cua'ni ñati bi'; jlya ti' na cua ña'a ca cha' tso'o, ndu' ti' na cha' tso'o la caca cha' nde loo la, masi ná jlo ti' na; jua'a tyiquee' talo na lo'o cua ña'a ca cha' nu ndyaca ji'na.

⁸ Nde loo la ná ntsu'u cha' tye cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ñati. Nde loo la tyalaa tyempo nu lo'o nga'aa ndu'ni cha' tya chcu' la ycu' Ndyosi lo'o na nde chalyuu, nga'aa ndu'ni cha' chcu' la na cha'cña ji'i xa' ñati, ni nga'aa ndu'ni cha' caca cuayá' ti' na lcaa cha' ji'i ycu' Ndyosi ca lo'o caca tyempo bi'; pana ná tye chca cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ñati. ⁹ Juani bilya caca cuayá' ti' na lcaa cha' ji'i Ni, ná caja ñi'ya chcu' na lcaa ca cha' nu ntsu'u tyiquee Ni; ¹⁰ pana nde loo la li', lo'o cua'ni ycu' Ndyosi cha' caca cuayá' ti' na lcaa cha', li' nga'aa tyi'u ti' na nu xca ti' cha' nu nchca cuayá' ti' na juani.

¹¹ Lo'o tya sube na ni, xcu' cña nu ndu'ni nu sube ngua'ni na; ñi'ya nu nclacia ti' sca nu sube, jua'a nchcu' na li', jua'a ngua'ya cha' hique na, jua'a ngulacua ti' na. Pana lo'o nguluu na, li' nga'aa nclacia ti' na ñi'ya nu nclacia ti' nu sube. ¹² Jua'a laca cha' ji'na su ndi'i na chalyuu; juani nguxa' ti' ndyiji sca cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'na, si'i tsa liñi ti' nduna na cha' bi'. Ñi'ya nti' si ña'a na ji'i ycu' ca na lo sca cuanaa, tsa lyiji ti' ña'a na ji'na; pana nde loo la, li' caca cuayá' tso'o ti' na lcaa cha' bi'. Cua laca ti' cha' jlo ti' na juani, pana nde loo la ta na cuentya ji'i lcaa lo cha'; li' tyuloo na ji'i ycu' Ndyosi ñi'ya ndyuloo Ni ji'na. ¹³ Bi' cha'

lacua, lcaa tyempo ndu'ni cha' tyi'u ti' na ji'j ycu'i Ndyosi, lcaa tyempo ndu'ni cha' tu' ti' na cha' caca tso'o la ji'na ca nde loo la, lo'o jua'a tyucui tyempo ndu'ni cha' tyu'u tyiquee na ña'a na ji'j tya'a ñati na. Bi' laca cña nu ndulo la cha' cua'ni na, cha' tyu'u tyiquee na ña'a na ji'j tya'a ñati na.

14

¿Ha chcu'i na cha'cña ji'i xa' ñati laja lo'o ndyu'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi?

¹ Cua'ni ma cha' xcui' tso'o tyu'u tyiquee ma ña'a ma ji'j tya'a ñati ma lacua. Lo'o jua'a jña ma chacuayá' ji'j ycu'i Ndyosi cha' taca cua'ni ma la cui' cña nu nda Xtyi'i ycu'i Ni ji'na. Pana lo'o chaca cña ntsu'u nu ndulo tsa ji'j ma, cha' ca tsa'a ma ta ma cha' lo'o ñati, lcaa ña'a cha' nu cua nti' ycu'i Ndyosi cha' ta Ni lo'o ngu' bi'. ² Sca ñati nu nchcui' cha'cña ji'j xa' ñati laja lo'o ndyu'u ti'j ti ma ni, si'i lo'o cu'ma nchcui' yu, cha' ná nchca cuayá' ti' ma ni cha' nda yu; sca ti lo'o ycu'i Ndyosi nchcui' yu bi', cha' Xtyi'i ycu'i Ndyosi ndu'ni cha' ta yu sca cha' nu ná nga'a cha' cuna ngu' tya'a ma. ³ Xa' la ñati nu ndacha' liñi sca cha' nu nda Ni lo'o ngu', lo'o cu'ma nchcui' ñati bi'. Taca xtyucua ngu' bi' ji'j ma cha' taquiya' tso'o la ma cha' ji'j Ni, taca cua'ni ngu' cha' tyat'j la tyiquee ma ji'j cha' bi'; jua'a taca cua'ni ngu' cha' tyi'j ti tyiquee ma li'. ⁴ Tso'o tsa cuentya ji'j ycu'i ca ngu' nu nchca nchcui' cha'cña ji'j xa' ñati, cha' ndyat'j la ti' tyiquee ycu'i ca ngu' ji'j ycu'i Ndyosi; pana tso'o la ndu'ni ñati nu ndacha' liñi sca cha' nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o ñati bi' ji'j tya'a ngu', cha' ndu'ni ngu' cha' tyat'j la ti' tyiquee lcaa ngu' tya'a ndu'ni tlyu ma ji'j ycu'i Ndyosi.

⁵ Jua'a na', tso'o nti' na' si lcaa cu'ma caca chcu'i ma cha'cña ji'j xa' ñati; pana cña nu ndulo la cha'

ji'j ma laca si ta ma cha' lo'o tya'a ma, la cui' cha' nu cua nti' ycu'i Ndyosi chcu'i Ni lo'o ma. Tso'o la si jua'a taca ta ma cha' lo'o tya'a ma; ná ntsu'u cha' chcu'i ma cha'cña ji'j xa' ñati li', sca ti ca si ntsu'u chaca ngu' nu taca ji'j xtyacui cha' bi' cha' caca cuayá' ti' tya'a ndyu'u ti'j ma. Li' tso'o la tyat'j ti' tyiquee ngu' tya'a ma. ⁶ Lo'o tyalaa na' su ndi'j ma, si'i na xtyucua na' ji'j ma si xcui' cha'cña ji'j xa' ñati chcu'i na' lo'o ma; taca xtyucua na' ji'j ma sca ti si caja sca cha' 'na, sca cha' nu cua nti' ycu'i Ndyosi ta Ni lo'o ma. Sca ti si culu'u liñi na' ji'j ma cha' ca tsa'a tso'o la ma cha' ji'j Ni, jua'a taca xtyucua na' ji'j ma li'.

⁷ Cua ña'a ca chcu'a musca, masi cui'chcu'a, masi rube, nga'a cha' cula'á tso'o na ji'j cha' cuna tso'o ngu' ni ji'j laca nu ndañi bi'. ⁸ Jua'a sendaru ni, ná tsa ngu' cusu'u si ná cañi cui' cula'á cui'chcu'a nu xi'yane ji'j ngu'. ⁹ La cui' jua'a laca lo'o cu'ma, ná caca cuayá' ti' ngu' ni cha' nti' ma ta ma lo'o ngu' si ná liñi chcu'i ma cha'cña ji'j ngu' lo'o ngu'; lo'o cui'j ti nchcui' ma si ná nchcui' ma cha'cña jua'a. ¹⁰ Chañi cha' quiña'a tsa lo cha'cña nchcui' ñati chalyuu, lo'o jua'a ntsu'u scaa lo ñati nu nduna sca lo cha'cña. ¹¹ Pana si ná nduna na sca cha' nu nchcui' sca ñati slo na, li' culacua ti' na cha' ngu' xta laca yu; ná ntsu'u cha' ji'na lo'o yu bi' li', masi tya'a quich'i tyi na laca yu. ¹² Cua jlo ti' na' cha' nti' tsa ma cha' caca cua'ni ma cua ña'a ca cña nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'na; bi' cha' jña la ma chacuayá' ji'j ycu'i Ndyosi cha' taca ji'j ma cua'ni ma lcaa lo cña tso'o, cua ña'a ca cña nu xtyucua ji'j ngu' tya'a ngusñi ma cha' ji'j Jesús ca bi', cha' tyat'j la ti' tyiquee ngu'.

¹³ Tso'o lacua, si nchca chcu'i na cha'cña ji'j xa' la ñati, pana tso'o la si jña na chacuayá' ji'j ycu'i Ndyosi cha' caca cuayá' ti' na ni cha' nda na lo'o ngu'. ¹⁴ Ndi'ya ndyaca si

cha'cña jil'i xa' ñati' chcu'i' na nu lo'o ndu'ni tlyu na jil'i ycu'i' Ndyosi: Chañi cha' ne' cresiya ji'na nchcu'i' na lo'o Ni tu'ni, pana ni ycu'i' na, ná nchca cuayá' ti' na ni cha' nda na. ¹⁵ Ndi'ya cua'ni na lo'o cua'ni tlyu na jil'i Ni lacua: Taca chcu'i' na lo'o Ni cha' ji'na ti, sca cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'na, pana nga'a cha' caca cuayá' ti' na ni cha' nda na slo ngu' tya'a na; la cui' jua'a nu lo'o cula tu'ba na jii' jil'i ycu'i' Ndyosi, cula tu'ba na cha' ji'na ti tu'ni, pana lo'o ndu'ni cha' caca cuayá' ti' na ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcu'i' jii' bi'. ¹⁶ Si ná cua'ni na jua'a, li' ná caja ñi'ya ñacu'i' ngu' cha': "Jua'a caca cha' lacua", lo'o ndye nchcu'i' na li'. Cua ña'a ca ñati' nu ndi'i slo na ni, si cha' ji'na ti laca cha' nu chcu'i' na lo'o ndu'ni tlyu na jil'i ycu'i' Ndyosi, nga'aa caja ñi'ya chcu'i' ngu' li', cha' ná nchca cuayá' ti' ngu' ni cha' nda na, masi tso'o tsa ta na xlya'be jil'i ycu'i' Ndyosi. ¹⁷ Ná tyiquee' tso'o tsa nchcu'i' na lo'o Ni, pana cha' nu nchcu'i' na bi' ná xtyucua jil'i xa' la ngu' tya'a na tsiya' ti. ¹⁸ Tso'o tsa nti' na' ña'aa jil'i ycu'i' Ndyosi cha' nchca 'na nchcu'i' na' cha'cña jil'i xa' la ñati'; nchca la jna', xti la cha' nchca jil'i cu'ma, nti' na'. ¹⁹ Pana nu lo'o ndyu'u ti'i na cha' cua'ni tlyu na jil'i ycu'i' Ndyosi, nti' na' cha' tso'o la si chcu'i' na' lo'o ma sca tucua ti si'yu cha' nu nchca cuayá' ti' ma cha' ca tsa'a la ma li'; ná ndulo cha' jil'i ma masi chcu'i' na' tii mil tya'a si'yu cha' nu nchcu'i' xa' ñati' nu ná nduna ma jil'i tsiya' ti, ná sca cha' laca bi'.

²⁰ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo, tso'o la si ná jlo ti' ma tsiya' ti na ca laca sca cha' cuxi; ñi'ya laca nu sube, jua'a caca ma cha' ná jlo ti' ngu' sube cha' bi'. Pana nga'aa culacua ti' ma ñi'ya nu nclacua ti' nu sube; juani culacua tso'o ti' ma, ñi'ya nclacua ti' ngu' cusu'. ²¹ Ndi'ya cha' nda quityi' cusu': "Chcu'i' na' lo'o ñati'

re", nacui' ycu'i' Ndyosi, "ta na' jil'i xa' ñati' ca xa' nasiyu tyijyu' la cha' caa' ngu' chcu'i' lo'o ngu' re; pana masi cua'ni na' jua'a, ná xñi ngu' re cha' 'na". Jua'a nacui' ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na. ²² Ntsu'u quiyá' nu ndu'ni Ni cha' caca chcu'i' ngu' cha'cña jil'i xa' ñati' cha' cube ti' ñati' nu bilya xñi cha' jil'i Ni. Ná ntsu'u cha' caca jua'a xqui'ya ngu' nu cua ngusñi cha' jil'i ycu'i' Ni; pana lo'o ta na sca cha' nu cua nda Ni lo'o ñati', bi' laca cuentya jil'i ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, si'i cuentya jil'i ñati' nu bilya xñi cha' bi'. ²³ Ná tyiquee' tyalaa xi xa' la ñati' ca su ndyu'u ti'i ma, ngu' nu bilya xñi cha' jil'i Jesús, jua'a ngu' nu si'i tya'a ndyu'ni tlyu ma jil'i ycu'i' Ndyosi laca ngu'. Si tyalaa ngu' bi' su ndyu'u ti'i ma tsa tlyu ti, lo'o li' ña'a ngu' jil'i ma cha' xcui' cha'cña jil'i xa' ñati' nchcu'i' ma, li' ñacu'i' ngu' bi' cha' cua ngua loco ma. ²⁴ Xa' ña'a caca si xcui' cha' nu cua nda ycu'i' Ndyosi lo'o ma laca cha' nu chcu'i' ma lo'o tya'a ma; nu lo'o tyalaa ngu' su ndyu'u ti'i ma, si ngu' nu bilya xñi cha' jil'i Jesús, nu si'i tya'a ndyu'ni tlyu ma jil'i ycu'i' Ndyosi laca ngu', li' ca tyuju'u ti' ngu' bi' jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu', nu lo'o cuna ngu' cha' nu nchcu'i' ma. Li' caca cuayá' ti' ngu' cha' cuxi tsa laca ycu'i' ngu', ²⁵ ycu'i' ca ti ngu' caca cuayá' ti' laca cha' cuxi nu ntsu'u yacu' ti ne' cresiya jil'i ngu'. Lo'o jua'a tyatu' sti' ngu' li' cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i ycu'i' Ndyosi, ñacu'i' ngu' cha' chañi cha' ndi'i Xtyi'i ycu'i' Ndyosi lo'o cu'ma.

Tso'o ti cua'ni na lo'o tya'a na lo'o tyu'u ti'i na cha' cua'ni tlyu na jil'i ycu'i' Ndyosi

²⁶ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, ndi'ya cua'ni ma nu lo'o tyu'u ti'i ma lo'o tya'a ma: Tyatu' tsaca ma cha' cacha' ni jii' caca nu cula tu'ba ma cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi; cuati tyatu' chaca nu culu'u

cha' jil'i ycu' Ni jil'i tya'a ma; lo'o li' chcu' tsaca ngu' sca cha' nu nti' Ni ta Ni lo'o ma; lo'o jua'a taca ta ma xi cha' lo'o cha'cña jil'i xa' ñati, si lo'o nchca jil'i ma xtyacui ma cha' bi', cha' caca cuayá' ti' lcaa ñati nu nga'a ca ndacua. Lcaa ña'a nu cua'ni ma ntsu'u cha' tyati la ti' tyiquee lcaa ñati tya'a ndyu'u ti' ma. ²⁷ Nu lo'o chcu' ma cha'cña jil'i xa' ñati ni, li' tso'o masi tucua sna tya'a ti ma chcu' ma, sa scaa ti ma chcu' ma li'. Cuayá' tsa jua ti ngu'. Lo'o jua'a nga'a cha' caca sca nu xtyacui cha' bi', cha' caca cuayá' ti' lcaa ma; ²⁸ pana si ná caca sca nu xtyacui cha' bi', li' tso'o la masi ná chcu' ma cha'cña jil'i xa' ñati laja lo'o ndyu'u ti' ma. Sca ti tso'o si chcu' ma cha'cña bi' ca su ntucua ma ycu' ti ma. Sca ti ycu' Ndyosi caca cuayá' ti' cha' bi' li'. ²⁹ Lo'o chcu' ma sca cha' nu cua nti' Ni ta Ni lo'o ngu' tya'a ma ni, li' chcu' tucua sna tya'a ti ma; nu xa' la ñati tya'a ndi'i ma ca ndacua, culacua ti' ma si liñi ca ndyu'u cha' nu nchcu' tya'a ma. ³⁰ Lo'o li' si ta Ni sca cha' lo'o chaca ñati nu nga'a lo'o ma ca ndacua, tso'o la si cua'a ma jil'i nu nchcu' clyo, cha' xutacui cha' nu nchcu' yu. ³¹ Lcaa tya'a ma nu cua ngujui sca cha' jil'i ma, sca cha' nu cua nti' Ni ta Ni lo'o ma, tso'o si chcu' sa scaa ma li' lacua, cha' ca tsa'a ma ca ta'a ma cha' bi', lo'o li' caca tlyu la tyiquee ma. ³² Cu'ma nu nchcu' lo'o ngu' sca cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o ma, ycu' ca ma nga'a cha' cua'a ma jil'i ycu' ma, cha' ná tyeje tacui ma chacuayá' jil'i scaa ma. ³³ Nti' Ni cha' tso'o ti cua'ni na lo'o tya'a na lo'o tyu'u ti' na, ná tso'o nti' Ni si lye tsa nguixa' nu ndu'ni na.

Ndi'ya ndu'ni ca ta'a ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús scaa quichi, nu lo'o ndyu'u ti' ngu': ³⁴ Ná nda ngu' chacuayá' chcu' ngu' cuna'a ca su ndyu'ni tlyu ngu' jil'i ycu' Ndyosi; nga'a cha' tucua nu cuna'a

cha' nu nchcu' nu qui'yu, cha' jua'a cña ngulo Ni jil'i ngu' cha' cua'ni ngu'. ³⁵ Ca toni'i taca xcuane nu cuna'a jil'i clyo'o si ntsu'u sca cha' nu nti' ngu' cha' caca cuayá' ti' ngu'. Si'i cha' tso'o laca si chcu' sca nu cuna'a laja su ndyu'u ti' ngu'.

³⁶ Nga'a cha' tyi'u ti' ma cha' si'i cu'ma laca nu yaa nchcu' cha' jil'i ycu' Ndyosi nu ngua su clyo, ni si'i ngu' tya'a quichi tyi ti ma nu cua ndyuna cha' bi' tya clyo. ³⁷ ¿Ha ntsu'u chacuayá' jil'i ma cha' chcu' ma cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o ngu' nti' ma? ¿Ha jil'i cu'ma ti cua nda Ni Xtyi'i ycu' Ni cha' cua'ni ma cña jil'i Ni? Cua'a jyaca ma lacua; cña nu nclyo na' jil'i ma lo'o nscua na' quityi re, chacuayá' jil'i ycu' Ndyosi laca cña bi', ³⁸ bi' cha' ná tucua ma cha' jil'i ñati nu ná ntaja'a taquiya' jil'i cha' re.

³⁹ Jua'a caca lacua, cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, jña ma chacuayá' jil'i ycu' Ndyosi cha' caca chcu' ma lcaa cha' jil'i Ni nu cua nti' Ni cha' ta Ni lo'o ñati. La cui' jua'a tso'o laca si ná cua'a ma jil'i ñati nu nchcu' cha'cña jil'i xa' ñati. ⁴⁰ Tsa bi' ti cha', xcu' tso'o ti cua'ni ma lo'o tyu'u ti' ma lo'o tya'a ma; liñi ti cua'ni ma, ñi'ya nu nga'a cha' caca.

15

Cua ndyu'u Jesucristo chaca quiya'

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, cua nti' na' cha' tyi'u ti' ma jil'i cha' nu cua ndacha' na' jil'i ma tya clyo, cha' ndu'ni lyaá ycu' Jesús ji'na jil'i nu cuxi; bi' laca cha' nu cua ndyuna ma tya clyo, lo'o juani cua ndyanu tso'o ti cha' bi' ne' cresiya jil'i ma. ² Xqui'ya cha' cua nchcu' na' cha' jil'i Jesús lo'o ma, bi' cha' ngulaá ma jil'i nu cuxi; lo'o juani tya nga'a cha' taquiya' tso'o ma jil'i cha' bi', cha' ná ngusñi ma jil'i cha' bi' cha' culiji yu'u cha' bi' jua'a ti.

³ Tya clyo cua ndacha' na' jil'i ma lcaa cha' jil'i Jesucristo nu cua ngulu'u ngu' 'na. Ndi'ya ngulu'u na' jil'i ma, cha' ngujuii Cristo lo crusi cha' cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u jil'na; la cui' ñi'ya nu cua nscua lo quityi cusu' cha' caca jil'i Cristo, jua'a ngua. ⁴ Li' nguxatsi' ngu' jil'i jyo'o bi' ne' cuaá; pana lo'o ndu'u scua sna tsa, li' ndyu'ú yu chaca quiya'. Cua ndacha' liñi quityi cusu' tya clyo la cha' jua'a caca jil'i nu Cristo bi'. ⁵ Lo'o li' ngulu'u loo Jesús jil'i Pedro, lo'o jua'a jil'i ca ta'a tii chaca ngu' nu ngua tsa'a jil'i tya clyo. ⁶ Tiya' la li' ngulu'u loo Jesús jil'i tyuu tsa tya'a ñati, nteje tacui ca'yu siyento tya'a ñati nu ndi'i se'i ti li'. Lo'o ña'a ti tya tyuu tya'a ngu' bi' tya lu'ú ngu', masi ntsu'u xi ngu' bi' nu cua ngujuii. ⁷ Lo'o li' ngulu'u loo Jesús jil'i Jacobo, lo'o jua'a jil'i lcaa tya'a ngu' nu ndya'a nchcui' cha' jil'i Jesús lo'o ñati tyijyu' la.

⁸ Su cua ndye li', lo'o 'na ngulu'u loo Ni 'na, masi ná ntsu'u cha' cua'ni Ni lo'o na' jua'a. Laca na' ñi'ya si laca sca cubi' nu ngula cuañi' ti, cha' ná lo'o na' nguta'a na' lo'o ñati nu ngua tsa'a tya clyo. ⁹ Ná tso'o na' tsiya' ti nti' na', masi ngusubi Ni 'na cha' sañi na' cha' jil'i Jesús ca xa' quich'i tyijyu', cha' ntsu'u xa' la ngu' tya'a ya nu nchca la jil'i ngu' cua'ni ngu' cña bi'. Ná stu'ba na' lo'o ngu' bi', cha' tya tsubi' la lya' tsa ti na' jil'i lcaa ñati jil'i Jesucristo. ¹⁰ Pana tya'na ti' ycu' Ndyosi, bi' cha' tso'o ti ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni jna'; jua'a ngua'ni Ni cha' ndya'a na' cña jil'i Ni li'. Ni si'i na nguliji yu'u cha' bi' jua'a ti lo'o ngua'ni Ni cha' tso'o lo'o na'; masi lo'o nu xa' la ngu' tya'a ya ndyu'ni ngu' la cui' cña nu ndyu'ni na', pana tlyu la cña ntsu'u jna' que ngu' bi'. Si'i na nchca tsa 'na, pana ycu' Ndyosi laca nu ndu'ni lo'o na' cha' caca chcu' na' lo'o ñati, cha' tso'o ti ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni

'na. ¹¹ Lo'o juani ná ndu'ni cha' jna' tilaca laca nu nchcui' lo'o ma, masi nchcui' na', masi nchcui' xa' la ñati; sca ti cuayá nchcui' lcaa ya lo'o nchcui' ya cha' bi' lo'o ñati, la cui' ti cha' nu cua ngusñi ma.

Tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuii ngu'

¹² Chañi laca cha' nu nda ya lo'o cu'ma, cha' cua ndyu'ú Cristo chaca quiya' lo'o ngujuii yu. ¿Ni cha' laca lacua nchcui' xi ñati tya'a cu'ma cha' nga'aa ntsu'u cha' tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuii ngu'? ¹³ Si chañi laca cha' nga'aa ntsu'u cha' tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuii ngu', ni ycu' Cristo ná ndyu'ú yu lo'o cua ngujuii yu lacua. ¹⁴ Na ñilo'o ngu' jil'na si jua'a, ni ná caja cha' nu ta ya lo'o ma li', si cha' cuiñi laca cha' ndyu'ú Cristo chaca quiya'. Jua'a ná caja cha' jil'i Jesús nu xñi ma si chañi cha' nga'aa ndyu'ú yu bi'. ¹⁵ La cui' ti ngu' cuiñi laca ya cuentya jil'i ycu' Ndyosi si ná ngua jua'a. Cua nchcui' ya tya clyo cha' cua ndyu'ú Cristo chaca quiya' chacuayá jil'i ycu' Ndyosi; pana ná ngua cua'ni ycu' Ndyosi jua'a lo'o Jesús, si nga'aa caca tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuii ngu'. ¹⁶ Ná chañi cha' ndyu'ú Cristo chaca quiya' lo'o cua ngujuii yu si nga'aa caca tyu'ú ñati chaca quiya'. ¹⁷ La cui' ti ná ntsu'u cha' xñi ma cha' jil'i Jesús si jua'a ngua, cha' ná ndyu'ú yu chaca quiya' li', ña'a ti tya ntsu'u qui'ya chu' ma lacua. ¹⁸ Lo'o jua'a lcaa jyo'o cusu' nu ngusñi cha' jil'i Cristo tya tsubi' la, cua nguna' cha' jil'i ngu' bi' si jua'a. ¹⁹ Tso'o tsa cha' si'i sca ti nde chalyuu su ndu' ti na jil'i Cristo cha' ña'a na jil'i. Si nde chalyuu ti xtyucua Cristo jil'na, xñi' tsa ti na caca na su ndi'i na li'; xñi' li ta ti na caca na que lcaa ngu', nti' na'. Pana ná ndyaca jua'a lo'o na, cha' cua ndyu'ú Cristo chaca quiya'.

20 Chañi tsa cha' cua ndyu'ú Cristo chaca quiya' lacua. Lo'o ca tiya' la, li' tyu'ú quiña'a la ñati chaca quiya', lcaa ñati nu ntsu'u cha' ji'i' ngu' lo'o Cristo; tyu'ú jyo'o su ntsiya nguatsi' nquicha', xa' tyu'ú ngu' chaca quiya', li' tsa' ngu' tyi'i' ngu' lo'o Cristo. Pana juani cua yala la ndyu'ú Cristo chaca quiya' cha' ta na cuentya ñi'ya caca cha' bi'. 21 Xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'i' sca ti ñati, bi' cha' ntsu'u cha' ndyijii na; la cui' jua'a sca ñati ngua nu ngua'ni cha' tyu'ú na chaca quiya', masi cua ngujuii na. 22 Adán naa ñati nu ngutu'u tucua chalyuu clyo, lo'o lcaa na laca na ñati nu ngutu'ú ji'i' jyo'o Adán tiya' la, bi' cha' ntsu'u cha' ndyijii na nde chalyuu. Cristo laca nu ñati nu ndyu'ú chaca quiya' bi', xqui'ya bi' taca tyu'ú na chaca quiya' si ntsu'u cha' ji'na lo'o nu Cristo bi'. 23 Ntsu'u ñi'ya caca cha' re: tya clyo cua ndyu'ú ycu'i' Cristo chaca quiya'; tiya' la lo'o tyalaa tsá nu caa Cristo chaca quiya', li' tyu'ú na, lcaa na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu'i' Ni; 24 li' tye chalyuu. Cua'ni tye Cristo ji'i' lcaa nu laca loo, ji'i' lcaa ngu' tisiya, ji'i' lcaa ti ña'a ñati nu nxuu tya'a lo'o ycu'i' Ndyosi. Li' chaca quiya' tya Jesús lcaa chacuayá' nu cua nda ycu'i' Ndyosi ji'i' tya clyo, cha' caca Ni loo ji'i' lcaa ti lo ñati li'. 25 Ndi'ya ndyaca cha': Juani tya ntsu'u chacuayá' culo Jesús cña ji'i' lcaa ñati, ña'a cuayá' cua'ni tye ycu'i' Ndyosi ji'i' lcaa ñati nu nxuu tya'a lo'o Jesús. 26 Lo'o cua ndye lcaa cha', li' cua'ni tye Ni cha' ndyijii ñati. 27 Pana juani ti cua nda ycu'i' Ndyosi Sti yu lcaa chacuayá' ji'i' Sñi' Ni, cha' caca Cristo loo ji'i' lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu. Nu lo'o nacu'i' quityi cha' lcaa na tsiya' ti caca cuentya ji'i' Cristo, cua jlo ti' na cha' ná lo'o ji'i' ycu'i' Ndyosi Sti yu culo Cristo cña, cha' ycu'i' Ni laca nu cua nda chacuayá' ji'i' Sñi'

Ni tya clyo; ná nchcui' Ni cha' ji'i' ycu'i' ca Ni li'. 28 Tiya' la li', nu lo'o cua ndaquiya' lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu ji'i' Cristo, li' tsa' Jesús ca su ntucua ycu'i' Ndyosi Sti yu, lo'o li' xa' tya Jesús lcaa cña cuentya ji'i' ycu'i' Ndyosi Sti yu chaca quiya'. Bi' laca nu cua nda chacuayá' ji'i' Cristo tya clyo, cha' laca yu Sñi' ycu'i' Ni. Lo'o li' sca ti ycu'i' Ndyosi caca loo ji'i' lcaa ca na nu ntsu'u chalyuu, jua'a lo'o lcaa ca na nu ntsu'u nde cua.

29 Ntsu'u xi ngu' tya'a ma nu ntyucuatya ngu', masi si'i' cuentya ji'i' ycu'i' ca ngu' ntyucuatya ngu' bi', cuentya ji'i' jyo'o tya'a ngu' ntyucuatya ngu'. Cua jlya ti' jyo'o ngu' ji'i' Jesús lo'o tya lu'ú ngu' chalyuu, pana ná ngulala ji'i' jyo'o ntyucuatya li'. ¿Ni cha' laca ntyucuatya ngu' bi' si nga'aa tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuii ngu'?

30 Lo'o cuare, quiña'a tsa cha' cuxi ndyaca ji'i' ya ca su ndya'a ya tyijyu'; ná tsa' ya tsiya' ti si ná jlo ti' ya cha' cua ndyu'ú Jesús chaca quiya'. 31 Lo'o na', cua ña'a ca tsá cua cajaa ti na' xqui'ya Cristo; pana ná talo na' cua'ni na' cña bi' si ná ndyu'ú Jesús chaca quiya'. Lo'o juani tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' ngusñi ma cha' ji'i' Jesucristo nu Xu'na na, tyuu tya'a cu'ma ca quichi' Corinto bi'. 32 Lo'o nguta'a na' ca quichi' Efeso, lye tsa ngua'ni lya' ti' ngu' quichi' bi' 'na; tyaala tsa ngua'ni ngu' 'na, hasta ngusuu tya'a ngu' lo'o na' ñi'ya ndu'ni na'ni tyaala. ¿Ni cha' laca ndya'a na' cajua si ná jlo ti' na' cha' cua ndyu'ú Jesús chaca quiya'? Si'i' ngana ndya'a na' cajua. Ntsu'u ñati nu nchcui' ndi'ya: "Cacu na tyaja, co'o na lcu'i, cha' la quee ti cajaa na", ndu'ni ngu' lo'o na. Jua'a cua'ni na' si ná jlo ti' na' cha' lu'ú Jesús.

33 Chañi tsa laca cha' nu nchcui' ñati ndi'ya: "Si xcu'i' lo'o ñati cuxi ndya'a na, xtyanu na ji'i' cha' tso'o nu ndu'ni na li'". Ná tucua ma cha'

ji'í ñati nu ñacui cha' ná caca cuxi tyiquee na lo'o ndu'ni na cha' cuxi. ³⁴ Nga'a cha' xtyanu ma ji'í cha' cuxi nu ndyu'ni ma, xana culacua tso'o ti' ma li'; tso'o ti' cua'ni ma lo'o tya'a ma. Nti' na' cha' ntsu'u xi cu'ma nu bilya ca cuayá' tso'o ti' ma cha' ji'í ycuí' Ndyosi, bi' cha' nchcui' na' lo'o ma jua'a cha' caca tyuju'u ti' ma.

Ñi'ya ña'a ngu' lo'o tyu'ú ngu' chaca quiya'

³⁵ Ná tyiquee' xcuañe ma 'na ndi'ya: “¿Ñi'ya caca tyu'ú ñati nu cua ngujui? ¿Ñi'ya ña'a tyucui ña'a ngu' bi', nu lo'o tyu'ú ngu' chaca quiya'?” ³⁶ Ná tso'o ndyu'u cha' si chcuí' ma jua'a. Lo'o cataa na sca si'yu ni, catsu' scua' si'yu bi' ñi'ya laca si na cua ngujui, cha' tyucua bi' li'. ³⁷ Si'í na cua laca ntyucua si'yu lo'o ndyataa na ji'í; si'yu ti ndyataa na, masi si'yu trigo, masi xi xa' la si'yu. ³⁸ Tiya' la li' ndu'ni ycuí' Ndyosi cha' caluu na cuiñii bi' li', ndyaluu ñi'ya nu nga'a cha' caluu bi', cha' sca si'yu caca sca lo na cuiñii. Xqui'ya cha' bi' caca cuayá' ti' na cha' ntsu'u sa scaa ca ña'a sca lo na lu'ú bi', ³⁹ ná stu'ba ña'a lcaa lo na bi': tsaca lo ña'a ñati chalyuu, xa' lo ña'a na'ni, xi xa' lo ña'a na'ni lu'be, chaca lo ña'a cualya; ntsu'u sa scaa ca ña'a sca lo na nu ntsu'u chalyuu. ⁴⁰ Ntsu'u na nu nga'a nde cua, cuati jua'a xa' lo na ntsu'u chalyuu. Pana xa' ña'a laca sca na nu nga'a nde cua, chaca lo ña'a na nu ntsu'u nde lo yuu chalyuu: ⁴¹ xa' ña'a xee cuichaa, lo'o jua'a xa' ña'a xee coo', xa' ña'a xee cuii nu nga'a nde cua. Jua'a nu cuii bi', si'í sca ti' cuayá' ña'a xee bi'. ⁴² La cui' jua'a caca na lo'o tyu'ú na chaca quiya'. Lo'o cua ndyaa jyo'o ne' yuu, catsu' bi' li'; pana lo'o tyu'ú bi' chaca quiya', nga'aa quiñu'u bi' tsiya' ti li'. ⁴³ Chiya'a ña'a jyo'o lo'o tyatsi', pana lubii tsa ña'a caca lo'o tyu'ú chaca quiya';

sca na nu xcuí' quicha ti ti' laca jyo'o nu tyatsi', pana nguula ti' bi' lo'o tyu'ú chaca quiya'; ⁴⁴ cuaña' tya na laca nu tyatsi', pana xa' ña'a caca tyucui ña'a na nu lo'o tyu'ú na chaca quiya'. Nde chalyuu ti cua'nijo'o cuaña' na, ñi'ya nu laca na juani; pana cha'a tyucui ña'a na cha' caca tyi'í na lo'o ycuí' Ndyosi chalyuu nde loo la.

⁴⁵ Ndi'ya nscua lo quityi ji'í ycuí' Ndyosi: “Ñati lu'ú ngua Adán nu ñati nu nguti'í chalyuu clyo, lo'o jua'a ycuí' Ndyosi laca nu cua nda cresiya ji'í yu”. Jua'a cha' nda quityi cusu'. Tiya' la li' nda Ni ji'í chaca ñati nu yaa chalyuu; ngua bi' ñati, la cui' ñi'ya nu ngua Adán ñati. Pana tso'o la ña'a ñati ngua nu Jesús bi'; cua nda ycuí' yu chaca cresiya nu tso'o la ji'í ñati, cha' caca stu'ba cha' ji'í yu lo'o ycuí' Ndyosi. ⁴⁶ Lo'o ngula na chalyuu tya lyiji caca tso'o tyucui ña'a na cha' caca chalyuu cucui ji'na, cha' tya clyo ndya' na ñi'ya nu laca cuaña' ti na; tiya' la li' ntsu'u cha' caca tso'o tyucui ña'a na cha' taca tsa tyi'í na lo'o ycuí' Ndyosi. ⁴⁷ Lo'o yuu ti ngüiñá Ni ji'í Adán nu nguti'í chalyuu clyo. Pana ca slo ycuí' Ndyosi ngutu'u nu chaca ñati nu yaa chalyuu ca tiya' la, la cui' Jesucristo nu Xu'na na. ⁴⁸ Ñi'ya laca ñati nu ndya' lo'o yuu ti bi', jua'a laca lcaa na cha' laca na ñati chalyuu; ñi'ya laca Cristo nu ngutu'u yaa nde cua, jua'a taca caca na si xñi na cha' ji'í yu. ⁴⁹ Lo'o ndi'í na chalyuu, xti ti tyempo talo tyucui ña'a na; pana lo'o tsa na tyi'í na slo ycuí' Ni, li' xa' ña'a caca na. Ñi'ya nu laca ycuí' Cristo, jua'a caca na li'.

⁵⁰ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'í Cristo, ntsu'u sca cha' nu nti' na' chcuí' na' lo'o ma: Ñi'ya nu ña'a ti cuaña' na juani, ná caca tyu'u cha' ji'na lo'o ycuí' Ndyosi lo'o culo Ni cña lo'o cua ndye chalyuu; ná caca tsa na ñi'ya nu quicha ti ti'

na ca chalyuu cucui nu caca nde loo la, su ná ntsu'u quicha tsiya' ti. ⁵¹ Nti' na' cha' caca cuayá' ti' ma sca cha' nu bilya cuna ñati: Ná lcaa na cajaa na; ntsu'u na nu ña'a lu'ú ti na caca na lo'o qui'ya Ni ji'na, nu lo'o cua tye ti chalyuu. Pana lcaa na tsi tsiya' ca cha'a tyucui ña'a na ⁵² laja lo'o nchquiña ti quiji cloo na. Li' cañi cula'á cui'chcua ji'i ycui' Ndyosi. Lo'o cañi cui'chcua bi', li' tyu'ú lcaa jyo'o nu ngusñi cha' ji'i ycui' Ndyosi lo'o yaa ngu' chalyuu; tyu'ú ngu' chaca quiya' cha' nga'aa ntsu'u cha' cajaa ngu' bi' tsiya' ti. Li' xcutsa'a Ni ji'i tyucui ña'a tsaca na. ⁵³ Nde chu' la lo'o tya ndi'i na chalyuu, ná tso'o ycui' na tsiya' ti, cha' xcui' na quiñu'u ti na; pana nde loo la, tso'o tsa caca tyucui ña'a na, nga'aa ntsu'u cha' quiñu'u na, nga'aa ntsu'u cha' tye na tsiya' ti. ⁵⁴ Lo'o cua ngua nguxcutsa'a Ni ji'i tyucui ña'a na cha' nga'aa quiñu'u na tsiya' ti li', nga'aa caca na ñi'ya nu ngua na tyempo nu nteje tacui; xcutsa'a Ni lcaa cha' ji'na. Li' tyu'u scua sca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya: “Cua ngua'ni tye Ni cha' ndyijii ñati chalyuu, cua ntijiloo ycui' Ndyosi ji'i lcaa tya'a ngusu Ni; ⁵⁵ nga'aa caca cua'ni nu xña'a ngana ji'na cha' cajaa na, nga'aa caca cua'ni lya' ti' cha' ti'í bi' ji'na juani”, nacui quityi bi'. ⁵⁶ Ti'í tsa cha' nchca ji'na lo'o ndyijii na xqui'ya cha' ntsu'u tsa qui'ya ji'na. Jlo ti' na cha' ntsu'u qui'ya ji'na, xqui'ya cha' ná ndaquiyá' na cña nu ngulo ycui' Ndyosi ji'na tya clyo cha' cua'ni na. ⁵⁷ Pana cua xa' ña'a laca juani, cua nda Ni chacuayá' cha' tyijiloo na ji'i nu xña'a xqui'ya cña nu ngua'ni Jesús nu lo'o ndyu'ú yu chaca quiya', bi' cha' quiña'a tsa xlya'be ta na ji'i ycui' Ndyosi lacua.

⁵⁸ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, ntsu'u tsa tyiquee na' ña'aa ji'i cu'ma. Ndi'ya ñacui na' ji'i ma,

cha' ña'a ti xñi tso'o ma cha' ji'i ycui' Ndyosi, lcaa tsá jlya ti' ma ji'i Ni; xcui' lye tsa cua'ni ma cña ji'i ycui' nu Xu'na na, ná ca taja ti' ma lo'o cua'ni ma cña bi'. Cua jlo ti' ma cha' ná culiji jua'a ti sca cña nu ndyu'ni ma cuentya ji'i ycui' Ndyosi.

16

Msta cha' xtyucua ji'i tya'a ti'i ti ngu' ca Jerusalén

¹ Cua nda na' cha' nu ndyaa slo ca ta'a ngu' nu ndyu'u ti'i cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i ycui' Ndyosi ca lcaa quichí ca loyuu su cuentya Galacia; cua nchcui' na' ñi'ya cua'ni ngu' lo'o xti'i ngu' msta. La cui' jua'a cua'ni cu'ma nu lo'o xti'i ma msta bi', cha' xtyucua ma ji'i ngu' ti'i tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús nu ndi'i ca loyuu su cuentya Judea. ² Tsá clyo nu nxana sca semana, li' tso'o si lcaa ma xñi ma xi xcaya' ma, caya' nu cua ngujui ji'i ma semana nu ndye. Tyuco'o bi' li', lo'o li' ná ntsu'u cha' xti'i ma msta bi' yala ntchaa ti nu lo'o tyalaa na'. ³ Lo'o cua ngulaa na', li' ta na xi ñati nu tsaa ca quichí Jerusalén, cha' ña'a ca ngu' nu cuane ma ji'i cha' tsaa ngu', ñati nu cua ndyuloo tso'o ma ji'i. Ta na xi quityi cui'ya ngu' tsaa ngu', quityi bi' cacha' ñi'ya laca cña nu ndya'a ngu'. Li' tsaa lo'o ngu' bi' ji'i msta nu ta ma ji'i ngu' ti'i tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús ca Jerusalén bi'. ⁴ Ca li' ñacui na' si tsa'a, si ná tsa'a lo'o ngu' bi'. Ná jlo ti' na' ñi'ya caca cña re'na, si ta chacuayá' tsa'a.

Tyucui su tsaa Pablo

⁵ Ntsu'u cña tsa'a tyuu quichí ca loyuu su cuentya Macedonia; lo'o tye cña bi', li' tyalaa na' ca quichí tyi ma ca ndacua, ⁶ tyanu na' xi lo'o ma li'. Ná tyiquee' tyanu na' lo'o ma tyucui tyempo tlya'. Laja lo'o tyi'i na' lo'o cu'ma, li' taca xtyucua ma xi 'na cha' quiñi la tyucui 'na cha'

tsa'a tyijyu' la, macala su ntsu'u cha' tsa'a. ⁷ Ná nti' na' cha' tyeje tacui na' jua'a ti slo ma; na cua nti' na' tyanu na' si tyempo lo'o ma, chacuayá' jii' ycu' nu Xu'na na. ⁸ Juani ti tyanu na' ca quichí Efeso re ña'a cuayá' tyalaa tsá ta'a Pentecostés. ⁹ Tso'o tsa ndyaca 'na su ndi'i na' quichí re, cha' ntsu'u tsa ngu' quichí nu tso'o tsa ndaca'a j-aca lo'o nchcui' na' lo'o ngu', masi ña'a ti ntsu'u tsa ñati nu nxuu tya'a lo'o na'.

¹⁰ Si tyalaa Timoteo cajua, chcu' tso'o ma lo'o yu, cha' ná ca xñi'i ti' yu laja lo'o tyi'i yu lo'o ma. Cuentya jii' ycu' nu Xu'na na ndya'a yu, la cui' tya'a cña nu ndya'a na'. ¹¹ Ni tsaca ma, ná cña'a ti' ma jii' yu; tso'o la si xtyucua ma jii' yu cha' quiñi tyucui jii' yu cha' tyalaa yu ca slo na'. Ntajatya tsa ya jii' yu, na' lo'o lcaa tya'a ngusñi na cha' jii' Cristo ca nde.

¹² Cua nchcui' tsa na' lo'o Apolos tya'a tso'o ma, cha' caa na'a yu xi jii' ma; caa yu lo'o xa' la ngu' tya'a na re. Pana ná ntaja'a yu caa yu yala ti; ca lo'o laja jii' yu, ca li' caa yu su ndi'i ma.

Cha' nu nguscua Pablo su cua tye quityi

¹³ Tii ti ti' ma tyi'i ma chalyuu. Xñi tso'o ma cha' jii' Jesús. Cua'ni tlyu tyiquee ma, ná cutsii ma. ¹⁴ Xcu' tso'o ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma jii' ñati lcaa ti se'i su ndyu'ni ma cña.

¹⁵ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jii' Jesús, cua jlo ti' ma cha' lcaa ngu' tya'a Estéfanos ngusñi ngu' cha' jii' Jesús clyo; clyo ca ngua ngu' bi' jii' lcaa cu'ma ngu' quichí nu ndi'i cacua ti nde Acaya. Lcaa tsá ntaja'a ngu' bi' xtyucua ngu' jii' ñati tya'a ngusñi na cha' jii' ycu' Ndyosi. ¹⁶ Nti' na' cha' taquiya' ma jii' ngu' bi'; la cui' jua'a taquiya' ma jii' lcaa ngu' nu cua'ni cña stu'ba ti lo'o ngu' bi', lo'o jua'a jii' lcaa ñati nu tso'o

tsa cua'ni cña ñi'ya nu ndyu'ni ngu' bi'. ¹⁷ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' cua ndyalaa Estéfanos lo'o Fortunato lo'o Acaico slo na' ca nde. Ná ndu'ni cha' masi ná ndi'i ma lo'o na' juani, cha' nu ngu' bi' ni, nxyucua tsa ngu' 'na; ¹⁸ cua ngua'ni ngu' bi' cha' nguula la ti' tyiquee na', la cui' ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi' lo'o cu'ma. Nga'a cha' taquiya' ma jii' lcaa ñati nu ndyu'ni cña jua'a.

¹⁹ Lcaa quichí ca loyuu su cuenta Asia su ntsu'u ñati nu ndyu'u ti'i cuenta jii' Jesús, nda ngu' xlyo ni'i jii' ma. Lo'o jua'a Aquila lo'o Priscila, cuati jua'a lcaa ñati nu ndyu'u ti'i to' tyi ngu' bi', nda ngu' xlyo ni'i jii' ma cuenta jii' ycu' nu Xu'na na. ²⁰ Lcaa ngu' tya'a ngusñi na cha' jii' Jesús, cua nti' ngu' chcu'cha' ngu' jii' ma; tyucui tyiquee ma quityi ma jii' tya'a ma chacuayá' jii' Cristo.

²¹ Lo'o ycu' na' nda na' xlyo ni'i jii' ma, nu nscua na' xtañi na' lo quityi re, Pablo.

²² Chaca tya cha' chcu' na' lo'o ma juani: Si ntsu'u ngu' tya'a ndyu'u ti'i ma nu ná liñi cha' tso'o ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jii' ycu' nu Xu'na na, xtyanu ti'i ma jii' ngu' li', cha' xcube' ycu' Ndyosi jii'. jTyaa nu'u, Xu'na, ca su ndi'i ya!

²³ Xtyucua Jesucristo nu Xu'na na jii' ma. ²⁴ Tyi'u ti' ma 'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jii' ma xqui'ya Jesucristo. Jua'a caca cha' lacua.

Quityi nchca tyucuaa nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nde quichi Corinto

¹ Pablo laca na'. Se'i ti ndi'i na' ca nde lo'o Timoteo tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo. Nscua ya quityi re cha' caa slo lcaa cu'ma ca quichi Corinto nu tsa tlyu ti ndyu'ni tlyu ma ji'i ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a tyaa quityi re slo lcaa ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o ycu'i Ndyosi tyucui ña'a loyuu su cuentya Acaya. Cua nda ycu'i Ndyosi cña 'na cha' tsa'a na' chcu'i' na' lo'o ngu' xa' quichi ca tyijyu' la, lcaa cha' nu ji'i Jesucristo. ² Cua nti' tsa ya cha' ña'a ti cua'ni ycu'i Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Nxyucua tsa ycu'i Ndyosi ji'na lo'o quiña'a tsa cha' ti' ndyacuaji'na

³ Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi nu laca Sti Jesucristo nu Xu'na na, xqui'ya cha' tya'na ti' Ni ña'a Ni ji'na, lo'o jua'a nxyucua tsa Ni ji'na lo'o ndyacuua cua ña'a ca cha' ti'i ji'na. ⁴ Nu nxyucua Ni ji'na ni, jua'a ndu'ni Ni cha' tiya' la taca xtyucua na ji'i xa' ñati, nu lo'o tyacuua cua ña'a ca cha' ti'i ji'i ngu'; ñi'ya lo'o nguxtyucua ycu'i Ndyosi ji'na, la cui' jua'a taca xtyucua na ji'i xa' ñati li'. ⁵ Ñi'ya lo'o ngua'ni lya' ti' ñati ji'i Cristo tya sa'ni la, jua'a nda ngu' quiña'a tsa cha' ti'i ji'na juani, nu lo'o nchcu'i' na cha' ji'i Cristo; pana ña'a ti nxyucua tsa Cristo ji'na, la cui' hora lo'o nchcube' na. ⁶ Masi tyacua cha' ti'i ji'i ya, masi lya' ti' ngu' ji'i ya, xqui'ya cu'ma laca cha' ti'i bi', cha' taca xtyucua la ycu'i Ndyosi ji'i

ma cha' caja ñi'ya clyaá ma ji'i nu cuxi li'. Nu lo'o xtyucua Ni ji'i ya ni, xqui'ya cu'ma ndu'ni Ni jua'a li', cha' caja ñi'ya xtyucua ya ji'i ma; jua'a ta Ni juersa ji'i ma cha' lo'o cu'ma talo ma ji'i cha' ti'i, la cui' ña'a cha' ti'i nu ndyaca ji'i ya. ⁷ Ndyi'u tsa ti' ya ji'i cu'ma. Jlo ti' ya cha' ñi'ya ndyu'ni lya' ti' ngu' ji'i ya, jua'a cua'ni lya' ti' ngu' ji'i ma; pana ñi'ya nxyucua Ni ji'i ya, jua'a xtyucua Ni ji'i cu'ma.

⁸ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, cua nti' ya cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya ngua lo'o ngujui cha' ti'i ji'i ya ca quichi su ndyaa ya ca loyuu su cuentya Asia, cha' tlyu tsa cha' cuxi nu ndyacuua ji'i ya nu ngua li'. Ná jlo ti' ya tsiya' ti' ñi'ya caca cha' tyijiloo ya ji'i cha' cuxi bi' nquicha'; ngua ti' ya cha' nga'aa tyu'ú ya, ⁹ cha' cua ndyalaa tyempo nu cua cajaa ti ya. Pana jua'a ngua cha' tso'o la jlya ti' ya ji'i sca ti ycu'i Ndyosi, cha' nchca ji'i Ni cua'ni Ni cha' tyu'ú ñati chaca quiya' masi cua ngujui ngu'; bi' cha' nchca ji'i Ni cua'ni lyaá Ni ji'na, si'i na culacua ti' na cha' ycu'i' ca ti na ntsu'u cha' cua'ni na cha' clyaá na laja cha' cuxi bi'. ¹⁰ Cua ngua'ni lyaá ycu'i Ndyosi ji'i ya tyempo bi', cha' ná ngujui ya, masi cuxi tsa ngua cha' ca bi'; lo'o jua'a tya cua'ni lyaá la Ni ji'i ya ca nde loo la. Cua ngusñi ya cha' ji'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' jlya ti' ya ji'i ycu'i Ni, cha' ña'a ti tya cua'ni lyaá Ni ji'i ya. ¹¹ Lo'o jua'a taca xtyucua ma ji'i ya nu lo'o chcu'i' ma lo'o ycu'i Ndyosi cuentya ji'i cuare. Tucua Ni cha' nu chcu'i' ma lo'o Ni, cha' tyuu tya'a ma; li' cua'ni Ni cha' caca tso'o ji'i ya. Lo'o li' tyuu tya'a ma taca tya ma xlya'be ji'i ycu'i Ndyosi cuentya ji'i ya, nu lo'o cua ngulaá ya ji'i nu cuxi.

Ná ngua ji'i Pablo tsa nde Corinto

¹² Tso'o tsa nti' ya cha' xcui' ngua'ni tyucui tyiquee ya lo'o mā, xcui' nda ya cha' liñi lo'o mā, ñi'ya nu ngua'ni ya lo'o xa' ñati; jua'a nti' ya. Ngua jil'i ya cua'ni ya jua'a lo'o mā xqui'ya cha' lye tsa ngua'ni tya'na ti' ycui' Ndyosi ji'na laja ti; si'i cha' nda'ya cha' hiqee ti ya, bi' cha' ndu'ni ya jua'a. ¹³⁻¹⁴ Tsa lo cua ti cha' nguscua ya lo quityi nu caa slo mā, sca cha' nu taca chcu' cu'mā, sca cha' nu taca ca cuayá' ti' mā. Masi juani cua ngua cuayá' ti' mā xi, pana cua nti' ya cha' tya caca cuayá' tso'o la ti' mā cha' bi'. Lo'o tyalaa tsa bi', nu lo'o caa Jesús nu Xu'na na chaca quiya', li' caca tso'o tyiquee mā ña'a mā jil'i ya; jua'a cuare tso'o ca ti' ya ña'a ya jil'i mā ca li'.

¹⁵ Jua'a ngua ti' na', bi' cha' ngulacua ti' na' tsa'a na' slo cu'mā tya clyo. Ná tyiquee' tsa na'a na' jil'i cu'mā tucua quiya' ngua ti' na' nquicha', cha' ca tso'o cresiya jil'i mā. ¹⁶ Clyo ngua ti' na' tyeje tacui na' nde su ndi'i mā tyucuii lo'o ndya'a na' ca Macedonia. Nu lo'o nguxtyuū na' ndya'a na' ca Macedonia bi', tyaa na' ca su ndi'i mā chaca quiya', cha' caca xtyucua cu'mā jna' tsa'a na' nde tyucuii Judea, ngua ti' na'. ¹⁷ Pana lo'o ná yaa na' slo cu'mā ni, li' ngua ti' mā cha' ná ngulacua tso'o ti' na'. Ná tso'o cha' chcu' mā cha' laca na' sca ñati nu nchcu' tucua ti cha'; nu lo'o ngüiñi tyucuii 'na tya clyo, ná ñi'lo' na' jil'i ni sca ñati. ¹⁸ Cua jlo ti' ycui' Ndyosi cha' ná nchcu' ya tucua cha' lo'o cu'mā, ñi'ya si nacui ya cha' jua'a laca, lo'o li' nacui ya cha' si'i jua'a. Ná ndu'ni ya jua'a, ¹⁹ cha' nu Jesucristo bi', nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi ni, si'i tucua cha' ntsu'u tyiquee Ni. Cua nchcu' ya cha' jil'i Ni su ndi'i cu'mā, lo'o na', lo'o Silvano, lo'o Timoteo, nchcu' cua cha' jil'i Ni. Ná chcu' Ni cha' si'i jua'a laca sca cha' si cua nchcu' Ni tsaca

quiya' cha' jua'a laca cha' bi'. Sca ti Cristo laca nu chañi cha' nchcu' Ni cha' liñi, ²⁰ sca ti nu Cristo bi' nu ndu'ni cha' chañi cha' tyu'u tucua laca cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o na; bi' cha' xqui'ya Jesucristo taca chcu' na: "Amén, jua'a caca cha' lacua". Jua'a ñacu' na laja lo'o ndu'ni tlyu na jil'i ycui' Ndyosi. ²¹ Ycui' Ndyosi laca nu ngua'ni lo'o ya cha' ngusñi tso'o ya cha' jil'i Cristo, lo'o jua'a ngua'ni Ni lo'o cu'mā; na cua ngua'ni ycui' Ndyosi cha' laca na ñati jil'i Ni. ²² Ndi'ya laca ñi'ya si ngusta ycui' Ni sca cuayá' nu jil'i Ni hichu' na, nu lo'o nda Ni Xtyi'i ycui' Ni nu ndyanu ne' cresiya ji'na. Xtyi'i ycui' Ndyosi laca nu nda ycu' Ndyosi ji'na yala la, cha' caca cuayá' ti' na cha' chañi cha' cua'ni Ni lo'o na laca ña'a cha' nu nacui Ni cha' cua'ni Ni.

²³ Ná nguta'a na' quichi tyi mā tu'ni, cha' ná nti' na' cha' caca ñasi' na' jil'i cu'mā. Chañi cha' xqui'ya cha' bi' ti, bi' cha' ná ndya'a na' ca slo mā li'. Cua jlo ti' ycui' Ndyosi cha' bi'. Qui'ya ycui' Ndyosi cresiya 'na si ná chañi cha' nu nchcu' na' re. ²⁴ Pana tso'o la masi si'i xqui'ya cuare ti taquiya' mā cha' jil'i ycui' Ndyosi, cha' ne' tyiquee ycui' ca mā cua ngusñi tso'o mā cha' jil'i Jesús. Na cua nti' ya xtyucua ya jil'i mā cha' ca chaa la ti' mā laja lo'o ndyu'ni tlyu ycui' ca mā jil'i Jesús.

2

¹ Bi' cha' ngulacua ti' na' cha' nga'aa su'ba na' cha' xñi'i ti' tyiquee mā lo'o tsa'a slo mā chaca quiya'. ² Ndi'ya laca cha': tso'o tsa nti' na' lo'o ña'a na' ñi'ya nu ndyu'ni cu'mā; cua nda na' cha' xñi'i ti' jil'i mā tsaca quiya', bi' cha' ná tso'o si jua'a cua'ni na' chaca quiya', ³ cha' jua'a ngua cha' nu nguscua na' lo quityi bi' tya tsubi' la. Ná nti' na' tsa'a na' slo cu'mā nquicha'; ná tyiquee' cua'ni mā cha' ca xñi'i ti' na', ngua ti' na'.

Pana tso'o la si tso'o ti caca tyiquee na', cha' jua'a si tso'o ntsu'u tyiquee na', lo'o cu'ma tso'o ti caca tyiquee ma li', ngua ti' na'. ⁴ Nu lo'o nguscua na' quityi bi', quiña'a tsa ngulacua ti' na' li'; xñi'i tsa ti' na' ngua li', hasta ndyunaa na' xqui'ya cu'ma. Pana si'i cha' ca xñi'i ti' cu'ma nguscua na' quityi bi'; ngua ti' na' cha' ca cuayá' ti' cu'ma cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jil'i cu'ma, bi' cha' nguscua na' quityi bi'.

Tyu'u cha' clyu ti' jil'i cu'ma lo'o ngu' cuxi bi'

⁵ Cua ngua xñi'i ti' ma xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni nu ñati bi'. Lo'o ngua'ni yu jua'a ni, si'i sca ti na' ngua xñi'i ti' na' li'; lo'o lcaa cu'ma ngua xñi'i xi ti' tyiquee ma xqui'ya cha' cuxi bi'. Pana juani nga'aa ntsu'u cha' cuxi bi', bi' cha' nga'aa nti' na' cua'ni tyaala na' jil'i cu'ma. ⁶ Cuayá' tsa cha' nu ngua'ni cu'ma lo'o yu bi', cha' cati xqui'ya yu bi', nu lo'o ndyu'u ti'i ma tsa tlyu ti nu ngua li'. ⁷ Bi' cha' juani cui'ya cu'ma cha' clyu ti' jil'i yu bi', xaala' ma cresiya jil'i ma lo'o yu, cha' ná chcuna' chalyuu jil'i yu bi' xqui'ya cha' xñi'i tsa ti' yu. ⁸ Ndiña ya cha' clyu ti' jil'i ma juani cha' xtyucua ma xi jil'i yu bi', cha' ca cuayá' ti' yu cha' ña'a ti tya ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i yu. ⁹ Cua laca nguscua na' quityi bi', cha' liya slo cu'ma, cha' ngua ti' na' quijeloo cha' na si chañi cha' jil'i ma cha' cua'ni cu'ma ñi'ya nu ni na' jil'i ma li'; ná jlo ti' na' nquicha', si tyaja'a cu'ma cua'ni ma jua'a. ¹⁰ Lo'o na', cui'ya na' cha' clyu ti' jil'i yu bi', si cua ngua'ni clyu ti' cu'ma jil'i yu. Lo'o cu'ma cua ngua'ni yu cha' cuxi bi', pana na' ngüi'ya cha' clyu ti' jil'i yu bi' cuentya jil'i ma, masi tyijyu' ndil'i na', masi sca ti Cristo ndu lo'o na'. Bi' cha' jua'a culacua tso'o ti' ma lacua, ¹¹ cha' ná caca tyijiloo nu

xña'a nu naa Satanás ji'na; cua jlo tsa ti' na cha' tajua' tsa nu xña'a bi'.

Ngulacua tsa ti' Pablo nga'a yu ca quichi Troas

¹² Ndyaa na' ca quichi Troas tya tsubi' la, ndyaa cacha' na' cha' jil'i Jesús jil'i ngu' quichi bi'. Lo'o jua'a ngua li', cha' tso'o tsa ndyuna ngu' quichi bi' cha' jil'i ycu'i' Ndyosi, xqui'ya cha' cua nda ycu'i' nu Xu'na na chacuayá' na cha' cua'ni na' cña jil'i Ni ca ndacua. ¹³ Pana ná ndalo na' ca bi', cha' ngulacua tsa ti' na' ni cha' laca bilya tyalaa Tito tya'a ndya'a ya cña slo na'; bi' cha' yala ti ngusalaya' na' lo'o ngu' quichi bi'. Li' tya ndyaa la na' nde loyuu su cuentya Macedonia.

Ntijiloo na jil'i nu cuxi xqui'ya Cristo

¹⁴⁻¹⁵ Ndyaa tsa na' xlya'be jil'i ycu'i' Ndyosi cha' stu'ba cha' ji'na lo'o Cristo. Laca cha' ñi'ya si ndya'a lo'o ycu'i' Ndyosi ji'na ndya'a qui'i ti na calle, cha' ndyu'ni chi Ni loo Jesucristo cha' cua ntijiloo yu jil'i nu cuxi. Jua'a ji'na ta Ni su tya'a na laja ñati bi', cha' lo'o na nsañi na cha' jil'i ycu'i' Cristo ca slo lcaa ñati; ndacha' na cha' jil'i ycu'i' Ndyosi ca slo ñati, masi nchcui' na lo'o ñati nu nti' clyaá jil'i nu cuxi, masi nchcui' na lo'o xa' ñati nu ná nti' cuna cha' tso'o bi'. Pana ñi'ya laca sca na tyixi xtyi'i nu nda xtyi'i ntyucua lcaa se'i, jua'a laca cña nu ndu'ni na cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi. Ndiya tsa ti' ycu'i' Ndyosi jil'i, la cui' jua'a ndiya ti' Ni cña nu ndyu'ni Cristo nde chalyuu xqui'ya na. ¹⁶ Ñati nu chiya'a tsa ndu'ni ni, ná ndiya' ti' ngu' cha' nu nchcui' na tsiya' ti; na ndacane la cha' bi' jil'i ngu' cha' cua chcuna' ti chalyuu jil'i ngu' xqui'ya cha' cuxi nu ndyu'ni ngu'. Pana ñati nu nti' clyaá jil'i nu cuxi ni, xa' ña'a ndu'ni ngu' bi'; cua jlo ti' ngu' cha' ntsu'u chaca chalyuu tso'o la nu caja jil'i ngu'. Ntsu'u tsa ñati nu ná caca cua'ni cña bi';

pana cuare ni, taca cua'ni ya jil'i chacuayá' jil'i ycuil' Ndyosi. ¹⁷ Si'i ngana ndyu'ni ya lo'o cha' jil'i ycuil' Ndyosi bi', si'i na nchcutsa'a ya jil'i lo'o xa' la cha'; tyucui ti' tyiquee ya nhcui' ya lo'o ñati' ñi'ya laca si na ndi'i ycuil' Ndyosi slo ya, xqui'ya cha' ycuil' Ndyosi laca nu ngua'a loo jil'i ya cha' cua'ni ya cña bi' cuentya jil'i Cristo.

3

Nde laca sca cha' nu cua nguxana ca ti

¹ Ná nhcui' tyucuaa ti' ya lo'o cu'ma. Ná nti' ya cha' chcuil' ma cha' tlyu tsa ñati' laca ya. Lo'o ndya'a ya slo ma, ná ntsu'u cha' qui'ya ya sca quityi nu ñacui' cha' tso'o ti ndyu'ni ya cña; jua'a lo'o ndyaa ya chaca se'i, ná ntsu'u cha' jña ya sca quityi jua'a jil'i ma. ² Ná ntsu'u cha' tlyu'ú quityi jil'i ya jua'a, cha' taca ña'a ngu' jil'i cu'ma. Cua jlo ti' ngu' cha' xqui'ya cuare tso'o tsa ndyuna ma cha' jil'i Jesús, jlo ti' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya jil'i cu'ma. ³ Cristo ngua'ni cña bi' ne' cresiya jil'i cu'ma, nu lo'o nda Ni jil'i cua cha' ndyaa ya ca su ndi'i ma; bi' laca sca cña jil'i Xtyi'i ycuil' Ndyosi nu lu'ú ca, nu ngua'ni Ni ne' cresiya jil'i cu'ma ñati' chalyuu, ni si'i cha' nscua sca cha' chu' quee cuaja' ti.

⁴ Taca chcuil' na jua'a, cha' tlyu tsa ndyaca tyiquee na xqui'ya cha' jlyu ti' na jil'i ycuil' Ndyosi, cha' cua ngusñi na cha' jil'i Jesús. ⁵ Cuentya jil'na, ná nchca jil'na cua'ni na cña jil'i ycuil' Ndyosi tsiya' ti; pana ycuil' Ni ndu'ni Ni lo'o na cha' taca jil'na cua'ni na lcaa lo cña jil'i Ni nu ndyu'ni na. ⁶ Laca bi' sca cha' nu cua nguxana ca ti, sca cña nu ndyu'ni Xtyi'i ycuil' Ndyosi laca. Ná laca bi' ñi'ya laca sca cña nu ndacane ti quityi cusu' jil'na cha' cua'ni na. Ndyijii na xqui'ya yabe' nu ntsu'u jil'na xqui'ya cña nu nclyo

quityi cusu' bi' jil'na, pana juani ndyiji chalyuu cucui jil'na xqui'ya Xtyi'i ycuil' Ndyosi.

⁷ Cña nu ngulo Moisés jil'i ngu' bi' cuentya jil'i ycuil' Ndyosi ni, chu' quee cuaja' nscua cha' bi'; nguscua Ni letra hichu' quee cuaja' bi', cha' chcuil' ngu' lo. Ndubi tsa ña'a xee jil'i ycuil' Ndyosi ngua, nu lo'o nda ca ti Ni cha' cusu' bi'; hasta tyucui ña'a loo nu cusu' Moisés ndubi tsa ña'a ngua, ni nga'aa ngua ña'a tya'a ngu' Israel jil'i loo nu cusu' bi'. Pana yala ti nteje tacui cha' bi', xtyi'i ti nguliji xee bi' loo yu li'. Lo'o xee ndubi ndyalaa cha' cusu' bi' lacua, masi xcuil' jua'a ndyijii ñati' lo'o yabe' nu ntsu'u jil'i ngu' xqui'ya cña nu nclyo cha' cusu' bi'; ⁸ pana juani tlyu la cha' ndyaca nu lo'o nda na cha' jil'i Jesús lo'o ñati, lo'o li' ndu'ni Xtyi'i ycuil' Ni cña ne' cresiya jil'i ngu' bi'. ⁹ Cña nu nclyo cha' cusu' ni, bi' ndu'ni cha' quijeloo qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati; ntsu'u cha' chcube' ngu' li', masi ndubi tsa ña'a xee nu ngua ca su ntucua quiya' cha' cusu' bi'. Bi' cha' juani tlyu la cha' laca cha' jil'i ycuil' Jesús bi', cha' jua'a ndyaca lubii cresiya jil'na cuentya jil'i ycuil' Ndyosi xqui'ya Jesús bi'. ¹⁰ Juani tlyu la cha' tso'o ndyaca ca su ndi'i na, bi' cha' nga'aa ña'a na jil'i cha' tso'o nu ngua jil'i cha' cusu' bi', masi tso'o tsa ña'a ngua cha' bi' tya clyo la. ¹¹ Xti ti tyempo ndalo nu cha' cusu' bi', masi tlyu xi xee ngua lo'o tya lyiji calo cha' bi'. Pana tyucui tyempo nu lijya nde loo la, ná nga'a cha' tye cha' nu nguxana ca ti bi' juani; tlyu la cha' laca bi' tsiya' ti.

¹² Lo'o juani nga'aa ntsii na chcuil' na lo'o ñati, cha' jlo ti' na cha' tso'o tsa laca cha' jil'i Jesús nu nhcui' na re. ¹³ Nga'aa nti' cha' tyacu' sca late' loo na ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Moisés nu ngua sa'ni bi', cha' ná ña'a ngu' Israel loo yu lo'o nguliji xee bi' jua'a ti.

14-15 Ndyacu' tsa cha' hique ngu' Israel nu ngua li', cha' ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' ji' ycuí' Ndyosi tsiya' ti. Masi chalyuu juani, jua'a laca lo'o quityi cha' jo'ó nu nguscua jyo'o Moisés, la cui' cña nu ngulo ycuí' Ndyosi ji' ñati' nu ngua sa'ni bi'; nu lo'o chcuí' ti ngu' judío lo quityi cha' jo'ó bi', ña'a ti ná nchca ca'ya cha' bi' hique ngu' bi'. Tsiya' ti taca ca'ya cha' bi' hique ngu' lo'o xñi ngu' bi' cha' ji' Jesús; li' saala Ni hique ngu' cha' cuna tso'o ngu' cha' ji' Ni. ¹⁶ Pana lo'o xñi na cha' ji' ycuí' nu Xu'na na, li' tye cha' nu ndyacu' hique na. ¹⁷ Lo'o nchcuí' ca ti quityi re cha' ji' nu "Xu'na na", bi' nti' ñacuí' cha' Xtyi'i ycuí' Ndyosi laca nu bi'. Lo'o jua'a nu lo'o laca Xtyi'i ycuí' Ndyosi nu Xu'na na loo ji'na, nga'aa tucuí' caca ji' tatsaa ji'na cha' cua'ni na cua ña'a ca cña cuxi li'. ¹⁸ Jua'a laca cha' ji'na, lcaa na lo'o tya'a na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús, tyaca' tyijyu' cha' cua nda nu Xu'na na xee nu tyu'u loo na. Pana ná nga'a cha' tyacu' sca late' loo na, cha' la cui' cha' tlyu bi' laca nu ña'a ti tya lye la ndyu'ni cña lo'o na cha' cha'a tyucuí' ña'a na, cha' caca na ñi'ya laca ycuí' Ndyosi nu Xu'na na tsiya' ti. Ca slo ycuí' nu Xu'na na nu laca Xtyi'i bi', ca bi' ndyu'u nu cha' tlyu bi'.

4

¹ Bi' cha' ná nchca taja ti' ya ji' cña nu ndyu'ni ya. La cui' ycuí' Ndyosi laca nu cua nda cña bi' ji' ya, xqui'ya cha' tya'na ti' Ni ña'a Ni ji' ya. ² Cua ngxu'tyanu ya ji' lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni ngu' cuaana ti, lcaa cha' nu ntyuju'u tsa ti' ngu' cua'ni ngu' ji'. Si' na ñilo'o ya ji' ngu', la cui' jua'a ná nchcutsa'a ya cha' ji' ycuí' Ndyosi lo'o xi xa' la cha', nu lo'o nchcuí' ya cha' bi' lo'o ngu'; tso'o ti nclyu'u ya tyucuí' cha' ji' Jesús ji' ngu'. Lo'o jua'a chañi tsa laca cha' bi', cha' jua'a caca cuayá' ti' lcaa ñati' cha' tyucuí'

tyiquee ya ndu'ni ya cña ji' ycuí' Ndyosi; jua'a nti' ycuí' Ni ña'a Ni ji' ya. ³ Lo'o li' si ntsu'u ñati' nu ñacuí' cha' tucuí' tsa ndyu'u cha' tso'o ji' Jesús nu nchcuí' ya lo'o ngu', li' ñi' la ñacuí' na li' cha' ñati' bi' laca nu nguna' ndu'ni, bi' cha' ná nchca cua'a jyaca ñati' bi' ji' cha' bi'. ⁴ Ná ntaja'a ngu' bi' xñi ngu' cha' bi' xqui'ya nu xña'a nu ñilo'o ji' ñati' chalyuu. Ndacu' nu cuxi bi' cha' ji' ngu' cha' ná cuna ngu' cha' tso'o nu cuentya ji' Cristo, bi' cha' ná nchca tyanu xee lubii ji' Cristo ne' cresiya ji' ngu' bi'. Tlyu tsa cha' laca ji' Cristo; lcaa cha' nu ntsu'u ji' Ni, stu'ba ntsu'u cha' ji' Ni lo'o ycuí' Ndyosi Sti Ni ca su ntucua Ni juani. ⁵ Nu cha' nu nda ya lo'o ngu' ni, si' cha' ji' ycuí' ca ya nchcuí' ya. Ndi'ya laca cha' nu nchcuí' ya lo'o ngu': Jesucristo laca Xu'na tyucuí' ña'a nde cua, lo'o la cui' Ni laca Ni loo ji' tyucuí' ña'a nde chalyuu. Bi' cha' ñacuí' ya cha' xqui'ya Jesús nu Xu'na na ndyu'ni ya cña cuentya ji' ma. ⁶ La cui' ycuí' Ndyosi laca nu nda xee lubii ji' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na; bi' cha' caca cuayá' ti' na lcaa cha' tlyu nu tso'o tsa nu ntsu'u ji' ycuí' Ndyosi, la cui' ti cha' nu nchca tii na cha' ndyu'ni Ni cña ne' cresiya ji'na nu lo'o xñi na cha' ji' Cristo. Ycuí' Ni ngulo Ni cña cha' tyucua xee ca su ngua chalyuu talya nu ngua tya sa'ni la.

Ndi'ya tyi' na nde chalyuu lo'o ngusñi na cha' ji' ycuí' Ndyosi

⁷ Masi tlyu tsa cha' tso'o nu ntsu'u ne' cresiya ji'na xqui'ya Cristo, pana ñati' chalyuu ti laca na, si' na nguula tsa ti' na ycuí' ca na. Ñi'ya laca sca quityu' nu ndya' lo'o yuu ti nu xtyi' ti ncla'a, jua'a ti laca na. Tso'o la jua'a, cha' li' taca ca cuayá' ti' na cha' sca ti ycuí' Ndyosi laca nu lcaa cña nchca ji' Ni; nga'aa si' ycuí' ca na nu nchca ji'na. ⁸ Lcua ti se'ji nu ndya'a ya, tlyu tsa cña ndyacu'a ji' ya, pana ná

nchca tyijiloo nu cuxi jil'i ya. Lu'ba ti ncliyacua tsa ti' ya, pana ná nchca taja ti' ya lo'o xñi'i ti' ya. ⁹ Ntsu'u tsa tya'a cusu'u ya, pana la cui' ti cha' ná lyiji tya'a tso'o ya. Masi ntsu'u ngu' nu ndyu'ni cha' quicha ya, pana ná nchca cua'ni tye ngu' jil'i ya. ¹⁰ Macala su ndya'a ya nde chalyuu, lu'ba ti nchca quicha ya, ntsu'u tsa cha' ti' nu ndyu'ni ngu' lo'o ya, tsa ña'a nu ngua jil'i Cristo lo'o yaa yu nde chalyuu, nu lo'o ndyujuii ngu' jil'i yu. Pana li' ca jlo ti' xa' ñati cha' ña'a ti tya lu'u ycu' Cristo, nu lo'o ña'a ngu' bi' cha' ña'a ti tya lu'u ya. ¹¹ Cua ña'a ca hora lo'o ndi'i ya chalyuu ntsu'u tsa cha' cuxi nu taca cujuui jil'i ya, cha' quiña'a tsa cha' cuxi ndyacua jil'i ya lcaa se'i su ndya'a ya xqui'ya Jesús. Pana jua'a taca ña'a ngu' cha' tya ndi'i Jesús lo'o ya; bi' cha' laca tya ntsu'u chalyuu jil'i ya, masi quicha ti ti' ya ndya'a ya. ¹² Jua'a laca cha' jil'i cuare, na ncliji tyucui ña'a ya xqui'ya cha' ti' nu ndyacua jil'i ya nde chalyuu; pana cu'ma ni, cua ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ma xqui'ya cña nu ngua'ni ya.

¹³ Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu' su nchcui' ngu' ndi'ya: "Jlya ti' na' cha' chañi laca cha' bi', bi' cha' nchcui' na' cha' liñi bi' lo'o xa' ñati", nacui' jyo'o cusu' bi'. Lo'o jua'a cuare, nchcui' ya cha' jil'i Jesús cha' cua ndyat'i tyiquee ya jil'i yu, xqui'ya cha' ngusñi ya cha' jil'i yu. ¹⁴ Chañi jlya ti' ya cha' ngulo ycu' Ndyosi jil'i Jesús nu Xu'na na ca su ntsiya yu nguatsi' yu, lo'o la cui' jua'a caqui'ya Ni ji'na, cha' stu'ba ti tyalaa na ca su ntucua ycu' Ni. ¹⁵ Ndalo ya jil'i lcaa cha' ti' nu ndyacua jil'i ya xqui'ya cu'ma; tiya' la li' tyatu quiña'a la tya'a ñati ma nu taca tya xlya'be jil'i ycu' Ndyosi cuentya jil'i ya, cha' jua'a quiña'a tsa tya'a ñati ma ntsu'u nu cua ngujui xlya'be nu ta ycu' Ndyosi jil'i ma. Lo'o li' stu'ba ti taca cua'ni chi

na loo ycu' Ndyosi.

¹⁶ Bi' cha' ná nchca taja ti' na jil'i cña nu ndyu'ni na cuentya jil'i ycu' Ndyosi, masi ncliji tyucui ña'a cuaña' na jua'a ti; pana ña'a ti lu'ba ti ndu'ni ycu' Ndyosi cha' ca tso'o la cresiya ji'na. ¹⁷ Si'i na tlyu tsa cha' ti' nu ndyacua ji'na chalyuu re juani, xti ti tyempo talo cha' ti' bi'; pana tiya' la ni, tlyu tsa cha' tso'o nga'a cha' tyacua ji'na ca slo ycu' Ndyosi, lo'o ná nga'a cha' tye bi' tsiya' ti. Ná stu'ba cha' ti' re lo'o cha' tso'o nu nga'a cha' tyacua ji'na nde loo la. ¹⁸ Ná ntsu'u tyiquee na jil'i sca na nu tso'o ña'a ti, cha' ná talo lcaa na nu tso'o ña'a bi' tsiya' ti; na ncliyana na jil'i sca cha' nu ná nchca ña'a na jil'i juani ti, pana nde loo la tyu'u tucua cha' bi', ña'a na jil'i li'. Bi' laca nu ná nga'a cha' tye cha' jil'i.

5

¹ Jlo ti' na cha' ñi'ya nti' sca ni'i canta' ti, jua'a nti' cuaña' na, cha' si cua ngujui na ni, cua ndye cuaña' na nguti. Pana cua ngua'ni cho'o ycu' Ndyosi chaca ni'i nu tyacua ji'na, chaca cha' laca bi'; ycu' Ndyosi xcutsa'a tyucui ña'a na, lo'o ná nga'a cha' tye cha' ji'na tsiya' ti li'. Ca su ntucua ycu' Ndyosi laca cha' bi', si'i ñati nu cuiña' ni'i bi'. ² Ná tso'o nti' na ndi'i na nde chalyuu, cha' xcui' quicha tsa ti' na. Chañi cha' cua nti' na tyu'utsu' na nde chalyuu, tyaa clya na ca slo ycu' Ndyosi, cha' yala la caja ni'i cucui bi' ji'na li'. ³ Ni'i bi' laca nu tacu' lo tyucui ña'a na, cha' caja su tyil'i cresiya ji'na, cha' ná tyil'i na jua'a ti. ⁴ Nchca taja ti' na su ndi'i na nde chalyuu, cha' ndyacua tsa cha' ti' ji'na. Si'i na nti' na cha' cajaa na yala ti, pana nti' tsa na cha' caca cucui tyucui ña'a na; bi' laca nu cua'ni ycu' Ndyosi lo'o tyalaa na ca su ntucua Ni. Lo'o li' tye cha' cuxi ji'na, tye tyucui ña'a cuaña' na nu nscua cha' cajaa, cha'

li' taca quije chaca chalyuu nu tso'o la ji'na, nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti. ⁵ Na cua ngua'ni cho'o ycuí' Ndyosi cha' jua'a caca ji'na ca li'; cua nda Ni Xtyi'li' ycuí' Ni cha' tyanu ne' cre-siya ji'na juani. Laca bi' sca cha' nu nda Ni ji'na yala ti, cha' tyi'u ti' na lcaa cha' nu cua'ni Ni cuentya ji'na ca nde loo la.

⁶ Bi' cha' nchca tlyu tyiquee na, cha' ndu ti' na cha' jua'a cua'ni ycuí' Ndyosi. Nu lo'o tya lu'ú na chalyuu, jlo ti' na cha' tyijyu' tsa to' tyi na ca slo ycuí' Ndyosi, cha' tya lyiji tyalaa na ca su ntucua ycuí' nu Xu'na na. ⁷ Ndalo na ndi'i na chalyuu xqui'ya cha' jlya ti' na cha' nu nda Ni lo'o na, si'i na cua na'a na ñi'ya caca cha' nde loo la. ⁸ Cha' nu tlyu nchca tyiquee na, bi' cha' cua nti' tsa na cha' xtyanu na ji'i chalyuu re su quicha ti ti' na ndi'i na, cha' tsa na tyi'i na ca slo ycuí' nu Xu'na na; ⁹ ndyu'ni cña ti' na cha' cua'ni na lcaa ña'a cña nu ndiya' la ti' nu Xu'na na, masi tya lu'ú na, masi cua ngujuii na. ¹⁰ Lcaa na lo'o tya'a na nga'a cha' tyalaa na ca su ntucua ycuí' Cristo cha' cua'ni cuayá' Ni ji'na. Lo'o li' tyacua cha' ji'i scaa na, ña'a cha' nu nga'a cha' tyacua ji'na xqui'ya cña nu cua ngua'ni scaa na nde chalyuu, si cha' tso'o ngua'ni na, si cha' cuxi ngua'ni na.

Chcui' na sca cha', ñi'ya nu caca cati qui'ya ji'na lo'o ycuí' Ndyosi

¹¹ Xqui'ya cha' ndube tsa ti' ya cha' ña'a ycuí' Ndyosi ji'i ya, bi' cha' nchcui' tsa ya cha' ji'i Jesús lo'o xa' ñati. Tso'o tsa nslo ycuí' Ndyosi ji'i ya, ñi'ya ndu'ni sa scaa ya. Lo'o jua'a cu'ma, nti' ya cha' liñi tsa ndyuloo ma ji'i ya, ¹² si'i cha' tyixi ti ya nchcui' tso'o ti ya cha' ji'i ycuí' ca ti ya. Ndi'ya nti' ya: caja ñi'ya xtyacui ma cha' lo'o ngu' cuentya ji'i ya, si tso'o ti nti' ma ña'a ma ji'i ya. Ntsu'u ñati ca bi' nu ná ndube ti' ñi'ya ndu'ni ngu'

lo'o tya'a ngu', pana ndube la ti' ngu' bi' ñi'ya ndu'ni ch'i ngu' loo ycuí' ca ngu'. ¹³ Ná ndu'ni cha' masi ñacui ngu' bi' cha' tonto tsa ya; jua'a laca ya tu'ni, xqui'ya cha' ndyu'ni ya cña ji'i ycuí' Ndyosi. Masi jua'a laca ya nti' ngu' bi', pana tyucui tyiquee ya taca xtyucua ya ji'i cu'ma li'. ¹⁴ Cua jlo ti' na cha' sca ti ycuí' Cristo ngujuii lo crusi cuentya ji'i lcaa ñati chalyuu; ñi'ya nti' si cua ngujuii lcaa ñati chalyuu xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu', jua'a laca cha', xqui'ya cha' ngujuii yu lo crusi bi'. Lo'o juani jlo ti' na cha' ntsu'u tsa tyiquee Cristo ña'a Ni ji'i lcaa ñati chalyuu, bi' cha' nga'a cha' chcui' na cha' ji'i Jesús lo'o xa' ñati. ¹⁵ Xqui'ya lcaa ñati, bi' cha' ntaja'a Cristo ngujuii yu lo crusi. Cua nti' yu cha' nga'aa tyi'i ñati chalyuu cha' ji'i ycuí' ti ngu'; tyi'i ngu' ni, pana xcui' cuentya ji'i Cristo, cha' bi' laca nu cua ngujuii cuentya ji'i ngu', bi' laca nu cua ndyu'ú chaca quiya' cuentya ji'i ngu'. ¹⁶ Bi' cha' juani nga'aa chcui' tyucuaa ti' na lo'o xa' ñati si ná ndiya ti' na ñi'ya ndu'ni ngu' bi' nde chalyuu. Nu ngua tya sa'ni la, la cui' ti cha' ná ndiya ti' ya cña nu ngua'ni ycuí' Cristo; si'i ñati nguula, si'i ñati tlyu laca yu ngua ti' ya tya li'. Pana juani nga'aa si'i jua'a nlyacua ti' ya ña'a ya ji'i Cristo. ¹⁷ Lo'o juani nu lo'o cua ngusñi sca ñati cha' ji'i Cristo, li' cua nguxcutsa'a Ni cha' ji'i ñati bi'; cua ndye cha' ji'i yu lo'o cha' cuxi nu ngua'ni yu nu ngua tya tsubi' la. Chaca chalyuu cucui, bi' laca nu cua ngujui ji'i yu juani.

¹⁸ Ycuí' Ndyosi laca nu ndu'ni lcaa cha' bi', cha' cua ndyaca stu'ba cha' ji'na lo'o Ni xqui'ya Cristo. Lo'o juani cua nda Ni cña ji'na cha' chcui' na lo'o ngu' ñi'ya caca stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o ycuí' Ni. ¹⁹ Xqui'ya Cristo ndu'ni Ni cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu lo'o Ni, nga'aa culotu Ni ji'i cha'

cuxi nu cua ngua'ni ñati. Lo'o li' cua ngua'a lo Ni ji'na, cha' cua'ni na cña cuentya ji' Ni, cha' chcu' na lo'o ñati ñi'ya taca ca stu'ba cha' ji' ngu' lo'o ycu' Ndyosi; ²⁰ bi' cha' laca ndya'a ya ca slo ma chacuayá' ji' ycu' Cristo. Ndi'ya laca lo'o nchcu' ya lo'o ma, ñi'ya laca si ycu' Ndyosi nchcuane Ni ji' ma cha' cua'a jyaca ma ji' cha' nu nchcu' Cristo. Nchcu' ya lo'o cu'ma chacuayá' ji' Cristo lacua, cha' cua'ni ma cha' caca stu'ba cha' ji' ma lo'o ycu' Ndyosi. ²¹ Masi ná ntsu'u qui'ya ji' Cristo tsiya' ti, pana ycu' Ndyosi ngua'ni cha' ndyanu qui'ya nu ntsu'u ji'na hichu' Cristo. Si cua ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Cristo, li' caca lubii cresiya ji'na ñi'ya nu nti' ycu' Ndyosi cha' caca na.

6

¹ Ngu' tya'a ndyu'ni na cña ji' ycu' Ndyosi laca ma; bi' cha' nchcu' tsa ya lo'o cu'ma, cha' ná culiji ma cha' tso'o jua'a ti, cha' tso'o nu cua nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji' ma. Na cua ngusñi ma cha' bi' tsaca quiya', bi' cha' ña'a ti taquiya' ma ji' cha' bi' juani. ² Ndi'ya nchcu' sca cha' nu nscua lo quityi ji' ycu' Ndyosi sa'ni la:

Cua nti' tsa na' cha' cua'ni cho' na' cresiya ji' ma, nacui ycu' Ndyosi, bi' cha' ntucua na' cha' ji' ma lo'o nchcu' ma lo'u.

Cua nti' na' cha' cua'ni lyaá na' ji' ma, bi' cha' nguxtyucua tsa na' ji' ma.

Jua'a nacui ycu' Ndyosi. Lo'o nu juani cua laca tyempo cha' cua'ni cho'o Ni cresiya ji' ma, juani cua laca la cui' tyempo cha' cua'ni lyaá ycu' Ndyosi ji' ma ji' nu cuxi.

³ Ná nti' ya cha' xtyí lo'o ngu' ji' ya xqui'ya cña nu ndyu'ni ya, cha' lo'o ji' ycu' Ndyosi xtyí lo'o ngu' bi' li'; bi' cha' ná ta ya chacuayá' cha' tyu'u tucua cha' cuxi, nu

xqui'ya bi' taca chcu' ngu' ji' ya. ⁴ Tso'o la nti' ya si caca cuayá' ti' ngu' cha' ndya'a ya lo cña ji' ycu' Ndyosi, nu lo'o ña'a ngu' cña nu ndyu'ni ya cuentya ji' Ni. Ndalo tsa ya ji' cha' ti' nu ndu'ni ngu' lo'o ya, masi ntsu'u tsa na nu lyiji ji' ya, masi ntsu'u tsa cha' tucui nu ndyaca ji' ya. ⁵ Cua ngujui' juata ngu' ji' ya, jua'a cua ngusu'ba ngu' ji' ya ne' chcu; cua ndyu'u ti' tsa tlyu ti ñati ca slo ya cha' cua'ni lya' ti' ngu' ji' ya; lo'o jua'a ntsu'u quiya' nteje tacui ya cuayá' cña nu ndyu'ni ya, ntsu'u quiya' ná nchca caja' ya, ntsu'u quiya' nu lye tsa ntyute' ya. ⁶ Pana ndi'ya ca cuayá' ti' ngu' cha' cña ji' ycu' Ndyosi laca nu ndya'a ya lo'o: na cua ngua lubii cresiya ji' ya cuentya ji' ycu' Ni; liñi tsa nchca cuayá' ti' ya cha' ji' Ni; ndalo tsa tyiquee ya ña'a ya ji' ngu', cha' ndyanu Xtyi' ycu' Ndyosi ne' cresiya ji' ya, lo'o jua'a chañi cha' ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya ji' tya'a ñati ya; ⁷ liñi tsa cha' ji' ycu' Ndyosi nu nchcu' ya lo'o ñati, lo'o jua'a tyucui chacuayá' ji' ycu' Ndyosi nda Ni nu ndya'a lo'o ya. Bi' cha' nu lo'o ña'a ngu' laca cha' nu ndyaca ji' ya, li' taca ca cuayá' ti' ngu' cha' cña ji' ycu' Ndyosi laca nu ndya'a ya lo'o. Na cua ngua tso'o cresiya ji' ya juani cuentya ji' ycu' Ni, bi' cha' cua ngujui juersa ji' ya cha' taca xuu tya'a ya lo'o nu xña'a; jua'a taca cua'a ya ji' nu bi', cha' ná cua'ni ñu'u nu bi' ji' ya. ⁸ Ntsu'u quiya' nu ndu'ni ch' ngu' loo ya; xa' la tyempo, li' nchcu' ngu' cha' ti' ji' ya. Nchcu' ngu' cha' tso'o ji' ya, lo'o jua'a nchcu' ngu' cha' cuxi ji' ya. Nchcu' ngu' cha' nu cuiñi tsa ya; xa' la tyempo, li' nchcu' ngu' cha' liñi tsa cha' nu nchcu' ya. ⁹ Ntsu'u quiya' ndu'ni ngu' cha' ndyuloo ngu' ji' ya; xa' la quiya', li' ndu'ni ngu' cha' ná nslo ngu' ji' ya tsiya' ti. Ntsu'u quiya' ndya'a ya

su cua cajaa ti ya nchca, pana ña'a ti tya lu'ú ya; nchcubel' tsa ngu' jil'i ya, pana ná nchca cujuui ngu' jil'i ya. ¹⁰ Masi xñi'l'i tsa ti' ya xqui'ya cha' ti'l'i nu ndyacua jil'i ya tu'ni, pana ña'a ti chaa ti' ya; ti'l'i tsa ya tu'ni, pana ndyiji juersa jil'i ya cha' xtyucua ya jil'i tyuu tya'a ñati. Masi ná sca na ntsu'u jil'i ya tsiya' ti lo'o ndi'l'i ya nde chalyuu; pana ycuil' Ndyosi nxyucua jil'i ya, lcaa na ntsu'u jil'i ya li'.

¹¹ Cu'ma ngu' tya'a na, ngu' Corinto, ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya jil'i ma, bi' cha' cua liñi tsa nchcui' ya lo'o cu'ma lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee ya. ¹² Si'l'i na nga'aa nti' ya xtyucua ya jil'i ma, la cui' cu'ma laca nu lqui'ya tsa ntaja'a ma xtyucua ma jil'i ya; ¹³ bi' cha' juani tya'na tsa nchcui' na' lo'o cu'ma. Ndi'ya nti' na' chcui' na' lo'o cu'ma, ñi'ya nchcui' ngu' lo'o sñi' ngu': Cui'ya ma cha' clyu ti' jil'i ya, tyucui tyiquee ma cua'ni cho'o ma tyiquee ma ña'a ma jil'i ya.

Tyaca'a tsa na jil'i ycuil' Ndyosi nu lu'ú ca

¹⁴ Ná clyana ma ñi'ya caca quiñi cha' jil'i ma lo'o ñati nu ná ntsu'u cha' jil'i lo'o ycuil' Ndyosi, ná cua'ni tya'a ma lo'o ñati bi' tsiya' ti. Ná taca ca stu'ba cha' jil'i ma lo'o ngu' bi', cha' nu ñati nu cua ngua lubii cresiya jil'i cuentya jil'i ycuil' Ndyosi ni, ná taca cua'ni tya'a ngu' lo'o ñati nu ná ndaquiya' jil'i Ni tsiya' ti; lo'o jua'a ñati nu ntsu'u xee jil'i ycuil' Ndyosi ne' cresiya jil'i, ná taca ca stu'ba cha' jil'i ngu' bi' lo'o ñati nu ndiya la ti' chalyuu talya. ¹⁵ Ná taca tsiya' ti ca stu'ba cha' jil'i Cristo lo'o Satanás; lo'o jua'a ñati nu cua ngusñi cha' jil'i Cristo ni, ná taca cua'ni tya'a ngu' lo'o ñati nu ná ntaja'a xñi cha' bi' tsiya' ti. ¹⁶ Ñi'ya nti' cu'ma nu tyaca'a tsa ma jil'i ycuil' Ndyosi ni, ná taca cua'ni tya'a ma lo'o xa' ñati nu ngusñi cha' jil'i cua ña'a ca jo'ó; tyaca'a tsa na

jil'i ycuil' Ndyosi nu lu'ú ca xqui'ya cha' ndyanu Xtyi'l'i ycuil' Ndyosi ne' cresiya jil'na. Ndi'ya nacui ycuil' Ndyosi:

Tyil'i na' ca slo ñati bi', lo'o jua'a tya'a na' lo'o ñati bi';

caca na' ycuil' Ndyosi cuentya jil'i ngu' bi',

bi' cha' taca caca ngu' bi' ñati 'na.

Jua'a nacui Ni. ¹⁷ Lo'o jua'a nchcui' ycuil' nu Xu'na na chaca quiya' lo'o na, nu ngusñi na cha' jil'i Ni. Ndi'ya nacui Ni:

Tyu'utsu' ma nde su ndi'l'i ngu' cuxi; ná cua'ni tya'a ma lo'o nu ngu' cuxi bi',

cha' ná tyati' cha' jil'i ma lo'o cha' cuxi nu ndyu'ni ngu' bi'.

Li' quiñi cha' 'na lo'o ma,

¹⁸ caca na' Sti ma;

jua'a cu'ma caca ma sñi' na', masi nu cuna'a, masi nu qui'yu.

Jua'a nacui ycuil' Ndyosi nu Xu'na ma, nu lcaa tsiya' ti cña nchca jil'i Ni.

7

¹ Cu'ma ngu' tya'a na, nu ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jil'i ma, jua'a laca cha' nu cua nda ycuil' Ndyosi lo'o na, cha' nu caca jil'na nde loo la. Bi' cha' lacua, ntsu'u cha' cua'ni tye na jil'i lcaa cha' cuxi nu nti' cua'ni ñu'u jil'i cresiya jil'na, jil'i tyucui ña'a na. Lo'o jua'a lye tsa cua'ni na cña cha' caca na ñati jil'i ycuil' Ni; na laca nu cua'ni na nde chalyuu, cua'ni na jil'i ñi'ya nti' si cua ndu ycuil' Ndyosi ña'a Ni jil'na.

Nguxtyanu ngu' cha' cuxi nu cua ngua'ni ngu'

² Cua'ni cho'o tyiquee ma ña'a ma jil'i ya lacua. Ni sca quiya' ná ngua'ni ya cha' cuxi lo'o cu'ma, ni scaa cu'ma ná ngua'ni ñu'u ya chalyuu jil'i ma; ná ntsu'u mala su nñilo'o ya jil'i ma, ni sca tya'a ma.

³ Ná nti' na' sta na' qui'ya hichu' ma. Ndi'ya nti' na' chcui' na' lo'o ma, ñi'ya nu nacui na' jil'i ma tsubi':

lcaa tyempo ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jil'i cu'ma; masi cua ngujui na, masi ña'a ti tya tyiquee' tyi'i na chalyuu, pana ña'a ti stu'ba ntsu'u tyiquee na' lo'o cu'ma. ⁴ Tso'o tsa nti' na' lo'o ndyiu ti' na' jil'i cu'ma, la cui' jua'a nti' na' lo'o nchcui' na' cha' jil'i ma lo'o xa' ñati. Ña'a ti ndyaca tlyu tyiquee na', ña'a ti chaa ti ti' na' ndi'ii, masi cua ngua lcaa cha' ti'i bi' jil'i ya.

⁵ Tya lo'o ndyalaa ya ca loyuu su cuentya Macedonia re, nga'aa ngujui tyempo cha' chca'a cña' ya tsiya' ti, cha' lcaa ti se'i'j' tucui tsa cña ndyacia jil'i ya. Lcaa se'i'j' su ndya'a ya nda tsa ngu' cha' cusuu lo'o ya, lo'o jua'a hasta ca ne' cresiya jil'i ya ndyat'i cha' ntsii ya. ⁶ Pana ycu' Ndyosi ni, nda la Ni juersa jil'i ñati nu xñi'i ti ti' nga'a; bi' cha' xa' juersa nda Ni jil'i ya cha' caca nguula la tyiquee ya, xqui'ya cha' cua ndyalaa Tito ca nde. ⁷ Lo'o jua'a tso'o tsa cha' nu nda yu lo'o ya cuentya jil'i cña nu ndyu'ni cu'ma; nacu' yu cha' cua nti' tsa cu'ma ña'a loo ma jil'i ya chaca quiya', lo'o jua'a nacu' yu cha' ntyuju'u ti ti' ma ndi'i ma xqui'ya cha' cuxi nu ngua jil'i ma tya li', nacu' yu cha' nga'aa ndiya ti' ma cha' cuxi nu nchcui' ngu' 'na tsubi' la. Xqui'ya lcaa cha' bi', chaa la ti' na' ndi'i na' juani.

⁸ Chañi cha' ndube ti' na' cha' ngua xñi'i xi ti' ma xqui'ya quityi nu nguscua na' tya li', pana ná ntyuju'u ti' na'; ná tya'achu' na' jil'i cha' nu cua nguscua na' li', masi ntsu'u tsa nu ntyuju'u ti' na' cha' nguscua na' cha' bi'. Jlo ti' na' cha' ngua xñi'i ti' ma nquicha', pana xtyi'i ti' ngualo cha' bi'. ⁹ Nu juani tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' cua ndaquiya' ma cha' bi', cha' cua ngua xñi'i xi ti' ma, lo'o li' nguxtyanu ma cha' cuxi nu ngua'ni ma tya li'. Ngua xñi'i ti' ma tu'ni, pana ngua ti' ycu' Ndyosi cha' caca tso'o jil'i ma lo'o cua ndye cha', bi'

cha' si'i na cua ngunu'u tyiquee ma juani xqui'ya cha' ngua tyaala na' jil'i ma li'. ¹⁰ Nu lo'o ndube ti' na jil'i ycu' Ndyosi laja lo'o nga'a na xñi'i ti' na, li' caja ñi'ya xtyanu na jil'i cha' cuxi nu ndyu'ni na; clyaa na jil'i nu cuxi li', nga'aa ntsu'u cha' culacua tsa ti' na li'. Pana ñati nu xñi'i xi ti', nu ná ndube ti' jil'i ycu' Ndyosi ni, ná ntaja'a ñati bi' ca tyuju'u ti' jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i; chcuna' chalyuu jil'i ngu' bi' jua'a ti li'. ¹¹ Culacua xi ti' ma ñi'ya ndyaca jil'i ma juani, tya lo'o ngua'ni na' cha' ngua xñi'i ti' ma nu ngua li': tyucui tyiquee ma ncliyacia ti' ma juani, cha' cua nti' tsa ma juani cha' tyu'u lubii ma jil'i cha' bi'; tsa cla'be ngua ñasi' ma, tsa cla'be ti ndyutsii ma, pana ndyiu tsa ti' ma jna' li', ña'a cuayá' nu lye tsa ngua ti' ma cha' ña'a loo ma 'na chaca quiya'; yala ti ngua ti' ma chcube' ma jil'i yu nu ngua'ni cha' cuxi bi'. Jua'a nchca cuayá' ti' ya cha' nga'aa ndyanu yabe' jil'i ma xqui'ya cha' cuxi bi'. ¹² Bi' cha' laca nguscua na' nu quityi bi'; si'i na ngulacua tsa ti' na' xqui'ya yu nu ngua'ni cha' cuxi bi', ni si'i na ngulacua tsa ti' na' xqui'ya ngu' nu ngua cuxi jil'i. Ngua ti' na' cha' culacua tso'o ti' ma jil'i cha' nu cua nchcui' ya lo'o ma, ñi'ya laca si ndu ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'na; bi' cha' nguscua na' quityi nu ndyaa slo ma bi'. ¹³ Lo'o nu juani tso'o la nti' ya cuentya jil'i cu'ma.

Tso'o ti nti' ycu' ya lacua; lo'o jua'a lye la chaa ti' ya juani cha' cua na'a ya jil'i Tito, cha' tso'o tsa ngua ti' yu. Ca ta'a cu'ma ngua'ni ma cha' ti ti' cresiya jil'i yu ndyalaa yu juani. ¹⁴ Lo'o tya ndi'i yu ca slo na', cua ni na' jil'i yu cha' tso'o tsa ngusni ma cha' jil'i Jesús, lo'o jua'a chañi tsa cha' bi'. La cui' jua'a lcaa quiya' lo'o nchcui' ya, chañi tsa laca cha' jil'i Jesús nu nchcui' ya lo'o ma; lo'o jua'a chañi ngua cha' nu ni na' jil'i Tito, cha' tso'o ti nti'

ycui' ya ña'a ya jil'i ma. ¹⁵ Tya cuayá' nu tso'o la ntsu'u tyiquee Tito ña'a ya jil'i ma juani, nu lo'o ndyi'u ti' yu jil'i lcaa cu'ma cha' cua ndaquiya' tsa ma jil'i lcaa cha' nu cua nacui' yu jil'i ma; na'a yu cha' ndube tsa ti' ma xqui'ya cha' nu cua nda yu lo'o ma, lo'o jua'a ná nguxtyacui ma xi xa' la cha' lo'o yu li'. ¹⁶ Lo'o jua'a na', tso'o tsa nti' na' juani cha' taca tyi'u ti' na' jil'i cu'ma jua'a.

8

Nda ngu' cñi cha' caca msta cuentya jil'i Cristo

¹⁻² Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo, juani ta na' sca cha' lo'o ma cuentya jil'i la cui' ngu' tya'a na, nu ñati jil'i Cristo nu ndi'i ca loyuu Macedonia. Tso'o tsa ngua ti' ca ta'a ngu' nu ndi'i tyuu quichi' su cuentya Macedonia bi'; cua tlyu tsa msta nu nguxti'i ngu' bi', ñi'ya laca si na culiya' tsa ngu'. Masi lye tsa ngua ti' ngu' bi' xqui'ya cha' ti'i nu cua ndyacia jil'i ngu', pana ña'a ti tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' li'. Lo'o jua'a ngua jil'i ngu' nda ngu' msta bi' xqui'ya cha' quiña'a tsa cha' tso'o ngua'ni ycu'i' Ndyosi lo'o ngu' jua'a ti, jua'a ngulacua ti' ngu' bi'. ³ Chañi tsa cha' nu ta na' lo'o ma cuentya jil'i ngu' bi': Cha' tso'o ti tyiquee ngu' bi' ni, cua nda ngu' lcaa ña'a nu ngujui ti xi jil'i ngu'; lo'o jua'a tya quiña'a la cñi nda ngu', masi ná ndyu'u scua cñi nu ndyanu jil'i ngu'. ⁴ Hasta ngüjña ngu' chacuayá' jil'i ya cha' ta ngu' msta bi', cha' xtyucua ngu' jil'i xa' la tya'a ñati, ngu' nu cua ngusñi cha' jil'i Jesús ca xa' quichi' su ntsu'u tsa na nu lyiji jil'i ngu'. ⁵ Ni ná ngulacua ti' ya cha' ta ngu' jua'a. Tya clyo ntaja'a ngu' tyucui tyiquee ngu' cha' cua'ni ngu' ñi'ya nu nti' ycu'i' Ndyosi; lo'o li' nacui' ngu' cha' cua'ni ngu' ñi'ya nu nti' ya cha' cua'ni ngu' chacuayá' jil'i ycu'i' Ndyosi. ⁶ Bi' cha' cua nhcui'

ya lo'o yu Tito bi', cha' cua'ni lyiji yu cha' xti'i yu msta nu nda cu'ma cha' tso'o ntsu'u tyiquee ma, cha' tya tsubi' la cua nguxana nxti'i yu msta bi'. ⁷ Nu cu'ma ni, tso'o tsa jlyu ti' ma jil'i ycu'i' Ndyosi, tso'o tsa nchca jil'i ma culu'u ma cha' jil'i ycu'i' Ndyosi jil'i xa' ñati, tso'o tsa nchca cuayá' ti' ma ñi'ya ndyu'u sca cha'; na cua nti' tsa ma xtyucua ma jil'i ngu', la cui' jua'a ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma jil'i ya. Nchca tsa jil'i ma cuentya jil'i lcaa cña, nti' ya; bi' cha' ncliyacia ti' ya cha' ná tyiquee' yala tsa cua'ni ma cha' xti'i ma cñi bi'.

⁸ Si'i na nclyo na' cña jil'i ma re; nu lo'o ña'a ma jil'i xa' la ngu' tya'a na, cha' nti' tsa ngu' xtyucua ngu' jil'i tya'a ñati jil'i Cristo, li' taca cua'ni cuayá' ma jil'i ycu'i' ca ma si chañi ca cha' ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i la cui' ngu' tya'a ma. ⁹ Cua jlo ti' ma ñi'ya ndu'ni Jesucristo nu Xu'na na, cha' xcui' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o ñati. Lcaa na cua ntsu'u jil'i Ni, pana cua ntaja'a Ni ngua Ni sca ñati ti, ñi'ya nti' sca ñati ti' ni ná sca na ntsu'u jil'i tsiya' ti. Xqui'ya cu'ma, bi' cha' ngua'ni Ni jua'a, cha' tiya' la li' taca caja lcaa na nu ntsu'u jil'i ycu'i' Ni jil'i ma.

¹⁰ Ndi'ya nti' na', tso'o la si cua'ni ma cha' xcua se'i cña bi' lacua, cha' tya yija na ndyu'ni ma jil'i. Si'i la xña cua'ni ti ma jil'i; pana xqui'ya cha' ndiya ti' ma ndu'ni ma jua'a, bi' cha' ta ma msta bi'. ¹¹ La cui' jua'a cua'ni ma cña bi', ña'a cuayá' nu xcua se'i cña bi'. Tso'o tsa ngua ti' ma nu lo'o nguxana cña bi', lo'o jua'a tso'o si tyucui tyiquee ma cua'ni lyiji ma jil'i, tsa ña'a cuayá' cha' tso'o nu ntsu'u jil'i scaa ma ta ma msta bi'. ¹² Si chañi cha' ntsu'u tyiquee ngu' ta ngu' tsa ña'a nu ntsu'u xi jil'i ngu', tso'o ti xñi ycu'i' Ndyosi msta bi' jil'i ngu', ñi'ya nu nchca ti jil'i ngu' li'; ná nti' Ni cha' ta ngu' msta si ná sca na ntsu'u jil'i ngu'.

13 Ná nti' na' cha' lyiji tsa na ji'i mā laja lo'o ta mā cñi, cha' caja na nu lyiji ji'i ngu' ti'i tya'a na. 14 Laca cha' cua ngujui xi cha' tso'o ji'i mā juani ti, bi' cha' ntsu'u ñi'ya nu taca xtyucua mā ji'i xa' la ngu' tya'a na nu lyiji tsa cha' ji'i. Nde loo la li, si lyiji ñi'ya nu tyiji yu'u ji'i mā chalyuu, ná tyiquee' lo'o ngu' bi' taca xtyucua ngu' ji'i cu'mā lí, cha' jua'a caca stu'ba cha' ji'i mā lo'o xa' la ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i ycuí' Ndyosi. 15 La cui' jua'a nscua lo quityi ji'i ycuí' Ndyosi. Ndi'ya nacuj: "Masi nteje tacui cuayá' nguxuti'i ngu' na cacu ngu', nga'aa ntyucua la ji'i ngu' tsiya' ti li'; lo'o nu ngu' nu nguxuti'i xti ti cha' bi', nga'aa lyiji ji'i ngu' tsiya' ti lo'o cua ndye cha' li'".

Sca cha' cuentya ji'i Tito lo'o tya'a ndya'a yu

16 Tso'o tsa nti' ya lo'o nchcui' ya lo'o ycuí' Ndyosi, cha' nu Tito, tya'a ndya'a ya cña bi' ni, nti' tsa yu xtyucua yu ji'i mā. Stu'ba ti nti' yu lo'o na' cha' xtyucua ya ji'i cu'mā. 17 Tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu ngua'ni yu cña nu cua ni na' ji'i yu; lo'o juani nti' tsa yu xtyucua yu ji'i mā, bi' cha' tsaa yu tsaa na'a yu ji'i cu'mā chaca quiya', cha' ji'i ti yu.

18 Lo'o yu ta ya chaca yu tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, cha' cāa lo'o Tito ji'i yu ca slo mā. Cua laca ndyulo mā ji'i yu bi', cha' tso'o tsa nchcui' ngu' ji'i yu macala su ndyu'u ti'i ngu' cuentya ji'i Cristo, cha' tso'o tsa nda yu cha' ji'i Cristo lo'o ngu'. 19 La cui' jua'a nu ñati ji'i Cristo nu ndyu'u ti'i lcaa quichi' cua ngusubi ngu' ji'i yu tya'a na bi', cha' tya'a yu lo'o ya, cha' xtyucua yu ji'i ya lo'o ndyu'ni ya cña cha' xti'i ya msta nu nda ngu'. Ndyu'ni ya cña bi' cuentya ji'i nu Xu'na na, cha' jua'a taca cua'ni chi' ya loo Ni; lo'o jua'a nti' ya cha' yala ti cua'ni mā cña bi', xqui'ya cha' ndiya ti'

mā ndu'ni mā jua'a. 20 Li' ná taca chcui' ngu' ji'i ya xqui'ya cha' cua nxti'i ya cñi nu nda mā cha' xlya'be ti bi'. 21 Ndube ti' ya ji'i ycuí' nu Xu'na na, lo'o jua'a ndube ti' ya ñi'ya nu chcui' ñati; bi' cha' nti' ya cha' xcui' lubii ti cua'ni ya lcaa cña bi'.

22 Lo'o jua'a tya nda ya chaca yu tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo cha' stu'ba ti cāa yu lo'o nu xa' ñati ngu' tya'a na bi'. Quiña'a tsa cña cua ngua'ni yu cuentya ji'i nu Xu'na na, bi' cha' jlo ti ya cha' ndiya ti' yu cua'ni yu cña lo'o na. Masi juani tyaca' tyijyu' cha' ndyi'u tsa ti' yu ji'i mā. 23 Bi' cha' juani si xcuane ngu' ji'i mā ni cña laca ndya'a Tito, ndi'ya ñacuj mā ji'i ngu': Tya'a ndya'a na cña laca yu re. Lo'o jua'a xacuj mā cha' ji'i ngu' cha' stu'ba ndyu'ni yu cña lo'o cua cuentya ji'i cu'mā. La cui' jua'a si xcuane ngu' ji'i mā, ni cña laca nu ndya'a xa' la tya'a ndya'a Tito bi', ndi'ya xacuj mā cha' ji'i ngu' li': Ndyaa' ngu' bi' cuentya ji'i lcaa latya ngu' xa' quichi' nu ndyu'ni tlyu ji'i Cristo, cha' ndu'ni chi' ngu' loo Cristo. 24 Bi' cha' chcui' tso'o mā lo'o ngu' bi' lacua, cha' ca cuayá' ti' xa' la ngu' tya'a na cha' chañi cha' ntsu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i Tito lo'o tya'a ndya'a yu. Lo'o jua'a tso'o tsa nti' ya lo'o ña'a ya ñi'ya nu ndyu'ni mā lo'o ngu' bi'. Ca tiya' la li' caja cha' bi' ji'i lcaa taju ñati nu cuentya ji'i Cristo bi'.

9

Msta nu nda mā cha' xtyucua ji'i tya'a ñati mā

1 Nga'aa nti' cha' chcui' la na' lo'o cu'mā cuentya ji'i msta nu nxti'i mā cha' xtyucua ji'i ngu' tya'a mā nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Cristo, 2 cha' cua jlo ti' na' cha' tso'o ti nti' mā ña'a mā ji'i ngu'. Lu'ba ti nchcui' na' lo'o ngu' ca tyi re, ca loyuu su cuentya Macedonia re, cha' tso'o

tsa ndyu'ni mā, cu'mā ngu' ca tyi nde loyuu su cuentya Acaya bi'; ni na' ji' ngu' cha' yala tsa ti' cu'mā, cha' tya yija na ngua'ni cña ti' mā cha' xti'i mā msta' bi'. Lo'o nu ngu' Macedonia re ni, cua ngua chaa la ti' tyiquee ngu' lo'o na'a ngu' cha' yala tsa ndyu'ni mā cña.

³ Masi jua'a ña'a ti tya ta na' ji' ngu' tya'a na bi', cha' caa ngu' ca slo mā. Li' taca cua'ni mā tsa ña'a nu cua nacui na' ji' ngu' cha' ndu'ni mā, si'i cha' laja ti nchcui' na' ji' mā lacua. Bi' cha' cua'ni mā cha' xti'i mā msta' bi', cha' cua laca ti nguscua se'i cha' bi' nu lo'o caa na'. ⁴ Ná jlo ti' na' si lo'o xi tya'a na nu laca ngu' Macedonia re caa na' li'. ¿Ñi'ya cua'ni na li', si ña'a ngu' cha' ná ngua'ni yala mā? Ca tyuju'u tsa ti' ya li', cha' cua nchcui' ya lo'o ngu' cha' tso'o tsa ndu'ni mā; jua'a cu'mā caca tyuju'u ti' mā li'. ⁵ Bi' cha' cua nchcui' na' lo'o ngu' tya'a na re, cha' tsa' ngu' nde loo la que na', cha' xtyucua ngu' ji' mā cha' cua'ni cho'o mā msta, ñi'ya nu nacui mā 'na cha' ta mā; cua laca nscua se'i ti cha' bi' lo'o caa na' li'. Jua'a laca bi' sca cña tso'o nu ngua'ni mā xqui'ya cha' ndiya ti' mā ndu'ni mā ji', si'i sca cña nu ndatsaa tsa ya ji' mā laca nu ngua'ni mā li'.

⁶ Tyi'u ti' mā ñi'ya ndyaca lo'o ntyaa na na cuiñii. Si xti ti si'yu na cuiñii bi' cataa na, xti ti cha' tso'o tyu'u ji' na li'; pana si quiña'a si'yu cataa na, quiña'a la cha' tso'o tyu'u li'. ⁷ La cui' jua'a lo'o ta na cña xlya'be ti, nga'a cha' quiñi ti' na ni tsa lo ta scaa na. Ná tso'o si cha' cuiñi ti na ta na ji', la cui' ti ná tso'o si cha' juersa ti ta na ji'; ndiya la ti' ycu' Ndyosi si tso'o ntsu'u tyiquee na ta na ji'. ⁸ Taca xtyucua ycu' Ndyosi ji' mā lo'o quiña'a tsa cha', lo'o li' tyu'u scua ji' mā lcaa cha' nu lyiji ji' mā; lo'o jua'a tsa caja la ñi'ya xtyucua mā ji' xa' ñati lo'o cua ña'a ca cña tso'o.

⁹ Ndi'ya nchcui' cha' nu nscua lo quityi cusu':

Sca ñati nu ndaquiyá' tso'o ji' ycu' Ndyosi, quiña'a tsa cha' xlya'be nda yu ji' ngu' ti' tya'a yu;

bi' cha' lcaa tyempo tyi'u ti' ngu' ji' cña tso'o nu ndu'ni yu.

¹⁰ Nda ycu' Ndyosi na cuiñii cataa na, jua'a nda Ni na cacu na; la cui' jua'a ta Ni lcaa na nu lyiji ji' mā cha' cua'ni mā sca cña tso'o lo'o ñati chalyuu. Lo'o jua'a xtyucua Ni ji' mā cha' tyu'u scua cha' tso'o nu ndyu'ni mā, cha' xqui'ya bi' caca tso'o tyiquee ñati. ¹¹ Bi' cha' jua'a ndyaca, cha' cua ndyiji lcaa na ji' mā, ña'a cuayá' taca ta mā cha' xlya'be ji' xa' ñati. Lo'o cua ndye, li' tso'o tsa tya ngu' xlya'be ji' ycu' Ndyosi xqui'ya msta nu cua nda mā, nu tsa' lo'o ya ji' cha' tyalaa ca su ndi' ngu' ti' bi'.

¹² Nu lo'o nda mā na nu xtyucua ji' ngu' tya'a na ni, li' caja na nu lyiji cha' tyiji yu'u ji' ngu' bi' chalyuu; jua'a tso'o tsa caca tyiquee ngu' bi'. Lo'o chcui' ngu' lo'o ycu' Ndyosi, ¹³ cua'ni tlyu ngu' ji' ycu' Ndyosi li'. Taca ña'a ngu' bi' ji' mā, cha' chañi cha' ndaquiyá' mā ji' cha' tso'o nu cua nda Cristo lo'o mā; ca cuayá' ti' ngu' cha' bi' lo'o ña'a ngu' cña nu cua ngua'ni mā cha' caja xlya'be ji' ngu' bi'. Cua'ni ch'i ngu' loo ycu' Ndyosi li', xqui'ya cha' tso'o tsa nda mā msta ji' ngu' bi', la cui' ñi'ya nu nda mā ji' lcaa ñati. ¹⁴ Li' chcui' ngu' bi' lo'o ycu' Ndyosi cuentya ji' mā, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji' mā; tyi'u ti' ngu' cha' quiña'a tsa cha' tso'o ndu'ni ycu' Ndyosi lo'o ñati xqui'ya msta nu cua nda mā ji' ngu' bi'. ¹⁵ Tso'o tsa laca si tya na xlya'be ji' ycu' Ndyosi lacua, cha' tlyu tsa cha' tso'o laca nu cua nda Ni ji' na, ni nga'aa nchca ca cuayá' ti' na cha' bi'.

10

Ycui' Ndyosi nda chacuayá' maccala su cua'ni Pablo cña

¹ Pablo laca na' nu nchcui' na' lo'o cu'ma juani; tyu'u cha' clyu ti' ji'j ma, masi chcui' liñi na' lo'o ma. Nacui' ngu' cha' ntsij na' lo'o nchcui' na' lo'o ma nu lo'o ndi'j na' slo ma, pana tyaala tsa ndu'ni na' lo'o ma nu lo'o nga'a na' tyijyu'; jua'a cha' nda ngu'. Tyi'u ti' ma lacua, cha' xcui' tso'o ti nti' Cristo lo'o ña'a Ni ji'na. ² Nu juani tya'na nchcui' na' lo'o ma, cha' ná cua'ni lye ma lo'o na', cha' jua'a ná cua'ni tyaala na' lo'o ma chaca quiya' lo'o tyalaa na' ca su ndi'j ma. Taca cua'ni tyaala na' lo'o ñati tu'ni, ñati nu cua nñilo'o ji'j ma cha' cuxi tsa cña ndyu'ni ya. ³ Chañi tsa cha' laca na ñati chalyuu, pana ná ndyu'ni na ngana ji'j ngu' ñi'ya nu ndu'ni xa' ñati; ⁴ si'i na nxuu tya'a na lo'o ngu' cuxi ñi'ya nu nxuu tya'a sca ñati chalyuu. Ycui' Ndyosi ni, nchca tsa ji'j Ni, bi' laca nu stu'ba ti ndu'ni cña lo'o na cha' taca tyijjiloo na ji'j lcaa cha' cuxi nu nxuu lo'o na. ⁵ Ntsu'u cha' tyijjiloo na ji'j lcaa cha' cuiñi nu nchcui' ngu' ji'j Cristo; jua'a ntsu'u cha' tyijjiloo na ji'j lcaa cha' cuxi nu tiji' tsa ti' ngu' ji'j, nu ndaca'a tsa ji'j ngu' cha' ná xñi ngu' cha' ji'j ycui' Ndyosi. Nu lo'o cua nguxtyanu ngu' ji'j lcaa cha' cuxi bi', li' taca cua'ni na cha' taquiya' ngu' ji'j cha' nu ntsu'u ji'j Cristo. ⁶ Bi' cha' lo'o cu'ma ni, nga'a cha' taquiya' lyiji ma lcaa cha' nu ntsu'u ji'j Cristo, cha' tiya' la li' taca culo'o ya ji'j nu xa' la ñati nu ná ntaja'a taquiya' ji'j cha' bi' tsiya' ti.

⁷ Na la xña nchcui' ti ma ji'j ya. Pana tso'o la si culacua xi ti' ma ñi'ya ndyu'u scaa cha' nu liñi ca; nu ñati nu nti' cha' cuentya ji'j Cristo laca ngu' bi' ni, ndu'ni cha' culacua tso'o la xi ti' ngu' bi', cha' caca cuayá' ti' ngu' li', cha' lo'o cuare laca ya cuentya ji'j Cristo. ⁸ Cua nchcui' tsa na' lo'o ma cha' cua nda

ycui' nu Xu'na na chacuayá' ji'j ya, nu lo'o ndya'a ya slo cu'ma; lo'o jua'a ná nchca tyuju'u ti' na' masi nchcui' na' jua'a lo'o ma. Cua lo'o chacuayá' ji'j ycui' Ndyosi ndya'a ya, cha' taca tyat' la ti' tyiquee ma cha' ji'j Ni; si'i na cua'ni ñu'u lyiji ya ji'j ma. ⁹ Ná nti' na' cha' ñacui' ma cha' na nchcutsij ti na' ji'j ma lo'o quityi nu nscua na' cha' ya'a slo ma. ¹⁰ Nacui' ngu': Tonu tsa cha' nu nda nu Pablo bi', tyaala tsa ndu'ni yu lo'o na, nu lo'o ndi'j yu tyijyu'. Nda yu cha' nu lijya ca slo na, nacui' ngu' ji'j ma, pana ná nchca culo tso'o yu cña ji'na nu lo'o ndi'j yu slo na; ná nduna na tsiya' ti cha' nu nda yu li', nacui' ngu' bi' li'. ¹¹ Tso'o si caca cuayá' ti' ngu' bi' lacua, cha' sca ti cuayá' ndyu'u cha' nu nscua ya lo quityi nu lo'o nga'a ya tyijyu', la cui' ñi'ya nu cua'ni ya lo'o ma nu lo'o tyi'j ya ca slo ma.

¹² Si'i na caca stu'ba cha' ji'j ya lo'o ñati bi', nti' ya; tyixi tsa ndu'ni ngu' bi' lo'o tya'a ngu', tonto tsa ngu' bi'. Na ña'a cuayá' ngu' bi' ji'j ycui' ca ngu', bi' cha' nti' ngu' cha' tso'o tsa ndyu'ni ycui' ngu'. ¹³ Pana nu cuare ni, ná nti' ya cha' chcui' tso'o ti ngu' ji'j ya cuentya ji'j sca cña nu cua ngua'ni xa' ñati; tso'o masi chcui' ngu' ji'j cña nu ndyu'ni ycui' ca ya, cha' ycui' Ndyosi laca nu nda chacuayá' macala su nga'a cha' cua'ni scaa ya cña. Lo'o jua'a nda Ni chacuayá' cha' ndyalaa ya ca slo cu'ma, ngu' Corinto. ¹⁴ Bi' cha' lacua, cua lo'o chacuayá' ji'j ycui' Ndyosi ndyaa ya ca slo ma tya clyo, cha' nchcui' ya cha' tso'o nu ntsu'u ji'j Cristo lo'o ma; si'i na ntyijjiloo ya ji'j chacuayá' nu nda Ni ji'j ya bi'. ¹⁵ Ná ntsu'u cha' chcui' ya ji'j cña nu ndyu'ni xa' ñati cuentya ji'j ycui' Ndyosi, chcui' ya ji'j tsa bi' ti cña nu nda Ni chacuayá' cha' cua'ni ycui' ca ya ca slo ma. Na cua nti' ya cha' xñi tso'o la ma cha' ji'j ycui' Ndyosi nde loo la, cha' li'

quiña'a la cña taca cua'ni ya laja ngu' tya'a ma, ñi'ya nu cua nda Ni chacuaya' cha' cua'ni ya. ¹⁶ Lo'o li' xqui'ya cu'ma caja ñi'ya chcu' ya cha' tso'o nu ntsu'u ji'i Cristo lo'o ngu' xa' quichi' nu ndi'i tyijyu' la, nde loo la ca su ndi'i cu'ma. Bi' cha' lacua, ná ndu'ni cha' chcu' ya cha' ji'i cña nu cua ngua'ni xa' ñati' cuentya ji'i Cristo.

¹⁷ Si nga'a cha' chcu' na ji'i sca cha', tso'o la chcu' na ji'i sca cña nu ndyu'ni ycu' Ndyosi lacua. ¹⁸ Si'i na taquiya' tso'o la Ni ji'i ñati' nu nchcu' tsa ji'i cña nu ndyu'ni ycu' ca ngu'; nu lo'o tso'o ti nti' Ni ña'a Ni ji'i ñati, li' taquiya' Ni ji'i cña nu ndyu'ni ngu' bi'.

11

Nu ngu' nu cuiñi ti nchyu'u cha' ji'i Jesús

¹ Lo'o juani tyu'u cha' clyu ti' ji'i ma lo'o na', talo tyiquee ma xi jna', masi cha' tonto ti na' nchcu' tsa na' cha' ji'i ycu' ca ti na'. ² Na tiji' tsa ti' na' ña'a na' ji'i cu'ma. Ni tyiquee' la cui' jua'a nti' ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'i cu'ma. Na cua ngüiñi cha' 'na lo'o ycu' Ndyosi cha' ta na' ji'i ma cha' caca ma ñati' ji'i Cristo, ñati' nu lubii tyiquee, la cui' ñi'ya laca lo'o sca nu cuna'a cuañi' nu caja clyo'o lo'o sca ti nu qui'yu ji'i; ³ ndube tsa ti' na' si quiñu'u chca cresiya ji'i ma. Tya sa'ni ni, cua nguñilo'o nu cuaña ji'i Eva, cha' tajua' tsa nchcu' nu xña'a bi'. Pana ná nti' na' cha' quiñu'u cha' ji'i ma lo'o Cristo jua'a, ná nti' na' cha' ñilo'o nu xña'a ji'i ma xqui'ya xa' ñati; juani tso'o tsa cha' tyucui tyiquee ma cua ngusñi ma cha' ji'i ycu' Cristo. ⁴ Ngujui cha' jna' cha' ndi'ya ndu'ni ma: tso'o tsa nchcu' ma lo'o cua ña'a ca ñati' nu lijya ca slo ma, masi xa' ña'a cha' nu nda ngu' cuentya ji'i Jesús, masi ná stu'ba cha' nu nda ngu' bi' lo'o cha' nu cua nda ya lo'o ma tya clyo la. La cui' jua'a nduna ma chaca cha', pana

si'i cha' tso'o ji'i Jesús nu ndu'ni lyaá ji'na ji'i nu cuxi nu cua nchcu' ya lo'o ma laca bi'. Bi' cha' laca cha' chaca xtyi'i ndyu'ú ne' cresiya ji'i ma juani, nga'aa si'i Xtyi'i ycu' Ndyosi laca bi'. ⁵ Ni si'i na cuxi la laca cha' nu nchcu' na', si'i na tso'o la cha' nu nchcu' nu xa' ñati' bi'; nti' ma jua'a, masi cua nguñilo'o ngu' ji'i ma lo'o nchcu' ngu' cha' laca ngu' cña ji'i Cristo. ⁶ Masi ná nchca 'na chcu' liñi na' lo'o ñati, nti' ma, pana ndye cha' ngua tsa'a tso'o na' cha' ji'i Jesús bi'; lo'o jua'a jlo ti' ma cha' chañi tsa cha' nu nchcu' na' re, cha' tyuu quiya' cua na'a ma 'na, laca ca cha' nu cua ngua 'na.

⁷ Ná ngusñi na' caya' ji'i ma tsiya' ti nu lo'o ndi'i na' ngulu'u na' cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi ji'i ma. Cua ntaja'a na' li' cha' caca ti'i la na' xqui'ya cu'ma, cha' caja ñi'ya caca tso'o la tyiquee ycu' cu'ma. ¿Ha ná tso'o cha' ngua'ni na' jua'a, nti' cu'ma? ⁸ Ca ta'a taju ngu' tya'a na nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo xa' quichi' ni, bi' laca ngu' nu nxyucua 'na lo'o cñi tyucui tyempo lo'o ngua'ni na' cña ca su ndi'i cu'ma; ná ngusñi ti na' caya' ji'i ngu' bi', cha' jua'a ngua nxyucua na' ji'i ma li'. ⁹ Tyucui tyempo nu lo'o nguti' na' lo'o cu'ma, nu lo'o lyiji cñi 'na, li' ná ngüijña na' ji'i ma cha' xtyucua ma xi 'na; nu ngu' ca tyi Macedonia, tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, cua yaa yalo'o ngu' bi' laca na nu nguliji ti xi 'na. Jua'a ngua'ni na' nu ngua li', cha' ná ta na' quiña'a tsa cña ji'i cu'ma, ngua ti' na'. La cui' jua'a tya cua'ni la na' tyempo nde loo la, nti' na'. ¹⁰ Tso'o la nti' na' cha' ndyaca jna' jua'a. Bi' cha' juani macala su tya'a na' tyucui loyuu su cuentya Grecia, nga'aa nti' na' cha' ta ngu' caya' 'na; cua jlo ti' ma cha' chañi tsa cha' nu nchcu' na' re, xqui'ya cha' laca na' ñati' ji'i Cristo. ¹¹ Si'i xqui'ya cha' ná ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i ma, bi' cha' nchcu' na' jua'a; cua jlo ti' ycu'

Ndyosi cha' tso'o tsa nti' na' ña'a na' jil'i cu'ma.

¹² Lo'o jua'a tya cua'ni la na' ña'a nu ndu'ni ti na' juani, cha' jua'a ná caca chcu'i' lye nu xa' ñati' bi' jil'i ya, lo'o ñacui' ngu' cha' ndyu'ni ya cña ñi'ya nu ndu'ni ycu'i' ngu'. ¹³ Ná chañi cha' ndyu'ni ngu' bi' cña jil'i Cristo; na cuiñi ti ngu' bi', quiña'a tsa cha' cuiñi nda ngu' bi' lo'o ñati macala su ndya'a ngu'. Xa' ña'a xi ndu'ni loo ngu' bi', cha' ñilo'o ngu' jil'i xa' ñati cha' laca ngu' bi' ñati tso'o, cha' ñati nu ndyu'ni cña jil'i Cristo laca ngu' bi'. ¹⁴ Ná tlyu cña laca cha' ndu'ni ngu' bi' jua'a, cha' lo'o nu xña'a nu naa Satanás taca jil'i ñilo'o jil'i ñati, nu lo'o xa' ña'a cua'ni loo yu ña'a cuayá' nu ca ti' ngu' cha' laca yu sca xa nu ndyu'u tucua lo'o xee jil'i ycu'i' Ndyosi; pana ná chañi laca cha' bi'. ¹⁵ La cui' jua'a lo'o ngu' nu ndyu'ni cña cuentya jil'i nu xña'a bi'; ná tlyu cña cha' cua'ni ngu' cha' xa' ña'a loo ngu', ña'a cuayá' nu ñilo'o ngu' bi' jil'i xa' la ñati cha' cña jil'i ycu'i' Ndyosi laca nu ndyu'ni ngu' bi'. Pana nu lo'o tyalaa hora cha' caca cuayá' jil'i ngu' lo'o ycu'i' Ndyosi, li' chcube' ngu' bi' ñi'ya nu nga'a cha' tyacua jil'i ngu' xqui'ya cña cuxi nu cua ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' cha-lyuu.

Cha' ti' nu cua ngujui jil'i Pablo lcaa su nguta'q yu

¹⁶ Chaca quiya' chcu'i' na' lo'o ma, cha' ná nga'a cha' chcu'i' ma cha' nu tonto ti laca na'. Masi jua'a nti' ma, cha' tonto laca na', pana ta ma xi chacuayá' 'na chcu'i' na' xi jil'i lcaa cha' nu cua ngua 'na. ¹⁷ Ná ndiya ti' na' cha' nchcu'i' na' jil'i cha' bi', cha' si'i cha' nu cua nda ycu'i' Ndyosi cha' chcu'i' na' lo'o ñati laca cha' bi', nti' na'. Chañi cha' tonto tsa na', nti' na', si lye tsa chcu'i' na' cha' jil'i ycu'i' ca na'. ¹⁸ Pana ná ndube ti' na', chcu'i' na' xi juani, cha' ntsu'u tsa ngu' nu

jua'a nchcu'i' tsa ngu' cha' caca ch'i la loo ycu'i' ca ngu', nti' ngu'; bi' cha' lo'o na' ntsu'u chacuayá' chcu'i' na' xi, nti' na'. ¹⁹ ¡Nu cu'ma nchca tsa jil'i ma! Bi' cha' tso'o tsa ndalo tyiquee ma jil'i ngu' nu tonto ti ndu'ni. ²⁰ Na ndalo tsa tyiquee ma jil'i lcaa ngu' tonto bi', masi lye tsa nclyo ngu' cña jil'i ma, masi ndyu'ni ngu' ngana jil'i ma, masi ndatsaa tsa ngu' jil'i ma cha' cua'ni ma cha' cuxi, masi ndu'ni tyucuaa tsa ti' ngu' lo'o ma, masi lu'ba ti ntyijil'i ngu' saca' ma; cua ndalo tsa tyiquee ma jil'i ngu' bi'. ²¹ Lo'o li' nacui' ma cha' ná ngulo tso'o ya cña jil'i ma. ¡Chañi cha' ná ngua'ni tyaala ya jil'i cu'ma ñi'ya nu ndyu'ni nu ñati bi'!

Tso'o lacua, chcu'i' na' xi cha' jil'i ycu'i' ca ti na', masi cha' tonto ti ndyu'ni na' jua'a; si'i ngu' bi' ti nu ntsu'u chacuayá' chcu'i' ngu' jil'i ycu'i' ca ngu'. ²² Laca na' ngu' hebreo stu'ba ti lo'o ngu' bi'; jua'a laca na' ngu' Israel stu'ba ti lo'o ngu' bi', cha' jua'a ndyu'u cha' jna' lo'o jyo'o Abraham stu'ba ti lo'o ngu' bi'. ²³ Nacui' ngu' bi', cha' cña jil'i Cristo ndyu'ni ngu'; la cui' cña bi' ndyu'ni na'. Masi tonto ti nchcu'i' na', pana tso'o la cña nu ndyu'ni na' que cña nu ndyu'ni ngu' bi'; lye la ngua'ni na' cña, lu'ba la ngusu'ba ngu' 'na ne' chcu'a, tyuu tsa quiya' cua ngujui' ngu' juata hichu' na', lu'ba ti ndyaca cha' cua cajaa ti na' xqui'ya Cristo. ²⁴ Calaa tyii ntu-cua caa quiya' ndya'ni ngu' cuxi cuentya jil'i ngu' judío ni, lo'o jua'a ca'yu quiya' ngujui' ngu' judío 'na tsa lo cua quiya'; ²⁵ jua'a sna quiya' ngujui' ngu' romano yaca hichu' na', lo'o jua'a tsaca quiya' ngu' ngu' quee 'na cha' ngua ti' ngu' cujuui ngu' 'na. Sna quiya' ngua cuxi jil'i yaca ni' su ndya'a na', ngüilyu'u bi' nde ne' hitya; lo'o jua'a sna quiya' ngua cha' ndyanu na' nchcuatya ti na' lo hitya sca tsá lo'o sca talya. ²⁶ Quiña'a tsa se'i ndya'a na' tyucuii

su caca cuxi 'na nguicha': ntsu'u hora ndyacia na' cla'be sta'a lo'o ndyaluu bi'; la cui' jua'a ntsu'u tsa ñati cuaana tyucui; masi ngu' judío tya'a na', masi ngu' xa' tsu', ngua ti' ngu' cua'ni cuxi ngu' lo'o na'; la cui' jua'a masi ndya'a na' nde quichi tonu, masi ndya'a na' nde ne' quixi', masi ndya'a na' nde lo tyujo'o, ntsu'u tsa cha' cuxi nu ndyacia 'na; lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu stu'ba ndya'a lo'o ñati jil'i Jesucristo, pana cha' cuiñi ndyu'ni ngu' bi', cuxi ti ngulacua ti' ngu' ña'a ngu' 'na. ²⁷ Tucui tsa cña nu ndyacia 'na, ti'i tsa cña ndyacia 'na ca su ndya'a na', ña'a cuaya' tyuu tsa quiya' ná ngua caja' na'; ntsu'u quiya' ntyute' na', jua'a ntsu'u quiya' nguityi na' hitya, lo'o jua'a ntsu'u tsa nu ná ngujui tsiya' ti na cacu na', ntsu'u tsa lo'o lye tsa nchca tlya' na', la cui' jua'a ná ngujui late' cacu' na'. Lcaa cha' bi' ndyacia 'na ca su ndya'a na'.

²⁸ Lo'o jua'a tya ntsu'u la xi xa' la cha' 'na; lcaa tsa ndube tsa ti' na' ñi'ya ndyaca jil'i lcaa taju ñati nu cuentya jil'i Cristo ca xa' quichi, lye tsa ncyacia ti' na' ne' cresiya jna' lo'o ndyi'u ti' na' jil'i ngu' bi'. ²⁹ Lo'o ná ndyiji juersa jil'i scaa ngu' bi', li' caca ñu'u ti' na' cuentya jil'i ngu' bi'; lo'o ndyacia qui'ya jil'i scaa ngu' bi', la cui' jua'a na', xñi'i tsa ti' na' li'. ³⁰ Laja lo'o nchcui' ti na', tso'o si chcui' na' jil'i lcaa cha' nu ná nda chacuayá' cha' caja juersa jna' su ntucua ycu' ti na'. ³¹ Ycu' Ndyosi Sti Jesucristo nu Xu'na na ni, tyucui tyempo nga'a cha' cua'ni tlyu na jil'i Ni: la cui' Ni jlo ti' Ni cha' si'i cha' cuiñi laca nu nda na' lo'o cu'ma. ³² Ndi'ya cha' ngua 'na lo'o nguti'i na' ca quichi Damasco: Nu laca xu'na quichi ca jua, cuentya jil'i rey Aretas laca yu cña; lo'o jua'a ngulo yu bi' cña jil'i ngu' policia cha' tsatu ngu' to' lo'o quichi bi' cha' tejeya' ngu' 'na, cha' tyaa lo'o ngu' 'na

nde ne' chcuá li'. ³³ Pana xa' tyucui ngusñi na' nguta'a na' li'; yaa lo'o ngu' tya'a na sca chcubi, cha' chca'a na' nde ne' chcubi bi', lo'o li' ngusu'ba ngu' 'na toni'i ventana cha' ngua'ya ti'i na' nde chu' lo'o quichi bi' nde liya'. Jua'a ngua, bi' cha' laca cha' ngulaá na' jil'i xu'na quichi bi'.

12

Ngulu'uloo ycu' Ndyosi jil'i Pablo laja xcalá yu

¹ Tya nti' cha' chcui' na' la xi cha' jil'i ycu' ca ti na', masi ná tso'o chcui' na' jua'a lo'o xa' ñati. Juani ta na' sca cha' lo'o ma' ñi'ya nu cua nchcui' xcalá na' tsaca quiya'. Laja xcalá ti na', li' ngulu'uloo ycu' nu Xu'na na 'na, lo'o jua'a nda Ni sca cha' lo'o na' li'. ² Sca ñati nu cua ngusñi cha' jil'i Cristo laca na'; nu juani cua ntsu'u tii jlyacia yija' tya lo'o ngua ti' na' cha' yaa ycu' Ndyosi yaqui'ya Ni 'na, cha' li' ndya'aa ca chaca chalyuu nde cua la, ca su ntucua ycu' Ndyosi. Nga'aa jlo ti' na' si chañi cha' ndya'a na' ca ndacia, si laja xcalá ti na' ngulu'uloo ti cha' bi' 'na; sca ti ycu' Ndyosi jlo ti'. ³ Chaca quiya' chcui' na' lo'o cu'ma cha' ná jlo ti' na' si chañi cha' ndyaa lo'o lye ycu' Ndyosi 'na ca chalyuu bi' su tso'o tsa ña'a lcaa na, si na nchcuilo'o ti 'na cha' ndya'a na' ca bi'; sca ti ycu' Ndyosi jlo ti'. ⁴ Ca bi' cua ndyuna na' quiña'a tsa cha'; cua ntsu'u tsa cha' nu ná nchca chcui' na' jil'i, jua'a ná caja ñi'ya chcui' ñati chalyuu jil'i cha' bi' tsiya' ti. ⁵ Pana tso'o si chcui' na' xi lo'o ma, cha' jua'a ngua 'na tya li'; ná tso'o chcui' na' xa' la cha' cuentya jil'i ycu' ca na', sca ti si chcui' la na' xi jil'i scaa cha' nu ná nda chacuayá' 'na cha' caja juersa 'na su ntucua na' ycu' ti na'. ⁶ Ni si'i na tonto laca na' cha' nchcui' tsa na' jil'i ycu' ca ti na' jua'a, cha' liñi laca nu nda na' lo'o ma juani. Pana nga'aa nti' na'

chcui' na' quiña'a la cha' lo'o ma jua'i, cha' ná nti' na' cha' cua'ni chi' ngu' loo na' si bilya ña'a ngu' ñi'ya ndyu'ni na', si bilya cuna ngu' cha' nu nda na'; tsa ña'a cuayá' nu ndyuloo ti ngu' 'na, jua'a ti taca cua'ni chi' ngu' loo na' nti' na'.

⁷ Lo'o li' nda ycui' Ndyosi chacuayá' cha' caja xi cha' chcube' na', cha' ná lye tsa caca tyucuaa ti' na' lo'o ñati' xqui'ya cha' tlyu ca nde cua' nu cua' na'a na' laja xcalá; nda Ni sca lo quicha 'na nu ti'í tsa ndyu'ni lo'o na'. Lo'o jua'a laca bi' ñi'ya laca lo'o ntsu'u na ya' nu xña'a nchcube' ji'na, cha' ti'í tsa ndyu'ni quicha bi' lo'o na', cha' ná caca tyucuaa ti' na' lo'o xa' ñati'.
⁸ Cua ndya'a sna quiya' nchcui' na' lo'o ycui' Ndyosi; tya'na tsa nchcui' na' lo'o Ni cuentya ji'i quicha bi' cha' tyu'utsu' bi' jna'.⁹ Pana ndi'ya nacui' Ni 'na li': "Tsa bi' ti cha' nga'a cha' tyi'u ti' nu'u, cha' xcui' cha' tso'o ndu'ni na' lo'o nu'u jua'a ti. Lye la caca cua'ni na' cña xqui'ya nu'u, nu lo'o ná quiña'a tsa juersa ntsu'u ji'i ycui' ca nu'u", nacui' Ni jna'. Bi' cha' juani tso'o tsa nti' na' masi ná ndyiji juersa 'na, cha' li' taca tyanu juersa ji'i ycui' Cristo ne' cresiya 'na.¹⁰ Tso'o nti' na' lacua, masi ná ntsu'u juersa 'na tsiya' ti, masi quiña'a tsa cha' ti'í nchcui' ngu' jna', masi ti'í tsa na', masi lya' tsa ti' ngu' 'na, masi tucui' tsa laca cña su ndya'a na' cuentya ji'i Cristo; la cui' tyempo lo'o ná nchca 'na tsiya' ti, la cui' hora bi' tso'o tsa ndyiji juersa 'na xqui'ya Cristo.

Ndube tsa ti' Pablo ñi'ya ndyaca ji'i ngu' Corinto nu ngusñi cha' ji'i Cristo

¹¹ Cu'ma ngua'ni ma lo'o na' cha' nchcui' na' cha' tonto re, pana cu'ma laca nu nga'a cha' chcui' tso'o ma 'na nquicha'. Masi ná sca cha' ndyaca 'na tsiya' ti, si'í na xti la cña nchca 'na lo'o quiña'a la cña nchca ji'i nu ngu' cuiñi bi', masi

tyaca'a tsa ndyu'ni ma ji'i ngu'; si'í jua'a ndyu'u cha'.¹² Cua ndalo tsa na' laja lcaa cha' cuxi nu ngua 'na, cha' ndyu'ni na' cña nu cua nda nu Xu'na na 'na, cha' ndu' na' nchcui' na' lo'o cu'ma. Cua jlo ti' ma cha' ycui' Ndyosi laca nu cua nda cña bi' 'na nu lo'o cua na'a ma cha' tlyu nu cua ngua'ni Ni ca slo ma xqui'ya na', cha' jua'a cube la ti' ma ji'i ycui' Ndyosi. Ná nchca cua'ni ñati' chalyuu cña bi' jua'a ti.¹³ Tsa bi' ti cha', ná ngüijña na' ji'i cu'ma cha' xtyucua ma 'na, bi' cha' nti' ma cha' chi' nti' na' ña'a na' ji'i cu'ma; tso'o la ndu'ni na' lo'o ngu' xa' quichi, nti' ma. Tyu'u xi cha' clyu ti' ji'i ma lo'o na' lacua, cha' ná ndijña na' cha' bi' ji'i cu'ma.

¹⁴ Cua tyaa ti na' ca su ndi'i ma chaca quiya'. Cua tya'a ti sna quiya' cha' caa na' slo ma juani, lo'o ña'a ti ná lijya na' cha' culo na' sca cña tlyu ji'i cu'ma. Sca ti nti' na' cha' caca ma ñati' ji'i ycui' Ndyosi, ná nti' na' cha' jña na' cñi ji'i ma. Ñi'ya nti' na ni, si ntsu'u sñi' na, ycui' ti na ta na caya' lo na laca nu lyiji ji'i sñi' na; si'í sñi' na nu ta caya' lo ycui' na.¹⁵ Lo'o jua'a na', tso'o tsa nti' na' masi culiji na' lcaa na nu ntsu'u xi 'na, masi tye juersa ji'i ycui' na' tsiya' ti, cha' caja ñi'ya xtyucua na' xi ji'i cu'ma. Bi' cha' ná tso'o laca si xti ti ntsu'u tyiquee ma ña'a ma 'na, masi tso'o la ntsu'u tyiquee na' ña'aa ji'i cu'ma.

¹⁶ Ná quiña'a tsa cñi nguliji ma lo na' li'; pana ña'a ti tya ntsu'u xi ngu' tya'a ma nu nchcui' cha' cua nguñilo'o na' ji'i ma cha' cua'ni na' ngana ji'i ma.¹⁷ ¿Ñi'ya jua'a? Ná nda na' ñati' lijya ca slo ma cha' cua'ni ngu' ngana ji'i ma cuentya 'na, si'í jua'a nti' na'.¹⁸ Chañi cha' nchcui' na' lo'o yu Tito bi', cha' tsubi' ti tsaa yu ca su ndi'i ma; ndyaa yu lo'o chaca yu tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús bi' li'. Pana si'í Tito laca nu ngua'ni ngana ji'i ma; sca

ti cuayá' ndyu'ni yu cña ñi'ya nu ndyu'ni na cña, sca ti cha' ntsu'u tyiquee tyucuaa ya.

¹⁹ Ni si'i xcui' na cua nti' ya cha' tyu'u lubii cha' jil'i ya lo'o cu'ma; laca cha' ndube ti' ya cha' ña'a ycuil' Ndyosi jil'i ya, bi' cha' tsa lo cua ti cha' nchcui' ya, tsa ña'a cha' nu nti' ycuil' Cristo cha' chcuil' ya lo'o cu'ma. La cui' jua'a lcaa cña nu ndyu'ni ya, na xtyucua ya jil'i ma laca cña bi', cha' ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya jil'i cu'ma tya'a tso'o na. ²⁰ Quiña'a xi nclyacua ti' na' xqui'ya cu'ma juani. Lo'o tyalaa na' ca su ndi'i ma, si quije cha' 'na lo'o ma cha' xa' ña'a ndu'ni ma, nga'aa si'i ñi'ya nu ngulu'u na' jil'i ma tya clyo, ¿ñi'ya cua'ni ta na' lo'o ma li'? Ca cuayá' ti' ma cha' taca cua'ni tyaala na' xi lo'o ma li', masi ná ndiya ti' ma cha' cua'ni na' jua'a. Ndube ti' na' cha' tya ntsu'u xi ngu' tya'a ma nu ña'a ti' nxuu tya'a ngu', nu ti'i tsa ti' ngu' ña'a jil'i tya'a ngu', nu ñasi' tsa ngu' ña'a jil'i tya'a ngu', nu sca ti' jil'i ycuil' ca ngu' ndube ti' ngu'; lo'o jua'a nchcui' ca'a ti' ngu' jil'i tya'a ngu', cuentyu tsa ti' ngu' lo'o tya'a ngu', ntyucuaa tsa ti' ngu' ndyu'ni ngu' lo'o tya'a ngu'. Lcaa lo cha' cuxi bi' ndyu'ni ngu' cha' ná ndube ti' ngu' tsiya' ti. ²¹ Nu lo'o tyalaa na' chaca quiya' ca slo ma juani ti, si quije cha' jna' cha' jua'a ndu'ni ma, ná tyiquee' quiña'a tsa cha' tyuju'u ti' caca 'na cuentya jil'i ycuil' Ndyosi nu laca Xu'na na', nu lo'o ña'a na' jil'i cu'ma. Xi'ya tsa na' li', ña'a cuayá' xñii hitya cloo na'; xi'ya na' xqui'ya ngu' nu ngua'ni cha' cuxi bi' tya tsubi' la, cha' bilya ca tyuju'u ti' ngu' bi' jil'i cha' suba' nu ngua'ni ngu', cha' ntsu'u tsa cha' cuxi nu ndyu'ni ngu' lo'o tya'a ngu', cha' ná lubii cresiya jil'i ngu' bi' tsiya' ti.

13

Liñi nchcui' Pablo lo'o ngu' lo'o

ndye nguscua yu quityi

¹ Cua tya'a ti sna quiya' juani cha' caa na'a na' jil'i cu'ma. Ndi'ya cua'ni na juani: Xcui' nga'a cha' cua'ni cuayá' na jil'i ñati' cuxi lo'o tucua sna tya'a ñati' nu cua na'a jil'i cha' cuxi bi'. ² Bi' laca cha' nu nchcui' na' lo'o lcaa cu'ma ngu' Corinto nu cua ngusñi cha' jil'i Jesucristo, lo'o jua'a nchcui' na' lo'o cu'ma ngu' taju jil'i Jesús ca ndacua nu ngua'ni cha' cuxi tya tsubi' la. Nu lo'o ñaa na' nu ndyaca tyucuaa quiya' ni, cua laca nda na' cha' re lo'o cu'ma li', pana juani lo'o ndi'i na' tyijyu', tya chaca quiya' chcuil' na' cha' bi' lo'o ma, cha' ni sca ñati' nu ndu'ni cha' cuxi ná nga'a cha' clyaá ngu' lo'o caa na' chaca quiya'; cua'ni cuayá' na' jil'i lcaa ngu' bi'. ³ Ca li' caca cuayá' ti' ma cha' ycuil' Cristo laca nu nda cha' nu nchcui' na'; lo'o jua'a si'i na xti ti cña nchca jil'i Cristo lo'o xcube' Ni jil'i ma, masi lye tsa cua'ni Ni cña cha' chcube' ma li'. ⁴ Chañi tsa cha' ndye juersa jil'i Cristo nu lo'o ndyujuii ngu' jil'i, lo'o ngujui'i ca'a ngu' jil'i lo crusi; pana tlyu tsa cña ngua'ni ycuil' Ndyosi cuentya jil'i yu, bi' cha' laca cha' ña'a ti tya lu'ú yu juani. Ñi'ya nti' Cristo, cha' ná nguxlyú cha' hichu' ñati' nu ndyujuii jil'i, la cui' jua'a cuare, si'i na lye tsa nclyo ya cña jil'i cu'ma nguicha'; pana juani caca cuayá' ti' ma cha' ña'a ti tya lu'ú ya xi, cha' la cui' chacuayá' jil'i ycuil' Ndyosi ndya'a lo'o ya lijya ya, la cui' tya'a chacuayá' nu ntsu'u jil'i Cristo.

⁵ Cua'ni cuayá' ma jil'i ycuil' ca ma lacua, cha' ca cuayá' ti' ma si chañi cha' tya ndyanu tyucui cha' jil'i Jesucristo ne' cresiya jil'i ma. Nga'a cha' tyi'u ti' ma cha' ndyanu Xtyi'i Jesucristo ne' cresiya jil'i sa scaa ma; sca ti si cua ngunu'u cresiya jil'i ma lo'o ycuil' Ndyosi tsiya' ti, nga'aa tyanu Ni lo'o ma li'. ⁶ Lo'o jua'a nti' na' cha' caca cuayá' ti' ma cha' jil'i

cuare, cha' si'li na ngunu'u cresiya ji'i ya lo'o Ni. ⁷ Lu'ba ti ndijña ya cha' ji'i ycu'i Ndyosi, cha' ná ta Ni chacuayá' cha' cua'ni ma xa' la cha' cuxi; na cua nti' ya cha' xtyucua Ni ji'i ma cha' tso'o ti caca tyiquee ma. Ná ndube ti' ya, masi ñacuj ngu' cha' ná nchca ji'i ya tsiya' ti. ⁸ Ná ntsu'u cha' cua'ni tyaala ya lo'o ma si ña'a ti tya ndyanu tso'o cha' ne' cresiya ji'i ma, nu cha' ji'i Jesús nu cua ngusñi ma; pana si ndyu'ni ñu'u ca ma ji'i nu cha' ji'i Jesús bi', li' cua'ni tyaala ya lo'o ma. ⁹ Si tso'o tsa ndyanu tachaa cha' ji'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i ma, tso'o tsa nti' ya li', masi xti ti cha' nchca ji'i ycu'i ya; bi' cha' ndijña ya cha' ji'i ycu'i Ndyosi cuentya ji'i cu'ma lacua, cha' jua'a caca tyucui la ti' tyiquee ma ña'a ma ji'i ycu'i Ndyosi. ¹⁰ Lo'o jua'a nscua na' quityi re, masi tyijyu' tsa ndi'i na' cuentya ji'i cu'ma, cha' ná caca tyaala na' lo'o cu'ma nu lo'o cua ndyalaa na' ca quich'i tyi ma. Chañi cha' cua nda ycu'i nu Xu'na na chacuayá' 'na, pana ndi'ya ndyu'u cha' bi': cua'ni na' cha' caja ñi'ya tyanu tachaa la cha' bi' ne' cresiya ji'i ma; ná ntsu'u chacuayá' 'na cha' cua'ni ñu'u lyiji na' ji'i cu'ma.

¹¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesucristo, chcu'i salya' na' lo'o ma juani, nu lo'o cua tye ti xcua se'i cha' nu nscua na' lo' quityi re. Cua'ni lyiji ma ñi'ya nu nga'a cha' cua'ni ma cha' laca ma ñati ji'i ycu'i Ndyosi. Cua'a jyaca ma ji'i lcaa cha' nu nda na' lo' quityi re. Cua'ni ma cha' caca stu'ba tyiquee ma lo'o xa' ñati tya'a ma. Tso'o ti tyi'i ma lo'o lcaa ñati. Lo'o li' la cui' ycu'i Ndyosi laca nu tyi'i lo'o ma lcaa tsa; ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, lo'o jua'a ndu'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee na. ¹² Chcuicha' ma ji'i tya'a ma tyucui tyiquee ma, quityi ma ji'i tya'a ma chacuayá' ji'i Cristo. ¹³ Lcaa ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i

ycui' Ndyosi ca nde, cua nti' ngu' ta ngu' xlyo ni'i ji'i lcaa ngu' tya'a ma nu ndi'i cajua.

¹⁴ Lo'o juani nti' tsa na' cha' ná tye cha' stu'ba cha' ji'i lcaa cu'ma cajua lo'o Jesucristo nu Xu'na na, la cui' Ni laca nu quiña'a tsa cha' tso'o ndu'ni lo'o na lcaa tsa. Jua'a nti' na' cha' lcaa tsa caca stu'ba cha' ji'i ma lo'o ycu'i Ndyosi, la cui' Ni laca nu ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. Jua'a nti' na' cha' tyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i ma, la cui' Ni laca nu ndu'ni cha' stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Ni, jua'a lo'o xa' la ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i ycu'i Ndyosi. Jua'a caca cha' lacua.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nde Galacia

¹ Pablo laca na' nu nscua quityi re. Cña 'na laca cha' tsa'a na' chcu'i na' cha' ji'i Jesucristo lo'o lcaa ñati. Si'i ñati chalyuu ti laca nu cua nda cña bi' 'na, si'i ñati laca nu nguane 'na cha' cua'ni na' cña bi'; Jesucristo lo'o ycu'i Ndyosi Sti Jesús, bi' laca nu cua nda cña bi' 'na. Ycu'i Ndyosi ni, bi' laca nu ngua'ni cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o ngujuui yu. ² Lo'o na', lo'o lcaa tya'a ndi'i na' ca nde nu ntsu'u cha' ji'i ngu' lo'o Jesús, nscua ya quityi re cha' tsa'a lcaa quich'i tyi cu'ma ngu' gálatas, lcaa quich'i su ntsu'u cu'ma taju ñati ji'i Jesucristo. ³ Nti' tsa na' cha' ña'a ti tya cua'ni ycu'i Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i cresiya ji'i ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na. ⁴ La cui' Jesús laca nu nda ji'i ycu'i ca lo'o ngujuui yu cha' cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'na, cha' jua'a cua'ni lyaá Ni ji'na nde chalyuu su ngunu'u tsa tyiquee ñati xqui'ya cha' cuxi; ngulo ycu'i Ndyosi Sti na cña ji'i Jesús, li' ngua'ni yu cña bi' cuentya ji'na. ⁵ Bi' cha' ná nga'a cha' tye tsa nu cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi. Jua'a caca cha' bi' lacua.

*Nga'aa ntsu'u xa' la cha' nu taca
cua'ni lyaá ji'i ñati ji'i nu cuxi*

⁶ Ndube tsa ti' na' cha' yala ti nguta'achu' ma ji'i ycu'i Ndyosi, masi ngusubi Ni ji'i ma xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Cristo ña'a ji'na; ndube ti' na' cha' nduna ma chaca cha' nu si'i cha' ji'i ycu'i Ndyosi laca, nu nacui ngu' cha' taca cua'ni lyaá ji'na ji'i nu cuxi. ⁷ Pana liñi la ñacu'i na cha' nga'aa ntsu'u xa' la cha' tso'o ji'i Jesucristo nu taca

cua'ni lyaá ji'na. Ndi'ya ndyaca cha': Ntsu'u xi ñati nu ndyu'ni cha' quich'i yaa cha' hique ma; cua nti' tsa ngu' bi', cha' xcutsa'a ngu' ñi'ya ntsu'u cha' ji'i Cristo. ⁸ Pana tlyu tsa qui'ya sta Ni ji'i ñati nu chcu'i sca cha' cuiñi lo'o ma ñi'ya nu caca clyaá ma ji'i cha' cuxi, nu culu'u ji'i ma sca cha' nu si'i la cui' cha' liñi laca, nu si'i cha' nu cua nchcu'i ya lo'o ma tya clyo. Lo'o cuare, sta ycu'i Ndyosi qui'ya ji'i ya si xcutsa'a ya cha' nu cua nda ya lo'o ma; masi sca xa' nu ngutu'u ca slo ycu'i Ndyosi laca nu chcu'i cha' cuiñi jua'a, xcube' Ni ji'i, cha' tlyu tsa qui'ya laca bi'. ⁹ Jua'a ni na' ji'i ma tya tsubi' la, lo'o la cui' cha' laca nu ta na' lo'o ma chaca quiya' juani: Tlyu tsa cha' ti' tyacua ji'i ñati si ta ngu' xa' la cha' lo'o ma, ñi'ya nu cua'ni ma cha' clyaá ma ji'i nu cuxi, nu si'i la cui' cha' nu cua ndyuna ma tya clyo.

¹⁰ Lo'o nacui na' jua'a, si'i cha' ndyu'ni cña tsa ti' na' cha' caja ñati 'na nu cua'ni ch'i loo na'. Tsa bi' ti cha' tso'o nti' na', si ycu'i Ndyosi cua'ni ch'i Ni loo na'; si'i na cua nti' na' cha' tso'o ti chcu'i ñati jna'. Nga'aa caca cua'ni na' cña ji'i Cristo, si xcu'i cha' cua'ni tya'a na' lo'o ñati ntsu'u tyiquee na'.

*Ñi'ya ngua cha' ngujuui cña ji'i
Pablo*

¹¹ Cua nti' na' cha' caca cuayá' tso'o ti' ma cha' bi', cha' si'i sca cha' nu ngua'ya hique ti ñati laca cha' nu cua nda na' lo'o ma; cha' ji'i Jesús laca bi', cha' nu nchcu'i ñi'ya taca clyaá ma ji'i nu cuxi. ¹² Si'i ñati laca nu nda cha' bi' lo'o na' tya clyo, ni sca ñati chalyuu ná ngulu'u cha' bi' 'na; ycu'i Jesucristo ngulu'u loo yu 'na, ycu'i bi' laca nu cua nda cha' bi' lo'o na' li'.

¹³ Cua jlo ti' ma ñi'ya nu ngua'ni na' nde chalyuu tya sa'ni la, ñi'ya ndaquiya' tsa na' ji'i lcaa cña tacati nu ndu'ni ngu' judío tya'a ya. Cua jlo ti' ma cha' ti' tya ngucube'

na' jì'ì lcaa ñatì nu ntsu'u cha' jì'ì lo'o Jesucristo nu ngua li'; ngua ti' na' cua'ni tye na' jì'ì ñatì bi' tsiya' ti. ¹⁴ Lye la ngua'ni na' lcaa cña tacati nu ndu'ni ngu' judío tya'a ya nu lo'o ndu'ni tlyu ya jì'ì ycu' Ndyosi. Xa' ngu' quichì tyi na' nu tya'a stu'ba ti na' lo'o, ná stu'ba ngua'ni ngu' ñi'ya nu ngua'ni na'; lye la ndaquiya' na' jì'ì lcaa lo cha' nu ntsu'u jì'ì ya, nu cua nda jyo'o cusu' lo'o ngu' judío tya'a ya tya sa'ni la. ¹⁵ Pana yala la ngua'ni ycu' Ndyosi; masi bilya cala na' cua ngusubi Ni 'na cha' caca na' ñatì jì'ì Ni, xqui'ya cha' jua'a ngua ti' ycu' Ni; na cua ngusubi Ni 'na xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni 'na. ¹⁶⁻¹⁷ Lo'o jua'a ngua'ni Ni cha' ndyuloo na' jì'ì Jesús, nu sca ti Sñi' ycu' Ni, cha' li' nchca 'na ta na' cha' jì'ì Ni lo'o lcaa cu'ma, ñatì nu ndi'ì xa' tsu'. Li' ndacha' na' jì'ì lcaa ma cha' xqui'ya Jesús taca clyaa ma jì'ì cha' cuxi nu ntsu'u jì'ì ma. Nu lo'o ngusñi ca ti na' cha' bi', li' hora ti ndu'u na' nguta'a na' nde loyuu su naa Arabia; ca bi' nguti'ì na' ycu' ti na'. Ná nguta'a na' ndyaana na' sca cuijì nu ta sca ñatì lo'o na'; la cui' ti jua'a ná nguta'a na' nde quichì Jerusalén cha' chcu' na' lo'o ngu' tya'a ndyu'ni na' cña nu ndi'ì nde jua, masi cua nda ngu' bi' cha' jì'ì Jesús lo'o ñatì clyo la, nu lo'o tya lyiji cuna na' cha' bi'. Pana nguta'a na' nde Arabia, lo'o tiya' la li' nguxtyu nu na' nguta'a na' nde quichì Damasco.

¹⁸ Nga'aa ndya'a na' nde Jerusalén li'; pana ca lo'o ndu'u scua sna yija, li' nguta'a na' nde jua. Lo'o li' ndyuloo na' jì'ì Pedro, nguti'ì na' ti'ñu tsa lo'o yu li'. ¹⁹ Ná na'a na' jì'ì xa' tya'a ngu' nu ngua tsa'a jì'ì Cristo tya clyo ca bi'; sca ti yu Jacobo tya'a Jesús nu Xu'na na, bi' nu cua na'a na' jì'ì. ²⁰ Chacuayá' jì'ì ycu' Ndyosi, liñi tsa cha' nu nscua na' lo quityi re; ni sca cha'

cuiñi ná nscua na' tsiya' ti re.

²¹ Tiya' la li' nguta'a na' nde loyuu su cuentya Siria, jua'a nde loyuu su cuentya Cilicia. ²² Pana nu xa' la taju ñatì tya'a ngusñi na cha' jì'ì Jesucristo nu ndi'ì quichì su cuentya Judea, tya lyiji tyuloo ngu' bi' 'na nu ngua li'. ²³ Pana cua ndyuna ngu' cha' 'na lo'o nchcui' ñatì 'na ndi'ya: “Nu ñatì nu ngua ti' cua'ni tye jì'na bi', juani cua nguxcutsa'a Ni cresiya jì'ì yu, cha' cua ntsu'u cha' jì'ì yu lo'o Jesús”, nacujì ngu' jì'ì tya'a ngu'. “Juani ndya'a yu nda yu cha' lo'o xa' la ñatì, cha' lo'o ñatì bi' caca xñi ngu' cha' jì'ì Jesús”, nacujì ngu'. ²⁴ Lo'o li' nguxana ngua'ni tlyu ngu' jì'ì ycu' Ndyosi xqui'ya na'.

2

Nu xa' la tya'a ñatì nde Jerusalén ntucúa ngu' cha' nu nchcui' Pablo

¹ Cua ndya'a tii jlyacua yija, li' xa' ndya'a nde Jerusalén chaca quiya'; lo'o Bernabé ndya'a, lo'o jua'a ndyaa lo'o ya jì'ì Tito. ² Ndyaa ya Jerusalén, xqui'ya cha' cua ngua'ni ycu' Ndyosi cha' ngua'ya sca cha' hique na' cha' tyaa ya; bi' cha' lo'o cua ndyalaa ya quichì bi', li' ndya'a ca su ntucua ngu' ycu' ti ngu', nchcui' na' lo'o ngu' nu laca loo la jì'ì taju tya'a ñatì jì'ì Cristo quichì bi'. Li' ndacha' na' jì'ì ngu' bi', nchcui' na' ni cha' nu nda na' lo'o ngu' xa' tsu' cuentya jì'ì Cristo, cha' ngua'ni lyaá Cristo jì'na jì'ì nu cuxi. Jua'a nchcui' na' lo'o ngu' bi', xqui'ya cha' ná nti' na' cha' culacua cuxi ti' ngu' bi' ña'a ngu' jna'; ná nti' na' cha' chcu' ngu' cha' ná tso'o laca cha' nu nda na' lo'o cu'ma ngu' xa' tsu' tya tsubi' la, masi chcu' ngu' cha' ná tso'o ndu'ni na' juani. ³ Lo'o jua'a yu Tito tya'a ndya'a na' ni, ná nchcui' ngu' lo'o yu cha' si'yu quiji yu cha' culacua yu ñi'ya ndu'ni ngu' judío, masi ngu' xa' tsu' laca yu. ⁴ Pana

ngulaa xi xa' la ñatí slo ya li', ngu' nu cuiñi ti nchcui' cha' ntsu'u cha' jilí ngu' lo'o Cristo; na ndu'ni ti ngu' cha' tya'a na laca ngu' bi'. Cuaana ti nguti' ngu' bi' laja lcaa tya'a na cha' ña'a cuayá' ngu' bi' jilí ya, si culacua ngu' nu ndya'a lo'o ya, si ná culacua ngu'. Ngua ti' ngu' bi' tacu' cha' tso'o jilí Jesús lo'o na, cha' ná ndiya ti' ngu' cha' tso'o ndilí tyiquee na chalyuu xqui'ya Jesús; ngua ti' ngu' bi' tatsaa ngu' jilí na cha' tua'ni na lcaa lo cña nu ngulo jyo'o cuu' jilí ngu' judío tya'a ya.

⁵ Pana ná ndaquiya' ya jilí cha' nu nchcui' ngu' bi' tsiya' ti. Ngua ti' ya cha' ná chcuna' tsiya' ti ni sca cha' liñi nu cua nda Cristo lo'o na, nu lo'o cua ngua'ni lyaá yu jilí na; ngua ti' ya cha' tyanu tso'o lcaa cha' bi' ne' cresiya jilí ma.

⁶ Ná ndube ti' na' masi nacui' ngu' cha' tlyu tsa ñatí laca nu ngu' nu laca loo jilí na bi'; jlo ti' na' cha' sca ti cuayá' laca lcaa na cuentya jilí ycuí' Ndyosi. Pana masi loo laca ngu' bi', ná ngulo ngu' bi' cña jna' cha' culu'u na' xa' la cha' jilí cu'ma ngu' xa' tsu'. ⁷ Ndi'ya ngua: ngutucua' ngu' bi' jilí cha' nu nchcui' na' lo'o ngu'; cua ngüiñi cha' jilí ngu' bi' lo'o na' li'; cua ngua cuayá' ti' ngu' cha' cua nda ycuí' Ndyosi cña 'na cha' tsa'a ta na' cha' jilí Ni lo'o cu'ma ngu' xa' tsu', ñi'ya taca clyaá ma jilí nu cuxi. Lo'o jua'a nacui' ngu' cha' cua nda Ni la cui' cña jilí nu Pedro bi', cha' hcui' yu cha' tso'o bi' lo'o ngu' judío. ⁸ La cui' ycuí' Ndyosi nu nda jilí Pedro ndyaa nclyu'u yu cha' jilí Ni jilí ngu' judío, la cui' ycuí' Ndyosi bi' laca nu cua nda Ni 'na ndya'a na' nclyu'u na' cha' tso'o bi' jilí ngu' xa' tsu'.

⁹ Bi' cha' ngutucua' ngu' cña 'na, nu Jacobo lo'o Pedro lo'o Juan bi', la cui' ngu' nu laca loo jilí ngu' tya'a ngusñi na cha' jilí Cristo. Stu'ba ti nchcui' ngu' bi', cha' tso'o tsa ngua'ni ycuí' Ndyosi lo'o na' nu lo'o nda Ni cña bi' 'na. Li' ngusñi

ya' tya'a ya lo'o ngu' bi', na' lo'o Bernabé, cha' caca cuayá' ti' ya cha' tso'o ti nti' ngu' ña'a ngu' jilí ya, cha' stu'ba ntsu'u cha' jilí ngu' lo'o ya, cha' tya tsa'a la ya quichí tyi ngu' xa' tsu'. Tyanu ycuí' ngu' bi' ca su ndilí tya'a ya, nu ngu' judío bi' li'. ¹⁰ Tsa bi' ti cha' nchcui' ngu' lo'o ya, nu ngüiñi ngu' jilí ya cha' lcaa tyempo tyi'u ti' na na laca nu lyiji jilí nu ngu' ti' tya'a na nu ndyanu nde Judea. Bi' laca nu ndyu'ni cña ti' na' cha' cua'ni na'.

Lye xi nchcui' Pablo lo'o Pedro nde quichí Antioquía

¹¹ Lo'o li' ndyalaa Pedro nde quichí Antioquía, ca su ndilí na'. Tiya' la li' ndya'a na' slo yu, ngua'a na' jilí yu xqui'ya cha' cua ntsu'u sca cha' cuxi nu ndyu'ni yu. ¹² Ndi'ya ngua cha' bi': Nu lo'o ndyalaa ca ti yu, ná ngua tyuju'u ti' yu; ndyacu yu lo'o ngu' tya'a na ca bi', masi ngu' xa' tsu' laca ngu'. Pana nu lo'o ndyalaa xi xa' la tya'a ngu' judío nu nda Jacobo jilí lijya, li' nguta'achu' yu; nga'aa ntaja'a cacu yu lo'o ngu' xa' tsu' bi' li'. Cua ndyutsji yu si ña'a ngu' judío tya'a yu jilí yu cha' ndyacu yu lo'o ngu' xa' tsu' bi', cha' ná ntsu'u chacuayá' jilí ngu' judío cha' cacu ngu' lo'o ngu' xa' tsu', xqui'ya cha' ná lubii ngu' xa' tsu' tsiya' ti ngua ti' ngu' judío. ¹³ Lo'o li' la cui' jua'a ngua'ni xa' la ngu' judío tya'a ntsu'u cha' jilí na lo'o Cristo, sca ti cuayá' siya' tyiquee ngu' lo'o Pedro; lo'o ycuí' Bernabé ngua ti' yu cua'ni yu ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi', cha' siya' tsa tyiquee ngu'. ¹⁴ Pana nu lo'o ngua cuayá' ti' na' cha' ná ndyu'ni ngu' ñi'ya nu ndyu'u cha' tso'o nu ngulu'u Cristo jilí na cha' clyaá na jilí nu cuxi, li' nchcui' na' lo'o Pedro slo lcaa ngu' nu ngusñi cha' jilí Cristo quichí bi'. Ndi'ya ni na' jilí yu li': “Ngu' judío laca nu'u”, nacui' na' jilí Pedro bi'. “Tya lo'o ndyalaa nu'u ca nde, cua ngua'ni nu'u ñi'ya nu

ndu'ni ngu' xa' tsu' re, cha' tya'a na laca ngu' cuentya ji'i Cristo; ná ngua'ni nu'u ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío tya'a quich'i tyi na. Bi' cha' lacua, ná tso'o si juani nti' nu'u cha' tatsaa nu'u ji'i ngu' xa' tsu' re, cha' cua'ni ngu' ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío." Jua'a nacuj na' ji'i yu.

Stu'ba cha' laca ji'i ngu' judío lo'o lcaa ñati chalyuu

¹⁵ Nu cuare ni, ngu' judío laca ya tya lo'o ngula ya chalyuu nu ndaquiya' ji'i lcaa cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o ya; si'i na ndaquiya' ya ji'i cua ña'a ca cha' cuxi ñi'ya ndu'ni ngu' xa' tsu'. ¹⁶ Pana jlo ti' ya cha' ná taca ca tso'o cresiya ji'i ya cuentya ji'i ycu' Ndyosi, masi ndu'ni ti ya cua ña'a ca cña nu nda jyo'o Moisés cha' cua'ni ya; sca ti si jlya ti' ya ji'i cña nu ngua'ni Jesucristo cuentya ji'na, li' taca ca tso'o cresiya ji'i ya. Bi' cha' lo'o cuare cua ngusñi ya cha' ji'i Jesucristo, cha' taca ca tso'o cresiya ji'i ya cuentya ji'i ycu' Ni, cha' nu jlya ti ti' ya ji'i Jesús, nga'aa si'i xqui'ya cña nu ndyu'ni ya nu nda jyo'o Moisés ji'i ya. Ni sca na ná taca ji'na ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya cha' ndaquiya' ti na sca cha' nu nda jyo'o cusu' lo'o na.

¹⁷ Tso'o lacua. Masi ngu' judío laca ya, cua jlo ti' ya cha' xqui'ya cña nu cua ngua'ni Cristo cuentya ji'na, bi' cha' taca caca lubii cresiya ji'i ya cuentya ji'i ycu' Ndyosi. La cui' ti cha', nga'a cha' chcu' ya ji'i ycu' ca ya cha' lo'o lcaa ngu' judío tya'a ya ntsu'u qui'ya ji'i ya, ñi'ya lo'o nacuj ya cha' ntsu'u qui'ya ji'i ngu' xa' tsu'. Pana si'i Cristo laca nu ngua'ni cha' laca ya ñati cuxi. ¹⁸ Bi' cha' nga'aa ndaquiya' ya ji'i cha' cusu' nu jlya tsa ti' ya ji'i nquicha'; lo'o juani si xa' taquiya' ya ji'i cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ya, li' ntsu'u qui'ya ji'i ya lo'o ycu' Ndyosi chaca quiya' xqui'ya cha'

si'i na tyucui tyiquee ya ngusñi ya cha' ji'i Jesucristo. ¹⁹ Lo'o na' ni, ná nchca cua'ni na' lcaa cha' cusu' bi', bi' cha' cua ndye cha' jna' lo'o cha' bi'; juani xcu' ndi'i na' chalyuu cha' cua'ni na' lcaa ña'a cña nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni na'. ²⁰ Cuentya ji'i cha' cusu' bi' laca na' ñi'ya laca si cua ngujui na', ñi'ya laca si stu'ba ti nga'a na' lo crusi lo'o Jesús; juani nga'aa si'i ycu' ca ti na' laca na' loo ne' cresiya 'na, cha' Cristo laca nu laca loo ne' cresiya 'na juani. Ndi'i tso'o ti na' chalyuu juani sca ti xqui'ya cha' jlya ti' na' ji'i cña nu cua ngua'ni ycu' Jesús, nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi; bi' laca nu ntsu'u tsa tyiquee ña'a jna', bi' laca nu cua nda chacuayá' ji'i ngu' cha' cuju' ngu' ji'i ycu' yu cuentya jna'. ²¹ Si'i cha' ná ndube ti' na' ji'i lcaa cha' tso'o nu ngua'ni ycu' Ndyosi lo'o ngu' judío tya'a ya; laca cha' ndube tsa ti' na' cha' ná taca ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi, masi tso'o tsa ndaquiya' na ji'i cña nu nclyo cha' cusu' bi' ji'na. Ndube tsa ti' na' cha' ná ngujui Jesús jua'a ti; ntsu'u cña nu ngua'ni yu lo'o ngujui yu lo crusi bi', na cua ngua'ni tso'o yu ji'i cresiya ji'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi nu ngua li'.

3

Sca ti lo'o xñi na cha' ji'i Cristo, li' caca quiñi tso'o cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi

¹ Na tonto tsa mā, cu'mā ngu' gálatas, cha' nduna mā cha' nu nda nu ngu' cuiñi bi'; laca mā ñi'ya si ntsu'u nu ngua'ni cucha'a ji'i mā. Bi' cha' juani nga'aa nti' mā xñi la mā cha' liñi nu cua nda Cristo lo'o na. Pana lo'o nda ya cha' ji'i Cristo lo'o mā tya clyo, li' ngulu'u tsa ya ji'i mā ñi'ya ngua lo'o ngujui Jesucristo lo crusi xqui'ya na; jua'a ngulu'u ya ji'i mā ña'a cuayá' nu ngua cuayá' tso'o ti' mā cha' bi'. ² Xacuj mā cha' 'na lacua: ¿Ha cua

ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cre-siya jil'i mā juani? ¿Ñi'ya ngua jil'i mā cha' ngujui Xtyi'i ycu'i Ndyosi jil'i mā lacua? ¿Ha ngujui Xtyi'i Ni jil'i mā xqui'ya cha' cua ngua'ni mā cña nu nscua lo cha' cusu' bi' cha' cua'ni mā? Si'i. Cua jlo ti' mā cha' ngujui Xtyi'i ycu'i Ni jil'i mā lo'o ngusñi mā cha' liñi nu cua nda ya lo'o mā, cha' jil'i ycu'i Cristo. ³ ¿Ni cha' laca tonto tsa ncliyacua ti' mā juani? Xqui'ya cña nu ndyu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o mā, bi' cha' nguxana ca ti mā cha' ntsu'u cha' jil'i mā lo'o ycu'i Ndyosi nquicha'; pana nu juani ni, xqui'ya cha' lye tsa cua'ni cña ti' ycu'i ca mā, jua'a nti' mā cha' caca jil'i ycu'i ca mā quiñi tso'o cha' jil'i mā lo'o ycu'i Ni. ⁴ Masi ngua'ni Ni quiña'a cha' tlyu ca slo mā tya tsubi' la, ntsu'u quiya' ncliyacua ti' na' cha' ná ngua tso'o cresiya jil'i mā tsiya' ti, nu lo'o ña'a na' ñi'ya nu ndyu'ni mā. Pana jlo ti' na' cha' ngua tso'o la xi cresiya jil'i mā xqui'ya cha' tlyu bi'. ⁵ Na cua nda ycu'i Ndyosi Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya jil'i mā, lo'o xqui'ya nu bi' cua ngujui ñi'ya caca tyuu lo cha' tlyu nu ndyu'ni ycu'i Ndyosi nde su ndi'i cu'mā. Lo'o ndu'ni Ni jua'a, si'i xqui'ya cha' ndaquiya' mā jil'i cha' cusu' bi'; pana ndu'ni Ni jua'a, xqui'ya cha' jlyu ti' mā lo'o ndyuna mā cha' tso'o jil'i cña nu cua ngua'ni Jesús cuentya jil'na.

⁶ Nu jyo'o cusu' jil'i ya, nu Abraham bi' ni, cua jlyu tsa ti' nu cusu' bi' lcaa cha' nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o yu. Xqui'ya cha' cua jlyu ti' yu cha' bi', li' ntucúa Ni cha' jil'i yu ñi'ya si ngua yu sca ñati nu ndu'ni xcui' cha' tso'o. ⁷ Lo'o jua'a nga'a cha' ca cuayá' ti' mā cha' cua ña'a ca ñati nu ngusñi cha' jil'i Cristo, chañi cha' laca ñati bi' ñi'ya laca ngu' judío, cha' ndyu'ni ngu' bi' la cui' ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Abraham, masi tyempo juani.

⁸ Cua nscua lo quityi cusu' cha' ndi'ya nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o nu Abraham bi' nu ngua sa'ni: “Caca tso'o cresiya jil'i lcaa ñati nu ndi'i xa' tsu' xqui'ya nu'u”, nacui Ni jil'i Abraham. Ycu'i Ndyosi laca nu cua nda cha' bi' lo'o jyo'o bi' yala la, cha' jua'a lo'o cu'mā ngu' xa' tsu' caca tso'o cresiya jil'i mā cuentya jil'i ycu'i Ndyosi nde loo la, nu lo'o xñi mā cha' jil'i ycu'i Ni. ⁹ Tso'o ti nti' Ni ña'a Ni jil'i Abraham nu ngua sa'ni, xqui'ya cha' ngusñi nu cusu' bi' cha' nu nchcui' ycu'i Ni lo'o yu; bi' cha' caca cuayá' ti' na cha' tso'o nti' Ni ña'a Ni jil'na, cua ña'a ca na nu xñi na cha' jil'i Cristo.

¹⁰ Pana cua ña'a ca ñati nu tsa bi' ti cña nti' cha' taquiya' jil'i cha' cusu' nu nguscua jyo'o Moisés, tyanu yabe' hichu' ñati bi', cha' ndi'ya nchcui' quityi jil'i ycu'i Ndyosi: “Tyanu yabe' hichu' lcaa ñati si ná taquiya' ngu' jil'i lcaa ca cha' nu nscua lo quityi bi'”. ¹¹ Bi' cha' caca jlo ti' na cha' ná nchca ca lubii cresiya jil'na cuentya jil'i ycu'i Ndyosi lo'o ndaquiya' ti na jil'i cña nu nda cha' cusu' bi', cha' ná nchca tyi'u ti' na lcaa ca cha' bi'. Chaca cha' nchcui' quityi bi': “Caca tso'o cresiya jil'na cuentya jil'i ycu'i Ndyosi xqui'ya cha' ngusñi na cha' jil'i ycu'i Ni; li' taca caja sca chalyuu nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti jil'na”. ¹² Pana lo'o xcui' ndaquiya' na jil'i cha' cusu' bi', li' ná ntsu'u sca cha' jil'i Cristo nu nga'a cha' xñi na hasta ca ne' cresiya jil'na, cha' ndi'ya nchcui' cha' cusu' bi' lo'o na: “Sca ti si cua'ni na lcaa ca cña nu culo ycu'i Ndyosi jil'na, caca tyi'i tso'o ti na chalyuu li'”, nacui quityi bi'.

¹³ Cua ngulo Cristo jil'na jil'i yabe' nu ngusta ycu'i Ndyosi hichu' na xqui'ya cha' ná ndaquiya' na jil'i lcaa cha' tsiya' ti nu nda Ni lo'o na; yabe' nu ntsu'u jil'na bi' cua ndyanu hichu' ycu'i Jesús li'. Ndi'ya nscua cha' lo quityi jil'i ycu'i Ndyosi: “Si tlyu tsa yabe' ntsu'u

ji' sca ñati, ntsu'u cha' cuju'i ca'a ngu' ji' ña'a lu'ú ti lo sca yaca ndu cha' cajaa yu".¹⁴ Jua'a ngua cha' lo'o ngu' xa' tsu' caja cha' tso'o ji' ngu' xqui'ya Jesucristo, cha' tso'o nu cua ngüiñi ji' ycu'i Ndyosi lo'o nu jyo'o Abraham bi' nu ngua sa'ni. Li' caca ji' ngu' xa' tsu' ñi'ya nu nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o Abraham, cha' caja Xtyi'i ycu'i Ni ji' lcaa na nu lo'o xñi na cha' ji' Cristo.

Sa'ni la cua ngüiñi cha' ji' ycu'i Ndyosi lo'o Abraham

¹⁵ Cu'ma tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, ta na' sca cui' lo'o ma juani cuentya ji' sca ñati nu nti' quiñi sca cha' ji' yu lo'o tya'a yu. Cloy culo ngu' sca quityi. Lo'o cua ndye ngua stu'ba cha' bi' ji' ngu', li' nga'aa caca ji' xa' ñati tacu' ngu' ji' cha' bi'; nga'aa caca xcutsa'a la ngu' cha' bi'.¹⁶ Jua'a ngua'ni ycu'i Ndyosi lo'o nu Abraham bi'; cua ngüiñi cha' ji' Ni lo'o jyo'o cusu' bi', jua'a lo'o sca ñati nu tyu'u ji' jyo'o cusu' bi' tyempo nde loo la. Ná nacui' quityi ji' ycu'i Ndyosi cha' quiñi cha' ji' Ni lo'o tyu' tya'a ñati bi'. “Na cua ngüiñi cha' ji' ycu'i Ndyosi lo'o sca ti ñati nu tyu'u ji' Abraham nde loo la”, nacui' quityi. Lo'o nu sca ti ñati bi' ni, Cristo laca bi'.¹⁷ Ndi'ya cha' nti' na' hcui' na' lo'o ma: Cua ngua stu'ba cha' ji' ycu'i Ndyosi lo'o Abraham nu ngua li'; cua ndya'a jacua siyento ntucua calaa tyii yij' tya lo'o cua ngüiñi cha' ji' ycu'i Ni lo'o nu cusu' bi', lo'o li' nda ycu'i Ndyosi cha' lo'o Moisés cha' culo yu cña ji' ngu' cuentya ji' Ni. Bi' cha' ná ngua ji' cha' nu nda Moisés bi' tacu' lo cha' nu cua ngüiñi ji' ycu'i Ndyosi lo'o Abraham nu ngua sa'ni la, cha' ná taca cua'a ngu' ji' cha' bi' tsiya' ti.¹⁸ Si ntsu'u cha' taquiya' na ji' lcaa cña nu ngulo Moisés ji'na, cha' jua'a clya'a na ji' nu cuxi, li' nga'aa nti' cha' jly'a ti' na cha' nu cua ngüiñi ji' ycu'i Ndyosi lo'o na cha' cua'ni

lyaa Ni ji'na. Pana cha' liñi laca cha' cua ngüiñi cha' ji' ycu'i Ni lo'o Abraham, cha' cua'ni Ni sca cha' xly'a'be lo'o na nu lo'o cua'ni lyaa Ni ji'na.

¹⁹ ¿Ni cha' laca ngulo ycu'i Ndyosi cña ji' nu jyo'o Moisés bi', cha' nguscua yu cña bi' lo quityi cuentya ji' Ni laca? Tiya' la ngua cha' nda Ni cha' bi' lo'o Moisés, cha' caca cuayá' ti' na ñi'ya nu nacui' ycu'i Ndyosi cha' laca scaa cha' cuxi. Pana xti ti tyempo ndalo cha' bi' ña'a cuayá' nu ndyalaa Cristo, la cui' tya'a ñati ji' jyo'o Abraham; na cua nchcui' ycu'i Ndyosi cha' ji' nu Cristo bi' nu lo'o cua ngüiñi cha' ji' ycu'i Ni lo'o jyo'o cusu' Abraham bi' tya cloy. Nu lo'o nda Ni cha' bi' lo'o nu jyo'o Moisés bi' ni, lo'o xca ji' ycu'i Ni ndu lo xly'a ca'ya bi' cuentya ji' ycu'i Ndyosi, cha' hcui' lo'o nu cusu' Moisés bi'. Cla'be la bi' ngutu' jyo'o Moisés bi' cha' hcui' yu lo'o ñati, cha' tu'ba ji' ycu'i Ndyosi ngua nu cusu' bi'.²⁰ Pana juani ná ndu'ni cha' caja sca ñati chalyuu nu caca tu'ba ji' ycu'i Ndyosi cha' hcui' Ni lo'o na. Cua ngüiñi cha' ji' Ni lo'o na nu ngua sa'ni si jly'a ti' na ji' cha' bi', la cui' cha' nu cua ngua'ni Jesús cuentya ji'na juani.

Nde laca cña nu ngua'ni cha' cusu' bi'

²¹ Tso'o si cua'ni na cña nu nscua lo quityi cusu' cha' cua'ni na laca. Lo'o jua'a ndu'ni tsa cha' xñi na lcaa cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o ñati. Pana masi taquiya' na ji' lcaa cha' cusu' bi', ná taca caja chalyuu cucui bi' ji'na jua'a ti; ná taca ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji' ycu'i Ni xqui'ya cha' ndyu'ni ti na lcaa cña nu nscua lo quityi cusu' bi' cha' cua'ni na; ná caca jua'a tsiya' ti.²² Cua nchcui' quityi ji' ycu'i Ndyosi cha' nu cuxi laca loo la ji' lcaa ñati chalyuu, ñi'ya si na cua laca na preso ji'. Si jlo ti' na cha' nu cuxi laca loo ji'na, li' taca ji' Ni

cua'ni lyaá Ni ji'na; ta Ni chalyuu cucui ji'na li', nu lo'o xñi na cha' ji'í ycuí' Jesucristo. Bi' laca nu cha' tso'o nu cua ngüiñi ji'í ycuí' Ni lo'o na.

²³ Lo'o tya lyiji caa Jesucristo ni, tya lyiji caja ñi'ya jlya tso'o ti' na cha' ji'í ycuí' Ni; bi' cha' ngua cha' cusu' bi' loo ji'na, ña'a cuayá' caca jlya tso'o ti' na ji'í Ni xqui'ya Cristo. ²⁴ Laca cha' cusu' bi' loo ji'na ñi'ya nti' si laca na sca nu sube; ngulu'u cha' cusu' bi' xi cha' liñi ji'na ña'a cuayá' nu ñaa ycuí' Cristo. Pana juani cua'ni Cristo cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'í ycuí' Ndyosi, ñi'ya nu nti' ycuí' Ni cha' caca na nu lo'o jlya ti' na ji'í nu Cristo bi'. ²⁵ Lo'o juani taca jlya tso'o ti' na ji'í ycuí' Ndyosi xqui'ya Jesucristo, nga'aa si'i cha' cusu' nu laca loo ji'na.

²⁶ Sñi' ycuí' Ndyosi laca lcaa cu'ma juani lo'o ngusñi ma cha' ji'í Jesucristo, xqui'ya cha' cua ntsu'u cha' ji'í ma lo'o Ni. ²⁷ Lo'o ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Ni, li' cua ntyucuatya ngu' ji'í lcaa na chacuayá' ji'í Cristo, cha' jua'a cua ndyanu lcaa cha' ji'í Cristo ne' cresiya ji'na, ñi'ya nti' si cua laca cha' bi' sca late' nu quixi chu' na. ²⁸ Nu lo'o cua ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Jesucristo, la cui' tyempo bi' ngua stu'ba cha' ji'na lo'o tya'a ñati na; bi' cha' nga'aa hcui' na cha' ngu' judío laca ya, cha' ngu' xa' tsu' laca ma; nga'aa hcui' na cha' msu nu ngüi'ya ñati laca ma, cha' ñati nu ndi'í tso'o ti laca na; nga'aa hcui' na cha' qui'yu laca na, cha' cuna'a laca ma. Lcaa na, stu'ba cha' ji'na lo'o tya'a na juani. ²⁹ Nu lo'o ngusñi na cha' ji'í ycuí' Cristo, li' la cui' jua'a laca na ñati nu ndyu'u ji'í jyo'o Abraham, masi tiya' la ñaa na chalyuu. Su cua ndye, li' tyanu cha' ji'na, lcaa ña'a cha' nu cua ngüiñi ji'í ycuí' Ndyosi lo'o nu Abraham bi' cua sa'ni la cha' tyacua ji'na.

4

¹ Ndi'ya cha' nti' na' ta na' lo'o ma: Sca nu sube ni, masi ngxu'tyanu jyo'o sti lcaa cha' tso'o ji'í lo'o ngujuui sti, cha' tya cuañi' nu sube bi', stu'ba nti' lo'o msu nu ngüi'ya ti sti; na ji'í nu sube bi' laca lcaa cha' tso'o bi', pana tya lyiji casu' yu. ² Ni jacua' tyalaa tsá nu caja cha' nu ngxu'tyanu jyo'o sti nu sube bi' ji'í, xa' ñati laca loo ji'í nu sube bi', xa' ñati laca nu ndyi'ya loo cña ji'í nu sube bi'. ³ La cui' jua'a laca ji'na lo'o Jesús. Lo'o tya lyiji cuna na cha' ji'í Jesús, caca ñacui na cha' tya sube na, xqui'ya cha' tya ndu'ni na cña nu ndatsaa cua ña'a ca jo'ó ji'na, ñi'ya nu ndu'ni ti xa' ñati. ⁴ Pana lo'o cua ndyalaa tsá nu ndu'u scua cha' nu ngüiñi ji'í Ni lo'o na, li' cua nda ycuí' Ndyosi ji'í Sñi' ycuí' ca Ni ñaa chalyuu; sñi' sca nu cuna'a ngu' judío ngua nu Jesús bi', lo'o jua'a ndaquiya' tsa yu ji'í lcaa cha' cusu' nu jlya ti' ngu' judío. ⁵ Jua'a ñaa Jesús nde chalyuu cha' cua'ni lyaá yu ji'na ji'í yabe' nu ntsu'u ji'na xqui'ya cha' cusu' bi'. Lo'o jua'a ta Ni chacuayá' juani cha' cua cusu' la na, cha' tyanu cha' ji'na ñi'ya nu nscua cha' tyacua ji'na, xqui'ya cha' laca na sñi' ycuí' Ni.

⁶ Bi' cha' laca cua nda ycuí' Ndyosi Xtyi'í ycuí' Ni nu tyanu ne' cresiya ji'í ma, cha' culu'u Ni ji'í ma cha' cua laca ma sñi' ycuí' Ni. Xtyi'í ycuí' Ni ndu'ni cha' taca hcui' na lo'o ycuí' Ndyosi chañi ca: “¡Papá! ¡Sti na!” ñacui na. ⁷ Nga'aa laca ma ñi'ya laca sca msu nu ngüi'ya ti ñati, na cua laca ma sñi' ycuí' Ndyosi; bi' cha' juani ta Ni lcaa cha' nu ndyanu cha' tyacua ji'í ma chacuayá' ji'í Cristo, cha' laca ma sñi' ycuí' Ni.

Ndube tsa ti' Pablo ñi'ya nu nguñilo'o ngu' ji'í ngu' gálatas

⁸ Sa'ni la lo'o tya lyiji caca cuayá' tso'o ti' ma cha' ji'í ycuí' Ndyosi, xa' la jo'ó ndatsaa ji'í ma cha' cua'ni

mā cña jil'i, jo'ó nu si'i jo'ó nu chañi ca. ⁹ Lo'o juani cua nslo mā jil'i ycu'i Ndyosi; hasta tso'o la ñacu'i na, cua ndyuloo ycu'i Ni jil'i mā. ¿Ni cha' laca nti' mā tya'achu' mā jil'i cha' jil'i ycu'i Ndyosi lacua? Xa' cua'ni mā cña nu ndatsaa cua ña'a ca jo'ó nu cuxi ti bi' jil'i mā li', jo'ó nu ntsu'u jil'i ñatj ti; pana ná ndyu'u tso'o cha' bi' tsiya' ti, ná caca cua'ni lyaá jo'ó bi' ji'na. ¹⁰ Lo'o juani caca tso'o cre-siya jil'i mā cuentya jil'i ycu'i Ndyosi si taquiya' mā jil'i tsa tacati jil'i ngu' judío, nti' mā, masi ta'a nu ndacui snu' tsá, masi ta'a lo'o cuañi' co', masi ta'a nu ndu'ni ngu' ndacui sca yija; ¹¹ bi' cha' quiña'a tsa cha' nclya-cua ti' na' si ná ngua'nijo'lo tsiya' ti lcaa cha' nu ngulu'u na' jil'i mā, si xlya'be ti ngulu'u na' cha' bi' jil'i mā.

¹² Cu'mā tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, tya'na chcu'i na' lo'o mā juani, cha' cua nti' na' cha' caca mā ñi'ya nu laca na' tsiya' ti. Nga'aa nchca tatsaa ngu' 'na juani lo'o cha' cusu' bi', masi ngu' judío laca na'; stu'ba ti laca na' lo'o cu'mā juani, cha' cua ngulaá na' jil'i nu cha' cusu' nu ndatsaa tsa 'na. Tya lo'o ñaa na' ca slo mā tya clyo, ná sca cha' cuxi ngua'ni mā lo'o na'. ¹³ Cua jlo ti' mā ñi'ya ngua 'na nu lo'o nda na' cha' lo'o mā tya clyo, cha' taca cua'ni lyaá Cristo ji'na; quicha tsa na' nu ngua li', bi' cha' ngua laja 'na cha' ta na' cha' bi' lo'o mā. ¹⁴ Lo'o jua'a ná nchcu'i cuxi mā 'na li', ná ngulo'o mā 'na, masi tya xi tya ndalo mā 'na cha' quicha tsa na'; xa' ña'a ngua'ni mā lo'o na' li', ntucua mā cha' jna' ñi'ya si cua laca na' sca xca jil'i ycu'i Ndyosi, ñi'ya si cua laca na' ycu'i Jesucristo. ¹⁵ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee mā ña'a mā 'na nu ngua tyempo bi'; hasta culo mā la cui' ca si'yu cloo mā cha' ta mā 'na ngua ti' mā nguicha', cha' cua nti' tsa mā xtyucua mā jna'. Lo'o juani ni, ¿na laca ngua jil'i mā juani? ¹⁶ ¿Ha nti' mā cha' tya'a

cusu' mā laca na' xqui'ya cha' liñi nu nda na' lo'o mā?

¹⁷ Chañi cha' nti' tsa nu ngu' cuiñi bi', cha' taquiya' mā jil'i cha' nu nchcu'i ngu' bi' lo'o mā. Pana si'i cha' tso'o tyiquee ngu' ndyu'ni ngu' jua'a; na cua nti' ngu' bi', cha' nga'aa taquiya' mā jil'i cha' nu nchcu'i ya lo'o mā, cha' taquiya' la mā jil'i ycu'i ca ngu' bi'. ¹⁸ Tso'o tsa si lo'o xa' la ñatj culu'u ngu' la xi cha' liñi jil'i mā, si ntsu'u cha' tso'o tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i mā. Tso'o si jua'a caca tyucui tyempo, masi ndi'i na' lo'o mā, masi ná ndi'i na'. ¹⁹ Chaca quiya' ti' tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jil'i mā, cha' ñi'ya laca sñi' na', jua'a laca mā; ña'a na' jil'i mā ñi'ya si laca na' sca nu cuna'a nu ti' tsa nchcube' jil'i cha' cua cala ti sñi'. Talo cha' ti' bi' 'na ña'a cuaya' nu tyu'u xcu'i cha' jil'i Cristo tyiquee mā. ²⁰ Pana ná jlo ti' na' tsiya' ti ñi'ya sca na' quityi re nu tsa slo mā juani; tso'o la si caja ñi'ya nu tsa'a na' slo mā cha' chcu'i na' xi lo'o mā, cha' ná tyiquee' xa' ña'a cha' chcu'i na li'.

Ñi'ya ngua cha' jil'i Agar lo'o jil'i Sara

²¹ Cu'mā, cua nti' mā taquiya' mā jil'i cha' cusu' bi' ti. Tso'o lacua. ¿Ha bilya cuna mā cha' re, nu nchcu'i cha' jil'i Abraham? ²² Nacu'i quityi cha' ngula tucua tya'a sñi' jyo'o Abraham bi': nu clyo ngua sñi' nu cuna'a cua', sca nu cuna'a nu cua ngüi'ya yu cha' cua'ni cña jil'i yu; nu chaca bi' ngua sñi' ycu'i clyo'o yu, sca nu cuna'a nu ndi'i tso'o ti. ²³ Sñi' nu cuna'a cua' bi' ni, ngula bi' jua'a ti, ñi'ya nu nclya lcaa nu sube chalyuu; pana sñi' ycu'i clyo'o yu ni, ngula bi' xqui'ya sca cha' nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o sti, xtya'a sa'ni la, nu lo'o nacui Ni cha' cala sñi' ngu'. ²⁴ Sca cuji nu nda na' lo'o mā laca cha' bi': tucua tya'a ngu' cuna'a ngua bi', nu jua'a nti' ñacu'i cha' ntsu'u tucua lo cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o ñatj

chalyuu. Lo xlya ca'ya Sinaí nu nscua nde Arabia, ca bi' nguxana tsaca cha'; stu'ba nti' cha' bi' lo'o Agar, nu cuna'a nu ngüi'ya ti jyo'o Abraham. Ñati nu jlya tsa ti' jilí cha' bi', laca ngu' ñi'ya laca sca msu nu ngüi'ya ti ñati. ²⁵ Stu'ba ña'a naa Agar bi' lo'o ca'ya Sinaí bi', cha' jua'a ndyu'u cha' bi' cha'cña jilí ngu' Arabia; la cui' ca'ya bi' laca su nda ycuí' Ndyosi cha' lo'o ngu' judío tya clyo. Hasta juani tlyu tsa cña nga'a cha' cua'ni lcaa ngu' judío cuentya jilí cha' cusu' bi', tsa lo cña ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Agar cuentya jilí jyo'o Abraham nu ngua sa'ni la. Lo'o nu ngu' judío nu ndi'i quichí Jerusalén ni, cua nti' ngu' bi' tatsaa ngu' ji'na juani cha' taquiya' na jilí lcaa cña bi'. ²⁶ Pana cua ngujui chaca cha' ji'na, xqui'ya chaca nu cuna'a bi' nu ngua clyo'o Abraham, nu cuna'a nu ndi'i tso'o ti bi'. Chaca lo Jerusalén cucuí laca loo ji'na, bi' laca ñi'ya si laca quichí tyi lcaa na nu jlya ti' na jilí Jesucristo; taca tyi'i tso'o ti na ca bi'. ²⁷ Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya:

Cua'ni chaa ti' nu'u, ma' cusu' nu ná ndyiji sñi', masi ná tucui ntsu'u jinu'u.

Chaa ti' xi'ya nu'u, ma' cusu', masi bilya jlo ti' nu'u ñi'ya ndyaa cha' nclya nu sube.

Ntsu'u quiña'a la sñi' nu cuna'a nu ná ngujui sñi' tya clyo;

ndi'i xti la sñi' nu cuna'a nu ntsu'u qui'yu jilí.

Jua'a nscua lo quityi jilí ycuí' Ndyosi.

²⁸ Isaac sñi' ycuí' clyo'o Abraham ngula xqui'ya sca cha' nu cua nda ycuí' Ndyosi lo'o ngu' cusu' jilí, cha' caca jua'a. Lo'o cu'ma, tya'a ngusñi na cha' jilí Jesús ni, lo'o cu'ma lo'o na' laca na sñi' ycuí' Ndyosi juani, xqui'ya sca cha' nu cua nda Ni lo'o na. ²⁹ Nu lo'o nguti'i jyo'o Abraham bi' chalyuu, nu sñi' nu ngula jua'a ti ni, bi' laca nu ngua'ni lya' ti'

jilí Isaac, sñi' ycuí' clyo'o yu, masi ngula nu Isaac bi' xqui'ya sca cha' nu nda Xtyi'i ycuí' Ndyosi lo'o ngu'. La cui' jua'a laca juani, cha' nxuu tya'a ngu' bi' lo'o na, cha' si'i sñi' ycuí' Ndyosi laca ngu' bi'. ³⁰ Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' nu nchcui' quityi cusu' bi', cha' ndi'ya nacuí clyo'o Abraham bi': "Culo'o jilí nu cuna'a nu ngüi'ya ti nu'u cha' tyaa cho', tyaalo'o jilí sñi' bi'. Ná taca tyanu cha' tso'o nu ntsu'u jinu'u lo'o tyucuaa sñi' nu'u. Ná nchca ca stu'ba cha' jilí sñi' nu cuna'a cua' bi' lo'o sñi' na', cha' sca nu cuna'a nu ndi'i tso'o ti laca na'", nacuí clyo'o Abraham bi'. ³¹ Lo'o lcaa na tya'a ngusñi na cha' jilí Cristo ni, si'i sñi' nu cuna'a nu ndi'i ndyu'ni cña msu ti laca na; na ndi'i tso'o ti na ñi'ya nguti'i Isaac, sñi' nu cuna'a nu ndi'i tso'o ti bi'.

5

Ña'a ti tya tyi'i tso'o ti na chalyuu lacua

¹ Cua ngua'ni lyaá Cristo ji'na, cha' taca tyi'i tso'o ti na chalyuu. Bi' cha' ña'a ti tya tyi'i tso'o ti ma' chalyuu lacua; nga'aa ta ma' tyempo cha' caca loo xa' ñati jilí ma', ñi'ya si cua ngüi'ya ngu' jilí ma' cha' cua'ni ma' cña jilí ngu'.

² Cua'a jyaca ma' jilí cha' nu nchcui' na' lo'o ma'. Pablo laca na' nu nda na' cha' re lo'o ma'. Ndi'ya nacuí na' jilí ma': Nga'aa caca xtyucua Cristo jilí ma' si ta ma' chacuayá' cha' si'yu ngu' quiji ma' ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío cha' culacua ngu'.

³ Tya chcui' na' cha' bi' lo'o ma' chaca quiya': Lo'o ngulacua ma' ñi'ya si laca ma' sca ngu' judío, li' ntsu'u cha' cua'ni ma' lcaa ña'a cha' nu nscua lo quityi cusu' cuentya jilí ngu' judío bi'. ⁴ Nu cu'ma nu jlya tsa ti' ma' cha' caca tso'o cre-siya jilí ma' cuentya jilí ycuí' Ndyosi si ndu'ni tacati ma' jilí cha' cusu' bi', na cua ngulochu' ma' jilí Cristo; nga'aa ndube ti' ma' cha' ntsu'u tsa

tyiquee ycuí' Ndyosi ña'a Ni jí'í m̄a si jua'a ndu'ni m̄a. ⁵ Pana nu na ni, tso'o tsa ntsu'u tyiquee na ndu ti' na cha' cua'ni Ni cha' ca tso'o lijyi cresiya jí'na cuentya jí'í ycuí' Ni, nu lo'o tsa na tsa tyi'í na lo'o Ni. Bi' laca cña nu ndu'ni Xtyi'í ycuí' Ni ne' cresiya jí'na, xqui'ya cha' ngusñi na cha' jí'í Cristo. ⁶ Lo'o jua'a si chañi cha' stu'ba ntsu'u cha' jí'na lo'o Jesucristo, li' ná ndu'ni cha' masi ngulacua na, masi ná ngulacua na. Sca ti cha' ndulo tsa jí'na cha' cua'ni na, cha' xñi tso'o la na cha' jí'í ycuí' Ni; lo'o li' caca cua'ni na cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na jí'í tya'a ñati na.

⁷ Tso'o tsa ndyu'ni m̄a nquicha'. ¿Tilaca laca nu ndacu' cha' jí'í m̄a, cha' nga'aa taquiya' la m̄a jí'í cha' liñi nu cua nda Cristo lo'o m̄a? ⁸ Ycuí' Ndyosi ngusubi jí'í m̄a tya clyo, pana si'í ycuí' Ni laca nu ngua'ni cha' ññilo'o ngu' jí'í m̄a juani. ⁹ Culacua xi ti' m̄a ni cña cua'ni xi ca ti scau' tiye', nu lo'o su'ba ngu' jí'í lo quiña'a catyá xlyá; la cui' jua'a cña nu cua'ni cha' cuxi nu nda ngu' bi' lo'o m̄a. ¹⁰ Cuentya jna', ndyi'u tsa ti' na' jí'í m̄a xqui'ya ycuí' nu Xu'na na, cha' jlyá ti' na' cha' stu'ba ti ntsu'u tyiquee m̄a lo'o cha' nu cua nchcui' ca na'. Ná ndu'ni cha' tilaca laca nu ndya'a nchcui' cha' cuiñi lo'o m̄a cha' xcutsjii jí'í m̄a, xcube' tsa ycuí' Ndyosi jí'í ñati bi'.

¹¹ Cu'm̄a tya'a ngusñi na cha' jí'í Cristo, jlo ti' m̄a cha' nga'aa cua'ni lya' ti' ngu' judío 'na si cacha' na' jí'í m̄a cha' culacua m̄a ñi'ya ndu'ni ngu' bi'; pana ña'a ti ti'í ti' ngu' bi' jna', xqui'ya cha' ná nda na' cha' bi' lo'o m̄a, cha' sca ti nchcui' na' lo'o cu'm̄a ñi'ya ndyu'u cha' lo'o ngujuii Jesús lo crusi. ¹² Nu ngu' nu ndya'a ndatsaa jí'í m̄a cha' culacua m̄a cuentya jí'í ngu', tso'o la masi tye cuai' ycuí' ca ngu' si'yu ngu', si jua'a nti' ngu'.

¹³ Cua ngusubi ycuí' Ndyosi jí'í

m̄a cha' caca tyi'í tso'o ti m̄a chalyuu. Tsa bi' ti cha', tií ti ti' m̄a tyi'í m̄a chalyuu; ná clyana m̄a cha' cuxi nu cua'ni m̄a laja lo'o ndi'í tso'o ti m̄a, cha' si'í na ndi'í tso'o ti na cha' culiji na na nu ntsu'u jí'na jua'a ti. Ntsu'u cha' xtyucua na jí'í tya'a ñati na xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na jí'í ngu', bi' cha' ndi'í tso'o ti na. ¹⁴ Li' taca cua'ni na lca cña nu nti' ycuí' Ndyosi cha' cua'ni na, si taquiya' na jí'í sca ti cha'cña nu nchcui' ndi'ya: "Nga'a cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na jí'í xa' la ñati, ñi'ya nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee na ña'a na jí'í ycuí' ca ti na". ¹⁵ Pana si xcuí' cha' cusuu ntsu'u jí'í m̄a lo'o tya'a m̄a, si xcuí' na cua'ni ñu'u m̄a jí'í tya'a m̄a nti' m̄a, ná tyiquee' tye cha' jí'í m̄a lo'o tya'a m̄a tsiya' ti. Nga'a cha' cui'ya m̄a cuentya cha' ná cua'ni m̄a jua'a.

Tso'o la si cube ti' na jí'í cha' nu nda Xtyi'í ycuí' Ndyosi cha' tyanu ne' cresiya jí'na

¹⁶ Ndi'ya cha' ta na' lo'o m̄a: Ta m̄a chacuayá' cha' caca Xtyi'í ycuí' Ndyosi loo ne' cresiya jí'í m̄a ca su ndi'í m̄a; li' nga'aa jña ti' tyiquee m̄a cha' cua'ni m̄a cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' m̄a, cha' laca m̄a ñati chalyuu. ¹⁷ Nu cha' cuxi nu ndiya ti' na ni, nxuu tya'a cha' bi' lo'o cha' nu nda Xtyi'í ycuí' Ndyosi cha' tyanu ne' cresiya jí'na. Lo'o jua'a Xtyi'í ycuí' Ndyosi ni, bi' laca nu nxuu tya'a lo'o cha' cuxi nu ndiya ti' na cha' cua'ni na, cha' laca na ñati chalyuu. Ná stu'ba cha' bi' tsiya' ti; bi' cha' nga'aa caca cua'ni m̄a cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' m̄a, nu ngua'ni m̄a cua tsubi' la. ¹⁸ Lo'o taquiya' m̄a jí'í cha' nu nda Xtyi'í ycuí' Ndyosi cha' tyanu ne' cresiya jí'í m̄a, li' nga'aa si'í cha' cusu' nu nda ñati ti nu caca loo jí'í m̄a li'.

¹⁹ Ndi'ya laca cha' cuxi nu ndiya ti' ñati chalyuu, si ná ta

ngu' chacuayá' cha' caca Xtyi'i ycuí' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ngu': xcuí' na ñiilo'o ti ngu' jil'i nu cuna'a, xcuí' na ndu'ni suba' ngu' lo'o ñati, cuxi tsa ndu'ni ngu' lo'o tya'a ñati ngu'; ²⁰ jua'a ndu'ni tlyu ngu' jil'i lcuí jo'ó; jua'a ndu'ni cucha'a ngu' bi' jil'i tya'a ñati ngu', lo'o jua'a liye' ti' ngu' ña'a ngu' jil'i tya'a ñati ngu', lye tsa nxuu tya'a ngu'; jua'a ndacui tsa ti' ngu' jil'i cha' tso'o nu ntsu'u jil'i tya'a ñati ngu', cha' xi ndaca tsa nchca ñasi' ngu'; ná ntaja'a ngu' tsiya' ti tya'a tyiquee ngu' cha' jil'i tya'a ñati ngu', tsa cu' ti ndya'a tyiquee ngu' cha' jil'i ycuí' ca ngu'; jua'a nclyana tsa ngu' cha' cusuu lo'o tya'a ñati ngu', ndatsaa ngu' jil'i tya'a ñati ngu' cha' ná cua'ni stu'ba cha' jil'i ngu' lo'o xa' la tya'a ngu'; ²¹ la cui' jua'a xcuí' na nxlyaa ti ngu' na nu ntsu'u jil'i tya'a ñati ngu', ndujuii ngu' jil'i tya'a ngu'; xcuí' na cu'bi ti ngu', lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu chcu' tsa ndacu, cha' quiña'a tsa na nti' ngu' bi' cacu ngu'; lo'o jua'a tya ntsu'u xa' la cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o ma' juani ñi'ya nu ni na' jil'i ma' tya tsubi' la, cha' ná caca tyu'u cha' jil'na lo'o ycuí' Ndyosi nu lo'o caca ycuí' Ni loo ca nde loo la, si tsa cu' ti cua'ni na cha' cuxi jua'a.

²² Xa' ña'a cña ndu'ni Xtyi'i ycuí' Ndyosi ne' cresiya jil'na: ndu'ni Ni cha' tyu'u tyiquee na ña'a na jil'i tya'a ñati na; jua'a ndu'ni Ni cha' chaa ti' na cuentya jil'i Ni, cha' ti ti tyi'i tyiquee na, cha' talo tyiquee na jil'i tya'a ñati na; jua'a ndu'ni Ni cha' ca tya'na ti' na ña'a na jil'i ñati, cha' xcuí' tso'o ti cua'ni na lo'o ñati, cha' liñi ti cua'ni na lo'o ñati; ²³ jua'a ndu'ni Xtyi'i ycuí' Ndyosi lo'o na cha' ná quiña'a cha' ntsu'u tyiquee na cuentya jil'i ycuí' ca na, ndu'ni Ni cha' taca jil'na cua'a na jil'i ycuí' ca na li'. Nga'aa ntsu'u cha' sta ycuí' Ndyosi qui'ya jil'na, si cua'ni na jua'a. ²⁴ Cua ngujuii Cristo lo crusi

cha' cati qui'ya nu ntsu'u jil'na; bi' cha' cua' ngua'ni tye na jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jil'na tya tsubi' la, lcaa na nu ndacui ti' na jil'i nquicha', ngua'ni tye na jil'i xqui'ya cha' ntsu'u cha' jil'na lo'o ycuí' Cristo. Lo'o jua'a lcaa cha' nu tiji' ti' na jil'i, cua nguxtyanu na jil'i cha' cuxi bi' juani. ²⁵ Tya lo'o ngusñi na cha' bi' clyo, li' ngujui chalyuu tso'o jil'na xqui'ya Xtyi'i ycuí' Ndyosi. Juani tso'o la si taquiya' na cha' nu nda Xtyi'i ycuí' Ndyosi lo'o na cha' tyanu ne' cresiya jil'na lcaa se'i su ndi'i na.

²⁶ La cui' ti ná tso'o si chcuí' tyucuaa ti' na lo'o ñati, cha' jua'a caja quiña'a tsa cha' cusuu jil'na lo'o tya'a ñati na li', cha' tyixi tyiquee na. Lo'o jua'a ná tso'o si ña'a ti'i na jil'i tya'a na.

6

Xtyucua na jil'i ñati tya'a ntsu'u cha' jil'na lo'o Cristo

¹ Cu'ma' ngu' tya'a na, ndi'ya nga'a cha' cua'ni ma' lo'o ña'a ma' cha' ngua cuxi cresiya jil'i sca ngu' tya'a ngusñi ma' cha' jil'i ycuí' Ndyosi, xqui'ya cha' ngua'ni yu sca cha' cuxi: nga'a cha' xtyucua ma' xi jil'i yu bi', cha' cati qui'ya nu ntsu'u jil'i yu, cha' tucua' yu cña jil'i Cristo chaca quiya', cha' tya'a ntsu'u cha' jil'i ma' lo'o Xtyi'i ycuí' Ndyosi laca yu. Tsa tso'o ti chcuí' ma' lo'o yu bi'. Lo'o jua'a tii ti ti' ma' tyi'i ycuí' ca ma' cha' ná cua'ni ma' la cui' cha' cuxi ñi'ya nu ngua'ni yu bi'. ² Cua'ni ma' cha' stu'ba ti caca tyiquee ma' lo'o tya'a ma', cha' caca xtyucua ma' jil'i ngu' lo'o sca cha' nu ntsu'u jil'i ngu', cha' ná cua'ni ngu' sca cha' cuxi. Jua'a taca taquiya' tso'o na lcaa cña nu nda Cristo cha' cua'ni na.

³ Na ñiilo'o ti na jil'i ycuí' ca na si culacua ti' na cha' tso'o tsa laca na cuentya jil'i ycuí' Ndyosi; tso'o la si ta na cuentya cha' ná sca na laca na cuentya jil'i ycuí' Ni. ⁴ Ntsu'u cha'

cui'ya na cuentya ñi'ya nu ndi'i scaa na chalyuu. Si chañi cha' tso'o tsa ndu'ni na, cha' ji'i ycu'i na laca cha' bi'; ná ntsu'u cha' cua'ni tyucuaa ti' na lo'o xa' la ñati. ⁵ Nga'a cha' talo na ji'i cña ji'na, lcaa cha' nu ndyacia ji'na chalyuu.

⁶ Lcaa tya'a na nu ndyaca tsa'a na cha' tso'o nu cua nda Cristo bi', ntsu'u cha' ta na xi cha' tso'o nu ntsu'u ji'na cha' caja cua ña'a ca na nu tyiji yu'u ji'i mstru nu ngulu'u cha' tso'o bi' ji'na.

⁷ Ná culacua ti' ma cha' caca cñilo'o na ji'i ycu'i Ndyosi. Ná tucui caca ji'i cua'ni jua'a, cha' ñi'ya nu ndyu'ni sa scaa na chalyuu, jua'a tyacua cha' ji'na tiya' la nde slo ycu'i Ndyosi. Ñi'ya nti' lo'o cataa na sca si'yu ni, cha' la cui' si'yu nu ndyataa na, nde loo la la cui' bi' tyu'u lo na nu ndyataa na, si'i xa' lo si'yu; ⁸ jua'a laca ñati na lo'o ndi'i na chalyuu, cha' lo'o cua'ni na cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' na cha' cua'ni na, ná sca cha' tso'o tyacua ji'na nu lo'o cua ndye chalyuu. Tsa lo cua ti cha', ntsu'u cha' cajaa na, lo'o jua'a ti culiji yu'u ti lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'na. Pana si cua'ni na lcaa ña'a cña nu nti' Xtyi'i ycu'i Ndyosi cha' cua'ni na, tso'o tsa tyu'u cha' ji'na li'; caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na. Talo ycu'i ca na li', ná tye cña ji'na jua'a ti. ⁹ Bi' cha' ná tso'o si ca taja ti' na cha' cua'ni na cha' tso'o laja lo'o ndi'i na chalyuu. Lo'o tyalaa hora bi', li' tyu'u tucua cha' tso'o nu nacuj Ni cha' tyacua ji'na nde loo la, la cui' cha' nu tyiquee' tsa ngujuatya na ji'i; pana ntsu'u cha' talo na, cha' ná ca taja ti' na ndu'ni na cña tso'o. ¹⁰ Bi' cha' tso'o si lcaa quiya' lo'o ña'a na ñi'ya caca xtyucua na ji'i cua ña'a ca ñati, li' cua'ni clya na cha' xtyucua na ji'i ngu' bi'. Cloy ndu'ni cha' xtyucua na ji'i tya'a na, nu ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Cristo.

Cha' nu nscua Pablo su cua tye ti quityi

¹¹ Lo'o juani scua ycu'i ca ti na' tucua sna tya si'yu cha' lo quityi re. Tyaca' cha' tonu letra nscua na'. ¹² Nu ñati nu ndatsaa tsa ji'i ma cha' si'yu quiji ma ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío cha' culacua ngu' ni, ndu'ni ngu' jua'a cha' nti' ngu' cha' caca stu'ba cha' ji'i ycu'i ngu' lo'o tya'a ngu' judío; li' ná cua'ni lya' ti' tya'a ngu' judío ji'i ngu' bi' si ngusñi ngu' cha' ji'i Jesucristo nu ngujuii lo crusi, nti' ngu'. ¹³ Lo'o ycu'i ngu' nu cua ngulacua ngu' jua'a ni, ná ndaquiya' ngu' ji'i lcaa ca cña nu nscua lo cha' cusu' cha' cua'ni na bi'. Tsa bi' ti cha' nti' ngu', cha' caja ñi'ya nu hcui' ngu' cha' tyixi lo'o tya'a ngu': Cua ngulacua ngu' jua xqui'ya ycu'i ya, ñacuj ngu' ji'i tya'a ngu' li'. ¹⁴ Pana nu na' ni, sca ti cha' tso'o ntsu'u chalyuu nti' na', cha' nu ngujuii ycu'i Jesucristo nu Xu'na na lo crusi cuentya ji'na; bi' cha' nga'aa nti' na' ta na' xa' la cha' lo'o ñati. Lo'o jua'a xqui'ya cha' ngujuii ycu'i Cristo, nga'aa caca tatsaa nu cuxi nu ntsu'u chalyuu jna', cha' nga'aa ntsu'u cha' jna' lo'o cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu juani. ¹⁵ Nu lo'o stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, ná ndu'ni cha' masi ngulacua na, masi ná ngulacua na, sca ti cuayá' laca na. Sca ti cha' nu ndulo la ji'na juani, cha' xcutsa'a Ni tsiya' ti lcaa cha' nu ndu'ni na lo'o ndi'i na chalyuu, cha' xcui' cha' tso'o cua'ni na li'. ¹⁶ Lcaa ñati nu ndu'ni jua'a xqui'ya Jesús laja lo'o ndi'i ngu' chalyuu, taca tyi'i tyiquee ngu' ti ti li', lo'o jua'a cua'ni tya'na ti' ycu'i Ndyosi ji'i ngu' bi' li'; jua'a cua'ni Ni lo'o lcaa na nu chañi cha' laca na ñati ji'i Ni.

¹⁷ Tya tsubi' la, tlyu tsa cña nda ma' na, cha' ná ndaquiya' ma' ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma; bi' cha' juani nga'aa cua'ni ma' cha' cusu' lo'o na' chaca quiya'. Cua ntsu'u cuayá' nu nscua lo cuaña'

na', bi' laca cuayá' su nguxcube'
ngu' 'na xqui'ya cha' ndyu'ni na'
cña ji'i Jesús.

¹⁸ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i
ycui' Ndyosi, lcaa hora tyi'u ti' ma
ji'i ycu' Jesucristo nu Xu'na na,
cha' xcui' tso'o ti ndu'ni Ni lo'o ma.
Lo'o jua'a chañi tsa cha' caca cha'
bi'.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nde quichi Efeso

¹ Pablo laca na' nu nscua na' quityi re. Ngulo ycui' Ndyosi cña 'na, bi' cha' ndya'a na' nchcui' na' cha' ji'i Jesucristo lo'o ngu' xa' quichi tyijyu' la. Lo'o nu juani nscua na' quityi re cha' caa ca slo cu'ma ngu' Efeso, cha' laca ma ñati ji'i ycui' Ndyosi, cha' tso'o tsa ngusni ma cha' ji'i Jesucristo. ² Ndi'ya nti' na', cha' ña'a ti cua'ni Ni cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni ycui' Ndyosi Sti na cha' ti ti tyi' tyiquee ma si xni ma cha' ji'i Jesucristo nu Xu'na na.

Lcaa cha' tso'o nu tyacua ji'na xqui'ya Cristo

³ Lye tsa tya na xlya'be ji'i ycui' Ndyosi Sti na, nu laca Sti Jesucristo nu Xu'na na. Cua ndyaca stu'ba cha' ji'na lo'o Cristo; bi' cha' lo'o ycui' Ndyosi, tso'o tsa nti' Ni ña'a Ni ji'na. Lcaa lo cha' tso'o nu tyacua ji'na cha' ngusni na cha' ji'i Jesucristo, cua ngua'ni Ni cha' bi' lo'o na xqui'ya Cristo. ⁴ Lo'o tya lyiji tya' chalyuu, tya li' cua ngusubi ycui' Ndyosi ji'na cha' caca na ñati ji'i ycui' Ni, nu lo'o caca stu'ba cha' ji'na lo'o Cristo. Ngua ti' Ni cha' tyu'utsu' na ji'i lcaa lo cha' cuxi, cha' jua'a nga'aa nti' cha' sta Ni qui'ya ji'na tsiya' ti. ⁵ Ntsu'u tsa tyiquee ycui' Ndyosi ña'a Ni ji'na, bi' cha' tya li', ngua ti' Ni cha' tyati cha' ji'na lo'o Ni, ñi'ya si laca na sñi' Ni xqui'ya Jesucristo. ⁶ Lo'o juani ntsu'u cha' cua'ni tlyu na ji'i ycui' Ndyosi, cha' jua'a tlyu tsa cha' tso'o nu ngua'ni Ni lo'o na. Xlya'be tsa nti' Ni ña'a Ni ji'na, cha' cua nda Ni ji'i Sñi' ycui' ca Ni lija, nu tyaca'a tsa ji'i Ni, cha' jua'a caca

stu'ba cha' ji'na lo'o Ni. ⁷ Cua ngulaa na ji'i nu cuxi nu ntsu'u ji'na, xqui'ya cha' cua ngujui Sñi' ycui' Ni lo crusi cuentya ji'na, cha' cua ngui'ya Ni cha' clyu ti' ji'na ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na li'; tlyu tsa cha' tso'o nu cua ngua'ni ycui' Ndyosi lo'o na laca bi'. ⁸ Ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, bi' cha' ngua'ni Ni jua'a. Ndu'ni Ni cha' ca jlo ti' na lcaa cha' ji'i Ni, cha' ca cuaya' ti' na ñi'ya caca cha' bi'. ⁹ Ñi'ya nu ngua'ya cha' hique Ni tya sa'ni, jua'a ngua'ni Ni li'; masi ná ndacha' Ni ji'i ñati chalyuu nu ngua sa'ni ñi'ya caca cha' bi', tya li' ngua ti' Ni cha' cua'ni Ni cha' cala Cristo nde chalyuu. Hasta juani cua ngua cuaya' tso'o ti' na ñi'ya ngua ti' ycui' Ndyosi cha' cua'ni Ni xqui'ya Cristo; ¹⁰ ngua ti' Ni cha' caca stu'ba lcaa lo na nu ntsu'u nde chalyuu, lo'o sca ti Cristo nu Xu'na na caca loo la li'. Lo'o tyalaa tyempo bi', li' xuti' Ni lcaa na nu ntsu'u loyuu chalyuu, lo'o jua'a lcaa na nu ntsu'u nde cua; li' sca ti Cristo caca loo ji'i lcaa na bi'.

¹¹ Lcaa cha' nu ndyaca nde chalyuu, ndyaca bi' xqui'ya cha' nti' Ni cha' caca jua'a. Lo'o jua'a na ni, tya clyo cua ngusubi Ni ji'na cha' caca na ñati ji'i Ni, cha' caca stu'ba cha' ji'na lo'o Cristo, xqui'ya cha' jua'a nti' ycui' Ndyosi cha' caca. ¹² Jua'a ngua cha' nu ngua'ni Ni, cha' taca chcu' ñati cha' tlyu tsa laca Ni, nu lo'o ña'a ngu' ji'i ya laja lo'o ndi'ya nde chalyuu; cha' nu cuare ni, cua ngusni ya cha' ji'i Cristo nde loo la ji'i xa' ñati. ¹³ Lo'o li' la cui' jua'a ndyaca lo'o cu'ma. Clyo ndyuna ma cha' liñi bi' ji'i Cristo; tso'o tsa ngua ti' ma lo'o ndacha' ngu' cha' bi' ji'i ma, cha' cua ngua'ni lyaá Ni ji'i ma ya' nu cuxi. Ngusni ma cha' ji'i Cristo li', lo'o li' nda Ni Xtyi'i ycui' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i ma, ñi'ya si na cua ngusta Ni cuaya' nu ji'i ycui' ca Ni hichu' ma cha'

laca mā ñatĩ jilĩ Ni; la cui' cña nu nacui' Ni cha' cua'ni Ni, cua laca ngua'ni Ni li'. ¹⁴ Xtyi'i ycuí' Ndyosi ni, bi' laca nu nda Ni ji'na yala la, cha' caca cuayá' ti' na cha' chañi cha' cua'ni Ni lo'o na ñi'ya nu nacui' Ni cha' cua'ni Ni lo'o lcaa ñatĩ jilĩ Ni; ndyu'ni Xtyi'i ycuí' Ni cha' taca ca cuayá' ti' na cha' tye cua'ni lyaá lyiji Ni jilĩ lcaa na nu ngusñi na cha' jilĩ Ni. jBi' cha' ntsu'u cha' cua'ni tlyu na jilĩ ycuí' Ni, cha' tlyu tsa cha' tso'o nu ndyu'ni Ni lo'o na!

Cua nti' Pablo cha' tso'o la caca cuayá' ti' ngu' cha' jilĩ Cristo

¹⁵ Cua ndyuna na' ñi'ya nu ndyu'ni mā tya lo'o ngusñi tso'o mā cha' jilĩ Jesús nu Xu'na na; nacui' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee mā ña'a mā jilĩ ñatĩ tya'a ngusñi mā cha' jilĩ ycuí' Ndyosi. ¹⁶ Bi' cha' juani, tsa cu' ti ndya na' xlya'be jilĩ ycuí' Ndyosi xqui'ya cu'ma; ndyu'ni na' jilĩ mā laja lo'o nga'a na' ndyu'ni tlyu na' jilĩ ycuí' Ndyosi. ¹⁷ Tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u jilĩ ycuí' Ndyosi Sti na, la cui' ycuí' Ndyosi nu laca Sti Jesucristo nu Xu'na na. Nchcui' na' lo'o Ni cha' ta Ni Xtyi'i ycuí' Ni jilĩ mā, cha' jua'a ca cuayá' ti' mā lcaa cha' li'; culu'u Xtyi'i ycuí' Ni jilĩ mā ñi'ya laca ycuí' Ni, lo'o li' taca tyuloo tso'o la mā jilĩ ycuí' Ndyosi. ¹⁸ Lo'o jua'a nchcui' na' lo'o Ni cha' saala Ni hique mā, cha' ca cuayá' tso'o ti' mā ña'a cha' tso'o nu tyacua jilĩ mā juani, cha' cua ngusubi Ni jilĩ mā; tlyu tsa cha' tso'o cua nacui' Ni cha' tyacua jilĩ mā, lo'o jilĩ lcaa ñatĩ nu ngusñi cha' jilĩ Ni. ¹⁹ Nchcui' na' lo'o Ni cha' ca cuayá' tso'o ti' mā lcaa cha' nu nchcui' na' re, cha' ndu'ni tsa Ni cña ne' cresiya ji'na, lcaa na nu ngusñi na cha' jilĩ Ni. Cña nu ndu'ni Ni lo'o na cha' caca na ñatĩ jilĩ Ni, ²⁰ la cui' tya'a cña tonu laca, ñi'ya nu ngua'ni Ni nu lo'o nda Ni xtyi'i ñaa ne' cresiya jilĩ Cristo chaca quiya', cha' tyu'ú yu nu lo'o

ngujuui yu; tiya' la li' ndyalo'o Ni jilĩ yu cha' ndyaa tucua yu la'a tsu' cui' ca su ntucua ycuí' Ndyosi, ca chaca chalyuu tso'o la hasta ca nde cua. ²¹ Ca bi' laca Cristo loo la jilĩ lcaa ñatĩ; nga'aa ntsu'u nu tlyu la que Cristo ca bi', nga'aa ntsu'u nu culo cña jilĩ yu. Ná ntsu'u chaca xu'na ñatĩ nde chalyuu nu taca tyijiloo jilĩ Cristo; la cui' ti ca chaca chalyuu ca nde cua ni, ná ntsu'u cui' cuxi, ni ná ntsu'u ñatĩ cuentya jilĩ ycuí' Ndyosi nu taca tyijiloo jilĩ Cristo. ²² Cua nda Ni lcaa na tsiya' ti jilĩ Cristo cha' culo yu cña jilĩ. Lo'o li' xqui'ya cha' laca yu Xu'na lcaa ca chalyuu, bi' cha' ngusta Ni jilĩ Cristo cha' caca yu loo jilĩ lcaa taju ñatĩ nu ngusñi cha' jilĩ Cristo cua ña'a ca quichĩ su ndi' ngu'. ²³ Ca ta'a na nu ngusñi na cha' jilĩ Cristo scaa quichĩ, tsa tlyu ti na ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo. Ndi'ya laca na cuentya jilĩ Cristo: ñi'ya nti' si laca na sca tsu' ya' Cristo, cha' cua'ni na cña nu ntsu'u jilĩ Ni chalyuu. La cui' jua'a, lcaa ca na nu ña'a na nu ntsu'u nde chalyuu ni, cua ntsu'u bi' xqui'ya Cristo.

2

Ngua'ni lyaá Cristo ji'na jua'a ti, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na

¹ Cua nda ycuí' Ndyosi chalyuu jilĩ mā chaca quiya' xqui'ya cha' cua ndyu'ú Cristo chaca quiya'. Nu ngua tsubi' la, ñi'ya laca si na cua ndye chalyuu jilĩ mā, jua'a ngua mā xqui'ya qui'ya nu ntsu'u jilĩ mā lo'o ycuí' Ndyosi, cha' ná ndaquiya' mā tsiya' ti jilĩ cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi. ² Nu ngua tyempo bi', ndya'a tsa mā ndu'ni mā cua ña'a ca cha' cuxi nu ndu'ni ñatĩ chalyuu; ndaquiya' tsa mā jilĩ nu xña'a nu laca loo jilĩ lcaa cui' cuxi nu ndya'a nde chalyuu, la cui' nu cuxi bi' laca nu ndatsaa jilĩ ñatĩ chalyuu cha' ná taquiya' ngu' jilĩ ycuí' Ndyosi.

³ Ca ta'a na ni, chañi cha' ñi'ya nu ndaquiya' ngu' bi' ji'li nu cuxi, jua'a ngua'ni na tya tsubi' la; ngua'ni na cua ña'a ca cha' cuxi nu ndijña ti' cresiya ji'na. Na laca nu ngua ti' ycu' ca na cha' cua'ni na, ngua'ni na ji'li li'; cua ña'a ca cha' cuxi nu ngua'ya hique ti na, ngua'ni na cha' bi'. Bi' cha' ndyanu cha' xcube' ycu' Ndyosi ji'na, cha' ñasi' tsa Ni xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni na lo'o Ni; stu'ba ti xcube' Ni ji'na lo'o cua ña'a ca ñati chalyuu li'.

⁴ Pana ndyi'ya tsa ycu' Ndyosi cha' clyu ti' ji'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na; ⁵ bi' cha' nda ycu' Ndyosi chalyuu ji'na chaca quiya', xqui'ya cha' cua ndyu'u Cristo chaca quiya'. Cua ndye chalyuu ji'na ngua ti' na nquicha', xqui'ya cha' ná ndaquiya' na ji'li cha' nu nchcu' ycu' Ndyosi; pana xqui'ya cha' xcu' tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni ji'na, bi' cha' cua ngulaá na ji'li nu cuxi, cha' cua ngüityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'na. ⁶ Cua chcuna' ti cresiya ji'na nquicha', lo'o li' cua ngua'ni lyaá Ni ji'na, cha' cua ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Jesús. Ñi'ya lo'o nda Ni xtyi'i ñaa ne' cresiya ji'li Jesucristo chaca quiya', cha' tyu'u yu nu lo'o ngujui yu, jua'a ngua'ni Ni lo'o na, cha' clyaá na ji'li nu cuxi. Cua nti' Ni cha' caca stu'ba cha' ji'na lo'o Jesús, masi chalyuu juani, masi ca chaca chalyuu tso'o la nde cua ca su laca ycu' Ni loo. ⁷ Sca ti quiya' ngua'ni Ni lcaa cha' bi', cha' ca cuayá' ti' lcaa ñati nu caa chalyuu nde loo la cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'li ñati chalyuu. Xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Jesucristo ña'a Ni ji'na, bi' cha' ca cuayá' ti' na cha' ná ntsu'u su tye cha' ndu'ni tso'o ycu' Ndyosi lo'o na; ⁸ na cua ngulaá na ji'li nu cuxi, xqui'ya cha' jua'a ti ndu'ni Ni cha' tso'o lo'o na lo'o ngusñi na cha' ji'li Cristo. Ni si'i sca cña nu ngua'ni ycu' ca na laca bi', sca cha' tso'o nu

ngua'ni ycu' Ndyosi cuentya ji'na jua'a ti laca bi'. ⁹ Ná caca hcui' tyucuaa ti' ma lo'o xa' ñati laca, cha' si'i cu'ma nu ngua'ni cha' tlyu bi', cha' jua'a ndyaca ji'li ma juani. ¹⁰ Na cua ngüiñá Ni ji'li ca ta'a na, cua ngua'ni stu'ba Ni cha' ji'na lo'o Jesucristo; juani cua nti' Ni cha' xcu' cha' tso'o ti cua'ni na lo'o ndi'li na chalyuu, cha' cua laca nda Ni cña tso'o nu taca cua'ni sa scaa na nde chalyuu.

Ngua'ni Jesús cha' sca ti ñati laca na

¹¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'li Cristo, tyi'u ti' ma ñi'ya ngua ji'li ma tya tsubi' la; xa' lo ñati laca ma tyempo bi', xa' quichi tyijyu' la ngula ma, ná stu'ba tsiya' ti cha' ji'li ma lo'o ngu' judío tya'a na' nu ngua li'. Ndu'ni ngu' judío ji'li ma cha' laca ma ñati nu ná ngulacua Ni ji'li; pana ycu' ngu' judío ni, cua ngulacua Ni ji'li ngu', nacuj ngu'. Nu ngulacua ngu' bi' ni, bi' laca sca cuayá' su nsi'yu ngu' judío quiji ngu' qui'yu sñi' ngu'. ¹² Ñati nu ndi'li xa' chalyuu laca cu'ma, bi' cha' ná stu'ba cha' ji'li ma lo'o ngu' judío, nu ngu' nu cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'li nu ngua sa'ni, cha' caca ngu' bi' ñati ji'li Ni. Ni sca quiya' sa'ni la ná nda Ni cha' lo'o cu'ma ngu' xa' tsu'; ná ntsu'u cha' tso'o nu caca ji'li ma nde loo la, cha' ná jlo ti' ma ni sca cha' ji'li ycu' Ndyosi tsiya' ti chalyuu bi' ca su ndi'li ma. Ná ntsu'u cha' ji'li cu'ma lo'o Cristo tsiya' ti nu ngua tsubi'.

¹³ Pana juani xa' ña'a cha' ndyaca ji'li ma, tya lo'o ngua stu'ba cha' ji'li ma lo'o Jesucristo. Nu ngua sa'ni la, ná nslo ma ji'li ycu' Ndyosi tsiya' ti; tyijyu' tsa ntucua ycu' Ndyosi ca su ndi'li ma, ngua ti' ma. Pana juani cacua tsa ntucua ycu' Ndyosi ji'li ma; cua nguije Ni ji'li ma, xqui'ya cha' ngujui nu Cristo bi' lo crusi. ¹⁴ Cristo laca nu ngua'ni cha' ngua ti' cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi, lo'o

jua'a ngua'ni Cristo cha' nguaala' cha' ji'i ngu' judío tya'a na' lo'o ngu' xa' tsu' tya'a ma; bi' cha' juani cua ndyaca na sca ti ñati. Sa'ni la cua ntsu'u sca cha' nu ndaca'a ji'na; ndatsaa tsa cha' bi' ji'na cha' ná cua'ni tya'a ngu' judío tya'a na' lo'o xa' ñati tsiya' ti, cha' ná nchca tyaala' cha' ji'i ya lo'o ngu' xa' tsu'.¹⁵ La cui' cha' cusu' nu jlya tsa ti' nu ngu' judío tya'a na' ji'i, bi' laca nu ñilo'o ji'i ya cha' ná ca ti cha', cha' ntsu'u tsa su ndatsaa cha' bi' ji'i ya. Pana cua ngua'ni tye Jesús ji'i cha' cusu' bi', nu lo'o ngujuii yu lo crusi; bi' cha' tyucuaa lo ñati na, cua ndyaca na chaca tya ñati juani, xqui'ya cha' cua ngua stu'ba cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi. Lo'o jua'a ndu'ni Ni cha' caja ñi'ya caca tyi'i ti ti na lo'o Ni, jua'a lo'o tya'a ñati na.¹⁶ Lo'o jua'a ngua cha' ngua'ni tye Cristo ji'i cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ya lo'o cu'ma ngu' xa' tsu', nu lo'o ngujuii yu lo crusi; juani ngua ti cha' ji'i tyucuaa lo ñati na lo'o ycu' Ndyosi xqui'ya Cristo, cha' ngua'ni Cristo cha' ndyaca na sca ti ñati.

¹⁷ Cua ñaa Cristo ni, nda yu sca cuii nu tso'o tsa lo'o ngu' tya'a na, cha' ti ti tyi'i na lo'o ycu' Ndyosi, jua'a lo'o tya'a ñati na; cua nchcui' Cristo lo'o cu'ma ngu' nu ndi'i tyi-
jyu', lo'o jua'a cua nchcui' yu lo'o ngu' judío tya'a na' nu ndi'i cacua ti. ¹⁸ Lo'o juani ná ndu'ni cha' masi ngu' judío laca ya, masi xa' ñati laca ma, sca ti lo ñati laca na lo'o lcaa tya'a na xqui'ya Cristo, sca ti Xtyi'i ycu' Ndyosi ndu'ni cha' tyuloo na ji'i Ni; ¹⁹ bi' cha' juani nga'aa tyijyu' ycu' Ndyosi ji'i cu'ma. Cuentya ji'i ycu' Ndyosi ni, ná laca ma ñi'ya si laca ma ngu' xta nu ndi'i sca chalyuu tyijyu' nu si'i quichi tyi ma; lcaa chacuayá' nu ntsu'u ji'i ycu' Ni cua nda ycu' Ndyosi ji'i ma juani, cha' laca ma ñati ji'i Ni. Stu'ba ntsu'u cha' ji'i ma lo'o lcaa ñati nu ngusñi cha' ji'i ycu' Ndyosi xa' quichi, bi' cha' laca

ma ñi'ya nti' si stu'ba ti ndi'i ma lo'o ycu' Ndyosi. ²⁰⁻²¹ Lcaa cu'ma nu ngusñi ma cha' ji'i Cristo, cua laca ma tya'a na; sca ti Cristo laca nu ndulo tsa cha' ji'i cuentya ji'na. Xqui'ya Cristo, bi' cha' cua ndyanu tso'o cha' ji'i ma lo'o ycu' Ndyosi; xqui'ya Cristo, bi' cha' cua ngujui cña nu cua'ni scaa ma, cha' caca ma cña ji'i Ni, cha' cua ngua stu'ba cha' ji'i ma lo'o Ni. Ñi'ya nti' sca ni'i nu tso'o tsa ndya', jua'a nti' ma. Tachaa tsa ntsu'u quiya' ni'i bi', cha' ntsu'u sca quee tlyu nu cui'ya ji'i, nu ta juersa ji'i ni'i bi'; chu' bi' lijya ndya' ña'a tsaca ni'i li'. Nu ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús tya clyo, lo'o jua'a jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi nchcui' Ni lo'o ñati nu ngua sa'ni la, ngu' bi' laca nu ngusta suu cha', cha' ngusñi ma cha' ji'i ycu' Ndyosi; pana sca ti Cristo laca nu ndulo la cha' ji'i cuentya ji'i ma. ²² Cua ngua stu'ba cha' ji'i ma lo'o Cristo; bi' cha' juani lo'o cu'ma, lo'o lcaa xa' ñati nu ngusñi cha' ji'i ycu' Ndyosi, stu'ba ti taca ca stu'ba cha' ji'i ma lo'o ycu' Ndyosi. Lo'o li' taca tyi'i ycu' Ndyosi lo'o ma, xqui'ya Xtyi'i ycu' Ni nu cua nda Ni ji'i ma.

3

Tyijyu' ndya'a Pablo, cha' nchcui' yu cha' ji'i Cristo lo'o ngu' xa' tsu'

¹ Xqui'ya cha' nu cua nchcui' ca na', bi' cha' nchcui' tsa na' lo'o Cristo cuentya ji'i cu'ma. La cui' Pablo laca na'; ntsu'u na' ne' chcuá juani xqui'ya cha' cua nchcui' na' cha' ji'i Jesucristo lo'o ñati, cha' ngxutyucua na' ji'i cu'ma nu si'i ngu' judío laca ma. ² Cua ngua cuayá' ti' ma cha' ycu' Ndyosi laca nu nda cña bi' 'na, cha' xtyucua na' ji'i ma, xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. ³ Cua ndacha' Ni jna' ñi'ya nu nti' Ni cua'ni Ni nde chalyuu. Masi ná ndacha' Ni ji'i ñati sa'ni la ñi'ya cua'ni Ni

nde chalyuu, hasta juani ndacha' Ni cha' bi' jna', la cui' ti cha' nu cua nscua tya sa'ni nu caca tyempo juani; cua laca nscua na' xi' cha' bi' lo' lo' quityi re nu cua caa' ti slo cu'ma. ⁴ Lo'o chcu' ma' lo' quityi re, li' caca cuayá' ti' ma' cha' nu nda na' lo'o ma' cuentya ji'i' cña nu nti' Cristo cua'ni nde chalyuu; ⁵ ni sca ñati ná ngujui ñi'ya caca cuayá' ti' ngu' cha' bi' tyempo nu cua nteje tacui. Pana juani xqui'ya Xtyi'i ycu' Ni cua ngulu'u Ni cha' bi' ji'i' ngu' nu laca cña ji'i' ycu' Ndyosi, nu ngu' nu ngua tsa'a' ji'i' Jesús tya clyo bi'. La cui' jua'a' ngulu'u Ni cha' bi' ji'i' ngu' nu tya nda la cha' ji'i' ycu' Ndyosi lo'o ñati juani. ⁶ Bilya cuna ñati chalyuu cha' nu ndacha' Ni 'na. Pana ndi'ya ndyu'u cha' bi': Ngu' nu si'i' ngu' judío laca ngu' ni, caca ngu' bi' la cui' ñi'ya laca ngu' judío nu ntsu'u cha' ji'i' lo'o ycu' Ndyosi, nu lo'o ca cuayá' ti' ngu' cha' ji'i' Cristo; si xñi' ngu' bi' cha' ji'i' Jesucristo, lo'o ngu' bi' caca tso'o cresiya ji'i' ngu' cuentya ji'i' ycu' Ndyosi li'. Caca stu'ba cha' ji'i' tyucuaa lo' ngu' li', cha' tsa tlyu ti tya'a ngusñi' ngu' cha' ji'i' Cristo caca ngu'. Lo'o ji'i' ngu' nu si'i' ngu' judío laca ngu' bi', tyacua laca cha' nu cua nacui' Ni cha' tyacua ji'i' ngu' xqui'ya Jesucristo.

⁷ Cua nda ycu' Ndyosi cña bi' jna' cha' tsa'a' chcu' na' lo'o ñati, masi tyiyu' ntsu'u ngu', xqui'ya cha' tso'o ti nti' ycu' Ndyosi ña'a Ni 'na. Tlyu tsa cña ngua'ni Ni lo'o na' cha' caca na' cña bi'. ⁸ Ná tso'o la na' tsiya' ti que cua ña'a ca ñati nu ngusñi' cha' ji'i' ycu' Ndyosi, tso'o la ngu' bi' que na'; pana nda Ni chacuayá' cha' tsa'a' slo ñati nu ndi'i' xa' tsu'. Tso'o tsa cña nda Ni 'na, cha' cacha' na' cha' tso'o bi' ji'i' ngu', masi tya lyiji tsa cha' tye ca cuayá' ti' ycu' na' laca cha' tso'o nu ndu'ni Cristo lo'o ñati. ⁹ Cua nchcu' Ni lo'o na' lacua. Ycu' Ndyosi nu ngüiñá Ni laca na nu ntsu'u cha-

lyuu, nti' Ni cha' culu'u na' cha' bi' ji'i' lcaa ñati, cha' li' caca cuayá' ti' ngu' ñi'ya laca cña nu nti' Ni cha' cua'ni ngu'. Nu ngua tya sa'ni la, bilya cuna ñati cha' nu ngua ti' ycu' Ndyosi cua'ni Ni xqui'ya Cristo; ¹⁰ pana juani caca cuayá' ti' lcaa cui'i' nu laca loo nde cua, nu lo'o ña'a cui'i' bi' ji'i' ñati chalyuu nu tsa tlyu ti ndyu'ni tlyu ji'i' Cristo. Lo'o jua'a' cui'i' nu ngua ti' tyijiloo ji'i' ycu' Ndyosi sa'ni la ni, caca cuayá' ti' cui'i' bi' cha' nchca la ji'i' ycu' Ndyosi que cua ña'a ca na nu ngüiñá ycu' Ni. ¹¹ Ngua'ni Ni cha' tlyu bi', nu lo'o nda Ni ji'i' Jesucristo nu Xu'na na ñaa chalyuu, ñi'ya nu ngua ti' Ni cua'ni Ni tya lo'o bilya tya' chalyuu. ¹² Lo'o juani cua ntsu'u chacuayá' ji'na cha' tyu'u cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi xqui'ya la cui' Jesucristo bi'; tyucui tyiquee na taca chcu' na lo'o ycu' Ndyosi xqui'ya cha' ngusñi' na cha' ji'i' Jesucristo Sñi' ycu' Ni. Lo'o jua'a' nga'aa ntsu'u cha' cutsji' na lo'o chcu' na lo'o ycu' Ndyosi. ¹³ Bi' cha' juani chcu' na' lo'o ma' cha' ná ca taja ti' ma, cha' ná tya'achu' ma' ji'i' ycu' Ndyosi, masi nchcube' na' xi ca su ndi'i' na' re cuentya ji'i' cu'ma; sca cha' tso'o cuentya ji'i' cu'ma laca cha' bi'.

Ntsu'u tsa tyiquee Cristo ña'a yu ji'i' ñati

¹⁴ Ndyu sti' na' lo'o nchcu' na' lo'o ycu' Ndyosi Sti Jesucristo nu Xu'na na lacua. ¹⁵ Lcaa na lo'o tya'a na ndyu'u tsa na ji'i' ycu' Ndyosi ni, cha' ngüiñá Ni lcaa lo' ñati, masi nde cua, masi nde loyuu chalyuu. Lo'o jua'a' nda Ni xtañi laca na. ¹⁶ Juani chcu' na' lo'o ycu' Ndyosi Sti na cuentya ji'i' cu'ma; quiña'a tsa cha' tso'o ntsu'u ji'i' Ni, bi' cha' taca xtyucua Ni ji'i' ma. Ndiñña na' ji'i' Ni cha' ta Ni juersa nu tyanu ne' cresiya ji'i' ma, cha' caca tlyu tyiquee ma nu lo'o ta Ni Xtyi'i ycu' Ni cha' tyi'i' bi' lo'o ma; ¹⁷ ndiñña

na' jil'i Ni cha' ca cuayá' ti' mā cha' ngua'ni Ni cha' cua ndyanu Xtyi'i ycu'i' Jesús ne' cresiya jil'i mā, nu lo'o ngusñi tso'o mā cha' jil'i ycu'i' Ndyosi; ndijña na' jil'i Ni cha' tsa cu' ti tyu'u tyiquee mā ña'a mā jil'i tya'a ñati mā, xqui'ya cha' tso'o tsa ngusñi suu cha' bi' ne' cresiya jil'i mā; ¹⁸ ndijña na' jil'i Ni cha' taca ca cuayá' ti' mā ñi'ya nu ndu'ni ycu'i' Cristo lo'o na, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. Nu ntsu'u tyiquee Cristo ña'a Ni jil'i ñati ni, jyacua Ni jil'i cua ña'a ca ñati, ta Ni cha' bi' lo'o ngu', masi ñati tlyu laca ngu', masi laca ngu' ñati jua'a ti. ¹⁹ Bi' cha' nti' tsa na' cha' ca cuayá' tso'o ti' mā cha' ntsu'u tsa tyiquee Cristo ña'a Ni ji'na, masi sca cha' tlyu tsa nu ná nchca ca cuayá' tso'o ti' na jil'i laca cha' bi'. Lo'o jua'a nti' na' cha' tyi'i ycu'i' Ndyosi lo'o lcaa mā, cha' ná tyu'u tyiquee mā jil'i xa' la cha' tsiya' ti.

²⁰ Tso'o lacua. Chcu'i' na cha' tlyu tsa laca ycu'i' Ndyosi. Nchca tsa jil'i Ni, hasta nde loo la ndu'ni Ni cuentya jil'i lcaa cha' nu ndijña na jil'i Ni; ná nchca ca cuayá' ti' na ñi'ya ndu'ni Ni lcaa cha' bi'. La cui' ycu'i' Ndyosi ndu'ni cña laja na, hasta nde ne' cresiya ji'na, cha' cua'ni Ni cña nu nti' Ni cua'ni Ni lo'o na. ²¹ Cua'ni tlyu na jil'i ycu'i' Ndyosi, lcaa na nu tsa tlyu ti ndyu'ni tlyu na jil'i Ni; la cui' ti tlyu tsa laca Ni cuentya jil'i Jesucristo. Jua'a caca jil'i Ni tyucui tyempo nde chalyuu, la cui' ti ná ntsu'u tsā nu tye cha' jil'i Ni tsiya' ti. Jua'a caca cha' tu'ni.

4

Sca ti cha' ntsu'u jil'i ca ta'a na nu cua ngusñi na cha' jil'i Cristo

¹ Preso laca na' juani xqui'ya cha' nda na' cha' jil'i nu Xu'na na lo'o ñati. Pana nchcu'i' na' lo'o mā cha' tso'o ti cua'ni mā lo'o xa' ñati; ñi'ya nu nchcu'i' cha' jil'i ycu'i' Ndyosi nu ngua tsa'a mā tya lo'o ngusubi Ni

jil'i mā tya clyo, la cui' jua'a cua'ni mā lo'o xa' ñati. ² Ná cua'ni tyucuaa ti' mā lo'o tya'a ñati mā, tso'o ti chcu'i' mā lo'o lcaa ngu', talo tyiquee mā jil'i ngu'; jua'a xtyucua mā jil'i ngu' cha' ca cuayá' ti' xa' ñati cha' chañi cha' ntsu'u tyiquee mā ña'a mā jil'i tya'a ñati mā. ³ Cua'ni cña ti' mā lacua, lo'o jua'a xtyucua Xtyi'i ycu'i' Ndyosi jil'i mā, cha' sca ti cha' taca tyu'u tyiquee mā lo'o ngu' tya'a ntsu'u cha' jil'i mā lo'o Cristo lcaa tsā. Lo'o jua'a cua'ni stu'ba cha' jil'i mā lo'o tya'a mā cha' taca tyi'i tso'o ti mā lo'o ngu'. ⁴ Lcaa na nu ngusñi na cha' jil'i Cristo, sca ti ñati laca na, sca ti Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ndi'i lo'o na; ndu' ti' na cha' stu'ba ti tyacua cha' ji'na chalyuu ca nde loo la, bi' cha' cua ngusubi Ni ji'na. ⁵ Sca ti Xu'na na ntsu'u jil'i ca ta'a na, sca ti cha' jlyu ti' na cuentya jil'i Cristo, sca ti cuayá' ntyucuatya na cuentya jil'i Cristo, ⁶ cha' sca ti ycu'i' Ndyosi ntsu'u; la cui' Sti lcaa na laca bi', lo'o jua'a la cui' bi' laca loo jil'i lcaa na. Ndu'ni Ni cña laja lcaa ñati nu cua ngusñi cha' jil'i Ni, lo'o jua'a ndi'i Ni lo'o lcaa ñati jil'i Ni.

⁷ Pana cua nda Ni sca cña cha' cua'ni scaa na cuentya jil'i Ni; tsa ña'a juersa nu nda Cristo jil'i scaa na, jua'a taca cua'ni na cña bi'. ⁸ Ndi'ya nscua lo quityi cusu' bi':

Nu lo'o ngutu'u Ni ndyacu'i Ni ndyaa Ni nde cua, ndyalo'o Ni jil'i quiña'a tsa ñati nu ngua preso nde chalyuu.

Lo'o li' nda tsa Ni tyuu lo cha' tso'o jil'i ñati chalyuu nu ngusñi cha' jil'i Ni.

Jua'a nscua lo quityi bi'.

⁹ ¿Ni cha' laca nacui quityi cha' cua ndyaa Ni nde cua? Na cua ngua'ya ti'i Ni clyo, ñaa Ni loyuu chalyuu ca su ndi'i ñati cuxi tya'a na. ¹⁰ La cui' Jesús nu ngua'ya nde loyuu ni, bi' laca nu ndyacu'i ndyaa ca su tlyu la, ca su ntucua

ycui' Ni ca nde cua. Lo'o juani
cua ntsu'u Xtyi'i ycu'i' Jesús tyu-
cui' ña'a loyuu chalyuu, lo'o jua'a
ntsu'u Xtyi'i ycu'i' Jesús lcaa se'inde
cua. ¹¹ Xqui'ya cha' tyuu lo cha'
tso'o nda Jesús lo'o ñati chalyuu, bi'
cha' taca cua'ni ñati cña nu nda Ni
ji'i ngu' cha' cua'ni ngu': clyo cua
ngua'alo Cristo cña ji'i la cui' ñati
nu ngua tsa'a ji'i yu; lo'o jua'a cua
nda Ni cña ji'i ngu' cha' caca chcui'
ngu' na laca nu cua cua'ni ti ycu'i'
Ndyosi chalyuu; lo'o xa' la ñati ji'i
Ni ntsu'u cña ji'i cha' cacha' liñi
ji'i ñati ñi'ya caca clyaá ngu' ji'i nu
cuxi; lo'o jua'a ngua'alo Ni cña ji'i
ñati nu caca loo ji'i tya'a, cha' caca
ngu' bi' mstru, cha' culu'u ngu' bi'
cha' ji'i ycu'i' Ndyosi ji'i tya'a ngu'.
¹² Jua'a ndu'ni cho'o Ni ji'na, ñati
nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Ni, cha' taca
cua'ni na cña ji'i Ni, cha' tachaa
la tyanu cha' ne' cresiya ji'na nu
tsa tlyu ti ngusñi na cha' ji'i Cristo.
¹³ Lo'o jua'a lcaa na lo'o tya'a na,
sca ti cuayá' taca xñi na cha' ji'i
Cristo, sca ti cuayá' taca tyuloo na
ji'i Jesús nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi.
Li' caca na ñati tyucui tyiquee, taca
caca na ñi'ya nu nti' Cristo cha'
caca na. ¹⁴ Li' nga'aa cua'ni na ñi'ya
ndu'ni nu sube nu lu'ba ti ncha'a
cña ji'i, cha' nu ndijya ngu'; ni ná
ta na chacuayá' cojolaqui ngu' ji'na
xa' tyucui, nu lo'o chcu'i' ngu' lo'o
na cua ña'a ca cha' nu bilya cuna
na ji'i. Ntsu'u tsa cha' cuiñi nu nda
ñati nu tajua' tsa nchcu'i' lo'o na,
ñati nu nti' tsa cha' tsalo'o ji'na nde
tyucui cuxi. ¹⁵ Pana xa' ña'a cua'ni
na. Chcu'i' na lo'o ngu' ji'i lcaa
cha' liñi nu ntsu'u ji'i ycu'i' Ndyosi;
culu'u na ji'i ngu' cha' ntsu'u tsa
tyiquee na ña'a na ji'i lcaa tya'a ñati
na, cha' nga'a cha' xñi tso'o na lcaa
cha' ji'i Cristo cha' caca stu'ba cha'
ji'na lo'o ycu'i' Ni. Nu Cristo bi' ni,
la cui' bi' laca loo ji'i lcaa tya'a na
nu tsa tlyu ti ngusñi na cha' ji'i Ni;
¹⁶ xqui'ya Cristo, bi' cha' ndyaca na

sca ti ñati cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi.
Ntsu'u cña cha' cua'ni sa scaa na
lo'o tya'a na; nga'a cha' cua'a na ji'i
tya'a na cha' ná xñi na tyucui cuxi,
cha' jua'a stu'ba ti ntsu'u tyiquee
na lo'o tya'a na. Si tso'o ti ndi'i na
lo'o tya'a na, li' tsa tlyu ti xtyucua
na ji'i tya'a na, cha' tachaa la tyanu
cha' ji'i Jesús ne' cresiya ji'i scaa na,
xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee na
ña'a na ji'i tya'a na.

*Chalyuu cucui nu ngujui ji'na
xqui'ya Cristo*

¹⁷ Chacuayá' ji'i ycu'i' nu Xu'na na
chcu'i' na' xi lo'o cu'ma juani: Nti'
tsa na' culo na' cña ji'i cu'ma cha'
nga'aa cua'ni ma ñi'ya nu ndu'ni
ngu' nu ná nslo ji'i ycu'i' Ndyosi
tsiya' ti; cua ña'a ca cha' cuxi
nu nda'ya hique ngu', xcu'i' jua'a
ndu'ni ngu' bi' chalyuu. Sca cha'
tonto tsa ndu'ni ngu' bi', ¹⁸ talya
tsiya' ti chalyuu nu ntsu'u ji'i ngu'
bi'; bi' cha' ná nchca ca cuayá' ti'
ngu' tsiya' ti. Ná ntsu'u cha' ji'i ngu'
bi' lo'o chalyuu cucui nu cua nda
ycui' Ndyosi ji'na cha' tyi'i tso'o ti
na, xqui'ya cha' ná jlo ti' ngu' bi'
tsiya' ti, cha' ná ntaja'a ngu' bi' xñi
tyiquee ngu' sca cha' liñi. ¹⁹ Nga'aa
nchca ca tyuju'u ti' ngu' bi', bi' cha'
quiña'a la cha' cuxi ndyu'ni ngu',
ña'a cuayá' nda ngu' chacuayá' ji'i
cua ña'a ca cha' cuxi cha' caca bi'
loo ji'i ngu'. Ná tucui caca cua'a ji'i
ngu' bi' lo'o ndu'ni ngu' cua ña'a ca
cha' suba' lo'o tya'a ngu'. ²⁰ Pana
nu cu'ma ni, si'i na ngua tsa'a ma
ji'i Cristo cha' cua'ni ma cha' cuxi
bi'. ²¹ Chañi cha' cua ndyuna ma
cha' ji'i Cristo, cua ngua tsa'a tso'o
ma cha' liñi ji'i Jesús nu ngulu'u
ngu' ji'i ma; ²² bi' cha' cua'ni tye
ma ji'i cha' cuxi nu ngua'ni ma
tya sa'ni la. Quiña'a tsa cha' ndat-
saa cha' cuxi bi' ji'i ma nu ngua
li', ndacui tsa ti' ma ji'i cha' cuxi
bi', ña'a cuayá' nu chcu'ni tsiya' ti
chalyuu ji'i ma xqui'ya cha' cuxi
bi'. ²³ Juani nga'a cha' cua'ni cucui

mā jil'i lcaa cha' nu ntsu'u ne' cre-siya jil'i mā, jua'a lcaa cha' nu ca'ya hique mā; ²⁴ nga'a cha' xñi tso'o mā cha' jil'i ycu'i' Ndyosi cha' xa' ña'a cua'ni mā su ndi'i mā chalyuu, cha' taca cua'ni mā ñi'ya nu nti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni mā. Bi' cha' xcui' cha' tso'o cua'ni mā chalyuu, xcui' cha' lubii cua'ni mā, si chañi cha' laca mā ñati jil'i ycu'i' Ndyosi.

²⁵ Juani nga'aa hcui' mā cha' cuiñi lo'o tya'a ñati mā lacua; xcui' cha' liñi hcui' scaa mā lo'o tya'a mā, cha' sca ti ñati laca na, sca ti cha' ntsu'u ji'na lo'o tya'a na.

²⁶ Lo'o ntsu'u quiya' ñasi' mā xi, cui'ya mā cuentya cha' ná tyanu qui'ya jil'i mā li'; ná tso'o si caca ñasi' ti' mā tyucui tsā, tsa tyeje tacui ti cha' cua'ni mā jil'i. ²⁷ Ná ta mā tyempo tsiya' ti jil'i nu xña'a cha' caca bi' loo jil'i mā.

²⁸ Cu'mā nu nguaana mā na nu ntsu'u jil'i ñati tya tsubi' la, nga'a cha' xtyanu mā cña bi' jil'i mā, clyana mā cña tso'o la nu cua'ni ycu'i' mā; tso'o la si cua'ni mā cña lo'o ya' ycu'i' mā, cha' jua'a caja xi ñi'ya nu xtyucua mā jil'i tya'a mā nu lyiji tsa jil'i.

²⁹ Ná hcui' mā cha' ti' lo'o tya'a ñati mā; clyana mā cha' tso'o nu hcui' mā lo'o tya'a mā; clyana mā ñi'ya nu caca xtyucua mā jil'i ngu' cha' tyat'i la ti' ngu' jil'i ycu'i' Ndyosi, cha' tyanu sca cha' tso'o ne' cresiya jil'i ngu' nu lo'o cuna ngu' cha' nu hcui' mā. ³⁰ Ná cua'ni mā cha' ca xñi' ti' Xtyi'i ycu'i' Ndyosi; nu Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ni, ñi'ya laca si cua ngusta Ni cuayá' nu jil'i ycu'i' ca Ni hichu' na, cha' laca na ñati jil'i Ni, jua'a laca bi'. Tyanu bi' lo'o na ña'a cuayá' nu tye chalyuu ji'na, ña'a cuayá' nu tyalaa tsā nu cua'ni lyaá Ni ji'na.

³¹ Cua'ni tye mā jil'i lcaa cha' su chii nti' mā ña'a mā jil'i tya'a ñati mā lacua; jua'a cha' liye' ti' mā, jua'a cha' ñasi' ti' mā, cua'ni tye mā jil'i lcaa cha' bi'. Nga'aa xi'ya

cui' mā cha' suba' jil'i tya'a mā, nga'aa hcui' mā cuentyu jil'i tya'a mā, nga'aa ntsu'u cha' hcui' cuxi mā jil'i tya'a mā tsiya' ti. ³² Xa' ña'a cua'ni mā juani. Xcui' tso'o ti cua'ni mā lo'o tya'a ñati mā, tyu'u tsa cha' clyu ti' jil'i mā lo'o tya'a mā; cua'ni clyu ti' mā jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu', cha' jua'a cua ngua'ni clyu ti' ycu'i' Ndyosi ji'na xqui'ya Cristo.

5

Nga'a cha' cua'ni na cha' tso'o lo'o ndi'i na chalyuu, si laca na sñi' ycu'i' Ndyosi

¹ Ntsu'u tsa tyiquee ycu'i' Ndyosi ña'a Ni jil'i mā, xqui'ya cha' laca mā sñi' ycu'i' Ni; bi' cha' cua'ni mā cha' caca mā ñi'ya nu laca ycu'i' Ndyosi tsiya' ti. ² Tso'o ti tyu'u tyiquee mā ña'a mā jil'i ñati, cha' la cui' jua'a ntsu'u tsa tyiquee Cristo ña'a Ni ji'na. Nu lo'o ñaa Jesús chalyuu ni, cua ntaja'a Jesús nda yu tyucui ña'a ycu'i' ca yu cha' caca sca msta jil'i ycu'i' Ndyosi cuentya ji'na. Tso'o tsa ngua ti' ycu'i' Ndyosi li'.

³ Nu juani cha' laca mā ñati jil'i ycu'i' Ndyosi, ná tso'o si xcui' cha' jil'i nu cuna'a ntsu'u tyiquee mā; ná cua'ni mā cha' suba' lo'o ñati, ni ná hcui' mā tsiya' ti jil'i lcaa cha' bi' lo'o tya'a ñati mā; ná tyacui ti' mā jil'i cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ñati. ⁴ Nga'aa ntsu'u cha' tyu'u cha' suba' tu'ba mā. La cui' ti ná hcui' mā cha' tonto, ná hcui' mā sca cha' nguna' ti lo'o tya'a ñati mā. Tso'o la si tya mā xlya'be jil'i ycu'i' Ndyosi.

⁵ Sca cha' chañi tsa laca re: Ñati nu jua'a xcui' cha' cuxi ndu'ni ni, ná caja chacuayá' tyaa ngu' bi' ca su ntucua ycu'i' Ndyosi lo'o Cristo ca tiya' la, nu lo'o caca Ni loo; ñati nu xcui' cha' jil'i nu cuna'a ntsu'u tyiquee ngu', ñati nu ndu'ni suba', ñati nu ndacui ti', ná caja chacuayá' tyaa ngu' bi' ca su ntucua Ni. Nu ndacui ti' na jil'i sca cha' ni, laca cha' ntsu'u tsa tyiquee na jil'i cha'

bi', ñi'ya lo'o ntsu'u tyiquee na ña'a na jil'i sca jo'ó. ⁶ Ná ta ma chacuayá' cha' ñilo'o ngu' jil'i cha' cuxi bi' ñasi' tsa ycuí' Ndyosi jil'i ñati chalyuu nu ná ndaquiya' jil'i cha' nu nchcui' Ni; xcube' tsa Ni jil'i ngu' bi' lo'o tye chalyuu. ⁷ Bi' cha' nchcui' na' lo'o ma, cha' ná tyu'u cha' jil'i ma lo'o ñati nu ndu'ni jua'a.

⁸ Nu ngua sa'ni la, talya tsiya' ti chalyuu jil'i ma; pana juani cua ngua xee chalyuu jil'i ma, tya lo'o ngusñi ma cha' jil'i ycuí' nu Xu'na na. Ñi'ya ndu'ni ñati nu cua ntsu'u lo xee jil'i Cristo, jua'a nga'a cha' cua'ni ma su ndil'i ma chalyuu juani. ⁹ Na cua ntsu'u nu xee lubii jil'i ycuí' Ndyosi ne' cresiya jil'i ma, bi' laca nu ndu'ni lo'o ma cha' cua'ni ma cha' tso'o; ndu'ni bi' cha' tso'o ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i xa' ñati, cha' xcui' cha' liñi chcuí' ma. ¹⁰ Clyana ma cua ña'a ca cha' tso'o nu nti' ycuí' nu Xu'na na cha' cua'ni ma, lo'o li' cua'ni cha'a ma cha' tso'o bi'. ¹¹ Ná tyu'u cha' jil'i ma lo'o ñati nu xcui' cha' cuijya ti, nu xcui' cha' tonto ti ndu'ni ngu', xqui'ya cha' talya chalyuu nu ntsu'u jil'i ngu'; ta ma sca cuij lo'o ngu' bi', cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' cuxi ti ndyu'ni ngu'. ¹² Pana ntsu'u cha' cuxi nu ndu'ni ngu' cuaana ti, nu tyuju'u tsa ti' na si chcuí' na jil'i cha' bi'. ¹³ Nu lo'o quijeloo cha' jil'i tya'a quichí' tyi ngu' ñi'ya ngua cha' cuxi bi', li' ca cuayá' liñi ti' lcaa ngu' cua ña'a ca cha' cuxi nu ngua'ni ngu'. Liñi tsa sca cha' nu cua ndu'u lubii. ¹⁴ Bi' cha' ndi'ya nchcui' quityi cusu':

Quee ti' cu'ma, cha' ñi'ya laca si na laja' ma, si na ngujui ma, jua'a laca ma xqui'ya qui'ya nu ntsu'u jil'i ma.

Nga'aa tyu'u cha' jil'i ma lo'o cha' cuxi,
cha' li' taca ta Cristo xee nu tyu'u
ne' cresiya jil'i ma.
Jua'a nscua lo quityi.

¹⁵ Tso'o lacua, culacua tso'o ti' ma ñi'ya nu cua'ni ma laja lo'o ndil'i ma chalyuu; ná cua'ni ma ñi'ya nu ndu'ni ñati nu ná nduna tsiya' ti, cua'ni ma ñi'ya nu ndu'ni ñati nu nclyacua tso'o ti'. ¹⁶ Clyana ma cha' tso'o nu cua'ni ma laja lo'o ndil'i ma chalyuu, cha' ná tyu'u cha' jil'i ma lo'o cha' cuxi nu ndyu'ni xa' ñati tyempo juani; ¹⁷ ná caca ma tonto lacua, cua'ni cha'a ma lcaa ña'a cha' nu nti' ycuí' nu Xu'na na cha' cua'ni ma chalyuu. ¹⁸ Ná ca cu'bi ma; ndu'ni ñu'u tsa nu xña'a jil'i ñati cha' chcuna' chalyuu jil'i ngu', xqui'ya cha' cu'bi ngu'. Xa' ña'a cua'ni ma, cha' xtyucua Xtyi'i ycuí' Ndyosi jil'i ma lo'o cua ña'a ca cña nu cua'ni ma chalyuu. ¹⁹ Cula tu'ba ma lcaa lo jii jil'i ycuí' Ndyosi nu lo'o tyu'u ti' ma lo'o tya'a ma cha' cua'ni tlyu ma jil'i Ni, masi jii salmo nu nscua lo quityi tya sa'ni, masi cua ña'a ca jii nu nchcui' cha' jil'i ycuí' Ndyosi nu ca'ya hique ma; tyucui tyiquee ma cua'ni tlyu ma jil'i ycuí' Ndyosi lo'o jii bi'. ²⁰ Lo'o jua'a cua ña'a ca hora tso'o tya ma xlya'be jil'i ycuí' Ndyosi Sti na chacuayá' jil'i Jesucristo nu Xu'na na; tya ma xlya'be jil'i Ni cuentya jil'i lcaa cha' nu ndyaca jil'i ma, masi tso'o cha' bi', masi ná tso'o cha' bi'.

Nu lo'o tyucuaa ngu' lo'o clyo'o ngu' ngusñi ngu' cha' jil'i ycuí' Ndyosi

²¹ Taquiya' tso'o ma jil'i clyo'o ma xqui'ya ycuí' Ndyosi.

²² Cu'ma ngu' cuna'a ni, taquiya' ma cha' nu nchcui' clyo'o ma ñi'ya lo'o ndaquiya' na cha' nu nchcui' ycuí' nu Xu'na na. ²³ Loo laca sca nu qui'yu jil'i clyo'o yu. La cui' jua'a Cristo laca loo jil'i lcaa ñati nu tsa tlyu ti ndyu'ni tlyu jil'i ycuí' Ni; Cristo laca nu ndaca'a jil'i lcaa ñati jil'i yu, cha' ná cua'ni ñu'u nu cuxi jil'i ngu' lo'o tya'a ngu'. ²⁴ Cu'ma ngu' cuna'a tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo, nga'a cha' cua'ni chí ma loo clyo'o ma; tucua ma lcaa cña

nu culo clyo'o mā jil'i mā, ñi'ya nu ndyaca lo'o lcaa ngu' tya'a mā nu tsa tlyu ti ndyu'ni tlyu mā jil'i Cristo, ntucua mā cña jil'i Cristo.

²⁵ Nu cu'mā ngu' qui'yu ni, tyu'u tso'o tyiquee mā ña'a mā jil'i clyo'o mā, cha' la cui' jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee Cristo ña'a yu jil'i ñati jil'i yu nde chalyuu; bi' cha' ntaja'a yu ngua'a yu lo crusi xqui'ya ñati nu xñi cha' jil'i yu ca tiya' la. ²⁶ Ngujuii yu cha' caja ñi'ya cua'ni lubii yu jil'i ñati nu xñi cha' jil'i yu; ngua ti' Jesús cha' cuna ngu' lcaa cha' jil'i yucui' yu, cha' taca cuityi' Ni qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu', cha' ta Ni chalyuu cucui' jil'i ngu'. Jua'a ngua'ni Ni cha' sca ti quiya' laca ngu' bi' ñati jil'i Ni. Lo'o li' taca tyucuatya ngu' jil'i ngu' bi' cuentya jil'i Jesús. ²⁷ Ngua ti' Cristo cha' tyi'i ñati jil'i yu ca slo yucui' Ndyosi lo'o tye chalyuu; tlyu tsa cha' tso'o caca nu lo'o tyi'i na ñati jil'i Ni ca slo Ni tsa tlyu ti, nu lo'o lubii tyiquee na, nu lo'o nga'aa ntsu'u qui'ya jina, nu ná lo'o yabe' jina, nu ná lo'o chaca cha' cuxi, cha' ná talo yucui' Ndyosi ña'a Ni jil'i ni sca cha' cuxi. ²⁸ Cu'mā ngu' qui'yu nu ntsu'u clyo'o mā ni, nga'a cha' cua'ni tyaca'a mā jil'i clyo'o mā, ñi'ya ndu'ni tyaca'a mā jil'i yucui' ca mā. Si tyaca'a clyo'o na jina, laca cha' ndu'ni na sca cha' tso'o jil'i yucui' ca na, ²⁹ cha' ni sca na, ni sca quiya' ná nchca cuxi tyiquee na ña'a na jil'i yucui' ca na. Na ndacu tso'o na, na ña'asi' tso'o na jil'i yucui' ca na; la cui' jua'a ndu'ni tyaca'a Cristo jil'i ñati jil'i, ³⁰ cha' sca ti taju laca ca ta'a na cuentya jil'i Cristo, cha' ntsu'u cña nu ndu'ni scaa na cuentya jil'i Ni. ³¹ Ndi'ya laca cha' nu nscua lo quityi' cusu': "Xtyanu sca nu qui'yu jil'i sti yu jil'i xtya'a yu su ndi'i ngu', cha' tsa tyi'i yu lo'o clyo'o yu; lo'o li' nu tyucuaa ngu' bi' caca ngu' sca ti ñati tsiya' ti cuentya jil'i yucui' Ndyosi", nacui' quityi' bi'. ³² Tlyu tsa cha' nu nscua

lo quityi' cusu' bi'. Nti' na' cha' cuentya jil'i Cristo nchcui' quityi' bi', lo'o jua'a cuentya jil'i ca ta'a na nu ndu'ni tlyu na jil'i Ni tsa tlyu ti, bi' laca cha' nu nchcui' yucui' Ndyosi lo quityi' bi'. ³³ Pana la cui' jua'a nchcui' quityi' bi' cuentya jil'i lcaa cu'mā, cha' cua'ni tyaca'a cu'mā ngu' qui'yu mā jil'i clyo'o mā ñi'ya nu ndu'ni tyaca'a mā jil'i yucui' ca mā. La cui' jua'a nga'a cha' cua'ni ch'i ngu' cuna'a mā loo clyo'o mā.

6

¹ Cu'mā ngu' cña'ni ni, tucua mā cña nu culo ngu' cusu' jil'i mā, cha' cua nti' tsa yucui' Ndyosi nu Xu'na na cha' cua'ni mā jua'a. ² Sca cha' nu nda yucui' Ndyosi lo'o ñati tya clyo, ndi'ya nscua cha' bi': "Cua'ni ch'i mā loo sti mā, loo xtya'a mā". Lo'o li' nda yucui' Ndyosi chaca cha' lo'o na si cua'ni na jua'a: ³ "Cha' jua'a caca tso'o tyiquee mā; lo'o li' qui'ña'a yija talo mā tyi'i mā chalyuu", nacui' yucui' Ndyosi.

⁴ Cu'mā nu laca mā sti nu sube ni, ná su'ba ñasi' mā jil'i sñi' mā. Laja lo'o ndyu'ni cu'ú mā jil'i sñi' mā, tya'ni ngu' xi si chañi cha' cuxi ndyu'ni ngu'; culu'u tso'o mā jil'i ngu' cha' taca taquiya' ngu' cha' jil'i yucui' nu Xu'na na.

⁵ Cu'mā ngu' msu nu ngüi'ya ñati jil'i mā cha' cua'ni mā cña jil'i ngu' laja ti, cua'ni mā lcaa cña nu culo xu'na mā jil'i nde loyuu chalyuu. Cube xi ti' mā ñi'ya nu cua'ni mā cña jil'i ngu', cha' tyucui tyiquee mā cua'ni mā cña bi'; cua'ni mā cña bi' ñi'ya laca si cña jil'i Cristo laca cña nu ndyu'ni mā.

⁶ Cua'ni mā cña jil'i ngu' lacua; si'i na cua'ni ti mā jua'a cha' tyanu tso'o mā lo'o ngu', nu lo'o ndu ti ngu' ndyi'ya ngu' cuentya jil'i mā si ndyu'ni mā cña. Tso'o la si tyi'u ti' mā cha' la cui' msu jil'i Cristo laca mā, bi' cha' tyucui tyiquee mā cua'ni mā lcaa ña'a cña nu nti' yucui' Ndyosi cha' cua'ni na. ⁷ Tso'o ti

cua'ni mā lcaa cña lacua, tyi'u ti' mā cha' cña jil'i ycu'i' nu Xu'na na laca nu ndyu'ni mā, si'i cña jil'i ñati chalyuu ti. ⁸ Ná ndu'ni cha' masi msu nu ngüi'ya ti ñati laca mā, masi msu nu ndi'i tso'o ti laca mā; cua jlo ti' na cha' ycu'i' nu Xu'na na tya cha' tso'o jil'i lcaa ñati nu ndu'ni cña tso'o cuentya jil'i Ni.

⁹ Nu cu'mā ngu' xu'na msu bi' ni, la cui' jua'a nga'a cha' cña asij tso'o mā jil'i msu jil'i mā. Ná xcutsij mā jil'i ngu', ni ná cua'ni tyaala mā lo'o ngu' bi'; tyi'u ti' mā cha' sca ti nu Xu'na na laca loo jil'i cu'mā lo'o jil'i ngu' bi', lo'o jua'a sca ti cuayá' ndu'ni Ni lo'o cua ña'a ca ñati.

Ya xña nu cua'nijo'o jil'i ngu' nu ngusñi cha' jil'i Cristo, cha' xuu tya'a ngu' lo'o nu xña'a

¹⁰ Juani ni, cua'ni mā cha' caca nguula ti' tyiquee mā, cha' stu'ba ti ndu'ni mā cña lo'o ycu'i' nu Xu'na na, lo'o jua'a nguula tsa juersa ntsu'u jil'i ycu'i' Ni. ¹¹ Lcaa tyempo tyi'u ti' mā lcaa cha' nu cua nda ycu'i' Ndyosi lo'o mā, cha' taca cua'a mā jil'i ycu'i' ca mā, cha' ná cñilo'o nu xña'a jil'i mā. ¹² Si'i na nxuu tya'a na lo'o ñati chalyuu ti, siya' la juersa ntsu'u jil'i ngu' bi'; tya'a cusuu na laca lcaa cui'i cuxi nu ntsu'u nde cua. Nguula tsa nu bi', hasta ngua ti' bi' tyijiloo jil'i ycu'i' Ndyosi; pana ná ngua jil'i. La cui' laca nu ngua ti' caca xu'na chalyuu, lo'o jua'a nclyo bi' cña jil'i ñati cha' cua'ni ngu' lcaa lo cha' cuxi nde chalyuu juani. ¹³ Pana cha' nu cua nchcui' ycu'i' Ndyosi lo'o na ni, ñi'ya laca ste' sendaru nu ndya'a cusuu, jua'a laca cha' bi'; xcui' chcuā laca ste' sendaru cha' cua'a jil'i ycu'i' ca ngu'. Taquiya' mā jil'i cha' bi', xñi tso'o mā jil'i cha' bi' juani; lo'o tyalaa tyempo cuxi bi', li' taca talo mā cha' xuu tya'a mā lo'o nu xña'a, cha' ngusñi mā cha' tso'o bi', masi tya'a cusuu na laca nu xña'a bi'. Si jua'a cua'ni mā, nu

lo'o tye cha' cusuu bi', li' tya tyu mā ñi'ya nu ndu ti mā. ¹⁴ Bi' cha' cua'ni tajua' mā lacua; ñi'ya lo'o ndyaaca' ne' sendaru lo'o juata cha' xñi ca'a tso'o ste' ngu', jua'a cu'mā, xñi tso'o mā cha' nu nchcui' Ni bi'. Xcui' cha' liñi chcui' mā, cha' li' taca xuu tya'a mā lo'o nu cuxi. Sca sendaru ni, ndyacu' chcuā lo tyiquee yu lo'o nde chu' yu, cha' cua'a yu jil'i tyiquee yu. Lo'o jua'a cu'mā, ná taca sta ngu' qui'ya jil'i mā si xcui' cha' liñi ndu'ni mā. ¹⁵ Ndyu'u xapatu quiya' sendaru. Lo'o jua'a cu'mā ni, quiñi ti' mā cha' tsa chcui' mā cha' jil'i ycu'i' Ndyosi lo'o ñati; chcui' mā cha' taca cua'ni lyaá Ni jil'i ngu' bi' cha' taca cua'ni Ni cha' ti ti tyil'i tyiquee ngu'. ¹⁶ Lo'o jua'a ndacui sca chcuā cuaja' ya' sendaru; nu lo'o cu tya'a cusuu yu clya nu nga'a quii' lo jil'i yu, li' cua'a yu jil'i ycu'i' ca yu lo'o chcuā cuaja' bi'. Jua'a caca jil'i mā si chañi cha' ngusñi mā cha' jil'i ycu'i' Ndyosi, taca cua'a mā jil'i ycu'i' ca mā lcaa hora cha' ná cua'ni lya' ti' nu cuxi jil'i mā. ¹⁷ Smalyu chcuā ntucua hiqee ngu' sendaru cha' cua'a jil'i hiqee ngu'. Lo'o jua'a cu'mā, cua ngua'ni lyaá Ni jil'i mā, bi' cha' ntsu'u nu ña'asij jil'i mā li'. Xñi mā lcaa cha' nu nda Xtyi'i ycu'i' Ndyosi lo'o mā cha' caja ñi'ya nu chcui' mā lo'o sca ñati, ñi'ya laca si cua ngusñi mā sca maxtyi cusuu jil'i sendaru. ¹⁸ Chcui' mā lo'o ycu'i' Ndyosi nu lo'o nxuu tya'a mā lo'o nu cuxi, cha' ña mā chacuayá' jil'i Ni; lcaa tyempo xtyucua Xtyi'i ycu'i' Ndyosi jil'i mā cha' taca chcui' mā lo'o Ni. Lo'o jua'a chcui' mā lo'o Ni cuentya jil'i lcaa ñati nu cua ngusñi cha' jil'i Ni. Bi' cha' lacua, tii ti ti' mā chcui' mā lo'o Ni, cha' ná ca taja ti' mā. ¹⁹ La cui' jua'a tso'o si chcui' mā lo'o ycu'i' Ndyosi Sti na cuentya jna', cha' tya ta la Ni cha' nu chcui' na' lo'o ñati, cha' caca tlyu la tyiquee na' chcui' na' lo'o ñati ña'a cuayá' nu ca cuayá' ti' ngu' cha' taca cua'ni lyaá Cristo jil'i ngu'

ya' nu cuxi; sca cha' nu bilya cuna ngu' laca bi'. ²⁰ Cua ngusubi Ni 'na cha' tsa'a tyijyu', cha' ta na' cha' bi' lo'o ñati; bi' cha' laca na' preso juani. Chcui' ma lo'o ycui' Ndyosi cuentya jna' lacua, cha' taca chcui' liñi na' cha' bi' lo'o ñati, ñi'ya nu nga'a cha' chcui' na'.

Ngusalya' Pablo lo'o ngu'

²¹ Cua nda na' ji'i yu Tiquico cha' caa slo ma. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya cha' stu'ba tsa ndu'ni ya cña ji'i ycui' nu Xu'na na lo'o yu. Cacha' lyiji yu ji'i ma lcaa cha' ñi'ya nu ndyaca 'na ca nde, ñi'ya cña nu ndyu'ni na'. ²² Bi' cha' cua nda na' ji'i yu lijya yu slo cu'ma, cha' tso'o la tyanu tyiquee ma lo'o cuna ma ñi'ya nu ndyaca cha' ji'i cuare.

²³ Chcui' na' lo'o ycui' Ndyosi Sti na, lo'o jua'a lo'o Jesucristo nu Xu'na na cuentya ji'i cu'ma tya'a ngusni na cha' ji'i Cristo; cua'ni Ni cha' ti tyi' tyiquee ma, cha' tso'o ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a na, cha' lcaa tyempo jlya ti' ma ji'i ycui' Ndyosi. ²⁴ Lo'o jua'a nti' na' cha' ña'a ti cua'ni Ni cha' tso'o lo'o lcaa cu'ma nu ntsu'u tyiquee ma ji'i Jesucristo nu Xu'na na, cu'ma nu nga'aa nti' tya'achu' ma ji'i Cristo. Chañi cha' jua'a caca cha' bi'.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa slo ñati jì'i Jesucristo nde quichi Filipos

¹ Pablo lo'o Timoteo laca cuare. Tyucuaa ya ndyu'ni ya cña jì'i Jesucristo, bi' cha' nscua ya quityi re cha' caa ca slo cu'ma, cha' tya'a ñati jì'i ycuì' Ndyosi laca na. Cua ngusñi na cha' jì'i Jesucristo, bi' cha' laca na ñati jì'i ycuì' Ndyosi. La cui' jua'a lo'o quityi re chcuì' ya xi lo'o lcaa ngu' cusu' nu laca loo jì'i ña'a taju cu'ma, jua'a chcuì' ya xi lo'o xa' la ngu' nu laca cña, nu ntsu'u cha' xtyucua jì'i ma. ² Ndi'ya nti' na', cha' ña'a ti cua'ni ycuì' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' ti ti tyi'i tyiquee ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Nhcui' Pablo lo'o ycuì' Ndyosi cuentya jì'i ngu' Filipos bi'

³ Lcaa quiya' lo'o ndyi'u ti' na' jì'i cu'ma, li' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na'; ndya na' xlya'be jì'i ycuì' Ndyosi cuentya jì'i lcaa ma li'. ⁴ Lo'o nhcui' na' lo'o Ni cuentya jì'i ma, chaa ti ti' na' nhcui' na' lo'o Ni li'. ⁵ Tya lo'o ndyuna ma cha' tso'o jì'i Cristo tya clyo, ña'a ti tsa cu' ti nxyucua ma 'na cha' chcuì' na' cha' bi' lo'o xa' la ñati; ⁶ bi' cha' cua' jlo ti' na' juani cha' ña'a ti tya cua'ni ycuì' Ndyosi cña ne' cresiya jì'i ma, ña'a cuayá' nu tyu'u scua cña bi', nu lo'o tyaa Jesucristo chaca quiya', cha' la cui' ycuì' Ni laca nu nguxana ngua'ni cña ne' cresiya jì'i ma tya clyo. ⁷ Tso'o si culacua xi ti' na' jua'a cuentya jì'i cu'ma, xqui'ya cha' lcaa tsa ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jì'i cu'ma; stu'ba ti ndyaca cha' jì'i cu'ma lo'o na', tso'o tsa ndyu'ni Ni lo'o na cha' ndyu'ni na cña jì'i Jesucristo. Nguxtyucua ma jna' tsubi'

lo'o nguta'a na' slo ngu' nu laca loo cha' nxacuì' na' cha' jì'i ngu' bi'; nacuì' na' jì'i ngu' cha' tso'o tsa laca cha' nu cua nda ycuì' Ndyosi lo'o na, lo'o jua'a ndacha' liñi na' jì'i ngu' ñi'ya laca cha' liñi bi'. Lo'o juani tya nxyucua ma 'na, masi ntsu'u na' ne' chcuà xqui'ya cha' nhcui' na' cha' jì'i Jesús lo'o ñati. ⁸ Cua jlo ti' ycuì' Ndyosi cha' ñi'ya ntsu'u tyiquee ycuì' Jesucristo ña'a Ni jì'i lcaa cu'ma, la cui' jua'a ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jì'i cu'ma. ⁹ Ndi'ya laca cha' nu nhcui' na' lo'o ycuì' Ndyosi cuentya jì'i ma: ndijña na' chacuayá' jì'i Ni cha' ña'a ti tso'o la tyu'u tyiquee ma ña'a ma jì'i tya'a ñati ma, cha' jua'a taca ca cuayá' la ti' ma lcaa cha', cha' jua'a taca culacua tso'o la ti' ma; ¹⁰ ndijña na' cha' lcaa tyempo taca ca'ya cha' hiqee ma ñi'ya nu tso'o la cha' cua'ni ma. Jua'a nga'aa tyaja'a ma cua'ni la ma cha' cuxi, nga'aa tyanu yabe' hichu' ma nu lo'o tyalaa tsa cha' caa Cristo chaca quiya'. ¹¹ Quiña'a tsa cha' tso'o taca cua'ni ma lcaa nu ndi' ma chalyuu xqui'ya Jesucristo, cha' ndyu'ni Cristo cña ne' cresiya jì'i ma; bi' cha' taca cua'ni tlyu ma jì'i ycuì' Ndyosi, taca cua'ni chi ma loo Ni.

Sca ti cha' nti' Pablo nde chalyuu, cha' cacayu cña jì'i Cristo

¹² Cu'ma ngu' tya'a ngusñi na cha' jì'i Cristo, nti' na' cha' caca cuayá' tso'o ti' ma cha' cua lijya ngañi la cha' tso'o jì'i Jesús laja ngu' quichi re, xqui'ya cha' cuxi nu ndyaca 'na re. ¹³ Nga'a na' ne' chcuà juani, bi' cha' jlo ti' lcaa ñati nu ndi' ni' tlyu jì'i gobierno re, cha' cua ngusu'ba ngu' 'na ne' chcuà xqui'ya cha' ndya'a na' lo cña jì'i Cristo; masi lcaa sendaru nu ndi' ca nde, masi xa' la ñati, cua jlo ti' ngu'. ¹⁴ Lo'o jua'a cua ña'a ca ngu' tya'a ngusñi na cha' jì'i Jesús, tsa ndu cua tso'o la jlyu ti' ngu' cha' jì'i

nu Xu'na na juani, cua tlyu la xi tyiquee ngu' juani; nga'aa ntsii ngu' chcu'i ngu' cha' jil'i ycu'i Ndyosi lo'o xa' ñati, xqui'ya cha' ná ntsii na' lo'o ntsu'u na' ne' chcu'a re.

¹⁵ Chañi cha' ntsu'u ñati nu nchcui' cha' jil'i Cristo lo'o tya'a xqui'ya cha' chii ti nti' ñati bi', na cua nti' tsa ñati bi' xuu tya'a lo'o ya; pana tya ntsu'u la xi xa' la ngu' nu nchcui' cha' bi' xqui'ya cha' tso'o ti tyiquee ngu'. ¹⁶⁻¹⁷ Ntsu'u tsa tyiquee ngu' bi' ña'a ngu' jil'i ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a jlo ti' ngu' cha' cua nda Ni cña 'na cha' xacui' na' cha' jil'i ñati nu xuu tya'a lo'o na xqui'ya cha' tso'o jil'i Cristo. Nu ñati nu chii nti' ni, si'i na tyucui tyiquee ñati bi' nchcui' ngu' cha' jil'i Cristo; laca cha' cua nti' ngu' tyijiloo ngu' jil'i tya'a ngu'. Lo'o jua'a cua nti' tsa ngu' cha' ta la ngu' cha' ti' 'na laja lo'o ndi'i na' ne' chcu'a. ¹⁸ Ná ndube ti' na' ñi'ya ndyu'ni ngu' bi', masi tyucui tyiquee chcu'i ngu' cha' jil'i Cristo lo'o ñati, masi cha' cuiñi ti ntsu'u tyiquee ngu' nu lo'o nchcui' ngu' cha' bi'; pana tso'o tsa nti' na' si ña'a ti tya cañi la cha' jil'i Cristo bi'.

Lo'o jua'a tya caca chaa la ti' na' tyempo nde loo la. ¹⁹ Ndu ti' na' cha' yala ti caca tso'o la cha' jna' re, cha' cua jlo ti' na' ñi'ya ndijña tsa ma' jil'i ycu'i Ndyosi cha' tyu'u na' ne' chcu'a re, cha' tyu'u na' nde liya'; jlo ti' na' cha' nxyucua tsa la cui' Xtyi'i ycu'i Jesucristo 'na. ²⁰ Ndi'ya nti' na' cua'ni na': nti' tsa na' cha' ná caca tyuju'u ti' na' lo'o chcu'i na' cha' jil'i Jesús lo'o ñati; masi tyempo nu lijya nde loo la, masi tyempo juani, tlyu caca tyiquee na' lo'o chcu'i na' cha' jil'i Jesús. Jua'a nti' na' cua'ni na', cha' ña'a ti cua'ni tlyu na' jil'i Cristo, masi tya lu'ú ti na', masi cua ngu'juu na'. ²¹ Sca ti cha' nti' na' cua'ni na' nde chalyuu, cha' caca na' cña jil'i Cristo. Tso'o la masi cajaa na', nti' na', cha' li' taca ña'a na' jil'i

ycui' Ni; ²² pana ná jlo ti' na' na laca nu tso'o la cha' cua'ni na', cha' ná tyiquee' tya taca cua'ni na' tya quiña'a la xi cña jil'i nu Xu'na na, si tya tyi'i la na' xi chalyuu. ²³ Tyucuaa lo cha' nti' na' cha' caca 'na laca: Nti' tsa na' cha' xtyanu na' jil'i chalyuu re, cha' li' taca tyi'i na' lo'o Cristo, cha' bi' nu tso'o la nti' na'; ²⁴ pana juani ni, ndulo la cha' jil'i cu'ma' si tya tyi'i la na' xi chalyuu. ²⁵ Nda ti' na' cha' jua'a caca 'na, cha' tya tyi'i la na' xi chalyuu. Li' taca xtyucua la na' jil'i lcaa cu'ma', cha' xñi tso'o la ma' cha' jil'i Cristo; jua'a caca chaa la ti' ma' lo'o jly tso'o ti' ma' jil'i Ni. ²⁶ Lo'o caa' na' cha' tyi'i na' slo ma' chaca quiya', li' tso'o tsa caca tyiquee ma' cuentya jil'i Jesucristo xqui'ya na'.

²⁷ Bi' cha' juani, cui'ya ma' cuentya ñi'ya nga'a cha' cua'ni ma' chalyuu cuentya jil'i cha' jil'i Cristo nu cua ngusñi ma'. Si jua'a ndu'ni ma', li' ná ndu'ni cha' masi caa' na' ca quichi tyi ma', masi ná caca caa' na'. Ná tyiquee' caca cha' 'na cha' sca ti cha' ntsu'u tyiquee ma' lo'o tya'a ma', cha' ndalo tsa tyiquee ma' jil'i tya'a cusuu ma' ca bi'; ná tyiquee' stu'ba ti culacua ti' ma' lo'o tya'a ma' laja lo'o tyiquee' tsa nchcui' ma' lo'o ngu' cha' xñi ngu' cha' tso'o bi' jil'i Cristo. ²⁸ Lo'o ndu'ni ma' jua'a, li' nga'aa ntsu'u cha' cutsii ma' jil'i ngu' tya'a cusuu ma', cha' taca ca cuayá ti' ngu' cha' cua nscua cha' cuityi ycu'i Ndyosi jil'i lcaa ñati cuxi. Pana cu'ma' ni, cua ngulaá ma' jil'i nu cuxi bi'; ycu'i Ndyosi ndu'ni cha' taca tyijiloo ma' jil'i ñati cuxi bi'. ²⁹ Tso'o tsa laca cha' nda ycu'i Ndyosi chacuayá' cha' ngusñi ma' cha' jil'i Cristo; pana cua nscua cha' caca xi cha' ti' jil'i ma', nu lo'o cua ngusñi ma' cha' jil'i Cristo bi'. ³⁰ Stu'ba ti ndyaca cha' jil'i cu'ma' lo'o na', ti' tsa cña nu cua nguju' jil'na. Pana cua na'a ma' ñi'ya ngua'ni na' cña tya tsubi'

la, cha' lye tsa nxuū tya'a na' lo'o nu cuxi; lo'o ña'a ti taca ca cuayá' ti' mā cha' lye tsa ndyu'ni na' cña juani.

2

Ngua Jesús sca ngu' ti'i lo'o yaa yu chalyuu, cha' tiya' la li' tlyu tsa chacuayá' nda ycuí' Ndyosi ji'i yu

¹ Ná tyiquee' cua nguula la ti' tyiquee mā juani, xqui'ya cha' cua ngusñi mā cha' ji'i Cristo; cua tso'o la nti' mā cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'i mā. La cui' ti cha' xqui'ya nu Xtyi'i ycuí' Ndyosi stu'ba ti ntsu'u cha' ji'i mā lo'o tya'a mā, jua'a lo'o ycuí' Ni, ña'a cuayá' nu nchca tya'na ti' mā ña'a mā ji'i tya'a mā, ña'a cuayá' nu tso'o ntsu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i tya'a mā. ² Bi' cha' lacua, si chañi cha' jua'a nti' mā, li' cua'ni mā cha' caca tso'o tyiquee na'; jua'a caca nu lo'o ña'a na' cha' stu'ba tsa ntsu'u cha' ji'i mā lo'o tya'a mā, cha' sca ti cha' ntsu'u tyiquee mā, cha' sca ti cha' nclyacua ti' mā, cha' sca ti cuayá' tso'o ti nti' mā ña'a mā ji'i tya'a mā. ³ Cua'ni mā cha' ná quiña'a cha' tyu'u tyiquee mā lo'o cua'ni mā sca cña; si'i xcuí' cha' ji'i ycuí' ca mā culacua ti' mā, ni si'i na cua'ni tyucuaa ti' mā lo'o tya'a mā. Tso'o la si culacua ti' mā cha' tso'o la laca nu xa' la ngu' tya'a mā, pana ná tso'o ycuí' ca mā; ⁴ cube la ti' mā ñi'ya caca cha' ca tso'o cha' ji'i xa' la ngu' tya'a mā, si'i xcuí' cha' ji'i ycuí' ca mā nu nga'a cha' cube ti' mā.

⁵ Tso'o si culacua ti' mā ñi'ya nclyacua ti' ycuí' Jesucristo. Ndi'ya ngua cha' ji'i yu: ⁶ Tyucui tyempo ycuí' Ndyosi tsiya' ti laca Jesucristo, ná ntsu'u tyempo nu ná laca yu ycuí' Ndyosi; pana lo'o yaa yu lo yuu chalyuu, ná ngulacua ti' Jesús cha' calo'o yu lcaa chacuayá' ji'i ycuí' Ndyosi, masi ntsu'u tsa chacuayá' ji'i yu slo Ni nquicha' cha' stu'ba ti ntsu'u cha' ji'i yu

lo'o ycuí' Ndyosi Sti yu. ⁷ Pana nguxtyanu yu chacuayá' nu ntsu'u ji'i yu ca slo ycuí' Ndyosi Sti yu, cha' tso'o la ngua ti' yu lo'o ngua'ni yu jua'a. Lo'o li' ntaja'a yu ngua yu ñati, cha' caja ñi'ya xtyucua yu ji'na; ñi'ya nclya lcaa ñati, jua'a ngula yu nde chalyuu, ñati tsiya' ti ngua yu. ⁸ Ngua yu sca ñati ti'i, lo'o jua'a tso'o tsa ndaquiya' yu cña nu cua nda ycuí' Ndyosi Sti yu ji'i yu; ngujuui yu, hasta ngujuui yu lo crusi, masi jua'a ndujuui ngu' ji'i ngu' nu xña'a tsa nu ngua li'. ⁹ Bi' cha' juani cua ndyaa lo'o Ni ji'i yu cha' stu'ba ti tyi'i yu ca su tlyu la ca su ntucua ycuí' Ni; juani tlyu tsa chacuayá' cua nda Ni ji'i Jesús. Tyucui ña'a chalyuu nga'aa ntsu'u la xa' chacuayá' nu tlyu la, ¹⁰ cha' jua'a tyu sti' lcaa na lu'ú nde loo Jesús, masi ñati, masi cui'i. Ná ntsu'u su tye cha' cua'ni ch'i ngu' loo yu xqui'ya chacuayá' nu cua nda Ni ji'i yu, masi nu ndi'i ca nde cua, masi nu ndi'i nde lo yuu chalyuu, masi ngu' nu cua nguatsi', lo'o jyo'o bi' cua'ni ch'i ngu' loo yu. ¹¹ Cui'i tsa chcuí' lcaa ñati cha' Jesucristo laca Xu'na lcaa ca chalyuu, jua'a tso'o tsa cua'ni tlyu ngu' ji'i ycuí' Ndyosi Sti na.

Ñi'ya nuntiyi'i xee cuii nde talya, jua'a cua'ni na lo'o ndi'i na chalyuu

¹² Cu'mā ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa mā 'na, cua ndaquiya' tsa mā ji'i cha' nu nchcuí' na' lcaa tsā lo'o nguti'i na' lo'o mā; ña'a ti tya ndulo tsa cha' ji'i mā cha' taquiya' la mā ji'i cha' nu nchcuí' na', masi tyi-jyu' tsa nga'a na' ca su ndi'i mā juani. Ña'a ti cua'ni cña ti' mā cha' caca lyiji lcaa cha' nu ngua ti' ycuí' Ndyosi cua'ni Ni ne' cresiya ji'i mā lo'o ngua'ni lyaá Jesucristo ji'i mā. Xti ti cha' tyu'u tyiquee mā cuentya ji'i ycuí' mā, pana cube la ti' mā ji'i ycuí' Ndyosi. ¹³ Tyi'u ti' mā cha' lcaa tsā ndu'ni ycuí' Ndyosi cña laja ne' cresiya ji'i mā, cha' taca cua'ni

mā cña jil'i Ni; jua'a ndu'ni Ni cha' tyaja'a mā cua'ni mā lcaa ña'a nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni mā.

¹⁴ Lcaa lo cña nu cua'ni mā ni, ná caca chii nti' mā ña'a mā jil'i ngu' lo'o ndyu'ni mā cña bi', ná xlyú mā cha' hichu' ngu', ¹⁵ cha' ná caca ñacu'i ngu' cha' ntsu'u qui'ya jil'i mā li', lo'o jua'a ná caja su ly-iji cua'ni mā sca cha' li'. Tso'o la si caca cuayá' ti' ngu' cha' chañi cha' laca mā sñi' ycu'i Ndyosi tyucui tyiquee mā, masi xcui' ndi'i ti mā chalyuu laja ñati' cuxi, laja ñati' nu chii nti' ngu' ña'a jil'i tya'a ngu'. Xqui'ya cu'mā nga'a cha' cañi cha' jil'i Jesús lcaa su ndi'i ñati' bi'; ñi'ya nu ntyiji' xee cuii nde talya, jua'a caca mā xee nde chalyuu, ¹⁶ nu lo'o ta mā cha' lo'o ngu', si chcu'i mā cha' tso'o jil'i Cristo nu taca ta chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu'. Si jua'a cua'ni mā, tso'o tsa caca tyiquee na' ña'a na' jil'i mā lo'o tyalaa tsā nu cua'ni cuayá' Cristo jil'i lcaa ñati'. Li' taca ca cuayá' ti' na' cha' tso'o ti ngutu'u scua cña bi' 'na, si'i na nguliji yu'u cña bi' jua'a ti. ¹⁷⁻¹⁸ Jlo ti' na' cha' si'i cha' xca ti laca nu ngua'ni mā lo'o ngusñi mā cha' jil'i ycu'i Ndyosi; quiña'a tsa na nguxtyanu mā, tyuu quiya' cua nda mā tyucui ña'a mā cha' caca mā cña jil'i Cristo, xqui'ya cha' cua ngusñi mā cha' jil'i Ni. Lo'o juani lo'o na' ni, cuju'i ngu' 'na, nti' na'; chcuna' chalyuu 'na jua'a ti cuentya jil'i cu'mā. Pana ná ntsii na'; masi jua'a caca 'na, chaa tsa ti' na' ndi'ji. Lo'o jua'a nti' na' cha' ca chaa ti' cu'mā, cha' stu'ba ti ca chaa ti' na' lo'o cu'mā.

Nhcu'i Pablo cha' jil'i Timoteo lo'o jil'i Epafrodito

¹⁹ Chacuayá' jil'i Jesús nu Xu'na na, ná tyiquee' ta na' jil'i yu Timoteo cha' tsa yu ca su ndi'i mā yala ti, cha' quije xi cha' 'na ñi'ya nu ndi'i ca mā; tso'o tsa caca tyiquee na' lo'o cuna na' cha' bi'. ²⁰ Sca ti yu

bi' laca nu chañi cha' stu'ba ti nti' yu lo'o na', nu chañi cha' ntsu'u tyiquee yu ña'a yu jil'i cu'mā; ²¹ ná ndi'i xa' la ngu' tya'a na ca nde nu ndube ti' ñi'ya ndyaca cña jil'i Jesucristo ca su ndi'i mā, xcui' na ntsu'u la tyiquee ngu' jil'i cña jil'i ycu'i ca ngu'. ²² Lo'o cu'mā, cua jlo ti' mā cha' lubii tsa cña nu ndyu'ni yu Timoteo bi'. Stu'ba ti ndyu'ni yu cña lo'o na' ñi'ya nti' si cua laca yu sñi' na', stu'ba ti ndya'a ya nchcu'i ya cha' tso'o jil'i Jesús lo'o xa' ñati'. ²³ Lo'o tye caca cuayá' jna', li' ta na' jil'i yu cha' hora ti tsa yu ca su ndi'i mā, ²⁴ masi nda ti' na' cha' lo'o ycu'i na' taca caa na' yala ti ca su ndi'i mā chacuayá' jil'i ycu'i nu Xu'na na.

²⁵ Lo'o jua'a ndu'ni tsa cha' caa chaca yu ca slo mā, nti' na'; Epafrodito laca yu bi'. La cui' yu tya'a ndya'a ya cña laca yu, lo'o jua'a nguula tsa cña ngua'ni yu lo'o ya lo'o nguxacu'i ya cha' jil'i ngu' cuxi. La cui' yu bi' laca nu nda mā yaa ca slo na' tya tsubi' la, cha' xtyucua yu 'na lo'o na laca nu lyiji xi 'na cha' tyiji yu'u 'na chalyuu. ²⁶ Tijji' tsa ti' yu jil'i cu'mā, bi' cha' nti' yu caa na'a yu jil'i mā chaca quiya'; ngulacua tsa ti' yu lo'o ngujui cha' jil'i yu cha' cua ndyuna mā cha' quicha tsa yu. ²⁷ Chañi tsa cha' quicha tsa yu nu ngua li', cua cajaa ti yu ngua; pana ycu'i Ndyosi ngua'ni tya'na ti' Ni jil'i yu. La cui' jua'a ngua tya'na ti' Ni ña'a Ni 'na, cha' cua laca ngujui tsa cha' xñi' ti' 'na ca nde; lo'o li' lye la ngua xñi' ti' na' si cua ngujui yu, pana ndyaca tso'o yu li'. ²⁸ Bi' cha' tso'o tsa nti' na' juani si yala ti caa yu ca slo cu'mā, cha' lo'o cu'mā caca chaa tsa ti' mā, nu lo'o ña'a mā jil'i yu chaca quiya'. Nga'aa culacua tsa ti' na' cuentya jil'i cu'mā li'. ²⁹ Caca chaa ti' mā lo'o yu lacua; tso'o tsa chcu'i mā lo'o yu lo'o tyalaa yu ca slo mā, cha' laca yu tya'a ngusñi mā cha' jil'i nu Xu'na na. Lo'o jua'a

cua'ni ch̄i mā loo cua ña'a ca ñati nu
cua'ni ñi'ya nu ngua'ni yu bi'; ³⁰ ná
ndyutsij̄ yu, masi cua cajaa ti yu
laja lo'o nguxtyucua yu j̄i'j̄ ya lo'o
cña j̄i'j̄ Cristo re tya tsubi'. Masi ná
ngua c̄aa cu'ma ca nde, pana cua
nda mā j̄i'j̄ ycu' yu lijya yu cha'
cua'ni yu la cui' cña nu ná ngua
cua'ni cu'ma, nu nxyucua tsa j̄i'j̄
ya li'.

3

*Ñi'ya nu chañi ca cha' ca ti qui'ya
nu ntsu'u j̄i'na cuentya j̄i'j̄ ycu'
Ndyosi*

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' j̄i'j̄
Jesús, juani cua nti' tsa na' cha' ca
chaa ti' mā xqui'ya ycu' nu Xu'na
na. Ná ndu'ni cha' 'na, masi tya
chaca quiya' chcu' na' la cui' tya'a
cha' nu nguscua na' tya clyo; ná
tyiquee' xtyucua na' xi j̄i'j̄ ma, si
chcu' na' chaca quiya'. ² Tii ti ti'
ma, cui'ya tso'o mā cuentya j̄i'j̄ nu
ngu' cuxi bi', cha' ñi'ya ndu'ni xne'
taja, jua'a ndyu'ni ngu' bi'. Xqui'ya
cha' cusu' nu jly tsa ti' ngu' bi' j̄i'j̄,
bi' cha' ndatsaa ngu' j̄i'j̄ xa' ñati cha'
xi'yu ngu' quiji' ngu', masi sca cña
nu cua'ni ñu'u j̄i'j̄ ngu' laca; si'i sca
cha' tso'o laca bi'. ³ Pana nu na
ni, chañi laca cha' ngulacua ycu'
Ndyosi j̄i'na, masi xa' ña'a nchcu'
nu ngu' bi'. Cua ndu'ni tlyu na
j̄i'j̄ ycu' Ndyosi xqui'ya Xtyi'i ycu'
Ni; chaa tsa ti' na ndi'j̄ na cha-
lyuu nu lo'o cua ngujui chalyuu
j̄i'na xqui'ya Jesucristo, cha' nga'aa
jly ti' na j̄i'j̄ sca cha' nu ndatsaa
ñati chalyuu j̄i'na cha' cua'ni na j̄i'j̄.
⁴ Lo'o na', jly tsa ti' na' j̄i'j̄ nu cha'
cusu' bi'. Tya tsubi' la ni, ná n-
jyacua xa' la ñati 'na, lye la ndaquiya'
na' lcaa cha' cusu' nu ntsu'u j̄i'j̄
ngu' judío tya'a ya. ⁵ Cua snu' ti tsa
ntsu'u na' lo'o ngusi'yu ngu' quiji'
na' cha' ngulacua ngu' 'na; ngu'
judío laca na' tya lo'o ngula na', tañi
ngu' hebreo laca tañi na'. Jua'a
la cui' tya'a ñati j̄i'j̄ ngu' Benjamín

ngua ngu' cusu' 'na. Ngu' fariseo
laca na', bi' cha' ndaquiya' tsa na'
lcaa ca cña nu ntsu'u cha' cua'ni
ya cuentya j̄i'j̄ cha' cusu' j̄i'j̄ ngu'
judío; ⁶ cha' jly tsa ti' na' j̄i'j̄ nu
cha' cusu' bi', bi' cha' nguxcube' tsa
na' j̄i'j̄ lcaa ñati nu ngusñi cha' j̄i'j̄
Jesucristo, lya' tsa ti' na' j̄i'j̄ ngu' bi'.
Lo'o jua'a ná ntsu'u qui'ya 'na lo'o
ngu' judío cuentya j̄i'j̄ cha' cusu' bi',
cha' cua ndaquiya' tsa na' lcaa nu
cha' cusu' bi'; tya sa'ni cua ngua
lubii cresiya jna', si chañi cha' caca
tso'o cresiya j̄i'na cuentya j̄i'j̄ ycu'
Ndyosi jua'a ti. ⁷ Sa'ni la ngua ti' na'
cha' tso'o tsa ñati laca na' xqui'ya
cha' cusu' bi', pana juani nga'aa
nclyacua ti' na' j̄i'j̄ cha' bi' xqui'ya
Cristo. ⁸ Lo'o jua'a, masi tucuna'
na' lcaa cha' nu ndiya tsa ti' na'
nde chalyuu, ná cube ti' na'; tlyu la
tsiya' ti laca cha' tso'o nu cua ngu-
jui 'na juani, laja lo'o ndyuloo na'
j̄i'j̄ Jesucristo nu Xu'na na'. Xqui'ya
Cristo, bi' cha' cua nguxtyanu na'
j̄i'j̄ lcaa cha' cusu' bi'; nga'aa tso'o
cha' cusu' bi' tsiya' ti, nti' na', hasta
xcuaa na' j̄i'j̄, nti' na'. Tsa bi' ti cha'
nti' na', cha' xñi tso'o na' cha' j̄i'j̄
Cristo, ⁹ cha' stu'ba ti tyu'u tyiquee
na' lo'o Ni. Ná ngüityi ycu' Ndyosi
qui'ya 'na nu lo'o ndaquiya' tsa na'
j̄i'j̄ nu cha' cusu' bi'; laca cha' cua
ngüityi ycu' Ni qui'ya 'na lo'o jly
ti ti' na' j̄i'j̄ cña nu ngua'ni Cristo,
tsa bi' ti cha'. Bi' cha' ngua'ni Ni
cha' caca tso'o cresiya jna'. ¹⁰ Lo'o
juani ni, tsa bi' ti cha' nti' na', cha'
tyuloo lyiji na' j̄i'j̄ Cristo, cha' ca tii
na' cha' tya ndyu'ni ycu' Ndyosi
cña lo'o na' lo'o la cui' tya'a juersa
nu cua ntsu'u j̄i'j̄ Ni lo'o ngua'ni Ni
cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya'. Ná
ndu'ni cha' masi jua'a chcube' na'
ñi'ya nu cua nchcube' ycu' Jesús,
masi chcuna' chalyuu 'na tsiya' ti
ñi'ya lo'o cua ngujui ycu' Cristo lo
crusi. ¹¹ Lo'o juani ndu' ti' na' cha'
caja chaca chalyuu 'na tiya' la, sca
chalyuu nu ná nga'a cha' tye, masi

cua ngujui na'.

Cua'ni cña ti' na cha' jyacua na ji'i cha' tlyu nu caja ji'na nde loo la

¹² Ná nacui na' cha' cua ndye ngua tso'o cresiya jna' cuentya ji'i ycu' Ndyosi sca ti quiya', lo'o juani nga'aa ntsu'u qui'ya 'na; ná ni na' jua'a. Na cua laca nacui Jesucristo cha' laca na' ñati ji'i ycu' Ni, bi' cha' lye tsa ndyu'ni cña ti' na' cha' ca tso'o lyiji cresiya 'na. ¹³ Cu'ma ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, cua jlo' ti' na' cha' tya lyiji caca jua'a lo'o na'. Tsa bi' ti cha' ndulo tsa cuentya 'na, cha' cua'ni yala na' juani cha' jyacua na' ji'i cha' tlyu nu cua liya nde loo la, cha' ca tso'o lyiji cresiya 'na lo'o ycu' Ndyosi, masi nga'aa tyi'u ti' na' lcaa ña'a cha' nu ngua 'na nu ngua tya sa'ni la. ¹⁴ Bi' cha' lacua, liñi tyucui nxñi na' cha' jyacua na' ji'i nu cha' tlyu bi', cha' bi' laca nu cua ngua'ni cho'o ycu' Ndyosi cuentya ji'na ca su ntucua ycu' Ni. Taca caja cha' bi' ji'na ca li', xqui'ya cha' cua ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Jesucristo.

¹⁵ Tso'o tsa si la cui' jua'a culacua ti' ca ta'a na nu cua ngusñi tso'o na cha' ji'i Jesús; ycu' Ndyosi laca nu culu'u liñi la ji'i ma' li', si ntsu'u ngu' tya'a ma' nu ncliyacua ti' xi xa' la cha'. ¹⁶ Tso'o lacua, tya cua'ni la na la cui' tya'a cha', ñi'ya nu ngua cuayá' tso'o ti' na tya clyo.

¹⁷ Cu'ma ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, tso'o si cua'ni ma' tsa ña'a cha' nu cua'ni ma' jua' ndu'ni na'. La cui' jua'a cui'ya tso'o ma' cuentya ñi'ya nu ndyu'ni xa' la ngu' tya'a na, nu ndu'ni ñi'ya nu ndu'ni ti cuare, cha' jua'a cua'ni ma'. ¹⁸ Cua tyu tsa quiya' cua nda ya la cui' cha' re lo'o cu'ma, lo'o juani chcu' na' chaca quiya' lo'o ma, masi xñi'i tsa ti' na' chcu' na' ndi'ya: Ntsu'u tsa ngu' tya'a cusu Cristo, masi cua ngujui yu lo crusi cuentya ji'i ngu'; tya'a cusu Cristo laca ngu' bi', cha' ntsu'u tsa

cha' cuxi nu ndu'ni ngu' lcaa se'i su ndya'a ngu'. ¹⁹ Nga'a cha' tyaa ngu' bi' ca chalyuu talya nu lo'o cajaa ngu', xqui'ya cha' sca ndyosi cuiñi ntsu'u ji'i ngu' bi'; cua ña'a ca na nu ndacui tsa ti' ngu' ji'i cha' caja ji'i ngu' nde chalyuu, bi' laca ndyosi ji'i ngu' bi'. Lo'o jua'a tyixi tsa ndu'ni ngu' lo'o tya'a ngu', masi nga'a cha' ca tyuju'u tsa ti' ngu'; xcui' ntsu'u tyiquee ngu' ji'i cua ña'a ca na nu ntsu'u nde chalyuu. ²⁰ Pana nu na ni, ca su ntucua ycu' Ndyosi tsiya' ti, ca ndacua ntsu'u quich'i tyi na nu chañi ca. Lo'o juani chaa tsa ti' na ntajatya na ji'i Jesucristo nu Xu'na na, ni jacua' tyu'u Ni nde cua' su ntsu'u quich'i nu ca tyi na, cha' caqui'ya Ni ji'na nde chalyuu, cha' cua'ni lyaá lyiji Ni ji'na. ²¹ Xcutsa'a Ni ji'i tyucui ña'a na li', cha' caca na ñi'ya laca ycu' Ni. Quicha ti ti' tyucui ña'a na juani, pana ycu' Ndyosi ni, tso'o tsa ña'a tyucui ña'a Ni; la cui' jua'a caca tyucui ña'a na nde loo la li'. Taca ji'i Ni clyo Ni cña ji'i lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu, lo'o jua'a taca ji'i Ni xcutsa'a Ni ji'i tyucui ña'a na tsiya' ti.

4

Lcaa tsq caca chaa ti' na xqui'ya ycu' nu Xu'na na

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, tyaca'a tsa cu'ma 'na; ñati nu cua nda ycu' Ndyosi jna' laca cu'ma, xqui'ya cha' ndyu'ni na' cña ji'i Ni. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' xqui'ya cu'ma, lo'o jua'a xñi'i xi ti' na' lo'o ná ndi'i na' ca slo cu'ma. Nga'a cha' cua'ni ma' cha' tyanu tso'o cha' ji'i ycu' nu Xu'na na ne' cresiya ji'i ma.

² Lo'o cu'ma ma' Evodia lo'o ma' Síntique ni, cui'ya ma' cha' clyu ti' 'na, cua'ni ma' cha' stu'ba ti tyu'u tyiquee ma' lo'o tya'a ma. Ngu' tya'a na laca ma' xqui'ya nu Xu'na na, bi' cha' cua'ni ma' cha' cati

cha' cusuū nu ntsu'u jilī mā lo'o tya'a mā. ³ Lo'o nu'u nu tso'o tsa tya'a ndya'a na cña, cua nti' na' cha' xtyucua nu'u jilī tyucuaa ma' cusu' bi', cha' taca ca tso'o tyiquee ngu' bi' lo'o tya'a ngu'. Tyucuaa ma' cusu' bi' cua ngua'ni tsa ngu' cña cha' cañi la cha' tso'o jilī Jesús nguicha'; stu'ba ti ngua'ni ngu' bi' cña lo'o na', lo'o Clemente, lo'o xa' la ngu' tya'a ndya'a ya cña. Cua nscua xtañi lcaa ngu' bi' lo' quityi jilī ycu'i Ndyosi, nu nscua xtañi ñati nu caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jilī.

⁴ Nti' na' cha' lcaa tsā caca chaa ti' mā xqui'ya ycu'i nu Xu'na na; masi tucua quiya' chcu'i na' cha' bi' lo'o mā: Nti' na' cha' caca chaa ti' mā. ⁵ Xcu'i cua'ni tya'na tsa ti' mā lo'o lcaa ñati, cha' ca cuayá' ti' ñati cha' jua'a ndu'ni mā. Cua ngulala ti cāā ycu'i nu Xu'na na chaca quiya'.

⁶ Ni sca cha' ná culacua tsa ti' mā jilī, pana ñña mā cha' jilī ycu'i Ndyosi cuentya jilī cua ña'a ca cha' nu tyacua xi jilī mā. Lo'o jua'a ta mā xlya'be jilī ycu'i Ndyosi cha' jua'a ndyaca cha' jilī mā, nu lo'o chcu'i mā lo'o ycu'i Ni. ⁷ Lo'o li' cua'ni Ni cha' ti' ti tyi'lyi tyiquee mā, masi ná caca cuayá' ti' ñati chalyuu ni cha' laca mā jua'a. Nga'aa ca'ya cha' cuxi hiquee mā li', nga'aa caca cuxi cresiya jilī mā li', xqui'ya cha' cua ngua stu'ba cha' jilī mā lo'o Jesucristo.

Tyu'u tyiquee na jilī cua ña'a ca cha' nu tso'o laca

⁸ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' jilī Cristo, ndi'ya ti culacua ti' mā tyucui tyempo nu ndi'lyi mā chalyuu: Cua ña'a ca cha' nu chañi tsa cha' jua'a laca, bi' laca nu nga'a cha' tyu'u tyiquee mā jilī; jua'a lcaa cha' nu cua'ni chi' ngu' loo, lcaa cha' nu liñi ca, lcaa cha' su lubii ntsu'u tyiquee na, lcaa cha' nu tso'o tsa ña'a, lcaa cha' nu tso'o tsa nti' ngu' ña'a ngu' jilī, masi lcaa cha' tso'o bi', nu jua'a tso'o tsa nchcu'i ngu' jilī,

bi' laca nu nga'a cha' tyu'u tyiquee mā jilī. ⁹ Cua'ni mā cha' tyi'u ti' mā jilī lcaa cha' nu cua ngua tsa'a mā 'na, masi sca cha' nu cua ndyuna mā tya lo'o nda na' cha' lo'o mā, masi sca cha' nu cua na'a mā cha' ndyu'ni na'; bi' laca cha' nu nga'a cha' cua'ni mā, lo'o li' cua'ni ycu'i Ndyosi cha' ti' ti tyi'lyi tyiquee mā.

Tso'o tsa ntsu'u tyiquee Pablo cha' cua yaā lo'o ngu' msta cha' xtyucua jilī

¹⁰ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' lo'o na'a na' cha' cua ndyalaa msta nu nda cu'mā lijya slo na'. Tso'o nti' na' cha' cua ndyi'u ti' mā 'na chaca quiya', lo'o jua'a tso'o tsa nti' na' cha' cua nda mā msta bi' 'na xqui'ya ycu'i nu Xu'na na. Jlo ti' na' cha' si'i na ngu'lyaa ti' mā 'na, laca cha' nga'aa ngu'jui ñi'ya nu xtyucua mā 'na tya tsubi' la. ¹¹ Ná nacui na' cha' lyiji tsa cha' tso'o 'na, cha' tso'o tsa ndyaala' ti' na' lo'o na laca nu ndyiji ti xi 'na. ¹² Ntsu'u quiya' lyiji tsa cha' 'na, lo'o jua'a ntsu'u quiya' quiña'a tsa cha' tso'o ndyiji 'na; jua'a ti' ngui'lyi na', cha' cua ngui'lyi na' cha' tyaala' ti' na' lcaa su tya'a na' lo' cña re. Ná ndu'ni cha' masi tso'o tsa ndyiji na cacu, masi ntyute' ti na'; masi quiña'a tsa na ntsu'u 'na, masi xti ti cha', ná ndulo cha' bi' 'na. ¹³ Cua nda ycu'i Cristo juersa 'na cha' talo na' jilī cua ña'a ca cha', na laca nu tyacua ti xi 'na. ¹⁴ Masi jua'a, tso'o tsa nti' na' cha' cua ngxtyucua mā 'na laja lo'o ndyacua cha' cuxi 'na ca nde.

¹⁵ Cu'mā ngu' Filipos, cua jlo ti' mā ñi'ya ngua lo'o ngutu'u na' nde loyuu su cuentya Macedonia, ndya'a na' nchcu'i na' cha' jilī Jesús lo'o ngu' bi'; li' sca ti taju cu'mā nu ndyu'ni tlyu mā jilī ycu'i Ndyosi ca jua, cua ndya mā msta cha' caca sca xlya'be 'na, xqui'ya cha' tso'o tsa ngua tsa'a mā cha' jilī Jesús laja lo'o nguti'lyi na' lo'o mā. ¹⁶ Lo'o jua'a tyuū quiya' cua nda mā sca

xlya'be 'na nu lo'o nguliji xi cha' tyiji yu'u 'na ca quichi Tesalónica. ¹⁷ Ni si'i cha' caja sca cha' xlya'be ti 'na nclyacua ti' na', tso'o la nti' na' si tyanu tso'o cha' ji'i ycui' Ndyosi ne' cresiya ji'i mā. ¹⁸ Ndi'ya xacui na' cha' ji'i mā juani: Cua quiña'a tsa na nda mā 'na, bi' cha' cua nti' tsa na' tya na' tsa xlya'be ji'i mā; nga'aa ntsu'u chaca na nu lyiji 'na tsiya' ti juani, tya lo'o yaa yu Epafrodito, yalo'o yu lcaa cha' tso'o nu cua nda mā 'na. Ñi'ya laca sca msta nu ndiya tsa ti' ycui' Ndyosi ji'i, cha' tyixi tsa xtyi'i nda bi' nu ndacui lcaa ti se'i, jua'a laca cha' tso'o nu nda mā 'na cuentya ji'i ycui' Ndyosi. ¹⁹ Tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u ji'i ycui' Ni, bi' cha' ta Ni lcaa na nu lyiji cha' tyiji yu'u ji'i mā chalyuu; cua jlo ti' na' cha' jua'a ndu'ni ycui' nu Xu'na na' lo'o ñati xqui'ya Jesucristo. ²⁰ Tso'o si tyucui tyempo cua'ni tlyu na ji'i ycui' Ndyosi Sti na lacua. Jua'a caca tu'ni.

Ngusalya' yu lo'o ngu'

²¹ Chacuayá' ji'i Jesucristo nda na' xlyo ni'i ji'i lcaa tya'a mā, ñati ji'i ycui' Ndyosi cajua; la cui' jua'a nti' lcaa ngu' tya'a ndya'a ya ca nde. ²² Lo'o lcaa ngu' nu ngusñi cha' ji'i ycui' Ndyosi ca quichi re, jua'a ngu' nu ndi'i ndyu'ni cña ca ni'i tlyu cuentya ji'i nu xu'na tlyu nu laca emperador, cua nti' tsa ngu' chcuicha' ngu' ji'i mā.

²³ Cua nti' tsa na' cha' ña'a ti tya cua'ni la Jesucristo nu Xu'na na cha' tso'o lo'o mā tyucui tyempo nu lijya nde loo la. Jua'a caca tu'ni.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nde quichi Colosas

¹ Pablo laca na' nu nscua na' quityi re. Ycui' Ndyosi ngulo cña 'na, bi' cha' ndya'a na' nchcui' na' cha' ji'i Jesucristo lo'o ngu' xa' quichi ca tyijyu' la. Stu'ba ti ndi'i na' ca nde lo'o yu Timoteo tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo. ² Nda na' quityi re cha' caa ca slo cu'ma ca quichi Colosas jua, cu'ma ngu' nu ntsu'u cha' ji'i ma lo'o ycui' Ndyosi, cu'ma nu laca ma ngu' tya'a na xqui'ya cha' cua ngusñi tso'o ma cha' ji'i Cristo.

Ndi'ya nti' na', cha' ña'a ti cua'ni ycui' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma, ca su ndi'i ma ca jua.

Nhcui' Pablo lo'o ycui' Ndyosi cuentya ji'i ngu' bi'

³ Nu lo'o nchcui' ya lo'o ycui' Ndyosi Sti Jesucristo nu Xu'na na cuentya ji'i cu'ma, lu'ba ti ndya ya xlya'be ji'i ycui' Ndyosi xqui'ya cu'ma. ⁴ Cua ngujui cha' ji'i ya cha' tso'o tsa ngusñi ma cha' ji'i Jesucristo, lo'o jua'a nacui' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma ji'i lcaa ngu' tya'a ngusñi ma cha' ji'i ycui' Ndyosi. ⁵ Tya clyo lo'o ndyuna ma cha' tso'o bi', cha' nu nchcui' ji'i ycui' Ndyosi nu chañi ca, li' ngua cuayá' ti' ma cha' tya ntsu'u chaca cha' nu cua tlyu la nu nga'a cha' tyacua ji'na tyempo nde loo la lo'o tyalaa na ca su ntucua ycui' Ndyosi. Ca bi' ntsu'u co'o cha' bi' cuentya ji'i ma; bi' laca cha' nu tyacua ji'i ma ca tiya' la xqui'ya cha' ngusñi ma cha' ji'i Cristo, lo'o jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i xa' la tya'a ñati ma. ⁶ Cua lijya ngañi la cha' tso'o ji'i

Jesús bi' tyucui ña'a chalyuu, lo'o jua'a lijya ndyaca tso'o la cresiya ji'i ñati macala su nduna ngu' cha' bi'. La cui' jua'a ndyaca tya lo'o ndyuna ma cha' bi' tya clyo; tya li' cua ndyuna ma cha' ndu'ni tsa ycui' Ndyosi cha' xlya'be lo'o ñati, li' ngua cuayá' ti' ma cha' chañi tsa laca cha' bi'. ⁷ Cua ngujui cha' bi' ji'i ma lo'o ngulu'u yu Epafras ji'i ma; tso'o tsa tya'a ndya'a ya cña laca yu bi'. Jlo ti' ya cha' tso'o tsa nchcui' yu cha' ji'i Cristo lo'o ngu' lcaa su ndya'a yu cuentya ji'i ya. ⁸ La cui' yu bi' laca nu nacui' ji'i ya cha' ndu'ni Xtyi'i ycui' Ndyosi cha' ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma ji'i xa' la ñati.

⁹ Bi' cha' juani lu'ba ti nchcui' ya lo'o ycui' Ndyosi cuentya ji'i cu'ma; tya lo'o ngujui cha' ji'i ya cha' cua ngusñi ma cha' bi', ndijña ya cha' ji'i ycui' Ndyosi cha' ta Ni chacuayá' cha' caca cuayá' ly-iji ti' ma lcaa cha' ñi'ya nu nti' Ni cha' cua'ni ma, cha' jua'a taca culacua tso'o ti' ma, taca ca'ya cha' tso'o hique ma xqui'ya Xtyi'i ycui' Ndyosi li'. ¹⁰ Lo'o li' lcaa tsá lo'o ndya'a ma chalyuu taca cua'ni ma cña, cua ña'a ca cña nu nti' ycui' Ndyosi cha' cua'ni ma; taca cua'ni ma lcaa lo cña tso'o cuentya ji'i ycui' Ndyosi li', lo'o jua'a taca ca cuayá' la ti' ma ñi'ya ndyu'u lcaa cha' ji'i Ni. ¹¹ Nguula tsa cña ndu'ni ycui' Ndyosi ca su tlyu ca su ntucua ycui' Ni; bi' cha' cua ndijña na' ji'i Ni cha' ta Ni la cui' juersa bi' ji'i ma, cha' caca tso'o ti tyiquee ma talo ma ji'i cua ña'a ca cha' cuxi nu tyacua ji'i ma. ¹² Lo'o jua'a tya ma xlya'be ji'i ycui' Ndyosi Sti ma nu cua nda chacuayá' cha' tyacua cha' tso'o ji'i ma, la cui' ti cha' nu cua nchco'o Ni cha' tyacua ji'i ñati ji'i ycui' Ni, nu lo'o tyalaa ngu' ca su xee tsa ca su ntucua ycui' Ni. ¹³ Na cua ngua'ni lyaá Ni ji'na, cua ngua'ni tye Ni ji'i chalyuu talya su

nguta'a na, lo'o jua'a cua ngulu'u Ni chaca tyucui ji'na nu tsaac chalyuu tso'o su laca Cristo loo ji'na. Sñi' ycu' Ndyosi laca Cristo, lo'o jua'a tyaca'a tsa yu ji'i ycu' Ni; ¹⁴ xqui'ya Cristo cua ngulaá na ji'i nu cuxi, xqui'ya Cristo cua ngüi'ya Ni cha' clyu ti' ji'na ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na lo'o Ni.

Cua nguaala' cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati chalyuu

¹⁵ Ná nchca ña'a na ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti; pana nu lo'o yaa Cristo Sñi' ycu' Ni chalyuu, li' ngu-jui ñi'ya nu ña'a na ji'i ycu' Ni. La cui' yu bi' laca nu nguti'i tya clyo la lo'o ycu' Ndyosi, la cui' jua'a laca yu loo ji'i lcaa lo na nu ngüiñá Ni chalyuu. ¹⁶ Stu'ba ti ndu yu bi' lo'o ycu' Ndyosi Sti yu lo'o ntucua quiya' ndya' chalyuu, masi lo'o ndya' tyucui ña'a nde cua, masi lo'o ndya' tyucui ña'a nde lo yuu. Cua ngüiñá Ni lcaa na nu nchca ña'a na ji'i nde lo yuu chalyuu; lo'o jua'a cua ngüiñá Ni lcaa na nu ná nchca ña'a na ji'i, ñi'ya nti' lcaa cui'i nu laca loo nde cua; jua'a cua ngüiñá Ni lcaa lo xu'na nu culo cña ji'i ngu', masi nde lo yuu chalyuu, masi nde cua. Stu'ba ti ndu Cristo lo'o ycu' Ndyosi Sti yu nu lo'o ngüiñá Ni tyucui ña'a chalyuu; la cui' jua'a xqui'ya yu bi', bi' cha' ndya' lcaa lo na. ¹⁷ Cua laca ntucua yu bi' lo'o tya lyiji tya' chalyuu, lo'o jua'a lcaa tsá ndu'ni yu cña cha' tyi'i tso'o ti lcaa na nu ntsu'u lo yuu chalyuu. ¹⁸ Ycu' yu laca yu loo ji'i lcaa taju ñati nu ndyu'ni tlyu ji'i ycu' Ndyosi tsa tlyu ti, ycu' laca nu nda chalyuu ji'i ngu' bi'. Tya clyo la cua ndyu'ú ycu' yu chaca quiya' lo'o cua ngujui yu, cha' li' taca ji'i yu tyucua yu ca su laca yu loo ji'i lcaa lo cha'. ¹⁹ Cua nacui ycu' Ndyosi cha' caca Sñi' Ni ñi'ya laca ycu' Ni tsiya' ti, ²⁰ cha' jua'a ngua ti' Ni cua'ni Ni, cha' chaca quiya' caca Ni loo ji'i tyucui ña'a chalyuu xqui'ya

yu bi'. Cua nguaala' cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati chalyuu lo'o ngujui Cristo lo crusi xqui'ya na; jua'a ngua'ni yu cha' xa' caca tyucui ña'a chalyuu cuentya ji'i ycu' Ndyosi chaca quiya', masi nde lo yuu chalyuu, masi nde cua.

²¹ Nu ngua cua tsubi' la, tyijyu' tsa nguta'a ma ji'i ycu' Ndyosi; tya'a cusu ma ji'i ycu' Ndyosi ngua ma tyempo bi' xqui'ya cha' cuxi nu cua ngulacua ti' ma, xqui'ya cha' cuxi nu cua ngua'ni ma. Pana juani cua ngua'ni Ni cha' taca cati qui'ya nu ntsu'u ji'i ma lo'o ycu' Ni, ²² xqui'ya cha' tyucui ña'a ycu' Cristo Sñi' Ni, nchcubel' tsa yu lo'o ndyujui ngu' ji'i lo crusi. Jua'a ngua'ni Ni tya li' cha' taca caca ma ñati ji'i ycu' Ni, ñati nu nga'aa ntsu'u yabe' hichu' ma tsiya' ti, cha' nga'aa caca sta ngu' qui'ya ji'i ma lo'o Ni, nu lo'o caa Ni caqui'ya Ni ji'na cha' tsalo'o Ni ji'na ca su ntucua Ni. ²³ Pana juani ña'a ti ndulo tsa cha' ji'i ma cha' tyanu tachaa la cha' ji'i Cristo ne' cresiya ji'i ma, cha' ycu' yu bi' laca suu lcaa cha' bi'. Ná ta ma chacuayá' cha' cñilo'o ngu' ji'i ma, cha' si jua'a, nga'aa culacua ti' ma ji'i cha' tso'o nu tyacua ji'i ma nde loo la, la cui' cha' nu cua ndyuna ma ji'i tya clyo. Xqui'ya cha' tso'o ji'i Cristo bi', bi' cha' ndya'a ngu' tyucui ña'a chalyuu nchcui' ngu' cha' bi' lo'o ñati. Lo'o jua'a na', Pablo, ndya'a tsa na' lo cña bi'.

Ndyu'ni Pablo cña cuentya ji'i ñati nu ngusñi cha' ji'i ycu' Ni ca lcaa quichi

²⁴ Tso'o nti' na' masi cua ngujui xi cha' ti'í na cuentya ji'i cu'ma; tso'o nti' na' cha' cuentya ji'i ca ta'a taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Cristo lcaa quichi, bi' cha' ndyacua cha' ti'í bi' na. Nchcubel' tsa Cristo nde chalyuu xqui'ya na, cha' laca na ñati ji'i ycu' yu; jua'a ndyacua cha' ti'í na, cha' cua lijya caca stu'ba la cha'

ji'na lo'o ycuí' Cristo lo'o cha' ti'í nu ndyaca ji'na nde chalyuu cha' ngusñi na cha' ji'í Cristo. ²⁵ Ycuí' Ndyosi laca nu cua nda cña bi' 'na, cha' caca na' cña ji'í ca ta'a ñati nu ngusñi cha' ji'í Ni lcaa quichi, cha' nguula la caca tyiquee ma. Nga'a cha' ña'a ti tya ta la na' cha' ji'í Cristo lo'o xa' ñati ña'a cuayá' nu tye cuna ngu' cha' bi'. ²⁶ Tyucui tyempo nu ngua sa'ni la, ná ngujui ñi'ya nu caca cuayá' ti' ngu' cha' bi'; cua ntsu'u yacu' ti cha'. Pana juani cua ngulu'u ycuí' Ndyosi cha' bi' ji'í lcaa ñati nu ntsu'u cuentya ji'í Ni. ²⁷ Sca cha' tlyu nu tso'o tsa laca cha' bi', sca cha' nu caja ji'í lcaa lo ñati chalyuu laca cha' ji'í ycuí' Ndyosi bi'; pana ná ngujui chacuayá' cha' caca cuayá' ti' ñati ji'í ycuí' Ndyosi cha' bi' nu ngua cua sa'ni la. Ndi'ya ndyu'u cha' bi', cha' nu bilya cuna ngu': Taca tyi'í Cristo lo'o na nde chalyuu, masi juani ti; lo'o jua'a tiya' la li' taca tyu'u cha' ji'na lo'o ycuí' Ndyosi ca su tlyu su xee tsa ca su ntucua ycuí' Ni.

²⁸ Bi' cha' lye tsa nchcui' ya cha' ji'í Cristo lo'o lcaa ñati; tso'o ti, qui'í ti nclyu'u ya cha' bi' ji'í ngu', ndacane ya ji'í ngu' cha' nga'aa cua'ni ngu' cha' cuxi. Cua nti' tsa ya cha' tso'o tsa caca tyucui' ti' tyiquee scaa ngu' cuentya ji'í Cristo nu lo'o tyalaa ngu' ca slo ycuí' Ni. ²⁹ Bi' cha' lye tsa ndyu'ni na' cña cuentya ji'í cha' bi'; nguula tsa cña ndyu'ni na', lo'o jua'a tlyu tsa juersa nda ycuí' Cristo 'na cha' tyu'ú ne' cresiya 'na, cha' talo na' cua'ni na' cña bi'.

2

¹ Ta na' sca cha' lo'o ma, cha' caca cuayá' ti' ma cha' lye tsa ngua'ni na' cña cuentya ji'í ma, lo'o jua'a cuentya ji'í ngu' quichi Laodicea, lo'o jua'a cuentya ji'í tyuu tya'a ngu', masi tya lyiji tyuloo ngu' 'na. ² Jua'a ndyu'ni na' cña, cha' caca tyucui' ti' tyiquee ngu', cha' stu'ba ti caca tyiquee ngu' lo'o xa'

la tya'a ngu'. Nga'aa cutsij ngu' nu lo'o chcuí' ngu' cha' ji'í Cristo li', xqui'ya cha' tso'o tsa nchca cuayá' ti' ngu' ji'í cha' bi'. Jua'a li' quijeloo cha' ji'í ngu', cha' ycuí' Cristo laca cha' bi', la cui' cha' ji'í ycuí' Ndyosi nu bilya caca cuayá' ti' ngu' ji'í cua sa'ni la. ³ Xqui'ya cha' ngusñi na cha' ji'í Cristo, bi' cha' taca quijeloo cha' ji'na macala su ntucua quiya' lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee ycuí' Ndyosi, masi lcaa cha' nu nda'ya hique Ni cha' cua'ni Ni nde chalyuu. ⁴ Cua nti' tsa na' cha' ná tucui cñilo'o ji'í ma, masi nti' ma cha' tso'o tsa nchcui' ngu' bi'; bi' cha' laca nchcui' na' lo'o cu'ma jua'a. ⁵ Masi juani ti ná ndi'í na' ca su ndi'í ma, pana lu'ba ti ndyi'u ti' na' ji'í cu'ma. Tso'o tsa nti' na' lo'o ndyuna na' cha' tso'o tsa ngusñi ma cha' ji'í Cristo. Lo'o jua'a tso'o tsa nti' na' cha' tso'o ti ndi'í ma lo'o xa' la ngu' tya'a ngusñi ma cha' ji'í ycuí' Ndyosi.

⁶ Na cua ngüiñi ti' ma lo'o Jesucristo cha' caca Ni nu Xu'na ma, bi' cha' cui'ya ma cuentya cha' stu'ba ti caca tyiquee ma lo'o Ni lcaa tsa lo'o tyi'í ma chalyuu. ⁷ Jua'a xñi tso'o ma cha' ji'í Jesús, cha' ca cuayá' ti' ma lcaa cha' nu laca suu cha' bi'; cha' nu Jesús ni, bi' laca suu lcaa cha' nu cua ngusñi na, la cui' ti cha' nu cua ngulu'u ngu' ji'í ma tya tsubi' la. Lo'o jua'a lcaa tsa tya ma xlya'be ji'í nu Cristo bi' li'.

Xqui'ya Cristo cua ngulacua ngu'

⁸ Cui'ya tso'o ma cuentya lacua, cha' ná tucui taca cñilo'o ji'í ma lo'o cua ña'a ca cha' cuiñi nu chcuí' ngu' lo'o ma, masi tajua' tsa chcuí' ngu' bi'. Si'í ycuí' Cristo nu ntucua quiya' cha' ji'í ngu' lo'o nchcui' ngu' jua'a; bi' laca cña cua ti, bi' laca cha' cuiñi nu nchcui' ñati chalyuu ti, masi nchcui' ngu' cha' ji'í sca jo'ó, masi nchcui' ngu' cha' ji'í sca cui'í nu ntsu'u nde chalyuu ti.

⁹ Pana nu Cristo bi' ni, ñi'ya laca tyucui ña'a ycuí' Ndyosi, jua'a laca yu lo'o yaá yu nde chalyuu. ¹⁰ Ycuí' Cristo laca loo ji'i lcaa nu laca xu'na na, jua'a ji'i lcaa cui'i nu laca loo; lo'o cu'ma ni, xqui'ya cha' cua ntsu'u cha' ji'i ma lo'o Cristo, bi' cha' cua ngua tyucui ti' tyiquee ma, cua ngujui tyucui chalyuu ji'i ma. ¹¹ La cui' jua'a xqui'ya Cristo cua ngulacua Ni ji'i ma; ni si'i na ngusi'yu lo quiji ma lo'o ngulacua ma ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío lo'o sñi' ngu', ycuí' Cristo ngulacua ji'i ma lo'o cua ngua'ni lyaá Ni ji'i ma ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ma nde chalyuu. ¹² Lo'o cua ntyucuatya ma ni, ñi'ya laca si cua nguatsi' ma ne' cuaá lo'o Cristo, jua'a laca ma lo'o Cristo; lo'o li' ñi'ya si cua ndyu'ú ma stu'ba ti lo'o Cristo chaca quiya', jua'a laca cha' bi' li'. Ycuí' Ndyosi laca nu ndu'ni cha' tyu'ú ma, xqui'ya cha' ntsu'u cha' ji'i ma lo'o Ni. ¹³ Ñi'ya laca si cua ngujui ma, jua'a ngua cu'ma, xqui'ya cha' cua ntsu'u tsa qui'ya ji'i ma lo'o ycuí' Ndyosi. Lo'o jua'a ná ngujui ñi'ya nu culacua ycuí' Ndyosi ji'i ma li', xqui'ya cha' ná ntsu'u cha' ji'i ma tsiya' ti lo'o Ni nu ngua tyempo bi'. Pana juani cua ngua'ni Ni cha' tyu'ú ma chaca quiya' ñi'ya nu ndyu'ú ycuí' Cristo. Cua ngüi'ya Ni cha' clyu ti' ji'na ji'i lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'na lo'o Ni. ¹⁴ Cua ngua'ni tye Ni cha' ji'i quityi bi' su nscua lcaa cña nu nga'a cha' cua'ni na cuentya ji'i ycuí' Ndyosi. Na cua ndyanu yabe' chy' na xqui'ya quityi bi'; pana tya lo'o ngujui' ca'a ngu' ji'i Cristo lo crusi, tya li' cua ngüityi Ni qui'ya bi' ji'na tsiya' ti. ¹⁵ La cui' ti lo crusi bi' cua ntijiloo Cristo ji'i lcaa nu laca xu'na na, jua'a ji'i lcaa cui'i nu laca loo ji'na. Lo'o ngua'ni chi Ni loo Cristo xqui'ya cha' cua ntijiloo yu ji'i lcaa xu'na na bi', li' ndyaloo Cristo ji'i xu'na bi' laja ñati nu lijya qui'i ti,

cha' ña'a cui'ya lcaa ñati cha' cua ntijiloo Cristo ji'i lcaa xu'na bi'.

Tso'o tsa laca cua ña'a ca cha' tso'o nu ndyu'u ca slo ycuí' Ndyosi

¹⁶ Nga'aa ta ma chacuayá' cha' culo xa' ñati cña ji'i ma lacua, na laca nu cacu ma, na laca nu co'o ma cha' cua'ni tacati ma lo'o ycuí' Ndyosi. La cui' jua'a ná tso'o laca si ñacui ngu' ji'i ma ni tsa laca nu cua'ni ma ta'a; masi ta'a lo'o ndi'i cña' na nu ndacui snu' tsa ti, masi ta'a lo'o cuañi' co', masi chaca ta'a nu ndu'ni ngu' nu ndacui yija ti, ná ntsu'u cha' cua'a jyaca ma ji'i ngu' bi' tsiya' ti, nti' na'. ¹⁷ Sa'ni la xcuí' ntsu'u ta'a bi' nde chalyuu, cha' taca ca cuayá' ti' ngu' scaa cha' nu ngua ti' ycuí' Ndyosi chcuí' lo'o ngu' nu ngua tya li'; pana juani ni, cua ñaa ycuí' Cristo chalyuu, bi' cha' nga'aa nti' na cha' cusu' bi'. Cua na'a na ji'i ycuí' Cristo, bi' laca nu chañi ca. ¹⁸ Ná cube ti' ma ji'i cua ña'a ca ñati nu cua'ni tyucuaa ti' lo'o ma, ngu' nu tacati la ndu'ni ycuí' ngu', nti' ngu', cha' ndyu'ni tlyu ngu' ji'i sca xa nu ntsu'u ji'i ycuí' Ndyosi ca nde cua; si'i ji'i ycuí' Ndyosi ndyu'ni tlyu ngu' bi'. Ñati nu ndu'ni jua'a ni, nti' ngu' cha' xa' la cha' ji'i ycuí' Ndyosi cua ngulu'uloo ji'i ngu'. Lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' bi' lo'o tya'a ngu', masi ná ntsu'u cha' cua'ni ngu' bi' jua'a, cha' ña'a ti tya ntsu'u cha' cuxi ne' cresiya ji'i ngu' bi'; ¹⁹ nga'aa ndaquiya' ngu' bi' ji'i Cristo nu laca loo la ji'na. Cristo laca loo ji'i lcaa taju ñati nu ndu'ni tlyu ji'i ycuí' Ndyosi tsa tlyu ti; bi' cha' tso'o tsa stu'ba cha' ji'na lo'o xa' la tya'a ñati na, bi' cha' tso'o la ndyanu tachaa cha' ji'na lo'o Ni, cha' quiña'a la cña ndyu'ni Cristo ne' cresiya ji'i ñati ji'i Ni, tsa ña'a nu nti' ycuí' Ndyosi cha' caca.

²⁰ Pana cu'ma ni, cua nguxtyanu ma ji'i xa' la jo'o nu ngua xu'na ma cua tsubi' la, cua nguxtyanu

mā jī' lcaa cha' nu jlya tsa ti' ñati chalyuu jī'. Tya lo'o ngujui Cristo lo crusi cha' cua'ni tye jī' cha' bi', tya li' cua nguxyanu mā jī' cha' bi'. Nga'aa nti' cha' tya cua'ni mā ñi'ya nu ndu'ni xa' la ñati chalyuu; nga'aa nti' cha' taquiya' mā jī' lcaa xa' la cña nu ncyo ngu' jī' mā, ²¹ nu lo'o ñacui' ngu' ndi'ya: “Tacati tsa nu cua. Ná cala' mā jī', ná cacu mā jī'”, nacui' ngu'. ²² Lcaa na bi' ni, na culiji ti laca na bi'; ya' nu cua nguliji bi', nga'aa ña'a na jī' li'. Nu lo'o nchcui' ngu' jua'a, sca cña nu ndyu'ni ñati chalyuu ti laca bi'. ²³ Chañi laca cha' tso'o tsa ndyu'u cha' bi' ngua ti' na nquicha', ndatsaa tsa cha' bi' jī' na cha' cua'ni tlyu na jī' jo'ó bi'; lo'o jua'a bi' laca nu ndu'ni tsa cha' caca tacati na, cha' xcube' na jī' tyucui' ña'a na. Jua'a ndu'ni cha' bi' tu'ni; pana si' i jua'a nga'a cha' caca, nu cati cha' cua'ni na cha' cuxi nu tiji' tsa ti' na jī'.

3

¹ Pana cu'mā ni, cua ngujui chaca chalyuu cucui jī' mā xqui'ya cha' cua ngua stu'ba cha' jī' mā lo'o Cristo; bi' cha' lacua, xcui' na tyu'u tyiquee mā jī' cua ña'a ca cha' tso'o nu ndyu'u jī' Cristo lijya, cha' ntucua Cristo nde la'a tsu' cui' su tlyu su ntucua ycai' Ndyosi. ² Cua'ni cha' tyanu tachaa cha' bi' tyiquee mā, nga'aa tyaala' ti' mā lo'o cua ña'a ca cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu. ³ Nu juani ni, nga'aa ntsu'u cha' jī' mā lo'o cha' cuxi nu ndyaca nde chalyuu; cua ndyanu tso'o cha' jī' mā lo'o ycai' Ndyosi xqui'ya Cristo. ⁴ Nu chaca chalyuu cucui nu ngujui jī' mā xqui'ya Cristo, bi' laca cha' nu ndulo la cha' jī' mā juani. Stu'ba ti tyatu na lo'o Cristo tsā bi', nu lo'o tyu'u tucua yu lijya yu chaca quiya'; li' taca caca stu'ba cha' jī' mā lo'o nu Cristo bi' ca su caca tlyu la ycai' yu, ca su ntucua ycai' Ndyosi.

Cua nguxtyanu ngu' chalyuu cusu' jī' ngu' cha' jua'a ngujui chaca chalyuu cucui jī' ngu'

⁵ Cua'ni tye mā lcaa cha' cuxi nu ndiya tsa ti' mā jī' lacua: nga'aa cua'ni cuxi mā lo'o clyo'o xa' ñati, nga'aa cua'ni mā cha' suba' lo'o tya'a ñati mā, nga'aa tyacui' ti' mā ña'a mā jī' tya'a ñati mā, cua'ni tye mā jī' lcaa lo cha' cuxi nu ndijña tsa ti' tyiquee mā cha' cua'ni mā jī', nga'aa tyacui' ti' mā jī' scaa cha' tso'o nu ntsu'u chalyuu. Sca na nu ndacui' ti' na jī' ni, stu'ba ti cuxi laca cha' bi' ñi'ya nti' si cua'ni tlyu na jī' sca lcu' jo'ó ti; ⁶ nchca ñasi' tsa ycai' Ndyosi lo'o ñati nu ndu'ni cha' cuxi jua'a. ⁷ La cui' tya'a cha' cuxi bi' cua ngua'ni mā lcaa su ndya'a mā nu ngua cua tsubi' la, ⁸ pana juani nga'a cha' xtyanu mā jī' lcaa cha' cuxi bi'; masi nchca ñasi' tsa mā cua sa'ni la, masi lu'ba ti nxu'ba ñasi' mā jī' ycai' ca mā tya li', masi liye' ti' mā jī' tya'a ñati mā tya tsubi' la, pana nga'aa cua'ni mā jua'a juani. La cui' jua'a nga'aa chcui' mā cuentyu jī' tya'a ñati mā, nga'aa chcui' suba' mā lo'o ngu', ⁹ nga'aa ta mā cha' cui'ni lo'o tya'a mā; na cua nguxtyanu mā jī' chalyuu cusu' jī' mā, jua'a cua nguxtyanu mā jī' lcaa cha' cuxi nu ngua'ni mā tya tsubi' la, ¹⁰ cha' juani cua ngujui chaca chalyuu cucui jī' mā. Chaca lo ñati cua laca mā juani; cua nguxcutsa'a ycai' Ndyosi lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya jī' mā juani, cha' jua'a caca mā ñi'ya nu laca ycai' Ni, nu lo'o ndyaca tsa'a lyiji mā lcaa cha' nu ntsu'u jī' ycai' Ni. ¹¹ Bi' cha' juani nga'aa ndulo tsa cha' jī' na lo'o tya'a na, masi la cui' ngu' judío laca na, masi si' i ngu' judío laca mā; nga'aa ndu'ni cha' masi cua ngulacua na, masi ná ngulacua na; nga'aa ndu'ni cha' si ngu' xa' tsu' laca na, masi ngu' tyaala laca na, masi ngu' nu ndi' tso'o ti laca na,

masi msu nu ngü'ya ti ñati laca ma cha' cua'ni ma cña jil' ñati laja ti. Nga'aa ndulo tsa cha' bi' ji'na juani, cha' sca ti Cristo laca nu ndulo tsa cha' jil' cuentya ji'na. Ndi'li Cristo lo'o lcaa ñati jil' Ni, ñi'ya nu laca ngu', macala su ndi'li ngu'.

¹² Ñati jil' ycu' Ndyosi laca cu'ma lacua; na cua ngusubi Ni jil' ma, xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jil' ma. Bi' cha' ntsu'u cha' cua'ni tya'na ti' ma jil' xa' ñati; tso'o ti cua'ni ma lo'o ngu', ni ná cua'ni tyucuaa ti' ma lo'o ngu', masi tiya' ti chcu' ma lo'o ngu', jua'a talo tsa tyiquee ma jil' ngu'. ¹³ Talo tyiquee ma jil' xa' la tya'a ñati ma lacua, ña'a cuayá' nu cui'ya ma cha' clyu ti' jil' ngu' lo'o ntsu'u qui'ya jil' ngu' lo'o ma. Tsa ña'a nu ndy'ya nu Xu'na na cha' clyu ti' jil' ma, jua'a nga'a cha' cua'ni clyu ti' ma jil' tya'a ñati ma. ¹⁴ La cui' jua'a tso'o tsa caca tyiquee ma ña'a ma jil' xa' la tya'a ñati ma, cha' jua'a stu'ba tsa caca cha' jil' ma lo'o ngu' li'. ¹⁵ Ti ti tyil' tyiquee ma lacua, xqui'ya cha' ycu' Ndyosi laca loo jil' ma; cua ngusubi Ni jil' ma, jua'a jil' xa' la tya'a ñati ma, cha' caca ma sca ti taju ñati cuentya jil' ycu' Ni. Tso'o si lcaa hora tya ma xly'a'be jil' ycu' Ni xqui'ya lcaa lo cha'.

¹⁶ Nga'a cha' tyanu tyucui cha' jil' Cristo ca ne' cresiya jil' ma. Tso'o tsa ndyu'u cha' bi', bi' cha' tso'o ti culu'u ma cha' bi' jil' tya'a ma ña'a cuayá' nu cuna tso'o lcaa ngu'. La cui' jua'a cula tu'ba ma lcaa lo jii nu ntsu'u jil' ycu' Ndyosi, masi jii salmo nu nscua lo quityi nu ngua sa'ni, masi cua ña'a ca jii nu ca'ya hique ma nu nchcui' cha' jil' ycu' Ndyosi; cula tu'ba ma jii cha' cuna ycu' Ndyosi, xqui'ya cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jil' ycu' Ni. ¹⁷ Lcaa ña'a cña nu nti' ma cha' cua'ni ma, lcaa ña'a cha' nu nti' ma chcu' ma lo'o ñati, chacuayá' jil' Jesús nu Xu'na na cua'ni ma jil' lacua. Lo'o jua'a la cui' hora bi' tya

ma xly'a'be jil' ycu' Ndyosi Sti na xqui'ya Jesús.

Cha' tso'o nu cua'ni na lo'o laca Cristo loo ji'na

¹⁸ Cu'ma ngu' cuna'a ni, taquiya' ma jil' clyo'o ma. Ndulo tsa cha' jil' ma cha' cua'ni ma jua'a, cha' cua ntsu'u cha' jil' ma lo'o Cristo nu Xu'na na. ¹⁹ Cu'ma ngu' qui'yu ni, caca tso'o tyiquee ma ña'a ma jil' clyo'o ma; ná cua'ni tyaala ma jil' clyo'o ma. ²⁰ Cu'ma ngu' cuañi' ni, nga'a cha' taquiya' ma cña nu culo ngu' cusu' jil' ma, cha' tso'o tsa nti' nu Xu'na na lo'o ndu'ni ma jua'a. ²¹ Cu'ma ngu' cusu' nu ntsu'u sñi' ma ni, ná su'ba ñasi' ma jil' sñi' ma, cha' ná tso'o si caca taja ti' ngu' bi' xqui'ya ma. ²² Cu'ma ngu' msu nu ndyu'ni cña jil' ngu' laja ti, taquiya' ma lcaa cña nu culo ñati nu laca loo jil' ma nde chalyuu. Si'i na cua'ni ti ma jua'a cha' tyanu tso'o cha' jil' ma lo'o ngu' lo'o ndu' ti ngu' slo ma, cha' ndy'ya ngu' cuentya jil' ma si ndu'ni ma cña; pana tyucui tyiquee ma cua'ni ma cña bi', xqui'ya cha' lcaa hora ndube ti' ma jil' ycu' nu Xu'na na. ²³ Cua ña'a ca cña nu cua'ni ma, lubii tsa cña cua'ni ma li'. Ndi'ya culacua ti' ma: ñi'ya laca si cña jil' ycu' Ndyosi nu Xu'na na laca nu ndyu'ni ma, nga'aa si'i cña jil' ñati chalyuu ti. ²⁴ Cua jlo ti' ma cha' ycu' nu Xu'na na laca nu nguxco'o cha' tso'o nu tyacua jil' scaa ma lo'o cua tye ti cha'. Cristo laca nu Xu'na ma nu chañi ca; cuentya jil' ycu' Cristo bi', bi' cha' ndyu'ni ma cña. ²⁵ Pana xcube' ycu' Ndyosi jil' cua ña'a ca ñati nu ndu'ni cha' cuxi; stu'ba ti ndu'ni cuayá' Ni jil' lcau ti ña'a ñati, masi ñati tonu, masi ñati sube.

4

¹ Cu'ma ngu' xu'na msu, lcaa cha' nu ndyaca jil' ma lo'o ngu' msu jil' ma, cua'ni liñi ma cha' bi'; tso'o ti cua'ni ma lo'o ngu' bi'. Tyi'u ti' ma cha' lo'o cu'ma, ntsu'u nu laca loo

la jil'i mā, ntucua nu bi' ca su tlyu ca su ntucua ycu'i Ndyosi.

² Lcaa cu'mā, ná ca taja ti' mā, lcaa tsā chcu'i mā lo'o ycu'i Ndyosi. Lo'o jua'a tii ti mā tyi'i mā lo'o chcu'i mā lo'o Ni, jua'a ta mā xlya'be jil'i Ni lo'o chcu'i mā lo'o Ni. ³ La cui' tyempo bi' ñña mā cha' clyu ti' jil'i ycu'i Ndyosi cuentya jil'i ya cha' caja la juersa jil'i ya, cha' chcu'i ya cha' tso'o jil'i Cristo lo'o xa' la ñati, cha' cuna ngu' cha' bi' masi bilya caja ñi'ya nu cuna ngu' cha' bi' yala la; xqui'ya cha' cua nchcu'i tsa na' lo'o ngu' jua'a, bi' cha' ntsu'u na' ne' chcu'a juani. ⁴ Pana chcu'i mā lo'o ycu'i Ndyosi lacua, cha' xtyucua Ni 'na cha' tya chcu'i liñi na' jil'i lcaa cha' bi', ñi'ya nu nga'a cha' chcu'i na' jil'i.

⁵ Tii ti ti' mā tyi'i mā slo xa' ñati nu bilya xñi cha' jil'i Jesucristo; ná cua'ni mā cha' tonto slo ngu' bi', cha' jua'a lcaa quiya' lo'o ta ngu' tyempo cha' chcu'i mā lo'o ngu', li' tso'o tsa ta mā cha' jil'i Jesús lo'o ngu'. ⁶ Laja lo'o nchcu'i mā lo'o ngu' ni, tso'o ti chcu'i mā ña'a cuayá' nu cua'a jyacá' ngu' jil'i cha' nu nchcu'i mā; tso'o si caja ñi'ya nu xacui mā cha' jil'i lcaa ngu'.

Cha' nu nchcu'i' Pablo su cua tye ti quityi re

⁷ Yu Tíquico tya'a na ni, ta yu cha' lo'o mā, lcaa cha' ñi'ya nu ndyaca jna' ca nde. Ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na jil'i yu bi', lo'o la cui' jua'a tya'a ndyu'ni ya cña jil'i nu Xu'na na laca yu; lcaa tsā ndyu'ni yu cña bi', ná nchca taja ti' yu jil'i. ⁸ Bi' cha' nda na' jil'i yu cha' caa yu ca su ndi'i mā, cha' ca chaa ti' mā chaca quiya' lo'o ña'a mā jil'i yu; nti' na' cha' cacha' yu jil'i mā ñi'ya nu ndyaca jil'i lcaa tya'a ya su ndi'i ya ca nde. ⁹ Stu'ba ti caa yu lo'o Onésimo tya'a quichi tyi mā; na tyaca'a tsa nu Onésimo bi' jil'i ya, xqui'ya cha' ná nchca taja ti' yu nchcu'i yu cha' jil'i nu Xu'na na. Tyucuaa ngu' bi', ta ngu' cha'

lo'o mā ñi'ya nu ndyaca lcaa cha' ca su ndi'i ya ca nde.

¹⁰ Aristarco tya'a ntsu'u na' ne' chcu'a, lo'o yu nda yu xlyo ni'i jil'i mā; la cui' jua'a cha' nda Marcos tya'a Bernabé. (Tya tsubi' la cua nda na' sca cha' nu ndyaa ca slo cu'mā cuentya jil'i nu Marcos bi', cha' tso'o ti chcu'i mā lo'o yu nu lo'o tyalaa yu slo mā). ¹¹ Lo'o jua'a Jesús nu laca xtañi Justo, cua nti' yu chcuicha' yu jil'i mā. Tyuu tya'a ngu' judío cua ngusñi cha' jil'i Cristo nquicha'; pana nu sna tya'a ti ngu' bi' ni, Aristarco lo'o Marcos lo'o Justo, tsa bi' ti ngu' ntaja'a tya'a lo'o na' ca su ndya'a na' nchcu'i na' lo'o xa' la ñati ñi'ya caca cha' lo'o caca ycu'i Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ñati. Lo'o jua'a cua nxyucua tsa ngu' bi' 'na. ¹² Lo'o yu Epafras tya'a quichi tyi mā, nda yu xlyo ni'i jil'i mā; stu'ba ti ndya'a yu lo cña jil'i Jesucristo lo'o ya. Lcaa tsā ndijña tsa yu cha' clyu ti' jil'i ycu'i Ndyosi cuentya jil'i cu'mā, ndijña yu chacuayá' jil'i ycu'i Ni cha' ná tya'achu' mā tsiya' ti cha' jil'i Ni. Ndi'ya nti' yu, cha' tyucui tyiquee mā tsiya' ti cua'ni mā na laca nu nti' Ni cha' cua'ni mā nde lo yuu chalyuu. ¹³ Jlo ti' na' cha' lye tsa ngu'ni yu cña cha' xtyucua yu jil'i cu'mā, jua'a jil'i ngu' quichi Laodicea, jua'a jil'i ngu' quichi Hierápolis tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo. ¹⁴ Lo'o Lucas tya'a tso'o na nu ndyu'ni jo'o jil'i ngu', lo'o jua'a Demas, nda ngu' xlyo ni'i jil'i mā.

¹⁵ Lo'o jua'a ta mā xlyo ni'i jil'i ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo nde quichi Laodicea, lo'o jua'a jil'i ma' Ninfas lo'o lcaa ngu' tya'a na nu ndyu'u ti'i ca slo ma' cusu' bi'. ¹⁶ Chcu'i mā lo quityi re clyo, lo'o li' tya ta mā quityi re tsa ca slo ngu' Laodicea tya'a ndu'ni tlyu na jil'i ycu'i Ndyosi. La cui' jua'a ndulo tsa cha' jil'i mā cha' chcu'i mā lo chaca quityi nu nda na' cha' ndyalaa slo

ngu' Laodicea bi'. ¹⁷ Ndi'ya_̄ chcu' mā lo'o yu Arquipo tya'a na: “Cua ngua'a lo ycu' nu Xu'na na jinu'ū cha' cua'ni nu'ū cña bi' cuentya jī' ycu' Ni”, ñacu' mā jī' yu, “bi' cha' juani cua'ni cña ti' nu'ū cha' caca tso'o cña bi'”.

¹⁸ Su cua ndye quityi re, nde laca sca cha' nu cua nscua na' lo'o ya' ycu' ti na': Pablo laca na', nda na' xlyo ni' jī' mā; tyi' u ti' mā jna' cha' ntsu' u na' ne' chcu' juani. Lo'o jua'a tya cua'ni la ycu' Ndyosi cha' xly'a' be lo'o mā tyucui tyempo nu lijya nde loo la. Jua'a caca cha' lacua.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati jii Jesucristo nde quichi Tesalónica

¹ Pablo laca na'. Lo'o Silvano lo'o Timoteo ndii' ngu' ca nde lo'o na'. Nscua ya quityi re cha' tsa'a slo cu'ma, ña'a taju ti ma' ngu' quichi Tesalónica nu ntsu'u cha' jii' ma' lo'o ycu'i' Ndyosi Sti na, jua'a ntsu'u cha' jii' ma' lo'o Jesucristo nu Xu'na na. Nti' tsa ya cha' ña'a ti cua'ni ycu'i' Ndyosi cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma.

Tso'o tsa ngusñi ngu' bi' cha' jii' ycu'i' Ndyosi

² Lcaa quiya' lo'o nchcui' ya lo'o ycu'i' Ndyosi cuentya jii' cu'ma, ndya ya xlya'be jii' ycu'i' Ni li'. ³ Ntsu'u ti' ya cha' ntsu'u tsa cha' tso'o nu ndyu'ni ma, cha' ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma jii' tya'a ma, xqui'ya cha' ngusñi ma cha' jii' Jesucristo. Ndalo tsa tyiquee ma xqui'ya cha' jlo ti' ma cha' ntu-cua Jesucristo nu Xu'na na ca slo ycu'i' Ndyosi Sti na; bi' cha' xcui' cha' tso'o ndyu'ni ma, masi tlyu tsa cña. ⁴ Lo'o jua'a ntsu'u tsa tyiquee ycu'i' Ndyosi ña'a Ni jii' ma. Cu'ma ngu' tya'a ngusñi na cha' jii' Jesús, jlo ti' ya cha' cua ngusubi Ni jii' ma, ⁵ xqui'ya cha' ngusñi ma cha' tso'o nu cua nchcui' ya lo'o ma, la cui' cha' tlyu nu nda Xtyi'i ycu'i' Ni cha' chcui' ya lo'o ma; Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ngua'ni cña laja lo'o nchcui' ya lo'o ma, bi' cha' ngusñi ma cha' bi'. Lo'o jua'a jlo ti' ma ñi'ya ngua cña nu ngua'ni ya lo'o nguti'i ya ca slo cu'ma.

⁶ Bi' cha' juani ndyu'ni ma cña nu ndyu'ni ya, la cui' tya'a cña nu ndyu'ni ycu'i' nu Xu'na na. Cua ngusñi ma cha' jii' ycu'i' Ni, masi ti' tsa ti' ngu' ña'a ngu' jii' ma;

pana tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma xqui'ya Xtyi'i ycu'i' Ndyosi. ⁷ Lo'o li' na'a xa' la ñati jii' Jesucristo ñi'ya ndyu'ni ma; bi' cha' juani ndyu'ni ngu' ñi'ya nu ndyu'ni cu'ma, masi ca ta'a ngu' Macedonia nu ngusñi cha' jii' ycu'i' nu Xu'na na, masi ca ta'a ngu' Acaya nu ngusñi cha' bi'. ⁸ Cua ngañi cha' jii' ycu'i' nu Xu'na na nde lcaa quichi xqui'ya cu'ma. Si'i ngu' Macedonia ti, ni si'i ngu' Acaya ti, masi ca ta'a ñati jii' Jesucristo, cua ndyuna ngu' cha' bi' tyucui ña'a chalyuu; nga'aa ntsu'u cha' ta ya cha' lo'o ngu' bi' cuentya jii' ma, cha' ngusñi ma cha' jii' ycu'i' Ndyosi, cha' cua jlo ti' ngu' cha' bi'. ⁹ La cui' ngu' bi' nda ngu' cha' lo'o ya ñi'ya ngua lo'o ndyalaa ya slo ma tya clyo, cha' li' nguxtyanu ma jii' lcaa ti lo' jo'o nu ntsu'u jii' ma tya sa'ni la, cha' cua'ni ma cña jii' ycu'i' Ndyosi nu lu'ú ca, nu sca ti Ndyosi nu chañi ca. ¹⁰ Lo'o jua'a nchcui' ngu' cha' juani ndu ti' ma ni jacua' tyaa Jesús nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi, nu cua tyu'u ca su ntucua ycu'i' Ndyosi cha' caa nde chalyuu chaca quiya'. La cui' Jesús nu ngu-juii, lo'o li' ngua'ni ycu'i' Ndyosi Sti yu cha' ndyu'ú yu chaca quiya', bi' laca nu ngua'ni lyaá ji'na cha' nga'aa xcube' ycu'i' Ndyosi ji'na, nga'aa caca ñasi' Ni ji'na lo'o tyalaa tsa bi'.

2

Cña nu ngua'ni Pablo lo'o nguti'i yu quichi Tesalónica

¹ Cu'ma ngu' tya'a ngusñi na cha' jii' Jesús, jlo ti' ma cha' ná nguna' cña nu ngua'ni ya lo'o nguti'i ya slo cu'ma. ² Cua ngua'ni ycu'i' Ndyosi cha' tlyu tyiquee ya, cha' ngulu'u ya cha' tso'o nu ntsu'u jii' ycu'i' Ndyosi jii' ma lo'o ngulaa ya slo cu'ma, masi lya' tsa ti' ngu' jii' ya tya tsubi' la ca quichi Filipos. Jlo ti' ma cha' cuxi tsa ngua'ni ngu' bi' lo'o ya li', lo'o jua'a ntsu'u ngu'

quichí tyi mā nu cuxi nti' ña'a ngu' jilí ya. ³ Si'i cha' cuiñi ngulu'u ya jilí mā nu ngua li', si'i na cuxi tyiquee ya ña'a ya jilí mā, ni si'i na nñilo'o ya jilí mā. ⁴ Cua nda ycuí' Ni cha' bi' lo'o ya cha' culu'u ya jilí ñati, bi' cha' liñi nchcui' ya lo'o ngu' nde lcaa quichí. Si'i ñati chalyuu laca nu Xu'na na, ycuí' Ndyosi laca nu Xu'na na; bi' cha' cuentya jilí ycuí' Ni nclu'u ya cha' tso'o bi' jilí Ni jilí lcaa mā, cha' jlo ti' Ni lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya jilí ya. ⁵ Si'i na tso'o tsa ndyu'ni ya lo'o mā cha' cua'ni ya ngana jilí mā, ni si'i na tso'o tsa nchcui' ya lo'o mā cha' caja cha' tso'o nu ntsu'u jilí mā jilí ya. Jlo ti' ycuí' Ndyosi cha' xcui' cha' liñi nchcui' ya; lo'o jua'a cu'mā, cua ndyuna mā cha' bi'. ⁶ Ná nti' ya cha' cua'ni chí mā loo ya, masi chacuayá' jilí ycuí' Jesucristo ndyalaa ya slo cu'mā; si'i na nchcui' tyucuaa ti' ya lo'o mā, cha' loo laca ya jilí mā, ni si'i na tyixi ya cha' loo laca ya jilí xa' ñati. ⁷ Pana ñi'ya nu ña'asíj sca nu cuna'a jilí sñi', jua'a nguna'asíj ya jilí mā, nu lo'o nguti'j ya ca slo mā nu ngua li'. ⁸ Ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya jilí mā, cha' cua nda ya cha' tso'o jilí ycuí' Ndyosi lo'o mā; lye tsa nclyacua ti' ya cuentya jilí mā, hasta tso'o ntsu'u tyiquee ya masi cujuui ngu' jilí ya xqui'ya cu'mā. ⁹ Cu'mā ngu' tya'a na, tyi'u ti' mā cha' lye tsa ngua'ni ya cña cha' caja ñi'ya tyiji yu'u ya chalyuu; tsā lo'o talya ngua'ni ya cña lo'o ya ti' ya, cha' ná culiji mā cñi jilí mā lo ya laja lo'o ngulu'u ya cha' tso'o bi' jilí mā.

¹⁰ Cua na'a mā, lo'o jua'a cua na'a ycuí' Ndyosi, cha' tso'o ti nguti'j ya slo cu'mā nu ntsu'u cha' jilí mā lo'o Ni. Ñati lubii laca ya, ná ntsu'u cha' jña ngu' qui'ya jilí ya li'. ¹¹ Ñi'ya ndu'ni sca ñati lo'o sñi', jua'a ngulu'u ya jilí mā li': nu lo'o ngua'ni mā cha' tso'o, li' nguxtyucua ya jilí mā; nu lo'o ngua'ni mā

cha' cuxi, li' nda ya sca cuij lo'o mā. ¹² Nguxtyucua ya jilí mā cha' tyucui tyiquee mā cua'ni mā ña'a cha' tso'o nu nti' ycuí' Ndyosi cha' cua'ni na nde chalyuu, cha' jua'a xñi mā cha' jilí ycuí' Ndyosi cha' tsa mā ca su tlyu su xee tsa su laca Ni loo.

¹³ Lo'o jua'a lcaa hora ndya ya xlya'be jilí ycuí' Ndyosi cuentya jilí mā, xqui'ya cha' nu lo'o ndyuna mā cha' tso'o jilí ycuí' Ndyosi, la cui' cha' nu cua nda ya lo'o mā, li' jlya ti' mā cha' bi'. Ngua cuayá' ti' mā cha' laca cha' bi' nu cha' liñi jilí ycuí' Ndyosi, si'i cha' ngua'ya hiqee sca ñati ti; ngusñi mā cha' bi' li', bi' cha' ndyu'ni ycuí' Ndyosi cña ne' cresiya jilí mā. ¹⁴ Ñi'ya nu ngua tya tsubí' la, cha' ngua'ni lya' ti' ngu' judío jilí ña'a taju ñati tya'a ntsu'u cha' jilí na lo'o Jesucristo ca loyuu su cuentya Judea, jua'a ngua'ni lya' ti' ngu' tya'a quichí tyi mā jilí cu'mā li'. Cu'mā ngu' tya'a na, la cui' tya'a cha' ti' ngua jilí mā ñi'ya nu ngua jilí ngu' judío tya'a na bi'. ¹⁵ Ñi'ya lo'o ndyujuii ngu' judío cuxi nu nguti'j nu ngua sa'ni la jilí jyo'o nu ngua tu'ba jilí ycuí' Ndyosi, la cui' jua'a cua ndyujuii nu ngu' judío cuxi bi' jilí ycuí' Jesús nu Xu'na na cua tsubí'. Ca tiya' la li' lo'o jilí cuare ngulo'o nu ngu' judío bi'. Ná ndiya ti' ycuí' Ndyosi cha' ndyu'ni ngu' bi' jua'a, cha' nxuu tya'a ngu' bi' lo'o lcaa ñati. ¹⁶ Ná nda ngu' judío cuxi bi' chacuayá' jilí ya cha' chcui' ya cha' jilí Jesucristo lo'o ngu' xa' tsu', cha' cua'ni lyaá Ni jilí ngu' xa' tsu' bi' li'; bi' cha' jua'a nchca tlyu la qui'ya nu ntsu'u jilí ngu' judío cuxi bi', ña'a cuayá' nchca ñasi' tsa ycuí' Ndyosi jilí ngu' bi'. Ntsu'u cha' xcube' tsa Ni jilí ngu' bi' nde loo la.

Nti' tsa Pablo tsa na'a jilí ngu' chaca quiya'

¹⁷ Masi xa' quichí ndi'j ya juani, nti' ya xtyuu ya slo cu'mā tya'a

ngusñi na cha' jil'i Jesús; ndyi'u tsa ti' ya jil'i ma, masi ná nchca ña'a ya jil'i ma, bi' cha' nti' ya tyaa ya tyaa na'a ya jil'i ma chaca quiya'.¹⁸ Tyuu quiya' ngua ti' ya caa ya nquicha'. Lo'o na' ni, la cui' Pablo laca na', nti' tsa na' caa na'; pana lcaa quiya' ngua'a Satanás cha' jil'i ya cha' ná caa ya.¹⁹ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya xqui'ya cu'ma, cha' lo'o cu'ma nscua cha' tyatu ma lo'o ya slo Jesucristo nu Xu'na na lo'o tyaa Jesús nde chalyuu chaca quiya'. Li' tso'o tsa caca tyiquee Ni ña'a Ni jil'i ya, xqui'ya cha' tso'o tsa ngusñi ma cha' jil'i Ni nu cua nchcui' ya lo'o ma.²⁰ Nchcui' tsa ya lo'o xa' ñati cha' tso'o tsa ndu'ni ma, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya xqui'ya cu'ma.

3

¹⁻² Lo'o li' nga'aa ndalo ya, xñi'i tsa ti' ya cha' tyijyu' tsa ndi'i ma; bi' cha' nda na' jil'i Timoteo ndyaa yu slo ma. Tso'o la tyanu na' quichi Atenas ngua ti' na', masi ná lo'o tya'a ndya'a na'. Tya'a na laca nu Timoteo bi' ni, la cui' cña jil'i ycu' Ndyosi ndyu'ni ya; tya'a ndyu'ni ya cña laca yu lo'o nda ya cha' tso'o jil'i Jesucristo lo'o ñati. Li' ndyaa nu Timoteo bi' nde slo ma cha' xñi la ti' tyiquee ma, cha' caca tlyu la tyiquee ma lo'o ngusñi ma cha' tso'o bi'.³ Ná nti' ya cha' ca taja ti' ni tsaca ngu' tya'a ma, masi lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' jil'i ma; jlo ti' ma cha' jua'a ndyu'ni ngu' lo'o ñati jil'i Jesucristo lcau ti lo quichi.⁴ Lo'o tya nguti'i ya slo ma, li' tyuu quiya' nda ya cha' lo'o ma ndi'ya: "Cua'ni lya' ti' ngu' ji'na", nacu' ya. Lo'o chañi lya' tsa ti' ngu' jil'i ma juani.⁵ Lo'o ngua cuayá' ti' na' cha' bi', nga'aa ndalo na' li'; xñi'i tsa ti' na' cha' ná jlo ta' ñi'ya ndyaca cha' jil'i ma. Bi' cha' nda na' jil'i yu tya'a na ñaa yu slo ma, cha' ca cuayá' ta' si ña'a ti nxi'i tso'o ma cha' tso'o jil'i ycu' Ndyosi, si tyijjiloo ma jil'i nu

xña'a nu nti' cha' cua'ni ma cha' cuxi. Cua nguna' cña jil'i ya lo'o ma si ná caca tyijjiloo ma jil'i nu xña'a bi'.

⁶ Lo'o juani tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya xqui'ya cu'ma. Cua ndyalaa Timoteo ca nde chaca quiya'; cua ndacha' yu jil'i ya ñi'ya ndyu'ni ma, cha' tya ngusñi ma cha' tso'o jil'i ycu' Ni, cha' ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a ma xqui'ya ycu' nu Xu'na na. Nacu' yu cha' ndube tsa ti' ma jil'i ya, ndu tsa ti' ma ni jacua' tyacua tya'a na chaca quiya'. Stu'ba ti ntsu'u tyiquee na, ¿ni jacua' tyacua tya'a na lacua? ⁷ Lo'o cua ndyuna ya cha' jua'a ndyaca cha' bi' jil'i ma, ngua chaa la ti' ya li', masi lya' tsa ti' ngu' jil'i ya ca nde, masi ndyiji tsa cha' ti' jil'i ya. Ngusñi tso'o ma cha' bi',⁸ bi' cha' chaa la ti' ya; nguula la ti' ya xqui'ya cu'ma, cha' tlyu tyiquee ma cuentya jil'i ycu' nu Xu'na na.⁹ Ná nchca tye cha' tya ya xlya'be jil'i ycu' Ndyosi Sti na xqui'ya cu'ma, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya xqui'ya cu'ma.¹⁰ Nchcui' ya lo'o ycu' Ndyosi nde tsa lo'o nde talya. Tya'na tsa nchcui' ya lo'o Ni cha' ta Ni chacuayá' jil'i ya cha' tyacua tya'a na chaca quiya', cha' bilya tye culu'u ya jil'i ma lcaa cha' tso'o nu nga'a cha' caca cuayá' ti' ma, cha' jua'a xñi tso'o ma cha' jil'i Jesús.

¹¹ Ntajatya ya jil'i ycu' Ndyosi Sti na lo'o jil'i Jesús nu Xu'na na ni jacua' ta Ni chacuayá' tsa ya ca slo cu'ma.¹² Lo'o jua'a ndijña ya jil'i nu Xu'na na cha' cua'ni Ni cha' tso'o la tyu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a ma, lo'o jua'a jil'i lcaa ñati, cha' ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya jil'i cu'ma xqui'ya ycu' Ndyosi;¹³ ndijña ya cha' cua'ni Ni cha' caca lubii cresiya jil'i ma, cha' tyanu tso'o cha' jil'i ycu' Ndyosi ne' cresiya jil'i ma. Li' nga'aa ntsu'u cha' sta ycu' Ndyosi Sti na qui'ya jil'i ma tsa bi', nu lo'o caa Jesús nu Xu'na na nde chalyuu chaca quiya'. Caa

ycui' nu Xu'na na lo'o lcaa ñati jil'i
Ni tsá bi'.

4

*Cha' tso'o nu nti' ycui' Ndyosi
cha' cua'ni na nde chalyuu*

¹ Cu'ma ngu' tya'a na, juani ndijña ya jil'i ma chacuayá' jil'i Jesús nu Xu'na na, cha' ña'a ti cua'ni ma lcaa ña'a cha' tso'o nu nti' ycui' Ndyosi cha' cua'ni ma laja lo'o tyil'i ma chalyuu. Li' tso'o la caca cua'ni ma cña jil'i ycui' Ndyosi. Chañi cha' tso'o tsa ndyu'ni ma, pana cua nti' ya cha' ña'a ti tya cua'ni la ma la cui' cña nu cua ngulu'u ya jil'i ma tya tsubi' la cuentya jil'i ycui' Ndyosi.

² Tyi'u ti' ma jil'i cña nu ngulo ya jil'i ma cuentya jil'i Jesús nu Xu'na na, ³ cha' ndi'ya nti' ycui' Ndyosi: caca lubii cresiya jil'i ma, ná cua'ni suba' ma lo'o ñati; ⁴ lcaa cu'ma, tso'o caja clyo'o ma, pana nga'aa ña'a ma jil'i xa' nu cuna'a li'. Lo'o jua'a tso'o ti tyil'i ma lo'o clyo'o ma; tyu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i clyo'o ma, ⁵ cha' ná nti' ycui' Ndyosi cha' cua'ni suba' ma lo'o clyo'o ma, ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu ná ndaquiya' jil'i ycui' Ni tsiya' ti. ⁶ Nga'aa xlyaá ma jil'i nu cuna'a jil'i ngu' tya'a ma, masi jil'i clyo'o ngu', masi jil'i sñi' ngu'. Cua nchcui' tsa ya lo'o ma cha' lcaa cha' ña'a ycui' nu Xu'na na; jlo ti' ycui' Ndyosi, lo'o jua'a ntsu'u cha' xcube' Ni jil'i lcaa ñati nu ná taquiya' jil'i cha' bi', ⁷ cha' cua ngusubi ycui' Ndyosi ji'na cha' caca na ñati nu lubii cresiya jil'i, si'i cha' caca na ñati nu ndyu'ni suba'. ⁸ Si'i sca cha' nu nchcui' ñati chalyuu ti laca cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani, cha' liñi nu cua nda ycui' Ndyosi lo'o na laca cha' bi'; bi' cha' si ná taquiya' ma jil'i cha' bi', na cua nguxtyanu ma jil'i ycui' Ndyosi nu nda Xtyi'i ycui' Ni cha' tyanu Ni ne' cresiya ji'na.

⁹ Ná nga'a cha' scua la na' lo quityi re cha' tso'o ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i ñati tya'a ngusñi ma cha' jil'i ycui' Ni; cua laca ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma jil'i ngu' bi', xqui'ya cha' cua ngulu'u ycui' Ndyosi jil'i ma ñi'ya nu cua'ni ma lo'o tya'a ma. ¹⁰ Ni si'i sca ti jil'i ngu' tya'a quich'i tyi ti ma ntsu'u tyiquee ma, lo'o jua'a ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma jil'i lcaa ngu' tya'a ntsu'u cha' jil'i ma lo'o ycui' Ndyosi nde lcaa lo quich'i loyuu su cuentya Macedonia. Tya'a na laca ngu' bi', bi' cha' nchcui' ya lo'o ma cha' tya cua'ni la ma cha' tso'o bi'. ¹¹ Tso'o ti cua'ni ma lo'o tya'a ma cha' ti ti tyil'i tyiquee ma li'. Ná tso'o si culo ma cña jil'i taju ñati tya'a ma, lo'o li' taja ycui' ma; cua'ni ma cña cha' caja xi na cacu ma ñi'ya nu cua nchcui' ya lo'o ma, ¹² cha' caca chcui' ngu' jil'i ma cha' tso'o tsa ndyu'ni ma cña. Ná ntsu'u na laca nu lyiji jil'i ma li'.

*Tya caa Jesús nu Xu'na na chaca
quiya'*

¹³ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, juani ta ya xi cha' lo'o ma cuentya jil'i ngu' tya'a na nu cua ngujuii, cha' ca cuayá' ti' ma cha' ñi'ya laca si na laja' ti ngu', jua'a laca jyo'o bi'. Ná ca xñi' ti' ma cuentya jil'i jyo'o tya'a ma lacua, cha' ná stu'ba laca na lo'o ñati nu bilya xñi cha' jil'i Jesucristo. ¹⁴ Jlo ti' na cha' ngujuii Jesús, lo'o li' ndyu'ú yu chaca quiya'; bi' cha' caca cuayá' ti' na cha' lo'o caa ycui' Jesús nde chalyuu chaca quiya', li' cua'ni ycui' Ndyosi cha' chaca quiya' tyu'ú lcaa jyo'o nu ngusñi cha' jil'i Jesucristo tya clyo la, cha' stu'ba ti caa ngu' lo'o Jesús li'.

¹⁵ Cua nchcui' ycui' nu Xu'na na ñi'ya caca jil'i lcaa na tsá bi', nu lo'o caa ycui' nu Xu'na na chaca quiya': Lcaa na nu tya lu'ú na ni, ná tyijiloo na jil'i ngu' tya'a na nu cua ngujuii. ¹⁶ Ndi'ya caca cha' lo'o tyalaa tsá bi': Nde cua caa ycui' nu Xu'na na,

ca'ya Ni lo yuu; li' stu'ba ti cañi Xtyi'i ycu'i Ni lo'o xtyi'i xca jil'i Ni nu laca loo, jua'a cañi cui'chcuā jil'i ycu'i Ndyosi li'. Cloy tyacuī lcaa jyo'o ñati jil'i Jesucristo tyaa ngu' nde cuā; ¹⁷li' tyacuī lcaa ngu' tya'a na ña'a lu'ú ti na, cha' tyalo'o ycu'i Ni ji'na. Ca laja coo nde cuā tyacua tya'a na lo'o jyo'o tya'a na li', cha' lcaa na, stu'ba ti tyacua tya'a na lo'o ycu'i nu Xu'na na ca bi'. Tsa cu' ti tyil'i na lo'o ycu'i Ndyosi li'. ¹⁸Bi' cha' lacua, ta mā cha' bi' lo'o ngu' tya'a mā, cha' tso'o ti caca tyiquee lcaa mā.

5

¹ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, ná ntsu'u cha' sca ya sca quityi cha' cacha' ya jil'i mā ni jacua' tyalaa tsā lo'o caā Jesús chaca quiya', ni jacua' tyalaa tyempo bi'; ²cua laca ngua cuayá' ti' mā cha' ni sca ñati chalyuu, ná jlo ti' ngu' ni tsā caā ycu'i nu Xu'na na. Ñi'ya ndyalaa sca nu cuaana to' ni' jil'i ngu' talya, jua'a cuaana ti caā Jesús. ³“Tí ti ndil'i chalyuu, tso'o ti ndil'i na”, ñacuī ngu'; pana la cui' hora bi' tye cha' jil'i lcaa ñati chalyuu, nga'aa caja mala xna ngu' li'. Ñi'ya laca sca nu cuna'a tana, cha' ná jlo ti' ni hora caca nu cala sñi', ni hora caā nu ti' jil'i; jua'a caca lo'o cua tyalaa ti hora bi' li', cha' ná jlo ti' na ni tsā caca. ⁴Pana nu cu'mā ni, ná ntsu'u cha' xcutsij tsā bi' jil'i mā, masi jlo ti' mā cha' cuaana ca ti tyalaa tsā bi'; si'i na ndya'a mā su talya ña'a xqui'ya cha' cuxi, ñi'ya ndya'a xa' la ñati. ⁵Cua ntsu'u xee nu nda ycu'i Ndyosi ne' cresiya jil'i mā; bi' cha' ñati nu ndya'a su xee laca mā, ñati nu lubii cresiya jil'i laca mā. Ná laca na ñati nu ndya'a su talya ña'a, cha' si'i ñati nu nguna' chalyuu jil'i xqui'ya cha' cuxi laca na. ⁶Bi' cha' tii ti ti' na tyil'i na chalyuu; si'i ñi'ya nti' si xcu'i na laja' ti na tyil'i na chalyuu, masi jua'a ndu'ni xa' la

ñati nu ná ndaquiya' jil'i Jesucristo tsiya' ti. Lo'o jua'a ña'asij na jil'i ycu'i ca na cha' ná caca cu'bi na. ⁷Xcu'i na ndyija' ti ñati ñi'ya si talya laca, xqui'ya cha' ná ndube ti' ngu'; xcu'i na cu'bi ti ngu' bi', cha' ná ndube ti' ngu' tsiya' ti. ⁸Pana nu na ni, ntsu'u xee jil'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya' ji'na, bi' cha' tii ti ti' na tyil'i na chalyuu; cua ngusñi na cha' jil'i ycu'i Ni, na cua ntsu'u tyiquee na ña'a na jil'i tya'a ñati na xqui'ya Ni, lo'o jua'a nga'a cha' cua'a na jil'i ycu'i ca na cha' ná cua'ni na cha' cuxi nu nti' cua'ni ñu'u jil'i cresiya ji'na. Na ndu' ti' na jil'i ycu'i Ndyosi, ni jacua' tye cuityi Ni jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'na, bi' cha' nga'a cha' ña'asij na jil'i ycu'i ca na. ⁹Ná ngusubi ycu'i Ni ji'na cha' xcube' Ni ji'na; cua ngusubi Ni ji'na cha' cua'ni lyaá Ni ji'na xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na, ¹⁰la cui' nu ngujui cha' cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'na. Bi' cha' taca tyil'i na slo ycu'i Ndyosi li', masi ña'a ti tya lu'ú na chalyuu lo'o caā Jesús, masi cua ngujui na li'; stu'ba ti tyil'i na ca slo Ni li'. ¹¹Laja lo'o ndu' ti' na jil'i Jesús, tya culu'u mā cha' bi' jil'i nu xa' la ngu' tya'a mā, cha' caca tlyu la tyiquee mā li'. Jlo ti' na' cha' jua'a ndu'ni mā tu'ni.

Xa' la cuii nu nda Pablo lo'o ngu'

¹² Cu'mā tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, ndijña ya jil'i mā cha' cui'ya mā cuentya jil'i lcaa ña'a cha' tso'o nu ndyu'ni ngu' nu laca cña jil'i mā. Cua nda ycu'i nu Xu'na na cña jil'i ngu' bi' cha' caca ngu' loo, cha' culu'u ngu' bi' jil'i mā cua ña'a ca cha' tso'o nu caca cua'ni mā cuentya jil'i ycu'i Ndyosi. ¹³Tso'o ti cua'ni mā lo'o ngu' bi' lacua, cha' tso'o tsa cña ndyu'ni ngu' bi' cuentya jil'i ycu'i Ndyosi; tso'o ti tyu'u tyiquee mā ña'a mā jil'i ngu' bi'. La cui' jua'a tso'o ti tyu'u tyiquee mā ña'a mā jil'i lcaa tya'a mā,

cha' nga'aa tyu'u cha' cusuü jil'i ma lo'o tya'a ma li'.

¹⁴ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, ndi'ya chcu'i' ya lo'o ma: Culo ma cña jil'i ngu' tya'a ma nu ná nti' cua'ni cña, nu xcui' na taja ti nti' ngu'; cua'ni ma cha' caca tlyu la tyiquee ngu' tya'a ma nu xñi' ti ti', cha' xñi tso'o la ngu' cha' jil'i Jesús; xtyucua ma jil'i ngu' tya'a ma nu ná ndyiji juersa jil'i cha' xuü tya'a ngu' lo'o nu cuxi, jua'a talo tyiquee ma jil'i cua ña'a ca ngu' tya'a ma.

¹⁵ Si cua'ni xña'a ñati lo'o ma, ná chcu'i' ma cha' ti' jil'i ngu' bi' li'; xtyucua ma jil'i ngu' tya'a ma cha' talo ma jil'i ngu' xña'a, cha' xcui' tso'o ti cua'ni ma lo'o lcaa ñati, masi lo'o tya'a ma, masi lo'o xa' ñati.

¹⁶ Tso'o ti caca tyiquee ma lcaa tsa. ¹⁷ Tyucui tyempo chcu'i' ma lo'o ycui' Ndyosi. ¹⁸ Lo'o jua'a tya ma xlya'be jil'i ycui' Ndyosi cuentya jil'i cua ña'a ca cha' nu ndyaca jil'i ma. Nti' Ni cha' cua'ni ma jua'a si chañi cha' ngusñi ma cha' jil'i Jesucristo.

¹⁹ Ñi'ya nti' sca xee, jua'a laca Xtyi'i ycui' Ndyosi; ná xubi' ma jil'i xee bi'. ²⁰ Ná xtyí lo'o ma jil'i tya'a ma lo'o chcu'i' ngu' sca cha' jil'i ycui' Ndyosi lo'o ma; ²¹ pana cua'ni cuayá' ma jil'i cua ña'a ca cha' nu nchcu'i' ngu' bi', si tso'o ndyu'u cha', si ná tso'o. Li' xñi ma cha' tso'o bi', ²² pana culochu' ma jil'i lcaa cha' cuxi li'.

²³ Ndu'ni ycui' Ndyosi cha' ti ti tyi'i tyiquee na. Bi' cha' juani cua'ni Ni cha' caca ma ñati liñi tsiya' ti; caca tso'o tyiquee ma, caca lubii cresiya jil'i ma, caca ma ñati nu tyucui tyiquee tsiya' ti. Si lubii cresiya jil'i ma lo'o caa ycui' Jesucristo nu Xu'na na chaca quiya', li' nga'aa ntsu'u cha' sta Ni qui'ya jil'i ma; ²⁴ cua ngusubi ycui' Ndyosi jil'i ma cha' caca ma ñati jil'i Ni tsiya' ti. Si'i sca cha' cuiñi nu nda Ni lo'o nchcu'i' Ni lo'o ma jua'a, chañi cha'

cua'ni Ni cha' caca ma ñati nu lubii cresiya jil'i cuentya jil'i ycui' Ndyosi.

Ngusalya' Pablo lo'o ngu'

²⁵ Cu'ma ngu' tya'a na, ña'a ti tya chcu'i' ma lo'o ycui' Ndyosi cuentya jil'i ya.

²⁶ Xlyo ni'i jil'i lcaa cu'ma ngu' tya'a na.

²⁷ Nde cña nu culo na' jil'i ma cha' cua'ni ma cuentya jil'i ycui' nu Xu'na na, cha' chcu'i' ma lcaa cha' nu nscua lo quityi re ña'a cuayá' cuna lcaa ngu' tya'a na.

²⁸ Ndi'ya nti' ya cha' ña'a ti cua'ni ycui' Jesucristo nu Xu'na na cha' tso'o lo'o ma. Jua'a caca cha' lacua.

Nguscua San Pablo chaca quityi ndyaa ca slo ñati jii Jesucristo nde quichi Tesalónica

¹ Pablo, Silvano, Timoteo naa ya. Nscua ya quityi re cha' tsa ca slo ña'a taju cu'ma ngu' quichi Tesalónica nu ngusñi cha' jii' ycu' Ndyosi Sti na, cu'ma nu cua ngusñi cha' jii' Jesucristo nu Xu'na na. ² Ndi'ya nti' ya, cha' ña'a ti cua'ni ycu' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi' tyiquee ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na laja lo'o ndi' ma chalyuu.

Xcube' ycu' Ndyosi jii' ñati nu ná nti' taquiya' jii' cha' nu nchcui' Ni

³ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jii' Jesús, ntsu'u cha' tya ya xlya'be jii' ycu' Ndyosi lcaa quiya' lo'o chcui' ya lo'o Ni cuentya jii' cu'ma; ndu'ni tsa cha' cua'ni ya jua'a, xqui'ya cha' lcaa tsa tachaa la ndyanu cha' jii' Jesús ne' cresiya jii' ma, lcaa tsa ntsu'u la tyiquee ma ña'a ma jii' tya'a ñati ma. ⁴ Tso'o tsa li'. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya xqui'ya cu'ma, bi' cha' nda ya cha' jii' ma lo'o lcaa taju ngu' tya'a ntsu'u cha' jii' na lo'o ycu' Ndyosi. Nacu' ya jii' ngu' cha' tso'o tsa ndyu'ni ma, cha' tlyu tsa tyiquee ma xqui'ya ycu' Ndyosi, masi ndyiji tsa cha' ti' jii' ma, masi lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' jii' ma. Tso'o tsa cha' ndalo tyiquee ma jii' ngu', masi cuxi tsa ndyu'ni ngu' bi' lo'o ma jua'a. ⁵ Liñi tsa ndu'ni cuayá' ycu' Ndyosi jii' ñati; bi' cha' caja su tyi' ma ca su laca ycu' Ndyosi loo ca nde loo la, masi xña'a tsa ngu' lo'o ma juani xqui'ya cha' jii' ycu' Ndyosi nu cua ngusñi ma.

⁶ Liñi tsa ndu'ni ycu' Ndyosi, lo'o jua'a chañi cha' ca tiya' la xcube' Ni

jii' lcaa ñati nu nchcube' jii' cu'ma juani. ⁷ Nga'aa cua'ni lya' ti' ngu' jii' na tsiya' ti lo'o tyu'u tucua ycu' Jesús nu Xu'na na nde cua. Laja xee tlyu tya Jesús li'; stu'ba ti caa Ni lo'o quiña'a tsa ngu' xa jii' Ni, cha' tlyu tsa cña nchca jii' xa bi' nu ndu'ni ngu' cuentya jii' ycu' Ndyosi. ⁸ Li' xcube' ycu' Ndyosi jii' cua ña'a ca ñati nu ná ntaja'a taquiya' jii' Ni, lo'o jua'a xcube' Ni jii' ñati nu ná ntaja'a xñi cha' tso'o jii' ycu' Jesús nu Xu'na na. ⁹ Chañi cha' xcube' Ni jii' ngu' bi'; nga'aa ña'a ngu' bi' jii' ycu' nu Xu'na na tsiya' ti, nga'a cha' tsa ngu' ca su ná nga'a cha' tye cha' chcube' ngu'. Nga'aa ña'a ngu' bi' xee ndubi jii' ycu' Ni li', nga'aa ña'a ngu' jii' ycu' Ndyosi nu nchca jii' ndu'ni lcaa cña tsiya' ti. ¹⁰ Jua'a xcube' Ni jii' ngu' bi' tsa lo'o tya Jesús chaca quiya'. Pana si ntsu'u cha' jii' na lo'o Ni, li' cua'ni tlyu na jii' Ni tsa bi'; la cui' jua'a cua'ni chi' na loo ycu' Ndyosi lo'o tya'a na lo'o tyalaa tsa bi', si cua ngusñi na cha' jii' Ni. Lo'o cu'ma, stu'ba ti tyu'u ti' ma lo'o ya slo Jesús tsa bi', cha' ngusñi ma cha' jii' Jesús lo'o ngulu'u ya cha' bi' jii' ma nu ngua tya clyo la.

¹¹ Bi' cha' lcaa tsa nchcui' ya lo'o ycu' Ndyosi Sti na cha' cua'ni Ni cña ne' cresiya jii' ma, cha' tso'o ti cua'ni ma cña nu nda Ni jii' ma tya lo'o ngusubi Ni jii' ma. Nchcui' ya lo'o Ni cha' xtyucua Ni jii' ma, cha' jua'a cua'ni lyiji ma lcaa cha' tso'o nu nclacua ti' ma cha' cua'ni ma cuentya jii' ycu' Ni, lcaa lo cha' tso'o nu ndyu'ni ma xqui'ya cha' ngusñi ma cha' jii' ycu' Ndyosi. ¹² Jua'a ndu'ni tlyu ma jii' Jesucristo nu Xu'na na, nu lo'o ndu'ni ma cña jii' Ni; jua'a ca cuayá' ti' ngu' li' cha' ndyanu Xtyi'i ycu' Ni ne' cresiya jii' ma. Lo'o li' caca cuayá' ti' ngu' cha' tso'o tsa ndu'ni ycu' Ndyosi lo'o ma, cha' stu'ba ti ndu'ni ycu' Ndyosi Sti na cña lo'o

Jesucristo nu Xu'na na.

2

Caa sca nu xña'a chalyuu

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, jlo ti' na cha' tya caa Jesucristo nu Xu'na na chaca quiya', cha' tsalo'o Ni ji'na cha' tyacua tya'a na lo'o Ni ca bi'; bi' cha' liñi nchcui' ya lo'o ma juani, ² cha' ná tya'achu' ma ji'i cha' tso'o bi'. Ná cutsii ma si nti' ngu' xcutsii ngu' ji'i ma; masi hcui' ngu' cuentya ji'i Xtyi'i ycu'i' Ndyosi, nacui' ngu'; masi culu'u ngu' cha' liñi ji'i ma, nacui' ngu'; masi hcui' ngu' lo quityi nu nda ya lijya slo ma, nacui' ngu'. Cha' cuiñi laca si ñacu'i' ngu' cha' nde tsá laca nu caa ycu'i' nu Xu'na na, cha' ná jlo ti' ngu' tsiya' ti. ³ Ná taquiya' ma ji'i ngu' cuiñi nu hcui' jua'a. Nu lo'o tya lyiji tyalaa tsá bi', lye tsa xu'u tya'a ñati chalyuu lo'o ycu'i' Ndyosi; li' caa sca ñati nu ndu'ni cña ji'i nu xña'a nde chalyuu, nu ntsu'u cha' tsaa ca bilyaa lo'o tye chalyuu. ⁴ Bi' laca nu nti' cua'a ji'i lcaa lo jo'ó cha' ná cua'ni tlyu ngu' ji'i; ni ná cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i' Ndyosi, nti' yu, cha' nti' nu yu xña'a bi' cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i' ca yu. Tyatí yu ne' laa tonu, tsaa tucua yu ca bi'; li' hcui' yu lo'o lcaa ñati cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i' ca yu, cha' ycu'i' Ndyosi laca ycu'i' yu, ñacu'i' yu.

⁵ Cua jlo ti' ma cha' tyuu quiya' ngulu'u na' la cui' ti cha' ji'i yu xña'a bi' ji'i ma, nu lo'o tya ndi'i na' lo'o cu'ma; ⁶ jlo ti' ma ñi'ya ndaca'a Ni ji'i yu xña'a bi' juani, cha' ná caca bi' loo ña'a cuayá' tyu'u tucua tsá ji'i yu bi' ca nde loo la. ⁷ Na cua nguxana cña cuxi bi' laja ñati chalyuu, masi juani ti tya ndaca'a Ni ji'i yu xña'a bi'; pana lo'o nga'aa ndaca'a Ni ji'i yu bi', cha' cua ndyaa Ni, ⁸ li' caca yu xña'a bi' loo. Ca tiya' la caa Jesús nu Xu'na na, lo'o li' cujuui Jesús ji'i yu xña'a bi' nu lo'o

culutu'u ti Jesús ji'i yu bi' lo'o cui'i nu ntsu'u tu'ba Ni; tye cha' ji'i yu xña'a bi' lo'o caa Jesús, cha' ná talo yu ña'a yu ji'i xee ndubi ji'i ycu'i' nu Xu'na na. ⁹ Pana lo'o caa yu xña'a bi', caa yu lo'o chacuayá' ji'i ycu'i' Satanás bi', bi' cha' nchca tsa ji'i yu bi' cua'ni yu cha' tlyu cha' cñilo'o ti yu ji'i ñati chalyuu, cha' culacua ti' ngu' cha' tlyu tsa laca ycu'i' yu xña'a bi'. ¹⁰ Tucua cha' ntsu'u tyiquee yu bi', pana ca jlya ti' ñati chalyuu ji'i lcaa cha' cuiñi nu hcui' yu bi', jlya ti' ngu' xqui'ya cha' cua tsaa ti ngu' ca bilyaa; ná nti' ngu' bi' xñi ngu' cha' tso'o nu caca cua'ni lyaá ji'i ngu', ¹¹ bi' cha' culaya' ycu'i' Ndyosi ji'i ngu', xqui'ya cha' jlya la ti' ngu' ji'i nu cha' cuiñi bi'. ¹² Chañi cha' tsaa ngu' bi' ca su ná nga'a cha' tye hcube' ngu', lcaa ngu' nu ná jlya ti' cha' tso'o ji'i ycu'i' Ndyosi, ngu' nu ndiya la ti' cua'ni cua ña'a ca lo cha' cuxi.

Ngusubi Ni ji'na cha' clyaa na ji'i nu cuxi

¹³ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, ntsu'u tsa tyiquee ycu'i' nu Xu'na na ña'a Ni ji'i ma. Lo'o jua'a ntsu'u cha' tya ya xly'a'be ji'i ycu'i' Ndyosi xqui'ya cu'ma, cha' ngusubi Ni ji'i ma tya lo'o nguxana ti chalyuu cha' cua'ni lyaá Ni ji'i ma; bi' cha' ngua'ni Xtyi'i ycu'i' Ni cha' ngua lubii cresiya ji'i ma lo'o ngusñi ma cha' tso'o ji'i ycu'i' Ndyosi. ¹⁴ Cua ngusubi Ni ji'i ma, bi' cha' ndyuna ma cha' tso'o ji'i Jesucristo nu ngulu'u ya ji'i ma; nti' Ni cha' stu'ba ti tyi'i ma lo'o Jesucristo nu Xu'na na ca su tlyu su xee tsa su ndi'i ycu'i'.

¹⁵ Cu'ma ngu' tya'a na, juani tyi'u tso'o ti' ma lcaa cha' nu ngulu'u ya ji'i ma; cua'ni ma cha' caca cuayá' tso'o ti' ma lcaa cha' nu cua nchcui' ya lo'o ma, lcaa cha' nu cua ngucua ya lo quityi cha' caa ca slo ma. ¹⁶⁻¹⁷ Ndi'ya nti' na' cha' cua'ni Ni lo'o ma, masi Jesucristo nu Xu'na

na, masi ycuil' Ndyosi Sti na: cua'ni Ni cha' caca nguula ti' tyiquee ma, cha' caja juersa jil'i ma, cha' taca cua'ni ma cua ña'a ca cha' tso'o, cha' xcui' cha' tso'o chcuil' ma lo'o tya'a ma. Ntsu'u tsa tyiquee ycuil' Ni ña'a Ni ji'na, bi' cha' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na, cha' ti' ti tyil'i tyiquee na lcaa hora laja lo'o ntajatya na jil'i ycuil' Jesús cha' caa Ni.

3

Chcuil' ma lo'o ycuil' Ndyosi cuentya jil'i ya

¹ Cu'ma tya'a ngusni na cha' jil'i Jesús, chcuil' ma lo'o ycuil' Ndyosi cuentya jil'i ya, cha' xtyucua Ni jil'i ya laja lo'o nclyu'u ya cha' jil'i ycuil' nu Xu'na na jil'i ngu', cha' ná tacu' ngu' lo cua ña'a ca cha' nu nclyu'u ya jil'i ngu'. Ñi'ya lo'o ngusni ma cha' bi' juani, jua'a nti' ya cha' yala ti xni tya quiña'a la ñati' cha' bi', nde lcaa quichi su nchcuil' ya cha' bi'. ² Chcuil' ma lo'o ycuil' Ndyosi cha' cua'a Ni jil'i ya cha' ná tyijiloo ngu' cuxi jil'i ya, masi ngu' nu cuxi tsa tyiquee ngu'; ntsu'u tsa ñati' chalyuu nu ná jlya tso'o ti' jil'i ycuil' Ndyosi. ³ Chañi cha' ndu'ni nu Xu'na na lcaa cha' nu ñacu' Ni ji'na, cua'ni Ni cha' caca tlyu tyiquee ma, cua'a Ni jil'i ma cha' ná cala' nu xña'a jil'i ma. ⁴ Jlo ti' ycuil' nu Xu'na na cha' ndyu'ni ma cña nu ngulo ya jil'i ma, cha' tya cua'ni la ma cña bi'. ⁵ Lo'o jua'a cua'ni ycuil' nu Xu'na na cña ne' cresiya jil'i ma, cha' tyi'u ti' ma cha' ntsu'u tsa tyiquee ycuil' Ndyosi ña'a Ni jil'i ma; li' talo tyiquee ma ñi'ya lo'o ndalo tyiquee ycuil' Cristo lo'o nguta'a yu lo'o ñati' tya clyo.

Nga'a cha' cua'ni na cña

⁶ Cu'ma tya'a ngusni na cha' jil'i Jesús, chaca quiya' culo ya cña jil'i ma chacuayá' jil'i Jesucristo nu Xu'na na: ná tya'a ma stu'ba ti lo'o xa' la ngu' tya'a ngusni ma cha' bi' nu ná ntaja'a cua'ni cña, la cui' ngu' tya'a ma nu ná ntaja'a taquiya' jil'i

cha' nu cua nda ya lo'o ma. ⁷ Si'i na taja ya lo'o nguti'i ya lo'o cu'ma nu ngua li', bi' cha' tso'o si tyaja'a ma cua'ni ma cña ñi'ya ngua'ni ya lo'o ya' ti ya. ⁸ Ná ndyacu laja ti ya slo cu'ma nu ngua li'; nda ya caya' cha' nguxacu ma jil'i ya, cha' ngua'ni ya cña cha' cajá ñi'ya nu tyiji yu'u jil'i ya. Tsá lo'o talya ngua'ni ya cña lo'o ya' ti ya, cha' si'i cu'ma nu ngüi'ya ma na nu ndyacu ya li'. ⁹ Pana tso'o si ta ma xi caya' jil'i ngu' nu culu'u jil'i ma; masi cuare ni, taca xtyucua ma xi jil'i ya si nti' ma. Pana ná ngusni ya caya' nu ngua li', xqui'ya cha' ngua ti' ya culu'u ya jil'i ma cha' ná ca taja ma, cha' cua'ni ma cña cha' caja na nu lyiji cha' tyiji yu'u jil'i ma chalyuu. ¹⁰ Lo'o tya ndil'i ya slo cu'ma, tya li' ngulo ya cña jil'i ma ndi'ya: ná ta ma na cacu ñati' nu ná nti' cua'ni cña. ¹¹ Pana juani cua ngujui cha' jil'i ya cha' ntsu'u xi ngu' tya'a ma nu ná tso'o ndu'ni; nga'aa ndyu'ni ngu' bi' cña, ndya'a ngu' nchcuil' ngu' cha' cuiñi ti lo'o tya'a ngu', xqui'ya cha' taja ngu'. ¹² Bi' cha' juani nclyo ya cña jil'i ngu' bi' chacuayá' jil'i Jesucristo nu Xu'na na, cha' ntsu'u cha' cua'ni ngu' bi' cña; jua'a caja ñi'ya cacu ngu' cuentya jil'i scaa ngu'.

¹³ Cu'ma ngu' tya'a na, ná ca taja ti' ma cha' cua'ni ma cha' tso'o lo'o ñati'. ¹⁴ Ñati' nu ná ntaja'a taquiya' jil'i lcaa cha' nu nscua ya lo quityi re ni, cui'ya ma cuentya tilaca laca ngu' bi'; li' nga'aa tya'a ma stu'ba ti lo'o ngu' bi', cha' jua'a caca tyuju'u ti' ngu'. ¹⁵ Pana si'i tya'a cusuu ma laca ngu' bi', tya'a ma laca ngu'; bi' cha' ntsu'u cha' ta ma sca cui' lo'o ngu', ñi'ya laca lo'o nchcuil' ma lo'o sca ngu' tya'a ma.

Ngusalya' Pablo lo'o ngu'

¹⁶ Cua'ni ycuil' nu Xu'na na lo'o ma cha' ti' ti tyil'i tyiquee ma lcaa tsá, masi tsá tso'o jil'i ma, masi tsá cuxi jil'i ma, xqui'ya cha' lcaa hora

t̄i ti ndi'j̄ tyiquee ycui' Ni. Lo'o jua'a
tyanu ycui' nu Xu'na na lo'o m̄a li'.

¹⁷ Xlyo ni'j̄ ji'j̄ m̄a. Pablo laca na'
lo'o ycui' na' nscua na' letra juani,
cha' caca cuayá' ti' m̄a cha' chañi
cha' quityi nu nguscua na' lijȳa slo
m̄a laca quityi re. ¹⁸ Nti' ya cha'
ña'a ti cua'ni Jesucristo nu Xu'na
na cha' tso'o lo'o lcaa cu'm̄a. Jua'a
caca cha' lacua.

Quityi nu nguscua San Pablo tya clyo cha' ndyaa ca slo Timoteo

¹ Pablo laca na'. Sca ñati nu ndya'a nchcui' cha' jil'i Jesucristo nde xa' quich'i laca na', cha' ycu'i Ndyosi nu ndu'ni lyaá jil'i ñati ngulo cña jna' cha' cua'ni na' cña bi'; ngulo Jesucristo cña jna', la cui' nu Cristo nu ndu' ti' na jil'i cha' tyaa Ni chaca quiya'. ² Nscua na' quityi re cha' caa slo nu'u, Timoteo, cha' ñi'ya si laca nu'u sñi' na', jua'a nti' na' ña'a na' jinu'u, cha' ngusñi nu'u cha' jil'i Jesucristo tya lo'o ngulu'u na' cha' bi' jinu'u. Ndi'ya nti' na', cha' ña'a ti cua'ni ycu'i Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o nu'u, cha' cua'ni tya'na ti' Ni jinu'u, cha' jua'a cua'ni Ni cha' ti' ti tyi'i cresiya jinu'u xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Ná tso'o cha' jlyá ti' ngu' cuentyu ti

³ Lo'o cua tsa'a ti na' ca Macedonia, li' cua nchcui' na' lo'o nu'u cha' tyanu nu'u nde quich'i Efeso; chaca quiya' chcui' na' lo'o nu'u juani, cha' tyanu nu'u ca quich'i bi'. Ntsu'u ngu' quich'i Efeso nu nclu'u xa' lo cha' jil'i ngu' tya'a na; nga'a cha' culo nu'u cña jil'i ngu' bi', cha' nga'aa culu'u tsa ngu' xa' la cha' jil'i tya'a ngu'. ⁴ Lo'o jua'a culo nu'u cña cha' nga'aa ca tsa'a ngu' cuentyu cusu', nga'aa cua'a jyaca ngu' jil'i cña cua nu ndyanu jil'i jyo'o cusu' jil'i ngu' sa'ni. Nguich'i tsa cha' bi', lo'o jua'a ná tye chca cha' bi' tsiya' ti. Ná xtyucua cha' bi' ji'na cha' cua'ni na cña jil'i ycu'i Ndyosi; sca ti si xñi na cha' jil'i ycu'i Jesús, li' caca cua'ni na cña jil'i Ni.

⁵ Culo nu'u cña jil'i ngu' cha' tso'o tsa tyu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i tya'a ngu', cha' bi' laca cña nu

ndu'ni ñati nu ngua lubii cresiya jil'i cuentya jil'i ycu'i Ndyosi; jlo ti' ñati bi' ñi'ya laca cña tso'o, lo'o jua'a ndyu'ni ngu' bi' cña tso'o bi' li'. Chañi cha' ngusñi ngu' bi' cha' jil'i ycu'i Ndyosi si ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i tya'a ngu'. ⁶ Pana ntsu'u xi xa' la ñati nu ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha' bi'; xa' tyucuii ngusñi ngu' bi', cha' nchcui' tsa ngu' cuentyu. ⁷ Mstru caca ngu' bi', nti' ngu', ngu' nu nclu'u ñi'ya cña nu ngulo ycu'i Ndyosi jil'i ñati, nu nguscua jyo'o Moisés; pana ná nda ngu' bi' cuentya ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' ycu'i ca ngu', ñi'ya ndyu'u cha' nu nda cha' cusu' bi', masi lye tsa nclu'u ngu' cha' bi' jil'i tya'a ñati ngu'.

⁸ Jlo ti' na cha' tso'o tsa cha' cusu' nu nguscua jyo'o Moisés bi', si taquiya' na jil'i. ⁹ Pana si'i xqui'ya ñati nu tso'o tyiquee nda ycu'i Ndyosi cha' cusu' bi'; na cua nda Ni cha' bi' xqui'ya ñati nu ná nti' cua'ni cha' tso'o, xqui'ya ñati nu ná ntaja'a taquiya' jil'i cha' bi', xqui'ya ñati nu ná ntsu'u cha' jil'i lo'o ycu'i Ndyosi, xqui'ya ñati nu ntsu'u qui'ya jil'i, xqui'ya ñati nu cuxi tyiquee, xqui'ya ñati nu nchcui' suba' jil'i ycu'i Ndyosi, xqui'ya ñati nu ndujuii jil'i sti ngu', jil'i xtya'a ngu', xqui'ya ñati nu ndujuii jil'i tya'a ñati, ¹⁰ xqui'ya ñati nu ndu'ni suba' lo'o nu cuna'a, xqui'ya nu cuna'a nu ndu'ni suba' lo'o nu qui'yu, xqui'ya nu qui'yu nu ndu'ni suba' lo'o tya'a qui'yu ti, xqui'ya ñati nu ntucuaana jil'i tya'a ñati cha' tsalo'o jil'i ngu' jua'a ti, xqui'ya nu cuiñi, xqui'ya ñati nu nchcui' cha' cuiñi slo ngu' tisiya. Nda ycu'i Ndyosi cha' cusu' bi', cha' jua'a ca cuayá' ti' lcaa ñati nu ná nti' taquiya' jil'i cua ña'a ca cha' nu liñi ca nu nclu'u na cuentya jil'i ycu'i Ndyosi. ¹¹ La cui' cha' tso'o bi' nclu'u na' chacuayá' jil'i ycu'i Ndyosi juani, lo'o nclu'u na' cha'

tlyu tsa laca ycuí Ndyosi, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'na.

Tso'o tsa ndu'ni ycuí Ndyosi lo'ona

¹² Ndyá tsa na' xlyá'be jí'í Jesucristo nu Xu'na na cha' ngua'ni Ni cha' caca cua'ni na' cña jí'í Ni; ndyá na' xlyá'be jí'í Ni cha' ngusubi Ni jna' cha' cua'ni na' cña jí'í Ni, cha' jlo ti' Ni cha' ndaquíya' na' jí'í Ni. ¹³ Ngusubi Ni jna', masi suba' tsa nchcui' na' jí'í Ni cua sa'ni la, tyempo lo'o nguxcube' na' jí'í ñati jí'í Jesucristo; tyaala tsa na' nu ngua li'. Pana ná jlo ti' na' tyempo bi', cha' bilya xñi na' cha' tso'o jí'í ycuí Ndyosi, bi' cha' ngua tya'na tsa ti' Ni jna'. ¹⁴ Ntsu'u tsa tyiquee nu Xu'na na ña'a Ni 'na, bi' cha' ngusñi na' cha' jí'í ycuí Jesucristo li'; lo'o nu juani ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jí'í Jesús, lo'o jua'a ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jí'í tya'a ñati na'.

¹⁵ Taca xñi tso'o ngu' cha' nu nchcui' ndi'ya: Cua yaa Jesucristo nde chalyuu cha' cua'ni lyaá Ni jí'í ñati chalyuu nu ntsu'u qui'ya jí'í. Lo'o na', tlyu la xqui'ya na' que xa' la ñati, cha' cuxi tsa cña nu ngua'ni na' lo'o ñati jí'í Jesucristo nu ngua sa'ni la. ¹⁶ Ngüi'ya tsa Jesucristo cha' clyu ti' 'na lo'o ngüityi Ni qui'ya nu ntsu'u 'na, cha' culu'u ycuí Ndyosi jí'í xa' la ñati ñi'ya caca xñi ngu' cha' jí'í Ni. Ñi'ya lo'o tya'na ti' Jesús jna' tya clyo, jua'a ca tya'na ti' Ni jí'í lcaa ñati nu xñi cha' jí'í Jesús ca nde loo la, cha' si jlyá ti' ngu' jí'í Ni, ná nga'a cha' tye chalyuu jí'í ngu' li'. ¹⁷ Bi' cha' cua'ni tlyu na jí'í ycuí Ndyosi juani, cua'ni chí na loo Ni, cha' ná tye tsá nu laca Ni loo tyucui ña'a chalyuu; ná tye cha' jí'í ycuí Ndyosi, cha' ná ntsu'u cha' cajaa Ni. Ná nchca jí'na ña'a na jí'í Ni cha' laca na ñati chalyuu ti', pana sca ti' ycuí Ni laca ycuí Ndyosi. Jua'a laca cha' jí'í Ni tu'ni.

¹⁸ Culo na' cña jinu'u juani, Timoteo, cha' ñi'ya nti' na' ña'a na' jí'í sca sñi' na', jua'a nti' na' ña'a na' jinu'u: Tya cua'ni la nu'u cña jí'í ycuí Ndyosi ñi'ya nu cua nacui' ngu' nu laca tu'ba jí'í ycuí Ni cha' cua'ni nu'u; tyi'u ti' nu'u cha' nu cua nchcui' ngu' bi' jinu'u tya tsubi' la, cha' caca nguula la ti' tyiquee nu'u. Li' ñi'ya caca jí'í sca sendaru tso'o, jua'a taca jinu'u xuu tya'a lo'o nu cuxi nu ntsu'u chalyuu; ¹⁹ taca xuu tya'a nu'u lo'o nu cuxi bi' si xñi tso'o nu'u cha' jí'í Jesucristo, si xcui' cha' tso'o cua'ni nu'u lo'o ñati. Ntsu'u ngu' nu ngua jlo ti' ñi'ya laca sca cha' liñi, pana nga'aa ndyu'ni ngu' cha' liñi bi' juani; cua ndya'achu' ngu' bi' jí'í ycuí Ndyosi, cha' nguxtyanu ngu' cha' tso'o bi'. ²⁰ Ñi'ya nti' yu Himeneo lo'o yu Alejandro ni, nga'aa ndaquíya' ngu' jí'í cha' liñi, bi' cha' cua nguxtyanu na' jí'í ngu' bi' ya' nu xña'a, cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' tlyu tsa cha' cuxi laca lo'o nchcui' ngu' cha' suba' jí'í ycuí Ndyosi.

2

Ndi'ya cua'ni na lo'o chcui' na lo'o ycuí Ndyosi

¹ Nga'a cha' chcui' na lo'o ycuí Ndyosi cuentya jí'í lcaa ñati chalyuu, nu lo'o jña na cha' jí'í Ni, lcaa cha' nu lyiji jí'í ñati; chcui' na cuentya jí'í xa' ñati lo'o nchcui' na lo'o ycuí nu Xu'na na, jua'a lo'o tya na xlyá'be jí'í ycuí Ndyosi cuentya jí'í ñati. ² Nga'a cha' chcui' na lo'o ycuí Ndyosi cuentya jí'í lcaa ngu' nu laca loo, cuentya jí'í lcaa ngu' nu laca cña; jña ma' cha' cua'ni Ni cha' ti' ti tyi'í tyiquee na, cha' ná xuu tya'a ngu' laca loo bi' lo'o na, cha' ta ngu' bi' chacuayá' cha' cua'ni na lcaa lo cha' tso'o, ñi'ya nu nti' ycuí Ndyosi cha' cua'ni na. ³ Jua'a nti' ycuí Ndyosi nu ndu'ni lyaá ji'na; tso'o nti' Ni si jua'a chcui' na lo'o Ni, ⁴ cha' nti' Ni cha' cua'ni

lyaá Ni jilí lcaa ñatí chalyuu, nti' Ni cha' ca cuayá' ti' lcaa ñatí ñi'ya nu ntsu'u cha' liñi jilí ycuí' Ndyosi. ⁵ Sca ti ycuí' Ndyosi ntsu'u tsiya' ti, lo'o jua'a ntsu'u sca ti ñatí nu ndi'í slo ycuí' Ni nu nchcui' lo'o Ni cuentya jilí ñatí chalyuu; la cui' Jesucristo laca nu ñatí bi'. ⁶ Nda Jesucristo chacuayá' cha' ndyujuii ngu' jilí yu cua tsubi' la; jua'a nda yu caya' lo qui'ya nu ntsu'u jilí ñatí chalyuu, nu lo'o ngujuii yu lo crusi. Ngua'ni ycuí' Ndyosi cña bi' la cui' hora lo'o ngua ti' Ni cha' cua'ni Ni jilí. ⁷ Ngusubi Ni 'na cha' ndya'a na' nda na' cha' tso'o bi' lo'o ñatí cuentya jilí ycuí' Ni, cha' lo'o ngu' xa' tsu' ndyuna ngu' cha' tso'o bi' li'; ndya'a na' ngulu'u na' jilí ngu' ñi'ya caca xñi ngu' cha' jilí ycuí' Ndyosi. Cha' liñi nscua na' nde, si'i cha' cuiñi nchcui' na'.

⁸ Bi' cha' lacua, lcaa se'í su ndyu'u ti'í ngu' nu ntsu'u cha' jilí lo'o Jesucristo tsa tlyu ti, nti' na' cha' chcui' ngu' lo'o ycuí' Ndyosi. Tso'o ti tyiquee ngu' ta ngu' cha' lo'o ycuí' Ndyosi li', cha' ná tso'o chcui' ngu' lo'o Ni si ñasi' ngu', ni ná tso'o chcui' ngu' lo'o Ni laja lo'o nxuú tya'a ngu'. ⁹ Lo'o nu ngu' cuna'a ni, cacu' ngu' ste' tso'o ti, si'i late' nu quiña'a tsa nga'a; ná talya' lye ngu' quichá' hiqee ngu', ná cacu' lye ngu' oro ni quee ndubi nu quiña'a tsa nga'a, cha' ná tso'o cha' cua'ni tyixi tsa ngu' jilí ycuí' ca ngu' cha' xña'a xa' nu qui'yu jilí ngu' li'; ¹⁰ tso'o la ña'a nu cuna'a nu xcui' cha' tso'o ndu'ni cuentya jilí ycuí' Ndyosi. ¹¹ Nga'a cha' tyi'í ti' ti ngu' cuna'a lo'o culu'u ngu' cha' jilí ycuí' Ndyosi laja lo'o ndyu'u ti'í ngu', cha' lo'o ngu' cuna'a bi' ca tsa'a lo'o ngu', cha' lo'o ngu' cuna'a taquiya' jilí cha' bi'. ¹² Ná ta na' chacuayá' jilí sca nu cuna'a cha' culu'u cha' jilí ycuí' Ndyosi jilí tya'a ngu' lo'o ndyu'u ti'í ngu' tsa tlyu ti, cha' ná tso'o si culo nu cuna'a cña jilí nu qui'yu jua'a. Ti' ti tyi'í ngu' cuna'a

tso'o la. ¹³ Nu ngua tya clyo ni, ngüiñá ycuí' Ndyosi jilí nu qui'yu Adán; tiya' la xi, li' ngüiñá Ni jilí sca nu cuna'a nu ngua naa Eva. ¹⁴ Lo'o jua'a si'i jilí jyo'o Adán bi' ngua'ni nu xña'a ngana tyempo bi'; jilí nu cuna'a jilí yu ngua'ni bi' ngana, nu lo'o ngua'ni jyo'o Eva bi' cha' cuxi. ¹⁵ Bi' cha' tlyu tsa cña ntsu'u jilí ngu' cuna'a lo'o cala sñi' ngu' juani; pana cua'ni lyaá ycuí' Ndyosi jilí ngu' cuna'a si xñi tso'o ngu' cha' jilí Ni, si ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jilí tya'a ngu'. Cua'ni Ni cha' ca lubii cresiya jilí ngu' cuna'a bi', si talo ngu' cua'ni ngu' cha' tso'o bi', si nchca jilí ngu' cuna'a bi' cua'a jilí ycuí' ca ngu' cha' ná ca tyucuaa ti' ngu' jilí ñatí.

3

Ñatí nu caca loo jilí tya'a ngusñi na cha' jilí Jesús

¹ Nga'a cha' jly tso'o ti' ma' cha' liñi nu nchcui' ndi'ya: Tso'o tsa si tyaja'a sca ngu' tya'a ma' caca loo jilí ña'a taju ti ma' nu ngusñi ma' cha' jilí ycuí' Ndyosi, cha' tso'o tsa cuentya jilí ycuí' Ndyosi si nti' sca ñatí cua'ni cña bi'. ² Si laca sca ñatí loo jilí ña'a taju tya'a ñatí jilí Jesucristo, li' ntsu'u cha' cua'ni yu xcui' cha' tso'o lo'o ñatí, cha' ná caja ñi'ya jña ngu' qui'ya jilí yu li'. Caja clyo'o yu bi' lo'o sca ti nu cuna'a; jua'a ntsu'u cha' culacua tso'o ti' yu, cha' cua'a yu jilí cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ycuí' ca yu, cha' tso'o ti tyi'í yu lo'o tya'a ñatí. Ntsu'u cha' ta yu ni'í jilí yu lo'o jña ñatí nu lijya tyijyu', jua'a ntsu'u cha' ta yu na cacu' ngu' bi'. Ntsu'u cha' culu'u yu cha' jilí ycuí' Ndyosi jilí ñatí, bi' cha' ná tso'o si ná nchca jilí yu. ³ Ná caca yu cña bi' si cu'bi yu, si xuú tya'a yu lo'o ñatí; nga'a cha' talo tyiquee yu jilí tya'a ñatí yu, cha' ná caja tya'a cusuú yu. Ná tso'o cha' jña yu cñi jilí tya'a ñatí, cha' caca culiya' tsa ycuí' ca yu. ⁴ Ntsu'u cha'

culo tso'o yu bi' cña jil'i ngu' tya'a ndil'i ti yu, cha' jua'a taquiya' sñi' yu cña nu nclyo yu jil'i ngu', cha' cua'ni ch'i sñi' yu loo yu. ⁵ Ná caca jil'i sca ñati caca loo jil'i taju tya'a ñati jil'i ycu'i Ndyosi si ná lo'o culo tso'o yu bi' cña to' tyi yu; ⁶ bi' cha' ná tso'o caca loo sca ñati nu ngusñi ca ti cha' jil'i ycu'i Ndyosi, cha' tya lyiji ca tsa'a tso'o yu. Ná tyiquee' lye tsa cua'ni tyucuaa ti' yu jil'i tya'a yu, lo'o li' ntsu'u cha' xcube' ycu'i Ndyosi jil'i yu ñi'ya lo'o xcube' Ni jil'i nu xña'a. ⁷ Nu ñati nu caca loo bi' ni, tso'o si caca yu sca ñati nu nchcui' ngu' quich'i jil'i yu cha' tso'o ti ndu'ni yu, masi ngu' nu ná ndaquiya' cha' jil'i Jesucristo tsiya' ti chcu'i' ngu' jua'a jil'i yu. Lo'o li' ná caca chcu'i' ngu' cuentyu jil'i yu bi', ná caca cojolaqui nu xña'a jil'i yu bi', cha' cua'ni yu cha' cuxi.

Ñati nu laca cña jil'i ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús

⁸ Lo'o jua'a ñati nu laca cña jil'i ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús ni, lo'o ngu' bi' ntsu'u cha' cua'ni ngu' xcui' cha' tso'o. Ná tso'o si tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu' bi' lo'o ndu'ni ngu' cña bi'; ná tso'o si cu'bi ngu' bi', ni ná tso'o si jña ngu' bi' cñi jil'i tya'a ñati cha' caca culiya' tsa ycu'i' ca ngu'. ⁹ Ntsu'u cha' xñi tso'o ngu' bi' lcaa cha' liñi jil'i ycu'i' Ndyosi, tya'a cha' nu ngusñi lcaa na, cha' jua'a tyucui tyiquee ngu' cua'ni ngu' xcui' cha' tso'o. ¹⁰ Lo'o jua'a ntsu'u cha' cua'ni cuayá' ma jil'i ñati bi', cha' ña'a ma si xcui' cha' tso'o ndu'ni ngu'. Ñati nu ndu'ni tso'o ni, taca caca ngu' cña jil'i tya'a ngu' cha' xtyucua ngu' jil'i ña'a taju ngu' nu ngusñi cha' jil'i Jesús, cha' cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi cua'ni ngu' bi' cña li'. ¹¹ Lo'o nu ngu' cuna'a ni, ntsu'u cha' cua'ni ngu' xcui' cha' tso'o nu lo'o caca ngu' cña cha' xtyucua ngu' jil'i ña'a taju ngu' nu ngusñi cha' jil'i Jesús; ná tso'o cha' chcu'i' nu cuna'a bi' cuentyu jil'i

tya'a ngu' lo'o xa' ñati. Nga'a cha' culacua tso'o ti' nu cuna'a bi', cha' talo jil'i cña nu nda ngu' jil'i. ¹² Ñati nu laca cña jil'i ña'a taju ngu' nu ngusñi cha' jil'i Jesús ni, caca clyo'o ñati bi' lo'o sca ti nu cuna'a; nga'a cha' culo tso'o ñati bi' cña jil'i sñi' ngu', cha' taquiya' tso'o lcaa ñati nu ndil'i to' tyi ngu' cha' nu chcu'i' ngu' bi'. ¹³ Lo'o jua'a tso'o tsa chcu'i' cua' ña'a ca ñati jil'i ngu' bi' si tso'o ndu'ni ngu' cha' laca ngu' cña, cha' nxyucua ngu' jil'i ngu' tya'a na; li' tyat'i la ti' ngu' jil'i Jesucristo, lo'o jua'a caca tlyu tyiquee ngu' cha' culu'u ngu' cha' liñi jil'i xa' ñati.

Ñi'ya laca cha' jil'i Jesús nu cua ngusñi na

¹⁴⁻¹⁵ Yala ti caa na' slo nu'u, nti' na'. Jua'a nta', pana ná jlo ti' na' ni jacua' caca 'na, si ntsu'u nu tacu' tyucui' jna'; bi' cha' juani nscua na' quityi re cha' caca cuayá' la ti' nu'u ñi'ya nga'a cha' cua'ni ñati jil'i Jesucristo lo'o tya'a ngu', ñi'ya nu ntsu'u cha' cua'ni ngu' lo'o ndyu'u ti' ngu' tsa tlyu ti. Ndu'ni tlyu na jil'i ycu'i' Ndyosi nu lu'ú ca, lcaa taju na lo'o tya'a na, lo'o jua'a nclu'u lcaa ngu' tya'a na cha' liñi jil'i ycu'i' nu Xu'na na jil'i xa' ñati. Ná tye cha' liñi bi' tsiya' ti nde chalyuu xqui'ya lcaa taju ngu' tya'a na li'. ¹⁶ Chañi cha' tlyu tsa cha' tso'o jil'i Jesucristo nu ngusñi na. Ndi'ya nchcu'i' cha' bi':

Nu ngua sa'ni la ni, ni sca ñati ná ngua cuayá' ti' ñi'ya cua'ni lyaá ycu'i' Ndyosi jil'i ngu';

pana nu juani jlo ti' na, xqui'ya cha' ngula Jesucristo chalyuu, cha' ngua ycu'i' Ni sca ñati.

Lo'o jua'a nchcu'i' Xtyi'i ycu'i' Ni cha' jil'i yu, cha' sca ñati nu lubii tsa laca yu;

cua na'a xa' jil'i ycu'i' Ndyosi jil'i Jesús, nu ñati lubii bi'.

Li' nclyu'u ngu' cha' jil'i Jesucristo
 bi' jil'i ñati ca quiña'a tsa
 quichi tyucui ña'a chalyuu;
 ngusñi ñati lcaa quichi cha' nu
 nchcui' ngu' jil'i Ni li'.
 Cua ndyaa Jesús ca slo ycui' Ndyosi
 Sti na nde cua, lo'o juani tlyu
 tsa laca Jesús cajua.

4

*Tya'achu' ngu' jil'i cha' liñi jil'i
 ycui' Ndyosi ca tya' la*

¹ Xqui'ya Xtyli' ycui' Ndyosi
 nchca cuayá' ti' na ñi'ya caca
 tyempo nde loo la, cha' ntsu'u ñati
 nu cua ngusñi tyucui' jil'i Jesucristo
 nquicha', lo'o li' tyu'utsu' ngu'
 bi' tyucui' jil'i ycui' nu Xu'na na.
 Xtyanu ñati bi' jil'i Ni li', cha' cñilo'o
 cui'i' cuxi nu ndu'ni cña cuentya
 jil'i nu xña'a jil'i ngu'; tyijiloo cui'i'
 cuxi bi' jil'i ngu' bi' li'. ² Ntsu'u
 ngu' nu nchcui' tucua lo cha', nu
 nga'aa ntyuju'u ti' cha' ngusñi ngu'
 cha' cuiñi nu nchcui' nu xña'a; jil'i
 ngu' cuiñi bi' cuna xi ngu' tya'a
 na, tyu'utsu' ngu' jil'i tyucui' tso'o
 li'. ³ Nclu'u ngu' cuiñi bi' cha' ná
 tso'o caja clyo'o na; nclu'u ngu'
 cha' ntsu'u tsa na ndacu na nu
 ná tso'o cacu na, nacui' ngu' bi'.
 Tlyu tsa cha' cuiñi nu nda ngu' bi'.
 Pana ngüiná ycui' Ndyosi lcaa na
 nu ndacu na cha' tso'o ti cacu na
 jil'i, lcaa tya'a na nu ntsu'u cha'
 jil'na lo'o Jesucristo; bi' cha' tya na
 xlya'be jil'i ycui' Ndyosi lo'o cua
 cacu ti na, cha' jlo ti' na cha' tso'o
 jil'i ycui' Ni. ⁴ Tso'o tsa cña ngua'ni
 Ni, tso'o ngüiná Ni lcaa lo na; bi'
 cha' ná tso'o si xcuaa na sca cha'
 tso'o nu ngüiná Ni. Xñi na lcaa cha'
 tso'o bi', lo'o li' ndi'ya chcui' na lo'o
 ycui' Ndyosi: "Tsa xlya'be jinu'u,
 Ndyosi Sti ya", ñacu' na. ⁵ Jua'a
 chcui' na lo'o ycui' Ndyosi cha' nda
 Ni lcaa na nu tso'o cha' cacu na;
 culacua Ni jil'i lcaa na nu ndacu na
 li', cha' chacuayá' jil'i ycui' Ndyosi
 ndacu na jil'i.

*Ña'a ti cua'ni tso'o nu'u cña jil'i
 ycui' Ndyosi*

⁶ Culu'u nu'u lcaa cha' nu nscua
 na' lo quityi re jil'i ca ta'a ñati jil'i
 Jesucristo cajua, cha' caca nu'u sca
 ñati nu tso'o tsa ndu'ni cña jil'i Jesu-
 cristo, Timoteo. Tyi'u tso'o ti' nu'u
 lcaa cha' liñi nu cua ngusñi nu'u,
 cha' jil'i ycui' Ni; ña'a ti xñi tso'o
 nu'u tyucui' jil'i ycui' nu Xu'na na
 li', ñi'ya nu ndyu'ni ti nu'u. ⁷ Ná
 taquiya' nu'u jil'i cuentyu nu ná
 nchcui' cha' liñi jil'i ycui' Ndyosi,
 cha' cuxi tsa laca cha' bi'. Pana
 nu'u ni, ntsu'u cha' qui'i' nu'u cha'
 cua'ni nu'u xcui' cña nu ndiya ti'
 ycui' Ndyosi. ⁸ Tso'o xi cha' ngui'i
 quiya' na cha' tya'a na, ngui'i ya' na
 cha' cua'ni na cña; pana tso'o la si
 qui'i' tyiquee na cha' taquiya' na jil'i
 ycui' Ndyosi lcaa tyempo. Tso'o ti
 tyi'i na nde chalyuu, nu lo'o cua'ni
 na cua ña'a ca cña nu nti' nu Xu'na
 na cha' cua'ni na; la cui' tso'o ti
 tyi'i na ca slo ycui' Ndyosi, si cua'ni
 na ñi'ya nu nti' Ni cha' cua'ni na.
⁹ Chañi tsa cha' nu nscua na' nde,
 jua'a ntsu'u cha' xñi tso'o na cha'
 bi'. ¹⁰ Jlyu ti' na jil'i ycui' Ndyosi nu
 lu'ú ca; bi' cha' lye cua'ni na cña jil'i
 Ni, masi lya' tsa ti' ngu' jil'na. Lo'o
 ycui' Ndyosi ni, cua'ni lyaá Ni jil'i
 lcaa ñati si taquiya' ngu' jil'i Ni. Lo'o
 xñi na cha' jil'i Ni, li' ca cuayá' tso'o
 la ti' na cha' bi'.

¹¹ Culo nu'u cña nu nguscua na'
 re jil'i lcaa ngu' tya'a ma, culu'u
 tso'o nu'u cha' bi' jil'i ngu'. ¹² Ná
 ta nu'u chacuayá' xtyi' lo'o ngu'
 jinu'u cha' tya cuañi nu'u, nti' ngu'.
 Cua'ni nu'u xcui' cña tso'o cha' ña'a
 lcaa tya'a ñati jil'i Jesucristo; xcui'
 cha' tso'o chcui' nu'u, xcui' cha'
 tso'o cua'ni nu'u, lo'o jua'a tso'o
 tsa tyu'u tyiquee nu'u ña'a nu'u jil'i
 xa' la ñati. Li' ca cuayá' ti' ngu'
 cha' tso'o tsa ngusñi nu'u cha' jil'i
 Jesucristo, xqui'ya cha' xcui' lubii
 ti cresiyo jinu'u ndyu'ni nu'u cña.
¹³ Laja lo'o tya lyiji ti tyalaa na' slo
 nu'u, ña'a ti tya chcui' nu'u lcaa

cha' nu nscua lo quityi ji'í ycuí' Ndyosi lo'o ngu'; tya chcuí' la nu'u ñi'ya laca cha' liñi bi', tya culu'u la nu'u cha' tso'o bi' ji'í ngu' tsa tlyu ti lo'o tyu'u ti'í ngu'. ¹⁴ Na cua nda ycuí' Ndyosi tyucui chacuayá' ji'í Ni jinu'u lo'o ngusta ya' ngu' cusu' hique nu'u, cha' cua'ni nu'u cña cuentya ji'í ycuí' nu Xu'na na. Cua nchcui' ngu' cuentya ji'í Xtyi'i ycuí' Ndyosi cha' cua'ni nu'u cña bi'; bi' cha' cui'ya tso'o nu'u cuentya ji'í cha' tso'o nu cua nda ycuí' Ndyosi jinu'u tsá bi', cha' talo nu'u ji'í cña nu ntsu'u jinu'u.

¹⁵ Lo'o ycuí' nu'u ni, cui'ya tso'o nu'u cuentya ji'í lcaa cha' nu nguscua na' nde; li' ña'a ngu' cha' cua ndyaca tsa'a tso'o nu'u cha' caca nu'u loo ji'í ngu'. ¹⁶ Talo nu'u ji'í cña bi'. Cua'a nu'u ji'í ycuí' ca cha' xcui' cha' tso'o ti cua'ni nu'u. Tso'o ti culu'u nu'u ji'í ngu' tya'a na, cha' jua'a cuna tso'o ngu' cha' nu nclu'u nu'u ji'í ngu', cha' cua'ni lyaá ycuí' Ndyosi ji'í ngu' bi' li'. Lo'o jua'a cua'ni lyaá Ni jinu'u li'.

5

Tso'o ti cua'ni na lo'o tya'a ngusñi na cha' ji'í Jesús

¹ Ná cua'ni tyaaala nu'u ji'í sca ngu' cusu' si ngua'ni cuxi yu; ta nu'u sca cuji lo'o yu ñi'ya lo'o nchcui' na lo'o sti na. La cui' ti cha' lo'o nu ngu' qui'yu cuañi' ni, ta sca cuji lo'o ngu' ñi'ya lo'o nclu'u na ji'í tya'a na. ² Lo'o sca ma' cusu' ni, ta sca cuji lo'o ma' ñi'ya lo'o nchcui' na lo'o xtya'a na; la cui' ti cha' lo'o nu ngu' cuna'a cuañi' ni, ta sca cuji lo'o ngu' ñi'ya lo'o nclu'u na ji'í sca nu cuna'a tya'a na. Pana xcui' lubii ti cresiya jinu'u ña'a nu'u ji'í ngu' bi'.

³ Ntsu'u cha' ña'asii ngu' ji'í lcaa ngu' cuna'a ti'í si cua ngujui nu laca clyo'o ngu', si ndyanu ycuí' ti ngu'. ⁴ Si ntsu'u sñi' nu cuna'a ti'í, masi sca sñi' ste', ntsu'u cha' ña'asii ngu' bi' ji'í xtya'a ngu' li';

nga'a cha' ca tsa'a sñi' ngu' cha' ña'asii ngu' ji'í ngu' cusu' ji'í, ñi'ya lo'o nguna'asii ngu' cusu' bi' ji'í sñi' ngu' lo'o ngua cuañi' ngu'. Bi' laca cña nu ndacui ji'í ngu' cuañi' cha' cua'ni ngu' cuentya ji'í ngu' cusu' ji'í, cha' tso'o ntsu'u tyiquee ycuí' Ndyosi lo'o ña'a Ni ji'í ngu' cuañi' nu ña'asii tso'o ji'í ngu' cusu' ji'í.

⁵ Sca ti ji'í ycuí' Ndyosi ndu ti' ngu' cuna'a ti'í nu chañi cha' ndyanu ycuí' ti ngu'; sca ti ycuí' Ni xtyucua Ni ji'í ngu' nti' ngu', bi' cha' nchcui' ngu' lo'o ycuí' Ndyosi tsá lo'o talya, ndijña ngu' ji'í Ni na ca nu lyiji ji'í ngu'. ⁶ Si'í jua'a ndu'ni nu cuna'a ti'í nu ndyu'ni cua ña'a ca cha', ñi'ya nu nti' ti cresiya ji'í ycuí' ngu'; nti' ngu' cha' tso'o ti ndi'í ngu' chalyuu, pana cua tye ti cha' ji'í ngu' bi' cuentya ji'í ycuí' Ndyosi. ⁷ Ntsu'u cha' culo nu'u cña ji'í lcaa ngu' bi', cha' ná caca sta xa' la ñati qui'ya ji'í cu'ma ñati ji'í Jesucristo xqui'ya ngu' cuna'a ti'í bi'. ⁸ Ná tso'o ndu'ni ñati nu ná ndube ti' ji'í tya'a, masi ji'í sti ngu', masi ji'í xtya'a ngu', masi ji'í sñi' ngu'; cha' cuiñi nchcui' ngu' lo'o nacui ngu' cha' ngusñi ngu' cha' ji'í Jesucristo si ná ña'asii ngu' ji'í tya'a ngu', cha' tso'o la ndyu'ni xa' ñati nu ná ndaquiya' cha' ji'í Jesucristo tsiya' ti.

⁹ Tso'o la sca ngu' cusu' xtañi lcaa nu cuna'a ti'í nu cua ndye snayala yija' ji'í, ma' cusu' nu sca ti quiya' ngujui clyo'o, nu sca ti lo'o clyo'o ma' nguti'í ma' chalyuu.

¹⁰ Sca ngu' xtañi ma' cusu' nu nchcui' ngu' ji'í cha' tso'o tsa cña ndu'ni ma' cusu' bi': si cua ngua'ni cu'ú tso'o ma' ji'í nu sube; si cua nda ma' su tyi'í ñati nu liya tyijyu'; si cua ngxutyucua ma' ji'í tya'a ñati ji'í Jesucristo, masi tlyu cña ntsu'u cha' cua'ni ma'; si ngua tya'na ti' ma' ji'í ñati nu quicha ti'. Si jua'a xcui' cña tso'o ndu'ni ma' cusu' bi', sca ngu' xtañi ma' lo quityi bi'

lacua.

¹¹⁻¹² Ná scua ngu' xtañi nu cuna'a cuañi' la nu ndyanu ti'i, cha' ntsu'u quiya' ná talo nu ngu' cuañi' bi'. Pana nu cuna'a nu nscua xtañi lo quityi ni, sca ti cua'ni ngu' cña jil'i Jesucristo nti' ngu', bi' cha' ngüiñi cha' jil'i ngu' lo'o ycui' Ndyosi li'. Ñi'ya caca si tiya' la xa' caja clyo'o nu cuna'a cuañi' bi', lo'o li' nga'aa cua'ni ngu' ñi'ya nu nacui' ngu' cha' cua'ni ngu' cuentya jil'i Jesucristo li', jua'a ntsu'u qui'ya jil'i nu cuna'a bi' li'. ¹³ Bi' cha' tso'o la si ná scua ngu' tsiya' ti xtañi nu cuna'a cuañi' nu ndyanu ti'i. Ná tyiquee' xcui' paseya ti tya'a ngu' cuañi' bi' slo ñati; pana si jua'a cua'ni ngu', caca taja ngu' cuna'a bi', chcui' tsa ngu' cuentyu jil'i xa' ñati li', masi jil'i tya'a ngu', masi jil'i xa' la ñati. Ni si'i sca ti cha' taja nu cuna'a ti'i nu ndu'ni jua'a, masi lo'o chcui' tsa ngu' cuna'a bi' lo'o tya'a ngu' lcau ti lo cha' nu ná tso'o cha' chcui' na. ¹⁴ Bi' cha' tso'o la si xa' caja clyo'o nu cuna'a cuañi' nu ndyanu ti'i, nti' na'; caja sñi' ngu' li', ña'asii ngu' to' tyi ycui' ngu', cha' ná caja ñi'ya nu sta ngu' qui'ya ji'na xqui'ya nu cuna'a bi'. ¹⁵ Jua'a nta' cha' cua'ni ma, cha' cua ntsu'u xi ngu' cuna'a cuañi' nu ndyanu ti'i nu cua ngu-lochu' jil'i cha' jil'i ycui' Ndyosi, cha' cua ngusñi ngu' tyucui jil'i Satanás nu xña'a li'.

¹⁶ Culo nu'u cña jil'i ca ta'a ñati jil'i Jesucristo jua, masi jil'i ngu' qui'yu, masi jil'i ngu' cuna'a, cha' ña'asii ngu' jil'i nu cuna'a ti'i tya'a ngu'; ná xtyanu ngu' jil'i nu cuna'a ti'i tya'a ngu' cha' caca bi' cuentya jil'i taju ñati jil'i Jesucristo. Li' caca xtyucua tyucui taju ngu' bi' jil'i nu cuna'a nu chañi cha' ti'i ngu', nu ngu' cuna'a ti'i nu ná ntsu'u ni sca ñati jil'i cha' xtyucua jil'i.

¹⁷ Cua'ni chi ma loo ngu' cusu' nu laca loo jil'i taju jil'i ma si tso'o ti ndu'ni ngu' lo'o ma. Lye la cua'ni chi ma loo ngu' cusu' nu nchcui'

cha' jil'i ycui' Ndyosi lo'o ma, ngu' cusu' nu nclu'u cha' bi' jil'i ma. Ta ma caya' jil'i ngu' cusu' bi'. ¹⁸ La cui' ti cha' nscua lo quityi jil'i ycui' Ndyosi nu nchcui' ndi'ya: “Ná sca' ma tu'ba toro laja lo'o nxatá ni' jil'i trigo cha' tyu'u si'yu; cacu ni' xi, tso'o la li'”, nacui' quityi. Xa' nchcui' lo quityi bi' ndi'ya: “Liñi ndyu'u cha' xñi ngu' caya' lo cña nu ngua'ni ngu'”, nacui' quityi.

¹⁹ Ná tucua' nu'u cha' jil'i ngu' si sta sca ñati qui'ya jil'i sca ngu' cusu' bi'; sca ti si stu'ba ti sta tucua sna tya'a ñati qui'ya bi' jil'i ngu' cusu' bi', li' nga'a cha' tucua' nu'u cha' jil'i ngu'. ²⁰ Si chañi cha' ndyu'ni ngu' cusu' bi' cha' cuxi, li' chcui' nu'u lo'o nu cusu' bi' slo tyucui taju ñati jil'i Jesucristo bi', cha' cube ti' lcaa ngu', cha' ná cua'ni cuxi ngu' jua'a. ²¹ Nclyo na' cña bi' jinu'u, Timoteo, cha' cua'ni nu'u lcaa cña nu nguscua na' lo quityi re; lo'o jua'a jlo ti' ycui' Ndyosi cha' nu nguscua na' re, jlo ti' Jesucristo, jlo ti' xca nu ngusubi ycui' Ndyosi jil'i. Nu lo'o ntsu'u cha' cua'ni cuayá' nu'u jil'i sca ngu' tya'a ma ni, jatya nu'u xi cha' ca cuayá' tso'o ti' nu'u lcaa lo cha' jil'i ngu' bi', cha' sca ti cuayá' liñi tyu'u cha' jil'i ngu' bi', masi tya'a tso'o nu'u, masi chaca tya'a ngu'. ²² Ná yala tsa cua'ni nu'u cha' sta ya' nu'u hichu' sca ñati, cha' caca yu loo jil'i sca taju ñati jil'i Jesucristo; jatya xi cha' ña'a si chañi cha' ñati nu xcui' ndu'ni cha' tso'o laca yu, si chañi cha' tso'o tsa cña ndyu'ni yu, cha' ná tyanu qui'ya yu hichu' nu'u si ntsu'u cha' cuxi ne' cresiya jil'i yu bi'. Lo'o nu'u ni, xcui' lubii ti cresiya jinu'u cua'ni nu'u cña.

²³ Jlo ti' na' cha' quicha xi ti' nu'u; bi' cha' nga'aa co'o nu'u xcui' hitya ti, tso'o co'o nu'u xi vino nu ndyu'u lo si'yu losu' cha' caca jo'o ne' nu'u.

²⁴ Ntsu'u ñati nu ntsu'u qui'ya jil'i, pana jlo ti' xa' ñati ni cha' cuxi ndyu'ni ngu' bi', masi bilya caca

cuayá' jilí ngu' bi'. Lo'o jua'a ntsu'u ñati nu cuxi tyiquee ngu', pana ná jlo ti' xa' ñati ní cha' cuxi ndyu'ni ngu' bi'; lo'o caca cuayá' jilí ngu' bi', hasta li' ca cuayá' ti' xa' ñati ñi'ya laca qui'ya nu ntsu'u jilí ngu' bi'.²⁵ La cui' jua'a lo'o ñati nu tso'o tsa tyiquee, jlo ti' xa' ñati ni cha' tso'o nu ndyu'ni ngu' bi'. Pana si ntsu'u ñati nu tso'o tyiquee, nu ná jlo ti' xa' ñati jilí, ca nde loo la tyu'u tucua cha', ca cuayá' ti' ngu' jilí cha' tso'o nu ngua'ni ngu' bi' li'.

6

¹ Lcaa ñati jilí Jesucristo nu laca msu nu ngüi'ya ñati ntsu'u cha' cua'ni chí ngu' loo xu'na ngu', masi tilí tsa cña nu nda xu'na jilí. Li' ná caca chcuí' cuxi ngu' jilí ycuí' Ndyosi xqui'ya msu bi', ni ná caca chcuí' cuxi ngu' jilí cha' jilí Jesucristo nu nclu'u na. ² Ñati nu laca msu nu cua ngüi'ya tya'a ñati jilí Jesucristo sa'ni la ni, ná tso'o si cua'ni tyixi msu bi' lo'o xu'na ngu', cha' stu'ba ntsu'u tyiquee ngu' lo'o Jesucristo; ntsu'u cha' lye la cua'ni chí msu bi' loo xu'na ngu', tso'o la cua'ni msu bi' cña jilí xu'na ngu', cha' nu tya'a ngusñi ngu' cha' jilí Jesús laca ngu' juani, lo'o jua'a ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jilí tya'a ngu'. Stu'ba ti ngusñi ngu' cha' jilí Jesucristo, bi' cha' culu'u nu'u cha' bi' jilí ngu', lo'o jua'a culo nu'u cña jilí ngu' cha' cua'ni ngu' lcaa lo cha' nu nscua lo quityi re.

Ná culacua tsa ti' na cha' jilí cñi

³ Liñi tsa cha' jilí ycuí' Jesucristo nu Xu'na na; cua ña'a ca ñati nu nclu'u xi xa' la cha' jilí ma, ná liñi ndyu'ni nu ñati bi', ná ntaja'a ngu' tsiya' ti taquiya' ngu' jilí cha' liñi bi'. ⁴ Na nclu'u ngu' bi' xa' la cha' xqui'ya cha' ná jlo ti' ngu' bi' tsiya' ti, cha' tyixi tsa tyiquee ngu'. Ná tso'o tyiquee ngu' bi', cha' xcui' na ndiya tsa ti' ngu' xuu tya'a ngu' cuentya jilí scaa cha' nu nchcuí'

ngu'; ná tso'o cña nu ndu'ni ngu' bi', cha' jua'a caca liye' ti' ngu' jilí tya'a ngu', lo'o jua'a xuu tya'a ngu' bi' li', cha' xcui' cuentyu chcuí' ngu' jilí tya'a ngu', lo'o jua'a sta ngu' qui'ya laja ti jilí tya'a ngu' li'. ⁵ Lye tsa nchcuí' ngu' bi', xqui'ya cha' ná ngusñi tso'o ngu' cha' liñi jilí ycuí' Ndyosi, jua'a nga'aa nclyacua tso'o ti' ngu' bi'; cha' cuiñi ti ndu'ni tlyu ngu' bi' jilí ycuí' Ndyosi cha' caja cñi jilí ngu', nti' ngu'. Ná tya'a nu'u stu'ba ti lo'o ngu' bi'. ⁶ Chañi cha' ntsu'u xi cha' tso'o nu tyacua jilí na xqui'ya ycuí' Ndyosi, si cua'ni tlyu na jilí Ni tyucui tyiquee na; pana sca ti si nguaala' ti' na lo'o lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jilí na nde chalyuu. ⁷ Ná sca na lo'o jilí na nu lo'o ngula na chalyuu, lo'o jua'a ná sca na tyalo'o na lo'o cajaa na. ⁸ Cuayá' jilí na nde chalyuu si ntsu'u na cacu na, si ntsu'u ste' na; ⁹ pana ntsu'u ñati nu nti' tsa cha' caca culiya' ngu'. Ná tso'o cha' bi', cha' li' cua'ni cuayá' nu xña'a jilí ngu' si caca tyu'u cha' cuxi tyiquee ngu'; tye chalyuu jilí ngu' li', chcuna' cresiya jilí ngu'. ¹⁰ Lo'o ntsu'u tsa tyiquee ñati jilí cñi, bi' laca suu quiña'a tsa cha' cuxi. Ntsu'u ñati nu tijí' tsa ti' jilí cñi, bi' cha' cua ngulochu' ngu' cha' jilí nu Xu'na na, cha' nga'aa taquiya' ngu' bi' cha' jilí Ni. Xñi'j tsa ti' ndi'j ngu' bi' li', cha' nchcube' ngu' jilí ycuí' ca ngu'.

Tya nda Pablo xi cha' lo'oyu Timoteo

¹¹ Lo'o nu'u Timoteo, ñati jilí ycuí' Ndyosi laca nu'u, bi' cha' xtyanu nu'u jilí lcaa cha' cuxi bi'; xcui' cha' liñi cua'ni nu'u, cua ña'a ca lo cha' tso'o nu nti' ycuí' Ndyosi cha' cua'ni na. Tya nxñi tso'o nu'u cha' jilí ycuí' Ndyosi, jua'a cua'ni nu'u cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu'u ña'a nu'u jilí lcaa ñati; talo nu'u masi xcube' ngu' jinu'u, jua'a cua'ni tya'na ti' nu'u jilí ñati. ¹² Tyucui tyiquee nu'u cua'ni nu'u

cña jil'i ycuil' nu Xu'na na, xqui'ya cha' ngusñi tso'o nu'u cha' jil'i Ni. Cua jlo ti' nu'u cha' ná nga'a cha' tye chalyuu jinu'u, cha' ngusubi ycuil' Ndyosi jinu'u, lo'o li' cua nda nu'u cha' lo'o tyuu tya'a ñati ñi'ya ngua lo'o ngusñi nu'u cha' jil'i Jesucristo; si'i sca cha' cuaana ti ngua bi'. ¹³ Culo na' cña jinu'u juani chacuayá' jil'i ycuil' Ndyosi nu ndu'ni cu'ú jil'i lcaa na lu'ú nu ntsu'u chalyuu; la cui' jua'a culo na' cña jinu'u chacuayá' jil'i Jesucristo nu tso'o tsa nguxacuj cha' jil'i Poncio Pilato nu laca loo nu lo'o ngua cuayá' jil'i Jesús. Ná ntsij yu nguxacuj yu cha' cuentya jil'i cña nu ndyaca jil'i yu cha' nu sca ti Sñi' ycuil' Ndyosi laca yu. ¹⁴ Culo na' cña jinu'u cha' xcuil' tso'o ti cua'ni nu'u, cha' cua'ni lyiji nu'u lcaa cha' nu nguscua na' lo quityi re, lo'o jua'a ná ta nu'u tyempo nu caja ñi'ya sta ngu' qui'ya jinu'u. Na ntajaty na jil'i Jesucristo nu Xu'na na ña'a cuayá' tyaa Ni chaca quiya', ¹⁵ cha' tsa nu nti' ycuil' Ndyosi cha' caa Jesús, li' tyu'u tucua Ni chaca quiya'. Nu ycuil' Ndyosi ni, tso'o ntsu'u tyiquee Ni tyucui tyempo, lo'o jua'a ycuil' Ni laca loo tsiya' ti; laca Ni rey nu tlyu la, nu Xu'na nu laca loo la. ¹⁶ Ná ntsu'u cha' cajaa ycuil' Ndyosi tsiya' ti, ná tye cha' jil'i Ni. Ndubi tsa ña'a xee ca su ntucua ycuil' Ndyosi, ni ná ntsu'u ñati nu caca tsaa ca slo Ni jua'a ti xqui'ya xee tlyu bi'. La cui' jua'a ná ntsu'u ñati nu cua na'a jil'i ycuil' Ndyosi, cha' ná nchca ña'a ñati jil'i Ni nde chalyuu. Bi' cha' cua'ni chi na loo ycuil' Ndyosi lacua, cha' laca Ni nu tlyu la. Jua'a laca cha' tu'ni.

¹⁷ Lo'o jua'a ntsu'u cha' culo nu'u cña jil'i ngu' culiya' tya'a ngusñi ma cha' jil'i Jesús, cha' ná cua'ni tyucuaa ti' ngu' bi' lo'o tya'a ngu'. Ná tso'o si xcuil' culacua tsa ti' ngu' bi' jil'i cñi jil'i ngu'; la cui' ti ná culacua tsa ti' ngu' jil'i lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ngu', cha' yala

ti ndye cñi jil'na. Tso'o la si cube ti' ngu' bi' jil'i ycuil' Ndyosi nu lu'ú ca, cha' cua nda Ni lcaa lo na nu ntsu'u jil'na cha' caca tso'o tyiquee na nde chalyuu. ¹⁸ Culo nu'u cña jil'i ngu' culiya' bi' ndi'ya: Xcuil' cha' tso'o cua'ni ngu'; cua'ni tya'na ti' ngu' jil'i xa' ñati, lo'o jua'a tyi'u ti' ngu' jil'i ngu' ti'i, cha' ta ngu' na nu lyiji jil'i ngu' ti'i bi'. ¹⁹ Jua'a ti caca culiya' ngu' slo ycuil' Ndyosi xqui'ya cha' tso'o nu ngua'ni ngu' ca nde, xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' tso'o jil'i ycuil' Ni. Ná nga'a cha' tye chalyuu jil'i ngu' bi' li'.

Chaca tya cña nclyo Pablo jil'i yu

²⁰ Lo'o nu'u Timoteo, cua'ni tyaca'a nu'u jil'i cha' nu ntsu'u cha' culu'u nu'u jil'i ñati cuentya jil'i ycuil' Ndyosi. Ná taquiya' nu'u tsiya' ti jil'i cha' cuxi nu nchcui' nu ngu' cuiñi bi'. Jlo tsa ti' ycuil' ca ngu', jua'a nti' nu ngu' cuiñi bi'; pana ná nda ngu' bi' cuentya tsiya' ti ñi'ya laca sca cha' liñi. ²¹ Ntsu'u ngu' nu jlya ti' cha' cuiñi nu nchcui' ngu' cuiñi bi', pana juani nga'aa ndya'a stu'ba ngu' bi' lo'o ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i ycuil' Ndyosi.

Ña'a ti cua'ni ycuil' Ndyosi cha' tso'o lo'o nu'u. Jua'a caca cha' lacua.

Nguscua San Pablo chaca quityi nu ndyaa ca slo Timoteo

¹ Pablo laca na'. Cua nda ycuí Ndyosi cña 'na cha' lijya na' tyijyu' ca nde quichi tyi ma, cha' ta na' cha' jilí Jesucristo lo'o ma. Nacui Ni cha' ná nga'a cha' tye chalyuu jilí ñati nu xñi cha' jilí Jesucristo. ² Nscua na' quityi re cha' caa slo nu'u, Timoteo, cha' sñi' na' laca nu'u nti' na', jua'a ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jinu'u. Ndi'ya nti' na', cha' ña'a ti cua'ni ycuí Ndyosi cha' tso'o lo'o nu'u, cha' cua'ni tya'na ti' Ni jinu'u, cha' jua'a cua'ni Ni cha' ti ti tyi' cresiya jinu'u xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Nhcui' Pablo jilí cha' tlyu nu ndyu'ni ycuí Ndyosi lo'o ñati

³ Ñi'ya nu tyucui tyiquee jyo'o cusu' jilí na ngua'ni ngu' cña jilí ycuí Ndyosi nu ngua sa'ni la, jua'a tyucui tyiquee na' ndyu'ni na' cña jilí ycuí Ndyosi juani. Ndyaa na' xlya'be jilí ycuí Ni lo'o nhcui' na' lo'o Ni cuentya jinu'u, cha' tsá lo'o talya nhcui' na' lo'o Ni. ⁴ Ntsu'u ti' na' cha' ngusi'ya nu'u lo'o ndu'u na' ndyaa na', bi' cha' nti' tsa na' ña'a na' jinu'u chaca quiya' cha' ca chaa ti' na. ⁵ Ntsu'u ti' na' cha' chañi cha' ngusñi nu'u cha' jilí Jesús. Xtya'a cusu' nu'u, nu ma' Loida ni, bi' laca nu cua ngusñi cha' bi' tya clyo; lo'o li' ma' Eunice xtya'a nu'u cua ngusñi cha' bi'; la cui' jua'a nu'u, tso'o tsa ngusñi nu'u cha' jilí Jesús.

⁶ Ta na' sca cuij lo'o nu'u juani: Cua'ni tyaca'a nu'u jilí cha' tso'o nu cua nda ycuí Ndyosi jinu'u tya lo'o ngusta ya' na' hique nu'u, cha' taca cua'ni nu'u cña cuentya jilí ycuí nu Xu'na na. ⁷ Ná nti' ycuí Ndyosi cha' cutsij na; bi' cha' nda Ni Xtyi'i

ycu' Ni cha' tyanu ne' cresiya jilí na, cha' ca tlyu tyiquee na, cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na jilí tya'a ñati na, cha' taca cua'ni na ñi'ya nu nti' ycuí Ndyosi cha' cua'ni na lcaa tsa. ⁸ Ná ca tyuju'u ti' nu'u; ta nu'u cha' lo'o ngu', ñi'ya nu ngusñi nu'u cha' jilí ycuí nu Xu'na na. La cui' ti ná ca tyuju'u ti' nu'u cha' ntsu'u na' ne' chcuá. Nhcube' ngu' jna' xqui'ya cha' nhcui' na' cha' jilí ycuí nu Xu'na na, bi' cha' ná quiña'a tsa culacua ti' nu'u si lo'o jinu'u xcube' ngu' cha' nhcui' nu'u cha' tso'o jilí Jesucristo lo'o ngu'. Ta ycuí Ndyosi juersa jilí na cha' talo na, ⁹ cha' ycuí Ndyosi laca nu ngua'ni lyaá jilí na; cua ngusubi Ni jilí na cha' cua'ni na cña nu nti' Ni cha' cua'ni na. Ntaja'a Ni cua'ni lyaá Ni jilí na cha' tso'o tyiquee ti Ni, masi si'i xqui'ya cha' tso'o nu ngua'ni ycuí ca na. Ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jilí na; jua'a laca cha' nu ngulu'u Jesucristo jilí na, cha' ngua ti' ycuí Ndyosi cua'ni Ni cha' tso'o lo'o na nu lo'o tya lyiji cuiña Ni chalyuu. ¹⁰ Cua nhca cuayá ti' na cha' bi' juani, xqui'ya cha' cua yaa Jesucristo chalyuu, cha' bi' laca nu ngua'ni lyaá jilí na; ntijiloo Jesús tsiya' ti jilí nu xña'a nu lo'o ndyu'u yu chaca quiya' lo'o cua ngujuii yu, bi' cha' ná nga'a cha' tye chalyuu jilí lcaa na nu xñi na cha' jilí Ni, cha' ngua'ni lyaá Jesús jilí na.

¹¹ Cha' jilí Jesucristo, bi' laca cha' nu nhcui' na' lo'o ñati. Cua ngusubi ycuí Ndyosi 'na cha' ndya'a na' nclyu'u na' cha' bi' jilí ngu' xa' tsu' cuentya jilí ycuí Ni, ¹² bi' cha' ndyiji cha' ti' 'na juani. Pana ná tyuju'u ti' na', cha' cua jlo ti' na' tilaca laca nu ngusñi na' cha' jilí Ni. Jlo ti' na' cha' nhca jilí Ni ña'asij Ni 'na; nhca jilí Ni xtyucua Ni 'na lo'o ndyu'ni na' cña nu nda Ni 'na, cha' taca tyu'u tso'o cña 'na tsá bi' lo'o tyaa Jesús nde chalyuu chaca quiya'.

¹³ Ña'a ti tya tyi'u ti' nu'u lcaa cha' nu cua ngulu'u na' jinu'u lacua. Cha' liñi laca bi', jua'a tso'o tsa si xñi tso'o nu'u cha' bi'. Tso'o ti tyu'u tyiquee nu'u ña'a nu'u ji'i ñati, xqui'ya cha' ntsu'u cha' jinu'u lo'o Jesucristo. ¹⁴ Cua'ni tyaca'a nu'u ji'i cha' tso'o nu nda ycu'i Ndyosi lo'o na; xtyucua Xtyi'i ycu'i Ni jinu'u cha' cua'ni nu'u cña bi', bi' cha' ndyanu Xtyi'i ycu'i Ni ne' cresiya ji'na.

¹⁵ Jlo ti' nu'u cha' quiña'a ñati ji'i Jesucristo cua nguxtyanu ngu' 'na; masi cua ña'a ca ngu' nde loyuu su cuentya Asia, lo'o yu Figelo, lo'o yu Hermógenes, cua nguxtyanu ngu' bi' 'na. ¹⁶ Sca ti yu Onesíforo ni, nguxtyucua tsa yu bi' 'na; ná ngua tyuju'u ti' yu cha' ntsu'u na' ne' chcuā, pana ndyaa yu ndyaa na'a yu 'na ca bi'. Bi' cha' nti' na' cha' cua'ni tya'na ti' ycu'i Ndyosi ji'i yu, lo'o jua'a ji'i lcaa ngu' nu ndi'i slo yu bi'. ¹⁷ Nu lo'o ndyalaa yu nde quichi Roma re, li' ngulana tsa yu 'na cha' caa yu ca slo na'. ¹⁸ Nti' na' cha' cua'ni tya'na ti' ycu'i nu Xu'na na ji'i yu bi', nu lo'o tyalaa tsa nu cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati. Lo'o jua'a cua jlo tso'o ti' nu'u lcaa ña'a cña tso'o nu ngua'ni yu lo'o na ca quichi Efeso.

2

Tlyu cua'ni tyiquee Timoteo, nti Pablo

¹ Sñi' na', nti' na' cha' ta na' chaca cuii lo'o nu'u juani: Caca tlyu tyiquee nu'u xqui'ya Jesucristo nu xcui' cha' tso'o ndu'ni lo'o na. ² Cua ndyuna nu'u lcaa cha' nu ngulu'u na' ji'i tyuu tya'a ñati; nu juani la cui' ñi'ya nu ngulu'u na', jua'a culu'u nu'u ji'i ñati nu tyucui tyiquee nti' ngu' culu'u ngu' cha' bi' ji'i xi xa' la ñati, cha' ca tsa'a tso'o nu xa' la ngu' bi' cha' ji'i ycu'i Ndyosi.

³ Ñi'ya ndalo sca sendaru lo'o ndya'a yu cusu, jua'a talo nu'u

si cajá cha' ti' jinu'u lo'o ndyu'ni lya' ti' ngu' jinu'u, cha' sendaru ji'i Jesucristo laca nu'u juani. ⁴ Sca ti cña sendaru caca cua'ni sendaru; ná caca cua'ni yu xi xa' lo cña, si nti' yu cha' ca tso'o tyiquee xu'na yu lo'o yu, cha' bi' laca nu cua ngusubi ji'i yu cha' caca yu sendaru. ⁵ Jua'a si ntsu'u sca cha' cuijya ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' ni, cua laca nscua cha' ñi'ya nu tso'o la quijya ngu', cha' taca cua'ni tsaca yu ngana ji'i tya'a yu. Si ná taquiya' ngu' ji'i cha' nu cua nscua bi', li' ná caja cha' xlya'be ji'i ñati nu cua ngua'ni ngana ji'i tya'a yu lo'o cua ndye cha' cuijya ji'i ngu' li'. ⁶ Chaca cha' ni, sca ñati nu tlyu tsa cña ngua'ni lo xtya ji'i yu, clyo cacu ycu'i yu na nu ndyu'u lo xtya bi'. ⁷ Culacua xi ti' nu'u ji'i cha' nu ngulu'u ca ti na' jinu'u, lo'o jua'a xtyucua ycu'i nu Xu'na na jinu'u cha' ca cuayá' ti' nu'u lcaa cha' bi'.

⁸ Tyi'u ti' nu'u ji'i Jesucristo, cha' ycu'i laca nu ndyu'ú chaca quiya' lo'o ngujui yu. Tya'a ñati ji'i jyo'o David laca yu bi'. La cui' cha' tso'o ji'i Jesús nu lu'ú ca nda na' lo'o ñati, ⁹ bi' cha' ndu'ni lya' ti' ngu' 'na juani. Ñi'ya nu nchcubé' ngu' ji'i sca ñati cuxi, jua'a ngusca' ngu' jna' ne' chcuā juani. Ngusu'ba ngu' jna' ne' chcuā tu'ni, pana ná nchca ji'i ngu' su'ba yacu' ngu' ji'i cha' tso'o ji'i ycu'i Ndyosi jua'a; ¹⁰ bi' cha' talo tyiquee na' ji'i ngu', masi nchcubé' tsa ngu' jna'. Talo na' ji'i cha' cuxi bi' cuentya ji'i ca ta'a ñati nu ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i, cha' lo'o ñati bi' ngua'ni lyaá Jesucristo ji'i, cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ñati bi'. Caca tyi'i ngu' bi' ca slo ycu'i Ndyosi su tso'o tsa ña'a lcaa cha'.

¹¹ Nga'a cha' xñi tso'o ma' cha' liñi nu ndi'ya nchcui':

Si cajaa na cha' laca na ñati ji'i Jesucristo, lo'o ti tyaa na tyi'i na lo'o ycu'i Ndyosi li'.

12 Si talo na lo'o xcube' ngu' ji'na xqui'ya cha' ji' Ni, li' caja su tyi'li na lo'o ycu' Jesús ca su laca Ni loo ca bi'.

Si ñacui' na cha' ná ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, jua'a ycu' Ni, ñacui' Ni cha' ná ntsu'u cha' ji' Ni lo'o na.

13 Masi tya'achu' na ji' ycu' Ni, ña'a ti tya tso'o tsa ndu'ni Jesucristo lo'o na;

ná ncha'a cha' ji' Jesús, ña'a ti tya cua'ni Ni ñi'ya nu cua nacui' ycu' Ni cha' cua'ni Ni.

Ñati nu tso'o tsa cña ndyu'ni

14 Lu'ba ti chcu' nu'u lo'o ngu' cha' taquiya' ngu' lcaa cha' nu nscua na' re. Cua jlo ti' ycu' nu Xu'na na lcaa ña'a nu ndyu'ni scaa ngu', bi' cha' culo nu'u cña cha' nga'aa xtyacui' ngu' cha' lo'o tya'a ngu' cuentya ji' cua ña'a ca cuentyu nu nchcu' ñati. Ná tso'o tsiya' ti jua'a, cha' lye tsa quichi' cha' hique ngu' nu ndyuna cha' bi'. 15 Lye tsa cua'ni nu'u cña nu cua nda ycu' Ndyosi jinu'u, cha' ná ca tyuju'u ti' nu'u xqui'ya cña nu ngua'ni nu'u nu lo'o tsa nu'u tyi' ca slo Ni. Chañi tsa laca cha' ji' ycu' Ndyosi, bi' cha' tya culu'u la nu'u cha' liñi bi' ji' ngu' lacua; tso'o ti caca tyiquee Ni ña'a Ni jinu'u li'. 16 Ná cua'a jyaca nu'u tsiya' ti ji' cha' cuxi nu nchcu' nu ngu' cuiñi bi', cha' tyijyu' tsa ndya'achu' ngu' bi' ji' ycu' Ndyosi; nga'aa ndya'a ngu' bi' tyucui' ji' ycu' Ndyosi tsiya' ti. 17 Cha' cuxi laca nu nclu'u ngu' bi', lo'o jua'a tlyu la caca cha' cuxi bi' nde loo la. Ñi'ya ndyaluu sca quichu' tyaala nu nga'a lo cuaña' na, ña'a cuayá' cua'ni ñu'u ji' ña'a tsaca cuaña' na, la cui' jua'a laca cha' cuiñi nu nclu'u yu Himeneo lo'o yu Fileto bi'. 18 Nguxtyanu ngu' bi' cha' liñi ji' ycu' Ndyosi, lo'o nu juani nacui' ngu' bi' cha' nga'aa tyu'u na chaca quiya': "Na cua ndyu'u ngu' chaca quiya', lcaa

ngu' nu ntsu'u cha' tyu'u", nacui' ngu' cuiñi bi'. Pana ntsu'u xi ngu' tya'a na nu cua ngusñi cha' nu nchcu' ngu' bi', lo'o juani nga'aa jlo tso'o ti' ngu' ni cha' nu jlya ti' ngu' tya clyo. 19 Liñi tsa laca cha' nu nchcu' ycu' Ndyosi; cua'ni Ni cha' ná xtyanu na cha' bi', si jlya ti' na cha' nu nchcu' ycu' Ndyosi ndi'ya: "Cua nslo ycu' nu Xu'na na tilaca laca ñati ji' Ni". Lo'o chaca cha' nchcu' ndi'ya: "Cua ña'a ca ñati nu ntsu'u cha' ji' lo'o Cristo ni, ntsu'u cha' xtyanu ngu' bi' lcaa cha' cuxi". Jua'a nacui' quityi ji' ycu' Ndyosi.

20 Ntsu'u tsa ya' xña ne' cosiña ji' sca ni' tlyu: ntsu'u na oro, jua'a ntsu'u na plata, jua'a ntsu'u na yaca, lo'o jua'a ntsu'u na yuu. Xcu' cña tso'o ti ndu'ni ngu' lo'o ca'ña oro, lo'o ca'ña plata; pana ná ndube ti' ngu' ji' ca'ña yaca, ji' ca'ña yuu, cha' tsa'ña ti nga'a bi'. 21 Ñi'ya nti' ya' xña nu ntsu'u ne' cosiña, jua'a laca ñati ji' Jesucristo; nti' na cha' cua'ni ycu' nu Xu'na na cha' tso'o lo'o na, cha' cube ti' Ni ji'na ñi'ya lo'o ndube ti' xu'na ni' ji' ca'ña ji', nu quiña'a tsa nga'a. Ná caca cua'ni na cha' tso'o bi' si ná lubii cresiya ji'na; bi' cha' ndu'ni cha' xtyanu na lcaa cha' cuxi cha' caca lubii cresiya ji'na, cha' sca ti cña nu nda ycu' Ndyosi ji'na cua'ni na li'.

22 Ngu' cuañi' laca nu'u, lo'o jua'a ntsu'u tsa cha' cuxi nu ndiya ti' ngu' cuañi'; pana nga'aa cua'ni nu'u cha' bi'. Ña'a ti tya cua'ni nu'u cha' tso'o ndi'ya: xñi tso'o nu'u cha' liñi bi', tso'o ti tyu'u tyiquee nu'u ña'a nu'u ji' ñati; tso'o ti tyi' nu'u lo'o tya'a ma nu cua ngua lubii cresiya ji' ngu', la cui' tya'a ntsu'u cha' ji' ma lo'o ycu' nu Xu'na na. 23 Nga'aa xacu' nu'u cha' ji' ñati nu ná jlo ti' tsiya' ti ñi'ya laca sca cha' liñi; ná sca cha' jlo ti' ngu' bi', pana nti' ngu' xu'u tya'a ngu' lo'o nu'u xqui'ya sca cha' laja ti. 24 Nu ñati nu ndyu'ni cña ji' ycu' nu Xu'na

na ni, ná tso'o si xcui' nxuü ti ngu' ndi'li ngu' lo'o tya'a ngu'; ntsu'u cha' hcui' tso'o ti ngu' bi' lo'o lcaa ñati. Tso'o si nchca jil'i ngu' bi' culu'u ngu' cha' jil'i ycu' Ndyosi jil'i xa' ñati; jua'a ntsu'u cha' talo tyiquee ngu' bi' jil'i ñati nu cua'ni lya' ti' jil'i ngu', ²⁵ jua'a jil'i ñati nu ñasi' jil'i ngu'. Tso'o ti hcui' ngu' bi' lo'o ñati nu ñasi', cha' jua'a taca cua'ni ycu' nu Xu'na na cña ne' cresiya jil'i ñati nu ñasi' bi', cha' taca culu'u Ni jil'i ngu' ñi'ya laca lo'o cha' liñi bi'. Tso'o tsa si culochu' ñati nu ñasi' bi' lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni ngu', ²⁶ cha' li' taca culo Ni jil'i ngu' ya' nu xña'a. Na cua ngusñi nu xña'a jil'i ñati nu ñasi' bi' tya tsubi' la cha' cua'ni ngu' cña cuxi cuentya jil'i.

3

Tyempo cuxi nu caca lo'o cua tye ti chalyuu

¹ Culacua tso'o xi ti' nu'u, Timoteo; nu lo'o cua tye ti chalyuu, li' lye tsa caca cha' jil'i ngu' xqui'ya quiña'a tsa cha' cuxi. ² Tyempo nde loo la, li' tyil'i tsa ngu' cuxi: masi ngu' nu sca ti cña jil'i ycu' ca ngu' cube ti', masi ngu' nu tyaca'a tsa cñi jil'i, masi ngu' nu tyixi tsa cua'ni lo'o tya'a ngu', masi ngu' nu nti' cha' tlyu tsa ycu' ca ngu', masi ngu' nu suba' tsa hcui' jil'i ycu' Ndyosi, masi ngu' nu ná taquiya' jil'i sti ngu', ni jil'i xtya'a ngu', masi ngu' nu ná tya xlya'be jil'i ycu' Ndyosi, ni jil'i tya'a ñati ngu', masi ngu' nu ná tyaja'a cua'ni chi' ngu' loo ycu' Ndyosi tsiya' ti, ³ masi ngu' nu ná ntsu'u tyiquee ña'a ngu' jil'i tya'a ngu', masi ngu' nu ná cui'ya cha' clyu ti' jil'i tya'a ngu', masi ngu' nu lye tsa hcui' cuentyu jil'i tya'a ngu' lo'o xa' ñati, masi ngu' nu ná tyaja'a cua'a jil'i ycu' ca ngu' cha' nti' ngu' cua'ni ngu' lcaa cha' cuxi nu ndiya ti' ngu' cua'ni ngu', masi ngu' nu tyaala tsa cua'ni, masi ngu' nu ná ndiya ti' tsiya' ti ni sca cha' tso'o,

⁴ masi ngu' nu ñilo'o jil'i tya'a tso'o ti ngu', masi ngu' nu ná tube ti' tsiya' ti' si lye tsa ndyu'ni tyucuaa ti' jil'i tya'a ngu'; cua'ni ngu' cua ña'a ca cha' cuxi nu jña cresiya jil'i ycu' ca ngu', cha' nga'aa nti' ngu' bi' taquiya' ngu' jil'i ycu' Ndyosi. ⁵ Na cuiñi ti lcaa ngu' bi' lo'o cua'ni tlyu ngu' jil'i ycu' Ndyosi, cha' ná ndaquiya' ngu' bi' jil'i cha' jil'i Ni tsiya' ti.

Xtyanu nu'u jil'i lcaa ngu' bi'. ⁶ Lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' cuxi bi' nu ñilo'o jil'i ñati, nu ndya'a ne' ni'li jil'i ñati cha' culu'u ngu' cha' cuiñi ti jil'i ngu' cuna'a nu ná nclyacua tso'o ti'. Na tonto tsa ngu' lcaa'a bi', cha' ntsu'u tsa qui'ya jil'i ngu', cha' nti' tsa ngu' xñi ngu' jil'i cua ña'a ca cha' cuxi. ⁷ Nti' tsa nu ngu' cuna'a bi' ca tsa'a ngu' sca cha', pana ná nchca ca cuayá' ti' ngu' ni sca cha' liñi. ⁸ Ñi'ya ngua ti' jyo'o Janes lo'o jyo'o Jambres, nu ngu' cucha'a nu ngusuü tya'a lo'o jyo'o Moisés nu ngua sa'ni, jua'a nti' nu ngu' cuxi bi'; bi' cha' nxuü tya'a ngu' lo'o lcaa cha' liñi. Nga'aa nchca culacua tso'o ti' ngu', cha' ná jlya ti' ngu' bi' jil'i Jesús tsiya' ti. ⁹ Pana ná talo tyiquee ñati tyuu tsa jil'i cha' cuxi nu ndyu'ni nu ngu' cuxi bi'. Ñi'ya lo'o ngua cuayá' ti' ngu' sa'ni cha' cuiñi tsa jyo'o Janes lo'o jyo'o Jambres nu ngua li', la cui' jua'a ca cuayá' ti' lcaa ñati cha' xcui' na ñilo'o ti' ngu' cuxi bi' jil'i ñati chalyuu juani.

Chaca quiya' nclyo Pablo cña jil'i Timoteo

¹⁰ Lo'o nu'u ni, Timoteo, jlo ti' na' cha' ná ndu'ni nu'u ñi'ya nu ndu'ni nu ngu' cuxi bi'. Stu'ba ti nti' nu'u lo'o na', bi' cha' ndu'ni nu'u ñi'ya nu ngulu'u na' jinu'u; ndyu'ni nu'u cña ñi'ya nu ndyu'ni na' cña, cha' jlya ti' nu'u cha' jil'i Jesús ñi'ya jlya ti' na' jil'i. Cua na'a nu'u cha' ndalo tyiquee na' jil'i ñati, cha' ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jil'i ñati, cha' ndalo na', ¹¹ masi lye

tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' 'na, masi quicha ti' na'. Cua jlo ti' nu'u ñi'ya ndalo na' ca quichĭ Antioquía, ca quichĭ Iconio, ca quichĭ Listra, nu lo'o ngua'ni lya' ti' ngu' 'na ca bi'; pana cua ngulo ycuí' nu Xu'na na 'na jilĭ lcaa cha' cuxi bi'. ¹² Chañi cha' xcube' ñati' jilĭ lcaa tya'a na nu nti' na cha' caca lubii cresiya ji'na cuentya jilĭ Jesucristo. ¹³ Pana ngu' nu ndu'ni cha' cuxi ni, cua nscua cha' tya cuxi la cua'ni ngu' bi'; ngu' cuiñi ni, cua nscua cha' tya cuiñi la cua'ni ngu', jua'a ña'a ti tya jlyla la ti' ycuí' ca ngu' cha' cuiñi li'.

¹⁴ Pana nu'u ni, ña'a ti xñi tso'o nu'u lcaa cha' nu ngua tsa'a nu'u; na cua ngua cuayá' ti' nu'u jilĭ cha' bi', cha' liñi laca bi'. Cua jlo ti' nu'u tilaca laca nu ngulu'u cha' bi' jinu'u tya clyo. ¹⁵ Tya cuañi' tsa nu'u lo'o nguxana nu'u ndyaca tsa'a nu'u lo' quityi jilĭ ycuí' Ndyosi; quityi bi' laca nu culu'u liñi ji'na ñi'ya taca clyaa na jilĭ nu cuxi, si xñi tso'o na cha' jilĭ Jesucristo. ¹⁶ Ycuí' Ndyosi ngua'ni cha' ngua'ya cha' hique ñati' chalyuu, cha' xcua ngu' tyucui cha' jilĭ Ni lo quityi bi', bi' cha' tso'o tsa si tya culu'u la na cha' nu nscua lo quityi bi' jilĭ ñati, cha' ca cuayá' ti' ngu' tyucui cha' jilĭ ycuí' Ndyosi, cha' cua'a jilĭ ngu' lo'o ndyu'ni ngu' cha' cuxi. Culu'u quityi bi' ji'na ñi'ya caca xñi tso'o na cha' jilĭ Ni chaca quiya', ñi'ya caca ca tsa'a na cha' cua'ni na xcui' cha' tso'o. ¹⁷ La cui' quityi bi' laca nu culu'u jilĭ lcaa tya'a na nu laca na ñati jilĭ ycuí' Ndyosi, ñi'ya taca cua'ni tso'o na lcaa cña nu nda Ni ji'na cha' cua'ni na nde chalyuu.

4

Cua ngulala ti tye chalyuu jilĭ Pablo

¹ Culo na' cña jinu'u chacuayá' jilĭ ycuí' Ndyosi, jua'a chacuayá' jilĭ Jesucristo nu cua'ni cuayá' jilĭ lcaa ñati lu'ú lo'o jilĭ lcaa ñati nu cua ngujui. Caa Jesucristo chaca

quiya' cha' caca Ni loo jilĭ lcaa ñati. ² Culo na' cña jinu'u cha' culu'u nu'u cha' jilĭ ycuí' Ndyosi jilĭ ñati; ña'a ti tya culu'u nu'u cha' bi' jilĭ lcaa ñati, masi nti' ngu' cuna ngu' cha' bi', masi ná nti' ngu' cuna ngu' cha' bi'. Tyucui tyiquee nu'u culu'u nu'u jilĭ ngu', cha' ta ngu' cuentya jilĭ lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jilĭ ngu'; jua'a xtyucua nu'u jilĭ ngu' cha' culochu' ngu' cha' cuxi bi'. Talo tyiquee nu'u jilĭ ngu' cha' tso'o ti culu'u nu'u cha' tso'o bi' jilĭ ngu', ³ cha' ca nde loo la nga'aa tyaja'a ngu' cuna ngu' cha' tso'o bi' li'; culana ngu' jilĭ quina'a xa' la ñati nu culu'u jilĭ ngu' lcaa ti cha' cuxi nu ndiya la ti' ngu' bi' cuna ngu'. ⁴ Li' culochu' ngu' jilĭ lcaa cha' liñi nu cua ndyuna ngu' nguicha', cha' nga'aa nti' ngu' cuna ngu' cha' liñi bi'; pana xñi tso'o ngu' cua ña'a ca cha' cuiñi, lcaa cuentyu li'. ⁵ Lo'o nu'u ni, culacua xi ti' nu'u na laca nu tso'o la cha' cua'ni nu'u, cha' talo tyiquee nu'u lo'o lya' tsa ti' ngu' jinu'u, cha' ña'a ti chcuí' nu'u cha' tso'o jilĭ ycuí' Ndyosi lo'o ñati, cha' tya cua'ni la nu'u lcaa cña nu ntsu'u cha' cua'ni nu'u cuentya jilĭ ycuí' Ndyosi.

⁶ Lo'o na' ni, cua tye ti cña jna' nde chalyuu cuentya jilĭ cha' tso'o jilĭ ycuí' Ndyosi; cua ngulala ti cajaan', nti' na'. ⁷ Cua ngusu tya'a na' lo'o nu cuxi; cua ndye nguta'a na' tyucui jilĭ Jesucristo, bi' cha' cua tyalaa ti na' ca slo ycuí' Ndyosi. Nu cha' tso'o nu cua ngusni na' ni, cua ndyanu tso'o cha' bi' ne' cresiya 'na, ⁸ bi' cha' jlo ti' na' cha' ntsu'u sca cha' tso'o nu tyacua 'na; ta ycuí' nu Xu'na na cha' tso'o bi' jna' nu lo'o tyalaa tsa lo'o cua'ni cuayá' Ni jilĭ lcaa ñati, cha' liñi tsa ndu'ni cuayá' ycuí' Ndyosi. Ta Ni cha' tso'o bi' jilĭ lcaa ñati nu nta-jatya tsa jilĭ Cristo ni jacua' caa Ni chaca quiya', xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee ngu' ña'a ngu' jilĭ Ni; si'i

jna' ti ta Ni cha' bi'.

Cha' nu nda Pablo lo'o ndye quityi

⁹ Quiñi clya tyucuij jinu'u cha' caa ca nde slo na' yala ti. ¹⁰ Cua nguxtyanu Demas 'na xqui'ya cha' ndiya la ti' yu ji'i cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu, ndyaa yu ca quichi Tesalónica. Nda na' ji'i Crescente ndyaa ca Galacia, jua'a nda na' ji'i Tito ndyaa ca Dalmacia; ¹¹ sca ti Lucas tya ndi'i ca nde lo'o na'. Tsaana nu'u ji'i Marcos cha' calo'o ji'i yu ca nde, cha' nchca ji'i yu xtyucua yu xi 'na lo'o cña re. ¹² Ngulo na' cña ji'i Tíquico cha' tsaa yu ca quichi Efeso. ¹³ Nu lo'o caa nu'u ca nde, calo'o ji'i capa jna' nu nguxtyanu na' to' tyi Carpo ca quichi Troas, lo'o jua'a lcaa quityi 'na calo'o nu'u ji'i, cha' tiji' tsa ti' na' ji'i quityi nu nguscua na' lo.

¹⁴ Alejandro, nu cuityi chcuá bi' ni, lye tsa ngua'ni lya' ti' yu 'na; cuxi tsa cña ngua'ni yu lo'o na'. Cua jlo ti' ycu' nu Xu'na na lcaa cha' bi', jua'a tya ta Ni cha' cuxi ji'i yu bi'.

¹⁵ Pana tii ti' nu'u cha' ná tacu' nu Alejandro bi' cha' jinu'u, nu lo'o ta nu'u cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati.

¹⁶ Lo'o nguta'a na' slo ngu' tisiya clyo, ni sca ñati ná nguxtyucua ngu' 'na li', cha' ngusna ngu'; bi' cha' ndijña na' ji'i ycu' Ndyosi cha' cui'ya Ni cha' clyu ti' ji'i ngu' bi'.

¹⁷ Nguxtyucua ycu' nu Xu'na na jna' li', cua nda Ni juersa 'na cha' tya ngulu'u la na' cha' tso'o ji'i Jesucristo ña'a cuayá' ndyuna lcaa ñati xa' tsu' nu ndi'i ca nde. Cua ngua'a ycu' Ni 'na ji'i cuichi tyaala bi'. ¹⁸ Lo'o jua'a tya cua'a Ni jna' ji'i lcaa lo cha' cuxi nu tyacua na' ji'i; jlo ti' na' cha' ña'a ti tya ña'asi Ni jna', cha' tso'o ti tyalaa na' su nclyo ycu' Ndyosi cña. Nga'aa tye tsa cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi ca bi'. Jua'a caca cha' tu'ni.

Ngusalya' Pablo lo'o ngu'

¹⁹ Ta nu'u xlyo ni'i ji'i Prisca, lo'o ji'i Aquila, lo'o ji'i lcaa ngu' ca to' tyi Onesíforo cuentya jna'. ²⁰ Ndyanu Erasto ca quichi Corinto, lo'o jua'a cua nguxtyanu na' ji'i Trófimo ca quichi Mileto cha' quicha ti' yu. ²¹ Quiñi clya tyucuij jinu'u cha' tyalaa nu'u ca nde lo'o bilya xana tyempo tlya'. Lcaa ngu' re nda ngu' xlyo ni'i jinu'u, lo'o Eubulo, lo'o Pudente, lo'o Lino, lo'o Claudia, lo'o lcaa tya'a ñati ji'i Jesucristo quichi re.

²² Tyanu Xtyi'i ycu' Jesucristo lo'o nu'u, cha' taca caca nguula la ti' tyiquee nu'u. Ña'a ti cua'ni ycu' Ndyosi cha' tso'o lo'o lcaa cu'ma. Jua'a caca cha' lacua.

Nguscua San Pablo quityi ndyaa ca slo Tito

¹ Pablo laca na'. Ndyaa'a na' lo cña jil'i ycuil' Ndyosi, lo'o jua'a ngua'a lo Jesucristo cña 'na cha' tsa'a chcuil' na' cha' tso'o jil'i Jesús lo'o xa' ñati; nga'a cha' chcuil' na' lo'o ñati nu cua laca ngusubi ycuil' Ndyosi jil'i cha' caca ngu' ñati jil'i ycuil' Ni, cha' jlya tso'o la ti' ngu' bi' jil'i Ni li'. Cua nda Jesucristo 'na lijyaa cha' ca cuayá' ti' ngu' lcaa cha' liñi jil'i Ni, cha' taca cua'ni tlyu lcaa na jil'i ycuil' Ndyosi, ² lo'o jua'a taca jatya na jil'i chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na li'. Ná cuiñi ycuil' Ndyosi. Sa'ni tsa nchcuil' Ni cha' caja chalyuu bi' ji'na, tya lo'o ngüiñá Ni chalyuu; tya li' nda Ni cha' lo'o ñati jil'i Ni nde chalyuu cha' taca tyil'i ngu' slo Ni. ³ Lo'o juani cua nti' Ni cha' tso'o tsa tyempo cha' cañi tyijyu' cha' jil'i ycuil' Ndyosi nu ndyu'ni lyaá ji'na, lo'o jua'a cua ngulo Ni cña jna' cha' culu'u na' cha' tso'o bi' jil'i xa' ñati. ⁴ Nscua na' quityi re cha' caa slo nu'u, Tito, cha' ñi'ya si laca nu'u sñi' na', jua'a nti' na' ña'a na' jinu'u, cha' stu'ba ti ngusñi na cha' jil'i ycuil' Ndyosi. Ndi'ya nti' na' cha' ña'a ti cua'ni ycuil' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o nu'u, jua'a Jesucristo nu ngua'ni lyaá ji'na; cua'ni Ni cha' ti ti tyil'i tyiquee nu'u li'.

Cña nu ndyu'ni Tito ca loyuu Creta

⁵ Nguxtyanu na' jinu'u ca loyuu Creta bi', cha' cua'ni lyiji nu'u cña nu nga'a cha' cua'ni nu'u, cha' subi nu'u jil'i ngu' cusu' nu caca loo jil'i taju ñati tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús lcaa quich'i cajua; subi nu'u jil'i ngu' cusu' bi' ñi'ya nu nacui' na' jinu'u tya tsubi' la. ⁶ Xcuil' tso'o ti nga'a cha' cua'ni ngu' cusu' bi', cha' ná taca sta ñati qui'ya jil'i ngu'. Caja

clyo'o ngu' bi' lo'o sca ti nu cuna'a, ni ná tso'o tyu'u cha' jil'i ngu' bi' lo'o xa' nu cuna'a. Ntsu'u cha' xñi sñi' ngu' cusu' bi' cha' jil'i Jesucristo, lo'o jua'a ná cua'ni suba' sñi' ngu' lo'o xa' ñati; ntsu'u cha' taquiya' sñi' ngu' jil'i cha' nu nchcuil' ngu' cusu'. ⁷ Lo'o jua'a ngu' nu caca loo jil'i taju ñati tya'a na ni, ná tso'o si ntsu'u cha' sta ñati qui'ya jil'i ngu' bi', cha' cña jil'i ycuil' Ndyosi ndyu'ni ngu' bi'. Bi' cha' clyana nu'u jil'i ngu' nu ná ndu'ni tyucuaa ti' jil'i tya'a ngu', ngu' nu ná ñasi', ngu' nu ná cu'bi, ngu' nu ná ntsu'u cha' cusu' lo'o tya'a ñati, ngu' nu ná ndacui tsa ti' jil'i cñi; ⁸ clyana nu'u jil'i ngu' nu nda su tyil'i ñati nu lijya tyijyu', ngu' nu ndiya ti' cua'ni xcuil' cha' tso'o, ngu' nu tso'o ti nchcuil' lo'o ñati, ngu' nu sca ti cha' jil'i Jesús ntsu'u tyiquee ngu', nu ndu'ni cua ña'a ca cha' nu nti' ycuil' Ndyosi cha' cua'ni na, ngu' nu nchca jil'i cua'a jil'i ycuil' ca ngu'. ⁹ Tso'o tsa ñati nu cua ngui'l tsa jil'i cha' liñi nu ngulu'u na jil'i, ñati nu nchca jil'i culu'u cha' liñi bi' jil'i tya'a ñati, ñati nu nchca jil'i tacu' tsiya' ti cha' jil'i ngu' cuiñi.

¹⁰ Cua ntsu'u tyu' tya'a ngu' nu ná ntaja'a taquiya' ngu' jil'i cha' nu nchcuil' ngu' nu laca loo, ntsu'u quiña'a tsa ngu' judío nu ndyu'ni jua'a; cuiñi tsa cha' nu nchcuil' ngu' bi', cha' jua'a cñilo'o ngu' jil'i tya'a ngu'. ¹¹ Nga'a cha' tacu' ma tu'ba ngu' cuiñi bi', cha' ná tacu' ngu' cha' jil'i quiña'a ñati, ña'a tya'a nga'a ni'j ti ngu' nu cua ngusñi cha' liñi bi'. Nclyu'u ngu' cuiñi bi' cha' jil'i tya'a na; pana na cuiñi ngu' bi', cha' cua nti' ngu' caja cñi jil'i ngu'.

¹² Cha' liñi nchcuil' sca jyo'o cusu' tya'a quich'i tyi ngu' Creta su ndi'i nu'u, nu ngua tu'ba jil'i jo'ó jil'i ngu' cua sa'ni. Ndi'ya nchcuil' bi': "Cuiñi tsa lcaa ngu' Creta tya'a na, xña'a tsa ngu'. Lo'o jua'a ndacu tsa ngu', pana ná ntaja'a ngu' cua'ni ngu'

cña tsiya' ti", nacuj jyo'o cusu' bi'.
 13 Chañi cha' nu nchcui' jyo'o bi';
 bi' cha' lye chcui' nu'u lo'o ngu' bi',
 cha' tso'o ti xñi ngu' lcaa cha' jil'i
 Jesús nu nchcui' na lo'o ngu',¹⁴ cha'
 nga'aa cua'a jyaca ngu' jil'i cuentyu
 nu nchcui' ngu' judío, cha' nga'aa
 taquiya' ngu' jil'i cha' nu nchcui'
 ñati chalyuu ti nu cua ngulochu' jil'i
 lcaa cha' liñi.

¹⁵ Lubii tsa laca lcaa lo na, jua'a
 nti' sca ngu' nu lubii cresiya jil'i
 cuentya jil'i ycu' Ndyosi; pana ná
 ntsu'u na lubii tsiya' ti nti' ngu' nu
 cuxi tyiquee, cha' ná jlya ti' ngu'
 bi' jil'i cha' liñi. Lo'o cua'ni ngu'
 nu cuxi tyiquee cha' cuxi, li' nga'aa
 nda ngu' bi' cuentya cha' xcui' cha'
 cuxi laca nu ndu'ni ngu'.¹⁶ Ñati
 jil'i ycu' Ndyosi laca ngu' bi', nacuj
 ycu' ngu', pana ná ndyu'ni ngu'
 tsiya' ti ñi'ya nu nti' ycu' Ndyosi;
 bi' cha' caca cuayá' ti' na cha' cuiñi
 ngu' bi'. Cuxi tsa ndyu'ni ngu' bi',
 cha' ná ntaja'a ngu' taquiya' ngu'
 jil'i cha' nu liñi ca; ni sca cha' tso'o
 ná ca cua'ni ngu' bi' tsiya' ti.

2

*Cha' liñi culu'u Tito jil'i ñati cha'
 caca tso'o tyiquee ngu' lo'o tya'a
 ngu'*

¹ Lo'o nu'u ni, Tito, xcui' cha' liñi
 culu'u nu'u jil'i ñati.² Culu'u nu'u jil'i
 ngu' nu cusu' la cha' ná caca cu'bi
 ngu', cha' xcui' cha' liñi jlya ti' ngu',
 cha' cua'a ngu' jil'i ycu' ca ngu',
 cha' xcui' cha' tso'o cua'ni ngu' li';
 culu'u nu'u jil'i ngu' bi' cha' jlya
 tso'o ti' ngu' lcaa cha' liñi, cha' tyu'u
 tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i tya'a ñati
 ngu', cha' talo tyiquee ngu' lo'o
 ndyu'ni lya' ti' ñati jil'i ngu'.³ Lo'o
 jua'a culu'u nu'u jil'i ma' cusu' ñi'ya
 nu nga'a cha' tyil'i ma' cha' cua'ni
 ch'i ma' loo ycu' Ndyosi, cha' ná
 chcui' ma' cuentyu jil'i ñati, cha' ná
 ca cu'bi ma', cha' culu'u ma' xcui'
 cha' tso'o jil'i tya'a ñati ma'.⁴ Li'
 lo'o ña'a nu cuna'a cuañi' la jil'i ma'

cusu', jua'a ca tsa'a ngu' cha' tso'o
 tsa tyu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i
 clyo'o ngu', ña'a ngu' jil'i sñi' ngu';
⁵ ca tsa'a nu cuna'a cuañi' la cha'
 cua'a ngu' jil'i ycu' ca ngu', cha'
 xcui' cha' tso'o cua'ni ngu', ñi'ya
 nu nga'a cha' cua'ni ngu' nu cua
 ngua lubii cresiya jil'i cuentya jil'i
 ycu' Ndyosi; ca tsa'a ngu' ñi'ya nu
 tso'o ti cua'ni ngu' cña to' tyi ngu',
 ñi'ya caca tya'na ti' ngu' jil'i tya'a
 ñati ngu', ñi'ya nu taquiya' ngu' jil'i
 clyo'o ngu'. Si xcui' tso'o ti ndu'ni
 nu cuna'a cuañi' ni, li' ná ntsu'u
 cha' chcui' cuxi xa' ñati jil'i ycu'
 Ndyosi xqui'ya ngu' bi' li'.

⁶ La cui' jua'a, ta nu'u cui' lo'o
 nu ngu' qui'yu cuañi' cha' cua'a
 ngu' jil'i ycu' ca ngu', cha' xcui'
 cha' tso'o cua'ni ngu'.⁷ Xcui' tso'o
 ti cua'ni nu'u, cha' jua'a ca tsa'a
 nu ngu' cuañi' bi' lcaa cha' tso'o
 lo'o ña'a ngu' cua ña'a ca cha' nu
 ndyu'ni nu'u; lcaa cha' liñi culu'u
 tso'o nu'u jil'i ngu' bi', si' cha' laja
 ti chcui' nu'u lo'o ngu'.⁸ Xcui' cha'
 liñi culu'u nu'u jil'i ngu', cha' ná
 tucui taca ñacuj cha' cuiñi nu'u. Ca
 tyuju'u ti' ngu' nu cuxi tyiquee li',
 cha' ná caja ñi'ya chcui' ngu' cha'
 cuxi jil'i na li'.

⁹ Chcui' nu'u lo'o ngu' nu laca
 msu nu ngü'ya ñati cha' taquiya'
 ngu' jil'i lcaa cha' nu nchcui' xu'na
 ngu', cha' tso'o ti cua'ni ngu' lcaa
 cña jil'i ngu', cha' ná xlyú ngu' cha'
 hichu' nu laca xu'na ngu'.¹⁰ Ná
 tso'o si cuaana ngu' msu na nu
 ntsu'u jil'i xu'na ngu', masi xtyi ti
 cha'; xcui' cha' liñi cua'ni ngu' msu
 lacua. Cua'ni ch'i ngu' loo xu'na
 ngu', cha' ca cuayá' ti' xa' ñati cha'
 tso'o tsa laca cha' jil'i ycu' Ndyosi
 nu ndyu'ni lya'a jil'i na.

¹¹ Tso'o tsa ndu'ni ycu' Ndyosi
 lo'o ñati chalyuu cha' cua nti' Ni
 cha' clyaa' ngu' jil'i nu cuxi;¹² jua'a
 cua ngulu'u Ni jil'i na ñi'ya taca tyil'i
 tso'o ti na nde chalyuu. Nti' Ni cha'
 cua'a na jil'i ycu' ca na, cha' tso'o

ti cua'ni na lo'o tya'a ñati na. Taca cua'ni tlyu na jil'i ycu'i Ndyosi nu lo'o cua ngulochu' na jil'i lcaa cha' cuxi nu ná ndiya ti' Ni jil'i, nu lo'o nga'aa ndu'ni na lcaa cha' suba' nu ndiya ti' ñati chalyuu ti. ¹³ Jua'a ti ngulu'u Ni jil'na, cha' taca ca tso'o tyiquee na laja lo'o ntajatya na jil'i ycu'i Ndyosi nu tlyu tsa cha' nu ntsu'u jil'i Ni, ni jacua' caa Ni chaca quiya'. Ndubi tsa xee ntsu'u jil'i Ni li', nu lo'o tyu'u tucua Jesucristo nu ngua'ni lyaá jil'na. ¹⁴ Nu lo'o nda Jesús chacuayá' cha' ndyujuii ngu' jil'i, nda yu tyucui ña'a ycu'i ca yu cha' taca clyaá na jil'i nu cuxi. Ngua'ni lubii Ni jil'i cresiya jil'na li' cha' caca na ñati jil'i Ni, cha' tyaja'a na cua'ni na xcu'i cha' tso'o li'.

¹⁵ Jua'a laca cha' nu nga'a cha' ta nu'u lo'o ngu', pana lye chcu'i nu'u lcaa cha' bi' lo'o ngu'. Culo nu'u cña jil'i ngu', lcaa lo cha' tso'o nu cua'ni ngu', lcaa lo cha' nu ná tso'o cha' cua'ni ngu', cha' nu'u laca loo; ná ta nu'u chacuayá' jil'i ngu' cha' chcu'i ngu' cha' cuxi jinu'u.

3

Ñi'ya nu nga'a cha' cua'ni na si laca na ñati jil'i Jesús

¹ Culu'u nu'u jil'i ngu' cha' taquiya' ngu' jil'i lcaa ngu' nu laca loo, jil'i lcaa ngu' tisiya; nga'a cha' cua'ni ngu' lcaa lo cña tso'o nu culo ngu' bi' jil'i ngu' cha' cua'ni ngu'. ² Ná tso'o chcu'i ngu' cuentyu jil'i xa' ñati, ni ná tso'o xu'u tya'a ngu' lo'o ñati; ntsu'u cha' cube ti' ngu' jil'i xa' ñati, cha' tso'o ti chcu'i ngu' lo'o lcaa ñati.

³ Cua sa'ni la ná nda na cuentya tsiya' ti ñi'ya ntsu'u cha' jil'i ycu'i Ndyosi; ná ndaquiya' na jil'i Ni li', cha' cua ngüiñilo'o nu xña'a jil'na cha' cua'ni na lcaa cha' cuxi nu ndijña cresiya jil'na cha' cua'ni na. Ngua'ni cha' ti' na lo'o ndyu'ni na cha' cuxi bi' li', masi ngua'ni lya' ti' na jil'i ñati, masi ngua'ni liye' ti' na ña'a na jil'i ngu', masi ngua'ni ti' ti'

na ña'a na jil'i tya'a na; lo'o jua'a ngu' tya'a na, ngua'ni ti' ti' ngu' ña'a ngu' jil'na. ⁴ Lo'o li' ngua'ni tsa cha' nti' tsa ycu'i Ndyosi cua'ni lyaá Ni jil'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jil'na, ñati chalyuu na. ⁵ Lo'o li' ngua'ni lyaá Ni jil'na cha' tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni jil'na; pana si'i cha' ngua'ni na sca cha' tso'o, sca cña tacati, lo'o li' xqui'ya bi' ngua'ni tya'na ti' Ni jil'na. Si'i jua'a. Na cua ngua'ni lubii Ni jil'i cresiya jil'na, bi' cha' caca chcu'i na cha' cua ngula na chaca quiya'; cua ngua'ni cuxi cresiya jil'na xqui'ya cña nu cua ngua'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o na. ⁶ Tso'o tsa nda Ni Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya jil'na chacuayá' jil'i Jesucristo nu ngua'ni lyaá jil'na; ⁷ tlyu tsa cha' tso'o nu ngua'ni ycu'i Ndyosi lo'o na jua'a, cha' caca na ñi'ya si laca na sñi' ycu'i Ni, nu ndu' ti' na cha' caja chalyuu cuxi nu ná nga'a cha' tye jil'na.

⁸ Nga'a cha' jlya tso'o ti' ma cha' liñi nu nscua na' re, bi' cha' lye chcu'i nu'u cha' bi' lo'o lcaa ñati nu ngusñi cha' jil'i ycu'i Ndyosi ca bi', cha' xcu'i cha' tso'o cua'ni ma li'. Tso'o tsa laca cha' liñi, taca xtyucua cha' bi' jil'i cua ña'a ca ñati; ⁹ pana ná tso'o chcu'i ma cha' laja ti, jua'a ná tso'o si xlyu ma cha' hichu' tya'a ma xqui'ya jyo'o cusu' jil'na, masi xqui'ya sca cha' nu nguscua jyo'o Moisés nu ngua sa'ni la. Ná sca cha' tso'o ná taca cua'ni ma jua'a. Chcuna' tyempo jil'i ma jua'a, cha' xcu'i cha' nu ndacui lo cui'i ti nchcu'i ma li'.

¹⁰ Tucua quiya' chcu'i nu'u lo'o ngu' cha' cua'a nu'u jil'i ngu' nu nti' xu'ba cha' cusu' laja cu'ma nu laca ma ñati jil'i Jesucristo. Si ná cuna ngu' bi', li' xtyanu ma jil'i ngu' bi'. ¹¹ Cua ngunu'u tsiya' ti cha' nu ntsu'u hique ngu', lo'o jua'a ntsu'u qui'ya jil'i ngu' bi'; hasta ycu'i ngu' bi' jlo ti' ngu' cha' ntsu'u qui'ya jil'i ngu'.

Ngusalya' Pablo lo'o Tito

¹² Nu lo'o tyalaa ti masi Artemas, masi Tíquico, nu cua nda na' ji'í cha' caa slo nu'ú, li' yala ti tsaa nu'ú ca quichí Nicópolis si caca jinu'ú; tyacua tya'a na cajua li', cha' tyi'í na' ca quichí bi' tyempo tlya' ntá'.

¹³ Xtyucua nu'ú ji'í Zenas, nu yu nu laca tu'ba bi', lo'o ji'í Apolos. Li' cui'ya nu'ú cuentya cha' nga'aa ntsu'u na nu lyiji ji'í ngu' lo'o tya tsaa la ngu' tyucui'. ¹⁴ Ntsu'u cha' ca tsa'a ca ta'a ñati ji'í Jesucristo tya'a na cha' cua'ni ngu' lcaa lo cha' tso'o, cha' taca xtyucua ngu' ji'í tya'a ñati ngu' nu lyiji xi ji'í; ná tso'o si taja ti ndi'í ngu' chalyuu.

¹⁵ Lcaa ngu' ca nde lo'o na' nchcui' ya xlyo ni'í jinu'ú. Tso'o ti chcui' nu'ú lo'o lcaa ngu' nu tso'o ti ntsu'u tyiquee ña'a ngu' ji'í cua cha' laca ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'í Jesús. Ña'a ti cua'ni ycui' Ndyosi cha' tso'o lo'o lcaa cu'ma. Jua'a caca cha' lacua.

Nguscua San Pablo quityi ndyaa ca slo Filemón

¹ Pablo laca na', lo'o juani ntsu'u na' ne' chcuá cuentya jil'i Jesucristo. Nscua na' quityi re lo'o Timoteo tya'a na, cha' ta ya cha' lo'o nu'u, Filemón, cha' tso'o tsa tya'a tso'o na laca nu'u, cha' la cui' tya'a cña ndyu'ni na. ² Lo'o jua'a nscua ya quityi re cha' taca cuna lcaa ngu' nu ndyu'u ti'i ca slo nu'u cha' nu nchcui' ya re, lo'o ma' Apia tya'a na, lo'o Arquipo nu stu'ba ti lo'o cuare nxu'u tya'a lo'o nu cuxi cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi. ³ Ndi'ya nti' na' cha' ña'a ti cua'ni ycu'i' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Ña'a ti ntsu'u tsa cha' jil'i Filemón lo'o Jesucristo, cha' ngusñi tso'o yu cha' jil'i ycu'i' Ndyosi

⁴ Ndyaa na' xlya'be jil'i ycu'i' Ndyosi cuentya jinu'u, Filemón, lcaa quiya' lo'o nchcui' na' lo'o ycu'i' Ndyosi. ⁵ Hasta ca su ndi'i na' re, cua ndañi cha' tso'o tsa ngusñi nu'u cha' jil'i Jesús nu Xu'na na, jua'a ntsu'u tsa tyiquee nu'u ña'a nu'u jil'i Jesús lo'o jil'i lcaa ñati jil'i Cristo cajua. Lcaa cha' bi' cua ndyuna na' jil'i; ⁶ bi' cha' ndijña na' cha' clyu ti' jil'i ycu'i' Ndyosi, cha' ca cuayá' tso'o ti' lcaa ngu' nu ndyuna cha' nu nchcui' nu'u lo'o ngu' cuentya jil'i Jesucristo, cha' lo'o ña'a ngu' jinu'u, li' ca cuayá' tso'o ti' ngu' cha' xcui' tso'o tsa ndyu'ni Cristo lo'o na. ⁷ Tso'o tsa tyiquee na' juani, tlyu tyiquee na' xqui'ya nu'u, lo'o ngujui cha' 'na cha' ntsu'u tsa tyiquee nu'u ña'a nu'u jil'i ngu' tya'a na, cha' nxyucua tsa nu'u jil'i ngu' tya'a na cha' talo tyiquee ngu'. Chañi cha'

tya'a na cuentya jil'i Jesucristo laca nu'u.

Ndijña Pablo sca cha' tso'o cuentya jil'i Onésimo

⁸⁻⁹ Lo'o juani ndijña na' sca cha' clyu ti' jinu'u. Jlo ti' na' ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee nu'u ña'a nu'u jil'i ñati, bi' cha' si'i sca cña nu culo na' jinu'u laca re, masi ntsu'u chacuayá' jna' cha' chcui' na' jua'a. Pablo laca na', cua ngusu' na' juani, lo'o jua'a ntsu'u na' ne' chcuá juani xqui'ya cha' nchcui' na' cha' jil'i Jesucristo lo'o ñati. ¹⁰ Pana chcui' na' sca cha' lo'o nu'u cuentya jil'i yu Onésimo, cha' ñi'ya nti' na' ña'a na' jil'i sca sñi' na', jua'a nti' na' ña'a na' jil'i yu bi' juani, cha' ne' chcuá re ngusñi yu cha' jil'i ycu'i' Ndyosi xqui'ya na'.

¹¹ Nu Onésimo bi' ni, ná tso'o ca ngua'nijo'o yu jinu'u nu ngua tya sa'ni la. Pana juani xa' ña'a cua'ni yu; masi cuentya jinu'u, masi cuentya jna', tso'o tsa ndu'ni yu cña juani. ¹² Cua ngulo na' cña jil'i yu cha' xtyuu yu tyaa yu ca slo nu'u chaca quiya', masi ñi'ya laca si la cui' cresiya 'na cua nda na' ndyaa ca slo nu'u. ¹³ Jlo ti' nu'u cha' ntsu'u na' ne' chcuá nde xqui'ya cha' cua nchcui' na' cha' tso'o jil'i Jesucristo lo'o ñati, lo'o jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' si ndyanu yu ca nde lo'o na', cha' xtyucua yu jna' ñi'ya laca si na cua ndi'i ycu'i' nu'u ca nde. ¹⁴ Pana nti' na' quiñi cha' 'na lo'o nu'u clyo, Filemón. Tso'o tsa tyiquee nu'u, lo'o nti' na' cha' cua'ni nu'u lo'o yu ñi'ya nu nti' ycu'i' nu'u; ná nti' na' culo na' cña jinu'u cha' tyanu yu lo'o na'. ¹⁵ Ná tyiquee' ngusna yu xi jinu'u cha' tya ta la ycu'i' Ndyosi jil'i yu cha' tyalaa yu ca slo nu'u chaca quiya', cha' juani tyanu yu slo nu'u tyucui tyempo nu tyi'i yu chalyuu. ¹⁶ Nga'aa si'i msu jua'a ti caca yu juani, tya'a na laca yu; tya'a na' laca yu nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee

na' ña'a na' ji'i. Lo'o jua'a tya'a nu'u nu tso'o la laca yu juani; msu tso'o jinu'u caca yu juani, cha' la cui' tya'a ñati ji'i Jesucristo laca ma.

¹⁷ Bi' cha' chcu' tso'o nu'u lo'o yu lo'o tyalaa yu ca slo nu'u, ñi'ya nchcu' tso'o nu'u lo'o na' lo'o ndyalaa na' ca slo nu'u, xqui'ya cha' stu'ba ti ngusñi na cha' ji'i ycui' Ndyosi. ¹⁸ Si ntsu'u cuentya nu ndacui yu jinu'u xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni yu cua sa'ni la, sta nu'u tane' bi' cuentya 'na; ¹⁹ tya na' cñi bi' jinu'u, bi' cha' nscua na' xtañi na' ca nde ndi'ya: Pablo. Ná chcu' na ji'i cha' nu ndacui nu'u jna', masi sca tane' tlyu laca bi', cha' ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye jinu'u xqui'ya na'. ²⁰ Tya'a na laca yu chacuayá ji'i Jesucristo, bi' cha' ñi'ya nu ngüjña na' jinu'u tsá cha' tso'o ti chcu' nu'u lo'o yu, jua'a cua'ni nu'u lo'o yu, cha' jua'a taca xtyucua nu'u 'na cha' talo na' ca nde.

²¹ Jlo ti' na' cha' taquiya' nu'u ji'i cha' nu nchcu' na' lo'o nu'u, bi' cha' nscua na' quityi re cha' caa slo nu'u; jlo ti' na' cha' tya quiña'a la cha' tso'o tya cua'ni la nu'u. ²² Lo'o chaca cha' ni, nduna ycui' Ndyosi cha' lu'ba ti ndijña ma sca cha' cuentya jna', bi' cha' tso'o si cua'ni cho'o ma sca se'i su tyi'i na'; ndu ti' na' cha' laja ti tyu'u na' ne' chcu' nde, caa na' ca slo cu'ma li'.

Nchcu' salya' lo'o ngu'

²³ Lo'o yu Epafras tya'a ntsu'u na' ne' chcu' re xqui'ya Jesucristo, lo'o yu bi' nda yu xlyo ni'i ji'i ma.

²⁴ Lo'o jua'a Marcos, lo'o Aristarco, lo'o Demas, lo'o Lucas, ca ta'a ngu' ndyi'u ti' ngu' jinu'u. Nxyucua tsa ngu' bi' 'na lo'o cña ji'i ycui' Ndyosi ca nde.

²⁵ Ña'a ti cua'ni Jesucristo nu Xu'na na cha' tso'o lo'o lcaa cu'ma lacua. Jua'a caca cha' lacua.

Quityi nu ndyaa ca slo ngu' judío tya'a ngusñi na cha' ji' Cristo

Xqui'ya Cristo, bi' cha' cua nchcui' ycui' Ndyosi lo'o ñati chalyuu

¹ Nu ngua tya sa'ni la, tyuu tsa quiya' cua nchcui' ycui' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' ji'na, quiña'a xi cha' nda Ni lo'o jyo'o bi'; cua nda ycui' Ndyosi cha' lo'o jyo'o bi', cha' chcui' ngu' lo'o lcaa tya'a quichi tyi ngu'. ² Pana nu juani lo'o cua tye ti chalyuu, cua nchcui' Ni lo'o na, xqui'ya cha' cua ñaa Jesús nde chalyuu ca su ndi'i na, la cui' Jesús nu laca sca ti Sñi' ycui' Ni. Cua nguti'i nu Jesús bi' lo'o ycui' Ndyosi Sti yu nu lo'o ngüiñá Ni chalyuu tya clyo; tya lo'o ngüiñá Ni lcaa lo na nu ntsu'u nde cua lo'o lcaa lo na nu ntsu'u lo yuu chalyuu, cua laca ndu Jesús lo'o ycui' Ndyosi Sti Jesús li'. Lo'o jua'a cua nda Ni chacuayá' ji'i cha' caca ycui' Jesús loo ji'i lcaa na bi'. ³ Lcaa xee lubi nu ntsu'u ca slo ycui' Ndyosi, cua ndyanu xee bi' lo Jesús Sñi' Ni lo'o ñaa Jesús nguti'i yu chalyuu. Ñi'ya nu laca ycui' Ndyosi, la cui' jua'a laca nu Jesús bi'; liñi tsa nclyo Jesús cña ji'i lcaa na nu ntsu'u chalyuu tsiya' ti, bi' cha' laca ndi'i tso'o ti lcaa na bi'. Nu lo'o ndye ngua'ni Jesús cña nu ntsu'u ji'i yu nde chalyuu, cha' ngüityi yu yabe' nu ntsu'u ji'i ñati, li' nguxtyuu yu ndyaa yu ca slo ycui' Ndyosi Sti yu, ndyaa tucua yu nde la'a tsu' cuj su tlyu ca su ntucua ycui' Ni.

Ná caca stu'ba cha' ji'i xcá ji'i ycui' Ni lo'o Jesús

⁴ Tlyu la chacuayá' ntsu'u ji'i Jesús nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi que xcá ji'i ycui' Ni nu ntsu'u nde cua, xqui'ya cña nu cua ngua'ni

yu cuentya ji'i Sti yu; quiña'a tsa chacuayá' nguxtyanu Ni ji'i Jesús, xqui'ya cha' stu'ba cha' ji'i yu lo'o ycui' Ndyosi Sti yu. ⁵ Nde laca sca cha' nu cua nchcui' ycui' Ndyosi cuentya ji'i Jesús nu laca Sñi' ycui' ca Ni:

Sñi' na' laca nu'u; cua nda na' chalyuu jinu'u cha' laca nu'u Sñi' na'.

Lo'o jua'a cua nchcui' ycui' Ndyosi chaca cha' cuentya ji'i Jesús:

Na' caca Sti yu; caca yu Sñi' na' lacua.

Si'i cha' ji'i sca xcá nu ntsu'u nde cua nchcui' Ni cha' bi', cuentya ji'i Jesús nda Ni cha' bi'. ⁶ Tya clyo lo'o cua ta ti ycui' Ndyosi ji'i Sñi' ycui' ca Ni cha' caa yu chalyuu, li' nacui' Ni:

Lcaa xcá nu ntsu'u cuentya jna' nde cua, nga'a cha' cua'ni tlyu ngu' xcá bi' ji'i Sñi' na'.

⁷ Jua'a nchcui' ycui' Ndyosi ji'i Sñi' Ni; pana nu laca xcá ji'i ycui' Ndyosi bi' ni, ndi'ya nchcui' Ni cuentya ji'i xcá bi':

Laca bi' ñi'ya laca cui'i ti, masi cui'i nu tso'o tsa ndu'ni.

Ñi'ya ndyatú sca quii' tlyu, cha' tyi'jyu' tsa ntyi'ji' xee, jua'a laca xcá bi' ji'i ycui' Ndyosi lo'o ndu'ni bi' cña.

⁸ Xa' ña'a nchcui' ycui' Ndyosi cuentya ji'i Jesús nu laca Sñi' ycui' ca:

Ná nga'a cha' tye cha' caca nu'u loo, cha' ycui' Ndyosi laca nu'u, nacui' Ni,

liñi ti ndu'ni nu'u lo'o ñati ca su laca nu'u loo.

⁹ Ndiya tsa ti' nu'u lcaa cha' liñi nu ndu'ni ñati; ñasi' tsa nu'u lo'o ndyu'ni ñati cha' cuxi lo'o ycui' Ndyosi Sti nu'u.

Bi' cha' ngusubi na' jinu'u cha' tya'a nu'u lo cña jna', nacui' ycui' Ndyosi.

Jua'a tso'o tsa nti' nu'u juani, cha' tlyu la chacuayá' cua nda na' jinu'u que ji'i xa' la ñati, nacui' ycui' Ndyosi.

10 Tya chaca cha' cua nchcui' ycuil' Ndyosi lo'o Jesús nu laca Sñi' ycuil' ca Ni:

Nu'u laca Xu'na tyucui ña'a chalyuu, nacui' ycuil' Ndyosi.

Tya clyo ngüiñá nu'u lcaa na nu ntsu'u chalyuu, lo'o jua'a ngüiñá nu'u lcaa na nu ntsu'u nde cua.

11 Tiya' la li' culiji lcaa cha' bi' jua'a ti; pana ná sca caca jinu'u tsiya' ti,

masi casu chalyuu, masi casu lcaa na nu ntsu'u nde cua ñi'ya laca lo'o ndyasu sca ste' na.

12 Xco'o nu'u cha' bi', ñi'ya laca lo'o nchco'o na sca late' nu nga'aa cua'nijo'o ji'na;

nchcutsa'a na ji'i cha' caja xa' nu cucui.

Pana ña'a ti tya ndi'i ycuil' nu'u; ná ntsu'u cha' casu' nu'u tsiya' ti, nacui' ycuil' Ndyosi ji'i Jesús Sñi' ycuil' ca Ni.

13 Nde ntsu'u chaca cha' nu nscua lo quityi cusu' cuentya ji'i Jesús:

Cuaa cly nu'u ca nde, tyucua nu'u ca su ntucua na' re;

ña'a cuayá' tyijiloo na' ji'i lcaa tya'a cusu' nu'u tyucua nu'u, cha' caca nu'u loo ji'i ngu' bi' tsiya' ti.

Ni sca quiya' bilya chcuil' ycuil' Ndyosi jua'a cuentya ji'i xca' ji'i Ni nde cua, sca ti lo'o Jesús cua nchcui' Ni jua'a. 14 Lcaa nu laca xca' ji'i ycuil' Ndyosi nde cua ni, lcaa tsá ndu'ni bi' cña nu nclyo ycuil' Ndyosi ji'i; cui'i nu tso'o tsa laca nu ngu' xca' bi'. Nda Ni ji'i ngu' xca' bi' caa nde chalyuu, cha' xtyucua ngu' ji'i ca ta'a ñati nu cua clyaa ti ji'i nu cuxi xqui'ya Jesús, cha' cua ngulala ti tye chalyuu.

2

Tlyu tsa cha' laca cha' cua ngulaá na ji'i nu cuxi

1 Tlyu tsa cha' laca ji'i Jesús juani lacua, bi' cha' nga'a cha' xñi tso'o na lcaa cha' nu cua nchcui' Jesús

lo'o na, cha' ná tyu'utsu' na ji'i tyucui' liñi nu ngusñi na. 2 Tyempo sa'ni la nchcui' xca' bi' lo'o ñati cuentya ji'i ycuil' Ndyosi. Liñi tsa nchcui' xca' bi' lo'o ngu', cha' tyempo bi' lye tsa nguxcube' Ni ji'i lcaa ñati nu ngua'ni cha' cuxi; la cui' jua'a nguxcube' Ni ji'i ñati nu nga'aa ndaquiya' ji'i cha' nu nchcui' Ni. 3 La cui' ti cha' caca ji'na juani, si ná taquiya' na ji'i cha' nu cua ndyuna na bi', cha' clyaa na ji'i nu cuxi; ná caja ñi'ya clyaa na ji'i ycuil' Ndyosi lo'o cua ndye chalyuu, nu lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati. Clyo ndacha' ycuil' Jesús nu Xu'na na cha' bi' ji'i ñati nu ngua tsa'a ji'i yu, jua'a ndyuna ngu' bi' cha' nu nchcui' yu; tiya' la li', lo'o ji'na ndacha' ngu' bi' cha' bi'. Bi' cha' jlo ti' na cha' chañi laca cha' bi'. 4 Lo'o jua'a ngua'ni ycuil' Ndyosi cña cha' ca cuayá' ti' na cha' chañi tsa laca cha' nu nchcui' ngu', ngua'ni Ni quiña'a tsa cha' tlyu slo na cha' ña'a na ji'i. Tyuu tsa cha' nu ná nchca cua'ni ñati chalyuu ngua'ni Ni, cha' cube tsa ti' na ji'i ycuil' Ni lo'o ña'a na cha' tlyu bi'. Lo'o li' cua nda Ni Xtyi'i ycuil' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i ñati chalyuu, tsa ña'a nu ntsu'u tyiquee ycuil' Ni nda Ni ji'i ngu'; bi' cha' nchca ji'na cua'ni na tyuu lo cña cuentya ji'i ycuil' Ndyosi, nu ná nchca ji'i ñati cua'ni ycuil' ca ngu'.

Tya'a na laca Jesús xqui'ya cha' ngua Ni ñati

5 Cha' ji'i chalyuu cucui bi' nchcui' na juani, pana si'i nu ngu' xca' ji'i ycuil' Ndyosi laca nu cua ngujui chacuayá' ji'i cha' caca ngu' loo ji'i chalyuu cucui; sca ti ycuil' Ndyosi culo cña li'. 6 Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu'; ndi'ya nchcui' cha' bi':

Ndyosi Xu'na ya, ná sca na tsiya' ti laca ñati chalyuu, ná nga'a cha' cube ti' nu'u ji'i ngu';

na nga'a cha' cua'ni tya'na ti' nu'u
ji'i ngu', cha' laca ngu' ñati ti,
nacuj jyo'o cusu'.

7 Masi sube tsa ñati laca ngu'
cuentya jinu'u, pana cua
nda nu'u sca ñati nu lijya
chalyuu;

jua'a cua laca ti tyempo nda nu'u
chacuayá' cha' caca xca
jinu'u loo ji'i yu bi'.

Ca tiya' la, li' ta nu'u sca su tso'o tsa
su tyucua yu lo'o nu'u, ñi'ya
laca su ntucua tlyu sca xu'na
ñati, sca se'i su caca chi loo.

8 Lo'o jua'a cua nda nu'u chacuayá'
cha' caca yu loo ji'i lcaa na.

Jua'a nacuj quityi bi'. Cuentya ji'i
lcaa ca na tsiya' ti nchcui' quityi
bi', nu lo'o nacuj quityi cha' cua
nda Ni chacuayá' cha' caca yu loo
ji'i lcaa na, masi juani ti bilya ña'a
na cha' laca yu loo ji'i lcaa na bi'.

9 Pana cua jlo ti' na ñi'ya ngua ji'i
Jesús nu ngua li', cha' xti ti tyempo
ngua lcaa xca ji'i ycuí' Ndyosi loo
la ji'i ycuí' Jesús. Ngujuii yu lo
crusi cuentya ji'i lcaa ñati chalyuu,
xqui'ya cha' xcui' tso'o tsa ndu'ni
ycuí' Ndyosi lo'o na. Lo'o jua'a
ndube tsa ti' na ñi'ya ndyaca ji'i
yu juani, cha' tso'o tsa ndyu'ni chi
ngu' loo yu; ndyu'ni tlyu ngu' ji'i
yu xqui'ya cha' cua ngujuii yu,
xqui'ya cha' ti' tsa ngua ti' yu
cuentya ji'na.

10 Cloy ngüiñá ycuí' Ndyosi lcaa
ca na nu ntsu'u chalyuu, jua'a tya
ña'asii Ni lcaa na; lo'o jua'a nti' Ni
cha' tyalaa ca ta'a na nu laca na
sñi' Ni ca su tso'o tsa ca su ntucua
ycuí' Ni. Bi' cha' cloy ndulo tsa cha'
ji'i Ni cha' tye lcaa cña nu ngua'ni
Jesucristo; lo'o nu juani cua ngulaá
na ji'i nu cuxi xqui'ya Jesús, masi
ti' tsa ngua ti' yu lo'o ngua'ni yu
cña bi'. 11 Na cua ngua'ni lubii
Jesús ji'i cresiya ji'i ñati chalyuu, bi'
cha' juani laca ycuí' Ndyosi Sti na;
lcaa na nu cua ngua lubii cresiya
ji'na xqui'ya Jesús ni, ntsu'u sca
ti Sti na lo'o ycuí' Jesús, cha' laca

ycuí' Ndyosi Sti na juani. Lo'o jua'a
ná ndube ti' Jesús, nchcui' yu cha'
tya'a ycuí' yu laca na. 12 Cua nscua
tsaca cha' nu cua nacuj yu ndi'ya:

Ndyosi Sti na', tso'o ti chcui' na'
cha' jinu'u su ndi'i na' lo'o
ngu' tya'a na';

cula tu'ba na' jii lo'o cua'ni tlyu na'
jinu'u ca su ndyu'u ti'i lcaa
ñati.

13 Lo'o jua'a chaca cha' nacuj yu
ndi'ya:

Lo'o na' xñi na' cha' ji'i ycuí' Ndyosi
Sti na', nacuj.

Lo'o li' nchcui' yu chaca quiya'
ndi'ya:

Nde ti ndi'i ya, cha' stu'ba ti ndi'i
na' lo'o sñi' na' nu cua nda
ycuí' Ndyosi 'na.

Jua'a nchcui' cha' nu cua nscua lo
quityi cusu' bi'.

14 Nu na, ñati chalyuu na ni, sca
ti cuaña' na, sca ti tañi na lo'o
ngu' cusu' ji'na, jua'a lo'o ngu' tya'a
na. Ca ta'a na nu cua ngusñi na
cha' ji'i Jesús laca na ñati chalyuu;
bi' cha' lo'o nu Jesús bi' ngua yu
ñati, cha' li' ngua ji'i yu ngujuii yu
cuentya ji'na. Sca ti jua'a ngujui
ñi'ya tyijiloo yu ji'i nu xña'a nu
nclyo cña nde ca bilyaa, su nti' nu
xña'a bi' cha' tsa cresiya ji'i lcaa
ñati. 15 Lo'o jua'a ngua'ni lyaá yu
ji'i ñati nu ntsii tsa cha' cajaa ngu';
lcaa tsa lo'o ñaa ngu' bi' chalyuu,
cuxi ti ndi'i ngu' bi', ti' tsa cña nti'
ngu', xqui'ya cha' xcui' na ntsii tsa
ngu' si cajaa ngu'. Ngua'ni tye Jesús
cha' ntsii ngu' jua'a, ndu'ni yu cha'
tso'o ti tyi'i ngu' bi' juani. 16 Ná

ya Jesús chalyuu cha' xtyucua yu
ji'i ngu' xca ji'i Ni nde cua; cuentya
ji'na ñati chalyuu na ya Jesús, cha'
xtyucua yu ji'na ngua ti' yu, cha' ca
ta'a na laca na tya'a ñati ji'i jyo'o
Abraham, masi cua lijya na cha-
lyuu tiya' la xi. 17 Bi' cha' lacua,
stu'ba ti ntsu'u cha' ji'i Jesús lo'o
ñati ji'i ycuí' nde chalyuu. Ng-
juui yu lo crusi cuentya ji'na, lo'o
juani ntucua yu ca slo ycuí' Ndyosi

cha' chcuí' yu lo'o Ni, cha' cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'na. Juani laca Jesús ñi'ya laca sca sti jo'ó nu laca loo la nu ndyi'u tsa ti' ji'na, nu jua'a tso'o tsa ndu'ni tya'na ti' ji'na. ¹⁸ Juani taca cua'ni lyaá Jesús ji'í ñati lo'o ndyोजनाqui nu cuxi ji'í; nchca ji'í yu cua'ni jua'a, xqui'ya cha' lo'o ji'í ycuí' yu ngua ti' nu cuxi cua'ni ngana ji'í, cha' lo'o ycuí' yu ngua tii yu ji'í cha' ti'í lo'o yaa yu nde chalyuu.

3

Ná stu'ba Moisés lo'o Jesús

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'í Cristo, cu'ma nu cua ngusubi ycuí' Ndyosi ji'í ma, culacua tso'o ti' ma tilaca laca Jesucristo. Cua nda ycuí' Ndyosi Sti yu ji'í yu cha' yaa yu nde chalyuu, lo'o nu juani laca yu ñi'ya laca sti jo'ó nu laca loo la cuentya ji'na, cha' ngusñi na cha' ji'í ycuí'. ² Ndaquiya' Jesús lcaa cña nu ngulo ycuí' Ndyosi Sti yu ji'í yu, ndyi'u ti' yu ji'í ycuí' Ni nu nguane ji'í yu cha' caa yu nde chalyuu tya clyo. La cui' jua'a ndaquiya' jyo'o Moisés ji'í cña nu ngulo ycuí' Ndyosi ji'í nu ngua sa'ni bi'. ³ Pana juani lye la ndu'ni tlyu na ji'í Jesús, cha' ná stu'ba jyo'o Moisés lo'o yu bi'. Ñi'ya laca lo'o ndye ndya' sca ni'í ni, tso'o tsa nchcuí' ngu' cha' ji'í cuityi nu ngüiñá ji'í ni'í bi', masi ná nchcuí' lye ngu' cha' ji'í ycuí' ni'í; la cui' jua'a laca lo'o Jesús ni, lye la ndyi'u ti' ngu' ji'í ycuí' Jesús, masi nga'aa lye ndyi'u ti' ngu' ji'í nu Moisés bi'. ⁴ Cua ña'a ca ni'í nu ndiñá ñati ni, cua ntsu'u xu'na ni'í bi'; pana ycuí' Ndyosi ngüiñá lcaa ca na, lo'o lcaa ca chalyuu, lo'o lcaa ñati nu ndi'í chalyuu. ⁵ Tso'o tsa cña nu ngua'ni nu Moisés bi' lo'o ngua yu cña sa'ni, cha' cuentya ji'í ñati ji'í ycuí' Ndyosi nde chalyuu ngua yu cña; nchcuí' tsa jyo'o bi' lcaa cha' nu ngua ti' ycuí' Ndyosi cha' chcuí' Ni lo'o ngu' bi'. ⁶ Pana nu Cristo bi' ni, tso'o la

cña ndu'ni yu, xqui'ya cha' laca yu Sñi' ycuí' Ndyosi, lo'o jua'a laca yu loo ji'í lcaa ñati nu ntsu'u cuentya ji'í Ni. La cui' ñati ji'í ycuí' Ni laca na, si ña'a ti ná ntsü na ña'a cuayá' tye chalyuu ji'na, si ña'a ti tya tso'o ntsu'u tyiquee na laja lo'o ndu ti' na ji'í Cristo cha' cua'ni lyaá lyiji yu ji'na.

Caja ñi'ya nu tso'o ti tyi'í tyiquee na, si taquiya' na ji'í cha' nu nchcuí' ycuí' Ndyosi

⁷ Lo quityi cua nscua sca cha' nu nda Xtyi'í ycuí' Ndyosi lo'o ñati sa'ni. Ndi'ya nchcuí' Ni lo'o ngu' tya li': Juani ti cua'a jyaca ma ji'í cha' nu nda na' lo'o ma: ⁸ Nga'aa tyu'u cha' cuxi tyiquee ma ña'a ma 'na chaca quiya', ni nga'aa cua'ni ma ñi'ya nu ngua'ni jyo'o cusu' ji'í ma tsaca quiya' nu ngua sa'ni la. Nu ngua li' lye tsa ngusu tya'a ngu' lo'o na' ca ne' quixi' su nguta'a yu'u ti ngu', nacuí Ni. Nu ngua li' ngua ti' ngu' cua'ni cuayá' ngu' 'na, si cua'ni tyaala na' ji'í ngu'. ⁹ Ngua ti' jyo'o cusu' ji'í ma cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o na' nu ngua li'; cua nxyí lo'o ti ngu' 'na tyucui tu'ba yija, masi na'a ngu' lcaa cha' tlyu nu cua ngua'ni na' cuentya ji'í ngu' lcaa yija bi', nacuí Ni. ¹⁰ Bi' cha' ngua ñasi' tsa na' ji'í ngu' bi' li'. Ni na' li': "Xcuí' cuxi ti nlyacua ti' ngu' bi', ná ntaja'a ngu' tsiya' ti cha' tyanu cha' jna' ne' cresiya ji'í ngu'; ná ntaja'a ngu' cua'ni ngu' ñi'ya nu ni na' ji'í ngu' cha' cua'ni ngu'", nacuí na' li'. ¹¹ Ngua ñasi' tsa na' ji'í ngu' bi' li', ña'a cuayá' lye tsa nchcuí' na' lo'o ngu' bi' li':

“Nga'aa tyalaa ma ca slo na' cha' tyi'i tso'o ti ma lo'o na'”.
 Jua'a ntsu'u cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o ngu' tya li'.

¹² Cu'ma tya'a ngusni na cha' ji'i Jesús, ña'asi ma ji'i ycu'i ca ma, cha' ni tsaca ma ná tya'achu' ma ji'i cha' ji'i ycu'i Ndyosi nu lu'ú ca, cha' ná caca cuxi cresiya ji'i ma, ñi'ya si nga'aa taquiya' ma cha' ji'i Ni. ¹³ Ná tso'o si cñilo'o nu cuxi ji'i ma, lo'o li' xana caca cuxi cresiya ji'i ma. Bi' cha' lcaa tsá nga'a cha' xtyucua ma ji'i tya'a ma, cha' tyanu tachaa la cha' ji'i Jesús ne' cresiya ji'i ngu' tya'a ma, cha' ná cñilo'o nu cuxi ji'i ma tyucui lo'o tya ndi'i ti ma chalyuu. ¹⁴ Lcaa na lo'o tya'a na, tya ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo si ña'a ti xni na cha' ji'i Ni ña'a cuayá nu tye chalyuu ji'na, la cui' ñi'ya lo'o jlya ti' na ji'i yu nu ngua tya clyo.

¹⁵ Ndi'ya nchcui' ycu'i Ndyosi cha' nu nscua lo quityi bi':
 Juani ti cua'a jyaca ma ji'i cha' nu ta na' lo'o ma:
 Nga'aa tyu'u cha' cuxi tyiquee ma ña'a ma 'na chaca quiya',
 nga'aa cua'ni ma ñi'ya ngua'ni jyo'o cusu' ji'i ma tsaca quiya' tya sa'ni la;
 nu ngua li' lye tsa ngusuu tya'a ngu' lo'o na'.

¹⁶ Lcaa ñati nu cua ndyalo'o Moisés ji'i nu lo'o ngutu'u ngu' ca loyuu Egipto ni, bi' ñati ngua nu cua ndyuna cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o ngu' nu ngua li', pana lye tsa ngusuu tya'a ngu' lo'o Ni li'; ¹⁷ bi' cha' ngua ñasi' tsa ycu'i Ndyosi ji'i ñati bi' tyucui tyempo lo'o ngutu'u scua tu'ba yija, bi' cha' ndyanu tyijya jyo'o bi' jua'a ti to' tyucui ca ne' quixi' ca su nguta'a yu'u ti ngu'. ¹⁸ Cua lye tsa nchcui' Ni cha' ji'i ngu' nu ngusuu tya'a lo'o Ni: “Nga'aa tyalaa ngu' bi' ca slo na', cha' tyi'i tso'o ti ngu' ca nde”, nacui Ni li'. ¹⁹ Nchca cuayá ti' na lacua, cha' nga'aa ndyalaa ngu' bi'

ca su nacui Ni ji'i ngu' cha' tsaa ngu', xqui'ya cha' nga'aa ndaquiya' ngu' cha' ji'i ycu'i Ndyosi.

4

¹ Cha' nu laca juani, cua nguxtyanu Ni sca cha' lo'o na, cha' taca tyalaa na ca slo Ni, cha' tyi'i tso'o ti na ca bi'. Tso'o si cube ti' na ji'i lcaa ngu' tya'a na, cha' ná tyu'utsu' ni tsaca ngu' ji'i tyucui li'ni nu tsaa ca su tyi'i na lo'o ycu'i Ndyosi. ² Ni'ya lo'o ndyuna jyo'o cusu' bi' cha' tso'o nu nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o ngu' cha' clyaá ngu', la cui' jua'a cua ndyuna na cha' tso'o nu nchcui' Jesús. Pana nu jyo'o bi' ni, ná ngua tso'o cresiya ji'i ngu', masi cua ndyuna ngu' cha' bi', xqui'ya cha' ná jlya ti' ngu' cha' bi', ná ngusni tso'o ngu' cha' bi'. ³ Nu lo'o ngusni na cha' ji'i Ni, li' taca tyalaa na slo ycu'i Ndyosi cha' tyi'i tso'o ti na ca bi'. Pana ñi'ya nu nscua lo quityi re, jua'a ngua cha' ji'i jyo'o bi', cha' nchcui' ycu'i Ndyosi ndi'ya:

Ngua ñasi' na' li', nacui Ni. Lye nchcui' na' ji'i ngu' bi',
 cha' ná tyalaa ngu' bi' ca slo na',
 cha' ná tyi'i tso'o ti ngu' ca nde.

Nacui ycu'i Ndyosi jua'a, masi cua ndye lcaa cña ji'i ycu'i Ni tya lo'o ndya' chalyuu. ⁴ Cua nscua sca cha' lo quityi cusu' nu nchcui' cha' ji'i tsá nchca cati, tsá ndi'i cña' ti na. Ndi'ya nacui quityi:

Nguti'i cña' ycu'i Ni tsá nu nchca cati li', cha' ná ngua'ni Ni cña tsá bi' li'.

⁵ Pana ndi'ya nchcui' lo quityi nu nscua jyo'o bi':

Nga'aa tyalaa ngu' bi' ca slo na' cha' tyi'i tso'o ti ngu' ca nde.

⁶ Bi' ñati laca nu clyo ndyuna cha' tso'o nu cua nchcui' Ni lo'o ngu', cha' clyaá ngu' ji'i nu cuxi, lo'o li' ná ngua tyalaa ngu' bi' ca slo ycu'i Ndyosi, ná ngua tyi'i tso'o ti ngu' ca su nacui Ni cha' tyi'i ngu', xqui'ya

cha' ná ntaja'a ngu' bi' taquiya' ngu' cha' bi'. Pana tya lyiji xi cha' tyu'u ti' l'caaa ñati' nu nscua cha' tyi' tso'o ti ca slo ycu' Ndyosi; ⁷ tya nda la Ni xi tyempo ji'na, cha' juani ti tya taca cuna na cha' bi'. Cua ngua tyuu yija tya lo'o ngujuii jyo'o Moisés bi', nu lo'o nchcui' ycu' Ndyosi lo'o David. Ndi'ya nacuj Ni: Juani ti cua'a jyaca ma jil' cha' nu nda na' lo'o ma,

ná tyu'u cha' cuxi tyiquee ma ña'a ma jna'.

⁸ Nu ngua cua sa'ni bi', ná ngua jil' jyo'o Josué tyalo'o yu jil' ñati' bi' sca ti quiya' ca su ndi' ycu' Ndyosi; bi' cha' tiya' la tya nda la Ni xi tyempo cha' cuna na cha' bi'. ⁹ Lo'o juani ni, si ña'a ti tya xñi tso'o na cha' jil' ycu' Ndyosi, tya taca tyil' tso'o ti na lo'o Ni li', ñi'ya lo'o ngua'a cña' ycu' Ni tsa nchca cati bi'. ¹⁰ Masi tye cña jil' na nde chalyuu, tsa na ca slo ycu' Ndyosi, li' taca tyil' tso'o ti na lo'o Ni ca bi', ñi'ya nu nguti' ycu' Ndyosi lo'o ngua'ni tye Ni cña jil' Ni lo'o ngua tsa nchca cati bi'. ¹¹ Lcaa tsa cua'ni cña ti' na lacua, cha' ña'a ti tyu'u cha' ji'na lo'o ycu' Ni, cha' taca tyil' tso'o ti na. Ná cua'ni na ñi'ya nu ngua'ni jyo'o cusu' bi', nu ná ndaquiya' tsiya' ti jil' ycu' Ndyosi, cha' li' ná ngua tyalaa ngu' bi' ca su nacuj Ni cha' tsa ngu'.

¹² Lcaa cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi lo'o ñati' ni, ñi'ya nti' sca na lu'ú, jua'a laca cha' bi'. Lcaa tyempo ndu'ni bi' cña ne' cresiya jil' ñati' nu cuna cha' bi'. Laca cha' bi' ñi'ya si laca sca xlyu nu cha tsa tu'ba tyucuaa chu'; ndu'ni bi' cha' saala cuaña' na ña'a cuayá' nu tyalaa ca su ntsu'u tyijya na, ña'a cuayá' tyaca' ycu' nu ntsu'u ne' tyijya na. La cui' jua'a laca lo'o cuna na cha' jil' ycu' Ndyosi bi', na nchcui' ca'a ti cha' bi' jil' tyucui ña'a na, jua'a lo'o cresiya ji'na. Lo'o nduna na sca cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi lo'o ñati, liñi tsa quijeloo

cha' jil' Ni, lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee na cha' caxa ji'na, lcaa cha' nu nclacua ti' scaa na. ¹³ Ná taca tyu'u cuaana ti cha' tyiquee na, ni tsaca cha' nu ntsu'u ji'na, cha' ná ca cuayá' ti' ycu' Ndyosi jil' cha' bi'. Ná taca. Ña'a Ni jil' lcaa ñati' nu cua ngüiñá Ni, nu cua ngusta Ni chalyuu; nchca tii Ni lcaa cha' nu ntsu'u ji'na. Ná taca cua'ni na ni sca cña ca slo ycu' Ndyosi cha' tyu'u cuatsi' ti sca cha', cha' nga'a cha' xacu' na cha' jil' ycu' Ni cuentya jil' lcaa cña nu ngua'ni scaa na nde chalyuu, nu lo'o tye chalyuu ji'na.

Sti jo'ó cuentya ji'na ca slo ycu' Ndyosi laca Jesús

¹⁴ Lo'o cua ngusñi na cha' jil' Jesús, li' nga'a cha' cua'ni na cha' tso'o ti tyanu cha' bi' ne' cresiya ji'na. Cua laca ntsu'u sca sti jo'ó nu laca loo la nu ndu' cuentya ji'na; Jesús laca bi', nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi laca yu. Cua ndyaa Jesús ca su ndi' ycu' Ndyosi Sti yu; juani ndu' Jesús slo Ni, nchcui' cha' ji'na lo'o Ni. ¹⁵ Laca Jesús sti jo'ó nu laca loo la cuentya ji'na, lo'o jua'a tya'na tsa ti' Jesús ña'a yu ji'na. Cua jlo ti' yu cha' ntsu'u tsa quiya' lo'o cua cua'ni ti nu cuxi ngana ji'na, cha' nu lo'o tya ndi' Jesús lo yuu chalyuu, la cui' jua'a lye tsa ngua'ni cuayá' nu xña'a jil' yu, si cua'ni yu cha' cuxi. Pana nu Jesús bi' ni, ni sca cha' cuxi ná ngua'ni yu, bi' cha' taca caca yu sti jo'ó nu laca loo la cuentya ji'na, cha' jlo ti' Jesús ñi'ya nñilo'o tsa nu xña'a ji'na. ¹⁶ Ná cutsji' na tsiya' ti lacua, tyucui tyiquee na jña na sca cha' jil' ycu' Ndyosi ca su tlyu ca su laca Ni loo; chcui' na lo'o ycu' Ndyosi nu xcui' tso'o tsa ndu'ni lo'o ñati, cha' cui'ya Ni cha' clyu ti' ji'na, cha' xtyucua Ni ji'na, masi la cui' ca hora nu lyiji tsa cha' ji'na.

5

¹ Xa' la xu'na sti jo'ó nu ndi'j nde chalyuu ni, nsubi ngu' ji'j tya'a ngu' tilaca caca xu'na sti jo'ó, cha' caca yu bi' cña ji'j ycu' Ndyosi cuentya ji'j ñati. Nsta sti jo'ó bi' msta nu lijya lo'o xa' ñati ji'j lo mesa ji'j ycu' Ndyosi, jua'a ndijña tsa yu cha' clyu ti' ji'j Ni xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'j ñati bi' li'. ² Ñati chalyuu ti laca sti jo'ó bi'; lo'o ycu' yu ntsu'u cha' cuxi nu ndyu'ni yu, bi' cha' tso'o ti nchcui' yu lo'o ñati nu ná nduna tsiya' ti, nu ndyu'ni tsa cha' cuxi. ³ La cui' tyempo lo'o ndyu'ni yu bi' cña cuentya ji'j xa' ñati, la cui' jua'a cuentya ji'j ycu' ca yu nga'a cha' jña yu cha' clyu ti' ji'j ycu' Ndyosi, xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'j ycu' yu.

⁴ Ni sca ñati ná ntsu'u chacuayá' cha' caca yu xu'na sti jo'ó hora nu nti' ti yu cha' caca yu cña bi'; ycu' Ndyosi laca nu nsubi tilaca nu tso'o cha' caca xu'na sti jo'ó cuentya ji'j Ni, ñi'ya ngusubi Ni ji'j jyo'o Aarón cha' ngua yu xu'na sti jo'ó. ⁵ Lo'o Cristo ni, laca Ni sti jo'ó nu laca loo la cuentya ji'na; si'i cha' ji'j ycu' ti Ni ndu'ni Ni jua'a, cha' ná ngüijña Ni cha' ji'j ycu' Ndyosi Sti Ni cha' caca tlyu la Ni. Ycu' Ndyosi laca nu cua nchcui' lo'o Sñi' Ni tya clyo:

Sñi' na' laca nu'u; ycu' na' cua nda na' chalyuu jinu'u, cha' laca nu'u Sñi' na'.

Jua'a cha' nda Ni lo'o Cristo. ⁶ Lo'o li' cua nchcui' ycu' Ni chaca cha' ndi'ya:

Lcaa ca tyempo caca nu'u sti jo'ó; la cui' ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua cua sa'ni la, jua'a cua'ni nu'u cuentya ji'j ñati juani.

⁷ Nu lo'o tya ndi'j Jesús lo yuu chalyuu, tyuu tsa quiya' ngusi'ya tsa yu lo'o nchcui' yu lo'o ycu' Ndyosi Sti yu; lye tsa ngua ti' cresiya ji'j yu lo'o ngüijña yu cha' ji'j Ni, cha' nchca tsa ji'j ycu' Ndyosi. Ngua ji'j Ni cua'a ji'j ñati cha' ná cuju' ngu'

ji'j Jesús nquicha'; pana ndyuna Ni cha' nu nchcui' Jesús lo'o Ni, cha' ntaja'a yu cua'ni yu lcaa cña nu nti' ycu' Ndyosi Sti yu. ⁸ Bi' cha' ndaquiya' Jesús lcaa cña nu nti' ycu' Ni cha' cua'ni yu. Nhcube' tsa yu lo'o nguti'j yu nde chalyuu; masi nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi laca yu, pana tya ngua tsa'a la yu cua ña'a ca cña nu cua'ni yu cuentya ji'j Ni. ⁹ Tiya' la li', lo'o cua ngua lcaa cha' ji'j Jesús cha' cua ngua'ni yu cña nu cua nda ycu' Ndyosi ji'j yu cha' cua'ni yu, tya li' ntucua quiya' cha' cua'ni lyaá Jesús ji'j yu ña'a ca ñati chalyuu nu tyaja'a cua'a jyaca ji'j cha' nu cua nchcui' yu lo'o; ná tye tsiya' ti cha' cua'ni lyaá Ni ji'na ji'j cha' cuxi nu ntsu'u ji'na. ¹⁰ Bi' cha' cua nacui' Ni cha' laca Jesús sti jo'ó nu laca loo la; la cui' ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua cua sa'ni la, jua'a cua'ni Jesús cuentya ji'na juani.

Caca cuxi cha' ji'na si tya'achy' na ji'j Jesús

¹¹ Cua quiña'a tsa cha' nti' ya chcui' ya lo'o ma cha' ji'j Cristo, cha' quiña'a tsa cha' tya lyiji ca cuayá' ti' ma. Pana ná nchca culu'u tso'o ya lcaa cha' bi' ji'j ma; tlyu tsa cña caca, xqui'ya cha' ycu' cu'ma ná ndyu'ni yala ma cha' ca cuayá' ti' ma cha' bi'. ¹² Tya sa'ni tsa ngua lo'o ndyuna ma cha' ji'j Cristo tya clyo; cua nteje tacui tyuu tsa tyempo, ña'a cuayá' taca caca ma mstru cuentya ji'j Cristo nquicha', pana ña'a ti ndi'j ma juani. Tya nti' cha' culu'u la ngu' ji'j ma tya chaca quiya' ñi'ya ntucua quiya' cha' ji'j ycu' Ndyosi, la cui' cha' nu ngua ti' Ni cha' cacha' Ni ji'j ñati chalyuu. Ñi'ya ndu'ni sca cubi' nu tya ntyi', cha' bilya cacu bi' tyaja, jua'a ndyu'ni ma, cha' ná nchca ca cuayá' ti' ma cha' ji'j ycu' Ndyosi bi'. ¹³ Tya cuañi' tsa ngu' nu tya ntyi'; la cui' jua'a laca cu'ma, cha' ná jlo ti' ma tsiya' ti ñi'ya nga'a cha'

cua'ni mā lo'o ngua tso'o cresiya jil'i mā cuentya jil'i Jesús, masi ntsu'u cha' tso'o nu nga'a cha' cua'ni mā juani. ¹⁴ Ñat'i nu cua nguluu xi laca nu ndacu tyaja; lo'o cu'mā caca jua'a, si qui'l'i mā cha' culacua tso'o ti' mā ñi'ya laca sca cha', si cha' tso'o laca, si cha' cuxi laca.

6

¹ Cua'ni yala na lacua, cha' cuna tso'o na lcaa cha' nu ntsu'u jil'i Cristo; cua'ni na cha' caca na ñati nu ncl'yacua tso'o ti' ti', cha' ná tso'o si xcui' na nchcui' na jil'i cha' nu ngua tsa'a na tya clyo ti. Juani cua jlo tso'o ti' na macala ntucua quiya' cha' jil'i Cristo: cua nchcui' na ñi'ya caca tyu'utsu' na jil'i cha' cuxi nu ngua'ni na tya sa'ni la, ñi'ya caca xñi na cha' jil'i Cristo; ² jua'a cua nchcui' na ñi'ya caca tyucuatya na chacuayá' jil'i Cristo, ñi'ya caca sta ya' ngu' hique na chacuayá' jil'i Cristo; cua nchcui' na cha' tya tyu'ú na chaca quiya' nde loo la, masi cua ngujuii na, cha' li' ntsu'u cha' cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa na lo'o tya'a na. ³ Lo'o nu juani ni, nga'a cha' cua'ni yala ti na cha' taquiya' na lcaa cha' jil'i Jesús nu tya lyiji xñi tso'o na; jua'a cua'ni na lacua, si tya ta la ycuí' Ndyosi xi chalyuu jil'na.

⁴ Ná caja ñi'ya cua'ni na lo'o ñati nu nguxtyanu tsiya' ti jil'i cha' bi'. Cua jlo ti' ngu' ñi'ya laca lo'o cua ndyaala hique ngu' cha' ngulacua tso'o ti' ngu', jua'a cua jlo ti' ngu' cha' tso'o tsa cua ña'a ca cha' nu nda ycuí' Ndyosi yaa slo ngu'. Lo'o ngu' bi', cua ngua'ni Xtyi'i ycuí' Ndyosi cña ne' cresiya jil'i ngu' xqui'ya Jesús nquicha'. ⁵ Cua jlo ti' ngu' bi', cha' cua na'a ngu' cha' tso'o tsa lcaa cha' nu nacui' Ni jil'na cha' cua'ni Ni lo'o na; cua na'a ngu' bi', cha' tlyu tsa cha' nu ndyaca lo'o cua nguxana tyalaa chalyuu cucui' jil'i ycuí' Ndyosi ca su ndi'i ngu'. ⁶ Lo'o li' cua ndya'a'chu' ngu'

bi' jil'i Jesús. Nga'aa caca cua'ni na cha' chaca quiya' xñi tso'o ngu' bi' cha' jil'i Jesús; xcui' na nda ngu' bi' cha' ti'l'i jil'i Jesús nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi, cha' ndyu'ni ngu' ñi'ya laca si ntyijil'i ca'a ngu' jil'i Jesús lo crusi chaca quiya', cha' xa' xtyí lo'o ti ñati chalyuu jil'i yu. ⁷ Ñi'ya nti' sca yuu tso'o su ndyu'ni ngu' cña ni, lu'ba ti nda'ya tyo ndyalú lo yuu bi'; ndyi'yu yuu hitya tyo bi' li', cha' jua'a nxyucua ycuí' Ndyosi jil'i yuu cha' tyucua na cuiñi nu cua ndy-ataa lo yuu, cha' cua'nijo'o jil'i ngu' nu ndyu'ni cña bi'. ⁸ Pana ná tso'o yuu tsiya' ti si tyucua xcui' quixi', xcui' yaca quiche'; xtyanu ngu' jil'i yuu nu ndu'ni jua'a, cha' ñi'ya laca si cua ngusta ycuí' Ndyosi yabe' jil'i yuu bi', jua'a ndyu'u cha'. Nga'a cha' cua'a ngu' quii' lo yuu bi', cha' tye tyaquí lcaa na cuxi nu ntsu'u ca ndacua. Ñi'ya nu caca jil'i yuu nu ná tso'o tsiya' ti bi', jua'a caca cuxi jil'na si xtyanu na cha' jil'i Jesús.

Ña'a ti tya xñi tso'o na cha' jil'i ycuí' Ndyosi, cha' ná xtyanu chca Ni jil'na

⁹ Cu'mā tya'a tso'o na, nu ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya jil'i mā, nga'aa ntsu'u cha' culacua ti' ya cha' jil'i mā jua'a, masi nchcui' ya ñi'ya nu cua nchcui' ca ti ya. Cua jlo ti' ya cha' tso'o ti ndyaca jil'i mā juani, tya lo'o ngua'ni lyaá Jesús jil'i mā jil'i nu cuxi. ¹⁰ Lo'o jua'a liñi tsa ndu'ni ycuí' Ndyosi lo'o na. Ná cilyaa ti' Ni lcaa cha' tso'o nu cua ndyu'ni mā, nu lo'o nxyucua mā jil'i ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, cha' cua quiña'a xi cña ndyu'ni mā cuentya jil'i ngu' bi'. Xqui'ya cha' ndyu'ni mā jua'a, bi' cha' jlo ti' xa' ñati cha' ntsu'u tsa tyiquee mā jil'i Jesús, cha' ña'a ti tya ndyu'ni mā cha' tso'o lo'o ngu' juani. ¹¹ Tso'o si ña'a ti tya cua'ni mā tyucui tyempo nde loo la nti' ya, cha' ndy ti' mā jil'i ycuí' Ndyosi ña'a cuayá' tyu'u tu-cua lcaa cha' nu cua nchcui' Ni lo'o

ma. ¹² Ná nti' ya cha' caca taja ma; na cua nti' ya cha' cua'ni ma ñi'ya nu ngua'ni xa' la tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús tya clyo la, nu cua ndalo tsa tyiquee cha' ndu ti' ngu' jil'i ycuí' Ndyosi. Bi' cha' cua ngujui lcaa cha' jil'i ngu', ñi'ya nu nacuj Ni cha' tyacua jil'i ngu'.

¹³ Nu ngua sa'ni la lo'o ngüiñi cha' jil'i ycuí' Ndyosi lo'o jyo'o Abraham, li' ngulotu Ni xtañi ycuí' Ni lo'o nacuj Ni ndi'ya jil'i nu cusu' bi': "Chacuayá' jil'i ycuí' ca ti na' cua'ni na' cña bi' cuentya jinu'u", nacuj Ni. Nga'aa ntsu'u la xa' ñati nu tlyu la cha' jil'i que ycuí' Ndyosi, bi' cha' ngulotu Ni xtañi ycuí' Ni, cha' quiñi cha' jil'i Ni lo'o Abraham bi'. ¹⁴ Xa' nchcui' Ni lo'o jyo'o bi' li': "Chañi cha' nu chcui' na' lo'o nu'u, cha' tso'o tsa cua'ni na' lo'o nu'u, cha' quiña'a tsa ñati jinu'u tyatu nde lo yuu tyempo ca nde loo la". Jua'a nacuj Ni nu ngua li'. ¹⁵ Ndalo tsa tyiquee Abraham bi' li', cha' ndu ti' yu jil'i cha' nu nda ycuí' Ndyosi lo'o yu; bi' cha' ngutu'u tucua lcaa cha' jil'i yu, ñi'ya nu cua nacuj Ni jil'i yu cha' caca jil'i. ¹⁶ Ndi'ya ndu'ni ñati chalyuu: Si nti' ngu' cha' tyanu tachaa sca cha' nu cua quiñi ti jil'i ngu' lo'o tya'a ngu', li' ncllyotu ngu' tañi sca jo'ó, masi xtañi sca ñati tlyu laja lo'o nda ngu' cha'; ná caja ñi'ya xu'u tya'a ngu' cuentya jil'i cha' bi' li'. ¹⁷ La cui' jua'a ngua'ni ycuí' Ndyosi. Ngua ti' Ni cacha' liñi Ni jil'i ngu' ñi'ya nu caca cha' bi' jil'i ngu' bi' ca nde loo la, cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' nga'aa tya'achu' Ni tsiya' ti jil'i sca cha' nu cua nacuj Ni tsaca quiya'; bi' cha' xtañi ycuí' Ni ngulotu Ni clyo, cha' jua'a ngüiñi cha' jil'i Ni lo'o jyo'o bi'. ¹⁸ Xqui'ya lcaa cha' bi' cua jlo ti' na cha' ná nga'a cha' cha'a tsiya' ti sca cha' nu cua nacuj ycuí' Ndyosi cha' caca, cha' ná nti' Ni cñilo'o Ni jil'na tsiya' ti. Tso'o ti ndi'j tyiquee na juani, cha' ni sca cha' cuxi ná taca xcutsij jil'na,

xqui'ya cha' jlyu ti' na cha' nu nda ycuí' Ndyosi lo'o na; cua ngua'ni Ni cha' ndyaca tlyu la tyiquee na, cha' xñi tso'o na lcaa cha' nu cua nchcui' Ni lo'o na ña'a cuayá' nu tyu'u tucua cha' bi'. ¹⁹ Ñi'ya nti' chcuá ngratu nu nsalú ngu' nde siyu' yaca ni'i, cha' tachaa ti xñi ca'a chcuá bi' jil'i quee nde siyu' hitya, cha' tyacui se'i ti yaca ni'i bi' lo hitya, cha' ná caca tyu'utsu' yaca ni'i bi' tsiya' ti li'; la cui' jua'a ndu'ni Jesús lo'o na, cha' ndu'ni yu cha' tyanu tachaa cha' jil'i ycuí' Ni ne' cresiya jil'na, cha' ná tya'achu' na jil'i Ni tsiya' ti. Cua ndyalaa Jesús nde cuá, ñi'ya laca si cua nteje tacui yu tasá tlyu nu ndacui cla'be ne' laa tonu; juani cua ndyaa tucua yu la cui' ca su ntucua ycuí' Ndyosi. ²⁰ Cuentya jil'na, cua ndyaa Jesús ca bi' nde loo la, cha' taca xtyucua yu jil'na. Ná nga'a cha' tye cha' laca Jesús sti jo'ó nu laca loo la cuentya jil'na; la cui' ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua sa'ni, jua'a cua'ni Jesús cuentya jil'na juani.

7

Ñi'ya ngua Melquisedec sti jo'ó, jua'a laca Jesús cuentya jil'na juani

¹ Nu jyo'o Melquisedec bi' ni, xu'na quichí Salem ngua nu cusu' bi'; cuentya jil'i ycuí' Ndyosi nu laca loo la ngua'ni yu cña cha' ngua yu sti jo'ó. Nu ngua tyempo bi' cua ndyaa lca'a jyo'o Abraham jil'i tyuu tya'a rey xña'a, cha' ngusuu tya'a yu lo'o ngu' bi', ndyujui yu jil'i nu ngu' xña'a bi' li'. Tyucui lo'o ñaa yu, li' ngutu'u nu Melquisedec bi' ndyaa to' tyucui cha' tyacua tya'a lo'o nu Abraham bi'; ngulacua jil'i yu chacuayá' jil'i ycuí' Ndyosi li'. ² Bi' cha' ngusa'be Abraham lcaa yu'ba nu nquiye jil'i yu chaca quiya', nu nguaana nu ngu' xña'a bi'; ti tya'a yu'be ngusa'be yu lcaa cha' bi', lo'o li' nda yu ña'a tsaca yu'be jil'i

nu cusu' Melquisedec bi'. Ndi'ya ndyu'u xtañi nu cusu' bi': "xu'na quichì nu liñi ca ndu'ni", jua'a ndyu'u cha' bi' cha'cña ji'na; lo'o jua'a cha' xu'na quichì Salem ngua nu cusu' bi', bi' cha' taca chcuì na: "tì ti ndi'ì cresiya jì'ì ngu' xqui'ya nu xu'na ngu'", cha' jua'a ndyu'u xquicha' Salem cha'cña ji'na. ³ Ná nchcuì quityi ñi'ya naa sti xtya'a nu Melquisedec bi', jua'a ni sca cha' ná nscua lo quityi cuentya jì'ì jyo'o cusu' jì'ì nu cusu' bi'; ná nchcuì ni jacua' ngula, ni jacua' ngujui. Ñi'ya ngua Melquisedec, jua'a laca Jesús, cha' lcaa tyempo laca yu sti jo'ó cuentya jì'na; pana Jesús ni, laca yu nu sca ti Sñi' ycuì Ndyosi.

⁴ Culacua xi ti' ma lacua, ni cha' ngua nu cusu' bi' tlyu la que Abraham. Jì'ì nu cusu' Melquisedec bi' cua nda jyo'o cusu' jì'na ña'a tsaca yu'be yu'ba, la cui' yu'ba nu cua nquije jì'ì yu chaca quiya', nu nguaana nu ngu' xña'a bi'. ⁵ Chalyuu nu ngua sa'ni bi', sca ti nu ñati' tya'a jì'ì jyo'o Leví laca sti jo'ó; bi' ti ngu' nu nda ycuì Ndyosi chacuayá' jì'ì cha' xñi ngu' msta nu nda cua ña'a ca ngu' Israel jì'ì ycuì Ndyosi. Msta bi' laca sa yu'be lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jì'ì ngu'. Lo'o jua'a laca sti jo'ó bi' la cui' tya'a ñati' lo'o tya'a quichì tyi ngu' nu cuentya jì'ì Abraham. ⁶ Pana nu cusu' Melquisedec bi' ni, si'ì tya'a ngu' Leví ngua Melquisedec bi' tsiya' ti, masi ngusñi yu msta nu cua nda Abraham jì'ì ycuì Ndyosi; li' ngulacua nu cusu' bi' jì'ì Abraham, xqui'ya cha' cua ngüiñi cha' jì'ì ycuì Ndyosi lo'o Abraham tya clyo la. ⁷ Bi' cha' cua jlo ti' na cha' tlyu la ngua jyo'o Melquisedec bi' que jyo'o Abraham; na cua ngulacua nu cusu' bi' jì'ì jyo'o Abraham nu ngua li', bi' cha' tlyu la chacuayá' ntsu'u jì'ì ycuì nu cusu' bi' que Abraham. ⁸ Xcuì na

ndyijii sti jo'ó nu nxñi msta nu nda ñati' chalyuu ti jì'ì ycuì Ndyosi, tsa yu'be ti cha' tso'o nu ntsu'u jì'ì scaa ngu' nda ngu' bi'; pana ná nscua lo quityi cusu' ni jacua' ngujui nu Melquisedec bi', la cui' nu cusu' nu cua ngusñi msta nu nda Abraham nu ngua li'. ⁹ Taca ñacuì na cha' lo'o ycuì jyo'o Leví cua nda msta jì'ì nu Melquisedec bi' nu ngua tsa bi', masi tiya' la yaa nu Leví bi' chalyuu; la cui' jyo'o Leví nu ngua jyo'o cusu' jì'ì lcaa tya'a ngu' Leví nu ngua'ni ngu' cña sti jo'ó, cha' ngusñi ngu' msta nu nda ñati' chalyuu jì'ì ycuì Ndyosi. ¹⁰ Nu lo'o ndyacua tya'a Melquisedec lo'o Abraham, ñi'ya laca si lo'o Leví nda msta, jua'a ngua li', masi tya lyiji cala Leví chalyuu, xqui'ya cha' Abraham ngua jyo'o cusu' jì'ì yu, cha' sñi' ste' Abraham ngua sti Leví bi'.

¹¹ Nu sti jo'ó nu yaa chalyuu tiya' la bi', la cui' jua'a tya'a ñati' jì'ì jyo'o Leví, nclyu'u qui'ì ngu' bi' jì'ì ngu' Israel cha' cua'ni ngu' lcaa cña nu ngulo ycuì Ndyosi jì'ì ngu'. Pana ná ndalo sti jo'ó bi' cua'ni tyucui cña bi', bi' cha' juani ngutu'u tucua chaca nu laca sti jo'ó nu cuentya jì'na. Ná laca yu sti jo'ó ñi'ya ngua Aarón lo'o tya'a Aarón sti jo'ó, masi laca yu sca sti jo'ó nu ñi'ya ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua sa'ni la, la cui' jua'a cua'ni yu cuentya jì'na juani. ¹² Nu lo'o ncha'a cha' jì'ì sti jo'ó ni, la cui' jua'a ncha'a cña nu nga'a cha' cua'ni na cuentya jì'ì ycuì Ndyosi. ¹³ Cha' jì'ì Jesús nu Xu'na na nchcuì' cha' nu nscua lo quityi cusu' bi'; pana ycuì Jesús ni, xa' ñati' laca bi', si'ì tya'a ñati' jì'ì Leví laca yu. Ni sca ñati' tya'a xtañi Jesús ná ngua ngu' sti jo'ó nde chu' la. ¹⁴ Cua jlo ti' ngu' cha' Judá ngua xtañi Jesús tya lo'o ngula yu; pana nu lo'o nchcuì' jyo'o Moisés tilaca nu caca sti jo'ó, ná nchcuì' tsiya' ti jì'ì ngu' tya'a xtañi Judá bi'.

¹⁵ Lo'o nu juani laca Jesús sti jo'ó

nu xa' ña'a cua'ni; ñi'ya ngua'ni jyo'o Melquisedec, jua'a cua'ni Ni cña jil'i sti jo'ó. Bi' cha' tso'o la nchca cuayá' ti' na juani cha' cua ntyeje tacui cha' jil'i cha' cusu' bi', cha' cua ngutu'u tucua Jesús nu sti jo'ó cucui ji'na. ¹⁶ Cua nda ycuí' Ndyosi cña jil'i Jesús cha' caca Ni sti jo'ó, xqui'ya cha' ná ngua jil'i ñati chalyuu kujuii ngu' jil'i yu sca ti quiya'; cua ndyu'u Jesús chaca quiya' lo'o cua ngujuii yu. Juani ná nga'a cha' tye chalyuu jil'i Ni; bi' cha' laca Jesús sti jo'ó cuentya ji'na juani, si'i cha' cua'ni Ni lcaa cña nu ndyu'ni ngu' tya'a Leví nu laca ñati chalyuu ti. ¹⁷ Cua nscua lo quityi' cusu' cha' ndi'ya nchcui' ycuí' Ndyosi lo'o Ni:

Lcaa ca tyempo caca nu'u sti jo'ó;

ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua sa'ni, la cui' jua'a cua'ni nu'u cuentya jil'i ñati juani.

¹⁸ Bi' cha' cua ngulotsu' ycuí' Ndyosi jil'i cha' cusu' nu lye tsa ngulo cña ji'na, cha' ná caca xtyucua cha' cusu' bi' ji'na; ná nchca cati' qui'ya nu ntsu'u ji'na lo'o ycuí' Ndyosi jua'a. ¹⁹ Tya lyiji tsa cha' ca tso'o cresiya ji'na cuentya jil'i ycuí' Ndyosi, masi' cua ngua'ni na lcaa cña nu ngulo jyo'o Moisés jil'i ngu' tya'a na nu ngua li', cha' ná ngua cua'ni lyaá cha' cusu' bi' ji'na jil'i nu cuxi; pana juani taca xñi na cha' jil'i ycuí' Ndyosi. Cacua tsa laca ycuí' Ni ji'na juani xqui'ya Jesús, cha' tso'o la tsiya' ti laca cha' nu yalo'o Jesús cha' chcuí' Ni lo'o na.

²⁰ Tso'o la laca Jesús, xqui'ya cha' cua ngüiñi' tso'o cha' jil'i ycuí' Ndyosi lo'o Sñi' ndi'ya: “Chacuayá' jil'i ycuí' ca na' caca nu'u sti jo'ó”, nacui' ycuí' Ndyosi jil'i Jesús. ²¹ Ná nchcui' Ni jua'a lo'o sti jo'ó tya'a ngu' Leví. Pana ndi'ya nchcui' ycuí' Ni lo'o Jesús tya lo'o nguxana cha' caca Jesús sti jo'ó:

Liñi tsa nda na' cha' cuentya jinu'u, nacui' ycuí' Ndyosi,

nga'aa tya'achu' na' tsiya' ti jil'i cha' nu cua nacui' na' bi':

“Lcaa ca tyempo caca nu'u sti jo'ó.

Ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua sa'ni, la cui' jua'a cua'ni nu'u cuentya jil'i ñati juani.”

²² Bi' cha' cua tso'o la ngüiñi' cha' jil'i ycuí' Ni lo'o na juani, xqui'ya cña nu ngua'ni Jesús cuentya ji'na.

²³ Pana nu sti jo'ó tya'a ngu' Leví bi' ni, xcuí' na ndyijii ngu' bi', lo'o li' xa' la tya'a ngu' ndyatí lo cña sti jo'ó bi'; bi' cha' ngua quiña'a tsa sti jo'ó chu' tyuu yija li'. ²⁴ Lo'o nu Jesús bi' ni, ña'a ti lu'ú yu; ná nscua cha' cajaa Ni, bi' cha' ná nga'a cha' tye cha' caca Ni sti jo'ó cuentya ji'na, cha' ná ntsu'u cha' cua'ni xa' ñati cña jil'i. ²⁵ Lcaa ca tyempo, masi' juani, masi' nde loo la, taca jil'i Ni cua'ni lyaá Ni jil'i cua' ña'a ca ñati nu xñi cha' jil'i ycuí' Ndyosi xqui'ya Jesús. Tyucui tyempo ndi' Jesús ca slo ycuí' Ndyosi, cha' chcuí' Ni lo'o ycuí' Sti Ni cuentya ji'na.

²⁶ Xñi na cha' jil'i Jesús lacua; bi' laca sti jo'ó nu laca loo la, nu chañi cha' taca xtyucua ji'na. Ñati lubii tsiya' ti laca Ni, cha' ná ntsu'u cha' cuxi, ná ntsu'u qui'ya jil'i Ni. Xa' ña'a laca Jesús, nu ná nda ycuí' Ndyosi chacuayá' cha' tyanu yu slo ñati chalyuu nu ndu'ni tsa cha' cuxi; cua nda Sti yu su tyucua yu la cui' su tlyu ca su ntucua ycuí' Ndyosi Sti yu. ²⁷ Ndulo la tsiya' ti cha' nu ntsu'u jil'i Jesús que cha' nu ntsu'u jil'i xa' la sti jo'ó nu ndi' chalyuu. Lcaa tsá nsta ngu' bi' msta lo mesa tacati, cha' jua'a cati' la qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu' lo'o ycuí' Ndyosi; clyo ndu'ni ngu' cha' cati' qui'ya jil'i ycuí' ca ngu', lo'o li' ndu'ni ngu' cha' cati' qui'ya nu ntsu'u jil'i lcaa ngu' quichi' bi'. Pana nu Jesús bi' ni, sca ti quiya' ngusta yu msta lo'o nguti' yu chalyuu cha' cati' qui'ya

nu ntsu'u jil'i ñati; tyucui ña'a ycuil' yu ngua msta' bi', nu lo'o ngujuil'i ca'a ngu' jil'i yu lo crusi. ²⁸ Ñati chalyuu ti laca sti jo'ó nu ndu'ni cña nu cua nacuj' jyo'o Moisés cha' caca, ñati nu tya ntsu'u qui'ya jil'i laca ngu' bi'; pana nu sca ti Sñi' ycuil' Ndyosi ni, lubii tsiya' ti cresiya jil'i Ni. Cua tyeje tacui ti tyempo cusu' lo'o ndaquiya' tsa ngu' jil'i cña nu ngulo jyo'o Moisés. Bi' cha' nguane ycuil' Ndyosi jil'i Sñi' ycuil' ca, nu Jesús bi' ni, cha' caca Ni sti jo'ó cuentya jil'na. Cua nchcui' Sti Ni lo'o Ni: “Chacuayá' jil'i ycuil' ca na' caca nu'u sti jo'ó”, nacuj' ycuil' Ndyosi jil'i Jesús.

8

Jesús laca nu ndi'i ca slo ycuil' Ndyosi, cha' chcuil' lo'o Ni cuentya jil'na

¹ Ndi'ya ndyu'u cha' nu nti' na' chcuil' lo'o ma' juani: Ca cua ntucua Jesús, nde la'a tsu' cui' ca su ntucua ycuil' Ndyosi, cha' nclyo Ni cña tyucui ña'a chalyuu; ca bi' ntucua Jesús cha' laca Ni sti jo'ó nu laca loo la cuentya jil'na. ² Ndu'ni Ni cña ca sca se'l' su tacati tsa nu ngüiñá ycuil' Ndyosi; si'l' ñati chalyuu ti nu ngüiñá jil'i, cha' laca bi' ñi'ya nu ngua ti' ycuil' Ndyosi cha' caca. ³ Lcaa xu'na sti jo'ó nde chalyuu ni, ntsu'u cha' sta ngu' msta' ca slo ycuil' Ndyosi, ntsu'u cha' taquj' ngu' xa' la msta' lo mesa quii', cha' bi' laca cña jil'i ngu'; lo'o jua'a Jesús ni, ntsu'u msta' nu nda Ni ca slo ycuil' Ndyosi cuentya jil'na, ⁴ masi ná ngua Jesús sti jo'ó lo'o nguti'l' yu nde chalyuu. Ná nda ngu' cña bi' jil'i, cha' cua laca ndi'l' xa' la sti jo'ó nu nsta msta' nu ntsu'u cha' ta ngu' quich'i chacuayá' jil'i jyo'o Moisés. ⁵ Pana nu xa' la sti jo'ó bi' ni, ñati nu cajaa ti laca ngu' bi'; cua laca ti cña ndu'ni ngu'. Xqui'ya ngu' bi' nchca cuayá' ti' na cha' tso'o la tsiya' ti sti jo'ó laca Jesús,

nu ntucua ca slo ycuil' Ndyosi. Lo'o jua'a nu chcuil' late' nu ngüiñá jyo'o Moisés su ngua'ni tlyu jyo'o cusu' jil'na jil'i ycuil' Ndyosi nu ngua li', ndi'ya nchcui' Ni lo'o nu cusu' bi' cuentya jil'i chcuil' bi': “Cui'ya nu'u cuentya cha' cuiñá ma' ni'l' bi' ñi'ya nu ngulu'u na' jil'i ma' cha' cuiñá ma' jil'i, nu lo'o ngutu' nu'u nchcui' nu'u lo'o na' lo xlya ca'ya cua bi'”, nacuj' Ni. Pana sca na nu culiji yu'u ti ngua bi', tso'o la tsiya' ti su ntucua Ni nde cua. ⁶ Bi' cha' cua nchca cuayá' ti' na cha' tso'o la tsiya' ti cña nu ndu'ni Jesús cuentya jil'na, siya' la cña nu ndyu'ni nu xa' la sti jo'ó nde chalyuu. Lo'o juani ndulo tsa cha' jil'na, la cui' cha' nu cua ngüiñi jil'i ycuil' Ndyosi lo'o na xqui'ya Jesús, cha' xcui' cha' liñi tsiya' ti nchcui' ycuil' Ndyosi lo'o na.

⁷ Ntsu'u tsa cha' nu lyiji jil'i cha' cusu' nu ngua tya clyo, nu cua ngüiñi jil'i Ni lo'o ñati tyempo bi', bi' cha' nda ycuil' Ndyosi chaca cha' lo'o ñati. Ná ndyu'u scua cha' cusu' bi', cha' taca ca tso'o cresiya jil'i ñati cuentya jil'i ycuil' Ndyosi, ⁸ cha' ná tso'o ngua'ni ñati bi' li'. Ndi'ya nscua lo quityi jil'i ycuil' Ndyosi cuentya jil'i cha' bi':

Cua ngulala ti tyalaa tsa' cha' quiñi cha' 'na lo'o tya'a ngu' Israel chaca quiya',

la cui' jua'a lo'o tya'a ngu' Judá, nacuj' ycuil' Ndyosi nu Xu'na na.

⁹ Si' la cui' cha' ñi'ya nu cua ngüiñi 'na lo'o jyo'o cusu' jil'i ngu' bi' nu ngua sa'ni, nacuj' Ni.

Nu ngua li' ntejeya' na' jil'i ngu' cha' ngutu'u ngu' ca quich'i tyi ngu' Egipto, ndyaa ngu'.

Pana ná ndaquiya' ngu' jil'i cha' nu cua ngüiñi 'na lo'o ngu';

ña'a ti ngua'ni tsa ngu' cha' cuxi, bi' cha' nga'aa ntucua' na' cha' jil'i ngu', nacuj' ycuil' Ndyosi nu Xu'na na.

10 Lo'o juani nde laca cha' cucui nu cua quiñi ti 'na lo'o ngu' Israel juani, nacui Ni.

Nu lo'o tyalaa tyempo, li' cua'ni na' cha' tyanu tso'o lcaa cha' ne' cresiya jil'i ngu', ñi'ya nu chcui' na' lo'o ngu' li'.

Tyucui ti' tyiquee ngu' cua'ni ngu' cña 'na li';

caca na' ycuil' Ndyosi nu Xu'na ngu' li', lo'o jua'a caca ngu' bi' ñati jna'.

11 Taca jlo ti' ngu' tilaca laca na' li', lcaa ngu' lo'o tya'a ngu', masi nu sube, masi ñati' cusu'.

Lo'o li' nga'aa ntsu'u cha' cacha' ngu' jil'i tya'a ngu' tilaca laca na';

nga'aa nti' cha' culu'u ngu' jil'i tya'a quichi' tyi ngu' cha' laca na' ycuil' Ndyosi nu Xu'na ngu' li'.

12 Cua'ni clyu ti' na' jil'i ngu' jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu' li'; nga'aa culotu' na' qui'ya jil'i ngu' li'.

Jua'a nchcui' quityi jil'i ycuil' Ndyosi bi'. 13 Na cua culiji yu'u ti cha' cusu' nu ngua tya clyo; jua'a ndyu'u cha' bi' li', nu lo'o nchcui' ycuil' Ndyosi jil'i chaca cha' cucui nu cua quiñi ti jil'i Ni lo'o na. Sa'ni tsa nguxana cha' cusu' bi'; cua jyo'o ti cha' bi' juani, cua culiji ti cha' jua'a ti.

9

Cristo laca nu cua ngusaala tyucui' ji'na cha' caq na slo ycuil' Ndyosi

1 Nu cha' cusu' nu cua nda Ni lo'o ngu' Israel nu ngua li', nchcui' bi' ñi'ya cua'ni ngu' lo'o ngua'ni tlyu ngu' jil'i ycuil' Ndyosi. Lo'o jua'a cua ntsu'u sca ni'i nu tacati jil'i ngu', su ngua'ni tlyu ngu' bi' jil'i Ni, masi ñati' ti ngua ngu' nu ngüiñá ni'i bi'; 2 sca chcua'ya late' ngüiñá ngu' bi' nu nscua cla'be ne' lo'o su ndya'a sti jo'ó ti. Nde ne' chcua'ya bi' cua ntucua candyeru chcuá su ndyaquí quii' lcaa hora; jua'a ntucua sca mesa su nscua xlyá lo, nu

caca msta jil'i ycuil' Ndyosi. Lcaa tsá ngusta sti jo'ó msta' bi'. 3 Ca ne' tasá nu ndacui cla'be ne' chcua'ya bi', ca bi' ntsu'u chaca cuarto nu tacati tsa jil'i ngu'. 4 Nde ne' cuarto bi' ntucua mesa oro su ndaquí sti jo'ó yana jo'ó lo; la cui' ca bi' ntucua cñá' tacati, nu ngüixij tyil'i ca chu' yaca lo'o chcuá oro. Ne' cñá' bi' cua ntsu'u co'o tsa yu'be ti na nu ñi'ya ña'a scua ña'a, nu nda ycuil' Ndyosi cha' ndyacu ngu' Israel ca lo natil' btyi su nguta'a yu'u ngu' nu ngua sa'ni; ne' sca caatya oro ntsu'u co'o na nu ndyacu ngu' bi'. Lo'o jua'a ca ne' cñá' bi' ntsu'u co'o yaca xca jil'i jyo'o Aarón, yaca nu ntyucua satil' chu' jua'a ti; jua'a ntsu'u tyucuaa quee cuaja', nu nscua nu tii tya'a cha' bi' lo, nu ndacha' ni cña nu cua ngulo ycuil' Ndyosi jil'i ngu' cha' cua'ni ngu'. Ca ta'a na bi' ntsu'u co'o ne' cñá' tacati bi'. 5 Chu' cñá' bi' ntucua lcuí jil'i tucua tya'a xca jil'i ycuil' Ndyosi nu ndubi tsa ña'a; ngatya'a ti lo lu'be xca ndubi bi' chu' cñá', cha' tyi'u ti ñati' cha' ca bi' lijya ycuil' Ndyosi cha' catil' qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu'. Xca ndubi bi' cua ntucua cha' ca uayá' ti' ngu' Israel cha' lcaa tsá nga'a ycuil' Ndyosi laja su ndil' ngu'. Pana ná caja tyempo chcuil' na jil'i lcaa cha' bi' juani.

6 Jua'a ngua cha' ntucua lcaa yaca bi' ne' chcua'ya late' bi' su ngua'ni tlyu ngu' jil'i ycuil' Ndyosi, cha' lcaa tsá ndyatil' sti jo'ó ndyaa ne' chcua'ya bi', ngua'ni cña jil'i ycuil' Ndyosi ca jua; 7 pana sca ti sti jo'ó nu laca loo nguta'a ca ne' cuarto nu tacati tsa bi' jil'i ngu', sca ti quiya' nguta'a nu cusu' bi' sca yija. Lo'o tañi na'ni ndyaa nu cusu' bi' li', cha' scuil' jil'i slo ycuil' Ndyosi ca ne' cuarto tacati bi', cha' jua'a cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u jil'i ycuil' nu cusu' bi', lo'o jua'a cuityi Ni lcaa qui'ya nu ntsu'u jil'i lcaa ngu' quichil', masi qui'ya nu ná nda ngu' cuentya si cha' cuxi ngua'ni ngu'

nquicha', cha' cuentya jil'i ycuil' Ndyosi ngua'ni nu cusu' cña bi'.
 8 Laja lo'o nchcui' na jil'i chcuaya'ya late' bi' ndu'ni Xtyi'i ycuil' Ndyosi cha' ca cuayá' ti' na, cha' tya lyiji xñi tso'o na tyucuij cha' caa na slo ycuil' Ndyosi si ña'a ti tya ndu ni'l' cusu' bi', si tya ndu'ni tlyu na jil'i ycuil' Ndyosi ñi'ya nu ngua'ni ngu' tya sa'ni bi'; tya lyiji caja ñi'ya nu caa na slo ycuil' Ndyosi nu lubii tsiya' ti cha' jil'i Ni li', si jua'a.
 9 Xqui'ya lcaa cha' bi' tso'o la ca cuayá' ti' na cha' nu ndyaca juani; ná caja ñi'ya nu ca tso'o cresiya jil'na cuentya jil'i ycuil' Ndyosi laja lo'o ndyu'ni tlyu ti na jil'i Ni ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi', masi quiña'a tsa msta ta na jil'i Ni, masi taqui tsa na na'ni lo mesa cha' cati qui'ya nu ntsu'u jil'na. 10 Xcui' cha' nu nchcui' ñati chalyuu ti laca, masi ñacui ngu' cha' ná tso'o cacu na co'o na sca lo na, masi ñacui ngu' ñi'ya cua'ni na cha' caca lubii cresiya jil'na; cña nu ndatsaa ti ñati chalyuu jil'na cha' cua'ni na, jua'a laca cha' bi'. Xti ti tyempo talo cha' bi' ña'a cuayá' xcutsa'a ycuil' Ndyosi lcaa cha'.

11 Lo'o juani cua yaa Cristo, nu laca chacalo sti jo'ó nu laca loo; cua laca nguxana ndyaca tso'o chalyuu xqui'ya Ni. Ná ndyaa Ni ngua'ni Ni cña ne' sca ni'l' tlyu nu ngüiña ñati ti, cha' ná ndu'ni cha' tyu'u cha' jil'i Ni lo'o sca cha' nu ntsu'u nde chalyuu. 12 Ndi'ya ña'a cña nu ngua'ni Cristo cuentya jil'na, nu lo'o ndyaa Ni la cui' ca su tacati tsa ca su ntucua ycuil' Ndyosi: ná nguta'a Ni lo'o tañi chivo lo'o tañi chqueru, cha' scu' Ni tañi bi' nde slo ycuil' Ndyosi cha' cati qui'ya nu ntsu'u jil'na; pana ngujuii Cristo lo crusi, ndye tañi ycuil' yu ndyalú cuentya jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'na. Bi' cha' sca ti quiya' tsiya' ti ngua'ni lyaá Cristo jil'na, lo'o jua'a ná nga'a cha' tye cha' ngulaá na jil'i nu cuxi, xqui'ya cña nu ngua'ni Ni cuentya jil'na.
 13 Nu ngua sa'ni la ni, si ntsu'u

sca cha' nu ngua'ni cha' nga'aa lubii sca ñati, li' nguscui sti jo'ó tañi chivo tañi toro lo ngu', cha' caca lubii ngu' hichu' ti ngu' cuentya jil'i ycuil' Ndyosi; jua'a nguscui sti jo'ó jii lo ngu', jii jil'i chqueru msta nu cua ndyaqui cuentya jil'i ngu'.
 14 Masi jua'a ngua'ni ngu' cña nu ngua li', pana tlyu la cña nu ngua'ni Cristo juani, cha' ndyalú tañi ycuil' yu lo'o ngujuii yu lo crusi cuentya jil'na. Xqui'ya Xtyi'i ycuil' Ni, bi' cha' ngua jil'i Cristo ta yu tyucui ña'a ycuil' ca yu, cha' sca ti quiya' cati qui'ya nu ntsu'u jil'na lo'o ycuil' Ndyosi; nu ycuil' Cristo ni, ná ntsu'u qui'ya jil'i yu tsiya' ti, bi' cha' taca cua'ni lubii Ni cresiya jil'na, nu lo'o tyi'u ti' na ñi'ya nu ngua'ni Ni lo'o ndyalú tañi ycuil' Ni. Li' cuityi Ni lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni ñu'u tsa jil'na, jua'a taca jil'na cua'ni na cña jil'i ycuil' Ndyosi nu lu'ú ca nde chalyuu li'.

15 Bi' cha' lacua, Cristo laca nu ngüiñi sca cha' cucui jil'i ycuil' Ndyosi lo'o ñati chalyuu, masi lo'o cua ña'a ca ñati nu cua ngusubi ycuil' Ndyosi jil'i. Jua'a ngua'ni Cristo, nu lo'o ngujuii yu, cha' jua'a ngulaá na jil'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni na lo'o tya ndaquiya' tsa na jil'i cha' cusu' bi'. Nu juani taca tyacua lcaa cha' nu cua nacui ycuil' Ndyosi Sti na jil'na cha' tyacua jil'i lcaa ngu' nu ngusubi Ni jil'i; ná nga'a cha' culiji yu'u cha' bi' jil'na tsiya' ti. 16 Sca quityi nu ndlyo ñati cha' tyanu xi cha' tso'o jil'i tya'a ngu' lo'o cua ngujuii ngu' ni, ndi'ya ndyaca cha' jil'i quityi bi': ná caja cha' tso'o bi' jil'i tya'a ngu', si bilya cajaa nu ca jil'i cha' tso'o bi'; 17 ná cua'nijo'o quityi bi', si tya lu'ú nu ca jil'i cha' tso'o bi'. Sca ti si cua ngujuii yu bi', li' cua'nijo'o quityi bi' jil'i ngu'. 18 Lo'o jua'a nu cha' cusu' nu ngua clyo bi' ni, ngua'ni cha' bi' cña cuentya jil'i ngu', xqui'ya cha' ndyujuii ngu' sca

na'ni nu ngua msta cha' cati qui'ya nu ntsu'u jil' ngu'. ¹⁹ Nu ngua tya clyo ndacha' jyo'o Moisés lcaa cha' cusu' bi' jil' lcaa ngu' quichi, ndacha' yu lcaa cña nu cua ngulo ycu' Ndyosi jil' ngu' cha' cua'ni ngu'. Li' ngusñi yu xi tañi chqueru lo'o tañi chivo nu ndyujui ca ngu', nguxiya' yu tañi bi' lo'o xi hitya lubii. Li' ntejeya' yu jil' sca stā' yaca nu ntsu'u quicha' xlya' nu nga'a ña'a chu'; lo'o quicha' xlya' bi' nguscuj yu tañi bi' lo' ngu' quichi bi', jua'a lo cha' cusu' bi' nu nscua lo quee cuaja'. ²⁰ Lo'o li' nchcui' yu lo'o ngu' bi': "Lo'o tañi re ndatsaa ycu' Ndyosi jil' ma, cha' cua'ni ma lcaa lo cña nu cua ngulo Ni jil' ma cha' cua'ni ma, nu lo'o ngüñi cha' jil' Ni lo'o ma", nacui Moisés jil' ngu' bi' li'. ²¹ La cui' jua'a nguscui Moisés tañi lo chcu'ya bi', jua'a lo lcaa na nu ntucua ca su ndu'ni tlyu ngu' jil' ycu' Ndyosi. ²² Cuentya jil' cha' cusu' bi', xcui' lo'o tañi sca na'ni nu cua ndyujui ngu', jua'a ngua lubii lcaa na; lo'o jua'a juani, sca ti ndyiji cha' clyu ti' jil'na lo'o ycu' Ndyosi, cha' nu cua ngujui Cristo cuentya ji'na.

Ngütyi Cristo qui'ya nu ntsu'u jil' ñati nu lo'o ngujui yu lo crusi

²³ Ngua'ni jyo'o cusu' jil'na jua'a lo'o ngua'ni tlyu ngu' jil' ycu' Ndyosi ne' laa nu ngua li', cha' caca lubii lcaa na nu cua'nijo'o jil' ngu'; nde chalyuu ti ntucua lcaa na bi', masi ndi' bi' cuentya jil' ycu' Ndyosi. Pana tlyu la cña laca cati qui'ya nu ntsu'u jil' ñati chalyuu ca slo ycu' Ndyosi, tso'o la cña laca nu cua'ni lyaá Ni jil' ñati jil' cha' cuxi bi'. ²⁴ Bi' cha' nga'aa ndyaa Cristo nde ne' laa nu ngüñiá ñati nde chalyuu ti, masi ntucua bi' cuentya jil' ycu' Ndyosi; na cua ndyaa liñi Ni ca slo ycu' Ndyosi ca nde cua. Ca bi' ntucua Ni juani, cha' chcu' lo'o ycu' Ndyosi cuentya ji'na. ²⁵ Cuentya jil' cha' cusu' ni,

sca ti quiya' sca yija ndya'a sti jo'ó nu laca loo jil' tya'a ngu' judío ne' cuarto nu tacati tsa cuentya jil' ngu' bi'; ndya'a lo'o nu cusu' jil' tañi na'ni nu cua ndyujui ca ti ngu' jil' cha' caca msta, cha' cuityi qui'ya nu ntsu'u jil' ngu' quichi. Pana si' tyuu quiya' ndyaa Cristo ca slo ycu' Ndyosi nde cua. ²⁶ Si jua'a ngua, ná tyiquee' cua tyuu tsa quiya' cua ngujui' ca'a ngu' jil' Cristo lo crusi tya lo'o ndya' chalyuu; pana si' jua'a ngua cha' bi', sca ti quiya' cua yaa yu chalyuu nu ngua sa'ni xi lo'o cua tye ti chalyuu cusu', cha' cuityi yu qui'ya nu ntsu'u jil' lcaa ñati lo'o ngujui yu lo crusi. ²⁷ Cua ña'a ca na ndyiji na sca ti quiya', lo'o li' ndu'ni cuayá' ycu' Ndyosi ji'na; ²⁸ lo'o jua'a Cristo, sca ti quiya' ngujui yu lo crusi, cha' jua'a ngütyi yu qui'ya nu ntsu'u jil' quiña'a tsa ñati. Tya caa Cristo chaca quiya' ca tiya' la; pana nga'aa si' cha' cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u jil' ñati caa Ni li', cha' cua ndye ngua'ni Ni cña bi'. Li' cua'ni lyaá lyiji Ni jil' lcaa ñati nu ntajatya tsa jil' Ni, ña'a cuayá' nu caa Ni chaca quiya'.

10

¹ Nu lo'o nduna na xcui' cha' cusu' nu nda jyo'o Moisés lo'o jyo'o cusu' ji'na, ná nchca ca cuayá' ti' na ñi'ya tyacua cha' tso'o ji'na nde loo la xqui'ya Jesús, cha' ná nchcui' cha' cusu' bi' ji'na ñi'ya caca lcaa cha' bi'; xti tsa cha' ndacha' cha' cusu' bi' ji'na, ñi'ya nti' sca cuityi nu sta cuayá' ti ñi'ya caca sca cña lo yuu. Nu ngu' judío tya'a na, lcaa yija ndu'ni ngu' la cui' ca ti cha'; lcaa yija ndya'a lo'o ngu' jil' la cui' ca msta cha' cati qui'ya nu ntsu'u jil' ngu' lo'o ycu' Ndyosi chaca quiya', xqui'ya cha' ná ntsu'u su tye cña tacati nu ndyu'ni ngu', cha' ná nchca cua'ni lubii msta nu ndya'a lo'o ngu' ne' laa jil' cresiya jil' ñati bi' cuentya jil' ycu' Ndyosi. ² Ná

ndyiji ñi'ya nu cua'ni lubii cha' cusu' bi' jil'i cresiya jil'i ngu' bi', nu lo'o ndya'a ngu' ndu'ni tlyu ngu' jil'i Ni. Si ngua lubii cresiya jil'i ngu', nga'aa ngua tii ngu' yabe' nu ntsu'u jil'i ngu' li'; nga'aa nti' cha' tyalo'o ngu' jil'i msta jil'i ngu' chaca quiya' li'. ³ Pana tsa bi' ti cña ndu'ni msta bi' cuentya jil'i ngu': lcaa yija tsiya' ti ndu'ni cha' ndyi'u ti' ngu' cha' tya ntsu'u qui'ya jil'i ngu' lo'o ycu' Ndyosi; ⁴ ná nchca cati qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati, masi nscui sti jo'ó tañi toro, masi nscui tañi chivo lo ngu'.

⁵⁻⁶ Nu lo'o tya lyiji caa Cristo lo yuu chalyuu, li' nchcui' Ni lo'o ycu' Ndyosi Sti Ni. Ndi'ya nacui Ni:

Nga'aa nti' nu'u cha' calo'o ngu' jil'i na'ni nu tyaqui cha' caca msta,

nacui Cristo jil'i ycu' Ndyosi.

Ná tso'o nti' nu'u ña'a nu'u jil'i ngu' su ndaqui ngu' na'ni lo mesa quii', cha' caca bi' msta;

masi xa' ña'a msta sta ngu' cha' cuityi qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu', nga'aa ndiya ti' nu'u cha' bi'.

Pana cua ta ti nu'u cuaña' 'na, cha' caja ñi'ya caa na' nde lo yuu chalyuu,

nacui Cristo.

⁷ Bi' cha' cua lijya na' ca nde juani, Ndyosi Sti na',

cha' cua'ni na' cua ña'a ca cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na', ñi'ya nchcui' cha' nu nscua lo quityi cusu' cuentya jna'.

Jua'a ngua cha' nu nda Cristo nu ngua li'. ⁸ Lo quityi bi' ni, clyo nacui Cristo cha' ná nti' ycu' Ndyosi msta; la cui' jua'a nacui Ni cha' ná ndiya ti' ycu' Ndyosi cha' xcu' ndya'a lo'o ngu' jil'i msta, masi msta jua'a ti, masi na'ni lu'ú nu caca msta nu tyaqui lo mesa quii' cha' cati qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu' lo'o ycu' Ndyosi. Jua'a nacui Ni, pana cuentya jil'i cha' cusu' jil'i ngu' nga'a cha' cua'ni ngu' bi' jua'a. ⁹ Lo'o li' nacui Ni: “Cua lijya na' ca nde,

Ndyosi Sti na', cha' cua'ni na' cua ña'a ca cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na'”. Jua'a ngua cha' nguxyanu ycu' Ndyosi cha' cusu' bi', cha' nu nscua ñi'ya caca msta nu tsalo'o ngu' scaa quiya'; li' chaca cha' cu' cui ngua'ni ycu' Ndyosi, nu lo'o nda Ni jil'i Cristo lijya nde chalyuu cuentya jil'na. ¹⁰ Ngua'ni Jesucristo lcaa cña nu ngua ti' ycu' Ndyosi Sti yu cha' cua'ni yu, cha' nda yu jil'i tyucui ña'a yu cha' ngujui' ca'a ngu' jil'i lo crusi; sca ti quiya' tsiya' ti ngua ycu' ca yu msta, la cui' msta nu ngua ti' ycu' Ndyosi Sti yu ngua bi'. Bi' cha' cua ngua lubii cresiya jil'na cuentya jil'i ycu' Ndyosi juani, cua ndye yabe' nu ntsu'u jil'na.

¹¹ Nu ngu' sti jo'ó jil'i ngu' judío ni, lcaa tsá ndu' ngu' bi' ndu'ni ngu' cña cha' sta ngu' la cui' tya'a msta slo ycu' Ndyosi, masi tyuu quiya' sca yija; ná ntsu'u su tye cha' sta ngu' msta bi', jua'a ni sca quiya' ná ngua cati qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati lo'o msta bi'. ¹² Pana nu Jesucristo bi' ni, sca ti quiya' ngujui yu lo crusi cha' cati qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati, lo'o ña'a ti tya ndyu'u sca cña nu ngua'ni yu masi chalyuu juani. Li' ngutu'u Jesús ndyaa Ni, ndyaa tucua Ni nde la'a tsu' cui' su tlyu ca su ntucua ycu' Ndyosi. ¹³ Ca bi' ntucua Ni juani, ntajatya Ni ña'a cuayá' nu tyijiloo lyiji ycu' Ndyosi jil'i lcaa tya'a cusu' Ni. ¹⁴ Sca ti quiya' cua ndyaa Jesús lo crusi lacua, ngua'ni lubii yu jil'i cresiya jil'i ñati cuentya jil'i ycu' Ndyosi; jua'a ngua tyucui ti' tyiquee ñati chaca quiya'. ¹⁵ Sca ti xqui'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi nchca cuayá' ti' na ni cña laca nu ngua'ni Cristo nu ngua li', bi' cha' ngua'ni Xtyi'i ycu' Ni cha' nscua cha' lo quityi nu nchcui' ndi'ya:

¹⁶ Nde laca cha' cucui nu cua quiñi ti' na lo'o ngu' chaca quiya', nacui nu Xu'na na:

Lo'o tyalaa tyempo bi', li' cua'ni

na' cha' tyanu tso'o cha' ne'
cresiya ji'í ñati' na, lcaa cha'
ñi'ya nu hcui' na' lo'o ngu'
li';

tyucui tyiquee ngu' cua'ni ngu' cña
'na li'.

17 Chaca cha' nacui Ni li':

Li' nga'aa tyi'u ti' na' cha' cuxi nu
cua ngua'ni ngu',

nga'aa culotu' na' qui'ya nu ntsu'u
ji'í ngu' lo'o na'.

Jua'a nhcui' ycui' Ndyosi. 18 Bi'
cha' juani, nga'aa ntsu'u cha'
tsalo'o ngu' ji'í msta cha' cati' qui'ya
nu ntsu'u ji'í ngu', cha' cua laca
ngua'ni clyu ti' ycui' Ndyosi ji'na
ji'í qui'ya nu ntsu'u ji'na.

*Cua'ni na cha' caca stu'ba cha'
ji'na lo'o ycui' Ndyosi*

19 Cu'ma ngu' tya'a ngusñi na
cha' ji'í Cristo, tyucui chacuayá' ji'í
Ni cua ntsu'u ji'na juani, cha' caa
na slo ycui' Ndyosi nu lubii tsiya'
ti cha' ji'í Ni. Jesús laca nu nda
chacuayá' bi' ji'na, xqui'ya cha'
ndyalú tañi ycui' yu lo'o ngujui
yu lo crusi, cha' cuityi Ni qui'ya
nu ntsu'u ji'na. 20 Nu lo'o nda
yu tyucui ña'a yu cha' ngujui yu
xqui'ya na, cua ngusaala yu chaca
tyucui' cucui cuentya ji'na li', cha'
caja ñi'ya caa na cacua ti slo ycui'
Ndyosi; xqui'ya ycui' Jesús, bi' cha'
taca xñi na tyucui' nu lijya ca slo
ycui' Ndyosi juani. 21 Cua ntsu'u
cha' ji'na lo'o nu Jesús bi', nu sti jo'ó
nu laca loo la, cha' ycui' laca nu
ndi'ya cña loo ji'í lcaa na cuentya
ji'í ycui' Ndyosi Sti yu. 22 Tya'a na
ca slo ycui' Ndyosi lacua; tyucui ty-
iquee na cua'ni na cha' caca stu'ba
cha' ji'na lo'o ycui' Ndyosi Sti na,
cha' taca xñi tso'o na cha' ji'í Ni
li'. Cua ngüityi Ni lcaa cha' cuxi
nu ngua'ni cha' ngua tyuju'u ti' na
tya tsubi' la; cua ngua lubii cre-
siya ji'na juani, ñi'ya laca lo'o cua
ndyaata na hcu lo'o hitya lubii ti.
23 Cua'ni na cha' jlya tso'o ti' na cha'
nu cua ngusñi na tya clyo lacua,

ná tya'achu' na ji'í cha' bi' tsiya'
ti. Taca jlya ti' na ji'í ycui' Ndyosi,
cha' chañi cha' cua'ni Ni lcaa cha'
nu cua nacui Ni ji'na. 24 Culacua
tso'o ti' na, cha' caja ñi'ya xtyucua
na ji'í xa' la ngu' tya'a ngusñi na
cha' ji'í Jesús; xtyucua na ji'í ngu'
bi', cha' xcui' cha' tso'o ti' cua'ni
ngu' lo'o tya'a ngu', cha' jua'a caca
tso'o tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'í tya'a
ngu'. 25 Ntsu'u ngu' tya'a na nu
nga'aa ndya'a slo ngu' tya'a ngusñi
na cha' ji'í Jesús, nu nga'aa ndyu'u
ti' lo'o tya'a na. Pana ná tso'o
cua'ni na jua'a; tso'o la ña'a ti
tsaa na tyu'u ti' na lo'o tya'a na,
cha' tyanu tachaa la cha' ji'í ycui'
Ndyosi ne' cresiya ji'na, lcaa na lo'o
tya'a ngusñi na cha' ji'í Ni. Nti' na
cha' cua tya'a ti nu Xu'na na chaca
quiya', bi' cha' lu'ba ti tyu'u ti' na
juani lo'o ngu' tya'a na.

26 Nga'aa ntsu'u xa' la msta nu
ta na, nga'aa ntsu'u xa' la cha' nu
cua'ni na, cha' cati' qui'ya nu ntsu'u
ji'na, si ña'a ti tya cua'ni na cha'
cuxi li'; cua ngua cuayá' ti' na cha'
chañi tsa cha' ji'í Jesús bi', lo'o jua'a
nga'aa cui'ya ycui' Ndyosi cha' clyu
ti' ji'na si xtyanu na ji'í cha' bi'.
27 Jua'a ti caca na li', cutsii tsa na
ji'í ycui' Ndyosi lo'o tyalaa hora nu
cua'ni cuayá' Ni ji'í lcaa ñati' tya'a
ngusu' lo'o Ni. Lo'o li' cua'ni tye
Ni ji'í lcaa ngu' bi', tsaa ngu' nde
lo quii' tlyu nu ná nga'a cha' tye
tyaqui'. 28 Nu ngua sa'ni ni, lo'o
ntsu'u ñati' nu ná ndaquiya' tsiya'
ti ji'í cña nu ngulo ycui' Ndyosi,
ndyujui ngu' ji'í ñati' bi' li'. Ngua'ni
cuayá' ngu' ji'í ñati' bi' clyo cuentya
ji'í jyo'o Moisés lo'o tucua sna tya'a
xa' ñati' nu ndacha' liñi ñi'ya ngua
cha' bi'; li' ngusta ngu' yabe' hichu'
ñati' bi', ndyujui ngu' ji'í li', cha'
nga'aa ngujui ñi'ya jña ngu' cha'
clyu ti' ji'í ycui' Ndyosi cuentya ji'í
nu cuxi bi' li'. Jua'a ngua tya sa'ni
la. 29 Lo'o juani ni, tlyu la cha'
ti' tyacua ji'í tya'a ñati' na nu chii
tsa nti' ña'a ngu' ji'í Jesús, nu sca

ti Sñi' ycuil' Ndyosi bi', ngu' nu lye tsa chcuil' lo jil'i cña nu ngua'ni nu Jesús bi'; sca ti xqui'ya cha' ngujuii yu lo crusi, bi' cha' cua ndyaca lubii cresiya ji'na. Lo'o jua'a si chcuil' suba' na jil'i Xtyi'i ycuil' Ndyosi, li' lye la cha' nchcube' tyacua ji'na, cha' xcuil' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na xqui'ya Xtyi'i ycuil' Ni. ³⁰ Cua jlo ti' na cha' ndi'ya nchcuil' ycuil' Ndyosi tya sa'ni la: "Na' laca nu xcubi' jil'i ñati' chalyuu", nacui' Ni. "Ta na' cha' ti' jil'i ñati', nu lo'o ntsu'u cha' chcube' ngu'." Lo'o jua'a cua nchcuil' Ni chaca cha' lo'o ngu' li': "Cua'ni cuayá' na' jil'i ñati' 'na, cha' na' laca Xu'na ngu'", nacui' Ni. ³¹ Tlyu tsa cha' laca, si taya' ycuil' Ndyosi nu lu'ú ca ji'na cha' xcube' Ni ji'na.

³² Tyi'u ti' ma lacua, ñi'ya nu ndyaca jil'i cu'ma nu ngua tya tsubi' la, cua ndyaala hiqee ma cha' ndyuna tso'o ma cha' jil'i ycuil' Ndyosi, lo'o li' cua quiña'a tsa cha' nchcube' cua ndyacua jil'i ma nde chalyuu. Pana ndalo tsa tyiquee ma li'; ná ngua jil'i nu ngu' xña'a bi' tyijiloo jil'i ma, ³³ masi tyuu quiya' nchcuil' tsa ngu' cha' ti' jil'i ma, masi ngua'ni lya' ti' ngu' jil'i ma su ndu ma laja ñati' nu ngua li'. Lo'o jua'a cua ntaja'a ma tyanu ma slo ngu' tya'a ma laja lo'o ngua'ni ti' jil'i ngu' bi', masi si' i' jil'i ycuil' ca ma ndyu'ni lya' ti' ngu' tyempo bi'. ³⁴ Lo'o jua'a ndyaa na'a ma jil'i ngu' tya'a ma nu lo'o ntsu'u ngu' bi' ne' chcuá, nguxtyucua ma jil'i ngu' bi' li'; masi nguaana xa' ñati' lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ma, ndalo tsa tyiquee ma li'. Tso'o ntsu'u tyiquee ma, cha' cua jlo ti' ma cha' tso'o la tsiya' ti laca nu cha' jil'i Jesús nu cua ngusñi ma bi'; jlo ti' ma cha' ná tye chca cha' bi', cha' nu cua ndyuna ma cuentya jil'i Jesús. ³⁵ Ná tya'achu' ma jil'i cha' jil'i Jesús lacua. Ña'a ti tya cua'ni tlyu tyiquee ma, cha' tso'o tsa cha' nu tyacua jil'i ma ca

tiya' la cuentya jil'i ycuil' Ndyosi, si ña'a ti xñi tso'o ma cha' bi'. ³⁶ Nga'a cha' talo tyiquee ma masi tyiquee', si tya nti' ma cua'ni ma lcaa ña'a cña nu nti' ycuil' Ndyosi, si tya nti' ma ña'a ma cha' nu cua nacui' Ni cha' caca nde loo la. ³⁷ Cua nscua lo quityi cusu' cha' ndi'ya nchcuil' ycuil' Ndyosi:

Tya xi tya tyempo tya lyiji cha' tyalaa ycuil' yu nu nga'a cha' tyaá chaca quiya'; nga'aa tiya' lye cha' caá yu bi', nacui' Ni.

³⁸ Lo'o ñati' nu caca lubii cresiya jil'i xqui'ya na' ni, nu lo'o xñi ngu' bi' cha' 'na, li' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu' bi', nacui' Ni.

Pana ná tso'o nti' na' ña'a na' jil'i ñati' nu tya'achu' jil'i cha' 'na.

³⁹ Nu na ni, ná taca tya'achu' na jil'i cha' jil'i Jesús; si tya'achu' na jil'i yu, chcu'na' na tyucui ña'a na, ña'a lo'o cresiya ji'na li'. Pana laca na ñati' nu tsa cu' ti xñi na cha' jil'i Ni, bi' cha' ndu'ni lyaá Ni ji'na jil'i nu cuxi.

11

Ñati' nu tyucui tyiquee ngu' jlya ti' ngu' cha' jil'i ycuil' Ndyosi

¹ Na jlya ti' na jil'i sca cha' lo'o ndu ti' na cha' caca cha' bi', nu lo'o jlo ti' na cha' caca cha' bi' ji'na, masi bilya ña'a na jil'i. ² Jlya ti' jyo'o cusu' ji'na nu ngua'ni tlyu jil'i ycuil' Ndyosi nu ngua sa'ni la, bi' cha' ñati' tso'o ngua ngu', lo'o jua'a ntucua Ni cha' jil'i ngu' bi'.

³ Jlya ti' na jil'i ycuil' Ndyosi, bi' cha' cua ngua cuayá' ti' na cha' clyo nda ycuil' Ndyosi cha', lo'o li' ndya' chalyuu nu ña'a na juani; ná na'a na ñi'ya ngua cha' ndya' bi', tsa bi' ti cha' jlya ti' na cha' ngüñá Ni lcaa cha' nu ña'a na lo yuu chalyuu juani.

⁴ Jlya ti' jyo'o Abel jil'i ycuil' Ndyosi, bi' cha' tso'o la ngua'ni yu que jyo'o Caín tya'a yu, nu lo'o

ngusta ngu' msta slo ycuí' Ndyosi. Ntucua Ni cha' nu nchcui' nu Abel bi', xqui'ya cha' jlya ti' yu; lubii tsa cresiya jil'i yu ngua ti' ycuí' Ndyosi, nu lo'o na'a Ni jil'i yu lo'o ngusta yu msta. Lo'o jua'a juani tya nchca cuayá' ti' na cha' ngusñi jyo'o Abel cha' jil'i ycuí' Ndyosi, masi sa'ni tsa ngujui' yu.

⁵ Jlya ti' jyo'o Enoc jil'i ycuí' Ndyosi, bi' cha' ná ngujui' yu. Jua'a ti ndyalo'o ycuí' Ndyosi jil'i yu ca slo ycuí' Ni; ná nquiye yu jil'i ñati li', xqui'ya cha' cua yaá Ni yaqui'ya Ni jil'i yu. Pana nchcui' quityi cha' cua ndiya ti' Ni ñi'ya nu ngua'ni nu Enoc bi' laja lo'o nguti'l' yu chalyuu. ⁶ Ni sca na, ná taca cua'ni na cha' caca tyaala' ti' tyiquee ycuí' Ndyosi, si ná chañi cha' jlya ti' na jil'i Ni. Si nti' na cha' jyacua na jil'i Ni cha' chcui' na lo'o Ni, li' nga'a cha' jlya ti' na cha' lu'ú ycuí' Ndyosi; nga'a cha' jlya ti' na cha' taca xtyucua Ni ji'na lo'o jña na sca cha' jil'i Ni.

⁷ Jlya ti' jyo'o Noé jil'i ycuí' Ndyosi, bi' cha' ndyuna yu cha' nu nchcui' Ni lo'o yu, nu lo'o nacui' Ni ñi'ya ña'a cha' cuxi nu lijya caca nde loo la, masi ycuí' yu ná ngua tii yu ñi'ya caca cha' bi'. Ngusñi yu cha' jil'i ycuí' Ndyosi, li' ngüiná yu sca yaca ni'l' su tyi'l' yu lo'o lcaa tya'a ndi'l' yu; jua'a ngua cha' ngulaá ngu' jil'i tyo clyaa bi'. Jlo ti' na juani cha' cuxi tsa ngua chalyuu cusu' bi', cha' sca ti' Noé jlya ti' yu cha' nu nchcui' Ni lo'o; ngua'ni ycuí' Ndyosi cha' ngua tso'o cresiya jil'i yu li'.

⁸ Jlya ti' jyo'o Abraham jil'i ycuí' Ndyosi, bi' cha' ngusñi yu cha' jil'i Ni, nu lo'o nguane Ni jil'i yu cha' tsa yu sca loyuu tyijyu' tsa, su nacui' Ni jil'i yu cha' cajua caca quichi' tyi yu. Ngutu'u yu loyuu su nguti'l' yu tya clyo, ndyaa yu li', masi ná jlo ti' yu macala su tsa yu. ⁹ Xqui'ya cha' jlya ti' yu jil'i Ni, bi' cha' ndyanu yu ca loyuu su nacui'

Ni jil'i yu cha' cajua caca quichi' tyi yu. Ca bi' nguti'l' yu ñi'ya ndu'ni ñati nu ndya'a xtyl'i ti; chcua'ya late' ti ngüiná yu cha' nguti'l' yu, lo'o la cui' jua'a ngua'ni jyo'o Isaac sñi' yu lo'o jyo'o Jacob sñi' ste' yu nde loo la. Tyucuaa jyo'o cusu' bi' jlya ti' jil'i la cui' tya'a cha' nu cua nacui' Ni jil'i jyo'o Abraham sti ngu' bi'. ¹⁰ Jlya ti' Abraham cha' nde loo la cua'ni cho'o ycuí' Ndyosi chaca se'l' su tso'o la tyi'l' yu, nu ná culiji tsiya' ti; cuiñá ycuí' Ndyosi ña'a tsaca quichi' bi'.

¹¹ Lo'o ycuí' Sara clyo'o yu ni, jlya ti' ma' jil'i ycuí' Ndyosi, bi' cha' ngua tana ma', masi cusu' tsa ma', masi bilya caja sñi' ma' tsiya' ti. Ngujui sñi' ma' lacua, xqui'ya cha' jlya ti' ma' jil'i ycuí' Ndyosi, cha' chañi cua'ni Ni lcaa ña'a cha' nu cua nacui' Ni jil'i ma'. ¹² Lo'o jua'a ngua cha' quiña'a tsa ñati ndyatu jil'i sca ti nu cusu' Abraham nde loo la, masi cua tye ti cha' jil'i yu cha' cusu' tsa yu; tsa ña'a cuii nu ntsu'u nde cua, tsa lo cua tya'a ñati ndyatu jil'i nde loo la. Lo'o juani ná caca culacua na jil'i ngu' bi', ñi'ya laca cha' ná caca culacua na ni tsa lo tya'a satya yusi ndi'l' to' tyujo'o.

¹³ Ña'a ti jlya ti' lcaa jyo'o bi' jil'i ycuí' Ndyosi lo'o ngujui' ngu', masi nga'aa na'a ngu' lo'o ndyu'u tucua lcaa cha' nu nacui' Ni cha' caca; pana tso'o tsa ngua tyiquee ngu' bi', cha' nu jlo ti' ngu' cha' cua ngulala ti caca cha' bi', ñi'ya si tsa lyiji ti na'a ngu' ji'i. Jlo ti' ngu' cha' tyijyu' ngutu'u ycuí' ca ngu' lijya ngu', lo'o ná ntsu'u tyi ngu' lo yuu bi'. ¹⁴ Jlya ti' ngu' cha' ntsu'u sca se'l' tso'o la su tyalaa ngu' ca nde loo la, bi' cha' ngua ti' ngu' jua'a. ¹⁵ Nga'aa ndyi'u tsa ti' Abraham lo'o tya'a yu jil'i quichi' tyi ngu' ca loyuu tyijyu' su ngutu'u ngu'; cua ngxutyuu ngu' ca bi' hora ti, si jua'a ngulacua ti' ngu'. ¹⁶ Pana si'l' jua'a ngua ti' ngu', xqui'ya cha' jlya ti' ngu' cha' ta ycuí' Ndyosi sca se'l' su

tso'o la tsiya' ti su tyi'ḡ ngu'; ngua ti' ngu' tyalaa ngu' la cui' ca su ntucua ycu' Ni. Bi' cha' ná tyuju'u ti' Ni lo'o nacuj ngu' cha' ycu' Ndyosi nu Xu'na ngu' laca Ni; na cua ngua'ni cho'o Ni sca se'ḡ su tyi'ḡ ngu' ca slo ycu' Ni.

17-18 Jlya ti' jyo'o Abraham cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o, bi' cha' ndyalo'o yu ji'ḡ Isaac sñi' yu, cha' ycu' nu piti caca msta cha' xcua lo mesa quee ji'ḡ ycu' Ndyosi li'; jua'a ngua cha' ngua'ni cuayá' Ni ji'ḡ yu. Na cua ngüiñi cha' ji'ḡ ycu' Ni lo'o nu Abraham bi' tya sa'ni la cha' cala sñi' clyo'o yu; tya li' cua nacuj Ni ji'ḡ yu: "Xqui'ya Isaac catu quiña'a tsa ñati' jinu'u nde loo la". Pana ña'a ti ntaja'a Abraham ndyalo'o yu ji'ḡ nu piti Isaac bi', nu sca ti sñi' yu lo'o clyo'o yu, cha' caca nu piti bi' msta. 19 Taca ji'ḡ ycu' Ndyosi cua'ni cha' tyu'ú Isaac chaca quiya' si cua ngu-juii, ngua ti' Abraham; bi' cha' ntaja'a yu ngua'ni yu jua'a lo'o sñi' yu. Pana nu lo'o cua nscua Isaac lo mesa cha' cajaa, li' xa' ndya Ni ji'ḡ nu piti bi' ji'ḡ Abraham sti yu chaca quiya'; ná ngujuii nu piti bi'.

20 Jlya ti' jyo'o Isaac cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o, bi' cha' nchcui' nu cusu' bi' lo'o tyucuaa sñi' yu, nu Jacob lo'o Esaú bi', cha' tso'o tsa caca ji'ḡ ñati' nu catu ji'ḡ ngu' tyempo nde loo la. 21 Jlya ti' jyo'o Jacob cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o, bi' cha' ngusta yu' nu cusu' bi' hique tyucuaa sñi' ste' yu nu ngua sñi' José bi', nu lo'o cua cajaa ti nu cusu' bi'; nchcuicha' nu cusu' ji'ḡ nu ngu' cuañi' bi' li'. Lo'o li' ngua'ni tlyu yu ji'ḡ ycu' Ndyosi, laja lo'o ndu yu nguatü yu yaca xca ji'ḡ yu lyuu. 22 Jlya ti' jyo'o José ji'ḡ ycu' Ndyosi, bi' cha' lo'o cua cajaa ti yu, li' nda yu sca cha' lo'o ngu' tya'a yu, cha' chañi cha' tyu'u lcaa tya'a ngu' Israelloyuu Egipto bi' ca tiya' la, tyaa ngu' laja ti li'. Lo'o jua'a nacuj nu

cusu' macala tyatsi' jyo'o ycu' yu chaca quiya' ca tiya' la, nu lo'o cua ngutu'u ngu' ndyaa ngu'.

23 Jlya ti' sti xtya'a jyo'o Moisés ji'ḡ ycu' Ndyosi, bi' cha' lo'o ngula sñi' ngu', ngusu'ba cuatsi' ngu' ji'ḡ yu ni'ḡ sna co', cha' na'a ngu' cha' tso'o tsa ña'a cubi' cuañi' bi'. Nga'aa ndyutsij ngu' bi' ji'ḡ rey xña'a, masi ná ndaquiya' ngu' ji'ḡ cña cuxi nu ngulo rey bi'. 24 Lo'o ngua tlyu la nu Moisés bi' li', ná ndiya ti' yu cha' ñacuj ngu' ji'ḡ cha' laca yu sñi' nu cuna'a sñi' rey nu laca loo ji'ḡ ngu' Egipto, xqui'ya cha' jlya ti' yu ji'ḡ ycu' Ndyosi nu Xu'na ngu' Israel; 25 tso'o la cha' stu'ba ti caja cha' ti'ḡ ji'ḡ yu lo'o lcaa tya'a ñati' ji'ḡ ycu' Ndyosi, ngua ti' yu. Ná ngua ti' yu tya'a yu xcu' cha' paseya ti, ni ná ngua ti' yu cua'ni yu xi cha' cuxi cha' sca hora ti ca chaa ti' ycu' ti yu; 26 tso'o la stu'ba ti tyi'ḡ yu lo'o ngu' tya'a yu, masi chij nti' xa' ñati' ña'a ji'ḡ yu, ngua ti' yu. Ñi'ya nchcube' ycu' Cristo nde loo la, jua'a nchcube' Moisés nu ngua li'; pana ná ndube ti' yu cha' culiya' ngu', nguxtyanu yu lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'ḡ ngu' Egipto, cha' jlya ti' yu cha' tso'o la caca ji'ḡ ñati' ji'ḡ yu nde loo la xqui'ya ycu' Ndyosi. 27 Jlya ti' jyo'o Moisés bi' ji'ḡ ycu' Ndyosi, bi' cha' ngutu'u yu loyuu Egipto bi'; ná ndyutsij yu masi ngunasi' tsa rey xña'a bi' li', ni ná nguta'achü' Moisés tsiya' ti. Ndyalo'o yu ji'ḡ ngu' Israel tyucuij tyijyu', ñi'ya si ndyaa lca'a yu ji'ḡ ycu' Ndyosi, masi ná nchca ña'a na ji'ḡ ycu' Ni.

28 Xqui'ya cha' jlya ti' Moisés cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o, bi' cha' nacuj yu cha' clyo cua'ni ngu' ta'a pascua la cui' talya lo'o cua tyeje tacui ti sca xca tyaala su ndi'ḡ ngu'; cuentya ji'ḡ ycu' Ndyosi caa xca tyaala bi', cha' xcube' ji'ḡ ngu' Egipto. Li' ngulo Moisés cña cha' ta'a ngu' tañi na'ni chü' yaca nu

ndu to' tyuu ni'l̄ jil̄ lcaa ngu', cha' nu lo'o ña'a xca tyaala bi' tañi, ná cujuui jil̄ sñi' ngu' Israel li'; pana cua ndyujuii xca bi' jil̄ sñi' nu ngula clyo jil̄ lcaa ngu' ca tyi. ²⁹ Xqui'ya cha' jlya ti' Moisés jil̄ ycuil̄ Ndyosi, bi' cha' ndyaala sca tyucuii btyi ti cla'be laja Tyujo'o Nga'a, cha' tyu'u ngu' chaca tsu'. Pana nu lo'o ngua ti' ngu' Egipto tyu'u lca'a jil̄ ngu' Israel, nga'aa ngua jil̄ ngu' li', cha' ndyanu ngu' ne' hitya bi'; ndye ngu' Egipto, ngu-juii ngu' bi' li'.

³⁰ Jlya ti' ngu' Israel cha' jil̄ ycuil̄ Ndyosi, bi' cha' nguta'a ngu' ngux-tyil̄ ngu' tyil̄ ca chu' lo'o quee nu ndu to' quich̄i Jericó. Cati tsa nguta'a ngu' tsa cu' ti, lo'o li' ndye lo'o bi' nguti. ³¹ Pana jyo'o Rahab, sca nu cuna'a calle nu nguti'l̄ ca quich̄i bi', jlya ti' cho' jil̄ ycuil̄ Ndyosi; bi' cha' nchcui' tso'o cho' lo'o nu tucua tya'a ngu' Israel nu cuaana ti ndyaa, ndyaa na'a ngu' lo quich̄i bi' clyo. Nda cho' su tyil̄ ngu', bi' cha' ná ngujuii cho' lo'o ngujuii xa' la ñati tya'a quich̄i tyi cho' nu ná ndaquiya' jil̄ ycuil̄ Ndyosi tsiya' ti.

³² Tya ntsu'u quiña'a tsa cha' nu taca hcui' na' lo'o mā cuentya jil̄ cha' tlyu nu ngua'ni jyo'o cusu' jil̄ na, ngu' nu chañi cha' jlya ti' jil̄ ycuil̄ Ndyosi: taca hcui' na' jil̄ Gedeón, lo'o jil̄ Barac, lo'o jil̄ Sansón, lo'o jil̄ Jefe'té, lo'o jil̄ David, lo'o jil̄ Samuel, lo'o jil̄ ca ta'a jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil̄ ycuil̄ Ndyosi tya sa'ni la. ³³ Jlya ti' lcaa ngu' bi' jil̄ ycuil̄ Ndyosi, bi' cha' ngusu'u tya'a ngu' lo'o ñati cuxi nde xa' chalyuu, ntijiloo ngu' jil̄ lcaa ñati nu nguti'l̄ ca bi' li'; tso'o tsa cña ngua'ni ngu' bi', bi' cha' ngua'ni Ni cua ña'a ca cha' nu nacui Ni cha' cua'ni Ni cuentya jil̄ ngu' bi'. Ngua jil̄ ngu' bi' cua'a jil̄ cuichi tyaala cha' ná ndyacu jil̄ ngu'; ³⁴ jua'a cua ndalo ngu' bi', masi ngusu'ba

ngu' xña'a jil̄ ngu' lo quii' tonu cha' tyaqui' ngu'; ná sca ngua jil̄ ngu' bi', masi ngulo ñati chcu'a cha' cujuui jil̄ ngu'. Ná ndalo ngu' bi' tsiya' ti tya clyo, cha' xti ti juersa ntsu'u jil̄ ngu'; pana ca tiya' la, li' nguula tsa ti' ngu' bi', cha' tlyu tsa juersa ngujui jil̄ ngu', nu lo'o nxuu tya'a ngu' lo'o ñati xa' chalyuu nu tsa tlyu ti ñaa cha' tyijiloo jil̄ ngu'. ³⁵ Lo'o jua'a nu ngu' cuna'a ni, xa' ndyalaa nu qui'yu jil̄ ngu' ña'a lu'ú ti ngu', xqui'ya cha' jlya ti' ngu' cha' caca jil̄ ycuil̄ Ndyosi cua'ni lyaá Ni jil̄ ngu', masi cua ngujuii ngu' tsaca quiya'.

Ti'í tsa ngujui'l̄ ngu' cuxi jil̄ xa' la tya'a ngu' bi'. Si cua nguta'achu' ngu' bi' jil̄ ycuil̄ Ndyosi, cua ngulaá ngu' jil̄ ngu' cuxi bi' li', cha' nga'aa ngujui'l̄ ngu' cuxi jil̄ ngu' bi'; pana ná ntaja'a ngu' bi' tya'achu' ngu' jil̄ Ni, cha' tyu'u laja ti ngu' jua'a. Ndu ti' ngu' bi' ni jacua' caa Ni caqui'ya Ni jil̄ ngu', cha' ta chaca chalyuu tso'o la jil̄ ngu'. ³⁶ Xa' la tya'a ngu' bi' ni, ti'í tsa nchcui' ngu' jil̄ ngu' bi' laja lo'o ngujui'l̄ ngu' cuxi jil̄ ngu' bi', masi ngusca' ngu' cuxi jil̄ ngu' bi' lo'o carena, masi ngusu'ba ngu' jil̄ ngu' bi' ne' chcu'a. ³⁷ Ntsu'u ngu' bi' nu ngujuii li', cha' ti'í tsa ngujui'l̄ quee hichu' ngu' lo'o ngu' quee jil̄ ngu' bi', hasta ngusa'be ngu' jil̄ xa' la ngu' bi' lo'o chcu'a; jua'a xa' la ngu' bi' ngujuii xqui'ya maxtyi jil̄ ngu' cuxi. Lo'o jua'a ntsu'u ngu' bi' nu ná ngujui late' jil̄, bi' cha' lacu' ngu' quiji xlya' ti li', masi quiji chivo; ntsu'u ngu' ti'í, ntsu'u ngu' quicha, cha' lya' tsa ti' ngu' cuxi jil̄ ngu' bi', cha' ti'í ti' ngu' cuxi ña'a ngu' jil̄ ngu' bi'. ³⁸ Cuxi tsa chalyuu re lo'o ngua jua'a. Ná jlo ti' ñati chalyuu cha' tso'o la nu ngu' bi' que ycuil̄ ngu', masi xcui' nguta'a yu'u ti ngu' bi', masi ndyu'u cuatsi' ngu' ca ne' quixi', ca nde sii' ca'ya, xqui'ya cha' lya' tsa ti' ñati chalyuu jil̄ ngu'; nguti'l̄ ngu' bi' tyuquee,

lo'o jua'a hasta ngulu ngu' tyuu su nguti'i ngu'. ³⁹ Lo'o nu juani tya ndyi'u ti' na ji'i ngu' bi', ñati nu jua'a jlya tsa ti' ji'i ycu'i' Ndyosi nu ngua sa'ni; pana ná na'a ngu' bi' lcaa cha' nu cua nacui Ni cha' caca nde loo la, ⁴⁰ xqui'ya cha' tso'o la cha' nu ngua'ya hique ycu'i' Ni ñi'ya cua'ni Ni lo'o lcaa tya'a na juani, cha' lo'o cuentya ji'na ngulacua ti' Ni. Ngua ti' Ni cha' caca na ñati nu tyucui tyiquee na stu'ba ti lo'o ngu' bi', lcaa na lo'o jyo'o cusu' bi' caca na ñi'ya nu ngua ti' Ni cha' caca na li'.

12

Culacua ti' na ñi'ya nu ngua'ni Jesús cha' ntijiloo yu ji'i tya'a cusuu yu

¹ Lo'o juani, ¿ñi'ya cua'ni na lacua? Ndi'ya cua'ni na nde chalyuu: Ñi'ya si tya ndi'i jyo'o cusu' bi' tsa tlyu ti lo'o na, jua'a cua'ni na, cha' jua'a tyi'u tso'o ti' na lcaa ña'a cha' tlyu nu ngua'ni ngu' bi' tya sa'ni la, xqui'ya cha' jlya ti' ngu' ji'i ycu'i' Ndyosi. Ndu'ni cha' xtyanu na lcaa cha' nu ndaca'a ji'na cha' ná xñi tso'o na cha' ji'i Jesús; xtyanu na lcaa cha' cuxi nu tiji' tsa ti' na ji'i, culochu' na cha' bi'. Lo'o li' nguula ti' tyiquee na cua'ni na cha' tso'o nde chalyuu, tsa lo cua tyempo nu tya ta ti Ni ji'na. ² Xcui' culacua ti' na ñi'ya ngua'ni Jesús; lcaa cha' nu jlya ti' na ni, Jesús laca suu lcaa cha' bi'; si jua'a, taca jlya ti' na ji'i Ni ña'a cuayá nu tye chalyuu. Nu ycu'i' Jesús ni, ná nguta'achu' yu ji'i cña nu nga'a cha' cua'ni yu, masi cua jlo ti' yu cha' cua cajaa ti yu lo crusi. Pana tiya' la li', nu lo'o cua ntijiloo yu ji'i nu cuxi, tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu li'; bi' cha' ná ngua tyuju'u ti' yu tsiya' ti, masi nguxcube' ngu' ji'i yu lo crusi. Lo'o juani cua ndyaa tucua Jesús nde la'a tsu' cui' su tlyu ca su ntucua ycu'i' Ndyosi Sti na.

³ Culacua tso'o ti' má ji'i lcaa cha' cuxi nu ngua ji'i Jesús tyempo bi'.

Ndalo tsa tyiquee yu ji'i cha' cuxi bi' li', masi liye' tsa ti' ngu' cuxi ña'a ngu' ji'i yu. Bi' cha' lo'o cu'ma ni, ná ntsu'u cha' ca ñu'u ti' má xqui'ya Jesús, ná ntsu'u cha' ca taja ti' má ji'i Ni. ⁴ Masi lye tsa nxuu tya'a má lo'o lcaa cha' cuxi, ni tsaca má bilya cujuui ngu' ji'i má xqui'ya Jesús. ⁵ Ná nga'a cha' cijyaa ti' má cha' bi', cha' tso'o tsa nchcui' ycu'i' Ndyosi lo'o má ñi'ya si laca má sñi' ycu'i' Ni. Ndi'ya nacui Ni:

Sñi', nacui ycu'i' Ndyosi, taquiya' tso'o má 'na, masi xcube' na' ji'i má;

ná ca taja ti' má 'na, masi cua'a na' ji'i má cha' ná cua'ni má sca cha' cuxi.

⁶ Cha' na' laca nu Xu'na má, cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i cu'ma, bi' cha' xcube' na' xi ji'i má, nacui ycu'i' Ndyosi.

Ntsu'u quiya' nda na' xi cha' ti'i ji'i ñati 'na, cha' sñi' na' laca ngu'.

Jua'a nchcui' ycu'i' Ndyosi lo'o na, ⁷ bi' cha' talo má tyiquee' lo'o chcube' má chacuayá' ji'i ycu'i' Ndyosi Sti má lacua. Cua nchcube' má xi juani, bi' cha' caca cuayá' ti' má cha' laca má sñi' ycu'i' Ni, si jua'a ndu'ni ycu'i' Ni lo'o má. Lcaa ñati nu ntsu'u sñi', ntsu'u quiya' ndyu'ni tyaala ji'i sñi'; lo'o ná ndaquiya' nu sube bi' ji'i cha' nu nchcui' sti ngu', nchcube' sti ji'i sñi' li'. La cui' jua'a ndu'ni Ni lo'o na. ⁸ Nga'a cha' xcube' Ni ji'i má ñi'ya nchcube' Ni ji'i cua ña'a ca sñi' Ni, cha' taca ca cuayá' ti' má cha' chañi cha' cua laca má sñi' ycu'i' Ndyosi li'; ná laca má sñi' nu ngujui ji'i ñati nde calle ti. ⁹ Nde chalyuu nchcube' sti na ji'na, bi' cha' ndaquiya' na ji'i cha' nu nchcui' ngu' cusu' ji'na lo'o na. ¿Ha ná tso'o si ta na chacuayá' cha' xcube' ycu'i' Ndyosi Sti na ji'na, cha' tso'o la tyi'i tyiquee na nde loo la lacua? ¹⁰ Cua laca ti

tyempo nu nchcubē' sti na jī'na nde chalyuu, tsa ña'a nu tso'o cuentya jī'na ndu'ni ngu', cha' ca tsa'a na nti' ngu'; la cui' ti cha' nti' ycuī' Ndyosi cha' caca tso'o jī'na, bi' cha' nchcubē' Ni jī'na jua'a. Nu lo'o cati qui'ya nu ntsu'u jī'na, li' taca ca stu'ba cha' jī'na lo'o ycuī' Ndyosi Sti na, nu ná ntsu'u cha' cuxi jī' Ni tsiya' ti. ¹¹ Ca xñi'j ti' na hora bi' lo'o nchcubē' na, si'i na chaa ti' na li'; pana tiya' la li' taca cua'ni la na cha' tso'o, cha' ti' ti taca tyi'j tyiquee na nde chalyuu li', xqui'ya cha' cua ngusñi tso'o la na cha' jī' ycuī' Ndyosi nu lo'o cua nchcubē' na.

Tlyu tsa cha' laca si tya'achū' na jī'j ycuī' Ndyosi

¹² Xa' ta mā juersa jī'j tyucui ña'a mā lacua, masi ngua cña' tsa mā; xa' cua'ni cha' nguula ti' tyiquee mā, masi ngua taja ti' mā tsubi'. ¹³ Clyana la mā tyucuij liñi su tsaa mā, cha' ná quiñu'u la tyucuij jī'j xa' la ñati' tya'a mā nu siya' la tyiquee ngu'; cua'ni mā cha' tyatj la ti' tyiquee ñati' bi', cha' si'i na caca ñu'u la ti' ngu'.

¹⁴ Cua'ni cña ti' mā cha' tso'o ti tyi'j mā lo'o lcaa ñati, cua'ni mā cha' caca lubii cresiya jī'j mā; ni tsaca na, ná caca ña'a na jī'j ycuī' Ndyosi si tya lyiji caca lubii cresiya jī'na. ¹⁵ Cui'ya mā cuentya cha' ni tsaca ngu' tya'a mā ná xtyanu jua'a ti lcaa cha' tso'o nu ndu'ni ycuī' Ndyosi lo'o na. Lo'o jua'a cui'ya mā cuentya cha' ná cua'ni ñu'u mā jī'j tyiquee xa' la ngu' tya'a ngusñi na cha' jī'j Jesús. Ñi'ya laca sca quixi'j tyaala nu cua'ni ñu'u jī'j ñati lo'o co'o ngu' hitya bi', jua'a caca na jī'j tya'a na lo'o ntsu'u sca cha' cuxi jī'na. ¹⁶ Cui'ya mā cuentya cha' ni tsaca mā ná caca mā ñi'ya ngua jyo'o Esaú; ngua'ni lya' ti' yu bi' jī'j ñati jī'j yu, lo'o jua'a ná ndube ti' yu jī'j ycuī' Ndyosi. Sñi' clyo ngua yu, pana ndye ndyujui'

yu lcaa chacuayá' nu caja jī'j yu nquicha', xqui'ya cha' ngua ti' yu cacu yu masi sca ti ca'ña scuaa; nguñilo'o tya'a ngula yu jī'j yu li'. ¹⁷ Cua jlo ti' mā ñi'ya ngua ca tiya' la: nu lo'o ngua ti' yu cha' culacua sti yu jī'j yu, li' nga'aa ndaquiya' sti yu jī'j cha' nu nda yu lo'o; nga'aa ngujui ñi'ya nu tya'achū' yu jī'j cha' nu cua ngua'ni yu, masi ngusi'ya tsa yu lo'o ngüijña yu cha' bi' jī'j sti yu.

¹⁸ Lo'o ndyuna mā cha' jī'j ycuī' Ndyosi juani, ná ndyaca jī'j mā ñi'ya nu ngua jī'j ngu' Israel nu ngua sa'ni la, nu lo'o ngutu ngu' bi' quiya' ca'ya Sinaí. Ná nchca tii mā juani, ñi'ya nu ngua ti' ngu' bi' lo'o lye tsa ndyaqui sii' ca'ya Sinaí bi' nu ngua li'; talya tsa ña'a ngua li', ná ngua ña'a ngu' tsiya' ti, jua'a lye tsa ngua cui'j. ¹⁹ La cui' jua'a ná ndyuna mā lo'o cuij tsa nguañi ngula'a cui'chcua jī'j ycuī' Ndyosi li', nguañi nchcui' Ni lo'o ñati' bi' li'. Nu lo'o ndyuna ngu' nchcui' ycuī' Ndyosi lo'o ngu', li' lye tsa ngüijña ngu' jī'j Ni, cha' nga'aa chcui' ycuī' Ni lo'o ngu' bi' tsiya' ti. ²⁰ Ndyutsj tsa ngu' li', cha' nga'aa ndalo jyaca ngu' cuna ngu' cha' nu nda jyo'o Moisés lo'o ngu' cuentya jī'j ycuī' Ndyosi; ndi'ya nacuj Ni: “Ná caa mā nde sii' ca'ya re tsiya' ti; masi caa sca na'ni jī'j mā nde sii' ca'ya re, nga'a cha' cujuui clyā mā jī'j lo'o quee”. ²¹ Lye tsa ña'a ngua cha' bi', hasta ycuī' Moisés nacuj ndi'ya: “Lye tsa nchcua na' cha' ndyutsj na”.

²² Pana nga'aa si'i jua'a ndyaca jī'j mā juani, cha' chaca chalyuu tsaa mā juani; la cui' ca su ntucua tyi ycuī' Ndyosi ca nde cua, ndacua tsaa mā juani. Ca bi' ndi'j ycuī' Ndyosi lo'o tyuu tsa mil tya'a xca jī'j Ni. Tso'o tsa ña'a ca bi'; ñi'ya si cua nscua chaca ca'ya Sión nde cua, ñi'ya si ca bi' ntucua chaca quichj Jerusalén nu tso'o la ña'a, jua'a laca bi'. ²³ Lo'o jua'a ntsu'u

cha' tsaam mā slo lcaa tya'a sñi' ycuil' Ndyosi nu cua ndyalo'o Ni jil'i nde-jua tya sa'ni la, cha' cua nscua xtañi jyo'o bi' lo quityi jil'i ycuil' Ndyosi nde cua. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' bi' ca su ndyu'u til'i ngu'. Na cua tsaam ti mā la cui' slo ycuil' Ndyosi nu ndu'ni cuayá' jil'i lcaa ñati, ca su ndi'i lcaa ñati jyo'o nu lubii cresiya jil'i xqui'ya Jesús, cha' cua ndyaca cucui tyucui ña'a ngu'. ²⁴ Lo'o jua'a ca bi' ndi'i Jesús, nu ngüñi chaca cha' nu tso'o la jil'i ycuil' Ni lo'o na; tso'o tsa ngua cha' ndyalú tañi ycuil' Jesús, cha' xqui'ya nu Jesús bi' ni, bi' cha' cua nguti cha' cuxi nu ntsu'u ji'na. Pana nu lo'o ndyalú tañi jyo'o Abel nu ngua sa'ni, li' ntsu'u cha' cajaa chaca yu nu cua ndyujuii jil'i tya'a; xcuil' cha' cuxi ndyu'u jil'i cha' bi' li'.

²⁵ Cui'ya mā cuentya lacua, cha' cua'a jyaca mā jil'i lcaa cha' nu cua nda Cristo lo'o mā. Nguxcube' tsa ycuil' Ndyosi jil'i jyo'o cusu' ji'na, nu lo'o ná ntaja'a ngu' cua'a jyaca ngu' jil'i cha' nu nchcui' jyo'o Moisés lo'o ngu' nde chalyuu chacuayá' jil'i ycuil' Ndyosi; ná ngua xna ngu' bi' jil'i ycuil' Ndyosi. La cui' jua'a tlyu la cha' caca ji'na juani, si ná taquiya' na jil'i Cristo nu ngutu'u ca slo ycuil' Ndyosi yaa nde lo yuu chalyuu, lo'o jua'a cua xa' ndyaa tucua Ni ca slo ycuil' Ndyosi chaca quiya' juani. ²⁶ Laja lo'o nchcui' ycuil' Ndyosi lo'o ñati sa'ni, la cui' hora bi' ngulacuj chalyuu; pana juani cua nchcui' Ni chaca quiya' ndi'ya: "Chaca tya quiya' cua'ni na' cha' quiña lcaa lo yuu chalyuu, la cui' hora nu quiña lcaa chalyuu nu ntsu'u nde cua", nacuj Ni. ²⁷ Lo'o nacuj Ni: "chaca tya quiya'", jua'a ca cuayá' ti' na cha' ntsu'u cha' xquiña Ni tyucui ña'a lcaa chalyuu nu cua ngüñá Ni, culotsu' Ni jil'i cha' bi' li'. Tsa ña'a ti na nu ntsu'u jil'i ycuil' Ndyosi, bi' ti na nu tyanu li', xqui'ya cha' ná nchca clyiji na

bi' tsiya' ti. ²⁸ Lo'o jua'a ná taca cha'a chalyuu cucui nu ngujui ji'na xqui'ya Cristo, ná clyiji tsiya' ti bi'; bi' cha' tso'o tyu'u tyiquee na ña'a na jil'i ycuil' Ndyosi lacua. Cua'ni chj na loo ycuil' Ndyosi, cha' jua'a nti' Ni cha' cua'ni na; tyi'u ti' na cha' lcaa tsā cua'ni tlyu na jil'i ycuil' Ni, cha' cube tsa ti' na jil'i Ni. ²⁹ La cui' Ndyosi nu ndu'ni tlyu na jil'i Ni, chañi cha' taca jil'i Ni cuityi Ni ji'na tsi tsiya' ca lo'o sca quii' tlyu, si jua'a nti' Ni.

13

Cña nu ndiya ti' ycuil' Ndyosi cha' cua'ni na nde chalyuu

¹ Ña'a ti tyu'u tso'o tyiquee mā ña'a mā jil'i ngu' tya'a ngusñi mā cha' jil'i Cristo, cua'ni mā cha' tso'o lo'o ngu' bi'. ² Tyi'u ti' mā cha' chcuil' tso'o mā lo'o cua ña'a ca ngu' xta, ngu' xa' quichi, si tyalaa ngu' toni'i jil'i mā; ta mā su tyi'i ngu' bi', cha' jua'a ngua'ni xi jyo'o cusu' jil'i mā nu ngua sa'ni la, lo'o tiya' la li' nquijeloo jil'i ngu' cha' xca jil'i ycuil' Ndyosi nu ntsu'u nde cua laca ñati nu ngulaa toni'i jil'i ngu' bi'.

³ Culacua ti' mā ñi'ya caca xtyucua mā jil'i ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i ycuil' Ndyosi, nu lo'o cua ngusu'ba ngu' jil'i tya'a na bi' ne' chcuā. Lo'o jua'a xtyucua mā jil'i ngu' tya'a na nu quicha ti', xqui'ya cha' lya' ti' ngu' jil'i ngu' bi'. Tyi'u ti' mā cha' xtyucua mā jil'i ngu' bi', ñi'ya si ycuil' ca mā nchcube' mā lo'o ngu'.

⁴ Lcaa mā lo'o tya'a mā nga'a cha' cua'ni tyaca'a mā jil'i clyo'o mā; ná cua'ni cuxi mā lo'o clyo'o mā, ñi'ya nti' si tyu'u cha' jil'i mā lo'o xa' ñati laja ti. Xcube' ycuil' Ndyosi jil'i cua ña'a ca ñati nu cua'ni cha' suba' jua'a, jua'a xcube' Ni jil'i ñati nu tyati' yu'u lo'o clyo'o xa' ñati.

⁵ Ná tyu'u tyiquee mā xcuil' cha' jil'i cñi, pana tso'o si tyalaa' jil'i mā lo'o tsa ña'a nu ndyiji ti xi jil'i mā.

Na cua nchcui' Ni lo'o na ndi'ya: "Ná culati'j na' jil'j ma", nacui' Ni, "ná xtyanu na' jil'j ma jua'a ti". ⁶ Bi' cha' ndi'ya culacua ti' na cha' ngula ti' tyiquee na:

Ycui' nu Xu'na na laca nu nxyucua 'na.

Ná ntsu'u cha' cutsij na' lacua, cha' ná caca cua'ni cuxi ñati lo'o na'.

⁷ Tyi'u ti' ma jil'j ngu' jyo'o tya'a ma nu ngua loo jil'j ma chacuayá' jil'j Jesucristo; ngu' bi' laca nu cua nchcui' cha' jil'j ycui' Ndyosi lo'o ma tya clyo, bi' cha' culacua tso'o ti' ma jil'j cña tso'o nu ngua'ni ngu' bi' nde chalyuu. Cua'ni ma ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi' lo'o ngusñi ngu' cha' jil'j ycui' Ndyosi.

⁸ Ná ncha'a Jesucristo: ñi'ya ngua Ni tyempo sa'ni, la cui' jua'a laca Ni juani, lo'o la cui' jua'a caca Ni tyempo nde loo la. ⁹ Ná ta ma chacuayá' culu'nu ñati xi xa' la cha' jil'j ma, sca cha' nu ná stu'ba nchcui' lo'o cha' bi', cha' ná xtyanu ma jua'a jil'j tyucuij liñi. Tso'o la si tyanu tso'o lcaa cha' jil'j ycui' Ndyosi ne' cresiya ji'na, si cube ti' na jil'j lcaa cha' tso'o nu ndu'ni Ni lo'o na lcaa hora; pana ná taca tyanu tso'o cha' jil'j ycui' Ndyosi ne' cresiya ji'na lo'o taquiya' na jil'j cua ña'a ca cña nu tatsaa ngu' ji'na, ñi'ya nti' si nacui' ngu' cha' ná tso'o cacu na sca lo na nu ndacu ngu'. Masi cua ndaquiya' tsa na jil'j cña bi' tya tsubi' la, si'ni na tso'o la ngua ti' na lo'o ngua'ni na jua'a.

¹⁰ Xa' ña'a cña ngua'ni Cristo lo'o ndyaa yu lo crusi, cha' ngua yu msta cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'na lo'o ycui' Ndyosi. Pana lcaa ñati nu tya ndyiu tsa ti' jil'j msta nu nsta sti jo'ó cuentya jil'j ngu', ná caca tyi'j tso'o tyiquee ngu' bi' lo'o Cristo.

¹¹ Masi xu'na sti jo'ó nu cuentya jil'j ngu' judío ni, xcui' lo'o tañi na'ni ti ñalo'o sti jo'ó bi' nde cuarto su tacati tsa ne' laa bi', cha' cati qui'ya nu ntsu'u jil'j ngu' lo'o bi'. Nu lo'o

ndye ngua cña bi', li' ndyalo'o ngu' jil'j ña'a tsaca cuaña' na'ni nu laca msta bi' ca to' quichj; ca bi' ndaqui' ngu' cuaña' bi'. ¹² La cui' ti ca to' quichj nchcubé' Jesús, cha' caja ñi'ya nu cati cha' cuxi nu ntsu'u jil'j ñati, nu lo'o ndyalú tañi ycui' ca yu lo'o ngujui yu lo crusi ca bi'.

¹³ Lo'o jua'a na, tso'o si ná cutsij na, masi tsalo'o ngu' ji'na cha' xcubé' ngu' ji'na cuentya jil'j Jesús; stu'ba ti caca ji'na nde chalyuu, ñi'ya nu ngua jil'j Jesús lo'o lya' tsa ti' ngu' jil'j yu. ¹⁴ Nde lo yuu chalyuu ná ntsu'u se'j tso'o su tyanu na; xcui' na ndu ti' na cha' tyalaa na chaca se'j su tso'o la tsiya' ti, su tsa na lo'o cua ndye chalyuu re. ¹⁵ Bi' cha' lcaa tsá cua'ni chí na loo ycui' Ndyosi xqui'ya Jesús, cha' ñi'ya laca si ta na msta jil'j Ni, jua'a laca nu lo'o tyucui tyiquee na cua'ni tlyu na jil'j Ni. Lo'o jua'a tso'o tsa si lcaa tsá chcui' na cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u jil'j ycui' Ni. ¹⁶ La cui' jua'a ná ca taja ti' ma cua'ni ma lcaa cha' tso'o, jua'a xtyucua ma jil'j tya'a ñati ma; bi' laca cña nu ndiya ti' Ni cha' cua'ni na cuentya jil'j ycui' Ni.

¹⁷ Taquiya' ma jil'j ñati nu laca cña cuentya jil'j ña'a taju ngu' tya'a ma; cua'ni ma lcaa cña nu ndijña ngu' bi' jil'j ma cha' cua'ni ma. Tlyu tsa cña nu ntsu'u jil'j ngu' bi', cha' xcui' ndube ti' ngu' ñi'ya nu ndyu'ni sa scaa ma; nga'a cha' xacui' ngu' cha' jil'j ycui' Ndyosi si chañi cha' ña'a ti tya tso'o ndyu'ni ma, xqui'ya cha' ngusñi ma cha' jil'j Ni. Pana tso'o la nti' ngu' bi', si ña'a ti tso'o ntsu'u tyiquee ma cua'ni ma ñi'ya nu nacui' ngu' jil'j ma cha' cua'ni ma. Si ná cua'ni ma jua'a, caca xñi'j ti' ngu' bi' li', cha' nga'aa caca xtyucua ngu' jil'j ma li'.

¹⁸ Ña'a ti chcui' ma lo'o ycui' Ndyosi cuentya jil'j cuare. Tyucui tyiquee ya jlo ti' ya cha' ni sca cha' cuxi ná ntsu'u jil'j ya nu caca tyuju'u ti' ya jil'j. Lcaa tyempo nti'

ya cua'ni ya cua ña'a ca cha' nu tso'o la cuentya ji'i ycu'i Ndyosi. ¹⁹ Bi' cha' xa' ndijña tsa na' ji'i ma, cha' lu'ba ti chcu'i ma lo'o ycu'i Ndyosi cuentya jna'. Ná tyiquee' cua'ni Ni cha' xtyuu na' caa na' yala la ca su ndi'i ma.

²⁵ Cua nti' na' cha' tyi'u ti' ma lcaa tyempo cha' xcu'i tso'o ti ndu'ni ycu'i Ndyosi lo'o lcaa na.

Ngusalya' yu lo'o ngu'

²⁰ Ycu'i Ndyosi laca nu ngua'ni cña cha' ndyu'ú Jesucristo nu Xu'na na chaca quiya' lo'o ngujuii. Lo'o juani laca Jesús loo, cha' ña'asi Ni ji'na nu laca na ñati ji'i Ni, xqui'ya cha' ngujuii Ni cuentya ji'na. Nu lo'o ngujuii Jesús, li' ngüñi cha' ji'i Ni lo'o lcaa ñati ji'i Ni, sca cha' cucui nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti. ²¹ Ycu'i Ndyosi ndu'ni cha' ti ti tyi'i tyiquee na, lo'o juani nti' na' cha' xtyucua Ni ji'i ma lo'o cua ña'a ca cha' nu lyiji ji'i ma, cha' taca cua'ni ma lcaa cña, ñi'ya nu nti' Ni cha' cua'ni ma; nti' na' cha' cuentya ji'i ma cua'ni Ni na laca nu tso'o la nti' Ni, chacuayá' ji'i Jesucristo. Lo'o jua'a ná nga'a cha' tye cha' cua'ni tlyu Ni ji'i Cristo. jua'a caca cha' lacua!

²² Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, cua'ni clyu ti' ma 'na, talo tyiquee ma xi 'na cha' cuna ma cha' nu nchcu'i na' re. Ná quiña'a tsa cha' nscua na' lo quityi re, pana cua nti' na' cha' tyanu tachaa la cha' bi' ne' cresiya ji'i ma. ²³ Chaca cha' nti' na' chcu'i lo'o ma: Cua ngulaá ngu' ji'i Timoteo, tya'a ndya'a na cña, ca su ngutu'ú yu ne' chcu'a; nu lo'o caa na', calo'o na' ji'i yu li', si yala ti tyalaa yu slo na'.

²⁴ Chcuicha' na' ji'i lcaa ngu' nu laca loo cuentya ji'i ma, jua'a chcuicha' na' ji'i lcu'a ti tya'a ma nu ngusñi ma cha' ji'i ycu'i Ndyosi. Ca ta'a ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu'i Ndyosi, nu ndi'i nde Italia re, lo'o lcaa ngu' bi' nti' ngu' chcuicha' ngu' ji'i ma.

Quityi nu nguscua Santiago

¹ Santiago laca na' nu nscua quityi re cha' caa ca su ndi'i cu'ma, ñati ji'i ycu'i Ndyosi nu ndyaa ma tyucui ña'a chalyuu. Cña laca na' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, la cui' jua'a laca na' cña ji'i Jesucristo nu Xu'na na. Cua nti' na' chcu'i na' xlyo ni'i lo'o lcaa ma lo'o tya'a ma.

Nu lo'o ta ycu'i' Ndyosi sca cha' nu ca'ya tso'o hique scaa na

² Cu'ma tya'a ngusni na cha' ji'i Cristo, si lye tsa nti' ma xqui'ya cua ña'a ca lo cha' ti'i nu ndyagua ji'i ma, na xni'i tsa culacua ti' ma li'; pana tso'o tsa caca tyiquee ma li', ³ cha' nu lo'o ngualo cha' ti'i bi' ji'i ma xqui'ya cha' ngusni tso'o ma cha' ji'i Jesús, li' taca jlo ti' ma cha' cua nhca la ji'i ma talo ma nde chalyuu. ⁴ Pana cui'ya ma cuentya cha' talo ma tyucui tyempo lo'o ndi'i ma chalyuu, ña'a cuayá' nu tye cha' ti'i ji'i ma, cha' caca ma ñati nu tyucui tyiquee, ñati nu ná sca na lyiji ji'i cha' ngusni ma cha' ji'i Jesús.

⁵ Si ntsu'u quiya' nu lo'o ná jlo ti' ma tsiya' ti' ñi'ya nu cua'ni ma, li' tso'o chcu'i ma lo'o ycu'i Ndyosi, cha' ta Ni sca cha' nu ca'ya hique ma ñi'ya nu cua'ni ma li'. Tso'o tsa cha' xlya'be nda Ni ji'i lcaa ñati, cuati ná ndu'ni tyaala Ni ji'na lo'o nda Ni sca cha' tso'o ji'na. ⁶ Tsa bi' ti cha', nu lo'o jña ma sca cha' ji'i ycu'i Ndyosi, li' nga'a cha' jlya ti' ma cha' nhca ji'i Ni cua'ni Ni jua'a; ná tso'o si tya'achu' ma ji'i cha' bi', ñi'ya si ñacu' ma cha' ná nhca ji'i Ni cua'ni Ni jua'a. Ñati nu jua'a ñacu' cha' ná nhca ji'i ycu'i Ni, laca ngu' bi' ñi'ya laca sca clyoo' nu ndya'a lo tyujo'o; ndyatu clyoo' ndyaa macala su nducuni' cui'i ji'i cha' tsa. ⁷ Ná ca tu' ti' ngu' bi' ji'i

ni sca na, cha' ta ycu'i' nu Xu'na na ji'i ngu' li', ⁸ cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu' bi'; ná sca cha' caja ji'i ngu' cha' xcu'i' na ncha'a ti tyiquee ngu'. Sca ti cha' chcu'i' ngu' sca tsa, chaca tsa xa' cha' chcu'i' ngu' bi' li'.

⁹ Tso'o ti caca tyiquee ngu' ti'i tya'a ngusni na cha' ji'i ycu'i' Ndyosi; xtyucua Ni ji'i ngu' bi', cha' tso'o la tyi'i ngu' nde loo la, masi nhcube' tsa ngu' su ndi'i ngu' juani ti. ¹⁰ Lo'o jua'a ndu'ni cha' tso'o ti caca tyiquee ngu' culiya' tya'a ngusni na cha' ji'i Ni, masi tye cha' culiya' ngu'; culiji yu'u lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i cua ña'a ca ngu' culiya', ñi'ya ndye cha' ji'i sca queé nu tso'o ña'a nu ntsu'u ca ne' quixi'. ¹¹ Lo'o ndyaa cuichaa nde cua, ca tyique' tsa cua li', ndyanaa yaca queé, ndyalú lcaa cucu' queé, ndye cha' tso'o ña'a ji'i li'. La cui' jua'a tye cha' ji'i ngu' culiya'; laja lo'o ndyu'ni cña ti' ngu' cha' tya caja la cha' tso'o ji'i ngu', tye cha' tso'o bi' ji'i ngu' li'.

Nu lo'o ndojolaqui nu xña'a ji'na cha' cua'ni na cha' cuxi

¹² Tso'o caca tyiquee ñati nu ña'a ti nxni cha' ji'i Jesús, masi tyacua cua ña'a ca cha' ti'i ji'i ngu'. Tso'o si talo ngu' tyiquee', ña'a cuayá' tye cha' ti'i bi' ji'i ngu', cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' bi' li'; bi' laca cha' tso'o nu cua nacuj Ni cha' ta Ni ji'i ñati nu ntsu'u tsa tyiquee ña'a ji'i ycu'i' Ni. ¹³ Nu lo'o cojolaqui sca cha' cuxi ji'na ni, ná tso'o si ñacu' na ndi'ya: "Ycu'i' Ndyosi ndyu'ni cha' ñi'lo'o cha' cuxi re 'na". Ná ntsu'u cha' cuxi tsiya' ti nu caca ji'i cñilo'o ji'i ycu'i' Ndyosi, lo'o jua'a ná ñi'lo'o Ni ji'i ñati lo'o sca cha' cuxi. ¹⁴ Nu lo'o ndojolaqui cha' cuxi ji'na, bi' hora laca nu ná ndaquiya' na ji'i sca cha' ji'i ycu'i' Ni; li' la cui' cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ycu'i' ca na, bi' laca nu ndatsaa ji'na cha' tya cua'ni la na cha' cuxi. ¹⁵ Tso'o

la nti' na cha' cua'ni na cha' cuxi bi', masi caca tlyu la qui'ya ji'na; nu lo'o ngui'i na ji'i qui'ya bi' ji'na ña'a cuayá' nu nga'aa caca xtyanu na ji'i, li' xana na xtyanu na chalyuu tso'o nu cua ngujui ji'na.

¹⁶ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i ycu'i Ndyosi, tyaca'a tsa ma 'na; ná ta ma chacuayá' cha' cñilo'o nu xña'a ji'i ma. ¹⁷ Lcaa cha' xlya'be nu ndyiji ji'na ni, lcaa cha' nu chañi cha' xcui' cha' tso'o laca bi', ca su ntucua ycu'i Ndyosi tsiya' ti, ca bi' ngutu'u lcaa cha' bi', la cui' ycu'i Ndyosi nu ngüiñá lcaa xee tlyu nu nga'a nde cua. Sca ti cuayá' ña'a loo ycu'i Ndyosi ña'a Ni ji'na; ná xcutsa'a Ni cha' nu ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, cha' ná ntsu'u cha' tya'achu' Ni ji'i scaa cha' nu cua nchcui' Ni lo'o ñati. ¹⁸ Lcaa cha' nu liñi ca cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, cua ngulu'u Ni cha' bi' ji'na cha' caca na ñati ji'i ycu'i Ni, cha' jua'a nti' Ni cha' caca; cua nti' Ni cha' caca na loo ji'i lcaa ca lo na nu cua ngüiñá ycu'i Ni, jua'a nti' Ni.

Cha' tacati nu nga'a cha' cua'ni na cuentya ji'i ycu'i Ndyosi

¹⁹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i ycu'i Ndyosi, nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'aa ji'i ma, tso'o si cui'ya ma cuentya ji'i cha' nu chcu'i na' re. Ntsu'u cña ji'i lcaa na cha' yala ti cua'a jyaca' na ji'i cha' nu chcu'i ñati lo'o na; pana tiya' ti xacu'i na cha' ji'i ngu', jua'a tiya' tsa caca ñasi' na ji'i ngu'. ²⁰ Nu lo'o nchca ñasi' na ni, ná taca cua'ni na cha' liñi nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni na nde chalyuu. ²¹ Lo'o jua'a nga'a cha' culochu' na lcaa cha' suba', lcaa cha' cuxi nu tya ntsu'u ne' cresiya ji'na; tucua' na cha' ji'i ycu'i Ndyosi lacua, xñi tso'o na lcaa cha' nu nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na, cha' bi' laca cha' nu taca cua'ni lyaá ji'na ji'i nu cuxi nu ntsu'u ji'na.

²² Tsa bi' ti cha', nga'a cha' taquiya' na lcaa cha' nu nclyu'u Ni ji'na, si'i na cua'a jyaca' ti na ji'i cha' bi'; na cñilo'o ti na ji'i ycu'i ca na, si xcui' na cua'a jyaca' ti na ji'i cha' bi', lo'o ná ndaquiya' na cha' bi'. ²³ Cua ña'a ca ñati nu nti' cuna ti cha' nu nda Ni lo'o na, lo'o li' ná ntaja'a cua'ni cha' bi', laca ñati bi' ñi'ya laca ñati nu ña'a cui'ya xi ji'i ycu'i ca lo sca cuanaa; ²⁴ yala ntchaa ti ña'a ngu' ji'i ycu'i ca ngu' lo cuanaa, pana lo'o cua ndyaa ngu', li' hora ti clyaa ti' ngu' ñi'ya ña'a ycu'i ca ngu'. ²⁵ Xtyucua ycu'i Ndyosi ji'i cua ña'a ca ñati nu chañi cha' cua'a jyaca' ji'i cha' tso'o nu nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na; bi' laca cha' nu xtyucua ji'na cha' taca tyi'i tyiquee na tso'o ti. Si tso'o ti cua'ni na nde chalyuu, si cua'ni na lcaa cña nu nclyu'u ycu'i Ndyosi ji'na lcaa tsa lo'o tyi'i na chalyuu, tso'o tsa caca ji'na li'. Si'i na nduna ti na cha' bi', lo'o li' xtyanu na ji'i.

²⁶ Ná tyiquee' ntsu'u xi ngu' tya'a ma nu nti' cha' tacati tsa ndu'ni ycu'i ca ngu'. Pana laja ti ndu'ni ngu' cha' tacati ngu', si ná ndube ti' ngu' ñi'ya nchcui' ngu' lo'o ñati; na ñilo'o ngu' ji'i ycu'i ca ngu' cha' tacati ngu' li'. ²⁷ Si tyucui tyiquee na tsiya' ti ndu'ni na cha' tacati cuentya ji'i Ni, si si'i na tucua cha' ntsu'u tyiquee na, ndi'ya nti' ycu'i Ndyosi Stí na cha' cua'ni na li': nga'a cha' xtyucua na ji'i nu sube ti'i, jua'a nga'a cha' xtyucua na ji'i nu cuna'a nu ndyanu ti'i ti, nu lo'o nchcube' tsa ngu' ndi'i ngu' chalyuu; pana ná tso'o tyati' yu'u na lo'o cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu.

2

Sca ti cuayá' cua'ni tso'o na lo'o cua ña'a ca ñati nu lijya slo na

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesucristo nu Xu'na na, nu ntucua Ni ca su tso'o tsa ña'a nde cua, ná tso'o si xa' ña'a ntsu'u tyiquee ma

ña'a mā jil'i xi scaa ñati; stu'ba ti cua'ni mā lo'o cua ña'a ca ñati, tso'o la. ² Ná tyiquee' caa tyuu lo ñati ca su ndyu'u ti'i mā, masi ngu' culiya' nu ntsu'u cui' oro sne ya' ngu', cuati tso'o tsa ña'a ste' ngu', masi ngu' ti'i nu ngusu tsa ste' ngu'. ³ Ná tso'o si lye tsa cua'ni chi mā loo sca ñati nu nchcu' late' nu tso'o tsa ña'a. Ná tso'o ñacui mā jil'i nu culiya' bi': "Tyucua xi lo yaca xlya tso'o re, cusu", si ñacui mā jil'i sca ngu' ti'i ndi'ya: "Ndacua ti tyu nu'u. Cua'a xi, masi lo yuu ti cua". ⁴ Ntsu'u qui'ya jil'i ma li', xqui'ya cha' xa' ña'a ntsu'u tyiquee mā ña'a mā jil'i xi scaa ñati, lo'o jua'a cuxi ti ntsu'u tyiquee mā ña'a mā jil'i nu xa' ñati bi' li'.

⁵ Cu'ma ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa mā 'na, cui'ya mā cuentya jil'i cha' re: Cua ngusubi ycu'i' Ndyosi jil'i ñati ti'i cha' taca xñi tso'o ngu' cha' jil'i ycu'i' Ni; ta Ni chalyuu tso'o jil'i ngu' bi' li', la cui' chalyuu nu nacui Ni cha' caja jil'i ñati nu ntsu'u tsa tyiquee ña'a jil'i ycu'i' Ni. Masi ti'i tsa ñati bi' nde chalyuu, pana culiya' ngu' cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi. ⁶ Ná tso'o ndyu'ni cu'ma, cha' ti'i ti' mā ña'a mā jil'i ngu' ti'i. Xcuane na' sca cha' jil'i mā lacua: ¿Ha si'i nu culiya' laca nu ti'i ti' jil'i ma? ¿Ha si'i nu culiya' laca nu ndya'alo'o jil'i mā ca slo ngu' tisiya? ⁷ La cui' ngu' bi' laca nu nchcu'i' tsa cha' cuxi jil'i ycu'i' Jesús nu ntsu'u tsa cha' jil'i na lo'o.

⁸ Tso'o tsa si chañi cha' ndaquiya' mā cha' cusu' nu nscua tya clyo la; ndi'ya nchcu'i' cha' bi': "Ntsu'u cha' cua'ni tya'na ti' na jil'i tya'a ñati na, ñi'ya laca si ndu'ni tya'na ti' na jil'i ycu'i' ca na", nacui quityi. ⁹ Si xa' ca ña'a ndu'ni mā lo'o xi scaa ñati, cuxi ndu'ni mā li', ntsu'u qui'ya jil'i mā cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi li'; la cui' jua'a ndyu'u cha' nu nscua lo quityi cusu' bi'. ¹⁰ Ñati nu ndaquiya' Icaa cña nu ngulo ycu'i' Ndyosi jil'i na cha' cua'ni na, lo'o li' ntsu'u masi sca ti

cha' cuxi nu ndyu'ni ngu' bi', sca ti cuayá' ntsu'u qui'ya jil'i ngu', ñi'ya laca si ná ndaquiya' ngu' tsiya' ti jil'i lcaa cña nu cua ngulo ycu'i' Ni jil'i na. ¹¹ Ycu'i' Ndyosi laca nu cua nacui tyucuaa lo cha' ndi'ya: "Ná tyu'u cha' jil'i mā lo'o clyo'o xa' ñati", nacui Ni; lo'o jua'a: "Ná cujuii mā jil'i tya'a ñati mā", nacui Ni. Si cujuii mā jil'i tya'a ñati mā, ntsu'u qui'ya jil'i mā lacua, masi ná ntsu'u cha' jil'i mā lo'o clyo'o xa' ñati; sca ti cuayá' cua ndya'achu' mā jil'i cha' nu cua nchcu'i' ycu'i' Ndyosi lo'o na li'. ¹² Cua nda Jesús sca cha' tso'o cha' tyanu ne' cresiya jil'i na, cha' xtyucua jil'i na cha' taca tyil'i tyiquee na tso'o ti. Nga'a cha' chcu'i' tso'o na, jua'a ntsu'u cha' cua'ni na cha' tso'o lo'o ndi'i na chalyuu, cha' cua tyalaa ti tsa nu lo'o cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa ñati chalyuu. ¹³ Lo'o li' si ná ngua'ni tya'na ti' na jil'i tya'a ñati na, ná taca cua'ni tya'na ti' Ni jil'i na lo'o cua'ni cuayá' Ni jil'i na; pana ñati nu ngua'ni tya'na ti' jil'i tya'a ñati ni, bi' ñati laca nu tso'o la caca cha' jil'i hora lo'o cua'ni cuayá' Ni jil'i ñati.

Ntsu'u cña tso'o cha' cua'ni na lo'o ngusñi na cha' jil'i ycu'i' Ni

¹⁴ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, ná taca ñacui na cha' ntsu'u cha' jil'i na lo'o Jesús, si ná lo'o ndu'ni na cha' tso'o nu xtyucua jil'i tya'a ñati na. Sca ti ngusñi tso'o na cha' jil'i Jesús, si cua'ni na cha' tso'o jua'a; li' tyaja'a Ni cua'ni lya'a Ni jil'i na. ¹⁵ Ná tyiquee' ntsu'u ngu' tya'a ndyu'u ti'i mā nu lyiji tsa ste' ngu', nu lyiji tsa na cacu ngu', masi qui'yu, masi cuna'a. ¹⁶ Si chcu'i' mā lo'o ngu' bi' ndi'ya: "Xtyucua Ni jil'i mā", ñacui mā jil'i ngu', "cacu' mā ste' mā cha' caca chcatsu mā, cacu tso'o mā tyaja", ñacui mā jil'i ngu', pana ná nda mā na nu lyiji jil'i ngu' bi' li', ¿ha tso'o nti' mā cha' nchcu'i' mā lo'o ngu' jua'a? Ná tso'o chcu'i' mā jua'a, cha' cua ngujlyaa ti' mā cha' jil'i ycu'i' Ndyosi si chcu'i' mā

jua'a; ¹⁷ ná taca ñacui na jil'i ngu' cha' cua ngusñi na cha' jil'i ycu'i Ndyosi, si ná lo'o cua'ni na cha' tso'o nu xtyucua jil'i tya'a ñati na.

¹⁸ Ná tyiquee' ñacui sca ñati jil'na: "Tso'o tsa ngusñi mā cha' jil'i ycu'i Ndyosi tu'ni. Pana nu na' ni, nti' na' cha' cuayá' tsa cuentya jil'i ycu'i Ndyosi masi cua'ni na' xi cha' tso'o lo'o ñati", ñacui ngu'. Tso'o lacua. Ndi'ya' chcu'i na' lo'o ngu' bi' li': "Cacha' mā 'na lacua cha' cua ngusñi mā cha' jil'i ycu'i Ni, masi ndyu'ni mā cha' tso'o lo'o ñati; pana laja lo'o ndyu'ni tso'o na' lo'o ñati, li' ca cuayá' ti' mā cha' chañi cha' ngusñi na' cha' jil'i ycu'i Ni", ñacui na' jil'i ngu' bi'. ¹⁹ Jlya ti' mā cha' sca ti ycu'i Ndyosi ntsu'u chalyuu. Tso'o tsa, pana cua ña'a ca cui'l'i xña'a' jlya ti' cha' bi'; lo'o jua'a lye tsa nchcu'a cui'l'i xña'a' bi', cha' ntsij cui'l'i jil'i ycu'i Ni. ²⁰ Nga'a' cha' ca cuayá' ti' mā, cha' ná chañi cha' ngusñi na cha' jil'i ycu'i Ndyosi si ná lo'o cua'ni na cha' tso'o cha' xtyucua na jil'i tya'a ñati na. ²¹ Ndi'ya' ngua cha' ngua cuayá' ti' ycu'i Ndyosi cha' ngua tso'o cresiya jil'i Abraham, jyo'o cusu' jil'na: na'a Ni cha' ntaja'a nu cusu' ta jil'i sñi' ycu'i ca, nu Isaac bi', cha' caca yu sca msta. ²² Ntsu'u sca cña nu ngua'ni Abraham lacua. Xqui'ya bi' ngua cuayá' ti' ycu'i Ndyosi cha' cua ngusñi Abraham cha' nu nchcu'i Ni lo'o; jlya tsa ti' nu cusu' cha' bi', bi' cha' ntaja'a yu ngua'ni yu cña bi'. ²³ Bi' laca cha' nu nscua lo quityi cusu' ndi'ya: "Ngusñi Abraham cha' jil'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' ntucua Ni cha' jil'i Abraham cha' caca yu sca ñati nu lubii tsa cresiya jil'i". Tya'a tso'o ycu'i Ndyosi ngua Abraham li', nacui quityi.

²⁴ Jua'a ca cuayá' ti' cu'ma lacua, cha' ntaja'a ycu'i Ndyosi tucua Ni cha' jil'i ñati lo'o ndyu'ni ngu' cha' tso'o, si'i xqui'ya cha' nacui ti ngu' cha' jlya ti' ngu' jil'i Ni. ²⁵ La cui'

jua'a ntucua Ni cha' jil'i nu cuna'a calle nu ngua naa Rahab; ntucua Ni cha' nu nchcu'i ma' bi', ñi'ya laca si ngua ma' sca ñati tso'o, xqui'ya cha' tso'o tsa cña nu ngua'ni ma' cuentya jil'i ycu'i Ndyosi. Cua nda ma' su nguti'l'i ngu' nu ndyaa na'a jil'i quichi tyi ma' cuaana ti; li' ngulu'u ma' chaca tyucui jil'i ngu' su tyaa tso'o ti ngu' bi', cha' xna ngu' jil'i ngu' xña'a' li'. ²⁶ Lo'o jua'a nu na ni, si ñacui na cha' cua ngusñi na cha' jil'i ycu'i Ndyosi, pana ná ndu'ni na cha' tso'o nu xtyucua jil'i tya'a ñati na, li' laca na ñi'ya laca ñati nu ndyaa cresiya jil'i cha' cua ngujui' ngu'.

3

Cua'a na xi jil'i cha' nu chcu'i' na

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo, ná tso'o si tyuu tsa tya'a mā culu'u mā jil'i tya'a ñati mā; cuayá' xti ti na caca na mstru nu culu'u cha' jil'i ycu'i Ndyosi jil'i ngu' tya'a na. Cua jlo ti' mā cha' lye tsa ndi'l'i loo ngu' ña'a' ngu' jil'na, bi' cha' yala tsa chcu'i' ngu' jil'na si xñi na cña cha' culu'u na jil'i ngu' tya'a na. ² Chañi laca cha' ntsu'u quiya' lcaa na ndyu'u tsa tu'ba na lo'o nchcu'i' na lo'o tya'a ñati na; ná ntsu'u ni sca ñati nu bilya tyu'u tsa tu'ba tsiya' ti, nu lo'o nchcu'i' ngu' lo'o tya'a ñati ngu'. Si ntsu'u ñati nu nchca jil'i cua'a jil'i cha' nu nchcu'i' ycu'i ca ngu', ñati nu tyucui tyiquee tsiya' ti laca ngu' bi'. Ná tyiquee' taca cua'a ngu' bi' jil'i ña'a' tsaca ngu', si jua'a; pana tucui tsa laca cha' cua'a na jil'i ycu'i ca na, cha' ná chcu'i' na cha' cuxi. ³ Ndi'ya' ndu'ni na lo'o sca cuayu: nsta na chcu'a tyu tu'ba ni', cha' li' taca culo na cña jil'i ni', cha' tsa ni' lo'o na macala su nti' na cha' tsa na. ⁴ Xa' ña'a' ndu'ni ngu' lo'o nclya' ngu' sca yaca ni'l'i: nu ñati nu laca loo jil'i yaca ni'l'i ni, lo'o cala' ngu' sca ya' piti nu ntucua nde siyu' yaca ni'l'i bi', taca jil'i ngu' tsalo'o ngu'

ji'j macala su nti' ngu' cha' tsa
 ngu' lo'o. Masi tonu tsa yaca ni'j
 bi', masi lye tsa ndyaca cui'j nu
 ndyalo'o ji'j, taca ji'j ngu' tsalo'o
 ngu' ji'j macala su nti' ngu' tsa
 ngu'. ⁵ La cui' jua'a laca lo'o sca
 cha' nu nchcui' na; masi xca ti cha'
 laca bi' nti' na, pana quiña'a tsa
 cha' tlyu nchcui' na ntsu'u quiya'.
 Tucui tsa laca cha' cua'a na ji'j tu'ba
 na, cha' ná chcui' na cha' cuxi jua'a.
 Lo'o jua'a quiña'a tsa cha' cuxi taca
 cua'ni sca cha' nu chcui' na; ñi'ya
 laca cha' xti ti quii' nti' cha' chca'a
 quii' ji'j quixi' tonu, quiña'a tsa su
 tyaqui quixi' li'. ⁶ Ñi'ya laca sca
 quii', jua'a laca sca cha' nu chcui'
 na; xqui'ya bi' taca xana chaca cha-
 lyuu nu cuxi tsa ji'na, nu lo'o cua
 ndyatj nu cha' cuxi bi' ndyaa nde
 ne' cresiya ji'na. Xana cañi cha'
 cuxi bi' tyucui ña'a na li'. Xqui'ya
 sca cha' nu chcui' ti na, ndyaca'a
 quii' li'; lo'o nu quii' bi' ni, nde ca
 bilyaa tsiya' ti ndyu'u bi' liya cañi
 lcaa su ndi'j na. ⁷ Taca ji'j ñatj cha-
 lyuu cua'ni masu ji'j lcaa lo na'ni
 tyaala, masi na'ni nu ndya'a quiya'
 ti, masi na'ni nu ndyacu'a, masi
 na'ni nu sube' ne' ni' lo yuu, masi
 na'ni nu ntsu'u lo tyujo'o; na cua
 ndyu'ni masu ñatj ji'j lcaa lo na'ni
 bi'. ⁸ Pana cha' nu nchcui' na ni,
 ná caja ñi'ya nu cua'ni masu na
 ji'j, cha' nga'aa chcui' na cha' cuxi
 lo'o ñatj. Cuxi tsa laca tu'ba na, ná
 nchca ji'na cua'a na ji'j ycu' ca na.
 Ñi'ya laca hitya tyaala nu ntsu'u
 tu'ba cuaña tyaala, jua'a nti' tu'ba
 na, cha' ntsu'u tsa cha' cuxi nu
 nchcui' na. ⁹ Tucua lo cha' nchcui'
 na, cha' ndyu'ni tlyu na ji'j ycu' nu
 Xu'na na, la cui' Ndyosi Sti na; lo'o
 jua'a nsta na qui'ya ji'j tya'a ñatj na,
 masi ngüiñá ycu' Ndyosi ji'j lcaa
 ñatj chalyuu na cha' laca na ñi'ya
 ña'a ycu' Ni. ¹⁰ La cui' tyuu tu'ba
 na ndyu'u lcaa cha' nu nchcui' na,
 masi cha' tso'o nu nchcui' na lo'o
 ycu' Ndyosi, masi cha' cuxi nu
 nchcui' na lo'o tya'a ñatj na. Cu'ma

tya'a ngusñi na cha' ji'j Cristo, ná
 tso'o cha' ndyaca jua'a. ¹¹ Si'i sca
 ti tyuu pilya ntyucua hitya tso'o
 stu'ba ti lo'o ntyucua hitya cñi'.
¹² Jua'a lo'o yaca si'yu ni; ná taca
 tyu'u ntsatj ji'j yaca quixuu, ni ná
 taca tyu'u quixuu ji'j yaca ja'ba,
 cha' ná ca quixa' cha'. Ná caja hitya
 nu tso'o co'o na ca su ntyucua hitya
 cñi'.

*Nu lo'o chañi cha' tso'o tsa nchca
 cuayá' ti' na scaa cha'*

¹³ Nu lo'o nti' ma cha' tso'o tsa
 nchca ji'j ma nchcui' ma, cha' tso'o
 tsa nduna ma scaa cha' nu nda ñatj
 lo'o ma, li' xcu' cha' tso'o ti cua'ni
 ma laja lo'o ndi'j ma chalyuu, cha'
 taca cui'ya xa' la ñatj cuentya ji'j
 ma cha' ñatj tso'o laca ma. Ná
 quiña'a cha' tyu'u tyiquee ma ña'a
 ma ji'j ngu', pana tso'o ti chcui'
 ma lo'o ngu'. ¹⁴ Ná taca ña'a ngu'
 cha' ñatj tso'o laca ma si liye' ti'
 ma, si chiya'a tsa ntsu'u tyiquee
 ma ña'a ma ji'j ñatj, si xcu' cña
 ji'j ycu' ca ma ntsu'u tyiquee ma;
 na nñilo'o ma ji'j tya'a ma si jua'a
 ndu'ni ma, hasta ndacu' ma cha'
 liñi nu cua nda ycu' Ndyosi liya
 chalyuu. ¹⁵ Si'i nde su ntucua ycu'
 Ndyosi ndyu'u cha' cuxi nu nchcui'
 ma, sca cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu
 laca bi'; sca cha' nu cua nda ycu'
 nu xña'a laca cha' nu nchcui' ma
 bi'. ¹⁶ Si liye' ti' na ji'j tya'a na,
 si xcu' cña ji'j ycu' ca na ntsu'u
 tyiquee na, ná caca stu'ba cha' ji'na
 lo'o tya'a na li'; lcaa lo cha' cuxi
 caca cua'ni na li'. ¹⁷ Pana lcaa cha'
 nu nda ycu' Ndyosi cha' chcui' na
 lo'o ñatj, xcu' cha' tso'o laca bi';
 ná nguxa' cha' tso'o bi' lo'o cha'
 cuxi, ná ntsu'u cha' xuy tya'a na
 lo'o tya'a ñatj na. Cha' tso'o ti laca
 nu nda Ni cha' chcui' na lo'o ñatj,
 cha' xcu' na tso'o ti cua'ni na lo'o
 ñatj li'. Lo'o jua'a ndu'ni cha' bi',
 cha' cua'ni tya'na ti' na ji'j ñatj,
 ña'a cuayá' nu cua'ni na cha' tso'o
 cha' xtyucua na ji'j ngu'; ndu'ni
 cha' sca ti cha' liñi chcui' na lo'o

ñati, si'i cha' cuiñi chcu'i na lo'o ngu'. ¹⁸ Tso'o tsa ndyu'ni ñati nu ná ncllyana cha' cusu'u lo'o tya'a ñati, ñati nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee nchcu'i lo'o tya'a ñati. Tiya' la li' tyu'u tucua quiña'a la cha' tso'o nu cua nti' ycu'i Ndyosi cha' caca nde chalyuu, xqui'ya cha' ncllyacua tso'o ti' ngu' bi'.

4

Ná cua'ni tya'a na lo'o ñati cuxi nu ntsu'u chalyuu

¹ ¿Ni cha' laca lye tsa nxu'u tya'a ma? ¿Ni cha' laca lya' tsa ti' ma jil'i tya'a ñati ma? ¿Ha si'i na ndacui tsa ti' ma jil'i scaa na nu ntsu'u jil'i tya'a ñati ma? Ná nchca jil'i ma cha' ti' ti tyil'i tyiquee ma lo'o tya'a ma xqui'ya lcaa lo cha' cuxi nu ndiya tsa ti' ma jil'i. ² Si ntsu'u sca cha' nu tiji' tsa ti' ma jil'i, lo'o ná ntsu'u chacuayá' cha' caja cha' bi' jil'i ma, li' nti' ma kujuii ma jil'i ñati, cha' jua'a taca caja cha' bi' jil'i ma, nti' ma. La cui' jua'a si ndacui tsa ti' ma jil'i sca na nu ná nchca caja jil'i ma, li' nchcu'i ma cha' ti' jil'i nu ca jil'i na bi', nxu'u tya'a ma lo'o ngu' bi' li'. Pana ná ndyiji na nu nti' ma caja jil'i ma, xqui'ya cha' ná ndijña ma cha' bi' jil'i ycu'i Ndyosi su clyo; ³ masi ndijña ma sca cha' jil'i ycu'i Ndyosi, pana cuxi tsa tyiquee ma, bi' cha' ná ndyiji cha' bi' jil'i ma li'. Tsa nde ti cha' ntsu'u tyiquee ma: cua nti' ma cha' caja jil'i ma cua ña'a ca cha' nu tyaala' tyiquee ycu'i ca ma, pana ná tso'o cha' ndyu'ni ma jua'a; ⁴ cua nguxtyanu ma jil'i ycu'i Ndyosi, cua ntsu'u cha' jil'i ma lo'o sca cha' nu cuxi tsa, si jua'a ndyu'ni ma. ¿Ha ná nchca cuayá' ti' ma cha' tya'a cusu'u ycu'i Ndyosi laca na, si xcu'i cha' jil'i ycu'i ca ti na ntsu'u tyiquee na? Na nxu'u tya'a na lo'o ycu'i Ndyosi, si cua'ni tya'a na lo'o nu cuxi nu ntsu'u nde chalyuu. ⁵ Ndi'ya nscua cha' lo quityi jil'i ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a

si'i cha' laja ti nda Ni: “Nu Xtyi'i ycu'i Ndyosi nu nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na, ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na; pana yala tsa caca chii' ti' Ni ji'na, si lo'o ntsu'u sca cha' cuxi loo”. Jua'a nacuj quityi. ⁶ Tlyu la tsiya' ti cha' tso'o nu ndu'ni ycu'i Ndyosi lo'o na, cha' xtyucua Ni ji'na. Ndi'ya nscua chaca cha' lo quityi jil'i ycu'i Ndyosi: “Ná sca na ta ycu'i Ni jil'i ñati nu xcu'i tyijiloo jil'i tya'a ñati ngu', nti' ngu'; pana quiña'a tsa cha' tso'o ndu'ni Ni lo'o ñati nu tso'o ti' ndi'j chalyuu, nu ná ndyu'ni tyucuaa ti' lo'o xa' ñati”, nacuj quityi bi'. ⁷ Taquiya' ma cha' jil'i ycu'i Ndyosi lacua. Xu'u tya'a ma lo'o nu xña'a, lo'o li' xna nu cuxi bi', tyu'u clyá bi' su ndi'j ma li'. ⁸ Tso'o tsa xñi ma cha' jil'i ycu'i Ndyosi, lo'o li' tucua Ni cha' jil'i ma. Si ntsu'u tsa qui'ya jil'i ma, nga'a cha' xtyanu ma lcaa cha' cuxi nu ntsu'u cha' jil'i ma lo'o; jua'a cua'ni tye ma jil'i lcaa cha' cuiñi nu ntsu'u ne' cresiya jil'i ma. ⁹ Ntsu'u cha' ca xñi'j ti' ma xqui'ya nu quiña'a tsa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jil'i ma, bi' cha' ndu'ni cha' xi'ya ma, ndu'ni cha' cunaa ma xqui'ya cha' cuxi bi'. Xi'ya ca ma juani, masi nxyti' tsa ma nguicha'; ca xñi'j tsa ti' ma juani, masi chaa tsa ti' ma nguicha'. ¹⁰ Cua'ni ma cha' ca tyuju'u ti' ma nde loo ycu'i Ndyosi jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i ma, lo'o li' ta Ni sca sel'j tso'o la su tyil'i ma ca su ntucua ycu'i Ni.

Ná chcu'i na cha' ti' jil'i ngu' tya'a na

¹¹ Cu'ma tya'a ngusñi ma cha' jil'i Cristo, ná chcu'i ma jil'i ngu' tya'a ma. Si chcu'i cuxi na jil'i ngu' tya'a na ni, si sta na qui'ya jil'i ngu' bi', laca cha' nchcu'i cuxi na jil'i lcaa cha' nu nda ycu'i Ndyosi Sti na lo'o ñati tya clyo la; na ndacu' na jil'i cha' bi'. Jua'a ndyu'u cha' si chcu'i na cha' ti' jil'i ngu' tya'a na. Si ná ndaquiya' na jil'i lcaa cha' nu

cua nda ycuí' Ndyosi lo'o na, si chcuí' cuxi na jil'i cha' bi', na ndacu' na jil'i cha' nu cua nda Ni lo'o na; jua'a ndyu'u cha' li'. ¹² Lo'o ycuí' Ndyosi ni, sca ti ycuí' Ni laca nu cua nda cha' bi' lo'o ñati tya clyo; sca ti ycuí' Ni cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa ñati cuentya jil'i cha' bi' nde loo la; sca ti ycuí' Ni taca jil'i Ni cua'ni lyaá Ni jil'i ñati, nu lo'o cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu'; jua'a ycuí' Ndyosi laca nu taca cua'ni tye Ni jil'i ñati tsiya' ti, nu lo'o nti' ti Ni. Ná stu'ba laca ma lo'o ycuí' Ndyosi, bi' cha' ná ntsu'u chacuayá' jil'i ma cha' cua'ni cuayá' ma jil'i tya'a ñati ma.

Ná chcuí' na quiña'a tsa cha' tonu lo'o tya'a ñati na

¹³ Nga'a cha' chcuí' na' sca cha' lo'o cu'ma, cha' ntsu'u cu'ma nu nchcuí' ma ndi'ya: “La quee, ca bcha la tsaa ya ca quichi tyijyu' bi'”, nacuj ma. “Ca bi' tyanu ya tyucui sca yija, cha' quiña'a tsa ngana cua'ni ya ca bi'”, nacuj ma. ¹⁴ Pana ná sca cha' jlo ti' ma tsiya' ti ñi'ya ña'a chalyuu nu caja jil'i ma quee bcha la. Chalyuu su ndi'i na juani, ñi'ya laca sca cuichi coo, jua'a laca bi'; tsiya' ca ndyu'u tucua cuichi coo, lo'o jua'a yala ti ncliji yu'u bi'. ¹⁵ Tso'o la si ndi'ya ti cha' ta ma lo'o ñati: “Nde ti tyil'i ya”, ñacuí ma, “nde cña cua'ni ya; masi cña bi' cua'ni ya, sca ti si ta ycuí' Ndyosi chacuayá' cua'ni ya jua'a”, ñacuí ma. ¹⁶ Pana sil'i jua'a nchcuí' ma juani, cha' tyixi tsa ndyu'ni ma lo'o tya'a ñati ma; lye tsa nchcuí' tyucuaa ti' ma lo'o ngu' tya'a ma. Lcaa quiya' lo'o nchcuí' ma jua'a, cha' cuxi laca bi'. ¹⁷ Lo'o li' ntsu'u qui'ya jil'i ma, cha' ná ntaja'a ma cua'ni ma sca cña tso'o nu ngulo ycuí' Ni jil'i ma cha' cua'ni ma.

5

Sca cha' nu nchcuí' yu lo'o ngu' culiya'

¹ Juani ni, cua'a jyaca ma xi 'na laja lo'o ta na' sca cha' lo'o cu'ma, nu laca ma ngu' culiya'. Tso'o la si xi'ya ma juani, cunaa ma li' xqui'ya cha' ti' nu cua lijya cha' tyacua jil'i ma, ² cha' cua nguliji yu'u cha' culiya' jil'i ma jua'a ti. Cua ngunu'u lyiji lcaa late' tso'o jil'i ma, cha' cua ndyacu cuixu' jil'i. ³ Lo'o jua'a cua ntyucua cuayaa' chu' lcaa chcuá oro jil'i ma, lcaa chcuá plata jil'i ma. Nu lo'o ña'a ngu' ñi'ya ndyaca jil'i yu'ba bi' jil'i ma, li' ca cuayá' ti' ngu' cha' ñi'ya lo'o ngunu'u chcuá oro chcuá plata nu ntsu'u jil'i ma, jua'a cua ndye cha' jil'i lcaa ma; ñi'ya laca si ndyaqui lyiji ma lo quii', cua ndye cha' jil'i ma li'. Quiña'a tsa cha' tso'o cua nguxco'o ma nquicha', cha' cua'nijo'o jil'i ma nde chalyuu, pana cua ngulala ti tye lcaa cha' nde lo yuu chalyuu. ⁴ Lo'o jua'a ná nda ma xcaya' msu nu ndyaa ne' xña jil'i ma, bi' cha' juani cua'a jyaca ma xi jil'i cha' nu nxlyú msu bi' hichu' ma; ca su ntucua ycuí' Ndyosi nu laca Xu'na lcaa chalyuu, ca bi' ndañi nchcuí' nu ngu' nu ngua'ni clacua jil'i ma. ⁵ Xcuí' tso'o tsa laca su ndi'i ma chalyuu; pana bata chcu' laca cu'ma, cha' xcuí' ncliyana ma lcaa ña'a cha' tso'o nu caca tyaala' tyiquee ma. Lo'o nu juani cua ngulala ti tyalaa tsa cha' cajaa ma, cha' li' cua'ni cuayá' ycuí' Ni jil'i ma. ⁶ Laja lo'o tya ndi'i ma nde chalyuu nsta ma qui'ya jil'i ngu' ti' nu ná ntsu'u cha' cuxi nu ngua'ni bi'; ndyujuii ma jil'i ngu' bi', masi ná nchca jil'i ngu' bi' cua'ni lyaá ngu' jil'i ycuí' ca ngu'.

Talo na tyiquee' cha' xacuí ycuí' Ni sca cha' ji'na nu ngüijña na jil'i

⁷ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, talo ma tyiquee' cha' ntajatya ma jil'i ycuí' nu Xu'na na, ni jacua' caa Ni chaca quiya' nde chalyuu. Ñati nu cua ndyataa xtya jil'i ni, ndalo tsa tyiquee' ngu' ntajatya ngu' ni jacua' tyu'u si'yu nu ndulo

tsa cha' caja jil' ngu'; ndu' ti' ngu' bi' cha' ca'ya tyo, masi tyo nu ca'ya yala la, masi tyo nu ca'ya tiya' la. ⁸ Lo'o jua'a cu'ma ni, nga'a cha' talo ma tyiquee'; cua'ni nguula ti' tyiquee ma, cha' na tya'achu' ma jil' ycu' Ndyosi, cha' cua ngulala ti caa ycu' nu Xu'na na chaca quiya' nde chalyuu. ⁹ Cu'ma tya'a ngusni na cha' jil' ycu' Ni, na chcu' ma cha' ti' jil' ngu' tya'a ma, cha' na sta Ni qui'ya jil' ma li'. Cua ngu-lala ti tyalaa ycu' nu Bese nu laca loo ca su ndil' na. ¹⁰ Cu'ma ngu' tya'a na, tyl'u ti' ma ni'ya ngua jil' jyo'o cusu' jil' ma nu ngua tu'ba jil' ycu' Ndyosi cua sa'ni la; tyiquee' tsa ndalo nati bi', masi lye tsa nchcube' ycu' ngu'. ¹¹ Nacu' na cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee jyo'o bi', cha' cua ndalo tsa tyiquee ngu' lo'o nguxcube' nati jil' ngu' tyempo bi'. Cua ndyuna ma ni'ya ngua cha' tyiquee' tsa ndalo jyo'o Job, nu lo'o qui'na'a tsa cha' cuxi ngua jil' yu. Lo'o li' su cha ndye cha', xa' ndya Ni lcaa cha' tso'o jil' yu chaca quiya'. La cui' jua'a, xcu' na tya'na ti' Ni ji'na, xcu' tso'o ntsu'u tyiquee Ni na'a Ni ji'na.

¹² Nde laca sca cna nu na nga'a cha' cua'ni na tsiya' ti, cu'ma tya'a ngusni na cha' jil' ycu' Ndyosi: Na cua'ni ma jura laja ti lo'o xtafi ycu' Ni lo'o cua qui'ni ti sca cha' jil' ma lo'o xa' nati; na nacui ma: "Chacuaya' jil' ycu' Ndyosi nu ntu-cua nde cua", ni na nacui ma: "Chacuaya' jil' ndyosi nde lo yuu". Na culotu ma ni sca xtafi Ni tsiya' ti, cha' caja ni'ya nu tyanu tachaa cha' jil' ma lo'o nati. Tsa bi' ti cha' nacui ma jil' nati: "Cua'ni na", nacui ma, si taca cua'ni ma jil'; lo'o jua'a "Na cua'ni na", nacui ma, si na nchca cua'ni ma jil'. Na caja ni'ya sta Ni qui'ya jil' ma li'.

¹³ Nu lo'o lye tsa nchcube' scaa ma, xqui'ya cha' ngusni ma cha' jil' Jesús, tso'o si chcu' ma lo'o ycu'

Ndyosi la cui' hora bi'. Lo'o jua'a si ntsu'u scaa ma nu chaa tsa ti' ma, tso'o tsa si cula tu'ba ma sca jil' jil' ycu' Ndyosi li'. ¹⁴ Lo'o ntsiya sca ngu' tya'a ma nu quicha, li' tso'o cuane ma jil' ngu' cusu' tya'a ngusni ma cha' jil' ycu' Ni, cha' caa ngu' cua'ni ngu' jo'o jil' nu quicha bi'. Lo'o li' jna ngu' bi' cha' clyu ti' jil' ycu' Ndyosi, cha' cua'ni Ni cha' tyaca tso'o nu quicha bi'; cuati salu' ngu' setye nu ntsu'u taná lo hichu' yu quicha bi' chacuaya' jil' ycu' nu Xu'na na. ¹⁵ Tyaca tso'o nu nati quicha bi' li', xqui'ya cha' jlyu ti' ma cha' nu cua nchcu' ma lo'o ycu' Ndyosi; tya ta Ni chalyuu jil' nu quicha bi' chaca quiya', lo'o jua'a cui'ya Ni cha' clyu ti' jil' yu jil' qui'ya nu ntsu'u jil' yu. ¹⁶ Bi' cha' lacua, nii ma jil' ngu' tya'a ma si ntsu'u qui'ya jil' ma, cuati jna ma cha' clyu ti' jil' ngu' tya'a ma lo'o ycu' Ndyosi, cha' ca tso'o tyucui na'a ma chaca quiya'. Qui'na'a tsa cna caca jil' sca nati nu lubii cre-siya jil' cuentya jil' ycu' Ndyosi, nu lo'o jna yu sca cha' jil' Ni. ¹⁷ Nati chalyuu ti ngua jyo'o Elías; ni'ya laca na nati chalyuu, la cui' jua'a ngua yu nati. Pana ngua sca quiya' nu tya'na tsa nchcu' yu lo'o ycu' Ndyosi cha' na ca'ya tyo chalyuu bi'; lo'o li' chu' sna yija cla'be na ngua'ya tyo tsiya' ti. ¹⁸ Na'a cuaya' nu nchcu' yu lo'o Ni chaca quiya', li' xa' ngua'ya tyo tso'o ti; lo'o li' ngua tso'o lcaa na cui'ni jil' ngu'.

¹⁹ Cu'ma tya'a ngusni na cha' jil' Jesús, nu lo'o ntsu'u sca ngu' tya'a ma nu cua tya'achu' ti jil' cha' tso'o jil' Jesús bi', tso'o tsa caca cha' si caca jil' scaa ma chcu' tso'o ma lo'o yu, cha' xni yu cha' jil' ycu' Ndyosi chaca quiya'. ²⁰ Si ntsu'u cu'ma nu caca jil' ma cua'a ma jil' tya'a nati ma cha' na cua'ni ngu' cha' cuxi, cha' culu'u ma cha' jil' ycu' Ndyosi jil' ngu' bi' chaca quiya', tso'o tsa cna cua'ni ma li'; taca cua'ni lyaá

mā jī'ī ngu' bi' li', cha' ná chcuna'
chalyuu jī'ī ngu'. Lo'o jua'ā caja
ñi'ya nu cui'ya ycuī' Ndyosi cha'
clyu ti' jī'ī ngu' jī'ī lcaa qui'ya nu
ntsu'u jī'ī ngu' bi'.

Quityi nu nguscua San Pedro ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i tyijyu'

¹ Pedro laca na' nu nscua na' quityi re cha' caa slo lcaa cu'ma nu ngusni ma cha' ji'i Jesús, cu'ma ngu' nu ndi'i tyijyu'. Ntsu'u cu'ma nu ndyalaa ma nde loyuu su cuentya Ponto; xi xa' la tya'a cu'ma ndyalaa ma nde loyuu su cuentya Galacia, jua'a loyuu su cuentya Capadocia, jua'a loyuu su cuentya Asia, jua'a loyuu su cuentya Bitinia cua lye tsa ngañi ma. Cña nu nda ycu'i Jesucristo 'na, bi' laca cha' tsa'a na' chcu'i' na' cha' ji'i Ni lo'o xa' la ñati. ² Tya clyo la cua jlo ti' ycu'i Ndyosi Sti na lcaa ña'a cha' nu caca nde loo la, bi' cha' ngusubi ycu'i Ni ji'i ma. Lo'o juani ndyu'ni Xty'i ycu'i Ndyosi cña cha' tyanu lubii cresiya ji'i ma, cha' taquiya' ma ji'i ycu'i Jesucristo; na cua ngujuii yu lo crusi xqui'ya cu'ma, ndyalú tañi yu cha' caja ñi'ya caca lubii cresiya ji'i ma. Lo'o juani nti' na' cha' ña'a ti tya cua'ni ycu'i Ndyosi cha' tso'o lo'o ma, cha' jua'a ti ti tyi'i tyiquee ma lcaa hora.

Ndu ti' na cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na

³ Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi, la cui' bi' laca nu ndu'ni tlyu Jesucristo nu Xu'na na ji'i, la cui' Sti Jesucristo nu Xu'na na laca bi'. Tya'na tsa ti' ycu'i Ni ña'a Ni ji'na, bi' cha' ngua'ni cucui Ni cresiya ji'na; ntsu'u chalyuu cucui ji'na juani, xqui'ya cha' ndyu'ú ycu'i Jesucristo chaca quiya' nu lo'o ngujuii yu. Lo'o nu juani cua ndu ti' na cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na, ⁴ xqui'ya cha' cua ngua'ni lyaá Jesús ji'na. Ná ntsu'u ni sca cha', ni sca ñati nu taca cua'ni ñu'u

ji'i cha' nu cua ngujui ji'na; ni sca na tsiya' ti, ná ca cua'ni tye na bi' ji'i cha' tso'o nu tyacua ji'na ca slo ycu'i Ndyosi lo'o cua tye ti cha', ná ntsu'u na nu taca cua'ni cuxi ji'i cha' bi'. ⁵ Cua ngusni ma cha' ji'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' ndu Ni cua ji'i ma juani cha' ña'asii Ni ji'i ma. Ná ntsu'u ni sca na nu nguula la juersa ji'i, nu taca ji'i tyijiloo ji'i ycu'i Ndyosi; cua'a Ni ji'i ma ji'i nu cuxi, cha' cua'ni lyaá Ni ji'i ma lo'o tye chalyuu re, cha' cua ndyaa Ni ngua'ni cho'o Ni su tyi'i ma ca slo ycu'i Ndyosi.

⁶ Bi' cha' caca chaa ti' ma juani, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma, masi ntsu'u quiya' xñi'i ti' ma xqui'ya lcaa lo cha' ti' nu ndyacua ji'i ma; pana xti ti' tyempo nu ca xñi'i ti' ma. ⁷ Ndyacua cha' ti' ji'i ma jua'a, cha' taca cua'ni cuayá' Ni ji'i ma, si chañi cha' ngusni ma cha' ji'i ycu'i Ni. Jlo ti' ma cha' quiña'a tsa nga'a chcu'a oro; pana hora ti ndu'ni cuayá' ngu' ji'i oro bi' lo'o quii' cha' tyalá bi', cha' ña'a ngu' si chañi cha' xcui' oro laca bi'. Nde loo la quiñu'u chcu'a oro, tye cha' ji'i, masi quiña'a tsa cña ngua'ni ngu' cha' tyubii oro bi' tya clyo; pana nu cha' ji'i Jesús nu cua ngusni ma ni, ndulo tsa cha' bi' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi. Masi quiña'a tsa chcu'a oro caja ji'na, ná stu'ba tsiya' ti cha' ji'i bi' lo'o ycu'i Jesús. Lo'o ndye ndalo ma ji'i lcaa cha' ti' nu ndyacua ji'i ma xqui'ya cha' ngusni ma cha' ji'i Ni, li' tso'o tsa cha' nu caja ji'i ma lo'o tyu'u tucua ycu'i Jesucristo caa chaca quiya'; ta Ni sca su tso'o cha' tyi'i ma slo ycu'i Ni laja xee nu ndubi tsa ca su ntucua ycu'i Ni.

⁸ Ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma ji'i Jesús, masi bilya ña'a ma ji'i Ni; hasta juani tya lyiji ña'a ma ji'i, pana jlya ti' ma cha' lu'ú Ni. Chañi cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma juani xqui'ya Jesús, ni ná tye chca

cha' chcu'i mā lcaa cha' tso'o nu ntsu'u tyiquee mā cuentya jī'ī ycu'i Jesús lo'o xa' ñati. ⁹ Cua ngusñi mā cha' jī'ī Ni, bi' cha' taca ca cuayá' ti' mā cha' chañi laca cha' cua'ni lyaá Ni jī'ī mā lo'o cua ndye chalyuu.

¹⁰ Nu jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jī'ī ycu'i Ndyosi sa'ni la ni, nchcu'i tsa jyo'o cusu' bi' jī'ī cha' tso'o nu cua'ni ycu'i Ndyosi nde loo la, cha' cua'ni lyaá Ni jī'ī ñati tya'a ndi'ī na chalyuu; xcui' cuentya jī'ī ycu'i Ndyosi nchcu'i ngu' cha' bi', pana ná ngua cuayá' tso'o ti' ycu'i ca ngu' bi' ñi'ya nu cua'ni ycu'i Ndyosi cha' caca nde loo la, ni jacua' cua'ni Ni cha' bi'. ¹¹ Xtyi'ī ycu'i Cristo ngulu'u lcaa cha' jī'ī ngu' bi', ñi'ya nu caca jī'ī ycu'i Cristo nde loo la, ñi'ya nu chcube' yu nde loyuu chalyuu, ñi'ya nu tlyu tsa cha' tso'o nu caca jī'ī yu lo'o tyaa yu ca slo ycu'i Ndyosi chaca quiya'. Lo'o li' ngulana tsa nu ngu' jyo'o bi', cha' quije cha' jī'ī ngu' tilaca caca nu Cristo bi', ni tsá tyu'u tucua yu nde chalyuu. ¹² Pana ná nquije cha' bi' jī'ī ngu' bi' li'; sca ti cha' nchcu'i ycu'i Ni lo'o ngu' bi', cha' si'ī ycu'i ngu' bi' laca nu ca cuayá' tso'o ti' ñi'ya caca cha' bi' tyempo nde loo la. Pana cu'mā ni, nu lijya chalyuu nde loo la jī'ī ngu' jyo'o bi', nchca cuayá' ti' mā juani, xqui'ya cha' cua ndyuna mā lcaa cha' tlyu nu ngua'ni Jesucristo. Cua ndacha' liñi ya cha' bi' jī'ī mā; chacuayá' jī'ī Xtyi'ī ycu'i Ndyosi ngulu'u ya cha' bi' jī'ī mā, cha' cua nda ycu'i Ndyosi Xtyi'ī ycu'i Ni lijya lo ya nde chalyuu. Lo'o jua'a lcaa xca jī'ī ycu'i Ni nu ndi'ī slo Ni, lcaa ngu' bi' nti' tsa ngu' ca cuayá' ti' ngu' lcaa cha' nu ngua jī'ī Cristo lo'o ñaa yu nde chalyuu.

Nti' ycu'i Ndyosi cha' caca lubii cresiya jī'na lcaa tsá lo'o tya ndi'ī na chalyuu

¹³ Bi' cha' culacua xi ti' mā, tii ti' mā tyi'ī mā chalyuu, cha' lcaa

tsá jatya mā jī'ī cha' tso'o nu cua tlyu xi, nu cua'ni Ni lo'o mā lo'o cua'ni lyaá lyiji Ni jī'ī mā; jua'a caca nu lo'o tyu'u tucua Jesucristo chaca quiya'. ¹⁴ Taquiya' tso'o mā jī'ī cha' nu nchcu'i ycu'i Ndyosi cha' caca mā sñi' Ni nu tso'o tsa ndu'ni; nga'aa cua'ni mā cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' mā ñi'ya nu ngua'ni mā tya sa'ni la, nu lo'o bilya ca cuayá' ti' mā cha' tso'o jī'ī ycu'i Ndyosi. ¹⁵ Xcu'i' na lubii tsiya' ti laca ycu'i Ndyosi, xcui' liñi tsa cha' nu ndu'ni Ni, lo'o jua'a laca Ni nu Xu'na na juani. Bi' cha' nti' Ni cha' xcui' lubii tsa caca cresiya jī'ī mā, xcui' cha' liñi cua'ni mā. ¹⁶ Ndi'ya nscua cha' lo quityi jī'ī ycu'i Ndyosi: “Cua'ni mā cha' caca lubii cresiya jī'ī mā lcaa hora, cha' xcui' lubii tsa laca na' tsiya' ti”, nacuj ycu'i Ndyosi.

¹⁷ Xcu'i' liñi ti ndu'ni cuayá' Ni jī'ī ñati, ñi'ya laca cha' tso'o nu ngua'ni scaa ngu', ñi'ya laca cha' cuxi nu ngua'ni scaa ngu' laja lo'o ndi'ī ngu' chalyuu. Bi' cha' ntsu'u cha' cutsij mā xi lo'o chcu'i mā lo'o ycu'i Ndyosi ndi'ya: “Sti ya”, ñacuj mā jī'ī Ni. Ntsu'u cha' taquiya' mā jī'ī ycu'i Ndyosi Sti na lcaa tsá lo'o tyi'ī mā chalyuu, cha' xcui' cha' tso'o cua'ni mā cuentya jī'ī Ni. ¹⁸ Cua ngua'ni lyaá Ni jī'ī mā jī'ī lcaa cha' cuxi nu ntsu'u jī'ī mā, bi' cha' nga'aa ntsu'u cha' cube ti' mā jī'ī lcaa cha' nu nguxtyanu jyo'o cusu' jī'na cha' cua'ni na. Nda jyo'o cusu' bi' cha' bi' lo'o na, masi jlo ti' ngu' bi' cha' ná caja ñi'ya nu clyaa na jī'ī qui'ya nu ntsu'u jī'na lo'o cha' bi'. Pana cua nda ycu'i Ndyosi caya' cha' tyu'ú na su lubii juani; si'ī cñi plata laca cha' bi', ni si'ī cñi oro laca nu nda Ni, cha' si cñi laca bi' ni, quiñu'u bi' masi chalyuu juani ti. ¹⁹ Nu lo'o ngujuii Cristo lo crusi lo'o ndyalú tañi ycu'i, li' nda Ni caya' loo qui'ya nu ntsu'u jī'na, cha' ngua Cristo ñi'ya nti' sca msta lu'ú nu xcui' na tso'o, nu xcui' na

lubii; lo'o nu tañi ycuí Cristo bi' ni, bi' laca caya' nu ngua'ni lyaá ji'na.

²⁰ Tya clyo lo'o bilya cuiñá Ni chalyuu, cua jlo ti' ycuí Ndyosi cha' ntsu'u cha' cua'ni Cristo cña tonu bi'; pana nguyuatya ycuí Ni ni jacua' nu tyalaa tyempo bi'. Li' ñaa Cristo, ngua'ni yu cña bi' cuentya ji'na, cha' tyacua cha' tso'o bi' ji'na.

²¹ Xqui'ya Cristo, bi' cha' jlya ti' ma ji'i ycuí Ndyosi, cha' cua ngua'ni ycuí Ni cha' ndyu'ú Cristo chaca quiya' lo'o cua ngujuii yu. Lo'o li' nda ycuí Ndyosi sca su tso'o su tyi'i Cristo, ca su tlyu su ntucua ycuí Ni. Ngua'ni Cristo cña tonu bi', cha' taca xñi ma cha' ji'i ycuí Ndyosi, lo'o li' taca tyu ti' ma cha' caca lcaa ña'a cha' nu nacui Ni cha' caca.

²² Xqui'ya cha' nxyucua Xtyi'i ycuí Ndyosi ji'i ma, na cua ndaquiya' ma ji'i cha' liñi nu nda ycuí Ndyosi lo'o na, bi' cha' ngua lubii cresiya ji'i ma; juani taca caca tso'o tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma. Pana tyucui tyiquee ma ntsu'u cha' caca tso'o tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma, si'i ñi'ya ndu'ni ngu' nu ntsu'u tucua cha' tyiquee ngu' cua'ni cu'ma.

²³ Laca ma ñi'ya si cua ngula ma chaca quiya', pana si'i ñi'ya nu ngula ti ma ji'i xtya'a ma; cua ngua cucui cresiya ji'i ma xqui'ya cha' nduna ma cha' nu nchcui' ycuí Ndyosi nu lu'ú ca, ycuí Ndyosi nu ná nscua cha' cajaa Ni tsiya' ti. ²⁴ Ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'i ycuí Ndyosi:

Ñi'ya laca quixi', jua'a laca ñati chalyuu.

Lcaa na nu tso'o ña'a nu ntsu'u ji'i ñati laca ñi'ya nti' sca quee nu ndyu'ú ne' quixi' ti;

ndyanaa quixi' bi', li' ndye quee bi', ngüityi tsiya' ti.

Lo'o jua'a laca lo'o ñati lo'o lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu' nde chalyuu,

tye cha' tso'o bi' ji'i ngu' stu'ba ti lo'o ycuí ngu'.

²⁵ Pana scaa cha' nu nchcui' ycuí Ndyosi ni, tyanu cha' bi';

ná quiñu'u cha' bi' tsiya' ti.

Jua'a nacui quityi bi'. Lo'o jua'a nu cha' tso'o ji'i ycuí Ndyosi nu ngulu'u ya ji'i ma, la cui' cha' bi' laca nu ná quiñu'u tsiya' ti.

2

¹ Lo'o cu'ma ni, nga'a cha' xtyanu ma ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma; nga'aa cñilo'o ma ji'i tya'a ma, nga'aa si'i tucua cha' tyu'u tyiquee ma, nga'aa tyacui ti' ma ji'i sca na nu ntsu'u ji'i tya'a ñati ma, nga'aa chcui' ma cuentyu ji'i tya'a ñati ma. ² Ñi'ya laca sca cubi' cuañi' nu ngula ca ti, jua'a laca cu'ma cuentya ji'i ycuí Ndyosi, cha' tsubi' ti ngusñi ma cha' ji'i ycuí Ni. Lu'ba ti ntyi' cubi' cuañi' cha' ntyute' tsa; si ná cati' lu'ba ti, ná caluu cubi' tsiya' ti. Lo'o jua'a cu'ma ni, tso'o la si cua'ni cña ti' ma cha' ca tsa'a la ma cha' ji'i ycuí Ndyosi, cha' ñi'ya nti' styi', jua'a laca cha' ji'i ycuí Ndyosi cuentya ji'i ma. Cua'ni bi' cha' caca nguula la ti' tyiquee ma cuentya ji'i ycuí Ndyosi, cha' taca clyaá ma ji'i cha' cuxi. ³ Cua ndyo'o cuayá' ma xi styi' bi', bi' cha' ngua cuayá' ti' ma cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu Xu'na na ña'a Ni ji'na.

Laca Cristo ñi'ya nti' sca quee nu ntucua quiya' ni'

⁴ Ycuí Cristo nu Xu'na na ni, ñi'ya nti' sca quee nu ntucua quiya' ni', jua'a laca yu, masi na lu'ú ycuí. Nacui ñati chalyuu nu nti' cuiñá ni' cha' ná tso'o quee bi'; ná ca cua'ni ngu' cña tso'o lo'o bi', nacui ngu'. Pana la cui' Jesús laca nu cua ngusubi ycuí Ndyosi ji'i cha' caca cña ji'i Ni, cha' tyucua yu ca su ntucua quiya' cha', lcaa cha' nu ntsu'u ji'i ycuí Ndyosi.

Bi' cha' nga'a cha' tyatí tso'o tyiquee ma cha' jilí Cristo bi', ⁵ cha' lo'o cu'ma caca ma ñi'ya si laca ma tyuu cha' tya' sca ni'í jilí ycuí' Ndyosi, masi ña'a lu'ú ti ma. Li' xñi ycuí' Ni tyuu bi', cha' cuiñá Ni sca ni'í nu tacati tsa cuentya jilí ycuí' Ni. Chaca cha' ni, ñi'ya nti' sti jo'ó nu lubii cresiya jilí tsiya' ti, jua'a caca lcaa cu'ma, cha' taca jilí ma sta ma msta slo ycuí' Ndyosi juani xqui'ya Jesucristo; nu msta bi' laca ycuí' ca ma, si chañi cha' tyucui tyiquee ma nti' ma taquiya' ma jilí cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi. ⁶ Ndi'ya nscua cha' lo quityi jilí ycuí' Ndyosi:

Ña'a ma yi'a. Cua ngusubi na' jilí sca ñati nu ndulo tsa cha' jilí, ñi'ya nti' sca quee tonu nu quiña'a tsa nga'a, nacuí ycuí' Ndyosi.

Sta na' jilí ñati bi' cha' caca quee nu nscua quiya' ni'í 'na nde quichí Sión.

Lcaa ngu' nu xñi cha' nu nchcui' nu ñati bi', caca tso'o tyiquee ngu' li';

cha' liñi tsiya' ti laca cha' nu nchcui' ñati bi'.

Jua'a laca cha' nu nscua lo quityi bi'.

⁷ Lo'o cu'ma ni, ndulo tsa cha' jilí quee bi' cuentya jilí ma, cu'ma nu ngusñi ma cha' jilí ycuí' Ndyosi; pana cuxi tsa cha' caca jilí ñati nu ná jlya ti' jilí ycuí' Ndyosi tsiya' ti. Ndi'ya nscua cha' lo quityi cha' jilí quee bi':

Cua ngxucuaa cuityi ni'í quee tonu bi' clyo, cha' ná tso'o ña'a quee bi' ngua ti' ngu';

pana juani cua ngujui cña nu cua'ni quee bi', cha' ndu su ndulo la cha' jilí cuentya jilí ycuí' Ndyosi.

⁸ Ndi'ya nscua chaca cha' nu nchcui' jilí quee bi' chaca se'í lo quityi:

Tyeje sna quiya' ngu' chy' quee bi', clyú ngu' tyucui su li-ya ngu' lo'o tyucua quee bi' quiya' ngu'.

Jua'a nscua cha' lo quityi bi'; na nclyú ngu' tyucui cha' ná ndaquiya' ngu' jilí cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi. Ngua'ni ycuí' Ndyosi jua'a cha' ná taca tya'a ngu' tyucui jilí Ni si ná xñi ngu' cha' jilí ycuí' Ni.

Ñati nu ntsu'u cha' jilí lo'o ycuí' Ndyosi

⁹ Pana cu'ma ni, cua ngusubi ycuí' Ndyosi jilí cu'ma cha' caca ma ña'a tsaca taju ñati nu ndyu'ni tlyu jilí ycuí' Ni. Laca ma ñi'ya laca sca latya sti jo'ó nu cuentya jilí ycuí' Ndyosi nu laca loo tsiya' ti; ñi'ya tsaca taju ñati lubii laca ma cha' cua'ni tlyu ma jilí ycuí' Ndyosi lcaa tsa. Ndu'ni Ni lo'o ma: “Ñati 'na laca ma”, nacuí Ni. Bi' cha' nti' tsa Ni cha' chcuí' ma lo'o lcaa ñati lcaa ña'a cha' tso'o nu ngua'ni ycuí' Ndyosi lo'o ma; cua ngulo Ni jilí ma jilí chalyuu cuxi su talya tsa ña'a, cha' tya'a ma ca su ndubi tsa xee jilí ycuí' Ni. ¹⁰ Nu juani laca ma ñati jilí ycuí' Ndyosi, masi nu ngua tya tsubi' la ná ntsu'u cha' jilí ma lo'o ycuí' Ndyosi tsiya' ti. Lo'o jua'a cua nchca cuayá' ti' ma juani cha' ndyu'ni tya'na tsa ti' Ni jilí ma, masi tya tsubi' la ná nchca cuayá' ti' ma cha' jilí ycuí' Ndyosi tsiya' ti.

Ndi'í na chalyuu cha' cua'ni na cua ña'a ca cña ñi'ya nu nti' ycuí' Ndyosi cha' cua'ni na

¹¹ Cu'ma ngu' tya'a tso'o na, cua nscua cha' tyilí na ca slo ycuí' Ni tyempo ca nde loo la, bi' cha' nga'a cha' tyilí na chalyuu juani ñi'ya si laca na ngu' tyijyu' nu ná ntsu'u tyi ngu'. Lye tsa chcuí' na' lo'o ma juani cha' nga'aa cua'ni ma cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiña tyiquee ma cha' cua'ni ma; nga'aa taquiya' ma jilí cha' cuxi bi', cha' jua'a nga'aa caca jilí nu cha' cuxi

bi' cua'ni ñu'u jil'i ma. ¹² Xcui' cha' liñi cua'ni ma lacua; xcui' cha' tso'o cua'ni ma, xqui'ya nu ñati nu ná jlya ti' jil'i ycuil' Ndyosi tsiya' ti, cha' lo'o ngu' bi' taca ca cuayá' ti' ngu' cha' ñati tso'o laca ma. Nu juani nti' ngu' bi' cha' cuxi tsa ñati laca ma, bi' cha' tso'o la si cua'ni ma xcui' cha' tso'o ti cha' ña'a ñati bi' jil'i ma; li' ta ngu' bi' cuentya cha' chañi cha' ñati tso'o laca ma. Lo'o ñati bi' cua'ni tlay jil'i ycuil' Ndyosi tsa nu cua'ni cuayá' Ni jil'i ñati li'.

¹³ Xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na tucua ma cha' jil'i lcaa ngu' nu laca loo, masi rey nu laca loo tsiya' ti jil'i nasiyu re, ¹⁴ masi ngu' gobernador nu laca cña cuentya jil'i rey bi'. Ngu' nu laca gobernador ni, nchcube' ngu' jil'i ñati nu ndyu'ni cha' cuxi, lo'o jua'a ndu'ni chi' ngu' loo cua' ña'a ca ñati nu ndyu'ni cña tso'o. ¹⁵ Pana nti' ycuil' Ndyosi cha' cua'ni ma xcui' cña tso'o, nga'aa caca chcuil' ngu' cha' cuxi jil'i ma li'; masi nu ngu' nu ná nti' ca cuayá' ti', masi nu ngu' nu ná jlo ti' tsiya' ti, ni sca quiya' ná ntsu'u cha' sta ngu' bi' qui'ya jil'i ma li'. ¹⁶ Ñati nu ndil'i tso'o ti laca ma juani, pana ná tso'o si ná taquiya' ma jil'i ngu' nu laca loo lo yuu chalyuu; msu jil'i ycuil' Ndyosi laca ma juani, bi' cha' tso'o la si cua'ni ma cña nu cuentya jil'i ycuil' Ni lacua, cha' ña'a xa' ñati cha' ntsu'u cha' jil'i ma lo'o Ni. ¹⁷ Tso'o si tucua ma cha' nu nchcuil' lcaa ñati. Lo'o jua'a cua'ni ma cha' tso'o ti caca tyiquee ma ña'a ma jil'i lcaa ñati jil'i Cristo, cha' tya'a ma laca ngu' bi'. Ndu'ni cha' cutsii ma xi jil'i ycuil' Ndyosi, lo'o jua'a ndu'ni cha' cua'ni chi' ma loo rey nu laca loo tsiya' ti chalyuu.

Ñi'ya nu nga'a cha' cua'ni ngu' msu lo'o xu'na ngu'

¹⁸ Cu'ma nu laca ma msu jil'i ñati ni, taquiya' tso'o ma cña jil'i xu'na ma, masi ndube ti' xu'na ma jil'i ma xqui'ya cha' tso'o tyiquee ngu'

ña'a ngu' jil'i ma, masi xña'a tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i ma. ¹⁹ Tso'o tsa ndyu'ni sca msu nu laca ñati jil'i ycuil' Ndyosi, nu lo'o ndalo tyiquee msu bi' jil'i xu'na yu, masi xña'a tsa xu'na yu, masi cha' laja ti xcube' xu'na yu jil'i yu. ²⁰ Si qui'jil'i xu'na msu jil'i sca msu jil'i xqui'ya cha' ngua'ni msu bi' sca cha' cuxi, ná sca cha' laca li'; nga'a cha' chcube' msu bi'. Pana cuentya jil'i ycuil' Ndyosi, tso'o tsa ndu'ni sca msu si talo tyiquee msu bi' lo'o xcube' xu'na yu jil'i yu laja ti, nu lo'o tso'o tsa ndaquiya' msu bi' jil'i cña jil'i xu'na yu. ²¹ Tya lo'o ngusubi Ni jil'i ma, tya li' jlo ti' Ni cha' jua'a xcube' ngu' jil'i ma, cha' la cui' jua'a ngxcube' ngu' jil'i ycuil' Cristo tya clyo la cuentya jil'i cu'ma. Jua'a ngua cha' ngulu'u Cristo jil'i ma ñi'ya caca talo tyiquee ma lo'o xcube' ngu' jil'i ma. ²² Ná ntsu'u ni sca qui'ya jil'i nu Cristo bi', ni sca cha' cuiñi ná nchcuil' yu; ²³ masi nchcuil' ngu' cha' suba' lo'o yu, ni sca cha' tyaala ná ngxacui' yu jil'i ngu'; ngxcube' tsa ngu' jil'i yu, pana ná ngua ñasi' yu jil'i ngu' li'. Sca ti lo'o ycuil' Ndyosi Sti yu nchcuil' yu jil'i cha' cuxi nu ndyu'ni ngu' lo'o, cha' sca ti ycuil' Ni laca nu xcui' liñi ndu'ni cuaya' jil'i ñati. ²⁴ Ycuil' Cristo laca nu sca ti quiya' ngujui' ca'a ngu' jil'i lo crusi cha' taca cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u jil'i lcaa na, cha' clyaa na jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'na; bi' cha' cuentya jil'i Cristo taca tyil'i na chalyuu juani, cha' jua'a tyaja'a na cua'ni na xcui' cha' tso'o nu nti' ycuil' nu Xu'na na cha' cua'ni na. Xqui'ya cha' nchcube' ycuil' Cristo, bi' cha' ngua ti cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee na, ñi'ya nti' lo'o ngua ti cha' quicha na lo'o ndyaca tso'o na. ²⁵ Lo'o juani nga'aa ndya'a yu'u ti ma, ñi'ya ndya'a yu'u xlya'; na cua ngxutyuu ma ñaa ma ca su nga'a ycuil' nu Xu'na ma nu ña'asii jil'i cresiya jil'i ma.

3

Ñi'ya ntsu'u cha' tyi'i ñati lo'o clyo'o

¹ Lo'o jua'a cu'ma ngu' cuna'a ni, ntsu'u cha' taquiya' ma' ji'i cha' nu nchcui' clyo'o ma, cha' nu qui'yu laca loo ji'i nu cuna'a, masi tya lyiji taquiya' nu qui'yu bi' ji'i ycu'i Ni. Pana lo'o ña'a nu ngu' qui'yu clyo'o ma' lcaa cha' tso'o nu ndu'ni ma, li' xñi ngu' cha' ji'i ycu'i Ni, masi bilya chcui' ma' lo'o ngu' ji'i cha' bi'; ² lo'o ña'a clyo'o ma' cha' nduna ma' cha' nu nchcui' ycu'i ngu' lo'o ma, cha' lubii cresiya ji'i ma, ná tyiquee' taquiya' ngu' bi' ji'i cha' liñi ji'i ycu'i Ndyosi li'. ³ Lcaa cu'ma ngu' cuna'a ni, tso'o si ña'asi ma' ji'i quicha' hiq ue ma; pana ná nti' cha' culiji quiña'a tsa hora ji'i ma, ni ná nti' cha' culiji quiña'a tsa cñi ji'i ma, cha' cua'ni cho'o ma' quicha' hiq ue ma. Ná ntsu'u cha' tyacu' chcu' jyaca ma' nu quiña'a tsa ntsu'u loo, ni ná ntsu'u cha' cacu' ma' late' nu quiña'a tsa nga'a. Si' na cacu' nu cuna'a nu cua'ni cha' ndiya la ti' ngu' ji'i. ⁴ Pana ycu'i Ndyosi ndiya la ti' ji'i nu cuna'a nu tso'o tsa cha' ntsu'u tyiquee ngu'; si ná liye' ti' ngu', si ná tyaala ngu', bi' laca ngu' cuna'a nu ndiya ti' ycu'i Ndyosi ña'a Ni ji'i. Ñi'ya laca sca na nu tso'o tsa ña'a, nu quiña'a tsa nga'a, jua'a laca ngu' cuna'a nu ná cuxi tyiquee tsiya' ti cuentya ji'i ycu'i Ni. ⁵ Ná cuxi tyiquee tsiya' ti jyo'o ma' cusu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu'i Ndyosi nu ngua cua sa'ni. Tso'o tsa ña'a ma' cusu' bi', cha' ngua'ni tlyu ma' ji'i ycu'i Ni, lo'o jua'a ndaquiya' ma' ji'i cha' nu nchcui' clyo'o ma'. ⁶ Jyo'o ma' Sara ngua'ni ma' jua'a, cha' ndaquiya' ma' bi' ji'i jyo'o Abraham nu ngua clyo'o ma'; “xu'na na”, nacui ma' bi' ji'i. Lo'o cu'ma ni, ñi'ya si laca ma' sñi' ma' Sara bi', jua'a laca cu'ma ngu' cuna'a juani, si xcui' cha' tso'o ndu'ni ma. Nga'aa ntsu'u

cha' cutsii ma, nga'aa ntsu'u cha' culacua tsa ti' ma' li'.

⁷ Lo'o jua'a cu'ma ngu' qui'yu ni, tso'o ti tyi'i ma' lo'o clyo'o ma, cua'ni tyaca'a ma' ji'i clyo'o ma; masi xtyi la juersa ntsu'u ji'i nu cuna'a, pana stu'ba ti laca tyucuaa ma' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, cha' cua'nda Ni chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i tyucuaa ma. Si cua'ni ma' tso'o jua'a, tso'o ti tyi'i ma' to' tyi ma; li' ná caja sca cha' cuxi nu cua'a ji'i ma, nu cua'ni cha' ná chcu'i ma' lo'o ycu'i Ndyosi.

Ñi'ya nu chcube' ngu', masi xcui' cha' tso'o ndu'ni ngu'

⁸ Lcaa cu'ma ni, nga'a cha' caca stu'ba tyiquee ma' lo'o tya'a ma, cha' tya'a ngusñi ma' cha' ji'i Cristo laca ma; nga'a cha' cube ti' ma' ji'i tya'a ma, nga'a cha' cua'ni tyaca'a ma' ji'i lcaa tya'a ma. Lo'o jua'a cua'ni tya'na ti' ma' ji'i tya'a ma, ná cua'ni liye' ti' ma' ña'a ma' ji'i ngu' bi'. ⁹ Ná cua'ni cuxi ma' lo'o tya'a ñati ma, masi ngua'ni cuxi ngu' lo'o ma; lo'o jua'a ná chcu'i tyaala ma' lo'o tya'a ñati ma, masi tyaala tsa nchcui' ngu' lo'o ma. Na cua' ngusubi ycu'i Ni ji'i ma' cha' xtyucua Ni ji'i cu'ma, bi' cha' tso'o la si chcu'i ma' lo'o ycu'i Ndyosi cha' xtyucua Ni ji'i ngu' tyaala bi'. ¹⁰ Ndi'ya nscua cha' lo' quityi ji'i ycu'i Ndyosi:

Lcaa ngu' nu nti' caja chalyuu tso'o ji'i ngu', cha' ca chaa ti' ngu', nga'a cha' cua'a ngu' bi' ji'i ycu'i ca ngu' cha' ná chcu'i ngu' cha' cuxi;

la cui' jua'a ná tso'o si tyu'u cha' cuiñi tu'ba ngu' bi'.

¹¹ Ntsu'u cha' tyaatsu' ngu' bi' ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu', cha' nga'aa cua'ni ngu' cha' cuxi bi'.

Xcui' cha' tso'o ntsu'u cha' cua'ni ngu' bi'.

Lo'o li' ntsu'u cha' xtyucua ngu' bi' ji'i tya'a ñati ngu' lcaa tsa,

xqui'ya cha' tso'o ntsu'u tyiquee ngu' bi' ña'a ngu' ji' tya'a ñatj ngu'; jua'a nga'aa xuü tya'a ngu' bi' li'.

12 Tso'o la si jua'a cua'ni ngu'; cua'ni tyaca'a ycu' nu Xu'na na ji' nu ñatj nu tso'o tyiquee bi' li',

cuna Ni lo'o chcu' ngu' bi' lo'o Ni.

Pana lye tyi'j loo Ni ña'a Ni ji' ñatj nu xña'a tyiquee.

Jua'a nchcu' lo quityi bi'.

13 Ná ntsu'u cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o ma, si xcui' cha' tso'o ti cua'ni ma. 14 Pana si ntsu'u quiya' nu cua'ni lya' ti' ngu' ji' ma xqui'ya sca cha' tso'o nu ndyu'ni ma, tso'o la si ná caca xñi'j ti' tyiquee ma li'; ná cube ti' ma, ná cutsj ma ji' ngu' bi'. 15 Tyucui tyiquee ma cua'ni tlyu ma ji' Cristo, cha' chañi cha' laca Ni nu Xu'na na. Lo'o jua'a culacua xi ti' ma ñi'ya caca xacui ma cha' ji' ngu' lo'o xcua'ne ngu' ji' ma ndi'ya: ¿Ni cha' laca ndu ti' ma ji' nu Cristo bi'? Tso'o ti xacui ma cha' ji' ngu' bi', ná cua'ni tyixi ma lo'o ngu' bi'. 16 Xcui' cha' tso'o cua'ni ma lo'o ngu' lacua, cha' taca tyanu lubii cresiya ji' ma; li' caca tyuju'u ti' nu ngu' cuiñi bi', ngu' nu nchcu' cuentyu ji' ma xqui'ya cha' tso'o nu ndyu'ni ma cuentya ji' Cristo. 17 Si ntsu'u cha' xcube' na, tso'o la xcube' ngu' ji' na xqui'ya sca cha' tso'o nu ndyu'ni na, si ta ycu' Ndyosi chacuayá ji' ngu'; pana si ngua'ni na sca cha' cuxi, liñi tsa ndyu'u cha' si xcube' ngu' ji' na li'.

18 Ycu' Cristo ngujuii xqui'ya quiy'a nu ntsu'u ji'na, masi lubii tsiya' ti cresiya ji' yu; nchcube' yu cuentya ji'na, cha' cuxi tsa tyiquee na. Lo'o juani taca tyalaa na slo ycu' Ndyosi xqui'ya nu Cristo bi'. Sca ti quiya' ngua cha' ti' bi' ji' Cristo, ndye cña ji' yu nde loyuu chalyuu li'. Ndyujuii ngu' ji' nu ñatj nu naa Jesucristo bi', pana ngua'ni Xtyi' ycu' Ndyosi cha'

ndyu'ú yu chaca quiya'. 19 Xtyi' ycu' Cristo ngua nu ndyaa ne' ni'j chcu'a su ntsu'u ngu' jyo'o ca bilyaa, cha' chcu' Ni lo'o ngu' jyo'o bi'. 20 Ná ntaja'a ngu', ná ndaquiya' ngu' jyo'o bi' ji' ycu' Ndyosi cua sa'ni la lo'o nguti'j ngu' chalyuu. Ntsu'u xi ngu' jyo'o bi' nu nguti'j tyempo lo'o ngüiñá jyo'o Noé yaca ni'j bi'. Ngujuatya ycu' Ndyosi ji' ngu' bi', ngua ti' Ni cha' taquiya' ngu' bi' ji' Ni, lo'o ná ntaja'a ngu' bi' tsiya' ti; bi' cha' snu' tya'a ti ñatj ngulaá ne' yaca ni'j bi' lo'o ngua'ya tyo clyaa tyempo bi'. 21 Ñi'ya nu ngua'ni lyaá Ni ji' ngu' nu nguta'a ne' yaca ni'j bi' lo hitya nu ngua sa'ni la, cha' ndaquiya' ngu' bi' ji' cha' nu nchcu' ycu' Ni; jua'a clyaa ma juani, cha' cua ndaquiya' ma ji' cha' nu nchcu' Ni. Cua ndyaa ma lo hitya cha' tyucuatya ma li'. Si' na caata ti na chcu laca cha' bi', si' cha' cuu' cuaña' na, bi' cha' tyucuatya na li'; ndi'ya laca cha': na cua ndijña na ji' ycu' Ndyosi cha' cua'ni lubii Ni ji' cresiya ji' na xqui'ya cha' cua ndyu'ú Jesucristo chaca quiya', bi' cha' ntyucuatya na. 22 Na cua ndyaa Jesucristo nde cua, lo'o juani ndi'j yu la'a tsu' cui ca su ntucua ycu' Ndyosi. Nu Jesucristo bi' ni, laca yu loo ji' lcaa xca ji' ycu' Ndyosi, ji' lcaa ngu' nu laca cña, ji' lcaa cui'j tso'o nu nchca xi ji'; laca yu loo tsiya' ti.

4

Cua'ni na cua ña'a ca cña ji' ycu' Ndyosi nu nchca ji'na

1 Lo'o ndyi'u ti' ma cha' nchcube' Cristo nde chalyuu, li' caca nguula la ti' ma cha' talo tyiquee ma lo'o chcube' cu'ma; ñi'ya nu ndalo tyiquee ycu' Cristo, jua'a taca talo tyiquee ma lo'o chcube' ma li'. Nga'aa caca cua'ni cha' cuxi ngana ji' ma si lo'o cu'ma chcube' ma jua'a. 2 Lo'o li' nu cha' cuxi nu ndiya ti' ñatj chalyuu ni, nga'aa si' li'

cha' bi' nu caca loo ji'li ma lcaa tsa lo'o ndi'li ma chalyuu; xcui' cña nu ndiya ti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni ma, bi' laca cña nu cua'ni ma, cha' sca ti ycu' Ndyosi caca loo ji'li ma li'. ³ Tyempo nu nteje tacui, cua ngua'ni ma lcaa cha' cuxi ñi'ya nu ndiya ti' ñati nu ná ntsu'u cha' ji'li lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti. Cuayá' tsa lo cua ti cha' cuxi: bi' cha' nga'aa cua'ni suba' ma lo'o tya'a ñati ma juani, nga'aa cua'ni ma lcaa lo cha' cuxi nu ndiya ti' ma cua sa'ni la; nga'aa caca cu'bi ma, nga'aa tyeje tacui ma cuayá' cacu ma, co'lo ma, ñi'ya nu ndyu'ni ngu' nu ná ndube ti' lo'o ndya'a ngu' bi' ta'a; nga'aa cua'ni tlyu ma ji'li lcu'jo'ó, cha' suba' tsa cha' bi' cuentya ji'li ycu' Ndyosi. ⁴ Ngua'ni ma cha' cuxi jua'a cua tsubi' la; lo'o juani nu ñati nu ngua tya'a tso'o ma nquicha', ndube tsa ti' ngu' cha' nga'aa nti' ma cua'ni ma cua ña'a ca cha' cuxi nu ngua'ni ma cua tsubi' la. Ná nhca cuayá' ti' ñati bi' ni cha' laca nga'aa ndu'ni ma jua'a, bi' cha' nhcui' ngu' bi' cuentyu ji'li ma juani. ⁵ Pana ná cube ti' ma, ntsu'u cha' xacu' ngu' bi' cha' ji'li ycu' Ndyosi cuentya ji'li cha' cuxi nu ndu'ni ngu' chalyuu. Cua ngulala ti tyalaa tsa nu cua'ni cuayá' Ni ji'li lcaa ñati, masi ngu' jyo'o, masi ngu' nu tya ndi'li chalyuu. ⁶ Lo'o jua'a ngu' nu cua nguju'ni, nu cua ndyuna cha' tso'o ji'li Jesucristo, ñati chalyuu ti ngua ngu' bi', bi' cha' nguju'ni ngu', ñi'ya nu nscua cha' cajaa lcaa ñati; pana cua'ni Xty'i' ycu' Ndyosi cha' tyu' ngu' bi' chaca quiya', cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'li ngu' bi', cha' cua ngusñi ngu' cha' ji'li Jesús.

⁷ Cua tye ti cha' ji'li lcaa na nu ntsu'u chalyuu; bi' cha' tso'o la si cua'a ma ji'li ycu' ca ma, tii ti ti' ma tyi'li ma chalyuu cha' taca cua'ni ma cña tso'o, cha' lu'ba ti taca

chcui' ma lo'o ycu' Ndyosi. ⁸ Nu cha' nu ndulo tsa cha' cua'ni ma ni, bi' laca cha' xcui' tso'o caca tyiquee ma ña'a ma ji'li tya'a ñati ma. Lo'o si jua'a nti' na ña'a na ji'li tya'a na, ndyu'ni clyu ti' na ji'li qui'ya nu ntsu'u ji'li tya'a na li'. ⁹ Ta ma xi to' tyi ma su tyi'li tya'a ma, lo'o jua'a ta ma na cacu ngu' lo'o tyalaa ngu' bi' slo ma; ná chcui' ma cha' ti' ji'li tya'a ma xqui'ya cha' ndyalaa ngu' slo ma. ¹⁰ Nda xlya'be ti ycu' Ndyosi ñi'ya taca cua'ni scaa ma sca cña tso'o, lcaa ma nu ngusñi ma cha' ji'li Jesús. Ñi'ya lo'o nxyucua ycu' Ndyosi ji'na cha' caca tya'na ti' na ji'li tya'a ñati na, la cui' jua'a nga'a cha' xtyucua na ji'li ngu' lo'o cua'ni na cña nu nda Ni cha' cua'ni sa scaa na. ¹¹ Culu'u ma cha' ji'li ñati, si bi' laca cña nu cua nda Ni ji'li ma cha' cua'ni ma; culu'u ma tsa ña'a cha' nu nti' ycu' Ndyosi chcui' Ni lo'o ngu'. Lo'o jua'a xtyucua ma ji'li tya'a ñati ma lo'o tyucui juersa nu nda ycu' Ndyosi ji'li ma, si bi' laca cña nu cua nda Ni ji'li ma cha' cua'ni ma. Nu lo'o ña'a ngu' cña tso'o nu ndyu'ni ma bi', li' cua'ni tlyu ngu' ji'li ycu' Ndyosi xqui'ya Jesucristo. Lo'o li' ná nga'a cha' tye cha' cua'ni tlyu ngu' ji'li Cristo bi', cha' laca Cristo loo tsiya' ti. Jua'a caca cha' tu'ni.

Ntsu'u cha' tyacua cha' ti' ji'li ñati nu ntsu'u cha' ji'li lo'o Jesucristo

¹² Cu'ma tya'a tso'o na, masi lye tsa cua'ni lya' ti' ñati ji'li ma, ñi'ya nti' si ntsu'u ma ndyaqui ma lo quii', ná ntsu'u cha' cube tsa ti' ma; ná tso'o si culacua tsa ti' ma li', ñi'ya si ná tso'o tyacua cha' cuxi ji'li ma, nti' ma. Jua'a li' nhca cuayá' ti' Ni si chañi cha' ntsu'u cha' ji'li ma lo'o Ni, si ná chañi cha' bi'. ¹³ Nga'a cha' caca tso'o tyiquee ma lo'o tyi'u ti' ma cha' ñi'ya ngua lya' ti' ngu' ji'li ycu' Cristo, jua'a ca lya' ti' ngu' ji'li cu'ma juani. Tlyu tsa laca Cristo cuentya ji'li ycu' Ndyosi, lye tsa quiji'li xee ji'li Ni lo'o caa

ycui' Cristo chaca quiya' nde loo la; li' ca chaa la ti' ma, ca tso'o la tyiquee ma. ¹⁴ Nu lo'o nhcui' ngu' cha' ti' ji' ma xqui'ya Cristo, ca tso'o tyiquee ma cha' ndi' Xtyi' yycui' Ndyosi lo'o ma, lo'o jua'a tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u ji' yycui' Ni. Nhcui' ngu' bi' cha' cuxi ji' yycui' Ndyosi; pana cu'ma ni, tso'o tsa si tya cua'ni tlyu ma ji' Ni. ¹⁵ Na tso'o tsiya' ti si cua'ni ma cha' cuxi. Li'ni tsa laca si hcube' ngu' nu lo'o cua'ni ngu' cha' cuxi; masi cujuui ngu' ji' tya'a ñati, masi cuaana ngu' na nu ntsu'u ji' tya'a ñati, masi cua'ni ngu' xa' lo cha' cuxi nu na ntsu'u chacuayá' cua'ni ngu', masi xu'u tya'a ngu' lo'o ngu' nu laca loo, li'ni tsa si hcube' ngu' bi'. ¹⁶ Pana na ntsu'u cha' ca tyuju'u ti' ma si xcube' ngu' ji' ma cha' laca ma ñati ji' Jesucristo; cua'ni tlyu ma ji' yycui' Ndyosi cha' jua'a ndyaca ji' ma li'.

¹⁷ Cua ndyalaa hora cha' xana cua'ni cuayá' Ni ji' lcaa ñati, pana clyo nguxana Ni lo'o ñati nu ji' yycui' Ni; bi' cha' laca si ntsu'u xi cha' ti' ji' na juani lo'o nguxana ca ti Ni ndyu'ni cuayá' Ni ji' ñati, caca cuayá' ti' na cha' tlyu la cha' caca lo'o hcube' ngu' cuxi nde loo la. Li' hcube' ñati nu na ntaja'a taquiya' ji' cha' tso'o nu ji' yycui' Ndyosi. ¹⁸ Tucui tsa cha' laca cha' clyaa ñati nu ndu'ni cha' tso'o ti; pana nu ñati xña'a, lo'o jua'a ñati nu ntsu'u cha' cuxi ji' ni, tye cha' ji' ngu' bi' tsiya' ti. ¹⁹ Ndyiji xi cha' ti' ji' ma juani chacuayá' ji' yycui' Ndyosi. Cua jlo ti' Ni cha' bi', pana ná culati' Ni ji' na si jua'a. Ntsu'u cha' tya cua'ni na xcui' cha' tso'o, cha' ña'a ti xñi na cha' ji' yycui' Ni nu ngüñá lcaa lo na, masi nhcube' na; chañi cha' cña'asi Ni ji' na li'.

5

Cui nu nda Pedro lo'o ñati tya'a ngusñi cha' ji' Jesucristo

¹ Sca ngu' cusu' nu laca loo laca na', lo'o juani nti' na' ta na' sca cui lo'o cu'ma tya'a cusu' na. Lo'o na', cua na'a na' ji' Cristo lo'o nguxcube' ngu' ji' yu, bi' cha' jlo ti' na' cha' stu'ba ti tyi' lcaa tya'a na ca slo yycui' Ndyosi; ña'a na cha' tlyu nu caca li'. ² Ntsu'u cha' ña'asi tso'o ma ji' lcaa ngu' tya'a ma, ña'a taju ngu' tya'a ma ca su laca ma loo ji' ngu'. Ñi'ya nti' xlya', jua'a laca ngu' bi'; ñi'ya nti' ñati nu ña'asi ji' xlya', jua'a laca na, ngu' cusu' tya'a na. Nga'a cha' xtyucua na ji' ngu' tya'a na cha' tyanu tachaa la cha' ji' Cristo tyiquee ngu'. Tyucui tyiquee ma cua'ni ma cña bi', cha' jua'a nti' yycui' Ndyosi cha' cua'ni na; ná tso'o si ntsu'u cha' tatsaa ngu' tya'a ma ji' ma cha' cua'ni ma cña bi'. Lo'o jua'a ná tso'o si quiña'a tsa caya' xñi ma ji' ngu' cha' cua'ni ma cña bi', pana tso'o la si tyucui tyiquee ma cua'ni ma cña bi' cuentya ji' yycui' Ndyosi. ³ Na laca ma xu'na ngu' tya'a ma, bi' cha' tso'o ti cua'ni ma slo ngu', cha' taca ca cuayá' ti' xa' la ngu' tya'a ma ñi'ya nu ntsu'u cha' cua'ni ngu'. ⁴ Nu lo'o tyu'u tucua yycui' nu Xu'na na, li' ta Ni na tso'o nu tyacua ji' ma. Na nga'a cha' tye tsiya' ti na nu ta Ni ji' lcaa na nu ntsu'u cña ji' na cha' ña'asi na ji' taju ñati ji' Ni; si' ñi'ya nti' ngana nu caja ji' na lo'o ndyu'ni na cña nde chalyuu nu yala ti tye bi'.

⁵ Lo'o jua'a cu'ma ngu' cuañi' ni, ta na' sca cui lo'o ma. Taquiya' ma ji' cha' nu nhcui' ngu' cusu' nu laca loo ji' ma. Lo'o jua'a ntsu'u cha' xtyucua ma ji' tya'a ñati ma, cha' ná tso'o cua'ni tyucuaa ti' ma ji' ngu' bi'. Ndi'ya nscua cha' lo quityi ji' yycui' Ndyosi:

Xu'u tya'a yycui' Ndyosi lo'o ñati nu ndu'ni tyucuaa ti' ji' tya'a ñati,

pana xtyucua tsa Ni ji' ñati nu xti ti cha' ntsu'u tyiquee ngu'

cuentya jil'i ycu'i ca ngu'.

⁶ Bi' cha' taquiya' mā jil'i cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi nu laca loo tsiya' ti, cha' ná cua'ni tyucuaa ti' mā jil'i tya'a ñati mā; cua jlo ti' ycu'i Ni ni tsā laca nu lo'o cua'ni Ni cha' caca mā ñati tlyu la. ⁷ Cacha' mā jil'i ycu'i Ni lcaa cha' nu ncliyacua tsa ti' mā jil'i, lo'o li' cua'ni Ni cha' nga'aa cube ti' mā jil'i cha' bi'. Chañi cha' ndube ti' ycu'i Ni ña'a Ni jil'i cu'mā.

⁸ Tii ti ti' mā tyi'i mā chalyuu! Ná caja' mā, cha' tya'a cusuu mā laca ycu'i nu xña'a, lo'o jua'a cacua tsa ndu bi' slo mā. Ñi'ya nti' sca cuichi nu tyala tsa nu ncliyana jil'i sca ñati cha' cacu ni', jua'a nti' ndya'a yu'u nu xña'a bi' chalyuu. ⁹ Xñi tso'o mā cha' jil'i ycu'i Ndyosi cha' caca nguula ti' tyiquee mā; li' ná ta mā chacuayá' tyijiloo nu xña'a bi' jil'i mā. Jlo ti' na cha' sca ti cuayá' ndyacua cha' ti' jil'i lcaa tya'a na tyucui ña'a chalyuu. ¹⁰ Pana xti ti tsā tyacua cha' ti' jil'i mā. Lo'o tye tsā nu nchcube' mā, li' cua'ni ycu'i Ndyosi cha' caca tso'o mā, cua'ni Ni cha' caca nguula ti' tyiquee mā chaca quiya'; ta Ni juersa jil'i mā, cha' xcui' tso'o tsa ndu'ni ycu'i Ni lo'o na. Xqui'ya Cristo cua ngusubi Ni ji'na cha' taca tyi'i na ca su tlyu su ntucua ycu'i Ni. ¹¹ Ná nga'a cha' tye tsā nu cua'ni tlyu na jil'i ycu'i Ndyosi li', cha' laca Ni loo tsiya' ti. Jua'a caca cha' tu'ni.

Nhcui' salya' Pedro lo'o ngu'

¹² Jlo ti' na' cha' tso'o tsa ngusñi Silvano tya'a na cha' jil'i ycu'i nu Xu'na na; yu bi' laca nu nguxtyucua tsa 'na lo'o nguscua ya quityi sube re cha' cā slo cu'mā. Nti' na' cha' caca nguula ti' tyiquee mā, cha' chañi cha' tlyu tsa cha' tso'o ndu'ni ycu'i Ni lo'o na. Jlo ti' na' cha' bi', lo'o jua'a tso'o tsa si lo'o cu'mā tyi'u ti' mā cha' bi', ñi'ya laca lo'o nxyucua tsa ycu'i Ni ji'na lcaa tsā.

¹³ Ña'a tsaca taju ñati jil'i Jesucristo nde Babilonia re nda ngu' xlyo ni'i jil'i mā. Ngu' tya'a na laca ngu' bi', cha' lo'o tyucui taju ngu' bi', ngusubi ycu'i Ndyosi jil'i ngu' cha' caca ngu' ñati jil'i Ni. “Xlyo ni'i”, nacui Marcos jil'i cu'mā, nu Marcos nu laca ñi'ya nti' sca sñi' na'. ¹⁴ Chcuicha' mā jil'i lcaa ngu' tya'a mā; quityi mā jil'i tya'a mā cuentya jna', cha' chañi cha' tso'o ntsu'u tyiquee na ña'a na jil'i tya'a na.

Cua'ni Ni cha' ti' tyi'i cresiya jil'i lcaa cu'mā nu ntsu'u cha' jil'i mā lo'o Cristo.

Chaca quityi nu nguscua San Pedro, nu ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i tyijyu'

¹ Simón Pedro laca na'; ndyu'ni na' cña ji'i Jesucristo, cha' cua ngusubi Ni 'na cha' tsa'a na' ta na' cha' tso'o ji'i Cristo lo'o ngu' xa' quichi. Lo'o nu juani nscua na' quityi re cha' tsa'a slo lcaa ñati nu ngusñi cha' ji'i ycu'i Ndyosi ñi'ya nu ngusñi na ji'i. Xcu'i cha' liñi ndu'ni ycu'i Ndyosi nu Xu'na na, la cui' Jesucristo nu ndyu'ni lyaá ji'na ji'i nu cuxi laca bi'; bi' cha' stu'ba ti laca lcaa na cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, tso'o tsa ndyaca ji'i lcaa na cuentya ji'i Ni.

² Cua nchca cuayá' tso'o ti' ma cha' ji'i ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a nchca cuayá' ti' ma cha' ji'i Jesús nu Xu'na na; bi' cha' ndi'ya nti' na': ña'a ti cua'ni Ni cha' tso'o lo'o ma lcaa tsa, lo'o jua'a cua'ni Ni cha' ti' ti tyi'i tyiquee ma lcaa hora.

Ñi'ya ntsu'u cha' caca sca ñati ji'i Jesucristo

³ Cua nda Ni chacuayá' ji'na cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na, jua'a cua nda Ni chacuayá' ji'na cha' tyi'i na chalyuu ñi'ya nu nti' Ni cha' tyi'i ñati ji'i Ni; bi' cha' nchca ji'na, cha' nxyucua Ni ji'na. Cua ngusubi Ni ji'na, cua nda Ni chacuayá' ji'na cha' tyuloo na ji'i ycu'i Ni; lo'o jua'a cua ngua cuayá' ti' na cha' nga'aa ntsu'u chaca nu tlyu la, nga'aa ntsu'u chaca nu nchca la ji'i. ⁴ Tlyu tsa ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a nchca ji'i Ni cua'ni Ni lcaa lo cña; jua'a nchca cuayá' ti' na cha' xcu'i cha' liñi laca nu nchcui' ycu'i Ndyosi. Lo'o jua'a ndu' ti' na cha' caja cha' tlyu bi' ji'na nu cua

nchcui' Ni lo'o na cha' tyacua ji'na. Cua ngua'ni lyaá Ni ji'na ji'i nu cuxi nu ntsu'u ji'na, cha' nga'aa caca cua'ni cha' cuxi bi' ngana ji'na; lcaa cha' cuxi nu ndiya tsa ti' na ji'i, bi' laca nu ndu'ni ñu'u ji'na nde chalyuu. Pana juani ndu'ni Ni cha' tyaja'a tyiquee na cua'ni na lcaa cha' tso'o, ñi'ya nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni na. ⁵ Bi' cha' tyucui tyiquee ma, lo'o tyucui juersa ji'i ma, cua'ni ma xcu'i cha' tso'o bi', cha' culu'u ma ji'i xa' ñati cha' chañi cha' cua ngusñi ma cha' ji'i Jesucristo. Lo'o jua'a ntsu'u cha' caca cuayá' la ti' ma lcaa cha', ña'a cha' nu ndiya la ti' ycu'i Ni. ⁶ Ntsu'u cha' ca cuayá' la ti' ma ñi'ya ntsu'u cha' ji'i ycu'i Ndyosi; li' taca cua'a tso'o ma ji'i ycu'i ca ma, cha' nga'aa cua'ni nu cuxi ngana ji'i ma. Si taca cua'a tso'o ma ji'i ycu'i ca ma, li' talo tsa ma ji'i nu cuxi. Nu lo'o taca talo ma ji'i lcaa cha' cuxi, li' taca tyi'i ma ñi'ya nti' ycu'i Ni cha' tyi'i ma nde chalyuu. ⁷ Si jua'a nti' ma cha' tyi'i ma chalyuu, li' nga'a cha' cua'ni tyacua'a ma ji'i tya'a ñati ma; ntsu'u cha' tso'o ti caca tyiquee ma ña'a ma ji'i lcaa ñati.

⁸ Si ndu'ni ma lcaa lo cña bi', si jua'a ti ndu'ni ma lo'o ndi'i ma chalyuu, li' caca cuayá' la ti' ma ñi'ya ntsu'u lcaa cha' ji'i Jesucristo nu Xu'na na. Ná ca taja ti' ma, cha' tso'o tsa cua'nijo'o ma ji'i ycu'i Ndyosi li'. ⁹ Pana si ná ndu'ni ma lcaa lo cha' bi', si ná ndi'i tso'o ma jua'a, laca ma ñi'ya laca sca nu cuityi' nu ndacu' ycu'i ca ti yu cloo yu. Nga'aa nti' yu cuityi' bi' tyi'u ti' yu ñi'ya ngua'ni lubii ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i yu, nu lo'o ngüityi' Ni cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i yu. ¹⁰ Bi' cha' ña'a ti tya cua'ni la ma lcaa cha' tso'o bi', ñi'ya nu nguscua na' tya clyo; jua'a tyi'u la ti' ma cha' cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i ma, cha' caca ma ñati ji'i ycu'i Ni. Lo'o li' ná nga'a cha' chcuna' ma, si jua'a cua'ni ma lcaa lo cha' tso'o

bi'; ¹¹ ndya'a mā lo tyucuii jil'i ycuil' Ndyosi li'. Jua'a caca ycuil' Jesucristo nu Xu'na na loo jil'i mā, bi' laca nu ndyu'ni lyaá jil'na; ná nga'a cha' tye tsá cha' laca ycuil' Ni loo, lo'o li' tso'o ti tyatj na ca su ntucua ycuil' Ni.

¹² Tya tyuu quiya' nti' na' chcuil' na' lo'o mā cuentya jil'i lcaa cha' liñi jil'i ycuil' Ndyosi, masi cua jlo ti' mā cha' bi'. Lo'o jua'a jlo ti' na' cha' ngusñi tso'o mā lcaa cha' nu nscua na' bi'; ¹³ pana laja lo'o tya lu'ú na', cua'ni na' cha' ná cilyaa ti' mā jil'i cha' liñi bi'. Tso'o la si cua'ni na' jua'a, nti' na', ¹⁴ cha' cua jlo ti' na' cha' cua tye ti cha' jna' nde chalyuu; cua ndacha' Jesucristo nu Xu'na na 'na cha' cua ngulala ti cajaa na'. ¹⁵ Pana cua'ni na' cha' tyanu cha' bi' lo'o mā, cha' taca tyi'u ti' mā cha' tso'o jil'i Jesucristo bi' lcaa tsá, masi cua ngujui na'.

Nu ngu' nu cua na'a cha' tlyu tsa cha' ntsu'u jil'i ycuil' Jesucristo

¹⁶ Si'i cña cua nu ngua'ya hique ti ya ngua cha' nu nchcuil' ya lo'o mā, nu lo'o ndacha' ya jil'i mā cha' tlyu tsa cha' caca jil'i ycuil' Jesucristo nu Xu'na na nu lo'o caa yu chaca quiya'. Ycuil' cuare cua na'a ya jil'i Jesús lo'o tlyu tsa cha' ntsu'u jil'i yu; ¹⁷ ngua'ni tlyu ycuil' Ndyosi Sti Jesús jil'i yu, ndubi tsa ña'a ngua tyucui ña'a loo Jesús lo'o xee jil'i ycuil' Ni li'. Masi ná na'a ya jil'i ycuil' Ndyosi nu laca loo jil'i lcaa xu'na chalyuu, pana jlo ti' ya cha' nguti'i Ni cacua ti tsá bi', cha' li' ndyuna ya lo'o nchcuil' Ni lo'o ngu'. Ndi'ya nacuj Ni: “Nu nde laca Sñi' na' nu tyacá'a tsa 'na. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jil'i yu”, nacuj Ni. ¹⁸ Ycuil' cuare cua ndyuna ya cha' nu nchcuil' Xtyi'i Ni nu ntucua nde cua, cha' lo'o cuare nguti'i ya lo xlyá ca'ya bi' nu ngua tsá bi'.

¹⁹ Jua'a ngua cha' taca ca cuayá' ti' na cha' liñi tsa laca lcaa cha' nu cua nchcuil' jyo'o cusu' nu ngua

tu'ba jil'i ycuil' Ndyosi cua sa'ni la. Tso'o si taquiyá' na jil'i cha' bi', cha' ñi'ya laca sca xee ndubi nu tso'o tsa ntyiji'i xee su talya ña'a, jua'a laca cha' jil'i Jesús bi'. Culu'u bi' tyucuii tso'o su nga'a cha' tsaa na ña'a cuayá' nu quixee tsá bi'. Li' tyu'u tucua sca cuil' tlyu nu ntyucua nde nguxee; bi' laca ñi'ya laca Cristo, cha' nda yu xee nu tyu'ú ne' cresiya jil'na. ²⁰ Ntsu'u cha' ca cuayá' ti' mā cha' ná tucui caca culu'u jil'i ñati ñi'ya nu ndyu'u sca cha' nu nguscua jyo'o cusu' jil'na lo quityi jil'i ycuil' Ndyosi sa'ni la. Sca ti si xtyucua Xtyi'i ycuil' Ndyosi jil'i ngu' cha' caca cuayá' tso'o ti' ngu', li' taca culu'u ngu' cha' bi' jil'i xa' ñati cuentya jil'i ycuil' Ni. ²¹ Lcaa ñati nu ngua tu'ba jil'i ycuil' Ndyosi sa'ni la ni, ná nchcuil' ngu' cua ña'a ca cha' nu ndiya ti ti' ngu', nu lo'o nchcuil' ngu' cuentya jil'i ycuil' Ndyosi; xcui' cha' nu nda Xtyi'i ycuil' Ndyosi lo'o ngu' bi', bi' laca cha' nu nchcuil' ngu' cuentya jil'i ycuil' Ni.

2

Ñati nu nclu'u cha' cuiñi jil'i ngu'

¹ Cua ntsu'u xi ngu' cuiñi nu nguti'i laja ngu' Israel sa'ni la; tu'ba jil'i ycuil' Ndyosi ngua ngu', nacuj ycuil' ngu' cuiñi bi'. La cui' jua'a tyu'u tucua ñati cuiñi laja cu'mā nde loo la; li' culu'u ngu' cuiñi bi' jil'i mā, culu'u ngu' cua ña'a ca cha' nu ca'ya hique ycuil' ca ngu'. Lo'o li' ñacu'j ngu' bi' cha' cuentya jil'i ycuil' Ndyosi nchcuil' ngu'. Sí cuna mā cha' nu chcuil' ngu' bi', li' xana cha' cusuu jil'i mā lo'o tya'a mā ña'a cuayá' nu tya'be tya'a mā. Li' caca mā tucua latya mā xqui'ya cha' cuiñi bi'. Tlyu tsa cña nu ngua'ni ycuil' nu Xu'na na cha' cua'ni lyaá Ni jil'i lcaa na lo'o jil'i ngu' bi', pana ná nti' nu ngu' cuiñi bi' cha' caca ycuil' Ndyosi Xu'na ngu' bi' tsiya' ti; ná ntsu'u cha' tsiya' ti jil'i ngu' bi' lo'o ycuil' Ndyosi, bi' cha' yala

ti tye cha' jil'i nu ngu' cuiñi bi'.
 2 Lo'o jua'a cua nscua cha' taquiya' tyuu tya'a ngu' tya'a na jil'i cha' nu nchcui' nu ngu' cuiñi bi'; lo'o ngu' tya'a na bi' cua'ni ngu' cha' suba' lo'o tya'a ngu' li', ñi'ya nu culu'u ngu' cuiñi bi' jil'i ngu' cha' cua'ni ngu'. Ná tso'o jua'a. Nu ngu' nu ná ngusñi cha' jil'i ycui' Ndyosi tsiya' ti ni, quiña'a tsa cha' cuxi chcui' ngu' bi' ji'na li'.
 3 Lo'o jua'a ndacui tsa ti' ngu' cuiñi bi' jil'i na nu ntsu'u jil'i ma; nti' tsa ngu' cua'ni ngu' ngana jil'i ma, bi' cha' tajua' ti chcui' ngu' cha' cuiñi ti lo'o ma. Pana ntsu'u cha' xcube' Ni jil'i ngu' cuiñi bi', cha' cua sa'ni cua nchcui' Ni cha' ná tso'o cua'ni ngu' cha' cuxi jua'a. Si'i na laja' ycui' Ni; jlo ti' Ni ñi'ya ndu'ni ngu' cuiñi bi', lo'o jua'a cua'ni tye Ni jil'i ngu' bi' yala ti.

4 Nu cua sa'ni ni, ná ngua'ni clyu ti' ycui' Ndyosi jil'i nu ngu' xca jil'i Ni nu ntsu'u qui'ya jil'i; nguxcuaa Ni jil'i ngu' xca nu xña'a bi', ndyaa ngu' nde ca bilyaa, ca su talya ña'a tsiya' ti. Ndyaa'a' ngu' xca bi' lo'o juu chcu'a, cha' ca bi' tyanu ngu' ña'a cuayá' nu cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa ñati chalyuu, lo'o jil'i ngu' xca bi'.
 5 Lcaa ñati chalyuu nu ngua tya sa'ni la nu ná ndaquiya' jil'i ycui' Ndyosi ni, ná ngua'ni clyu ti' Ni jil'i ngu' bi'; ngua'ni Ni cha' ngua'ya tyo clyaa, ñi'ya ndacha' Ni jil'i ngu' bi' cha' caca. Cua nchcui' jyo'o Noé cha' jil'i ycui' Ndyosi lo'o lcaa ñati, pana ná nduna ngu' bi'. Ngu-juii lcaa ngu' bi' li'; sca ti nu Noé bi' lo'o cati tya'a ñati jil'i, ngua'ni lyaá Ni jil'i ngu' bi', cha' ngua'a jyaca' ngu' bi' jil'i cha' nu nchcui' Ni lo'o ngu'.
 6 La cui' ti cha' ngua cuxi jil'i ngu' quichi Sodoma lo'o jil'i ngu' quichi Gomorra, cha' cuxi tsa ngua'ni ngu' bi'; ngua'ni ñu'u Ni tsiya' ti jil'i tyucuaa quichi bi'. Lo'o ndye ndyaqui quichi bi', jii lo'o nchcubi' tya ndyanu su nscua quichi bi' nquicha'. Jua'a ngua'ni

ycui' Ndyosi nu ngua li', cha' ca cuayá' ti' lcaa ñati nu ndiya' ti' ndu'ni lcaa lo cha' cuxi, masi juani ti, masi nde loo la; xcube' Ni jil'i ngu' bi' ña'a cuayá' nu tye cha' jil'i ngu' bi' tsiya' ti.
 7 Sca ti jyo'o Lot, ngulo Ni jil'i yu cha' ngutu'u yu quichi Sodoma bi'; bi' cha' sca ti nu cusu' Lot bi' ná ngujuii yu lo'o ndye cha' jil'i quichi Sodoma bi'. Ñati tso'o ngua Lot; bi' cha' ngulacua tsa ti' yu, lye tsa ngua xñi' ti' yu, xqui'ya lcaa cha' suba', lcaa cha' cuxi nu ngua'ni lcaa ñati quichi bi'.
 8 Tso'o tyiquee ycui' Lot bi', lcaa tsa lye tsa ndube ti' yu lo'o na'a yu lcaa cha' cuxi bi'; quiña'a tsa ngulacua ti' yu lo'o ndyuna yu lcaa cha' suba' nu nchcui' ngu' quichi bi'.
 9 Jua'a caca cuayá' ti' na cha' nchca jil'i ycui' nu Xu'na na cua'ni lyaá Ni jil'i ñati nu tso'o cresiya jil'i, cha' ná tyijiloo nu cuxi jil'i ngu' bi'. Nu lo'o cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa ñati ni, jlo ti' Ni ti jil'i xcube' Ni. Cua jlo ti' Ni tilaca laca nu ntsu'u cha' cuxi tyiquee.

10 Lo'o ñati nu xcui' cha' suba' ndu'ni ni, lye la xcube' Ni jil'i ngu' bi', cha' ná ndaquiya' ngu' bi' tsiya' ti jil'i ngu' nu laca loo jil'i ngu'; ná ndube ti' ngu' bi' tsiya' ti, cha' tyixi tsa tyiquee ngu'. Ná ntsii ngu' bi', masi chcui' ca'a ngu' jil'i ngu' xca jil'i ycui' Ndyosi.
 11 Pana nu ngu' xca jil'i ycui' Ndyosi ni, nguula la ngu' xca bi', nchca la jil'i ngu' xca que ñati chalyuu ti; ni ná nchcui' ngu' xca cha' suba' jil'i ñati chalyuu, ná nsta bi' qui'ya hichu' nu ngu' cuxi slo ycui' nu Xu'na na.

12 Ñi'ya laca na'ni quixi' nu ná nchca culacua ti', jua'a laca nu ñati cuxi bi', cha' xcui' cha' suba' nchcui' ngu' bi' jil'i lcaa cha' nu ná nchca cuayá' ti' ngu' jil'i. Nxñi na jil'i na'ni tyaala nu ntsu'u ne' quixi', ndyujuii na jil'i ni' li'. Lo'o jua'a nu ngu' cuxi bi', tyaala ngu' cha' nti' ngu' cua'ni ñu'u ngu' jil'i lcaa lo

na tso'o; pana tye cha' jil'i ngu' bi' tsiya' ti nde loo la, ¹³ chcube' ngu' bi' ñi'ya nu nguxcube' ycu' ngu' jil'i xa' ñati. Tsa lo'o talya ndu'ni suba' ngu' cuxi bi', cha' ná nchca taja ti' ngu' bi' ndu'ni ngu' cha' cuxi bi'; ná nchca tyuju'u ti' ngu' bi' tsiya' ti, masi cuxi tsa cña nu ndyu'ni ngu'. Lo'o jua'a stu'ba ti ndyu'u ti' ngu' bi' lo'o ma lo'o ndyu'ni ma ta'a, ñi'ya si chañi cha' tya'a na laca ngu' bi'.

¹⁴ Xcui' cha' suba' nda'ya hique ngu' cuxi bi' lo'o ña'a ngu' jil'i sca nu cuna'a, cha' ná tye cha' nti' ngu' bi' cua'ni suba' ngu' lo'o. Lo'o jua'a hora ti culu'u ngu' bi' cha' cuxi jil'i xa' ñati nu bilya ca cuayá' tso'o ti' cha' jil'i Jesucristo. Lye tsa ngua tsa'a ngu' cuiñi bi' jil'i lcaa lo cha' cuxi, bi' cha' lye tsa ndacui ti' ngu' bi'; ná nga'a cha' tyaala' jil'i ngu' bi' tsiya' ti. Pana cua nda ycu' Ndyosi yabe' jil'i ngu' cuiñi bi'; ¹⁵ cua nguxtyanu ngu' bi' tyucui su tsa na ca slo ycu' Ndyosi, xa' tyucui ngusñi ngu' bi'. Lo'o jua'a nguna' tsa ndya'a ngu' bi' juani, cha' la cui' tyucui nu nguta'a jyo'o cusu' Balaam sñi' Beor ndya'a ngu' bi' juani. Nu Balaam bi' ngua tijj' tsa ti' jil'i cñi, bi' cha' ngua'ni yu cña cuxi, cha' caja la cñi jil'i yu ngua ti' yu. ¹⁶ Tu'ba jil'i ycu' Ndyosi ngua nu Balaam bi' nquicha'; bi' cha' ngua'ni ycu' Ni cha' nchcui' huru jil'i yu lo'o yu bi', cha' xcutsi ni' jil'i yu bi', cha' nga'aa cua'ni la yu cña cuxi bi'.

¹⁷ Taca hcui' na cha' laca nu ngu' cuiñi bi' ñi'ya laca sca pilya nu ngüity tsiya' ti, nu nga'aa ntsu'u hitya ne'. La cui' jua'a laca ngu' bi' ñi'ya laca sca coo ngatj ti, nu nxna tsa xqui'ya cui'i, pana ná ndu'ni bi' cha' ca'ya tyo; na ndya'a ti bi' nde cua. Lo'o nu ngu' cuiñi bi' ni, ná ntsu'u cha' tso'o tyiquee ngu' tsiya' ti, bi' cha' ntsu'u cha' tsa ngu' bi' ca su talya tsa ña'a; ca jua cua ngüiñá ycu' Ndyosi sca se'i nu

cuxi tsa ña'a, su tsa ngu' nu ndu'ni jua'a. ¹⁸ Jlo tsa ti' nu ngu' cuiñi bi' ñi'ya hcui' ngu' sca cha' tso'o, pana tucua lo cha' ntsu'u tyiquee ngu' bi'; na cñilo'o ngu' bi' jil'i ngu' nu ngusñi ca ti cha' tso'o jil'i Jesucristo, cha' lo'o ngu' cua'ni suba' ngu' chaca quiya' nti' nu ngu' cuiñi bi'. Ñi'ya ngua'ni ngu' cha' cuxi tya tsubi' la, nu lo'o bilya cuna ngu' cha' tso'o jil'i ycu' Ndyosi, jua'a nti' ngu' cuiñi bi' cha' cua'ni ngu' chaca quiya'. ¹⁹ Nchcui' nu ngu' cuiñi bi' lo'o xa' la ngu' cha' ná ntsu'u cha' taquiya' ngu' jil'i lcaa ti cña nu culo ycu' Ndyosi jil'i ngu', cha' cua ngulaá ngu' jil'i cha' bi', nacui' ngu' cuiñi bi'; pana bilya ca cuayá' ti' nu ngu' cuiñi bi', cha' ycu' ca ngu' laca ngu' msu jil'i lcaa cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Cua ña'a ca ñati nu ta chacuayá' jil'i nu cuxi cha' tyijiloo jil'i, la cui' hora bi' laca nu cuxi xu'na ñati bi' li'. ²⁰ Cuxi la caca jil'i ñati nu cua nguxtyanu jil'i cha' cuxi tsaca quiya', lo'o li' ta chacuayá' jil'i nu cuxi cha' tyijiloo jil'i chaca quiya'; na cua ngulaá ñati bi' jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu nquicha', na cua ngua tsa'a jil'i Jesucristo nu Xu'na na, cha' bi' laca nu ngua'ni lyaá ji'na. ²¹ Tso'o la si ná ngua tsa'a ngu' tsiya' ti jil'i tyucui liñi su tsa na ca slo ycu' Ndyosi; ná tso'o si ngua cuayá' ti' ngu', lo'o li' nguxtyanu ngu' tyucui liñi su tsa na ca slo Ni. Nga'aa ndaquiya' ngu' bi' jil'i cha' nu cua nda Cristo lo'o na li'. ²² Lo'o ña'a na jil'i ñati nu cua nguxtyanu cha' jil'i Cristo, li' caca cuayá' ti' na cha' liñi tsa ndyu'u cha' nu nchcui' ngu' ndi'ya: "Sca xne' nu ndyacu' na nu ndyacu ni', hora ti tsa ni' cacu ni' na nu ndyacu ni' chaca quiya'. Lo'o jua'a sca cube' tana ni, lo'o cua ndyaata ni' hcuc, hora ti xtyuu ni' ca su ntsu'u nana' cha' xtyii ni' chaca quiya'."

3

Ndi'ya caca lo'o caa ycu'i nu Xu'na na

¹ Cu'ma ngu' tya'a tso'o na, cua nguscua na' sca quityi ndyaa slo cu'ma tya tsubi' la. Nu juani nde nscua na' chaca quityi, cha' ca tyi'u ti' ma lcaa cha' nu ji'i Cristo, cha' jua'a caca culacua tso'o ti' ma lcaa hora. ² Ntsu'u cha' tyi'u ti' ma cha' nu cua nchcui' ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i' Ndyosi cua sa'ni la; tso'o si tyi'u ti' ma cha' bi' lu'ba ti, lo'o jua'a ji'i cha' nu cua nchcui' ycu'i' nu Xu'na na nu ngua'ni lyaá ji'na. Cua ngusubi ycu'i' nu Xu'na na ji'i ya cha' culu'u ya cha' ji'i ycu'i' Ni ji'i cu'ma, bi' cha' tso'o si taquiya' ma ji'i lcaa cha' nu cua ndyuna ma lo'o ngulu'u ya ji'i ma.

³ Tya clyo ntsu'u cha' ca cuayá' ti' ma cha' lo'o cua tyalaa ti tsá nu tye chalyuu, li' tyu'u tucua ngu' nu xtyilo'o tsa ji'i cha' ji'i ycu'i' Ndyosi. Cua'ni ngu' bi' cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' ycu'i' ca ngu' cha' cua'ni ngu'. ⁴ Li' ndi'ya ñacui' ngu' bi' ji'i ma: “¿Ni hora caa Cristo lacua? ¿Ni cha' laca tya ndu ti' ma ji'i yu cha' caa yu? Cua nteje tacui tsa tyempo bi', cha' cua ngujui lcaa ngu' cusu' ji'na, lo'o jua'a cua ngusu' na juani. Ña'a ti ndyaca chalyuu re, ñi'ya nu ndyaca tya lo'o nguxana chalyuu clyo.” ⁵ Jua'a ñacui' ngu' cuiñi bi', cha' ná nti' ngu' tyi'u ti' ngu' ji'i cña nu cua ngua'ni ycu'i' Ndyosi. Nu ngua clyo ná ntsu'u chalyuu tsiya' ti, lo'o li' nchcui' ycu'i' Ndyosi; cuati ngüiñá Ni lcaa na nu ntsu'u nde cua. Lo'o hitya ti ngüiñá Ni tyucui ña'a chalyuu, lo'o jua'a cla'be la lo hitya nscua yuu chalyuu tya clyo. ⁶ Pana ca tiya' la xi ndye ngüityi Ni ji'i chalyuu bi' lo'o hitya, nu lo'o ngua'ya tyo clyaa. ⁷ Ca tiya' la li' xa' ngulo ycu'i' Ndyosi cña cha' ña'a ti tyanu lcaa na nu ntsu'u nde cua, ña'a ti tyanu lcaa lo na nu ntsu'u nde chalyuu, ña'a cuayá' tyalaa tsá

nu cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa na. Li' tye tyaqui lcaa na bi', lo'o jua'a tye cha' ji'i lcaa ñati nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu'i' Ndyosi.

⁸ Cu'ma ngu' tya'a tso'o na, tso'o la si culacua ti' ma cha' ñi'ya nti' sca tsá ti, jua'a laca sca mil yija cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi; ntsu'u quiya' cha' ñi'ya nti' sca mil yija, jua'a laca sca tsá ti cuentya ji'i ycu'i' Ni. ⁹ Si'i na tiya' tsa ti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni Ni cña nu nacui Ni cha' cua'ni ycu'i' Ni nde loo la; pana na ntajatya tsa Ni ji'na ñati chalyuu na, cha' ná nti' Ni cha' chcuna' ni sca ñati ji'i ycu'i' Ni. Nti' tsa Ni cha' ca cuayá' ti' lcaa ñati cha' ntsu'u cha' cuxi ji'i ngu'; lo'o li' ca tyuju'u ti' ngu' ji'i cha' cuxi bi', culochu' ngu' ji'i cha' cuxi bi' li'. Jua'a caca ji'i ngu' nti' ycu'i' Ndyosi.

¹⁰ Chañi cha' tyalaa tsá bi' lo'o caa ycu'i' nu Xu'na na chaca quiya', pana ná jlo ti' na ni tsá caca bi'. Ñi'ya laca si cua caa ti sca nu cuaana to' tyi na lo'o ná jlo ti' na, jua'a caca tsá bi'. Catí jua'a ti lcaa na nu ntsu'u nde cua, lye tsa cañi cha' bi'; lo'o li' tye tsiya' ti tyaqui lcaa na nu ntsu'u nde cua. Jua'a tyucui ña'a chalyuu ni, tye tsiya' ti li'. ¹¹ Cua nscua cha' tye lcaa na lo'o tyalaa tsá bi', bi' cha' ntsu'u cha' caca ma ñati nu lubii cresiya ji'i, cha' caca ma ñati nu ngua tso'o tyiquee ma cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi. ¹² Jua'a nga'a cha' caca ma laja lo'o tya lyiji caca tsá bi' nu lo'o caa ycu'i' Ndyosi, cha' jua'a taca xtyucua ma ji'i ycu'i' Ni lo'o cña ji'i Ni nde chalyuu. Tsá bi' tyaqui tyucui ña'a nde cua, ña'a cuayá' nu tye tyalá lcaa na nu ntsu'u nde cua; tye tsiya' ti lcaa cha' bi' li'. Cuii lo'o cualya, lo'o cuichaa, lo'o co', lo'o lcaa na ni, tye bi' tyalá. ¹³ Pana xa' cuiñá Ni chaca chalyuu cucui, lo'o jua'a cuiñá Ni lcaa lo na nu ntsu'u nde cua; cuiñá Ni sca chalyuu nu tso'o tsa ña'a, su xcui' tso'o ti cua'ni ngu' lo'o tyala

ngu' li'. Jua'a nacui Ni cha' caca; jlo ti' na cha' jua'a caca bi', xqui'ya cha' xcui' cha' liñi nchcui' ycui' Ni. Bi' cha' ndu ti' na ji'i cha' bi' lacua.

Ni nde chalyuu, lo'o jua'a ná nga'a cha' tye tsá nu cua'ni tlyu na ji'i Ni ca slo ycui' Ni. Jua'a caca cha' lacua.

¹⁴ Cu'ma tya'a tso'o na, na ndu ti' ma ji'i cha' bi', bi' cha' ntsu'u cha' cua'ni ma xcui' cha' tso'o ti, xcui' cha' lubii ti lo'o tya'a ñati ma, cha' ti ti tyi'i tyiquee ma cuentya ji'i ycui' Ni. ¹⁵ Tyi'u ti' ma cha' ndalo tsa tyiquee ycui' Ndyosi ña'a Ni ji'na, cua nda tsa Ni tyempo ji'na cha' clyaa na ji'i nu cuxi. Jua'a Pablo tya'a na ni, la cui' tya'a cha' nguscua yu lo quityi; ñati tya'a tso'o na laca yu bi', lo'o jua'a tso'o tsa nchcui' quityi nu nguscua yu nu cua ndyalaa slo ma. Ycui' Ndyosi laca nu ngulu'u ji'i yu lcaa ña'a cha' tso'o nu nguscua yu lo quityi bi'. ¹⁶ Tyuu tya'a quityi nguscua Pablo bi', pana sca ti cuayá' nchcui' ca ta'a quityi bi' ji'i cha' ji'i ycui' Ndyosi nu cua nchcui' na ji'i juani. Ntsu'u xi cha' nu nguscua nu Pablo bi' nu tucui xi cha' caca cuayá' tso'o ti' na ji'i; lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu lye tsa nclyu'u cha' cuiñi xqui'ya quityi bi', cha' ná nchca cuayá' ti' ngu' bi' cha' bi' tsiya' ti. Ná ngua tsa'a tso'o ngu' bi', cha' bilya ca cuayá' tso'o ti' ngu' cha' bi'; bi' cha' ni sca quityi ji'i ycui' Ndyosi ná liñi nclu'u ngu' bi' ji'i. Pana tye cha' ji'i ngu' bi' tsiya' ti xqui'ya cha' cuiñi nu nclu'u ngu' ji'i tya'a ñati ngu'.

¹⁷ Cu'ma ngu' tya'a tso'o na ni, cua nguscua na' lcaa cha' bi' cha' ca tii ti' ma, cha' ná ta ma chacuayá' ji'i nu ngu' cuiñi bi' cha' culu'u ngu' ji'i ma. Cha' liñi laca nu ngua tsa'a ma clyo, lo'o juani ná tso'o si taquiya' ma ji'i cha' cuiñi nu nclyu'u ngu' bi'; ná tso'o tya'achu' ma ji'i cha' liñi bi' li'. ¹⁸ Pana tso'o la ca tsa'a la ma cha' tso'o ji'i Jesucristo nu Xu'na na, nu cua ngua'ni lyaá ji'na; li' taca tyi'i tso'o la tyiquee ma cuentya ji'i ycui' nu Xu'na na. Cua'ni tlyu na ji'i ycui'

Quityi sube nu nguscua San Juan cloy, nu ndyaa ca slo lcaa ñati jii' Jesucristo

*Jesucristo laca nu nda chaca
chalyuu cucui jii' ñati*

¹ Cua laca ntucua Jesús lo'o ycuil' Ndyosi Sti yu nu lo'o nguxana chalyuu tya cloy; la cui' yu laca nu nchcui' ya jii', nu lo'o nscua ya tilaca laca Jesucristo. Cua jlo tso'o ti' ya cha' bi', cha' cua na'a tso'o ya jii' yu lo'o cloo ya, cha' stu'ba ti nguta'a ya lo'o yu; cua ndyuloo ya jii' yu lo'o cua ngua'ni ca'a ya' ya jii' ycuil' yu. Cua nchcui' ya lo'o cu'ma cha' Jesucristo laca nu nda chaca chalyuu cucui jii' ñati. ² Ngula Jesucristo nde lo yuu chalyuu su ndi'i ya, lo'o jua'a cua na'a ya jii' ycuil' yu; bi' laca cha' nu ndacha' ya jii' ma juani, cha' chañi tsa laca cha' bi'. Nclyu'u ya jii' ma ñi'ya laca cha' tyucui tyempo lu'ú Jesucristo, cha' ntucua yu ca slo ycuil' Ndyosi Sti na cloy; jua'a nclyu'u ya ñi'ya ngua cha' na'a ya jii' yu nde chalyuu re. ³ Juani culu'u ya jii' ma cua ña'a ca cha' nu cua na'a ya, culu'u ya cua ña'a ca cha' nu cua ndyuna ya. Chañi laca cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o ycuil' Ndyosi Sti na, jua'a lo'o Jesucristo nu sca ti Sñi' ycuil' Ni. Lo'o juani cua nti' ya cha' stu'ba ti caca tyiquee ma lo'o ya; ⁴ bi' cha' nscua ya quityi re, cha' lcaa tsá tso'o ti tyi'i tyiquee na.

*Xcui' lubii tsa cresiya jii' ycuil'
Ndyosi*

⁵ Nde culu'u ya jii' ma cha' nu cua nda Jesucristo lo'o ya: Ñi'ya nti' sca xee nu ndubi tsa ña'a, jua'a nti' ycuil' Ndyosi si tyu'u tucua Ni slo na; xcui' lubii tsa cresiya jii'

Ni, cha' ne' cresiya jii' ycuil' Ni ná ntsu'u su talya ña'a, ná ntsu'u cha' cuxi tsiya' ti. ⁶ Cha' cuiñi laca nu nda na si ñacuj na cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o ycuil' Ndyosi, lo'o li' ña'a ti tya ndiya ti' na cha' cuxi; ndi'i na chalyuu ñi'ya laca si talya tsa ña'a su ndi'i na li', cha' ná tso'o ndu'ni na. ⁷ Pana si lubii cresiya jii'na ñi'ya lo'o lubii cresiya jii' ycuil' Ni, ndu'ni na cha' tso'o li'; stu'ba ti caca tyiquee na lo'o tya'a ngusñi na cha' jii' Jesús li'. Lo'o jua'a cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u jii'na, xqui'ya cha' cua ndyalú tañi Jesús Sñi' ycuil' Ni lo'o ngujuii yu lo crusi.

⁸ Si ñacuj na cha' ná ntsu'u qui'ya jii'na tsiya' ti, na ñilo'o na jii' ycuil' ca ti na li', cha' ná nchca chcuil' na cha' liñi. ⁹ Pana taca jlyá ti' na jii' ycuil' Ndyosi cha' cua'ni cloy ti' Ni jii'na jii' qui'ya nu ntsu'u jii'na, nu lo'o ñii na jii' Ni cha' ntsu'u qui'ya jii'na. Tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na li'; hasta cuityi Ni lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jii'na, xqui'ya cha' ngujuii Jesús lo crusi. ¹⁰ Ñi'ya si cua nacuj na cha' na cuiñi ycuil' Ndyosi, jua'a ndyu'u cha' si ñacuj na cha' ná ntsu'u qui'ya jii'na tsiya' ti; ná ngusñi syy cha' jii' ycuil' Ndyosi ne' cresiya jii'na, si tya ñacuj na jua'a.

2

*Cristo nu laca tu'ba jii'na cha'
chcuil' lo'o ycuil' Ndyosi cuentya jii'na*

¹ Ñi'ya nti' na' ña'aa jii' sñi' na', jua'a nti' na' ña'aa jii' cu'ma, cha' tyaca'a tsa ma 'na; bi' cha' nscua na' quityi re cha' caa ca slo cu'ma, cha' ná nti' na' cha' sta ycuil' Ndyosi qui'ya jii' ma. Pana si ntsu'u cha' sta Ni qui'ya jii'na lo'o cua ngusñi na cha' jii' Jesucristo, la cui' Jesucristo laca nu cua nchcube' yu cña loo na. Sca ñati nu lubii tsa laca nu Jesucristo bi'. ² Ngua cuxi tyiquee na cuentya jii' ycuil' Ndyosi Sti na, xqui'ya cha' ngua'ni na cha' cuxi; bi' cha' nchcube' Jesucristo

cña loo na, cha' qui'ya ycuí' yu yabe' nu ntsu'u jì'na xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni na. La cui' jua'a qui'ya Jesucristo yabe' nu ntsu'u jì'lì lcaa ñatì chalyuu nu tso'o ntsu'u tyiquee ña'a jì'lì ycuí' Ni.

³ Nu lo'o nti' na taquiya' na cua ña'a ca cña nu nti' Ni cha' cua'ni na, li' taca jlo ti' na cha' chañi cha' ntsu'u cha' jì'na lo'o Jesucristo. ⁴ Cuiñi tsa ñatì nu nacui' cha' ntsu'u cha' jì'lì ngu' lo'o Jesucristo, si ná ndaquiya' ngu' jì'lì cña nu nclyo Ni jì'lì ngu'; ná liñi cha' nu ntsu'u tyiquee ngu' bi'. ⁵ Si chañi laca cha' ntucua' na lcaa cha' nu nda Jesucristo lo'o na, li' chañi laca cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na jì'lì ycuí' Ndyosi Sti yu; jua'a caca cuayá' ti' na cha' chañi cha' laca na ñatì jì'lì Jesucristo masi tya ndi'ì na chalyuu. ⁶ Ñatì nu nchcui' lo'o xa' la ngu' cha' ñatì jì'lì Jesucristo laca ycuí', ntsu'u cha' cua'ni ñatì bi' cña, cua ña'a ca cña nu ngua'ni ycuí' Jesucristo.

Sca cña cucui cha' cua'ni na

⁷ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jì'lì Jesús, cua nscua cha' lo quityi re cha' tyaja'a ma tyu'u tso'o tyiquee ma ña'a ma jì'lì tya'a ñatì ma. Si'ì sca cha' nu bilya cuna ma laca cha' bi'; cua ndyuna ma cha' bi' tya lo'o ngusñi ma cha' jì'lì Jesucristo tya clyo la, cha' la cui' ti cha' bi' laca nu cua nscua cua sa'ni. ⁸ Pana si'ì jua'a ndyu'ni ñatì, bi' cha' nacui' na cha' sca cña cucui laca bi'. Tsubi' ti ngxana Jesucristo ngulu'u yu jì'na ñi'ya ntsu'u cha' tyu'u tso'o tyiquee na ña'a na jì'lì xa' la tya'a ñatì na, ngua'ni Jesús cha' taca cua'ni na jua'a. Sca cha' cucui laca bi', cha' cua tye ti cha' talya ña'a ne' cresiya jì'na; juani tyanu nu cha' tso'o jì'lì Jesucristo ne' cresiya jì'na, ñi'ya nti' si ntyijì'lì sca xee nu ndubi tsa ña'a su ndi'ì na.

⁹ Ñatì nu ñacui: "Cua ngusñi ya cha' jì'lì Jesucristo, lubii tsa cresiya jì'lì ya juani", ñacui' ngu', pana tya ti'ì ti' ngu' bi' ña'a ngu' jì'lì tya'a ñatì

ngu', ña'a ti tya ntsu'u tsa cha' cuxi ne' cresiya jì'lì ngu' bi', ñi'ya laca sca se'ì su talya tsa ña'a. ¹⁰ Ñatì nu ntsu'u tsa tyiquee ña'a jì'lì tya'a ñatì, bi' laca ñatì nu ntsu'u xee jì'lì Jesucristo ne' cresiya jì'lì. Ni sca cha' cuxi ná cua'ni ngu' bi', nu cua'ni cha' tya'achu' xa' la ñatì jì'lì cha' jì'lì Jesucristo. ¹¹ Ñatì nu ti'ì ti' jì'lì tya'a ñatì ni, tya ntsu'u tsa cha' cuxi ne' cresiya jì'lì ngu' bi'; ñi'ya nti' ngu' lo'o ndi'ì ngu' su talya ña'a, jua'a ti nti' ngu' bi' ndi'ì ngu' chalyuu, cha' ná nchca quije tyucui' liñi su tsa ngu', cha' lye tsa ndacu' talya xee nu ña'a ngu' bi' li'.

¹² Cu'ma sñi' na', nscua na' quityi re cha' caa slo ma, xqui'ya cha' ngua'ni clyu ti' ycuí' Ndyosi jì'lì ma; xqui'ya Jesucristo cua ngüityi Ni qui'ya nu ntsu'u jì'lì ma. ¹³ Nscua na' quityi re cha' caa slo cu'ma ngu' cusu', cha' cua ngujui ñi'ya nu tyu'u cha' jì'lì ma lo'o Jesucristo nu stu'ba ti ntucua lo'o ycuí' Ndyosi Sti yu tya lo'o nguxana chalyuu. Lo'o jua'a nscua na' quityi re cha' caa slo cu'ma ngu' cuañi', cha' cua ntijiloo ma jì'lì nu xña'a.

Cu'ma sñi' na', cua ngujui ñi'ya nu tyu'u cha' jì'lì ma lo'o ycuí' Ndyosi Sti na, bi' cha' nscua na' quityi re cha' caa slo ma. ¹⁴ Cu'ma ngu' cusu', cua ngusñi ma cha' jì'lì Jesucristo, la cui' Cristo nu cua lu'ú lo'o ycuí' Ndyosi Sti yu tya clyo, bi' cha' nscua na' quityi re cha' caa ca slo ma. Cu'ma ngu' cuañi', nguula ti ti' ma ndi'ì ma, cha' cua ndyanu tso'o cha' jì'lì ycuí' Ndyosi ne' cresiya jì'lì ma; cua ntijiloo ma jì'lì nu xña'a, bi' cha' laca nscua na' quityi re cha' caa slo ma.

¹⁵ Ná tyu'u tyiquee ma ña'a ma cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu, ni ná ca tiji' tsa ti' ma jì'lì cua ña'a ca cha' culiya' nu ndyiji jì'lì ñatì cha' ndiya la ti' ngu' jì'lì. Si ndiya la ti' na nu cuxi nu ntsu'u chalyuu, ná caca jì'na tsiya' ti tyu'u tyiquee na ña'a

na jil'i ycuil' Ndyosi Sti na. ¹⁶ Lcaa cha' cuxi nu ndaca'a jil'i ñat'i cha' ná xñi tso'o ngu' cha' jil'i ycuil' Ndyosi, si'i ca su ntucua ycuil' Ndyosi Sti na ndyu'u cha' bi'. Lcaa cha' cuxi nu ndiya ti' ñat'i jil'i, cha' tyaala' xi tyiquee ngu'; jua'a lcaa cha' cuxi nu nti' ngu' cua'ni ngu' lo'o ña'a ngu' jil'i; jua'a lcaa na nu nti' ngu' cha' caja jil'i ngu', cha' jua'a cua'ni tyixi ti' ngu' lo'o tya'a ngu', nde chalyuu ti' ndyu'u lcaa cha' cuxi bi'. ¹⁷ Yala ti' tye chalyuu re, culiji jua'a ti' lcaa cha' cuxi nu ndiya ti' ñat'i chalyuu; pana ñat'i nu taquiya' jil'i cha' nu nchcui' ycuil' Ndyosi ni, ná nga'a cha' tye chalyuu jil'i ngu' bi'.

Ntsu'u cha' liñi lo'o ntsu'u cha' cuiñi

¹⁸ Cu'ma sñi' na', cua ndyalaa hora cha' tye lcaa cha' nu ntsu'u chalyuu. Cua jlo ti' ma cha' cua lijya sca ñat'i tlyu nu cñilo'o jil'i tya'a ñat'ina cha' Cristo laca ycuil' yu; xu'u tya'a yu bi' lo'o lcaa na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo. Masi tyempo juani, quiña'a tsa ngu' cuiñi ntsu'u chalyuu, nu nti' xu'u tya'a lo'o ñat'i jil'i Cristo; bi' cha' cua ngua cuayá' ti' na cha' cua ngulala ti' tye lcaa cha'. ¹⁹ Tya clyo ndyu'u ti'i nu ngu' cuiñi bi' lo'o na, lo'o li' ngutu'u ngu' bi' ndyaa ngu'; si'i ñat'i tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo laca ngu' bi'. Si chañi cha' tya'a ndya'a na laca ngu' bi', cua ndyanu ngu' lo'o na nquicha'; pana ngutu'u ngu' bi', cha' taca ca cuayá' ti' na cha' si'i lcaa ñat'i nu ndyu'u ti'i lo'o na laca tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesucristo.

²⁰ Cua nda Cristo Xtyi'i ycuil' Ni cha' tyanu ne' cresiya jil'i lcaa ngu' tya'a ngusñi ma cha' jil'i Ni, bi' cha' cua ngua cuayá' tso'o ti' lcaa tya'a ma lcaa cha' nu nclyu'u ycuil' Ndyosi ji'na. ²¹ Cua nscua na' quityi re, xquiy'a cha' nchca cuayá' ti' ma ña'a cha' liñi nu ntsu'u jil'i Cristo. Si'i cha' ná jlo ti' ma cha' liñi bi'; cua jlo ti' ma ña'a cha' liñi nu

nchcui' na, cha' si'i cha' cuiñi ti laca cha' bi'.

²² ¿Tilaca laca nu cuiñi lacua? Ñat'i cuiñi bi' laca nu ñacui cha' si'i Cristo laca Jesús, la cui' Cristo nu cua nda ycuil' Ndyosi jil'i cha' yaa yu chalyuu. Nxuu tya'a ngu' bi' lo'o ñat'i nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Cristo, cha' ñacui ngu' bi' cha' si'i nu sca ti Sñi' ycuil' Ndyosi laca Jesucristo, cha' si'i ycuil' Ndyosi laca Sti Jesucristo. ²³ Si ñacui na jil'i ñat'i cha' si'i Sñi' ycuil' Ndyosi laca Jesucristo, ná ntsu'u cha' ji'na lo'o ycuil' Ndyosi Sti Jesucristo, jua'a ndyu'u cha' bi' li'; pana lo'o xñi na cha' jil'i Sñi' ycuil' Ni, cua ntsu'u cha' ji'na lo'o ycuil' Ndyosi Sti yu, jua'a ndyu'u cha' bi' li'.

²⁴ Bi' cha' nga'a cha' tyanu tachaa cha' bi' ne' cresiya jil'i ma, cha' nu cua ndyuna ma jil'i Jesús tya lo'o ngusñi ma cha' jil'i yu tya clyo. Si tya ndyanu cha' bi' ne' cresiya jil'i ma, stu'ba tsa ntsu'u tyiquee ma lo'o Jesucristo masi tya ndi'i ma chalyuu, lo'o jua'a stu'ba ntsu'u tyiquee ma lo'o ycuil' Ndyosi Sti na li'. ²⁵ Bi' laca cha' nu ngüiñi jil'i Jesucristo lo'o na, cha' taca caja chaca chalyuu cucui nu ná nga'a cha' tye ji'na.

²⁶ Tsa bi' ti cha' nchcui' na' cuentya jil'i ñat'i nu nñilo'o jil'i ma jua'a. ²⁷ Nu cu'ma ni, cua ndyanu Xtyi'i ycuil' Ndyosi ne' cresiya jil'i ma, bi' cha' nga'aa nti' cha' culu'u xa' ñat'i jil'i ma; Xtyi'i ycuil' Ndyosi ni, bi' laca nu culu'u jil'i ma lcaa cha' nu lyiji cha' ca tsa'a ma jil'i. Nu lo'o nclyu'u Xtyi'i ycuil' Ndyosi jil'i ma ni, liñi tsa laca cha' bi'; si'i cha' cuiñi nda nu bi'. Bi' cha' lacua, ñi'ya nu nclyu'u Xtyi'i ycuil' Ni jil'i ma, la cui' jua'a nga'a cha' xñi ma cha' jil'i Jesús.

²⁸ Nu juani ti, cu'ma sñi' na', xñi tso'o ma cha' jil'i Jesucristo. Lo'o li', lo'o caa Jesucristo chalyuu chaca quiya', nga'aa ntsu'u cha' ca tyuju'u ti' na lo'o ña'a na jil'i Ni cha'

caꝥ Ni; tyucui tyiquee na tyacua tya'a na lo'o Ni li'. ²⁹ Cua nchca cuayá' ti' ma cha' lubii tsa cresiya ji'j̄ Jesucristo, bi' cha' tso'o si ca cuayá' ti' ma cha' cua ña'a ca ñati nu ndu'ni cha' tso'o ñi'ya ndyu'ni ycu' Jesús, caca ngu' bi' sñi' ycu' Ndyosi.

3

Sñi' ycu' Ndyosi laca na

¹ Tlyu tsa cha' tso'o laca cha' ntsu'u tsa tyiquee ycu' Ndyosi Sti na ña'a Ni ji'j̄ ca ta'a ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo; bi' cha' laca cha' nchcui' ycu' Ndyosi ji'na cha' sñi' ycu' Ni laca na, lo'o jua'a chañi laca cha' bi'. Ná ntaja'a ñati chalyuu tyuloo ji'na cha' sñi' Ni laca na; la cui' jua'a lo'o nguti' Jesucristo chalyuu, ná ntaja'a ngu' tyuloo ngu' ji'j̄ yu li'. ² Cu'ma ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa ma 'na, nu juani ti laca na sñi' ycu' Ndyosi; pana bilya caja cha' ji'na ñi'ya nu tso'o la ña'a na, nu lo'o tyi'j̄ na lo'o ycu' Ni nde loo la. Ñi'ya laca ycu' Jesucristo, jua'a caca na lo'o culu'u loo Jesucristo ji'na lo'o cua ndye chalyuu re; li' taca ña'a na ji'j̄ Jesucristo ñi'ya nu laca ycu'. Tsa bi' ti cha' nchca cuayá' ti' na juani. ³ Lcaa ñati nu nti' ña'a ji'j̄ Ni ca li', nga'a cha' cua'ni lubii ngu' ji'j̄ cresiya ji'j̄ ngu', ñi'ya nu lubii cresiya ji'j̄ ycu' Jesucristo.

⁴ Si ndu'ni na cha' cuxi, laca cha' ná ntaja'a na cua'ni na cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na; ntsu'u qui'ya ji'na xqui'ya cha' ná ntaja'a na taquiya' na ji'j̄ cha' nu nchcui' Ni lo'o na. ⁵ Cua jlo ti' ma cha' cua yaꝥ Jesucristo chalyuu cha' cuityi' Ni qui'ya nu ntsu'u ji'j̄ ñati; pana ycu' Cristo ni, ná ntsu'u qui'ya ji'j̄ yu tsiya' ti. ⁶ Ni sca ñati nu nxñi tso'o cha' ji'j̄ Jesucristo lcaa tsa, nga'aa nscua cha' cua'ni ngu' bi' cha' cuxi. Nu ñati nu ndu'ni cha' cuxi lcaa tsa, ndu'ni ngu' cha' cuxi xqui'ya cha' bilya tyu'u cha' ji'j̄ ngu' bi' lo'o

Jesucristo, bilya xñi ngu' cha' ji'j̄ Ni. ⁷ Cu'ma sñi' na', ná nti' na' cha' cñilo'o xa' ñati ji'j̄ ma. Xcu' tso'o ti ngua'ni Jesucristo nde chalyuu; bi' cha' lacua, lcaa ñati nu ntsu'u cha' ji'j̄ lo'o Jesucristo, cua nscua cha' xcu' cha' tso'o ti cua'ni ngu' bi' laja lo'o tyi'j̄ ngu' chalyuu. ⁸ Lcaa ñati nu ndu'ni xcu' cha' cuxi, cua laca ngu' bi' sñi' ycu' nu xña'a nu laca xu'na cuiñaja; tya lyiji tye cha' cua'ni nu xña'a bi' cha' cuxi. Sca ti Jesús nu Sñi' ycu' Ndyosi, cua yaꝥ Ni chalyuu cha' cua'ni tye Ni ji'j̄ lcaa cña nu ndyu'ni nu xña'a bi'.

⁹ Ñati nu laca sñi' ycu' Ndyosi ni, nga'aa nscua cha' cua'ni ngu' cha' cuxi, cha' cua nda ycu' Ndyosi chaca cha' tso'o la nu tyanu ne' cresiya ji'j̄ ngu' bi' xqui'ya Xtyi' ycu' Ndyosi. Nga'aa tyaja'a ngu' bi' cua'ni ngu' cha' cuxi, cha' sñi' ycu' Ndyosi laca ngu' bi'. ¹⁰ Bi' cha' nchca cuayá' ti' ma juani ñi'ya laca ñati nu laca sñi' ycu' Ndyosi, lo'o jua'a nchca cuayá' ti' ma ñi'ya ndu'ni ñati nu laca sñi' ycu' nu xña'a. Si'j̄ sñi' ycu' Ndyosi laca ñati nu ndu'ni cha' cuxi lcaa tsa, ni si'j̄ sñi' ycu' Ndyosi laca ñati nu ná ntsu'u tyiquee ña'a ji'j̄ tya'a ñati.

Nga'a cha' tyu'u tyiquee na ña'a na ji'j̄ tya'a ñati na

¹¹ Nde nscua la cui' cha' nu cua ndyuna ma lo'o ngusñi ma cha' ji'j̄ Jesús tya clyo: nga'a cha' tyu'u tyiquee na ña'a na ji'j̄ tya'a ñati na. ¹² Ná cua'ni na ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Caín; sñi' ycu' nu xña'a ngua'ni yu bi', cha' ndyujuii yu ji'j̄ tya'a yu. ¿Ni cha' laca ngua'ni yu jua'a? Ndyujuii yu ji'j̄ tya'a yu xqui'ya cha' xcu' cha' cuxi ngua'ni jyo'o Caín bi', bi' cha' ná ndiya ti' yu cha' xcu' cha' tso'o ngua'ni yu tya'a yu bi'.

¹³ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'j̄ ycu' Ndyosi, ná quiña'a tsa cha' culacua ti' ma si liye' tsa ti' ñati chalyuu ña'a ngu' ji'j̄ ma. ¹⁴ Xcu'

nguna' tya ndi'i na chalyuu cua tsubi' la xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'na; pana juani, cua nda ycu'i Ndyosi chaca chalyuu cucui ji'na, cha' tso'o ti ndi'i tyiquee na juani. Ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i xa' la tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo; bi' cha' taca jlo ti' na cha' cua ntsu'u chaca chalyuu cucui ji'na juani, cha' ñati nu ná ntsu'u tyiquee ña'a ji'i tya'a ñati, nguna' tya ndi'i ngu' chalyuu. ¹⁵ Ñi'ya laca ñati nu ndyujui ji'i tya'a ñati, jua'a laca na si liye' ti' na ña'a na ji'i tya'a ñati na. Jlo ti' ma cha' nga'aa caja chalyuu cucui bi' ji'i ñati si ndyujui ngu' ji'i tya'a ñati ngu', pana la cui' tya'a cha' laca si liye' tsa ti' na ña'a na ji'i tya'a ñati na. ¹⁶ Nu lo'o cube ti' na cha' cuentya ji'na ntaja'a Cristo ngujui yu lo crusi, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, li' ca cuayá' ti' na ña'a cha' nu tso'o la cua'ni na, si ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ngusñi na cha' ji'i Ni. Tso'o si tyaja'a na xtyucua na ji'i tya'a na jua'a, masi hasta cajaa ycu'i na cuentya ji'i ngu' tya'a na. ¹⁷ Ntsu'u ngu' tya'a na nu nga'aa ntsu'u na nu lyiji ji'i ngu' tsiya' ti cha' tyiji yu'u ji'i ngu' chalyuu. Si jua'a tso'o ti ndi'i na, lo'o li' ña'a na ji'i tya'a na nu ntsu'u na nu lyiji ji'i ngu', pana ná ntaja'a na cua'ni tya'na ti' na ji'i tya'a na, li' ná taca ji'na ñacui na cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycu'i Ndyosi, cha' nu ycu'i Ndyosi ni, ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. ¹⁸ Cu'ma sñi' na, nu lo'o ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ji'i tya'a ñati na, si'i sca cui ti laca nu chcu'i na lo'o ngu', si'i sca cha' nu nda ti na lo'o ngu' caca bi'; tyucui tyiquee na nga'a cha' xtyucua na ji'i nu ngu' tya'a na bi'.

Taca jlo ti' na cha' chañi cha' ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu'i Ndyosi

¹⁹ Si jua'a ndu'ni na, li' caca cuayá' ti' na cha' liñi tsa laca cha'

nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o na, cha' nu jlyá ti' na ji'i; ca tii na cha' cua ngüñi tso'o cha' ji'na lo'o ycu'i Ndyosi. ²⁰ Nu lo'o jlo ti' cresiya ji'na cha' ntsu'u qui'ya ji'na, li' taca ca cuayá' ti' na cha' lo'o ycu'i Ni jlo ti' Ni cha' bi'. Lo'o jua'a tlyu la laca ycu'i Ni, taca ji'i Ni cua'ni lyaá Ni ji'na ji'i cha' cuxi bi'. ²¹ Cu'ma ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa ma'na, si jlo ti' na cha' ná ntsu'u qui'ya ji'na, tyucui tyiquee na taca chcu'i na lo'o ycu'i Ndyosi li'; ²² nu lo'o jña na cha' ji'i ycu'i Ni, caja cua ña'a ca cha' ji'na si taquiya' na ji'i cña nu cua nda ycu'i Ni ji'na, si cua'ni na cña nu ndiya la ti' ycu'i Ni. ²³ Nde laca cña nu cua nda ycu'i Ndyosi cha' cua'ni sa scaa na: nga'a cha' xñi tso'o na cha' ji'i Jesucristo Sñi' ycu'i Ni; la cui' jua'a tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na, ñi'ya nu cua nacui ycu'i Ni ji'na. ²⁴ Nu lo'o taquiya' na ji'i cña nu cua ngulo ycu'i Ndyosi ji'na cha' cua'ni na, li' cua ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a ntsu'u cha' ji'i Ni lo'o na li'. Jlo ti' na cha' bi', xqui'ya cha' nu nda ycu'i Ndyosi Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na.

4

Cua'ni cuayá' na ñi'ya nu ntsu'u ne' cresiya ji'i scaa ñati

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo nu tyaca'a tsa ma'na, ná xñi ma' cha' ji'i cua ña'a ca ñati nu ñacui cha' cua nda ycu'i Ndyosi Xtyi'i ycu'i Ni ji'i ngu' bi'. Cua'ni cuayá' ma' ji'i ngu' bi' clyo, cha' quijeloo cha' ji'i ma' lo'o ngu' si chañi cha' cua ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' bi', si cha' cuiñi ti laca nu nchcu'i ngu' bi'. Cua ndu'u tucua tyu'u tsa tya'a ngu' cuiñi chalyuu juani, nu ñi'lo'o ji'i ñati cha' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi nchcu'i ngu'. ² Ndi'ya ca cuayá' ti' na ñi'ya laca ñati nu cua ndyanu Xtyi'i ycu'i

Ndyosi ne' cresiya ji'j: lcaa ñati nu nchcui' cha' chañi cha' nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi laca Jesucristo lo'o ngula yu chalyuu cha' ngua yu ñati, lcaa ñati bi' cua ntsu'u Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'j ngu'; ³ pana ñati nu nacui' cha' si'i Sñi' ycu' Ndyosi laca Jesucristo lo'o ngula yu chalyuu ñi'ya nu nclya ñati, ná ntsu'u Xtyi'i ycu' Ni ne' cresiya ji'j ngu' bi'. Cha' ji'j nu cuiñi nu nti' tyijiloo ji'j Jesucristo laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'j ngu' bi'; jua'a cua ngua cuayá' ti' ma' cha' cua lijya ti nu cuiñi bi', cha' masi juani cua laca ndi'j bi' chalyuu.

⁴ Cu'ma sñi' na', cua ntsu'u cha' ji'j ma' lo'o ycu' Ndyosi, jua'a cua ngua nguula la ti' tyiquee ma' xqui'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi nu ndyanu ne' cresiya ji'j ma' li'; bi' cha' nchca ji'j ma' tyijiloo ma' ji'j ngu' cuiñi nu cua ntsu'u cha' ji'j lo'o ycu' nu xña'a. La cui' nu xña'a laca nu nclyo cña ji'j ñati cuxi nde chalyuu. ⁵ Cua ntsu'u cha' ji'j nu ngu' cuiñi bi' lo'o nu cuxi nu ntsu'u chalyuu, lo'o jua'a xcui' cha' ji'j nu xña'a laca cha' nu nchcui' ngu' bi'; bi' cha' ndiya tsa ti' ñati chalyuu cuna ngu' cha' nu nda nu ngu' cuiñi bi', lcaa ñati nu ná ndaquiya' ji'j Jesucristo tsiya' ti. ⁶ Pana ñati ji'j ycu' Ndyosi laca na. Nu lo'o ntsu'u cha' ji'j ñati lo'o ycu' Ndyosi, cuna ngu' lcaa cha' nu chcui' na lo'o ngu' li'; ñati nu ná ntsu'u cha' ji'j lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti, bi' ñati laca nu ná nduna cha' nu nchcui' na. Jua'a taca quijeloo cha' ji'na tilaca laca nu ntsu'u cha' liñi ji'j, tilaca laca nu ntsu'u cha' cuiñi ji'j.

Xcui' ntsu'u tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'j ñati

⁷ Cu'ma ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa ma' na, nga'a cha' tyu'u tso'o tyiquee na ña'a na ji'j tya'a ñati na; ycu' Ndyosi laca nu nclyo cña cha' xcui' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'j tya'a ñati na. Lcaa ñati nu

ntsu'u tyiquee ña'a ji'j tya'a ñati, sñi' ycu' Ndyosi laca ngu' bi', lo'o jua'a tyu'u cha' ji'j ngu' bi' lo'o ycu' Ni. ⁸ Pana ñati nu ná ntsu'u tyiquee ña'a ji'j tya'a ñati, ná caja ñi'ya nu tyu'u cha' ji'j ngu' bi' lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti, cha' ycu' Ndyosi ni, ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'j ñati. ⁹ Ngulu'u Ni ji'na ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, nu lo'o cua nda Ni ji'j nu sca ti Sñi' ycu' ca Ni yaa chalyuu, cha' jua'a taca caja chalyuu cucui' ji'na. ¹⁰ Nde laca cha' nu nchcui' na' lo'o ma': Si'i cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'j ycu' Ndyosi, masi ycu' Ndyosi laca nu ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na tya clyo, bi' cha' nda Ni ji'j Sñi' ycu' ca Ni yaa chalyuu cha' ngujuui yu lo crusi, cha' cua ngua cuxi tyiquee na lo'o ycu' Ndyosi nu Xu'na na xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni na; pana Jesucristo nu sca ti Sñi' ycu' Ni, bi' laca nu cua nchcub'e' cña loo na, ngüi'ya Ni yabe' nu ntsu'u ji'na.

¹¹ Cu'ma ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa ma' na, nga'a cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'j tya'a ñati na, cha' jua'a ntsu'u tsa tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'na. ¹² Ni sca ñati chalyuu, bilya ña'a ngu' ji'j ycu' Ndyosi; pana taca ca cuayá' ti' na cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o Ni juani, nu lo'o ña'a na ji'j lcaa na lo'o tya'a na, cha' ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'j tya'a ñati na. Ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee Jesucristo ña'a yu ji'j ñati chalyuu, jua'a nga'a cha' cua'ni na lo'o tya'a ñati na li'. ¹³ Cua nda ycu' Ndyosi Xtyi'i Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na, bi' cha' cua ngua jlo ti' na cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o ycu' Ndyosi, lo'o jua'a stu'ba ntsu'u tyiquee Ni lo'o na. ¹⁴ Cua na'a ycu' ya ji'j Jesús. Chañi laca cha' nu nchcui' ya lo'o ma' juani, cha' cua nda ycu' Ndyosi Sti Jesús chacuayá' ji'j Sñi' ycu' ca Ni cha' cua'ni lyaá ji'j cua ña'a ca ñati ji'j nu cuxi. ¹⁵ Ñati nu tyaja'a

cacha' jil'i tya'a ñati cha' nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi laca Jesucristo, stu'ba ntsu'u tyiquee ycu'i' Ni lo'o ngu' bi' li'; jua'a stu'ba ntsu'u tyiquee ngu' bi' lo'o ycu'i' Ni.

¹⁶ Ngua cuayá' ti' na li', cha' ntsu'u tsa tyiquee ycu'i' Ndyosi ña'a Ni ji'na; jua'a jlya ti' na li', cha' xcui' ntsu'u tsa tyiquee ycu'i' Ni ña'a Ni jil'i ñati chalyuu. Lo'o ñati nu jua'a tso'o nti' ña'a ngu' jil'i tya'a ñati, nu xcui' jua'a ndu'ni ngu' laja lo'o ndil'i ngu' chalyuu, cua stu'ba ntsu'u tyiquee ngu' bi' lo'o ycu'i' Ndyosi; la cui' jua'a stu'ba ntsu'u tyiquee ycu'i' Ndyosi lo'o ngu' bi' li'. ¹⁷ Tso'o ti ntsu'u tyiquee na ña'a na jil'i ycu'i' Ndyosi, cha' nu lo'o tyalaa tsá lo'o tyaa Jesucristo chaca quiya' cha' cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa ñati, li' tyucui tyiquee na taca tyacua tya'a na lo'o ycu'i' Ni. Ndyaa Ni lo'o na laja lo'o ndil'i na chalyuu, ñi'ya nguta'a Ni lo'o Jesucristo lo'o nguti' yu nde chalyuu, bi' cha' nga'aa ntsu'u cha' cutsji na. ¹⁸ Ná ntsu'u cha' cutsji na cha' xcube' ycu'i' Ndyosi ji'na, si chañi cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na jil'i ycu'i' Ni; pana tya lyiji cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na jil'i ycu'i' Ndyosi, si ña'a ti tya ntsji na cha' xcube' Ni ji'na. Ñati nu ntsji tsa jil'i ycu'i' Ndyosi ni, cua nda ti' ngu' cha' xcube' Ni ji'i ngu'.

¹⁹ Ntsu'u tyiquee na ña'a na jil'i ycu'i' Ni, xqui'ya cha' tya clyo ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. ²⁰ Ngu' nu ñacui ndi'ya: "Ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jil'i ycu'i' Ndyosi", lo'o li' ña'a ti tya liye' ti' ngu' bi' ña'a ngu' jil'i tya'a ngu', cha' cuiñi ti laca nu nchcui' ngu' bi'. Ndi'ya ndyu'u cha' bi': taca ña'a na jil'i tya'a ñati na, pana ycu'i' Ndyosi ni, bilya ña'a na jil'i Ni tsiya' ti; bi' cha' lacua, si ná ntsu'u tyiquee na ña'a na jil'i tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesucristo, li' ná taca ñacui na cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na jil'i ycu'i' Ndyosi Sti na. ²¹ Cua ngulo

Ni cña bi' ji'na ndi'ya: Tso'o ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i ycu'i' Ndyosi, lo'o jua'a xcui' tso'o ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a ñati ma.

5

Ntijiloo na ji'i nu cuxi nu ntsu'u chalyuu

¹ Lcaa ñati nu jlya ti' jil'i Jesús, cha' laca yu Cristo nu cua nda ycu'i' Ndyosi jil'i yaa chalyuu, chañi cha' laca ngu' bi' sñi' ycu'i' Ndyosi. Ycu'i' Ndyosi laca Sti na, lo'o jua'a ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na jil'i Ni, bi' cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na jil'i xa' la sñi' ycu'i' Ni, tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús. ² Nu lo'o ntsu'u tyiquee na ña'a na jil'i ycu'i' Ndyosi Sti na, lo'o jua'a taquiya' na jil'i lcaa cña nu nda Ni lo'o na, li' tso'o ti taca tyu'u tyiquee na ña'a na jil'i xa' la sñi' ycu'i' Ni. ³ Si chañi cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na jil'i Ni, taquiya' na jil'i cha' nu chcui' Ni lo'o na li', cha' si' sca cña nu tucui tsa laca cha' taquiya' na jil'i scaa cha' nu nchcui' Ni. ⁴ Cua ña'a ca sñi' ycu'i' Ndyosi taca tyijiloo jil'i lcaa nu cuxi nu ntsu'u chalyuu; taca tyijiloo na jil'i nu cuxi, xqui'ya cha' cua ngusñi na cha' jil'i Jesucristo. ⁵ Pana ñati nu jlya ti' cha' Jesús laca nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi, bi' ti ñati nu caca jil'i tyijiloo jil'i lcaa nu cuxi nu ntsu'u chalyuu.

Ndi'ya ntsu'u cha' jil'i Jesús nu laca Sñi' ycu'i' ca Ndyosi

⁶ Nu sca ti Sñi' ycu'i' ca Ndyosi laca Jesucristo, nu yaa chalyuu. Ntyucuatya ngu' jil'i yu li'. Ngujuii yu lo crusi, ndyalú tañi ycu'i' yu li'. Si'i xqui'ya cha' nu cua ntyucuatya ti yu, masi lo'o xqui'ya cha' cua ngujuii yu lo crusi ndyalú tañi yu, bi' cha' nchca cuayá' ti' na juani cha' nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi laca Jesucristo. Bi' laca cha' nu ndacha' Xtyli' ycu'i' Ndyosi ji'na, lo'o jua'a chañi tsa laca cha' bi'. ⁷ Nde cua

ntucua sna tya'a ngu' nu nchcui' cha' chañi laca cha' jil'i Jesús bi': ycu'i Ndyosi Sti yu laca tsaca ngu' bi'; jua'a Jesucristo nu ntsu'u tyucui cha' jil'i ycu'i Ndyosi jil'i, bi' laca chaca; lo'o jua'a Xtyi'i ycu'i Ni, chaca laca bi'. Stu'ba ti nchcui' nu ca ta'a sna bi', cha' chañi laca cha' bi'. ⁸ Lo'o jua'a nde lo yuu cua ngua sna quiya' lo'o nchcui' ycu'i Ndyosi cha' chañi laca cha' Jesucristo laca nu sca ti Sñi' ycu'i Ni: tsaca laca cha' nu nchcui' Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o na; jua'a chaca laca cha' nu nchcui' Ni laja lo'o ntyucuatya Jesucristo; lo'o jua'a chaca laca cha' nu cua nchcui' Ni laja lo'o ngujuii Jesucristo lo crusi, ndyalú tañi yu li'. Sca ti cha' nchcui' Ni ca ta'a sna quiya' bi'. ⁹ Ntucua na jil'i cha' nu nchcui' ñati chalyuu lo'o na, pana juani ndulo la cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o na. Ca ta'a sna cha' nu nda ycu'i Ndyosi, laca cha' bi' nchcui' cha' sca ti Jesucristo laca Sñi' ycu'i Ndyosi. ¹⁰ Ñati nu jlya ti' jil'i yu cha' laca yu nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi, ycu'i ca ngu' jlo ti' ngu' ne' cresiya jil'i ngu' cha' chañi tsa laca cha' bi'; ñati nu ná ntaja'a tucua cha' jil'i Ni, cha' laca Jesucristo Sñi' ycu'i ca Ni, bi' ngu' laca nu ná jlya ti' tsiya' ti cha' cua nchcui' ycu'i Ndyosi cha' jil'i Sñi' ycu'i ca Ni. Ñati cuiñi laca ycu'i Ndyosi nti' ngu' bi'. ¹¹ Nde laca cha' liñi nu tso'o tsa cha' xñi na jil'i, cha' cua nda ycu'i Ndyosi chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'na; Jesucristo laca nu ngulu'u jil'na ñi'ya caca chalyuu bi'. ¹² Cua ña'a ca ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Jesús nu laca Sñi' ycu'i ca Ni, bi' ñati laca nu ntsu'u chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i; ñati nu ná ntsu'u cha' jil'i lo'o nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi, ná ntsu'u cha' ta Ni chalyuu bi' jil'i ngu'.

Cua tye ti cha' nu nguscua Juan

¹³ Cua nscua na' quityi re lacua, cha' caa ca slo ma, laca tya'a ngusñi

ma cha' jil'i Jesús nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi; xqui'ya cha' re taca ca cuayá' ti' ma cha' cua ngujui chalyuu cucui jil'i ma, nu cua nda ycu'i Ndyosi jil'na.

¹⁴ Tyucui tyiquee na taca chcui' na lo'o ycu'i Ndyosi lacua. Lo'o jña na sca cha' jil'i ycu'i Ndyosi nu stu'ba nti' lo'o sca cha' nu nti' ycu'i Ni, li' taca jlo ti' na cha' taquiya' Ni jil'i cha' nu chcui' na lo'o Ni. ¹⁵ Si jlo ti' na cha' nduna ycu'i Ndyosi lo'o jña na sca cha' jil'i Ni, la cui' jua'a taca jlo ti' na cha' cua caja ti cha' bi' jil'na li'.

¹⁶ Lo'o ña'a na jil'i sca ñati tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesucristo cha' ndyu'ni yu sca cha' cuxi, pana nda na cuentya cha' ná nscua cha' chcuna' chalyuu jil'i yu xqui'ya cha' cuxi bi', li' tso'o la si jña na cha' clyu ti' jil'i ycu'i Ndyosi cuentya jil'i yu tya'a na bi', cha' ná ta Ni chacuayá' cha' chcuna' chalyuu jil'i yu tya'a na bi'. Pana ntsu'u qui'ya tlyu nu ná taca cua'ni clyu ti' ycu'i Ndyosi jil'i; ná ñacui' na' cha' jña na cha' clyu ti' jil'i Ni li', si jua'a ntsu'u qui'ya jil'i ngu'. ¹⁷ Chañi cha' sta ycu'i Ndyosi qui'ya jil'i laca na lo'o tya'a na xqui'ya cha' cuxi nu ndyu'ni na. Pana ntsu'u sca loo qui'ya nu ná taca cui'ya Ni cha' clyu ti' jil'i tsiya' ti.

¹⁸ Jlo ti' na cha' nga'aa ndu'ni ñati jil'i Jesucristo cha' cuxi. Jesucristo nu laca nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi, bi' laca nu ndaca'a jil'i ngu', cha' ná taca cala' nu xña'a jil'i ngu' bi' li'.

¹⁹ Jlo ti' na cha' ñati jil'i ycu'i Ndyosi laca na, xqui'ya cha' cua ngusñi na cha' jil'i Jesucristo; pana xa' la ñati chalyuu nu ná ndaquiya' jil'i Ni tsiya' ti, ña'a ti tya laca nu xña'a loo jil'i ñati bi'.

²⁰ Cua jlo ti' na cha' cua yaa nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi nde lo yuu chalyuu, lo'o jua'a cua nda bi' chacuayá' cha' caca tyu'u cha' jil'na lo'o ycu'i Ndyosi. Chañi cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o ycu'i Ndyosi

juani, xqui'ya cha' stu'ba ntsu'u ty-
iquee na lo'o Jesucristo nu laca Sñi'
ycui' ca Ni. Chañi cha' ycui' Ndyosi
tsiya' ti laca nu Jesús bi', lo'o jua'a
chañi cha' ná nga'a cha' tye cha-
lyuu cucui nu ta Ni ji'na. ²¹ Cu'ma
sñi' na', tii ti ti' ma tyi'i ma chalyuu,
cha' ná tyatí yu'u ma lo'o xa' jo'ó.
Jua'a laca cha' bi' lacua.

Quityi sube nu nguscua San Juan nu nchca tyucuaa

Nu lo'o chañi cha' ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na

¹ La cui' nu cusu' Juan laca na'. Nscua na' sca quityi re, ma' cusu', jua'a sñi' nu'u, cha' caa quityi re ca slo cu'ma ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, cha' cua ngusubi ycu' Ni ji'i ma cha' caca ma ñati ji'i Ni. Chañi cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i ma; ni si'i sca ti na', lo'o lcua ti ña'a ñati lcaa quichi nu nduna cha' liñi ji'i Jesús, lo'o lcaa ñati bi', ntsu'u tsa tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i ma. ² Cua ndyanu tso'o cha' liñi bi' ne' cresiya ji'na, jua'a ná nga'a cha' tye cha' nu cua ndyuna na bi'; bi' cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i ma. ³ Ycui' Ndyosi nu laca Sti na, lo'o jua'a Jesucristo nu sca ti Sñi' ycu' Ni, xtyucua Ni ji'i ma. Lo'o jua'a cua nti' na' cha' ña'a ti tya cua'ni Ni quiña'a tsa cha' tso'o lo'o ma, cha' ña'a ti tya cua'ni tya'na ti' Ni ji'i ma, cha' ña'a ti cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma; jua'a nti' na' cha' cua'ni Ni lo'o ma, xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, cha' chañi tsa cha' nu ngulu'u Ni ji'na.

⁴ Tso'o tsa ngua ti' na' lo'o ngujui cha' na cha' ña'a ti tya ndaquiya' tso'o xi ngu' tya'a ma lcaa cha' liñi nu cua nda ycu' Ndyosi Sti na lo'o na; ⁵ bi' cha' chcu' na' lo'o nu'u, ma' cusu', jua'a lo'o lcaa ngu' tya'a ma, cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na. Si'i sca cha' nu bilya ta Ni lo'o na laca cha' bi', sca cha' nu ndyuna na lo'o ngusñi na cha' ji'i Jesucristo tya clyo laca cha' bi'. ⁶ Lo'o nu ni na' ji'i ma cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na, la cui' jua'a ntsu'u

cha' taquiya' na lcaa cña nu nclyo ycu' Ndyosi ji'na. Nu lo'o ngusñi ma cha' bi' tya clyo, cua ndyuna ma lcaa cña nu ntsu'u cha' cua'ni ma cha' tso'o ti tyu'u tyiquee lcaa ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma.

Nu ngu' cuiñi nu tya'a cusuu ji'i Cristo

⁷ Ntsu'u tsa ñati cuiñi nu nchcu' cha' ná chañi cha' ngua Jesús ñati lo'o yaa yu chalyuu. Tyucui ña'a lo yuu chalyuu ndya'a ñati nu nchcu' cha' cuiñi bi'; na nñilo'o ngu' bi' ji'i tya'a ñati na, jua'a tya'a cusuu ji'i Cristo laca ngu' bi'. ⁸ Bi' cha' tii ti ti' ma tyi'i ma chalyuu, cha' ná culiji yu'u jua'a ti lcaa cha' nu cua ndyuna ma lo'o nguti'i ya ca slo ma. Li' caja lcaa cha' tso'o nu cua nti' ycu' Ndyosi ta Ni ji'i ma lo'o tye chalyuu.

⁹ Lcaa ñati nu tyatí yu'u lo'o xa' la cha', ná ntsu'u cha' ji'i ngu' bi' lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti, cha' ná cuayá' cha' ji'na lo'o jlyo ti' na ji'i Cristo, nti' ngu' bi'; pana lo'o cua ngusñi na cha' ji'i Cristo ca ne' cresiya ji'na, li' stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi, jua'a lo'o ycu' nu sca ti Sñi' ycu' Ni. ¹⁰ Bi' cha' juani si tyalaa ñati slo ma nu ná nda la cui' cha' ji'i Jesús bi' lo'o ma, nga'aa ta ma su tyi'i ngu' bi', ni ná ta ma xlyo ni'i ji'i ngu' bi'. ¹¹ Nu lo'o chcu' na lo'o ñati bi', ñi'ya laca si ndyu'ni tya'a na lo'o ngu' bi', lo'o cña cuxi nu ndyu'ni ngu', jua'a ndyu'u cha' bi'.

Cha' nu nguscua Juan lo'o cua tye ti quityi

¹² Tya ntsu'u tsa cha' nu nti' na' chcu' lo'o ma, pana tso'o la masi ná lo'o cha' bi' scua na' lo quityi re. Tiya' la nti' na' caa na' ca su ndi'i cu'ma, lo'o li' ycu' ca na' taca ta na' cha' bi' lo'o ma; li' chañi cha' tso'o ti taca tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a na.

¹³ Lo'o jua'a nu ñati tya'a ntsu'u cha' ji'i ma lo'o Cristo ca nde, nu

ngu' nu cua ngusubi ycui' Ndyosi
ji'i, lo'o ngu' bi' cua nti' ngu'
chcuicha' ngu' ji'i ma. Jua'a caca
cha' lacua.

Quityi sube nu nguscua San Juan nu nchca tyuna

Tso'o tsa nchcui' Juan ji'i Gayo

¹ La cui' nu cusu' Juan laca na'. Nscua na' quityi re cha' caa ca slo nu'u, Gayo; jlya ti' nu'u lcaa cha' nu laca ji'i Jesucristo, bi' cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' chcui' na' lo'o nu'u.

² Tso'o tsa ñati laca nu'u, cusu'. Nchcui' na' lo'o ycui' Ndyosi cuentya jinu'u cha' tso'o ti taca tyi'i tyiquee nu'u, cha' taca ca lye ti' nu'u. Cua jlo ti' na' cha' tso'o tsa ngusñi nu'u cha' ji'i ycui' Ndyosi.

³ Lo'o juani tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' cua ndyalaa xi ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo nu ngutu'u ca su ndi'i ma yaa ngu' ca nde. Nacu'i ngu' cha' ña'a ti ndaquiyá' tso'o ma ji'i cha' liñi nu cua nda Jesús lo'o na, cha' jua'a ndu'ni ma lcaa tsa. ⁴ Sca ti cha' nclyacua ti' na' cuentya ji'i cu'ma, si chañi cha' ndaquiyá' ma ji'i cha' liñi nu cua nda Jesús lo'o na, cha' cuañi' la cu'ma cuentya jna'; tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' lo'o ndyuna na' cha' jua'a ndu'ni ma.

⁵ Cusu', ndube tsa ti' na' cha' lcaa tyempo tso'o tsa nxyucua nu'u ji'i ngu' tya'a na, masi ná nslo nu'u ji'i ngu', cha' ngu' xa' quich'i laca ngu' ntsu'u quiya'. ⁶ Cua nchcui' ngu' bi' lo'o lcaa ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús nde quich'i re, ndacha' ngu' ji'i ya ñi'ya nu tso'o ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i ycui' ca ngu'. Lo'o jua'a cua'ni ma cha' tso'o tya xtyucua la ma ji'i ngu' bi' tyucui' su tsa ngu', cua'ni ma ñi'ya laca si na nxyucua ma ji'i ycui' Ndyosi laca; ⁷ cña ji'i Cristo ndya'a ngu', bi' cha' ngutu'u ngu' bi' ndyaa ngu' tyijyu'. Ná ntaja'a ngu' xñi ngu' ni sca centavo ji'i xa' ñati nu

ná ndaquiyá' ji'i Cristo tsiya' ti, cha' xtyucua ji'i ngu' tyucui'; ⁸ bi' cha' nu na ni, tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, nga'a cha' xtyucua na ji'i ngu' bi'. Lo'o jua'a taca ca stu'ba cha' ji'na lo'o ngu' bi' lo'o sañi na cha' liñi nu cua nda Cristo lo'o na ca tyijyu' la.

Cuxi tsa cña nu ndyu'ni Diótfrefes

⁹ Cua nscua na' sca quityi tya tsubi' la nu ndyaa ca su ndi'i ña'a taju ti ma ñati ji'i Jesucristo, cu'ma nu ndyu'u ti'i ma tsa tlyu ti ca bi'; pana ná ntaja'a Diótfrefes taquiyá' ji'i cha' nu nacui' na' ji'i ma, cha' nti' yu bi' cha' xu'na ma laca yu.

¹⁰ Nu lo'o tyalaa na' ca slo ma, li' chcui' na' lo'o ma cuentya ji'i lcaa cña nu ndyu'ni yu bi', cha' chiya'a tsa nchcui' yu ji'i cuare; nchcui' yu bi' cua ña'a ca lo cha' cuiñi lo'o ñati. Masi ndyu'ni yu jua'a, ná cuayá' ji'i yu nti' yu, cha' juani ná ntaja'a yu ta yu su tyi'i ngu' tya'a ndya'a ya cña lo'o ndyaa ngu' quich'i tyi ma; ña'a cuayá' ndaca'a yu chacuayá' ji'i tya'a ma cha' lo'o cu'ma ná ta ma su tyi'i ngu', masi ngua ti' ma ta ma su tyi'i ngu' nquicha'. Lo'o jua'a ngua ti' yu culo'o yu ji'i tya'a ndya'a ya cña bi', cha' ná tyu'u ti'i ngu' lo'o ma.

¹¹ Cusu', ná tyat'i yu'u ma lo'o cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu, tso'o la si tyi'u ti' ma ji'i lcaa cha' nu tso'o ti. Lcaa ñati nu xcui' clyana cha' tso'o nu cua'ni ngu' cha' xtyucua ngu' ji'i xa' la tya'a ñati ngu', cua ntsu'u cha' ji'i ngu' bi' lo'o ycui' Ndyosi; lcaa ñati nu xcui' clyana cha' cuxi cha' cua'ni ngu', bilya tyu'u cha' ji'i ngu' bi' tsiya' ti lo'o ycui' Ndyosi.

Tso'o la ndyu'ni Demetrio

¹² Tso'o tsa nchcui' lcaa ñati ji'i Demetrio; masi ycui' ca na, lo'o ña'a na ji'i yu nchca cuayá' ti' na cha' tso'o tsa ndyu'ni yu lo'o lcaa ñati. Jua'a cuare, nchcui' ya lo'o ma juani cha' chañi tsa cha' nu nchcui'

ngu' ji'ḷi yu cha' tso'o tsa tyiquee yu.
Cua jlo tso'o ti' mā cha' nchcui' ya
cha' liñi lo'o mā.

*Cha'nunguscua Juan lo'o cua tye
ti quityi*

¹³ Tya ntsu'u tsa cha' nu nti' na'
chcuḷi' lo'o nu'ḷ, pana tso'o la masi
ná scua na' cha' bi' lo quityi re
juani; ¹⁴ tso'o la yala ti caḷ na' ca su
ndi'ḷi nu'ḷ cha' ycui' ca na' ta na' xi
cha' lo'o nu'ḷ.

¹⁵ Ti ti tyi'ḷi tyiquee mā lacua,
cha' ycui' Ndyosi xtyucua ji'ḷi mā.
Lcaa ngu' tya'a tso'o mā nu ndi'ḷi
ca su ndi'ḷi cuare, cua nti' ngu'
chcuicha' ngu' ji'ḷi mā, xqui'ya cha'
nu scua na' lo quityi re; jua'a
cu'mā, chcuicha' mā ji'ḷi lcaa ngu'
tya'a tso'o ya nu ndi'ḷi ca ndacua.

Quityi nu nguscua San Judas

¹ Judas naa na', la cui' tya'a Jacobo; cña laca na' cuentya jil'i Jesucristo. Nscua na' quityi re cha' tsaa ca slo lcaa cu'ma nu ndaquiya' mā jil'i ycu'i' Ndyosi Sti na, cha' cua ngusubi Ni jil'i mā. Ycui' Ndyosi laca nu ngua'ni lubii jil'i cresiya jil'i mā, lo'o ña'a ti tya cña'asii Ni jil'i mā juani xqui'ya Jesucristo. ² Tya'na tsa ti' ycu'i' Ndyosi ña'a Ni jil'i mā, bi' cha' ti' ti taca tyi' tyiquee mā, xqui'ya cha' cua jlo ti' mā cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jil'i mā. Jua'a nti' na' cha' caca jil'i mā lcaa tsa.

Ntsu'u xi ñati nu nlyu'u cha' cuiñi jil'i ngu'

³ Cu'ma ngu' tya'a tso'o na nu tyaca'a tsa mā 'na, nti' tsa na' scua na' quityi cha' tsaa ca slo mā, sca quityi nu hcui' jil'i cha' tlyu nu ngua'ni Jesús cha' taca clyaa na jil'i nu cuxi; pana ná ngua scua na' jil'i yala ti. Lo'o nu juani nga'a cha' scua na' quityi re cha' tsaa ca slo mā, cha' ta na' sca cui' lo'o mā; nga'a cha' cua'a mā jil'i cua ña'a ca ngu' cuiñi, xqui'ya cha' ná jlya ti' ngu' jil'i cha' liñi nu cua nda ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na lo'o na, lcaa na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo. Ná cua'a jyacā mā tsiya' ti jil'i cha' nu nchcui' ngu' cuiñi bi'. ⁴ Ndu'ni cha' ca cuayá' ti' mā cha' cua ndyatí xi ñati cuiñi bi' laja cu'ma, masi ná stu'ba cha' nu jlya ti' mā lo'o ngu'. Cua sa'ni tsa nscua cha' lo quityi jil'i ycu'i' Ndyosi cha' xcube' Ni jil'i nu ngu' cuxi bi'; pana ná ndaquiya' ngu' bi' jil'i cha' nu nchcui' ycu'i' Ndyosi tsiya' ti, ni ná ndube ti' ngu' bi' si ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jil'i ñati chalyuu. Nacu'ngu' bi', cha' ná ndu'ni cha' masi cua'ni ngu' cha' suba', masi cua'ni ngu' lcaa lo

cha' cuxi, cha' si ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jil'na, ná xcube' Ni jil'na li', nti' ngu'. Cuiñi tsa ngu' bi', si' ycu'i' Jesucristo laca xu'na ngu' bi'. Pana nu na ni, sca ti ycu'i' Jesucristo laca nu Xu'na na, sca ti ycu'i' Ni laca nu chañi cha' laca Ni loo ji'na.

⁵ Cua jlo ti' mā lcaa cha' nu nscua lo quityi jil'i ycu'i' Ndyosi nu ngua sa'ni la, pana xa' cacha' na' xi cha' bi' jil'i mā juani: Ngua'ni lyaá ycu'i' nu Xu'na na jil'i jyo'o cusu' jil'i ngu' Israel, nu lo'o nguti' ngu' preso ca loyuu su cuentya Egipto; pana ca tiya' la ndyujui ycu'i' Ni jil'i lcaa jyo'o cusu' nu ná ndaquiya' jil'i cha' nu cua nchcui' Ni lo'o ngu' bi'. ⁶ Lo'o jua'a tyi'u ti' mā jil'i xca jil'i ycu'i' Ndyosi nu ná ntaja'a taquiya' jil'i cña nu nda Ni jil'i ngu' nu ngua sa'ni, bi' cha' nguxtyanu xca bi' tyi' ngu' ca slo ycu'i' Ndyosi. Pana juani cua ndu xca cuxi bi' ndyaaca' lo'o carena; ca su talya ña'a tsiya' ti ndu xca cuxi bi', cha' preso jil'i ycu'i' Ndyosi laca ngu' juani. Jua'a ntsu'u cha' jatya xca bi' ni jacua' tyalaa tsā nu cua'ni cuayá' ycu'i' Ni jil'i lcaa ñati. ⁷ Lo'o jua'a tyi'u ti' mā jil'i quichí Sodoma lo'o quichí Gomorra lo'o xa' la quichí nu ndi' cacua ti; ñi'ya ngua'ni ngu' xca bi' cha' cuxi, jua'a lye tsa ngua'ni cuxi nu jyo'o cusu' nu nguti' quichí bi', hasta nu ngua'ni suba' ngu' lo'o tya'a qui'yu ti' ngu'. Cua ndyujui ycu'i' Ndyosi jil'i lcaa ngu' quichí bi' lo'o quii' tlyu jil'i Ni li'. Jua'a ca cuayá' ti' lcaa ñati ña'a cha' tlyu nu nchca jil'i ycu'i' Ndyosi ndu'ni Ni; la cui' lo'o sca quii' tlyu nu ná nga'a cha' tyubi' tsiya' ti, jua'a xcube' Ni jil'i lcaa ñati nu ndu'ni cha' cuxi.

⁸ Lo'o nu ngu' cuiñi bi' ni, ñi'ya nu ngua'ni cuxi jyo'o cusu' bi', jua'a ndu'ni ngu'; ñi'ya si nchcui' xcalá ti ngu' bi', jua'a laca cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Xña'a tsa tyiquee ngu' bi', ndu'ni tsa ngu' cha' suba'; jua'a ná ndaquiya' ngu' bi' tsiya' ti jil'i

cha' nu nchcui' cua ña'a ca ngu' nu laca loo. Lo'o li' hasta nchcui' suba' ngu' bi' j'i' xca j'i' ycu' Ndyosi nu ntucua nde cua. ⁹ Pana si' jua'a ngua'ni Miguel nu laca loo j'i' xca j'i' ycu' Ndyosi; nu lo'o ngusuu tya'a nu Miguel bi' lo'o nu xña'a xqui'ya jyo'o Moisés, ná nchcui' ni sca cha' cuxi lo'o nu xña'a bi'. Ndi'ya ti nchcui' lo'o: "Ycu' nu Xu'na na' ntsu'u cha' cua'a jinu'u", nacui' Miguel j'i' nu xña'a bi' li'. ¹⁰ Pana juani nchcui' nu ngu' cuiñi bi' cha' cuxi j'i' cua ña'a ca cha' j'i' Jesús, masi ná nchca cuayá' ti' ngu' j'i' cha' bi' tsiya' ti; ndyu'ni ñu'u ngu' bi' j'i' ycu' ca ngu', xqui'ya cha' ndu'ni ngu' ñi'ya ndu'ni na'ni nu ná nchca culacua ti'.

¹¹ Tya'na tsa nu ngu' cuiñi bi'. Cua ngusñi ngu' tyucui' cuxi nu ngulu'u jyo'o Caín j'i' ñati; cua ndu'utsu' ngu' j'i' tyucui' tso'o cha' caja cñi j'i' ngu' ñi'ya ngua'ni jyo'o Balaam, nu lo'o ngusñi yu caya' cuentya j'i' cña cuxi nu cua cua'ni ti yu nu ngua sa'ni. Ntsu'u cha' cajaa nu ngu' cuiñi bi' tsiya' ti, ñi'ya cua ngujui jyo'o Coré nu lo'o lye tsa ngusuu tya'a yu lo'o ycu' nu Xu'na na. ¹² Masi cuxi tsa ndu'ni nu ngu' cuiñi bi', ná ntyuju'u ti' ngu' tsiya' ti cha' ndi' ngu' lo'o ma nu lo'o ndyu'u ti' ma cha' cacu ma sji lo'o tya'a ma, xqui'ya cha' ngusñi ma cha' j'i' Jesucristo. Quiña'a tsa ndacu ngu' bi' li', quiña'a tsa ndyi'yu ngu', cha' tsa bi' ti cha' nti' ngu' ndya'a ngu' slo ma; ná ndube ti' ngu' bi' tsiya' ti. Ñi'ya laca sca xu'na xlya' nu ná ña'asii tso'o j'i' xlya' j'i', jua'a laca ngu' bi'; ñi'ya nti' coo btyi nu nxna li- jya lo'o cui' ti masi ná ca'ya tyo, jua'a nti' nu ngu' cuiñi bi'; ñi'ya laca sca yaca si'yu nu ná nda si'yu, jua'a laca ngu' bi'. Pana sca yaca nu cua ngu'ityi, ntsu'u cha' xcuaa na j'i', cha' nga'aa ntsu'u juersa j'i' cha' cu'ú la li'; cua ndye ngu- juui yaca bi'. ¹³ Ñi'ya nxasu clyoo'

tyujo'o, nchcuaa clyoo' ngo' cuu' ca to' hitya, jua'a laca cña cuxi nu ndyu'ni ngu' bi'; ñi'ya laca sca cuii nde cua nu ngusna ndyaa xa' tyu- cui' cha' nga'aa ta xee nde talya, jua'a laca ngu' cuiñi bi'. Pana cua ngua'ni cho'o ycu' Ndyosi sca sel' su ná ntsu'u xee tsiya' ti su tya'a nu ngu' cuiñi bi'.

¹⁴ Cua sa'ni tsa nchcui' jyo'o Enoc ñi'ya nu caca j'i' ngu' cuiñi nu ndu'ni jua'a. Cua ndya'a ca'yu latya sñi' ste' jyo'o Adán, lo'o li' ngula nu Enoc nu ngua tu'ba j'i' ycu' Ndyosi cha' chcu' Ni lo'o ñati nu ngua sa'ni. Ndi'ya nchcui' Enoc bi': "Cua na'a na' j'i' ycu' nu Xu'na na, cha' liyya Ni lo'o tyuu tsa tya'a mil xca j'i' ycu' Ni, ¹⁵ cha' cua'ni cuayá' Ni j'i' lcaa ñati. Li' xcube' Ni j'i' lcaa ñati cuxi xqui'ya cha' cuxi nu cua ngua'ni ngu', xqui'ya cha' suba' nu cua nchcui' ngu' j'i' ycu' Ndyosi." Jua'a nacui' jyo'o Enoc bi'. ¹⁶ Nu ngu' cuiñi bi' ni, xcui' na chii nti' ngu' bi' ndi' ngu' chalyuu; ná sca na ná ndiya ti' ngu' bi' tsiya' ti, cha' chiya'a ti nchcui' ngu' j'i' lcaa ti cha'. Xcui' ndiya la ti' ngu' bi' lcaa lo cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu' j'i'. Lye tsa nchcui' tyucuaa ti' ngu' bi' lo'o tya'a ngu', pana xcui' tso'o tsa nchcui' ngu' bi' j'i' ñati si xtyucua ngu' j'i' ngu' bi' lo'o sca cña cuxi.

Cña nu nga'a cha' cua'ni ñati nu ntsu'u cha' j'i' lo'o Jesucristo

¹⁷ Cu'ma ngu' tya'a tso'o na nu ty- aca'a tsa ma'na, nga'a cha' tyi'u ti' ma cha' nu nchcui' ñati lo'o na, nu ñati nu cua ngua tsa'a j'i' Jesucristo nu Xu'na na tya clyo. ¹⁸ "Tyu'u tucua xi ñati cuiñi lo'o cua tye ti chalyuu", nacui' ngu' bi' ji'na. "Xtyi lo'o ngu' cuiñi bi' j'i' lcaa cha' tso'o nu ntsu'u j'i' ycu' Ndyosi, jua'a cua'ni ngu' cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' ngu' j'i'", nacui' ngu' bi' ji'na. ¹⁹ Cua'ni nu ngu' cuiñi bi' cha' nga'aa stu'ba cha' nu culacua ti' ma

lo'o tya'a mā. Ndiya tsa ti' ngu' bi' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu, cha' ná ndyanu Xtyi'i ycuí' Ndyosi ne' cresiya jil'i ngu' bi' tsiya' ti.

²⁰ Pana nu cu'mā ngu' tya'a tso'o na ni, xa' ña'a cua'ni mā; nga'a cha' xtyucua mā jil'i ngu' tya'a mā cha' lcaa mā talo mā cua'ni mā cña jil'i ycuí' Ndyosi. Taca talo mā xqui'ya cha' ngusñi tso'o mā cha' jil'i ycuí' Ni. Lo'o jua'a ta Xtyi'i ycuí' Ndyosi juersa jil'i mā cha' taca chcuí' mā lo'o Ni. ²¹ Bi' cha' lacua, cua'a mā jil'i ycuí' ca mā; cui'ya mā cuentya ñi'ya nu cua'ni mā nde chalyuu, cha' jlo ti' mā cha' ntsu'u tsa tyiquee ycuí' Ndyosi ña'a Ni jil'i mā. Jatya mā ni jacua' tyalaa tsā lo'o ta ycuí' Jesucristo nu Xu'na na chalyuu nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti ji'na, cha' tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni ji'na.

²² Cua'ni tya'na ti' mā jil'i lcaa ngu' tya'a mā nu bilya xñi tso'o cha' jil'i Jesucristo, lo'o jua'a culu'u tso'o la mā jil'i ngu' bi'. ²³ Cua'ni lyaá mā jil'i ngu' nu cua tyumi' ti lo quii' jil'i nu xña'a, culo mā jil'i ngu' bi' ya' nu xña'a. Ña'a ti tya cua'ni tya'na ti' mā jil'i ngu' nu xcui' cha' cuxi ndu'ni; ña'a ti xtyucua mā jil'i ngu' bi', cha' taca ca cuayá' tso'o la ti' ngu' cha' liñi jil'i ycuí' Ni, masi cutsii mā xi jil'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu', ñi'ya si cojolaqui nu cha' cuxi bi' jil'i mā.

Ndyu'ni tlyu Judas jil'i ycuí' Ndyosi

²⁴⁻²⁵ Sca ti ycuí' Ndyosi ntsu'u chalyuu. Taca cua'ni lyaá Ni ji'na xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na; sca ti ycuí' Ni nchca jil'i Ni ña'asi Ni ji'na, laja lo'o ndya'a na tyucuii tso'o nu ngulu'u Ni ji'na. Xtyucua Ni ji'na cha' ná tyeje sna quiya' na, cha' ná tyu'utsu' na jil'i tyucuii bi', ña'a cuayá' nu tyalaa na tso'o ti ca su ndubi tsa ña'a xee, ca su ntucua ycuí' Ndyosi. Lubii tsiya' ti caca cresiya ji'na lo'o cua ndyalaa na

ca slo Ni, lo'o jua'a caca chaa tsa ti' na li'. Bi' cha' juani cua'ni tlyu na jil'i ycuí' Ndyosi nu ntucua ca su tlyu nde cua, cha' sca ti ycuí' Ndyosi ntsu'u nu tlyu tsa laca Ni; sca ti ycuí' Ni laca Ni loo jil'i lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu, jua'a sca ti ycuí' Ni nchca jil'i Ni cua'ni Ni lcaa lo cña tonu tsiya' ti. Lu'ú ycuí' Ndyosi tya lo'o bilya tya' chalyuu, lo'o jua'a lu'ú Ni juani; ná nga'a cha' tye tyempo cha' lu'ú Ni ca nde loo la. Jua'a laca cha' lacua.

Lo'o cua tye ti chalyuu re

Ngulu'u Jesucristo ji'i Juan sca cha' nu ntsu'u yacu' ti tya sa'ni la

¹ Nde nscua na' cha' nu ngulu'u Jesucristo 'na. Juan laca na', lo'o nde nscua na' sca cha' nu ntsu'u yacu' ti tya sa'ni la. Tya clyo la cua nda ycu'i Ndyosi cha' bi' lo'o Jesús cha' culu'u ji'i ñati ji'i ycu'i lcaa ña'a cha' nu cua lijya ti cha' caca nde chalyuu. Li' nda Jesús cha' bi' lo'o na', nu lo'o nda Ni sca xca ji'i Ni nu ngutu'u nde cua yaa ca slo na', cha' ndyu'ni na' cña ji'i Ni. ² Nde nscua na' lcaa cha' nu cua na'a ycu'i na'; jua'a nchcui' liñi na' lo'o ñati ji'i Ni lcaa cha' nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o ngu', la cui' cha' tso'o nu nchcui' tsa Jesús ji'i lo'o ñati.

³ Tso'o tsa caca tyiquee ma, ñati nu chcui' lo quityi re, jua'a cu'ma lo'o cuna ma cha' nu nchcui' quityi re, lcaa ña'a cha' nu cua lijya ti cha' caca nde chalyuu; nu lo'o taquiya' na ji'i lcaa cha' nu nscua re, tso'o tsa caca tyiquee na li'. Lo'o jua'a cua ngulala ti caca cha' nu nscua re.

Nscua Juan cha' nu ndyaa slo ñati ji'i Jesucristo nde cati tya'a quichi

⁴ Juan laca na' nu nda quityi re tsaa nde cati tya'a quichi loyuu su cuentya Asia, ca su ndi'i taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo. Nda na' xlyo ni'i ji'i ma chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi Sti na, jua'a chacuayá' ji'i Xtyi'i ycu'i Ndyosi, jua'a chacuayá' ji'i Jesucristo. Cua nti' na' cha' ña'a ti cua'ni ycu'i Ndyosi cha' tso'o lo'o ma, ña'a ti cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma. Nu ngua tya clyo lu'ú ycu'i Ndyosi, na lu'ú Ni juani, lo'o ña'a ti tya lu'ú Ni tyempo nde loo la. Ntucua Xtyi'i ycu'i Ni nde loo su tlyu su ntucua ycu'i Ni, la cui'

cati tya'a cui'i lubii nu nda Xtyi'i Ni laca bi'. ⁵ Tso'o tsa nchcui' liñi Jesucristo ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu ña'a cuayá' ndyujuii ngu' ji'i yu. Pana lo'o ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o ngujuii yu, li' na'a ngu' cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u ji'i yu. Lo'o juani laca Jesucristo loo ji'i tyucui ña'a chalyuu, xqui'ya cha' laca yu loo ji'i lcaa nu laca xu'na chalyuu. Ntsu'u tsa tyiquee Jesús ña'a yu ji'na, bi' cha' ngujuii yu lo crusi; cua ndyalú tañi yu, cha' ngua'ni lyaá yu ji'na ji'i nu cuxi nu ntsu'u ji'na. ⁶ Cua ngua'ni Jesús cha' laca na sca lo ñati nu ndulo tsa cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, nu ndyu'ni cña nu nti' ycu'i Ndyosi Sti Jesús cha' cua'ni na. Cua nti' na cha' lcaa yija nu lijya nde loo la ná tye cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi, cha' nchca ji'i Ni cua'ni Ni lcaa lo cña tsiya' ti. Jua'a caca cha' lacua.

⁷ Cui'ya ma cuentya, cha' tya tyaa Jesucristo nde chalyuu chaca quiya' laja coo. Ña'a lcaa ñati ji'i yu li'; jua'a nu ñati nu liye' tsa ti' ña'a ji'i yu nu ngua tsubi', jua'a nu ñati nu cua ndyojo' chcuá ji'i yu, lo'o ngu' bi' ña'a ngu' ji'i yu chaca quiya' li'. Xi'ya ñati tyucui ña'a chalyuu cha' xñi' ti' ngu' lo'o tyaa Jesús chaca quiya', cha' cua jlo ti' ngu' cha' ntsu'u qui'ya ji'i ngu'. Jua'a caca cha' bi' lacua.

⁸ “Ñi'ya nti' letra A, jua'a ngux-ana lcaa cha' lo'o na'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a tye lcaa cha' lo'o na'”, nacui ycu'i nu Xu'na na nu lcaa cña nchca ji'i Ni. Nu ngua tya clyo lu'ú ycu'i Ndyosi, na lu'ú Ni juani, lo'o ña'a ti tya lu'ú Ni tyempo nde loo la.

Na'a Juan ji'i Cristo ca su tlyu su ntucua ycu'i Ni

⁹ Juan laca na', tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús laca na'. Ñi'ya nu ndyaca ji'i cu'ma, la cui' jua'a ndyaca jna', cha' stu'ba ti ndyiji cha' ti'i ji'na cuentya ji'i Jesús; pana jlya ti' na cha' Cristo laca loo ji'na juani,

bi' cha' ndalo na jil'i cha' ti'í nu tyacua ji'na. Nde cha' nu ngua 'na lo'o ndi'í na' loyuu su naa Patmos, sca yuu piti ti nu nscua cla'be hitya. Ca bi' ntsu'u na' ne' chcuá, xqui'ya cha' ná ntsii na' nchcui' na' cha' jil'i ycuí' Ndyosi lo'o ñati; nchcui' na' lcaa cha' tso'o nu cua nda Jesús lo'o na. ¹⁰ Tsá clyo jil'i semana ngua, tsá jil'i ycuí' nu Xu'na na, li' tyucui' ña'a na' ngua tii na' cha' ngua'ya Xtyi'í ycuí' Ndyosi lo na' tsiya' ti; nga'aa ngua cua'ni na' xa' la cha'. Li' ndyuna na' cha' nchcui' tsaca ñati nde chu' su ndu na'; cuii ngusi'ya bi' lo'o nchcui', ñi'ya ndañi nclya'á ngu' sca cui'chcuá. ¹¹ Ndi'ya nchcui' nu bi' lo'o na':

—Ñi'ya nti' letra A, jua'a nguxana lcaa cha' lo'o na'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a tye lcaa cha' lo'o na' —nacui' nu nchcui' bi'—. Scua clya nu'u lcaa cha' nu cacha' na' jinu'u juani; lcaa cha' nu ña'a nu'u juani, scua clya nu'u jil'i lo quityi. Li' ta nu'u quityi re cha' tsaa slo nu cati tya'a taju ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Jesucristo ca quichí tyi ngu', ca loyuu su cuentya Asia nu ñacui' na' re: quichí Efeso, jua'a quichí Esmirna, jua'a quichí Pérgamo, jua'a quichí Tiatora, jua'a quichí Sardis, jua'a quichí Filadelfia, jua'a quichí Laodicea.

¹² Li' ngxu'tyacui na' su ndu na' cha' ña'a na' tilaca laca nu nda cha' lo'o na'. Li' na'a na' ndu cati tya'a candyeru nu cua ndya' lo'o chcuá oro. ¹³ Laja candyeru bi' ndu sca nu ñi'ya ña'a ñati ña'a, jua'a ña'a nu cusu' bi' ngua ti' na'. Tyucui' tsa late' lacu' Ni, nu ndyalaa ca yane quiya' Ni tsiya' ti, lo'o jua'a cua ndyaaca' tyiquee Ni lo'o sca sintya oro. ¹⁴ Ngati tsa ña'a quicha' hique Ni, ñi'ya ngati ña'a quicha' xlya', masi yelu tlya' nu ngati ña'a. Tso'o tsa ngulane xee cloo Ni ñi'ya laca lo'o lye tsa ndyatú quii' su talya ña'a. ¹⁵ Ndubi tsa ña'a quiya'

Ni, ñi'ya laca lo'o ndubi ña'a chcuá ngatsi nu cua ndya'a lo quii', lo'o li' ngusubii ngu' jil'i. Nu lo'o nchcui' Ni, ñi'ya laca lo'o ndyalú sca sta'a clyaa to' quee jaa' su cua tsa ndyalú hitya, jua'a nguañi xtyi'í li'. ¹⁶ Ya' tsu' cui' Ni ndacui cati tya'a cuii, ñi'ya laca cuii nu ntsu'u nde cua; tu'ba Ni ntucua sca xlyu cusu'u nu cha tsa tyucuaa chu' bi'. Ndubi tsa ña'a loo Ni, ñi'ya laca lo'o ntyijii' xee cuichaa nde hora.

¹⁷ Lo'o cua na'a na' jil'i Ni, tsiya' ca nclýu na' nde quiya' Ni; cua culiji ti ti' na' ngua, xqui'ya cha' ndyutsii tsa na'. Li' ya' tsu' cui' Ni ngusta Ni hichu' na', ndi'ya nchcui' Ni lo'o na':

—Ná cutsii nu'u —nacui' Ni—. Na' ntucua lo'o nguxana chalyuu, lo'o jua'a la cui' na' tyucua lo'o tye chalyuu. ¹⁸ Ycuí' Ni nu lu'ú ca laca na' —nacui' Ni—. Cua ngujuii na' nu ngua li', pana xa' ndyu'ú na' chaca quiya', lo'o juani nga'aa tye cha' lu'ú na'. Na' nclýu cña lo'o ndyijii ñati, jua'a la cui' na' nclýu cña macala su tyaa cresiya jil'i ngu'. ¹⁹ Scua nu'u cha' nu ndyaca re juani, cha' nu ña'a nu'u ca nde, jua'a cha' nu caca nde chalyuu tyempo nde loo la, cha' tsaa quityi slo taju ñati 'na nde quichí tyi ngu' bi'. ²⁰ Ndi'ya ndyu'u cha' nu na'a nu'u tsá, cha' jil'i nu cati tya'a cuii nu ntsu'u nde cua nu na'a nu'u cha' ndacui ya' na' la'a tsu' cui, jua'a nu cati tya'a candyeru oro bi', cha' ná ngua cuayá' ti' nu'u nquicha': nu cati tya'a cuii bi', bi' laca nu cati tya'a ñati nu ndu cuentya jil'i ycuí' Ndyosi cha' chcui' ngu' lo'o nu cati tya'a taju ñati jil'i Jesucristo, sca taju ñati bi' scaa quichí; lo'o jua'a nu cati tya'a candyeru oro, bi' laca nu cati tya'a taju ñati bi'.

2

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni nde quichí Efeso

¹ Li' nacui' Jesús:

—Nde cha' nu scua nu'u cha' tsaaslo nu ñati nu ndu cuentya jna' ndequichĩ Efeso, cha' culu'u cha' jil'i ycu'i Ndyosi jil'i ngu' bi': "Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma, la cui' na' nu ndacui nu cati tya'a cuii bi' ya' na', nu ndu na' cla'be laja nu cati tya'a candyeru oro bi': ² Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacui Jesús. Jlo ti' na' cha' ndalo tsa tyiquee ma, masi ndyiji tsa cha' ti' jil'i ma cha' ndacu' ma cha' jil'i ngu' xña'a, nacui Ni. Lo'o jua'a jlo ti' na' cha' ná ndalo ma tsiya' ti jil'i ñati cuxi. Cua ngua'ni cuayá' ma jil'i ñati nu nacui cha' cua nda na' jil'i ycu'i ngu' lijya slo ma, masi ná nda na' jil'i ngu' bi' lijya; cua nquijeloo cha' jil'i ma cha' cuiñi ngu' bi', nacui Ni. ³ Lo'o jua'a jlo ti' na' cha' ná nchca taja ti' ma; masi ndyiji tsa cha' ti' jil'i ma, ná ndya'achu' ma cha' jna'. ⁴ Pana nde qui'ya ntsu'u cha' sta na' hichu' ma, cha' ná ntsu'u tyiquee ma ña'a ma 'na ñi'ya nu ngua'ni ma tya clyo la, nacui Jesús. ⁵ Bi' cha' juani cua'ni clya ma cha' tyi'u ti' ma ñi'ya nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jna', nu lo'o ngusñi ma cha' 'na tya clyo; lo'o juani ña'a ti nga'a cha' cua'ni ma la cui' cha' tso'o bi' chaca quiya'. Si ná tyaja'a ma cua'ni ma jua'a, li' caa na' caqui'ya jil'i candyeru jil'i ma ca su ntucua bi', tyalo'o na' jil'i, nacui Ni. ⁶ Pana nde cña ngua'ni ma nu tso'o tsa nti' na' ña'a na' jil'i, nacui Ni, cha' stu'ba nti' ma lo'o na' cuentya jil'i ngu' nicolaítas; tso'o cha' ná ndiya ti' ma tsiya' ti lcaa ña'a nu ndyu'ni ngu' bi'. ⁷ Cua'a jyaca ma xi jil'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni scaa quichĩ, si tyaja'a ca ma cuna ma: Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo jil'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu jil'i ngu'; caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu' bi', lo'o jua'a ta na' chacuayá' cacu ngu' si'yu yaca tso'o nu ndu ca cla'be yuu tso'o su

ndi' ycu'i Ni, nacui Jesús."

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni nde quichĩ Esmirna

⁸ Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsaaslo nu ñati nu ndu cuentya jna' ndequichĩ Esmirna, cha' culu'u cha' jil'i ycu'i Ndyosi jil'i ngu' bi': "Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma, na' nu ntucua lo'o nguxana lcaa cha', la cui' na' nu tya tyucua lo'o tye lcaa cha': Chañi cha' ngujuii na', pana cua ndyu'u na' chaca quiya'. ⁹ Jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni cu'ma, nacui Ni. Jlo ti' na' cha' lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' jil'i ma, cha' ti' tsa ma cuentya jil'i ngu' bi', masi liñi la ñacu' na cha' ntsu'u tsa cha' tso'o jil'i cu'ma cuentya jna', nacui Ni. Lo'o jua'a jlo ti' na' cha' cuxi tsa nchcui' ngu' jil'i ma. Nacu' ngu' cha' sñi' ycu'i Ndyosi laca ycu'i ngu'; pana sca cha' ndu'ni ti ngu' laca cha' bi', cha' stu'ba ntsu'u cha' jil'i ngu' bi' lo'o Satanás, nacui Ni. ¹⁰ Ná cutsii ma jil'i cha' ti' nu caca jil'i ma nde loo la, masi cua'ni nu xña'a cha' tyuu tya'a ma tsa ma xi ne' chcu'a. Cua nti' yu cua'ni cuayá' yu jil'i ma si ña'a ti tya nxñi ma cha' jna'. Pana tii ti tsã xcube' yu jil'i ma, nacui Ni. Ña'a ti tyucui tyiquee ma xñi ma cha' jil'i ycu'i Ndyosi Sti na', masi cajaa ma, cha' ná nga'a cha' tye chalyuu nu ta na' jil'i ma nde loo la li'. ¹¹ Cua'a jyaca ma jil'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni scaa quichĩ, si tyaja'a ca ma cuna ma xi: Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo jil'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu jil'i ngu'; ná sca caca jil'i ngu' bi' tsiya' ti tsã bi', nu lo'o culo ycu'i Ndyosi cña jil'i ñati cuxi nu ntsu'u ca bilyaa cha' tyaa ngu' nde chalyuu talya, nacui Jesús."

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni nde quichĩ Pérgamo

12 'Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichi Pérgamo, cha' culu'u cha' jil'i ycu'i' Ndyosi jil'i ngu' bi': "Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma, nacui Jesús, na' nu ntsu'u xlyu cusu'u 'na nu cha tsa tyucuaa chu' xlyu bi'. 13 Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacui Ni. Jlo ti' na' cha' laca Satanás loo ca su ndi'i cu'ma; pana masi jua'a laca cha', tya tso'o tsa nxñi ma cha' 'na, nacui Ni. Bilya tya'achu' ma jil'i cha' jna'; ña'a ti jlya ti' ma 'na, masi tyempo cuxi nu ngua li', nu lo'o ndyujuii ngu' jil'i jyo'o Antipas. Ná ndyutsii yu bi', nchcui' yu cha' 'na ca quichi tyi ma su ntucua Satanás loo. 14 Pana tya ntsu'u xi qui'ya nu sta na' hichu' ma, nacui Jesús, cha' tya ntsu'u xi ngu' tya'a ndyu'u ti'i ma ca quichi Pérgamo bi', nu ná nti' xtyanu jil'i cha' cuxi, la cui' cha' cuxi nu ngulu'u jyo'o Balaam jil'i ñati nu ngua sa'ni. Cua nchcui' jyo'o bi' lo'o jyo'o Balac nu ngua li', cha' culu'u yu cha' cuxi bi' jil'i ngu' Israel, cha' cacu ngu' msta nu nscua slo lcu'i jo'ó jil'i xa' ñati nu ná ndaquiya' jil'i ycu'i' Ndyosi tsiya' ti, lo'o jua'a cha' cua'ni ngu' cha' suba' lo'o xa' nu cuna'a. 15 Lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' tya'a ndyu'u ti'i ma nu ná ntaja'a ngu' xtyanu ngu' jil'i xa' cha' cuxi nu ngulu'u ngu' nicolaítas bi'. Ná ndiya ti' na' cha' cuxi bi' tsiya' ti, nacui Ni. 16 Bi' cha' juani culochu' ma lcaa cha' cuxi bi', nacui Ni. Si ná tyaja'a ma cua'ni ma jua'a, yala ti caa na' ca su ndi'i ma cha' xuy tya'a na' lo'o ma lo'o xlyu cusu'u nu ntucua tu'ba na', nacui Ni. 17 Cua'a jyaca ma xi jil'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu'i' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna ma: Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo jil'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu jil'i ngu'; caca tyaala' ti' tyiquee ngu' bi', cacu ngu' cha' tso'o nu

cua ngxco'o na' cha' caja jil'i ngu'. Lo'o jua'a ta na' sca quee sube ti nu ngati ña'a, na' nscua xtañi scaa ngu' chu', cha' ca cuayá' ti' ngu' bi', cha' tso'o ti nti' na' ña'a na' jil'i ngu'; chaca xtañi nu tso'o la laca nu nscua chu' quee bi'. Ná caja chacuayá' jil'i xa' ñati tyuloo xtañi bi'; cua laca ti ñati nu caja xtañi bi' jil'i, bi' laca nu caja chacuayá' cha' tyuloo jil'i, nacui Ni."

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni nde quichi Tiatira

18 'Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichi Tiatira, cha' culu'u cha' jil'i ycu'i' Ndyosi jil'i ngu' bi': "Ndi'ya nchcui' lo'o ma, na' nu laca nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi, na' nu ngulane tsa xee cloo na' ñi'ya laca lo'o lye tsa ndyatú quii' su talya ña'a, na' nu ndubi tsa ña'a quiya' na' ñi'ya laca sca chcuá ngatsi nu scui chu'. 19 Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacui Ni. Ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a ma nu ntsu'u cha' jil'i na' na', cha' tso'o tsa ngusñi ma cha' 'na; nxtyucua ma jil'i ñati nu lyiji tsa cha' tso'o jil'i, jua'a ndalo tsa tyiquee ma lo'o ndyu'ni lya' ti' ngu' jil'i ma. Lo'o juani tso'o la xi ndyu'ni ma, nga'aa si'i ñi'ya nu ngua'ni ma tya sa'ni la, nacui Jesús. 20 Pana nde qui'ya nu ntsu'u cha' sta na' hichu' ma, nacui Ni, laca cha' tya nda ma chacuayá' jil'i nu cuna'a Jezabel bi', cha' culu'u cha' cuxi jil'i ngu' tya'a ma. Ycu'i' ma' nacui ma' cha' laca ma' tu'ba jil'i ycu'i' Ndyosi, pana ndatsaa tsa ma' bi' jil'i ñati nu ntsu'u cuentya jna'; nclu'u qui'i jil'i ngu' cha' cua'ni ngu' cha' suba' lo'o xa' cuna'a, jua'a nclu'u ma' jil'i ngu' cha' cacu ngu' msta nu nscua slo lcu'i jo'ó jil'i ngu', nacui Ni. 21 Cua ntajatya tsa na' jil'i nu cuna'a bi', ni jacua' culochu' jil'i cha' cuxi nu ntsu'u jil'i; pana ná ntaja'a ma' bi' xtyanu ma' cha' suba' nu ndu'ni

ma'. ²² Bi' cha' juani ta na' cha' ti'í jil' ma' bi', nacuj Ni. Stu'ba ti caca quicha nu cuna'a bi' lo'o nu ñati nu suba' tsa ndyu'ni lo'o, lye tsa caca quicha ngu'. Jua'a cua'ni na' lo'o ngu' bi', si ná ca tyuju'u ti' ngu' jil' cha' cuxi nu ndyu'ni ngu', cha' culochu' ngu' jil' cha' cuxi bi'; ²³ hasta cujui na' jil' ñati nu ngusñi cha' jil' nu cuna'a bi', nacuj Ni. Lo'o li' lcaa taju ñati jil' Jesucristo lcaa ti quichi, caja cha' jil' ngu' cha' cua ngua'ni tye na' jil' cha' cuxi bi'; li' taca jlya tso'o ti' ngu' cha' cua jlo ti' na' lcaa ña'a cha' nu ncliyacu ti' ñati chalyuu. Lo'o li' ca cuayá' ti' lcaa ma' cha' la cui' ñi'ya ngua'ni ma' cha' cuxi tya lo'o yaa ma' chalyuu, jua'a xcube' na' jil' ma', nacuj Jesús. ²⁴ Juani chcuil' na' xi lo'o cu'ma' tya'a ngusñi ma' cha' jna', nu ndyanu ma' nde Tiatira, cu'ma' nu ná ngusñi ma' cha' cuxi nu ncliyu'u nu cuna'a cuxi bi': ná jlo ti' ma' cua'ni ma' cha' cuxi nu nacuj ngu' bi' cha' sca cha' nu tucui tsa nu ntsu'u jil' Satanás laca, lo'o jua'a laca cha' cuxi bi'. Tso'o ndu'ni ma' lacua. Ná ta na' xa' cña nu cua'ni ma', nacuj Ni, ²⁵ masi sca ti cha' chcuil' na' lo'o ma', cha' ña'a ti tya tyanu tso'o cha' ne' cresiya jil' ma', lcaa cha' nu cua ndyuna ma' tya tsubi' la; tyanu cha' bi' ña'a cuayá' nu caa na', nacuj Jesús. ²⁶ Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo jil' nu xña'a, ñati nu ndalo, cha' ndu'ni ngu' cua ña'a ca cña nu nti' na' cha' cua'ni ngu' ña'a cuayá' tye chalyuu, nacuj Ni. Stu'ba ti tyucua ngu' bi' lo'o na', cha' caca ya loo jil' lcaa ñati chalyuu ca li', ²⁷ cha' cua nda ycuil' Ndyosi Sti na' chacuayá' cha' caca na' loo; jua'a tlyu tsa chacuayá' ta ycuil' Ndyosi jil' ngu' bi' lo'o caca ngu' loo jil' ñati. Li' xcube' tsa ngu' jil' ñati nu ná tyaja'a taquiya' jil' cha' jil' ycuil' Ndyosi. ²⁸ Lo'o jua'a ta na' sca xee nu tyu'ú ne' cresiya jil' ngu' ñi'ya laca sca cuii tlyu nu ntyucua nde

nguxee, nacuj Ni. ²⁹ Cua'a jyaca ma' xi jil' ña'a cha' nu nda na' lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil' Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma' cuna ma', nacuj Jesús."

3

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil' Ni nde quichi Sardis

¹ Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu' cuentya jna' nde quichi Sardis, cha' culu'u cha' jil' ycuil' Ndyosi jil' ngu' bi': "Ndi'ya nchcuil' na' lo'o ma': Ndi'ya ycuil' Ndyosi lo'o na', bi' laca cati tya'a cui' lubii nu nda Ni ndyaa tyucui ña'a chalyuu. La cui' jua'a ya' na' ndacui nu cati tya'a cuii ndubi bi'. Cua nda na' cuentya jil' lcaa ña'a nu ndu'ni ma', nacuj Ni. Jlo ti' na' cha' ngunu'u cresiya jil' ma', masi nacuj ngu' quichi cha' lubii tsa ndu'ni ma', nacuj Ni. ² Quee ti' ma' juani, cha' ndil' ma' ñi'ya si laja' ti ma'. Cua'ni clya ma' nu tya xi ca cha' tso'o nu tya jlo ti' ma' cha' cua'ni ma', cha' ná chcuna' cña bi' tsiya' ti; bilya ña'a na' si cua ndu'u scua cña bi' jil' ma', nacuj Ni. ³ Tyi'u ti' ma' cha' tso'o tsa ngusñi ma' cha' 'na nu lo'o ngulu'u ngu' cha' jil' ma' tya clyo; taquiya' ma' jil' cha' bi' chaca quiya', pana culochu' ma' cha' cuxi nu ndyu'ni ma' juani, nacuj Jesús. Si ná tyaja'a ma' taquiya' ma' cha' 'na, li' tsiya' ca tyu'u tucua na' caa na' slo cu'ma', ñi'ya nti' lijya sca nu cuaana; caa na' cha' xcube' na' jil' ma' lo'o ná ca tii ma' ni hora laca nu caa na', nacuj Ni. ⁴ Masi jua'a jlo ti' na' cha' tya ntsu'u xi ñati nu tso'o tsa ngusñi cha' jna' nde Sardis bi', nu lubii cresiya jil' ngu'. Nu xa' la ngu' tya'a ndyu'u ti' ma' ni, cua ngui' tsa ngu' ndyu'ni ngu' cha' cuxi; pana ngati tsa late' caja jil' ñati nu tya nxñi cha' jna', tya'a ngu' bi' lo'o na', nacuj Ni. Ndacui cha' caca jua'a jil' ngu' bi', ⁵ cha' xcui' ngati tsa late' cacu' ñati

nu cua ntijiloo jil'i nu xña'a, nacuj Ni. Nga'aa cuityi na' xtañi ngu' bi' jil'i quuitya ca su nscua xtañi ñati nu ngujui chalyuu cucui jil'i jua'a. Lo'o tyalaa na' ca su ntucua ycu'i Sti na' lo'o ngu' xca jil'i Ni, li' ñacuj na' jil'i Ni cha' ñati 'na laca ngu' bi', nacuj Ni. ⁶ Cua'a jyaca ma xi jil'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni scaa quich'i, si tyaja'a ca ma cuna ma, nacuj Jesús.”

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni nde quich'i Filadelfia

⁷ Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quich'i Filadelfia, cha' culu'u cha' jil'i ycu'i Ndyosi jil'i ngu' bi': “Ndi'ya nchcui' lo'o ma, na' nu laca nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi: Xcui' lubii tsa cresiya 'na, xcui' cha' liñi ndu'ni na'. Juani laca na' loo jil'i ñati 'na ñi'ya ngua jyo'o David loo jil'i ngu' tya sa'ni la. Nu lo'o ta na' chacuayá' cha' cua'ni ñati sca cña, ná tucui taca jil'i tacu' cha' jil'i ngu' bi' li'; nu lo'o tacu' na' cha' jil'i ñati cha' ná cua'ni ngu' sca cña, ná tucui taca jil'i cua'ni cña bi' li'. ⁸ Nda na' cuentya jil'i lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacuj Ni. Cua nda na' sca cña tso'o cha' cua'ni ma, lo'o ná tucui taca tacu' cha' jil'i ma li', masi jlo ti' na' cha' ná caca jil'i ma chcu'i lye ma lo'o ñati cuentya jna', cha' ná nguula ti' tyiquee ma tsiya' ti; pana ña'a ti tya ndaquiyá' ma jil'i lcaa cha' nu nclyu'u na' jil'i ma, bilya xtyanu ma 'na. ⁹ Ntsu'u xi taju ñati nu cuiñi ti nda cha' lo'o tya'a ngu' cha' ñati jna' laca ngu'; liñi la ñacuj na cha' ntsu'u cha' jil'i ngu' bi' lo'o Satanás. Ca tiya' la xi cuane na' jil'i ngu' bi', cha' tyaa ngu' ca slo cu'ma, tyu sti' ngu' slo ma cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i ma li'; caca cuayá' ti' ngu' jua'a cha' tyaca'a tsa cu'ma 'na. ¹⁰ Cua ndyí'u ti' ma cha' nu nacuj na' jil'i ma tsubi', cha' talo

tyiquee ma cha' tu' ti' ma 'na ni tsa tyaa na' chaca quiya'; bi' cha' juani cua'ni na' cha' ná sca caca jil'i ma lo'o tyalaa tyempo cuxi nde chalyuu. Cua lijya caca cha' cuxi bi', nu cua'ni cuayá' jil'i lcaa ñati chalyuu. ¹¹ Cua tyaa ti na'. Ná ta ma chacuayá' cha' culiji yu'u jua'a ti cha' tso'o nu ntsu'u ne' cresiya jil'i ma, tya cua'ni ma ñi'ya nu ngua'ni ma tya sa'ni la. Tii ti ti' tyi'i ma cha' caja chalyuu tso'o nu ta ycu'i Ndyosi jil'i ma lo'o tye chalyuu re. ¹² Cua ña'a ca ñati nu tyijiloo jil'i nu xña'a ni, tlyu tsa caca ñati bi' laja ñati 'na lo'o cua ndyee chalyuu; tso'o tsa tyi'i ngu' bi' ca su ndi'i na'. Scua na' xtañi ycu'i Ndyosi Sti na' loo ngu' bi', lo'o jua'a scua na' ni naa quich'i tlyu nu ca jil'i ycu'i Ni; Jerusalén cucui naa quich'i bi'. Tyu'u bi' nde su ntucua ycu'i Ndyosi, caa ca'ya bi' lo yuu. Jua'a scua na' xtañi ycu'i na' loo ngu' bi', cha' laca ngu' ñati 'na. ¹³ Cua'a jyaca ma xi jil'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni scaa quich'i, si tyaja'a ca ma cuna ma, nacuj Jesús.”

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni nde quich'i Laodicea

¹⁴ Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quich'i Laodicea, cha' culu'u cha' jil'i ycu'i Ndyosi jil'i ngu' bi': “Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma: Chañi cha' ndyuu tuca cha', lcaa cha' nu nda na' lo'o ñati; liñi tsa nchcui' na' cha' jil'i ycu'i Ndyosi Sti na' lo'o ñati, cha' tyucui tyiquee na' ndu'ni na' cña jil'i ycu'i Ni. Nu lo'o nguxana ndya' lcaa na nu ntsu'u chalyuu, stu'ba ti ndu na' lo'o ycu'i Ni nu ngua li', nacuj Jesús. ¹⁵ Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni cu'ma; jlo ti' na' cha' ni si'i na ngusñi tso'o ma cha' 'na, lo'o jua'a ni si'i na ndya'achu' ma cha' 'na. Tso'o la masi tyucui tyiquee ma xñi ma

cha' 'na, masi xtyanu mā cha' 'na tsiya' ti. ¹⁶ Ñi'ya laca si co'o na hitya nu conu' ti chcatsu, ni si'i na tyique', ni si'i na tyacala', na conu' ti chcatsu bi'; ná tso'o ndyi'yu bi', salú na ji'i nde lo yuu, nga'aa co'o na ji'i. Jua'a laca cu'mā cuentya jna', cha' sa cla'be ti ná ngusñi mā cha' 'na. ¹⁷ Quiña'a tsa cha' ntsu'u ji'i ya, nacui mā. Cua ngujuu sca chalyuu tso'o ji'i ya, bi' cha' nga'aa ntsu'u cha' nu lyiji ji'i ya, nacui mā. Pana ná nda mā cuentya cha' tya'na tsa mā nti' na' ña'a na' ji'i mā. Tso'o la si ca tyuju'u ti' mā, nti' na', cha' nga'aa ntsu'u cha' ji'i mā tsiya' ti; ntsu'u tsa cha' nu lyiji ji'i mā nti' na' ña'a na' ji'i mā, bi' cha' ná nchca culacua tso'o ti' mā tsiya' ti. ¹⁸ Ta na' sca cuji lo'o mā lacua, bi' cha' cua'a jyaca mā ji'i cha' nu chcu' na' lo'o mā, cha' chañi taca culu'u cha' bi' ji'i mā ñi'ya caca xutacui cha' cuxi nu ntsu'u ji'i mā: Nga'a cha' cua'ni mā cha' caja sca chalyuu cucui ji'i mā su nga'aa cua'ni mā cha' cuxi, cha' nga'aa ntsu'u cha' ca tyuju'u la ti' mā li'. Cua'ni mā cha' culacua tso'o xi ti' mā lacua, cha' ca cuayá' ti' mā scaa cha'. ¹⁹ Lcaa ñati nu tyaca'a tsa 'na, ndaca'a na' xi ji'i ngu', nchcube' na' xi ji'i ngu'. Cua'ni clya mā lacua, cha' culochu' mā cha' cuxi nu ndyu'ni mā. ²⁰ Cua'a jyaca mā: Cua ndyalaa na' nde slo cu'mā; ndu ti na' nchcu' na' lo'o mā juani, cha' cua ña'a ca ñati nu tucú cha' 'na, tyanu na' slo ngu' bi' li'; tyi'i na' slo ngu' bi', tso'o tsa tyu'u cha' jna' lo'o ngu' bi' li'. ²¹ Cua ña'a ca ñati nu tyijiloo ji'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu, ta na' su tyucua ñati bi' ca su ntucua na' cha' laca na loo; cha' jua'a na', cua ntijiloo na' ji'i nu xña'a bi', lo'o juani nga'a na' slo ycu' Sti na' su laca Ni loo. ²² Cua'a jyaca mā xi ji'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni scaa quichi, si tyaja'a ca mā cuna mā.”

Cua ndye cha' nu nda Jesús ndyaa slo taju ñati ji'i Ni scaa quichi.

4

Ndyu'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi ca su ntucua Ni

¹ Li' nguxña'a na' nde cua, na'a na' cha' ntucua yaala sca toni' ca bi'. Li' xa' nguañi nchcu' nu ñati nu cua nchcu' lo'o na' tsaca quiya' nu ngua tya tsā la; ñi'ya ndañi nclya'á cui'chcua, jua'a nxi'ya nu bi' nchcu' lo'o na'. Ndi'ya nchcu' nu bi' lo'o na' li':

—Tyacui clya nu'u ca nde, culu'u na' jinu'u lcaa cha' nu nga'a cha' caca tyempo nde loo la.

² Hora ti ngua'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi lo na' li'. Cla'be nde cua bi' na'a na' cha' ntucua sca yaca xlya tlyu nu tso'o tsa ña'a. Nde bi' ntucua sca ñati. ³ Ndubi tsa ña'a loo ycu' nu Cusu' nu ntucua ca bi', lo'o tyuu tya'a color ntsu'u loo Ni, ñi'ya laca quee ndubi nu ngatsi ña'a, ñi'ya laca quee nu nga'a tsa ña'a. Tyi'i ca chu' su ntucua bi' ndu cuaña taa nu nga'aa ña'a nclyu'u xee. ⁴ Nde chu' la ntucua xa' la yaca xlya; lo yaca bi' ntyucua calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu', tsa lo scuii ti ntucua ngu' tyi'i ca chu' su ntucua Ni. Lacu' ngu' bi' late' ngati, jua'a ntucua sne' oro hique scaa ngu'. ⁵ Lye tsa nguañi nchcu' tyi'yu li', lye tsa ndyubii ca su ntucua ycu' Ndyosi li'. Nde loo su tlyu su ntucua Ni ndu cati tya'a quityee ya' ndyaqui, bi' laca nu cati tya'a cui'i lubii nu laca Xtyi'i ycu' Ndyosi nu ndu'u ndyaa tyucui ña'a chalyuu. ⁶ Nde cla'be su ntucua ñati bi', ngua ti' na' cha' na'a na' sca tayu'; ñi'ya ndubi ña'a sca caatya, jua'a ndubi ña'a bi'.

Tyi'i ca chu' su ndu yaca xlya tlyu bi', ca bi' ndu jacua tya'a na lu'u nu ñi'ya ña'a na'ni, jua'a ña'a; ndu ni' cua. Tyucui ña'a ni' ntucua cloo ni'; masi nde sii' ni', masi nde

chū' ni' ntucua cloo ni'. ⁷ Na'ni nu nchca clyo bi', ñi'ya ña'a cuichi ña'a ni'; na'ni nu nchca tyucuaa bi', ñi'ya ña'a toro cuañi' ña'a ni'; na'ni nu nchca tyuna bi', ñi'ya ña'a saca' ñati, jua'a ña'a saca' ni'; na'ni nu nchca jacua bi', ñi'ya ña'a cua'ya ndyacui, jua'a ña'a ni'. ⁸ Scuá tya'a lu'be ntsu'u ji'j scaa na'ni bi', pana ntucua cloo ni' tyucui ña'a hichū' lu'be ni'; lo'o nde ne' lu'be ni', la cui' jua'a ntucua cloo ni'. Nga'aa nchca ti cha' ndula tu'ba ni' tsā lo'o talya:

Xcui' na lubii tsa cresiya ji'j ycuil' Ndyosi nu nchca ji'j ndu'ni lcaa cña, nacui' ni' lo'o ndyula tu'ba ni'.

Nu ngua tya clyo lu'ú ycuil' Ni, la cui' jua'a na lu'ú Ni juani, lo'o ña'a ti tya lu'ú Ni tyempo nde loo la.

Jua'a nacui' ni' lo'o ndyula tu'ba ni'.

⁹ Lu'ba ti ndyula tu'ba nu ca ta'a jacua na'ni tacati bi' li'. Ndu'ni tlyu ni' ji'j Ni, ndu'ni chī ni' loo ycuil' Ni; ndya tsa ni' xly'a'be ji'j ycuil' Ni nu ntucua lo yaca xly'a tlyu bi', cha' lcaa yija lu'ú ycuil' Ndyosi. ¹⁰ Lcaa quiya' lo'o ndyula tu'ba na'ni bi', li' ndyatū stī' nu ngu' cusu' bi' nde loo su ntucua ycuil' Ni lo yaca xly'a tlyu bi'; ndu'ni tlyu ngu' cusu' bi' ji'j ycuil' Ni cha' lcaa yija lu'ú Ni. Li' nda'ya ngu' sne' oro nu ntucua hique ngu', nsta ngu' ji'j nde loo su tlyu su ntucua ycuil' Ni. Ndi'ya nchcui' ngu' lo'o Ni li':

¹¹ Ndyosi Xu'na ya, nga'a cha' cua'ni tlyu ya jinu'ū, cha' cua'ni chī ya loo nu'ū, nacui' ngu'.

Nchca jinu'ū cua'ni nu'ū lcaa lo cña tsiya' ti nu nti' nu'ū cua'ni nde chalyuu.

Na cua ngüñá nu'ū lcaa lo na nu ntsu'u nde chalyuu;

chacuayá' jinu'ū lu'ú lcaa na, cha' nda nu'ū chacuayá' cha' ndya'a lcaa na lu'ú.

Jua'a nacui' ngu' lo'o ndyula tu'ba ngu' li'.

5

Nu ñati nu taca ji'j chcui' lo quityi nu ntsu'u ya' ycuil' Ndyosi

¹ Li' na'a na' cha' ntsu'u quityi ya' tsu' cui' nu cusu' laca loo nu ntucua lo yaca xly'a bi'. Sca quityi nchcū', nu ngutu ti ña'a laca bi'; jua'a tyucuaa chū' quityi bi' cua nscua cha'. Cati se'j nga'a nguiña' tu'ba quityi su ndyacū' bi'. ² Li' na'a na' cha' ndū sca ñati nguula, sca xcā ji'j ycuil' Ndyosi. Cui' tsa ngusi'ya xcā bi':

—¿Tilaca laca nu ntsu'u chacuayá' ji'j cha' suu nguiña' nu nga'a tu'ba quityi nchcū' bi', cha' chcana quityi bi'? —nacui'.

³ Li' masi tyucui ña'a su ntucua ycuil' Ndyosi bi', masi tyucui ña'a lo yuu chalyuu, masi tyucui ña'a chaca ba'a chalyuu su ndyaa ñati nu cua ngujui, ná ngujui nu scana ji'j quityi cha' chcui' ngu' lo. ⁴ Ti'i tsa ngusi'ya na' li', cha' nga'aa ngujui nu scana ji'j quityi cha' chcui' ngu' lo. ⁵ Li' nguxana nchcui' sca nu cusu' lo'o na':

—Nga'aa xi'ya nu'ū juani —nacui'—. Cua ngujui nu scana ji'j quityi bi', nu taca ji'j suu nguiña' bi', masi nu cati tya'a nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'. Ycuil' yu bi' laca loo ji'j ngu' Judá, cha' la cui' tya'a ñati ji'j jyo'o David laca yu bi'. Cua ntijiloo yu ji'j nu xña'a, bi' cha' juani taca ji'j yu scana yu quityi bi'.

⁶ Li' na'a na' ndū sca ñati; ñi'ya ña'a sca xly'a' cuañi', jua'a ña'a ñati bi'. Ndu' yu bi' nde loo su tlyu su ntucua ycuil' Ndyosi, laja su ndū nu ngu' cusu' bi', laja nu na'ni tacati bi'. Tya tyaca' nscua cuayá' hichū' yu tya lo'o ndyujui ngu' ji'j yu tsaca quiya', jua'a ña'a yu bi'. Cati tya'a sata ntucua hique nu ñi'ya ña'a xly'a' nu ndū cuentya ji'j Jesús. La cui' jua'a ntucua cati tya'a

cloo Ni; nu cloo Ni ni, bi' laca cati tya'a cui'i lubii nu laca Xtyi'i ycu'i Ndyosi nu ndu'u ndyaa tyucui ña'a chalyuu. ⁷ Li' ndyaa nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ndyiqui'ya Ni ji'i quityi nchcu' nu ntsu'u ya' tsu' cui' nu cusu' laca loo nu ntucua su tlyu bi'.

⁸ Lo'o ngusñi Ni quityi bi', li' ngutu sti' ca ta'a jacua na'ni tacati bi'; lo'o jua'a nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' bi', ndu sti' ngu' nde loo nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Ntsu'u sañi ya' ngu' cusu' bi', lo'o jua'a ntucua cuu oro ya' lcaa ngu' cusu' bi'; ntsu'u yana jo'ó nu ndyaquj ne' cuu bi'. Ñi'ya lo'o ntyucua xtyi'i yana jo'ó ndyaquj bi', jua'a ndyaa cha' nu nchcui' ngu' ca slo ycu'i Ni lo'o nchcui' ñati ji'i ycu'i Ndyosilo'o Ni. ⁹ Li' ndyula tu'ba ngu' bi' sca jii cha' cua'ni chi' ngu' loo nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Bilya cuna na' jii nu ndyula tu'ba ngu' bi':

Cua nda ycu'i Ni chacuayá' jinu'u cha' xñi nu'u quityi nchcu' bi', nacuj ngu',

cha' suu nu'u nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'.

Na cua ndyujui ñati jinu'u tsaca quiya';

pana lo'o ngujui nu'u ni, li' ngua'ni nu'u cña cuentya ji'i ya cha' caca ya ñati ji'i ycu'i Ndyosi.

Ñati nu cua ndyu'u cua ña'a ca quichj tyi ngu', ñati nu nchcui' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu,

ñati nu ndyu'u tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati, bi' ñati nu ngusubi nu'u ji'i.

¹⁰ Cua ngua'ni nu'u cha' caca ngu' bi' sca lo ñati nu ndulo tsa cuentya ji'i ycu'i nu'u,

cha' taca cua'ni ngu' cña nu nti' ycu'i Ndyosi Sti na.

Lo'o jua'a caca ngu' bi' loo nde chalyuu.

¹¹ Lo'o ndye ndañi jii bi', chaca quiya' na'a na' ca bi'. Li' ndyuna

na' ndyula tu'ba tyuu tsa mil tya'a xca ji'i ycu'i Ndyosi; nde chu' su ntucua yaca xlya, nde chu' su ndu na'ni tacati bi', nde chu' su ndu ngu' cusu' bi', ca bi' ndu quiña'a tsa ngu' xca bi' li'. ¹² Cuii tsa ndyula tu'ba ngu' li':

Cua ndyujui ngu' ji'i nu ñi'ya ña'a xlya' bi' tsaca quiya', nacuj ngu'.

Xqui'ya ñati chalyuu, bi' cha' ngu-jui Ni.

Lo'o juani nga'a cha' chcu' na ji'i Ni, cha' lcaa lo cña tsiya' ti nchca ji'i Ni cua'ni Ni;

jua'a na ji'i Ni lcaa lo na tsiya' ti.

Lcaa cha' jlo ti' Ni, lcaa cña nchca ji'i Ni;

bi' cha' ndyu'ni chi' na loo Ni, ndyu'ni tlyu na ji'i Ni, lo'o jua'a tso'o tsa chcu' na ji'i Ni lo'o ñati.

Jua'a nacuj xca ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ndyula tu'ba ngu'.

¹³ Li' nguañi ndyula tu'ba lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu, lcaa ngu' nu cua nda ycu'i Ndyosi ji'i li-yya nde chalyuu; masi nde cua su ntucua ycu'i Ni, masi nde lo yuu chalyuu, masi chaca ba'a chalyuu su ndyaa ñati nu ngujui, masi lo tyujo'o, lcaa ñati bi' ndyu'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i Ndyosi. Ndi'ya nchcui' ngu':

Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i nu Cusu' nu ntucua ca su tlyu, nacuj ngu', cua'ni chi' na loo Ni.

Jua'a nu ñi'ya ña'a xlya' bi', cua'ni tlyu na ji'i Ni.

Sca ti ycu'i Ndyosi ntsu'u chacuayá' ji'i Ni cha' cua'ni Ni lcaa lo cña tsiya' ti;

lo'o jua'a ná nga'a cha' tye cha' ji'i ycu'i Ni tsiya' ti, nacuj ngu'.

¹⁴ Nu ca ta'a jacua na'ni tacati bi' ni, nguxacui ni' cha' ji'i ngu' li':

—Jua'a caca cha' lacua —nacuj ni'.

Li' ndu sti' nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' bi', ngua'ni tlyu

ngu' jil'i ycuil' Ndyosi, cha' ná nga'a cha' tye yija jil'i Ni.

6

Nu lo'o ndyaala quityi jil'i ycuil' Ndyosi

¹ Li' na'a na' cha' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' sca nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'. Ndyuna na' nhcui' sca na'ni tacati bi' li'. Lye tsa nguañi nhcui' ni' ñi'ya lo'o ndañi nhcui' tyi'yu:

—Cuāā clya nu'ū ca nde —nacuj.

² Li' nguxña'a na' jil'i nu ñati nu nhcui' na'ni tacati bi' lo'o, na'a na' ndū sca cuayu ngati; yu nu ntucua hichū' cuayu bi' ni, na'a na' ntucua sca cuaty ya' yu, lo'o jua'a cua nda ngu' sca sne' chcuā cha' tyucua hique yu. Li' ngutu'u yu ndyaa yu cusū; ntijiloo yu li', lo'o ña'a ti tya tyijiloo la yu xi jil'i tya'a cusū yu.

³ Lo'o li' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' chaca nguiña' nu nga'a to' quityi bi'. Ndyuna na' nhcui' na'ni tacati nu nchca tyucua li':

—Cuāā clya nu'ū ca nde —nacuj.

⁴ Li' ngutu'u tucua chaca cuayu nu nga'a ña'a color jil'i. Yu nu ntucua hichū' ni' bi' ntsu'u chacuayá' jil'i cua'ni cha' cusū lo yuu chalyuu, cha' jua'a cujuui ñati chalyuu jil'i tya'a ñati ngu'. Tonu tsa xlyu cusū ngujui jil'i yu bi'.

⁵ Lo'o li' nu nchca tyuna quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguiña' nu nga'a to' quityi. Ndyuna na' cha' nu nhcui' na'ni tacati nu nchca tyuna li':

—Cuāā clya nu'ū ca nde —nacuj.

Li' na'a na' ndū sca cuayú nu ngata ña'a; sca' cuayá' ndacui ya' ñati nu ntucua hichū' cuayu bi'.
⁶ Li' ngua ti' na' cha' nguañi nhcui' sca ñati nu nda xtyi'i laja su ndū nu jacua tya'a na'ni tacati bi':

—Sa sca' ti nscua' caja jil'i ngu' cua'ni ngu' cña sca tsā —nacuj—, lo'o jua'a sca milya ti si'yu nscua' jo'o caja jil'i ngu' sca tsā; pana ña'a ti

quiña'a nga'a caca setye, lo'o jua'a quiña'a caca vino nu ndyi'yu ngu' —nacuj yu bi'.

⁷ Lo'o li' nu nchca jacua quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'. Ndyuna na' nhcui' na'ni tacati nu nchca jacua li':

—Cuāā clya nu'ū ca nde —nacuj ni'.

⁸ Li' na'a na' cha' ndū sca cuayu nu ngatsi ña'a. La Muerte naa nu ntucua hichū' cuayu bi', cha' bi' laca nu ndyaa ndyujui jil'i ñati; nde chū' bi' ngutu'u lca'a tsa tlyu ti cresiya jil'i ngu' jyo'o. Ntsu'u chacuayá' jil'i yu bi', cha' cujuui yu jil'i ña'a tsaca yu'be ñati nu ndil'i chalyuu; lcaa ni'l' su ndil'i jacua tya'a ñati ni, cujuui yu jil'i tsaca tya'a ngu' li', masi lo'o caca cha' cusū jil'i ngu', masi lo'o caca jbi'ña jil'i ngu', masi lo'o quicha ngu', masi lo'o cua'ni xña'a na'ni tyaala lo'o ngu'.

⁹ Lo'o li' nu nchca ca'yu quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'. Li' na'a na' sca mesa tlyu nde loo su ntucua ycuil' Ndyosi, mesa bi' laca nu tyucua msta lo. Nde ne' mesa bi' ntsiya tyū tya'a ngu' nu ngujui; cua ndyujui ñati jil'i ngu' bi' xqui'ya cha' nu nda ycuil' Ndyosi lo'o ngu' bi', cha' ná ntsij ngu' bi' nhcui' ngu' cha' bi' lo'o tya'a ñati ngu' li'.
¹⁰ Cuij ngusi'ya jyo'o bi':

—Ndyosi Xu'na ya —nacuj ngu'—, xcui' lubii tsa cresiya jinu'ū; xcui' cha' liñi ndu'ni nu'ū —nacuj jyo'o bi'—. ¿Ha tya tiya' tsa cua'ni cuayá' nu'ū jil'i ñati chalyuu? ¿Ha tya tiya' tsa xcube' nu'ū jil'i ngu' xqui'ya cha' cua ndyujui ngu' jil'i ya? —nacuj jyo'o bi'.

¹¹ Lo'o ti ngujui late' ngati cacu' lcaa jyo'o bi', li' nhcui' ycuil' Ndyosi lo'o ngu' bi':

—Xa' xtyii cña' mā tya xi ca, ña'a cuayá' tyalaa tyū tya'a jyo'o ngu' tya'a mā, tya'a ngusñi mā cha'

ji'í Jesús, tya'a ndyu'ni ma cña ji'í Ni; tya cujuui ñati chalyuu ji'í ngu' bi' ñi'ya lo'o cua ndyujuii ngu' ji'í cu'ma —nacu' Ni.

¹² Lo'o li' na'a na' ji'í nu ñi'ya ña'a xlya' bi', cha' nu nchca scuá quiya' ngusuu Ni nguiña' nu nga'a to' quityi bi'; lye tsa ngulacu' chalyuu li'. Li' ndyacu cuichaa, ngua talya xee; ñi'ya laca sca late' ngata nu nchcu' ñati su nscua jyo'o, jua'a ña'a ngua bi'. Lo'o jua'a co' ni, ngua nga'a ña'a bi'; ñi'ya ña'a tañi, jua'a ña'a bi'. ¹³ Li' ndyalú cuii nu ntsu'u nde cua; ñi'ya nti' ndyalú mancu' ye'e lo'o lye tsa nchca cui'í nchquiña ji'í sta' yaca, jua'a ndyalú cuii nde lo yuu li'. ¹⁴ Nga'aa chcana ña'a ngu' nde cua li'; cua nguliji yu'u bi', cha' ngulatsu' ycu'í Ndyosi ji'í. La cui' jua'a ngulatsu' Ni ji'í lcaa ca'ya cua; jua'a lcaa yuu cla'be nu nscua cla'be hitya, ngulatsu' Ni ji'í. ¹⁵ Li' ngutu'u cuatsi' ti lcaa ñati, masi tyuquee, masi quiya' cua'a, masi sii' ca'ya; lcaa ngu' nu laca loo, cuati nu laca loo ji'í ñati cusuu, masi culiya' ngu', masi tlyu tsa ñati laca ngu', masi msu nu ngü'ya ti ñati, masi msu nu ndi'í tso'o ti laca ngu' bi', lcaa ngu' lo'o tya'a ngu' ngutu'u cuatsi' ngu'. ¹⁶ Li' ngusi'ya ngu' ji'í ca'ya lo'o ji'í quee tlyu:

—Cuaa clya ma xasu ma hichu' ya, cha' ná ña'a ycu'í nu Cusu' nu ntucua su tlyu ji'í ya; ñasí tsa nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ña'a Ni ji'í ya —nacu' ngu'.

¹⁷ Cua ndyalaa tsa cha' xcube' Ni ji'í ñati, lo'o ná ndalo ngu' tsiya' ti ji'í cha' bi'.

7

Ni tsa lo tya'a ngu' Israel nu cua nga'a cuayá' ji'í ycu'í Ndyosi nde tyacaa ngu'

¹ Tiya' la li' na'a na' ji'í jacua tya'a xca' ji'í ycu'í Ndyosi; na'a na' nde quiya' chalyuu, nde jacua se'í su ndu nu jacua tya'a ngu' xca' bi'.

Ndaca'a xca' bi' ji'í ca ta'a jacua cui'í nu ncliyatu'u lo chalyuu; nga'aa nda ngu' xca' bi' chacuayá' culatu'u cui'í bi', masi nde lo yuu, masi nde tyujo'o, ni sca chu' yaca ná culatu'u cui'í. ² Li' na'a na' ndu'u tucua chaca yu xca, nu ndu'u tucua lijya nde su ntyucua cuichaa. Ndyi'ya yu cuayá' nu cua nda ycu'í Ndyosi ji'í yu, cha' cua'a yu hichu' ñati ji'í ycu'í Ndyosi; la cui' Ni nu nda chalyuu ji'na laca bi'. Cuii nchcu'í yu lo'o nu jacua tya'a xca' nu ntsu'u chacuayá' ji'í cha' cua'ni ñu'u ji'í chalyuu lo'o ji'í tyujo'o. ³ Ndi'ya nchcu'í yu lo'o ngu' xca' bi' li':

—Ná cala' ma chalyuu, ná cala' ma tyujo'o, ná cala' ma yaca; tya lyiji cua'a ycu'í Ndyosi cuayá' nde tyacaa ñati nu ndyu'ni cña ji'í ycu'í Ni.

⁴ Li' ngulu'u ngu' 'na ni tsa lo tya'a ñati nu cua ngua'a ycu'í Ndyosi cuayá' nde tyacaa ngu'; sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñati laca bi'. Tyu'u ngu' bi' ji'í nu tii tyucuaa tya'a taju ngu' Israel, nu sca xtañi laca ji'í sca taju ngu':

⁵ Tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'í ngu' tya'a xtañi Judá nu ngua'a ycu'í Ndyosi cuayá' ji'í,

cuati tyu'u chaca tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'í ngu' tya'a xtañi Rubén,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'í ngu' tya'a xtañi Gad,

⁶ cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'í ngu' tya'a xtañi Aser; cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'í ngu' tya'a xtañi Neftalí,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'í ngu' tya'a xtañi Manasés;

⁷ la cui' jua'a tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'í ngu' tya'a xtañi Simeón,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'í ngu' tya'a xtañi Leví,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'í ngu' tya'a xtañi Isacar,

8 cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati jil'i ngu' tya'a xtañi Zabulón,
 cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati jil'i ngu' tya'a xtañi José,
 cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati jil'i ngu' tya'a xtañi Benjamín.
 Tsa lo cua ti tya'a ngu' Israel ngua'a ycu' Ndyosi cuayá' jil'i.

Nu xa' la ñati tyucui ña'a chalyuu nu ta ycu' Ndyosi late' ngati jil'i

9 Tiya' la li' na'a na' ndu tsa tlyu ti ñati nu cua ngua'ni lyaá Jesús jil'i; quiña'a tsa ñati nga'a, bi' cha' ná tucui ngua jil'i culacua jil'i ñati bi'. Tyucui ña'a chalyuu mala su ndil'i ñati ngutu'u ngu' yaa ngu'; lcaa lo ñati chalyuu yaa, cha' cua ña'a ca quichi tyi ngu' ngutu'u ngu', cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu nchcui' ngu' bi'. Ndyatu ngu' nde loo su ntucua yaca xlya tlyu, nde loo su ndu nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Late' ngati lacu' ngu', ntucua laca' nguiña ya' ngu' ndu ngu'.
 10 Cuij nchcui' ngu' li':

Cua'ni tlyu na jil'i ycu' Ndyosi nu Xu'na na nu ntucua lo yaca xlya tlyu,

la cui' bi' laca nu ndu'ni lyaá ji'na, nacui' ngu' jil'i tya'a ngu'; jua'a nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ndu'ni lyaá ji'na,

nacui' ngu'. 11 Lo'o jua'a lcaa xca jil'i ycu' Ndyosi, lo'o ngu' bi' ndu ngu' nde chu' su ntucua yaca xlya bi'; nde chu' su ndu na'ni tacati bi', nde chu' su ndu ngu' cusu', ca bi' ndil'i ngu'. Ndyaa stii ngu' nde loo ngu' lo yuu li', cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i ycu' Ndyosi. 12 Li' nacui' nu ngu' xca bi': Jua'a caca cha' lacua; cua'ni tlyu na jil'i Ni, cua'ni chi' na loo Ni,

tya na xlya'be jil'i ycu' Ni.

Chcui' na cha' lcaa cha' jlo ti' Ni, na jil'i Ni laca lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu;

lcaa lo cña tsiya' ti nchca jil'i Ni cua'ni Ni, sca ti ycu'

Ni ntsu'u chacuayá' jil'i Ni cua'ni Ni lcaa cña.

Lcaa yija ná nga'a cha' tye cha' jua'a caca jil'i ycu' Ndyosi Stina.

Chañi cha' jua'a caca.

Jua'a nacui' ngu' xca jil'i tya'a ngu'.

13 Li' nchcuane sca ngu' cusu' jna':

—¿Tilaca laca ñati nu nchcu' late' ngati, nti' nu'u? —nacui—. ¿Macala ndu'u ñati bi' lijya?

14 —Ná jlo ti' na', Cusu'. Culu'u nu'u xi jna' —ni na' jil'i.

Nchcui' nu cusu' lo'o na' li':

—Cua nteje tacui ca ti cha' lye tsa nchcube' ñati bi', xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' jil'i Jesús —nacui' nu cusu' jna'—. Cua laca lacu' ngu' late' ngati; cua ngua lubii ne' cre-siya jil'i ngu' laca cha' bi', xqui'ya cha' cua ngujuui nu ñi'ya ña'a xlya' bi' lo crusi cuentya jil'i ngu'. 15 Bi' cha' ndu ngu' nde loo su tlyu su ntucua ycu' Ndyosi juani —nacui' nu cusu' bi'—, cha' tsá lo'o talya ndyu'ni ngu' bi' cña jil'i Ni ca su ndil'i Ni. Ycu' Ni nu ntucua lo yaca xlya tlyu bi' tyanu cacua ti su ndil'i ngu', cha' cua'a jil'i ngu' cha' ná tyacua cha' cuxi jil'i ngu'. 16 Nga'aa tyucua cha' ntyute' ngu' bi' chaca quiya', ni nga'aa tyucua cha' ngui-tyi ngu' hitya; nga'aa tsumi' xee cua jil'i ngu', ni nga'aa ca chiya'a ti' ngu' lo'o tyique' cua. 17 Ña'asij nu ñi'ya ña'a xlya' bi' jil'i ngu', cha' ndil'i Ni la cui' ca su ntucua ycu' Ndyosi loo; bi' laca nu tsalo'o jil'i ngu' su caja hitya co'o ngu' cha' caja chalyuu cucui jil'i ngu' li'. Lo'o jua'a xquityi Ni hitya cloo ngu' cha' nga'aa cunaa ngu' li'.

8

Nu cuu oro nu nguxcuqa chaca xca jil'i ycu' Ndyosi lo yuu

1 Lo'o li' nu nchca cati quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguiña' nu nga'a to' quityi ngutu bi'. Lo'o ngua jua'a, ti ti ndil'i

lcaa na su ntucua ycuí' Ndyosi li'. ² Cuati na'a na' jí'í tya tyacati tya'a xca nu ndu cña nde loo ycuí' Ndyosi; cua nda ngu' cati tya'a cui'chcuá jí'í ngu' xca bi' cha' cula'á ngu'. ³ Li' yaa chaca yu xca nu ndyi'ya cuu oro lijya. Yaa bi' ngutu to' mesa su ntucua msta, la cui' mesa nu ndu nde loo su ntucua yaca xlya tlyu. Cua ngujui quiña'a yana jo'ó jí'í yu cha' taquí yu lo mesa su ntucua msta bi'. La cui' tyempo nu lo'o nchcui' ngu' lo'o ycuí' Ndyosi, lcaa ñati nu ntsu'u cha' jí'í lo'o ycuí' Ndyosi ni, bi' tyempo laca nu ndyaquí yana jo'ó bi'. ⁴ Lo ya' xca nu ndu slo ycuí' Ndyosi, ca bi' ndatu sñii yana jo'ó nu ndyaquí ne' cuu bi'; stu'ba ti ndyatu sñii bi' ndyalo'o cha' nu nchcui' ñati bi' lo'o Ni. Jua'a ndyu'ni tlyu ngu' bi' jí'í ycuí' Ndyosi. ⁵ Li' ndyalo'o xca jí'í cuu bi', ngusu'ba yu quii' nchcubi' ne', ngu yu jí'í cuu ndyaa cha' tyú nde lo yuu chalyuu. Li' lye tsa gñañi nde chalyuu, lye tsa gñañi nchcui' tyi'yu, lye tsa ndyubii, lye tsa ngulacui chalyuu.

Nu cati tya'a cui'chcuá

⁶ Nu cati tya'a xca nu cua na'a na' tsá ni, nguxana ngula'á ngu' lo'o cui'chcuá nu ntsu'u ya' ngu' li'.

⁷ Li' ngula'á xca nu nchca clyo lo'o cui'chcuá jí'í yu; hora ti ndyalú tyo quee lo'o quii' nde lo yuu li'. Lo'o ndyalú bi' hichu' ñati, li' ndyalú tañi ngu'. Sa cla'be chalyuu ndye ndyaquí li', jua'a ndyaquí sa cla'be yaca ndu, ndye ndyaquí sa cla'be su quii jí'í ngu'.

⁸ Li' ngula'á xca nu nchca tyucua lo'o cui'chcuá jí'í; hora ti ndyacua sca ca'ya cua, ña'a tsaca chu' ca'ya ndyaquí ngua'ya nde lo tyujo'o. Li' sa cla'be ti hitya tyujo'o ngua tañi, ⁹ sa cla'be ti na lu'u nu ntsu'u lo hitya tyujo'o ngujui, sa cla'be lcaa yaca ni'í nu ntsu'u chalyuu ndye nguti li'.

¹⁰ Li' ngula'á xca nu nchca tyuna lo'o cui'chcuá jí'í; hora ti ndyalú sca cuii tlyu nu ntsu'u nde cua, nu ndyaquí ñi'ya ndyaquí quityee. Ndyú cuii bi' ngua'ya nde lo hitya sta'a, nde su ntyucua hitya tyucui ña'a chalyuu. Li' ngunu'u sa cla'be hitya tso'o nu ntsu'u chalyuu. ¹¹ Cuii Quixi' Clyaa' naa cuii tlyu bi', cha' nda clyaa' nu ngua'ya sa cla'be ti hitya nu ndyi'yu ngu'. Quiña'a ñati ngujui xqui'ya cha' cua ndyi'o ngu' hitya bi', cha' clyaa' tsa hitya bi'.

¹² Li' ngula'á xca nu nchca jacua lo'o cui'chcuá jí'í. Li' ngunu'u lcaa xee tlyu nu ntsu'u nde cua, cha' sa cla'be ti xee ndyubi' li'; lo'o xee cuichaa, lo'o xee co', lo'o xee cuii, sa cla'be ti xee ndyubi'. Sa cla'be ti nde cua, sa cla'be ti nde talya, nga'aa nda bi' xee.

¹³ Li' na'a na' su ndacui sca xca cla'be cua nu ñi'ya ña'a cua'ya ña'a bi'. Ndyuna na' cha' cuii tsa ngusi'ya yu:

—Tya'na tsa cu'ma lo'o cula'á tya xna tya'a xca bi' lo'o cui'chcuá jí'í ngu' ca tiya' la xi; tya'na tsa caca lcaa ñati nu tya ndyanu chalyuu lo'o cañi bi' li'.

9

¹ Li' ngula'á xca nu nchca ca'yu lo'o cui'chcuá jí'í; hora ti na'a na' ngua'ya sca nu cuxi nde chalyuu. Masi cua ngua yu sca nu laca loo nde cua nquicha', pana ndyú yu lo yuu li', ñi'ya ndyú sca cuii. Cua ngujui ya' jí'í yu cha' saala yu to' tyuquee su ndi'í lcaa nu cuiñaja.

² Ngusaala yu to' tyuu, quiña'a tsa sñii ntyucua li'; ñi'ya nti' sca horno tonu, jua'a ntyucua sñii bi'. Ngua talya xee cua li', ndacu' jí'í xee xqui'ya sñii nu ntyucua to' tyuu bi'.

³ Laja sñii bi' ntyucua sca taju tlyu tscu', ngua'ya ni' lo yuu. Ntsu'u chacuayá' jí'í ni' caca ni' tyaala, ñi'ya laca chuni'í tyaala. ⁴ Nga'aa ngujui chacuayá' jí'í ni' cua'ni ñu'u

ji'í su quii, ji'í yaca ndu. Ni sca na nu ndyataa ngu', ná ca cua'ni ñu'u ni' ji'í; sca ti chacuayá' ngujui ji'í ni' cha' ta xi nu ti'í ji'í ni' ngu' cuxi bi', ñati nu ná nscua cuayá' ji'í ycuí' Ndyosi nde tyacaá ngu'. ⁵ Ná ngua ji'í ni' cujuui ni' ji'í ñati, sca ti cha' ti'í tsa xcube' ni' ji'í ngu' sa ca'yu co' ti; ñi'ya lo'o ndacu chuni'í ji'na, jua'a ti'í tsa xcube' tscu' bi' ji'í ngu'. ⁶ Cuayá' ca'yu co', li' culana ngu' ñi'ya caca cha' cajaa ngu', pana ná nquijeloo cha' bi' ji'í ngu'; ca ti' ngu' cajaa ngu', pana tya lyiji tsa cha' cajaa ngu'.

⁷ Nu tscu' bi' ni, cua laca ngua'ni cho'o ni' ji'í ni' cha' xuu tya'a ni' lo'o ñati, ñi'ya laca cuayu nu ndu tajua' ti cha' cusuu. Sca sne' ntucua scua' que ni' nu ñi'ya sne' oro ña'a; pana cloo ni' ni, ñi'ya ña'a cloo ñati ña'a cloo ni' bi'. ⁸ Ñi'ya ña'a quicha' hique sca nu cuna'a, jua'a ña'a quicha' hique ni'; ñi'ya ña'a la'ya cuichi, jua'a ña'a la'ya ni'. ⁹ Lo'o jua'a cua ndyacu' tyiquee ni' ñi'ya si lo'o sca lata chcuá. Lye ndañi lu'be ni' ndacui ni', ñi'ya lo'o ndañi cuayu nu ntojolaqui carreta ndya'a cusuu. ¹⁰ Lo'o jua'a ntucua xtyi'í ni' ñi'ya ntucua xtyi'í chuni'í; la cui' jua'a ntucua ltsu' xtyi'í ni', cha' lo'o xtyi'í ni' xcube' ni' ji'í ñati chalyuu ña'a cuayá' tye ca'yu co'. ¹¹ Ntsu'u nu laca loo ji'í ni', la cui' nu ntucua tlyu ca ne' tyuquee bi'; Abadón naa nu bi' cha'cña ji'í ngu' judío, lo'o jua'a Apolión naa nu bi' cha'cña ji'í ngu' griego, nu nti' ñacu' cha'cña ji'na: ycuí' nu ndu'ni ñu'u ji'í chalyuu.

¹² Cua ndye tsaca cha' nu chiya'a tsa ndañi. Tya lyiji tyu'u tucua tya tyucuaa tya'a cha' nu chiya'a tsa ndañi.

¹³ Li' ngula'á xca nu nchca scuá lo'o cui'chcuá ji'í yu. Lo'o ndyuna na', li' nchcui' ñati ca su ndu mesa tlyu oro nu nscua nde loo su ntucua ycuí' Ndyosi. Ca ta'a jacua

iyaca mesa ngua'ni nchcui' ñati bi', ¹⁴ nchcui' bi' lo'o xca nu nchca scuá nu ntsu'u cui'chcuá ya' yu:

—Clyaá ma ji'í nu jacua tya'a xca nu ndi'í ndyaaca' ca to' sta'a tlyu, sta'a Eufrates bi'.

¹⁵ Lo'o jua'a ngua li'. Nu lo'o ngulaá nu jacua tya'a ngu' xca bi', hora ti ngutu'u ndyaa xca bi', cha' cujuui ji'í sa cla'be ñati tyucui ña'a chalyuu. Cua laca ndu yala xca bi' cha' cujuui ji'í ngu' lo'o caca la cui' hora, masi la cui' tsa, masi la cui' co', masi la cui' yija' cha' cua'ni Ni cña bi'. ¹⁶ Lo'o jua'a cua laca ngujui cha' 'na, ni tsa lo tya'a sendaru nu ntyucua hichu' cuayu ndya'a cusuu tya'a lo'o nu jacua tya'a xca bi'; tucua siyento miyon tya'a sendaru caca bi'.

¹⁷ La cui' laja lo'o nchcui' xcalá na', li' na'a na' nu tyuu tya'a cuayu bi', lo'o jua'a na'a na' ji'í ñati nu ntucua hichu' ni'. Ñi'ya ña'a quii', cha' ngatsi nga'a ti ña'a, jua'a ña'a chcuá ndyacu' lo tyiquee ngu'; jua'a lo'o chcuá cuaa ña'a nga'a tyiquee ngu' bi'. Ñi'ya scua' que cuichi, jua'a ña'a scua' que cuayu bi'. Lo'o jua'a nde tyuu tu'ba ni' ndyu'u quii' lo'o snii jua'a ti, lo'o snii ngatsi nu chiya'a tsa xtyi'í ndyu'u. ¹⁸ Sa cla'be ti ñati chalyuu ngujui xqui'ya quicha nu nguxtyanu quii' bi', nu nguxtyanu snii bi', nu nguxtyanu snii ngatsi nu chiya'a tsa xtyi'í bi'; la cui' quicha nu ndu'u tyuu tu'ba cuayu laca bi'. ¹⁹ Nde tyuu tu'ba ni', lo'o jua'a nde lo xtyi'í ni', ndacua ndyiji juersa ji'í ni' cha' cua'ni ni' cha' cuxi; taca ji'í ni' ta cha' ti'í ji'í ñati lo'o xtyi'í ti ni' cha' ntucua ltsu' lo xtyi'í ni', ñi'ya nu ntsu'u ji'í cuaña.

²⁰ Pana ña'a ti tya ngua'ni ngu' cha' cuxi, nu ñati nu ná ngujui lo'o quicha bi'; ná nguxtyanu ngu' cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Ña'a ti tya ndyu'ni tlyu ngu' ji'í cui'í cuxi, jua'a ji'í lcui' jo'ó nu ndya' lo'o oro,

masi jo'ó ndya' lo'o plata, masi jo'ó ndya' lo'o chcuá ngatsi, masi jo'ó ndya' lo'o quee, masi jo'ó ndya' lo'o yaca ti; ña'a ti ndyu'ni tlyu ngu' ji'í jo'ó nu ná nchca ji'í ña'a ji'na, ni ná nduna cha' nu nchcui' na, ni ná nchca ji'í jo'ó bi' tya'a. ²¹ Lo'o jua'a ná ntaja'a ngu' cua'ni tye ngu' cha' ndujuii ngu' ji'í tya'a ñati ngu', ni ná ndye cha' ndu'ni cucha'a ngu', ni ná ndye cha' ndu'ni suba' ngu' lo'o xa' nu cuna'a, ni ná ndye cha' ntyucuaana ngu'.

10

Nuxca ji'í ycui' Ndyosi nu ndyi'ya sca quityi piti

¹ Li' laja coo ti na'a na' chaca xca nu ngutu'u ca slo ycui' Ndyosi, nu yaa nde cua ngua'ya nde lo yuu li'; lcaa cña nchca ji'í xca bi'. Ndu cuaña taa lo xlya hique xca bi', jua'a ndubi tsa ña'a cloo xca bi' ñi'ya ndubi ña'a loo cuichaa; lo'o jua'a tyijya quiya' yu, jua'a tyijya nda yu, lye ndyu'u xee ñi'ya laca lo'o ndyatú quii'. ² Ya' yu ntucua sca quityi piti ti nu cua nchcana. Li' quiya' yu tsu' cui ngusta yu nde lo tyujo'o, quiya' yu tsu' coca ngusta yu nde lo yuu btyi. ³ Lo'o li' cui ngusi'ya xca bi', ñi'ya nti' nxi'ya cuichi; lo'o ngusi'ya nu xca bi', lye nguañi nchcui' tyi'yu li', cha' stu'ba ti nchcui' nu cati tya'a tyi'yu nu ntsu'u chalyuu. ⁴ Lo'o ndye nchcui' tyi'yu bi', li' cua scua ti na' cha' nu nda tyi'yu bi', pana ndyuna na' nchcui' sca nu ntucua ca slo ycui' Ndyosi li':

—Xu'ba cuatsi' nu'u cha' nu nda nu cati tya'a tyi'yu bi' —nacui' Ni jna'—. Nga'aa scua nu'u cha' bi' lo quityi.

⁵ Li' ngusicua xca bi' ya' tsu' cui nde cua, la cui' xca nu cua na'a na' ndu lo tyujo'o, nu ndu lo yuu btyi.

⁶ Li' nchcui' xca bi':

—Chacuayá' ji'í ycui' Ndyosi nu ná tye tsiya' ti yija' ji'í Ni, bi' laca

cha' nu nchcui' na' re —nacui' xca bi'—. Ycui' Ni laca nu ngüiñá lcaa na nu ntsu'u nde cua, jua'a ngüiñá Ni lcaa na nu ntsu'u nde lo yuu chalyuu, jua'a ngüiñá Ni lcaa na nu ntsu'u lo tyujo'o. Ndi'ya nchcui' cha' nu nda Ni: Nga'aa tiya' tsa nacui' ycui' Ndyosi cha' caa Ni cha' cua'ni cuayá' Ni ji'í ñati chalyuu; ⁷ lo'o xana cula'a xca nu nchca cati lo'o cui'chcuá ji'í, li' xana cua'ni Ni cña nu cua ndacha' Ni ji'í jyo'o cusu' nu nda cha' ji'í Ni lo'o ñati tya sa'ni la. Ntsu'u yacu' ti cha' bi' cua sa'ni, pana juani cua ndañi liñi cha' bi'.

⁸ Li' chaca quiya' nguañi nchcui' nu ntucua ca slo ycui' Ndyosi bi', nchcui' lo'o na':

—Yaa xñi nu'u quityi piti ti nu cua nchcana ntucua ya' xca nu ndu lo tyujo'o nu ndu lo yuu chalyuu bi'.

⁹ Ndyaa' na' su ndu xca bi' li', ni na' ji'í cha' ta quityi piti ti bi' 'na.

—Yalo'o nu'u ji'í quityi re —nacui'—. Chcui' lyiji nu'u lo quityi re, cha' ca cuayá' tso'o ti' nu'u ji'í; caca xñi'í ti' nu'u li', masi tso'o ti' ngua ti' nu'u lo'o na'a nu'u ji'í tya clyo.

¹⁰ Li' ngusñi na' quityi piti ti nu ntucua ya' yu, nchcui' na' lo quityi bi'. Lo'o na'a na' ji'í, li' tso'o tsa ngua ti' na', ñi'ya laca lo'o ndyacu na cuiñaa' cuityu cha' tyixi tsa; pana nu lo'o cua ngua cuayá' ti' na' ni cha' nda, xñi'í tsa ngua ti' na'. ¹¹ Li' nchcui' Ni lo'o na':

—Tya chaca quiya' ntsu'u cha' chcui' nu'u cha' lo'o ñati, lcaa cha' nu cua nti' ycui' Ndyosi ta Ni lo'o lcaa lo ñati chalyuu, masi lo'o ngu' nu laca loo, masi lo'o ñati tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'í ñati; masi lo'o ñati nu nchcui' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu chcui' nu'u.

11

Tucua tya'a ñati nu ndu nde chalyuu nchcui' cuentya jil' ycu' Ndyosi

¹ Li' nda ycu' Ndyosi sca yaca cualyaa 'na; lya tsa yaca bi', cha' tyu'u cuayá' lo'o. Nchcui' Ni lo'o na' li':

—Su'ba cuayá' cly nu'u nde nil' tlyu jil' ycu' Ndyosi, cha' caca nil' bi' cuentya jna' cha' ña'asij na' jil'; jua'a su'ba cuayá' nu'u loo mesa su ntucua msta' nu nsta' ngu cuentya jna'. Clyacua nu'u ni lcu' tya'a ñati nu ndil' ca bi' nu ndyu'ni tlyu jna' nu laca ycu' Ndyosi li'. ² Nga'aa su'ba cuayá' nu'u nde liya' tonil' tlyu bi', cha' cuentya jil' xa' ñati nu ná ndaquiya' jna' nu laca ycu' Ndyosi tsiya' ti laca bi'. Chiya'a tsa cua'ni ngu' bi' lo'o tyil' ngu' quich' bi', la cui' quich' tlyu nu laca quich' nu cuentya jna' laca bi'. Tu'ba ntucua tucua co' tyil' ngu' bi', ³ li' ta na' tucua tya'a ñati nu caa' chalyuu cha' chcu' ngu' lcaa' cha' nu nti' na' ta na' lo'o ñati. Tyucuaa ngu' bi' tsatu ngu' cla'be quich' bi' tyempo li' —nacuj Ni 'na—, ña'a cuayá' tya'a tii tyucuaa siyento ntucua snayala tsá tyu ngu' bi'. Tyucui tyempo cacu' ngu' bi' late' ngata, cha' tonu tsa cha' nu ta ngu' lo'o ñati, ñi'ya nu cua'ni na' nde loo la.

⁴ Lo'o ndu tyucuaa ñati bi' chalyuu, ndu ngu' cuentya jil' ycu' Ndyosi nu laca loo tyucui ña'a chalyuu; nxyucua tsa ycu' Ndyosi jil' ngu' bi', cha' chcu' ngu' lcaa' cha' nu nti' ycu' Ni ta Ni lo'o ñati. Caca ngu' ñi'ya laca tucua tya'a yaca si'yu olivo, lo'o jua'a caca ngu' ñi'ya laca tucua tya'a candyeru. (Tso'o tsa setye ndyu'u jil' si'yu olivo bi', cha' tyaqu' ne' candyeru.) ⁵ Lo'o cua nti' ñati chalyuu cua'ni lya' ti' jil' ngu' bi', li' tyalú quii' tu'ba ngu' nu ndu bi', cha' tsumi' jil' ñati cuxi; tye cua'ni ñu'u jil' ñati bi' li'. Jua'a cajaa lcaa ñati nu cua'ni lya' ti' jil' ngu' bi'. ⁶ Cua ntsu'u chacuayá' jil' ngu' nu ndu bi', cha'

cua'a ngu' jil' coo, cha' ná ca'ya tyo tsiya' ti tyucui tyempo lo'o ta ngu' cha' jil' ycu' Ndyosi lo'o ñati; jua'a ntsu'u chacuayá' jil' ngu' cha' cua'ni ñu'u ngu' jil' lcaa suu hitya cha' caca tañi; jua'a taca jil' ngu' ta ngu' lcaa lo quicha cha' quiji' jil' ñati chalyuu, ni jacua' nti' ngu' cha' caca quicha ñati. ⁷ Lo'o tye cña nu cua'ni tyucuaa ñati bi' nde chalyuu, li' xana nu na'ni xña'a nu ntsu'u ca tyuquee bi', xuu tya'a ni' lo'o tyucuaa ñati nu ndu bi' li'; tyijiloo nu bi' jil' ngu' bi' li', cuati cujuu jil' ngu'. ⁸ Li' tyanu tyucuaa jyo'o bi' ca su ntsiya ngujui to' calle quich' tlyu bi', la cui' quich' su ngujui' ca'a ngu' jil' ycu' nu Xu'na na lo crusi. Xña'a tsa ngu' quich' bi', bi' cha' ntsu'u sca cha' nu nchcu' ñati jil', cha' ñi'ya ngua ngu' quich' Sodoma cua sa'ni, la cui' ñi'ya ngua ngu' quich' Egipto cua sa'ni, jua'a laca ngu' quich' tlyu bi' juani. ⁹ Lo'o li' tyaa ñati tyucui ña'a chalyuu mala su ndil' ñati, lcaa lo ñati chalyuu, masi ñati nu ngutu'u cua ña'a ca quich' tyi ngu', masi ñati nu nchcu' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcu' ñati chalyuu; tyu'u scua sna tsá cla'be nu tyaa ngu' tyaa na'a ngu' jil' jyo'o bi' ca su nscua ngu'. Ná ta ngu' chacuayá' cha' tyatsi' jyo'o bi'. ¹⁰ Chaa tsa ti' caca ñati chalyuu cha' cua ngujui tyucuaa ñati nu ngutu' bi', bi' cha' cua'ni ngu' ta'a; lu'ba ti ta ngu' xlya'be tyaa su ndil' tya'a ngu', cha' chaa tsa ti' ngu'. Xqui'ya tyucuaa jyo'o bi' quiña'a tsa cha' nchcub' ngujui jil' ñati chalyuu, nacuj ngu'. ¹¹ Pana nu lo'o cua ndu'u scua sna tsá cla'be bi', li' chaca quiya' nda ycu' Ndyosi xtyi'i ndyalaa ne' cre-siya jil' tyucuaa ngu' jyo'o bi'; xa' ndatu ngu' li'. Ndyutsij tsa lcaa ñati nu na'a jil' ngu' bi', cha' cua ndyu'u ngu' chaca quiya'. ¹² Li' ndyuna tyucuaa ñati bi' lo'o ngusi'ya ycu' Ndyosi jil' ngu' ca su ntucua Ni nde cua':

—Tyacuí clya ma ca nde cua re —nacui Ni.

Laja lo'o ña'a tya'a cusuu ngu' jii' ngu', li' ngutu'u ngu' ndyaa ngu' nde cua; laja coo ti ndyaa ngu'.¹³ La cui' hora bi' lye tsa ngulacui chalyuu; su nchca tii tya'a bariyu quichi bi', tyucui ña'a sca bariyu ndye nguti li'. Cati mil tya'a ñati ngujui li', xqui'ya cha' ngulacui chalyuu. Lye tsa ndyutsii nu xa' la ñati nu ndyanu li', ndyutsii tsa ngu' jii' ycu' Ndyosi nu ndi' nde cua cha' nchca jii' Ni cua'ni Ni cña nu jua'a tonu tsa; ndube tsa ti' ngu' cha' ngua'ni Ni jua'a.

¹⁴ Cua tucua quiya' ndye cha' cuxi nu yaa lo chalyuu, pana cua lijya ti cha' caca chaca cha' cuxi nde chalyuu.

Chaca tya quiya' ngula'a cui'chcua

¹⁵ Li' cua ndya'a cati quiya' nguañi ngula'a xca lo'o cui'chcua jii'. Nguañi nda xtyi'i tyuu tya'a ñati nde cua li', nu ndi'ya nchcui':

Ca juani ndyanu tachaa cha' jii' ycu' nu Xu'na na, jua'a jii' Cristo,

cha' caca Ni loo jii' tyucui ña'a chalyuu, nacui ngu'.

Lo'o juani ná nga'a cha' tye cha' culo Ni cña chalyuu.

¹⁶ Li' ngua'ni tlyu nu ngu' cusu' bi' jii' ycu' Ndyosi, nu calaa ntu-cua jacua tya'a ngu' cusu' nu ntyucua lo yaca xlya ca su ntucua ycu' Ndyosi; ndyaa stii ngu' nde loo ngu' lo yuu cha' cua'ni tlyu ngu' jii' Ni.¹⁷ Ndi'ya nchcui' ngu' li':

Ndyosi Xu'na ya, nacui ngu', cua nchca jinu'u cua'ni lcaa cña.

Na lu'ú nu'u juani, lo'o la cui' ti lu'ú nu'u nu ngua tya clyo la, jua'a tya lu'ú nu'u nde loo la.

Tsa xlya'be jinu'u cha' cua nguxana nu'u ndyu'ni nu'u quiña'a tsa cña tlyu nde chalyuu.

Ndube tsa ti' ya cha' cua nguxana nu'u laca nu'u loo,

¹⁸ masi ti' tsa nchca ñasi' xa' la ñati nu ná ndaquiya' jinu'u.

Cua ngulala ti tyempo cha' ta nu'u cha' ti' jii' ngu' bi',

cha' cua'ni cuayá' nu'u jii' lcaa jyo'o.

La cui' tyempo tya nu'u xlya'be jii' ñati nu ngua'ni cña jinu'u,

cha' cua ngua'aloo nu'u cña jii' ngu' cha' chcu' ngu' cha' jinu'u nde chalyuu;

jua'a tya nu'u xlya'be jii' ñati nu ndaquiya' jinu'u, masi ñati cuañi, masi ñati cusu'.

Cua ndyalaa tyempo cha' cua'ni ñu'u nu'u jii' ñati nu ngua'ni ñu'u jii' ñati chalyuu.

¹⁹ Li' na'a na' su ntucua laa tlyu jii' ycu' Ndyosi nde cua, na'a na' ca ne' laa su nscua cña' tacati, su ngutucua ycu' Ndyosi laja ñati jii' Ni nu ngua tya sa'ni la. Lo'o li' lye tsa nguañi nde chalyuu, lye tsa ndyubii, cuati lye tsa ndañi nchcui' tyi'yu; li' ngulacui chalyuu, jua'a clyaa tsa tyo quee ngua'ya.

12

Ndyu'ni tyaaala cuaña tonu jii' sca nu cuna'a

¹ Li' nde cua ndyu'u tucua sca cuayá' nu nda ycu' Ndyosi cha' culu'u Ni ji'na, sca cha' nu ndyaca chalyuu laca bi'; bi' laca sca nu cuna'a nu ntsu'u ste' ndubi ña'a. Ñi'ya ndubi ña'a xee cuichaa, jua'a ña'a late' lacu' nu cuna'a bi'. Li' ngusta quiya' nu cuna'a chu' co'. Tii tyucuaa tya'a cui' nscua lo xlya hique nu cuna'a bi'; ñi'ya nscua sca sne' ti, jua'a nscua bi'.² Cua ntsu'u sñi' nu cuna'a bi'; nchcube' tsa nu cuna'a, ngusi'ya tsa cha' cua ngulala ti cala sñi'.³ Yala ti ndyu'u tucua chaca cuayá' nde cua li'; sca cuaña tlyu nu nga'a ña'a laca bi', nu cati tya'a sca' que ni' ntucua. Jua'a sca sne' oro ntucua ca ta'a sca' que ni' bi', lo'o jua'a ntucua

tii tya'a sata ni'. ⁴ Ngujui'i xtyi'i ni' cuii nu ntsu'u nde cua; ngusalú ni' ña'a tsaca cla'be lcaa cuii bi', ndyalú cuii nde lo yuu chalyuu. Li' ndatu nu cuaña bi' nde loo su ndu nu cuna'a nu cua cala ti sñi'; lo'o cala bi', hora ti cacu cuaña ji'i, ngua ti' ni'. ⁵ Ngula sca sñi' qui'yu ji'i nu cuna'a bi' li'. Cua lijya bi' chalyuu, cha' liñi ti culo bi' cña ji'i lcaa ñati chalyuu; pana hora ti ngüi'ya ycu'i Ndyosi ji'i sñi' nu cuna'a bi', ndyalo'o Ni ji'i yu nde su tlyu su ntucua ycu'i Ni. ⁶ Li' ngusna nu cuna'a ndyaa ne' quixi' ca su tyi'i ycu'i ti ma'; cua laca ngua'ni cho'o ycu'i Ndyosi sca su tyi'i ma', su ña'asii Ni ji'i ma', ca bi' tyanu ma' tii tyucuaa siyento ntucua snayala tsá li'.

⁷ Li' nguxana cha' cusu nu ntucua ycu'i Ndyosi. Ndu Miguel nu laca xu'na xca ji'i ycu'i Ndyosi, ndu lo'o xca nu cuentya ji'i Ni; jua'a cua ndu nu cuaña tonu lo'o xca ji'i. Ti'i tsa ngusu tya'a ngu' li'. ⁸ Pana cua ntijiloo Miguel ji'i nu cuaña bi', nga'aa ngua ji'i nu cuaña bi' tyanu ca slo ycu'i Ndyosi lo'o xca ji'i Ni li'; ⁹ cua ngulo'o Ni ji'i ngu' nu ndu cuentya ji'i nu cuaña bi' li'. Sa'ni ndya'a nu cuaña bi', ycu'i nu xña'a naa bi'; la cui' bi' laca nu naa Satanás. Xcu'i na ñilo'o bi' ji'i ñati tyucui ña'a chalyuu. Pana cua ngulo'o ycu'i Ni ji'i nu xña'a lo'o xca ji'i, ndyaa ngu' nde lo yuu chalyuu li'.

¹⁰ Lo'o li' cuii tsa nguañi nchcui sca ñati nde cua:

—Juani taca ña'a na ñi'ya ngua'ni lyaá ycu'i Ndyosi ji'i ñati chalyuu ya' nu xña'a —nacu' ngu'—. Ngu-ula tsa cña ndu'ni Ni chalyuu, bi' cha' laca Ni loo juani, lo'o jua'a cua ndyalaa tyempo cha' caca Cristo loo tyucui ña'a chalyuu. Nu ngua tya tsubi' la ndu nu xña'a bi' ca slo ycu'i Ndyosi, cha' tsá lo'o talya ngusta bi' qui'ya hichu; ñati tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús; pana juani

cua ngulo'o Ni ji'i ca su ntucua ycu'i Ni, cua ndyu'u laja ngu' bi' li'. ¹¹ Nu ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús ni, cua ntijiloo ngu' ji'i nu xña'a bi', xqui'ya cha' ngujui Jesús nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Ná ntsii ngu' bi' ta ngu' cha' tso'o ji'i Jesús lo'o xa' ñati; ntaja'a ngu' bi' chcu' ngu' cha' bi', masi cujuui ñati ji'i ngu' bi' xqui'ya cha' ñasi' tsa ñati ji'i Jesús. ¹² Bi' cha' juani —nacu' nu ntucua nde cua bi'—, ca chaa ti' cu'ma nu ndi'i ma' nde su ntucua ycu'i Ndyosi; pana tya'na tsa caca cu'ma nu ndi'i ma' nde chalyuu, nu ndi'i ma' nde lo tyujo'o. Cua ngua'ya ycu'i nu xña'a nde su ndi'i ma', lo'o juani ñasi' tsa bi' ndya'a; cua jlo ti' bi' cha' tya xi tya tsá ndyanu ji'i cha' cua'ni lya' ti' ji'i ñati chalyuu.

¹³ Nu lo'o ngua cuayá' ti' nu cuaña tonu bi' cha' cua ngulo'o ycu'i Ndyosi ji'i lijya nde lo yuu chalyuu, li' ngutu'u lca'a ni' ji'i nu cuna'a nu ntsu'u sñi' qui'yu bi', cha' lye tsa cua'ni lya' ti' ji'i ma' ngua ti' ni'. ¹⁴ Li' nda ycu'i Ndyosi sca latya lu'be ji'i nu cuna'a bi', ñi'ya ña'a lu'be sca cua'ya tlyu, cha' taca ji'i ma' tyacui ma' tsa ma' ca su tyanu tso'o ti ma' ne' quixi', su tyijyu' tsa ji'i ca su ndya'a cuaña bi'. Ca bi' ña'asii Ni ji'i ma', ña'a cuayá' nu tyu'u scua sna yija cla'be. ¹⁵ Li' ngusalú nu cuaña bi' hitya tu'ba ni' ndyaa chu' nu cuna'a bi'; ñi'ya sca sta'a clyaa, jua'a ndyalú hitya tu'ba ni' cha' clyaba lyiji cho' ngua ti' ni'. ¹⁶ Li' ngxuyucua yuu ji'i nu cuna'a bi', bi' cha' sji nchcana tu'ba yuu, ndye hitya ngutu'u tu'ba cuaña ndyo'o yuu li'. ¹⁷ Ngunasj' tsa nu cuaña bi' ji'i nu cuna'a bi' li', ndyaa ndyaana ni' cha' cusu lo'o lcaa ñati nu tyu'u ji'i nu cuna'a ca tiya' la; nxuu tya'a ni' lo'o lcaa ñati nu taquiya' ji'i cña nu ngulo ycu'i Ndyosi ji'na, nu ña'a ti ná ntsii ngu' cha' cacha' liñi ngu' cha' ji'i Jesús ji'i xa' ñati.

13

Nu tucua tya'a na'ni nu chiya'a ña'a

¹ Ndyaa na' ndyatū na' to' tyujo'o li'. Na'a na' nde to' hitya tyujo'o lijya ndu'u tucua sca na'ni nu chiya'a tsa ña'a; ntucua tii tya'a sata ni', cuati ntsu'u cati tya'a hique ni'. Ca ta'a sata ni' bi' cua ntucua sne' nu ndubi tsa ña'a, cha' laca ni' loo nde chalyuu. Ca ta'a scua' que ni' cua nscua xtañi cuiñaja, xtañi bi' nchcui' cha' ti' ji' ycu' Ndyosi. ² Ñi'ya cuichi jo'ó, jua'a ña'a ni', ngua ti' na'; pana tyaala ña'a quiya' ni', tyucui' tsa xcatya' ni' ñi'ya ña'a xcatya' oso. Lo'o tu'ba ni' ni, ñi'ya ña'a tu'ba cuichi sa'a cuiña', jua'a ña'a tu'ba ni'. Nda nu cuaña bi' cña loo ji' nu na'ni chiya'a ña'a bi', cha' caca ni' loo ji' ñati chalyuu, ñi'ya laca ycu' loo. Lo'o jua'a nu cuaña bi' ni, nda ni' chacuayá' ji' na'ni chiya'a ña'a bi', cha' caca cua'ni ni' cña, cha' tyanu tlyu ni' macala su nti' ycu' ni'. ³ Cua ndyanu cuayá' lo sca scua' que ni' su ngua quicha ni'; cua cajaa ti ni' tyempo bi', ngua ti' na', pana ngua tso'o su lye tsa quicha ni'. Ndube tsa ti' ñati chalyuu ña'a ji' ni'; ngusñi ngu' cha' ji' ni' li', xqui'ya cha' ngua tso'o chaca quiya' su lye quicha ni'. ⁴ Ngua'ni tlyu lcaa ñati ji' nu cuaña bi' li', cha' cua nda bi' chacuayá' cha' caca tlyu nu na'ni chiya'a ña'a bi'; jua'a ngua'ni tlyu ngu' ji' ycu' na'ni chiya'a ña'a. Nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—Ná tucui ndi' chalyuu nu stu'ba lo'o nu na'ni jua. Nga'aa nchca ji' ñati xuu tya'a lo'o ni'.

⁵ Cua ngujui chacuayá' ji' nu na'ni chiya'a ña'a bi', cha' chcu' cua ña'a ca ti cha', masi lye tsa cua'ni tyucuaa ti' ni', masi chcu' cuxi ni' ji' ycu' Ndyosi. Tu'ba ntucua tucua co' ntsu'u chacuayá' ji' ni' cha' caca ni' loo nde chalyuu.

⁶ Li' nguxana na'ni chiya'a ña'a bi' nda ni' qui'ya ji' ycu' Ndyosi: nchcui' cuxi na'ni bi' ji' lcaa cña nu ndu'ni Ni; jua'a nchcui' cuxi ni' ji' su tlyu nde cua ca su ntucua ycu' Ni; jua'a cuxi tsa nchcui' ni' ji' lcaa ñati ji' ycu' Ni. ⁷ Ngujui chacuayá' ji' ni' cha' xuu tya'a ni' lo'o ñati nu ntsu'u cha' ji' lo'o ycu' Ndyosi, cha' tyijiloo ni' ji' ngu' bi'. Lo'o li' ngujui chacuayá' ji' ni' cha' caca ni' loo ji' tyucui' ña'a chalyuu mala su ndi' ñati, masi lcaa lo ñati chalyuu nu ngutu'u cua ña'a ca quichí tyi ngu', nu nchcui' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu; ⁸ lcaa ñati tyucui' ña'a chalyuu cua'ni tlyu ngu' ji' na'ni bi' li', si ná nscua xtañi ngu' lo quityi ji' ycu' Ndyosi. Nu ngua tya clyo la lo'o tya lyiji cuiña' Ni chalyuu, tya li' nguscua Ni xtañi ñati nu ná nga'a cha' tye chalyuu ji'. Cua ndyanu quityi bi' cuentya ji' nu ñi'ya ña'a xly'a' nu cua ndyujui ñati ji' tsaca quiya'.

⁹ Bi' cha' cua'a jyaca mā juani, si tyaja'a mā cuna mā xi. ¹⁰ Si lo'o nscua cha' tsalo'o ngu' ji' tsaca mā ne' chcuá, jua'a caca lacua. Ná cutsii mā li'. Si lo'o nscua cha' cujuui ñati ji' tsaca mā, masi lo'o maxtyi, jua'a caca lacua. Ná cutsii mā li'. Ndu'ni cha' talo tsaa tyiquee na ji' cha' cuxi; ndu'ni cha' lcaa tsá taquiya' na ji' ycu' Ndyosi si ntsu'u cha' ji'na lo'o Ni nde chalyuu.

¹¹ Li' na'a na' chaca na'ni chiya'a ña'a lijya ndyu'u tucua nde lo yuu chalyuu. Ntucua tucua tya'a sata ni'; ñi'ya ña'a sata xly'a' cuañi', jua'a ña'a sata ni', pana nchcui' ni' ñi'ya nu nchcui' nu cuaña tonu bi'. ¹² Ñi'ya nchca ji' na'ni chiya'a ña'a nu yaá tya clyo la nclyo ni' cña, la cui' jua'a nchca ji' nu chaca na'ni bi' culo ni' cña ji' ñati; cha' juersa ndatsaa ni' ji' lcaa ñati chalyuu cha' cua'ni tlyu ngu' ji' na'ni

nu yaa clyo, nu ngua tso'o su ti'í tsa ngula'a hique ni'. ¹³ Lo'o nu chaca na'ni chiya'a ña'a bi', lo'o bi' ngua'ni quiña'a cha' tlyu; ngua'ni bi' cha' ndyalú quii' nu ntsu'u nde cua nde lo yuu cha' ña'a lcaa ñati jil'i. ¹⁴ Lo'o jua'a nguñilo'o ni' jil'i lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu xqui'ya cha' tlyu nu ndyu'ni ni' lo'o ndi'i ni' slo nu na'ni nu yaa tya clyo bi'. Li' nchcui' ni' lo'o lcaa ñati chalyuu cha' cuiña' ngu' sca lcu'i tyu, cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i lcu'i bi'; nguñiña' ngu' lcu'i jil'i nu na'ni nu yaa tya clyo bi' li', na'ni nu ngua tso'o masi ti'í tsa ngula'a hique ni'. ¹⁵ Lo'o li' ngujui chacuayá' jil'i nu chaca na'ni bi', cha' culatu'u cui'l cha' tyaa xtyi'i lo lcu'i jil'i na'ni nu yaa clyo bi'; ngua jil'i lcu'i chcu'i' lo'o ñati li', ngua jil'i cujuui jil'i lcaa ñati nu ná ntaja'a cua'ni tlyu jil'i. ¹⁶ Ngulo ni' cña jil'i lcaa ñati cha' chca'a cuayá' ya' ngu' la'a tsu' cui, masi chca'a cuayá' nde tyacaa ngu'; masi ñati tlyu, masi ñati jua'a ti, masi culiya' ngu', masi ti'í ngu', masi msu nu cua ngu'i'ya ñati jil'i, masi msu nu ndi'i tso'o ti, chca'a cuayá' jil'i lcaa ñati cuentya jil'i nu xña'a. ¹⁷ Ni sca ñati nga'aa ntsu'u chacuayá' jil'i cha' cui'ya yu'ba, ni cha' cujuui' yu'ba, si ná ngua'a cuayá' jil'i ni' loo ngu'. Lo'o nu cuayá' bi' ni, xtañi na'ni nu chiya'a ña'a bi' laca, cha' número nu ca jil'i xtañi ni' laca cuayá' bi'. ¹⁸ Cui'ya na cuentya ni cha' ndyaca re. Si culacua tso'o ti' na, quije cha' jil'na ñi'ya ndyu'u cha' jil'i número jil'i na'ni bi'; número jil'i ni' ni, ñi'ya laca xtañi ñati, jua'a laca bi'. Nde laca número bi': scuá siyento ntucua snayala ntucua scuá.

14

Sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñati lubii

¹ Lo'o li' na'a ná chaca quiya' ca ndacua su ndu nu ñi'ya ña'a xlya'

bi' lo xlya ca'ya Sión; stu'ba ti ndu bi' lo'o sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñati. Nde tyacaa ñati bi', ndacua nscua xtañi nu ñi'ya ña'a xlya' bi', lo'o la cui' bi' nscua xtañi ycu'i' Ndyosi Sti Ni. ² Cui' nguañi nde su ntucua ycu'i' Ndyosi li'; ñi'ya ndañi ndyalú hitya sca sta'a clyaa to' quee jaa' su cua tsa ndyalú hitya, ñi'ya ndañi lo'o lye tsa nchcui' tyi'yu, jua'a nguañi bi', ngua ti' na'. Ndacua ndu tyuu tya'a ñati nu tso'o tsa ntyijil'i ya' ngu' lo sañi, ngua ti' na'; ³ nde loo su ndu yaca xlya tlyu su ntucua ycu'i' Ndyosi, ca su ndu ni jacua tya'a na'ni tacati bi', ca su ndu nu ngu' cusu' bi', ca bi' ndu ñati nu ndyula lo'o sañi bi'. Sca ti nu ñati quiña'a bi' ngua jil'i cula tu'ba jii bi'; ná ngua jil'i xa' ñati chalyuu ca tsa'a ngu' jii bi', cha' sca jii nu bilya cuna ñati chalyuu laca bi'. Sca ti nu sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñati nu ngua'ni lyaá Ni jil'i nde chalyuu, bi' ñati laca nu ngua jil'i cula tu'ba jii bi'. ⁴ Ñati lubii tsiya' ti laca nu ngu' quiña'a bi'. Ná ngutu'u cha' jil'i ngu' bi' lo'o xa' nu cuna'a nu lo'o nguti'i ngu' chalyuu, ná ngua'ni ngu' bi' cha' suba' tsiya' ti; nguta'a ngu' lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi' macala su ndya'a. Cua ngua'ni lyaá Ni jil'i ngu' bi', cha' bi' laca ñati nu tso'o nti' ycu'i' Ndyosi ña'a Ni jil'i tya lo'o nguxana cha' jil'i nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Tya clyo ngusubi Ni jil'i ngu' bi', cha' cua'ni ngu' cña jil'i Ni. ⁵ Ná ntucua cha' cuiñi tu'ba ngu' bi' tsiya' ti, cha' ná ntsu'u cha' cuxi jil'i ngu' bi' tsiya' ti.

Tya xna tya'a xca jil'i ycu'i' Ndyosi

⁶ Na'a na' ndyaa chaca xca jil'i ycu'i' Ndyosi li', nu cua tsa ndacui ndyaa; ndyalo'o bi' jil'i sca cha' tso'o nu ngua ti' ycu'i' Ndyosi chcu'i' lo'o lcaa ñati chalyuu, sca cha' nu ndulo tsa jil'i ñati cha' cuna ngu'. Lcaa tyempo ná tye chca cha' bi'. Slo

lcaa lo ñati chalyuu tyucui ña'a cha-lyuu mala su ndi'li ñati, cua ña'a ca quichi tyi ngu', ñati nu nchcui' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu, ca bi' ndyaa xca bi', cha' chcui' lo'o lcaa ñati. ⁷ Cui' nchcui' xca bi' lo'o ngu' li':

—Cutsii cu'ma jil'i ycu'i' Ndyosi, cube ti' ma jil'i Ni cha' tlyu tsa cña ndu'ni Ni chalyuu —nacui' xca bi'—. Cua ndyalaa tyempo cha' cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa ñati chalyuu. Cua'ni tlyu ma jil'i ycu'i' Ndyosi cha' cua ngüiñá Ni nde cua, jua'a ngüiñá Ni chalyuu, jua'a ngüiñá Ni tyujo'o, jua'a ngüiñá Ni lcaa su ntyucua hitya —nacui' xca.

⁸ Lo'o ndyaa xca bi', li' ndyalaa chaca xca cha' chcui' lo'o ñati:

—Cua nguti quichi —nacui' nu chaca xca bi'—. Cua nguti quichi tlyu nu naa Babilonia, xqui'ya cha' ngua'ni ñu'u ngu' quichi bi' jil'i lcaa ñati chalyuu. Cuxi tsa cña nu ngua'ni ngu' quichi bi', xqui'ya cha' ndu'ni tlyu ngu' jil'i lcu'i' jo'ó; jua'a ngulu'u qui'li' ngu' jil'i xa' ñati cha' cua'ni ngu' la cui' ti cha' cuxi slo jo'ó —nacui' xca nu nchca tyucuaa bi'.

⁹ Nchca sna quiya' juani yaa chaca xca. Cui' nchcui' lo'o ñati li':

—Xcube' ycu'i' Ndyosi jil'i cua ña'a ca ñati nu ndyu'ni tlyu jil'i nu na'ni chiya'a ña'a bi', masi jil'i ycu'i' ni', masi jil'i lcu'i' jil'i ni'. Lo'o jua'a xcube' Ni jil'i lcaa ñati nu nga'a cuayá' jil'i ni' nde tyacaa ngu', jua'a si nga'a cuayá' jil'i ni' chu' ya' ngu'; ¹⁰ xcube' Ni jil'i ngu' bi', cha' lye tsa ngunasí' Ni. Tyaqui' ngu' bi' lo'o sca quii' tlyu nu nguxa' lo'o yuu sufri su ña'a nu ñi'ya ña'a xlya' bi' jil'i ngu'; jua'a lcaa xca nu cuentya jil'i Ni ña'a jil'i ngu' bi' li'. ¹¹ Tyucui' tyempo ná tye cha' tyatu sñii quii' su nchcube' ñati bi'; ná caja ñi'ya clyaa ngu' bi' jil'i ycu'i' Ndyosi, lcaa ñati nu cua ngua'ni tlyu jil'i na'ni bi', masi jil'i lcu'i' ti ngua'ni tlyu ngu';

masi nga'a cuayá' ti jil'i ni' nde tyacaa ngu' lo'o chu' ya' ngu', nga'aa clyaa ngu' bi'. ¹² Lo'o nu na ni, talo na jil'i cha' cuxi sca ti si ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu'i' Ndyosi, sca ti si taquiya' na cña nu ngulo Ni ji'na, sca ti si xñi tso'o na cha' jil'i Jesús; sca ti jua'a taca ji'na talo na jil'i nu cha' cuxi bi'.

¹³ Li' ndañi xtyi'i ca su ntucua ycu'i' Ndyosi, nchcui' sca ñati lo'o na':

—Sca cly nu'u cha' re: “Tso'o tsa caca tyiquee ñati nu ndyijii laja lo'o ndyu'ni ngu' cña jil'i ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na tyempo nde loo la”. La cui' jua'a laca cha' nu nda Xtyi'i ycu'i' Ndyosi lo'o ma. Nacui' cha' ca bi' tyi'li cña' ñati bi' li', cha' tso'o tsa cña nu ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu; ndiya ti' Ni cña nu ngua'ni ngu', bi' cha' tyi'u ti' ycu'i' Ndyosi jil'i cña nu cua ngua'ni ngu' bi' li' —nacui' Ni jna'.

Nchca clacua nde chalyuu

¹⁴ Li' na'a na' su ndacui sca coo ngati, chu' coo bi' ntucua sca nu ñi'ya ña'a ñati ña'a; ntucua sca sne' oro hique Ni, lo'o ya' Ni ndacui sca maxtyi cha tu'ba. ¹⁵ Li' ngutu'u sca xca ne' laa jil'i ycu'i' Ndyosi nde cua, nu cui' ngusi'ya jil'i ñati nu ntucua chu' coo bi':

—Xu'ba cly nu'u maxtyi jinu'u, xuti'li' nu'u jil'i quixi' trigo, cha' bi' laca ñati jil'i ycu'i' Ni nu ndi'li' chalyuu. Cua ndyalaa la cui' hora cha' caca clacua chalyuu, cua laca ngus-cua se'li' cha' caca bi'.

¹⁶ Ngua'ya nu ntucua chu' coo bi' nde lo yuu li', nguscui' maxtyi jil'i cha' si'yu quixi' li'; jua'a ngua clacua nde chalyuu.

¹⁷ Li' na'a na' chaca xca nu ngutu'u ne' laa jil'i ycu'i' Ndyosi nde cua, nu ndacui maxtyi cha tu'ba ya' yu. ¹⁸ Jua'a ngutu'u tya chaca xca nu ndu' to' mesa su ndyaqui' msta, yaa li'; bi' laca nu laca loo jil'i quii' bi'. Li' cui' ngusi'ya bi' lo'o xca nu ndacui maxtyi cha tu'ba ya':

—Xu'ba clya nu'u maxtyi jinu'u, xi'yu jyacua' si'yu losu' tyixi nu ntsu'u chalyuu, cha' ngum'i tsa ña'a si'yu bi'.

¹⁹ Ngua'ya xca bi' li', nguscui yu maxtyi ji'i yu nde lo yuu chalyuu, ngusi'yu yu ji'i jyacua' si'yu losu' bi', ngu ji'i ndyaa ne' sca pilya quee nu tlyu xi cha' satá ngu' ji'i; la cui' jua'a xcube' tsa ycu' Ndyosi ji'i ñati chalyuu, xqui'ya cha' ñasi' tsa Ni ji'i ngu'. ²⁰ To' quichi nscua su ngusi si'yu bi', la cui' su ngujui ñati cha' nchcube' Ni ji'i ngu'. Clyaa tsa tañi ndyalú lijya lo yuu li'; tsa ña'a cuayá' nu ndyalaa tu'ba cuayu, tsa lo cua clya tañi ndyalú bi'. Sna siyento kilómetro cuayá' tyijyu' ngusna tañi bi' ndyaa.

15

Yalo'o xca ji'i quicha nu cua'ni tye ji'i chalyuu

¹ Ngutu'u tucua chaca cuayá' tlyu nde cua li'. Ndube tsa ti' na' lo'o na'a na' ji'i, cha' ndu cati tya'a xca ji'i ycu' Ndyosi nu ndu lo'o cati tya'a quicha nu caca su cua tye ti chalyuu. Lo'o cua ndye ngua quicha bi' chalyuu, li' cati cha' ñasi' ycu' Ni.

² Li' na'a na' sca tayu' nu ñi'ya ndubi caatya, jua'a ndubi ña'a lo tayu' bi'; ñi'ya ndyatú sca quii' ndyaqui, jua'a ña'a tayu' bi', ngua ti' na'. To' tayu' caatya bi' na'a na' ndu lcaa ñati nu cua ntijiloo ji'i nu na'ni chiya'a ña'a bi'; masi cua ngujui ngu' bi' xqui'ya cha' bi', ná ntaja'a ngu' cua'ni tlyu ngu' ji'i lcu' ji'i na'ni bi', ni ná ntaja'a ngu' chca'a cuayá' ji'i ni' hichu' ya' ngu' lo'o número nu cuentya ji'i xtañi ni'. Ndu ngu' bi' ndyula ngu' lo'o sañi nu cua nda ycu' Ndyosi ji'i ngu'.

³ Ndyula tu'ba ngu' sca jii nu cua ndyula tu'ba jyo'o Moisés nu ngua sa'ni, la cui' Moisés nu ngua'ni cña ji'i ycu' Ndyosi; lo'o nu ñi'ya ña'a

xlya' bi' ndyula tu'ba la cui' jii bi'. Ndi'ya nchcui' jii bi':

Ndyosi Xu'na ya, lcaa cña nchca jinu'u;

tlyu tsa cña ndu'ni nu'u, hasta ndube tsa ti' lcaa ñati ji'i cña bi'.

Xcui' ndu'ni liñi nu'u lo'o ñati chalyuu, chañi tsa laca lcaa cha' nu nchcui' nu'u lo'o ñati.

Sca ti nu'u laca Xu'na lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu.

⁴ ¿Ha ná ntsii ngu' jinu'u?

¿Ha ná tyaja'a ngu' ñacui' ngu' cha' tlyu tsa cña nu ndu'ni nu'u?

Sca ti ycu' nu'u nu lubii tsa cresiya jinu'u.

Cua na'a ngu' lcaa su ndyu'ni cuayá' nu'u ji'i ñati cha' liñi tsa ndyu'u cha';

bi' cha' tyaa lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu ca su ntucua nu'u, cha' cua'ni tlyu ngu' jinu'u.

Ndye jii nu ndyula tu'ba ngu' li'.

⁵ Tiya' la li' na'a na' ne' laa tlyu ji'i ycu' Ndyosi nu ntucua nde cua. Ca cla'be bi' ndu ni'i nu tacati tsa su ntsu'u co'o quee cuaja' nu nscua cha' lo; la cui' cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o ñati tya clyo la laca bi'.

⁶ Li' ngutu'u nu cati tya'a xca bi' ne' laa, ndyalo'o ngu' ji'i ca ta'a cati quicha nu caca lo'o cua tye ti chalyuu. Xcui' late' ngati lacu' xca bi', late' nu lubii tsa ña'a; jua'a cua ndyaaca' sintya oro tyiquee ngu'.

⁷ Lo'o li' ndatyú sca na'ni tacati bi', lo'o jua'a cati tya'a ca'ña oro ntucua ya' ni'; ne' ca'ña bi' ntsu'u cha' ti'í nu ta ycu' Ndyosi ji'i ñati chalyuu, cha' ñasi' tsa Ni ji'i ngu', ycu' Ndyosi nu ná nga'a cha' tye yija ji'i Ni. Nda ni' ca'ña bi' ji'i nu cati tya'a xca bi' li'. ⁸ Ngutsa'a ne' laa ntsu'u sñii cha' xcutsii ji'na, cha' tacati tsa cha' bi', cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u ji'i ycu' Ndyosi. Ná tucui ngua ji'i tsaa ne' laa bi' ña'a cuayá' tye ca ta'a cati quicha nu ta nu cati tya'a xca bi' lijya nde chalyuu.

16

Ca'ña nu ntsu'u cha' ti'í nu ta ycuí' Ndyosi jí'í ñati

¹ Lo'o li' ndyuna na' cha' nchcui' sca ñati ne' laa tlyu bi', cuíi nchcui' lo'o nu cati tya'a xca jí'í ycuí' Ndyosi bi':

—Yaa clya mā salú mā na nu ntsu'u ne' ca'ña bi' nde lo yuu chalyuu, nu cati tya'a ca'ña nu ntsu'u cha' ti'í ne', nu ta Ni jí'í ñati.

² Li' ndyaa xca nu nchca clyo, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña jí'í nde lo yuu chalyuu. Li' tonu tsa quichu' ntyucua tyucui ña'a hichu' ñati; ti'í tsa nti' ngu' li', lcaa ñati nu cua nga'a cuayá' jí'í na'ni nu chiya'a ña'a bi', lcaa ñati nu cua ndyu'ni tlyu jí'í ni'.

³ Lo'o li' ndyaa xca nu nchca tyucua, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña jí'í ca lo tyujo'o; ngutsa'a hitya li', ngua tyucu ñi'ya nti' tañi sca jyo'o. Ngujuii lcaa na lu'ú nu ntsu'u lo tyujo'o li'.

⁴ Lo'o li' ndyaa xca nu nchca tyuna, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña jí'í tyucui ña'a to' sta'a, lcaa su ntyucua hitya tyucui ña'a chalyuu; ngutsa'a hitya bi' li', ngua tañi. ⁵ Li' ndyuna na' nchcui' xca nu laca loo jí'í hitya:

—Liñi tsa cña ndyu'ni nu'u cha' nchcubi' nu'u jí'í ñati cuxi bi', Xu'na —nacuí jí'í ycuí' Ndyosi—, cha' lubii tsa cresiya jí'í ycuí' nu'u. Lu'ú nu'u juani, jua'a nu ngua tya clyo lu'ú nu'u. ⁶ Tya ndyi'u ti' nu'u ñi'ya ngua lo yuu tya sa'ni la, nu lo'o cua ndyujuii ngu' jí'í ñati jinu'u; cua ndyujuii ngu' bi' jí'í tyuu tya'a ñati nu ngua tu'ba jinu'u cha' nchcui' nu'u lo'o ñati. Lo'o juani la cui' ñi'ya nu ngua'ni ngu' tya li', la cui' jua'a nda nu'u cha' ti'í jí'í ngu', cha' tyi'u ti' ngu' jí'í jyo'o nu cua ndyujuii ngu' jí'í tya sa'ni la.

⁷ Li' ndyuna na' cha' nu nchcui' ñati nde su ntucua mesa su ndyaquí msta:

—Ndyosi Xu'na ya —nacuí ngu'—, ycuí' nu'u ni, lcaa cña nchca jinu'u —nacuí ngu'—. Liñi tsa ndyu'ni nu'u lo'o nchcubi' nu'u jí'í ñati bi' jua'a; chañi tsa cha' nu nchcui' nu'u jí'í ñati bi', cha' cuxi tsa cña ndu'ni ngu' bi'.

⁸ Lo'o li' ndyaa xca nu nchca jacua, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña jí'í lo cuichaa; tyique' tsa ndyaca li', cha' cua nda ycuí' Ndyosi chacuayá' jí'í cuichaa cha' chumí' hichu' ñati. ⁹ Tyuu tya'a ñati ngua quicha li', cha' nguula tsa tyique' nda bi'. Li' nguxana ngu', lye tsa nxlyú ngu' cha' hichu' ycuí' Ndyosi, cha' ycuí' Ni laca nu ngulo cña cha' yaa quicha bi'; pana ná ntaja'a ngu' tsiya' ti culochu' ngu' jí'í cha' cuxi nu ntsu'u jí'í ngu', cha' li' cua'ni tlyu ngu' jí'í ycuí' Ndyosi.

¹⁰ Lo'o li' ndyaa xca nu nchca ca'yu, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña jí'í nde loo su ntucua tlyu na'ni nu chiya'a ña'a bi'; ngua talya yata tyucui ña'a su laca ni' loo li'. Ti'í tsa nti' ñati chalyuu, cua laca ñi'ya si na cua nguliji ti' ngu'. ¹¹ Ña'a ti tya nda ngu' qui'ya jí'í ycuí' Ndyosi nu laca loo nde cua, cha' nda Ni cha' ti'í bi' jí'í ngu', nda Ni quichu' bi' ntyucua hichu' ngu'; pana ná ntaja'a ngu' xtyanu ngu' jí'í cha' cuxi nu ndu'ni ngu'.

¹² Lo'o li' ndyaa xca nu nchca scuá, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña jí'í nde to' sta'a tlyu nu naa Eufrates; ndye sta'a bi' ngüityi li', ndyanu sca tyucuii nu cua laca ngua tso'o ti cha' caa tyuu tya'a nu laca loo cha' cusuu. Tyijyu' tsa tyu'u ngu' caa ngu', ca su ntyucua cuichaa tyu'u ngu' bi'.

¹³ Li' na'a na' cha' ngutu'u tucua sna tya'a cuiñaja; ñi'ya ña'a cuityi', jua'a ña'a cuiñaja bi'. Ngutu'u bi' nde tyuu tu'ba cuaña tonu bi', cuati nde tyuu tu'ba na'ni chiya'a ña'a bi', cuati nde tyuu tu'ba nu ñati nu cuiñi ti nchcui' cha' jí'í ycuí'

Ndyosi; ca bi' ngutu'u cuiñaja bi' li-
jya. ¹⁴ Msu jil'i nu xña'a laca cuiñaja
bi'; nchcui' bi' jil'i ñati, cha' nchca
jil'i cua'ni cha' tlyu. Ndy'a'a cuiñaja
bi' nxuti'i jil'i lcaa nu laca loo cha-
lyuu, cha' tyaa ngu' cha' cusuu tsa
tlyu lo'o cua tye ti chalyuu. Cua
ntsu'u cña nu cua'ni ycu'i' Ndyosi
nu Xu'na na lo'o ndyaca cha' cusuu
bi'. ¹⁵ “Cua'a jyaca ma”, nacui
Jesús, “tsiya' ca tyu'u tucua na' tyaa
na' ñi'ya nti' sca nu cuaana. Tso'o
caca tyiquee ñati' nu tii ti ti' tyi'i
chalyuu, xqui'ya cha' ngusñi ngu'
cha' jna'; nga'aa ca tyuju'u ti' ngu'
bi' slo ñati' lo'o tyalaa hora nu tyaa
na' li'.” Jua'a nacui Jesús jil'i ñati
jil'i Ni. ¹⁶ Li' nxuti'i cuiñaja bi' jil'i
ngu' laca loo, cha' tyaa ngu' nde sca
nati', su naa Armagedón cha' cña jil'i
ngu' judío.

¹⁷ Lo'o li' ndyaa xca nu nchca
cati, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u
ne' ca'ña jil'i lo cui'i ti. Li' cuii
nchcui' nu ntucua lo yaca xlya tlyu
nde ne' laa tlyu jil'i ycu'i' Ndyosi nde
cua:

—Cua ngua bi' juani —nacui Ni.

¹⁸ Li' lye tsa ndyubi, lye tsa
nguañi tyucui ña'a lo tyujo'o, lye
tsa nchcui' tyi'yu, lye tsa ngu-
lacui chalyuu; bilya clyacui cha-
lyuu jua'a tya lo'o ngüñá Ni jil'i ñati
chalyuu. Tlyu tsa cha' ngua. ¹⁹ Ti'í
tsa ngutsu yuu su nscua quichi
tlyu, nu quichi Babilonia bi'; sna
yu'be ngua quichi bi' li'. Lo'o jua'a
nguti lcaa quichi tonu nu ndi'í xa'
chalyuu, cha' ndy'i'u ti' Ni nchcube'
Ni jil'i ngu' quichi tlyu bi'; tlyu tsa
cha' ti'í ngua'ni ycu'i' Ndyosi lo'o
ngu' bi', cha' ñasi' tsa Ni jil'i ngu'.
²⁰ Ndye nguliji yu'u lcaa yuu nu
ntsu'u cla'be hitya, nguliji yu'u lcaa
ca'ya cua jua'a ti; nga'aa na'a ngu'
jil'i li'. ²¹ Cuati nde cua ndyalú tyo
quee tonu ngua'ya lo yuu. Ti'í tsa
bi'; ña'a cuayá' tu'ba kilo, tsa lo
cua cuayá' ti'í ntsu'u sca ti yu'be
tyo quee nu ndyalú hiqee ñati cha-

lyuu li'. Lo'o jua'a tlyu tsa cha'
cuxi nchcui' ngu' jil'i ycu'i' Ndyosi
li'; lye tsa ngxlyu ngu' cha' hichu'
Ni xqui'ya tyo quee bi', cha' tlyu tsa
cña ndyu'ni Ni nde chalyuu.

17

*Ndu'ni ñu'u tsa ngu' quichi tlyu
jil'i lcaa ñati chalyuu*

¹ Li' yaa sca xca ca slo na', sca
ngu' tya'a nu cati tya'a xca nu ntucua
ca'ña oro ya' bi'. Nchcui' lo'o
na' li':

—Cuaa nu'u ca nde cha' culu'u
na' jinu'u ñi'ya xcube' Ni jil'i ngu'
quichi tlyu nu lye tsa ndyu'ni ñu'u
jil'i ñati chalyuu; la cui' quichi tlyu
laca su ntsu'u tyuu tya'a sta'a cacua
ti to' quichi. ² Quiña'a tsa cha' suba'
ndyu'ni ngu' nu laca loo nde cha-
lyuu, cha' tyuu tsa tya'a jo'ó ntsu'u
jil'i ngu' xqui'ya ngu' quichi tlyu bi';
jua'a ngunu'u tyiquee ñati tyucui
ña'a chalyuu xqui'ya cha' suba' nu
ndyu'ni ngu' bi'.

³ Li' ndyalo'o Xtyi'i ycu'i' Ndyosi
'na, ndyaa na' lo'o sca xca jil'i ycu'i'
Ni ca ne' quixi' su ná ndi'í ñati.
Ca bi' na'a na' su ntucua sca nu
cuna'a hichu' sca na'ni nga'a, nu
chiya'a tsa ña'a; hichu' ni' nscua
quiña'a tsa cha' cuxi, nu ti'í tsa
nchcui' jil'i ycu'i' Ndyosi. Ntucua
cati tya'a hiqee ni', cuati ntucua
tii tya'a sata ni'. ⁴ Late' cuaa ña'a,
late' nga'a catsi ña'a lacu' nu cuna'a
bi'; chu' late' bi' ndacui quiña'a tsa
chcua tso'o lo'o quee ndubi lo'o
xa' la quee nu quiña'a tsa nga'a.
Ntucua sca tasa oro ya' nu cuna'a
bi'; ne' bi' ntsu'u lcaa lo cha' cuxi,
lcaa lo cha' suba' nu cua ngua'ni nu
cuna'a bi' yaa nde chalyuu. ⁵ Nde
tyacaa nscua sca xtañi nu cuna'a
bi', pana ná ca cuayá' ti' na jil'i si
ná nslo na xtañi bi': “Babilonia
tonu laca re, cha' nde laca quichi
tyi lcaa ñati nu ndyu'ni cha' suba'
tyucui ña'a chalyuu”. Jua'a nscua
nde tyacaa nu cuna'a bi'. ⁶ Li'
na'a na' cha' lye tsa ndyu'ni nu

cuna'a bi'; ñi'ya ndu'ni sca nu cu'bi, jua'a ndyu'ni nu cuna'a bi', xqui'ya cha' cua ndyujuii bi' ji'jî ñati ji'jî ycu' Ndyosi, ndyujuii ji'jî ñati nu ná ntsij nchcui' liñi cha' ji'jî Jesús nde chalyuu. Lo'o cua na'a na' ji'jî nu cuna'a bi', quiña'a tsa cha' ngulacua ti' na' li'. ⁷Lo'o li' ndacha' nu xca ji'jî ycu' Ndyosi bi' 'na:

—¿Ni cha' laca ndube tsa ti' nu'u? —nacuj—. Culu'u na' jinu'u cua ña'a ca cha' tucui nu ntsu'u ji'jî nu cuna'a nu ntucua chu' na'ni chiya'a ña'a jua, nu na'ni nu ntucua cati tya'a hique ni' lo'o tii tya'a sata ni'; culu'u na' jinu'u sca cha' nu ná nchca cuayá' ti' ñati ji'jî —nacuj—. ⁸Na'ni nu cua na'a nu'u jua, ngutu'u bi' nu ngua tya sa'ni la, nga'aa lu'ú bi' juani; pana cua ngulala ti tyu'ú ni' chaca quiya', masi nscua nde tyuquee qui'ñi bi', cha' tyaa ni' ca chalyuu talya su tye ni' cati ni' tsiya' ti —nacuj—. Cua ña'a ca ñati nu ná nscua xtañi lo quityi ji'jî ycu' Ndyosi, quiña'a tsa cha' culacua ti' ngu' lo'o ña'a ngu' ji'jî na'ni bi'; pana tya clyo lo'o tya lyiji xana chalyuu re, cua nscua xtañi ñati nu cua nda ycu' Ndyosi chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'jî. Ngutu'ú na'ni bi' nu ngua tya sa'ni la, masi nga'aa lu'ú bi' juani; pana ña'a ti tya tyu'ú bi', masi chaca tya quiya'.

⁹Ndi'ya ndyu'u cha' bi' si ca cuayá' ti' ma ji'jî —nacuj xca 'na—. Nu cati tya'a hique na'ni bi' ni, bi' laca cati tya'a lo cuatii su nscua quichj tlyu nu lye tsa ndyu'ni ñu'u ji'jî chalyuu. Lo'o jua'a ndi'j cati tya'a rey nu laca loo chalyuu. ¹⁰Cua ndye cha' ji'jî ca'yu tya'a rey nu laca loo bi', jua'a ña'a ti tya ntucua chaca rey tya'a nu laca loo bi', lo'o jua'a tya lyiji tyu'u tucua chaca tya'a rey nu caca loo bi' nde loo la; pana xti ti tyempo tyi'j bi' lo'o tyaa bi' chalyuu. ¹¹Lo'o nu na'ni nu ngutu'ú nu ngua sa'ni bi', pana nga'aa lu'ú bi' juani, bi'

laca tya chaca tya'a rey nu laca loo; ñi'ya laca loo nu cati tya'a rey bi' nde chalyuu, jua'a caca loo nu chaca rey bi' nde lo yuu chalyuu, cha' la cui' bi' laca nu cua tyaa ti ca bilyaa —nacuj xca jna'—.

¹²'Lo'o na'a nu'u na'ni bi', cha' tii tya'a sata ni' ntucua hique ni', bi' laca tya tii tya'a rey nu tya lyiji caca loo chalyuu. Cua ntsu'u chacuayá' ji'jî ngu' bi', cha' caca ngu' loo masi chaca hora tya; stu'ba ti caca tlyu ngu' bi' lo'o nu na'ni chiya'a ña'a bi' li'. ¹³Sca ti cha' nda'ya hique nu tii tya'a rey bi', cha' xtyucua ngu' ji'jî na'ni bi', cha' ta ngu' chacuayá' ji'jî ni'. ¹⁴Xcui' xuj tya'a ngu' lo'o ycu' Ni, nu ñi'ya ña'a xlya' bi'; pana ty-ijjloo nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ji'jî na'ni bi', lo'o jua'a tyijjloo ñati nu ndya'a lo'o Ni ji'jî ni', xqui'ya cha' laca ycu' Ni Xu'na lcaa ñati chalyuu, laca ycu' Ni loo la ji'jî lcaa ngu' nu laca loo nde chalyuu. Lo'o jua'a nu ñati ji'jî ycu' Ni ni, cua ngusubi Ni ji'jî ngu' bi'; na cua nguane Ni ji'jî ngu' bi', lo'o jua'a tso'o tsa ngusñi ngu' cha' ji'jî ycu' Ni —nacuj xca 'na.

¹⁵Tya nchcui' la nu xca ji'jî ycu' Ndyosi bi' lo'o na' li':

—Ñi'ya laca sta'a nu nscua cacua ti to' quichj tlyu bi', jua'a laca ñati chalyuu, cha' tsa tlyu ti lijya lcaa lo ñati chalyuu ca quichj bi'; ngutu'u ngu' tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'j ñati, nchcui' ngu' lcaa lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu. ¹⁶Lo'o lcaa rey nu laca nu tii tya'a sata na'ni chiya'a ña'a nu na'a ca ti nu'u, lo'o jua'a ycu' na'ni bi', lo'o ngu' bi' ca ti' ti' ngu' ña'a ngu' ji'jî quichj tlyu bi'; xlyaá ngu' lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'jî ngu' quichj bi', tyanu ngu' quichj jua'a ti li'. Taquj rey quichj bi' li', cua'ni tye ngu' ji'jî ngu' quichj bi'. ¹⁷Cua ngua'ni ycu' Ndyosi cha' ca'ya cha' hique rey, bi' cha' cua'ni ngu' jua'a, cha' ta ngu' chacuayá' caca nu na'ni chiya'a ña'a loo, ña'a cuayá' tyu'u scua lcaa

cha' nu nacui Ni cha' caca. ¹⁸ Nu cuna'a nu na'a nu'u ni, ñi'ya nti' nu quichí tlyu nu laca loo bi', jua'a laca nu cuna'a bi'; nclyo bi' cña jilí lcaa ngu' nu laca loo chalyuu.

18

Nguti quichí Babilonia

¹ Tiya' la li' na'a na' jilí chaca xca jilí ycuí Ndyosi liya' ca'ya nde lo yuu chalyuu; tlyu tsa chacuayá' ntsu'u jilí xca bi', lo'o jua'a ndubi tsa ña'a tyucui ña'a yu, ña'a cuayá' nda yu xee tyucui ña'a chalyuu. ² Cuij tsa nchcui' xca bi':

—Cua ndye cha' jilí quichí Babilonia bi' —nacui—, ndye quichí tlyu bi' nguti. Ca su nguti'j quichí bi' cua tsubi' la, ca bi' laca to' tyi cuxee juani, masi tyi cuiñaja laca bi' juani. Ca bi' ntucua to' tyi lcaa lo cui'j cuxi, lcaa lo na'ni cuityi nu ntucua lu'be nu chiya'a ña'a. ³ Tya sa'ni ngulu'u ngu' quichí bi' jilí lcaa ñati' chalyuu cha' cua'ni ngu' cha' suba', cha' cua'ni tlyu ngu' jilí xa' jo'ó; lye ndatsaa ngu' bi' jilí ñati, cha' lo'o ngu' cua'ni ngu' cha' cuxi lo'o tya'a ñati. Suba' tsa ngua'ni lcaa nu laca loo chalyuu lo'o nguta'a ngu' nde quichí bi'. Ná tye chca cha' cuxi nu ngua'ni ngu' ca quichí bi', bi' cha' ngua jilí ngu' culiya' ngua'ni tsa ngu' ngana.

⁴ Li' xa' nguañi nchcui' sca ñati ca su ntucua ycuí Ndyosi, nchcui' lo'o ñati jilí ycuí Ni:

—Tyu'u clya cu'ma ñati' na juani, tyu'utsu' ma nde quichí tlyu bi' —nacui Ni—. Ná ntsu'u cha' cua'ni stu'ba ma cha' lo'o ngu' bi', nu lo'o ndyu'ni ngu' cha' cuxi, cha' ná xcube' ycuí Ndyosi jilí ma stu'ba ti lo'o nu ngu' cuxi bi'. ⁵ Quiña'a tsa cha' cuxi ndyu'ni ngu' quichí bi'; hasta cua jlo ti' ycuí Ndyosi cha' ntsu'u tsa qui'ya jilí ngu', lo'o jua'a ndyi'u ti' Ni jilí cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. ⁶ Xcube' Ni jilí ngu' bi' li'; la cui' ñi'ya lo'o cua nguxcube' ngu'

jilí ma, jua'a xcube' Ni jilí ngu' bi', masi tucua quiya' ta Ni cha' ti'j jilí ngu' quichí bi'. Lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' bi' jilí xa' ñati, bi' cha' cua'ni yala Ni cha' tucua quiya' xcube' Ni jilí ngu'. ⁷ Tso'o si chcube' ñati bi', tso'o si caca xñi'j ti' ngu', cha' lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' lo'o tya'a ngu' xqui'ya cha' culiya' nu ntsu'u jilí ngu'. Xcui' ndi'ya ntsu'u tyiquee ngu' bi': “Ñi'ya nti' ntucua rey, jua'a ntucua na”, nacui ngu' jilí tya'a ngu'. “Si'i ngu' ti'i laca na, ná nga'a cha' caca xñi'j ti' na”, nacui ngu'. ⁸ Xqui'ya cha' jua'a ntsu'u tyiquee ngu', bi' cha' cua'ni Ni cha' sca ti tsa xñi lcaa quicha jilí ngu', lcaa quicha nu nga'a cha' tyacua jilí ngu' bi'. Cajaa ngu' xqui'ya quicha tlyu, xi'ya tsa ngu' cha' xñi'j ti' ngu', caca jbi'ña jilí ngu', cuati jua'a tye quichí tyi ngu' tyaqui. Tlyu tsa cña nu ndu'ni ycuí Ndyosi nu Xu'na na, bi' laca Ni nu ndyu'ni cuayá' jilí ngu' quichí tlyu bi'.

⁹ Cuna tsa lcaa ngu' nu laca loo chalyuu; xi'ya tsa ngu' lo'o ña'a ngu' tyatu sñii cha' ndyaqui quichí tlyu bi', cha' stu'ba ntsu'u cha' jilí ngu' lo'o ngu' quichí bi'. Ndu'ni lya' ti' ngu' jilí tya'a ñati ngu', lo'o jua'a suba' tsa ndu'ni ngu' lo'o ngu'. ¹⁰ Tyijyu' ti tsatu ngu' cha' tyutsii tsa ngu' lo'o ña'a ngu' cha' cati quichí bi':

—Ti'i tsa cu'ma juani, ngu' quichí Babilonia —nacui ngu' li'—. Tlyu tsa quichí tyi ma nquicha', sij tsa loo chalyuu su ngua loo quichí tyi ma; pana juani ni, sca hora ti ndye nchcube' ma.

¹¹ Lo'o jua'a lcaa ngu' culiya' nu ndi'j chalyuu, tya'na tsa cua'ni ngu'; xñi'j tsa caca tyiquee ngu' cha' nga'aa caja ñati nu cui'ya yu'ba jilí ngu': ¹² nga'aa cui'ya ngu' oro jilí ngu', masi plata, masi quee ndubi, masi tyaaca' quee ngati; nga'aa cui'ya ngu' late' ngati jilí ngu', nu quiña'a tsa nga'a, masi

late' cuaa ña'a, masi late' sera, masi late' nu ntsu'u tyuu tya'a color ji'i; jua'a lcaa lo yaca nu ñaa tyijyu', lcaa na ndya' lo'o tyijya sata ngati, masi na ndya' lo'o yaca nu quiña'a nga'a, masi na ndya' lo'o chcuá ngatsi, masi na ndya' lo'o chcuá ti, masi na ndya' lo'o quee tacalya ti, nga'aa cui'ya ngu' ji'i tsiya' ti; ¹³ jua'a canelya, lo'o lcaa lo xtyl'i nu tyu'u lo na cacu na, masi yana jo'ó nguxa' ti, masi yana jo'ó ycu' nu ngati ti, masi taná ji'i yaca mirra nu tyixi xtyl'i, nga'aa cui'ya ngu' ji'i; lo'o jua'a lcaa lo xa' la yu'ba nu ndujui' ñati, masi vino, masi setye nu tyu'u lo na cacu na, masi catyá xlyá, masi nscua', masi bata, masi xlya', masi cuayu, jua'a carreta nu ntyojolaqui cuayu, masi msu nu ndyi'ya ñati, masi tyucui ña'a tsaca ñati chalyuu na, nga'aa caca caya' bi'. ¹⁴ Chcui' ngu' nu ndujui' yu'ba bi' lo'o ngu' quichi' bi' li':

—Cua ndye nguliji lcaa cha' tso'o nu ndacui tsa ti' mā ji'i; jua'a cua ndye cha' culiya' ji'na, cua ndye lcaa lo na nu tso'o ña'a ji'na —ñacui ngu'—. Nga'aa quije cha' tso'o bi' ji'na juani.

¹⁵ Lo'o jua'a nu ngu' culiya' bi' ni, ngu' nu ngujui cha' culiya' ji'i lo'o ndyu'ni ngu' ngana nde lquichi' bi', tyijyu' ti tsatu ngu', cha' tyutsii tsa ngu' ña'a ngu' lo'o cati quichi' bi'; tya'na tsa cua'ni ngu', cha' xñi'i tsa ti' ngu' caca. ¹⁶ Lo'o li' ndi'ya chcui' ngu' bi':

—Ti'i tsa mā, cu'mā ngu' quichi' re juani; tlyu tsa quichi' tyi mā nquicha' —ñacui ngu' culiya' li'—. Tya sa'ni la xcui' late' ngati ña'a, lo'o late' cuaa ña'a, lo'o late' nu ntsu'u tyuu tya'a color nchcu' ngu' quichi' tyi mā; xcui' chcuá oro, lo'o quee ndubi, lo'o tyaaca' quee ngati ndacui yane ngu', yane ya' ngu'. ¹⁷ Juani ni, sca hora ti nguna' lcaa cha' culiya' bi' ji'na —ñacui ngu'.

Lo'o jua'a tyu lcaa nu nclya' yaca

ni'i, lo'o ngu' nu ndyu'ni cña ne' yaca ni'i, lo'o ngu' nu nda caya' cha' tsaa tyijyu' lo'o yaca ni'i bi', lo'o jua'a xa' ñati nu ndyiji ngana ji'i tyijyu' lo'o yaca ni'i bi'; tyijyu' ti tsatu ngu' bi', ¹⁸ xi'ya tsa ngu' lo'o ña'a ngu' tyatu sñii cha' ndyaqui quichi' tlyu bi':

—Bilya ña'a na chaca quichi' nu culiya' la, ñi'ya ngua culiya' tsa quichi' re —ñacui ngu' ji'i tya'a ngu'.

¹⁹ Li' cu' ngu' sñii yuu nde hique ngu', ñi'ya nu ndu'ni ngu' bi' lo'o xñi'i tsa ti' ngu'. Xi'ya tsa ngu' li':

—Ti'i tsa mā, cu'mā ngu' tya'a quichi' tyi na juani, cha' tlyu tsa quichi' tyi na nquicha' —ñacui ngu' bi'—. Tya sa'ni la culiya' tsa ngua lcaa na nu laca na xu'na yaca ni'i, nu ndya'a na lo'o yu'ba ji'i quichi' bi' tyijyu'. ¿Ma caja cha' bi' juani? Sca hora ti nguna' lcaa cha' tso'o ji'na —ñacui nu ndya'a lo'o yaca ni'i bi'.

²⁰ Pana cacha' na' ji'i mā juani, cu'mā nu ndi'i ca su ntuca ycu' Ndyosi nde cua, cua'ni mā cha' ca chaa tsa ti' mā lo'o tyalaa hora cati quichi' bi'; lo'o jua'a cu'mā ñati chalyuu nu ntsu'u cha' ji'i mā lo'o ycu' Ndyosi, lo'o cu'mā ñati nu ngua'alo Ni ji'i mā cha' cua'ni mā cña ji'i Ni, lo'o cu'mā nu laca mā tu'ba ji'i ycu' Ndyosi cha' nchcu' Ni lo'o ñati, cua'ni mā cha' ca chaa tsa ti' mā cha' liñi tsa ndu'ni Ni lo'o xcube' Ni ji'i ngu' quichi' bi', xqui'ya cha' xña'a tsa ngua'ni ngu' bi' lo'o mā.

²¹ Lo'o li' yaa sca xca ji'i ycu' Ndyosi nu tlyu tsa cña ngua ji'i cua'ni. Ngusicuá xca bi' sca quee tonu nu lo scuii ti ña'a; ñi'ya ña'a sca quee ji'i molino, jua'a ña'a quee bi'. Ngu' ji'i ndyaa nde lo hitya tyujo'o li'.

—La cui' jua'a caca ji'i quichi' Babilonia, quichi' tlyu bi' —nacui xca bi'—, cha' xlyú ngu' ji'i quichi' bi' ca lo yuu tsiya' ti; nga'aa ña'a ngu' ji'i quichi' bi' chaca quiya' li'.

22 Nga'aa cañi cula'á ngu' musca lquichí bi' li'; masi sañi, masi yaca quii, masi cui'chcua, nga'aa cañi tsiya' ti cula'á ngu' jí'í chaca quiya'. Nga'aa caja tsiya' ti ngu' cuityi nu cuiñá ni'í jí'í ma, nu cuiñá yaca jí'í ma, ni nga'aa cañi tsiya' ti coo molino ca su nguti'í ma; 23 nga'aa tyaca' tsiya' ti tyu'u xee toni'í jí'í ngu' quichí, nga'aa cañi chcuí' ngu' cuañi' lo'o tya'a ngujui clyo'o ca ti ngu'. Tya sa'ni la ná ntsu'u ngu' culiya' tyucui ña'a chalyuu ñi'ya nu culiya' cu'ma quichí bi'; pana cua nañilo'o ma jí'í quiña'a tya'a ñati chalyuu, xqui'ya cha' tlyu tsa cha' cucha'a nchca jí'í ma.

24 Bi' cha' cua nchcube' ycuí' Ndyosi jí'í ngu' quichí Babilonia bi', xqui'ya cha' cua nquijeloo jí'í Ni qui'ya nu ntsu'u jí'í ngu' bi'; tyucui ña'a chalyuu cua ndyujuii ngu' bi' jí'í jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jí'í ycuí' Ndyosi, lo'o jua'a cua ndyujuii ngu' bi' jí'í xa' la ñati chalyuu nu ntsu'u cha' jí'í lo'o Ni.

19

1 Tiya' la xi ndyuna na' nchcuí' ñati nu ndi'í tsa tlyu ti ca su ntucua ycuí' Ndyosi. Ndi'ya nchcuí' ngu' li':

Cua'ni tlyu na jí'í ycuí' Ndyosi, cha' nchca jí'í Ni cua'ni lya'a Ni jí'í ñati.

Cua'ni chí na loo ycuí' Ndyosi, cha' nchca jí'í Ni cua'ni Ni lcaa lo cña tsiya' ti.

2 Chañi tsa laca lcaa cha' nu nchcuí' ycuí' Ni lo'o ñati, liñi tsa ndyu'ni cuayá' Ni jí'í ñati chalyuu.

Cua nchcube' Ni jí'í ngu' quichí tlyu nu lye tsa ngua'ni ñu'u jí'í chalyuu, xqui'ya cha' suba' nu ndyu'ni ngu' lo'o tya'a ngu';

jua'a nchcube' Ni jí'í ngu' bi', xqui'ya cha' cua ndyujuii ngu' jí'í ñati nu ndyu'ni cña jí'í ycuí' Ni.

3 Tya chaca quiya' cui' nchcuí' ngu' li':

—Cua'ni tlyu na jí'í ycuí' Ndyosi. Nga'aa tye cha' tyatu sñii ca su ndyaquí quichí tlyu bi'.

4 Li' nguxana nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' bi', la cui' jua'a nguxana nu jacua tya'a na'ni tacati, ndyaa stii ngu' lo yuu nde loo su tlyu su ntucua ycuí' Ndyosi; ngua'ni tlyu ngu' jí'í ycuí' Ni. Ndi'ya nchcuí' ngu' bi':

—Jua'a caca cha' lacua. Cua'ni tlyu na jí'í ycuí' Ni —nacuí' ngu' lo'o tya'a ngu'.

5 Li' nguañi nchcuí' sca ñati ca su ntucua yaca xlya tlyu:

Lcaa tya'a na nu ndu'ni na cña jí'í ycuí' Ni, cua'ni tlyu na jí'í Ni juani;

lcaa na lo'o tya'a na nu ndube tsa ti' na jí'í Ni,

masi cuañi' na, masi ngusu' na, cua'ni tlyu na jí'í ycuí' Ni.

Ta'a ngujui clyo'o ycuí' yu nu ngujui lo crusi xqui'ya na

6 Quiña'a tsa ñati nguañi nchcuí' tsa tlyu ti li'. Ñi'ya ndañi ndyalú sca sta'a clyaa to' quee jaa' su cua tsa ndyalú hitya, ñi'ya ndañi lo'o cui' tsa nchcuí' tyi'yu, jua'a nguañi lo'o nchcuí' ñati quiña'a bi', ngua ti' na'. Ndi'ya nchcuí' ngu' li':

Cua'ni tlyu na jí'í ycuí' Ndyosi nu Xu'na na, nu lcaa lo cña nchca jí'í Ni ndu'ni Ni, nacuí' ngu' jí'í tya'a ngu'.

Cua nguxana Ni, laca Ni loo ji'na juani;

7 bi' cha' tso'o tsa caca tyiquee na, ca chaa ti' na juani, cua'ni chí na loo ycuí' Ni.

Cua ndyalaa tsá cha' caja clyo'o ycuí' yu nu ngujui lo crusi cuentya ji'na.

Lo'o lcaa na, ñati nu ngusñi cha' jí'í Ni nde chalyuu,

laca na ñi'ya si laca na cuxii jí'í yu, masi tsa tlyu ti na sca tyempo ti.

Cua ngua'ni cho'o na ñi'ya si caja clyo'o na lo'o ycuí' yu, nacuí' ngu'.

⁸ Cua nda Ni late' lubii nu ngatí tsa ña'a, nu tso'o tsa ña'a cha' cacuí' na.

Lcaa cña tso'o nu ngua'ni ngu' bi' nde chalyuu xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' jí'í ycuí' Ni, bi' laca ñi'ya ña'a ste' ngu' nu tso'o tsa ña'a bi'.

⁹ Nchcui' nu xca jí'í ycuí' Ndyosi bi' lo'o na' li'.

—Scaa clya nu'u cha' re lo quityi —nacuí—: “Tso'o ntsu'u tyiquee ñati nu nguane na' jí'í cha' tsa su caja clyo'o lo'o yu nu ngujuii lo crusi cuentya jí'í ngu'”, nacuí Ni. La cui' cha' liñi nu nda ycuí' Ndyosi lo'o ñati laca cha' bi' —nacuí xca bi' jna'.

¹⁰ Li' ngutu stj' na' ngustii na' nde loo su ndu xca bi', cha' cua'ni tlyu na' jí'í ngua ti' na', pana nga'aa nda bi' chacuayá' na:

—Nga'aa cua'ni nu'u jua'a lo'o na' —nacuí nu xca bi' 'na—. La cui' tya'a ndyu'ni na cña jí'í ycuí' Ni laca na. La cui' tya'a na' laca lcaa cu'ma nu ngusñi tso'o ma cha' tso'o nu cua nda Jesús lo'o ma. Jí'í ycuí' Ndyosi cua'ni tlyu nu'u tso'o la —nacuí xca jna'.

Nu cha' tso'o nu nda Jesús lo'o ñati, la cui' cha' laca nu nda ycuí' Ndyosi lo'o ñati nu laca tu'ba jí'í Ni.

Nu ntucua chu' sca cuayu ngati

¹¹ Lo'o li' na'a na' cha' ntucua yaala to' tyuu ni'í ca su ntucua ycuí' Ndyosi; ca bi' ndu sca cuayu ngati, jua'a ntucua sca ñati hichu' ni'. Nacuí lcaa ngu' ca su ntucua ycuí' Ndyosi cha' ñati tso'o laca nu bi', cha' chañi tsa laca cha' nu nchcui' Ni lo'o ñati. Liñi tsa cha' nu nda Ni lo'o ndyu'ni cuayá' Ni jí'í ñati. Liñi tsa ndu'ni Ni lo'o ñati lo'o ndya'a Ni cusuu. ¹² Nu xee cloo Ni ni, tso'o tsa ngulane xee ñi'ya laca lo'o cua tsa ndyatú quii'. Lo'o jua'a tyuu tya'a sne' oro ntucua lo xlyá hique Ni. Cua nscua sca xtañi Ni hichu' Ni

nu ndacha' ñi'ya laca cña nu ndu'ni Ni. Ná taca jí'í xa' ñati ñacuí' ngu' ñi'ya ndyu'u cha' jí'í xtañi bi', cha' sca ti ycuí' Ni nslo Ni ñi'ya ndyu'u xtañi bi'. ¹³ Ndi'ya nchcui' ngu' jí'í Ni: “La cui' nde laca cha' nu cua nda Ni lo'o ñati”. Tyucuí ña'a lo ste' Ni ndu'u tañi. ¹⁴ Lo'o lcaa ñati nu ndi'í ca su ntucua ycuí' Ndyosi, tsa tlyu ti ndya'a ngu' lo'o Ni macala su tsa Ni cha' cusuu; ntucua ngu' hichu' cuayu ngati, jua'a lacu' ngu' late' ngatí nu lubii tsa ña'a. ¹⁵ Liñi tsa cha' nu ndyu'u tu'ba Ni lo'o nda Ni cha' lo'o ñati chalyuu. Lo'o jua'a tatsaa Ni jí'í ñati tyucuí ña'a chalyuu cha' taquiya' ngu' cha' jí'í Ni. Lye tsa culo Ni cña jí'í ngu', jua'a xcube' Ni jí'í ñati cuxi; ñi'ya laca lo'o satá ngu' si'yu losu' tyixi ne' sca pilya quee nu tlyu xi cha' tyu'u hitya si'yu bi', la cui' jua'a xcube' Ni jí'í ñati bi', xqui'ya cha' ñasi' tsa ycuí' Ndyosi jí'í ngu', ycuí' Ni nu nchca jí'í ndu'ni Ni lcaa lo cña. ¹⁶ Tsaca xtañi Ni nscua lo late' lo tyiquee Ni, lo'o jua'a la cui' ti cha' nscua lo late' nde chu' Ni: “Nu nde laca Rey nu chañi ca, nu nde laca Xu'na ñati nu chañi ca”. Jua'a nchcui' cha' nu cua nscua lo late' jí'í Ni.

¹⁷ Lo'o li' na'a na' su ndu sca xca jí'í ycuí' Ndyosi nde cua, nu cui' tsa nxi'ya jí'í lcaa na'ni lu'be nu ndyacuí cla'be nde cua jua:

—Cuqa clya ma cha' tyu'u ti'í ma ca su ndyu'ni ycuí' Ndyosi sca ta'a nu tlyu tsa. ¹⁸ Cuqa clya ma cha' cacu ma cuaña' lcaa jyo'o ñati, masi rey, masi capitán, masi sendaru, masi cuaña' cuayu, masi cuaña' ñati nu cua ntyucua hichu' ni' bi'; lo'o jua'a cuaña' lcaa lo ñati, masi msu nu ngü'ya ñati ti, masi msu nu nguti'í tso'o ti, masi ngu' cusu', masi ngu' cuañi', cuqa clya ma cha' cacu ma jí'í.

¹⁹ Lo'o li' na'a na' cha' ndyu'u ti'í nu na'ni chiya'a ña'a bi' lo'o lcaa ngu' nu laca loo nde chalyuu, lo'o

jua'a taju ñati cusu jil' ngu'; cua ndyu'u ti' ngu' lo'o tya'a ngu' cha' cua'ni ngu' cusu lo'o nu ntucua hichu' cuayu ngati bi', jua'a lo'o taju ñati jil' Ni. ²⁰ Nxyu tya'a ngu', lo'o li' ngua nu na'ni chiya'a ña'a bi' preso; lo'o jua'a nu cuiñi nu ndu'ni cha' tu'ba jil' ycu' Ndyosi laca, lo'o bi' ngua preso. La cui' nu cuiñi bi' ngua'ni cha' tlyu ca slo na'ni bi' tya tsubi' la, cha' xcutsii jil' ñati; cua ngüñilo'o bi' jil' lcaa ñati, bi' cha' nda ngu' chacuayá' chca'a cuayá' jil' na'ni chiya'a ña'a bi' nde tyaca'a ngu', jua'a ngua'ni tlyu ngu' jil' lcu' jil' ni' li'. Lo'o li' nchcuaa ycu' Ndyosi jil' nu na'ni chiya'a ña'a bi' lo'o nu cuiñi bi', ndyaa ngu' ña'a lu'ú ti ngu' nde lo tayu' su ntsu'u quii' tlyu nu ti' tsa ndyum' ngu' cha' lo'o yuu sufri ndyaquj. ²¹ Nu ntucua hichu' cuayu ngati bi' ni, ndyujui Ni jil' lcaa taju ñati cusu jil' nu xña'a bi'; jua'a ndyujui Ni jil' ngu' nu ngua'ni cusu lo'o lcaa cha' nu ndyu'u tu'ba Ni. Nguaala' tsa ti' na'ni nu ndyacu' nde cua bi', cha' cua ndyacu ni' cuaña' ñati ngujui bi' li'.

20

Ndi' nu xña'a ndyaaca' preso sca mil yija

¹ Lo'o li' na'a na' cha' lijya ca'ya chaca xca nu ngutu'u yaa nde cua ca su ntucua ycu' Ndyosi. Ya' xca ndacui ya' jil' to' tyuquee ca su ndi' nu cuiñaja, jua'a ndy'ya yu sca carena tyucu' cu' lijya yu. ² Li' ndaya' xca bi' jil' nu cuaña tlyu, la cui' cuaña laca nu ndi' chalyuu tya sa'ni, la cui' nu xña'a nu naa Satanás laca bi'. Tachaa ngusca' xca bi' jil' nu xña'a bi' lo'o carena ña'a cuayá' talo sca mil yija ndyaaca'. ³ Ntucua ya' xca bi' jil' nu cuaña bi' ndyaa nde ne' tyuquee; li' ngua'a xca ya' to' tyuquee, cuati ngua'a sello nguña' to' tyuu, cha' nga'aa tyu'u nu cuaña bi', cha' ná taca ñilo'o bi' jil' ñati chalyuu ña'a

cuayá' tye tyu'u sca sca mil yija. Pana lo'o cua ndye yija bi', li' nscua cha' tyu'u bi' tya xi tya tyempo cha' tya cua'ni la cha' cuxi.

⁴ Lo'o li' na'a na' su ntucua tyuu tya'a yaca xlya tlyu. Ndyuloo na' jil' ngu' nu ntucua lo yaca xlya bi', cha' laca ngu' nu ntsu'u chacuayá' jil' cua'ni cuayá' jil' ñati chalyuu. Laja ngu' nu ntucua bi' na'a na' jil' ñati chalyuu nu cua ndyujui tya'a ñati jil', xqui'ya cha' ná ntsii ngu' chca' liñi ngu' cha' tso'o jil' tya'a ñati, cha' nu cua nda Jesús lo'o na cuentya jil' ycu' Ndyosi Sti yu. Ná ngua'ni tlyu jyo'o bi' jil' na'ni chiya'a ña'a bi', la cui' ti ná ngua'ni tlyu ngu' jil' lcu' jil' na'ni bi', jua'a ná ngua'a cuayá' na'ni bi' nde tyaca'a ngu', nde chu' ya' ngu'; cua ndyu'ú ngu' bi' chaca quiya', lo'o juani laca ngu' cña lo'o Cristo ca su ntucua ycu' Ndyosi ña'a cuayá' tyu'u sca sca mil yija. ⁵ Jyo'o nu cua na'a na' ni, bi' jyo'o laca nu cua ndyu'ú chaca quiya' yala la, cha' xa' la jyo'o ñati chalyuu, tya lyiji tyu'ú ngu'; ña'a cuayá' tya'a sca mil yija, ca li' tyu'ú nu xa' la ngu' bi' chaca quiya'. ⁶ Tso'o tsa caca tyiquee ñati nu yala la tyu'ú chaca quiya', cha' ñati jil' ycu' Ndyosi laca ngu' bi'; ná ntsu'u cha' chcube' ngu' bi' tsiya' ti lo'o tyaa lcaa ñati cuxi nde chalyuu talya, nu lo'o cua ndye lcaa cha'. Cua'ni ngu' bi' cña jil' ycu' Ndyosi; la cui' jua'a cua'ni ngu' cña jil' Cristo, cha' stu'ba ti caca ngu' loo lo'o Cristo ña'a cuayá' tyu'u sca sca mil yija.

⁷ Lo'o tye nu sca mil yija bi', li' tyu'u Satanás ne' chcu' su ngutu'ú yu nchcube' yu, ⁸ tsa laja ti nu Satanás bi' xi cha' cñilo'o yu xi jil' lcaa ñati tyucu' ña'a chalyuu, lcaa tya'a cusu ycu' Ndyosi; ngu' Gog lo'o ngu' Magog laca ñati bi'. Ñi'ya nu ná caca ji'na culacua na ni lcau tya'a satya yus' ndi' to' tyujo'o, jua'a ná caca culacua na

ni tsa lo cua tya'a ñati nu xuti'i Satanás jil'i cha' xuu tya'a ngu' lo'o ycu'i Ndyosi. ⁹ Li' tyu'u ñati jil'i Satanás tyaa ngu' tyucui ña'a lo yuu chalyuu. Tyanu ngu' tyi'i ca chu' su ndi'i taju ñati jil'i ycu'i Ndyosi li'; lo'o jua'a quixii ngu' tyi'i ca to' quich'i tlyu nu tyaca'a tsa jil'i ycu'i Ni, cha' cua'ni tye ngu' jil'i ñati jil'i ycu'i Ndyosi, nti' ngu'. Li' tyalú slu quii' nu ngutu'u ca nde cua, tyalú su ndi'i ngu' bi', tye ngu' tyaqu'i ngu'. ¹⁰ Lo'o li' tyucua ya' Ni jil'i nu xña'a nu ngüiñilo'o jil'i ngu' tya clyo, tyalo'o Ni jil'i lo tayu' su ntsu'u quii' ndyaqu'i lo'o yuu sufri; la cui' se'i laca su cua nchcuaa Ni jil'i nu na'ni chiya'a ña'a bi', su cua nchcuaa Ni jil'i nu cuiñi nu nacui cha' tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi laca. Tsa lo'o talya ná tye cha' ti'í tsa chcube' ngu' ca bi'.

Nu lo'o ndyu'ni cuayá' Ni jil'i ñati lo'o cua ndye chalyuu

¹¹ Lo'o li' na'a na' cha' ntucua sca ñati tlyu lo sca yaca xlya tlyu nu ndubi tsa ña'a. Li' nguti' lcaa chalyuu, jua'a nguti' lcaa ca na nu ntsu'u nde cua, nu lo'o ndu'u tu-cua ycu'i Ni; nga'aa tyaca' tsiya' ti ma nde su nguliji yu'u chalyuu bi'. ¹² Lo'o li' na'a na' cha' ca bi' ndi'i lcaa ñati nu cua ngujuii, masi ngu' cusu', masi ngu' cuañi', ndi'i ngu' nde loo yaca xlya su ntucua tlyu ycu'i Ni. Cua nchcana quityi li', lo'o jua'a cua nchcana nu chaca quityi bi'; lo quityi bi' cua nscua xtañi ñati, lcaa ñati nu cua ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i, cha' cua ndyu'ú ngu' chaca quiya'. Li' cuentya jil'i quityi nu nguscua ycu'i Ni, ngua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa ñati nu cua ngujuii bi', cha' lo quityi bi' cua laca nscua lcaa cña nu ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu. ¹³ Li' chaca quiya' ndyu'ú ñati nu cua ngujuii lo hitya tyujo'o, jua'a chaca quiya' ndyu'ú ñati nu ndyalo'o La Muerte jil'i, jua'a chaca quiya' ndyu'u xa' la jyo'o ca su nga'a cha' tsaa ngu'

lo'o ndyijii ngu'; lcaa ngu' bi' ndu'u ngu' lijya ngu'. Li' ngua cuayá' jil'i lcaa ngu' cuentya jil'i lcaa cña nu ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu. ¹⁴ Li' nguxcuaa Ni jil'i La Muerte, lo'o jua'a nguxcuaa Ni chalyuu su nguti'i jyo'o bi', ndyaa bi' nde lo tayu' su ntsu'u quii' tlyu ndyaqu'i. Lcaa nu ndyaa ca lo tayu' bi' ni, cua ndyaa ngu' chalyuu talya, cua ndye cha' ngujuii ngu' bi'; nga'aa tyu'ú ngu' bi' tsiya' ti. ¹⁵ Lo'o li' xcuaa Ni jil'i cua ña'a ca ñati nu ná nscua xtañi lo quityi jil'i ycu'i Ni, tyaa ngu' nde lo tayu' ca su ntsu'u quii' bi', cha' ndacha' quityi bi' tilaca laca ñati nu ná nga'a cha' tye chalyuu jil'i.

21

Cua ndye ndya' chalyuu cucui

¹ Lo'o li' na'a na' cha' cua ndyaca cucui tyucui ña'a nde cua, cua ndye ndya' chaca ba'a chalyuu cucui. Nguliji yu'u lcaa na nu ntsu'u nde cua tya tsubi' la; jua'a chalyuu cusu' re, jua'a tyucui ña'a tyujo'o, nguliji yu'u bi', nga'aa ña'a na' jil'i tsiya' ti. ² La cui' Juan laca na', lo'o li' na'a na' cha' cua nscua chaca quich'i Jerusalén cucui. Lubii tsa ña'a quich'i bi' juani; nde su ntucua ycu'i Ndyosi ngutu'u quich'i bi', ngua'ya nde lo yuu cucui. Tyucui ña'a quich'i cua ngalya' tso'o; tso'o tsa ña'a bi', ndubi tsa ña'a bi'. Ñi'ya ña'a sca cuxii jil'i ñati, nu tso'o tsa ña'a ste', jua'a tso'o tsa ña'a quich'i cucui bi'. ³ Cuii tsa nchcui' sca nu ndu cacua ti su tlyu ca su ntucua ycu'i Ndyosi li':

—Ca juani ntucua tyi ycu'i Ndyosi la cui' ca su ndi'i ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni nde chalyuu. Tyi'i ycu'i Ni ca su ndi'i ñati jil'i Ni li'; jua'a caca ngu' bi' ñati jil'i ycu'i Ni, caca ycu'i Ni loo jil'i ngu' bi' li'. ⁴ Lo'o li' cua'ni ycu'i Ndyosi cha' nga'aa xi'ya ngu' nu ndyuna tsa tya tsubi' la —nacui nu nchcui'

bi'— Nga'aa ntsu'u cha' cajaa ñati li', nga'aa ntsu'u cha' ca xñi'j ti' ngu', nga'aa xi'ya ngu', ni nga'aa tyacua cha' ti'j ji'j ngu' li'; cua ndye lcaa cha' nu ngua ji'j ngu' lo'o nguti'j ngu' chalyuu cusu' —nacuj nu nchcui' bi'.

⁵ Nchcui' ycu' nu ntucua lo yaca xlya tlyu bi' li':

—Ña'a mā ya'a ñi'ya nu caca juani. Xa' cuiñá cui na' lcaa na nu tyu'u nde chalyuu cucui —nacuj Ni.

Chaca cha' nchcui' Ni lo'o na' li':

—Scua clyu nu'u cha' nu nchcui' na' lo quityi; chañi tsa laca cha' bi', taca jlyu ti' mā ji'j.

⁶ Li' nchcui' Ni lo'o na' chaca quiya':

—Jua'a caca lacua. Ñi'ya nti' letra A —nacuj Ni—, jua'a nguxana lcaa cha' lo'o na'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a tye lcaa cha' lo'o na' —nacuj Ni—. Xlya'be ti ta na' na co'o ñati nu jña tsa cha' bi' 'na; nu na co'o ngu' bi', tyu'u bi' ca su tyu'u lcaa cha' tso'o nu ta na' ji'j ngu' cha' cua'ni cu'ú cresiya ji'j ngu'. ⁷ Ndi'ya caca ji'j ñati nu tyijiloo ji'j nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu; cua'ni tlyu ngu' bi' 'na cha' na' lacā ycu' Ndyosi cuentya ji'j ngu', lo'o jua'a caca ngu' bi' sñi' na'. ⁸ Pana lcaa ñati nu ntsii tsa cha' tyu'u cha' ji'j lo'o na', jua'a ñati nu ná ndaquiya' jna' tsiya' ti, jua'a nu chiya'a tsa ndu'ni, jua'a nu ndujuii ji'j tya'a ñati, jua'a nu ndu'ni suba' lo'o nu cuna'a, jua'a nu cucha'a, jua'a ñati nu jlyu tsa ti' ji'j cha' cucha'a, jua'a ñati nu ndu'ni tlyu ji'j lcu'j jo'ó, jua'a nu cuiñi, lcaa ngu' bi' tyaa ngu' ca lo tayu' tlyu ca su ntsu'u quii' nu ndyaqu'j lo'o yuu sufri. Lcaa ngu' nu cua ndyaa nde tayu' bi' ni, cua ndyaa ngu' nde chalyuu talya; cua ndye cha' ngujuii ngu' tsiya' ti li'.

⁹ Ndyalaa sca xca ji'j ycu' Ndyosi ca slo na' li'; la cui' tya'a yu laca lo'o nu tya tyacati tya'a xca bi', ngu' nu ntucua ca'ña oro ya', nu ntsu'u cati tya'a quicha bi'. Bi' quicha caca lo'o cua tye ti chalyuu. Nchcui' xca bi' lo'o na' li':

—Cuā clyu nu'u ca nde cha' culu'u h'j ñi'ya ña'a quich'j tlyu ca su tyaa mā, lcaa cu'mā nu ntsu'u cha' ji'j mā lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Tso'o tsa ña'a quich'j bi'.

¹⁰ Li' ngua tii na' cha' ngua'ya Xtyi'j ycu' Ndyosi tyucui ña'a loo na'. Ndyalo'o xca bi' 'na ca lo sca ca'ya nu cuā tsa, ca lo xlya ca'ya tsiya' ti; ca bi' ngulu'u yu 'na ñi'ya ña'a quich'j Jerusalén cucui. Lubii tsa ña'a quich'j bi', cha' nde su ntucua ycu' Ndyosi ngutu'u quich'j bi', ngua'ya nde lo yuu. ¹¹ Tso'o tsa ña'a xee nu ntucua lo quich'j bi', cha' xee ji'j ycu' Ndyosi laca bi'. Ndubi tsa ña'a tyucui ña'a quich'j bi'; ñi'ya ña'a sca quee ndubi, ñi'ya laca quee jaspé, jua'a ña'a xee nu ntucua lo quich'j bi'. ¹² Cuā tsa lo'o nu ntsu'u ca to' quich'j bi', pana cua laca ntucua yaala ti tii tyucuaa tya'a tolo'o; sca xca ji'j ycu' Ndyosi ndu' cuā scaa tolo'o bi'. Chu' quee nu ntucua nde que tolo'o bi' nscua xtañi nu tii tyucuaa tya'a taju ñati ngu' Israel, cha' bi' ñati laca nu cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'j tya clyo lo'o nguxana cha' ji'j ycu' Ni; scaa xtañi ngu' nscua nde que scaa tolo'o. ¹³ Sna tya'a tolo'o ntucua sca la'a to' quich'j: nde la'a su ntyucua cuichaa ntucua sna tya'a tolo'o bi', nde la'a su ndyaa cuichaa ntucua tya xna tya'a tolo'o, chaca la'a ntucua chaca tya xna tya'a tolo'o, chaca la'a nde sii', la cui' jua'a ntucua tya xna tya'a tolo'o. ¹⁴ Tii tyucuaa tya'a quee tonu ntsiya quiya' lo'o; jua'a hichu' quee bi' cua nscua xtañi nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngua'aloo nu ñi'ya ña'a xlya' bi' cña ji'j ngu', nu cua'ni ngu' cuentya ji'j ycu' Ni.

15 Ya' xca nu cua nchcui' lo'o na' ntucua sca chcuā oro, cha' xñi yu cuayá' jil'i quichí tlyu bi', jua'a jil'i tolo'o bi', jua'a jil'i lo'o nu ntsu'u to' quichí. 16 Stu'ba tsa ña'a quichí bi'; jacua jyaca ntsu'u jil'i tsiya' ti, jua'a stu'ba cuayá' cu' lo'o cuayá' loo. Li' ngusñi xca cuayá' jil'i ycuí' quichí tlyu bi' lo'o cuayá' oro jil'i; tucua mil ntucua tucua siyento kilómetro cuayá' tyucuí sca la'a, la cui' jua'a cuayá' loo, la cui' jua'a cuayá' cua quichí tlyu bi'. 17 Li' ngusñi xca bi' cuayá' jil'i lo'o jil'i quichí, cha' snayala ntucua jacua metro cuayá' cua bi'. Ñi'ya laca cuayá' chcuā nu cua'nijo'o jina nde chalyuu, la cui' jua'a ña'a cuayá' chcuā nu ngua'nijo'o jil'i xca bi', nu lo'o ngusñi yu cuayá' jil'i quichí.

18 Cua ndya' lo'o jil'i quichí bi' lo'o quee jaspe, sca quee nga'a nu ndubi tsa ña'a, pana lo'o xcui' oro tsiya' ti ndya' ycuí' quichí bi', nu ndubi ña'a ñi'ya ndubi caatyā. 19 Cua ngalya' lcaa lo quee ndubi nu ntsu'u chalyuu chu' quee tonu nu ntsu'u quiya' lo'o jil'i quichí: cua ngalya' quee nu ntucua clyo nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee jaspe; cuati ngalya' quee nu nchca tyucuaa nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee zafiro, sca quee azul ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca tyuna nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee ágata; cuati ngalya' quee nu nchca jacua nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee esmeralda, sca quee nga'á ña'a; 20 cuati ngalya' quee nu nchca ca'yu nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee ónice; cuati ngalya' quee nu nchca scuá nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee cornalina, sca quee nga'a ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca cati nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee crisólito, sca quee ngatsi ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca snu' nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee berilo, sca quee nga'á tsa ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca caa

nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee topacio, sca quee ngatsi tsa ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca tii nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee crisoprasa; cuati ngalya' quee nu nchca tii chaca nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee jacinto, chaca nu azul ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca tii tyucuaa nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee amatista. Bi' laca lcaa quee ndubi nu cua ngalya' quiya' lo'o jil'i quichí. 21 Cua ndya' ca ta'a tii tyucuaa tolo'o jil'i quichí lo'o quee ndubi nu ngatí ña'a, nu naa quee perla; tii tyucuaa tya'a quee ngatí laca bi', sca ti quee ngatí bi' ngua'nijo'o ndya' sca tolo'o. Xcui' oro tsiya' ti nscua laja calle quichí bi'; ñi'ya ña'a ndubi caatyā, jua'a ña'a ndubi calle bi'.

22 Ná ntucua laa ca quichí bi', ná na'a na' cha' ntucua bi' tsiya' ti. Tso'o cha' ntucua ycuí' Ndyosi nu Xu'na na quichí bi', ycuí' Ni nu nchca jil'i ndu'ni Ni lcaa lo cña; la cui' jua'a ntucua nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Bi' cha' ni sca laa nga'aa nti' quichí bi'. 23 Nga'aa cua'nijo'o xee cuichaa cuentya jil'i quichí bi', la cui' jua'a nga'aa nti' cha' quiji' xee co' lo. Tso'o tsa ña'a xee quichí bi', xqui'ya cha' lubii tsa xee nu nda ycuí' Ndyosi, jua'a lubii tsa xee su ntucua nu ñi'ya ña'a xlya' bi'; 24 bi' laca nu ta xee su tya'a ñati tyucuí ña'a chalyuu cucuí. Lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' nu laca loo chalyuu nu tyalaa ca quichí tlyu bi', tyalo'o ngu' jil'i lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ngu' ca bi'. 25 Lcaa tsā tsiya' ti tyucua yaala tolo'o jil'i quichí bi'; ná tyacu' chca bi', cha' ná caca talya ca bi'. 26 Lcaa cha' culiya', lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ne' cresiya jil'i ñati, tyaa cha' bi' nde quichí tlyu bi'; 27 pana ni sca cha' cuxi ná taca tyatí quichí bi'. Lcaa ñati nu ndu'ni suba' lo'o nu cuna'a, jua'a ngu' cuiñi, ná caja chacuayá' tyatí ngu' ca quichí bi'; ñati nu ntsu'u xtañi lo

quityi nu ntucua ya' nu ñi'ya ña'a xlya' bi', nu ndacha' tilaca laca nu ná nga'a cha' tye jia'na. Lubii tsa ña'a su nxna hitya sta'a bi'. Nde su tlyu su ntucua ycu' Ndyosi, nde su ntucua nu ñi'ya ña'a xlya' bi', ca bi' ntsu'u suu sta'a bi'; ² nxna lijya sta'a nde calle tlyu nu nscua cla'be quichi bi'. Tyucuaa tsu' sta'a bi' ndu sca yaca; lo'o si'yu nu nda yaca bi' ni, bi' laca nu ta chalyuu nu ná nga'a cha' tye jia'na. Tii tyucuaa quiya' nda yaca bi' si'yu chu' sca yija, sca quiya' ndyu'u si'yu yaca bi' sca co'. Tso'o tsa jo'o ndu'ni laca' yaca si'yu bi', ná ca quicha na lo'o cacu na jil'i. ³ Pana lquichi bi' nga'aa caja cha' ti'i jil'i ngu' tsiya' ti, ñi'ya nu ntsu'u nde chalyuu xqui'ya yabe' nu ntsu'u jil'i ñati. Ca quichi bi' stu'ba ti caca loo ycu' Ndyosi lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi'; ndacua ntucua yaca xlya tlyu jil'i Ni, cha' cua'ni tlyu lcaa ñati nu ndyu'ni cña jil'i Ni jil'i ycu' Ni nu ntucua ca ndacua. ⁴ Tyuloo tso'o ngu' jil'i ycu' Ndyosi li', cha' ca bi' tyalaa lcaa ngu' nu nscua xtañi Ni nde tyacaa ngu'. ⁵ Nga'aa caca talya su ndi'i ngu' ca bi'; bi' cha' nga'aa cua'nijo'o xee cuichaa jil'i ngu', nga'aa nti' cha' cua'a ngu' xee nde ni'i. Ycu' Ndyosi nu Xu'na na, bi' laca nu ta xee jil'i ngu', ni ná tye tyempo cha' stu'ba ti caca ngu' loo lo'o ycu' Ni.

Yala ti tyaa Jesús chaca quiya'

⁶ Lo'o li' xa' nchcui' nu xca jil'i ycu' Ndyosi bi' lo'o na':

—Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o nu'u juani, taca jlya tso'o ti' nu'u cha' bi'; na' ndacha' jil'i ñati cuentya jil'i ycu' Ni lcaa ña'a cha' nu cua

lijya cha' caca nde lo yuu chalyuu. Laca na' sca xca jil'i Ni, bi' cha' cua nda ycu' nu Xu'na na Xtyi'i ycu' Ni jna'; la cui' jua'a cua nda Ni Xtyi'i ycu' Ni jil'i lcaa ñati nu laca tu'ba jil'i Ni nde chalyuu.

⁷ —Yala ti tyaa na' chaca quiya' —nacui' Jesús.

Tso'o tsa caca tyiquee lcaa ñati nu taquiya' jil'i cha' nu cua nda Ni lo'o na', nu cua nscua na' lo quityi re; cha' bi' laca nu ndacha' jia'na ñi'ya caca chalyuu nde loo la.

⁸ Cua na'a na' cha' bi', cua ndyuna na' lcaa cha' nu nscua lo quityi re. Juan laca na'. Lo'o cua ndye na'a na' cha' bi', li' ndyaa stii na' lo yuu nde loo su ndu xca nu ngulu'u cha' bi' 'na, cha' ngua ti' na' cua'ni tlyu na' jil'i xca bi'. ⁹ Hora ti nchcui' yu lo'o na' li':

—Ná cua'ni nu'u jua'a. Lo'o na', tya'a ndyu'ni na cña jil'i ycu' Nilaca na'; stu'ba ntsu'u cha' 'na lo'o jyo'o ñati tya'a ma nu ngua tu'ba jil'i ycu' Ni nde chalyuu, jua'a tya'a na' lo'o cua ña'a ca ñati nu taquiya' jil'i cha' nu nscua lo quityi re. Sca ti ycu' Ndyosi laca nu nga'a cha' cua'ni tlyu na jil'i.

¹⁰ Li' nchcui' xca lo'o na' chaca quiya':

—Cua nchcui' Ni ñi'ya caca cha' nde loo la, bi' cha' ná xco'o nu'u quityi re; nga'a cha' cuna ñati chalyuu lcaa cha' bi', xqui'ya cha' cua ngulala ti caca lcaa cha' nu nscua lo quityi re. ¹¹ Nu lo'o bilya tye chalyuu tya cua'ni cuxi lcaa ñati nu nti' cua'ni cha' cuxi, lo'o jua'a nga'aa caja tyempo jil'i ngu' cha' xtyanu ngu' jil'i cha' cuxi bi' li'; lcaa nu ndu'ni suba' juani, nga'aa caja tyempo cha' xtyanu ngu' jil'i cha' cuxi bi' li'. Lcaa ñati nu tso'o ndu'ni juani, tya ntsu'u cha' cua'ni la ngu' cña tso'o ña'a cuayá nu tye chalyuu; lcaa ngu' nu lubii ndi'i chalyuu, tya ntsu'u cha' cua'ni la ngu' cha' tso'o —nacui' xca bi'.

12 —Cua'a jyaca ma jil'i cha' nu chcu'i' na' re —nacu'i' ycu'i' Jesús li'—. Yala ti caa na' chaca quiya'. Lo'o caa na', li' tyi'u ti' na' cha' cua'ni na' lo'o lcaa ñati ñi'ya nu ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu; tso'o tsa caca jil'i ngu' nu ngua'ni cha' tso'o, lo'o jua'a cha' ti'í caca jil'i ngu' nu ngua'ni cha' cuxi. 13 Ñi'ya nti' letra A nti' na', cha' na' ntucua su nguxana lcaa cha'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a nti' na', cha' la cui' na' ntucua ca su tye lcaa cha'.

14 Tso'o tsa caca tyiquee ñati nu cua ngua lubii cresiya jil'i, cha' bi' ñati laca nu ntsu'u chacuayá' cacu si'yu yaca nu caca jil'i na nde chalyuu cucui. Jua'a li' taca tyati' ngu' tolo'o jil'i quichi' tlyu bi'. 15 To' lo'o nde liya' tyanu lcaa ñati nu chiya'a tsa ndu'ni, lo'o jua'a ñati nu jly tsa ti' jil'i cha' cucha'a, lo'o ñati nu ndu'ni suba' lo'o nu cuna'a, lo'o nu ndujui jil'i ñati; la cui' jua'a lcaa ñati nu ndu'ni tlyu jil'i leui' jo'ó ti, lo'o ñati nu ndiya ti' ndu'ni ngu' cha' cuiñi, lcaa ñati bi' tyanu nde chu' lo'o jil'i quichi' bi'. Ni sca ñati bi' ná ntsu'u chacuayá' tyati' ngu' ne' lo'o quichi' bi'.

16 Xa' nchcui' Jesús li':

—Cua nda na' xca' na cha' caa ca su ndi'i' taju ñati cu'ma macala laca su ntsu'u quichi' tyi ma. Na' laca nu tya'a ñati jil'i jyo'o David, nu ñati tlyu nu cua yaa chalyuu nu ngua sa'ni. Ñi'ya laca xee nu nda cuii tlyu nu ntyuca nde cuxee, jua'a laca xee nu ta na' cha' tyu'u ne' cresiya jil'i ñati —nacu'i' Jesús.

17 —Tyaa ma ca nde —nacu'i' nu laca Xtyi'i ycu'i' Ni.

La cui' jua'a laca cha' nu nda lcaa na nu ngusñi na cha' jil'i ycu'i' Ndyosi, tyucui ña'a taju ñati tya'a na nu ntsu'u cha' jil'i na lo'o nu ñi'ya ña'a xly'a bi'. Lo'o li' la cui' jua'a nga'a cha' chcu'i' lcaa na nu ndyuna na cha' re:

—Tyaa cu'ma lo'o cua —ñacu'i' na li'.

Lcaa ñati nu lyiji tsa cha' jil'i, tyaa ngu' cha' co'o ngu' hitya nu ta ycu'i' Ndyosi jil'i ngu' xly'a'be ti; caca chalyuu cucui nu ta ycu'i' Ndyosi jil'i ngu' li', lcaa ñati nu nti' tsa cha' caca cha' bi' jil'i.

18-19 Tsa lo cua ti cha' nda ycu'i' Ndyosi cha' scua na' lo quityi re, bi' cha' nga'aa scua ma xi xa' la cha' lo quityi re. Si tya scua la ngu' xi xa' la cha', li' ta Ni cha' ti'í jil'i ngu' bi', la cui' ña'a cha' ti'í nu nscua lo quityi re. La cui' jua'a, ná cuityi ma ni tsaca cha' nu nscua re; nu lo'o cuityi ngu' sca cha', li' xlyaa Ni chalyuu nu nga'a cha' caca jil'i ngu' bi'. Li' nga'aa caca chacuayá' cacu ngu' bi' si'yu nu ntsu'u lo yaca bi', nga'aa tyalaa ngu' bi' ca quichi' tlyu nu lubii tsa ña'a, ñi'ya nu nchcui' quityi re. Jua'a nchcui' na' lo'o lcaa ñati nu ndyuna cha' nu nscua lo quityi re, la cui' cha' nu caca nde loo la laca bi'.

20 Ycu'i' Jesús nchcui' cha' liñi tsa nscua lcaa cha' re:

—Chañi cha' bi'. Yala ti caa na' chaca quiya' —nacu'i' Ni.

Jua'a caca tu'ni. Caa nu'u lacua, La Jesús.

21 Ña'a ti cua'ni Jesús nu Xu'na na cha' tso'o lo'o lcaa cu'ma lacua. Tsa lo cua ti cha' chcu'i' na.